No Tahut na Hininaawas

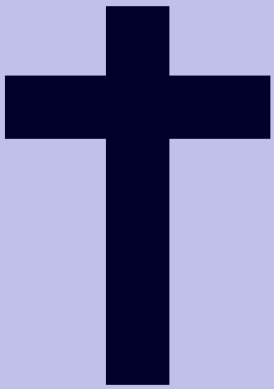

The New Testament in the Sokarek dialect of the Patpatar language of Papua New Guinea

No Tahut na Hininaawas
The New Testament in the Sokarek dialect of the Patpatar language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sokarek long Niugini

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sokarek (Patpatar)

Dialect: Sokarek

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Jul 2025 from source files dated 13 Dec 2023
bbc4ab7d-0dcb-5ad0-909b-47e9fb251f1b

Contents

MATIU 1
MAK 86
LUK 139
JON 223
APOSTOLO . . . 285
ROM 366
1 KORIN 409
2 KORIN 445
GALESIA 470
EPESAS 484
PILIPAI 498
KOLOSE 508
1 TESALONAIKA 517
2 TESALONAIKA 525
1 TIMOTI 530
2 TIMOTI 542
TAITUS 549
PILEMON 554
HIBRU 557
JEMES 588
1 PITA 599
2 PITA 610
1 JON 617
2 JON 627
3 JON 629
JUT 631
NINANAAS . . . 635

No Tahut na Hininaawas MATIU ga Pakat Ie.

Ira ihet na Tahut na Hininaawas duhat bakut duhat huo ira pir utano nilon ma no minat ma no tuntunut hut sukun ra minat tane Jisas. Ira itul a Tahut na Hininaawas tane Matiu ma ne Mak ma ne Luk, duhat manga haruat ma ra haleng na pir utane Jisas. Ing be nu nes tike pir naramon tane Matiu, a haleng na pana i tale be nu nes ie naramon tane Mak ma ne Luk bileng. Iesene no Tahut na Hininaawas tane Jon i manga mes ma i huo ari pir utane Jisas ing pa dale nes naramon tane Matiu ma ne Mak ma ne Luk. Iesene Matiu ma ne Mak ma ne Luk, duhat mes harbasie dahine bileng. Matiu ga pakat ira pir utane Jisas uta di ira Iudeia. Matiu ga sip be na hamanis hatutuno be Jisas aie no 'Mesaia' (nong di ga kilam bileng ie be no 'Krais'), ikino turadi nong God ga kukubus menalalie be na hanawat ma ina halon ira nuno matanabar ma ina kure di tano hauhawatne ta ira pana bung. Matiu ga kilam ra haleng na nianga ta ira pakpakat tane God di ga pakat nalalie waing ira Iudeia di nage nes kilam be Jisas ga gil haruatne kike ra nianga, kaie aie no Mesaia, no tamat na ut na gil harkurai nong ira Iudeia di git nanahe be na halangalanga leise di. Matiu ga pakat kawase ra haleng na harausur tane Jisas bileng. I nanaas ter be a liman na tamat na subana harausur naramon tane Matiu (nes Matiu ira katano 5-7; 10; 13; 18; 24-25) ma ira pir utano nilon tane Jisas i kis nalamin ta kike ra tamat na subana harausur.

Ira hintubune Jisas.
(Luk 3:23-38)

1 Ikin no harmur ta ira hinsa di ira hintubu ne Jisas Krais nong a bulumenamur ie tane Dawit ma ne Dawit a bulumenamur tane Abraham.
2 Abraham no mama tane Aisak,
Aisak no mama tane Iakop,
ma ne Iakop no mama tane Iuda ma ira tasine bileng.
3 Ma ne Iuda no mama tane Peres ma ne Sira, no makai ta dur ne Tamar,
Peres no mama tane Hesron,
ma ne Hesron no mama tane Ram.
4 Ma ne Ram no mama tane Aminadap,
Aminadap no mama tane Nason,
ma ne Nason no mama tane Salmon.
5 Ma ne Salmon no mama tane Buas, ma ne Rahap no nuno makai.
Ma ne Buas no mama tane Obet, ma ne Rut no nuno makai.

1:1 1Sto 17:11; Stt 22:18 **1:3** Stt 38:29-30; Rut 4:18-22 **1:5** Rut 4:13-17

Ma ne Obet no mama tane
Iesi.
6 Ma ne Iesi no mama tane
Dawit no king.
Ma ne Dawit no mama tane
Solomon, no nuno
makai nong baak a
haine ie tane Uraia.
7 Ma ne Solomon no mama
tane Rihobuam,
Rihobuam no mama tane
Abaisa,
ma ne Abaisa no mama tane
Asa.
8 Ma ne Asa no mama tane
Iosopat,
Iosopat no mama tane Io-
ram,
ma ne Ioram no mama tane
Usia.
9 Ma ne Usia no mama tane
Iotam,
Iotam no mama tane Ahas,
ma ne Ahas no mama tane
Hesekia.
10 Ma ne Hesekia no mama
tane Manase,
Manase no mama tane
Amon,
ma ne Amon no mama tane
Iosia.
11 Ma ne Iosia no mama tane
Iekonia ma ira tasine.
Taitus ikino pana bung di ga lamus ira Israel utua Babilon be di na lon hoke ira wasire kaia.
12 Namur ta ing di ga lon hoke ira wasire tua Babilon, io, Iekonia ga mama tane
Silatiel,
ma ne Silatiel no mama tane
Serababel.
13 Ma ne Serababel no mama
tane Abiut,
Abiut no mama tane Eli-
akim,
ma ne Eliakim no mama
tane Asor.
14 Ma ne Asor no mama tane
Sadok,
Sadok no mama tane Akim,
ma ne Akim no mama tane
Eliut.
15 Ma ne Eliut no mama tane
Eliasar,
Eliasar no mama tane
Matan,
ma ne Matan no mama tane
Iakop.
16 Ma ne Iakop no mama
tane Iosep, no tunana
tane Maria nong ga
kaho Jisas nong di
kilam ie be Krais.
17 Io, a sangahul ma ihet na harmur na nilon ta ira turadi mekatika leh tane Abraham tuk ter tane Dawit. Ma a sangahul ma ihet mekatika hone Dawit tuk tano pana bung di ga lamus leh ira Israel utua Babilon be di na lon hoke ra wasire kaia. Ma a sangahul ma ihet bileng mekaia ta ing di ga lon hoke ra wasire tua Babilon tuk ter di ga kaho no Mesaia.

Maria ga kaho Jisas.
(Luk 2:1-7)

18 Io, di ga kaho Jisas Krais hokarek. Be Iosep ga ter bat ter mon baak ne Maria, no makai tane Jisas, ma be pa dur gale noh tikai baak, iga palai be Maria gate tienen kinong no Halhaaliena Tanuo gate sasoh tana.
19 Ma ne Iosep nong ga ter bat ter ne Maria a takadoswana turadi ie. Kaie, pai gale sip be na hahirhir ne Maria. Iga sip mon be dur na hartapales kumaan.
20 Be Iosep ga liilik ta ikin ra linge, tike angelo tano Watong ga harapuasa tana

1:6 2Sml 12:24 **1:11** 2Kng 24:14-15; 2Sto 36:10; Jer 27:20 **1:12** Esr 3:2
1:18 Luk 1:27,35

tano nuno barbarien, ma
iga tange, "Iosep, no bulu-
menamur tane Dawit, waak
u burut ura lamlamus leh
ne Maria be a num haine
ie. Urah, ikinong i tianane
ter ie, aie mekaia tano Hal-
haaliena Tanuo.
21 Ma ina kaho tike bulu
na tunana ma nu pas no
hinsana be Jisas. Ma no pip-
ilaina no hinsang Jisas a ut
na haralon. Kaie, ina halon
ira nuno matanabar sukun
ira nudi sana tintalen."
22 Karek ra linge ga
hanawat ura gilgil haruatne
ira nianga tano Watong ing
no tangetus ga tange horek:
23 *"Tike laala na haine,
nong paile noh tikai baak ma
tike tunana, na tienen ma ina
kaho tike bulu na tunana, ma
da kilam ie be 'Emanuel,' "*
no pipilaina be, 'God la kis
tikai ter ma dait.'
24 Io, be ing Iosep ga tan-
gahun iga gil hokike no an-
gelo tano Watong gate tange
tana. Io, iga lamus leh ne
Maria be a nuno haine ie.
25 Iesene pai gale noh tikai
ma ie tuk tano pana bung be
iga kaho no bulu na tunana.
Ne Iosep ga pas no hinsana
be Jisas.

2

*Ira ut na minanes di ga
lotu tano not no bulu Jisas.*

1 Di ga kaho Jisas tano
taman Betlehem tano katano
Iudeia ing be ne Herot
ga king. Io, ari ut na
minanes ta ira tiding, metua
ra kasasa ila hananahut
mekaia, duhat ga hanawat
utuma Ierusalem. 2 Ma
duhat ga tiri, "I ham um
no bulu nong di te kaho ie
be na king ta ira Iudeia?
Mehet ga nes no nuno tiding
tua ra kasasa ila hananahut
mekaia. Ma mehet hanawat
be mehet na lotu tupas ie."
3 Be ne Herot, no king,
ma di tuma Ierusalem di ga
hadade hokike, di ga kalo.
4 Io, Herot ga tato hulun-
gan ira tamat na pris ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses, igom tiri di
be, "Da kaho no Krais ha?"
5 Di ga balu ie, "Tua Betle-
hem, kira Iudeia, hokike no
tangetus te pakat ter hobi,
6 'Betlehem, tano katano
Iudeia,
paule manga hansiksik ta ira
bilai na taman tane
Iudeia,
kinong mekaia iat ho ugo
tike lilie na hanawat
nong na lie ira nugu matan-
abar Israel.' "
7 Io, Herot ga tato hasisin-
gen ira ut na minanes ta ira
tiding, igom nunure leh ta
duhat no pana bung tutuno
be no tiding ga harapuasa.
8 Ma iga tule ise duhat
utua Betlehem ma iga tange
ta duhat, "Mohot na nanaas
timaan tano not no bulu. Ma
be mohot te nes tupas leh ie,
mohot na hinawase iou. Io
kaie, iou bileng, nige hana
ura lotu tana."
9-10 Io, be ing duhat gate
hadade ter ing no king ga
tange, duhat ga hana leh.
Ma duhat ga nes habaling

1:21 Luk 1:31; 2:21 **1:23** Ais 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17 **2:6** Mai 5:2; Jon 7:42

leh no tiding nong duhat
ga nes ie tua ra kasasa ila
hananawat mekaia. Ing be
duhat ga nes no tiding duhat
ga manga laro sakit. Ma iga
lie baling leh ta duhat, tuk
gom tur nalu tano katano ing
no not no bulu ga noh ter
kaia.
11 Ma be duhat ga hana
lala tano hala, duhat ga nes
leh no not no bulu dur ma
no nuno makai, ne Maria.
Ma duhat ga saga bukunkek
ma duhat gom lotu tana.
Io, namur duhat ga papos
ira nuduhat bunbulaan ma
duhat gom ter ira nuduhat
hartabar tana—a gol, a man-
gana kabus ing ira mis tana
ila huhur kala mimisien, ma
ra waiwai. 12 Ma ne God ga
hakatom duhat ma tike bar-
barien be waak duhat baling
tupas Herot. Io, duhat ga
hana baling utua ra nuduhat
katano ma tike mes na ngas.

Jisas duhat tamana ga hilo utua Isip ma ne Herot ga ubu bing ira not no bulu.

13 Io, menamur be duhat
gate hana, tike angelo tano
Watong ga hanawat igom
habarbarien ne Iosep, igom
tange, "Nu tut ma nu lamus
no bulu ma no nuno makai,
ma mohot na hilo utua Isip
kinong Herot na silihe no
not no bulu ura ububu bing
ie. Ma mohot na kis kaia
tuk iou ni hinawase ugo ura
minaren."
14 Io, Iosep ga taman tut,
igom lamus leh no not no
bulu ma no nuno makai ra
bung iat, duhat gom tut leh
utua Isip.
15 Ma duhat ga kis kaia
tuk Herot gom mat. Iga
ngan hobi ura gilgil haru-
atne hokike no Watong ga
tange tano tangetus horek:
"Aiou ga tato leh no natigu tunana me Isip."

16 Be ne Herot ga ser leh be
ira ut na minminanes ta ira
tiding duhat gate pet ma ie,
iga manga ngalngaluan. Io,
igom hartule be da ubu bing
ira bulu na tunana bakut,
ing ite iruo tinohon ta di
ma ing bileng di ga sigar
kaho di mekaia Betlehem ma
ira taman bileng kaia hutate.
Iga gil hobi kinong igate ser
leh ta ira ut na minminanes
tano pana bung be no tiding
ga harapuasa.
17 Io, ira nianga no tange-
tus Ieremia ga tange iga
hanawat tutuno horek,
18 "Dait te hadade a ingana
tikenong tuma Rama
hutate Betlehem.
A sunuah ma a tamat na
tapunuk.
Ira hatatnana na Israel di
susuah pane ira nati
di,
ma i malok be da habil ie,
kinong di te mat bakut."

Be ne Herot gate mat Jisas duhat tamana ga hana utuma Nasaret.

19 Io, menamur be ne
Herot gate mat, tike angelo
tano Watong ga hanawat
igom habarbarien Iosep kaia
Isip.

2:11 Sam 72:10-15; Ais 60:6 **2:15** Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15; Stt 35:19

20 Ma iga tange, “Nu tut ma
nu lamus leh no not no bulu
ma no nuno makai, ma mo-
hot na baling utuma Iudeia
kinong dong di ga walar be
di na ubu bing no not no
bulu, di te mat.”
21 Io, Iosep ga taman
tut, igom lamus leh no
not no bulu ma no nuno
makai, duhat gom hana bal-
ing utano katano Iudeia.
22 Ma be Iosep ga hadade
be Akeleas gate kap leh no
mahuo tano nuno mama
Herot, be na king ta di
ira Iudeia, iga burut be na
hana ukaia. Urah, God ga
hakatom habaling ie ma tike
barbarien, kaie igom hana
tano katano Galili.
23 Ma iga kis tano taman
di la kilkilam ie be Nasaret.
Iga ngan hobi ura gilgil haru-
atne hoke God ga tange ta ira
tangetus horek, *“Da kilam be
a te Nasaret ie.”*

3

*Jon ga harpir be di na lilik
pukus waing di nage taguro
utano Mesaia.
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18;
Jon 1:19-28)*

1 Io, namur, tike pana
bung, Jon no ut na baptais
ga hanawat tuma Iudeia ra
katano bia.
2 Ma iga harpir kaia, “Mu
na lilik pukus talur ira numu
sana tintalen kinong no
pana bung tano kingdom
tane God ite hutate.”
3 Ma ne Jon no turadi nong
no tangetus Aisaia ga ian-
gianga utana horek,
“Metuma ra katano bia a in-
gana tikenong i taato,
‘Tagure no ngas tano Wa-
tong,
Gil hatakadosne ie ura nuno
hinanawat.’ ”
4 Ira mahihine Jon di ga
gil ma ra hina kamel, ma
igit taltalin ma tike pala bu-
lumakau. Ma igit enen ko
ma igit mame ra tiri na
imara.
5 Ma dong metuma tano
tamat na taman Ierusalem,
di mekaia tano kudulena
katano Iudeia, ma ira tamta-
man bakut hutate tano taho
Ioridan, di git hanana tupas
ie.
6 Di git hapuasne ira nudi
sana tintalen, io namur Jon
git baptais di tano taho Ior-
idan.
7 Ma be Jon ga nes a haleng
na Parisi ma ra Sadiusi di
ga hananawat ukaia ho ie
ura kap baptais, iga tange ta
di, “A ut na harabota mu!
Nesi ga hakatom mu be mu
na hilo talur no harpadano
nong God i hutate be na ter
ie?
8 Gor tahut be mu na gil ira
linge ing na hamanis be mu
te lilik pukus!
9 Io, mu tange be a bu-
lumenamur tane Abraham
mu, kaie mu haruat be mu
na hilo talur no harpadano
tane God. Iesene waak mu
lik hobi. Paile tutuno. Paile
tamat na linge be mu ira bu-
lumenamur tane Abraham.

2:23 Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45 **3:2** Matiu 4:17; 1:15 **3:3** Ais 40:3
3:4 2Kng 1:8 **3:7** Matiu 12:34; 23:33 **3:9** Jon 8:33,39; Rom 4:12

Aiou hinawase mu be God i
petlaar be na hatawat ta bu-
lumenamur tane Abraham
ta kakarek ra hot mon.
10 No matau ike ra bura
dahe, nong i taguro ter ura
katkato hasur ira dahe. Ma
ira dahe bakut, ing pa di lale
huhuei ta tahut na hunuei
idi, na kato hasur ma ina ise
ter ra ula eh.
11 "Io, tikenong na
hanawat namur tagu ma
i tamat tagu. Aiou paile
haruat be ni kap ira pala
lamas na kakine. * Aiou
baptais mu tano taho ura
hapuasne be mu te lilik
pukus. Aie na baptais mu
ma no Halhaaliena Tanuo,
ma ra eh bileng.
12 Ma i palim ter no nuno
sawol ura isise haut ira wit
tano dadaip nong na puh
leise ira surno ma ira para-
hono. Iesene ira tahut na pat
na wit ing di tirih ma di puko
sur, na reng hulungan ukira
hono nuno hator na masur.
Ma ina ise ter ira surno ma
ira parahono tano eh kis."

Jon ga baptais ne Jisas.
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Io, ikinong ra pana bung
Jisas ga hanawat metuma
Galili, igom hana utusu na
taho Ioridan be Jon nage
baptais ie.
14 Iesene Jon ga walar be
na tigel ie, igom tange, "I
takados be augo, nu baptais
iou. Hohaam u hanawat be
ni baptais ugo?"
15 Ma ne Jisas ga balu ie,
"Nu haut leh mon baak ikin
kakarek. I tahut be der na gil
haruatne ira linge ing God te
bul be i takados." Io, Jon um
ga haut.
16 Ma be Jon gate bap-
tais ter ne Jisas, Jisas ga
hanahut metuma ra tingana
taho. Kaie iat mon no mawe
ga tapapos ma ne Jisas ga
nes no Tanuo tane God ga
hananasur ter tana hoke tike
bun.
17 Ma di ga hadade a in-
gana tikenong ga ianga sur
metuma ra ula mawe igom
tange, "Ikinin no Natigu,
nong iou manga sip ie ma
iou laro sakit utana."

4

Satan ga walar Jisas.
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Io, no Tanuo gom lamus
leh Jisas utuma ra katano
bia, be Satan na walar ie.
2 Ma be Jisas ga hahal aihet
sangahul na kudulena bung
bakut, iga taburungan um.
3 Ma ne Satan, no ut na
harwalar, ga hanawat igom
tange tane Jisas, "Kaia, ing
be a Natine God ugo, nu
tange ta kike ra hot be di
nage taar nian."
4 Iesene Jisas ga balu ie,
"Tike harkurai tane God di
ga pakat ie uta mem ra
matanabar i tange be, *'Ira
turadi pa di nale lon tano
nian sene mon. Di lon ta*

3:10 Matiu 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Apostolo 1:5 * **3:11** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **3:16** Jon 1:32 **3:17** Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 12:18; 17:5; Luk 9:35 **4:1** Hibru 2:18; 4:15 **4:2** KBk 34:28 **4:4** Lo 8:3

ira nianga i hanana sur tano hone God.' "

5 Io, Satan gom lamus leh Jisas utuma tano tamat na halhaaliena taman, Ierusalem. Igom hatur Jisas tuma nalu sakit tano ula hala tano tamat na hala na lotu.

6 Satan gom tange tana, "Be ing a Natine God ugo, kaia, nu karwas sur, kinong ira nianga tane God ing di ga pakat ie i tange horek,

'God na tule ira nuno angelo ura utam,
di na palim hatur ugo ma ira luma di,
waing pa nule sage ira kakim ra ula hot.' "

7 Jisas ga balu ie, "Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem ira matanabar i tange be, *'Waak mu walar no Watong, no numu God.' "*

8 Io, Satan ga lamus habaling leh ne Jisas utuma nalu tike tamat na uladih sakit. Igom hamanis ira kingdom tano ula hanuo bakut ma ira nudi minamar.

9 Ma ne Satan ga tange tane Jisas, "Kike bakut iou ni ter leise tam ing be nu saga bukunkek ma nu lotu tupas iou."

10 Jisas ga tange tana, "Satan, hana leh! Tike harkurai tane God di ga pakat ie uta mem ra matanabar i tange bileng hokarek, *'Mu na lotu tupas no Watong no numu God, ma aie sene mon mu na hanapu mu tana.' "*

11 Io, Satan gom hana talur ie ma ira angelo di ga me harahut ie.

No hinanawat tane Jisas ga haruat ma tike lulungo.

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Ma namur di ga halala Jon no ut na baptais ra hala na harpadano. Ma be Jisas ga ser leh hobi iga baling utuma Galili.

13 Pai gale kis Nasaret, iesene iga hanahut utuma tano taman Kapeneam i hutate tano tamat na taho kis Galili, naramon tano katano Sebulon ma Napitali.

14 Iga ngan hobi ura hatutuno ira nianga tane God ing no tangetus Aisaia ga tange hokarek,

15 "Mu tano katano Sebulon ma Napitali,
mu tano ngasur utusu ra tamat na taho kis, ma mu kaia ra hena taho Ioridan,
ma mu bileng tano katano Galili uta di pa dile Iudeia,
16 mu ira matanabar ing mu la kiskis ra kadado,
mu te nes a tamat na lulungo;
ma mu ing mu la kis ter tano katano tano hena ra minat,
tike lulungo te hapalaine mu."

17 Tur leh ta ikino pana bung Jisas ga harpir horek: "Mu na lilik pukus talur ira numu sana tintalen kinong

---

4:6 Sam 91:11-12 **4:7** Lo 6:16 **4:10** Lo 6:13 **4:12** Matiu 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 **4:15** Ais 9:1-2 **4:17** Matiu 3:2; 19:27

no pana bung tano kingdom
tane God irek."

Jisas ga tato leh ira ut na kap aen.
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Be ne Jisas ga hanana ra
hena no tamat na taho kis
Galili iga nes leh airuo ut na
kap aen, dur tesne, ne Simon
nong di kilam ie be Pita, ma
no tesne Andru, dur ga isise
tike ubane.
19 Ma ne Jisas ga tange ta
dur, "Mur na mur iou ma ni
hausur mur ura soh turadi."
20 Dur ga hana sukun ha-
iane ira nudur ubane ma
dur ga mur ie.
21 Iga hana hakakari leh
mekaia, igom nes airuo mes
na hatatesne, Jemes no na-
tine Sebedi, ma no tesne Jon.
Duhat tamana ga kis ter tano
mon ma dur ga tangtagure
ira nudur ubane.
22 Jisas ga tato dur ma kaie
iat mon dur ga hana talur
no mon ma no nudur mama,
dur gom mur ie.

Jisas ga harpir ma iga ha-
langalanga ira ina minaset.
(Luk 6:17-19)

23 Io, Jisas ga hana tano
katano bakut Galili, igom
hausur naramon ta ira nudi
hala na lotu. Ma iga harpir
tano tahut na hininaawas
utano kingdom tane God.
Ma iga halangalanga di ta
ira mangana minaset ing iga
kabit di.
24 Kaie, no hininaawas ura
utana gom hana hurbit tano
katano bakut Siria. Ma ira
matanabar di ga kap hawat
ira mangana minaset ukaia
hone Jisas. Ari ga ubal di
ra tamat na ngununguut, ari
sana tanuo ga sasoh ta di, ari
ngokngok, ma ari pengpeng.
Ma ne Jisas ga halangalanga
di.
25 Ma a tamat na matan-
abar me Galili, Dekapolis,
Ierusalem, Iudeia, ma no
katano tano mes na palpal
tano taho Ioridan, di ga mur-
mur ie.

5

Ira mangana turadi ing
God na idane.
(Luk 6:20-23)

1 Ma be Jisas ga nes
ira tamat na matanabar iga
hanahut utuma tike hena
uladih, igom kis napu. Ma
ira nuno bulu na harausur
di ga hanawat ukaia ho ie.
2 Ma iga haburuana leh ura
hausur di hokarek.
3 "God na idane di ing di
nunure be di manga
supi ira linge metuma
hone God,
kinong di na salo tano king-
dom tane God.
4 God na idane di ing di
tapunuk,
kinong God na habalaraan
di.
5 God na idane di ing di
matien na turadi,
kinong God na tabar di ma
ira tahut na linge ing
igate tagure ter ura
nudi.

4:23 Matiu 9:35; Mak 1:39; Apostolo 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8
5:3 Ais 57:15 **5:4** Ais 61:2-3; Ninanaas 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Ais 55:1-2

6 God na idane di ing di
sip haitne ra tintalen
takados,
kinong God na banot ira
nudi sinisip.
7 God na idane di ing di
marse ira mes,
kinong God na marse di.
8 God na idane di ing di tu-
tuno tano matmataan
tane God,
kinong di na nes God.
9 God na idane di ing di la
terter malum,
kinong God na kilam di be a
natine di.
10 God na idane di ing di
haragawai ta di pane
ira tintalen takados,
kinong di na salo tano king-
dom tane God.
11 No haridan na kis ta
mu ing di tange hagae mu,
ma di haragawai ta mu, ma
di tange ira sana hinarakale
uta mu ura utagu.
12 Ma mu na manga laro
sakit kinong ira tamat na
puspusno ira numu manga-
son ruma i kis ter ra mawe.
Hokakarek di ga haragawai
hobi ta ira tangetus nalalie.

Di ing tane God, di haruat hoke ra sol ma ra lulungo bileng kinong di na harahut ma hapalaine ira turadi.

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 "Mu hoke ra sol uta ira
turadi. Ing be i pataam ira
dades ura harahut tano sol,
no nuno dades na hanawat
baling hohaam? Paile tale.
Ite linge bia um. I tale be da
ise ie ma da papasuane um
ie.
14 "Mu hoke ra lulungo uta
ira turadi. Io, tike taman
ruma ra uladih paile tale be
na mun.
15 Ma tikenong bileng pai
nale halulungo no laam ma
ina tuhbus ie. Sene be ina
bul haut ie be na murarang
ta di bakut naramon tano
hala. 16 Hokike iat mon, i
tahut be ira numu lulungo
na murarang ta ira mat-
mataan ta ira turadi, waing
di nage nes ira numu tahut
na tintalen ma di nage pirlet
no numu Mama ruma ra
mawe.

Jisas na hatutuno ira harkurai tane God, ma nong i takados harsakit sene mon na salo tano kingdom tane God.

17 "Paile tahut be mu na
lik be iou te hanawat ura
kapkap leise ira harkurai
tane Moses ma ira harausur
ta ira tangetus. Aiou paile
hanawat be ni kap leise,
sene be iou te hanawat be ni
hatutuno di.
18 Io, mu nes baak! Ing be
no mawe ma no ula hanuo
dur kis ter, pai nale bonbon
tike not no katano i manga
hansik sakit ta ira harkurai
tane Moses, tuk ter be da gil
haruatne bakut di.
19 Io, nesi ta tikenong na
lake tike not no tutuno ta
kakarek ra harkurai, ma ina
hausur bileng tari mes hobi,
aie na manga hansiksik ing
be ina salo tano kingdom

5:10 1 Pita 3:14 **5:11** 1 Pita 4:14 **5:12** 2Sto 36:16; Apostolo 7:52 **5:14** Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 **5:16** Epesas 5:8-9; 1 Pita 2:12 **5:17** Rom 3:31 **5:18** Luk 16:17; 21:33 **5:19** Jemes 2:10

tane God. Iesene, nesi ta
tikenong na mur kakarek
ra harkurai, ma ina hausur
bileng tari mes hobi, aie na
manga tamat ing be ina salo
ta ikino kingdom tane God.
20 Ma mu lik be ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma ira Parisi di
manga takados. Iesene aiou
tange ta mu be pa mu nale
petlaar be mu na salo tano
kingdom tane God ing be ira
numu tintalen takados pai
nale lie ta ira nudi.

Nong i bala ngungut ter tano hinsaana, aie mon hoke nong i harubu bingibing bia.

21 "Mu gate hadade nong
no harkurai tane Moses ga
tange ta ira hintubu mu. Iga
tange be, *'Pa mu nale ubu
bing bia tike turadi.'* Ma
di ga tange bileng, 'Tikenong
i ubu bing bia tike turadi i
tale bileng be da bul ie ra
harkurai.'
22 Iesene iou iat, iou tange
ta mu be nesi tikenong i
ngalngaluan ter ta tike hin-
saana, i tale be da lamus ter
ie ra harkurai tano komiti.
Ma be nesi tikenong ing na
tange ter tano hinsaana be,
'A ba ugo!', io, i tale be
da lamus ter ie tano harku-
rai tano kaunsil. Ma nesi
tikenong ing na kilam no
hinsaana be, 'A ba hurungo
ugo!' na tale bileng be ina
hana ter tano ula eh.
23-24 "Io kaie, ing be u ura
terter no num hartabar tane
God tuma tano hator na bul
hartabar, ma u lik leh ira
bala ngungut ing no hin-
saam ga gil ter tam, nu waak
te baak no num hartabar, nu
baling, mur nage haratakados ma no hinsaam. Namur
um, nu baling ma nu ter no
num hartabar tane God.
25 "Be no hinsaam i ura
kapkap ter ugo ra harkurai,
mur na haratakados haiah
ma ie ing be mur hanana
baak na ngas. No hinsaam
nahula ter ugo tano ut
na harkurai, ma no ut
na harkurai na ter ugo
tano nong ila balaure ter
dong ing di ga hiis kawase
di naramon tano hala na
harpadano, ma ina bul
halala ugo tano hala na
harpadano.
26 Io, hadado baak! Pa
dale hasur ugo tano hala na
harpadano tuk ter be nu ter
bakut ira num kunkulaan.

I tale be tikenong na hagaha tinolen tano nuno lilik mon.

27 "Mu gate hadade bileng
nong no harkurai tane
Moses i tange be, *'Waak u
noh tikai ma ta nong paile
num ie.'*
28 Sene aiou iat, iou tange
ta mu, be nesi tikenong i nes
kalak tike mes na haine, io,
ite gil ra sasana kinong ite
noh tikai ma ikino mes na
haine naramon tano nuno
kudulena nilon.
29 "Kap leise ira lilik ing na
hagae no num nilon. Tike
hatahuo hokarek. Be tike
matam i harara ugo, nu luar
leise ie. I tahut dahine be
tike katano tano tamaim na

5:21 KBk 20:13; Lo 5:17 **5:22** 1 Jon 3:15 **5:23-24** Mak 11:25 **5:27** KBk 20:14; Lo 5:18 **5:29** Matiu 18:9; Mak 9:47

panim leh. Sene be paile
manga tahut be da ise no
tamaim bakut tano ula eh.
30 "Tike hatahuo bileng
horek. Be no kata na lumam
i harara ugo, nu kato kutus
leise ie. I tahut dahine be
tike katano tano tamaim na
panim leh. Sene be paile
manga tahut be no tamaim
bakut na hana ter tano ula
eh.

Be tikenong na kap leise no laalena, aie no burwana be no laalena na hagae no tinolen.
(Matiu 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 "Mu gate hadade bileng
no harkurai tane Moses i
tange be, *'Be nesi tikenong i
kap leise no nuno haine, na
pakat ta nianga palai utano
nudur pales tinolen ma ina
ter ie tano nuno haine.'*
32 Iesene aiou iat, iou
tange ta mu be nesi tikenong
i kap leise no nuno haine
nong paile noh tikai ma tike
mes, io, aie no burwana be
no nuno haine na noh tikai
ma tike mes, kaie inage gil
sasana. Ma nesi nong na
tole ikino haine, i gil sasana
bileng kinong ite noh tikai
ma tike mes, pata be a nuno
ie.

Waak u hasasalim ura hadades ira num nianga.

33 "Mu gate hadade bileng
nong no harkurai tane
Moses ga tange ta ira tubu
mu. Iga tange be, *'Waak
u sasalim harabota. Nu
hatutuno ira num sinsalim
utuma hone God.'*
34 Sene iou iat, iou tange
ta mu be waak u hasasalim
ura hadades ira num nianga.
Waak u hasasalim utuma
nalu kinong God la kiskis
kaia.
35 Ma waak u hasasalim
ukira ra ula hanuo kinong
be God la bubu tur ter tana.
Ma waak u hasasalim ta tike
katano i halhaalien, hoke
Ierusalem, no taman a nuno
no Tamat na King.
36 Waak u hasasalim
bileng tano ulum kinong
paile tale ugo be nu puku-
sane tike pana hiim be na
ponpon be na bungbung.
37 Sene be, i tale be nu haut
mon be nu harus. Be nu
tange tike mes na mangana
linge ura hadades ira num
nianga, io, u nunure be ite
hanawat mekaia tano Ut na
Pet Sana.

Waak be u tur bat ugo be tikenong i ura hagae ugo.
(Luk 6:29-30)

38 "Mu gate hadade nong
no harkurai tane Moses i
tange be, *'Ing be u tut
luar leise no kaluara matana
tikenong, da tut luar leise
bileng tike kaluara matam.
Ma ing be u tut dik leise tike
pat na ngisana ta nong, da
tut dik leise bileng tike pat na
ngisam.'*
39 Sene, iou iat, iou tange
ta mu be waak u tur bat ugo
tano sana turadi i ura hagae
ugo. Ing be tikenong i paser

5:30 Matiu 18:8; Mak 9:43 **5:31** Lo 24:1-4; Mak 10:4 **5:32** 1 Korin 7:10-11 **5:33** KBk 20:7; WkP 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 **5:34** Ais 66:1; Jemes 5:12; Matiu 23:22 **5:35** Sam 48:2; Ais 66:1 **5:38** KBk 21:24; WkP 24:20; Lo 19:21

no bobola hoom tano palpal
na kata, io, nu ter bileng no
palpal na kesa.
40 Ma ing be tikenong i
sel ter ugo ra harkurai ura
kapkap leh um no num mol,
io, nu ter bileng tike mes na
kinasim tana.
41 Ing be tikenong i hapar
ugo be nu kap ira nuno ki-
nakap ukaia ta dahine, ma a
lawas na hinana baak, io, nu
kap hakari ira nuno kinakap
ta dahine baling.
42 Ma be ta nong i saring
ugo ta tike linge, nu bala
leise ter ie tana. Ma be
tikenong i sip be na saring
leh baak tike linge, nu bala
te baak ie tana.

Dait na sip bileng ira nudait ebar.
(Luk 6:27-28,32-36)

43 "Mu gate hadade bileng
no harkurai tane Moses
i tange be, *'Nu marse
tikenong.'* Ma di ga tange
bileng be, 'Malentakuane ira
numu ebar.'
44 Sene aiou at, iou tange
ta mu be mu na marse ira
numu ebar ma mu na sasar-
ing uta dong ing di la hara-
gawai ta mu.
45 Mu gil hobi waing mu
nage natine no numu Mama
ruma ra mawe. I hatut no
nuno kasasa, waing na rang
sare ira ut na sana ma ira
tahut bileng. Ma i tule no
bata ta dong ra ut na takados
ma ta di ing pa dile takados.
46 Ma be mu sip sene mon
ing di la sipsip mu, God pai
nale balu pukus mu ma ta
bilai na harharahut. Io, ira
ut na kap takis, ing mu la
nesnes di be a ut na sana di,
di la gilgil hobi bileng!
47 Be pa mu nale haianga
leh ing mu bala ngungut ter
ta di, io, pa mu le gil ra tahut
ta ke ra mes. Io, dong pa
di lale nurnur tane God, di
bileng, di la gilgil hobi!
48 Io, i tahut be mu na taka-
dos harsakit hoke no numu
Mama ruma ra mawe i taka-
dos harsakit.

6

Dait na gil sie ira nudait tahut na tintalen.

1 "Mu na harbalaurai be
waak mu gil ira numu tahut
na tintalen tupas ne God ter
ra matmataan ta dong ra
matanabar waing di na nes
mu. Io, be mu na gil hobi, na
pata ta puspusno ira numu
mangason ing na hanawat
metuma tano numu Mama
ruma ra mawe.
2 "Io, ing be u tabar tike
maris, waak u gilgil ta linge
ura hatalingen di tano num
hartabar, hoke ira ut na
harababo di la gilgil nara-
mon ta ira hala na lotu ma
ta ira ngas bileng. Di la
gilgil hobi be ira turadi na ru
di. Mu hadado baak! Di te
hatur kawase bakut leh iat
mon ira puspusno ira nudi
mangason.
3 Ma be u tabar no maris,
nu gil ie hoke be no turaam
hutate pai nale nunure ing u
gilgil.

5:43 WkP 19:18 **5:44** KBk 23:4-5; Luk 23:34; Apostolo 7:60; Rom 12:14,20
5:48 WkP 19:2; Lo 18:13 **6:1** Matiu 23:5

4 Be u gil hobi, io, u te
gil sie mon ie. Ma no num
Mama, nong ila nesnes ing
di la gilgil sie, na ter no
puspusno ira num manga-
son tam.

Waak dait sasaring na harababo.
(Luk 11:2-4)

5 "Be mu saasaring, waak
mu ngan ho ira ut na
harababo. Di la sipsip be di
na tutur naramon ta ira hala
na lotu ma di na sasaring.
Ma di la saasaring ta ira
katano bileng ing dong ra
matanabar di la hananawat
ukaia, waing ira turadi na
nes di. Mu hadado baak! Di
te hatur kawase bakut leh iat
mon ira puspusno ira nudi
mangason.

6 Iesene nu sasaring hoke
be pa di nale let ugo. Tike
nianga harharuat horek.
Nu lala utuma naramon ra
ngasiam ma nu banus no
matanahala ma nu sasaring
tupas no num Mama, nong
ta nong paile haruat ura
nesnes ie. Ma no num
Mama, nong ila nesnes
ing di la gilgil sie, na
ter no puspusno ira num
mangason tam.

7 Ma ing be u sasaring,
waak u halaawas bia mon
ira num sinsaring hoke dong
pa dile nurnur tane God. Io,
di lik be ira matanabar na
hadade di ta ira nudi haleng
na nianga.

8 Iesene, waak mu haruat
ma di, kinong no numu
Mama i nunure ter ira numu
sunupi menalalie be pa mu
le sasaring baak.

9 Io, be mu sasaring, mu na
sasaring horek:
'Numem Mama ruma ra
mawe,
mem sip be da nes kilam
no hinsam be i hal-
haalien,
10 no num kingdom na
hanawat,
ma be da gil ira num sinisip
kira ra ula hanuo,
hoke di la gilgil tuma ra
mawe.
11 Mem sip be nu tabar mem
katiak ma ira amem
nian ing i haruat ma
tike bung,
12 ma nu lik luban leise ira
numem sana tintalen,
hoke mem te lik luban leise
ira sana tintalen di gil
ta mem.
13 Ma mem sip bileng be nu
balaure bat mem ta
ira harwalar,
ma nu kap pukus mem tano
Ut na Gil Sana.
[Io, a num no kingdom,
no dades, ma no
minamar hathatikai.
Amen.]'
14 Io, be mu lik luban leise
ira sana tintalen di gil ta
mu, no numu Mama ruma
ra mawe na lik luban leise
bileng ira numu sana tin-
talen.
15 Iesene be pa mu le lik
luban leise ira sana tintalen
ta dong ra mes, no numu
Mama bileng pai nale lik
luban leise ira numu sana
tintalen.

6:5 Matiu 23:5; Luk 18:10-14 **6:7** 1Kng 18:26-29 **6:8** Matiu 6:32 **6:10** Luk 22:42 **6:12** Matiu 6:14-15; 18:21-35 **6:13** Luk 22:40; Jemes 1:13; Jon 17:15; 2 Tesalonaika 3:3 **6:14** Mak 11:25-26

Waak dait hahal na harababo. Dait na hahal tutuno tane God.

16 "Io, be mu hahal utuma hone God, waak mu nanaas malahuan hoke dong ra ut na harababo di la mata malahuan ter hobi. Di la gilgil hobi ura hamanis ta dong ra turadi be di hahal. Mu hadado baak! Di te hatur kawase bakut leh at mon ira puspusno ira nudi mangason.

17-18 Iesene be u hahal utuma hone God, nu limlimis timaan waing ira turadi pa di nale nes kilam ugo be u hahal. No num Mama sene mon, nong tikenong paile haruat ura nesnes ie, na nes kilam ugo be u hahal. Ma no num Mama, nong ila nesnes ing di la gilgil sie, na ter no puspusno ira num mangason tam.

Dait na manga sip sene mon ira linge ruma ra mawe.
(Luk 12:33-36; 16:13)

19 "Waak mu bul a numu ta bunbulaan kira napu ing a ipas na hagae ma ina marato bileng, ma ira ut na isomo di na papat ira hala, di nage kuman.

20 Iesene mu na bul ira numu bunbulaan tuma ra mawe ing a ipas paile haruat ura hagae ma pai nale marato, ma ira ut na isomo pa dile haruat be di na hana ukaia ma di nage kuman.

21 Io, be no num bunbulaan i kis ter ha, no num kudulena nilon bakut i kis ter bileng kaia.

22 "Ira matam, dur hora lulungo ura hapalaine ugo. Ing be ira iruo matam dur manga bilai, no num kudulena nilon bakut na manga palai.

23 Ing be ira iruo matam dur sana, na ngan hoke be no num kudulena nilon i kadado. Iesene be ikino palai i kis ter tam ite kadado, nu manga kadado sakit!

24 "Pata ta nong i le haruat ura tartaram ta iruo watong. Na manga malok ta nong ma ina manga sip no mes, be na hararot ta nong ma ina malentakuane no mes. Io, paile haruat be mu na taram tane God ma ra barbarat bileng.

Waak dait ngaangel. Dait na nurnur tane God.
(Luk 12:22-31)

25 "Kaie,, aiou tange ta mu, waak be mu ngaangel uta ira numu nilon be aso ing mu na en be aso ing mu na mame. Ma waak be mu ngarngarau bileng uta ira palatamai mu be mu na sige ra so. Io, ira numu nilon i tamat ta ira nian ma ira tamai mu i tamat ta ira mol.

26 Mu na nes ira mon ruma ra mahuo. Pa di lale sooso. Pa di lale kilkil hung nian. Pa di lale bulbul masur bileng. Iesene no numu Mama ruma ra mawe ila tamtabar di. Nes baak! Mu palai be, tano sinisip tane God, mu manga tamat ta di.

27 Mu ngaangel urah? Waak mu gilgil hobi! Be mu

6:16 Ais 58:5-9 **6:19** Jemes 5:1-3 **6:20** Matiu 19:21; Luk 18:22 **6:25** Pilipai 4:6; 1 Timoti 6:6-8; 1 Pita 5:7 **6:26** Matiu 10:29-31; Luk 12:6-7

na ngaangel, pai nale lawas
ira numu nilon ta dahine.
28 “Ma mu ngaangel pane
ira kinasi mu urah? Mu na
nes ira puspusno no ina nos.
Pa di lale paapalim. Pa di
lale dungdungut mol bileng.
29 Iesene aiou tange ta mu
be Solomon no king ma ira
nuno tamat na minamar pai
gale nanaas haruat ma ira
puspusno no ina nos.
30 Kaie, God i gil
hamaririsuan ira pito nong i
lon mon katiak ma maraan
da halo eh ma ie. Be i tutuno
ing God i gil hobi tano pito,
i tutuno sakit be na hasigam
mu bileng ma ira kinasi mu.
Maris! Paile tur dades ira
numu nurnur!
31 “Io, waak um be mu
ngaangel ma mu na tang-
tange be, ‘Dait na en ra so?
Ma dait na mame ra so? Be
aso ing dait na sige?’
32 Kike ra linge, dong pa
dile nurnur tane God, di
la sisilih pane. Iesene no
numu Mama ruma ra mawe
i nunure ter be mu supi kike
ra linge bakut.
33 Iesene nalalie ta ira
linge bakut, mu na hararot
leh no tintalen takados tane
God ma ira linge i haruat ma
no nuno kingdom. Ma ina
tabar mu ma kike ra linge
bakut bileng.
34 Io, waak mu ngaangel
katiak ta ira linge umaran
bileng. Ira tirih umaran, mu
na waak umaran. A mon
tirih iat uta ira bung tiketike.

7

Waak u kure hagae no hinsaam. God bileng nahula kure ugo.
(Luk 6:37-38,41-42)

1 “Waak u kure hagae no
hinsaam, God nahula kure
ugo.
2 God na kure ugo hoke iat
mon u kure no hinsaam. Ma
ira mangana harkurai u gil
tano hinsaam, God bileng na
gil hobi tam.
3 “Urah u nes no not no
pet na puputo tano matana
no hinsaam ma paule lik leh
baak no poona dahe kike
hora matam iat?
4 Waak be u tange tano
tasim be, ‘Ninanaas kap leise
no not no pet na puputo tano
matam.’ Pa nule gil hobi
kinong augo baak bileng, a
mon poona dahe i kis ter
tano matam.
5 A ut na harababo ugo!
Nu kap leise hanalalie baak
no poona dahe tano matam
iat. Kaie, nuge nanaas
timaan ura kapkap leise no
not no pet na puputo tano
matana no hinsaam.
6 “Ma waak mu ise ter ira
tahut na linge sakit, ing i hal-
haalien tane God, ta ira pep
ma ta ira bore. Di nahula pa-
pasuane mon. Ma di nahula
tahurus ma di nage karet
mu.

Be dait na saring God, na tabar dait ma ra bilai.
(Luk 11:9-13)

7 “Io, be nu sasaring nu
hatur kawase ikin ra linge.

6:29 1Kng 10:4-7; 2Sto 9:3-6 **6:32** Matiu 6:8 **6:33** 1Kng 3:13-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1 Korin 4:5; Jemes 4:11-12 **7:2** Mak 4:24 **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24

Ma be u sisilih, nu silihe
tupas. Ma be u pipidil, God
na papos leh ugo.
8 Kaie hobi, nong i sasar-
ing na hatur kawase ira linge
i saring. Ma nong i sisilih
na silihe tupas ira linge i
silsilihe. Ma nong i pipidil,
God na papos leh ie.

9 "Nesi ta mu i tale be na
ter tike hot, be no natine i
saring nian?
10 Ma be ing i saring aen,
na tabar balik ie ma tike si?
11 Ing be mu ira ut na
sana, mu la nunure ter ura
tamtabar ira nati mu ma ra
bilai na linge, io, ikinong i
hamanis be no numu Mama
ruma ra mawe i manga
nunure ter ura tamtabar
dong ing di saring ie ma ra
bilai na linge.

12 "Mu na gil ta dong ra
mes hoke mu sip be di na gil
ter ta mu. Ikin ra nianga, aie
no surno ta ira harkurai tane
Moses ma ira harausur ta ira
tangetus.

Ira iruo mangana ngas.
(Luk 13:24)

13 "I tahut be mu na hana
lala tano ngas i didisuan, ki-
nong no ngas tapagas tupas
no hiniruo i malus ma a
haleng di la murmur ie.
14 Iesene no ngas tupas no
nilon i didisuan, ma no nuno
matanangas a hansik ie. A
bar nong mon dong ing di
nes tupas leh ie.

Dait na harbalaurai ta ira
tangetus harabota.
(Luk 6:43-44)

15 "Mu na harbalaurai ta
ira tangetus harabota. Tike
nianga harharuat hokarek.
Mu hoke ira sipsip. Ma dong
ra tangetus harabota, di na
hanawat ma di na hababo
mu be a bilai na sipsip bileng
di, iesene be a tamat na raaia
na pep mon dong ing di la
hagae ira sipsip.
16 Mu na nes kilam di ta
ira nudi pinapalim hoke mu
la nesnes kilam ira dahe ta
ira hunuei idi. Pa mu nale
dik ira gamara ta tike dahe i
mon surno. Ma pa mu nale
kap bileng ra papus ta ira
hino i mon tukulno.
17 Hokike iat mon, ira bilai
na dahe di na huei ira bilai
na puspusno. Ma ira sana
dahe di na huei ira sana
puspusno.
18 Ma paile haruat be tike
bilai na dahe na huei ta mal-
malena puspusno. Ma paile
haruat bileng be tike sana
dahe na huei ta namnamien
na puspusno.
19 Ira dahe i huei ma paile
namnamien ira puspusno,
da kato hasur ma da ise ter
di tano eh.
20 Io, i tale be mu na nes
kilam bileng di ra tangetus
ta ira nudi mangana pina-
palim.

Jisas pai nale nunure di
ing pa dile mur tutuno ie.
(Luk 13:25-27)

7:8 1 Jon 3:22; 5:14-15 **7:11** Jemes 1:17 **7:12** Matiu 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 **7:15** Matiu 24:24; Apostolo 20:29; 2 Pita 2:1 **7:16** Galesia 5:19-22; Jemes 3:12 **7:19** Matiu 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Matiu 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jemes 1:25

21 “Pata be di bakut ing
di la kilkilam iou be, ‘Wa-
tong! Numem Watong!’ di
na salo tano kingdom tane
God. Iesene di sene mon ing
di la gilgil haruatne ing no
nugu Mama ruma ra mawe
i sip, di na salo.
22 Ma be no bung na
harkurai na hanawat, a
haleng di na tange tagu be,
‘Watong! Numem Watong!
Hohaam um ta mem? Mem
git iangianga na tangetus ma
no num dades. Ma mem git
hasur leise ira sana tanuo
ma no num dades. Ma no
num dades bileng, mem git
gilgil haleng na dades na
gingilaan na kinarup ma ie.
U biha?’
23 Ma sene ni hinawase
hamadares di be, ‘Aiou paile
nunure tutuno iat be nesi
mu. Mu hana talur iou! A
sana turadi mu!’

Nesi no minanes na turadi ma nesi tike ba.
(Luk 6:47-49)

24 “Io, nesi tikenong i
hadade kakarek ra nugu ni-
anga ma i gil hobi, i haruat
ma tike minanes na turadi
nong ga so hasur no nuno
hala utusu napu ra ula hot.
25 Iga bata, ira taho ga
tahit, ma no dadaip ga
pupuh ter ta ikino hala,
iesene pai gale tarupuk ki-
nong iga manga so hasur ira
kasong utusu napu ra ula
hot.
26 Iesene be nesi tikenong
i hadade kakarek ra nugu
nianga ma paile gil hobi, i
haruat ma tike gotgotwana
turadi nong ga so hagalogalo
te mon no nuno hala.
27 Iga bata, ira taho ga
tahit, no dadaip ga pupuh
ikino hala, igom tarupuk, ma
iga tamadure saasa.”

Jisas ga hausur di ma no nuno dades iat.

28-29 Ma ing be Jisas gate
hapatam nianga uta kakarek
ra linge, ira tamat na matan-
abar di ga karup ma di ga
urur ta ira nuno harausur
kinong iga hausur di hoke
tikenong te kap ra dades
kaie igom tale be na ianga
hobi, ma pata hoke di ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses.

8

Jisas ga halangalanga tike turadi nong a sana minaset i kis tano tamaine.
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Be Jisas ga hanasur
metuma ra uladih, a tamat
na matanabar di ga mur ie.
2 Ma tike turadi nong ga sam
sana minaset tano palata-
maine ga hanawat igom
saga bukunkek menalalie
tane Jisas ma iga tange,
“No Watong, aiou palai be
u haruat ura halangalanga
iou waing pai nale tale be
da hatabune habaling iou.
Ma be ing u sip, nu gil hobi
tagu.”
3 Io, Jisas ga sasangaho
igom sigire no turadi, ma
iga tange, “Aiou sip ter. Nu
langalanga!” Kaie iat mon

7:23 Sam 6:8; 2 Timoti 2:19 **7:28-29** Mak 1:22; Luk 4:32

no minaset ga pataam tano
turadi.
4 Ma ne Jisas ga tange muk
tana, “Harbalaurai timaan!
Waak be u hinawase ta
tikenong. Iesene nu hana
ma nu hamanis ugo tano
pris. Ma nu ter no hartabar
haruat ma no harkurai tane
Moses. Ma ikino hartabar na
hinawas palai ura hatutuno
be u te langalanga ma be
paile tale bileng be ta nong
na hatabune habaling ugo.”

No tamat na nurnur tano umri.
(Luk 7:1-10)

5 Io, be ne Jisas gate hana
lala ter tano taman Kape-
neam, tike tamat na umri
ta tike matana ubane ga
hanawat ter kaia ho ie, ma
iga sasaring marmaris tana
horek.
6 “No watong, no nugu tul-
tule i noh ter ruma ra nugu
hala. I kilingane ra tamat
na ngununguit. Ma paile
hamagile um ira tamaine.”
7 Io, Jisas ga tange tana,
“Aiou ni hana, nige halan-
galanga ie.”
8 Ma no tamat na umri
ta tike matana ubane ga
tange balik tana be, “No
watong, maris, aiou paile
manga haut be nu hana lala
tano nugu hala kinong u
tamat tagu. Sene be nu tange
mon num ta nianga ma no
nugu tultule na langalanga.
9 Aiou tange hobi kinong
iou bileng, iou palai be ta
nong i kis ter tano kinkinis
na harkurai. Ma ina tule ta
tikenong be na gil haruatne
ira nuno sinisip. Hoke bileng
iou. Ari mes di la kure ter
iou, ma iou la kure ter di
tike matana ubane. Aiou
tange ta tikenong, ‘Hana,’ io,
ina hana. Aiou tange ta
tike mes, ‘Hilo u ra,’ io, ina
hanawat. Ma iou tange tano
nugu tultule, ‘Gil kin,’ ma
ina gil ie.”
10 Ma be ne Jisas ga hadade
hobi, iga karup, ma iga tange
horek ta dong di ga murmur
hanane ie. “Mu nes baak! Pa
e gale nes tikenong nalamin
kira Israel ing i dades no
nuno nurnur hone kin.
11 Aiou tange hapalaine
ta mu be a haleng di na
hanawat mekaia ta ira
katano bakut ma di na kis
tano gil nian tikai ma ne
Abraham, Aisak, ma ne
Iakop tano kingdom tane
God.
12 Iesene be dong ing ta di
tutuno ikino kingdom, God
na ise hasur di utusu tano
kadado. Io, kaia, di na
susuah ma di na hatagiris na
ngise.”
13 Io, ma ne Jisas ga tange
um tano tamat na umri, “Nu
hana! Na ngan hoke u
nurnur ter hobi.” Ma no
nuno tultule ga langalanga
ta ikino pana bung iat mon.

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Ma namur Jisas ga hana
lala tano ngasiane Pita. Iga
nes no numune Pita ga noh

8:4 WkP 14:1-32; Matiu 9:30; Luk 17:14 **8:11** Luk 13:29 **8:12** Matiu 22:13; 25:30; Luk 13:28

ter ra ula hator ma no mala-
hau.
15 Io, ne Jisas ga palim
no lumana no haine ma no
malahau ga pataam sukun
ie. Io, no haine ga taman tut
talur no hator, igom tur leh
be na tagure ira nian utane
Jisas.
16 Be igate matmatarahien
um, ira matanabar di ga kap
hawat haleng na turadi ing
ira sana tanuo ga sasoh ta di
ukaia hone Jisas. Ma ne Jisas
ga tule hasur leise ira sana
tanuo ta di ma ra nianga, ma
iga halangalanga dong ra ina
minaset.
17 Iga gil hobi ura hatutuno
no nianga tano tangetus Ai-
saia i tange horek,
"Aie iat ga kap leh ira nudait
minaset,
ma iga pusak leh ira nudait
ngunngutaan."

Be tikenong i sip be na murmur Jisas, na waak kapis ira mes na linge bakut.
(Luk 9:57-62)

18 Be ne Jisas ga nes
ira tamat na matanabar iga
tange ta di be, "Dait na balos
no taho kis utuso tike pal-
pal."
19 Sene be tike tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses ga hanawat ukaia
hone Jisas ma iga tange
tana, "Tena harausur, aiou
ni murmur ugo ta ira katano
bakut ing nu hanana kaia."
20 Ma ne Jisas ga balu
ie, igom hinawase ie be,
"Ira raaia na pep, a nudi
mon munmun, ma ira mon
ruma ra mahuo, a nudi mon
pawas. Iesene be Nong a
Turadi ie, pata ta ngasiana
tus ura sinangeh."
21 Tike mes bileng, ta ira
nuno bulu na harausur, ga
tange tana, "No Watong, nu
haut leise baak iou be ni
hana, nige bus no nugu
mama."
22 Iesene be Jisas ga hi-
nawase ie be, "Nu murmur
iou. Ma nu waak ter ira
minat be di na gil ira linge
ing a mon minat ine."

Jisas ga tigel no tamat na kih.
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Io, Jisas ga kawas tano
mon, di ma ira nuno bulu na
harausur.
24 Ma tike tamat na kih ga
hanawat ter ta di tano tamat
na taho kis, igom lagures
bileng. Ma ira paananoh ga
tamapit lala ter tano mon.
Iesene Jisas ga kumkubabo.
25 Io, ira bulu na harausur
di ga hana, di gom hangun
ie, ma di ga tange tana be,
"Watong, halon dait! Dait
ura ruruh!"
26 Ma ne Jisas ga balu di,
igom tange be, "Waak mu ra
bunurut! Paile tur dades ira
numu nurnur!" Io, Jisas ga
taman tut, iga tigel hadades
no kih ma ira paananoh, io,
igom manga malile harsakit.
27 Ma ira turadi di ga
karup ma di ga hartiritiri ta
di horek: "A mangana turadi
ho bibiha ikin? No kih ma

8:17 Ais 53:4 **8:20** 2 Korin 8:9 **8:21** 1Kng 19:20 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Matiu 14:31; Sam 89:9

ira paananoh iat bileng, dur
taram ie!”

Jisas ga tule hasur leise
ira sana tanuo ter ta ira bore.
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Ma ne Jisas gate
hanawat kaia tike palpal
tano tamat na taho kis, tano
katano ta di ira Gadaren. Io,
airuo tunana ing dong ra
sana tanuo di ga sasoh ter ta
dur, dur ga hanasur mekaia
ra matana hot na haratur,
ma dur ga harsomane Jisas.
Dur ga manga gotgot, kaie,
pata ta tikenong pai gale
haruat be na hana sakit ta
ikin ra ngas.
29 Ma dur ga kakongane,
“Natine God, waak u kis
na gil mir! Pata be no
pana bung baak be nu gil
hangungut mir!”
30 Io, ma hutate dahine ta
di, a haleng na bore di ga
iaiaan kaia.
31 Ma ira sana tanuo, di
ga ianga marmaris tane Jisas
horek: “Ing be nu tule hasur
leise mem ta dur, nu tule
halala mem ter ta ira bore.”
32 Jisas ga tange ta di, “Mu
hana!” Io, di ga sur leh ta
dur, di gom sasoh balik ta
ira bore. Ma ira bore bakut
di ga hilo sur tano ula habo,
di gom kango tano tamat na
taho kis.
33 Ma ira ut na balaura
bore di ga hilo leh, di gom
hinawas kaia tano taman. Di
ga hinawas ta ira linge bakut
ing iga hanawat ta di, tikai
ma ira iruo tunana ing ira
sana tanuo ga sasoh ter ta
dur.
34 Io, di bakut ta ikin ra
taman, di ga hanasur ura
harsomane Jisas. Ma be di
ga nes ie, di ga ianga mar-
maris tana be na hana talur
no nudi katano.

9

Be Jisas ga halangalanga
tike pengpeng, iga hamanis
be i haruat ura sungsuge leise
ira sana tintalen.
(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Jisas ga kawas tano mon,
igom balos no tamat na taho
kis ukaia tano nuno taman
iat.
2 Ma ari turadi di ga kap
hawat tike pengpeng tano
kunuban tana ukaia hone
Jisas. Ma be Jisas ga nes
ira nudi nurnur iga tange
tano pengpeng be, “Tasigu,
ira num sana tintalen ite
pataam.”

3 Ma be di ga hadade
hokakarek, ari ta di ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses, di ga liklik
kumaan ta ira tinga di be,
“Ikin ra turadi i tange hagae
God!”

4 Ma ne Jisas ga nunure
kilam ira nudi lilik, igom
tange, “Waak mu lik kike ra
sasana!
5 Garum ta dur i malus?
I malus be ni tange be
‘Ira num sana tintalen ite
pataam,’ be i malus be ni

8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 **9:1** Matiu 4:13 **9:4** Matiu 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25

tange, ‘Taman tut ma nuge
hana?’ *
6 Iesene iou ni hapalaine
mu be ikino dades a nuno
Nong a Turadi ie. Kaie,
i haruat ura sungsuge leise
ira sana tintalen kira ra ula
hanuo.” Io, iga tange tano
pengpeng, “Taman tut, kap
leh no num kunuban ma nu
hana ukaia ra ngasiam.”
7 Io, no turadi ga tut ma iga
hana leh ukaia ra ngasiana.
8 Ma be ira tamat na
matanabar di ga nes ikin,
di ga manga urur tane God.
Ma di ga pirlet ie kinong
iga ter ra mangana dades
hokakarek ta ira turadi.

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Ma be Jisas ga hanana
mekaia, iga nes tike tunana,
no hinsana ne Matiu, ga kis
ter tano hala na kap takis.
Jisas ga tange tana, “Mur
iou!” Ma ne Matiu ga taman
tut ma iga mur ie.
10 Namur, be Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di
ga iaiaan kaia ra hala tane
Matiu, ma a haleng bileng
ira ut na kap takis ma ira
sakalepwana di ga kis tikai
ter ma ie.
11 Ma be ira Parisi di ga
nes hokike, di ga tange ta
ira nuno bulu na harausur
be, “Paile bilai be Jisas i
iaiaan tikai ma kike ra ut
na kap takis ma ira mes na
sakalepwana bileng.”
12 Ma be ing Jisas ga
hadade dong di ga tangtange
hobi, iga tange be, “Ing di
langalanga timaan, pa dile
supi no ut na haralon, iesene
dong sene di maset.
13 Mu na hana ma mu na
silihe tupas no pipilaina ta
ikin ra nianga tane God nong
di ga pakat ie horek: *‘Iou sip
be mu na marse ira turadi.
Ma ing be pa mu le gil hobi,
iou paile manga sip be mu
na hartabar utuma ho iou.’ ”*
Ma ne Jisas ga tange baling,
“Aiou pai gale hanawat be ni
tato mu ing mu lik be a ut na
takados mu, iesene di sene
ing di palai be di sana.”

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas pai lale kiskis tikai ma ari tuarena lilik.
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Namur um, ira bulu na
harausur tane Jon no ut na
baptais di ga hanawat ma
di ga tiri Jisas horek: “Ura
biha kaie mem ma ira Parisi,
mem la hahal tupas God,
iesene dong ra num bulu na
harausur, pata?”
15 Jisas ga balu di horek ma
ra nianga harharuat. “Ho-
haam be ira wasire tano

* **9:5** I nanaas be no pipilaina ta ikin ra buturkus horek: na malus be ta nong na tange be, ‘Ira num sana tintalen ite pataam.’ Na malus kinong i tale be na tange bia mon. Ma pai nale hirhir kinong pata ta linge ura hamanis be ite suge leise tutuno ira sana tintalen be pata. Iesene i manga dades be nu tange be, ‘Taman tut ma nuge hana!’ I dades kinong be ing pai nale tut, nu hirhir. Io, ina hamanis be pata num ta dades ma u te harakale mon. **9:6** Jon 17:2 **9:11** Luk 15:2 **9:13** Matiu 12:7; Hos 6:6 **9:14** Luk 18:12

nian na pokomau di na suah
be no marawan nong i sigar
tola i kis tikai ter baak ma
di? Pa di nale gil hobi kinong
di laro be i kis ter baak
ma di. Iesene ta tike bung
namur, no marawan i sigar
tola, da kap leh ie talur di.
Io, ta ikino bung di na hahal
kinong di tapunuk.

16 "Pata ta tikenong be na
dungut pakur ta tike sigar
katano mol ter tike tuarena.
Be na gil hobi no katano
sigar mol na tamadiris leh be
da gis ie, ma ina tamarumut
leh sukun no tuarena ma
no mauho na manga tamat
balik um.

17 Pata ta tikenong bileng
be na nanare ira sigar wain
paile lalet baak ta ira tu-
arena pala taho ing di ga gil
ma ra pala me ma ite tapa-
gas. Ing be na gil hobi, ira
wain na parok ira pala taho
ma ina tabureng. Kaie, no
wain na sana ma ira palna
bileng. Pata. Na nanare no
sigar wain paile lalet baak
tano sigar pala taho iat. Io,
dur bakut, dur na kis lawas."

Jisas ga halangalanga no haine ga sam daradaara ma no hinasik i noh na minat ter.
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Ma be Jisas ga tang-
tange baak kike ra linge ta
di, tike watong ta di ra
Iudeia ga hanawat ukaia ho
ie, igom saga bukunkek, ma
iga tange, "No nugu not no
hinasik te noh na minat ter
um. Iesene, nu hilo, nuge
bul no lumam tana, ma in-
age lon."

19 Ma ne Jisas ga taman tut
tikai ma ira nuno bulu na
harausur, di gom mur ie.

20 Io, tike haine kaia ga
sam daradaara a sangahul
ma iruo na tinohon. Iga
hanawat menamur tane
Jisas, igom sigire no ngus na
kinasine.

21 Iga gil hobi kinong iga
lik horek: "Be ni sigire mon
no kinasine ni langalanga."

22 Io, Jisas ga tahurus igom
nes ie ma iga tange tana be,
"Natigu, no num nurnur te
halon ugo." Ma kaie iat mon
no nuno minaset ga hana
talur ie.

23 Ma be Jisas ga hana lala
tano ngasiana no watong,
iga nes ira tamat na matan-
abar di ga haraba ma no
sunuah. Ma ari di ga pupuh
ira tulaal hoke di la gilgil ta
ira minat.

24 Io, iga tange ta di, "Mu
hanasur! No hinasik paile
mat. I kubabo te mon." Ma
di ga ris balik ie.

25 Ma namur ta ing di gate
hasur leise ira matanabar,
Jisas ga palim no lumana
no hinasik ma no hinasik ga
taman tut.

26 Ma no hininaawas uta
ikin ga hana ta ira tamtaman
bakut ta ikino katano.

Jisas ga hananaas airuo pulo ma iga tule hasur leise no sana tanuo tano ngulo.

27 Ma be Jisas ga hana leh
mekaia, airuo pulo dur ga

9:21 Matiu 14:36 **9:27** Matiu 20:29-34

mur ie. Ma dur ga kakon-
gane be, “Tubune Dawit, nu
marse mir!”
28 Ma be Jisas ga hana lala
tike hala, kike ra iruo pulo
dur ga hana tupas ie ma ne
Jisas ga tiri dur horek: “Mur
nurnur tagu be iou haruat
ura halangalanga mur?”

Dur ga balu ie, “Maso, Wa-
tong.”

29 Io, Jisas ga sigire ira
mata dur, igom tange, “Hoke
iat mon mur nurnur ter
hobi, na hanawat ta mur.”
30 Ma ira mata dur ga
tapapos. Jisas ga hakatom
hadades dur be, “Waak mur
hinawase tikenong ta ikin ra
linge!”

31 Iesene dur ga hanasur
ma dur ga hinawas hurhur-
bit utane Jisas ta ira taman
bakut ta ikino katano.

32 Ma be dur ga hananasur di ga lamus hawat tike turadi ukaia hone Jisas, a ngulo ie, kinong a sana tanuo ga sasoh tana.
33 Ing Jisas gate tule hasur leise no sana tanuo tana, no ngulo ga ianga um. Ma no tamat na matanabar ga karup, di gom tange, “Dait pa gitle nesnes ta linge hokarek kira Israel.”

34 Iesene ira Parisi di ga tange, “I tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tano lilie ta di ira sana tanuo.”

Pata ta haleng be di na lamus pukus ira turadi tupas God.

35 Jisas ga hana ta ira tamtaman ma ira hala na lotu bakut ta di ra Iudeia, igom hausur ma iga harpir utano tahut na hininaawas tano kingdom tane God. Ma iga halangalanga bileng ira turadi ta ira nudi mangana minaset.
36 Ma be iga nes ira tamat na matanabar iga manga marmaris ta di kinong ari di ga hagae di ma pata ta harharahut ta di. Iga nes be di ga ngan hora sipsip ing pata ta ut na harbalaurai uta di.
37 Io, iga tange ta ira nuno bulu na harausur, “A haleng na nian te matuko, iesene a bar nong mon ira ut na kinkilaan.
38 Io, mu na saring nong a nuno ira matukena nian, inage tule ta mon ut na kinkilaan ter tano nuno lalong.”

10

Jisas ga ter ra dades ta ira nuno apostolo.

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Io, be Jisas ga tato leh ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur ukaia ho ie, iga ter no dades ta di waing di nage harkurai ta ira sana tanuo ura tultule hasur leise di ma waing di nage halangalanga dong ra turadi ta ira mangana minaset.

9:30 Matiu 8:4 **9:33** Mak 2:12 **9:34** Matiu 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** Matiu 4:23; Mak 1:39 **9:36** Matiu 14:14; Nam 27:17; 1Kng 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2 **10:1** Mak 6:7; Luk 9:1

2 Ira hinsa dong ra sangahul ma iruo na apostolo karek. No luaina, ne Saimon (nong di la kilkilam ie be Pita) ma no tesne ne Andru; ne Jemes no natine Sebedi, ma no tesne ne Jon;
3 Pilip ma ne Batalomiu; Tomas ma ne Matiu no ut na kap takis; Jemes no natine Alpias, ma ne Tadius;
4 ma tikai ma di, ne Saimon, nong di ga kilam ie be no Selot, * ma ne Iudas Iskariot nong na ter leise Jisas.

Jisas ga hapalaine ira apostolo tano nudi hinana.
(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Jisas ga tule harbasiane kakarek ra sangahul ma iruo, igom tibe timaan ter ta di hokarek: "Waak mu hana nalamin ta di ing pa dile Iudeia. Ma waak mu lala tike taman ta di ira Samaria.
6 Sene be mu na hana ta ira Israel ing di hora sipsip ing di te rara.
7 Ma ing be mu hana, mu na harpir horek: 'No pana bung tano kingdom tane God ite hutate.'
8 Mu na halangalanga ira ina minaset. Mu na halon ira minat. Mu na halangalanga bileng di ing a sana minaset i kis ta ira palatamai di waing pai nale tale be di na hatabune habaling di. Ma mu na tule hasur leise ira sana tanuo ta ira turadi. Mu te hatur kawase bia kike ra dades mekira ho iou. Pa mu le kul. Io, mu na hartabar bia bileng, ma pa dale kul ta mu.
9 Waak mu kapkap ta barbarat tikai ma mu.
10 Ma waak mu kap tike raat tano numu hinana. Pa mu nale kap ta harkios ta mu be ta pala lamas na kaki mu ura harkios. Ma waak mu kap tike mes na buko bileng. Pa mu nale gil hobi kinong nong i papalim, i tahut be da ter ira linge tana ing i supi.

11 "Be mu na hanawat ta tike taman be taman so, mu na lala ma mu na nanaas ta tike tahut na turadi kaia. Ma mu na kis tikai ma ie tuk ter tano bung ing mu na hana leh baling.
12 Be ing mu na hana lala tano hala ta ikino turadi, na tahut be mu na sip be a malum na kis tana.
13 Ma be di ta ikino hala, di balaure timaan mu, mu na waak ter no numu sinisip be a malum na kis ter ta di. Iesene be ing pata, mu na lik luban leise no num nianga na haridan be a malum pai nale kis ta di.
14 Ma be pa dile bala leh mu tike taman, ma pa dile taram bileng ing mu harpir, ing be mu hanana leh talur ikino taman be ikino hala, mu na hatidir leise ter ira pulungar ta ira lapara kaki mu. Mu na gil hobi ura hamanis ta di be di te gil ra

* **10:4** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nagele kure di. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Matiu 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1 Korin 9:14 **10:12** Luk 10:5-6 **10:14** Luk 10:10-12; Apostolo 13:51

sasana ta mu.
15 Mu hadade timaan! Mu
palai ter be God na gil tike
tamat na harpadano tane
Sodom ma ne Gomora tano
pana bung na harkurai nong
na hanawat namur. Iesene
no harpadano ta ikino
taman nong pai nale bala
leh mu, na manga tamat ta
ira nudur harpadano.

Pa dait nale ngaangel be dait na kap ira ngunngutaan utane Jisas.
(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 "Mu hadado timaan!
Aiou tultule mu hora sipsip
ukaia nalamin ta ira tamat
na raaia na pep. Io kaie, i
tahut be mu na melem hora
tarago ma mu na tahut hora
bun.
17 Mu na balaure mu ta ira
turadi. Da lamus ter mu ta
ira katano ura harkurai ma
da hadakdak mu naramon ta
ira nudi hala na lotu.
18 Ma da lamus ter mu
be mu na tur ra harkurai
nalalie ta ira ut na harkurai
ma ira king ura utagu. Ing
be di gil hobi mu na hinawas
palai ta di. Ma mu na hi-
nawas palai ta di bileng, pa
dile Iudeia.
19-20 Ma be da palim
kawase mu, waak mu ra
nginarau be aso ing mu
na tange. Mu na tange iat
mon ira so ing i hanawat
ta mu ta ikino pana bung,
kinong pata be numu kike ra
nianga. No Tanuo metuma
nalu hono numu Mama,
ikinong i iangianga.
21 "Ira tunana di na bala
leise ira tasi di waing da ubu
bing di. Ma ira mama ta ira
bulu, di na gil bileng hobi ta
ira nati di. Ma ira bulu di
na manga ul ba ta ira nudi
mama ma ira nudi makai
waing da ubu bing ira nudi
mama ma ira nudi makai.
22 Ira turadi bakut di
na malentakuane mu ura
utagu, sene be nong i tur
dades tuk ra haphapatam,
God na halon ie.
23 Ing be di na hagae mu
tike taman, mu na hilo ter
tike mes na taman. Mu
hadado baak! Pa mu nale
hana bakut baak ta ira tam-
taman tane Israel, ma Nong
a Turadi ie te hanawat.
24 "Tike bulu na harausur
paile tamat ta dur ma no
nuno tena harausur. Ma
no tultule paile tamat tano
nuno watong.
25 I haruat be no bulu na
harausur na ngan hoke no
nuno tena harausur, ma no
tultule hoke no nuno wa-
tong. Be di te kilam no wa-
tong tano huntunana be aie
Belsebul, no sana tanuo, io,
ira nuno subulo da manga
kilam hagae iat um di.

Waak dait burte ira turadi mon. Dait na burte God.
(Luk 12:2-7)

26 "Io, waak mu burte di
ra turadi, kinong aso ing i
kakaser ter na tapales, ma
aso ing i mun ter na hara-
puasa.

10:15 Matiu 11:24; Jut 1:7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:17** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:19-20** Jon 14:26 **10:21** Mai 7:6; Matiu 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25** Matiu 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17

27 Ma ing be iou hinawase
mu ta tike linge ra kadado,
mu na tange ie ra palai. Ma
aso ing iou te hamurungo ter
mu me, mu na kakongane ra
matmataan na haruat.
28 Waak mu burte dong
ing di la ububu bing ira tu-
radi mon, ma pa dile tale
ura ububu bing ira tanua
mu. Iesene i tahut be mu
na burte ne kununuma nalu
nong i haruat be na haliare
no turadi tikai ma no tanu-
ana naramon tano ula eh.
29 A hansik na barbarat
mon i haruat be nu kul ta
iruo seek. Iesene paile tale
be tikenong na puko napu
be ing no numu Mama paile
haut.
30 Hokike bileng mu.
No numu Mama i manga
nunure mu. Ma i palai ter ta
mu kinong i nunure bileng
ira winawas ta ira pana hi
mu ta ira ulu mu.
31 Io, waak mu burburut,
kinong no numu lon i manga
tamat ta ira seek.

No num nianga i hamanis no num nurnur.
(Luk 12:8-9)

32 "Nesi tikenong i hi-
nawas palai ra matmataan
ta ira turadi be a nuno iou,
io, aiou bileng, ni hinawas
palai utana ra matmataan
tane Mama ruma ra mawe.
33 Iesene nesi tikenong
i harus leise iou ra mat-
mataan ta ira turadi, io,
aiou bileng, ni harus leise
ie ra matmataan tane Mama
ruma ra mawe.

Dait na lik hatamat Jisas ma waak um ira mes na linge.
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 "Waak mu lik be iou
te hanawat be a malum na
kis harbasie ta mu. Pata.
Aiou paile hanawat hokike.
No nugu hinanawat no bur-
wana ura hinarubu.
35 Aiou te hanawat be
'no tunana na tur talur no
nuno mama,
no hinasik bileng, no nuno
makai,
ma no haine na tur talur no
enana.
36 Ma no ebar tike turadi
na hanawat mon
mekaia tano nuno
hatatamana iat.'
37 "Be nesi tikenong, no
nuno sinisip ta tike mes i
tamat ta ing i sip iou, io,
paile haruat be na mur iou.
Paile tahut be no nuno sin-
isip utagu i hansik ta ing i
sip no nuno mama, no nuno
makai, no nuno bulu na tu-
nana, no nuno hinasik, be
nesi bileng. Paile haruat ura
murmur iou.
38 Be nesi tikenong paile
pusak no nuno kabai ma
paile mur iou, paile haruat
be ina nugu harwis ie.
39 Nesi tikenong i palim
kawase no nuno nilon, na
ber tano nuno nilon tutuno.
Ma nesi tikenong i bala leise
ter no nuno nilon ura utagu,
na hatur kawase no nuno
nilon tutuno.

Nesi tikenong i bala leh ira tultule tane Jisas na hatur

10:28 Jemes 4:12 **10:31** Matiu 6:26 **10:33** Mak 8:38; Luk 9:26; 2 Timoti 2:12 **10:35** Mai 7:6 **10:38** Matiu 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25

kawase no puspusno no nuno mangason.

(Mak 9:41)

40 "Nesi i bala leh mu, i bala leh iou. Ma nesi i bala leh iou, i bala leh nong ga tule iou ukira.
41 Nesi i bala leh tike tangetus kinong aie tike tangetus, na hatur kawase ra puspusno no nuno mangason hora tangetus. Ma nesi i bala leh tike ut na takados kinong aie tike ut na takados, na hatur kawase ra puspusno no nuno mangason hora ut na takados.
42 Io, mu hadado baak! Be nesi tikenong i hamamo tike maris ma tike gingop na taho maduhan kinong a nugu bulu na harausur ie, io, no puspusno no nuno mangason pai nale panim leh."

11

Jisas ga pirlet Jon no ut na baptais.

(Luk 7:18-35)

1 Be Jisas gate hapatam ter no nuno hausur ta ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur, iga hana leh mekaia ura hausur ma harpir ta ira nudi tamtaman.
2-3 Ma ne Jon no ut na baptais ga kis ra hala na harpadano. Ma be iga hadade uta ira pinapalim tane Krais, Jon ga tule a iruo ta ira nuno bulu na harausur iat be dur na tiri Jisas horek: "Augo nong mem la kiskis kawase ie be na hanawat, be mem na kis kawase baak tike mes?"
4-5 Io, Jisas ga balu dur, "Mur na baling, mur na hinawase ne Jon ing mur hadade ma ing mur nes, be *ira pulo di nanaas, ira pengpeng di hanana, dong di sam ra sana minaset ta ira palatamai di, di langalanga, ira talinga ba di hadado, ira minat di lon baling, ma no nianga na harpir utano tahut na hininaawas i hana tupas ira maris.*
6 God na idane di ing paile iruo ira nudi lilik utagu."
7 Be ira iruo bulu na harausur tane Jon dur ga hanana leh, Jisas ga hinawase no tamat na matanabar utane Jon horek: "Be mu ga hana ukaia hone Jon utuma ra katano bia, mu ga lik be mu na nes ra so? Mu ga nunure be a mangana turadi so ie. Pai lale kikios lilik hora tingari ing ila ioioh hurbit tano dadaip.
8 Ma be mu ga hana ura hadade ie, mu ga nunure ter be pai lale singsige ta bilai na kinasine. Pata. Dong ing di la singsige ira bilai na sigasige ing ira matana i tamat, di la kiskis ta ira hala na watong.
9-10 Sene be ing mu ga hana ura nesnes ie, mu ga palai be mu na nes tike tangetus. I tutuno. Iesene i tamat bileng ta ira tangetus, kinong aie mon, ing di ga pakat ira nianga tane God utana, i tange horek,

10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 **11:4-5** Ais 35:5-6; 61:1 **11:9-10** Mal 3:1; Luk 1:76

'Aiou ni tule no nugu ut na
kap nianga menalalie
tano num hinanawat,
nong na tagure no num
ngas.'

11 "Mu hadado baak! Jon
no ut na baptais i tamat ta
ira turadi bakut ing di ga
lon ta ikin ra ula hanuo.
Iesene nesi tikenong ta mu
i manga hansiksik naramon
tano kingdom tane God, i
tamat tane Jon.

12 Tano bung Jon no ut
na baptais ga haburuana no
nuno harpir tuk ter katiak,
no kingdom tane God ite
hananawat ma ra tamat na
dades. Ma ira ut na baso di
res leh ie.

13 Io, ira harkurai tane
Moses ma ira nianga ta ira
tangetus, di ga hininaawas
uta ikino kingdom tuk ter
tano pana bung tane Jon.

14 Ma be ing mu na nurnur
ta kike ra hininaawas, io, ina
palai ta mu be Jon aie mon
ne Elaija nong dait ga kiskis
kawase no nuno hinanawat.

15 Be ing u haruat ura
hadade kilam kakarek ra
nugu nianga, nu taram ie.

16 "Be aiou ni ianga
harharuat uta ira turadi
katiak, iou ni tange hohaam?
Io, ni hinawase mu. Di hoke
ira not no bulu ing di sip be
ira mes na mur di. Di kis
hulungan tike katano ma di
hartato harbasie ta di horek,

17 'Mem paser no kudu
iesene pa mu le man-
gata;
Mem inge marmaris iesene
pa mu le suah.'

18 Hokike iat mon pa di gale
laro bileng tane Jon. Be Jon
ga hanawat, iga hahal ma
pai gale mame ta wain. Kaie,
di gom tange hagae ie be, 'A
sana tanuo i sasoh tana.'

19 Ma be Nong a Turadi ie ga
hanawat, iga iaiaan ma iga
mama wain. Ma di ga tange
utana be, 'A tabi tingana ma
a ut na minamo ie. Ma a
hinsaana di ra ut na kap
takis ma ira mes na sakalep-
wana." Io, Jisas ga tange bal-
ing be, "Di tange hobi iesene
aiou tange be ira tintalen ta
ira ut na minminanes di na
hamanis be no minanes tane
God i takados."

Jisas ga tibe hapenpen di ing pa di gale lilik pukus.
(Luk 10:13-15)

20 Ma ne Jisas ga tibe
hapenpen ira tamtaman ing
igate gil ira haleng na dades
na gingilaan na kinarup kaia
ho di, kinong pa di gale lilik
pukus.

21 Iga tange horek: "Maris
ta mu me Korasin, na kabit
mu! Maris bileng ta mu me
Betsaida, na kabit mu! Be di
gor gil ira dades na gingilaan
na kinarup kaia Tair ma ne
Saidon, hoke iou te gil ta mur
ira iruo taman, io, dur gorte
lilik pukus. Dur gorte bul ha-
iane ira bilingana put na mol
ma dur gorte mormor ma ra
tahuna eh ura hamanis be
dur te lilik pukus. Iesene pa
dur gale gil hobi!

11:12 Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Matiu 17:10-13; Mak 9:11-13 **11:19** Matiu 9:14 **11:21** Ais 23; Ese 26—28; Jol 3:4-8; Am 1:9-10; Sek 9:2-4

22 Mu hadado baak! God
na gil tike tamat na harkurai
tane Tair ma ne Saidon tano
pana bung na harkurai nong
na hanawat namur. Iesene
na gil tike tamat na harkurai
sakit ta mur Korasin ma ne
Betsaida.
23 Ma mu me Kapeneam,
waak mu let ira hinsa mu
utuma ra mawe! Mu na
hanasur utusu napu ra
katano ta ira minat! Be dage
gil ira dades na gingilaan na
kinarup kaia Sodom hoke
iou te gil ta mu, io, igor kis
ter iat tuk ter katiak.
24 Mu hadado baak! God
na gil tike tamat na harku-
rai tane Sodom tano pana
bung na harkurai nong na
hanawat namur. Iesene na
gil tike tamat na harkurai
sakit ta mu me Kapeneam.”

Dong ing di hamaan ra tirih di na kap ra sinangeh.
(Luk 10:21-22)

25 Taitus ikino pana bung
Jisas ga tange be, “Aiou
pirlet ugo Mama, a Wa-
tong tuma ra mawe ma kira
bileng napu, kinong u ga sie
kakarek ra linge ta dong ira
ut na minminanes ma u ga
hapuasne ta di ing pa dile
minanes.
26 Maso, Mama! U ga gil
hobi kinong u laro be na
ngan hobi.
27 “Mama gate ter leise
bakut ira linge tagu. Pata
ta nong paile nunure no Na-
tine. No nuno Mama sene
mon. Ma pata ta nong paile
nunure no nuno Mama, no
Natine sene mon, ma di
bileng ing no Natine i ura
hapuasne ie ta di.
28 Mu bakut ing i ubal mu
ira tirih na kinakap, mu hilo
ukira ho iou, ma ni hasangeh
mu.
29 Mu na kap leh no nugu
kiip ma mu nage kap hausur
tagu, kinong iou tike matien
na turadi ma iou hanapu
bileng iou. Ma mu na hatur
kawase ra sinangeh ta ira
numu kudulena nilon.
30 I tahut be mu na gil hobi
kinong no nugu kiip i malus
ma no nugu kinakap paile
tirih.”

12

Jisas i tamat tano Bung na Sinangeh.
(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Tike Bung na Sinangeh
Jisas ma ira nuno bulu
na harausur di ga hanana
nalamin tano lalong na wit.
Ma ira nuno bulu na ha-
rausur di ga taburungan, di
gom rarus ari pat na wit, ma
di gom enen.
2 Be ira Parisi di ga nes
hobi, di ga tange tane Jisas,
“Nes baak! Ira num bulu na
harausur di lake no harkurai
utano Bung na Sinangeh.”
3 Ma ne Jisas ga tange ta di,
“Mu gate was ter ing Dawit
ga gil, ing iga taburungan, di
ma ira nuno harwis.
4 Io, Dawit ga lala tano
hala tane God ma di ma ira

11:23 Ais 14:13-15; Stt 19:24-28 **11:24** Matiu 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1 Korin 1:26-29 **11:27** Matiu 28:18; Jon 3:35; 17:2; Pilipai 2:9; Jon 1:18; 10:15 **11:28** Jer 31:25 **11:30** 1 Jon 5:3 **12:1** Lo 23:25 **12:2** KBk 20:10 **12:3** 1Sml 21:1-6 **12:4** WkP 24:5-9

nuno harwis di ga en no
beret di gate tabar God ma
ie. No harkurai i tange be ira
pris sene mon, di na en ikino
beret, ma ira mes pata.
5 Iesene mu gate was ter
ira harkurai tane Moses. Ma
kike ra harkurai i hamanis
uta ira pinapalim ta ira pris
naramon tano tamat na hala
na lotu. Be ing di gil ira
nudi pinapalim tano Bung
na Sinangeh i hoke be di la
kutkutus no harkurai tano
Bung na Sinangeh. Iesene
pata tikenong na lik be di gil
tike sasana.
6 Aiou tange ta mu, tike tu-
radi kira i tamat tano tamat
na hala na lotu.
7 No nianga tane God i
tange be, *'Aiou sip be mu na
marse ira turadi. Ma ing be
pa mu le gil hobi, iou paile
manga sip be mu na hartabar
utuma ho iou.'* Be mu
ira Parisi nage palai tano
pipilaina ta ikin ra nianga,
pa mu gorle tibe hapenpen
di ing pa dile gil tike sasana.
8 Io, Nong a Turadi ie i
kure no Bung na Sinangeh."

*I haruat be da gil ra tahut
tano Bung na Sinangeh.*
(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Io, Jisas ga hana talur
ikino katano, igom hana lala
ter tano nudi hala na lotu ira
Iudeia.
10 Ma tike turadi ga luma
mat ga kis ter kaia. Ari di
ga kis ter bileng kaia ing di
ga sip be di na tung Jisas. Io
kaie, di gom tiri ie horek: "I
takados be da halangalanga
ira ina minaset tano Bung na
Sinangeh be pata?"
11 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Be tikenong a nuno tike
me i puko sur tike lulur ra
Bung na Sinangeh, a tutuno
be na hana iat ma nage kap
haut leh ie.
12 Mu palai be tano sin-
isip tane God, mu manga
tamat ta ira me. Io kaie, i
takados be da gil ira tahut
na pinapalim tano Bung na
Sinangeh."
13 Ma ne Jisas ga tange
um tano luma mat, "Tuluse
no lumam!" Iga tule ise
ie, igom tahut baling honong
tike mes na lumana.
14 Iesene ira Parisi di ga
sur leh tano hala na lotu ta
di ra Iudeia, di gom wowor
tikai be di na ubu bing Jisas
hohaam.

*God ga gilamis Jisas be aie
no nuno tahut na tultule.*

15 Be Jisas ga palai ta ira
lilik ta di ra Parisi, iga hana
talur ikino taman. Ma a
haleng di ga mur ie, igom
halangalanga ira nudi ina
minaset.
16 Ma iga hakatom di be pa
di nale hinawase ta tikenong
be nesi ie.
17 Kike ra linge ga hanawat
ura hatutuno no nianga
nong God ga tange tano
tangetus Aisaia horek:
18 "No nugu tultule ikin,
nong iou ga gilamis ie.
Aiou manga sip ie ma iou
laro utana.

12:5 Nam 28:9-10 **12:6** Matiu 12:41-42 **12:7** Hos 6:6; Matiu 9:13 **12:10** Luk 14:3 **12:11** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Matiu 8:4; Mak 3:12 **12:18** Ais 42:1-4 **12:18** Matiu 3:17

Aiou ni bul no tanuagu tana,
ma ina harpir tano nugu taktakados na lilik ta ira huntunana bakut tano ula hanuo.
19 Pai nale hargor ma tikenong. Pai nale kakongane hanana.
Pai nale iangianga nalu ta ira matanabar ta ira ngas.
20 Na marse ira maris,
ma pai nale hagae ira malalona,
tuk ter be no nugu taktakados na barangang.
21 Ma ira huntunana bakut tano ula hanuo, di na so ira nudi lilik tana be na tabar di ma ira bilai na haridan."

Jisas ga hamanis be pai gale tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane Satan.
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Ma di ga lamus hawat tike tunana ukaia hone Jisas. A pulo ie ma a ngulo bileng ie kinong a sana tanuo gate sasoh tana. Ma ne Jisas ga halangalanga ie, kaie igom ianga ma iga nanaas baling.
23 Ma ira turadi di ga karup ma di ga tange be, "Pata be no tubu ne Dawit dak ikin?"
24 Iesene be ira Parisi di ga hadade hobi, di ga tange, "Jisas i haruat mon ura tultule hasur leise ira sana tanuo kinong Belsebul no watong ta di ra sana tanuo te ter ra dades tana, kaie ige gilgil hobi."
25 Io, Jisas ga nunure ira nudi lilik, igom tange ta di ira Parisi horek: "Be tike huntunana paile tur tikai, tari mes di na hamau no taman. Ma be tike taman be tike hatatamana, be pa dile tur tikai, pa di nale tur dades.
26 Be Satan i tule hasur leise habaling Satan, no nuno huntunana paile tur tikai. Io, ina puko.
27 Mu tange be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane Belsebul. Be i tutuno, hokike mon bileng mu. Ira numu turadi di la kapkap dades bileng mekaia hone Belsebul, ura tultule hasur leise ira sana tanuo. Io, ira numu turadi iat, di hamanis be ira numu lilik paile takados kinong di bileng di gil hobi.
28 Ma sene be iou tule hasur leise ira sana tanuo ma ra dades tano Tanuo tane God, io, i hamanis be no pana bung tano kingdom tane God te hana tupas mu.
29 "Pata ta tikenong na lala tano ngasiana no ut na baso ma ina kuman ta linge, ing be paile huna kubus kawase ie. Ma namur um, na kukuman naramon tano nuno hala.
30 "Be tikenong paile nugu harwis ie, i malok tagu. Ma be tikenong paile harahut iou, i hagae iou.
31 Ma ta kike ra numu nianga, iou tange be, God na lik luban leise ira sasana ta ira matanabar, ma be di na ianga hagae ta tikenong,

12:24 Matiu 9:34; 10:25 **12:28** Apostolo 10:38; 1 Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 **12:31** Hibru 6:4-6

na lik luban leise ikinong
bileng. Iesene nong i
ianga hagae no Halhaaliena
Tanuo, God pai nale lik
luban leise ikino sasana.
32 Nesi nong na ianga ha-
gae Nong a Turadi ie, ikino
sasana God na lik luban
leise. Iesene be nesi nong na
ianga hagae no Halhaaliena
Tanuo, God pai nale lik
luban leise ikino sasana, ta
ikin ra lon ma namur bileng.
33 "Ira tintalen ta ira turadi
i ngan mon hora dahe. Airuo
mangana dahe mon. Nong
i bilai i huei ira bilai na
puspusno, ma nong i sana i
huei ira sana puspusno. Io
kaie, da nes kilam ira dahe
ta ira hunuei idi.
34 Mu hora sana si. Paile
haruat be mu na tange ra
bilai na nianga kinong a
sana turadi mu. Ma ta nong
na tange ira linge nong no
tingana i hung ter me.
35 No tahut na turadi i
tange ira bilai na linge ing
i hung ter tano nuno nilon.
Ma no sana turadi i tange ira
sana linge ing i hung ter tano
nuno nilon bileng.
36 Iesene, na tutuno ta mu,
be ira nianga bia bakut ing
ira turadi di tange, God na
kure di urie tano bung na
harkurai.
37 Io, God na kure ugo
ta ira num nianga, ma ina
tange tam be nu langalanga
be nu kap no num ngun-
ngutaan tano harkurai."

Jisas ga tibe hapenpen dong ing di ga manga sana.
(Mak 8:11-12; Luk 11:24-26,29-32)

38 Ma namur, ari ta ira
Parisi ma ari ta ira tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses, di ga tange tane Jisas
be, "Tena harausur, mem sip
be nu gil tike hakilang ura
hamanis ta mem be God i
tule ugo be pata."
39 Ma ne Jisas ga tange
ta di, "Taitus karek ra pana
bung, ira matanabar di sip
be ni gil tike hakilang kinong
di la tutur talur God ma di
manga sana. Iesene pa di
nale nes ta hakilang. Di na
nes sene mon no hakilang
tane Iona no tangetus.
40 Io, Iona ga kis tano tin-
gana no tamat na aen aitul
a bung. Hokike iat mon,
Nong a Turadi ie na kis tano
tingana no pu aitul a bung
bileng.
41 Tano bung na harkurai,
ira matanabar me Ninewe di
na tibe hapenpen mu kinong
di ga lilik pukus ta ira harpir
tane Iona. Ma iou tange ta
mu, tike turadi i tamat ta dur
ma ne Iona irek.
42 Ma ta ikino bung na
harkurai, no kwin me Siba
bileng na tibe hapenpen mu
kinong iga hanawat me tapa
sakit ura hadade no minmi-
nanes tane Solomon. Ma iou
tange ta mu, tike turadi i
tamat ta dur ma ne Solomon
irek.
43 "Be tike sana tanuo i sur
leh tike turadi, i hana hurbit
ta ira masmasana katano ta

12:33 Matiu 7:16-20 **12:34** Matiu 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 **12:38** Matiu 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 **12:39** Matiu 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jna 1:17 **12:41** Jna 3:5 **12:42** 1Kng 10:1-10

ira katano bia, ura sinangeh,
sene be i nanaas puo.
44 Io, i lik horek: 'Aiou
ni tapukus baling ter tano
ngasiagu.' Ma be i hanawat
ukaia, i nes be pata tari kaia
ma i taguro ter be na lala
baling.
45 Io i hana, i a lamus
habaling a liman ma iruo
na mes na sana tanuo, di
manga sana tana. Ma di lala
kaia ma di ge kis um kaia.
Ma no nilon um ta ikino
turadi na manga sana ta ing
menalalie. Na ngan bileng
hobi ta ira sana matanabar
ta ikin ra pana bung."

Ira hinsaane Jisas tutuno
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Ma be Jisas ga iangianga
baak tano tamat na matan-
abar, io, no nuno makai ma
ira tesne di ga tur ter nata-
man. Di ga sip be di na ianga
ma ie.
47 Ma tikenong ga hi-
nawase ie be, "No num
makai ma ira tasim di tur
ter nataman. Ma di sip be di
na wor ma ugo."
48 Ma ne Jisas balik ga balu
ie, "Aiou ni hinawase mu be
nesi no nugu makai ma ira
tasigu."
49 Iga tulus ira nuno bulu
na harausur, ma igom tange,
"Di kikina ira nugu makai
ma ira tasigu.
50 Io, be nesi tikenong
ila murmur ira sinisip tano
nugu Mama ruma ra mawe,
ikinong a tasigu, a hainigu,
be a nugu makai ie."

13

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Taitus ikino bung at mon
Jisas ga hana talur no hala,
io, iga kis ter ra hena no
tamat na taho kis.
2 Io, a tamat na matan-
abar di ga hana hulungan
luhutane ie, kaie Jisas gom
kis hut tike mon kaia na
taho. Ma ira matanabar di
ga kis tano gagena taho.
3 Io, iga hinawase di a
haleng na linge ma ra nianga
harharuat ma iga tange,
"Tike ut na sinso ga hana be
na so ira nuno pat na dahe.
4 Be iga isise harbasiane
ira pat na dahe, ari ga puko
ter tano ngas ma ira mon di
ga en bakut leise.
5 Ari patna bileng ga puko
ter ra ula hothot ing paile
haleng ira pu kaia. Di ga
kubur haiah kinong pai gale
haleng ira pu.
6 Be no kasasa ga taman
tut huat iga rang bing di
kinong ira bolbol ta di pai
gale manga hanasur.
7 Ari patna bileng ga puko
ter nalamin ta ira kuikui
kaie igom lul burung di.
8 Ari patna bileng ga puko
ter ta ira bilai na pu. Di ga
tamat ma di ga huei. Ari
ga huei aititul a sangahul na
patna, ari limliman ma tike
na sangahul na patna, ma
ari maarmaar.
9 Be ing u haruat ura
hadade kilam ikin, nu taram
ie."

12:45 2 Pita 2:20 **12:50** Rom 8:29 **13:2** Luk 5:1-3

A burwana be Jisas git tangtange ira nianga harharuat.
(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Ma ira nuno bulu na
harausur di ga hana tupas
Jisas, di gom tiri ie be, "Ura
biha kike u la iangianga ta di
ra matanabar ma ra nianga
harharuat?"
11 Io, iga balu di, "Aiou te
hapuasne ta mu utano king-
dom tane God. Iga susuhai
nalalie, sene iou te hapuasne
um ie ta mu. Iesene aiou
paile hapuasne ta di ira mes.
12 Nesi nong i palai ta
ira nugu nianga, God na
manga hapalaine ter tana,
ma ina manga palai sakit.
Ma be nesi nong tada pal-
palai kanaia tana, God na
kap leise bakut iat tana.
13 Aiou ianga ma di ma ra
nianga harharuat kinong di
nesnes, sene be pa dile nes
kilam. Ma di hadade, sene
be pa dile hadade kilam.
14 Io, kaie di hatutuno no
nianga tano tangetus Aisaia
i tange horek,
'Mu na hadade, sene be
pa mu nale hadade
kilam;
Mu na nesnes, sene be pa mu
nale nes kilam.
15 Na ngan hobi kinong i
dades ira tinga di kik-
ina ra matanabar.
Di malok be di na hadado,
ma di malok bileng be di na
nes.
Di nahula nes kilam ma ira
mata di,
ma di nahula hadade kilam
ma ira talinga di,
ma di nahula nunure kilam
ta ira tinga di,
ma di nage tahurus ma nige
halon di.'
16 Iesene no haridan na kis ta
mu kinong mu nes kilam ma
ira mata mu, ma mu hadade
kilam ma ira talinga mu.
17 Io, mu hadado baak! A
haleng na tangetus ma a
haleng na ut na takados
bileng, di ga manga sip be
di na nes kakarek mu te nes.
Iesene pa di gale nes. Ma di
ga manga sip bileng be di na
hadade karek mu te hadade.
Iesene pa di gale hadade.

Jisas ga hapalaine no ni-
anga harharuat utano ut na
sinso.
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-
15)

18 "Io, mu na hadade
no pipilaina tano nianga
harharuat utano ut na sinso.
I horek.
19 Nesi nong i hadade no
hininaawas tano kingdom
tane God, ma paile palai
tana, no Ut na Sana na
hanawat ma ina kap leise ira
nianga tano nuno lilik. Ikin
ra turadi i haruat ma kike ra
pat na dahe ga puko ter tano
ngas.
20 Ma nong i hadade no
hininaawas ma i kap haiane
mon ma ra gungunuama na
ngan ho ikin ra turadi i
haruat ma kike ga puko ter
ra ula hothot.
21 Iesene be no nianga
paile darong, paile tur lawas.
Ing be ira harubaal i ubal ie
ma i kap ngunungut kinong

13:12 Matiu 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:14** Ais 6:9-10; Jon 12:40; Apostolo 28:26-27 **13:16** Luk 10:23-24

igate kap no hininaawas, na
puko haiah leh.
22 Ma tike mes na turadi
na ngan hokike ga puko ter
nalamin ta ira kuikui. Aie
nong i hadade ira nianga,
iesene i ngaangel uta ikin
ra nilon ma i manga sip ra
kinkinis na watong. Karek
ra linge na burung no hini-
naawas ma pai nale tahuat
timaan.
23 Iesene no turadi nong i
hadade kilam no hininaawas
i haruat ma kike ga puko
ter tano bilai na pu. Io,
ina tahuat timaan hora pat
na dahe ing di huei aititul a
sangahul na patna, a limli-
man ma tike na sangahul na
patna, ma ari maarmaar."

No nianga harharuat uta ira pito ma no bilai na nian.

24 Io, Jisas ga hinawase ha-
baling di tike mes na nianga
harharuat. "No kingdom
tane God i haruat ma tike
turadi nong i so ira bilai
na pat na dahe tano nuno
lalong. Ma ikino mangana
nian i nanaas haruat ma ira
pito.
25 Io, be ing di bakut di
gate kubabo, no ebar ga
hanawat, igom so ira pus-
pusna pito nalamin ta ira
bilai na nian, ma igom hana
leh.
26 Ma ira tahut na nian ma
ira pito di ga kubur tikai.
Ma pa di gale haruat ura
nesnes kilam no nian ma no
pito. Sene be ing iga mon
puspusno um, kaie di gom
tur leh ura nesnes kilam um
ira pito.
27 "Io, ira tultule tano ut
na balaura lalong, di ga hana
tupas ie, di gom tange tana,
'Numem tamat, dait ga so
ira bilai na pat na dahe kaia
tano num lalong. I ngan
hohaam be ira sana pito di
kubur bileng kaia?'
28 "Iga balu di be, 'Taitus
nong i ura hinaragawai tagu
ga gil kike.'
"Ma ira tultule di ga tiri ie
be, 'U sip be mem na ragat
leise?'
29 "Iga balu di be, 'Pata, ki-
nong mu nahula ragat pakur
ma ira tahut na nian.
30 Waak ter dur bakut
tuk be ira bilai na nian na
matuko. Taitus ikino pana
bung iou ni tange ta ira ut na
kinkilaan be di na huna ra-
gat leise ira pito. Di na pise
ira pito ura isise ter ra ula
eh, ma ira tahut na nian di
na kil hulungan ukaia tano
nugu ula hator.'

No pat na dahe ma no is.
(Mak 4:30-34; Luk 13:18-21)

31 "Ma no kingdom tane
God i haruat ma tike pat na
dahe nong tike turadi i so ie
tano nuno lalong.
32 A tutuno be i hansik ta
ira pat na dahe bakut, iesene
namur be ing ite kubur
i tamat ta ira humangana
dahe na nian dait la sooso.
Kaie, ira mon di hanawat,
di gil ira nudi pawas ta ira
singarna."
33 Ma ne Jisas ga hinawase
habaling di ma tike nianga
harharuat, igom tange, "No

13:22 Luk 12:16-21; 1 Timoti 6:9-10,17

kingdom tane God i haruat
ma tike haine ga kap leh
ira is, igom bul ie naramon
tano tamat na hunghung na
palawa tuk gom lalet bakut."
34 Taitus kakarek bakut ra
linge Jisas ga hinawase no
tamat na matanabar ma ra
nianga harharuat. Ira pana
bakut ing be iga hinawase di
ta tike linge iga ianga ta di
ma ra nianga harharuat.
35 Ikin ga hatutuno no ni-
anga no tangetus ga tange
horek,
"Aiou ni ianga ta di ma ra
nianga harharuat,
ma iou ni hinawase di ta
ira linge ga susuhai
ter metua leh tano
hakhakisi tano ula
hanuo."

No nianga palai utano pito ma ira bilai na pat na dahe.

36 Jisas ga hana sukun
um no tamat na matanabar,
igom hana lala tano hala.
Ma ira nuno bulu na ha-
rausur di ga hana tupas ie,
di gom tange tana, "Nu pales
ter ta mem no pipilaina no
pito naramon tano lalong."
37 Ma ne Jisas ga balu di,
"Nong ga so ira bilai na pat
na dahe, aie Nong a Turadi
ie.
38 No lalong, ikin ra ula
hanuo. Ira bilai na pat na
dahe, di ira turadi ing di na
salo tano kingdom tane God.
Ira pito, di ira turadi tano Ut
na Sana.
39 No nudi ebar nong ga so
kike ra pito, ne Satan. No
pana bung na matmatuko,
aie no haphapatam tano ula
hanuo. Ma ira ut na kinki-
laan, di ira angelo.
40 "No haphapatam tano
ula hanuo na ngan hoke be
di ragat leise ira pito, di ge
ise ter ra ula eh.
41 Nong a Turadi ie na tule
ira nuno angelo ma di na
ragat leise ira linge i hatawat
ira sana tintalen, ma ira ut
na sana bileng.
42 Ma ira angelo di na ise
ter di tano mamahien tano
ula eh. Taitus ikino katano
di na susuah ma di na hata-
giris na ngise.
43 Ma ta ikino pana bung
ira ut na takados ing di na
kis tano kingdom tano nudi
Mama, di na papaso hono
kasasa. Be ing u haruat ura
hadade kilam ikin, nu taram
ie.

No bilai na linge di ga sie ie, no tulur a kalagi ma no ubane.

44 "Io, no kingdom tane
God i haruat ma tike turadi
i nes leh tike bilai na linge
di ga sie ter ie ta tike katano
pu. Ma no matana i manga
tamat sakit. I sie hakase
ie, ma i hana leh ma ra
gungunuama. Io, i suhurane
bakut ira nuno linge, i baling
ukaia, ma i kul ikino katano
pu.
45 "Ma no kingdom tane
God i haruat bileng tike ut na
kunkulaan i naanaas ta ira
bilai na tulur a kalagi.
46 Ma be i nes leh tike
bilai sakit, i suhurane bakut

13:35 Sam 78:2 **13:40** Jon 15:6 **13:41** Matiu 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Matiu 8:12 **13:43** Dan 12:3

ira nuno linge, ma i kul leh
ikino tulur a kalagi.
47 “Ma no kingdom tane
God i haruat baling ma tike
ubane di ga ise ie tano tes. Di
gom soh ira mangamangana
aen tana.
48 Ma be iga bukas, di ga
sel haut ie utuma na was-
eser. Di gom kis ura gilgil-
amis leh ira bilai na aen
utuma ta ira raat. Ma ira
sana aen di ga kap leise.
49 No haphapatam tano ula
hanuo na ngan hobi. Ira
angelo di na hanawat ma
di na gilamis harbasiane ira
ut na takados ma ira ut na
sana.
50 Ma di na kap leise ira
ut na sana utuma naramon
tano mamahien na eh. Ma
kaia, di na susuah ma di na
hatagiris na ngise.”

51 Ma ne Jisas ga tiri, “Mu
palai ta kike ra linge?”

Ma di ga balu ie be,
“Maso!”

52 Io, iga tange ta di, “Io,
kakarek, ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses
ing di te kap usurane bileng
ira harausur tano kingdom
tane God, di haruat ma tike
watong nong i kure no nuno
huntunana. Ma ikino wa-
tong na palai be na hausur
no nuno huntunana ma ira
tuarena tintalen ing di bilai,
ma ira sigarna bileng ing di
bilai.”

No tangetus Jisas, pa di gale ru ie tano nuno taman iat.
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Io, be Jisas ga hapatam
ira nuno nianga harharuat,
iga hana leh mekaia.
54 Ma iga hanawat tano
nuno taman iat. Io, iga tur
leh ura hausur di ira matan-
abar naramon tano nudi
hala na lotu. Ma di ga
manga karup tana, di gom
tiri, “Ikin ra turadi i kap
karek ra minminanes ma
karek ra dades na gingilaan
na kinarup meha? Pa dait le
palai tutuno iat ta dahine!
55 Aie mon no natine no
ut na pakila hala. Ma no
nuno makai, ne Maria. Ma
ira tesne, ne Jemes, Iosep,
Simon, ma ne Iudas.
56 Ma ira hainine bakut
karek ma dait. Io, i kap
tutuno iat meha karek ra
linge?”
57 Ma di ga malok leise ie.

Ma ne Jisas ga tange ta di,
“I tutuno sakit be mu na ru
ira tangetus ta ira mes na
taman. Iesene pa mu nale ru
ie be aie mekira, ma be mu
mon tike hatatamana.”
58 Ma iga gil mon a bar
nong ta ira dades na gingi-
laan na kinarup kaia kinong
pa di gale nurnur tana.

14

Herot ga lik be Jisas iat mon ne Jon nong igate kut do ie.
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Taitus ikino pana bung
Herot, nong ga kure ter no
katano Galili, ga hadade ra
hininaawas utane Jisas.

13:50 Matiu 13:42; Luk 13:28 **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44

2 Ma iga tange ta ira nuno
tultule be, “Jon no ut na bap-
tais mon ikinong ne Jisas.
Ite tut hut sukun ra minat
ma i lon baling. Ikarek no
burwana ige gilgil ira dades
na gingilaan na kinarup.”

3 Io, Herot no king ga
tange hobi kinong menatidih
igate tule ari turadi ura pal-
palim kawase ne Jon. Di
ga kubus ie, di gom bul
ie ra hala na harpadano
ura utane Herodies no haine
tane Herot. Io, nalalie
Herodies ga tole te baak
Pilip, no tesne Herot.

4 Ma ne Herot ga bul Jon ra
hala na harpadano kinong
Jon git tangtange ter tana be,
“Paile takados be u te tole
Herodies!”

5 Io, Herot ga ura ububu
bing ne Jon iesene iga burte
ira matanabar kinong di git
kilkilam ie be a tangetus.

6-7 Io, ma namur, Herot
ga gil tike nian na hak-
ilang tano nuno bung na
kinakaho. Ma no hinasik
tane Herodies ga hamangate
Herot ma ira nuno wasire.
Ma iga manga halaro Herot,
kaie Herot gom gil tike
kunubus, igom sasalim be na
tabar ie ma ta so ing i sip.

8 Ma no nuno makai,
Herodies, ga sip be da ubu
bing Jon, kaie igom pir ter no
nuno hinasik be na saring no
ulu ne Jon. Io, no bulahine
ga tange tane Herot no king
be, “Aiou sip be nu ter
tagu no ulune Jon no ut na
baptais naramon tike pelet!”

9 Be ne Herot ga hadade
ie iga tapunuk iesene iga lik
hadades no nuno sinsalim ta
ira matmataan ta dong ra
wasire.

10 Ma iga hartule be da gil
hobi. Ma di ga kut do leh no
ulune Jon mekaia ra hala na
harpadano.

11 Di ga kap hawat no
uluno naramon tike pelet, di
gom ter ie tano bulahine. Ma
no bulahine balik ga ter ie
tano nuno makai.

12 Ma ira bulu na harausur
tane Jon, di ga kap leh no
palatamaine Jon ma di gom
bus ie. Namur um di ga
hana, di gom hinawase Jisas.

Jisas ga tabar ira liman na arip.

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Ma be ne Jisas ga hadade
be Jon gate mat, iga hana
leh mekaia tikai ma ira nuno
bulu na harausur. Ma di
ga hana sene leh tike mon
utuma tike katano i kapka-
pana. Iesene be ira matan-
abar di ga hadade hobi, di ga
hana leh mekaia ta ira nudi
taman. Ma di ga mur ngas
leh ura murmur Jisas.

14 Be ne Jisas ga sapa iga
nes a haleng na matanabar
sakit, igom manga marmaris
uta di, ma iga halangalanga
ira ina minaset.

15 Be igate matmatarahien,
ira nuno bulu na harausur
di ga hanawat ter tana ma
di ga tange, “Ite manga mat-
matarahien tuoi um ma dait
kis ter um nalamin. Tule ise
ira matanabar waing di na

14:3 WkP 18:16; 20:21; Luk 13:19-20 **14:5** Matiu 21:26

hana ta ira taman i hutate,
ma di na kul adi ta nian.”
16 Io, Jisas ga balu di, “Di
na hana leh urah? Mu iat,
mu na tabar di.”
17 Ma di ga balu ie, “A
liman na katano beret ma
airuo aen mon karek.”
18 Jisas ga tange ta di, “Mu
kap hawat ukira ho iou.”
19 Io, Jisas ga tange ta ira
haleng na matanabar be di
na kis napu. Iga kap leh
ira liman na katano beret
ma ira iruo aen, igom tadeng
utuma ra mawe, ma iga
sasaring uta ira nian. Iga
pidik ira beret, igom ter ta
ira bulu na harausur, ma di
gom palau ira matanabar.
20 Di bakut di ga ian, di
gom hahos. Ma ira bulu
na harausur di ga sangan
hahung ra sangahul ma iruo
na kalot ta ira subanaa di.
21 Io, di ga was sene leh
mon ira tunana nalamin ta
ira matanabar bakut ing di
ga ian. Ma ira tunana di ga
haruat ma ra liman na arip.
Pa di gale was um ira haine
ma ira not no bulu.

Jisas ga hana tano ula taho.
(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Taitus ikino bung at
mon Jisas ga tange ta ira
nuno bulu na harausur be di
na lie tana tike mon utua tike
palpal tano tamat na taho
kis, ma ina tule leise baak ira
matanabar.
23 Be igate tule leise ter
ira matanabar, iga hanahut
sene utuma ra uladih
ura sinsaring. Be igate
kankadado tuoi um, aie sene
um ga kis ter.
24 Iesene no mon tuoi um
gate hana tapa tano was-
eser. Ma ira paananoh ga
isise hurbitane ie kinong ira
nuno bulu na harausur di ga
haluso harso ma no dadeh.
25 Io, kaia dak ra aihet
na kareka ra malane Jisas
ga hanawat ter ta di. Iga
hanana mon tano ula taho.
26 Be ira nuno bulu na
harausur di ga nes ie ga
hanana tano ula taho di ga
manga burut, di gom tang-
tange be, “A tanuo ie!” Ma
di ga kup na bunurut.
27 Iesene kaie iat mon Jisas
ga habalaraan di ma iga
tange, “Aiou mon! Waak mu
ra bunurut!”
28 Ma ne Pita ga balu ie,
“Nugu Watong, ing be augo
tutuno iat, nu tange tagu be
ni hana ukatika ho ugo tano
ula taho.”
29 Ma ne Jisas ga tange,
“Kaia! Hilo!” Io, Pita
ga hanasur tano mon, igom
hana tano ula taho ukaia
hone Jisas.
30 Iesene be iga nes no
dadeh, iga burut, igom ura
ruruh. Io, iga kakongane
ukaia hone Jisas be, “Nugu
Watong, halon iou!”
31 Kaie at mon Jisas ga
sasangaho, igom palim leh
no lumana. Ma iga tange
tane Pita, “Paile tur dades no
num nurnur. Waak u lilik
iriruo.”

14:19 Matiu 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28 **14:26** Luk 24:37
14:31 Matiu 8:26; Mak 4:39

32 Ma be dur ga karwas
lala ter tano mon, io, no
dadeh ga pataam hatikai.
33 Ma di bakut kaia tano
mon, di ga lotu tupas ie, di
gom tange be, "Augo tutuno
iat mon no Natine God!"

Jisas ga halon a haleng
na ina minaset ra katano
Genasaret.
(Mak 6:53-56)

34 Be di ga balos no tamat
na taho kis, di gom hanawat
ter tano katano Genasaret.
35 Ma be ira turadi mekaia,
di ga nes kilam Jisas, di
ga hilo harbasie ter ta ira
taman hutate. Ma di ga kap
hawat ira ina minaset ukaia
hone Jisas.
36 Ma di ga ianga mar-
maris ter tane Jisas be dong
ra ina minaset di na sigire
mon no ngus na sigasige
tana. Ma di bakut ing di ga
sigire ie, ira nudi minaset ga
pataam.

15

Ira linge tutuno ing na ha-
gae tikenong kaie inage sana.
(Mak 7:1-23)

1-2 Io, ari Parisi ma ari
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses di ga hanawat
metuma Ierusalem, di gom
hana ukaia hone Jisas, ma di
gom tange be, "Paile tahut
be dong ra num bulu na ha-
rausur di hagae ira tintalen
ira hintubu dait ga ter ta
dait. Nes baak! Pa dile
taptapir menalalie be di na
ian!"
3 Ma ne Jisas ga tange balik
ta di, "Paile tahut be mu lake
ira harkurai tane God uta ira
tintalen ta ira hintubu mu.
4 Aiou te tange hobi ta mu
kinong God ga tange be, *'Ru*
no num mama ma no num
makai' ma *'Nesi i ianga*
hagae no nuno mama be no
nuno makai, mu na ubu bing
ie.'
5 Iesene mu la tangtange
be tike turadi a nuno mon
linge i tale be na harahut
no nuno mama ma no nuno
makai me, i tale bileng be na
tange horek: 'Aiou te ter ikin
ukaia hone God. Paile tale
be ni ter ie tam ura harahut
ugo.'
6 Ma be ing mu lik hobi, i
nanaas be mu tingtigel ikino
turadi be pai nale ruru iat
um no nuno mama. Be
mu tange hobi, mu kap leise
ira dades ta ira nianga tane
God uta ira tintalen ta ira
hintubu mu.
7 A ut na harababo mu!
No tangetus Aisaia ga tange
ra tutuno uta mu horek be
iga pakat ikin ra nianga tane
God. Ma ne God ga tange be,
8 'Ikin ra matanabar di ru
iou ma ra ho di mon,
iesene ira nudi nilon, pa dile
ter tagu.
9 Di la lotu bia hanana mon
tagu,
kinong ira harkurai tane
Moses ira turadi mon
i bul, di hausur ba-
lik ine hoke be tane
God.' "
10 Ma ne Jisas ga tato hu-
lungan no tamat na matan-
abar, igom tange ta di, "Mu

14:36 Matiu 9:20-21 **15:4** KBk 20:12; 21:17; Lo 5:16 **15:8** Ais 29:13 **15:11** Matiu 12:34

hadado! Aiou sip be mu na
palai!
11 Ira mangana linge
tikenong i en paile tale be
na hagae ie kaie no turadi
nage sana. Sene be ira linge
i hanasur metuma naramon
tana na hagae ie nage sana."
12 Io, ira nuno bulu na
harausur di ga hana tupas
muk ie, di gom tiri ie, "U
palai ter be ira Parisi di bala
ngungut be di hadade kike u
tange?"
13 Ma ne Jisas ga balu di
horek: "Di haruat ma ira
linge i kubur naramon tano
lalong ing no nugu Mama
ruma ra mawe pai gale so.
Da ragat bakut leise di.
14 Waak leise um di! Di
haruat ma ira pulo na lilie.
Ma be tike pulo i sel tike
pulo bileng, dur bakut, dur
na puko ta tike tungtung."
15 Ma ne Pita ga tange
tana, "Nu pales no pipi-
laina no nianga harharuat ta
mem."
16 Io, Jisas ga tange ta di,
"Dong ra matanabar pa dile
palai, ma hohaam be mu
bileng, pa mu le palai?
17 Pa mu le palai iat baak
be ira nian ing mu la enen,
ila hanana ter ta ira tinga
mu ma ina hanasur baling?
18 Iesene ira linge tikenong
na tange, i sur leh tano ka-
tine. Ma kike, kaie, na hagae
tike turadi.
19 I tutuno, kinong me-
tuma tano katine ira sasana
ila hananawat. Ma kike ra
sana horek. Na mon sana
lilik ma ina harubu bingib-
ing bia bileng. Ma ina noh
ma tike haine gar na mes.
Ma dong ra laala di na gil
hobi bileng. Na kukuman,
na hinawas harabota, ma
ina ianga hagae tikenong.
20 Karek ra sana tintalen,
di hagae no turadi ige sana.
Iesene be tikenong pai nale
taptapir menalalie be na ian,
pata ta linge. Pai nale hagae
no nuno nilon."

Tike haine paile Iudeia iesene Jisas ga halon no natine kinong ga nurnur.
(Mak 7:24-30)

21 Io, Jisas ga hana leh
mekaia ma iga hana tano
katano ta ira iruo taman,
Tair ma ne Saidon.
22 Ma tike haine mekaia
ta ikino katano, tano huno
me Kena, ma paile Iudeia ie,
iga hanawat ter tane Jisas.
Io, iga hanawat, igom kakon-
gane horek: "No Watong, no
tubune Dawit, nu marse iou!
A sana tanuo te sasoh tano
nugu hinasik ma i manga
hagae ie."
23 Ma ne Jisas pai gale
balu ie. Kaie, ira nuno bulu
na harausur di ga hanawat
ukaia ho ie, di gom tange
be, "Nu tule leise no haine
kinong i kakongane mur
hanane dait."
24 Io, Jisas ga tange ta di,
"No nugu Mama ga tule sene
mon iou uta mu ira Iudeia,
ing mu ngan hora sipsip di
rara. Pai gale tule iou ta di
ra mes na turadi ing pa dile
Iudeia."

15:14 Luk 6:39; Rom 2:19 **15:24** Matiu 10:6

25 Ma no haine ga
hanawat, igom saga
bukunkek menalalie tana,
ma igom tange, “No Watong,
aiou sip be nu harahut iou!”
26 Io, Jisas ga tange tana,
“Paile tahut be da ise tabar
ira pep ma ira nian adi ra
bulu.”
27 Ma no haine ga tange,
“Maso, no Watong! Iesene
ira pep iat mon bileng, di
la enen ira petna ing ila
pukpuko sur metuma tano
teol na nian ta di ing a nudi
ira pep.”
28 Io, Jisas ga balu ie be,
“Augo tike haine i manga
tamat no num nurnur. Nu
hatur kawase hoke u te sar-
ing.” Io, ta ikino pana bung
iat mon no nuno hinasik ga
langalanga muk.

Jisas ga halangalanga a haleng na ina minaset.

29 Jisas ga hana leh
mekaia, igom hanana tano
gagene no tamat na taho kis
Galili. Io, iga hanahut utuma
ra uladih, igom kis kaia.
30 Ma a haleng na matan-
abar sakit di ga hanawat
ukaia ho ie, di gom kap
hawat ira pengpeng, ira
pulo, ma tari bileng ing iga
mat ira tamtaba di. Di
ga lamus hawat bileng ira
ngulo ma a haleng na mes na
ina minaset. Di ga bul ira ina
minaset kaia ra matmataan
tane Jisas ma ne Jisas ga
halangalanga di.
31 Ma ira matanabar di
ga karup ing di ga nes ira
ngulo di ga ianga, ira peng-
peng di ga hanana, ira pulo
di ga nanaas, ma dong di
la kaskase di ga langalanga
bileng. Ma ira matanabar
di ga pirlet no God gar na
Israel.

Jisas ga tabar ira aihet na arip.
(Mak 8:1-10)

32 Io, Jisas ga tato leh
ira nuno bulu na harausur,
igom tange ta di, “Aiou
manga marmaris uta ikin ra
matanabar. Di te kis tikai
ma iou aitul a bung ma pata
um adi ta nian. Aiou paile
sip be ni tule ise di ma di
taburungan ter. Di nahula
mat kalo ura adi tari na ngas.
33 Ma ira nuno bulu na ha-
rausur di ga tange balik tana
be, “Pa dait le tale be dait na
silihe leh ta nian i haruat ma
ikin ra tamat na matanabar
sakit. A hurlamin kakarek.”
34 Ma ne Jisas ga tiri di be,
“Aise katano beret kike ho
mu?”
Di ga balu ie, “A liman
ma iruo na katano ma a bar
hana not no aen.”
35 Io, Jisas ga tange ta
ira matanabar be di na kis
napu.
36 Ma be igate kap leh ira
liman ma iruo na katano
beret ma ira aen bileng, ma
igate tanga tahut ter tane
God urie, iga pidik. Io, iga
ter ta ira nuno bulu na ha-
rausur ma di ga palau ira
matanabar.
37 Ira matanabar bakut di
ga ian, di gom hahos. Namur
ira bulu na harausur di ga
sangan hahung a liman ma

15:31 Mak 7:37 **15:32** Matiu 14:14

iruo na kalot ma ira subanaa di.
38 Di ga was sene leh mon
dong ra tunana nalamin ta
ira matanabar bakut ing di
ga ian. Ma ira tunana di
ga haruat ma a ihet na arip.
Pa di gale was um dong ra
haine ma ira not no bulu.
39 Io, Jisas ga tule leise no
tamat na matanabar, igom
kawas tano mon, ma igom
balos no tamat na taho kis
ukaia tano katano Magadan.

16

Jisas pai gale sip be na gil ter tike hakilang ta ira ut na sana.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Io, ari Parisi ma ra Sadiusi di ga hanawat ukaia hone Jisas be di na hakuni ie uta ira nuno gingilaan. Kaie, di gom saring ie be na gil tike hakilang ura hamanis be God ga tule ie be pata.

2 Ma ne Jisas ga tange balik ta di horek: "Be ite matmatarahien, ma a bilai na melsur, mu tange horek be, 'A bilai na bung maran.'

3 Ma be mu la nes be i boh no hanuo ra malane, mu la tangtange be, 'Na bata.' Mu petlaar be mu na nes kilam ira kikios tano hanuo. Iesene pa mu le tale be mu na nes kilam balik ira hakilang i hananawat ta kakarek ra pana bung.

4 Ma ta kakarek ra bung, ira matanabar di sip be ni gil tike hakilang kinong di la tutur talur God ma di manga sana. Iesene pa di nale nes ta hakilang. Di na nes sene mon no hakilang tane Iona no tangetus." Io, Jisas um ga hana talur di.

A harakatom ta ira hausur gar na Parisi ma ira Sadiusi.
(Mak 8:14-21)

5 Io, be di ga balos no tamat na taho kis, ira bulu na harausur di ga luban be di na kap ta beret.

6 Ma ne Jisas ga hakatom di ma tike nianga harharuat utano is nong ila muni haiah tano beret ige la laalet. Kaie, igom tange be, "Mu na balaure mu ta ira is ta di ra Parisi ma ira Sadiusi."

7 Io, ira nuno bulu na harausur di ga iangianga baling iat ta di ma di gom tange, "I tange hokike kinong dait paile kap ta beret."

8 Io, Jisas ga nunure kilam ira linge di ga tangtange, kaie, igom tange ta di be, "Paile tur dades ira numu nurnur. Aiou tapunuk be mu tange harbasiane ta mu be pata ta beret.

9 Pa mu le palai iat baak? Hohaam be mu te luban ira liman na katano beret ing iga haruat ma liman na arip na matanabar? Aise ira kalot na subana nian mu ga hahung?

10 Ma mu te luban bileng ira liman ma iruo na katano beret ing iga haruat ma aihet na arip na matanabar? Aise

16:1 Matiu 12:38; Luk 11:16 **16:4** Matiu 12:39; Luk 11:29 **16:6** Luk 12:1 **16:9** Matiu 14:17-21 **16:10** Matiu 15:34-38

ira kalot na subana nian bal-
ing mu ga hahung?
11 Hohaam tutuno iat be
pa mu le palai be iou paile
iangianga uta ira beret tu-
tuno? Iesene iou hakatom
mu tano is ta ira Parisi ma
ira Sadiusi, be mu na bal-
aure mu tana."
12 Kaie iat mon di gom
palai be paile hakatom di
tano is tutuno nong di gil
beret ma ie. Iesene iga hi-
nawase di be di nage balaure
habaling di ta ira harausur
ta ira Parisi ma ira Sadiusi.

Pita ga tange hapuasne be Jisas, aie no Mesaia.
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Jisas ga hanawat ukaia
tano katano tano taman
Kaisaria Pilipai. Ma iga tiri
ira nuno bulu na harausur
be, "Ira matanabar di la
tangtange be Nong a Turadi
ie, nesi ie?"
14 Di ga tange, "Ari di
tange be Jon no ut na
baptais, ari be tikenong ta
ira tangetus, Elaija dak, be
Ieremia, be ta tikenong ta ira
mes na tangetus."
15 Ma ne Jisas ga tiri di,
"Ma mu, mu tange be iou
nesi?"
16 Pita ga balu ie ma iga
tange, "Augo no Mesaia, no
Natine no lilona God."
17 Ma ne Jisas ga tange
balik tana, "No haridan na
kis tam, Saimon no natine
Iona, kinong a turadi paile
hamanis kike tam, iesene no
nugu Mama ruma ra mawe
iat.
18 Ma iou tange tam, Pita,
(ma no pipilaina no hinsang
'Pita' be tike hot,) be iou ni
hatur no nugu lotu nalu ta
ikin ra hot. Ma no dades
tano minat pai nale pari ie.
19 Aiou ni ter tam ira dades
tano kingdom tane God. Aso
ing u tigel kira napu, God
iat gate hadades ter tuma ra
mawe. Ma aso ing u haut ine
kira napu, God gate hadades
ter bileng tuma ra mawe."
20 Io, Jisas ga hakatom ira
nuno bulu na harausur be
waak di hinawase tikenong
be aie mon no Mesaia.

Nu pusak no num kabai.
(Mak 8:31—9:1; Luk 9:22-27)

21 Taitus ikino pana bung
Jisas ga tur leh be na
hapalaine ira nuno bulu
na harausur horek: "Aiou
ni hanahut iat utuma
Ierusalem. Ma ira tamat,
ira tamat na pris, ma
ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses, di na
hangungut iou ma ra haleng
na harubaal. Ma di na ubu
bing iou, iesene tano aitul a
bung namur, iou ni tut hut
baling."
22 Io, ne Pita ga lamus
hasisingen ie, igom beu ie,
igom tange be, "Pata tutuno
iat, nugu Watong! Pa dale gil
tam hokike!"
23 Jisas ga tahurus, igom
tange tane Pita be, "Hana leh
um, Satan. Waak u tutur bat
iou. Paule lik ira sinisip tane

16:14 Matiu 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69 **16:17** Galesia 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Epesas 2:20 **16:19** Matiu 18:18; Jon 20:23

God. U liklik ira sinisip gar
na turadi mon."
24 Io, Jisas ga tange ta ira
nuno bulu na harausur be,
"Ing be tikenong i u ra mur-
mur iou, na mat ira num
sinisip ta ikin ra ula hanuo.
Nu pusak no num kabai ma
nu mur iou.
25 Aiou tange hobi kinong
nesi ta tikenong i lik hatamat
sene mon no nuno nilon, pai
nale hatur kawase no nuno
nilon tutuno. Iesene be nesi
nong i bala ter no nuno nilon
ura utagu, na hatur kawase
um no nuno nilon tutuno.
26 Ma ina hatahutne
tikenong hohaam, be na
tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano
nuno nilon tutuno? Io kaie,
tikenong na kul pukus no
nuno nilon tutuno ma ra so?
Pata iat!
27 Io, i tutuno be Nong a
Turadi ie na hanawat ma no
minamar tano nuno Mama,
di tikai ma ira nuno angelo.
Ma ina balu pukus ter ta ira
turadi tiketike, haruat ma ira
nudi tintalen.
28 Mu hadado baak! Tari
ta mu kakarek pai nale mat
tuk ter be mu na nes Nong
a Turadi ie, i hananawat ma
no nuno tamat na kingdom."

17

*Jisas ga ries gom ha-
puasne be tikenong hoke no
tangetus Elaija gate hanawat
nalalie tano Mesaia.
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

1 Ma be a liman ma tike na
bung gate pataam, Jisas ga
lamus Pita, Jemes ma ne Jon
dur tesne, utuma ra tamat
na uladih ing pata tari kaia.
2 Ma ne Jisas ga ries
ra matmataan ta duhat.
No matmataan tana ga
murarang hono kasasa. Ma
ira nuno sigasige ga manga
murarang bileng.
3 Ma ne Moses ma ne Elaija
dur ga harapuasa ter ta di,
duhat gom wowor ma ne
Jisas.
4 Ma ne Pita ga tange tane
Jisas, "Nugu Watong, i bilai
ing dait kis kira. Be ing u sip,
iou ni gil ta itul la palpalih,
tikenong a num, tikenong
tane Moses, ma tikenong
bileng tane Elaija."
5 Ma be iga iangianga
baak, io, tike murarang na
bahuto ga pulus di, ma ra in-
gana tikenong ga ianga huat
naramon tano bahuto, igom
tange, "No Natigu ikin nong
iou manga sip ie, ma iou
laro sakit utana. Mohot na
hadade ie!"
6 Ma be ira bulu na
harausur duhat ga hadade
hobi, duhat ga sie ira
matmataan ta duhat napu
tano pu ma ra bunurut.
7 Iesene Jisas ga hanawat,
igom sigire duhat, ma igom
tange be, "Mohot tut. Waak
mohot burut."
8 Ma be duhat ga tadeng,
duhat pai gale nes um tari—
Jisas sene um.

16:24 Matiu 10:38; Luk 14:27 **16:25** Matiu 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Matiu 4:8-9 **16:27** Matiu 25:31; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6; Ninanaas 22:12 **17:2** 2 Pita 1:16-18 **17:5** Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Lo 18:15

9 Io, be duhat ga hananasur metuma ra uladih, Jisas
ga tange hadades ta duhat
be, “Waak mohot hinawase
ta tikenong ta ikin ra linge
mohot te nes ter ie. Mohot
na hinawas um namur be
Nong a Turadi ie na tut bal-
ing sukun ra minat.”
10 Ma be ira nuno bulu na
harausur duhat ga hadade
be iga tange hobi, duhat
ga tiri ie be, “Ura biha ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses di la tang-
tange be no tangetus Elaija
na huna hanawat?”
11 Jisas ga balu duhat ma
igom tange be, “Io, a tutuno,
dong ra tena harausur di
tange be Elaija na hanawat
ma ina gil hatakadosne ha-
baling ira linge bakut.
12 Iesene iou hinawase mo-
hot, tikenong hoke ne Elaija
gate hanawat ter! Ma pa di
gale nunure kilam ie, iesene
di ga gil haruatne ira nudi
sana sinisip utana. Ma di na
ter ra ngunngutaan bileng
hobi ta ikino Nong a Turadi
ie.”
13 Io, ira bulu na harausur
duhat ga palai um be iga
hininawase duhat utane Jon
no ut na baptais.

Be ira nuno bulu na harausur pai gale haruat, Jisas ga hasur leise tike sana tanuo tano bulu.
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

14-15 Io, be Jisas ma duhat
ga hanawat ter tano tamat
na matanabar, tike tunana
ga hanawat ter tana. Iga
saga bukunkek menalalie
tana, igom tange, “No
Watong, iou sip be nu marse
no natigu tunana. Aie tike
ngokngok ma ila manga
ububal hagae ie, kaie ila ge
pukpuko ter tano eh be tano
taho.
16 Aiou kap ter ie ta ira
num bulu na harausur sene
be pa dile haruat ura halan-
galanga ie.”
17 Io, Jisas ga tange balik
tana be, “Maris! Mu ira sana
matanabar katiak, pa mu le
nurnur urah? Pa nile kis
lawas tikai ma mu kira napu
ura harahut mu waing mu
nage nurnur. Io, mu lamus
no bulu ukira ho iou!”
18 Jisas ga bor no sana
tanuo, io, no sana tanuo ga
hana sukun ie. Ma kaie iat
mon no bulu ga langalanga.
19 Ma namur, ira nuno
bulu na harausur di ga
hanawat ukira hone Jisas, di
gom tiri kumaan ie horek:
“Urah mem paile haruat ura
tultule hasur ise no sana
tanuo?”
20 Io, Jisas ga balu di, igom
tange, “Pa mu le haruat ki-
nong i manga not no ira
numu nurnur. Mu hadado
baak! Be ira numu nurnur
i haruat ma tike pat na dahe
i manga hansik, io, i tale be
mu na tange ta ikin ra uladih
be, ‘Kakari mekira utusu!’
ma ina kari. Pata ta linge be
pa mu le haruat be mu na gil.
21 [A sinsaring sene mon
ma ra hinahal i haruat be

17:10 Mal 4:5 **17:12** Matiu 11:14 **17:13** Luk 1:17 **17:19** Matiu 10:1
17:20 Matiu 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1 Korin 13:2

na hasur leise ira mangana
sana tanuo hokike.]”

Jisas ga hapuasne habaling no nuno minat.
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Ma be di ga kis hulungan kaia Galili, Jisas ga tange
ta di be, “Da tule ter Nong a
Turadi ie ta ira turadi.
23 Ma di nage ubu bing
ie. Ma ta itul a bung na
pataam na tut hut baling.”
Ma ira bulu na harausur di
ga manga tapunuk.

Be God no num ut na harkurai, nu langalanga tutuno.

24 Ma ne Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di
ga hanawat ter Kapeneam.
Ma ari turadi di ga hanana
ura kap hartabar tano tamat
na hala na lotu. Ma di ga
hanawat ter bileng tane Pita.
Ma di gom tange tana be,
“I tutuno be no numu tena
harausur bileng ila kulkul
no takis tano tamat na hala
na lotu?”
25 Ma ne Pita ga balu di,
“Maso!”
Ma be ne Pita ga hana
lala tano ngasiana, Jisas ga
huna tange tana be, “U lik
hohaam, Saimon? Dong ra
king ta ikin ra ula hanuo di
la kapkap ira takis mekaia ta
ira nudi huntunana be ta ira
mes?”
26 Pita ga babalu ma iga
tange, “Mekatika ta ira mes.”
Ma ne Jisas ga tange tana,
“Kaie, ikino huntunana iat
ila langalanga ura kul takis.
27 Iesene i tahut be der pai
nale hangungut ira tinga di.
Io, nu hanasur utusu tano
taho kis ma nu ise hasur
no num wonwon. Ma no
luaina aen nong nu wane ie,
nu pagas no hono, ma nu
nes leh tike barbarat nong i
haruat ura kulkul ira nuder
takis. Nu kap leh ie ma
nu ter ie ta di utano nuder
takis.”

18

Nesi i tamat tutuno?
(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Ma ta ikino pana bung
ira bulu na harausur di ga
hana tupas Jisas, di gom tiri
ie be, “Nesi i tamat sakit tano
kingdom tane God?”
2 Io, Jisas ga tato tike
not no bulu, igom hatur ie
nalamin ta di.
3 Ma iga tange ta di be,
“Mu hadado baak! Ing be
pa mu nale kikios hora not
no bulu, paile tale tutuno iat
be mu na salo tano kingdom
tane God.
4 Io kaie, ing be nesi i gil
hasiksik habaling ie ho ikin
ra not no bulu, a tamat sakit
ie tano kingdom tane God.
5 Ing be nesi ta nong i bala
leh tike not no bulu ho ikin,
kinong i nunure be iou sip
hobi, io, i bala leh iou bileng.

Nu waak kapis ira linge ing na hagae ugo.
(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Nes di rek ra hansik
na bulu. Di nurnur tagu.
Ma be ta nong na ura hagae

17:22 Matiu 16:21 **17:24** KBk 30:13; 38:26 **18:1** Luk 22:24 **18:3** Matiu 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Matiu 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20

tikenong ta di, igor tahut
tana be da tigel bat ie. Na
tahut be da huna kubus
tike tamat na hot sakit tano
kodonana ma da hakango ie
tuma na tingan tes, nahula
hagae tikenong ma ina kap
ra tamat na harpadano na-
mur.
7 Maris, a dades na harku-
rai na kabit di ta ikin ra
ula hanuo kinong urah ira
linge na harwalar i hagae ira
matanabar! I tutuno be ira
linge na harwalar hokike na
hanawat, iesene maris tano
turadi nong na gil kike ra
harwalar.
8 Kap leise ira sana lilik
ing na hagae no num nilon.
Be tike lumam, be kakim i
gil sasana, nu kutus ise ie.
I tahut dahine be nu salo
tano nilon tutuno ma ra kum
ugo. Sene be paile manga
tahut be da ise ugo ma ira
iruo lumam be kakim bakut
ukaia tano ula eh nong pai
lale matmat.
9 Be tike matam i harara
ugo, nu luar leise ie. I tahut
dahine be nu salo tano nilon
tutuno ma ra matakale ugo.
Sene be paile manga tahut
be da ise ugo ma ira iruo
matam bakut ukaia tano ula
eh kaia ra Hel.

No nudait Mama tuma ra mawe paile sip be dait na rara talur ie.
(Luk 15:3-7)

10 "Nes baak! Waak mu
nes hanapu ta tikenong ta
di kina ra not no bulu ma
ra hinasik kinong i tutuno
sakit ira nudi angelo ruma
ra mawe di la tutur hait
tano matmataan tano nugu
Mama ruma ra mawe.
11 [Io, Nong a Turadi ie
ga hanawat ura haalon dong
ing di rara.]
12 "Mu hadado baak! Ing
be tike turadi a nuno tike
maar na sipsip, ma tikenong
ta di i rara, i tutuno sakit
be na waak ter ira liman ma
ihet na sangahul ma liman
ma ihet tuma ra uladih, ma
ina hana leh ura ninanaas
tano nong i rara.
13 Mu hadado timaan! Be
ite nes leh ie, na manga
laro sakit ta ikinong i rara
ta di ira liman ma ihet na
sangahul ma liman ma ihet
ing pa di gale hana sisingen.
14 Hokike iat mon bileng,
no Nugu Mama ruma ra
mawe paile sip be tikenong
ta di kina ra not no bulu ma
ra hinasik di na rara.

A bilai na ngas be da mur ie ura lamlamus pukus nong i puko tano sasana.

15 "Be tike hinsaam i gil
sasana ter tam, nu hana ma
nu tange hamanis tana no
nuno sana tintalen ite gil ter
tam. Iesene mur sene mon,
mur na wor kumaan. Ma ing
be i hadade ugo, u te lamus
pukus no hinsaam. *
16 Iesene ing be paile sip be
na hadade ugo, nu lamus leh
bileng tikenong be ta iruo
mes na hinsaam ura nesnes
ie. Io kaie, hoke no nianga
tane God i tange, *airuo be*

18:8 Matiu 5:29-30 **18:10** Hibru 1:14 **18:11** Luk 19:10 **18:15** Luk 17:3; Galesia 6:1 * **18:15** No pipilaina be no hinsaam naramon tane Krais. **18:16** Lo 19:15; Jon 8:17

ta itul a turadi duhat na hin-
inaawas palai ura hatutuno
no linge.
17 Ma be pai nale hadade
bileng mohot, nu hinawas
ta ikin ra linge tano lotu
bakut. Ma be pai nale
hadade bileng mu tano lotu,
io, pa mu nale harbalaan
tikai ma ie hoke pa mu lale
harbalaan tikai ma ira isomo
ma ira sana turadi ing pa
dile nurnur tane God.
18 "Mu hadado baak! Aso
ing mu tigel kira napu, God
iat bileng tuma ra mawe na
hadades ter ie ta mu. Ma aso
ing mu haut urie kira napu,
God na hadades ter ie ta mu
bileng.
19 "Aiou tange habaling ta
mu, be ing ta iruo ta mu kira
napu dur haut tikai ura tike
linge ma dur saring ie, io, no
nugu Mama tuma ra mawe
na gil hobi ta dur.
20 Io kaie, be ta iruo be ta
itul duhat kis hulungan ter
ura utagu, aiou bileng kike
nalamin ta duhat."

Dait na lik luban ira
sasana ing tikenong i gil ta
dait.
21 Io, Pita ga hana tupas
um ne Jisas, igom tiri ie be,
"Nugu Watong, aise pana tu-
tuno iat ing iou ni lik luban
leise ira sasana ing no hin-
saagu i gil tagu? A liman ma
iruo na pana i haruat?"
22 Ma ne Jisas ga balu
ie, "Aiou tange tam be, pai
nale liman ma iruo na pana,
iesene na liman ma iruo na
sangahul na pana ma pata
hapatam tana.
23 "Io kaie, no kingdom
tane God i haruat ma tike
king nong ga sip be na
hatakadosne ira ngasa ter ta
ira nuno tultule.
24 Ma be iga hatahun ura
hatakadosne ira ngasa, di ga
lamus hawat tike turadi. Ma
ikino turadi ga kap leh a
haleng na barbarat sakit ing
pai gale haruat tutuno iat
ura balbalu pukus.
25 Ma be pai gale tale be na
balu pukus ira nuno ngasa,
no watong ga hartule be da
suhurane ie ta dong ra mes
na watong, aie, ma no nuno
haine, ma ira natine bileng
hoke ira maris na tultule.
Ma iga hartule bileng be
da suhurane ira nuno linge
bakut. Ma ira mata duhat
tamana ma ira matana ira
nuno linge da balu pukus
um no nuno ngasa me.
26 "Ma ikino tultule ga saga
bukunkek menalalie tana,
igom ianga marmaris tana
be, 'Aiou sip be nu matien te
mon baak tagu. Aiou ni balu
pukus ira barbarat bakut.'
27 Io, no nuno watong ga
marse ie, igom lik luban leise
no nuno ngasa, ma igom
waak leise ter ie.
28 "Iesene be ikino tultule
ga hana leh, igom nes tupas
nuno tike harwis nong gate
kap leh a bar barbarat tana.
Io, iga palim kawase ie, igom
puspus bing ie. Ma iga tange
tana be, 'Balu pukus ing u
gate kap leh tagu!'

18:18 Matiu 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 **18:22** Luk 17:4

29 “Ma no nuno harwis
ga saga bukunkek menalalie
tana, ma iga ianga marmaris
tana be, ‘Aiou sip be nu ma-
tien te mon baak tagu. Aiou
ni balu pukus ira barbarat
bakut.’
30 “Iesene pai gale sip hobi.
Iga hana leh balik ma ie,
igom halala ie tano hala na
harpadano tuk be na balu
pukus bakut ira nuno ngasa.
31 Ma be dong ra mes na
tultule di ga nes hobi, di
ga manga bala ngungut ter
tana. Io, di ga hinawase no
nudi watong uta ikino linge.
32 “Kaie, no watong ga
tato leh ie, igom tange tana,
‘Augo tike sana tultule! Aiou
gate lik luban leise ira num
ngasa bakut kinong u ga
ianga marmaris ter tagu.
33 Paile tale bileng be nu
marse no num harwis hoke
iou ga marse ugo?’
34 Ma no watong ga ngal-
ngaluan sakit tana, igom ter
ise ter ie ta dong di la harn-
gunngutaan kaia ra hala na
harpadano, tuk be nage balu
bakut ira nuno ngasa.
35 “Hokike iat mon bileng,
no nugu Mama tuma ra
mawe na gil ta mu tiketike,
ing be pa mu nale lik luban
leise ira sasana ing ira hin-
saa mu di gil ta mu.”

19

*Jisas ga hausur tano tin-
talen i hagae ra tinolen.
(Mak 10:1-12)*

1 Ma be ing Jisas gate hap-
atam nianga uta kakarek ra
linge, iga hana leh mekaia
Galili, igom hana ter tano
katano Iudeia ma iga balos
utua tike palpal tano taho
Ioridan.
2 Ma a haleng na matan-
abar sakit di ga mur ie, igom
halangalanga ira nudi ina
minaset kaia.
3 Ari Parisi di ga hanawat
ura walwalar Jisas ma ra
tiniri. Di ga tiri ie horek: “I
takados ta ira nudait harku-
rai be tike tunana na ise no
nuno haine, ma pata mon ta
burwana?”
4 Ma ne Jisas ga balu di,
igom tange, “Mu gate was
ter utano hatahun tano ula
hanuo. Ma ta ikino pana
bung Nong ga Hakisi ira tu-
radi, ga gil horek. *Iga gil dur
be tikenong na tunana ma ta
nong na haine.*
5 Ma iga tange bileng
hokarek: *‘Ikin no burwana
be no tunana nage hana
sukun no nuno mama ma no
nuno makai, ma dur nage kis
tikai ma no nuno haine. Ma
dur na tikenong mon.’*
6 Io, dur pai nale iruo bal-
ing. Dur na tikenong. Waak
tike turadi mon i pales har-
basiane ikin ra linge, kinong
God gate kubus pakur ter
dur.”
7 Di ga tiri habaling ie
be, “Be ing hokakarek, ura
biha balik be Moses ga har-
tule, be ing tikenong na ise
no nuno haine, na pakat
ta nianga palai utano nudur

18:34 Matiu 5:25-26 **18:35** Matiu 6:15; Mak 11:25; Epesas 4:32; Kolose 3:13
19:4 Stt 1:27; 5:2 **19:5** Stt 2:24; Epesas 5:31 **19:7** Lo 24:1-4; Matiu 5:31

pales tinolen ma ina ter ie
tano nuno haine?”
8 Jisas ga balu di, igom
tange horek: “Moses ga
waak ise ter ta mu be
mu na isa haine kinong a
dadeswana ira tinga mu.
Iesene pai gale ngan hobi
metua ra hatahun tano
hakhakisi.
9 Aiou tange ta mu, be
tikenong na ise no nuno
haine nong paile noh tikai
ma tike mes, ma ina tole tike
mes na haine, ite gil sasana
kinong ite noh tikai ma tike
mes, paile nuno.”
10 Ma ira nuno bulu na
harausur di ga tange tana,
“Maris! Ing be ira nudi
kinkinis na tinolen i ngan
hobi, io, i tahut be pa dale
tola.”
11 Jisas ga tange ta di, “Pata
be ira turadi bakut ing di
tale be di na mur ikin ra
harausur. Di sene mon ing
God i ter ie ta di.
12 Ari burwana be ari tu-
radi pa di lale totola. Ari pa
dile tola kinong di ga kaho
di hobi. Ari, kinong di ga
hatabune di, pa di nale tola.
Ma tari pa dile tola kinong di
manga lik no kingdom tane
God. Nesi tikenong i tale
be na hatur kawase ikin ra
harausur, i tahut be na gil
hobi.”

No kingdom tane God a nudi ira not no bulu.
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Io, ari not no bulu di ga
lamus ter di tane Jisas be na
bul ira lumana ter ta di ma
inage sasaring uta di. Iesene
ira nuno bulu na harausur di
ga bor dong ing di ga lamus
hawat ira not no bulu.
14 Ma ne Jisas ga tange
horek, “Mu waak leise ira
bulu ukira ho iou. Pa mu
nale tur bat di kinong no
kingdom tane God, nudi ie
ira mangana not no bulu
hokakarek.”
15 Ma be iga bul ira
lumana ter ta di, iga hana
leh mekaia.

Ina manga dades be tike watong na salo tano nilon tutuno.
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Io, tike tunana ga
hanawat ukaia hone Jisas,
igom tange, “Tena harausur,
a bilai na pinapalim so ing
iou ni gil waing iou ni hatur
kawase no nilon pai nale
pataam?”
17 Ma ne Jisas ga tange
tana, “Urah tutuno iat u
tiri iou tano nong i tahut?
Tikenong sene mon nong i
tahut. Be ing u sip be nuge
salo tano nilon tutuno, nu
mur ira harkurai tane God.”
18 No tunana ga tiri,
“Garim?”
Ma ne Jisas ga balu ie
horek: *“ ‘Waak u harubu
bingibing bia. Waak u
noh tikai ma tikenong paile
num ie. Waak u kukuman.
Waak u hinawas harabota
uta tikenong.*
19 *Nu ru no num mama
ma no num makai. Ma nu*

19:9 Matiu 5:32; 1 Korin 7:10-11 **19:14** Matiu 18:2-3 **19:17** WkP 18:5; Luk 10:28 **19:18** KBk 20:12-16; Lo 5:16-20 **19:19** KBk 20:12-16; WkP 19:18

marse tikenong hoke u marse habaling iat ugo.' "

20 Ma no marawan ga tange, "Aiou la murmur kike bakut. Aso baak um ing iou supi ter?"

21 Jisas ga balu ie, igom tange tana be, "Ing u sip be nuge takados harsakit, io, nu hana, ma nu suhurane ira num inton ma ira num linge bakut, ma nu ter ira barbarat ta ira maris waing nuge hatur kawase ira tamat na hartabar tuma nalu. Namur, nu hana u ra ma nuge mur iou."

22 Be no marawan ga hadade kakarek, iga hana leh ma ra but na tapunuk, kinong a tamat na watong ie.

23 Ma ne Jisas ga tange um ta ira nuno bulu na harausur be, "Mu hadado baak! Ina manga dades be tike watong na salo tano kingdom tane God.

24 Aiou ura hakatom habaling ter mu. Ing be tike watong i sip be na salo tano kingdom tane God, na manga dades tana. I malus ta dur be tike kamel na hurungo tano matana nil na dudungut be tike watong na salo ta ikino kingdom tane God."

25 Ma be ira nuno bulu na harausur di ga hadade hokakarek, di ga manga karup, di gom tange tana be, "Be hokike, i nanaas be pata tikenong paile tale ura kapkap no nilon tutuno. Naka?"

26 Ma ne Jisas ga nes di ma igom tange, "Dong ra turadi mon, pa dile tale uta ikin. Iesene God i haruat ura gilgil ira linge bakut."

27 Io, Pita ga tange tana, "Nes, ira numem linge bakut, mem gate hana sukun ter ura murmur ugo. Aso um kanaia ing mem na hatur kawase?"

28 Ma ne Jisas ga tange ta di, "Mu hadado baak! Tano hasigarna ira linge bakut Nong a Turadi ie na kis tano nuno tamat na kinkinis na minamar. Ma mu bileng, mu na kis ta ira sangahul ma iruo na kinkinis na harkurai ma mu nage kure ira sangahul ma iruo na huntunana me Israel.

29 Ma nesi tikenong i hana talur no nuno taman, ira tesne, ira hainine, no nuno mama, no nuno makai, ira natine, be ira nuno lalong ura utagu, io, ina hatur kawase leh a maarmaar na pana baling ta ing menalalie. Ma inage kap bileng no nilon nong pai nale pataam.

30 Ma a haleng dong di watong kakarek, di na maris namur. Ma di ira maris kakarek, di na watong namur.

20

Be God i marse tikenong, waak u lilik saasa ter ta ikinong.

1 "No kingdom tane God i haruat ma ikin. Tike turadi, a nuno tike lalong. Ma

19:26 Jop 42:2 **19:28** Matiu 25:31; Luk 22:30; Ninanaas 3:21 **19:30** Matiu 20:16; Luk 13:30

iga hana ra malane iat ura
kuukule ari turadi ura pina-
palim tano nuno lalong.
2 Ma iga kukubus tikai ma
ira ut na pinapalim be na
kul mon di ma tike barbarat
tano kudulena bung. Io,
igom tule leise ter di ukaia
tano lalong.
3 "Ma be iga hutate ra li-
man ma ihet na pana bung,
iga hana bileng, igom nes leh
ari turadi di ga tur bia ter
tano katano di la hananawat
hulungan kaia.
4 Ma iga tange ta di be, 'Mu
bileng, mu na hana utuma
tano nugu lalong ma mu na
papalim. Ma iou ni kul
hatakadosne mu.'
5 Kaie, di gom hana.
Ma ra tingana kasasa, ma
ra hutate ra itul a pana bung
ra matarahien, iga gil bileng
hobi.
6 Ma be igate hutate ra
liman na pana bung ra
matarahien, iga hana leh,
igom nes leh ari mes bileng
kanaia, di ga tutur hanana.
Igom tiri di be, 'Urah tutuno
iat mu tutur bia hanana ta
ikin ra kudulena bung? Paile
tahut be mu gil hobi.'
7 "Di ga balu ie be, 'Kinong
pata tikenong paile kukule
mem.'
Io, iga tange ta di, 'Mu
bileng, mu na hana utuma ra
nugu lalong.'
8 "Ma be igate hutate be
na bung, no nong a nuno no
lalong ga tange tano nuno
ut na harbalaurai na la-
long horek: 'Tato ira ut
na pinapalim ma nu kul di.
Nu hatahun ta dong ing di
hanawat namur. Ma nu
hapatam um ta dong di huna
hanawat.'
9 "Io, ira ut na pinapalim
ing iga kukule di ra liman na
pana bung ra matarahien, di
ga hanawat, di gom kap leh
tike barbarat tiketike.
10 Ma be ira ut na pina-
palim ing di ga huna kukule
di ga hanawat, di ga lik be
di na kap ta tamat. Iesene
di bileng, di ga kap tike bar-
barat tiketike.
11 Ma be di ga kap leh,
di ga ngurungur ter tano
tunana a nuno no lalong.
12 Di gom tange horek,
'Kike ra tunana ing u kukule
di namur tutuno, di pa-
palim mon mekatika ra li-
man tuk ter kakarek ra li-
man ma tike. Ma u kul
haruatne mon mem bakut.
Iesene mem ing mem lie,
mem kap no ngunngutaan
tano pinapalim bakut ma
no mamahien bileng tano
kasasa.'
13 "Iesene iga balu
tikenong ta di, igom tange,
'Tasigu, iou paile sana haine
maugo. U nunure be der
haut tikai baak be nu kap
tike barbarat mon.
14 Kap leh no num kunku-
laan, ma nu hana. Aiou sip
be ni kul no nong iou kukule
ie menamur tutuno haruat
mon ma ugo.
15 I tutuno sakit be aiou iat,
iou kure ter be ni gil hohaam
ta ira nugu barbarat. U
lilik saasa ter ta dong ing di

20:8 WkP 19:13; Lo 24:15

mur kinong aiou tike tena
harbala?' "
16 Ma ne Jisas ga tange
horek, "Io, dong ing di mur,
di na lie. Ma ira lilie, di na
mur."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17-18 Ma be Jisas
ga hananahut utuma
Ierusalem, iga lamus ha-
sisingen ira sangahul ma
iruo na bulu na harausur,
igom tange ta di horek:
"Mu hadado timaan. Dait
hananahut um utuma
Ierusalem ma da ter leise
um Nong a Turadi ie ta ira
tamat na pris ma ta ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses. Ma di na kure
be da ubu bing ie.
19 Kaie, di na ter leise ie ta
ira lumadi ing pa dile Iudeia.
Ma di na hasakit saasa tana,
di na hadakdak ie, ma di na
tut ie tano ula kabai. Ma ta
itul a bung na sakit, na tut
hut baling."

Tikenong i sip be na tamat, na tultule.
(Mak 10:35-45)

20 Namur, no makai ta dur
ira iruo natine Sebedi ga
hanawat ukaia hone Jisas
ma ira iruo natine. Io, iga
saga bukunkek menalalie
tana ura sarsaring Jisas tike
linge.
21 Io, Jisas ga tiri ie, "U sip
ra so?"

Iga balu Jisas be, "Aiou sip
be nu hartule be karek ra
iruo natigu, dur na kis ta
ira iruo palpal tam naramon
tano num kingdom. Taitus
nong na kis tano kata na
lumam, ma ta nong tano
kesa na lumam."
22 Ma ne Jisas ga tange ta
duhat horek, "Mohot paile
palai tano linge mohot tirtiri
tana. Mur tale be mur na
kap no ngunungut nong iou
ni kap ie?"

Dur ga balu ie, "Mir tale."

23 Ma ne Jisas ga tange ta
dur, "I tutuno be mur na kap
no ngunungut nong iou ni
kap ie. Sene be tano kinkinis
tano kata na lumagu be no
kesa na lumagu, pata be a
nugu linge ura terter. Ikino
linge tano nugu Mama. Ma
ina ter ie ta di ing igate
tagure haruatne ra nudi
kinkinis."
24 Be ira sangahul na bulu
na harausur di ga hadade
hobi, di ga ngalngaluan ter
ta dur tesne.
25 Io, Jisas ga tato hulun-
gan di ma igom tange, "Mu
palai ta dong ing pa dile
Iudeia. Ira nudi lilie, di la
hatamat habaling di ma di la
hanapu ira mes. Ma ira nudi
watong la manga kurkure di.
26 Iesene be pai nale
haruat hokike ta mu. Be
tikenong i sip be na tamat
nalamin ta mu, na tultule ta
mu.

20:16 Matiu 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 **20:17-18** Matiu 16:21; 17:22-23 **20:21** Matiu 19:28; Luk 22:30 **20:22** Matiu 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26 **20:26** Matiu 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Pilipai 2:7

27 Ma be tikenong i sip be
na tur lie nalamin ta mu, na
manga tultule ta mu.
28 Mu na gil hobi kinong
Nong a Turadi ie ga hanawat
be na gil hobi bileng. Pai
gale hanawat be di nage tul-
tule tana. Iga hanawat be
nage tultule ta di, ma ina
ter no nuno nilon haruat tike
but na kunkulaan ura kulkul
halangalanga ra haleng."

Jisas ga halangalanga airuo pulo.
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Ma be Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di
ga hanana sukun no taman
Ieriko, a haleng na matan-
abar sakit di ga mur ie.
30 Ma airuo pulo dur ga kis
ter tano gagena ngas. Ma
be dur ga hadade be Jisas ga
hanana sakit, dur ga kakon-
gane be, "No Watong, augo
no tubune Dawit, nu marse
mir!"
31 Io, no tamat na matan-
abar di ga bor dur be dur
na kis matien. Iesene iki-
nong ra pana, dur ga manga
kakongane nalu balik, dur
gom tange, "No Watong, no
tubune Dawit, nu marse
mir!"
32 Ma ne Jisas ga tur, igom
tato dur, ma igom tiri dur
be, "Mur sip be iou ni gil
hohaam ta mur?"
33 Dur ga tange tana, "No
Watong, mir sip be mir na
nanaas."
34 Ma ne Jisas ga manga
marmaris uta dur, igom
palim ira mata dur. Kaie iat
mon dur ga nanaas, io, dur
gom mur ie.

21

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no king nong Israel ga kiskis kawase ie.
(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1-2 Io, ma di ga hanawat
ter Betpasi kaia hutate
Ierusalem tano uladih Olip.
Io, Jisas ga tule airuo ta
ira nuno bulu na harausur
ma iga tange ta dur, "Mur
na hana ter tano taman
menalalie ta mur. Io, kaie
iat mon mur na nes leh tike
donki di te kubus kawase
ter ie. Ma tike not no donki
bileng kanaia tikai ma ie.
Mur na lapus dur, io, mur
nage sel hawat dur ukira ho
iou.
3 Ma be nesi tikenong na
tange ta linge ta mur, mur na
tange, 'No Watong i sip ter
dur,' ma kakarek baling iat
mon na bala leise ter dur."
4 Ikin ga ngan hobi ura
hatutuno no nianga tano
tangetus iga tange horek:
5 "Tange ta di tuma
Ierusalem tano uladih
Saion horek:
'Nes baak! No numu king ike
i hananawat ukatika
ho mu.
A matmatien wana ie, ma i
kiskisi hanane tike not
no donki.' "
6 Ma ira iruo bulu na ha-
rausur dur ga hana leh, dur
gom gil hoke Jisas ga tange
ter ta dur.
7 Dur ga sel hawat no
donki ma no natine, dur gom

21:5 Sek 9:9

pulus ira tihi dur ira iruo
donki ma ari ta ira nudur
mol. Io, Jisas ga kawas hut,
igom kis nalu ine.
8 Ma a haleng tano tamat
na matanabar di ga kap leise
ari ta ira sigasige ta di, di
gom palase mur no ngas me.
Ari di ga palase ira singara
dahe ing di gate kato.
9 Ma ira tamat na matan-
abar ing di ga lilie hanana
ma dong ing di ga mur-
mur hanana, di bakut, di ga
kakongane hanane be,
"Da pirlet no Tubu ne Dawit!
No haridan na kis tano nong
i hanawat ura gilgil
haruatne ira sinisip
tano Watong!
Pirlet God nong i kis tuma
nalu sakit!"
10 Ma be Jisas ga hana lala
tuma Ierusalem, io, a tamat
na haraba ga hanawat ma
dong ra matanabar bakut
kaia, di ga karup, ma di gom
ngangao. Di gom tiri be,
"Nesi ikin?"
11 Ma ira matanabar di ga
balu di be, "Ne Jisas ikin,
no tangetus metuma Nasaret
ruma Galili."

*Jisas ga hapalaine no pip-
ilaina tutuno tano hala na
lotu tane God.*
*(Mak 11:15-19; Luk 19:45-
48; Jon 2:13-22)*

12 Ma be Jisas ga hana lala
tano tamat na hala na lotu,
iga bat hasur dong ing di ga
suusuhur ma dong ing di ga
kuukul kaia. Iga pulukane
ira hator ta dong ra turadi
ing di ga kikios ira barbarat,
ma iga pulukane bileng ira
kinkinis ta dong ra turadi ing
di ga suhsuhurana mon.
13 Ma iga tange ta di be,
"No nianga tane God di ga
pakat ie i tange horek: *'No
nugu hala na lotu, da kilam ie
be a hala na sinsaring.'* Sene
be mu gilgil balik ie hoke tike
munmun ta di ra holmatau."
14 Ma ira pulo ma ira
pengpeng di ga hanawat ter
tana naramon tano tamat na
hala na lotu. Ma iga halan-
galanga di kaia.
15 Ma dong ra tamat na
pris ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses di
ga nes ira bilai na linge ing
iga gil. Ma di ga hadade
bileng ira not no bulu nara-
mon tano tamat na hala na
lotu di ga kakongane hanane
be, *"Pirlet no Hintubu ne
Dawit!"* Io kaie, dong ra
tamat tano lotu di ga ngal-
ngaluan ter tana.
16 Di gom tange tana, "U
hadade ter at mon kike ra
not no bulu di tangtange!
Hohaam be paule tigel di?"

Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Maso! Aiou hadade di.
Hoke mon mu gate was ter
tano nianga tane God, ing i
tange horek: *'U gate tagure
ira not no bulu ma di bileng
ing di susus baak, be di na
pirlet ugo.' "*
17 Ma ne Jisas ga hana
talur di mekaia ra taman
utuso Betani, igom noh bung
leh kaia.

No tintalen na nurnur

21:9 Sam 118:25-26 **21:13** Ais 56:7; Jer 7:11 **21:16** Sam 8:2

nong i hana tikai ma ra sinsaring.
(Mak 11:12-14,20-24)

18 Be Jisas ga taptapukus ra
malane utuma tano taman,
iga taburungan.
19 Ma be iga nes tike ina
papus tano gagena ngas, iga
hana ter tana. Iesene iga
nes ie be a papana sene.
Io, iga tange tana be, "No
num hunuei ite pataam ka-
tiak! Pa nule huei baling!"
Ma kaie at muk no dahe ga
maranga.
20 Ma be dong ra bulu na
harausur di ga nes hobi, di
ga karup. Ma di ga tiri be, "I
ngan tutuno iat hohaam be
ikin ra ina papus i maranga
haiah?"
21 Ma ne Jisas ga balu di
horek: "Mu hadado baak!
Be mu nurnur ma paile iruo
ira numu lilik, io, i tale mu
be mu na gil hokakarek iou
te gil tano ina papus. Ma i
tale bileng mu ta ira dades
na linge sakit. Hokike i tale
mu be mu na tange ta ikino
uladih horek, 'Taman tut,
ma nu tamaragat sur utuma
ra tingan tes.' Ma ina ngan
hobi.
22 Be mu nurnur, io, mu na
hatur kawase aso ira linge
ing mu sasaring urie."

Jisas pai gale hapalaine dong ra tamat tano lotu be ite kap no nuno dades meha.
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisas ga lala tano tamat
na hala na lotu. Ma be iga
harausur kaia, ari ta dong
ira tamat na pris ma ari
ta ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di ga
hanawat ter tana. Ma di gom
tiri ie horek, "U te kap ra
tamat na dades na harkurai
meha kaie uge gil kike ra
linge, ma nesi i bul hatamat
ugo?"
24 Ma ne Jisas ga balu di,
igom tange horek: "Aiou
bileng, iou ni tiri mu tike
tiniri ma be mu na balu iou,
io, aiou ni hinawase mu be
nesi i ter ra dades tagu karek
iou ge ngan horek.
25 Mu lik be Jon ga kap no
nuno pinapalim na baptais
metuma ra mawe be mekaia
ta dong ra turadi mon?"

Di ga wowor nalamin ta
di iat horek: "Be dait na
tange be Jon ga kap no nuno
pinapalim metuma ra mawe,
Jisas na tange ta dait be,
'Mu gorte nurnur mon ta ira
nianga tane Jon.'
26 Ma pa dait nale tange
bileng be Jon ga kap no nuno
dades mekaia ra turadi mon
kinong dait burte ira matan-
abar, urah di bakut di nur-
nur be Jon aie tike tangetus."
27 Io, di ga balu Jisas horek,
"Mem paile nunure."

Io, Jisas ga tange ta di,
"Aiou bileng, iou pa nile
hinawase mu be iou kap
no nugu tamat na dades na
harkurai meha, kaie iou ge
gil hobi."

Nesi tutuno iat i taram God.

21:21 Matiu 17:20; Luk 17:6; 1 Korin 13:2; Jon 14:12 **21:22** Matiu 7:7-11; 18:19 **21:26** Matiu 14:5

28 Ma ne Jisas ga tange
horek, “Mu lik hohaam?
Tike tunana airuo natine.
Iga hana tupas no luaina ma
iga tange tana be, ‘Natigu,
nu hana bas. Nu papalim
tuma ra lalong katiak.’
29 “Iga balu ie, igom tange
horek, ‘Pata. Aiou malok.’
Iesene namur iga pukusane
no nuno lilik, igom hana
balik ura pinapalim.
30 “Namur, no tama dur ga
hana tupas no mes na na-
tine, igom tange bileng hobi
tana. Iga balu ie, igom tange
be, ‘Pata ta linge. Aiou ni
hana, mama.’ Iesene pai
gale hana balik um.”
31 Ma ne Jisas ga tiri dong
ra tamat tano lotu be, “Nesi
ta dur ga gil ing no nudur
mama ga sip?”

Di ga balu ie, “No luaina.”

Io, Jisas ga tange ta di
horek, “Mu hadado baak!
Dong ra isomo ma ira ut
na hilawa di na lala tano
kingdom tane God menalalie
ta mu.
32 Io, Jon no ut na bap-
tais ga hanawat ura hamanis
mu tano takadoswana ngas.
Ma pa mu gale nurnur tana.
Iesene dong ra isomo ma ira
ut na hilawa di balik, di ga
nurnur tana. Ma a tutuno
be mu ga nes bileng kakarek,
iesene pa mu gale lilik pukus
be mu nage nurnur tana.”

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Ma ne Jisas ga tange ta di
horek: “Mu hadade tike mes
na nianga harharuat bileng.
Tike tunana a nuno tike
katano pu. Iga so tike lalong
na huna wain. Igom tumat
luhutane ie ma ra busahaat,
ma iga kil tike mata ing i
tale ura papaas gisiane no
puspusna wain. Iga tumat
bileng tike hunghung na hot
utuma nalu ura nesnes mur
no lalong na huna wain. Be
iga gil ter kike iga waak ter
no lalong ta dong ing di ga
kukule ie be di na balaure ie,
ma igom hana leh baak tano
nuno hinana.
34 Be iga mader ira pus-
pusna wain, iga tule ira
nuno tultule utusu ho di ira
ut na balaura lalong be di
na kap leh a nuno tari ta ira
puspusno.

35 “Ira ut na balaura lalong
di ga palim kawase ira nuno
tultule. Di ga hadakdak
tikenong, di gom ubu bing
tike mes, ma di gom gulum
bing tikenong bileng ma ra
hot.
36 Namur iga tule habaling
ari tultule, di ga haleng ta
dong ing di ga lie. Ma di ga
gil bileng hobi ta di.
37 Ma menamur ta di
bakut, iga tule no natine
ukaia ho di kinong iga tange
be, ‘Di na ru no natigu.’

38 “Iesene be ira ut na
balaura lalong di ga nes
no natine, di ga tange har-
basiane ta di, ‘Ikino turadi te
hanawat nong na rumahal.
Kaia, dait ge ubu bing ie

21:32 Luk 3:12; 7:29-30 **21:33** Ais 5:1-2 **21:38** Matiu 27:18

waing dait nage tinane ikin
ra lalong.'
39 Io, di ga palim kawase
ie, di gom ise hasur ie me-
tuma naramon tano lalong
na huna wain, ma di gom
ubu bing ie."
40 Ma ne Jisas ga tiri di
horek, "Io kaie, be no tu-
nana a nuno no lalong na
hanawat, na gil bibihane ira
ut na balaura lalong?"
41 Di ga balu ie be, "Na
ubu bing hagae kike ra ut na
haragawai. Ma ina nanaas
leh tari mes na ut na balaura
lalong ing di na haut be di na
terter tari puspusno ukaia
ho ie tano pana bung be ira
puspusna wain na mader.
Ma ina ter no lalong na huna
wain ta di be di na kuukule
ie."
42 Ma ne Jisas ga tange ta
di be, "I tahut be mu na lik
leh no nianga tane God di ga
pakat ie i tange horek,

'No hot nong ira ut na pakila
hala di ga malok leise
ie, kinong di ga lik be
a linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um
no dades na burwana
tano hala bakut.
No Watong iat ga gil
hokakarek
ma i manga bilai sakit be
dait na nes ie.'

43 "Io kaie, iou hinawase
mu be no kingdom tane God,
da kap leise ie ta mu ma
da ter ie ta di ra mes ing
di na papalim haruat ma no
sinisip tane God.
44 [Ma nesi i puko ter ta
ikino hot na tarigis hansik-
sik. Ma be no hot na puko
ter ta tikenong, na bisang
hasiksik ie.]"
45 Ma be ira tamat na pris
ma ira Parisi di ga hadade
ira nianga harharuat tane
Jisas, di ga nunure be iga
iangianga mon uta di.
46 Ma di gom walar be
di na palim kawase ie,
iesene di ga burte ira haleng
na matanabar kinong ira
matanabar di ga nurnur be
a tangetus ie.

22

No nianga harharuat utano nian na pokomau.
(Luk 14:15-24)

1 Io, ne Jisas ga haianga
di ma ira nianga harharuat
baling, igom tange horek.
2 "No kingdom tane God i
hokarek. Tike king ga tagure
tike nian na pokomau tano
natine tunana.
3 Iga tule ira nuno tultule
ura lamlamus dong ing igate
ter sibik na lamas ter ta di
ukaia tano nian. Iesene di ga
malok ura hinanawat.
4 "Io, iga tule habaling ari
mes na tultule, ma igom
tange ta di, 'Mu na hinawase
di ing iou gate ter sibik na
lamas ter ta di horek: "Aiou
gate tagure no nian. Iou te
sapek ter ira nugu haleng
na bulumakau ing iou ga
tamtabar hatamat di. Mu
hana um ukira tano nian.
Ira linge bakut te taguro." '

21:39 Hibru 13:12 **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1 Pita 2:6-8

5 “Iesene pa di gale han-
uang leh ira tultule, di gom
hana harbasie. Tikenong
ga hana utuma ra nuno
lalong, ma tikenong ukaia
tano nuno pinapalim.
6 Ma ira mes ta di ing di
ga kap ra sibik na lamas, di
ga palim kawase ira nuno
tultule, di gom gil hagae di,
ma di gom ubu bing di.
7 No king ga manga ngal-
ngaluan, igom tule ira nuno
umri ma di ga ubu bing
hagae kike ra ut na harubu
bingibing, ma di ga hakaret
no nudi taman.
8 “Io, iga tange ta ira nuno
tultule horek, ‘No nian na
pokomau te taguro. Iesene
ing iou ga ter sibik na lamas
ta di, iou nes be ira nudi
tintalen paile haruat ma no
nugu sinisip.
9 Kaie, mu na hana ter ta
ira katano di la hananawat
hulungan kaia. Ma mu na
ter sibik na lamas ta nesi iat
mon ing mu na nes.’
10 Io, ira tultule di ga
hana harbasie ta ira katano,
di gom lamus hulungan ira
matanabar bakut ing di ga
nes leh. Ari bilai ma ari sana
turadi nalamin ta di. Ma no
hala na lukaro ga bukas ma
ira wasire.
11 “Io, no king ga hana lala
ukaia naramon tano nian
ura nesnes ira wasire. Ma
iga nes tupas leh tike tu-
radi pai gale sige ter ta bilai
na kinasine ura hinana tano
pokomau.
12 Ma no king ga tange
tana be, ‘Tasigu, u lala ho-
bibiha ukira? Paule sige ter
ta bilai na kinasim. U te gil
ra sasana.’ Iesene no turadi
pai gale tale ura balbalu ie.
13 “Io, no king ga tange ta
dong ing di ga nes mur ter
no gil nian be, ‘Mu na hiis
pakur ira iruo lumana ma
ira iruo kakine, ma mu na
ise hasur ie utusu nataman
ra kadado, nage susuah ma
ina hatagiris na ngise kaia.’ ”
14 Io, Jisas ga hapatam no
nuno nianga, igom tange be,
“God i tato ira haleng, ma
sene i gilamis leh a bar nong
mon.”

Di ga tiri Jisas be i takados be di na kul takis be pata.
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Io, ira Parisi di ga hana
leh, di gom wor tikai be di
na hakuni Jisas ta ira nuno
nianga.
16 Ma di ga tule ira nudi
bulu na harausur tikai ma
dong ing di la murmur
Herot, no king, ukaia hone
Jisas. Ma di ga tange tana
be, “Tena harausur, mem
nunure be a tutuno na tu-
radi ugo. Ma u la hausur
tutuno iat tano sinisip tane
God. Pau lale tutur sene
ma tikenong kinong pau lale
hanuang leh be a mangana
turadi so tikenong.
17 Io, nu hinawase mem
tano num lilik. I takados
be dait na kul ter no takis
ta dong ing di kure dait be
pata?”
18 Iesene Jisas ga palai ta
ira nudi sana lilik, igom

22:6 Matiu 21:35 **22:13** Matiu 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6

tange ta di be, “Mu ira ut na
harababo! Mu sip be mu na
hakuni iou urah?
19 Mu hamanis tike bar-
barat tagu nong di la kulkul
takis ma ie.” Di ga kap
hawat tike siliwa ukaia ho ie.
20 Io, iga tiri di, “A ha-
pupuo ta nesi ikin ma a
hinsa nesi ikin?”
21 “Tano king,” di ga balu
ie. Io, iga tange ta di, “Maso.
Mu na ter tano king ira linge
iat tano king, ma mu na ter
tane God ira linge iat tane
God.”
22 Ma be di ga hadade hobi,
di ga karup ta ira nianga iga
tange. Di ga hana sukun ie,
ma di gom hana leh um.

*Di ga tiri Jisas uta dong
ing di gate mat, be di na lon
baling be pata.*
*(Mak 12:18-27; Luk 20:27-
40)*

23-24 Ma ta ikinong iat mon
ra bung ari Sadiusi ing di la
liklik be nong i mat pai nale
tut hut baling, di ga hanawat
ter tane Jisas, di gom tiri ie
be, “Tena harausur, Moses
ga tange horek. Be tike
tunana i mat ma pata ta
natine, io, no tesne balik na
tole no nuno makoso. Ma
dur na hatawat ta nati dur
ma dur na pas ter ta di no
hinsana no tesne nong gate
mat.
25 Io, a liman ma iruo
na hatatesne rek ho mem.
No luaina ga tola, igom mat
talur no nuno haine, ma pai
gale mon nati dur baak. Io,
no makoso ga hana ter tano
tesne.
26 Iga ngan bileng hobi
tano airuo, ma no aitul, igom
tuk ter ta nong ga liman ma
iruo ma ie ta ira tesne.
27 Ma be di bakut di gate
mat, no haine bileng um ga
mat.
28 Io, be ira minat di na
lon huat baling tano bung na
tuntunut hut, ta nesi tutuno
iat um no haine ta ira liman
ma iruo? Kinong di bakut, di
gate tole ter ie.”
29 Io, Jisas ga balu di
hokarek: “Mu rara ter ki-
nong pa mu le palai ta ira
nianga tane God ing di ga
pakat, ma pa mu le nunure
bileng no dades tane God.
30 Tano pana bung na tun-
tunut hut baling ta ira minat,
pa di nale hartola. Di na
haruat ma ira angelo tuma
ra ula mawe.
31 Iesene, kakarek ni hi-
nawase mu be dong di gate
mat, di na tut hut baling be
pata. I tahut be mu na lik
leh ira nianga tane God ing
di ga pakat ter ta mu uta ira
hintubu dait.
32 A tutuno be di gate mat,
iesene God ga tange be, *‘Aiou
no God tane Abraham, no
God tane Aisak, ma no God
tane Iakop.’* Pata be God ta
dong ra minat, sene be a God
ta di ra lilona.”
33 Ma be ira haleng matan-
abar di ga hadade hokike,
di ga karup ta ira nuno ha-
rausur.

*No harkurai i lie ta ira
harkurai bakut.*
*(Mak 12:28-34; Luk 10:25-
28)*

22:21 Rom 13:7 **22:23-24** Apostolo 23:8 **22:23-24** Lo 25:5 **22:32** KBk 3:6; Matiu 8:11

34 Ma be dong ra Parisi di
ga hadade be Jisas gate balu
timaan ira Sadiusi di gom
tur kunkun, io, ira Parisi di
ga hanawat hulungan.
35 Ma tikenong nalamin ta
di, a keskes ie ta ira harkurai
tane Moses, ga walar Jisas,
igom tiri horek:
36 "Tena harausur, garum
no harkurai ta ira harkurai
bakut tane God ing i manga
tamat?"
37 Jisas ga balu ie, igom
tange be, *" 'Nu sip no
Watong no num God ma
no katim bakut, no num
nilon bakut, ma no num lilik
bakut.'*
38 Ikin ra harkurai i tamat
sakit ma i lie ta ira mes.
39 Ma nong i iruo ma ie, aie
bileng hobi. I tange horek:
*'Nu marse tikenong hoke u
marse habaling iat ugo'*
40 Ira harkurai bakut ma
ira harausur ta dong ra
tangetus, di burwana leh ta
karek ra iruo hartule."

*I ngan tutuno iat hohaam
be no Mesaia na bulu huat
tane Dawit?*
*(Mak 12:35-37; Luk 20:41-
44)*

41 Ing be ira Parisi di ga kis
hulungan ter, Jisas ga tiri di
horek:
42 "Mu lik hohaam uta
nong di kilam ie be no Me-
saia? Na bulu huat ta nesi?"
Di ga balu ie be, "Na bulu
huat tane Dawit."
43 Iga tange ta di horek,
"Iesene, mu nes baak! No
Halhaaliena Tanuo ga ter ira
lilik tane Dawit kaie Dawit
iat gom tange horek,
44 'No Watong ga tange tano
nugu Watong:
"Nu kap no tamat na kink-
inis kira tano kata na
lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira
num hiruo menapu ta
ira lapara kakim!' "
45 Io, i nanaas be menalalie
sakit Dawit iat ga kilam no
Mesaia be, 'No nugu Wa-
tong.' Kaie, i palai be ikino
Mesaia a bulumenamur ie
tane Dawit ma aie no Wa-
tong bileng."
46 Io, tur leh um ta ikino
bung, di bakut di ga barbara-
hon be di na tiri ura tike
linge.

23

*Jisas ga hamarisne ira
tamat tano lotu kinong di ga
manga harababo.*
*(Mak 12:38-40; Luk 11:39-
44,46,52; 20:45-47)*

1 Io, Jisas ga tange ta ira
haleng na matanabar ma ta
ira nuno bulu na harausur
horek:
2 "Ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses ma ira
Parisi, di kike, dong ing di
haruat ura hininaawas palai
ta ira harkurai tane Moses.
3 Io, kaie i tahut be mu na
taram di ma mu na murmur
ira linge ing di tange ta mu.
Iesene paile tahut be mu na
mur leh ira nudi tintalen
kinong di tange ira linge ma
pa dile gil haruatne.

22:37 Lo 6:5 **22:39** WkP 19:18; Matiu 7:12 **22:40** Rom 13:10; Galesia 5:14
22:42 Jon 7:42 **22:44** Sam 110:1; Matiu 26:64 **23:3** Mal 2:7-8

4 Ma di kap leh ira nudi
dades na harausur, io, di ha-
pupusak ter ira matanabar
me, ing pa dile tale be di
na mur. Iesene di iat, pa
di nale gil ta dahine ura
hamaman ira matanabar ta
kike ra harkurai.
5 “Ira linge bakut ira lilie
di gil, di sip be dait ira
matanabar dait na nes ma
dait na let di. Mu palai
tano nudait tintalen ta ira
hansik na punulus. Ma dait
la bulbul tuma naramon ta
ari hartule tane God. Ma
dait la kubus ter ira punulus
ta ira ulu dait ma ira luma
dait bileng. Iesene ira nudi i
manga tamat. Ma dait la bul-
bul bileng ira kurehreh ta ira
kinasi dait ura halilik dait
be dait na mur ira harkurai
tane God. Iesene ira nudi iat
ila manga laulawas. 6 Ma di
sip be di na kis ta ira burana
rau ta ira gil nian, ma ira
kinkinis na tamat naramon
ta ira nudi hala na lotu.
7 Di sip be da haatne leh
di ta ira katano ing di la
hananawat hulungan kaia
ma da let di, ma kaie dage
kilam di be, ‘Tena harausur.’
8 “Iesene paile tahut be
da kilam mu be, ‘Tena
harausur,’ kinong tikenong
sene mon no numu tena ha-
rausur. Ma mu bakut mon
mu hatatesne.
9 Ma waak mu tanga
‘Mama’ ta tikenong mekira
napu kinong tikenong sene
mon no numu Mama. Ma
aie ruma ra mawe.
10 Ma paile tahut be da
kilam mu be ‘lilie,’ kinong
tikenong mon no numu
lilie—no Mesaia.
11 Nong i manga tamat ta
mu na numu tultule mon ie.
12 Ma nesi ing i hata-
mat habaling ie, God na bul
hanapu ie. Ma nesi ing i bul
hanapu habaling ie, God na
hatamat ie.
13 “Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut na
harababo! Mu la banbanus
leise ter di ira turadi ing di
ura nilala tano kingdom tane
God. Mu iat, pa mu le lala
tana, ma pa mu le haut leh
bileng dong ing di ura nilala
be di na lala kaia.
14 [“Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu la karkarit
leh ira linge bakut ta ira
makoso, ma mu la harababo
ma ira numu lawas na sin-
saring. God na manga ha-
padano mu.]
15 “Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut na
harababo! Mu la hanana
hurbit ta ira katano bakut
ura hauhau leh ta tikenong
mon be na mur ira numu
harausur. Ma be na numu
bulu na harausur um ie, aie
ma mu, mu bakut mu na
kap ra harpadano. A tutuno
be mu na lala tano ula eh,
iesene i tutuno sakit be aie
bileng na lala tana kinong ite
mur mu.

23:5 Matiu 6:1; KBk 13:9; Lo 6:8; Nam 15:38-39 **23:11** Matiu 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Jop 22:29; Snd 29:23; Luk 14:11; 18:14 **23:16** Matiu 15:14

16 “Maris ta mu ira pulo
na lilie, na kabit mu! Mu
tange horek: ‘Be tikenong i
hasasalim utuma tano tamat
na hala na lotu, ikinong a
linge bia mon. Iesene be
na hasasalim utuma ta ira
bilai na linge naramon tano
tamat na hala na lotu, iki-
nong na sule ter at ie nage
hatutuno no nuno sinsalim.’
17 A gotgotwana pulo mu!
Mu manga rara. No tamat na
linge, no hala na lotu. Aie
ing i gil kike ra linge waing
di nage halhaalien.
18 Ma mu tange bileng
horek: ‘Be tikenong i
hasasalim ma no hator na
hartabar tuma tano tamat
na hala na lotu, ikinong a
linge bia mon. Iesene be
nage hasasalim ma ira linge
di hartabar me, ikinong na
sule ter iat ie nage hatutuno
no nuno sinsalim.’
19 A pulo mu! Ma mu
manga rara baling. No
tamat na linge no hator na
hartabar. Aie nong i gil kike
ra hartabar waing di nage
halhaalien.
20 Io kaie, nesi no nong
i hasasalim tano hator na
hartabar, no nuno sinsalim
i kaser ter no hator na
hartabar ma ira hartabar
bileng ruma tana.
21 Ma nesi ing i hasasalim
ma no tamat na hala na lotu,
no nuno sinsalim i kaser no
tamat na hala na lotu ma
ne God bileng ing ila kis ter
naramon tana.
22 Ma nesi nong i
hasasalim utuma nalu, no
nuno sinsalim i kaser no
kinkinis na watong tane God
ma ne God iat bileng nong
ila kis ter kaia.
23 “Maris ta mu ra tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut
na harababo! Mu la sooso
ari linge ura hanamnamien
ira amu nian, hora lobo,
a kamohor, ma ra kaari.
Ma hoke ira harkurai tane
Moses i tange, mu la terter
tane God nong i sangahul
ma ie ta kike ra linge mu la
sooso. Iesene mu takmaluk
balik ta ira tamat na ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses. Pa mu le takados,
pa mu lale harmarsai, ma pa
mu le tutuno ta ira numu
nilon. Io, igor takados be mu
te ter kakarek ra linge tupas
God ma pa mu gorle malok
bileng ura murmur kakarek
ra bilai na tintalen.
24 A pulo na lilie mu!
Mu manga lik hadades um
ira not no harkurai iesene
mu malentakuane ira tamat.
Mu haruat ma tike turadi i
kulupo be na mamo. I lik
leh um no nolnol ma i kap
leise ie tano taho. Iesene
i kanam kaas balik um tike
bulumakau.
25 “Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut na
harababo! Mu haruat ma
tike gingop be tike dis ing da
gis sene leh mon no palna
me nataman. Iesene nara-
mon tana i hung ma ra bilin-
gana linge mu kuman ma
ira linge bileng mu manga
namnamas urie.

23:22 Ais 66:1; Matiu 5:34 **23:23** WkP 27:30; Mai 6:8 **23:25** Mak 7:4

26 A pulo na Parisi mu! I
tahut be mu na gis hanalalie
ira tingana no kap be no dis,
io kaie, ira palna bileng um
na gamgamatien.
27 “Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut na
harababo! Mu hora midi di
la haamar ma ra ponponi-
ana hot ing di nanaas timaan
me nataman. Iesene be rusu
napu, di hung ma ra sursur
na minat ma ira linge ing na
hagae tikenong waing nage
sana.
28 Hokakarek mu. Mu
hamanis be mu takados ta
ira matmataan ta ira turadi.
Iesene be naramon ta mu, i
hung ma ra harababo ma ra
tabuna taram harkurai.
29 “Maris ta mu ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses ma mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu ira ut na
harababo! Mu la gilgil ira
bilai na hot na midi ta ira
tangetus ura liklik leh di. Ma
mu la hamar ira midi ta ira
ut na takados.
30 Ma mu tange be, ‘Be
dait gor lon ta kike ra nudi
pana bung ira hintubu dait,
io, dait pai gorle harahut ura
ububu bing ira tangetus.’
31 Io, mu hinawas palai
baling ta mu, be a hintubu
mu dong ing di ga ubu bing
ira tangetus.
32 Io, i nanaas tutuno um
be mu na gil bakut ira
sasana ing ira hintubu mu di
ga hasubana ter.
33 “A sana ut na hinarab-
ota mu. Ma ira hintubu
mu, di bileng hobi. Pa mu
le tale tutuno iat be mu na
pas no tamat na harpadano
naramon tano ula eh.
34 Ma ura hamanis be mu
na ngan hobi, io, iou ni tule
ari tangetus, ari ut na mi-
nanes, ma ari tena harausur
ukira ho mu. Ma mu na ubu
bing tari ra ula kabai, ma ari
mu na dangat di naramon ta
ira numu hala na lotu. Ma
mu na murmur hanana ura
hangungut di ta ira taman,
tiketike.
35 Io kaie, ing mu na ubu
bing dong ra ut na takados ta
ikin ra ula hanuo bakut, no
harpadano na kabit mu. No
numu hinarubu bingibing ga
haburuana leh tane Abel,
tike ut na takados, igom
hanana tuk tane Sekeria no
natine Berekia. Ma ne Seke-
ria nong mu ga ubu bing ie
nalamin tano tamat na hala
na lotu ma no hator di la
tuntun ira hartabar kaia.
36 Mu hadado baak! Ira
harpadano haruat hokike ra
numu sana tintalen na kabit
mu ing mu lon ta ikin ra
pana bung.”

Jisas ga manga marmaris uta dong me Ierusalem.
(Luk 13:34-35)

37 Ma ne Jisas ga tange be,
“Maris ta mu ira matanabar
mekira Ierusalem! Mu la
ububu bing dong ra tange-
tus ma mu la gulgulum bing
dong ing God la tultule di
ukaia ho mu. Haleng pana
iou ga sipsip be ni gawane
leh mu hoke no huna kareka

23:27 Apostolo 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Apostolo 7:52 **23:33** Matiu 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** Stt 4:8; 2Sto 24:20-21

ila pabong ter ira natine. Iesene pa mu gale sip hobi.

38 Nes baak! Da hamau no numu taman ma mu na biha?

39 Io, iou hinawase mu be pa mu nale nes habaling iou tuk tano pana bung ing mu na tange be, 'No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano Watong!' "

24

Ira hakilang ing na hamanis no haphapatam ta ikin ra lon.

(Mak 13:1-31; Luk 21:5-36)

1 Be Jisas ga hana sukun no tamat na hala na lotu, igom hanana leh mekaia, io, dong ra nuno bulu na harausur di ga hana tupas ie ura tangtange hamanis ira bala ma ira katano tano tamat na hala na lotu.

2 Ma ne Jisas ga tange ta di be, "Mu nes baak! Kike ra linge mu nesnes, pata tike hot be na kis harpatep ter ma tikenong. Dong ra numu ebar, di na dure hasur bakut."

3 Ma di ga hanawat ter tano uladih Olip. Ma be Jisas ga kis ter kaia, ira nuno bulu na harausur di ga hanawat sene mon ter tana, di gom tiri ie horek, "Nu hinawase mem, be hunangesa kakarek ra linge ing u hinawase mem na hanawat. Ma a mangana hakilang so mem na nes ing na hamanis no num hinanawat ma no haphapatam ta ikinin ra lon?"

4 Io, Jisas ga balu di horek: "Mu na harbalaurai tano nong nahula hakale lamus leh mu.

5 Io kaie, a haleng di na harakale huat ma di na tange be, 'Aiou iat mon no Mesaia,' ma di na hakale lamus leh ra haleng.

6 Mu na hadado uta ira tamat na hinarubu be ari hininaawas ta ira tamat na hinarubu tapa. Waak mu raurawaan. Kike ra mangana linge na hanawat, sene be no haphapatam pai nale hanawat baak.

7 Io, a haleng na huntunana bakut tano ula hanuo di na tut na hinarubu baling ta di. Da sam taburungan ma ina mon kunakuner bileng tari haleng taman.

8 Be kakarek ra linge na hanawat na haburuana leh mon no ngunungut haruat be no bulu i papaas hatahun no haine nong i ura kinakaho.

9 "Taitus kike ra pana bung da palim kawase mu, dage ter ise mu be di nage hangungut ma dage ubu bing mu. Ma ira huntunana bakut di na malentakuane mu ura utagu.

10 Ma ta ikino pana bung bileng, a haleng di na tahurus talur no nudi nurnur. Di na ter tihi di harbasie baling mon ta di. Ma di na malentak harbasie baling ta di.

23:38 1Kng 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26 **24:2** Luk 19:44 **24:5** Matiu 24:23-24; 1 Jon 2:18 **24:9** Matiu 10:22 **24:11** Matiu 24:5,24; 1 Jon 4:1

11 Ma a haleng na tange-
tus harabota na hanawat ma
di na habota lamus leh ra
haleng.
12 Ing be no sana tintalen
na tahuat hanana, no har-
marsai gar na haleng na
puko.
13 Iesene nong i tur dades
ter tuk ra haphapatam, God
na halon ie.
14 Ma da harpir tano
tahut na hininaawas utano
kingdom tane God har-
basie hurhurbit tano ula
hanuo. Da gil hokike ura
hininawase hapalaine ira
huntunana bakut. Ma be
kike ra linge na pataam, io,
no haphapatam ikin ra lon
na hanawat.
15 "Mu ing mu waswas
karek ra pakpakat i tahut be
mu na palai tano pipilaina
ikin ra linge nong no tange-
tus Daniel ga hininaawas
utana. Iga hininaawas be
mu na nes tikenong *'nong i
manga sana sakit ma nong
ila hamhamau taman.'* Ma
ikinong na tur ter tano
katano i halhaalien, nara-
mon tano tamat na hala na
lotu kira Ierusalem.
16 Io, be ikino sana turadi
na tur hokike kaia, dong ing
di kis ter kaia Iudeia, i tahut
be di na hilo utuma ta ira
uladih.
17 Nong i kis ter nalu tano
nuno katano na sinangeh
tano ula hala, i tahut be na
hanasur haiah. Waak be
i hasurum pana bung ura
kapkap leh nuno ta linge
naramon tano hala.
18 Ma nong bileng i kis
ter tuma na lalong, waak i
hanana baling ura kapkap
ira kinasine. Na habir mon.
19 Maris ta dong ing di
tienen ter ma dong ing di
harasus ta ikino pana bung.
Na manga ubal tutuno iat di.
20 Mu na sasaring be
ikin ra purpuruan pai nale
hanawat tano pana bung
na labur be tano Bung na
Sinangeh, kinong na dades
ta mu be mu na hilo ta kike
ra iruo mangana pana bung.
21 Mu na sasaring hobi ki-
nong ikino bung da kilin-
gane ra tamat na ngunungut.
Ma pai nale haruat ma ira
bung, haburuana leh tano
hatahun tano ula hanuo, tuk
ter katiak. Ma pata tutuno
iat be na haruat bileng hobi
namur.
22 Be no Watong pai nagele
kubus hakumkum ikino
pana bung, pata tikenong
pai gorle lon. Iesene na
kubus hakumkum ikino
pana bung uta di ing igate
gilamis leh di.
23 Ma ta ikino pana bung
bileng be ta nong na tange
ta mu, 'Nes baak! No Mesaia
irek,' be 'No Mesaia ike,'
waak mu nurnur tana.
24 Io, ari Mesaia harabota
ma ari tangetus harabota di
na hanawat. Di na hama-
nis ta hakilang ma di na
gil ta dades na gingilaan na
kinarup waing di na walar,
be di na petlaar, ura haabota
lamus leh ira turadi bileng

24:13 Matiu 10:22 **24:14** Matiu 28:19 **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **24:17** Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Matiu 24:5 **24:24** Lo 13:1-3; 2 Tesalonaika 2:8-9; Ninanaas 13:13-14

ing God gate gilamis leh.

25 Mu na nes timaan, ki-
nong iou te huna hinawase
hanalalie ter mu.

26 “Io, be tikenong na
tange ta mu, ‘No Mesaia
iruma ra katano bia,’ waak
mu hana ukaia. Ma be
tikenong na tange ta mu, ‘No
Mesaia i karek, i kis mun
ter,’ waak mu nurnur tana.

27 Aiou tange hobi kinong,
hoke ila hile ma no mu-
rarang ila kaser bakut no
mawe, Nong a Turadi ie na
hanawat bileng hobi.

28 No nuno hinanawat na
manga palai. Na palai ta
mu hoke i palai be no minat
ila noh ter ha kinong mu na
nes ira kook di na hanawat
hulungan kaia.

29 “Ma kaie iat mon mena-
mur ta ikino pana bung tano
tamat na ngununguut,

‘No kasasa na kadado,

ma no teka pai nale lulungo,
ira tiding di na puko
metuma ra mawe,

ma ira dades tuma ra mawe,
di na galogalo.’

30 Ma ta ikino pana bung
tike hakilang na harapuasa
tuma ra mawe ura hamanis
no hinanawat ta Nong a Tu-
radi ie. Ma ira huntunana
bakut tano ula hanuo di na
suah. Ma di na nes *Nong a*
Turadi ie na hanana huat ta
ira bahuto metuma ra mawe,
tikai ma no nuno dades ma ra
tamat na minamar.

31 Da puh no tahur, ma
ina tule um ira nuno an-
gelo ura *lamlamus hulungan*
ira nuno, ing igate gilamis
leh. Ma di ra angelo di
na lamus hulungan ira nuno
matanabar *mekaia ta ira ihet*
na matana dadaip ta ira
hauhawatne tano mawe.

32 “Mu na kap harausur
ta ira ina bolbol. Tano
pana bung be no ina bolbol
te samar ma ite kuburuan
baling ira papane, mu na
nunure be ite hutate tano
pana bung na labur.

33 Hoke iat mon, be mu na
nes kike ra linge te hanana
huat, mu na nunure be no
pana bung te hutate, kike
tuoi iat mon ra matanangas
huat.

34 Mu hadado baak! Ikin
ra huntunana, tari ta di pai
nale mat baak ma kakarek
ra linge na hanawat.

35 No ula mawe ma no ula
hanuo na buner leh ma sene
be ira nugu nianga pai nale
panim.”

Pata tikenong paile
nunure iat be hunangesa
Jisas na tapukus baling.
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-
30,34-36)

36 Ma ne Jisas ga tange
habaling be, “Pata tikenong
paile nunure at ikino pana
bung be kakarek ra linge na
hanawat. Dong ra angelo
ruma ra ula mawe ma
no Natine bileng pa dile

24:26 Luk 17:23-24 **24:27** Matiu 24:37-39 **24:28** Luk 17:37 **24:29** Ais 13:10; 34:4; Ese 32:7; Jol 2:10,31; 2 Pita 3:10; Ninanaas 6:12-13 **24:30** Sek 12:10; Ninanaas 1:7; Dan 7:13 **24:31** 1 Korin 15:52; 1 Tesolonaika 4:16 **24:34** Matiu 16:28 **24:35** Matiu 5:18 **24:36** Apostolo 1:7; 1 Tesolonaika 5:1-2 **24:37** Stt 6:5-8

nunure—no nuno Mama
sene mon.
37 No hinanawat ta Nong a
Turadi ie na ngan hoke no
bung tane Noa.
38 Io, ma ira bung
menalalie tano tamat na
tahit ira matanabar di git
iaiaan, di git maamo, di
git haartola, tuk tano pana
bung iat be Noa ga lala tano
nuno tamat na mon.
39 Ma pa di gale nunure iat
ta dahine be aso na hanawat
ter ta di tuk ter be no tamat
na tahit ga hanawat, igom
salire leise di bakut. Na
ngan bileng hobi ing Nong a
Turadi ie na hanawat.
40 Be ta iruo turadi kanaia
naramon ra lalong, da kap
leh tikenong ma da waak
kapis ta nong.
41 Ma be airuo haine
kanaia dur kakar tapiok,
da kap leh tikenong ma da
waak kapis ta nong.
42 "Io, i tahut be mu na
taguro kawase ie, kinong pa
mu le nunure no pana bung
ing no numu Watong na
hanawat tana.
43 I tahut be mu na palai
tano tutuno ta ikin ra ha-
pupuo. Be tike turadi, a
nuno tike hala, igor nunure
ter no pana bung so ra bung
ing tike ut na kukuman na
hanawat, io, igor matawas
ter ma igor habatbat ter no
ut na kukuman pai gorle
papat no nuno hala.
44 Ma i tahut be mu bileng,
mu na taguro hobi, kinong
Nong a Turadi ie na hanawat
tano pana bung ing mu lik be
pai nale hanawat tana."

Be dait ira bilai na tultule tano nudait Watong, dait na lolon takados tuk be inage tapukus.

(Luk 12:41-48)

45 Ma ne Jisas ga tange
habaling horek: "Aiou ni
hamanis ta mu be nesi no
minaneswana ma no tultule
tutuno. Aie nong no nuno
watong i bul ter ra harkurai
tana uta dong ra mes na tul-
tule be na tamtabar timaan
di.
46 No haridan na kis tano
tultule be no nuno watong i
tapukus, i nes tupas ie ma
kanaia i gilgil hobi.
47 Mu hadado baak! Na
ter ira nuno linge bakut tano
harbalaurai ta ikino tultule.
48 Iesene be ing a sana
tultule ie, na lik be no nuno
watong pai nale baling ha-
iah.
49 Ma ina tur leh ura
ububu ira mes na tultule ma
ina iaiaan ma ina maamo
tikai ma ira ut na minamo.
50 Io, no watong ta ikino
tultule na hanawat tano
pana bung be no tultule pai
gale lik ter, ma pai gale
nunure ter be na hanawat
hobi.
51 Ma no watong na kure
hadades tutuno iat ie, ma
ina ise ie ukaia tano ngun-
ngutaan ta di ira ut na
harababo. Ma ina susuah
ma ina hatagiris na ngise
kaia."

25

No nianga harharuat uta

24:39 Stt 7:21-23 **24:42** Matiu 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Ninanaas 16:15
24:47 Matiu 25:21,23

ira sangahul na laala na bulahine.

1 Io, Jisas gom tange habaling horek: "Ma ta ikino pana bung no kingdom tane God na haruat ma ikin. A sangahul na laala na bulahine di ga kap leh ira nudi laam, di gom hana ura harsomane no tunana nong iga ura tinolen.

2 A liman na gotgotwana ma ra liman na minaneswana ta di.

3 Ira gotgotwana di ga kap leh ira nudi laam iesene pa di gale kap ta wel. 4 Dong ra minaneswana balik di ga kap hasisingen ari wel bileng tikai ma ira nudi laam.

5 Ma be no nong ga ura tinolen pai gale hanawat haiah, di bakut di ga sumsumela, di gom kumkubabo.

6 "Ra tingana bung um, tikenong ga kakongane be, 'I rek tuoi um nong i ura tinolen. Mu hanawat ura harsomane ie!'

7 "Io, di bakut ira bulahine di ga tangahun, di gom halulungo ira nudi laam.

8 Ma ira gotgotwana di ga tange ta ira minaneswana be, 'Mu tabar mem ta wel kinong ira numem laam ite matmat.'

9 "Iesene ira minaneswana ga balu di horek, 'Pata. Paile haruat ma mem ma mu bileng. I tahut be mu na hana ter ta dong ing di la suhsuhurana wel ma mu na kul leh numu tari.'

10 "Ma be di ga hanana leh ura kul wel, no tunana nong ga ura tinolen ga hanawat. Ma ira bulahine ing di ga taguro ter di ga hana lala tikai ma ie ukaia tano lukaro na pokomau. Ma no matanahala ga tabanus.

11 "Namur ira mes bileng um di ga hanawat. Ma di ga tato be, 'Oa! Oa! Papos halala mem!'

12 "Iesene no turadi ga tange ta di be, 'Pata tutuno iat! Aiou paile nunure mu.' "

13 Io, Jisas gom tange be, "Kakarek iou te hinawase mu be mu na tangtaguro kawase ie kinong pa mu le nunure iat ikino pana bung."

No nianga harharuat ta ira itul a tultule.
(Luk 19:11-27)

14 Ma ne Jisas gom tange habaling horek: "Ma ta ikino pana bung no kingdom tane God na haruat bileng ma ikin. Tike turadi i ura hinana ter tike mes na ula taman. Ma iga tato leh ira nuno tultule, igom paleng harbasiane ira nuno linge ta duhat.

15 Iga ter ra liman na arip na barbarat tano luaina, ma airuo arip na barbarat tano nong i mur leh ie, ma tike arip na barbarat tano nong ga aitul ma ie. Iga paleng harbasiane ta duhat haruat ma ira nuduhat baso, ma igom hana leh um tano nuno hinana.

16 Nong ga hatur kawase ra liman na arip na barbarat, kaie iat mon iga papalim ma ie, io, iga hatawat

25:1 Ninanaas 19:7; Luk 12:35 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Matiu 7:23 **25:13** Matiu 24:42 **25:15** Rom 12:6

habaling ra liman na arip na
barbarat.
17 Ma nong ga hatur
kawase airuo arip na
barbarat ga gil hobi bileng,
ma igom kap habaling airuo
arip.
18 Iesene no nong ga hatur
kawase tike arip na barbarat
iga hana leh balik, igom bus
ira barbarat tano nuno wa-
tong.
19 “Namur be igate manga
halis um, no watong ta ira
itul a tultule ga tapukus bal-
ing, igom me hatakadosne
ma duhat uta ira nuno bar-
barat.
20 No turadi nong ga hatur
kawase ra liman na arip na
barbarat ga kap hawat kike
tikai ma ira liman na arip
igate gil hawat leh. Ma iga
tange horek, ‘Nugu watong,
u ga ter ra liman na arip na
barbarat tagu. Nes baak! A
liman na arip baling karek
iou te gil hawat leh.’
21 “Ma no nuno watong
ga tange tana be, ‘Tahut na
pinapalim! A bilai ma a tul-
tule tutuno ugo. U te tutuno
ta kike ra bar linge, io, iou
ni bul ugo be nu balaure
bileng ra haleng. Hana u
ra! Nu laro tikai ma no num
watong!’
22 “Ma no nong bileng ga
hatur kawase ra iruo arip na
barbarat ga hanawat, igom
tange be, ‘Nugu watong, u ga
ter ra iruo arip na barbarat
tagu. Nes baak! Airuo arip
baling iou te gil hawat leh.’
23 “Ma no nuno watong
ga tange tana be, ‘Tahut na
pinapalim. A bilai ma a tul-
tule tutuno ugo. U te tutuno
ta kike ra bar linge, io, iou
ni bul ugo be nu balaure
bileng ra haleng. Hana u
ra! Nu laro tikai ma no num
watong!’
24 “Io, no nong ga hatur
kawase tike arip na barbarat
ga hanawat um, igom tange
horek, ‘Nugu watong, iou ga
nunure ter be a tena ngal-
ngaluan ugo. U la kilkil ing
pau gale so. Ma u la dikdik
ing pau gale sahuane.
25 Io, aiou ga burut, iou
gom bus ira num barbarat ra
pu. A rek ira num iat.’
26-27 “Ma no nuno watong
ga tange balik tana be, ‘A
sakalepwana tultule ugo! Be
u gate nunure ter be iou la
kilkil ing pa e gale so, ma
iou la dikdik ing pa e gale
sahuane, io, ura biha pau
gomle bul ira nugu barbarat
tano benk, be nage gil leh ta
tinahuat tana? Ma be iou
gor baling iou gor me kap
habaling ira nugu barbarat
ma ira tinahuat bileng tana.’
28 “Io, igom tange ta di
horek, ‘Mu kap leh ikino
arip na barbarat sukun ie,
mu na ter ie ta ikino tultule
i hatur kawase ra sangahul
na arip.
29 Io, iou te tange ta mu
hobi kinong na tutuno be
nesi no nong i mur no nugu
sinisip, aiou ni haidane ie.
Ma no nuno haridan na

25:21 Matiu 24:45-47; Luk 16:10 **25:29** Matiu 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

tamat sakit. Ma nesi nong
paile mur no nugu sinisip,
no nuno da hansik na hari-
dan da kap leise ie tana.
30 Ma mu na ise ikino
sakalepwana tultule ukatika
nataman tano kadado. Ma
ina susuah ma ina hatagiris
na ngise kaia.' "

Krais na paleng har-
basiane ira ut na takados
tano nilon hathatikai ma ira
ut na sasana tano hiniruo
hathatikai.

31 Ma ne Jisas ga tange ha-
baling horek: "Ma be Nong a
Turadi ie na hanawat ma ira
nuno minamar, tikai ma ira
angelo bakut, io, ina kis tano
nuno tamat na kinkinis na
minamar. 32 Ma da kap hu-
lungan ira huntunana bakut
ukaia ra matmataan tana.
Ma ina paleng harbasiane
dong ra matanabar hoke tike
ut na balaura sipsip nong
ila palpaleng harbasiane ira
sipsip talur ira me.
33 Na bul ira sipsip tano
palpal na kata, ma ira me
tano palpal na kesa.

34 "Ma no King na tange
um ta dong kaia ra palpal
na kata horek: 'Mu hana
u ra, ing no nugu Mama
gate idane mu! Mu na kap
leh ira mahal ing iga tagure
ura numu, metua leh ing iga
hakisi no ula hanuo.
35 Io, be ing iou ga tabu-
rungan mu ga tabar iou.
Iou ga sip maru ma mu ga
hamamo iou. Be ing iou ga
wasire huat, mu ga bala leh
iou.
36 Iga pata ta kinasigu, ma
mu ga ter ari tagu. Be iou
ga maset, mu ga balaure
timaan iou. Be iou ga kiskis
ra hala na harpadano, ma
mu ga kol iou.'

37 "Ma ira ut na taka-
dos di na tange balik tana
horek: 'Numem Watong, hu-
nangesa be mem ga nes be
u ga taburungan, mem gom
tabar ugo, ma be u ga sip
maru, mem gom hamamo
ugo?
38 Ma hunangesa mem ga
nes be u ga hanawat hora
wasire, mem gom bala leh
ugo, ma be pata ta kinasim,
ma mem gom ter tari tam?
39 Ma hunangesa bileng
mem ga nes be u ga maset
be u ga kiskis ra hala na
harpadano, kaie mem gom
hanawat ura kokol ugo?'

40 "Io, no King na balu di
be, 'Mu hadado baak! Aso
ing mu gate gil uta kike ra
hana maris ing di hatatesne
ma iou, mu ga gil bileng hobi
tagu.'

41 "Ma namur na tange um
ta di tano nuno palpal na
kesa horek: 'Mu ing God
gate tibe bing ter mu, mu
hana leh! Mu hana utusu
tano eh nong pai nale mat,
nong ila taguro ter ura utane
Satan ma ira nuno angelo.

42 Io, be ing iou ga tabu-
rungan pa mu gale tabar iou.

25:30 Matiu 8:12; Luk 13:28 **25:31** Matiu 16:27; 19:28 **25:32** Ese 34:17; Ninanaas 20:11-13 **25:35** Ais 58:7 **25:40** Snd 19:17; Matiu 10:42; Mak 9:41 **25:41** Matiu 7:23

Aiou ga sip maru ma pa mu
gale hamamo iou.
43 Be iou ga hanawat hora
wasire pa mu gale bala leh
iou. Pata ta kinasigu ma pa
mu gale ter tari tagu. Be iou
ga maset ma iou ga kiskis
ra hala na harpadano bileng,
pa mu gale kol leh iou.'
44 "Ma dong bileng, di na
balu ie horek, 'Numem Wa-
tong, hunangesa mem ga nes
ugo be u ga taburungan, u
ga sip maru, u ga hanawat
hora wasire, u ga supi ter ta
kinasim, u ga maset, be u ga
kiskis ra hala na harpadano,
ma mem pai gale harahut
ugo?'
45 "Na balu di horek, 'Mu
hadado baak! Aso ing pa
mu gale gil uta kike ra hana
maris ing di hatatesne ma
iou, pa mu gale gil bileng
hobi tagu.'
46 "Ma di kike, di na
salo tano ngunngutaan
hathatikai. Iesene ira ut na
takados di na salo tano nilon
hathatikai."

26

Ira tamat tano lotu di ga sisilih tike ngas ura ububu bing Jisas.
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Ma be Jisas gate tange
bakut kike ra nianga, iga
tange ta ira nuno bulu na
harausur horek.
2 "Mu nunure ter be no
Nian na Sinakit airuo bung
ter um tana. Ma dage ter
leise Nong a Turadi ie be di
na tut ie tano ula kabai."
3 Io, dong ra tamat na pris
ma ira tamat ta ira huntu-
nana, di ga hanawat hulun-
gan naramon tano tamat na
hala tane Kepas, no tamat ta
ira pris.
4 Ma di ga wor tikai be di
na silihe tike bilai na ngas
na harakumkumaan ura pal-
palim kawase Jisas waing di
nage ubu bing ie.
5 Iesene di ga tange, "Dait
pai nale gil hokike kaia tano
nian, ira turadi di nahula tut
na purpuruan ma dait."

Tike haine ga hurange bus Jisas ma ra waiwai.
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

6 Jisas ga kis ter Betani,
naramon tano hala tane Sai-
mon, nong baak ga sam
sana minaset ter tano palata-
maine.
7 Ma be Jisas ga iaiaan tano
teol na nian, tike haine ga
hanawat ter tana, igom kap
hawat tike mangana bilai na
gingop na taho. Ma di ga
gil ie ma ra hot na tiris.
Ma naramon tana, ari wai-
wai ura salsalap ma a tabi
matana. Ma iga hurange no
waiwai tano ulu ne Jisas.
8 Iesene be ira nuno bulu
na harausur di ga nes hobi,
di ga ngurungur, di gom
tange horek, "Ura biha tu-
tuno iat be i hasurum bia ie?
9 Di gorte suhurane no
waiwai ura kapkap ta tamat
na barbarat ura harahut ira
maris."

25:46 Dan 12:2; Jon 5:29 **26:2** KBk 12:1-27; Matiu 20:18 **26:7** Luk 7:37-38

10 Iesene Jisas ga palai ta
ikin, igom tange ta di be,
“Waak mu kiskis na gil ikin
ra haine kinong ite gil tike
bilai na linge sakit ter tagu.
11 Dong ra maris di na
kis tikai ter ma mu hatikai,
iesene aiou pa nile kis
hatikai ter ma mu.
12 Be ite hurange bus ter ie
tano tamaigu, i gil hobi ura
tangtagure iou utano pana
bung be da hatur iou tana.
13 Mu hadado baak! Da
hinawas ta ikin ra tahut
na hininaawas ta ira taman
bakut tano ula hanuo. Be da
gil hobi, io, no linge no haine
te gil ter da hinawas bileng
tana ura halilik ter dong ra
turadi utana.”

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Io, tikenong ta di ira
sangahul ma iruo na bulu
na harausur, a hinsana ne
Iudas Iskariot, ga hana ter ta
ira pris.
15 Igom tiri be, “Mu na ter
ra so tutuno tagu be ni ter
leise Jisas ta mu?” Io, di ga
was ter ra itul a sangahul na
siliwa tana.
16 Tur leh ta ikino pana
bung iga sisilih tike bilai na
ngas ura terter leise Jisas ta
di.

Jisas ga en no Nian na Sinakit tikai ma ira nuno bulu na harausur.
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

17 Io, tano luaina bung
tano nian na Beret Pai Lale
Laalet, ira bulu na harausur
di ga hanawat ter tane Jisas,
di gom tiri ie, “U sip be mem
na tagure no Nian na Sinakit
ha?”
18 Iga balu di horek, “Mur
kike, mur na hana lala tano
taman, mur na nes no turadi
mur palai ter tana. Ma mur
na tange tana be, ‘No tena
harausur i tange be no nuno
pana bung te hanawat. Aie
ma mem ra nuno bulu na
harausur, mem na en no
Nian na Sinakit kaia ra num
hala.’ ”
19 Ma ira iruo bulu na ha-
rausur dur ga gil hoke Jisas
ga tange ta dur, dur gom
tagure no Nian na Sinakit.
20 Ma be igate matarahien
bungbung Jisas ma ira nuno
sangahul ma iruo, di ga kis
tikai ter tano teol na nian.
21 Ma be di ga iaiaan,
Jisas ga tange ta di be, “Mu
hadado baak! Tikenong ta
mu na tur talur iou ma ina
ter leise iou.”
22 Io, di ga manga tapunuk
kaie tiketike iat ta di ga tange
tane Jisas be, “Nugu Watong,
iou lik tutuno be pata be iou,
naka?”
23 Ma ne Jisas ga balu di,
“Nong te hasuguh no ana
beret tikai ma iou naramon
tano dis, aie iat mon nong na
tur talur iou ma ina ter leise
iou.
24 Nong a Turadi ie na
hana ter tano nuno minat
haruat iat mon ira tangetus
di gate pakat ter utana. Sene
be maris ta ikino tunana

26:11 Lo 15:11 **26:15** Sek 11:12; Jon 11:57 **26:17** KBk 12:14-20 **26:23** Sam 41:9

nong na tur talur Nong a
Turadi ie ma ina ter leise ie!
Igor tahut tana be pa di gorle
kaho ie, kinong na kap tike
tamat na harpadano."
25 Io, Iudas, nong na tur
talur ie ma ina ter leise ie,
ga tange tana be, "Nugu Wa-
tong, iou lik tutuno be pata
be iou, naka?"
Jisas ga balu ie, "Augo iat
mon."

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Be di ga iaiaan Jisas ga
kap leh tike katano beret, ga
tanga tahut tane God tana,
ma igom pidik ie. Io, iga
palau ira nuno bulu na ha-
rausur ma iga tange ta di,
"Mu kap leh kin, mu nage en
ie. Ikin no tamaigu."
27 Namur iga kap leh no
gingop na wain, igom tanga
tahut tane God tana. Iga ter
ie ta di, igom tange be, "Mu
bakut, mu mamo.
28 Ikin no degu nong na
hatutuno no kunubus me-
tuma hone God. Ma iou
ni ter leise bia ie ura sung-
suge leise ira sasana gar na
haleng.
29 Mu hadado timaan!
Aiou pa nile mame habaling
ta wain tuk tano pana bung
tano kingdom tano nugu
Mama ing ni mamo tikai
baling ma mu."
30 Ma be di gate inge
ter tike ninge di ga hana-
sur mekaia utuma ra uladih
Olip.

Jisas ga tange hatutuno be Pita na harus leise ie.
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Ma ne Jisas ga tange ta
di be, "Katiak ra bung be mu
na nes be di gilgil hohaam
tagu, mu bakut, mu na hilo
sukun iou hoke no tangetus
gate pakat ter ta ira nianga
tane God. Ma ne God ga
tange be,
'Aiou ni ubu bing no ut na
balaura sipsip,
ma no nuno kaba sipsip di
na hilo harbasie.' "
32 Ma ne Jisas ga tange ha-
baling horek, "Kike i tutuno
iesene iou ni lon huat baling,
ma iou ni lie ta mu utusu
Galili."
33 Iesene Pita ga tange
tana, "A tutuno be di bakut
dak, di na hilo sukun ugo
be di na nes ing da gil hobi
tam, iesene tutuno sakit be
pa nile hilo sukun ugo."
34 Io, Jisas ga balu ie,
"Hadado baak! Katiak iat ra
bung, be no kareka pai nale
ianga baak, ma u te harus
leise ter iou aitul a pana."
35 Iesene Pita ga tange
tana, "A linge bia be ni mat
tikai ma ugo. Aiou pa nile
harus leise iat ugo." Ma ira
mes ta di, di ga tange hobi
bileng.

26:28 KBk 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1 Korin 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Jon 16:32; Sek 13:7 **26:32** Matiu 28:7,16 **26:34** Matiu 26:69-75

Jisas ga manga tapunuk igom sasaring tuma Getsemani.
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur, di ga hana ter tike katano di kilam ie be Getsemani. Ma ne Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur be, “Mu na kis ter kira, ma iou baak, ni hana utuma ma ni sasaring.”
37 Io, iga lamus leh Pita ma ira iruo natine Sebedi, duhat gom saate ie. Ikino pana bung iga kilingane ra tamat na tapunuk ma iga manga sugurukrukua bileng.
38 Io, iga tange ta duhat, “No nugu kudulena nilon i manga tirih sakit kakarek iou ge kilingane be iou ura minat. Mohot kis kira ma mohot na naanaas tikai ma iou.”
39 Io, iga hana hakakari dahine, igom sian tudu no matmataan tana utusu napu tano pu, ma igom sasaring horek: “Mama, be ing i haruat tano num sinisip, iou sip be nu kap leise ikin ra tirih mekira ho iou nong i ura hinana tupas iou. Ma sene be waak u gil ing iou sip. Nu gil iat ing u sip.”
40 Io, iga hana tapukus baling ter ta ira nuno aitul a bulu na harausur ma iga nes duhat be duhat ga kumkubabo. Ma ne Jisas ga tange tane Pita, “Maris! Paile tale be nu nanaas te mon ta dahine?
41 I tahut be mohot na naanaas ma mohot na saasaring waing mohot pai nale puko be ta harwalar na tupas mohot. Ira tinga mohot i kanan ter um ura tutur bat ira harwalar, sene be a turadi tutuno mon mohot, kaie nage dades ta mohot.”
42 Io, iga hana baling leh tano airuo pana, igom sasaring be, “Mama, be ikin ra tirih pai nale hana leh tuk iat be ni salo tana, io, aiou ni mur haruatne no num sinisip.”
43 Be iga hana tapukus baling iga nes tupas duhat be duhat ga kumkubabo, kinong duhat ga manga sumsumela.
44 Io, iga hana talur habaling duhat, igom a sasaring baling tano aitul a pana, ma iga sasaring baling iat mon hoke nalalie.
45 Iga tapukus ter baling ta ira itul a bulu na harausur, igom tange ta duhat, “Aiou marmaris be kanaia iat baak mohot kumkubabo ma mohot tatahun. Nes baak! No pana bung te hanawat be da ter leise Nong a Turadi ie ta ira luma dong ra ut na sasana.
46 Mohot tut ma dait na hana. Nes um! No tunana nong na ter leise iou ikike tuoi i hanana huat!”

Iudas ga ter leise Jisas ta ira tamat tano lotu.
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Ma be iga iangianga, Iudas, tikenong ta ira nuno sangahul ma iruo na bulu na harausur, ga salo huat.

26:38 Jon 12:27 **26:46** Jon 14:31

A tamat na matanabar ga
hanawat tikai ma ie ma di ga
kapkap hanane ra sele ma ra
kapsil. Karek ra matanabar
iat dong ra tamat na pris ma
dong ra tamat ta ira huntu-
nana di ga tule leise di.
48 Io, no tunana nong ga
tur talur Jisas, nong i ura
terter leise ie, igate tange ter
ta di hokarek: "No tunana
iou ni haianga leh ie ma ni
mum ie, aie iat mon. Mu na
palim kawase ie."
49 Kaie iat mon Iudas
ga hanawat ter tane Jisas.
Iga haianga leh ie horek:
"Tahut na bung tam, tena
harausur!" Ma iga haatne ie
ma ra harmum.
50 Ma ne Jisas ga tange
be, "Tasigu, nu gil ing u
hanawat urie."
Io, dong ra turadi di ga
hanawat ter tana, di gom
palim kawase ie.
51 Io, tikenong ta di ing iga
tur tikai ter ma ne Jisas ga
sasel leh no nuno sele na
hinarubu, igom kato kutus
leise tike talingana no tultule
tano tamat ta ira pris.
52 Ma ne Jisas ga tange
tana be, "Subale pukus no
num sele! Io, dong bakut ing
di palim sele na hinarubu di
na mat iat tano sele.
53 Paule nunure be iou tale
be ni saring no nugu Mama
ura harahut iou, ma kakarek
iat mon gor tule hasur a
sangahul ma iruo na matana
ubane na angelo?
54 Iesene be iou gor gil
hokike, ira nianga tane
God di ga pakat pai gorle
hanawat tutuno kinong ira
pakpakat i tange be na
tutuno be ikin na hanawat
iat."
55 Ma ta ikino pana bung
Jisas ga tange tano tamat na
matanabar be, "Hoke balik
be iou tike holmatau kaie
mu ge kap hawat ira sele na
hinarubu ma ra kapsil ura
palpalim kawase iou? Pata
be a holmatau iou! Taitus ira
bungbung iou git kiskis ma
iou git harausur tano tamat
na hala na lotu ma pa mu
gale palpalim kawase iou.
56 Iesene karek ra linge
bakut ite hanawat ura hatu-
tuno ing ira tangetus di ga
pakat."
Io, ira nuno bulu na ha-
rausur di ga hilo sukun um
ie.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

57 Be di gate palim kawase
Jisas, di ga lamus ter ie tane
Kepas, no tamat ta ira pris.
Ma dong ra tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ma
dong ra tamat ta ira huntu-
nana, di gate kis hulungan
ter kaia.
58 Ma ne Pita ga murmur
hanane iat Jisas, ma iga tap-
tapa hanana iat, tuk ter tano
hare tano ngasiana no tamat
ta ira pris. Iga tur huat
kaia ura nesnes be di na
gil hohaam tane Jisas, kaie
igom a kis tikai ter ma ira
ut na harbalaurai uta ikino
katano.

26:51 Jon 18:26 **26:52** Stt 9:6; Ninanaas 13:10 **26:55** Luk 19:47; 21:37

59 Ma dong ra tamat na
pris ma ira kaunsil, di ga
sisilih ta mangana nianga
ura tangtange hagae Jisas
waing di nage ubu bing ie.
60 A tutuno be a haleng
di ga hanawat, iesene pa
di gale nes leh tari man-
gana hartutung hokike. Ma
dong ing di ga hanawat, di
ga hinawas harabota utana.
Iesene, menamur dahine,
airuo ga hanawat ukaia ho
ie.
61 Ma dur ga tange be,
"Ikin ra turadi ga tange
horek: 'Aiou tale be ni dure
no tamat na hala na lotu
tane God, ma iou ni hatur
habaling mon ie ta itul a
bung.' "
62 Io, no tamat ta ira pris
ga taman tut, igom tange
tane Jisas be, "Aiou karup be
paule balu di! Nu tange ho-
haam ta karek ra mangana
hininaawas di tung ter ugo
me?"
63 Iesene Jisas ga tur
kunkun ter iat mon.

Io, no tamat ta ira pris ga
tange tana, "Aiou hasasalim
ugo ter tano lilona God be
nu hinawase mem be augo
no Mesaia, no Natine God, be
pata!"
64 Ma ne Jisas ga tange
tana, "Maso! Hokike iat mon
u te tange. Iesene iou tange
ta mu be mu na nes *Nong
a Turadi ie ma ina kis ter
tano tamat na kinkinis kaia
tano kata na lumane God no
Dadeswana, ma ina hanana
sur ta ira bahuto metuma ra
mawe."*
65 Io, no tamat ta ira pris
ga diris ira kinasine iat ma
igom tange, "Ite tange hagae
God! Pa dait le supi habaling
um ta turadi ura hininaawas
utana. Mu te hadade ter ing
i tange hagae God be dur
haruat mon.
66 Mu lik hohaam?"

Ma di ga balu ie, "I tale iat
be na mat!"
67-68 Io, di ga iabis no mat-
mataan tana. Di ga kubus
bat ira matana, di gom tut
ie ma ira luma di, ari di ga
paser ie, ma di gom tange,
"Be no Mesaia ugo, io, nu
kilam tus be nesi ikinong te
tut ugo!"

*Pita ga harus leise Jisas.
(Mak 14:66-72; Luk 22:56-
62; Jon 18:15-18,25-27)*

69 Io, Pita ga kis ter kaia
tano hare ma tike tultule na
haine ga hanawat ter tana,
igom tange, "Augo bileng, u
git tiktikai ma ikinong me
Galili, ne Jisas."
70 Pita balik ga harus igom
tange ra matmataan ta di
bakut, "Aiou paile palai iat
uta kike ra linge u tang-
tange!"
71 Ma be iga hana leh
ukaia ra matanangas huat,
tike mes na tultule na haine
ga nes ie, igom tange ta ira
matanabar ing di ga tutur
hanana kaia be, "Ikin ra tu-
radi git tiktikai ma ne Jisas
me Nasaret."

26:61 Jon 2:19-21 **26:63** Ais 53:7; Matiu 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Matiu 24:30 **26:65** Matiu 9:3; Jon 10:33 **26:66** WkP 24:16; Jon 19:7 **26:67-68** Ais 50:6; 53:5

72 Io, ne Pita ga harus
baling, igom hasasalim, ma
igom tange, “Aiou paile
nunure iat ikino turadi!”
73 Io, namur dahine dong
ing di ga tutur hutate
hanana, di ga hanawat ter
tana, ma di gom tange, “I
palai be augo tikenong ta di
kinong ira num kapis nianga
i hamanis hobi.”
74 Pita ga tange ta di, “Aiou
sasalim ma ra tutuno be iou
paile nunure ikino turadi!
Be iou harakale, io, iou sip
be ne God na hapadano iou.”
Io, kaie iat muk no kareka
ga ianga.
75 Ma ne Pita ga lik habal-
ing leh um ira nianga Jisas
ga tange ter tana horek: “Be
no kareka pai nale ianga
baak, ma u te harus leise ter
iou aitul a pana.” Ma ne Pita
ga hana talur ikino katano,
ma igom manga suah.

27

Di ga lamus Jisas ukaia hone Pailat.
(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

1 Be igate malane um dong
ra tamat na pris ma ira
tamat ta ira huntunana, di
ga wowor tikai, ma di ga
haut ura ububu bing Jisas.
2 Ma di ga kubus ira
lumana, di gom lamus ter
ie tane Pailat, no tamat na
turadi me Rom.

Iudas ga tapunuk ma iga kukut.
(Apostolo 1:18-19)

3 Ma be Iudas, nong ga tur
talur Jisas, ga nes be di gate
tule bingbing ie, iga manga
marmaris. Io, iga ter pukus
ira aitul a sangahul na siliwa
ter ta ira tamat na pris ma
ira tamat ta ira huntunana.
4 Ma iga tange ta di, “Aiou
te gil tike sasana kinong iou
te ter leise tikenong ing paile
gil ta nirara be na hiruo.”
Ma di ga tange tana, “Mem
na biha balik? Augo iat!”
5 Io, Iudas ga ise ter
ira barbarat naramon tano
tamat na hala na lotu, igom
hana leh. Io, iga hana, igom
a kukut.
6 Ira pris di ga kap leh ira
siliwa, di gom tange, “Paile
haruat ma ira harkurai tane
Moses be dait na bul kakarek
ra barbarat tano bunbulaan
kira ra tamat na hala na lotu,
kinong a matana hiniruo
kike.”
7 Iesene tike katano pu, a
nuno no ut na gil gingop ma
ra pu kanaia. Ma be di ga
wor tikai leh, di ga kap leh
ira barbarat ma di ga kul
ie ura busbus ira minat me
tapa.
8 Io kaie, tuk ter iat baak
katiak, di kilam ikinong ra
katano be, ‘Katano gar na
Hiniruo.’
9 Io, ikin ga hatutuno no
nianga no tangetus Ieremia
ga tange be, “Di ga kap leh
ra aitul a sangahul na siliwa,
no matana nong Israel gate
kubus ter tana.
10 Kaie, be di ga palai tano
katano pu, a nuno no ut na
gil gingop ma ra pu, *di ga kap*

26:75 Matiu 26:34 **27:5** Apostolo 1:18-19; Matiu 26:14-15 **27:9** Sek 11:12-13

leh no barbarat, di gom kul ie hoke no Watong gate tange hamanis be ni gil hobi."

Di ga tung Jisas kaia hone Pailat.
(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

11 Io, Jisas ga tur tano matmataan tano tamat na turadi me Rom, ma no tamat na turadi ga tiri ie be, "Augo, augo no king ta di ra Iudeia?"

Jisas ga balu ie, "A num nianga iat!"

12 Ma be ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana, di ga tung ie, pai gale babalu.

13 Ma ne Pailat ga tange tana be, "Haleng kike ra linge di tangtange ter tam. Hohaam be u hadade bia ter iat mon?"

14 Iesene be Jisas pai gale babalu iat ta dahine uta ira linge di ga tung ie urie, kaie no tamat na turadi ga karup gom ngangao.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39—19:16)

15 Nudi tintalen ira Iudeia be ta ira kaba Nian na Sinakit bakut, no tamat na turadi me Rom git hasur uta di ira matanabar tike turadi mekaia ra hala na harpadano. Aie mon nong ira matanabar di ga sip ie.

16 Ma ta ikino pana bung, tike turadi, no hinsana ne Barabas, nong di ga hiis kawase naramon tano hala na harpadano. Ma ira matanabar di ga nunure timaan ter ie ta ira nuno tintalen.

17 Io, be dong ra matanabar di ga hanawat hulungan, Pailat ga tiri di be, "Mu sip be ni waak leise ter nesi ukaia ho mu—Barabas, be Jisas nong di kilam be Krais?"

18 Iga tiri hokike kinong iga nunure ter be di ga lilik saasa ter tane Jisas, kaie di gom ter leise ie tana.

19 Ma be Pailat ga kis ter tano nuno kinkinis na harkurai, no nuno haine ga tula nianga ukaia ho ie. Ma igom tange be, "Ikin ra turadi paile gil tike nirara. Waak u gil tike linge tana kinong ra bung i ubal iou tike tamat na barbarien ura utana."

20 Iesene ira tamat na pris ma ira tamat ta ira huntunana, di ga sunang ira matanabar be di na saring leh ne Barabas be na langalanga ma be Jisas iat na hiruo.

21 Ma no tamat na turadi me Rom ga tiri di be, "Nesi ta dur kakarek, mu sip be ni hasur ter ie ta mu?"

Di ga balu ie, "Barabas!"

22 Io, Pailat ga tiri di be, "Ma ni bihane um Jisas nong di kilam ie be Krais?"

Ma di bakut, di ga balu ie, "Da tut ie ra ula kabai!"

23 Ma ne Pailat ga tiri di be, "Mu tange hobi urah? A mangana nirara so ite gil ter?"

27:12 Ais 53:7 **27:18** Jon 11:47-48; 12:19

Iesene di ga manga kakongane balik, di gom tange,
"Da tut ie ra ula kabai!"
24 Ma ing Pailat ga nes be
ira linge pai gale hilo timaan
tuoi um ma a purpuruan ga
ura hinanawat, io, iga kap
leh ra taho, igom taptapir
ra matmataan ta ira matan-
abar. Ma igom tange ta di
be, "Aiou langalanga utano
minat ta ikin ra turadi. A
numu linge um!"
25 Ma ira turadi bakut, di
ga balu ie, di gom tange,
"Waak ter ira tirih utano
nuno minat na kisi mem ma
dong ra numem bulumena-
mur bileng!"
26 Io, Pailat ga hasur leise
ter ne Barabas ter ta di.
Iesene iga tule ter Jisas ta ira
nuno umri, di gom dangat ie
ma di gom waak leise ter ie
di nage tut ie tano ula kabai.

Ira umri di ga manga hasakit tane Jisas.
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Io, ira umri tano tamat
na turadi me Rom, di ga
lamus leh Jisas ukaia tike
katano tano but na ngasiane
Pailat, di gom tato hulungan
no kudulena matana ubane
bakut. 28 Di ga kap leise ira
kinasine ma di gom hasigam
ie ma tike dardarana mol i
haruat hoke ira gar na wa-
tong.
29 Io, di ga hirisane tikane
ira tigatige hoke tike bala-
parik, di gom hakukuho no
uluno ma ie. Di gom hapa-
palim ter no kata na lumana
ma tike buko, di gom saga
bukunkek menalalie tana,
ma di gom hasakit tana
horek: "Mem urur tam, king
gar na Iudeia!"
30 Ma di ga iabis ie, di gom
kap leh no buko, ma di gom
laulawat no uluno.
31 Namur be ira umri di
gate hasakit ter tana, di ga
kap leise no dardarana mol
tana, di gom hasigam habal-
ing ie ma ira kinasine iat. Io,
di ga lamus hasur um ie ura
tutut ie tano ula kabai.

Di ga tut Jisas tano ula kabai.
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Io, be di ga hananasur
leh, di ga harsomane tike tu-
nana me Sairin, a hinsana ne
Saimon. Ma di ga sunang ie
be na kap leh balik no kabai.
33 Ma di ga hanahut utuma
tano katano di kilam ie be
Golgota (no pipilaina be, no
taman na ula turungan.)
34 Di ga tuluse ra wain tane
Jisas be na mamo. Ikino
wain di gate hul hurusane
pakur ter ma ra malmalena
linge ura bingbing ngun-
ngutaan. Iesene be Jisas ga
namiane ie, iga malok be na
mame.
35 Ma be di gate tut ter ie
tano ula kabai, di ga papaus
ma ra satu ura nunure leh be
nesi na kap leh garum ta ira
kinasine Jisas.
36 Ma di ga kis ter um, di
gom balaure ter ie.
37 Ma ira nianga bileng di
ga tung ie me, di ga pakat
ma di ga bul tano nuno kabai

27:24 Lo 21:6-9 **27:25** Apostolo 5:28 **27:28** Luk 23:11 **27:30** Ais 50:6
27:34 Sam 69:21 **27:35** Sam 22:18

metuma nalu tano uluno.
Ma iga tange horek: "Jisas
ikin, no king gar na Iudeia."
38 Ma di ga tut ter bileng
airuo holmatau ter ra iruo
mes na kabai, tikenong tano
nuno kata ma tikenong tano
nuno kesa.
39-40 Ma dong ing di ga
hanana sakit ie kaia di ga
laulawaa ul ter tane Jisas
ma di ga tangtange hagae ie
horek: "Augo ing u ga tange
be nu dure no tamat na hala
na lotu ma nu gil habaling
mon ie ta itul a bung. Io,
nu halon habaling ugo! Ma
ing be no Natine God ugo,
nu hanasur mekaia ra ula
kabai!"
41 Ma di ira tamat na pris,
ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses, ma ira
tamat ta ira huntunana, di
ga hasakit bileng tana hobi.
42 Ma di gom tange horek:
"Iga halon ira mes, ma sene
paile tale be na halon habal-
ing iat ie. Be no king gar
na Israel ie, i tahut be na
hanasur iat kakarek mekaia
ra ula kabai waing dait nage
nurnur tana.
43 Iga tange be ila so ter no
nuno nurnur tane God! Io,
be ing i tutuno ma be God i
sip ie, i bilai be God na halon
ie kakarek, kinong iga tange
be aie no Natine God."
44 Ma ira iruo holmatau
ing di ga tut ter ta ira
iruo kabai hutate tana, dur
bileng, dur ga tange hagae ie
hobi.

Jisas ga mat.
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

45 Ira katano bakut ga
kadado hatahun leh ra san-
gahul ma iruo na pana bung
ra tingana kasasa tuk ter
ra aitul la pana bung ra
matarahien.
46 Ma ra itul a pana bung
um ra matarahien Jisas ga
kakongane ma igom tange,
"Eloi, Eloi, lama sabaktani?"
Ma no pipilaina be, "No
nugu God, no nugu God,
urah be u te hana sukun
iou?"
47 Ma be ari ing di ga tur
ter hutate kaia di ga hadade
ie, di gom tange, "Ite tato ne
Elaija."
48 Kaie iat mon tikenong ta
di ga hilo, igom hahung tike
gurgurun tes ma ra wain,
igom suk ter ie tike sila dahe,
io, iga songore haut ie be
Jisas nage dup ie.
49 Iesene ira mes di ga
tange be, "Tur baak, dait
na nes baak be Elaija na
hanawat ura haalon ie."
50 Ma be Jisas ga manga
kakongane baling, io, iga
waak leise no nuno nilon,
igom mat um.
51 Io, no tamat na mol,
nong di git balo kutus ter
no tamat na hala na lotu
ma ie, ga tamadiris hairuo,
hatahun leh metuma nalu
utusu muk napu. Ma igom
gunagune no pu ma ira hot
gom tamapidik.

27:38 Ais 53:12 **27:39-40** Sam 22:7; 109:25 **27:39-40** Matiu 26:61; Jon 2:19 **27:43** Sam 22:8 **27:46** Sam 22:1 **27:48** Sam 69:21 **27:51** KBk 26:31-33; Hibru 10:19-20

52 Ira midi na bul minat ga
tamapapos ma a haleng ut
na takados ing di gate mat,
di ga tut hut baling tikai ma
ira palatamai di.
53 Di ga hana talur ira
midi, io, namur be Jisas ga
tut hut baling, di ga hana
lala utuma Ierusalem no hal-
haaliena taman, ma di gom
harapuasa ter ta ari haleng
na turadi.
54 Ma tike tamat na umri
ta tike matana ubane, aie
tikai ma ra ri, di ga balaure
ter Jisas. Ma be di ga nes
no kunakuner ma ira linge
bileng ga hanawat, di ga
manga burut, di gom tange,
"Tutuno sakit a natine God
at ie!"
55 Ma a haleng na haine di
ga tur ter tapa dahine ma di
ga ngokngok ta ira linge ing
iga hananawat. Ma di kike,
ing di ga mur Jisas metuma
Galili, di gom balaure ie ta
ira nuno sunupi.
56 Nalamin ta di kike ne
Maria nong me Magadalen,
ma ne Maria no makai tane
Jemes ma ne Iosep, ma no
makai ta dur ira iruo natine
Sebedi.

*Di ga hatur no palata-
maine Jisas tano midi.*
*(Mak 15:42-47; Luk 23:50-
56; Jon 19:38-42)*

57 Be igate matmatarahien
tuoi um, tike watong me Ari-
matia, no hinsana ne Iosep,
ga hanawat. Aie bileng igate
bulu na harausur tane Jisas.
58 Ma iga hana tupas
Pailat, igom saring leh no
palatamaine Jisas. Io, Pailat
ga hartule be da ter leise ie
tana.
59 Iosep ga kap leh no
palatamaine Jisas, igom
hirisane tike lawas na sigar
ponponiana mol tana ura
pulpulus ie.
60 Io, iga bul halala ie tano
nuno sigar midi. Ikino midi
igate gil ngasiaan ter ie tano
papara hot. Namur iga pu-
lukane bat no matana hot
ma tike tamat na hot, ma
igom hana leh um.
61 Ma ne Maria nong me
Magadalen, dur ma no mau-
rana, dur ga kis ter kaia tike
palpal tano midi.

*Di ga balaure timaan no
midi be tikenong pai nale ku-
man no tamaine Jisas.*

62 Ma tano bung mena-
mur, a Bung Taguro ie, no
Bung na Sinangeh, ira tamat
na pris ma ira Parisi di ga
hana tupas Pailat.
63 Ma di ga tange tana,
"Numem tamat, mem lik
kawase ter ikino ut na
harabota ing baak iga lon
ter, ga tange be aitul a bung
na sakit ma ina tut hut
baling.
64 Io, mem sip be nu har-
tule be da balaure timaan no
matanangas tano midi tuk
ter be ta itul a bung na
sakit. Dong ra nuno bulu na
harausur di nahula kuman
leh no palatamaine, ma di
nahula tange ta ira matan-
abar be ite lon huat baling.
Be di na harakale hobi, na

27:55 Luk 8:2-3 **27:58** Lo 21:22-23 **27:60** Ais 53:9 **27:63** Matiu 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

manga sana balik um ta ing
Jisas ga tange be na tut hut
baling."
65 Ma ne Pailat ga balu di,
"Kaia. Mu lamus leh tari ta
dong ra umri di nage bal-
aure timaan no matanangas
tano midi haruat iat mu lik
ter hobi."
66 Io, di ga hana leh, di
gom balaure timaan no midi
hokarek. Di ga bul no bi-
naro tano matanangas na
hot tano midi ma di ga waak
ter ira umri be di na har-
balaurai ter um kaia.

28

Jisas ga tut hut sukun ra minat.
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ma no Bung Taguro,
no Bung na Sinangeh, ga
pataam. Ma ra mala bung-
bung tano Sade, Maria nong
me Magadalen, dur mau-
rana ga hana ura nesnes no
midi.
2 Io, ma tike tamat na
kunakuner ga hanawat ki-
nong tike angelo tano Wa-
tong ga hanasur metuma ra
mawe, igom hanawat tano
midi, igom pulukane leise no
hot ma igom kis hut ter um
tana. 3 Iga hilahile hora hile
ma ira kinasine ga manga
ponpon sakit.
4 Ma ira umri ing di ga
balaure ter no midi, di ga
dader ma ra bunurut, di gom
puko ter napu hora minat.
5 Ma no angelo ga tange
ta ira iruo haine be, "Waak
mur ra bunurut. Aiou
nunure be mur naanaas
tane Jisas nong di ga tut ter
ie tano ula kabai.
6 I panim kira. Ite tut
hut baling hoke iga tange ter.
Mur hana u ra! Mur na nes
no katano ing di ga hainoh ie
kaia.
7 Karek iat mon, mur na
hana haiah, mur nage hi-
nawase ira nuno bulu na ha-
rausur be ite tut hut baling
sukun ra minat. Io, ina huna
lie ta mu utuma Galili. Ma
mu na nes um ie kaia. Io,
mur na lik kawase kike aiou
te tange ter."
8 Io, ira iruo haine, dur ga
hana sukun haiane no midi
ma ra bunurut, sene dur
ga hung ma ra gungunuama
bileng. Ma dur ga hilo ura
hininawase ira nuno bulu na
harausur.
9 Io, ma dur ga karup
be Jisas ga harsomane dur
ma igom haianga leh dur.
Ma dur ga hanawat hutaten
ie, dur gom rapa ira iruo
kakine, ma dur gom lotu
tupas ie.
10 Io, Jisas ga tange ta dur
be, "Waak mur ra bunurut.
Mur na hana, mur na hi-
nawase ira tasigu, di ira
nugu bulu na harausur, be di
na hana utuma Galili. Ma di
na nes iou kaia."

No burwana be ira Iudeia pa dile nurnur be Jisas ga tut hut baling.

11 Io, ira iruo haine dur ga
hanana na ngas. Ma ari ta
ira umri ing di ga balaure
no midi, di ga hana lala tano
taman. Ma di gom hinawase

28:6 Matiu 12:40; 16:21 **28:10** Matiu 26:32

dong ra tamat na pris ta ira
linge ing igate hanawat ter ta
di.
12 Ma ira tamat na pris
tikai ma dong ra tamat ta ira
huntunana di ga hanawat
hulungan, kaie di gom
hanawat ma tike lilik. Io,
di ga ter ra but na barbarat
ta dong ra umri.
13 Ma di ga tange ter um
ta di ra umri horek: "Mu
na hinawas hokakarek: 'Ra
bung be mem ga kubabo ter,
ira nuno bulu na harausur
duhat me kuman leh ie.'
14 Ma be ikin ra hini-
naawas na hana tupas no
tamat me Rom, mem na
hamane ie, kaie pa mu nale
ngaangel uta tike linge."
15 Io, dong ra umri di ga
kap leh ira barbarat, ma di
gom gil haruatne hoke di
gate tange ter ta di. Ma ikin
ra hininaawas gate hana
harbasie hurhurbit ta dong
ra Iudeia tuk ter at baak
katiak.

Jisas ga hinawas dades uta ira nuno hartule.
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Io, ira sangahul ma tike
na bulu na harausur di ga
hana utuma Galili utuma
tano uladih nong Jisas gate
tange ter ie ta di.
17 Ma be di ga nes ie, di ga
lotu tupas ie. Iesene ari ta di,
di ga lilik iririuo.
18 Ma be Jisas ga hanawat
hutate ta di, iga tange horek:
"Ira dades bakut tuma ra
mawe ma kira bileng napu,
no nugu Mama te ter leise
tagu.
19 Io kaie, mu na hana
ta ira huntunana bakut ma
mu na hausur di be di na
murmur iou. Ma mu na bap-
tais di tano hinsane Mama,
ma no Natine, ma no Hal-
haaliena Tanuo.
20 Ma mu na hausur di be
di na taram ta ira hartule
bakut ing iou gate tange ta
mu. A tutuno sakit iou ni kis
tikai ma mu ta ira pana bung
bakut, tuk ter ra haphap-
atam ikin ra lon."

28:16 Matiu 26:32 **28:18** Jon 13:3; Epesas 1:20-22 **28:19** Mak 16:15-16; Apostolo 1:8

No Tahut na Hininaawas MAK ga Pakat Ie

No Tahut na Hininaawas tane Mak paile kilam ra haleng na harausur tane Jisas (nes no ula nianga tane Matiu). Pata. I manga iangianga uta ira tamat na gingilaan tane Jisas ura hamanis be Jisas i hatur kawase no tamat na dades tane God, kaie i tale be na lik luban leise ira sana tintalen ma ina kul halangalanga dait (nes Mak 10:45). Ma ne Mak ga bul halala ra haleng na nianga tane Jisas uta ira harubaal ing na hana tupas ira Kristian bileng, kaie i nanaas be tano pana bung Mak ga pakat ikin ra pakpakat a mon hinaragawai gate hana tupas ira Kristian ma ne Mak ga halilik leh di ta ira nianga tane Jisas (8:34-38).

Jon ga tagure di tano hinanawat tano Watong.

(Matiu 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 No tahut na hininaawas tane Jisas Krais no Natine God i hatahun hokarek.

2 God ga tange tano pakpakat tano tangetus Aisaia horek,

"Hadado baak! Aiou ni tule no nugu ut na kap nianga menalalie tano num hinanawat,

Nong na tagure no num ngas;

3 Metuma ra katano bia a ingana tikenong i taato,

'Tagure no ngas tano Watong,

Gil hatakadosne ie ura nuno hinanawat.' "

4 Ura hatutuno no nianga tano tangetus Aisaia, Jon no ut na baptais ga hanawat tuma ra katano bia ma iga harpir ta ira matanabar kaia horek: "Mu na kap no baptais na lilik pukus waing God na lik luban leise ira numu sana tintalen."

5 A tamat na matanabar sakit tano tamat na taman Ierusalem ma ari mes na taman ta ikinong ra katano Iudeia, di git hanana tupas ie. Di git hapuasne ira nudi sana tintalen, io, namur Jon git baptais di tano taho Ioridan.

6 Ma ne Jon, ira kinasine di ga gil ma ra hina kamel ma igit taltalin ma tike pala bulumakau. Ma igit enen ko ma igit mame ra tiri na imara.

7 Ma iga pirpir ira matanabar igom tange ta di horek: "No turadi nong na hanawat namur tagu i tamat tagu. Ma iou paile haruat be ni tudu ura laplapus ira hino ta ira pala lamas na kakine. *

8 Aiou baptais mu ma no taho ma sene be aie na baptais mu ma no Halhaaliena Tanuo."

1:2 Mal 3:1 **1:3** Ais 40:3 **1:4** Apostolo 13:24; 19:4 **1:6** 2Kng 1:8; Matiu 11:8 **1:7** Apostolo 13:25 * **1:7** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit.

Jon ga baptais Jisas ma ne Satan ga walar ie.
(Matiu 3:13—4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Ikino pana bung Jisas ga hanawat metuma Nasaret tano katano Galili ma ne Jon ga baptais ie tano taho Iori-
dan.
10 Ma ing be Jisas ga hanana hut metuma ra tin-
gana taho iga nes no ula mawe ga tamapapos ma no Tanuo ga hananasur ter tana hoke tike bun. 11 A ingana tikenong ga ianga sur me-
tuma ra ula mawe horek: "Augo no Natigu. Iou manga sip ugo ma iou laro sakit utam."
12 Kaie iat mon no Tanuo ga tule haut ie utuma ra katano bia.
13 Ma aihet na sangahul na bung ga lon tikai ma ira raaia na wawaguei di la harien tuma ra katano bia. Ma ne Satan bileng ga wal-
walaam ie. Io, namur um ira angelo di ga hanawat ura harahut ie.

Jisas ga tur leh be na harpir.
(Matiu 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 Namur be di gate bul halala ter Jon ra hala na harpadano, Jisas ga hana utusu Galili igom harpir utano tahut na hininaawas tane God.
15 Ma iga tange horek: "Mu na lilik pukus ma mu na nurnur tano tahut na hininaawas kinong no pana bung tano kingdom tane God irek."

Jisas ga tato leh ira ut na kap aen.
(Matiu 4:18-22; Luk 5:1-11)

16 Io, be ing Jisas ga hanana ra gagene no tamat na taho kis Galili iga nes leh airuo ut na kap aen, Saimon ma no tesne Andru, dur ga isise tike ubane.
17 Ma ne Jisas ga tange ta dur, "Mur na mur iou ma ni hausur mur ura soh turadi."
18 Kaie iat mon, dur ga hana sukun haiane ira nudur ubane ma dur ga mur ie.
19 Be Jisas ga hanana hakakari iga nes Jemes dur tesne ma ne Jon, ira iruo natine Sebedi. Duhat tamana ga kis ter tano mon ma dur ga tangtagure ira nudur ubane.
20 Kaie iat mon Jisas ga tato dur ma dur ga hana talur no nudur mama Sebedi ma ira tultule tano ula mon, ma dur gom mur ie.

Jisas ga hausur ira matanabar ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Luk 4:31-37)

21 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur, di ga hanawat ukaia tano taman Kapeneam. Ma tano Bung na Sinangeh Jisas ga hana lala tano hala na lotu ta di ira Iudeia igom tur leh ra harausur.
22 Ira matanabar di ga karup ma di ga urur ta ira

1:11 Sam 2:7; Ais 42:1; Matiu 12:18; Mak 9:7 **1:13** Sam 91:11-13 **1:14** Mak 6:17 **1:15** Matiu 3:2 **1:22** Matiu 7:28-29

nuno harausur kinong iga
hausur di hoke tikenong te
kap ra dades, kaie igom tale
be na ianga hobi, ma pata
hoke di ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses.
23 Be iga hausur di, tike
turadi a sana tanuo ga sasoh
tana ga lala kaia ra hala na
lotu ta di ira Iudeia ma iga
manga tato horek:
24 "U biha, Jisas me
Nasaret? U te hanawat be nu
haliare mem? Aiou nunure
ter be no Halhaaliena tane
God ugo."
25 Ma ne Jisas ga tigel no
sana tanuo, "Kis matien! Sur
sukun ie!"
26 No sana tanuo ga tong
hadades no turadi, igom
manga kup, io, iga sur sukun
ie.
27 Io, ira matanabar bakut
kaia di ga karup, di gom
ngalabo ter, kaie di gom
wowor horek: "A sigar
mangana harausur ikin! I
hausur ma no nuno dades
iat! I kure ise bileng ira sana
tanuo ma di taram ie!"
28 Io, no hininaawas utane
Jisas ga hana harbasie haiah
tano katano bakut Galili.

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo baling.
(Matiu 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Menamur be Jisas ma
ira nuno bulu na harausur
duhat ga hana sukun no hala
na lotu ta di ira Iudeia, duhat
gom hana lala tano ngasiane
Saimon ma ne Andru. Ma ne
Jemes ma ne Jon dur ga lala
bileng.
30 Ma no numune Saimon
ga noh ter tano ula hator ma
ra malahau. Ing at mon Jisas
ga hanawat di ga hinawase
ie tana.
31 Io, Jisas ga hana ukaia
ho ie, igom palim no lumana
ma iga sel hatut ie. No
malahau ga pataam sukun
ie, io, iga tur leh be na tagure
ira nian uta di.
32 Be igate matmatarahien
um, be no kasasa gate suguh,
ira matanabar di ga kapkap
hawat ira ina minaset bakut
ukaia hone Jisas. Ma di ga
kapkap hawat bileng ing ira
sana tanuo ga sasoh ta di.
33 Ma a haleng sakit ira
matanabar ta ikino taman di
ga hanawat hulungan kaia
ra matanangas.
34 Haleng di, Jisas ga ha-
langalanga di ta ira haleng
mangana minaset. Iga hasur
leise bileng ra haleng sana
tanuo ta di. Iesene Jisas pai
gale bala leh ira sana tanuo
be di na ianga kinong di
ga nunure be nesi ie ma di
nahula hinawas utana.

Jisas baling ga harpir hanana tano katano Galili.
(Luk 4:42-44)

35 Ra mala bungbung be
iga kadado dahine baak,
Jisas ga hana leh ukaia ra
malukapa igom saasaring.
36 Ma ne Saimon ma ira
nuno harwis di ga hana ura
ninanaas tana.
37 Be di ga nes tupas ie, di
ga hinawase ie be, "A haleng

1:24 Mak 5:7 **1:26** Mak 9:26 **1:28** Matiu 4:24 **1:34** Mak 3:10-12 **1:35** Matiu 14:23; Mak 6:46

na matanabar di naanaas
tam.”
38 Io, Jisas ga tange, “Dait
na hana balik ta tike katano
ta ira taman hutate waing
nige harpir bileng kaia ki-
nong iou gate hanawat be ni
gil hobi.”
39 Io, iga hanana hurbit
Galili igom harpir ta ira
hala na lotu ta di ira Iudeia
ma iga hasur leise ira sana
tanuo ta di.

Jisas ga halangalanga tike turadi nong a sana minaset ga kis tano tamaine.
(Matiu 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Tike turadi nong ga sam
sana minaset tano palata-
maine ga hanawat ukaia
hone Jisas, ga saga bukunkek
ma iga saring ie horek:
“Aiou palai be u haruat ura
halangalanga iou waing pai
nale tale be da hatabune ha-
baling iou. Ma be ing u sip,
nu gil hobi tagu.”
41 Io, Jisas ga sasangaho
igom sigire ie kinong iga
marse ie igom tange, “Aiou
sip ter. Nu langalanga!”
42 Kaie iat mon no minaset
ga pataam tano turadi.
43 Nalalie ta ing Jisas
ga tule leise no turadi iga
hakatom ter ie ma ra dades
na nianga horek:
44 “Harbalaurai timaan!
Waak be u hinawase ta
tikenong ta ikin ra linge iou
gil ie tam. Iesene nu hana
ma nu hamanis ugo tano
pris. Ma nu ter no hartabar
haruat ma no harkurai tane
Moses. Ma ikino hartabar na
hinawas palai ura hatutuno
be u te langalanga ma be
paile tale bileng be tikenong
na hatabune habaling ugo.”
45 Iesene no turadi ga hana
balik gom hinawas hurhur-
bit. Kaie, Jisas pai gomle
haruat ura hinana palai ta
ira taman. Iesene iga kiskis
ter mon ta ira malukapa.
Ma ira matanabar iat di ga
hanana tupas ie mekaia ta
ira matahu taman.

2

Be Jisas ga halangalanga tike pengpeng, iga hamanis be i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen.
(Matiu 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Ma be a bar bung gate
sakit Jisas ga hanawat ukaia
tano nuno taman Kape-
neam. Ma ira matanabar di
ga hadade be i ruma ra hala.
2 Kaie a haleng na matan-
abar sakit di ga hanawat
hulungan kaia igom pata ta
mahuo leh mekaia naramon
utusu muk nataman. Ma ne
Jisas ga harpir ma no nianga
tane God tupas di.
3 Io, ma aihet na turadi
duhat ga kap hawat tike
pengpeng ukaia hone Jisas.
4 Iesene duhat pai gale
haruat be duhat na hana
hutate ma no pengpeng
ukaia hone Jisas kinong a
haleng na matanabar sakit.
Io, duhat ga tatik leise ari
katano tano ula hala menalu
tane Jisas. Ma be no mauho
ga haruat duhat ga haruh
hasur no pengpeng ma no
nuno kunuban. 5 Be Jisas

1:39 Matiu 4:23; 9:35 **1:44** WkP 14:1-32

ga nes ira nuduhat nurnur,
iga tange tano pengpeng,
“Tasigu, ira num sana
tintalen ite pataam.”
6 Ma ari tena harausur ta
ira harkurai tane Moses di
ga kis ter kaia ma di ga
liklik kumaan ta ira tinga di
horek:
7 “I tange hobi urah? I
tange hagae God! Pata ta tu-
radi i le haruat ura sungsuge
leise ira sana tintalen; God
sene mon!”
8 Ma ne Jisas ga hamaan
kilam ira nudi lilik igom
tange, “Ira numu lilik paile
takados.
9 Garum ta dur i malus? I
malus be ni tange tano peng-
peng be ‘Ira num sana tin-
talen ite pataam,’ be i malus
be ni tange, ‘Tut, kap leh
no num kunuban ma nuge
hana’?
10-11 Iesene iou ni ha-
palaine mu be Nong a Turadi
ie i hatur kawase no dades
ura sungsuge leise ira sana
tintalen kira ra ula hanuo.”
Io, iga tange tano pengpeng,
“Aiou tange tam, taman tut,
kap leh no num kunuban ma
nu hana ukaia ra ngasiam.”
12 Io, no turadi ga tut gom
tatik leh no nuno kunuban
ma iga hana leh ra mat-
mataan ta di bakut. Ma di
bakut tiketike di ga karup
ma di ga pirlet God di
gom tangtange, “Dait pai lale
nesnes ta tike linge ho ikin.”

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Matiu 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Io, Jisas ga baling ukaia
ra gagene no tamat na taho
kis Galili. A haleng na
matanabar di ga hanana tu-
pas ie ma ne Jisas ga hausur
di.
14 Ma be iga hana sakit iga
nes Lewi no natine Alipaio
ga kis ter tano hala na kap
takis. Ma ne Jisas ga tange
tana, “Mur iou!” Ma ne Lewi
ga taman tut ma iga mur ie.
15 Namur, be Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di
ga iaiaan kaia ra hala tane
Lewi, ma a haleng bileng
ira ut na kap takis ma ira
sakalepwana di ga kis tikai
ter ma ie kinong a haleng di
git murmur ie.
16 Be ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ing
di ira Parisi bileng di ga nes
be Jisas ga iaiaan tikai ma
ira sakalepwana ma ira ut
na kap takis, di ga tange ta
ira nuno bulu na harausur
horek: “Paile bilai be Jisas i
iaiaan tikai ma kike ra ut na
kap takis ma ira mes na sana
turadi bileng.”
17 Jisas ga hadade ira
Parisi, io, iga tange ta di.
“Ing di langalanga timaan,
pa dile supi ra ut na haralon,
iesene di sene di maset. Aiou
pai gale hanawat be ni tato
mu ing mu lik be a ut na
takados mu, iesene di sene
ing di palai be di sana.”

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas pai gale kis tikai ma ari tuarena lilik.
(Matiu 9:14-17; Luk 5:33-39)

2:16 Matiu 11:19

18 Io, tike pana ira bulu
na harausur tane Jon no ut
na baptais ma ira Parisi di
ga hahal tupas God. Ma ari
matanabar di ga hana tupas
Jisas ma di ga tiri ie, "Ura
bibiha ira bulu na harausur
tane Jon no ut na baptais ma
dong ing di mur ira tintalen
ta ira Parisi di hahal tupas
God, ma ira num bulu na
harausur, pata?"

19 Io, Jisas ga balu di horek
ma ra nianga harharuat.
"Hohaam be ira wasire tano
nian na hinartola di na ha-
hal be no marawan nong i
sigar tola i kis tikai ter baak
ma di? Pa di nale gil hobi
kinong di laro be i kis ter
baak ma di.

20 Iesene ta tike bung na-
mur, no marawan i sigar
tola, da kap leh ie sukun di.
Io, ta ikino bung di na hahal
kinong di na tapunuk.

21 "Pata ta tikenong be na
dungut pakur ta tike sigar
katano mol ter tike tuarena.
Be na gil hobi no katano
sigar mol na diris ie be ing
di gis ie. Ma be na diris
ie, na tamarumut leh sukun
no tuarena ma no mauho na
manga tamat balik um.

22 Pata ta tikenong bileng
be na nanare no sigar wain
paile lalet baak ta ira tu-
arena pala taho ing di ga gil
ma ra pala me ma ite tapa-
gas. Ing be na gil hobi, no
wain na parok no pala taho
ma ina tabureng. Kaie no
wain na sana ma ira palna
bileng. Pata. Na nanare no
sigar wain paile lalet baak ta
ira sigar pala taho iat."

No Bung na Sinangeh uta ira turadi.
(Matiu 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Io, tike Bung na
Sinangeh Jisas ga hanana
nalamin tano lalong na
wit. Be ira nuno bulu
na harausur di ga tiktikai
hanana ma ie di ga hatahun
be di na rarus ari pat na wit.

24 Io, ira Parisi di ga tange
tane Jisas "Ura biha be ira
num bulu na harausur di gil
hobi? Di lake no harkurai
utano Bung na Sinangeh!"

25 Io, Jisas ga tange, "Mu
gate was ter ing Dawit ga gil,
ing iga manga supi ta linge
be na en, ing di ma ira nuno
harwis di ga taburungan.

26 Io, Dawit ga lala tano
hala tane God ma iga en no
beret di gate tabar God ma
ie be Abiatar ga tamat ter
ta ira pris. No harkurai i
tange be ira pris sene mon
di na en ikino beret. Iesene
Dawit balik ga en ira beret
ma iga tabar bileng ira nuno
harwis."

27 Ma ne Jisas um ga tange,
"No Bung na Sinangeh, God
ga bul ie uta ira turadi ma
pata be ira turadi utano
Bung na Sinangeh.

28 Io, Nong a Turadi ie
i kure bileng no Bung na
Sinangeh."

2:24 Lo 23:25 **2:25** 1Sml 21:1-6 **2:26** WkP 24:5-9 **2:27** Lo 5:14

3

No Bung na Sinangeh i ura harahut ira turadi.
(Matiu 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Namur Jisas ga hana baling ukaia ra hala na lotu ta di ira Iudeia ing tike turadi a luma mat ie ga kis ter kaia.
2 Ari di ga kis ter bileng kaia ing di ga sip be di na tung Jisas. Io kaie, di gom nesnes ie be na haralon tano Bung na Sinangeh be pata.
3 Io, Jisas ga tange tano luma mat, “Tut nalu ma nu hana ukira nalamin.”
4 Ma ne Jisas ga tange ta di, “Aso ira harkurai tane Moses i tange be da gil ra Bung na Sinangeh? Be da harahut be da harangungut? Be da halon tikenong be da bing tikenong?” Iesene di ga kis kunkun.
5 Be Jisas ga nesnes di, iga ngalngaluan ter ta di, ma iga manga tapunuk kinong di ga hadades ira tinga di. Io, iga tange tano turadi horek: “Tuluse no lumam.” Iga tuluse no lumana, io, iga tahut baling.
6 Io, ira Parisi di ga sur leh haiah tano hala na lotu ta di ira Iudeia ma di ga wowor ma dong ing di git tutur ma ne Herot be di na ubu bing Jisas hohaam.

A tamat na matanabar sakit di git murmur Jisas.

7-8 Io, Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hana leh ukaia tano tamat na taho kis Galili. Ma a tamat na matanabar sakit di ga mur ie. Di ga hanawat metuma ta ira katano Galili, Iudeia, Idumaia, ma no katano menamur tano tike palpal tano taho Ioridan. Ma di ga hanawat bileng ta ira taman Ierusalem, Tair, ma ne Saidon. Di kakarek ra matanabar di ga hanawat kinong di ga hadade ira linge bakut Jisas ga gilgil.
9 Be iga manga haleng sakit ira matanabar Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur, “Mu na tagure tike mon ukira ho iou waing di nahula sibit iou.”
10 A burwana igom tange hobi kinong igate halon ra haleng, ma dong ing di ga maset di ga harselsel ukaia nalalie ura singsigire Jisas.
11 Ma ari turadi, ira sana tanuo ga sasoh ta di. Ma be di ga nes Jisas, di git tuntudu menalalie tana ma ira sana tanuo di git kakongane be, “Augo no Natine God.”
12 Iesene Jisas ga hakatom ter ira sana tanuo horek: “Pa mu nale hinawase ta tikenong be nesi iou.”

Jisas ga gilamis ira apostolo.
(Matiu 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Namur Jisas ga hanahut utuma ra uladih ma iga tato leh di ing iga sip di. Ma di ga hana tupas ie.
14-15 Ma iga gilamis leh ira sangahul ma iruo igom kilam di be apostolo. Io, iga

3:4 Luk 14:3 **3:6** Matiu 22:15-16 **3:10** Matiu 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34

gilamis di be di na kis tikai
ma ie ma ina tule harbasiane
di ura harpir, ma be di na
hatur kawase ra dades ura
hasur ira sana tanuo.
16-17 Io, iga gilamis kike ra
sangahul ma iruo: Saimon
(nong Jisas ga kilam ie be
Pita), ma ne Jemes dur tesne
ma ne Jon ira iruo natine
Sebedi (iga pas tike mes na
hinsa dur Buanerges, ing a
pipilaina be "Ira turadi ho
ira parparara.")
18-19 Ma iga gilamis habal-
ing Andru, Pilip, Batalomiu,
Matiu, Tomas, Jemes no na-
tine Alpias, ma ne Tadius.
Ma tikai ma di, ne Saimon
nong di ga kilam ie be no
Selot, * ma ne Iudas Iskariot
nong na ter leise Jisas.

Jisas ga hamanis be pai gale tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane Satan.
(Matiu 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

20 Be Jisas ga hana lala tike
hala a tamat na matanabar
di ga hana haruat kaia kaie
Jisas ma ira nuno bulu na
harausur pa di gale haruat at
be di na ian.
21 Ma be ira hinsaa ne Jisas
di ga hadade hobi, io, di ga
marse ie, di gom tange be, "I
biha? Ite ba. Naka?" Ma di
ga hana ura hanawan leh ie.
22 Ma ari tena harausur
ta ira harkurai tane Moses
di ga hanasur metuma
Ierusalem. Ma di ga
tangtange, "Belsebul te
sasoh tane Jisas. Ma ne Jisas
i haruat ura tultule hasur
leise ira sana tanuo kinong
ikino watong ta di ira sana
tanuo te ter ra dades tana
kaie ige gilgil hobi."
23 Io, Jisas ga tato leh di
ma iga haianga di ma ira ni-
anga harharuat horek. "Sa-
tan paile haruat tuno iat ura
tultule hasur leise habaling
ie.
24 Be tike huntunana paile
tur tikai pai nale tur dades.
25 Be tike hatatamana
paile tur tikai pai nale kis
timaan.
26 Ing be no huntunana
tane Satan gor harubu bal-
ing ta di, igor puko ma igor
pataam.
27 Pata ta tikenong na lala
tano ngasiana no ut na baso
ma ina kuman ta linge, ing
be paile huna kubus kawase
ie. Ma namur um, na kuku-
man naramon tano nuno
hala.
28 "Mu na hadado baak!
God na lik luban leise ira
sana tintalen ta ira matan-
abar ma be di na tange ha-
gae nesi ta tikenong, na lik
luban leise ikinong bileng.
29 Iesene nong i tange ha-
gae no Halhaaliena Tanuo,
God pai nale lik luban leise
ikino tintalen. Iesene ikino
sana tintalen na kis hatikai
ter ma pai nale pataam."
30 Jisas ga tange hobi ki-
nong di ira tena harausur di
ga tangtange, "A sana tanuo
te sasoh tana."

3:16-17 Jon 1:42 **3:16-17** Luk 9:54 * **3:18-19** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di. **3:22** Matiu 9:34; 10:25

Ira hinsaane Jisas tutuno
(Matiu 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Namur no makai tane
Jisas ma ira tasine di ga
hanawat ma di ga tutur
hanana nataman. Di ga tule
halala tikenong be na lamus
leh ie.
32 Ma ari ta di ta ira haleng
na matanabar di ga tange
tana, "No num makai ma ira
tasim rek nataman."
33 Io, Jisas ga tange, "Aiou
ni hinawase mu be nesi no
nugu makai ma ira tasigu."
34 Namur iga nes dong ing
di ga kis luhutane ter ie igom
tange, "Di kakarek ira nugu
makai ma ira tasigu.
35 Be nesi tikenong ila
murmur no sinisip tane God,
ikinong a tasigu ie, a hainigu
ie, be a nugu makai ie."

4

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Ma namur Jisas ga tur
habaling leh ura hausur kaia
ra gagene no tamat na taho
kis Galili. Ma a haleng
na matanabar sakit di ga
hananawat kaia, kaie Jisas
gom kis hut tike mon kaia na
taho. Ma ira matanabar di
ga kis tano gagena taho.
2 Jisas ga hausur di ma
ra nianga harharuat uta ira
haleng na linge. Ma be iga
harausur iga tange horek.
3 "Mu hadado. Tike ut na
sinso ga hana be na so ira
nuno pat na dahe.
4 Be iga isise harbasiane
ira pat na dahe ari ga puko
ter tano ngas ma ira mon di
ga en bakut leise.
5 Ari patna bileng ga puko
ter ra ula hothot ing paile
haleng ira pu kaia. Di ga
kubur haiah kinong paile
haleng ra pu.
6 Be no kasasa ga taman
tut huat ga rang bing di ki-
nong ira bolbol ta di pai gale
manga hanasur.
7 Ari patna bileng ga puko
ter nalamin ta ira kuikui ma
iga lul burung di kaie pa di
gomle huei.
8 Ari patna bileng ga puko
ter ta ira bilai na pu. Di ga
tamat ma di ga huei. Ari
ga huei aititul a sangahul na
patna, ari limliman ma tike
na sangahul na patna, ma
ari maarmaar."
9 Io, Jisas um ga tange,
"Be ing u haruat ura hadade
kilam ikin, nu taram ie."

A burwana be Jisas git tangtange ira nianga harharuat.
(Matiu 13:10-17; Luk 8:9-10)

10 Namur Jisas ga hana
talur ira haleng na matan-
abar. Ma ari ing di git mur-
mur ie ma ira sangahul ma
iruo di ga kis tikai ter ma ie.
Ma di ga tiri ie uta ira nianga
harharuat.
11 Ma ne Jisas ga balu di,
"Aiou te hapuasne ta mu
utano kingdom tane God.
Iga susuhai nalalie, sene iou
te hapalaine um ie ta mu.

3:31 Mak 6:3; Jon 2:12; Apostolo 1:14 **4:1** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** Matiu 13:34; Mak 4:33-34

Iesene ta dong ing pa dile
kis ta ikino harbalaurai tane
God, iou ianga ma ra nianga
harharuat.
12 Io kaie,
'Di na nes
ma pa di nale nes kilam,
di na hadado
ma pa di nale hadade kilam;
di nahula lilik pukus,
ma ne God na lik luban
leise ira nudi sana tin-
talen.' "

Jisas ga hapalaine no nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Ma ne Jisas ga tange ta di, "I palai be pa mu le palai ta ikin ra nianga harharuat. Be ing iou paile hapalaine mu, pa mu nale palai tari nianga harharuat baling.
14 No ut na sinso i so no nianga.
15 Ari matanabar di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter tano ngas. Be di hadade no nianga, Satan i hanawat ma i kap leise no nianga ta di.
16 Ma ari di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter ra ula hothot. Be di hadade leh no nianga, di kap haiane leh mon ie ma ra gungunuama.
17 Iesene be no nianga paile darong, pa di nale tur lawas. Ing be ira harubaal na ubal di ma di kap ngunungut kinong di gate kap no hininaawas, di na puko haiah leh.
18-19 Ma ari di haruat ho ira pat na dahe ing i puko ter nalamin ta ira kuikui. Di hadade ira nianga iesene di ngaangel uta ikin ra nilon ma di manga sip ra kinkinis na watong ma ira mes na linge. Karek ra linge na burung no hininaawas ma pai nale tahuat timaan.
20 Ma ari di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter ta ira bilai na pu. Ing di hadade no nianga di kap usurane ie. Io, di na tahuat timaan hora pat na dahe ing di huei aititul a sangahul na patna, a limliman ma tike na sangahul na patna, ma ari maarmaar."

Aso no burwana be Jisas ga sip be di na hadade kilam ira nuno nianga.
(Luk 8:16-18)

21 Io, Jisas ga tange habaling ta di, "Pata tikenong pai lale kapkap halala tike laam be na bul ie menapu tike kas be tike hator. Na bul ie nalu waing na hapalaine ikino katano.
22 Hokike iat mon, be ta so i kis mun ter, i kis mun ter waing na hanawat puasa namur. Ma be aso i kakaser ter, i kis ter hobi be mu na palai ine namur.
23 Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram ie."
24 Ma iga tange habaling ta di, "Lik timaan ing mu te hadade ter. God na balu pukus habaling ter tam haruat iat hoke u te hadade kilam ing iou tange. Ma ina hadades bileng ie.

4:12 Ais 6:9-10; Apostolo 28:26-27 **4:18-19** Matiu 19:23-24 **4:21** Matiu 5:15; Luk 11:33 **4:22** Matiu 10:26; Luk 12:2 **4:24** Matiu 7:2

25 Nesi nong i palai ta ira
nugu nianga, God na manga
hapalaine ter tana. Ma
be nesi nong tada palpalai
kanaia tana, God na kap
leise bakut iat tana."

No nianga harharuat uta ira pat na dahe nong i kubur huat.

26 Io, Jisas ga tange habal-
ing, "No kingdom tane God
i horek. Tike turadi ga ise
harbasiane ira pat na dahe
tano pu.
27-28 Be ing ila kumkubabo
ra bung ma ila tangtangahun
ra malane ira pat na dahe
iat di la te kubur ter. Ma
aie iat paile nunure be di
kubur hohaam kinong no pu
iat ila hakubur ira pat na
dahe. Luaina na kubur huat,
io, na mon konomine, ma
namur na matuko.
29 Be ite matuko ira pat na
dahe no turadi na haburu-
ana ura katkato kinong no
nuno pana bung ura katkato
ite haruat."

No nianga harharuat utano pat na dahe i manga hansik.
(Matiu 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Io, Jisas ga tange ha-
baling horek: "Da hapupuo
no kingdom tane God ma ra
so? Ma da ianga harharuat
utana hohaam? Io, ni hi-
nawase mu.
31 No kingdom tane God i
haruat ma tike pat na dahe
no turadi i so ie. Ma i manga
hansik sakit ta ira pat na
dahe tano ula hanuo bakut.
32 Namur be ing ite kubur
na tamat ta ira humangana
dahe na nian dait la sooso.
Ira singarna no dahe a tamat
sakit ma i ududuh timaan
kaie ira mon di gil ira nudi
pawas kaia."
33 Io, Jisas ga pir di ma ra
haleng na nianga harharuat
ho ikin, inage haruat be di
na hadade kilam.
34 Iga pir ira matanabar
ma ra nianga harharuat
sene mon. Iesene be ing
Jisas sene um ma ira nuno
bulu na harausur, iga ha-
palaine ira mangana linge
bakut ta di.

Jisas ga tigel no tamat na kih.
(Matiu 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ikino bung be igate mat-
matarahien Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur,
"Dait na balos utua tike pal-
pal tano tamat na taho kis."
36 Io, ma di ga hana sukun
no tamat na matanabar ma
di gom kawas leh tano tamat
na mon nong Jisas gate kis
ter tana ma di gom balos.
Ari mes na mon bileng ga
saate di.
37 Tike tamat na kih ga
hanawat ma ira paananoh di
ga tamapit lala ter tano mon
gom hahung ie.
38 Ma ne Jisas at mon
kanaia ga kumkubabo
namur tano mon ma iga
ulaleng ter at. Ira bulu na
harausur di ga hangun ie ma
di ga tange, "Tena harausur,

4:25 Matiu 13:12; 25:29; Luk 19:26 **4:29** Jol 3:13; Ninanaas 14:15

paule manga lilik be dait na
ruh?”
39 Io, Jisas ga taman tut
gom tigel hadades no kih ma
ira paananoh ma iga tange,
“Noh matien!” Io, no kih ga
mat ma no taho ga manga
malile harsakit.
40 Ma ne Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur,
“Mu burut urah? Pata iat
baak numu ta nurnur?”
41 Di ga manga burut sakit
di gom hartiritiri baling ta
di, “Nesi ikin? No kih ma
ira paananoh at bileng, dur
taram ie!”

5

Jisas ga hasur leise ira haleng na sana tanuo ter ta ira bore.
(Matiu 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Io, Jisas ma ira nuno bulu
na harausur di ga balos utua
tike palpal tano tamat na
taho kis, tano katano ta di ira
Gerasen.
2 Jisas ga sur leh tano mon.
Kaie iat mon tike turadi
nong ira sana tanuo ga sasoh
tana ga hanasur mekaia ra
matana hot na haratur. Iga
hanasur um gom harsomane
Jisas.
3 Ikino tunana git kiskis ta
ira matana hot na haratur
ma pata tikenong pai lale
taltale be na hiis kawase ie.
Sukmaal be di git hihis ie ma
ra dades na kunubus ma ra
dades na hinhiran sakit, pai
gitle harharuat.
4 Pa di gitle taltale ki-
nong no turadi git raprapat
haitne ira dades na hinhi-
ran sakit ta ira lumana ma
igit raprapat haitne bileng
ira dades na kunubus ta ira
kakine. Pata tikenong pai
gale haruat be na hamarur
ie.
5 Taitus ira kaba bung ma
ira kaba kasasa bakut igit
kupkup hanana kirama ta
ira matana hot na haratur
ma tuma bileng ra uladih ma
igit kutkut hanane um no
tamaine ma ira hot.
6 Be iga nes leh Jisas me
tapa, iga hilo igom saga
bukunkek menalalie tana.
7 Iga kakongane nalu sakit
gom tange, “Jisas Natine God
nong i lie sakit, waak u kis
na gil iou! Nu sasalim utuma
hone God be pa nule gil
hangungut iou.”
8 Iga tange hobi kinong
Jisas gate tange tana, “Augo
ra sana tanuo, sur leh ta ikin
ra turadi.”
9 Ma ne Jisas ga tiri ie,
“Nesi no hinsam?” Iga balu
ie horek: “No hinsagu ‘Arip
na arip.’ Urah? A haleng
sakit mem.”
10 Ma iga manga sasar-
ing marmaris ter tane Jisas
be pai nale tule leise ira
sana tanuo mekaia ta ikino
katano.
11 Io, ma a haleng na bore
di ga iaiaan tano gagena
uladih hutate.
12 Ira sana tanuo di ga
sasaring marmaris tane Jisas
horek: “Tule ter mem ta
kakarek ra bore waing mem
na sasoh ta di.”
13 Iga haut leise ter di, io,
ira sana tanuo ga sur leh

5:7 Mak 1:24

tano tunana di gom sasoh
balik ta ira bore. Di ga
hilo sur tano ula habo utuma
naramon tano tamat na taho
kis di gom kango. Ira bore
bakut di haruat ma airuo
arip.

14 Io, ira ut na balaura
bore di ga hilo leh di gom
hinawas kaia tano taman ma
ta ira katano bileng hutate.
Io, ira matanabar di ga hana
leh ura nesnes ing Jisas gate
gil ter.

15 Be di ga hana tupas Jisas
di ga nes no tunana nong
ira haleng na sana tanuo ga
sasoh ter baak tana ga kis
ter kaia. Ira matanabar di
ga burut kinong ira kinasine
gate sige ter ma no nuno lilik
bileng gate palai.

16 Dong ing di ga nes ikin
di ga hinawase ira matan-
abar tano mangana linge
Jisas gate gil ter tano tunana
nong ira sana tanuo ga sasoh
ter baak tana. Ma di ga
hinawas bileng ta ira bore.

17 Namur, ira matanabar
di ga ianga marmaris ter
tane Jisas be na hana leh
tano nudi katano.

18 Tano pana bung Jisas ga
kaukawas utuma naramon
tano mon no tunana nong
ira sana tanuo baak ga sasoh
ter tana ga duan Jisas be dur
na hana tikai.

19 Jisas pai gale bala leh ie,
iesene iga tange, "Nu hana
tapukus utano num taman,
ter ta ira hinsaam ma nu
hinawase di a tamat na linge
ie hohaam no Watong te gil
ter tam. Io, nu hinawas
bileng tano nuno harmarsai
ukatika ho ugo."

20 Io, no tunana ga hana
ter tano katano Dekapolis.
Iga hana gom hinawase di
a tamat na linge ie hohaam
Jisas gate gil ter tana. Ma
ing di ga hadade di ga manga
karup.

*Jisas ga halangalanga
no haine nong ga sam
daradaara ma no hinasik
nong ga noh na minat ter.*

*(Matiu 9:18-26; Luk 8:40-
56)*

21 Io, Jisas ga balos ma tike
mon utuso baling tike palpal
tano tamat na taho kis Galili.
A tamat na matanabar ga
hana luhut ie ing Jisas ga kis
ter tano gagene no taho kis.

22-23 Tike watong nong ila
harbalaurai ter tike hala na
lotu ta di ira Iudeia, no hin-
sana Iaros, ga hana ukaia.
Be iga nes leh Jisas iga puko
ter menalalie ta ira kakine
ma iga ianga marmaris ter
tana, "No nugu not no hi-
nasik te noh na minat ter
um. Hilo, nu bul ira lumam
tana waing inage langalanga
ma ina lon."

24 Io, Jisas ga saate ie. Ma
a tamat na matanabar di
ga murmur hanane ie ma
di ga harhunghung hanana
hutate tana.

25 Ma tike haine nalamin
ta ira matanabar ga sam
daradaara. No nuno minaset
gate kisi ie haruat ma ra san-
gahul ma iruo na tinohon.

26 Igate kap ra but na tirih
ta ira haleng na ut na haru-
lai ma igate hasurum bia
ter ira nuno barbarat ta di.

Pai gale langalanga tano minaset. No nuno minaset balik ga manga kapkap hagae ie.
27 Be no haine ga hadada nianga uta ira bilai na gingilaan tane Jisas iga hana mon nalamin ta ira matanabar gom hana ukaia namur tane Jisas igom sigire no kinasine.
28 Iga gil hobi kinong iga lik horek: “Be ni sigire mon no kinasine ni langalanga.”
29 Ikino pana bung iat mon no hinilo tano de ga takumut leh ma no haine ga hamaan no tamaine be igate langalanga sukun no nuno minaset.
30 Ing at mon no haine ga sigire no kinasine, Jisas ga hamaan kilam be ari ta ira nuno dades metuma nalu gate hana talur ie. Iga tahurus gom tiri di, “Nesi i sigire no kinasigu?”

31 Ira nuno bulu na harausur di ga tange tana, “U biha? U nes ira matanabar di harhunghung ma di sumsubek ugo ma kanaia iat baak u tirtiri be nesi i sigire ugo?”

32 Iesene Jisas iat baak ga naanaas hurbit hanana be na nunure nong ga gil ikin ra linge.
33 No haine ga burut igom dader kinong iga nunure kilam no bilai na linge ga hanawat ter tana. Io, iga saga bukunkek ter tane Jisas gom hinawas ta ira tutuno bakut.
34 Jisas ga tange tano haine, “Natigu, no num nurnur te halon ugo. Nu hana tatahun ma nu langalanga tano num minaset.”
35 Be Jisas ga iangianga baak, ari tunana di ga hanawat metuma tano hala tane Iaros ma di ga hinawase ie, “No num not no hinasik te mat. Ura biha um u nangnanget ma no tena harausur?”
36 Be Jisas ga hadade kumaan ter ing di ga tangtange iga tange tane Iaros, “Waak u burut. Nu nurnur sene mon.”
37 Pai gale haut leh bileng um tari be di na mur ie, ne Pita ma ne ningor tesne Jemes ma ne Jon sene mon.
38 Be di ga hanawat ter tano ngasiane Iaros, Jisas ga hadade di, di ga susuah kupkup ma di ga manga haraba.
39 Jisas ga hana lala ma iga tange ta di, “Waak mu ra sunuah ma waak mu ra haraba! No hinasik paile mat. I kubabo te mon.”
40 Di ga riris balik ma di ga hasakit tana. Namur be igate tule hasur bakut leise ter di, iga lamus no makai tano hinasik ma no nuno mama bileng. Iga lamus halala bileng ira itul ing duhat ga saate ie utuma naramon tano katano di ga hainoh ter no hinasik kaia.
41 Iga palim no lumana no hinasik ma iga tange tana, “Talita kaum,” pipilaina be, “Hinasik, tut nalu!”

5:30 Luk 6:19 **5:34** Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 **5:41** Luk 7:14

42 Kaie iat mon no hinasik
ga tut nalu ma iga hatahun
hinana (ma a sangahul ma
iruo ira nuno tinohon.) Ma
di kaia di ga manga karup
sakit.
43 Iesene Jisas ga ter ra
dades na nianga ta di be
pa di nale hinawas ta ikino
linge iga gil ie. Iga tange
bileng ta di be di na tabar no
hinasik ma ta nian.

6

No tangetus Jisas, pa di gale ru ie tano nuno taman.
(Matiu 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Io, Jisas ga hana talur
ikino katano gom hanana ter
tano nuno taman. Ira nuno
bulu na harausur at bileng
di ga saate ie.
2 Ra Bung na Sinangeh
Jisas ga hatahun no nuno
pinapalim na tena harausur
tuma tano hala na lotu ta di
ira Iudeia. A haleng di ga
hadade ie ma di ga manga
karup. Di ga tange horek:
"Iga kap kakarek ra nuno
harausur meha? Dait paile
palai tutuno iat ta dahine!
Nesi i ter no nuno minanes
tana? Dait na tange hohaam
ta ira nuno dades na gingi-
laan na kinarup ing iga gil
ma ira lumana tus?
3 Aie mon no ut na gil
hala, no natine Maria. Ira
tasine kike ne Jemes, Ioses,
Iudas ma ne Saimon. Ma ira
hainine di rek ma dait." Ma
di ga malok leise ie.
4 Jisas ga balu di, "I tutuno
sakit be mu na ru ira tange-
tus ta ira mes na taman.
Iesene pa mu nale ru ie be
aie mekira ma be a hinsaa
mu bileng ie. Pa mu le ru
bileng ie be mu mon tike
hatatamana."
5 Pai gale tale be Jisas na
gil ta haleng dades na gingi-
laan na kinarup kaia. Iga
bul mon ira lumana ta ari
ina minaset waing di nage
langalanga sukun ira nudi
minaset.
6 Ma ne Jisas ga lik be,
"Maris! Ura biha pa dile
nurnur?"

Jisas ga tule ira nuno bulu na harausur tano nudi pinapalim.
(Matiu 10:5-15; Luk 9:1-6)

Io, Jisas ga hana hurbit ter
ta ira taman gom hausur ira
matanabar.
7 Iga tato hulungan ira
nuno sangahul ma iruo na
bulu na harausur ma iga
tule di airiruo ma iga ter no
dades ta di waing di nage
harkurai ta ira sana tanuo
ura tultule hasur leise di.
8 Iga tibe timaan ter ta di
horek: "Pa mu nale kap ta
linge tano numu hinana. Mu
na kap sene tike buko. Pa
mu nale kap ta nian, ta raat,
ma ta barbarat.
9 I tale be mu na paas ta
pala lamas ta ira kaki mu
ma sene pa mu nale kap ta
harkios.
10 Be mu lala ter tike hala
mu na kis ter at tana tuk mu
nage hana leh tano taman.

6:2 Jon 7:15 **6:4** Jon 4:44 **6:8** Luk 10:4-11 **6:11** Apostolo 13:51

11 Ma be pa dile bala leh
mu tike taman ma pa dile
taram bileng ing mu tang-
tange, be mu hanana leh
sukun no taman mu na ha-
tidir leise ter ira pulungar ta
ira lapara kaki mu. Mu na
gil hobi waing na hakilang di
tano sana tintalen di gil ter
ta mu."
12 Io, ira bulu na harausur
di ga hana harbasie ma di
ga harpir be ira turadi di na
lilik pukus ta ira nudi sana
tintalen.
13 Ma di ga hasur leise
bileng a haleng na sana
tanuo. Ma di ga mur no
nudi tintalen ura pukpuk ira
haleng ina minaset ma ra
wel. Ma namur be di ga gil
hobi di ga halangalanga ira
ina minaset.

Herot ga lik be Jisas iat mon ne Jon nong igate kut do ie.
(Matiu 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Be Jisas ma ira nuno
bulu na harausur di ga gilgil
kike ra pinapalim, Herot,
no king, ga hadade ira ni-
anga utane Jisas kinong a
haleng na matanabar di ga
iangianga hanana tana. Ari
di ga lik be Jon tane Jisas di
gom tangtange, "Jon no ut
na baptais gate tut hut sukun
no minat ma i lon baling. I
karek no burwana ige gilgil
ira dades na gingilaan na
kinarup."
15 Sene be ari di ga tange,
"Aie ne Elaija." Ma ari iat
di ga tange be, "Aie tike
tangetus hoke ira tangetus
menalalie sakit."
16 Ma be ne Herot, no king,
ga hadade iga tange, "Aie
ne Jon no ut na baptais! A
tutuno be iou ga kut do ie
iesene ite tut hut baling tano
minat ma i lon baling!"
17 No burwana ira nianga
tane Herot no king horek.
Nalalie, Herot gate tule ari
turadi ura palpalim kawase
ne Jon. Di ga kubus ie,
di gom bul ie ra hala na
harpadano. Herot ga gil hobi
kinong iga tole Herodies. Io,
nalalie Herodies gate tole te
baak Pilip, no tasine Herot.
18 Ma ne Jon git tang-
tange tane Herot no king
horek: "Paile takados be u te
tole Herodies, no haine tano
tasim."
19-20 Io, Herodies git bal-
bala ngungut ter tane Jon ma
iga sip at be da ubu bing ie.
Iesene pai gale tale kinong
Herot no king ga burburte
Jon. Igit burburte ie kinong
iga nunure be Jon a ut na
takados ie ma a halhaaliena
tunana ie, kaie igom balaure
timaan ie be nahula hiruo. A
tutuno be iga lilik tirih ta ira
nianga tane Jon, iesene be ne
Herot at, no king, git sipsip
be na hadade ie.
21 Tike bung Herot ga gil
tike nian na hakilang tano
nuno bung na kinakaho. Iga
gil ie uta ira tamat na tu-
radi ing di la papalim tano
nuno matanitu, ira lilie ta
ira umri, ma ira watong tano
katano Galili.

6:13 Jemes 5:14 **6:14** Matiu 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 **6:18** WkP 18:16

22 Ma no nuno haine,
Herodies, a mon nuno tike
hinasik. Iga hana lala gom
hamangate ne Herot ma iga
manga halaro Herot ma ira
nuno wasire. Be no king
ga nes hobi iga tange tano
bulahine, “U sip ta mangana
linge hohaam? Taitus man-
gana so ing u sip, iou ni ter
tam!”
23 Iga hasasalim ma iga
tange tano bulahine, “Aiou
ni ter ta mangana linge so
ing nu tiri iou urie. Be nu tiri
iou tike katano ta ira nugu
kinkinis na watong bileng,
iou ni ter at mon tam.”
24 Io, no bulahine ga hana-
sur gom tiri Herodies, no
nuno makai, horek: “Aiou ni
tiri um ie ta so?” No nuno
makai ga babalu be, “No
ulune Jon no ut na baptais.”
*
25 Kaie iat mon no bu-
lahine ga hilo baling utuma
hone Herot gom tange tana,
“Aiou sip be kakarek at mon
nu ter tagu no ulune Jon no
ut na baptais naramon tike
pelet!”
26 Be ne Herot ga hadade ie
iga manga tapunuk, iesene
pai gale haruat be na malok
tano sinsaring tano bulahine
kinong igate sasalim ter ta
ira matmataan ta ira wasire.
27 kaie iat mon iga tule tike
umri ma iga tange hadades
tana be na kut do leh no
ulune Jon ma ina kap pukus
ie. No umri ga hana lala tano
hala na harpadano gom kut
do ne Jon.
28 Iga kap hawat no uluno
naramon tike pelet, igom ter
ie tano bulahine. Ma no
bulahine balik ga ter ie tano
nuno makai.
29 Be ira bulu na harausur
tane Jon di ga kap ra hin-
inaawas tano hiniruo tane
Jon, di ga hanawat di gom
kap leh no palatamaine Jon
ma di gom bus ie.

Jisas ga tabar ira liman na arip.

(Matiu 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

30 Ira apostolo ing Jisas
gate tule harbasiane ter di,
di ga baling di gom harso-
mane Jisas ma di gom hi-
nawase ie ta ira pinapalim
ing di gate gil ter ma ira
harausur ing di ga ter ta ira
matanabar.
31 Jisas ma ira nuno bulu
na hausur pa di gale tale at
bileng be di na ian kinong a
haleng sakit ira matanabar
di ga hanana harbasie. Io,
Jisas ga tange ta di, “Dait
na balos no taho kis ter tike
katano ing pata tari kaia
waing mu na sangeh baak ta
dahine.”
32 Io, di ga hana sene leh
tike mon utuma tike katano
i kapkapana.
33 Be di ga hanana a
haleng matanabar di ga kis
ter ta ira nudi taman, di ga
nes kilam Jisas ma ira bulu
na harausur. Io, di ga hilo
leh mekaia ta ira nudi taman
di gom huna tur tano katano
Jisas na sapa tana.

* **6:24** Be da gil hobi, na hamanis be Jon te mat. **6:30** Luk 10:17 **6:34** Nam 27:17; Matiu 9:36

34 Be Jisas ga sapa iga nes
a haleng na matanabar sakit,
ma iga manga marmaris uta
di kinong di ga ngan hora
sipsip ing pata ta ut na har-
balaurai uta di. Io, iga
haburuana ura hausur di ta
haleng na mangana linge.
35 Be igate matmatarahien,
ira nuno bulu na harausur
di ga hanawat ter tana ma
di ga tange tana, “Ite manga
matmatarahien tuoi um ma
dait kis ter um ra hurlamin.
36 Tule leise ira matanabar
waing di na hana ta ira
taman i hutate, ma di na kul
adi ta nian.”
37 Io, Jisas ga balu di, “Mu
iat, mu na tabar di.”
Ira nuno bulu na harausur
di ga balu ie horek: “Dait
na kul ta haleng na nian
hohaam? Be airuo maar na
barbarat at bileng pai nale
haruat.”
38 Io, Jisas ga tiri di, “Aise
katano beret kike? Mu hana
baak mu nage nes!”
Be di gate nes ter di ga
hinawase ie, “A liman na
katano beret ma airuo aen
bileng.”
39 Io, Jisas ga tange ta ira
nuno bulu na harausur be di
na paleng harbasiane mon
ira matanabar ma di na kis
tano pito i nunuhuan.
40 Io, ira matanabar di ga
kis hoke di gate ru paleng
ter di hobi, ari maar ma ari
liman na sangahul.
41 Jisas ga kap ira liman
na katano beret ma ira iruo
aen, igom tadeng utuma ra
mawe, ma igom sasaring uta
ira nian. Iga pidik ira beret
igom ter tikane ma ira aen ta
ira bulu na harausur di gom
palau ira matanabar.
42 Di bakut di ga ian di gom
hahos.
43 Ira bulu na harausur di
ga sangan hahung ra san-
gahul ma iruo na kalot ta ira
subana aen ma ira beret ing
di ga en subaan.
44 Io, di ga was sene leh
mon ira tunana nalamin ta
ira matanabar bakut ing di
ga ian. Ma ira tunana di ga
haruat ma ra liman na arip.

Jisas ga hana tano ula taho.
(Matiu 14:22-23; Jon 6:15-21)

45 Taitus ikino pana bung
at mon Jisas ga tange ta ira
nuno bulu na harausur be di
na lie tana tike mon utua tike
palpal tano tamat na taho
kis ter tano taman Betsaida,
ma ina tule leise baak ira
matanabar.
46 Be igate nes tule ter di,
iga hanahut utuma ra uladih
ura sinsaring.
47 Ma be igate bungbung
tuoi um, Jisas sene um ga kis
ter tuma ra uladih, ma no
mon, ikanaia tuoi nalamin
tano taho kis.
48 Jisas ga nes ira nuno
bulu na harausur ma kanaia
di ga paapet hanana ma ira
puul, kinong di ga haluso
harso ma no dadaip. Io, kaia
dak ra aihet na kareka ra
malane iga hanawat ter ta
di. Iga hanana mon tano ula
taho ma iga ura hinana sakit
di kaia.

6:35 Mak 8:1-9 **6:46** Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37

49-50 Be di ga nes ing iga
hanana tano ula taho di ga
lik be a tanuo ie, di gom kup
kinong di bakut di ga nes ie
ma di ga burut. Kaie iat mon
Jisas ga habalaraan di ma iga
tange, “Aiou mon! Waak mu
ra bunurut!”
51-52 Io, iga karwas lala ter
tano mon utuma ho di ma
no dadaip ga pataam hatikai.
Ira bulu na harausur di ga
ngangao ma di ga manga
karup kinong pa di gale nes
kilam no pipilaina tutuno no
hartabar tane Jisas ta ira li-
man na arip na turadi. Urah,
kinong ira tinga di ga manga
dades.

Jisas ga halon a haleng na minaset ra katano Genasaret. (Matiu 14:34-36)

53 Be Jisas ma ira nuno
bulu na harausur di ga ba-
los no tamat na taho kis,
di gom hanawat ter tano
katano Genasaret. Kaia, di
ga kute kawase ter no mon.
54 Be di ga hana sukun no
mon, kaie iat mon ira turadi
di ga nes kilam Jisas.
55 Io, di ga hilo har-
basie ter ta ira tamtaman ta
ikino katano ma di ga kap
ira ina minaset nalu ta ira
kunuban. Be garim katano
di ga hadade be Jisas ga kis
ter kaia, di ga kap ira ina
minaset ukaia.
56 Ira tamtaman bakut
ing Jisas ga hana kaia, ira
matanabar di git kapkap
hawat ira ina minaset ma
di git bulbul nalamin tano
taman. Io, di ga ianga
marmaris tane Jisas be ira
ina minaset di na sigire mon
no ngus na kinasine. Ma di
bakut ing di ga sigire ie, ira
nudi minaset ga pataam.

7

Ari turadi di ga hamalum um ira harkurai tane God. (Matiu 15:1-9)

1 Ari Parisi ma ari tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses, ing di ga hanawat
me Ierusalem di ga kis luhut
Jisas.
2 Di ga nes ari ta ira bulu
na harausur tane Jisas di ga
iaiaan. Ma di ga lik be God
i nes ter be a sana ira luma
di ira bulu na harausur. Ira
Parisi di ga lik hobi kinong
ira bulu na harausur pa di
gale gis ira luma di hoke ira
harkurai tane Moses ta ira
Parisi ga tange.
3 (Ira nudi Parisi ira
Iudeia, ma ira ari mes na
Iudeia, di la murmur ira
harausur di ga kap ta ira
hintubu di. Ira harausur
horek. Be pa di nale mur
timaan ira harkurai na gis
lumanari tano pana bung be
di gis ira luma di, pa di nale
ian.
4 Ma be di na baling
merasi tano maket, di na
susu na gise leh mon waing
pai nale tale be tikenong na
hatabune di. Io, namur di na
ian. Ma di la murmur bileng
ari haleng mes na harkurai
ing ira hintubu di ga hi-
nawase di urie. Di na gis
timaan ira kap, ira sosopen,
ira dis, ma ira hator.)

6:51-52 Mak 4:39 **7:2** Luk 11:38 **7:4** Matiu 23:25

5 Io, ira Parisi ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses di ga tange
tane Jisas, “Mem lik be i sana
be ira num bulu na harausur
pa dile mur ira tintalen ira
hintubu dait ga ter ta dait.
Kakarek di ian ma ira sana
luma di. Nu tange um ho-
haam uta di?”
6 Jisas ga balu di ma iga
tange, “No tangetus Aisaia
ga tange ra tutuno uta mu
ira ut na harababo be iga
pakat ikin ra nianga tane
God. Ma ne God ga tange be,
‘Ikin ra matanabar di ru iou
ma ira ho di mon,
iesene ira nudi nilon, pa dile
ter tagu.
7 Di la lolotu bia hanana mon
tagu,
kinong ira harkurai tane
Moses ira turadi mon
i bul,
di hausur balik ine hoke be
tane God.’
8 Mu te hamalum um ira
harkurai tane God ma mu
palim kawase um ira tin-
talen gar na turadi.”
9 Ma ne Jisas ga tange
habaling ta di, “Mu manga
melem at ura bulbul ha-
sisingen ira harkurai tane
God waing mu nage hatur
kawase ira numu harausur
iat.
10 Kike iou te tange ter
i haruat tutuno ma karek
Moses ga tange, *‘Ru no num
mama ma no num makai,’*
ma, *‘Nesi i tange hagae
no nuno mama be no nuno
makai, mu na ubu bing ie.’*
11-12 Sene be mu la tang-
tange be tike turadi a nuno
mon linge i tale be na
harahut no nuno mama ma
no nuno makai me, i tale
bileng be na tange horek:
‘Aiou te ter ikinong ukaia
hone God. Paile tale be ni
ter ie tam ura harahut ugo.’
Ma be ing mu lik hobi, i
nanaas be mu tingtigel ikino
turadi be pai nale ruru iat
um no nuno mama ma no
nuno makai.
13 Be mu ma ira hintubu
mu, mu hausur hanane ira
matanabar ta ira numu tin-
talen na tuara, mu kap leise
ira dades ta ira nianga tane
God. Ma ra haleng bileng
ira linge hokakarek mu la
gilgil.”

*Ira linge tutuno ing na ha-
gae tikenong kaie inage sana.
(Matiu 15:10-20)*

14 Ma ne Jisas ga tato hu-
lungan habaling no tamat na
matanabar, igom tange ta di,
“Mu bakut, mu hadade! Iou
sip be mu na palai!
15 Ira mangana linge
tikenong i en paile tale be
na hagae ie kaie no turadi
nage sana. Sene be ira linge
i hanasur metuma naramon
tana na hagae ie inage sana.
16 [Be ing u haruat ura
hadade kilam ikin, nu taram
ie.]”
17 Be Jisas ga hana sukun
ira matanabar ma igom
hana lala tano hala, ira nuno
bulu na harausur di ga tange
tana be na pales ter ta di
no pipilaina no nuno nianga
harharuat.
18 Jisas ga tange ta di,
“Ira matanabar pa dile palai,

7:6 Ais 29:13 **7:10** KBk 20:12; 21:17; Lo 5:16 **7:15** Apostolo 10:14-15

ma hohaam be mu bileng,
pa mu le palai? Mu paile
nunure iat baak be ira nian
ing mu la enen paile tale be
na hagae mu kaie mu nage
sana?
19 Paile tale kinong ira
nian pai nale hagae ira ma-
gira mu. Ira nian ila hana
lala mon tano tinga mu ma
ina hanasur baling." (Io,
Jisas ga tange be ira nian
bakut i bilai ma pai nale
hagae tikenong kaie inage
sana.)
20 Jisas ga tange habal-
ing ta di, "Ira linge i hana-
sur metuma naramon tu-
tuno tike turadi, kaie inage
hagae ie nage sana.
21 I tutuno, kinong me-
tuma tano katine tikenong,
ira sasana na hanawat. Ma
kike ra sasana horek. Na
mon sana lilik, na kukuman,
ma ina harubu bingibing bia
bileng. Ma ina noh ma tike
haine gar na mes. Ma di ira
laala di na gil hobi bileng.
22 Na hatur kawase a sana
namnamas bileng. Na gil
sasana, na harakale, na
harkalak, na lilik saasa ter
tikenong, na tange hagae
tikenong, na malamala
tamat, ma ina lon tatahun.
23 Kakarek ra sana tintalen
bakut i tahuat metuma tano
magirana tikenong, di hagae
no turadi ige sana."

Tike haine paile Iudeia iesene Jisas ga halon no natine kinong iga nurnur.
(Matiu 15:21-28)

24 Jisas ga hana leh mekaia
ma iga hana ter tano katano
tano taman Tair. Iga hana
lala kumaan ter tike hala be
tari turadi di nahula nes ie.
Sene be no nuno hinana pai
gale mun.
25 Tike haine a sana tanuo
ga sasoh tano nuno hinasik.
Ma be igate hadade ra ni-
anga utane Jisas iga hana
gom ise ter ie napu ta ira
kakine Jisas.
26 Iga ianga marmaris tane
Jisas be na hasur leise no
sana tanuo nong ga sasoh
tano nuno not no hinasik.
Ma ikino haine, paile Iudeia
ie. Di ga kaho ie tano
katano Ponisia tano tamat
na katano Siria.
27 Ma be Jisas ga nes be
pata be a Iudeia ie, iga tange
tana, "Pata. Da huna tabar
baak ira bulu na Iudeia.
Paile tahut be da ise tabar ira
pep ma ira nian adi ra bulu."
28 No haine ga balu ie,
"Maso, no watong! Iesene
ira pep iat mon bileng, di la
enen ira petnaa di ira bulu
menapu tano teol na nian."
29 Jisas ga tange baling
tana, "Kinong no num bin-
abalu ukira ho iou i bilai,
nu baling ma nu nes be no
sana tanuo te sur sukun no
natim."
30 Io, no haine ga hana
baling ter tano nuno hala ma
iga nes no natine ma iga noh
ter. Ma no sana tanuo gate
sur sukun ie.

Jisas ga halon tikenong ga talingaro ma iga katol bileng.

31 Io, Jisas ga hana leh
mekaia Tair gom kutus kaia
tano taman Saidon gom
hanasur ter tano tamat na
taho kis Galili naramon tano
katano Dekapolis.

32 Tike talingaro ma ra katol bileng ie, ari turadi di ga
kap hawat ter ie ukaia hone
Jisas. Ma di ga duan ie be
na bul ira lumana ta ikino
tunana waing inage hadado
ma inage ianga timaan bal-
ing.
33 Be Jisas gate lamus ha-
sisingen leh ie ta ira matan-
abar, iga bul ira iruo kaskas
na lumana ta ira airuo talin-
gana no turadi. Io, namur
iga iaiabis ter ta ira kaskas
na lumana ma igom sigire no
karamena no turadi.
34 Iga manga marmaris ma
iga tange tano nianga nudi
ira Iudeia, "Epata," pipilaina
horek: "Tapapos!"
35 Ikino pana bung iat
mon, ira talingana no turadi
ga tapapos, no karamena ga
mamaan ma iga ianga palai
leh um.
36 Io, Jisas ga ianga dades
ta ira turadi be pa di nale
hinawas ta ikino linge igate
gil ter. Sukmaal be Jisas ga
tingtigel hadades ira turadi,
di ga madung ter at ura hin-
inaawas.
37 Ira turadi ing di ga
hadade ira nianga utane
Jisas di ga manga karup ma
di ga ngangao sakit ma di
ga tange, "I gil timaan at ira
linge bakut. Ma ira talingaro
bileng, i papos ira talinga di
kaie di ge hadado. Ma ira
tabuna nianga bileng, di te
ianga."

8

Jisas ga tabar ira aihet na arip.

(Matiu 15:32-39)

1-2 Taitus ikino pana bung
a tamat na matanabar sakit
ga hanawat hulungan bal-
ing. Iga pata bileng um adi
ta nian, kaie ne Jisas gom
tato hawat ira nuno bulu na
harausur ukaia ho ie, igom
tange ta di, "Aiou manga
marmaris uta kakarek ra
matanabar. Di te kis tikai
ma iou aitul a bung ma pata
um adi ta nian.
3 Be ni tule ise di ter ta ira
nudi taman, ari di na mat
kalo ura adi tari na ngas ki-
nong ira nudi taman i manga
tapa."
4 Ira bulu na harausur di
ga tange tana, "Paile tale
be tikenong na silihe leh
ta haleng na nian ura adi
ira matanabar. A hurlamin
kakarek."
5 Io, Jisas ga tiri di, "Aise
ra katano beret kike ho mu?"
Ma di ga balu ie, "A liman
ma iruo na katano."
6 Io, iga tange ta ira matan-
abar be di na kis napu. Ma
be igate kap leh ira liman
ma iruo na katano beret ma
igate tanga tahut ter tane
God urie, iga pidik. Io, iga
ter ta ira nuno bulu na ha-
rausur be di na palau ira
matanabar. Ma ira bulu na
harausur di ga pet haruatne.
7 Iga mon bileng a bar
hana not no aen kaia ho di.
Ma ne Jisas ga sasaring urie
gom ter ta ira nuno bulu na
harausur ma iga tange ta di
be di na palau bileng me.
8 Ira matanabar di ga ian
di gom hahos. Namur

7:36 Mak 1:43-45 **7:37** Ais 35:5 **8:1-2** Mak 6:34-44

ira bulu na harausur di ga
hahung a liman ma iruo na
kalot ma ira subanaa di.
9 Io, Jisas ga tule ise um ira
matanabar. Hutate ma in-
age aihet na arip ira matan-
abar.
10 Io, iga kawas tikai
ma ira nuno bulu na
harausur tano mon, di gom
balos ukaia tano katano
Dalmanuta.

Jisas pai gale sip be na gil ter tike hakilang ta ira ut na sana.
(Matiu 16:1-4)

11 Io, ari Parisi di ga
hanawat, di gom hargor
tikai ma ne Jisas. Di ga tiri
ie be na gil tike hakilang ura
hamanis be God ga tule ie be
pata. Di ga gil hobi be Jisas
nage puko ta ikinong ra nudi
harwalar.
12 Iga kilingane ra tamat
na tirih naramon tano nuno
lon ma igom tange, "Aiou
manga marmaris. A tutuno
be mu ira turadi ta kinin ra
nilon katiak, mu la nesnes
ira nugu pinapalim, iesene
mu tirtiri at baak iou be ni
gil ter tike hakilang ta mu.
Mu hadado baak! Aiou pa
nile gil ta hakilang ta mu
kakarek ra turadi."
13 Io, Jisas ga hana sukun
ira Parisi, igom karwas lala
ter tano mon tikai ma ira
nuno bulu na harausur, di
gom balos no tamat na taho
kis Galili utusu tike palpal.

A harakatom ta ira hausur gar na Parisi.
(Matiu 16:5-12)

14 Ma ira nuno bulu na
harausur di ga luban ura
kapkap ta nian. Tike hana
katano beret sene mon di
ga kapkap hanane naramon
tano mon.
15 Jisas ga hakatom ira
nuno bulu na harausur ma
tike nianga harharuat utano
is nong ila sinimuan haiah
tano beret ige la laalet. Kaie,
igom tange be, "Mu na bal-
aure mu ta ira is nudi ira
Parisi ma ira is tane Herot,
no king."
16 Io, ira nuno bulu na ha-
rausur di ga iangianga bal-
ing at ta di ma di gom tange,
"I tange hokike kinong pata
adait ta beret."
17 Jisas ga nunure kilam
ira linge di ga tangtange,
kaie, igom tange ta di, "Aiou
tapunuk be mu tange be
pata ta haleng beret. Pa mu
le nes kilam ma pa mu le
palai iat baak? Aiou lik be
a ul hot mu.
18 A mon mata mu, iesene
pa mu le nesnes kilam. A
mon talinga mu, iesene pa
mu le hadade kilam. Ho-
haam, pa mu le lik kawase
ira nugu pinapalim?
19 Mu te luban ing iou ga
pidik ira liman na katano
beret ura adi ira liman na
arip na matanabar? Aise ira
kalot na subana nian mu ga
hahung?" Di ga balu ie ma
di ga tange, "A sangahul ma
iruo na kalot."
20 "Aise bileng ira kalot na
nian mu ga hahung ing iou
ga pidik ira liman ma iruo
na beret ura adi ira aihet na

8:12 Matiu 12:39; Luk 11:29 **8:15** Luk 12:1 **8:17** Mak 6:52 **8:19** Mak 6:41-44

arip na matanabar?” Di ga
balu ie ma di ga tange, “A
liman ma iruo na kalot.”
21 Io, iga tange ta di, “Ho-
haam, pa mu le palai iat
baak?”

Jisas ga hananaas tike pulo tuma Betsaida.

22 Io, di ga sapa Betsaida
ma ari matanabar di ga
lamus tike pulo ukaia hone
Jisas di gom saring ie be na
sigire no pulo.
23 Jisas ga palim no
lumana no pulo gom lamus
hasur ie mekaia nataman.
Ma be Jisas gate iabis ter ira
iruo matana, io, iga bul ira
iruo lumana tano pulo, ma
ne Jisas ga tiri ie, “U te nes
ta linge?”
24 Io, no pulo ga tadeng
ma iga tange, “Aiou nes ra
turadi hora dahe, iesene di
hanana.”
25 Tike pana baling Jisas
ga palim ira iruo matana no
pulo. Io, no pulo ga nanaas
dades gom nanaas baling.
Namur iga nes timaan ira
linge bakut.
26 Jisas ga tule leise ie ma
iga tange, “Waak u hana
baling utusu Betsaida. Nu
hana takados utuma hono
num hala.”

Pita ga tange hapuasne be Jisas aie no Mesaia.

(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

27 Io, Jisas ma ira nuno
bulu na harausur di ga
hanana ta ira taman hutate
tano taman Kaisaria Pilipai.
Jisas ga tiri di kaia na ngas,
“Ira matanabar di la tang-
tange be iou nesi?”
28 Io, di ga tange, “Ari di
tange be Jon no ut na bap-
tais, ma ari be no tangetus
Elaija dak, ma ari at bileng
be ta tikenong ta ira mes na
tangetus.”
29 Ma ne Jisas ga tiri di,
“Ma mu, mu tange be iou
nesi?” Pita ga balu ie ma iga
tange, “Augo no Mesaia.”
30 Io, Jisas ga hakatom ira
nuno bulu na harausur be
waak di hinawase tikenong
be aie nesi.

Nu pusak no num kabai.

(Matiu 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Ma namur Jisas ga tur
leh be na hausur ira nuno
bulu na harausur horek:
“Nong a Turadi ie na kilin-
gane a haleng na harubaal.
Ma ira tamat, ira tamat na
pris, ma ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses
di na harus ise ie ma da
ubu bing ie. Ma ta aitul a
bung na pataam na tut hut
baling.”
32 Jisas ga manga ianga
palai uta ikin. Io, ne Pita
ga lamus hasisingen ie, igom
tur leh ura pirpir ie be waak
i tangtange hobi.
33 Iesene be Jisas ga tahu-
rus baling iga nes ari ta
ira nuno bulu na harausur,
igom pir ne Pita horek:
“Hana leh um, Satan. Paule
lik ira sinisip tane God. U
liklik ira sinisip gar na turadi
mon.”

8:28 Mak 6:15 **8:29** Jon 6:68-69; Mak 9:9 **8:34** Matiu 10:38-39; Luk 14:27

34 Namur Jisas ga tato leh
ira matanabar ma ira nuno
bulu na harausur ukaia ho
ie, igom tange, “Ing be
tikenong i u ra murmur iou,
na mat ira num sinisip ta
ikin ra ula hanuo. Nu pusak
no num kabai ma nu mur
iou.
35 Aiou tange hobi kinong
nesi ta tikenong i lik hatamat
sene mon no nuno nilon, pai
nale hatur kawase no nuno
nilon tutuno. Iesene be nesi
nong i bala ter no nuno nilon
ura utagu ma no tahut na
hininaawas bileng, na hatur
kawase um no nuno nilon
tutuno.
36 Ma ina hatahutne
tikenong hohaam, be na
tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano
nuno nilon tutuno?
37 Io kaie, tikenong na kul
pukus no nuno nilon tutuno
ma ra so? Pata iat!
38 Taitus kakarek ra bung
ira matanabar di la tutur
talur God ma di manga sana.
Taitus ikin ra sana pana
bung be ta tikenong i harus
leise iou ma ira nugu nianga,
io, namur Nong a Turadi ie
na harus leise bileng ie be
na hanawat ma no minamar
tano nuno Mama tikai ma
ira halhaaliena angelo.”

9

1 Ma ne Jisas ga tange
habaling ta di, “Mu hadado
baak! Tari ta mu kakarek
pai nale mat tuk ter be mu
na nes no kingdom tane God
be ite hanawat ma ra dades.”

Jisas ga ries.
(Matiu 17:1-8; Luk 9:28-36)

2 Ma be a liman ma tike na
bung gate pataam, Jisas ga
lamus Pita, Jemes, ma ne Jon
utuma ra tamat na uladih
ing pata tari kaia. Ma ne
Jisas ga ries ra matmataan ta
duhat.
3 Ira kinasine ga hilahile
ma iga manga ponpon ta ira
mol tano ula hanuo ing pa
dile haruat ura gisgis hobi.
4 Ma ne Elaija ma ne Moses
dur ga harapuasa ter ta di,
duhat gom wowor ma ne
Jisas.
5 Ma ne Pita ga tange tane
Jisas, “Tena harausur, i bilai
ing mehet kis kira. I tahut be
mehet na gil aitul a palpalih,
tikenong a num, tikenong
tane Moses, ma tikenong
tane Elaija bileng.”
6 Iga tange hobi kinong be
duhat ga nes kike, duhat ga
manga burut, ma pai gale
hanunure be na tange ho-
haam.
7 Ma namur tike bahuto ga
hanawat, igom pulus di, ma
ra ingana tikenong ga ianga
huat naramon tano bahuto
iga tange, “No natigu ikin
nong iou manga sip ie. Mo-
hot na hadade ie!”
8 Kaie iat mon duhat ga
nanaas hurbit iesene duhat
pai gale nes ta tikenong.
Jisas sene um ga tur tikai ter
ma duhat.

*Tikenong hoke no tange-
tus Elaija gate hanawat*

8:38 Matiu 10:33 **9:1** Mak 13:30 **9:2** 2 Pita 1:17-18; Apostolo 3:22

nalalie tano Mesaia.
(Matiu 17:9-13)

9 Io, be duhat ga hananasur metuma ra uladih, Jisas
ga tange hadades ta duhat.
Ma iga tange be duhat pai
nale hinawase ta tikenong ta
ikin ra linge duhat ga nes
ie. Duhat na hinawas um
namur be Nong a Turadi ie
na tut hut baling sukun ra
minat.

10 Duhat ga hadade ing iga
tange, sene be duhat sene
iat duhat ga woworane ie
horek: "I lik hohaam ing i
tange be Nong a Turadi ie
na tut hut baling sukun ra
minat?"

11 Ma duhat ga tiri Jisas be,
"Ura biha ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses di
la tangtange be no tangetus
Elaija iat na hanawat nalalie
tano Mesaia?"

12 Jisas ga balu duhat ma
iga tange be, "Io, a tutuno,
di ira tena harausur di tange
be Elaija na huna hanawat
ura gilgil hatakadosne ha-
baling ira linge bakut. Iki-
nong i tutuno, kaie i tutuno
bileng be Nong a Turadi ie
na kilingane iat a haleng na
harubaal ma da suro leise ie
hoke ira pakpakat tane God
i tange.

13 Di ira tena harausur di
tange be Elaija na hanawat
baak, iesene iou hinawase
mohot be tikenong hoke
Elaija gate hanawat ter! Ma
hoke ira pakpakat tane God i
tange, di ga gil haruatne ira
nudi sana sinisip utana."

Be ira nuno bulu na ha-
rausur pai gale haruat, Jisas
ga hasur leise tike sana tanuo
tano bulu.
(Matiu 17:14-21; Luk 9:37-
43)

14 Be duhat ga me hana
tupas ari ta ira bulu na ha-
rausur duhat ga nes a tamat
na matanabar sakit tikai ma
di. Ma ari tena harausur ta
ira harkurai tane Moses di
ga hargor ma di.

15 Ikino pana ing ira
matanabar di ga nes leh Jisas
di gom manga karup. Ma di
ga hilor leh ie ura haatne leh
ie.

16 Ma ne Jisas ga tiri di,
"Mu hargor ma di ura gena
so?"

17 Io, tikenong ta ikinong
ra matanabar ga balu ie ma
iga tange, "Tena harausur,
iou lamus no natigu tunana
ukira ho ugo kinong a sana
tanuo te sasoh tana ma pai
lale iangianga.

18 Ma ing be no sana tanuo
na ubu ie, ila isise ter ie ra
pu. Io, a buse ila sursur
tano hono, ila hatagiris na
ngise ma ila be pidos ter. Ma
iou tange ta ira num bulu na
harausur be di na hasur leise
no sana tanuo tana, iesene
pa dile haruat."

19 Jisas ga tange ta di, "Mu
ira matanabar katiak, pa mu
le nurnur urah? Maris! Pa
nile kis lawas tikai ma mu
kira napu ura harahut mu
waing mu nage nurnur. Mu
lamus no bulu ukira ho iou!"

20 Di ga lamus ie ukaia
hone Jisas. Ma be no sana

9:12 Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3 **9:13** Matiu 11:14

tanuo ga nes Jisas kaie iat
mon iga ise ter no bulu ra pu
gom ubu hababa ie. Ma no
bulu ga tapulpul hurbit ma
iga buse bakut um no hono.
21 Ma ne Jisas ga tiri no
mama tano bulu horek: 'Iga
tur leh hunangesa ikin ila
ububu ie?"

Ma iga balu ie igom tange,
"Tur leh iat baak nalalie ing
iga not no bulu.
22 Ma a haleng na bung ila
isise ter ie ta ira eh ma ta ira
taho bileng waing na bing ie.
Be nu petlaar ta linge tana,
nu marse mir ma nu harahut
mir!"
23 Jisas ga tange tana,
"Urah u tange be ing iou ni
petlaar? Nong i nurnur na
petlaar ira linge bakut."

24 Kaie iat mon no mama
tano bulu ga tange, "Maso!
Aiou nurnur, sene be nu
harahut bileng ira sunupi
tagu ura nurnur!"

25 Be Jisas ga nes ira
haleng na matanabar di ga
hananawat hulungan, iga
ngaluane no sana tanuo, iga
tange tana, "Augo ra ngulo
ma ra talinga ba na sana
tanuo, iou tange hadades
tam be nu sur sukun ie
ma waak um u sasoh baling
tana."

26 Ma be igate kup ma iga
ubu hababa ter ie, io, iga sur
sukun ie. Ma no bulu um ga
ngan hoke be ite mat, kaie
ira haleng di gom tange, "Ite
mat!"

27 Sene be Jisas ga palim
no lumana gom sel hatut ie.
Io, no bulu ga tur nalu.
28 Ma be Jisas ga lala nara-
mon ra hala ira nuno bulu
na harausur di ga tiri ku-
maan ie horek: "Urah mem
paile haruat ura tultule ha-
sur leise no sana tanuo?"
29 Jisas ga balu di gom
tange, "A sinsaring sene
mon i haruat be na ha-
sur leise ira mangana sana
tanuo hokike."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Ma ne Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di ga
hana sukun ikino taman di
gom hana kutus no katano
Galili. Jisas pai gale sip
be ta nong na nunure be
ikana ha kinong iga hausur
ira nuno bulu na harausur
horek: "Da tule ter Nong a
Turadi ie ta ira turadi ing di
na ubu bing ie. Ma ta itul a
bung na pataam na tut hut
baling."
32 Iesene pa di gale palai
ta ikin ra nianga ma di ga
burut be di na tiri ie.

Nesi i tamat tutuno?
(Matiu 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Io, be Jisas ma ira
nuno bulu na harausur di
ga hanawat Kapeneam ma
be di ga kis ter naramon ra
hala, Jisas ga tiri di be, "Aso
ikinong mu ga hargor pane
ie na ngas?"

9:23 Matiu 21:21; Mak 11:23 **9:26** Mak 1:26 **9:30-31** Jon 7:1 **9:30-31** Mak 8:31; 10:32-34 **9:32** Luk 9:45

34 Ma iesene di ga kis ma-
tien ter um, kinong di ga
hargor na ngas be nesi ta di
i tamat.
35 Ma ne Jisas ga kis ter,
io, iga tato ira nuno sangahul
ma iruo igom tange, “Be ta
tikenong i sip be na kis na
tamat, i bilai be na gil hasik-
sik ie ma ina tultule ta mu
bakut.”
36 Ma iga palim leh tike
not no bulu gom hatur ie
nalamin. Io, iga gagawane ie
gom tange ta di horek:
37 “Ing be nesi ta nong i
bala leh tike not no bulu ho
ikin, kinong i nunure be iou
sip hobi, io, i bala leh iou
bileng. Ma be nesi i bala leh
iou, paile bala leh sene mon
iou, i bala leh bileng nong ga
tule iou ukira.”

Be tikenong paile tur ta nong tike palpal, i tur tikai ma ne Jisas.
(Luk 9:59-60)

38 Io, Jon ga tange tane
Jisas, “Tena harausur, mem
ga nes tupas tikenong iga
hasur leise ira sana tanuo
ma no hinsam. Ma mem
gom tigel ie kinong pai lale
murmur dait.”
39 Jisas ga tange, “Waak
mu tigel ie. Be tikenong na
gil ra dades na gingilaan na
kinarup ma no hinsagu, na-
mur baling pai nale haruat
ura tangtange hagae iou.
40 Be tikenong paile malok
ta dait, dait ma ie.
41 Mu hadado baak! Be
tikenong na hamamo mu ma
tike gingop na taho, kinong
i nunure be mu la murmur
iou, ikino turadi na hatur
kawase iat no nuno kunku-
laan.”

Nu waak leise ira linge ing na harara ugo.
(Matiu 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 Ma ne Jisas ga tange
habaling horek: “Nes di rek
ra hansik na bulu. Di nur-
nur tagu ma be tikenong na
ura harara tikenong ta di,
igor tahut tana be da tigel
bat ie. Na tahut be da
huna kubus tike tamat na
hot sakit tano kodonana ma
da ise ie utusu na tes, nahula
harara tikenong ma ina kap
ra tamat na harpadano na-
mur.
43 Kap leise ira sana lilik
ing na harara no num nilon.
Tike hapupuo tana horek.
Be tike lumam i harara ugo
nu kato kutus leise ie. I
tahut dahine be nu salo tano
nilon tutuno ma ra kum ugo.
Sene be paile manga tahut
be da ise ugo ma ira iruo
lumam bakut ukaia tano ula
eh nong pai lale matmat.
44 [Kaia tano ula eh ira
sisi ta ira tamai di pai lale
matmat ma no eh paile tale
be da pusi ie.]
45 Ikin ra hapupuo bileng i
haruat hobi. Be tike kakim
i harara ugo nu kato kutus
leise ie. I tahut dahine be
nu salo tano nilon tutuno
ma ra kum ugo. Sene be
paile manga tahut be da ise
ugo ma ira iruo kakim bakut
ukaia tano ula eh.

9:35 Luk 22:24; Matiu 20:25-27; Mak 10:43-44 **9:37** Matiu 10:40 **9:40** Matiu 12:30; Luk 11:23 **9:41** Matiu 10:42 **9:43** Matiu 5:30

46 [Kaia tano ula eh ira
sisi ta ira tamai di pai lale
matmat ma no eh paile tale
be da pusi ie.]
47 Tike hapupuo bileng
horek. Be tike matam i
harara ugo nu luar leise
ie. I tahut dahine be nu
salo tano nilon tutuno ma ra
matakale ugo. Sene be paile
manga tahut be da ise ugo
ma ira iruo matam bakut
ukaia tano ula eh.
48 Kaia tano ula eh ira
sisi ta ira tamai di pai lale
matmat ma no eh paile tale
be da pusi ie.
49 "No eh la tuntun
leise ira sana hoke ira
harubaal ila walwalar dait
be dait nage tahut bileng.
Hokakarek bileng, di la
bulbul sol ta ira nian inage
kis lawas ma pai nale sana.
50 Sol i manga harahut,
iesene be no nuno dades ura
harahut ite pataam, no nuno
dades na hanawat baling ho-
haam? Paile tale. Hoke
no sol i harahut, mu bileng,
mu na harahut ma ina mon
malum harbasie ta mu."

10

*Jisas ga hausur tano tin-
talen na hagaha tinolen.*
(Matiu 19:1-12; Luk 16:18)

1 Namur Jisas ga hana
talur ikino taman, igom
hana utuma tano katano
Iudeia ma iga balos utua tike
palpal tano taho Ioridan. A
tamat na matanabar baling
di ga hana tupas ie. Iga
hausur habaling di hoke iat
igit gilgil.
2 Ma ari Parisi di ga
hanawat ura walwalar Jisas
be pai nagele balu timaan
no nudi tiniri. Di ga tiri
ie horek: "I takados ta ira
nudait harkurai be tike tu-
nana na ise no nuno haine?"
3 Io, Jisas ga balu di be,
"A harkurai ie hohaam nong
Moses ga ter ie ta mu?"
4 Di ga tange be, "Moses ga
waak ise ter ta dait be tike
tunana na pakat ter ra ni-
anga palai ura pales tinolen
ta dur ma no nuno haine, io,
na tule leise ie."
5 Io, Jisas baling ga tange,
"Moses ga pakat ikin ra
harkurai kinong ira tinga
mu ga dades.
6 Iesene tano hatahun tano
hakhakisi, *'God ga gil dur
be tikenong na tunana ma
tikenong na haine.*
7 *Taitus ikin no burwana
no tunana nage hana sukun
no nuno mama ma no nuno
makai, ma dur na kis tikai
ma no nuno haine.*
8 *Ma dur na tikenong.'* Io,
dur pai nale airuo baling.
Dur na tikenong.
9 Waak tike turadi mon
i pales harbasiane ikin ra
linge kinong God gate kubus
pakur ter dur."
10 Be di ga kis ter naramon
tike hala, ira nuno bulu na
harausur di ga tiri habaling
Jisas ta ikin ra linge.
11 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Be tikenong na ise no
nuno haine ma ina tole tike

9:47 Matiu 5:29 **9:48** Ais 66:24 **9:50** Matiu 5:13; Luk 14:34 **10:4** Lo 24:1-4; Matiu 5:31 **10:6** Stt 1:27; 5:2 **10:7** Stt 2:24; Epesas 5:31-33 **10:11** Matiu 5:32

mes na haine, ite gil sasana
tano luaina haine, kinong ite
noh tikai ma tike mes, paile
nuno ie.
12 Ma be tike haine na
ise no nuno tunana ma ina
tole tike mes na tunana aie
bileng ite gil sasana kinong
ite noh tikai ma tike mes,
paile nuno ie.”

Na tahut be da hatur kawase no kingdom tane God hoke ira not no bulu.
(Matiu 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Ira matanabar di ga lam-
lamus ira not no bulu ukaia
hone Jisas be na bul ira
lumana ta di. Sene be ira
nuno bulu na harausur di
ga bor dong ing di ga lamus
hawat ira not no bulu.
14 Be Jisas ga nes hobi iga
ngalngaluan ma igom tange
ta di, “Mu waak leise ira
bulu ukira ho iou. Pa mu
nale tur bat di kinong no
kingdom tane God ta di ie
ira mangana not no bulu
hokakarek.
15 Mu hadado baak! Be
tikenong pai nale hatur
kawase no kingdom tane
God hoke tike not no bulu,
pai nale lala tana.”
16 Io, iga rapa leh ira
not no bulu ma iga bul ira
lumana ta di ma igom idane
di.

I manga dades be tike wa-tong na salo tano kingdom tane God.
(Matiu 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Be Jisas ga hatahun hi-
nana baling, tike tunana ga
hilo huat ter tana igom saga
bukunkek menalalie tana.
Io, igom tiri Jisas, “Bilai na
tena harausur, iou ni gil ra
so waing iou ni kap no nilon
pai nale pataam?”

18 Jisas ga tange tana, “Nu
lilik timaan tano burwana
urah u kilam iou be a bilai
iou. Pata ta tikenong paile
bilai. God sene mon i bilai.
19 U nunure ira harkurai
tane Moses: *‘Waak u harubu bingibing bia. Waak u noh tikai ma tikenong pata be a num ie. Waak u kukuman. Waak u hinawas harakale uta tikenong.* Waak u
habota leh tike linge gar na
mes. *Ma nu ru no num mama ma no num makai.’ ”*

20 No tunana ga tange tane
Jisas, “Tena harausur, ing
iou ga bulu leh ma tuk ka-
tiak iou la murmur bakut
kakarek ra harkurai.”

21 Be Jisas ga nes ie iga
sip ie. Io, iga tange tana,
“Tike linge sene mon paule
gil baak ie ma u supi ie.
Hana, ma nu suhurane ira
num inton ma ira num linge
bakut, ma nu ter ira bar-
barat ta ira maris waing
nuge hatur kawase ira tamat
na hartabar tuma nalu. Na-
mur, nu hilo ma nu mur
iou.”

22 No tunana ga tapunuk
be iga hadade hokike. Io,
iga hana leh ma ra bala
marmaris kinong a tamat na
watong ie.

23 Ma ne Jisas ga nes har-
basiane ira nuno bulu na
harausur igom tange ta di, “I
manga dades be tike watong

10:15 Matiu 18:3 **10:19** KBk 20:12-17; Lo 5:16-20

na salo tano kingdom tane
God!”
24 Ira bulu na harausur di
ga karup ta ira nuno nianga.
Ma ne Jisas ga tange habal-
ing ta di, “Ira nugu subulo, i
manga dades ura sinalo tano
kingdom tane God!
25 Ma be tike watong i sip
be na salo tana, na manga
dades tana. I malus ta dur be
tike kamel na hurungo tano
matana nil na dudungut be
tike watong na salo ta ikino
kingdom tane God.”
26 Ma di ga manga
karup, di gom tangtange
harbasiane ta di, “Be hokike,
i nanaas be pata tikenong
paile haruat ura kapkap no
nilon tutuno. Naka?”
27 Ma ne Jisas ga nes di ma
igom tange, “Ira turadi mon,
pa dile haruat uta ikin. Sene
be God i haruat kinong ira
linge bakut God i haruat ura
gilgil.”
28 Io, Pita ga tange tana,
“Nes, ira numem linge
bakut, mem te hana sukun
ter ura murmur ugo.”
29-30 Ma ne Jisas ga tange,
“Mu hadado baak! Nesi
tikenong i hana sukun no
nuno taman, ira tesne, ira
hainine, no nuno makai,
no nuno mama, ira na-
tine, be ira nuno lalong
ura utagu ma tano tahut
na hininaawas, io, na hatur
kawase leh ra haleng bal-
ing ta ikin ra pana bung.
Na mon tike maar baling
ira taman, tesne, hainine,
makai, natine, ma lalong, ma
da hangungut ie bileng. Ma
ina hatur kawase bileng no
nilon nong pai nale pataam
tano pana bung na hanawat
namur.
31 Ma a haleng ing di wa-
tong kakarek, di na maris
namur. Ma di ira maris
kakarek, di na watong na-
mur.”

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Ma di ga murmur no
ngas utuma Ierusalem, Jisas
ga lilie hanana ta di. Ma
ira nuno bulu na harausur di
ga karup ma ira matanabar
ing di ga murmur ie, di ga
burut. Ma ne Jisas ga tato
gilamis leh ira sangahul ma
iruo gom hinawase di ta ira
linge na hanawat tana.
33 Ma iga tange ta di,
“Mu hadado timaan. Dait
hananahut um utuma
Ierusalem ma da ter leise
um Nong a Turadi ie ta ira
tamat na pris ma ta ira tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses. Ma di na kure
be da ubu bing ie. Kaie di na
ter leise ie ta ira luma di ing
pa dile Iudeia.
34 Ma di na hasakit saasa
tana, ma di na iabis ie,
hadakdak ie, ma di na ubu
bing ie. Ma aitul a bung na
sakit, na tut hut baling.”

Tikenong i sip be na tamat, na tultule.
(Matiu 20:20-28)

35 Io, Jemes ma ne Jon,
ira natine Sebedi, dur ga
hanawat ter tane Jisas, dur

10:31 Matiu 20:16; Luk 13:30 **10:32** Mak 8:31; 9:31

gom tange tana, “Tena harausur, mir sip be nu gil tike linge ta mir.”

36 Ma iga tiri dur, “Mur sip be ni gil so ta mur?”

37 Ma dur ga balu ie, “Be nu kis tano num minamar na king, mir sip be nu haut be mir na kis tikai ma ugo, tikenong tano kata na lumam ma tikenong tano kesa na lumam.”

38 Ma ne Jisas ga tange ta dur, “Mur paile palai tano linge mur tirtiri be ni gil ie ta mur. Mur tale be mur na kap no ngunungut nong iou ni kap ie? Ma mur tale be mur na salo ta ira linge ing da gil tagu?”

39 Dur ga balu ie, “Mir tale.”

Ma ne Jisas ga tange ta dur, “I tutuno be mur na kap no ngunungut nong iou ni kap ie. Ma mur na salo ta ira linge ing da gil tagu.

40 Sene be tano kinkinis tano kata na lumagu be no kesa na lumagu, paile nugu linge ura terter. Ikinong a linge tane God. Ma ina ter ie ta di ing igate tagure haruatne ira nudi kinkinis.”

41 Be ira sangahul na bulu na harausur di ga hadade hobi, di ga ngalngaluan ter tane Jemes ma ne Jon.

42 Io, Jisas ga tato hulungan di ma igom tange, “Mu palai ta di ing pa dile Iudeia. Dong ing di lik be a lilie di, di la hatamat habaling di ma di la hanapu ira mes. Ma ira nudi watong di la manga kurkure di.

43 Iesene be paile haruat hobi ta mu. Be tikenong i sip be na tamat nalamin ta mu, na tultule ta mu.

44 Ma be tikenong i sip be na tur lie nalamin ta mu, na manga tultule ta mu bakut.

45 Mu na gil hobi kinong Nong a Turadi ie pai gale hanawat be di nage tultule tana. Iga hanawat be na tultule ta di, ma ina ter no nuno nilon hoke tike but na kunkulaan ura kulkul halangalanga ira haleng.”

Jisas ga halon Batimias no pulo.

(Matiu 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Io, di ga hanawat tuma tano taman Ieriko. Ma ne Jisas ma ira nuno bulu na harausur tikai ma ira tamat na matanabar sakit, di ga hanana leh um mekaia. Ma tike pulo, a hinsana ne Batimias, no natine Timias, ga kis ter tano gagena ngas.

47 Ma be iga hadade be aie Jisas nong me Nasaret, iga haburuana be na kakango igom tange, “Jisas, augo no tubu ne Dawit, nu marse iou!”

48 Io, a haleng matanabar di ga bor ie be na kis matien. Iesene ikinong ra pana iga manga kakongane nalu balik igom tange, “Tubu ne Dawit, nu marse iou!”

49 Ma ne Jisas ga tur ma igom tange, “Mu tule ie ukira.”

10:38 Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39** Apostolo 12:2; Ninanaas 1:9 **10:42** Luk 22:25-26 **10:43** Matiu 23:11; Mak 9:35

Io, di ga tato no pulo
ma di gom tange tana, "Nu
balaraan ma nu tut! I taato
ugo!"
50 Io, iga ise ter nong tike
sigasige, iga sila tut ma igom
hanawat ter tane Jisas.
51 Ma ne Jisas ga tiri ie,
"U sip be iou ni gil hohaam
tam?"
No pulo ga balu ie, "Tena
harausur, iou sip be iou ni
nanaas."
52 Ma ne Jisas ga tange
tana, "Hana. No num nur-
nur te halon ugo." Kaie
iat mon iga tapapos ira iruo
matana gom mur leh Jisas
tano ngas.

11

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no king nong Israel ga kiskis kawase ie.

(Matiu 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1-2 Di ga hanawat ter
tane Betpasi ma ne Betani
kaia hutate Ierusalem tano
uladih Olip. Io, Jisas ga tule
airuo ta ira nuno bulu na
harausur ma iga tange ta
dur, "Mur na hana ter tano
taman menalalie ta mur ma
ing mur na hana lala ter
tano taman, kaie iat mon
mur na nes leh tike sigar
donki di kubus kawase ter
ie. Pata baak tikenong paile
kisi ie. Mur na lapus ie, io,
mur na sel hawat ie ukira ho
iou.
3 Be tari di na tiri mur be,
'Mur gil hobi urah?', mur na
hinawase di, 'No Watong i
sip ie ma namur dahine ina
tule hawat habaling ie.' "
4-5 Io, dur ga hana leh ma
dur ga nes leh tike sigar
donki di ga kubus ter ie tano
matanangas tike hala ma iga
tur ter tano ngas. Be dur
ga laplapus ie, ari turadi ing
di ga tutur hanana hutate di
ga tiri dur, "Mur laplapus no
sigar donki urah?"
6 Dur ga balu di hoke iat
Jisas gate hinawase ter dur.
Io, di ga waak leise ter dur.
7 Dur ga sel hawat no
sigar donki ukaia hone Jisas,
dur gom pulus no tihine no
donki ma ari ta ira nudur
mol. Io, Jisas ga kawas hut
gom kis nalu ine.
8 A haleng turadi di ga
kap leise ari ta ira kinasi
di, di gom palase mur no
ngas me. Ari di ga palase
ira singara dahe ing di gate
kato. 9 Dong ing di ga lilie
hanana ma dong ing di ga
murmur hanana di bakut di
ga kakongane hanane be,
"Pirlet God!
No haridan na kis tano nong
i hanawat ura gilgil
haruatne ira sinisip
tano Watong!
10 God te idane nong i
hanawat ura kapkap
no tamat na kinki-
nis tano hintubu dait
Dawit, no king.
Pirlet God nong i kis tuma
nalu sakit."
11 Io, Jisas ga hana lala
ter tano tamat na taman
Ierusalem igom hana utuma
tano tamat na hala na lotu.
Be igate nes bakut ter ira

10:52 Mak 5:34 **11:9** Sam 118:25-26

linge kaia, Jisas ma ira nuno sangahul ma iruo di ga hanasur utuma Betani kinong igate matarahien ruruk tuoi um.

Jisas ga tibe bing no ina papus.
(Matiu 21:18-19)

12 Tano bung menamur be di ga hanana leh mekaia Betani, Jisas ga taburungan.
13 Jisas ga nes metapa tike ina papus ma iga lubungien ter. Io, iga hana hutate igom nes timaan ie kinong iga lik be iga huei ter no ina dahe. Be iga hana hutate iga nes be a papana dahe sene kinong pai gale pana bung baak ta ira papus be na huei.
14 Jisas ga tange tano ina papus, "Pata um tikenong pai nale ian baling tam." Ma ira nuno bulu na harausur di ga hadade ing iga tangtange.

Jisas ga hapalaine no pipilaina tutuno tano hala na lotu tane God.
(Matiu 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Be di ga hanawat Ierusalem, Jisas ga hana lala tano tamat na hala na lotu igom bat hasur dong ing di ga susuhur ma dong ing di ga kukul kaia. Iga pulukane ira hator ta ira turadi ing di ga kikios ira barbarat, ma iga pulukane bileng ira kinkinis nudi ira turadi ing di ga suhsuhurane ira mon na hartabar.
16 Jisas ga tigel bileng di be pa di nale kap habaling ta linge ukaia naramon tano hala na lotu.
17 Io, iga hausur ira turadi gom tange, "Mu nunure timaan ter no nianga tane God di ga pakat ie i tange horek: *'No nugu hala na lotu, da kilam ie be a hala na sinsaring ta ira kaba huntunana bakut ta ikin ra ula hanuo.'* Sene be mu te gil balik ie hoke tike munmun ta di ira holmatau."
18 Io, ira tamat na pris ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses, di ga hadade ikin. Io, di ga tur leh ura sisilih be di na ubu bing Jisas hohaam kinong di ga burte ie. Ma di ga burte ie kinong ira matanabar bakut di ga karup ma di ga urur tano nuno harausur.
19 Io, be igate matmatarahien Jisas ma ira nuno bulu na harausur di ga hana sukun um no tamat na taman.

No mangana sinsaring nong i tur tikai ma no nurnur.
(Matiu 21:20-22)

20 Ra malane be di ga hanana tano ngas, di ga nes no ina papus ma igate maranga bakut.
21 Io, Pita ga lik leh ira nianga Jisas ga tange ter tano ina dahe, io, iga tange tane Jisas, "Tena harausur, nes baak! No ina papus nong u tibe bing ie, ite maranga."
22-23 Io, Jisas ga balu di, "Aiou manga sip be mu na nurnur tane God! Mu hadado baak! I tale bileng

11:13 Luk 13:6 **11:17** Ais 56:7; Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:22-23** Matiu 17:20

mu ta ira dades na linge
sakit hokakarek. Be nesi
tikenong na tange ta ikin ra
uladih, 'Taman tut, ma nu
tamaragat sur utuma ra tin-
gan tes,' ma be tuma nara-
mon tuno tana paile lilik
hararuo iesene i nurnur ter
iat be no linge i saring ie na
hatur kawase ie, God na ter
ie tana.
24 A burwana kaie iou nige
hinawase mu kakarek, be ta
mangana linge so mu saring,
mu na nurnur at be mu te
kap no puspusno, io, ina ter
ie ta mu.
25 Ma be u sasaring ma
u mon bala ngungut ter
tikenong, nu lik luban leise
ing ikinong ga gil ter tam
waing no num mama ku-
nununma ra mawe na lik
luban leise bileng ira num
sana tintalen.
26 [Iesene be paule lik
luban leise ing ikinong ga
gil ter tam, no num mama
kununuma ra mawe pai nale
lik luban leise bileng ira
num sana tintalen.]"

Ira tamat tano lotu di ga tiri Jisas be i kap no nuno dades meha.

(Matiu 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Io, di ga hanawat baling
ter tuma Ierusalem. Ma be
di ga hanana hanana nara-
mon tano tamat na hala na
lotu ari ta ira tamat na pris,
ma ari tena harausur ta ira
harkurai tane Moses, ma ari
tamat ta ira huntunana di ga
hana huat ter tana.
28 Io, di ga tiri Jisas "U
te kap ra tamat na dades
na harkurai meha kaie uge
gil kike ra linge, ma nesi i
bul hatamat ugo kaie uge gil
hobi?"
29 Jisas ga balu di, "Aiou
ni tiri mu tike tiniri ma be
mu na balu iou, io, iou ni
hinawase mu be nesi i ter
ra dades tagu kakarek iou ge
ngan horek.
30 Mu lik be Jon ga kap no
nuno pinapalim na baptais
metuma ra mawe be mekaia
ta ira turadi mon? Mu balu
iou!"
31 Di ga wowor nalamin
ta di at horek: "Be dait na
tange be Jon ga kap no nuno
pinapalim metuma ra mawe,
Jisas na tange ta dait be,
'Mu gorte nurnur mon ta ira
nianga tane Jon.'
32 Ma pa dait nale tange
bileng be Jon ga kap no nuno
dades ta ira turadi mon."
(Di ga tange hobi kinong di
ga burte ira turadi, urah a
haleng ta di ga nurnur be
Jon ga tike tangetus tutuno.)
33 Io, di ga balu Jisas be,
"Mem paile nunure."

Io, ne Jisas ga tange um
ta di, "Aiou bileng, iou pa
nile hinawase mu be iou kap
no nugu tamat na dades na
harkurai meha, kaie iou ge
gil hobi."

12

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.

(Matiu 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Io, Jisas ga hatahun
nianga ta di ma ra nianga

11:24 Matiu 7:7 **11:25** Matiu 6:14-15 **12:1** Ais 5:1-2

harharuat ma iga tange,
"Tike turadi ga so tike la-
long na puspusna wain. Iga
tumat luhutane ie ma ra
bala ma iga kil tike naan i
haruat ura papaas ruap no
puspusna wain. Iga tumat
bileng tike hunghung na hot
utuma nalu ura nesnes mur
no lalong na puspusna wain.
Be iga gil ter kike iga waak
ter no lalong ta dong ing di
ga kukule ie be di na balaure
ie ma igom hana leh baak
tano nuno hinana. 2 Be iga
mader ira puspusna wain
iga tule nuno tike tultule
utusu ho ira ut na balaura
lalong be na kap leh tari
puspusna wain ta di.

3 Sene be di ga palim
kawase ie, di gom hadakdak
ie, io, di ga tule pukus bia ise
ter ie.

4 Namur iga tule habaling
tike mes na tultule utusu ho
di. Ma di ga lawat no uluno,
di gom hamalahuan bileng
ie.

5 Iga tule habaling at
bileng tike mes ma ikinin
di ga ubu bing ie. Ma ari
haleng bileng iga tule habal-
ing. Ari di ga hadakdak ma
ari di ga ubu bing.

6 Io, tikenong kanaia be
na tule, a natine ie nong
ga manga sip ie. Iga tule
um ie menamur ta di bakut,
kinong iga tange be, 'Di na
ru no natigu.'

7 Sene be ira ut na bal-
aura lalong di ga tange har-
basiane ta di be, 'Ikino tu-
radi te hanawat nong na
rumahal. Kaia, dait ge
ubu bing ie waing dait nage
tinane ikin ra lalong.'

8 Io, di ga palim kawase
ie, di ga ubu bing ie, di
gom ise hasur ie metuma
naramon tano lalong na pus-
pusna wain."

9 Jisas um ga tange ta di
horek: "Aiou ni hinawase
mu ta ira linge ing no turadi
a nuno no lalong na gil. No
turadi na hanawat ma ina
ubu bing hagae kike ra ut na
balaura lalong, io, na ter no
lalong na puspusna wain ta
ari mes.

10 I tahut be mu na lik leh
no nianga tane God di ga
pakat ie i tange horek,
'No hot nong ira ut na pakila
hala di ga malok leise
ie kinong di ga lik be a
linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um
no dades na burwana
tano hala bakut.
11 No Watong at ga gil
hokakarek
ma i manga bilai sakit be
dait na nes ie.' "

12 Io, ira tamat tano lotu,
di ga walar be di na palim
kawase Jisas, kinong di ga
nunure be iga iangianga
harharuat at mon uta di.
Iesene di ga burte no tamat
na matanabar, io, di ga hana
sukun ie.

Di ga tiri Jisas be i takados be di na kul takis be pata.
(Matiu 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Io, namur, di ga tule ari
ta ira Parisi ma ari ing di la
murmur Herot no king ukaia

12:8 Hibru 13:12 **12:10** Sam 118:22-23 **12:13** Mak 3:6

hone Jisas be di na hakuni ie
ta ira nuno nianga.
14 Be di ga hanawat ter
tana, di ga tange tana, “Tena
harausur, mem nunure be a
tutuno na turadi ugo. Pau
lale tutur sene ma tikenong
kinong pau lale songsong
leh be a mangana turadi so
tikenong. U la hausur tutuno
iat tano lilik tane God i sip be
da mur. Io, hinawase mem,
I takados be dait na kul ter
no takis ta dong ing di kure
dait be pata?
15 Dait na kul no takis be
dait pai nale kul ie?”

Iesene Jisas ga palai tano
nudi nianga harabota, io,
igom tange ta di, “Mu sip be
mu na hakuni iou urah? Mu
kap baak tike siliwa ukira
nige nes ie.”
16 Io, di ga kap hawat no
siliwa gom tiri um di, “A
hapupuo ta nesi ikin ma a
hinsa nesi ikin?”
“Tano king,” di ga balu ie.
17 Io, Jisas ga tange ta di,
“Mu na ter tano king ira
linge iat tano king, ma mu na
ter tane God ira linge iat tane
God.” Ma di ga karup ta ira
nianga iga tange.

Di ga tiri Jisas uta dong ing di te mat, be di na lon huat baling be pata.

(Matiu 22:23-33; Luk 20:27-40)

18-19 Ari Sadiusi ing di la
liklik be nong i mat pai
nale tut hut baling, di ga
hanawat ter tane Jisas, di
gom tiri ie be, “Tena ha-
rausur, Moses ga pakat ter
ura nudait horek, be tike
tunana pata a nuno ta bulu
i mat ma i mat sukun no
nuno haine, no tasine na tole
leh no makoso. Io, dur na
hatawat ta nati dur ma dur
na kilam ter ta di no hinsana
no tesne nong ite mat.
20 Io, a liman ma iruo na
hatatesne. No luaina ga tole
tike haine ma iga mat sukun
ie ma pai gale mon nati dur
baak.
21 No airuo na tesne ga tole
no makoso, ma sene be aie
bileng ga mat ma pai gale
mon ta nati dur. No aitul a
tesne ga ngan bileng hobi.
22 Io, ira liman ma iruo
na hatatesne bakut ing di ga
tole ter no haine, di bakut ga
mat, ma pai gale mon nati di.
Namur bileng um no haine
ga mat.
23 Be ira minat di na lon
huat baling tano bung na
tuntunut hut, ta nesi tuno
iat um no haine? Kinong di
bakut ira liman ma iruo di
ga tole ter ie.”

24 Jisas ga balu di horek:
“Mu manga rara kinong pa
mu le palai ta ira nianga
tane God ing di ga pakat ma
pa mu le nunure bileng no
dades tane God.
25 Be ira minat di na lon
huat baling pa di nale har-
tola. Di na haruat ma ira
angelo tuma ra ula mawe.
26 Iesene, kakarek ni hi-
nawase mu be dong ing di te
mat, di na tut hut baling be
pata. I tahut be mu na lik leh

12:17 Rom 13:7 **12:18-19** Apostolo 23:8 **12:18-19** Lo 25:5 **12:26** KBk 3:2,6

kike naramon tike pakpakat
tane Moses ing no dahe ga
lulungo. Mu na lik timaan
kakarek be God ga tange ra
so tane Moses. A tutuno
be kakarek ra hintubu dait
di gate mat, iesene God ga
tange be, *'Aiou no God tane
Abraham, no God tane Aisak,
ma no God tane Iakop.'*
27 Pata be a God nudi ira
minat, sene be a God nudi
ira lilona. Paile takados ira
numu lilik."

*No harkurai i lie ta ira
harkurai bakut.*
*(Matiu 22:34-40; Luk
10:25-28)*

28 Tikenong ta ira tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses ga hanawat ma iga
hadade di ga hargor. Be iga
nes horek be Jisas gate balu
timaan di, iga tiri ie, "Garim
no harkurai ta ira harkurai
bakut tane God i manga lie?"
29 Jisas ga balu ie igom
tange, "No harkurai nong
i lie ta di bakut i horek:
*'Hadado Israel, no Watong
no nudait God, aie sene mon
no Watong.*
30 *Nu sip no Watong no
num God ma no katim bakut,
no num nilon bakut,* no num
lilik bakut, *ma no num dades
bakut.'*
31 Nong i iruo ma ie i
horek: *'Nu marse tikenong
hoke u marse habaling at
ugo.'* Pata baling tike
harkurai paile tamat ta
karek ra iruo."
32 Io, no tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ga
tange tane Jisas, "Tena ha-
rausur, a tutuno ing u tange
be *pata bileng um tike God,
aie sene mon.*
33 *Ma be tikenong na sip
God ma no katna bakut, no
nuno lilik bakut, ma no nuno
baso bakut, ma ina marse
bileng no mes hoke ila mar-
marse iat ie,* kike i manga
tahut ta ira nudait hartabar
utuma hone God."
34 Ma be Jisas ga nes be
igate babalu timaan igom
tange tana, "Paule manga
tapa tano kingdom tane
God."
Menamur ta kike pata
baling tikenong pai gale
balaraan be na tiri ie tari
tiniri.

*I ngan tutuno iat hohaam
be no Mesaia na bulumena-
mur tane Dawit?*
*(Matiu 22:41-46; Luk
20:41-44)*

35 Be Jisas ga hausur di
naramon tano tamat na hala
na lotu, iga tange, "Hohaam
tuno iat be ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses,
di ga tange be no Mesaia
aie na bulumenamur tane
Dawit?
36 Mu nes baak! No Hal-
haaliena Tanuo ga ter ira
lilik tane Dawit kaie at Dawit
gom tange be,
'No Watong ga tange tano
nugu Watong:
"Nu kap no tamat na kink-
inis kira tano kata na
lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira
num hiruo menapu ta
ira lapara kakim!" '

12:28 Luk 10:25-28 **12:29** Lo 6:4-5 **12:31** WkP 19:18 **12:33** Lo 4:35; 1Sml 15:22; Hos 6:6 **12:36** Sam 110:1

37 Io, i nanaas be
menalalie sakit Dawit iat
ga kilam no Mesaia be
'Nugu Watong.' Kaie, i
palai be ikino Mesaia a
bulumenamur ie tane Dawit
ma aie no Watong bileng."
Ma no tamat na matan-
abar di ga laro ing di ga
hadade ie.

Jisas ga hakatom di be di na harbalaurai ta ira tena harausur ta ira harkurai.
(Matiu 23:1-36; Luk 20:45-47)

38 Ma be ing Jisas ga
hausur di, iga tange, "Mu
harbalaurai ta ira tena ha-
rausur ta ira harkurai tane
Moses. Di sip be ira kinasi di
na manga taheuheu sur, ma
di sip bileng be da haatne
leh di ta ira katano ing di la
hananawat hulungan kaia.
39 Di sip bileng be di na kis
ta ira kinkinis gar na tamat
naramon ta ira nudi hala na
lotu ma ta ira burana rau ta
ira gil nian.
40 Di la karkarit leh ira
linge bakut ta ira makoso,
ma di la harababo ma ira
nudi lawas na sinsaring.
God na manga hapadano
di."

No tamat na hartabar tano maris na makoso.
(Luk 21:1-4)

41 Io, Jisas ga kis ter nara-
mon tano tamat na hala na
lotu nudi ira Iudeia. Iga
kis ter tano mes na palpal
tano katano di la bulbul ira
hartabar kaia igom nesnes
ira matanabar di ga bulbul
ira nudi barbarat tano bun-
bulaan. Ma a haleng watong
di ga ise ra tamat na bar-
barat.
42 Iesene tike maris
na makoso na haine ga
hanawat gom bul halala
airuo not no peni ing ira
matana i manga hansik.
43 Jisas ga tato hawat ira
nuno bulu na harausur igom
tange ta di, "Mu nes baak!
Ikin ra maris na makoso te
bul ra tamat ta di bakut
utuma tano bunbulaan.
44 Di bakut, di ter metuma
ta ira nudi bunbulaan ing i
manga haleng kaia, iesene
ikin ra maris te ter hakud-
ulena bakut ise ing na lon
me."

13

Ira hakilang ing na hamanis no hauhawatne ikin ra lon.
(Matiu 24:1-35; Luk 21:5-36)

1 Be Jisas ga hanana sukun
no tamat na hala na lotu
nudi ira Iudeia, tikenong ta
di ira nuno bulu na harausur
ga tange tana, "Tena ha-
rausur, nes baak! Ira bilai
na hot ing di ga gil ikin
ra hala na lotu me. Ma
nes ira nuno bilai na katano
bileng!"
2 Io, Jisas ga balu ie, "Ikin
ra tamat na hala na lotu u
nesnes ie, pata tike hot be
na kis patep ter ma tikenong.
Ira numu ebar, di na dure
hasur bakut."
3 Ma di ga hanawat ter
tano uladih Olip, tano mes
na palpal tano tamat na hala
na lotu. Ma be Jisas ga kis
ter kaia, Pita, Jemes, Jon,

12:43 2 Korin 8:12 **13:2** Luk 19:44

ma ne Andru duhat ga tiri
hasisingen ie horek:
4 “Nu hinawase mem, be
hunangesa kakarek ra linge
ing u hinawase mem ine na
hanawat. Ma a mangana
hakilang so mem na nes
ing na hamanis be kike ra
linge di te hutate be di na
hanawat?”
5 Io, Jisas ga balu di horek:
“Mu na harbalaurai ta nong
nahula habota lamus leh
mu.
6 A haleng di na harakale
huat ma di na tange be,
‘Aiou at mon no Mesaia,’ ma
di na hakale lamus leh ra
haleng.
7 Ma be mu na hadado uta
ira tamat na hinarubu be ari
hininaawas ta ira tamat na
hinarubu tapa, pa mu nale
raurawaan. Kike ra man-
gana linge na hanawat, sene
be no hauhawatne pai nale
hanawat baak.
8 Io, a haleng na huntu-
nana bakut tano ula hanuo
di na tut na hinarubu baling
ta di. Ma ina mon ku-
nakuner tari haleng taman
ma da sam taburungan
bileng. Be kakarek ra linge
na hanawat na haburuana
mon no ngunungut hoke no
bulu i papaas hatahun no
haine ing i ura kinakaho.
9 “Mu na harbalaurai. Da
lamus ter mu ta ira katano
ura harkurai ma da hadak-
dak mu naramon ta ira
numu hala na lotu. Ma mu
na tur ra harkurai bileng
ra matmataan ta ira ut na
harkurai ma ira king ura
utagu. Ma mu na iangianga
palai ta di tano tahut na
hininaawas.
10 Ma da huna hinawas ta
ikino tahut na hininaawas ta
ira katano bakut menalalie
tano hauhawatne ta ikin ra
lon.
11 Ma be da palim kawase
mu ma da hatur mu ra
harkurai, waak mu ra rau-
rawaan be aso ing mu na
tange. Mu na tange at mon
ira so ing i hanawat ta mu
ta ikino pana bung, kinong
paile numu kike ra nianga.
No Halhaaliena Tanuo i ian-
gianga.
12 Ira tunana di na bala
leise ira tasi di baling waing
da ubu bing di. Ma ira nudi
mama, di na gil bileng hobi
ta ira nati di. Ma ira bulu di
na manga ul ba ta ira nudi
mama ma ira nudi makai.
Kaie di na bala leise bileng
ira nudi mama ma ira nudi
makai waing da ubu bing di.
13 Ira turadi bakut di
na malentakuane mu ura
utagu, sene be nong i
tur dades ter tuk ra
hauhawatne, God na halon
ie.”
14 “Mu ing mu waswas
karek ra pakpakat i tahut be
mu na palai tano pipilaina
tutuno ta ikin ra linge nong
na hanawat. Mu na nes
tikenong *‘nong i manga sana
sakit ma nong ila hamhamau
taman.’* Ma ina tur ter
tano katano nong pata be
aie mekaia. Io, be ing i gil
hobi, dong ing di kis ter kaia
Iudeia, i tahut be di na hilo
utuma ta ira uladih.

13:9 Matiu 10:17-20 **13:11** Luk 12:11-12 **13:12** Matiu 10:21 **13:13** Matiu 10:22; Jon 15:21 **13:14** Dan 9:27; 11:31; 12:11 **13:15** Luk 17:31

15 Nong i kis ter nalu tano
nuno par na ula hala, i tahut
be ina hanasur haiah. Waak
be i hasurum pana bung ura
hinana lala baling tano nuno
hala ura kapkap leh nuno ta
linge.
16 Ma nong bileng i kis
ter tuma na lalong, waak i
hanana baling ura kapkap
ira kinasine. Na habir mon.
17 Maris ta dong ing di
tienen ter ma dong ing di
harasus ta ikino pana bung.
Na manga ubal tutuno iat di.
18-19 Mu na saasaring be
ikin ra purpuruan pai nale
hanawat tano pana bung na
labur, kinong ikino bung da
kilingane ra tamat na ngu-
nungut. Ma pai nale haruat
ma ira bung, haburuana leh
ta ing God ga hakisi no ula
hanuo, tuk ter katiak, ma
pai nale haruat bileng hobi
namur.
20 Be no Watong pai nagele
kubus hakumkum ikino
pana bung, pata tikenong
pai gorle lon. Iesene na
kubus hakumkum ikino
pana bung uta di ing igate
gilamis leh di.

21 "Ma ta ikino pana bung
bileng be tikenong na tange
ta mu, 'Nes baak! No Mesaia
irek,' be 'Nes baak! No Me-
saia ike,' waak mu nurnur
tana.
22 Io, ari Mesaia harabota
ma ari tangetus harabota di
na hanawat. Di na hama-
nis ta hakilang ma di na
gil ta dades na gingilaan na
kinarup waing di na walar,
be di na petlaar, ura hakale
lamus leh ira turadi ing God
gate gilamis leh.
23 Io, mu na harbalaurai,
kinong iou te huna hinawase
mu ta ira linge bakut ing na
hanawat namur.
24 "Ma sene be tano pana
bung menamur ta ikino
tamat na ngununguut,

'No kasasa na kadado
ma no teka pai nale lulungo,
25 *ira tiding di na puko* me-
tuma ra mawe,
ma ira *dades tuma ra mawe,*
di na galogalo.'
26 *Taitus ikino pana bung*
ira turadi di na nes Nong a
Turadi ie na hanana huat ta
ira bahuto, ma ra tamat na
dades ma ra minamar.
27 Ma ina tule um ira nuno
angelo ura lamlamus hulun-
gan ira nuno, ing igate gil-
amis leh. Ma di ira angelo di
na lamus hulungan ira nuno
matanabar mekaia ta ira ai-
het na matana dadaip tano
hauhawatne no ula hanuo
tuk ter tano hauhawatne no
ula mawe.
28 "Mu na kap harausur ta
ira ina bolbol. Tano pana
bung be no ina bolbol te
samar ma ite kuburuan ira
papane, mu na nunure be
ite hutate no pana bung na
haret.
29 Hoke iat mon, be mu na
nes kike ra linge te hanana
huat, mu na nunure be no
pana bung te hutate, ikike
tuoi at mon ra matanangas
huat.

13:17 Luk 23:29 **13:18-19** Dan 12:1; Ninanaas 7:14 **13:22** Ninanaas 13:13
13:24 Ais 13:10; Jol 2:10,31; 3:15; Ninanaas 6:12-13 **13:26** Ninanaas 1:7
13:27 Matiu 13:41; Mak 13:32

30 Mu na hadado baak!
Ikin ra huntunana, tari
ta di pai nale mat baak
ma kakarek ra linge na
hanawat.
31 No ula mawe ma no ula
hanuo na buner leh ma sene
be ira nugu nianga pai nale
panim.”

Pata tikenong paile nunure at be hunangesa Jisas na tapukus baling.
(Matiu 24:36-44)

32 Ma ne Jisas ga tange
habaling be, “Pata tikenong
paile nunure at ikino pana
bung be kakarek ra linge na
hanawat. Ira angelo ruma
ra ula mawe ma no Natine
bileng pa dile nunure—no
nuno Mama sene mon.
33 Mu na harbalaurai! Ma
mu na taguro kawase ie! Mu
paile nunure ing ikino pana
bung na hanawat.
34 I haruat ma tike turadi
i hana leh ta ira nuno hi-
nana. I hana talur ter no
nuno hala ra harkurai ta
ira nuno tultule. Iga waak
kapis ter ira pinapalim ta
di bakut tiketike, ma iga
tange ta nong ila balbalaure
no matanahala be na taguro
kawase ie.
35 I tahut be mu bileng,
mu na taguro kawase ie, ki-
nong pa mu le nunure at be
no pana bung hohaam no
turadi a nuno no hala na
tapukus baling. Na hanawat
dak ra matarahien, be ra
tingana bung, be ra kareka
na ianga, be ra malane.
36 Mu na taguro kawase
ie, nahula hana tupas
hakarup mu ma kanaia mu
kumkubabo.
37 Kakarek iou te tange
ta mu, iou tange ta ira tu-
radi bakut: ‘Mu na taguro
kawase ie!’ ”

14

Ira tamat tano lotu di ga silsilihe tike ngas ura ububu bing Jisas.
(Matiu 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

1 Airuo bung te mon um
kanaia tano Nian na Sinakit
ma no nian na Beret Pai Lale
Laalet. Ma ira tamat na pris
ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di ga
silsilihe tike bilai na ngas
na harakumkumaan ura pal-
palim kawase Jisas waing di
nage ubu bing ie.
2 Iesene di ga tange, “Dait
pai nale gil hobi kaia tano
nian. Ira turadi di nahula tut
na purpuruan ma dait.”

Tike haine ga hurange bus Jisas ma ra waiwai.
(Matiu 26:6-13; Jon 12:1-8)

3 Io, Jisas ga kis ter Be-
tani ma be iga iaiaan nara-
mon tano hala tane Saimon,
nong baak ga sam sana mi-
naset ter tano palatamaine,
tike haine ga hanawat. Ma
no haine ga kap hawat tike
mangana bilai na gingop na
taho. Ma di ga gil ie ma ra
hot na tiris. Ma naramon
tana ari waiwai ura salsalap,
di kilam ie be ‘nart.’ Ma no
hunhuraan tana ga manga
bilai sakit ma a tabi matana.

13:35 Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38

Iga parok no pala taho gom
hurange no waiwai tano ulu
ne Jisas.
4 Ari ta ira turadi ing di ga
kis ter kaia di ga ngurungur
ma di ga tange harbasiane ta
di, “Ura biha tutuno iat be i
hasurum bia no waiwai.
5 Di gorte suhurane no
waiwai ura kapkap ta bar-
barat ing i haruat ma ra
kunkulaan tikenong gor kap
ta ira nuno pinapalim tike
tinohon. Io, ma ira barbarat
um di gorte ter ta ira maris.”
Ma di ga ianga ngalngaluan
ter tana.
6 Io, Jisas ga tange ta di,
“Mu waak leise ie. Pata mon
ta burwana be mu na kis na
gil ie. No linge ite gil ter ie
tagu i manga bilai sakit.
7 Ira maris di na kis tikai
ma mu hatikai, ma i tale be
mu na harahut di ta ira pana
bung be mu sip. Ma sene
be iou pa nile kis hatikai ma
mu.
8 No haine te gil no linge
nong i petlaar be na gil ie.
Ite hurange bus no tamaigu
ma ikin ra bilai na waiwai
kakarek ura tangtagure iou
utano bung da bus iou na-
mur.
9 Mu na hadado baak! Da
hinawas tano tahut na hin-
inaawas ta ira taman bakut
tano ula hanuo. Ma be da gil
hobi, io, no linge no haine te
gil ter ie da hinawas bileng
utana, ura halilik ter ira tu-
radi utana.”

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.
(Matiu 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Ma ne Iudas Iskariot,
tikenong ta ira sangahul ma
iruo na bulu na harausur, ga
hana tupas ira tamat na pris
gom hinawase di be na ter
leise Jisas ta di.
11 Di ga laro ing di ga
hadade ie, di gom kukubus
be di na ter ta barbarat tana.
Io, iga sisilih tike bilai na
ngas ura terter leise Jisas ta
di.

Jisas ga en no Nian na Sinakit tikai ma ira nuno bulu na harausur.
(Matiu 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

12 Tano luaina bung tano
nian na Beret Pai Lale
Laalet, ira Iudeia di git
ububu bing bileng ira not no
sipsip di nage en ura liklik
kawase no bung na Sinakit.
Taitus ikinong ra bung ira
bulu na harausur tane Jisas
di ga tiri ie, “U sip be mem
na tagure no Nian na Sinakit
ha?”
13 Io, iga tule airuo ta
ira nuno bulu na harausur
ma iga tange ta dur, “Mur
na hana lala tano tamat na
taman, ma tike tunana i kap-
kap hanane tike poona taho
na harsomane mur kaia.
Mur na mur ie.
14 Tano hala nong no tu-
nana na hana lala kaia, mur
na tange tano tunana nong
a nuno tus no hala be, ‘No
tena harausur i ura nunure
be i ham no katano tano hala
nong aie ma mem ira nuno
bulu na harausur, mem na
en no Nian na Sinakit kaia?’
15 Io, ina tange hamanis
tike katano ta mur, ruma

14:7 Lo 15:11 **14:8** Jon 19:40 **14:12** KBk 12:6

nalu tano hala nong di te
tagure ter ie. Mur na tagure
ira adait nian kaia.”
16 Io, ira iruo bulu na ha-
rausur dur ga hana leh dur
gom hana lala tano tamat na
taman. Dur ga nes bakut leh
ira linge hoke Jisas ga tange
ta dur. Io, dur ga tagure no
adi Nian na Sinakit.
17 Be igate matmatarahien
Jisas ga hanawat tikai ma ira
nuno sangahul ma iruo.
18 Ma be di ga kis ter
kaia ma di gom iaiaan, Jisas
ga tange ta di, “Mu hadado
baak! Tikenong nalamin ta
mu kakarek i iaiaan tikai ma
iou na tur talur iou ma ina
ter leise iou.”
19 Io, di ga tapunuk kaie
tiketike at ta di gom tange
tane Jisas be, “Aiou lik be
pata be iou, naka?”
20 Io, Jisas ga balu di,
“Tikenong at mon ta mu ira
sangahul ma iruo. Nong i
hasuguh no ana beret nara-
mon tano dis tikai ma iou,
aie iat mon.
21 Nong a Turadi ie na
hana ter tano nuno minat
hoke iat mon ira tangetus di
gate pakat ter utana. Sene be
maris ta ikino tunana nong
na tur talur ma ina ter leise
Nong a Turadi ie! Igor tahut
tana be pa di gorle kaho ie,
kinong na kap tike tamat na
harpadano.”

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Matiu 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

22 Be di ga iaiaan Jisas ga
kap leh tike katano beret, iga
tanga tahut tane God tana
ma igom pidik ie. Io, iga
palau ira nuno bulu na ha-
rausur ma ie ma iga tange ta
di, “Mu kap leh ie. Ikin no
tamaigu.”
23 Namur iga kap leh no
gingop na wain gom tanga
tahut tane God tana ma iga
ter ie ta di. Io, di bakut di
ga mamo tana. 24 Io, Jisas
ga tange ta di, “Ikin no degu
iou ni ter leise bia ie uta
ira haleng ura hatutuno no
kunubus metuma hone God.
25 Mu hadado baak! Iou
pa nile mame habaling ta
wain tuk tano pana bung
tano kingdom tane God ing
ni mamo tikai baling ma
mu.”
26 Ma be di gate inge
ter tike ninge di ga hana-
sur mekaia utuma ra uladih
Olip.

Jisas ga tange hatutuno be Pita na harus leise ie.
(Matiu 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas ga tange ta di, “Mu
bakut mu na hilo sukun iou
hoke no tangetus gate pakat
ter ta ira nianga tane God.
Ma ne God ga tange be,
‘Aiou ni ubu bing no ut na
balaura sipsip,
ma ira sipsip di na hilo har-
basie.’ ”

14:18 Sam 41:9 **14:24** KBk 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1 Korin 10:16; Hibru 9:20 **14:28** Matiu 28:16; Mak 16:7

28 Ma ne Jisas ga tange habaling be, “Kike i tutuno, iesene
iou ni lon huat baling ma iou
ni lie ta mu utusu Galili.”
29 Iesene Pita ga tange
tana, “A tutuno be di bakut
dak di na hilo sukun ugo,
iesene be iou at pata.”
30 Jisas ga balu ie, “Hadado
baak! katiak at ra bung,
be paile airuo na kareka
baak, nu harus ise iou aitul
a pana.”
31 Iesene Pita ga balu
pukus ie ma ra dades ma
igom tange, “A linge bia ing
be ni mat tikai ma ugo. Iou
pa nile harus leise iat ugo.”
Ma ira mes, di ga tange hobi
bileng.

Jisas ga manga tapunuk igom sasaring tuma Getsemani.
(Matiu 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Di ga hana ter tike
taman di kilam ie be Getsemani, ma ne Jisas ga tange
ta ira nuno bulu na harausur
be, “Mu na kis ter kira ma
iou ni sasaring.”
33 Io, iga lamus leh ne
Pita, Jemes ma ne Jon, duhat
gom saate ie. Ikino pana
bung iga kilingane ra tamat
na tapunuk ma iga manga
sugurukrukua bileng.
34 Io, iga tange ta duhat,
“No nugu kudulena nilon i
manga tirih sakit kakarek
iou ge kilingane be iou ura
minat. Mohot kis kira ma
mohot na naanaas.”
35 Jisas ga hana hakakari
dahine gom san tudu ter
napu tano pu. Ma iga sasaring be pai nale kap ikin ra
ngunngutaan be ing kanaia
ta mes na ngas.
36 Iga sasaring horek: “O
Mama, ira linge bakut i tale
ugo be nu petlaar. Kap leise
ikin ra tirih mekira ho iou
nong i ura hinana tupas iou.
Ma sene be waak u gil ing
iou sip. Nu gil at ing u sip.”
37 Iga hana tapukus baling ter ta ira nuno aitul
a bulu na harausur ma
iga nes duhat be duhat ga
kumkubabo. Ma ne Jisas
ga tange tane Pita, “Aiou
marmaris be u kumkubabo.
Paile tale be u gor nanaas te
mon baak ta dahine?
38 I tahut be mohot na
naanaas ma mohot na
saasaring waing mohot pai
nale puko be ta harwalar
na tupas mohot. Ira tinga
mohot i kanan ter um ura
tutur bat ira harwalar, sene
be a turadi tuno mon mohot,
kaie inage dades ta mohot.”
39 Iga hana leh baling gom
sasaring hoke nalalie.
40 Be iga hana tapukus
baling iga nes tupas habaling duhat be duhat ga
kumkubabo, kinong duhat
ga manga sumsumela. Ma
duhat pai gale nunure be aso
um duhat na tange tana.
41 Be iga hana tapukus baling tano aitul a pana, iga
me tange ta duhat, “Aiou
marmaris be kanaia iat baak
mohot kumkubabo ma mohot tatahun ter. Ite haruat
um! Nes baak! No pana
bung te hanawat be da ter

14:31 Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38

leise Nong a Turadi ie ta ira
luma di ira ut na sana.
42 Mohot tut ma dait na
hana. Nes um! No tunana
nong na ter leise iou ikike
tuoi i hanana huat!”

Iudas ga ter leise Jisas ta ira tamat tano lotu.
(Matiu 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Kike at mon be iga ian-
gianga, Iudas, tikenong ta ira
nuno sangahul ma iruo na
bulu na harausur, ga salo
huat. A tamat na matanabar
ga hanawat tikai ma ie ma
di ga kapkap hanane ra sele
ma ra kapsil. Kakarek ra
matanabar at ira tamat na
pris, ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ma
ira tamat ta ira huntunana di
ga tule leise di.
44 Io, no tunana nong ga
tur talur Jisas, nong i ura
terter leise ie, igate tange
ter ta di horek: “No tunana
iou ni haianga leh ie ma ni
mum ie, aie at mon. Mu
na palim kawase ie, io, mu
na lie timaan leh tana be i
nahula hilo.”
45 Kaie at mon ne Iudas ga
hanawat ter tane Jisas. Iga
haianga leh ie horek: “Tena
harausur!” Ma iga haatne ie
ma ra harmum.
46 Io, ira turadi di ga palim
kawase ie.
47 Ma tikenong ta di ing
iga tur tikai ter ma ne Jisas
ga sasel leh no nuno sele na
hinarubu igom kato kutus
leise tike talingana no tultule
tano tamat ta ira pris.
48 Io, Jisas ga tange ta di,
“Hoke balik be iou tike hol-
matau kaie mu ge kap hawat
ira sele ma ra kapsil ura
palpalim kawase iou? Pata
be tike holmatau iou!
49 Taitus ira bungbung iou
git kiskis tikai ma mu ing
iou git harausur tano tamat
na hala na lotu ma pa
mu gale palim kawase iou.
Iesene, kakarek ra linge i
hananawat ura hatutuno ira
nianga tane God ing di ga
pakat.”
50 Ma ira nuno bulu na
harausur bakut di ga hilo
sukun ie.
51 Ma tike marawan ga
murmur hanane Jisas ma iga
kakaser sene te mon ma tike
mol. Ira matanabar di ga
walar be di na palim kawase
ie.
52 Ma sene be iga hamalim
kapis ter um no nuno mol
kaia ta di igom hilo bia leh
ma ra tawaturia.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.
(Matiu 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

53 Io, di ga lamus ter Jisas
tano tamat ta ira pris. Ma ira
tamat na pris, ma ira tamat
ta ira huntunana, ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses, di bakut,
di ga hanawat hulungan ter
kaia.
54 Pita ga murmur hanane
iat Jisas, ma iga taptapa
hanana iat, tuk be di gom
hana lala tano hare tano
ngasiana no tamat ta ira

14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

pris. Pita ga kis kaia gom re-
tret eh tikai ma ira ut na har-
balaurai uta ikino katano.
55 Ira tamat na pris ma ira
kaunsil di ga silsilihe ta man-
gana nianga ura tangtange
hagae Jisas waing di nage
ubu bing ie, ma sene pa di
gale nes leh tari.
56 A haleng di ga ter ira
nudi nianga na harakale, ma
sene ira nudi nianga ga mes
harbasie.
57 Hokakarek, ari turadi di
ga tut ma di ga harakale ter
tane Jisas horek:
58 "Mem ga hadade iga
tange horek: 'Aiou ni dure
ikin ra hala na lotu nong ira
turadi mon di ga gil ie, ma
ta itul a bung mon iou ni gil
habaling tikenong. Ikinin, a
turadi pai nale gil ie.' "
59 Sene be ira nudi hin-
inaawas at bileng ga mes
harbasie.
60 Io, no tamat ta ira
pris ga taman tut ra mat-
mataan ta di igom tange tane
Jisas, "Aiou karup be paule
balu di! Nu tange hohaam
ta karek ra mangana hini-
naawas di tung ter ugo me?"
61 Iesene Jisas pai gale ba-
balu, iga tur kunkun ter at
mon.
Io, no tamat ta ira pris
ga tiri habaling ie, "Augo no
Mesaia, no Natine God, be
pata?"
62 "Aiou at mon," Jisas ga
tange. "Ma mu na nes *Nong
a Turadi ie ma ina kis ter
tano tamat na kinkinis kaia
tano kata na lumane God
no Dadeswana, ma ina hana
sur ta ira bahuto metuma ra
mawe."*
63 No tamat ta ira pris
ga diris ira kinasine at ma
igom tange, "Dait paile supi
habaling um ta turadi ura
hininaawas utana."
64 Io, iga tange ta di, "Mu
te hadade ter i tange hagae
God be dur haruat mon. Mu
lik hohaam?"
Di bakut di ga tange be
Jisas te rara ma i haruat be
na mat.
65 Io, ari ta di ga iamiabis
Jisas. Di ga kubus bat ira
matana, io, di ga tutut ie ma
ira luma di ma di gom tang-
tange tana, "Nu kilam tus!"
Ma ira ut na harbalaurai di
ga lamus leh ie di gom ubu
ie.

Pita ga harus leise Jisas.
*(Matiu 26:69-75; Luk
22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)*

66 Be Pita ga kis ter kaia
tano hare, tikenong ta ira
tultule na haine tano tamat
ta ira pris ga hanawat hutate
tane Pita.
67 Be iga nes leh Pita ma
kanaia ga retret eh, iga nes
dit ie ma igom tange tana,
"Augo bileng, u git tiktikai
ma ikinong me Nasaret, ne
Jisas."
68 Pita balik ga harus igom
tange, "Aiou paile palai at
uta kike ra linge u tang-
tange!" Io, iga hana leh
ukaia ra matanangas huat.
69 Be no tultule na haine ga
nes leh ie kaia, iga tange ta
dong ing di ga tutur hanana
kaia be, "Tikenong ta di
ikino tunana."

14:58 Jon 2:19-21 **14:64** WkP 24:16; Jon 19:7

70 Iesene Pita ga harus baling.

Namur dahine dong ing di ga tutur hutate hana tana, di ga tange, “I palai be augo tikenong ta di kinong augo metusu Galili.”

71 Pita ga tange ta di, “Aiou sasalim ma ra tutuno be iou paile nunure ikino turadi mu tangtange ie! Be iou harakale, io, iou sip be God na hapadano iou!”

72 Kaie at mon no kareka ga ianga no airuo na pana. Io, Pita ga lik leh ira nianga Jisas gate tange ter tana. Igate tange ter tana horek: “Be paile airuo na kareka baak nu harus ise iou aitul a pana.” Be Pita ga nes hobi, iga manga suah.

15

Di ga tung Jisas kaia hone Pailat.
(Matiu 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Be igate malane um ira tamat na pris, ira tamat ta ira huntunana, ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses, ma ira kaunsil bileng di ga kis hulungan be di nage hanawat ma tike lilik. Ma be di ga kubus ira lumane Jisas di ga lamus ter ie tane Pailat.

2 Ma ne Pailat ga tiri ie, “Augo no king nudi ira Iudeia?”

Jisas ga balu ie, “A num nianga iat!”

3 Ma ira tamat na pris di ga tung ie ma ra haleng linge.

4 Io, Pailat ga tiri habaling ie, “Pata num ta nianga ura balbalu di? Nes, a haleng linge di tung ugo me.”

5 Iesene Jisas baling pai gale babalu. Ma ne Pailat ga karup gom ngangao.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39—19:16)

6 Nudi tintalen ira Iudeia be ta ira kaba Nian na Sinakit bakut, da hasur leise tike turadi mekaia ra hala na harpadano. Aie mon nong ira matanabar di saring leh ie.

7 Tike tunana, no hinsana ne Barabas, di ga bul halala ter ie ra hala na harpadano tikai ma ira turadi ing di bileng di ga harubu bingibing ma dong ing di ga kure ira Iudeia.

8 Ma ira matanabar di ga hana hut utuma hone Pailat di gom saring ie be na halangalanga leise tikenong uta di, tikenong ta dong ing di ga hiis kawase ie naramon tano hala na harpadano hoke at Pailat git gilgil.

9 Pailat ga tiri di, “Mu sip be iou ni hasur leise no king numu ira Iudeia?”

10 Iga tiri hobi kinong iga nunure ter at mon be ira tamat na pris di ga lilik saasa ter tane Jisas, kaie di gom ter leise ie tana.

11 Ma sene be ira tamat na pris di ga hagut ira matanabar be di na hait ne Pailat

15:1 Luk 22:66 **15:5** Ais 53:7; Mak 14:61 **15:11** Apostolo 3:13-14

be na hasur leise ne Barabas
ma waak ne Jisas.
12 Io, Pailat ga tiri di, “Aiou
ni bihane um ikin ra tu-
nana mu kilam ie be no king
numu ira Iudeia?”
13 Ma di ga kakongane
utuma ho ie ma di ga tange,
“Da tut ie tano ula kabai!”
14 Pailat ga tiri habaling
di, “Mu tange hobi urah?
A mangana nirara so ite gil
ter?”
Ma sene ikin ra pana di ga
manga kakongane balik, di
gom tange, “Da tut ie tano
ula kabai!”
15 Pailat ga hasur leise ter
ne Barabas ta ira matanabar
waing di nage laro. Io, iga
tule ter Jisas ta ira nuno
umri di gom dangat ie. Ma
di gom waak leise ter ie ta di
be di na tut ter ie tano ula
kabai.

Ira umri di ga manga hasakit tane Jisas.
(Matiu 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Ira umri di ga lamus leh
Jisas ukaia tike katano tano
tamat na hala tane Pailat, io,
di ga tato hulungan ira umri.
17 Di ga hasigam ie ma tike
dardarana mol i haruat ta
ira watong, io, di ga hirisane
ira tigatige hoke tike bala-
parik, di gom hakukuho no
uluno ma ie.
18 Io, di ga haianga leh ie
hoke di la gilgil ta ira king.
Di ga tange tana, “Mem urur
tam, king gar na Iudeia!”
19 Di ga laulawat no uluno
ma tike raam, ma di ga
iamiabis bileng ie. Di
ga saga bukunkek menalalie
tana hoke be di urur tana.
20 Namur be ira umri di
gate hasakit ter tana di ga
kap leise no dardarana mol
tana di gom hasigam habal-
ing ie ma ira kinasine iat. Io,
di ga lamus hasur um ie ura
tutut ter ie tano ula kabai.

Di ga tut ter Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 Tike tunana me Sairin
no hinsana ne Saimon, a
mama tane Aleksanda ma ne
Rupas ie. Saimon ga hana
sakit mon kaia metua nata-
man tano taman, ma di ga
sunang ter ie be na kap leh
balik no kabai tane Jisas.
22 Di ga lamus haut ter
Jisas tano katano di kilam ie
be Golgota (no pipilaina be,
no taman na ula turungan.)
23 Io, di ga tuluse ra wain
tane Jisas be na mame. Ikino
wain di gate hul hurusane
pakur ter ma ra tirine tike
dahe ura bing ngunngutaan.
Iesene Jisas pai gale mame
ie.
24 Io, di ga tut ter um Jisas
tano kabai. Be di gate gil
ter hobi, di ga papaus ma
ra satu ura nunure leh be
nesi na kap leh garim ta ira
kinasine Jisas.
25 Io, a liman ma ihet na
pana bung ra malane kaie
di ga tut ter Jisas tano ula
kabai.
26 Ma ira nianga bileng di
ga tung ie me, di ga bul tano
nuno kabai. Ira nianga di ga

15:21 Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18

pakat, horek: “No king gar
na Iudeia.”
27 Ma di ga tut ter bileng
airuo holmatau ter ra iruo
mes na kabai, tikenong tano
kata na lumana ma tikenong
tano kesa na lumana.
28 [Ma i hatutuno no ni-
anga tane God ing di ga
pakat horek: *“Di ga was
tikane ie ma ira ut na laka
harkurai.”*]
29 Dong ing di ga hana
sakit kaia di ga laulawaa ul
ter tane Jisas ma di ga tang-
tange hagae ie horek: “Aha,
augo ing u ga tange be nu
dure no tamat na hala na
lotu ma nu gil habaling mon
ie ta itul a bung.
30 Hanasur mekaia ra ula
kabai waing nuge halon ha-
baling ugo.”
31 Ma ira tamat na pris
ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses di
ga hasakit bileng tane Jisas
hobi, ma di ga tange habal-
ing at ta di, “Iga halon ira
mes, ma sene paile tale be na
halon habaling at ie.
32 Be aie no Mesaia, no
king gar na Israel, i tahut
be na hanasur at kakarek
mekaia ra ula kabai waing
dait nage nes ie ma dait nage
nurnur tana.” Ma ira iruo
ing di ga tut ter dur ta ira
iruo kabai hutate tana, dur
bileng, dur ga tange hagae
ie.

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Io, no hanuo ga kadado
haburuana leh ra sangahul
ma iruo na pana bung ra tin-
gana kasasa tuk ter ra aitul a
pana bung ra matarahien.
34 Ma ra aitul a pana
bung um ra matarahien Jisas
ga kakongane ma iga tange,
“Eloi, Eloi, lama sabaktani?”,
no pipilaina horek: “No
nugu God, no nugu God, ura
biha be u te hana sukun
iou?”
35 Be ari ing di ga tur ter
hutate kaia di ga hadade ie,
di gom tange, “Hadade ie, ite
taato ne Elaija.”
36 Ma tikenong ta di ga hilo
gom hahung tike gurgurun
tes ma ra wain igom suk
ter ie tike sila dahe, io, iga
songore haut ie be Jisas na
dup ie. Io, iga tange, “Tur
baak, dait na nes baak be
Elaija na hanawat ura lapla-
pus hasur ie be pata.”
37 Ma be Jisas ga kup tamat
ter um iga pataam no man-
sunguno.
38 Ma no tamat na mol
nong di git balo kutus ter
no tamat na hala na lotu
ma ie iga tamadiris hairuo,
haburuana leh metuma nalu
utusu muk napu.
39 Ma no tamat na umri
ta tike matana ubane ga tur
ter mon menalalie tane Jisas.
Be iga hadade ing ne Jisas
ga manga kup hobi, ma be
iga nes bileng ing Jisas ga
mat hobi iga tange, “Tutuno
sakit, a natine God at ikin ra
turadi!”

15:28 Ais 53:12 **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 **15:34** Sam 22:1 **15:36** Sam 69:21 **15:40** Luk 8:2-3

40 Ari haine di ga tur
ter tapa dahine ma di ga
ngokngok ta ira linge ing iga
hananawat. Maria nong me
Magadalen ga tur ter kaia
tikai ma ne Maria no makai
tane Ioses dur ma ne Jemes
no bulumenamur. Duhat ma
ne Salome, duhat ga tur tikai
ter ma di ira haine.
41 Tano pana bung be Jisas
ga kis Galili, kakarek ra aitul
a haine duhat git murmur ie
ma duhat git harahut ta ira
nuno sunupi. Ma a haleng
na mes na haine bileng ing
di ga saate hawat ie utuma
Ierusalem, di ga kis ter kaia.

Di ga hatur no palata-
maine Jisas tano midi.
(Matiu 27:57-61; Luk
23:50-56; Jon 19:38-42)

42-43 Be igate matarahien
ra bung liman, ing ira Iudeia
di la tangtaguro pane no
Bung na Sinangeh, no bung
menamur, io, Iosep me Ari-
matia ga balaraan ter gom
hana ter tane Pailat gom
saring leh no tamaine Jisas.
Ma ne Iosep aie tike tamat
tano kaunsil ma aie at bileng
ga kiskis kawase no kingdom
tane God.
44 Pailat ga karup ing iga
hadade be ne Jisas gate mat
at mon. Iga tato hawat no
tamat na umri tano matana
ubane iga me tiri ie be Jisas
gate mat be pata.
45 Ma be no tamat na umri
gate hinawase ter Pailat be
ne Jisas at gate mat, Pailat ga
haut ise ter no tamaine Jisas
tane Iosep.
46 Io, Iosep ga kap leh ie
metuma ra ula kabai, igom
hirisane ie ura pulpulus ie
ma tike lawas na ponponi-
ana mol nong igate kul ter
ie. Io, iga bul halala ie ta
tike midi. No midi di gate
gil ngasian ter ie tano papara
hot. Io, namur iga pulukane
bat no matana hot ma tike
tamat na hot.
47 Ma ne Maria me Mag-
adalen ma no maurana, no
makai tane Ioses, dur ga nes
ter ing di ga hainoh Jisas
kaia.

16

Jisas ga lon baling sukun
no midi.
(Matiu 28:1-8; Luk 24:1-
12; Jon 20:1-10)

1 Ra bung taguro ra
matarahien ruruk be no
Bung na Sinangeh gate
pataam, Maria me Maga-
dalen, Salome, ma ne Maria
no makai tane Jemes duhat
ga kul leh ari waiwai ing ila
huhur tahut waing duhat na
sapur no tamaine Jisas.
2 Ra Sade ra malane, be no
kasasa gate sigar pupuruk
ter mon, duhat ga hana leh
ukaia tano midi.
3 Be duhat ga hanana
duhat ga hartiritiri baling at
ta duhat be, “Nesi um na
pulukane leise ter no hot
tano matana no midi?”
4 Iesene be duhat ga
nanaas hut duhat ga nes be
di gate pulukane leise ter no
hot, sene be a tamat sakit ie.
5 Io, duhat ga hana lala
tano midi duhat gom nes tike
marawan ma iga kis ter. Iga

kis ter tano nuduhat palpal
na kata ma ira lawas na
kinasine ga manga ponpon.
Be duhat ga nes hobi duhat
ga manga karup na bunurut.
6 No marawan ga tange ta
duhat, “Waak mohot karup
na bunurut. Aiou nunure be
mohot silsilihe ne Jisas me
Nasaret nong di ga tut ter ie
tano kabai. Ipanim kira. Ite
lon baling. Mohot nes, no
katano nong di ga hainoh ie
kaia irek.
7 Mohot na hana ma mo-
hot na hinawase ira nuno
bulu na harausur, ma ne Pita
bileng, be ‘Jisas na lie ta
mu utusu Galili ma mu na
nes um ie kaia hoke at igate
hinawase ter mu hobi.’ ”
8 Io, no bunurut ma ra
dader ga sige kike ra aitul
a haine, duhat gom hilo leh
mekaia ra midi. Ma duhat
pai gale hinawase tikenong
kinong duhat ga burut. *

*Jisas ga harapuasa tane
Maria me Magadalen.*
*(Matiu 28:9-10; Jon 20:11-
18)*
9 [Be Jisas ga lon huat bal-
ing ra Sade, iga huna hara-
puasa muk tane Maria me
Magadalen nong gate tule
hasur ise ter a liman ma iruo
na sana tanuo mekaia ho ie.
10 No haine ga hana gom
a hinawase dong ing di git
sasaate Jisas ma kanaia di
ga susuah ma ra but na
tapunuk.
11 Ing di ga hadade be Jisas
gate lon baling ma be no
haine at gate nes ter ie, pa
di gale nurnur.

*Jisas ga harapuasa ta ira
iruo bileng tano ngas.*
(Luk 24:13-35)
12 Namur be airuo ta di ga
hana leh tano taman ma dur
ga murmur hanane no ngas,
Jisas ga harapuasa ter ta dur
ma iga ries ira matmataan
tana.
13 Dur ga baling dur gom
a hinawase ari ta di, iesene
pa di gale nurnur at bileng
ta dur.

*Jisas ga harapuasa ta ira
nuno bulu na harausur.*
*(Matiu 28:16-20; Luk
24:36-49; Jon 20:19-23;
Apostolo 1:6-8)*
14 Namur baling um Jisas
ga harapuasa ta ira nuno
sangahul ma tike na bulu na
harausur ma kanaia duhat
ga iaiaan. Iga bor di ki-
nong di ga manga hadades
ira tinga di ma pa di gale
nurnur be igate lon baling,
hoke ari di gate nes ter ie di
ga hinawas hobi.
15 Io, iga tange ta di, “Mu
na hana ma mu na hinawase
ira turadi tano ula hanuo
bakut tano tahut na hini-
naawas.
16 Be nesi tikenong na nur-
nur ma ina kap baptais, God
na halon ie. Ma sene be si
tikenong paile nurnur, God
na hapadano ie.
17 Dong ing di nurnur tagu
di na hamanis rek ra man-
gana hakilang. Di na saring
iou ma ni ter ra dades ta di

16:7 Matiu 26:32; Mak 14:28 * **16:8** Ira buturkus 9-20 paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit. **16:14** 1 Korin 15:5 **16:15** Apostolo 1:8 **16:16** Apostolo 2:38 **16:17** Apostolo 2:4; 8:7

be di na tule hasur ise ira
sana tanuo. Di na ianga ma
ra mes na nianga ing pa di
gale harausur ine.
18 Di na palim haut ra
si bileng ma ira luma di,
ma be di na mame ta linge
na hargilale pai nale hagae
tuno iat di. Di na bul ira
luma di ta ira ina minaset, di
na langalanga baling.”

Jisas ga hanahut utuma ra mawe.
(Luk 24:50-53; Apostolo 1:9-11)

19 Namur, be no Watong
Jisas gate ianga ter ta di,
God ga kap haut ie utuma
ra mawe igom a kis tano
tamat na kinkinis tano kata
na lumane God.
20 Io, ira bulu na harausur
di ga hana harbasie, di gom
harpirwase utano tahut na
hininaawas ta ira matahu
katano. Ma no Watong ga
papalim tikai ma di ma iga
ter ira hakilang ura hatu-
tuno ira nudi harpir.]

16:18 Luk 10:19; Apostolo 28:3-6 **16:19** Apostolo 1:9-11; 2:33-34 **16:20** Apostolo 14:3; Hibru 2:3-4

No Tahut na Hininaawas LUK ga Pakat Ie.

Luk ga pakat no nuno pakpakat uta tike turadi no hinsana ne Tiopilas, a watong ie (nes Luk 1:1). Aie tike tamat na watong tusu Rom dak. Ma ne Luk ga sip be Tiopilas na palai tano kinakaho, no nilon, no minat, ma no tuntunut hut sukun ra minat tane Jisas ma be aie no 'Krais' nong i haruat be na halon ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia bileng. Aie no Krais utano ula hanuo bakut. Ma ne Luk ga bul halala ra haleng na pir dahine ing i panim tane Matiu ma ne Mak (nes no ula nianga tane Matiu). Ma sene ikin ra Tahut na Hininaawas tane Luk no nuno luaina pakpakat mon. Aie no haburuana tano pir nong Luk ga sip be na hinawase Tiopilas utana. Da nes no hapatam tano nuno pir tano pakpakat 'Ira Pinapalim ta ira Kaba Apostolo' (Apostolo 1:1-2). Da nes tano hapatam tane Luk be Jisas ga hinawase ira nuno bulu na harausur be di na kis kawase no linge God ga kukubus ura utana (Luk 24:49). Jisas ga ianga utano Halhaaliena Tanuo. Ma tano haburuana tane Apostolo da nes habaling be Jisas ga hinawase di be di na kis kawase no Tanuo nong God ga kukubus be na tule ter ie ta di. Kaie Luk ma no Apostolo, dur tike kapawena pir mon utane Jisas ma no hinana hakakari tano tahut na hininaawas nong ga ianga utane Jisas.

1 Watong Tiopilas, a haleng di te walar be di na pakat mur ira linge ing ite hanawat nalamin ta mem.
2 Di te mur ira hininaawas ta dong ra ut na harpir tano tahut na hininaawas. Ma dong ra ut na harpir, di iat, ing di ga nes tutuno kakarek ra linge mekutua leh ra hatahun ta ira linge.
3 Io kaie, iou hamaan bileng be i tahut be ni pakat no harmur ta kakarek ra linge ura num, kinong iou iat iou te tiri murmur timaan uta karek mekutua leh tano haburuana.
4 Ma iou lik be ni gil hobi waing nuge nunure ira tutuno uta ira linge u gate kap harausur ine.

No angelo ga huna hinawas utano kinakaho tane Jon ma be a mangana turadi hohaam ie.

5 Tano pana bung be Herot ga harkurai ter tano katano Iudeia, iga mon tike pris a hinsana ne Sekaraia. Ma aie mekatika ta dong ira pris gar tane Abaisa. Ne Elisabet, no nuno haine, aie tikenong tano huntunana tane Aron.
6 Dur bakut dur ga lon takados tano matmataan tane God. Dur ga mur ira nianga ma ira harkurai tano Watong. Pai gale tale be ta

1:1 Apostolo 1:1

nong na tung dur ma ta tike
nirara.
7 Iesene iga pata ta nati
dur kinong Elisabet ga hintu
ma dur gate manga patuana
ma hatong um.

8 Tike bung Sekaraia ga
gilgil ira pinapalim ta dong
ra pris ra matmataan tane
God kinong iga pana bung be
no nuno iabar di na papalim.
9 Ma haruat ma ira nudi
tintalen ira pris, di ga pa-
paus ma ira mangana hot
na satu, ma no hot ga tibe
hamanis Sekaraia. Io kaie,
iga lala tano halhaaliena
katano tano tamat na hala
na lotu tano Watong ura tun
hartabar ing ila huhur kala
mimisien.
10 Ma be no pana bung ura
tuntun no kala mimisien na
hartabar ga hanawat, dong
ra turadi ing di gate hanawat
haruat ter ura lotu kaia di ga
saasaring tusu nataman.

11 Io, tike angelo ga hara-
puasa tane Sekaraia. Ma no
angelo ga tur ter tano palpal
na kata tano hator na tun
kala mimisien na hartabar.
12 Ing Sekaraia ga nes no
angelo, iga karup ma a tamat
na bunurut ga kap ie.

13 Iesene no angelo ga
tange tana, “Sekaraia, waak
ugo ra bunurut. God te
hadade no num sinsaring.
No num haine, ne Elisabet,
na kaho num tike bulu na tu-
nana ma nu pas no hinsana
be Jon.

14 Ina halaro ugo ma nu
laro pane ie ma a haleng di
na laro kinong da kaho ie.

15 Ma ina ngan hobi ki-
nong aie na tike tamat na
turadi ra matmataan tano
Watong. Ma waak ie ura
mame ta wain be ta mes
na dades na taho. Ma ina
hung leh ma no Halhaaliena
Tanuo tur leh metuma tano
tingana no nuno makai.

16 Na lamus pukus a
haleng na matanabar na
Israel ter tano Watong no
nudi God.
17 Na kap no tintalen ma
no dades tane Elaija ma
ina lilie hanana tano Wa-
tong ura hamaram pakur ira
mama ma ira nati di. Ma ina
pukusane dong ra ut na ul
ba ter tano mangana lilik ta
dong ra ut na takados. Ma
ina gil hobi ura tangtagure
ira matanabar tano Watong
waing di nage taguro pane
ie.”

18 Sekaraia ga tiri no an-
gelo be, “Aiou ni nunure
hohaam be a tutuno ikin ra
nianga? Iou tike nongtamat
um ma no nugu haine bileng
hobi.”

19 Io, no angelo ga babalu,
“Aiou Gabriel. Iou la tur ter
tano matmataan tane God
ma ite tule iou be ni me hi-
nawase ugo ta ikin ra tahut
na hininaawas.
20 Karek ra nugu nianga na
hanawat tutuno tano nuno
pana bung tus, iesene paule
nurnur ine. Io kaie, nu
tabuna nianga ma pa nule
tale be nu ianga tuk tano
bung be ikin ra linge na
hanawat.”

1:9 KBk 30:7 **1:15** Nam 6:3 **1:17** Mal 3:1; 4:5-6; Matiu 17:11-13 **1:19** Dan 8:16; 9:21

21 Ma dong ra matanabar
kanaia di ga nanaho utane
Sekaraia ma di ga ngangao
be urah kaie igom manga
kis halis tuma naramon tano
halhaaliena katano.
22 Ing iga hanasur pai gale
tale ie be na haianga di. Io,
di ga nunure kilam leh be
igate nes tike ninanaas na
tanuo kinong iga hatahuo
ma ira lumana ter ta di ma
sene be pai gale tale be na
ianga.
23 Ing no nuno pana bung
na pinapalim gate pataam,
iga baling u nataman.
24 Namur ta ikin, ne Elisa-
bet, no nuno haine, ga tienen
ma iga kis mun ter tano nga-
sia dur haruat ma ra liman
na teka.
25 Iga tange be, "No Wa-
tong te gil hokakarek utagu.
Taitus ikin ra pana bung ite
hamanis no nuno harmarsai
ma ite kap leise no nugu
hirhir ta ira matmataan ta
dong ra matanabar."

*No angelo ga huna hi-
nawas utano kinakaho tane
Jisas ma be a mangana turadi
so ie.*

26 Ing be Elisabet ga tienen
ma igate liman ma tike
ira nuno teka, io, God ga
tule Gabriel no angelo u
Nasaret, tike taman tano
katano Galili.
27 Iga hana tupas tike bu-
lahine nong paile noh tikai
baak ma tike tunana. Ma
di gate ter bat ter ie ura
totole tike tunana, a hinsana
ne Iosep. Aie tike bulu-
menamur tane Dawit. Ma
no hinsana no bulahine ne
Maria.
28 No angelo ga haatne ie
gom tange be, "No Watong
i kis tikai ma ugo ma ite
haidane ugo."
29 Io, Maria ga ngangao
sakit ta kakarek ra nianga
ma iga manga lilik be a man-
gana nianga so kakarek.
30 Iesene no angelo ga
tange tana horek: "Maria,
waak u burut. God te laro
pane ugo ma i taguro be na
haidane ugo.
31 Nu tienen ma nu kaho
tike bulu na tunana ma nu
pas no hinsana be ne Jisas.
32 Tamat no hinsana ma da
kilam ie be no Natine God
Nong i Lie Harsakit. No Wa-
tong God na ter no kinkinis
na tamat na ut na harkurai
tana, nong tano hintubuno
ne Dawit.
33 Ma ina kure no huntu-
nana tane Iakop hathatikai.
No nuno kingdom pai nale
pataam."
34 Maria ga tiri no angelo
be, "Ikin ra linge na tutuno
hohaam? Aiou paile nunure
baak tike tunana."
35 No angelo ga babalu
horek: "No Halhaaliena
Tanuo na hanawat ter tam
ma no dades tane God Nong i
Lie Harsakit na burung ugo.
Io kaie, no halhaaliena nong
nu kaho ie da kilam ie be no
Natine God.
36 Nes baak! Elisabet no
hinsaam bileng na kaho tike
bulu kakarek i hatong ter.
Di git tangtange be a hintu

1:27 Matiu 1:16,18 **1:31** Ais 7:14; Matiu 1:21-23 **1:32** 2Sml 7:12,13,16; Ais 9:7

ie iesene ite tienen haruat
ma ra liman ma tike na teka
kakarek.
37 Pata tike linge i kalka-
lala tane God.”
38 Io, Maria ga babalu
horek, “Aiou no tultule tano
Watong. I tahut be na ngan
hobi tagu hoke u te tange.”
Io, no angelo ga hana talur
um ie.

Elisabet ga nes kilam no tamat na haridan tane Maria, no makai tano nuno Watong.

39 Taitus ikino pana bung
Maria ga taguro ma iga hana
haiah leh utuma tike taman
ruma ta ira uladih tane
Iudeia.
40 Ma iga lala tano
ngasiane Sekaraia gom
haatne Elisabet.
41 Be Elisabet ga hadade
ing Maria ga haatne ie, no
bulu nong ga tianane ter
ie ga manga magile ma ne
Elisabet gom hung ma no
Halhaaliena Tanuo.
42 Io, iga tange nalu be,
“No haridan na kis tam ta ira
haine bakut ma ikino bulu
nu kaho ie no haridan na kis
bileng tana.
43 Iesene, nesi um iou, kaie
no makai tano nugu Watong
uge hanawat ukira ho iou?
44 Ing iat mon ira iruo
talingagu dur hadade ing u
haatne iou, no bulu nara-
mon tagu i manga magile ma
ra gungunuama.
45 No haridan na kis tam
kinong u te nurnur be ira
linge no Watong te tange tam
na hanawat tutuno!”

Maria ga pirlet no Watong tano nuno harmarsai tupas ira maris.

46 Io, Maria ga tange
horek:
“Metuma naramon tagu i
hatamat no Watong,
47 ma no tanuagu i laro ter
tane God no nugu ut
na Haralon.
48 Kinong urah, ite lik leh
no nugu kinkinis na
maris, iou no nuno
tultule.
Io kaie, tur leh um kakarek,
ira matanabar katiak
ma di bileng namur
um, di na huo iou be
iga haidane iou.
49 Kinong urah, no Dades na
God te gil ra tamat na
linge sakit tagu.
No hinsana i Halhaalien.
50 No nuno harmarsai ila
hanana tupas dong
ing di urur tana,
ira turadi ing di ga lon
nalalie, dong katiak,
ma di bileng namur.
51 Ite gil ra dades na linge ma
no lumana.
Ite tule harbasiane leise
dong ing di lik hata-
mat habaling di.
52 Ite bul hasur leise ira lilie
metuma ta ira nudi
kinkinis na tamat na
ut na harkurai.
Iesene ite raun haut balik
dong ra maris.
53 Ite hahung dong ing di
taburungan ma ra bi-
lai na linge,
iesene ite tule leise ter
dong ra watong ma ra
pabono di.

1:37 Stt 18:14 **1:46** 1Sml 2:1-10 **1:50** Sam 103:13,17 **1:51** 2Sml 22:28 **1:52** Jop 12:19; 5:11; Sam 147:6 **1:53** Sam 34:10

54 Ite harahut no matanabar
Israel, no nuno tul-
tule,
hoke iga tange ta ira hintubu
dait be na gil hobi.
55 Ite lik leh be no nuno har-
marsai na kis hatikai
ter tane Abraham ma
ira nuno bulumena-
mur."
56 Ma ne Maria ga kiskis
baak ma ne Elisabet haruat
ma ra itul a teka ma igom
baling um u nataman.

God ga hamanis no nuno but na dades tano Bung na kinakaho tane Jon.

57 Io, ing no pana bung
ga hanawat be Elisabet na
kakaho, iga kaho tike bulu
na tunana.
58 Dong ing di ga kis hutate
ter tana ta ikino taman ma
ira hinsaana, di ga hadade
be no Watong gate hamanis
ra but na harmarsai tana,
ma di gom laro tikai ma ie.
59 Tano liman ma itul a
bung di ga hanawat ura
kutkut no palatamaine no
bulu ma di ga ura paspas
no hinsana no nuno mama
Sekaraia ter tana.
60 Iesene no etnana ga
tange be, "Pata! Da kilam ie
be ne Jon."
61 Ma di ga tange tana,
"Pata tikenong ta ira hin-
saam i mon ikino hinsang."
62 Io, di ga hatahuo ma ira
luma di ter tano nuno mama
ura nunure leh be a hinsana
so iga sip be na pas no natine
ma ie.
63 Iga sasaring ura tike pal-
palehuana katano dahe ura
pinapakat tana ma iga pakat
be, "No hinsana ne Jon." Ma
dong bakut di ga karup di
gom manga lilik uta ikin ra
linge.
64 Kaie iat mon no hono ga
tamapapos ma no karamena
ga mamaan ma igom tur leh
ura pirpirlet God.
65 Ma ira matanabar ta
ikino taman di ga kilingane
ra tamat na urur tikai ma
ra bunurut uta ikin ra linge.
Ma dong ra matanabar ta
kike ra uladih tano katano
Iudeia di ga iangianga uta
kakarek bakut ra linge.
66 Dong bakut ing di ga ser
leh ikin, di ga manga lilik
utana di gom tirtiri be, "Ikin
ra bulu na hanawat be a
mangana turadi so ie?" Ma
di ga tirtiri hobi kinong iga
tutuno iat be no dades tano
Watong ga kis ter ma ie.

Sekaraia ga ianga na tangetus utano hinanawat tano ut na haralon.

67 Io, Sekaraia no nuno
mama ga hung ma no Hal-
haaliena Tanuo ma igom
ianga na tangetus horek:
68 "A pirpirlet utuma tupas
no Watong, no God
gar Israel,
kinong ite me kul halan-
galanga leh ira nuno
matanabar.
69 God te hatut tike dades na
ut na haralon uta dait
metuma tano huntunana
tane Dawit no nuno
tultule
70 hoke ga hamanis ta
ira nuno halhaaliena

1:54 Sam 98:3 **1:55** Mai 7:20; Stt 17:7 **1:59** Stt 17:12; WkP 12:3; Luk 2:21
1:68 Sam 72:18 **1:69** Sam 18:2

tangetus di gom tange
nalalie sakit.
71 Ite hatur ie ura haalon leh
dait sukun ira nudait
ebar,
ma mekatika ta ira luma di
bakut ing di malen-
takuane dait.
72 Ite gil hobi ura hamanis
ra harmarsai ter ta ira
hintubu dait
ma ura liklik leh no nuno
halhaaliena kunubus,
73 nong ga sasalim ter tane
Abraham no hintubu
dait.
74 Ma ite gil hobi ura ha-
langalanga leise dait
ta ira luma dong ra
nudait ebar.
Io kaie, i tale dait be dait na
lotu tupas ie
75 ma ra gamgamatien ma
ra takados ma pata ta
bunurut ta ira nudait
nilon bakut.
76 Ma augo ra natigu, da
kilam ugo be no tange-
tus tane God Nong i
Lie Harsakit,
kinong augo, nu lie tano Wa-
tong ura tangtagure
no ngas ura utana.
77 Ma nu gil hobi ura terter
ta ira nuno matanabar
no minanes tano har-
alon nong di na hatur
kawase
ing God na lik luban leise ira
nudi sana tintalen.
78 Ma ina lik luban leise kike
ra sasana kinong no
tingana no nudait God
i manga hung ma ra
harmarsai.
Ma no nuno harmarsai na
hatawat no pupuruk
hut tano kasasa ter ta
dait metuma ra mawe
79 ura marmararang sare
dong ing di lolon ra
kadado ma tano hena
ra minat,
ma ura lilie no nudait hi-
nana ter tano ngas na
malum.”
80 Io, ma no bulu ga tamat
huat ma iga hanawat dades
tano tanuana ma iga lon
tuma ra katano bia tuk tano
bung ga harapuasa ra mat-
mataan na haruat ter ta ira
Israel.

2

Maria ga kaho Jisas.

1 Taitus ikinong ra pana
bung, Augastus, no tamat
sakit ta ira lilie na gil harku-
rai, ga ter tike harkurai be
da was ira matanabar ta ira
katano bakut ing Rom ga
balaure ter.
2 (Ikin no luaina pakat
hinsang nong ga hanawat
tano pana bung be Kuirinius
ga harkurai ter tano katano
Siria.)
3 Ma ira matanabar bakut
di ga hana ter ta ira nudi
taman tiketike ura tangtange
hamanis ira hinsa di be da
pakat kawase.
4 Io kaie, Iosep gom
hanahut metusu Nasaret
tano katano Galili utuma
Betlehem tano katano
Iudeia. Ma Betlehem aie no
taman tutuno tane Dawit,
ma ne Iosep ga hana ukaia
kinong aie tano palpal tano
huno tane Dawit.

1:71 Sam 106:10 **1:72** Stt 17:7; Sam 105:8-9 **1:73** Stt 22:16-17 **1:75** Taitus 2:12-14 **1:76** Ais 40:3 **1:77** Jer 31:34 **1:78** Ais 60:1-2

5 Iga hana ukaia be da
pakat ira hinsa dur ma ne
Maria nong di gate ter bat
ter ie ura totole ie. Ma ne
Maria ga tienen ter.
6 Ing dur ga kiskis kaia
iga haruat no pana bung be
Maria na kakaho.
7 Io, iga kaho no luaina
natine, a bulu na tunana ie.
Maria ga pulus ie ma ra mol
ma iga hainoh ie tike linge
na nian ta ira bulumakau
kinong ga pata ta mauho
uta dur tuma tano hala na
wasire.

Ira angelo di ga hinawas be no Mesaia te hanawat.

8 Ma ari ut na balaura
sipsip di ga nesnes mur ira
nudi sipsip ra bung hutate ta
ikino katano.
9 Io, tike angelo tano Wa-
tong ga harapuasa ta di ma
no minamar tano Watong ga
murarang sare di ma di ga
manga burut.
10 Iesene no angelo ga
tange ta di horek: "Waak
mu burut. Nes baak! Aiou
hanawat ma ra tahut na hin-
inaawas nong na hatawat ter
ra but na gungunuama ta ira
matanabar bakut.
11 Katiak di kaho no numu
ut na Haralon tuma tano
taman tane Dawit. Aie no
Mesaia. Aie no Watong.
12 Ma mu na nes tike
hakilang nong na hatutuno
kakarek ra nianga ter ta mu
ma i horek: mu na nes leh
tike bulu di pulus ter ie ma
ra mol ma i noh ter tike linge
na nian ta ira bulumakau."
13 Ma kaie iat mon a
haleng angelo sakit metuma
ra mawe, di ga harapuasa
tikai ma ikino angelo ma di
ga pirpirlet God horek:
14 "Da pirpirlet no mina-
mar tane God kunuma
nalu sakit!
Ma ra malum ukatika ta ira
matanabar tano ula
hanuo ing God i laro
pane di!"
15 Ma be ira angelo gate
hana sukun di utuma ra
mawe ira ut na balaura sip-
sip ga tange harbasiane ta di
be, "Dait go hana u Betlehem
dait nage nes ikin ra linge te
hanawat nong no Watong te
hinawase dait tana."
16 Io, di ga hana haiah leh
di gom a silihe tupas Maria
ma ne Iosep tikai ma no not
no bulu, ma iga noh ter ta
ikino linge na nian.
17 Ing di ga nes ter ie di ga
hinawas hurbit ta ira linge di
gate hadade uta ikin ra bulu.
18 Ma di bakut ing di ga ser
leh ikin di ga manga karup
ma di ga suar ngangao ta ira
linge ira ut na balaura sipsip
di ga hinawase di ine.
19 Iesene Maria git liklik
kawase ter kakarek bakut
ra linge gom git manga lilik
urie.
20 Ma ira ut na balaura
sipsip di ga baling ma di
ga pirpirlet hanane God uta
ira linge bakut ing di gate
hadade ma di gate nes. Kike
ra linge ga haruat iat mon
hoke di ga hinawase di hobi.

Airuo tangetus dur ga ianga puasa utane Jisas no Mesaia.

2:14 Luk 19:38 **2:19** Luk 2:51 **2:21** Luk 1:31

21 Be igate liman ma itul
ira nuno bung, di ga kut no
palatamaine no bulu. Ma
di ga pas no hinsana be ne
Jisas. Ma ikinong no hinsang
nong no angelo gate huna
tange be da pas ie be ing
baak Maria pai gale hasakit
na teka ma ie.
22 Ma ing be ira pana
bung gate sakit be da gil
haruatne ira harkurai tane
Moses waing pai nale tale be
da hatabune habaling dur,
io, Iosep ma ne Maria dur
ga hana ma ne Jisas utuma
Ierusalem ura terter ie tano
Watong.
23 Dur ga ura gilgil hoke
di ga pakat ta ira harkurai
tano Watong horek, *"Ira lu-
aina bulu na tunana bakut
da hasisingen di ura nuno no
Watong."*
24 Ma dur ga ura gil
hartabar bileng haruat ma
ing no harkurai tano Watong
i tange. I tange horek: *"Mu
na hartabar ma airuo bun be
airuo not no balus."*
25 Ma tike turadi git kiskis
kaia Ierusalem, a hinsana
ne Simion. Aie tike taka-
doswana turadi ma a ut na
lotu tupas God ie. Iga kiskis
kawase nong na me hang-
oingoi ira Israel, ma no Hal-
haaliena Tanuo ga kis ter
tana.
26 No Halhaaliena Tanuo
gate hapuasne ter tana be na
huna nes ter baak no Mesaia
tano Watong ma inage mat
um.
27 Io, no Halhaaliena
Tanuo ga lie ie utuma
naramon tano hala na lotu
tamat. Ma no mama tano
bulu ma no makai dur ga
kap halala no bulu ura gilgil
ter ira tintalen tana haruat
ma ira harkurai tane Moses.
28 Simion ga raun leh no
bulu gom pirlet God ma
karek ra nianga:
29 "Nugu Watong, kakarek
um iou te kilingane ra
malum. Io, nu haut ise
iou, no num tultule,
nige hana talur ikin ra
lon.
30 Gil hobi tagu kinong ira
iruo matagu dur te
nes no num haralon,
31 nong u te tagure ie ra mat-
mataan ta ira matan-
abar bakut.
32 *Aie ra lulungo ura haa-
madares di ing pata be
a Iudeia di,* ma aie no
minamar ta ira num
matanabar Israel."
33 Ma no mama tano bulu
ma no makai dur ga karup
dur gom manga lilik uta ira
linge Simion ga tange utano
bulu.
34 Io, Simion ga haidane
duhat ma iga tange tane
Maria no makai tano bulu
horek: "Ikin ra bulu God
te tibe ie be na hatawat ter
ra punuko ta ira haleng na
Israel ma ina hatur bileng ra
haleng ta di. Ite tibe bileng
ie hoke tike hakilang ma da
ianga ter tana.
35 Io kaie, ira lilik na tinga
di ra haleng na kis puasa.
Ma a tapunuk na ubal bileng
ugo hoke be tike sele te gaso
no katim."

2:22 WkP 12:1-8 **2:23** KBk 13:2,12 **2:24** WkP 12:8 **2:30** Ais 52:10; Luk 3:6; Taitus 2:11 **2:32** Ais 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Ais 8:14; Matiu 21:42; 1 Pita 2:8

36 Io, ma tike haine na
tangetus git kiskis bileng
kaia, a hinsana ne Ana. A
natine Panuel ie, tano huno
tane Aser. Ma ne Ana gate
manga hatong um. Ing iga
tole leh no nuno tunana, dur
ga kis haruat ma ra liman
ma iruo na tinohon mon.
37 Io, no nuno tunana
ga mat leh ma iga kis na
makoso tuk be ira nuno tino-
hon ga haruat ma ra liman
ma itul na sangahul ma ihet.
Pai lale hanana talur no hala
na lotu tamat. Pata. Hatikai
igit lolotu tikai ma ra hahal
ma ra sinsaring.
38 Ing iga hanawat hutate
ta duhat tamana ta ikino
pana bung iat mon, iga tanga
tahut utuma hone God. Ma
iga hinawas tano not no bulu
ter ta di bakut ing di git
kiskis kawase no pana bung
be God na kul halangalanga
Ierusalem.
39 Ma be Iosep ma ne
Maria dur ga gil haruatne
bakut ter ira harkurai tano
Watong, duhat ga baling
um u Nasaret, no nuduhat
taman, rusu tano katano
Galili.
40 Ma no bulu ga tamat
huat ma no nuno lilik ga
dades. Iga hung ma ra min-
minanes ma no harmarsai
tane God ga kis ter tana.

No bulu Jisas ga hana tano hala tano nuno Mama.

41 Taitus ira kaba tino-
hon no nuno Mama ma
no Makai dur git hanana
utuma Ierusalem tano Nian
na Sinakit.
42 Io, be ira nuno tinohon
ga haruat ma ra sangahul
ma iruo, duhat tamana ga
hana hut utuma tano nian
haruat ma ira nudi tintalen.
43 Ing no nian ga pataam
um no nuno Mama ma no
Makai dur ga tur leh ura
binaling u nataman. Iesene
Jisas ga kis ter iat tuma
Ierusalem ma pa dur gale
nunure be i ruma ia, dur
gate hana sukun ter ie.
44 Dur ga lik be kanaia
iga tiktikai ma ira mes na
matanabar tano nudi hi-
nana, kaie dur gom mur
no ngas haruat ma tike
kudulena bung. Io, dur
ga hatahun ura silsilihe ie
nalamin ta ira hinsaa dur
ma ira nudur harwis.
45 Ma be pa dur gale
nes leh ie dur ga baling u
Ierusalem ura ninanaas tana
kaia.
46 Namur be dur gate
sisilih tana ra itul a bung
dur ga nes tupas leh um ie
tuma naramon tano tamat
na hala na lotu. Iga kis ter
nalamin ta ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses.
Iga hadade di ma iga tirtiri
bileng di ma ra tiniri.
47 Di bakut ing di ga
hadade ie di ga karup tano
nuno minminanes ma ta ira
nuno binabalu.
48 Ma ing no nuno Mama
ma no Makai dur ga nes ie
dur ga manga karup. Io, no
nuno makai ga tange tana
be, “Natigu, ura biha be u
gil mir hokarek? Mir ma
no num Mama mir te manga
ngaangel pane ugo ura silsil-

2:39 Matiu 2:23 **2:41** KBk 12:24-27; 23:14-17; Lo 16:1-8

ihe leh ugo."
49 Iga tiri dur be, "Mur
nanaas tagu urah? Hohaam,
mur paile nunure be i tahut
be ni kis iat kira tano hala
tano nugu Mama?"
50 Iesene ningor pa dur
gale nunure kilam ira linge
iga tangtange ta dur.
51 Io, iga hanasur tikai
ma dur u Nasaret ma iga
tartaram ira nudur nianga.
Iesene no nuno makai
git mangana liklik kawase
kakarek ra linge bakut.
52 Ma ne Jisas ga tamtamat
hanana ma no nuno minmi-
nanes bileng ga tamtamat.
Ma ne God ga laro pane ie,
ma ira turadi bileng hobi.

3

Jon ga harpir be di na lilik pukus waing di nage taguro utano Mesaia.
(Matiu 3:1-12; Mak 1:3-6)

1 Ing be Taiberias, no
tamat sakit ta ira lilie na
gil harkurai, gate harkurai a
sangahul ma liman na tino-
hon, io, ta ikino pana bung
ne Pontias Pailat ga harkurai
tano katano Iudeia. Ma ne
Herot ga harkurai ter tano
katano Galili ma no tesne,
ne Pilip, ga harkurai ter ta
ira iruo katano Ituria ma ne
Tarakonitis. Ma ne Lisanias
ga harkurai ter tano katano
Abilene.
2 Ma ne Anas ma ne Kaia-
pas dur ga tamat iat ta dong
ira mes na pris. Taitus ikino
pana bung God ga ter no
nuno hininaawas tane Jon
no natine Sekaraia tuma ra
katano bia.
3 Io, Jon ga hana ta ira
katano bakut kaia hutate
tano taho Ioridan ma iga
harpir horek: "Mu na kap no
baptais na lilik pukus waing
God nage lik luban leise ira
numu sana tintalen."
4 Io kaie, igom haruat ma
ira pakpakat tano tangetus
Aisaia. Iga tange horek,
"Metuma ra katano bia a in-
gana tikenong i taato,
'Tagure no ngas tano Wa-
tong,
Gil hatakadosne ie ura nuno
hinanawat.
5 Ira salil bakut da bus,
ma ira uladih da kil hasur.
Ira pusuko na ngas na taka-
dos,
ma ira sakalep na maliah.
6 Ma ira turadi bakut di na
nes no haralon tane
God.' "
7 Ma a tamat na matan-
abar ga hana tupas Jon be
na baptais di. Ma iga
tange ta di, "A sana ut
na harakale mu! Nesi ga
hakatom mu be mu na hilo
sukun no harpadano nong
God i hutate be na ter ie?
8 Igor tahut be mu na gil
ira linge ing na hamanis
be mu te lilik pukus! Io,
mu tange be a bulumena-
mur tane Abraham mu, kaie
mu haruat be mu na hilo
sukun no harpadano tane
God. Iesene waak mu lik
hobi. Pai nale tutuno. Paile
tamat na linge be mu ira bu-
lumenamur tane Abraham.
Aiou hinawase mu be God
na petlaar be na hatawat

2:51 Luk 2:19 **2:52** 1Sml 2:26; Snd 3:4 **3:3** Apostolo 13:24 **3:6** Ais 40:3-5 **3:7** Matiu 12:34; 23:33 **3:8** Jon 8:33,39

ta bulumenamur tane Abraham ta kakarek ra hot mon.
9 No matau ike ra bura dahe, nong i taguro ter ura katkato hasur ira dahe. Ma ira dahe bakut, ing pa di lale huhuei ta tahut na puspusno, na kato hasur ma ina ise ter ra ula eh."
10 Ma dong ra matanabar di ga tiri ie, "Io, ing be hobi, mem na ngan hohaam?"
11 Io, Jon ga balu di ma iga tange, "Be airuo ra num sigasige, nu tabar nong i supi ma tikenong. Ma nong i hatur kawase ra nian, i tahut be na gil bileng hobi."
12 Ira ut na kap takis di ga hana tupas ie be inage baptais di. Ma di ga tiri ie be, "Tena harausur, mem na gil hohaam?"
13 Iga tange ta di, "I tahut be mu na kap haruatne mon ing di te kure ter ta mu ma waak mu laklake ikino harkurai."
14 Ma ari umri di ga tiri ie be, "Ma mem, mem na gil hohaam?"
Jon ga balu di be, "Waak mu hapar leh ra barbarat ta ira matanabar ma waak mu tung bia tikenong. I tahut be mu na lik be ira numu kunkulaan i haruat mon."
15 Ma ira lilik ta dong ra matanabar ga tahuat be a mangana linge na hanawat ma di ga manga lilik be no Mesaia dak um utane Jon.
16 Ma ne Jon ga balu di gom tange, "Aiou baptais mu ma ra taho ma sene be nong i tamat iat tagu na hanawat. Ma iou paile haruat be ni lapus ira hino ta ira iruo pala lamas na kakine. * Aie iat na baptais mu ma no Halhaaliena Tanuo ma ra eh bileng.
17 Ma i palim ter no nuno sawol ura isise haut ira wit tano dadaip nong na puh leise ira surno ma ira parahono. Iesene ira tahut na pat na wit ing i tirih ma i puko sur, na reng hulungan ukira hono nuno hator na masur. Ma ina ise ter ira surno ma ira parahono tano eh kis."
18 Io kaie, Jon ga hadades ira matanabar ma ra haleng na mes na nianga bileng ing iga pirpir di ma no tahut na hininaawas.
19 Iesene Jon ga tibe hapenpen ne Herot no lilie kinong iga tole leh Herodies no haine tano tesne. Ma pai gale tibe hapenpen ie uta ikinong sene mon. Herot ga gil bileng ari mes na sana tintalen.
20 Ma ing be Jon ga gil hobi, Herot ga gil ikin ra sana tutuno iat: iga banus bat Jon tuma naramon tano hala na harpadano.

Jon ga baptais Jisas.
(Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11)

21 Ma ta ikino pana bung be ira matanabar ga kapkap baptais, Jisas bileng ga kap baptais bileng. Ma be iga

3:9 Matiu 7:19 **3:12** Luk 7:29 **3:16** Apostolo 13:25 * **3:16** Jon iga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **3:19** Matiu 14:3-4; Mak 6:17-18

saasaring no mawe ga tapapos.
22 Ma no Halhaaliena
Tanuo ga hanasur ter tana
ma iga tatalen hoke tike
bun. Ma a ingana tikenong
ga ianga sur metuma ra
ula mawe horek: “Augo no
Natigu. Iou manga sip ugo
ma iou laro sakit utam.”

Ira hintubune Jisas.
(Matiu 1:1-17)

23 Ma ing be Jisas ga
hatahun no nuno pinapalim
iga ura haruat ma aitul a
sangahul na tinohon. Ma
tano lilik ta ira matanabar
be Jisas no natine Iosep.
Ma ne Iosep no natine Heli.
24 Heli no natine Matat.
Matat no natine Lewi.
Lewi no natine Melki.
Melki no natine Ianai.
Ianai no natine Iosep.
25 Iosep no natine Matatias.
Matatias no natine Amos.
Amos no natine Nahum.
Nahum no natine Esli.
Esli no natine Nagai.
26 Nagai no natine Mat.
Mat no natine Matatias.
Matatias no natine Semen.
Semen no natine Iosek.
Iosek no natine Ioda.
27 Ioda no natine Ionan.
Ionan no natine Resa.
Resa no natine Serubabel.
Serubabel no natine Siatiel.
Siatiel no natine Neri.
28 Neri no natine Melki.
Melki no natine Adi.
Adi no natine Kosam.
Kosam no natine Elmadam.
Elmadam no natine Er.
29 Er no natine Iosua.
Iosua no natine Elieser.
Elieser no natine Iorim.
Iorim no natine Matat.
Matat no natine Lewi.
30 Lewi no natine Simion.
Simion no natine Iuda.
Iuda no natine Iosep.
Iosep no natine Ionam.
Ionam no natine Eliakim.
31 Eliakim no natine Melia.
Melia no natine Mena.
Mena no natine Matata.
Matata no natine Natan.
Natan no natine Dawit.
32 Dawit no natine Iesi.
Iesi no natine Obet.
Obet no natine Buas.
Buas no natine Salmon.
Salmon no natine Nason.
33 Nason no natine Aminadap.
Aminadap no natine Atmin.
Atmin no natine Arni.
Arni no natine Hesron.
Hesron no natine Peres.
Peres no natine Iuda.
34 Iuda no natine Iakop.
Iakop no natine Aisak.
Aisak no natine Abraham.
Abraham no natine Tera.
Tera no natine Nahor.
35 Nahor no natine Seruk.
Seruk no natine Reu.
Reu no natine Pelek.
Pelek no natine Eber.
Eber no natine Sela.
36 Sela no natine Kainan.
Kainan no natine Arpaksat.
Arpaksat no natine Siem.
Siem no natine Noa.
Noa no natine Lamek.
37 Lamek no natine Metusela.
Metusela no natine Enok.
Enok no natine Iaret.
Iaret no natine Mahalalel.
Mahalalel no natine Kenan.
38 Kenan no natine Enos.
Enos no natine Set.
Set no natine Adam.
Adam no natine God.

3:22 Jon 1:32 **3:23** Luk 4:22; Jon 6:42 **3:32** Rut 4:17-22 **3:36** Stt 11:10-26
3:38 Stt 4:25-26

4

Satan ga walar Jisas.
(Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13)

1 Ma ne Jisas ga baling merasi ra taho Ioridan
ma iga hung ma no Halhaaliena Tanuo. Ma no
Tanuo ga lamus leh ie utuma
ra katano bia.
2 Ma ne Satan ga walar ie
aihet sangahul na bung kaia.
Pai gale en ta linge ta kike
ra bungbung, ma namur um
iga taburungan.
3 Io, Satan ga tange tana,
"Kaie, ing be a Natine God
ugo, nu tange ta ikin ra hot
be inage taar nian."
4 Jisas ga balu ie, "Tike
harkurai tane God di ga
pakat ie uta mem ra matan-
abar i tange horek, *Ira turadi
pa di nale lon tano nian sene
mon."*
5 Io, Satan ga lamus haut
ie utuma ra uladih ma kaie
iat mon iga hamanis tana
ira kingdom tano ula hanuo
bakut ma ira nudi minamar.
6 Iga tange tane Jisas be,
"Karek ra kinkinis na harku-
rai ma ira nudi minamar iou
ni tabar ugo me. Ma i tale be
ni gil hobi kinong a nugu di
ma ni tabar nesi me ing iou
sip be ni tabar ie.
7 Io kaie, ing be nu lotu
tupas iou, a num um di."
8 Jisas ga balu ie, "Tike
harkurai tane God di ga
pakat ie uta mem ira matan-
abar i tange be, *'Mu na lotu
tupas no Watong no numu
God, ma aie sene mon mu na
hanapu mu tana.' "*
9-11 Io, Satan ga lamus
habaling Jisas utuma
Ierusalem, igom hatur Jisas
tuma nalu sakit tano ula
hala tano tamat na hala na
lotu. Iga tange tana, "Be ing
a natine God ugo, kaia, nu
karwas sur mekira, kinong
ira nianga tane God di ga
pakat i tange horek,
'God na tule ira nuno angelo
ura utam ura balbal-
aure ugo.
Di na palim hatur ugo ma ira
luma di,
waing pa nugele sage ira
kakim ra ula hot.' "
12 Jisas ga balu ie, igom
tange, "Tike mes na harkurai
tane God uta mem i tange
horek, *'Waak mu walar no
Watong, no numu God.' "*
13 Ma ing be Satan gate
hapatam ira mangana har-
walar bakut iga hana talur te
baak Jisas.

*Dong tano taman tus tane
Jisas pa di gale bala leh ie.*

14 Io, Jisas ga tapukus tikai
ma ra dades tano Tanuo
u Galili, ma no hininaawas
utana ga hana hurbit ta ira
tamtaman ta ikino katano.
15 Iga hausur ira matan-
abar naramon ta ira hala
na lotu gar na Iudeia ma di
bakut di ga pirlet ie.
16 Iga hana u Nasaret, no
taman iga tamat huat kaia.
Ma tano Bung na Sinangeh
iga lala tano hala na lotu gar
na Iudeia hoke iat igit gilgil
hobi. Hinana, iga tur ura

4:4 Lo 8:3 **4:8** Lo 6:13-14 **4:12** Lo 6:16; 1 Korin 10:9 **4:13** Hibru 2:18; 4:15 **4:17** Ais 61:1-2

waswas ira nianga tane God
di ga pakat.
17 Io, di ga ter ira pakpakat
tane Aisaia no tangetus tana.
Iga pales ie gom nes leh no
katano ira pakpakat tana ga
tange horek:
18 "No Tanuo tano Watong i
kis tagu
kinong ite gilamis iou be
ni hinawase ira maris
tano tahut na hini-
naawas.
Ite tule iou be ni hinawase
dong ra hiruo ing di
ga banus bat di be di
nage langalanga bal-
ing.
Ite tule iou ura tangtange ta
dong ra pulo be di na
nanaas um,
ma be ni halangalanga leise
dong ing di tamaubal
ter,
19 ma ura hininaawas be no
bilai na pana bung na
harharahut tano Wa-
tong te hanawat."
20 Io, iga puli habaling ira
pakpakat igom ter leise ie
tano ut na harbalaurai ta ira
pakpakat. Io, iga kis. Ma
di bakut kaia naramon tano
hala na lotu di ga nes dit ter
ie.
21 Io, iga tange ta di
hokarek: "Katiak ikin ra
katano metuma ta ira
pakpakat tane God te
hanawat tutuno ta ira numu
hinadado."
22 Di bakut di ga tange be
aie tike tahut na turadi ma
di ga manga karup ta ira
maririsuana nianga ing iga
hanasur mekatika ra hono.
Di ga tange be, "Dait palai
be ikin ra tunana a natine
Iosep mon ie. I nunure
leh hohaam ige iangianga
hokarek?"
23 Ma ne Jisas ga tange ta
di horek: "Aiou nunure ter
be mu na tange ter kin ra ni-
anga harharuat tagu horek,
'Ut na harulai, halangalanga
habaling iat ugo! Gil baak ta
linge kira tano num taman
tus ing mem ga ser be u ga
gil tua Kapeneam.' "
24 Ma iga tange horek:
"Mu hadado baak! Pata tike
tangetus be di bala leh ie
tano nuno taman tus.
25 Aiou hinawase mu be
iga mon haleng makoso kira
Israel tano pana bung Elaija
ga lon tana. Ma ta ikino
pana no mawe ga tabanus
ma pai gale bata haruat ma
ra itul a tinohon ma subana.
Ma iga mon tike but na sam
taburungan ta ikin ra kudu-
lena katano.
26 Iesene God pai gale tule
Elaija ukaia ta tikenong ta
di ira Israel. Pata. Iga tule
ie utusu tike makoso rusu
Sarepat tano katano Saidon.
27 Ma tano pana bung
Elaisa no tangetus ga lon
tana a haleng di ga sam sana
minaset ta ira palatamai di.
Iesene pai gale halangalanga
tikenong ta di. Pata. Iga ha-
langalanga Neman sene iat
mon ma aie me Siria."
28 Io, ira turadi bakut kaia
tano hala na lotu gar na
Iudeia di ga kamohor ing di
ga hadade ikin.
29 Di gom taman tut, di
gom tule hasur leise ie

4:22 Luk 3:23; Jon 6:42 **4:24** Jon 4:44 **4:25** 1Kng 17:1,7 **4:26** 1Kng 17:8-16 **4:27** 2Kng 5:1-14

mekaia tano taman. Ma
ikino taman ga kis ter tike
uladih. Di ga lamus haut
ie utuma tano gagene no
uladih be di nage ise hasur
ie tano ula habo.
30 Iesene iga hana nalamin
mon tano tamat na matan-
abar igom hana leh.

Jisas ga harausur ma no nuno dades iat igom tule hasur leise ira sana tanuo.
(Matiu 1:21-25)

31 Ma namur um Jisas ga
hana utusu Kapeneam, tike
taman tano katano Galili.
Ma tano Bung na Sinangeh
iga tur leh ura hausur dong
ra matanabar.
32 Ma di ga karup ma di
ga urur ta ira nuno harausur
kinong iga iangianga hoke
tikenong te kap ra dades
kaie igom tale be na ianga
hobi.
33-34 Ma kaia tano hala na
lotu gar na Iudeia tike tu-
radi nong a sana tanuo gate
sasoh tana. Iga tato nalu
sakit, "Ai! Hohaam, Jisas me
Nasaret? U te hanawat be nu
haliare mem? Aiou nunure
ter be no Halhaaliena tane
God ugo."
35 Ma ne Jisas ga tigel no
sana tanuo, "Kis matien! Sur
talur ie!" Io, no sana tanuo
ga ise ter no tunana napu ra
matmataan ta di bakut ma
iga sur sukun ie. Iesene pai
gale hagae ie.
36 Ira matanabar bakut di
ga karup di gom tangtange
harbasiane ta di horek: "A
mangana harausur hobibiha
ikin? I kure ise ira sana
tanuo ma ra dades hoke
tikenong ila harkurai ter, ma
di sur leh!"
37 Ma no hininaawas
utana ga hana harbasie tano
hanuo bakut.

Jisas ga halangalanga ira turadi ma iga tule hasur leise ira sana tanuo.
(Matiu 8:14-17; Mak 1:29-38)

38 Io, Jisas ga hana leh
mekaia ra hala na lotu
gar na Iudeia ma iga hana
lala tano ngasiane Saimon.
Ma no numune Saimon, ga
ububal ie no tamat na mala-
hau ma di ga saring Jisas be
na harahut ie.
39 Io, iga tur hutate tana
igom tigel leise no malahau,
ma no mamahien ga pataam
sukun ie. Kaie iat mon no
haine ga taman tut igom tur
leh be na tagure ira nian uta
di.
40 Ma be no kasasa gate
sungsuguh ira matanabar di
ga kap hawat bakut dong
ra haleng mangana minaset
ukaia hone Jisas. Iga bul ira
iruo lumana ta di tiketike,
kaie igom halangalanga di.
41 Ma ira sana tanuo bileng
di ga sursur talur ra haleng
na matanabar, di ga manga
tato horek: "Augo no Natine
God!" Iesene iga tigel di ma
pai gale bala leh di be di na
ianga kinong di ga nunure
be aie no Mesaia.
42 Ma be igate mala bung-
bung Jisas ga hana leh ukaia
ra malukapa. Ma dong
ra matanabar di ga nanaas
tana ma ing be di ga hana
tupas ie di ga walar ura

4:32 Matiu 7:28-29 **4:41** Matiu 8:29; Mak 3:11-12

tingtigel ie be waak i hana
sukun di.
43 Iesene iga tange ta di,
"I tahut be ni harpir utano
tahut na hininaawas tano
kingdom tane God ta ira
mes na taman bileng kinong
no nugu Mama ga tule iou
urie."
44 Ma iga harpir hanana ta
ira hala na lotu kaia Iudeia.

5

*Ira luaina bulu na ha-
rausur di ga mur Jisas ura
soh turadi.*
*(Matiu 4:18-22; Mak 1:16-
20; Jon 1:40-42)*

1 Tike bung be ne Jisas ga
tur ter kaia hutate hono taho
kis Genasaret ira matanabar
ga tur hung luhutane ie ma
di ga hadade ira nianga tane
God.
2 Ma iga nes airuo mon
kaia hutate ra gagena taho
kis. Dong ra ut na kap aen di
ga waak ter dur ma di gom
gisgis ira nudi ubane.
3 Io, Jisas ga kawas ta
tikenong ta dur ira iruo mon,
nong tane Saimon. Ma iga
tange be na sule hasur ie ta
dahine mekaia ra waseser.
Iga kis napu kaia ra ula mon
igom hausur ira matanabar
mekaia.
4 Ma be igate hapatam
ira nuno nianga iga tange
tane Saimon, "Mohot na bul
hasur ira numohot ubane
utuso na lamana mohot nage
kap ta aen."
5 Saimon ga tange, "Wa-
tong, mehet te suke ra kud-
ulena bung bakut ra bung
ma mehet paile kap ta linge.
Iesene, kinong u te tange
hobi, iou ni bul hasur ira
ubane."
6 Ma be duhat ga gil hobi
duhat ga soh ra haleng aen
kaie ira nuduhat ubane igom
ura tamtamadiris.
7 Io, duhat ga teh ira
nuduhat iruo harwis tano
mes na mon be dur na
hanawat ura tahtaho duhat.
Ma dur ga hanawat duhat
gom sangan hahung ira iruo
mon ma ira aen. Dur ga
manga bukas sakit dur gom
ura ruruh.
8 Ma be ne Saimon Pita ga
nes hobi iga puko ter napu
kaia hono kakine Jisas gom
tange, "Watong, iou sip be
nu hana talur iou kinong a
sana turadi iou."
9 Iga tange hobi kinong aie
ma ira nuno harwis di ga
manga karup ta ira haleng
na aen di gate soh.
10 Ma ira iruo harwis tane
Saimon, Jemes ma ne Jon,
ira iruo natine Sebedi, dur
bileng dur ga manga karup.
Io, Jisas ga tange tane Sai-
mon, "Waak ura bunurut.
Tur leh um kakarek nu
sosoh turadi."
11 Io, be di gate sel haut um
ira nuduhat iruo mon utuma
na waseser duhat ga waak
leise ira linge bakut duhat
gom mur leh ie.

*Jisas ga halangalanga tike
turadi nong a sana minaset
ga kis tano tamaine.*
(Matiu 8:2-4; Mak 2:3-12)

12 Be Jisas ga kis ter kaia
tike taman, tike turadi ga

4:44 Matiu 4:23 **5:1** Matiu 13:1-2; Mak 3:9-10 **5:5** Jon 21:3-8 **5:11** Matiu 19:27

hana tupas ie ma ra sana minaset ga banot ter no palatamaine. Be iga nes Jisas iga san tudu igom sie no matmataan tana utuso tano pu igom sasaring marmaris ter tane Jisas be, "No Watong, aiou palai be u haruat ura halangalanga iou waing pai nale tale be da hatabune habaling iou. Ma be ing u sip, nu gil hobi tagu."

13 Jisas ga sasangaho igom sigire no turadi ma iga tange, "Aiou sip ter. Nu langalanga!" Kaie iat mon no minaset ga pataam tano turadi.

14 Ma ne Jisas ga hakatom ter ie be pai nale hinawase ta tikenong uta ikin ra linge. Iga tange be, "Iesene nu hana ma nu hamanis ugo tano pris. Ma nu ter no hartabar haruat ma no harkurai tane Moses. Ma ikino hartabar na hinawas palai ura hatutuno be u te langalanga ma be paile tale bileng be tikenong na hatabune habaling ugo."

15 Iesene no hininaawas utana ga manga hana hurbit balik. Kaie, dong ra matanabar di gom hanawat ura hadade ie ma be inage halangalanga di sukun ira nudi minaset.

16 Sene be Jisas git haraios ukaia ta ira katano bia, igom git saasaring.

Be Jisas ga halangalanga tike pengpeng iga hamanis be i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen.
(Matiu 9:2-8; Mak 2:3-12)

17 Tike bung be Jisas ga hausur ira matanabar, ari Parisi ma ari tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga kis ter kaia bileng. Di gate hanawat mekaia Ierusalem ma ta ira tamtaman Galili ma Iudeia. Ma no dades tano Watong ga kis ter tane Jisas be na halangalanga dong ra ina minaset.

18 Ma ari turadi duhat ga kapkap hanane tike pengpeng ta tike kunuban. Duhat ga walar be duhat na kap halala ie tano hala be duhat nage hainoh ie ra matmataan tane Jisas.

19 Sene be duhat ga pet puo be duhat na gil hobi kinong a haleng na matanabar. Io kaie, duhat gom hanahut utuma ra ula hala, duhat gom haruh hasur no pengpeng ma no kunuban tano mauho duhat gate tatik sare ter ie. Duhat ga haruh hasur ie nalamin ta ira matanabar ukaia ra matmataan tane Jisas.

20 Be Jisas ga nes ira nuduhat nurnur, iga tange, "Tasigu, ira num sana tintalen ite pataam."

21 Io, ira Parisi ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga hatahun be di na lilik kumaan ta ira tinga di be, "Nesi ikin ra turadi i tange hagae ne God? Pata ta turadi i haruat ura sungsuge leise ira sana tintalen—God sene mon!"

5:14 WkP 14:1-32 **5:20** Luk 7:48; Ais 43:25

22 Jisas ga hamaan kilam
ira nudi lilik igom tange, “Ira
numu lilik paile takados.
23 Garum ta dur i malus?
I malus be ni tange be
‘Ira num sana tintalen ite
pataam,’ be i malus be ni
tange, ‘Taman tut ma nuge
hana’?
24 Iesene iou ni hapalaine
ta mu be Nong a Turadi
ie i hatur kawase no dades
ura sungsuge leise ira sana
tintalen kira ra ula hanuo.”
Io, iga tange tano pengpeng,
“Aiou tange tam, taman tut,
kap leh no num kunuban ma
nu hana ukaia ra ngasiam.”
25 Kaie iat mon iga taman
tut ra matmataan ta di, iga
tatik leh no kunuban ma iga
pirpirlet hanane God ukaia
ra ngasiana.
26 Io, ma a tamat na ki-
narup ga kap di bakut, di
gom pirpirlet God. Di ga
bukas ma ra urur di gom
tange, “Dait te nes ra man-
gana linge katiak!”

Jisas ga tato di ura lilik pukus ing di palai be di sana.
(Matiu 9:9-13; Mak 2:14-17)

27 Ma menamur ta ikin
Jisas ga hanasur iga nes tike
ut na kap takis, no hinsana
ne Lewi. Iga kis ter kaia ra
nuno hala na kap takis. Jisas
ga tange tana be, “Mur iou!”
28 Io, Lewi ga tut talur ira
linge bakut ma iga mur ie.
29 Io, Lewi ga gil tike tamat
na nian utane Jisas kaia ra
nuno hala. Ma a haleng na
ut na kap takis ma ari mes
na matanabar bileng di ga
ian tikai ma dur.
30 Iesene ira Parisi ma ira
nudi tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di ga
ngurungur ta ira bulu na
harausur tane Jisas horek:
“Paile bilai be mu iaiaan ma
mu maamo tikai ma kike ra
ut na kap takis ma ira mes
na sakalepwana bileng.”
31 Ma ne Jisas ga tange
ta di, “Ing di langalanga
timaan, pa dile supi ra ut
na haralon, iesene di sene di
maset.
32 Iou pai gale hanawat be
ni tato mu ing mu lik be a
ut na takados mu be mu na
lilik pukus. Pata. Di sene ing
di palai be di sana.”

Ira sigar linge tano hinanawat tane Jisas paile kis tikai ma ari tuarena lilik.
(Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Di ga tange tane Jisas,
“Ira bulu na harausur tane
Jon no ut na baptais di la ha-
hal hait ma di la saasaring.
Hobi bileng ira bulu na ha-
rausur ta ira Parisi. Iesene
be ira num, di la iaiaan ma
di la maamo.”
34 Ma ne Jisas ga tange ta
di, “Tano bung na nian na
pokomau, hohaam, i tale mu
be mu na sunang ira wasire
be di na hahal ing be no
marawan nong i sigar tola
i kis tikai ter baak ma di?
Pata.
35 Iesene ta tike bung na-
mur no marawan i sigar tola,
da kap leh ie sukun di. Io, ta
ikino pana bung di na hahal
kinong di tapunuk.”

5:24 Jon 5:8 **5:30** Luk 15:1-2 **5:34** Jon 3:29

36 Ma iga tange tike nianga
harharuat ta di horek: “Pata
ta tikenong na diris ise tike
katano ta tike sigar katano
mol ma ina dungut pakur ie
ma tike tuarena. Ing be na
gil hobi na diris hagae no
sigar mol ma no subana te
diris ise ie pai nale nanaas
haruat ma no tuarena.
37 Pata tikenong bileng be
na nanare no sigar wain
paile lalet baak ta ira tu-
arena pala taho ing di ga
gil ma ra pala me ma ite
tapagas. Ing be na gil hobi,
no sigar wain na parok ira
pala taho ma ina tabureng.
Ma ira pala taho di na sana.
Pata.
38 Na tahut be da nanare
no sigar wain paile lalet
baak ta ira sigar pala taho.
39 Ma pata tikenong pai
nale mame ira tuarena wain
ma ina sip no sigarna kinong
na tange, ‘No tuarena i bi-
lai.’ ”

6

Jisas i kure no Bung na Sinangeh.
(Matiu 12:1-8; Mak 2:23-28)

1 Tike Bung na Sinangeh
Jisas ga hanana nalamin ta
tike lalong na wit. Ma ira
nuno bulu na harausur di ga
rarus leh ari, di gom guluane
ma ira luma di ma di gom en.
2 Iesene ari ta ira Parisi di
ga tange, “Ura biha be mu gil
hobi? Mu lake no harkurai
utano Bung na Sinangeh.”
3 Jisas ga tange ta di, “Mu
gate was ter ing Dawit ma ira
nuno harwis di ga gil ing be
di ga taburungan.
4 Io, Dawit ga lala tano
hala tane God ma iga en no
beret di gate tabar God ma
ie. No harkurai i tange be ira
pris sene mon di na en ikino
beret, iesene iga tabar bileng
ira nuno harwis.”
5 Io, iga tange ta di, “Nong
a Turadi ie i kure no Bung na
Sinangeh.”

Jisas ga hamanis be no Bung na Sinangeh i ura harahut ira turadi.
(Matiu 12:9-14; Mak 3:1-6)

6 Tike mes na Bung na
Sinangeh baling Jisas ga
hana lala tike hala na lotu
gar na Iudeia igom ha-
rausur. Ma iga mon tike
turadi kaia iga mat no kata
na lumana.
7 Ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ma
ira Parisi di ga sip be di na
silihe ta burwana be di nage
tung Jisas. Io kaie, di gom
nanaas hutate be na haralon
ra Bung na Sinangeh.
8 Ma sene be Jisas gate
nunure ira nudi lilik igom
tange tano luma mat, “Tut
nalu, nuge tur ra matmataan
ta di bakut.” Io, iga taman
tut igom tur kaia.
9 Ma ne Jisas ga tange ta
di, “Iou ni tiri mu be aso
ira harkurai tane Moses i
tange be da gil ra Bung na
Sinangeh? Be da harahut
be da harangungut? Be da

6:1 Lo 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Sml 21:1-6 **6:4** WkP 24:5-9

halon tikenong be da bing
ie?”
10 Be igate nes di bakut
iga tange tano luma mat be,
“Tuluse no lumam.” Be iga
gil hobi io, no lumana ga
tahut baling.
11 Ma di ga manga bala
ngalngaluan, di gom wowor
harbasie ta di be di na gil
hohaam tane Jisas.

Jisas ga gilamis ira apostolo.
(Matiu 10:2-4; Mak 3:16-19; Apostolo 1:13)

12 Tike pana ta kike ra
bung Jisas ga hana leh igom
hana utuma ra uladih be na
sasaring. Ma ta ikino bung
bakut ra bung iga saasaring
tupas God.
13 Ma be igate malane iga
tato ira nuno bulu na ha-
rausur ma iga gilamis leh a
sangahul ma iruo nalamin ta
di. Ma iga kilam di be a
apostolo di.
14 Io, iga gilamis Saimon
(nong Jisas ga kilam ie be
Pita), ma no tesne Andru,
Jemes, Jon, Pilip, Batalomiu,
15 Matiu, Tomas, Jemes no
natine Alpias, ma ne Saimon
nong di ga kilam ie be no
Selot.*
16 Iga gilamis bileng Iudas
no natine Jemes ma ne Iudas
Iskariot nong na ter leise
Jisas.

No haridan na kis ta ira maris ma ira watong di na maris.
(Matiu 5:3-12)

17 Jisas ga hanasur tikai
ma di gom tur kaia ra mal-
abuo. Ma kaia bileng a
haleng ira nuno bulu na ha-
rausur tikai ma ra tamat na
matanabar sakit. Ma di gate
hanawat metuma ta ira tam-
taman na Iudeia, metuma
Ierusalem, ma mekaia Tair
ma Saidon ra gagena tes.
18 Di gate hanawat be di
na hadade ie ma be na ha-
langalanga di sukun ira nudi
minaset. Ma di ing ira sana
tanuo ga ubal di, di ga tahut
baling.
19 Ma ira matanabar di
ga walar be di na sigire
ie kinong ira dades ga
hananasur mekaia ho ie gom
hangalanga di bakut.
20 Iga nes ira nuno bulu na
harausur igom tange horek:
“No haridan na kis ta mu,
mu ira maris
kinong a numu no kingdom
tane God.
21 No haridan na kis ta
mu ing mu taburun-
gan kakarek
kinong mu na hahos baak.
No haridan na kis ta mu ing
mu suah kakarek
kinong mu na riris.
22 Be ira matanabar di ma-
lentakuane mu, be di tange
hagae mu, be di tange be mu
ira ut na sana kinong mu
murmur Nong a Turadi ie,
io, no haridan na kis ta mu.

* **6:15** I nanaas be di ga kilam ie hobi kinong aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di. **6:21** Ninanaas 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 **6:22** Jon 15:19; 16:2; 1 Pita 4:14

23 Taitus ikino pana bung i
tahut be mu na laro ma be
mu na karwas ma ra laro-
laro kinong ira tamat na pus-
pusno ira numu mangason
ruma i kis ter ra mawe. Ma
i tale be mu na laro hobi ta
ikino pana kinong ira hin-
tubu di, di git gilgil hagae ira
tangetus bileng hobi.
24 Iesene maris ta mu ira watong
kinong mu te hatur kawase um ira linge i halaro mu.
25 Maris ta mu ing mu hahos kakarek,
kinong mu na taburungan baak.
Maris ta mu ing mu riris kakarek,
kinong mu na tapunuk ma mu na suah baak.
26 Maris ta mu ing be ira turadi bakut di tange be a tahut mu
kinong ira hintubu di, di git gilgil bileng hobi ta ira tangetus harabota.

Dait na sip ira nudait ebar.
(Matiu 5:39-42)

27 "Iesene ta mu ing mu
hadade iou, iou tange horek:
I tahut be mu na sip ira
numu ebar ma mu na gil ra
tahut ta dong ing di malen-
takuane mu.
28 I tahut be mu na saring
God be na haidane dong ing
di gil ra gingilaan ura hagae
mu. Ma mu na sasaring uta
dong ing di gil ra sana ta mu.
29 Ma ing be tikenong na
paser tike bobola hoom, io,
nu ter bileng nong tike pal-
pal. Ma be tikenong i kap
leh no num mol nu bala ter
ie be na kap bileng no num
sigasige.
30 Ma be ta tikenong i sar-
ing ugo ta tike linge, nu bala
ise ter ie tana. Ma nong i
kap leh ira num linge, waak
u saring pukus ie.
31 Mu na gil ta ira mes
hoke mu sip be di na gil ter
ta mu.
32 Ma ing be mu sip sene
mon dong ing di la sipsip
mu, pa dale tange be mu te
gil ra tahut. Pata. Ira ut na
sana bileng di sip ira turadi
ing di la sipsip di.
33 Ma ing be mu gil ra
tahut ta dong ing di gil ra
tahut ta mu, io, pa dale tange
be mu te gil ra bilai na linge.
Pata. Ira ut na sana di la
gilgil bileng hobi.
34 Be mu bala ter ari linge
ta nong i saring mu kinong
mu lik be na balu pukus, io,
pa dale tange be mu te gil ra
tahut. Pata. Ira ut na sana
bileng di bala ter ta linge ta
ira mes na ut na sana waing
di bileng di nage kap pukus
haruat ma ing di ga bala ter.
35 Iesene, i tahut be mu
na sip ira numu ebar ma
mu na gil ra tahut ta di.
Mu na tabar di ma pa mu
nale sip ta binabalu. Ing
be mu na gil hobi no numu
kunkulaan na tamat ma mu
na natine God Nong i Lie
Harsakit kinong aie iat i gil
ra bilai bileng ta ira sana
turadi ing di nes habulbul
ira nuno harharahut.

6:31 Matiu 7:12

36 Mu na harmarsai hoke
no numu Mama i harmarsai.

Waak u kure hagae tikenong.
(Matiu 7:1-5)

37 "Waak mu tange hagae
tikenong be mu na kure ha-
gae tikenong, mu nahula tur
bileng ra harkurai. Mu na
lik luban leise ira sasana di
gil ta mu. Ing be mu na gil
hobi, God na lik luban leise
bileng ira numu.
38 Mu na hartabar ma ne
God na tabar mu. Ma no
nuno hartabar pai nale huat
kot. Na tamat sakit ma ina
lake ira numu sinisip. Na
manga habukas mu. God na
hapupuo ira nuno hartabar
ter ta mu hoke mu tabar ira
mes."
39 Io, Jisas ga hinawase
bileng di ma kin ra nianga
harharuat. Iga tange horek:
"Hohaam, i tale be tike pulo
na lamus habaling tike pulo?
Pata. Dur bakut dur na puko
ta tike tungtung.
40 Tike bulu na harausur
paile tamat ta dur ma no
nuno tena harausur. Sene
be tiketike ite hapatam no
nuno harausur na haruat
ma no nuno tena harausur.
41 Urah u nes no not no
pet na dahe tano matana no
hinsaam ma paule lik leh
baak no poona dahe ke hono
matam iat?
42 Waak be nu tange tano
tasim be, 'Tasigu, ni kap
leise no not no pet na dahe
ke hono matam.' Waak u
gil hobi kinong augo baak
bileng paule nes no poona
dahe ike tano matam. A
ut na harababo ugo! Nu
kap ise hanalalie baak no
poona dahe tano matam iat.
Kaie, nuge nanaas timaan
ura kapkap leise no not no
pet na dahe nong i kis ter
tano matana no hinsaam.

Tikenong na tange ira linge nong no tingana i hung ter me.
(Matiu 7:16,18,20)

43 "Pata ta bilai na dahe be
na huei ira sana puspusno.
Hobi bileng, ira sana dahe
pa di nale huei ira bilai na
puspusno.
44 Ira dahe bakut di la
nesnes kilam di ta ira hunuei
idi iat. Pa di lale dikdik
ira papus mekaia tike dahe
i mon tukulno. Ma pa di lale
dikdik bileng ira gamara ta
ira hino i mon tukulno.
45 No tahut na turadi i
tange ira bilai na linge ing i
bukas ter tano tingana. Ma
no sana turadi i tange ira
sana linge ing i bukas ter
me. Io, tikenong na tange
ira linge nong no tingana i
bukas ter me.

Ira iruo ut na pakila hala.
(Matiu 7:24-27)

46 "Ura biha mu kilam iou
be, 'Watong! Numem Wa-
tong!' ma pa mu na taram
ira nugu nianga?
47 Nesi tikenong i hana
tupas iou ma i hadade ira
nugu nianga ma i taram, io,
iou ni hamanis ta mu be a
mangana turadi so ie.
48 I haruat ma tike turadi
nong ga so hasur ira kasong

6:37 Matiu 6:14 **6:38** Mak 4:24 **6:39** Matiu 15:14 **6:40** Matiu 10:24-25
6:46 Matiu 7:21

tano nuno hala utusu napu
ra ula hot. Ma be ira taho
ga tahit, io, no taho ga sel
ter ta ikino hala ma pai gale
hamagile ie kinong no turadi
igate so dit ter ie.
49 Iesene nesi tikenong i
hadade ira nugu nianga ma
paile gil haruatne, io, i
haruat ma no tunana nong
ga so hagalogalo te mon no
nuno hala. No taho ga sel
ter tana ma kaie iat mon iga
tamarupuk ma iga tamadure
saasa."

7

No tamat na nurnur tano umri.
(Matiu 8:5-13)

1 Be Jisas gate hapatam ira
nuno nianga ta ira hinadado
ta ira matanabar iga lala
Kapeneam.
2 Ma kaia, tike tamat na
umri me Rom. Ma no nuno
tultule nong no tamat na
umri ga manga urur tana ga
maset igom ura minat.
3 Be no tamat na umri ga
hadade utane Jisas, io, iga
tule ari nongtamat gar na
Iudeia ukaia hone Jisas be di
na saring ie be na hana ura
halangalanga no tultule.
4-5 Be di ga hana tupas
Jisas di ga manga sasaring
marmaris di gom tange, "I
manga tale be nu harahut
ikin ra turadi kinong i sip
dait ira Iudeia ma ite gil no
numem hala na lotu."
6 Io kaie, igom tikai leh ma
di.
Pai gale tapa mekaia ra
hala ma no tamat na umri ga
tule ari nuno harwis ukaia
hone Jisas ma ra nianga
horek: "No Watong, waak
um u hananget ugo. Maris.
Iou paile manga haut be nu
hana lala tano nugu hala
kinong u tamat tagu.
7 Ma hobi bileng kaie pa e
gale hanawat ukira ho ugo.
Sene be nu tange num ta
nianga ma no nugu tultule
na langalanga.
8 Iou tange hobi kinong
iou bileng, iou palai hoke
tikenong i kis ter tano kinki-
nis na harkurai. Ma ina tule
ta tikenong be na gil haru-
atne ira nuno sinisip. Hoke
bileng iou. Ari mes di la kure
ter iou, ma iou la kure ter
di tike matana ubane. Iou
tange ta tikenong, 'Hana,'
io, ina hana. Iou tange ta
tike mes, 'Hilo u ra,' io, ina
hanawat. Ma iou tange tano
nugu tultule, 'Gil kin,' ma
ina gil ie."
9 Ma be Jisas ga hadade
kike ra nianga tano tamat
na umri iga karup tana.
Iga talingane ira matanabar
ing di ga murmur hanane
ie gom tange, "Aiou tange
ta mu, iou pai gale nes
tikenong nalamin kira Israel
ing i dades no nuno nurnur
hone kin."
10 Ma ing be kike ra turadi
ing no tamat na umri ga
tule di, di ga tapukus baling
ukaia tano hala, io, di ga me
nes tupas no tultule be igate
langalanga um.

Jisas ga halon no bu-
lukasa tano makoso.

11 Namur dahine ne Jisas
ga hana ukaia tike taman di

ga kilam ie be Nain. Ma ira
nuno bulu na harausur ma
a tamat na matanabar di ga
tikai ma ie.
12 Be igate hutate be na
lala tano matanangas tano
taman, io, ari di ga kap-
kap hasur tike minat. A
tunana ie, a bulukasa ie, ma
a makoso no nuno makai.
Ma a tamat na matanabar di
ga tikai ma ikinong ra haine.
13 Ma be no Watong ga nes
no haine ga malisane ie igom
tange tana, "Waak u suah."
14 Io, Jisas ga hana tupas
di, igom sigire no sabesabe.
Ma ing di ga kapkap hanane
ie, di ga tur kis. Ma ne Jisas
ga tange tano marawan,
"Aiou tange tam, nu taman
tut!"
15 Io, nong ga mat ga kis
tutur, igom tur leh be na
ianga. Ma ne Jisas ga ter
ise habaling ter ie tano nuno
makai.
16 Ma a tamat na urur ga
kis ta di ma di ga pirpirlet
God horek: "Tike tamat
na tangetus te hanawat
nalamin ta dait!" Ma di ga
tangtange bileng be, "God
te hanawat ura tahtaho ira
nuno matanabar!"
17 Ma ikin ra hininaawas
tane Jisas ga hana harbasie
bakut Iudeia ma ira balbalin
taman luhutane ie.

Jisas ga pirlet Jon no ut na baptais.

(Matiu 11:2-19)

18-19 Io, ma ira bulu na
harausur tane Jon di ga hi-
nawase ie uta kakarek ra
linge bakut. Ma ne Jon ga
tato airuo ta di gom tule dur
ukaia hono Watong be dur
na tiri horek: "Augo nong
mem la kiskis kawase ie be
na hanawat, be mem na kis
kawase baak tike mes?"
20 Be ira iruo turadi dur
ga hana tupas Jisas dur ga
tange be, "Jon no ut na bap-
tais te tule mir ura tirtiri ugo
be augo nong mem la kiskis
kawase be na hanawat, be
mem na kis kawase baak
tike mes?"
21 Taitus ikino pana bung
iat Jisas ga halangalanga a
haleng ing di ga sam ra man-
gana minaset ma di ing ira
sana tanuo di ga sasoh ta
di. Iga halangalanga bileng
ira pulo kaie di gom nanaas
baling.
22 Io kaie, iga balu ira
iruo tultule tane Jon gom
tange, "Mur na tapukus bal-
ing, mur na hinawase ne
Jon ing mur te hadade ma
ing mur te nes, be *ira pulo
di nanaas, ira pengpeng di
hanana, dong ing di sam ra
sana minaset ta ira palata-
mai di, di te langalanga, ira
talingaro di te hadado, ira
minat di te lon baling, ma no
nianga na harpir utano tahut
na hininaawas te hana tupas
ira maris.*
23 God na idane di ing paile
iruo ira nudi lilik utagu."
24 Be ira tultule tane Jon
dur gate hana leh, Jisas ga hi-
nawase no tamat na matan-
abar utane Jon horek: "Be
mu ga hana ukaia hone Jon
utuma ra katano bia, mu

7:15 1Kng 17:23; 2Kng 4:36 **7:16** Luk 1:68 **7:18-19** Sam 40:7; Mal 3:1; Ninanaas 1:8 **7:22** Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

ga lik be mu na nes ra so?
Mu ga nunure be a mangana
turadi so ie. Pai lale kikios
lilik hora tingari ing ila ioioh
hurbit tano dadaip.
25 Ma be mu ga hana ura
nesnes ie mu ga nunure ter
be pai lale singsige ta bilai
na kinasine? Pata. Kike ra
turadi ing di la singsige ira
mol ing ira matana i tamat
ma di tale bileng be di na
kul ira bilai na linge sakit,
io, di la kiskis ta ira hala na
watong.
26-27 Sene be ing mu ga
hana ura nesnes ie, mu ga
palai be mu na nes tike
tangetus. I tutuno. Iesene i
tamat bileng ta ira tangetus,
kinong aie mon, ing di ga
pakat ira nianga tane God
utana, i tange horek,

‘Aiou ni tule no nugu ut na
kap nianga menalalie
tano num hinanawat,
Nong na tagure no num
ngas.’

28 “Iou tange ta mu, Jon i
tamat ta ira turadi bakut ing
di ga lon ta ikin ra ula hanuo.
Iesene nesi tikenong ta mu
i manga hansiksik naramon
tano kingdom tane God i
tamat tane Jon.”
29 Be ira matanabar ma
ira ut na kap takis bileng,
di ga hadade kin ra nianga
di ga lik be ira linge God i
gil i takados. Ma di ga lik
hobi kinong di gate kap no
baptais tane Jon.
30 Iesene ira Parisi ma ira
ut na minanes ta ira harku-
rai tane Moses di ga malok
leise ira linge ing God ga
pingit uta di. Ma di ga gil
hobi kinong pa di gale kap
no baptais tane Jon.
31 Ne Jisas ga tange bileng
horek: “Be iou ni ianga
harharuat uta ira turadi ka-
tiak ni tange hohaam? A
mangana turadi so di? Io, ni
hinawase mu.
32 Di hoke ira not no bulu
ing di sip be ira mes na
mur di. Di kis hulungan
tike katano ma di hartato
harbasie ta di horek,

‘Mem paser no kudu iesene
pa mu le mangata;
Mem inge marmaris iesene
pa mu le suah.’

33 Hokike iat mon pa mu gale
laro bileng utane Jon. Be Jon
no ut na baptais ga hanawat,
iga hahal ma pai gale mame
ta wain. Kaie mu gom tange
hagae ie be, ‘A sana tanuo i
sasoh tana.’
34 Ma be Nong a Turadi ie ga
hanawat, iga iaiaan ma iga
mama wain. Ma di ga tange
utana be, ‘A tabi kas na
tingana ma a ut na minamo
ie. Ma a hinsaana di ira ut
na kap takis ma ira mes na
sakalepwana.’ ”
35 Io, Jisas ga tange baling
be, “Di tange hobi iesene
iou tange be ira ut na min-
minanes di na hamanis be
no minanes tane God i taka-
dos.”

*Tike sana haine ga hu-
range bus Jisas ma ra waiwai
ma no nuno nurnur ga halon
ie.*

7:26-27 Luk 1:76 **7:26-27** Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Matiu 21:32 **7:34** Luk 15:2

36 Tikenong ta ira Parisi ga
saring Jisas be dur na ian
tikai. Io, iga hana ukaia tano
hala tano Parisi gom kis tano
teol na nian.
37 Ma tike haine ta ikino
taman, no nuno nilon ga
sana. Ing be iga ser leh be
Jisas ga iaiaan tuma nara-
mon tano hala tano Parisi,
iga kap hawat tike mangana
bilai na gingop na taho di
ga gil ie ma ra hot na tiris.
Ma naramon tana ari wai-
wai ura salsalap.
38 Ma iga tur menamur ta
ira kakine Jisas gom susuah,
io, ira tirina matana ga ha-
sulut ira kakine. Iga salap
ira kakine Jisas ma ira hine
gom mum dur ma iga bul no
waiwai ta dur.
39 No Parisi nong ga saring
Jisas ura nian ga nes ikin
gom lik horek: "Be ikin ra
tunana a tangetus ie, igor
nunure be nesi i singsigire ie
ma a mangana haine so ie. I
gorte nunure be a ut na sana
ie."
40 Ma ne Jisas ga tange
tana, "Saimon, iou sip be ni
hinawase ugo tike linge."

Io, iga tange be, "Hi-
nawase iou, tena harausur."
41 Jisas ga tange horek:
"Airuo turadi pa dur gale
saksaak baak ter tano mes
na tunana. Tikenong ga kap
leh ra tamat na barbarat
sakit, ma no mes, a dahine
mon.
42 Pata tikenong ta dur ga
petlaar be na balu pukus.
Kaie, no tunana gom lik
luban ise dur be dur pai nale
saksaak. Io, nesi ta dur na
manga sip ie?"
43 Saimon ga babalu be,
"Aiou lik be nong no nuno
tamat ga lik luban leise be
pai nale sak ira haleng na
barbarat."

Jisas ga tange, "No num
binabalu i takados."
44 Iga talingane no haine
igom tange tane Saimon be,
"U nes ter kin ra haine? Iou
lala kira ra num hala ma
paule ter ta taho ura gisgis
ira kakigu. Iesene aie i hasu-
lut ira kakigu ma ira tirina
matana ma i salap ma ira
hine.
45 Paule gawane leh iou
sene be tur leh tano pana
bung iou lala, io, kin ra
haine paile sangeh ura lus-
lusung ira kakigu.
46 Paule bul ta wel tano
ulugu iesene aie te salap ira
kakigu ma ra waiwai.
47 Io kaie, iou tange tam,
ira nuno haleng na sana
tintalen te pataam kinong i
manga sip iou. Iesene be
dahine mon ira sana tintalen
ta tikenong ma ne God i lik
luban leise, io, ikinong ra
turadi na sip God ra dahine
mon bileng."
48 Io, Jisas ga tange tano
haine, "Ira num sana tin-
talen ite pataam."
49 Ma ira mes na wasire di
ga tangtange harbasie ta di
be, "Nesi ikin ra turadi nong
aie iat i lik luban leise ira
sana tintalen?"
50 Ma ne Jisas ga tange
tano haine, "No num nurnur

7:37 Matiu 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 **7:50** Luk 8:48; 18:42

ite halon ugo. Nu hana tatahun.”

8

No nianga harharuat utano ut na sinso.
(Matiu 13:2-23; Mak 4:1-20)

1-2 Namur ta ikin Jisas ga hana hurbit ta ira tamtaman igom harpir utano tahut na hininaawas tano kingdom tane God. Ma ira sangahul ma iruo di ga tiktikai ma ie ma ari haine bileng. Kike ra haine, Jisas gate hasur leise ira sana tanuo ta di ma iga halangalanga di ta ira mangana minaset. Maria tikenong ta di nong di ga kilam ie be Magadalen. * Ma aie nong a liman ma iruo na sana tanuo di ga sur leh tana.

3 Ma tike mes, ne Ioana, no haine ta nong ga harkurai ter tano hala tane Herot, no hinsana ne Kusa. Susana bileng tikenong ma di ma ra haleng na mes. Ma kike ra haine, ma ira nudi minsik iat, di git banbanot ira sunupi tane Jisas ma ira nuno bulu na harausur.

4 Io, a tamat na matanabar di ga hananawat tupas Jisas mekaia ta ira tamtaman ma ne Jisas ga tange ikin ra nianga harharuat:

5 “Tike ut na sinso ga hana be na so ira nuno pat na dahe. Ma be iga isise harbasiane ira pat na dahe ari ga puko ter tano ngas ma di ga papasuane ma ira mon di ga papar huat di ga me en bakut leise.

6 Ari pat na dahe ga puko ter ra ula hothot. Ma ing be di ga kubur di ga maranga kinong a masmasana no pu.

7 Ma ari pat na dahe bileng di ga puko ter nalamin ta ira kuikui kaie igom lul burung di.

8 Ma ari di ga puko ter ta ira bilai na pu ma di ga huei a maarmaar na patna.” Ma ing iga tange hobi iga kakongane be, “Be ing u haruat ura hadade kilam ikin, nu taram ie.”

9 Ira nuno bulu na harausur di ga tiri Jisas be hohaam no pipilaina ikin ra nianga harharuat.

10 Iga tange ta di, “Aiou te hapuasne ta mu utano kingdom tane God. Iga susuhai menalalie, sene be iou te hapalaine um ie ta mu. Iesene ta di ira mes iou ianga ma ra nianga harharuat. Io kaie,

‘di na nesnes
sene be pa di nale nes kilam.
Di na hadade
sene be pa di nale hadade
kilam.’

11 Io, no pipilaina tano nianga harharuat horek: ira pat na dahe no nianga tane God.

12 Ira matanabar ing di te hadade, di haruat ma ira pat na dahe ing i puko ter tano ngas. Ma ne Satan i hanawat ma i me kap leise no nianga ta ira tinga di be pa di nale nurnur ma ne God nahula halon di.

8:1-2 Matiu 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49 * **8:1-2** Di ga kilam ie hobi kinong aie metuma Magadala. **8:10** Ais 6:9-10

13 Ma ira pat na dahe tano
ula hothot i haruat ma ira
matanabar ing di hadade leh
no nianga ma di kap ie ma
ra gungunuama. Iesene no
nianga paile darong. Di
nurnur te baak ma be ira
harwalar i hana tupas di, di
puko leh.
14 Ma dong ing di puko
ter nalamin ta ira kuikui
di haruat ma ira matanabar
ing di hadade. Ma namur
um a nginarau ma ra lilik na
watong ma ra larolaro bia i
burung di ma pa dile tahuat
timaan.
15 Iesene ira pat na dahe
tano bilai na pu i haruat
ma ira matanabar ing i bilai
ira tinga di. Di hadade no
nianga ma ra tutuno ma di
lik kawase ie be pai nale
panim leh. Di tur dades ma
di tahuat timaan.

Aso no burwana be Jisas ga sip be di na hadade kilam ira nuno nianga.

16 "Pata tikenong paile
halulungo tike laam ma ina
tuhbus ie be na bul ie
menapu tike hator. Pata. Na
bul iat no laam tano nuno
tuntunur be dong ing di lala
di na nes no murarang tana.
17 Hokike iat mon, be ta
so i kis mun ter na hanawat
puasa namur. Ma be aso
i kakaser ter na hanawat
palai namur ma mu na
nunure.
18 Io kaie, mu na liklik
timaan uta ira numu hi-
nadado. Nesi nong i palai
ta ira nugu nianga, God na
manga hapalaine ter tana.
Ma be nesi nong tada pal-
palai kanaia tana, God na
kap leise bakut iat tana tikai
ma ira linge ing iga lik be i
palai ter ine."

Ira hinsaane Jisas tutuno (Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35)

19 No etnane Jisas ma ira
tesne di ga hanawat ura
nesnes ie iesene pa di gale
petlaar ura hinana hutate
tana kinong a tamat na
matanabar.
20 Ma di ga hinawase ie,
"No num makai ma ira tasim
di tur ter nataman. Ma di sip
be di na nes ugo."
21 Sene be iga tange ta
di, "No nugu makai ma ira
tasigu dong ing di hadade ira
nianga tane God ma di gil
haruatne."

Jisas ga tigel no tamat na kih. (Matiu 8:23-27; Mak 4:36-41)

22 Tike bung Jisas ga kawas
tike mon, di ma ira nuno
bulu na harausur, igom
tange ta di, "Dait na hana
kutus utuma tike palpal tano
taho kis."
23 Ma be di ga hililo
hanana Jisas ga kubabo. Ma
tike tamat na kih ga hanawat
ter ta di tano taho kis. Kaie,
a paananoh ga isise bus di
ma no mon ma di ga ura
hiniruo.
24 Ma ira nuno bulu na
harausur di ga hangun ie,
di gom tange, "Watong, nu-
mem Watong, dait ura ru-
ruh."

8:16 Matiu 5:15; Luk 11:33 **8:17** Matiu 10:26; Luk 12:2 **8:18** Matiu 25:29; Luk 19:26

Io, Jisas ga taman tut gom
tigel no dadaip ma ira tamat
na paananoh. Io, no kih ga
pataam ma no taho kis ga
malile.
25 Ma iga tange ta di,
“Aham ira numu nurnur?”
Di ga karup ma ra
bunurut di gom tangtange
harbasiane ta di be, “Nesi
ikin? I kure no dadaip ma
ira paananoh iat bileng ma
dur taram ie!”

*Jisas ga tule hasur leise
ira sana tanuo ter ta ira bore.
(Matiu 8:28-34; Mak 5:1-
20)*

26 Io, di ga hanawat ter
tano katano ta dong ra
Gerasen nong ila kis ter tike
mes na palpal tano taho kis
tano katano Galili.
27 Be iga karwas hut u na
waseser tike tunana mekaia
tano taman hutate ga har-
somane ie. Ira sana tanuo
ga sasoh tana ma baak iat
um igabe tabuna lawalawa.
Pai gitle kiskis tike hala sene
be igit nohnoh ta ira matana
hot na haratur.
28 Ing be iga nes Jisas iga
mangana kakongane gom
puko ter napu menalalie
tana igom tange nalu be,
“Jisas Natine God Nong i Lie
Harsakit, waak u kis na gil
iou! Iou saring ugo be pa
nule gil hangungut iou.”
29 Iga tange hobi kinong
Jisas gate tange hadades
tano sana tanuo be na sur
talur no turadi. Ma no
burwana horek. Haleng
na pana no sana tanuo git
ububu ie. Di ga kubus
kawase ira iruo lumana ma
ira iruo kakine ma ra dades
na hinhiran sakit, di gom git
manmano bat ie. Iesene igit
raprapat ira kunubus ma no
sana tanuo git haagut ie be
na hilo ta ira malukapa.
30 Io, Jisas ga tiri ie be,
“Nesi no hinsam?”
Iga balu ie, “Arip ma
Arip,” kinong a haleng ira
sana tanuo gate sasoh tana.
31 Ma di ga sasaring mar-
maris ter tane Jisas be pai
nale ter ira dades na nianga
ta di be di na hana tano
Lamlamana Lulur.
32 Io, ma a haleng na bore
di ga iaiaan tano gagena
uladih hutate. Ma ira sana
tanuo ga sasaring marmaris
tane Jisas be na bala ise di,
di nage sasoh ta ira bore.
33 Io, ira sana tanuo ga sur
sukun no turadi ma di ga
sasoh balik ta ira bore. Ma
ira bore bakut di ga hilo sur
tano ula habo, di gom kango
tano tamat na taho kis.
34 Ma be ira ut na balaura
bore di ga nes hobi, di ga hilo
leh, di gom hinawas kaia
tano taman ma ta ira katano
bileng hutate.
35 Io, ira matanabar di ga
hana ura nesnes no linge
igate hanawat. Be di ga hana
tupas Jisas di ga nes leh no
turadi nong ira sana tanuo
gate sur leh tana. Ma iga
kis ter hutate ra kakine Jisas.
Igate sigasige ter um ma no
nuno lilik bileng gate palai.
Ma di ga burut.
36 Dong ing di gate nes
ikino linge di ga hinawase
ira matanabar be Jisas ga
halangalanga hohaam ikino

turadi nong ira sana tanuo
ga sasoh ter tana.
37 Io, ira matanabar bakut
ta ira katano ta di ira
Gerasen di ga saring Jisas be
na hana talur di kinong a
tamat na ramramin gate kap
di. Io kaie, iga kawas baling
tano mon igom hana leh.
38 Ma no tunana nong ira
sana tanuo ga sur leh tana
ga sasaring marmaris tane
Jisas be na tikai ma ie sene
be Jisas ga tule ise ie, igom
tange be, "Tapukus ukaia ra
num hala ma nu hinawas
utano tamat na linge ho-
haam God te gil ter ie tam."
39 Io, no turadi ga hana leh
igom hinawas hanana tano
taman bakut be a tamat na
linge hohaam Jisas gate gil
ter tana.

Jisas ga halangalanga no haine ga sam daradaara ma no hinasik ga noh na minat ter.

(Matiu 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Ma be ing Jisas ga
tapukus, io, a tamat na
matanabar ga harsomane ie
ma ra gungunuama kinong
di ga nunure be na hanawat.
41 Io, tike turadi no hin-
sana ne Iaros ga hanawat.
Aie tike watong nong ga har-
balaurai ter tike hala na lotu
nudi ira Iudeia. Iga me puko
ter napu ta ira kakine Jisas
ma iga ianga marmaris ter
tana be na hana ukaia tano
nuno hala.
42 Iga sasaring hobi kinong
iga mon tike not no hinasik
nong ga ura sangahul ma
iruo ira nuno tinohon. Ma
no hinasik ga ura minat.

Ma be Jisas ga hanana na
ngas no tamat na matanabar
ga harsibitsibit mur ie.
43 Ma iga mon tike haine
nong ga sam daradaara ra
sangahul ma iruo na tinohon
ma pata tikenong ga petlaar
be na halangalanga ie.
44 Iga hanawat menamur
tane Jisas iga me sigire no
ngus na kinasine ma kaie
iat mon no daradaara ga
pataam.
45 Jisas ga tiri, "Nesi i sigire
iou?"

Be di bakut di ga harus
ise ie, Pita ga tange be,
"Watong, no tamat na
matanabar di harsibitsibit,
di harhunghung ter tam."

46 Iesene Jisas ga tange,
"Aiou nunure be tikenong
te sigire iou kinong iou
hamaan be a mon dades te
sur leh tagu."
47 Ma be no haine ga palai
be pai nale tale be na sie,
iga dader huat ma iga me
puko menalalie ta ira kakine
Jisas. Ma iga hinawas palai
ra matmataan ta ira matan-
abar bakut be iga sigire ie
urah. Iga hinawase di bileng
be iga langalanga haiah ho-
haam.
48 Io, Jisas ga tange tana,
"Natigu, no num nurnur
te halon ugo. Nu hana
tatahun."

49 Io, be Jisas ga iangianga
baak, tike turadi ga hanawat
metuma tano hala tane Iaros

8:48 Luk 7:50

gom tange be, “No num hi-
nasik te mat. Waak u nang-
nanget baak ma no tena ha-
rausur.”
50 Ma sene be Jisas ga
hadade ikin, iga tange tane
Iaros, “Waak u burburut. Nu
nurnur sene mon ma ina
langalanga.”
51 Ma be iga hanawat tano
hala tane Iaros pai gale haut
leh tari be di na lala tikai
ma ie, iesene Pita, Jon, ma
ne Jemes sene mon tikai ma
no nuno mama ma no makai
tano hinasik.
52 Ira matanabar di ga
susuah no hinasik iesene
Jisas ga tange, “Waak mu ra
sunuah. No hinasik paile
mat. I kubabo te mon.”
53 Di ga riris balik ma di
ga hasakit tana kinong di ga
nunure ter be igate mat.
54 Sene be iga palim no
lumana no hinasik igom
tato, “Hinasik, tut nalu!”
55 Io, iga lon baling ma
kaie iat mon iga taman tut.
Ma ne Jisas ga tange ta di be
di na ter ta linge tana inage
en.
56 No nuno mama ma
no makai tano hinasik
dur ga karup iesene Jisas
ga hakatom dur be waak
dur hinawase tikenong ta
kakarek ra linge.

9

Jisas ga tule ira nuno bulu na harausur tano nudi pina-palim.

(Matiu 10:9-15; Mak 6:8-11)

1 Be Jisas ga tato hulungan
ira sangahul ma iruo na bulu
na harausur iga ter no dades
ta di be di na harkurai ta
ira sana tanuo ma ta ira
humangana minaset, waing
di nage tule hasur leise ira
sana tanuo ma di nage kap
leise ira mangana minaset.
2 Iga tule di be di na harpir
utano kingdom tane God ma
be di na halangalanga ira ina
minaset.
3 Iga tange ta di, “Pa mu
nale kap ta linge tano numu
hinana. Waak ra buko, raat,
nian, be ta barbarat. Ma
waak mu kap ta harkios.
4 Ma be mu lala ter tike
hala mu na kis ter kaia tuk
ter be mu na hana talur
ikino taman.
5 Ma be pa dile bala
leh mu tike taman, io, be
mu hanana leh talur ikino
taman mu na hatidir leise
ter ira pulungar ta ira lapara
kaki mu. Mu na gil hobi
waing na hakilang di tano
sana tintalen di gil ter ie ta
mu.”
6 Io, di ga hana leh ma
di ga hanana harbasie ta
ira tamtaman. Di ga harpir
utano tahut na hininaawas
ma di ga halangalanga ira
matanabar ta ira katano
bakut.

Herot ga ngangao tane Jisas be nesi ie.

(Matiu 14:1-2; Mak 6:14-16)

7 Ma ne Herot no tamat
na ut na harkurai ga hadade
uta kakarek ra linge. Ma iga
manga ngangao kinong ari
matanabar ga tangtange be

9:3 Luk 10:4-11 **9:7** Matiu 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

Jon gate lon huat baling talur
ra minat.
8 Ma ari mes di ga
tangtange be Elaija gate
harapuasa. Ma ari di ga
tangtange be tike tangetus
menalalie sakit gate lon
baling.
9 Iesene Herot ga tange,
"Aiou ga kut do ne Jon. Io
kaie, nesi baling ikin iou
hadade ira nianga utana?"
Io, iga walar be na nes Jisas.

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Matiu 14:13-21; Mak 6:32-44; Jon 6:5-13)

10 Be ira apostolo ga
tapukus baling di ga hi-
nawase Jisas uta ira pina-
palim di gate gil. Ne Jisas ga
lamus leh di ma di ga tikai
ma ie, di sene mon, ukaia
tike taman di ga kilam ie be
Betsaida.
11 Sene be no tamat na
matanabar ga ser leh utano
nuno hinana, di gom mur
ie. Iga bala leh di ma iga
iangianga ta di utano king-
dom tane God. Ma iga halan-
galanga dong ing di ga supi
ter tikenong be na halon di.
12 Iga matmatarahien um
ma ira sangahul ma iruo ga
hana tupas Jisas, di ga tange
tana, "Tule leise kike ra
haleng na matanabar be di
na hana ukaia ta ira taman
hutate kinong dait kis ter
kira ra malukapa. Di nage
kap nian ma ira katano ura
ninohon."
13 Io, Jisas ga balu di, "Mu
iat, mu na tabar di."

Ma di ga balu ie, "A liman
na katano beret ma airuo
aen mon karek mem bul ter.
Da hana dak dage kul nian
baling uta ikin ra tamat na
matanabar?"
14 Di ga tange hobi kinong
a liman na arip na tunana
kike di ga kis ter.

Iesene Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur,
"Mu hakisi di a limliman
sangahul ta ira matanabar."
15 Io, ira bulu na harausur
di ga gil hobi ma ira matan-
abar bakut di ga kis napu.
16 Jisas ga kap ira liman
na katano beret ma ira iruo
aen, igom tadeng utuma ra
mawe, ma igom sasaring uta
ira nian. Iga pidik ira beret
ma iga ter tikane ma ira
aen ta ira bulu na harausur
di gom palau no tamat na
matanabar.
17 Di bakut di ga ian di
gom hahos. Ma ira bulu
na harausur di ga sangan ra
sangahul ma iruo na kalot
ma ira subanaa dong ing di
ga en subaan.

Pita ga tange hapuasne be Jisas aie no Mesaia.
(Matiu 16:13-16; Mak 8:27-29)

18 Tike pana Jisas ga
saasaring kumaan ma ira
nuno bulu na harausur sene
mon tikai ma ie. Ma iga
tiri di be, "Kike ra tamat na
matanabar di la tangtange
be nesi iou?"
19 Di ga balu ie be, "Ari di
tange be Jon no ut na bap-
tais, ma ari be no tangetus
Elaija dak, ma ari iat bileng

9:9 Luk 23:8 **9:19** Luk 9:7-8

be ta tikenong ta ira mes na
tangetus menalalie sakit te
lon baling."
20 Io, iga tiri di, "Ma mu,
mu tange be nesi iou?"
Io, Pita ga balu ie, "Augo
no Mesaia iat gar tane God."
21 Iesene Jisas ga hakatom
hadades di be waak di hi-
nawase ta tikenong ta ikin.

Nu pusak no num kabai.
(Matiu 16:21-28; Mak 8:31—9:1)

22 Io, Jisas ga tange, "Nong
a Turadi ie na kilingane ra
haleng na harubaal. Ma
ira tamat, ira tamat na pris,
ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di na
harus leise ie ma da ubu
bing ie. Iesene tano aitul a
bung menamur God na hatut
habaling ie."
23 Io, iga tange ta di bakut,
"Ing be tikenong i u ra mur-
mur iou, na mat ira num
sinisip ta ikin ra ula hanuo.
Ira kaba bungbung nu pusak
no num kabai ma nu mur
iou.
24 Iou tange hobi kinong
nesi ta tikenong i lik hatamat
sene mon no nuno nilon, pai
nale hatur kawase no nuno
nilon tutuno. Iesene be nesi
ta nong i bala ter no nuno
nilon ura utagu na hatur
kawase um no nuno nilon
tutuno.
25 Ma ina hatahutne
tikenong hohaam, be na
tinane ikin ra ula hanuo
bakut sene be na ber tano
nuno nilon tutuno inage
hana sukun ie?
26 Be ta tikenong i harus
ise iou ma ira nugu nianga,
io, namur Nong a Turadi
ie na harus leise ie be na
hanawat ma no minamar
tana tikai ma no minamar
tano nuno Mama ma ira hal-
haaliena angelo.
27 Mu hadado baak! Tari ta
mu kakarek pai nale mat tuk
ter be mu na nes no kingdom
tane God."

Jisas ga ries.
(Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8)

28 Iga hutate be na liman
ma itul na bung menamur ta
ikin ra nianga ma ne Jisas ga
lamus Pita, Jon, ma ne Jemes
tikai ma ie. Ma duhat ga
hana utuma tike uladih ura
sinsaring.
29 Ma be iga saasaring
no matmataan tana ga mu-
rarang ma ira nuno sigasige
ga hilahile hora hile.
30 Ma kaie iat mon airuo
turadi dur ga wowor ma ie,
ne Moses dur ma ne Elaija.
31 Dur ga hanawat ma ra
tamat na minamar ma duhat
ga wowor ma ne Jisas utano
nuno hinana sukun ikin ra
ula hanuo nong ga hutate
be na gil ie tuma Ierusalem
haruat tano sinisip tane God.
32 Pita ma ira nuno iruo
harwis duhat ga manga sum-
sumela. Sene be duhat ga
nanaas ter duhat gom nes no
minamar tana ma ira iruo
tunana bileng ing dur ga tur
tikai ter ma ie.
33 Ma be ira iruo tunana
dur ga ura hinana sukun
Jisas, io, Pita ga tange tana,

9:20 Jon 6:68-69 **9:22** Luk 9:44; 18:32-33 **9:23** Matiu 10:38; Luk 14:27 **9:24** Matiu 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **9:26** Matiu 10:33; Luk 12:9 **9:31** Luk 9:22 **9:32** 2 Pita 1:16-18

"Nugu Watong, i bilai ing mehet kis kira. I tahut be mehet na gil aitul a palpalih, tikenong a num, tikenong tane Moses, ma tikenong tane Elaija bileng." Pita pai gale nunure be aso kike iga tangtange.

34 Io, ma be iga iangianga baak a bahuto ga hanawat gom pulus di ma duhat ga burut ing be no bahuto ga burung duhat.

35 Ma a ingana tikenong ga ianga huat naramon tano bahuto gom tange, "No natigu ikin nong iou te gilamis ie. Mohot na hadade ie!"

36 Ma be ira nianga ga pataam duhat ga nanaas ma ne Jisas sene um. Ma ira itul a bulu na harausur duhat pai gale hinawase ta tikenong ta ikino pana bung ta ira linge duhat gate nes.

Be ira nuno bulu na harausur pai gale tale, Jisas ga hasur leise tike sana tanuo tano bulu.
(Matiu 17:14-18,22-23; Mak 9:14-27)

37 Tano bung menamur be duhat ga hanasur metuma ra uladih a tamat na matanabar ga harsomane Jisas.

38 Ma tike tunana nalamin ta ira matanabar ga tato, "Tena harausur, maris, iou saring ugo be nu nes baak no natigu kinong a bulukasa ie!

39 A sana tanuo la ububu ie ma kaie iat mon ila kupkup mimisien. Ila raprapusane ie napu ma ra buse la sursur tano hono. Ila manga hagae ie ma pai nale sur leh haiah.

40 Iou ga manga saring ira num bulu na harausur be di na hasur leise ie iesene pa di gale petlaar."

41 Jisas ga babalu be, "Mu ira sana matanabar katiak, pa mu le nurnur urah? Maris! Pa nile kis lawas tikai ma mu kira napu ura harahut mu waing mu nage nurnur. Io, lamus no natim ukira."

42 Ma be no bulu ga hananawat, no sana tanuo ga rapusane ie tano pu igom ubu hababa ie. Iesene Jisas ga ngaluane no sana tanuo igom halangalanga no bulu ma iga ter leise habaling ie tano nuno mama.

43 Ma di bakut di ga karup tano tamat na dades tane God.

No kinarup ta ira matanabar ga hanana baak uta ira mangana linge Jisas ga gil ma ne Jisas ga tange ta ira nuno bulu na harausur horek:

44 "Mu hadade timaan karek iou ura tangtange ta mu. Da ter leise Nong a Turadi ie ta ira luma di ira turadi."

45 Iesene pa di gale palai ta ikin ra nianga. Iga kis mun ta di kaie pa di gomle nunure kilam ie. Ma di ga burut be di na tiri ie utana.

Nesi i tamat tutuno ma nesi a nudait harwis ie?
(Matiu 18:1-5; Mak 9:33-40)

9:35 Luk 3:22 **9:44** Luk 9:22 **9:45** Luk 18:34 **9:46** Luk 22:24

46 Ira bulu na harausur di
ga hargor be nesi ta di i
tamat.
47 Ma ne Jisas ga nunure
ira nudi lilik kaie igom
lamus leh tike not no bulu
iga hatur ie hutate tana.
48 Io, iga tange ta di, “Ing
be nesi ta nong i bala leh
kin ra not no bulu kinong i
nunure be iou sip hobi, io,
i bala leh iou bileng. Ma
be nesi i bala leh iou, i bala
leh bileng nong ga tule iou
ukira. Io, nesi nong i hansik-
sik nalamin ta mu bakut, aie
no tamat sakit.”
49 Ma ne Jon ga tange,
“Nugu Watong, mem ga nes
tupas tikenong ga hasur ise
ira sana tanuo ma no hin-
sam. Ma mem ga tigel ie ki-
nong pai lale murmur dait.”
50 Iesene Jisas ga tange
tana, “Waak mu tigel ie
kinong be tikenong paile
malok ta mu, a numu harwis
ie.”

Ira Samaria di ga malok ise Jisas.

51 Be igate hutate no pana
bung be God na kap haut
ie utuma ra mawe, Jisas ga
bul hadades no nuno lilik
be na hana utuma Ierusalem
ma igom tur leh ura hinana
ukaia.
52 Ma iga tule hanalalie ari
turadi na kap nianga. Ma
di ga lala tike taman gar na
Samaria ura tinaguro utane
Jisas.
53 Ma ira matanabar
mekaia pa di gale bala leh ie
kinong di ga nunure be iga
hanana utuma Ierusalem.
54 Be Jemes ma ne Jon ira
iruo bulu na harausur dur
ga nes hobi, dur ga tiri ie,
“Watong, hohaam, u sip be
mir na tato hasur ra eh me-
tuma ra mawe ura haliare
di?”
55 Iesene Jisas ga talingane
dur ma iga ngaluane dur.
56 Io, di ga hana ter tike
mes na taman.

Be tikenong i sip be na mur Jisas, na waak kapis ira mes na linge bakut.
(Matiu 8:19-22)

57 Ma be di ga hanana na
ngas tikenong ga tange tane
Jisas be, “Aiou ni murmur
ugo ta ira katano bakut ing
nu hanana kaia.”
58 Jisas ga balu ie, “Ira raia
na pep, nudi mon katano
na munmun, ma ira mon
tuma ra mahuo, a nudi mon
pawas. Iesene be Nong a
Turadi ie, pata ta ngasiana
tus.”
59 Ma ne Jisas ga tange ta
tike mes na turadi, “Nu mur
iou.”
Ma iga balu ie, “No Wa-
tong, nu haut ise baak iou
be ni hana, nige bus no nugu
mama.”
60 Jisas ga tange tana, “Nu
waak ter ira minat be di
na gil ira linge ing a mon
minat ine. Ma nu hana ma
nu harpir tano kingdom tane
God.”
61 Ma tike mes balik ga
tange, “Watong, iou ni mur
ugo, iesene nu haut ise baak

9:48 Matiu 10:40 **9:50** Matiu 12:30; Luk 11:23 **9:54** 2Kng 1:9-16 **9:61** 1Kng 19:20

iou be ni tapukus nige nes te
baak ira hinsaagu.”
62 Jisas ga tange tana,
“Nong i ura murmur iou
ma i taltalingan tapukus, io,
paile haruat ura pinapalim
tano kingdom tane God.”

10

Jisas ga tule ira liman ma iruo na sangahul ma iruo na turadi.
(Matiu 11:21-27; 13:16-17)

1 Ma namur ta ikin no
Watong ga tibe a liman ma
iruo na sangahul ma iruo
ira mes na turadi ma iga
tule di airiruo nalalie tana
ta ira tamtaman ing iga ura
hinana ukaia.
2 Ma iga tange ta di, “A
haleng na nian te matuko,
iesene a bar nong mon ira
ut na kinkilaan. Io, mu
na saring nong a nuno ira
matukena nian, inage tule ta
mon ut na kinkilaan ter tano
nuno lalong.
3 Mu hana. Iou tultule
mu hora not no sipsip ukaia
nalamin ta ira tamat na raia
na pep.
4 Waak mu kapkap ta bar-
barat be tike raat. Ma pa
mu nale kap ta pala lamas
na kaki mu ura harkios. Pa
mu nale haatne leh tikenong
tano ngas ma mu na habir
mon.
5 “Ma ing nu lala tike hala,
kaie iat nu tange, ‘Aiou sip
be a malum na kis ta kin ra
hala.’
6 Ma be a malum na tu-
radi ike, io, nu waak ter no
num sinisip be a malum na
kis ter tana. Iesene be ing
pata, nu lik luban leise no
num nianga na haridan be
a malum pai nale kis ter ta
ikino turadi.
7 Nu kis ter naramon ta
ikino hala, ma a mangana so
ing di na tabar ugo me nu en
ma nu mame kinong i taka-
dos be tike ut na pinapalim
na kap no nuno kunkulaan.
Waak mu hanana hurbit ta
ira mes na hala.
8 “Be nu lala tike taman
ma di bala leh ugo, nu en ta
so ing di tabar ugo me.
9 Halangalanga ira ina mi-
naset ing di kis ter kaia ma
nu hinawase di be, ‘No king-
dom tane God i hutate ta
mu.’
10-11 Iesene ing be nu lala
tike taman ma pa dile bala
leh ugo nu hana ta ira
ngas ta ikino taman ma
nu tange, ‘Kike ra pulungar
tano numu taman ing i patep
ter ta ira kaki mir, io, mir
na salap leise ura hamanis ta
mu be mu te gil ra sasana ta
mir. Sene na tahut be mu na
palai ta ikin ra linge be no
kingdom tane God te hutate.’
12 Mu palai ter be God na
gil tike tamat na harpadano
tane Sodom tano pana
bung na harkurai nong na
hanawat namur. Iesene i tu-
tuno sakit be no harpadano
tano taman nong pai nale
bala leh mu na manga tamat

10:1 Mak 6:7 **10:2** Matiu 9:37-38; Jon 4:35 **10:3** Matiu 10:16 **10:4** Matiu 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 **10:7** 1 Korin 9:6-14; 1 Timoti 5:18 **10:8** 1 Korin 10:27 **10:10-11** Apostolo 13:51; 18:6 **10:12** Stt 19:24-25; Matiu 10:15; 11:24

tano harpadano tane Sodom.

13 “Maris ta mu me Korasin, na kabit mu! Maris bileng ta mu me Betsaida! Be di gor gil ira dades na gingilaan na kinarup kaia Tair ma ne Saidon, hoke iou te gil ta mur ira iruo taman, io, dur gorte lilik pukus. Dur gorte bul haiane ira bilingana put na mol ma dur gorte mormor ma ra tahuna eh ura hamanis be dur te lilik pukus. Iesene pa dur gale gil hobi!

14 God na gil tike tamat na harkurai tane Tair ma ne Saidon tano pana bung na harkurai nong na hanawat namur. Iesene na gil tike tamat na harkurai sakit ta mur Korasin ma ne Betsaida.

15 Ma mu me Kapeneam, waak mu letlet ira hinsa mu utuma ra mawe! Mu na hanasur utusu napu ra katano ta ira minat!

16 “Ing be nesi tikenong i taram mu ira nugu bulu na harausur, i taram iou. Be i harus ise mu, i harus ise iou. Iesene nesi tikenong i harus ise iou, i harus ise bileng nong ga tule iou ukira.”

17 Io, ira liman ma iruo na sangahul ma iruo na turadi ga tapukus baling ma ra gungunuama di gom tange, “Watong, mem ga papalim ma no hinsam ma ira sana tanuo iat di ga taram mem.”

18 Jisas ga balu di be, “Aiou ga nes Satan ga puko metuma ra mawe hoke ra hile.

19 Iou te ter ra dades ta mu be mu nage tale be mu na papasuane ira si ma ira talbore. Ma ira numu dades na sakit ira dades bakut tano nudait ebar. Pata tike linge na hagae mu.

20 Iesene waak mu laro be ira sana tanuo di taram mu. I tahut be mu na laro balik be God te pakat kawase ira hinsa mu tuma ra mawe.”

21 Taitus ikino pana bung no Halhaaliena Tanuo ga hahung Jisas ma ra gungunuama kaie Jisas gom tange, “Aiou pirlet ugo Mama, a Watong tuma ra mawe ma kira bileng napu, kinong u ga sie kakarek ra linge ta di ira ut na minminanes ma u ga hapuasne ta dong ing pa dile minanes. Maso, Mama! U ga gil hobi kinong u laro be na ngan hobi.

22 Mama gate ter leise bakut ira linge tagu. Pata ta nong paile nunure no Natine—no Mama sene mon. Ma pata ta nong paile nunure no Mama—no Natine sene mon, ma di bileng, ing no Natine i ura hapuasne ie ta di.”

23 Io, iga talingane ira nuno bulu na harausur igom tange kumaan ta di be, “God na idane di ing di nes ira linge ing mu nes.

24 Ma i tutuno kinong a haleng na tangetus ma a haleng na king bileng, di ga manga sip be di na nes

10:16 Matiu 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Jon 12:31; Ninanaas 12:8-9 **10:19** Sam 91:13; Mak 16:18 **10:20** Pilipai 4:3; Ninanaas 3:5 **10:22** Jon 3:35; 10:15

kakarek mu te nes. Iesene
pa di gale nes. Ma di
ga manga sip bileng be di
na hadade kakarek mu te
hadade. Iesene pa di gale
hadade."

Nesi no hinsaam tutuno?
(Matiu 22:34-40; Mak 12:28-31)

25 Tike pana bung tikenong
a keskes ie ta ira harkurai
tane Moses ga tur huat ura
walwalar Jisas. Iga tange,
"Tena harausur, aso ing iou
ni gil ura hatur kawase no
nilon hathatikai?"
26 Jisas ga balu ie be, "Aso
ing di ga pakat ta ira harku-
rai tane Moses ma u la
waswas?"
27 Iga balu ie, *" 'Nu sip no
Watong no num God ma no
katim bakut, no num nilon
bakut, no num dades bakut,
ma no num lilik bakut.'* Ma
*'nu marse no hinsaam hoke u
marse habaling iat ugo.' "*
28 Jisas ga tange, "No num
binabalu i takados. Nu gil
hobi ma nu lon."
29 Iesene pai gale sip be na
nanaas hirhir kaie igom tiri
Jisas be, "Nesi ira hinsaagu?"
30 Ma ne Jisas ga balu
ie horek: "Tike turadi
ga hananasur metuma
Ierusalem utusu Ieriko ma
ari holmatau di ga ubu
kawase ie. Di ga kuman ira
kinasine, di ga lawat ie, di
gom waak ter ie be na mat.
31 Ma tike pris ga hanana
mon ta ikino ngas. Ma be
iga nes no turadi iga sakit ie
tano mes na palpal.
32 Ma tike tultule na lotu
tano huno tane Lewi ga gil
hobi bileng. Ing be iga
hanawat ta ikino katano ma
iga nes ie, io, iga sakit ie tano
mes na palpal.
33 Sene be tike Samaria
ga hanana gom hanawat ter
tano turadi. Ma be iga nes ie
iga marse ie.
34 Iga hana tupas ie, igom
ule timaan ira nuno unien.
Io, iga bul haut no turadi
tano nuno donki iat ma
iga lamus ter ie tike hala
na wasire, igom balaure ie.
35 Ma tano bung menamur
no Samaria ga sukuo airuo
barbarat ma iga ter dur tano
ut na harbalaurai tano hala
na wasire. Ma iga tange tana
be, 'Nu balaure ie ma be ni
tapukus baling iou ni balu
pukus a num ta barbarat ing
u te banot nuno ta sunupi.'
36 "Io, nesi ta kakarek ra
itul ing u lik be a hinsaana
ikin ra turadi nong ira hol-
matau di ga ubu ie?"
37 Ma no keskes ta ira
harkurai tane Moses ga
tange, "Nong ga marse ie."
Ne Jisas ga tange, "Nu
hana ma nu gil bileng hobi."

Maria ga gilamis no bilai.

38 Ma be Jisas ma ira nuno
bulu na harausur ga hanana
na ngas di ga hanawat ter
tike taman. Ma tike haine no
hinsana ne Marta git kiskis
kaia ma iga bala leh ie tano
ngasiana.
39 Ma iga mon tike sahine,
no hinsana ne Maria. Ma ne
Maria ga kis ter ta ira kakine

10:25 Matiu 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Lo 6:5; WkP 19:18 **10:28** WkP 18:5
10:39 Jon 11:1; 12:2-3

Jisas gom hadade ira nuno nianga.
40 Sene be Marta ga manga lik ira pinapalim paile tagure baak, kaie igom hanawat ter tana ma iga tiri ie be, “Watong, paule manga lik be no sahigu te hana talur iou be iou sene mon ni gil ira pinapalim? Tange tana be na harahut iou!”
41-42 Ma no Watong ga tange tana, “Marta, Marta, u ngaangel uta ira haleng na linge ma tike linge sene mon di supi ie. Maria te gilamis no bilai ma pa dale kap leise ie tana.”

11

Jisas ga harausur tano sinsaring.
(Matiu 6:9-13; 7:7-11)

1 Tike bung Jisas ga saasaring tuma tike katano ma be iga pataam tikenong ta ira nuno bulu na harausur ga tange tana, “Watong, nu hausur mem ura sinsaring hoke Jon ga hausur ira nuno bulu na harausur bileng.”
2 Io, iga tange ta di, “Be mu saasaring, mu na tange horek:
Mama, mem sip be da nes kilam no hinsam be i halhaalien,
ma be no num kingdom na hanawat.
3 Mem sip be nu tabar mem ma ira amem nian ing i haruat ma tike bung.
4 Ma nu lik luban leise ira numem sana tintalen hoke mem la liklik luban leise ira sana tintalen di gil ta mem.
Ma mem sip bileng be nu balaure bat mem ta ira harwalar.”
5 Ma iga tange ta di, “Nu lik ta tikenong ta ira num harwis. Tike pana nu hana tano hala tano num harwis ra tingana lahon ma nu tange tana, ‘Tasigu, pata ta nian?
6 Nugu tike wasire te mur ra lawas na ngas ma kakarek mon i hana tupas iou ma pata ta nian ura tamtabar ie.’
7 “Io, no turadi ruma naramon na balu ie, ‘Waak u kis na gil iou! No matanahala te tabanus ma mehet tamana te noh ter. Iou paile tale be ni tut ma ni tabar ugo ta linge.’
8 Io, iou tange ta mu, a linge bia ing be no nuno harwis, iesene pai nale tabar ie ma tike linge. Iesene na tut ma ina tabar ie haruat ma no nuno sunupi kinong pai nale sangeh ura sinsaring.
9 “Io, aiou tange ta mu, be nu sasaring nu hatur kawase ikin ra linge. Ma be u sisilih, nu silihe tupas leh. Ma be u pipidil, God na papos leh ugo.
10 Kaie hobi, nong i sasaring na hatur kawase ira linge i saring. Ma nong i sisilih na silihe tupas ira linge i silsilihe. Ma nong i pipidil, God na papos leh ie.
11 “Nesi nalamin ta mu ira tata i tale be na ter tike si, ing no natine i saring aen?

10:41-42 Matiu 6:33

12 Ma be ing i saring tulur,
na tabar balik ie ma tike
talbore?
13 Ing be mu ira ut na
sana, mu la nunure ter ura
tamtabar ira nati mu ma ra
bilai na linge, io, ikinong
i hamanis be Mama tuma
nalu i manga nunure ter
ura tamtabar di ma no Hal-
haaliena Tanuo ing di saring
ie.”

Jisas ga tule hasur leise ira sana tanuo ma no dades tane God.
(Matiu 12:22-29,43-45; Mak 3:23-27)

14 Ma ne Jisas ga tultule
hasur ise tike sana tanuo
nong ga sasoh ter tike turadi,
kaie igom ngulo. Ma be no
sana tanuo ga sur leh, no
ngulo ga ianga ma no tamat
na matanabar di ga manga
karup.
15 Iesene ari ta di, di ga
tange, “Jisas i haruat ura
tultule hasur leise ira sana
tanuo kinong Belsebul no
watong ta di ira sana tanuo
te ter ra dades tana kaie ige
gilgil hobi.”
16 Ma ari mes di ga ura
walwalar ie, kaie di gom sar-
ing ie be na gil tike hakilang
metuma ra mawe.
17 Sene be Jisas ga nunure
ira nudi lilik igom tange
ta di, “Be tike huntunana
paile tur tikai, ari mes di na
hamau no taman. Ma be tike
hatatamana paile tur tikai,
na puko.
18 Ma be no huntunana
tane Satan paile tur tikai,
na tur dades hohaam? Iou
tange hobi kinong mu tange
be iou tule hasur leise ira
sana tanuo ma no dades tane
Belsebul.
19 Ma be i tutuno be iou
tule hasur leise ira sana
tanuo ma no dades tane
Belsebul, io, ira numu tu-
radi di kapkap dades bileng
mekaia hone Belsebul ura
tultule hasur leise ira sana
tanuo. Io, ira numu turadi
iat, di hamanis be ira numu
lilik paile takados kinong di
bileng di gil hobi.
20 Ma sene be iou tule
hasur leise ira sana tanuo
ma no dades tane God, io, i
hamanis be no kingdom tane
God te hana tupas mu.

21 “Be ing tike dades na
turadi i manga balaure no
nuno hala ma ira kusur ma
ra sele, paile tale be tikenong
na kuman tike linge.
22 Iesene be tikenong i
manga dades tana i harubu
ma ie ma i ubu hagae ie,
na kap leise bakut no nuno
kusur ma no nuno sele ing
no turadi ga lik be na laro ter
me. Ma no dades na turadi
na palau ira nuno harwis ma
ira linge ite kuman.

23 “Be tikenong paile nugu
harwis ie, i malok tagu. Ma
be tikenong paile harahut
iou, i hagae iou.

24 “Be tike sana tanuo i sur
leh tike turadi, i hana hurbit
ta ira masmasana katano ta
ira hanuo be ura sinangeh,
sene be i nanaas puo. Io, i
lik horek: ‘Aiou ni tapukus
baling tano ngasiagu.’

11:15 Matiu 9:34; 10:25 **11:16** Matiu 12:38 **11:22** Kolose 2:15 **11:23** Luk 9:50

25 Ma be i hanawat ukaia i
nes be i taguro ter be na lala
baling.
26 Io i hana, i a lamus
habaling a liman ma iruo na
mes na sana tanuo, di manga
sana tana. Ma di lala kaia
ma di ge kis um kaia. Ma no
nilon um ta ikino turadi na
manga sana ta ing nalalie."
27 Ma be ing Jisas ga tang-
tange kike ra linge, tike
haine nalamin tano tamat
na matanabar ga kakongane
nalu be, "No haridan na kis
tano num makai nong ga
kaho ugo ma iga hasus ugo."
28 Iesene iga tange, "God
na idane di balik ing di
hadade ira nianga tane God
ma di taram ie."

Jisas ga tibe hapenpen ira matanabar kinong di manga sana.
(Matiu 12:39-42)

29 Ma be no winawas tano
tamat na matanabar ga ura
tamtamat hanana, Jisas ga
tange, "Ira matanabar ka-
tiak di sana. Di sip be ni
gil tike hakilang. Iesene pa
di nale nes ta hakilang. Di
na nes sene mon no hakilang
tane Iona.
30 Iona ga tike hakilang
ta ira turadi me Niniwe.
Hokakarek bileng Nong a
Turadi ie na tike hakilang
ta ira matanabar ing di lon
katiak.
31 Tano bung na harku-
rai no kwin me Siba na
tibe hapenpen mu kinong
iga hanawat me tapa sakit
ura hadade no minminanes
tane Solomon. Ma iou tange
ta mu, tike turadi i tamat ta
dur ma ne Solomon irek.
32 Ma tano bung na harku-
rai bileng ira turadi me
Niniwe na tibe hapenpen
mu kinong di ga lilik pukus
ing di ga hadade no harpir
tane Iona. Ma iou tange ta
mu, tike turadi i tamat ta dur
ma ne Iona irek.

No lulungo tano num nilon.
(Matiu 6:22-23)

33 "Pata tikenong pai nale
halulungo tike laam ma ina
bul ie tike katano ing i mun
ter. Ma pai nale tuhbus
bileng ie. Pata. Na bul ie
tano nuno tuntunur waing
dong ing di na lala di na nes
no nuno murarang.
34 Ira matam, dur hora
lulungo ura hapalaine ugo.
Ing be ira iruo matam dur
manga bilai, no num kudu-
lena nilon bakut na manga
palai. Iesene be ira iruo
matam dur sana, na ngan
hoke be no num kudulena
nilon i kadado.
35 Io, harbalaurai timaan
be no lulungo tano num
nilon nahula kadado.
36 Ma hoke iou te tange,
ing be no num kudulena
nilon i palai harsakit ma
pata ta kadado tana, io, ina
palai harsakit hoke be tike
lulungo i murarang ter tam."

Jisas ga hamarisne ira tamat tano lotu gar na Israel.

37 Be Jisas gate ianga huat,
tike Parisi ga tingile leh Jisas

11:27 Luk 1:28,42,48 **11:29** Matiu 16:4 **11:31** 1Kng 10:1-10 **11:32** Jna 3:5-10 **11:33** Mak 4:21; Luk 8:16

be dur na ian. Io, iga hana
igom a kis tano teol na nian.
38 Iesene no Parisi ga
karup kinong iga nes be Jisas
pai gale huna taptapir leh
baak ura nian.
39 Io, no Watong ga tange
tana horek: "Ai, mu ira
Parisi mu haruat ma tike
gingop be tike dis ing di gis
sene leh mon no tihine me
nataman. Ma tuma nara-
mon mu bukas ter ma ra
sana tintalen ma ira linge
bileng mu manga namna-
mas urie.
40 Mu ira ba! Hohaam,
nong ga gil no tihine pai gale
gil tikane ie ma no palpal me
naramon iat bileng?
41 Iesene i tahut be mu
na tabar ira maris ma ira
linge metuma naramon ta
mu ma inage gamgamatien
bakut ira linge uta mu.

42 "Maris ta mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu la sooso ari
linge ura hanamnamien ira
amu nian, hoke ra kamohor,
ira lobo, ma ira mangana
linge na lalong. Ma hoke
ira harkurai tane Moses i
tange, mu la terter tane God
nong i sangahul ma ie ta kike
ra linge mu la sooso. Ma
mu takmaluk ta ira tintalen
takados ma ta ira sinisip tu-
pas God. Io, igor takados be
mu te ter kakarek ra linge
tupas God ma pa mu gorle
malok bileng ura murmur
kakarek ra bilai na tintalen.

43 "Maris ta mu ira Parisi,
na kabit mu! Mu la sipsip ira
kinkinis gar na tamat nara-
mon ta ira numu hala na
lotu. Ma mu la sipsip bileng
be da haatne leh mu ta ira
katano di la hananawat hu-
lungan kaia.

44 "Maris ta mu, na kabit
mu! Mu hoke ira midi
pa dile hakilang be a tu-
radi paile nes ma ige hana
menalu ine."

45 Io, tike keskes ta ira
harkurai ga tange tana be,
"Tena harausur, ing be u
tange hobi, u tange hagae
bileng mem."

46 Ma ne Jisas ga babalu
horek: "Maris ta mu ira
keskes ta ira harkurai tane
Moses, na kabit mu! Mu
la hapupusak ira matanabar
ma ira tirihuana kinakap ing
di la malmalalet me, iesene
pa mu lale gilgil ta dahine
tutuno iat ura harahut di.

47 "Maris ta mu, na kabit
mu! Mu la gilgil ira bilai na
hot na midi ta ira tangetus
ura liklik leh di. Iesene ira
hintubu mu mon ing di ga
ubu bing kike ra tangetus.

48 Io kaie, mu suro haut
hokike be mu haut ta ing ira
hintubu mu di ga gil. Di ga
ubu bing ira tangetus ma mu
la gilgil timaan ira nudi midi.

49 Io kaie, God ga ianga ma
no nuno minminanes horek:
'Aiou ni tule ter ira tangetus
ma ira apostolo ta di. Di na
haragawai ta ari ma tari di
na ubu bing.'

50-51 Io kaie, kakarek ra
matanabar me katiak di na
kahe ira tirih pane ira de
di ira tangetus bakut. Dong
kike di ga ubu bing di meku-
tua leh tano haburuana tano
ula hanuo, tur leh tano
hiniruo tane Abel tuk ter
tano hiniruo tane Sekaraia
nong di ga ubu bing ie

nalamin tano hala na lotu
tamat ma no hator di la tun-
tun ira hartabar kaia. Maso,
iou tange ta mu be kakarek
ra matanabar me katiak di
na kahe ira tirih pane kike
ra linge bakut.
52 "Maris ta mu ira keskes
ta ira harkurai tane Moses,
na kabit mu! Mu te kap
leise ter no linge ura papos
no ngas na kap minminanes.
Mu iat, pa mu gale lala ukaia
ma mu te tur bat bileng
dong ing di ga walwalar ura
hinana lala."
53-54 Be Jisas ga ura hinana
leh mekaia, ira Parisi ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses, di ga tur leh
ura isise ira sana nianga ter
tana ma di ga tirtiri giriane
bileng ie ura hakuni ie ta ira
nuno nianga.

12

Ira mangana nianga na hanawat ra palai.
(Matiu 10:26-33)

1 Ma ta ikino pana bung
ari arip na matanabar di ga
hanawat tikai, kaie di gom
harpas ta di. Ma ne Jisas ga
tur leh be na ianga baak ta
ira nuno bulu na harausur.
Iga tange horek: "Mu har-
balaurai ta ira is ta di ira
Parisi. Iou iangianga uta ira
nudi tintalen na harababo.
2 Aso be i kakaser ter na
tapales, ma aso be i mun ter
na harapuasa.
3 Aso be mu te tange ra
kadado da hadade ra kasasa.
Ma aso be mu te haramu-
rungo ta ira talinga mu da
kakongane ra matmataan na
haruat.

Waak dait burte ira turadi mon. Dait na burte God.

4 "Aiou tange ta mu ira
nugu harwis, be waak mu
burte dong ing di la ububu
bing ira turadi mon, ma na-
mur pa dile tale be di na gil
habaling ta linge.
5 Iesene iou ni hamanis ta
mu be nesi nong i tahut be
mu na burte ie. Mu na burte
ikino nong i tale be na ubu
bing mu ma namur bileng
na mon baak ra dades ura
isise mu tano ula eh. Maso,
ikinong mu na burte ie.
6 A hansik na barbarat
mon na haruat be nu kul
ra liman na seek. Iesene
God pai nale lik luban leise
tikenong ta di.
7 Tutuno sakit, no numu
Mama i manga nunure mu.
Ma ikin i palai ter ta mu
kinong i nunure bileng ira
winawas ta ira pana hi mu
ta ira ulu mu. Waak mu
burburut kinong no numu
lon i manga tamat ta ira
seek.

No num nianga i hamanis no num nurnur.

8 "Ma iou tange ta mu, nesi
tikenong i hinawas palai ra
matmataan ta ira turadi be a
nuno iou, io, Nong a Turadi
ie na hinawas palai bileng
utana ra matmataan ta ira
angelo tane God.
9 Ma nesi tikenong i harus
leise iou ra matmataan ta
ira turadi, io, aiou bileng, ni
harus leise ie ra matmataan
ta ira angelo tane God.

12:2 Luk 8:17 **12:7** Luk 12:24; Apostolo 27:34

10 Ma nesi nong na tange
hagae Nong a Turadi ie,
ikino sasana God na lik
luban leise ie. Iesene be
nesi nong na tange hagae
no Halhaaliena Tanuo, God
pai nale lik luban leise ikino
sasana.
11 "Ma be mu na tur ra
matmataan gar ta di ira ut
na gil harkurai, ma be da
lamus mu utuma naramon
ta ira hala na lotu gar na
Iudeia, io, waak mu ra ng-
inarau be mu na tange ho-
haam ura tuntunur bat ira
nudi hartutung uta mu.
12 Kinong urah, no Hal-
haaliena Tanuo na hausur
mu uta so be mu na tange ta
ikino pana bung."

Waak dait ra gumut.

13 Tike turadi nalamin ta
ira matanabar ga tange tana
be, "Tena harausur, no tama
mir te mat. Io, nu tange
tano tasigu be na paleng har-
basiane ter ira linge ing iga
mat sukun."
14 Ma ne Jisas ga babalu
horek: "Ai, nesi ga bul iou be
ni kure mur? Ma nesi bileng
ga bul iou be ni paleng
harbasiane kike ra linge ta
mur?"
15 Io, iga tange tike nianga
harharuat ta di horek: "Mu
na manga harbalaurai! Mu
na habatbat timaan mu tano
tintalen na gumut ma no nes
kalak linge. No nilon gar
tikenong pai nale tahuat ta
ira nuno haleng linge."
16 Io, iga hinawase di ta
kinin ra nianga harharuat:
"No pu gar tike watong ga
manga hatawat ra haleng
nian.
17 Io, no nuno lilik ga hilo
horek: 'Aiou ni gil hohaam
kakarek? Pata tike katano
ura bulbul timaan ter ira
nugu nian.'
18 Io, iga tange um horek:
'Iou ni gil horek. Iou ni
dure hasur no nugu hator na
masur ma iou ni gil hatamat
balik ie. Io, iou ni bulbul ira
agu nian ma ira nugu linge
kaia.
19 Ma iou ni nunure be a
nugu mon haleng bilai na
linge kanaia i kis, ma di na
kis ra haleng na tinohon. Io
kaie, ni ian, ni mamo ma ni
laro. Ma iou ni tatahun tano
nugu nilon.'
20 "Iesene God ga tange
tana horek: 'A ba ugo! Ka-
tiak ra bung nu mat. Io, nesi
nong na kap leh ira linge u
te tagure ter utam?' "
21 Ma ne Jisas ga tange
be, "Na ngan hokakarek ta
nesi tikenong na habukas
ira nuno bunbulaan iesene
paile watong ra matmataan
tane God."

Waak dait ngaangel. Dait na nurnur.
(Matiu 6:25-33)

22 Io, Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur
horek: "Io, iou tange ta mu,
waak be mu ngaangel uta
ira numu nilon be aso ing
mu na en. Ma waak be
mu ngaangel bileng uta ira
palatamai mu be mu na sige
ra so.

12:11 Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1 Timoti 6:9-10 **12:21** Matiu 6:19-20

23 Io, ira numu nilon i
tamat ta ira nian ma ira
tamai mu i tamat ta ira mol.
24 Mu na lik leh ira kook.
Pa di lale sooso. Pa di lale
kilkil hulungan nian. Ma
pata nudi ta hator na masur.
Iesene God la tamtabar di.
Io, tano sinisip tane God, mu
manga tamat ta ira mon.
25 Mu ngaangel urah?
Waak mu gilgil hobi! Be mu
na ngaangel, pai nale lawas
ira numu nilon ta dahine.
26 Paile tale mu be mu na
gil kakarek ra not no linge, io
kaie, ura biha mu ngaangel
uta ira mes na linge?

27 "Mu na lik leh ira pus-
pusno no ina nos. Pa di lale
paapalim. Pa di lale dung-
dungut mol bileng. Iesene
iou tange ta mu be Solomon,
no king, ma ira nuno tamat
na minamar pai gale nanaas
haruat ma ira puspusno no
ina nos.
28 Kaie, God ga gil
hamaririsuan ira pito ing i
lon mon katiak ma maraan
da halo eh me. Be i tutuno
be God ga gil hobi tano pito,
i tutuno sakit be na hasigam
mu bileng ma ira kinasi mu.
Maris! Paile tur dades ira
numu nurnur!
29 Ma waak mu manga lilik
uta ira so mu na en ma mu
na mame. Waak be mu ra
nginarau ta kakarek ra linge.
30 Karek ra linge, dong ing
pa dile nurnur tane God, di
la sisilih pane. Iesene no
numu Mama la nunure ter
be mu supi ter kike ra linge
bakut.
31 Iesene mu na hararot
leh no kingdom tane God
ma ina tabar mu ma kike ra
linge bakut bileng.
32 Mu ira bar sipsip, waak
mu ra bunurut kinong no
numu Mama te laro be na ter
no kingdom ta mu.

33 "I tahut be mu na suhu-
rane ira numu linge ma mu
na ter ta ira maris. Mu
na tagure numu ta mangana
barbarat be pai nale sana, a
bunbulaan ie tuma ra mawe
nong pai nale pataam. Ma
kaia, tike ut na isomo pai
nale tale be na hanawat
hutate ma ira ipas pa di nale
hagae.
34 Io, be no num bunbu-
laan i kis ter ha, no num
kudulena nilon bakut i kis
ter bileng kaia.

*Dait na taguro tano hi-
nanawat baling tano Wa-
tong.*
*(Matiu 24:43-51; 25:1-13;
Mak 13:33-37)*

35 "I tahut be mu na manga
taguro hoke tikenong i puli
hakumkum no nuno mol ura
pinapalim. Ma tikenong na
waak ter no nuno laam na
lulungo be na taguro ter uta
ira so ing na hanawat. Ma
mu bileng, mu na taguro
hobi.
36 Ma i tahut be mu na
haruat ma ira turadi ing di
kiskis kawase no nudi wa-
tong ing na tapukus baling
metuma ra nian na poko-
mau. Di na kiskis kawase
ie hobi waing di na taguro
ter. Be na me pipidil tano
matanahala di na papos ha-
iane leh ie.

12:33 Luk 18:22 **12:35** Matiu 25:1-13

37 Ma kike ra turadi, no
haridan na kis ta di be no
nudi watong na hanawat ma
ina nes leh di ma di kis
kawase ter ie. Tutuno sakit,
ikino watong na tange ta
di be di na kis tano teol
na nian. Io, ina lawalawa
kumkum hut ma ina baso
ura tamtabar di.
38 Ma be na tapukus baling
ra tingana lahon be ra luaina
kareka at ma ina nes leh kike
ra turadi ma di kis kawase
ter ie, io, no haridan na kis
ta di.
39 Io, na tahut be mu
na palai tano turadi nong
a nuno no hala. Be igor
nunure no pana bung be no
ut na kukuman na hanawat
pai gorle bala leh ie be na
sale no nuno hala.
40 Ma mu bileng, mu na
taguro kinong Nong a Turadi
ie na hanawat tano pana
bung ing pa mu le nunure be
na hanawat."
41 Ma ne Pita ga tiri ie be,
"Watong, u hininawase mem
sene mon ta ikin ra nianga
harharuat be di bileng ra
matanabar bakut?"
42 Ma no Watong ga babalu
horek: "Aiou ni hamanis ta
mu be nesi no minaneswana
ma no tultule tutuno. Aie
nong no nuno watong i bul
ter ra harkurai tana uta
ira mes na tultule be na
tamtabar timaan di.
43 No haridan na kis ta
ikino tultule be no nuno wa-
tong i tapukus, ige nes tupas
ie ma kanaia i gilgil hobi.
44 Tutuno sakit, na ter ira
nuno linge bakut tano har-
balaurai ta ikino tultule.
45-46 Iesene be ikino tultule
na lik be no nuno watong pai
nale tapukus haiah ma ina
tur leh ura ububu ira mes
na tultule, ira haine tikai ma
ira tunana, ma ina iaiaan ma
ina maamo tikai ma ira ut
na minamo, io, no watong
ta ikino tultule na hanawat
tano pana bung be no tul-
tule pai gale lik ter, ma pai
gale nunure be na hanawat
hobi. Ma no watong na kure
hadades tutuno iat ie, ma ina
ise ie ukaia tano katano na
ngunngutaan ing dong pa di
gale nurnur tana di na kis
kaia.
47 "Ma ikino tultule nong i
palai tano sinisip tano nuno
watong ma paile taram ma
paile taguro bileng, io, da
lawat ie haleng na pana.
48 Iesene nong tikenong
paile palai tano nuno sinisip
ma i gil ra sana tintalen kaie
da hapadano ie, io, da lawat
ie a bar pana mon. Dong
ing da manga hapalaine di,
God na hait di be di na
manga taram. Ma dong ing
da manga tabar di, God na
sunang di be di na manga
balu pukus.

*Jisas ga hanawat ura pal-
paleng ira turadi.
(Matiu 10:34-36)*

49 "Iou te hanawat ura ha-
padano ira turadi tano ula
hanuo ma no tamat na eh.
Ma igor manga bilai be iou
gorte halo ter ie.
50 Iesene ni pusak baak
ta tamat na tirih. Ma ina

12:39 Matiu 24:43-44; 1 Tesolonaika 5:2 **12:44** Matiu 25:21,23 **12:47** Jemes 4:17 **12:50** Mak 10:38-39

manga ubal iou tuk ter be
ikino tirih na pataam tagu!
51 Waak mu lik be iou
te hanawat ura terter ra
malum tano ula hanuo. Pata
tuno iat. Iou te hanawat ura
harpaleng.
52 Tur leh ta ikin ra pana
bung ing be a liman nara-
mon tike hatatamana, io,
aitul duhat na tur talur ira
iruo ma ira iruo dur na tur
talur ira itul.
53 Tike bulu na tunana na
tur talur no nuno mama, ma
no nuno mama na tur talur
ie. Tike hinasik na tur talur
no nuno makai ma no makai
na tur talur ie. Ma hobi
bileng ta dur enana. Dur na
tur talur harbasiane dur.”

A harakatom tupas ira ut na harababo.

54 Io, Jisas ga tange ta ira
matanabar horek: “Be ing
mu nes tike bahuto i tam-
taman tut merasi ra kasasa
ila sungsuguh kaia, kaie iat
mon mu na tange be, ‘Na
bata kakarek’ ma no bata na
puko.
55 Ma ing be no dadaip
metua ra maamat i tut, mu
na tange be, ‘Na dades no
kasasa kakarek.’ Ma ina
ngan hobi.
56 Mu ira ut na harababo!
Mu tale be mu na nes kilam
ira ninanaas tano ula hanuo,
ma mu na tange be aso na
hanawat. Ma hohaam ba-
lik kaie pa mu le tale ura
nunure kilam no pipilaina ta
kakarek ra pana bung?
57 “Ura biha be pa mu le
nes kilam habaling iat ta mu
be aso i takados?
58 Be no hinsaam i ura
kapkap ter ugo ra harkurai,
mur na haratakados haiah
ma ie ing be mur hanana
baak na ngas. No hin-
saam nahula ter ugo tano ut
na harkurai, ma no ut na
harkurai na ter ugo ta nong
ila balaure ter dong ing di
ga hiis kawase di naramon
tano hala na harpadano, ma
ina bul halala ugo ra hala na
harpadano.
59 Io, iou tange ta mu, pa
dale hasur ugo ra harpadano
tuk ter be nu ter bakut ira
num kunkulaan.”

13

Nesi nong paile lilik pukus na hiruo.

1 Ma ta ikinong ra pana
bung ari turadi di ga
hanawat, di ga me hinawase
Jisas uta ira turadi me Galili
ing Pailat ga tule ira nuno
umri ura ububu bing ing di
ga tun hartabar tupas God.
2 Ma ne Jisas ga tange be,
“Hohaam, mu lik be kike ra
turadi me Galili di ga manga
sana ta ira mes na turadi
me Galili kaie di gom hiruo
hobi?
3 Iou hinawase mu be pata
tuno iat! Ma be ing pa mu
nale lilik pukus, mu bakut
bileng, mu na hiruo.
4 Ma mu na lik leh kike ra
sangahul ma liman ma itul
ing no hala kengkeng na hot
rua Silom ga tarupuk ter ta
di, di gom mat. Hohaam, mu
lik be ikinong ga hamanis be
di ga manga sana ta ira mes
na turadi mekira Ierusalem?

12:53 Mai 7:6 **13:2** Jon 9:2

5 Iou hinawase mu be
pata! Ma be ing pa mu nale
lilik pukus, mu bakut bileng,
mu na hiruo.”
6 Io, iga hinawase di ta kin
ra nianga harharuat: “Tike
turadi ga mon tike ina papus
tano nuno lalong, ma iga
hana leh ura ninanaas ta
papus tana. Iesene pai gale
nes leh tari tana.
7 Io, iga tange tano ut
na harbalaurai tano lalong
horek: ‘Aitul a tinohon tuoi
um ing iou hanana ukira ura
ninanaas ta puspusno ikin ra
ina papus, iesene pata tari.
Buruh hasur ie. I hasurum
bia tuno iat no bilai na pu.’
8 Ma no ut na harbalaurai
tano lalong ga babalu be,
‘Watong, waak ter baak ie
tike tinohon baling ma iou ni
kil luhutane ie, nige bul ta
bilai na linge ura habilai no
pu.
9 Ma be na huei tano tino-
hon namur, io, i bilai. Iesene
be ing pata, io, nu buruh
hasur ie.’ ”

Tike Bung na Sinangeh Jisas ga halangalanga tike haine igate talukun no tihine.

10 Tike Bung na Sinangeh
Jisas ga hausur ira matan-
abar naramon tike hala na
lotu gar na Iudeia.
11 Ma tike haine ga kis ter
kaia igate talukun no tihine
ra sangahul ma liman ma
itul a tinohon kinong tike
sana tanuo ga hangane ie
hobi. Ma pai gale tale ie be
na tur takados.
12 Be Jisas ga nes ie iga
tato hawat ie ma iga tange
tana horek: “Hainigu, u te
langalanga sukun no num
minaset.”
13 Io, iga bul ira iruo
lumana tana ma kaie iat
mon no haine ga tur takados
ma iga pirlet God.

14 Io, no lilie ta ikino hala
na lotu ga ngalngaluan ki-
nong Jisas ga halangalanga
tano Bung na Sinangeh, kaie
igom tange horek ta ira
matanabar, “A liman ma
tike ira bung ura pinapalim.
Io kaie, mu na hanawat ta
kike ra bung be da halan-
galanga ise mu ta ira numu
minaset, ma pata be tano
Bung na Sinangeh.”

15 Ma no Watong ga balu
ie be, “A ut na harababo
mu! Tano Bung na Sinangeh,
tiketike ta mu la palpales
leh no nuno donki be no
nuno bulumakau tano nuno
longlong ura hamamo ie ma
ra taho. Tutuno sakit, mu la
gilgil hobi!
16 Ikin ra haine a bulu-
menamur tane Abraham ie,
ma ne Satan ga hiis kawase
ter ie ra sangahul ma liman
ma itul a tinohon. Io, i
tahut bileng tano Bung na
Sinangeh be da pales leise ie
tano minaset nong gate hiis
kawase ter ie.”

17 Be iga tange hokakarek,
ira nuno ebar bakut di
ga malahuan. Iesene ira
matanabar di ga laro pane
ira bilai na linge iga gilgil.

13:7 Luk 3:9 **13:8** 2 Pita 3:9,15 **13:14** KBk 20:9-10; Lo 5:13-14 **13:15** Luk 14:5

A nianga harharuat utano pat na dahe ma no is.
(Matiu 13:31-33; Mak 4:30-32)

18 Io, Jisas ga tange, "No kingdom tane God i haruat ma ra so? Iou ni hapupuo ie ma ra so? Io, ni hinawase mu.
19 I haruat ma tike not no pat na dahe sakit nong tike turadi ga so tano nuno lalong. Io, iga kubur, igom tamat na dahe, ma ira mon di gil ira nudi pawas ta ira singarna."
20 Ma iga tange habaling be, "Aiou ni hapupuo no kingdom tane God ma ra so? Io, ni hinawase mu.
21 I haruat ma tike haine ga kap leh ira is, igom bul naramon tano tamat na hunghung na palawa tuk gom lalet bakut."

Dong ing pa di nale lala tano kingdom tane God.

22 Io, Jisas ga hanana ta ira tamtaman ma iga hausur ira matanabar. Iga gilgil hanane hokike tano nuno hinana utuma Ierusalem.
23-24 Io, tikenong ga tiri ie be, "Watong, hohaam, a bar nong mon di ing God na halon di?"
Ma ne Jisas ga tange ta di, "Mu na walar ma ra baso ura hinana lala tano didisuan na ngas. Iou tange ta mu be a haleng di na walar ura hinana lala iesene di na pet puo.
25 Be no turadi a nuno no hala na taman tut inage banus no matanahala, mu na tur ter um nataman mu nage piipidil. Ma mu na saasaring marmaris be, 'Watong, papos leh mem.'
"Iesene na babalu be, 'Iou paile nunure be nesi mu. Ma iou paile nunure bileng be mu meha.'
26 "Io, mu na tange be, 'Mem ga ian ma mem ga mamo tikai ma ugo. Ma na ngas ta ira numem taman u git hausur mem.'
27 "Iesene na babalu be, 'Aiou paile nunure be nesi mu. Ma iou paile nunure bileng be mu meha. Mu hana leh, a ut na sana mu bakut!'
28 "Be mu na nes Abraham, Aisak, Iakop, ma di ira tangetus bakut tuma tano kingdom tane God, mu na susuah ma mu na hatagiris na ngise kaia kinong da ise hasur leise mu.
29 Ira matanabar di na hanawat mekaia ta ira ihet na matana dadaip. Di na hanawat ma di na kis tano gil nian tuma tano kingdom tane God.
30 Ma a tutuno sakit be tari ta dong ing di maris kakarek, di na watong namur. Ma tari ta di ira watong kakarek, di na maris namur."

Jisas ga ura hinana utuma Ierusalem be na hiruo.
(Matiu 23:37-39)

31 Ma ta ikino pana bung ari Parisi di ga hana tupas Jisas, di gom tange tana, "Nu hana sukun ikin ra katano ma nu hana tike mes na

13:25 Matiu 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Matiu 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Matiu 19:30

taman balik kinong Herot i
ura ububu bing ugo.”
32 Jisas ga balu di be,
“Ikino Herot a keskes ie ura
gilgil sasana hoke ira raaia
na pep. Mu na hana mu
na hinawase ie be iou tange
horek: ‘Aiou ni hasur leise
ira sana tanuo ma ni ha-
langalanga ira ina minaset
katiak ma maran. Ma tano
itul a bung ni hapatam bakut
ira nugu pinapalim.
33 Iou ni papalim hobi
iesene i tahut bileng be ni
hanana katiak, maran, ma
tano bung namur bileng, ki-
nong i tutuno sakit be ira
tangetus pa di lale hiriruo
nataman. Tuma sene nara-
mon Ierusalem.’ ”
34 Ma ne Jisas ga tange
be, “Maris mu ira matan-
abar mekira Ierusalem! Mu
la ububu bing ira tangetus
ma mu la gulgulum bing di
ing God la tultule di ukaia
ho mu. Haleng pana iou
la sipsip be ni gawane leh
mu hoke no huna kareka ila
pabong ira natine. Iesene pa
mu le sip hobi.
35 Nes baak! Da hamau
no numu taman ma mu na
biha? Io, iou hinawase mu
be pa mu nale nes iou tuk
tano pana bung ing mu na
tange be, ‘No haridan na
kis tano nong i hanawat ura
gilgil haruatne ira sinisip
tano Watong!’ ”

14

Waak be u hatamat ugo.
Nu hanapu ugo.

1 Tike Bung na Sinangeh
be ne Jisas ga iaiaan tano
hala ta tike lilie ta ira Parisi,
ira matanabar di ga manga
nesnes dit ie be na gil ra so.
2 Ma tike turadi ga manga
sus ira tamaine ga hana tu-
pas Jisas.
3 Ma ne Jisas ga tiri ira
Parisi ma ira keskes ta ira
harkurai tane Moses horek:
“I takados ta ira nudait
harkurai be da halangalanga
ira minaset tano Bung na
Sinangeh be pata?”
4 Iesene be pa di gale
ianga. Io, iga palim no turadi
igom halangalanga ie, ma
iga tule leise ie.
5 Io, iga tiri di, “Ing be tike
nati mu be tikenong ta ira
numu bulumakau na puko
sur tike lulur tano Bung na
Sinangeh, i tutuno be kaie iat
mon mu na sel haut habal-
ing ie. Naka?”
6 Sene be pa di gale tange
tike linge.
7 Ne Jisas ga nes be ari
wasire ga gilamis ira kinki-
nis na watong tano teol na
nian. Io kaie, igom tange
ikin ra nianga harharuat:
8 “Be tikenong i pike ugo
tano nian na pokomau,
waak u kis tano kinkinis
gar na tamat, ma tikenong
i manga tamat tam nahula
hanawat kinong di ga pike
bileng ie.
9 Ma no tunana nong
a nuno no gil nian na
hanawat, aie nong ga pike
mur bakut. Ma ina tange
tam, ‘Nu tut pas no kinkinis

14:3 Luk 6:9 **14:5** Matiu 12:11; Luk 13:15 **14:8** Snd 25:6-7

tane kin.’ Io, nu hirhir ki-
nong da tule ugo tano kinki-
nis na maris.
10 Ing di pike ugo, na tahut
be nu kis tano kinkinis na
maris. Io kaie, nong ga
pike ugo na hanawat ma ina
tange tam, ‘Tasigu, nu kap
tike kinkinis nong i tamat ta
ikin.’ Io, ira matanabar kaia
di na urur tam.
11 Io, nesi tikenong i hata-
mat habaling ie, God na
bul hanapu ie. Ma nong i
hanapu habaling ie, God na
hatamat ie.”
12 Ma ne Jisas ga tange
tano turadi nong ga pike
ie utano nian, “Ing be nu
harsuko ura gil nian, waak
u pike ira num harwis, ira
tasim, ira hinsaam, ma ira
watong ing di kis hutate.
Waak u gil hobi kinong di
na pike habaling ugo ura
balbalu ugo.
13 Iesene be nu harsuko
utano num gil nian, nu pike
ira maris, ira pengpeng, ira
kum, ma ira pulo.
14 Ing be nu gil hobi no
haridan na kis tam. A tutuno
pa dile tale be di na balu
ter tam iesene God na balu
ter tam tano pana bung na
tuntunut hut baling ta ira ut
na takados.”

No nianga harharuat utano tamat na nian tano Watong.

(Matiu 22:2-14)

15 Ma tikenong ta dong ing
di ga kis tikai ma ie tano teol
na nian ga hadade kakarek,
igom tange tane Jisas, “No
haridan na kis tano turadi
ing be na ian tano tamat
na nian tano kingdom tane
God.”
16 Io, Jisas ga balu ie,
“Tike turadi ga tagure tike
tamat na nian ma iga pike ra
haleng turadi.
17 Tano pana bung be no
nian ga taguro iga tule no
nuno tultule uta di ing igate
pike ter di. Ma no tultule
ga hinawase di, ‘Hana u ra.
Kinong ira linge te taguro ter
kakarek.’
18 “Iesene di bakut tiketike
di ga ru batbat no harsuko.
No luaina ga tange, ‘Kakarek
mon iou te kul tike katano
pu ma ni hana nige nes
ie. Maris, paile tale be ni
hanawat.’
19 Ma tike mes ga tange,
‘Kakarek mon iou te kul ra
sangahul na bulumakau ura
pinapalim ma iou hanana
ura walwalar di. Maris, iou
pa nile hana.’
20 Tike mes balik ga tange,
‘Kakarek mon iou te tola. I
ngan ter be pa nile hana.’
21 “Io, no tultule ga
tapukus baling igom hi-
nawase no nuno watong
ta kike ra linge. Ma no
watong nong a nuno no hala
ga ngalngaluan igom tange
tano nuno tultule, ‘Hanasur
haiah ta ira ngas bakut
tano taman ma nu lamus
ira maris, ira pengpeng, ira
pulo, ma ira kum.’
22 “Io, no tultule ga me
tange, ‘Nugu Watong, iou te
gil haruatne hoke u tange.

14:11 Matiu 23:12; Luk 18:14 **14:14** Jon 5:29 **14:15** Luk 13:29 **14:20** 1 Korin 7:33

Iesene, no hala paile bukas baak.’
23 “Io, no watong ga tange tano nuno tultule, ‘Nu hana me nataman tano taman ma nu mur ira ngas laba ma ira not no ngas bileng. Ma nu hait leh ira turadi kaia be di na hanawat be no nugu hala nage hung.
24 Iou tange tam, pata tikenong ta di ing iou ga huna pike na namiane tike linge kira tano nugu gil nian.’ ”

Nesi nong na mur Jisas na waak leise ira mes na linge bakut.

25 A tamat na matanabar di ga hanana tikai ma ne Jisas. Ma iga talingane di igom tange horek:
26 “Ing be nesi tikenong i ura murmur iou, na manga tamat sakit no nuno sinisip utagu ta ing ila sipsip ira mes. Ma ing be da hapupuo no nuno sinisip uta ira mes ma utagu, na ngan horek be i malentakuane no nuno mama, no nuno makai, no nuno haine, ira natine, ira tesne, ira hainine, ma aie iat. Ma ing be no nuno sinisip paile ngan hobi, paile tale be a nugu bulu na harausur ie.
27 Be nesi tikenong paile pusak no nuno kabai ma paile mur iou, paile haruat be a nugu bulu na harausur ie.
28 “A tutuno sakit, be tikenong i sip be na gil tike hala na huna kis matien ma ina lilik utano matana no hala ura nunure be ira nuno barbarat i haruat ura hapatam no hala be pata.
29 Io, ing be ite hatahun ie ma paile tale um be na hapatam ie, ira haleng di na nes ie di na hasakit.
30 Di na tange horek: ‘Ikin ra turadi te hatahun no nuno hala ma iga basomah ura hapatam ie.’

31 “Ma a tutuno sakit bileng, be tike tamat na umri i ura hinana ura hinarubu ma tike mes na tamat na umri, na huna kis matien ma ina lilik be ira nuno sangahul na arip na umri di haruat ura tutur dades ma ira iruo na sangahul na arip tano mes na tamat na umri.
32 Ma ing be paile tale, na tato tari tultule ma no mes na tamat na umri kanaia baak tapa. Io, na tule di be di na saring no mes na umri ura malum.
33 Hoke iat mon, be nesi tikenong ta mu paile waak leise ira nuno linge bakut, paile tale be a nugu bulu na harausur ie.

34 “Sol i manga harahut. Sene be ing i pataam ira dades ura harahut tano sol, no nuno dades na hanawat baling hohaam? Paile tale. Ite linge bia um.
35 Paile tale be na harahut ira pu na lalong. Ma paile tale bileng be da hul hurusane pakur ma ra takina bulumakau ura bulbul na lalong. Da ise um.

“Be ing u haruat ura hadade kilam kakarek ra nugu nianga, nu taram ie.”

14:26 Luk 9:23

15

No tamat na gungunuama tuma ra mawe ing tike ut na sana i lilik pukus.

(Matiu 18:12-14)

1 Tike pana ira ut na kap takis ma dong ing di ga nes hanapu di be a tabuna murmur ira harkurai tane Moses, di ga hanawat hulungan ura hadade Jisas.

2 Ma ira Parisi ma ira tena harausur ta ira harkurai tane Moses di ga ngurungur di gom tange, “Kin ra turadi i bala leh ira sakalepwana ma i ian tikai ma di.”

3 Io, Jisas ga hinawase di ma ikin ra nianga harharuat.

4 Iga tange, “Ing be tikenong ta mu a nuno tike maar na sipsip ma tikenong i rara, io, tutuno sakit be na hana talur ira liman ma ihet na sangahul ma liman ma ihet kaia ra nudi katano. Ma ina sisilih uta nong te rara tuk ter be na nes leh ie.

5-6 Ma ing be ite silihe tupas ie na laro ma ina pusak leh ie ma ina hana u nataman. Io, na tato hulungan ira nuno harwis ma dong ing di la kiskis hutate tana, ma ina hinawase di be, ‘Aiou sip be mu na laro tikai ma iou kinong iou te nes tupas no nugu sipsip nong ga rara.’

7 Iou tange ta mu, na ngan bileng hobi tuma ra mawe. Ing be tike ut na sana i lilik pukus, da manga laro tuma nalu. Iesene be a liman ma ihet na sangahul ma liman ma ihet di lik be a ut na takados di, kaie di na lilik pukus urah, io, pata ta gungunuama tuma nalu.

No nianga harharuat utano siliwa i panim.

8 “Ma be tike haine i hatur kawase ira sangahul na siliwa, ma tikenong i panim, io, tutuno sakit be na halulungo tike laam ma ina seh no hala. Ma ina sisilih timaan tuk ter be na nes tupas ie.

9 Ma be ite nes tupas ie, na tato hulungan ira nuno harwis ma dong ing di la kiskis hutate tana, ma ina hinawase di be, ‘Aiou sip be mu na laro tikai ma iou kinong iou te nes tupas no siliwa nong ga panim.’

10 Aiou tange ta mu, ira angelo tane God di na laro bileng hobi ing be ta tike ut na sana i lilik pukus.”

No nianga harharuat utano sana tunana nong ga rara ma iga tapukus baling.

11 Io, ne Jisas ga tange habaling, “Tike turadi airuo ira nuno bulu na tunana.

12 No hansik ta dur ga tange tano nudur mama, ‘Mama, a tutuno be namur nu paleng ira num linge ta mir tesne. Sene be nu tabar iou ma no nugu pinalau kakarek.’ Io, iga paleng ira nuno linge nalamin ta dur.

13 “A bar bung namur ma no hansik ta dur ga suhurane bakut leise ira nuno mangana linge, iga kap ira nuno barbarat, igom hana utusu tike katano tapa. Ma iga manga gotgot kaia, kaie

15:2 Luk 5:30 **15:4** Ese 34:11,16; Luk 19:10

igom hasurum ira nuno barbarat.
14 Ma be ing igate suhurane leise ira nuno barbarat, tike tamat na taburungan ga hanawat ta ikino katano bakut. Ma iga kis hoke tike maris.
15 Io kaie, iga papalim ura nuno tike watong ta ikinong ra katano. Ma no watong ga tule ie ukaia tano nuno katano ura tamtabar ira nuno bore.
16 Ma iga manga sip be na en ira pala bin ing ira bore di git enen. Iesene pata tikenong pai gale tabar ie ma tike linge.
17 Ma be iga lilik tapukus iga tange, ‘Ai! Ira tultule ing di papalim tano nugu mama, ira adi nian i manga haleng ma pa dile tale be di na en bakut. Ma iou balik um karek ni taburungan mat.
18 Iou ni tapukus baling utuma hone mama ma ni tange tana, “Mama, iou te gil ra sasana ter tam ma utuma ra mawe bileng.
19 Paile takados baling be nu kilam iou be tike natim. Iesene iou sip be nu gil iou haruat ma ira num tultule.”
’
20 Io, iga taman tut ma iga hana utuma hono nuno mama. Be ikanaia baak tapa no nuno mama ga nes leh ie ma iga manga marmaris utana. Io, iga hilo ter tano natine, igom gawane leh ie ma iga mum ie.
21 “Ma no natine ga tange tana, ‘Mama, iou te gil ra sasana ter tam ma utuma ra mawe bileng. Paile takados baling be nu kilam iou be tike natim.’
22 “Iesene no nuno mama ga tange ta ira nuno tultule be, ‘Mu habir! Mu kap no sigasige nong i manga bilai ma mu na hasigam ie me. Mu habas tike malota tano lumana ma mu na hasigam ie ta iruo pala lamas na kakinari.
23-24 Mu kap no bilai na not no bulumakau ma mu na kut bing ie. Dait na gil tike lukaro kinong kin ra natigu ga mat ma ite lon baling. Iga rara ma dait te nes leh ie.’ Io kaie, di ga haburuana no lukaro.
25 “Ing be no lukaro ga hanana no tamat ta dur ira iruo hatatesne ga baling metuma na lalong. Ma be iga hanawat hutate tano hala iga hadade ra ingana ninge ma ra minangata.
26 Io, iga tato tikenong ta kike ra tultule ma iga tiri ie uta ira linge di gilgil.
27 Ma no tultule ga balu ie be, ‘No tasim te tapukus baling. Ma no num mama te nes ie be i lon timaan ter. Kaie, ige tula nianga be da kut bing no bilai na not no bulumakau ma mem te gil hobi.’
28 “Io, no tamat ta dur ga manga ngalngaluan, kaie igom malok be na lala tano hala. Io, no nuno mama ga hanasur, igom ianga marmaris tana be na lala.
29 Sene be iga balu no nuno mama be, ‘Nes baak! Taitus kakarek ra tinohon

15:18 Sam 51:4 **15:23-24** Epesas 2:1,5

bakut iou git paapalim utam
hoke tike maris na tultule.
Ma ira pana bung bakut iou
git tartaram ugo. Ma u te
ter so tagu? Paule ter tike
meme mon tagu be ni gil tike
lukaro ma ira nugu harwis.
30 Iesene be kin ra natim
balik i tapukus u kut bing no
bilai na not no bulumakau
ura gil lukaro. Ma aie iat
mon nong ga hasurum ira
num linge ura kulkul ira ut
na hilawa.'
31 "No nuno mama ga
tange tana, 'Natigu, hatikai u
la kiskis tikai ma iou. Ma ira
nugu linge bakut, a num.
32 Iesene i takados be dait
na laro ma dait na gil no
lukaro kinong ikin ra tasim
ga mat ma ite lon baling. Iga
rara ma dait te nes leh ie.' "

16

Jisas ga hausur ira matanabar uta ira barbarat.

1 Io, Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur
horek: "Tike watong ga bul
tike tultule ura harbalaurai
ta ira nuno linge bakut. Ma
namur di ga tung no tultule
be iga hasurum ira minsik ta
ikino Watong.
2 Io, iga tato no tultule,
igom tange tana, 'Aso ikin
iou hadade ura utam? Nu
pakat hapalaine tike hini-
naawas uta ira nugu linge
u ga balaure ma nu ter no
hininaawas tagu. Pa nule
balaure habaling ira nugu
linge.'
3 "Io, no ut na harbalaurai
ga lik habaling tana horek:
'Aso ing iou ni gil kakarek?
No nugu tamat na hasur
ise iou tano nugu pinapalim.
Iou paile dades haruat ura
kinakoh ma iou hirhir bileng
be ni sasaring hoke ra maris.
4 Ai! Iou palai be aso ing
ni gil! Ma tano pana bung da
kap leise talur iou tano nugu
pinapalim, ira matanabar di
na bala leh iou ta ira nudi
hala.'
5 Io, iga tato ira turadi
bakut ing di ga mon ngasa
tano nuno tamat. Iga tiri
no luaina be, 'Aise ira num
ngasa ter tano nugu tamat?'
6 Iga balu ie be, 'Tike maar
na tamat na pabona kor na
wel.' Ma no ut na har-
balaurai ga tange tana, 'Kis
kira, ma nu pakat haiane ie
be nu balu pukus a liman
na sangahul mon. Ikinong
na hasubana no num ngasa.
Waak um u balu bakut.'
7 Ma iga tiri no airuo be,
'Aise ira num ngasa ter tano
nugu tamat?' Iga balu ie
be, 'Tike arip na tamat na
punpu na pat na wit.' Ma no
ut na harbalaurai ga tange
tana, 'Pakat ie be nu balu
pukus a liman ma itul na
maar mon. Waak um u balu
bakut.'
8 "Ma no watong ga let
ikino ut na harbalaurai nong
ga hakale ie, igom let ie
kinong i hamanis be a ineine
ie ta ikino linge ite gil. Io,
ira matanabar ta ikin ra ula
hanuo di ineine ura gilgil
ira nudi tintalen ta di baling
iat. Taitus ira nudi gingi-
laan hobi, di manga ineine
ta ira matanabar ing di kis
ra madares.

9 Ma iou tange ta mu, i
tahut be mu na papalim ma
ira numu sana barbarat ura
lamlamus numu ta harwis.
Ma ing be ira numu barbarat
te pataam da bala leh mu
tano taman pai nale pataam.

10 "Nesi tikenong i tu-
tuno ta ira hansik na pina-
palim na tutuno bileng ta
ira tamat. Ma nesi tikenong
paile tutuno ta ira hansik na
pinapalim pai nale tutuno
bileng ta ira tamat.

11 Ing be pa mu gale tutuno
ura balbalaure ira barbarat
ta ikin ra ula hanuo, nesi na
so no nuno nurnur ta mu
be mu na tutuno ura balbal-
aure ira mangana barbarat
tutuno?

12 Ma ing be pa mu gale tu-
tuno ura balbalaure ira linge
ta ira mes, nesi na tabar mu
ma numu ta linge iat?

13 "Pata tike tultule i
haruat ura tartaram ira
iruo watong, na manga
malok ta tikenong ma ina
manga sip no mes, be na
hararot tikenong ma ina
malentakuane no mes. Io,
paile haruat be mu na taram
tane God ma ra barbarat
bileng."

14 Ma ing be ira Parisi di ga
hadade kakarek di ga ngu-
rungur ter tane Jisas kinong
di ga manga sip barbarat.

15 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Mu iat mu hatakadosne
habaling mu ra matmataan
ta ira matanabar iesene God
la nunure ter ira tinga mu.
Aso ing ira turadi di hatamat
ta ira nudi lilik, io, i linge bia
tano matmataan tane God.

*Jisas ga hausur ira matan-
abar uta ira harkurai tane
Moses.*
*(Matiu 5:18; 11:12-13;
19:9; Mak 10:11-12)*

16 "Ira harkurai tane
Moses ma ira pakpakat ta
ira tangetus di ga harkurai
tuk ter tano pana bung tane
Jon no ut na baptais. Ma tur
leh ta ikino pana no harpir
tano tahut na hininaawas te
hanana ma ira matanabar
di walwalar ma ra baso ura
hinana lala.

17 Ing be i dades be no
mawe ma no ula hanuo dur
na panim leh, io, na manga
dades sakit be tike hansik na
katano ta ira harkurai tane
Moses na bonbon.

18 Nesi tikenong i ise no
nuno haine ma i tole tike
mes ite gil ra sasana ki-
nong ite noh tikai ma tike
mes, paile nuno. Ma nesi
tikenong i tole tike haine
nong no nuno tunana ga ise
ie, io, ite gil sasana kinong
ite noh tikai ma tike mes,
paile nuno.

*No nianga harharuat
utano watong ma ne Lasarus.*

19 "Iga mon tike watong
git singsige ira bilai na ki-
nasine ing ira matana ga
manga tamat sakit. Ma no
nuno kinkinis na watong ga
manga halaro ie ta ira kaba
bungbung.

20-21 Ma di git hainoh ter
tike maris, no hinsana ne

16:10 Luk 19:17-26 **16:13** Matiu 6:24 **16:15** Matiu 23:28; Luk 18:9-14
16:16 Matiu 11:12-13 **16:17** Matiu 5:18

Lasarus, kaia tano matanan-
gas ta ikino watong. A
ina manmanuo ie ma igit
sipsip be na en ira pet na
nian ing git pukpuko leh me-
tuma tano hator tano wa-
tong. Maris! Ira pep bileng
di git hananawat ma di git
demdem ira manuana.

22 “Io, no maris ga mat um
ma ira angelo ga kap leh ie
ukaia tano matmataan tane
Abraham. Ma no watong ga
mat bileng ma di ga bus ie.

23 Ma kaia tano katano gar
na minat, no watong ga kap
ra tamat na ngunngutaan.
Ma iga nanaas hut gom nes
Abraham utapa sakit. Ma ne
Lasarus kaia ra palpal tana.

24 Io, iga tato Abraham
horek: ‘Tubuk, nu marse
iou! No ngunngutaan ta kin
ra eh i manga dades. Nu
tule Lasarus, na hasuguh no
kaskas na lumana tano taho
maduhan ma ina bul ie tano
karamegu inage hamaduhan
ie.’

25 “Sene be Abraham ga
balu ie, ‘Tubuk, nu lik leh
tano num nilon nalalie be
u ga hatur kawase ira num
bilai na linge ma ne Lasarus
balik ira sana. Iesene
kakarek um di hangoingoi
ie, ma ugo, u kap ra ngun-
ngutaan.

26 Ma tike mes na linge
bileng, God te gil tike salil
nalamin ta dait i manga
hanasur. Kaie, dong ing di
ura hinana mekira ukatika
ho ugo, paile tale di. Ma
paile tale be tikenong ta mu
na balos mekaia ukira ho
mem.’

27-28 “Ma no watong ga
tange tana, ‘Tubuk, nu tule
Lasarus ter tano hala tano
nugu mama kinong a liman
ira tasigu kaia. Aiou sip be
na hakatom di waing pa di
nale hanawat bileng ta ikin
ra katano na ngunngutaan.’

29 “Ma ne Abraham ga
tange tana, ‘Di hatur kawase
ira harkurai tane Moses ma
ira pakpakat ta ira tangetus.
Na tahut be ira tasim di na
taram kike ra pakpakat.’

30 “Iesene iga tange tane
Abraham, ‘Pata, tubuk!
Paile haruat! Iesene be
tikenong mekatika ra minat
na hana tupas di, di na lilik
pukus.’

31 “Ma ne Abraham ga
tange tana, ‘Ing be pa di
nale taram ira harkurai tane
Moses ma ira pakpakat ta
ira tangetus, io, paile tale be
tikenong i tut hut sukun ra
minat na haragat di waing di
nage lilik pukus.’ ”

17

Waak u lamus harara tikenong ma nu lik luban leise dong ing di gil ra sasana tam.
(Matiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

1 Io, Jisas ga tange ta
ira nuno bulu na harausur
horek: “Tutuno sakit, ari
linge na hanawat ing ari
matanabar di na puko ine
ta ira sana tintalen. Iesene
maris balik ta dong ing di na
hapuko ira matanabar hobi.

2 Nes di karek ra hansik
na bulu. Be tikenong na ura
halewen tikenong ta di ura
gil sasana, igor tahut tana be

da tigel bat ie. Na tahut be
da huna kubus tike tamat na
hot sakit tano kodonana ma
da ise ie utusu na tes, nahula
halewen tikenong ta di ura
gil sasana ma ina kap ra
tamat na harpadano namur.
3 Io, hobi kaie, mu na bal-
aure habaling mu.
"Ing be no tasim i gil
sasana nu ianga tana. Ma
ing be i lilik pukus nu lik
luban leise no nuno sasana.
4 Ma ing be i gil ra sana
tintalen tam a liman ma iruo
na pana tike bung, ma ing be
i hanawat tupas ugo ta ira
pana tiketike ma i hinawase
ugo be ite lilik pukus, io, nu
lik luban leise ie."

No tintalen na nurnur.

5 Ma ira apostolo di ga
tange tano Watong, "Hata-
mat ira numem nurnur."
6 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Be ira numu nurnur i
not no haruat ma tike pat na
dahe i manga hansik, io, i
tale be mu na tange ta kin ra
ina dahe be, 'Nu tamaragat
ma nu tur balik utusu na
tes!' Ma ina taram mu.

A tultule mon mem. Mem pai nale lilik uta tamat na kunkulaan.

7 "Ma be tikenong ta mu
a nuno mon tike tultule ila
paapalim ra lalong be ila
balbalaure ira sipsip, na bal-
ing u nataman, io, mu lik
hohaam? No nuno watong
na tange tana be na lala,
inage kis, ma ina ian?
8 Pata. Na tange balik
horek: 'Tagure ira agu nian,
nu harkios leh ma nu tabar
iou. Ma ing be iou te ian ma
iou te mamo huat, io, i tale
be augo balik nu ian ma nu
mamo.'
9 Mu lik be na tanga tahut
tano nuno tultule kinong iga
gil haruatne ira hartule tano
watong? Pata.
10 Hobi bileng ta mu. Be
mu te gil ira linge bakut ing
no numu Watong i tange ta
mu, io, mu na tange horek:
'A tultule mon mem. Mem te
gil mon ira linge ing i tahut
be mem na gil.' "

Jisas ga halangalanga ari turadi ing a sana minaset ga kisi ira tamai di.

11 Ma tano hinana tane
Jisas utuma Ierusalem iga
mur no sirang nalamin tane
Samaria ma ne Galili.
12 Ma be iga salsalo huat
tike taman a sangahul na
turadi ga hananawat ukaia
ho ie. Sene di ga tur tapa
dahine kinong a mon sana
minaset ga kisi ira palatamai
di.
13 Ma di ga tato nalu, "Nu-
mem Watong Jisas, nu marse
mem!"
14 Ma be Jisas ga nes di, iga
tange ta di, "Mu na hamanis
ira palatamai mu ta ira pris."
Io, di ga hana leh. Ma ira
nudi minaset ga pataam leh
na ngas.
15 Ma be tikenong ta di
ga nes be igate langalanga,
iga tapukus baling. Ma iga
kakongane hanane utuma
nalu no nuno pirpirlet tane
God.

17:3 Matiu 18:15 **17:6** Matiu 17:20; 21:21 **17:13** WkP 13:45-46 **17:14** WkP 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

16 Iga me san tudu napu ta
ira iruo kakine Jisas ma iga
kilam tahut tana. Ma ikino
turadi aie me Samaria.
17 Io, Jisas ga tiri ie, “A
sangahul bakut dong ing di
langalanga. Aham um ira
liman ma ihet?
18 Ura biha kin ra wasire
sene mon ga tapukus baling
ura pirpirlet God?”
19 Io, iga tange tana, “Nu
taman tut ma nu hana.
No num nurnur te halan-
galanga ugo.”

Pa dale nunure no pana bung ing Jisas na tapukus baling.

(Matiu 24:37-39)

20 Tike pana ira Parisi
ga tiri Jisas utano kingdom
tane God be na hanawat hu-
nangesa. Ma iga balu di
horek: “Ing be no kingdom
tane God na hanawat, pai
nale hanawat ma ra man-
gana hakilang be da nes ie.
21 Ma pata tikenong na
tange be, ‘No kingdom i
rusu,’ be, ‘I karek.’ Pai
nale tange hobi kinong no
kingdom tane God i karek ho
mu.”
22 Io, iga tange ta ira nuno
bulu na harausur, “Tike
pana bung namur mu na
manga sip be mu na nes
tikenong ta ira bung ta Nong
a Turadi ie. Iesene pa mu
nale nes ikino bung.
23-24 Ari di na tange ta mu,
‘I ke,’ be ‘I karek.’ Ma sene
be waak mu hilo mur di
kinong no pana bung tano
Nong a Turadi ie na haruat
hora hile i murarang tano
ula mawe bakut.
25 Iesene be na huna kilin-
gane a haleng harubaal ma
ira matanabar ing di lon ka-
tiak di na harus leise ie.
26 Ira pana bung ta Nong a
Turadi ie na haruat iat mon
hono tinohon tane Noa.
27 Taitus kike ra bung ira
matanabar di git iaiaan, di
git maamo, ma di git haar-
tola tuk ter tano bung Noa
ga lala tano tamat na mon
ma no tahit ga hanawat gom
haliare di bakut.
28 Ma iga ngan bileng hobi
tano tinohon tane Lot. Dong
ra matanabar di git iaiaan, di
git maamo, di git kuukul, di
git susuhur, di git sooso, ma
di git pakpakila hala.
29 Iesene tano bung Lot ga
tut leh me Sodom, a mon
eh ma ra solam ga puko
sur metuma ra mawe gom
haliare di bakut.
30 Na ngan bileng hobi
tano bung be Nong a Turadi
ie na harapuasa.
31 “Ing be tikenong na kis
ter tano nuno maliah na ula
hala ta ikino bung, waak i
hanasur ura kapkap hasur
ira nuno linge metuma nara-
mon tano hala. Ma hobi
bileng dong ing di kis ter ra
lalong. Waak di hana baling
tike katano ura kapkap ta
linge.
32 Mu na lik leh no haine
tane Lot.
33 Nesi tikenong i walar be
na gumute no nuno nilon,
na ber tano nuno nilon tu-
tuno. Ma nesi tikenong i

17:23-24 Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Stt 18:20; 19:25 **17:31** Matiu 24:17-18
17:33 Luk 9:24

bala leise ter no nuno nilon,
na balaure kahe no nuno
nilon tutuno.
34 Aiou tange ta mu, be
airuo dur noh ter tike hator
ta ikino bung ra bung, da
kap leh ta nong ma da waak
kapis tikenong.
35 Airuo haine dur na
kis tikai, ma dur na testes
tapiok. Da kap leh tikenong
ma da waak kapis ta nong."
36 *
37 Ma ira bulu na harausur
di ga tiri ie, "Aham, Wa-
tong?"
Jisas ga babalu, "Na palai
ta mu hoke i palai be no
minat i noh ter ha, kinong
mu na nes ira kook di na
hanawat hulungan kaia."

18

No nianga harharuat utano makoso nong git saasaring hait.

1 Ne Jisas ga tange tike
nianga harharuat ta ira
nuno bulu na harausur
ura hausur di be di na
sasaring hatikai ma pa di
nale malmalungo.
2 Iga tange horek: "Tike
taman ga mon tike ut na gil
harkurai. Pai gale urur tane
God ma pai gale lik leh ira
matanabar.
3 Ma iga mon bileng
tike makoso na haine kaia
ta ikino taman nong git
hananawat hait tupas ie
ma igit saasaring be, 'Nu
kure hatakadosne mir ma
no nugu ebar ura harahut
iou.'
4 Haleng na pana nalalie
iga malok leise ura harahut
ie. Namur at um iga lik
horek: 'A tutuno be iou paile
urur tane God ma iou paile
lik leh ira matanabar.
5 Iesene ikinong ra makoso
la hamalamales iou. Kaie,
iou ni kure hatakadosne
ira linge ura harahut ie
be nahula manga hamal-
malungo iou.' "
6 Ma no Watong ga tange,
"I tahut be mu na hadade
karek ra nianga tano sana ut
na gil harkurai.
7 Ma ina ngan bileng hobi
ta ira matanabar ing God te
gilamis di, dong ing di la
saasaring tupas ie ra kasasa
ma ra bung bileng. A tutuno
sakit, God na kure hataka-
dosne ira linge ura harahut
di. Mu lik be na halis ura
tahtaho di?
8 Pata. Aiou tange ta mu,
na kure hatakadosne haiane
ira linge ura harahut di.
Iesene be Nong a Turadi ie
na hanawat, na nes leh ira
nurnur kira tano ula hanuo
be pata?"

No nianga harharuat utano Parisi ma no ut na kap takis.

9 Ne Jisas ga tange ikin ra
nianga harharuat ta di ari
ing di ga lik be di takados
ma di ga nes hanapu ira mes
bakut.
10 Iga tange horek: "Airuo
turadi dur ga hana hut

* **17:36** No buturkus 36 paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit. I tange horek: airuo turadi kanaia naramon ra lalong, da kap leh tikenong ma da waak um ta nong **18:1** Kolose 4:2; 1 Tesolonaika 5:17

utuma ra hala na lotu tamat
ura sinsaring. Tikenong a
Parisi ma tikenong a ut na
kap takis.
11 Ma no Parisi ga tur ma
iga sasaring tano nuno lilik
horek: ‘God, iou tanga tahut
tam be iou paile haruat ma
ira mes na turadi. Di la
kukuman, di la harakale, ma
di la nohnoh ma ira mes na
haine ing paile nudi. Ma
iou tanga tahut bileng be mir
paile haruat ma kin ra sana
ut na kap takis.
12 Iou la hahal airuo bung
tike wik ma iou la tamtabar
ugo ma nong i sangahul ma
ie ta ira nugu linge bakut.’
13 “Iesene no ut na kap
takis ga tur tapa. Iga
hirhir ura tantadeng utuma
ra mawe ma iga paser
no bangbangono ma ra
tapunuk na marmaris. Ma
iga tange, ‘God, iou tike ut
na sana. Nu marse iou.’
14 Aiou tange ta mu ing
be ikin ra turadi ga baling
utusu tano nuno hala, iga
takados ra matmataan tane
God, ma no mes balik, pata.
Io, nesi ing i hatamat ha-
baling ie, God na bul hasur
ie. Ma nesi ing i bul hanapu
habaling ie, God na hatamat
ie.”

Na tahut be da hatur kawase no kingdom hoke ira not no bulu.
(Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Ma ira matanabar di ga
lamlamus ira nudi not no
bulu bileng ter tane Jisas be
na sigire di. Ma ing be
ira bulu na harausur ga nes
kike, di ga bor di.
16 Iesene Jisas ga tato ira
not no bulu ukaia ho ie igom
tange, “Mu waak leise ira
bulu ukira ho iou. Pa mu
nale tur bat di kinong no
kingdom tane God a nudi
ie ira mangana not no bulu
hokakarek. 17 Mu hadade
baak! Be tikenong pai nale
hatur kawase no kingdom
tane God hoke tike not no
bulu, pai nale lala tana.”

I manga dades be tike wa-tong na salo tano kingdom tane God.
(Matiu 19:16-29; Mak 10:17-30)

18 Tike turadi ga tiri Jisas,
“Bilai na tena harausur, iou
ni gil ra so waing ni kap
no nilon nong pai nale
pataam?”
19 Ma ne Jisas ga tange
tana, “Nu lilik timaan tano
burwana urah u kilam iou
be a bilai iou. Pata ta nong
paile bilai. God sene mon i
bilai.
20 U nunure ira harkurai
tane Moses: *‘Waak u noh
tikai ma tikenong paile num
ie. Waak u harubu bingib-
ing bia. Waak u kukuman.
Waak u hinawas harabota
uta tikenong. Ma nu ru no
tamam ma no etnam.’ ”*
21 No tunana ga tange tane
Jisas, “Ing iou ga bulu leh
ma tuk katiak iou la murmur
bakut kike ra harkurai.”
22 Ma ing be Jisas ga
hadade kike iga tange tana,

18:12 Ais 58:2-3; Matiu 23:23 **18:13** Sam 51:1 **18:14** Matiu 23:12 **18:17** Matiu 18:3 **18:18** Luk 10:25 **18:20** KBk 20:12-16; Lo 5:17-20

"Tike linge sene mon paule
gil baak ma u supi ie. Nu
suhurane ira num inton ma
ira num linge bakut, ma nu
ter ira barbarat ta ira maris
waing nuge hatur kawase
ira tamat na hartabar tuma
nalu. Namur, nu hilo ma nu
mur iou."
23 Iesene be no tunana
ga hadade ikin iga manga
tapunuk kinong a watong kis
ie.
24 Ma ne Jisas ga nes ie
gom tange, "I manga dades
be tike watong na salo tano
kingdom tane God.
25 Io, be tike watong i sip
be na salo tana, na manga
dades tana. I malus ta dur be
tike kamel na hurungo tano
matana nil na dudungut be
tike watong na salo tano
kingdom tane God."
26 Io, dong ing di ga
hadade kakarek di ga tange,
"Be hokike, i nanaas be
pata tikenong paile haruat
ura kapkap no nilon tutuno.
Naka?"
27 Sene be Jisas ga tange,
"Ira linge ira turadi pa dile
haruat ura gilgil, God i
haruat be na gil."
28 Ne Pita ga tange tana,
"Nes, ira numem linge
bakut, mem te hana sukun
ter ura murmur ugo."
29-30 Ma ne Jisas ga tange
ta di, "Mu hadado baak!
Nesi tikenong i hana sukun
no nuno taman, no nuno
haine, ira tesne, no etnana,
no tamana, be ira natine
utano kingdom tane God,
io, na hatur kawase leh ra
haleng baling ta ikin ra pana
bung. Ma ina hatur kawase
bileng no nilon nong pai
nale pataam tano pana bung
na hanawat namur."

Jisas ga hinawas baling be na mat ma ina tut hut baling.
(Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34)

31 Jisas ga lamus hasisin-
gen ira sangahul ma iruo
na bulu na harausur igom
hinawase di, "Mu hadade
timaan. Dait hananahut
um utuma Ierusalem ma ira
linge bakut ing ira tangetus
ga pakat uta Nong a Turadi
ie na hanawat tutuno.
32 Ma da ter leise ie ta ira
luma dong ing pa dile Iudeia.
Di na hasakit saasa tana ma
di na tange hagae ie. Di na
iabis ie, hadakdak ie, ma di
na ubu bing ie.
33 Ma tano itul a bung, na
tut huat baling."
34 Iesene ira bulu na ha-
rausur pa di gale palai tike
linge ing iga tange kinong
ira pipilaina ga susuhai ta di.
Kaie, pa di gomle nunure be
aso ing iga iangianga urie.

Jisas ga halon tike pulo tano ngas utuma Ieriko.
(Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Be ing Jisas ga hanawat
Ieriko tike pulo ga kis
ter tano gagena ngas gom
saasaring marmaris ura
nuno ta barbarat.
36 Ma be iga hadade no
tamat na matanabar ga sak-
sakit ie, io, iga tiri be, "Aso
ikin?"

18:31 Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

37 Ma di ga balu ie be,
"Jisas merasi Nasaret i kike
i hanana sakit ugo."
38 Io, iga kakongane be,
"Jisas, augo no tubune
Dawit, nu marse iou!"
39 Ma dong ing di ga lilie
hana di ga bor ie be na
kis matien. Iesene ikinong
ra pana iga manga kakon-
gane nalu balik gom tange,
"Tubune Dawit, nu marse
iou!"
40-41 Io, Jisas ga tur gom
hartule utana be da lamus
hawat ie. Ma be iga hanawat
hutate iga tiri ie, "U sip be
iou ni gil hohaam tam?"

No pulo ga balu ie, "Nugu
Watong, iou sip be iou ni
nanaas."
42 Ma ne Jisas ga tange
tana, "Nu nanaas! No num
nurnur te halon ugo."
43 Kaie iat mon iga tapapos
ira iruo matana igom mur
leh ne Jisas. Ma iga pir-
pirlet hanane God. Ma ing
be ira matanabar di ga nes
kakarek di bileng di ga pirlet
God.

19

Sakias ga kap ra haralon.

1 Io, Jisas ga hana lala
Ieriko gom saksakit kaia.
2 Ma tike turadi kaia, a hin-
sana Sakias. Aie tike tamat
ta di ira ut na kap takis ma a
watong bileng ie.
3 Iga sip be na nes Jisas
be nesi ie, sene be a kumku-
mina turadi ie. Kaie, pai
gale tale kinong a tamat na
matanabar kaia.
4 Io, iga hilo nalalie igom
kae tike ina papus ura
nesnes ie kinong Jisas ga
hananawat ta ikino ngas.
5 Be Jisas ga hanawat ta
ikino katano iga nanaas hut,
igom tange tana, "Sakias, nu
sur haiah, kinong i tahut be
ni kis tano num hala katiak."
6 Io, kaie iat mon iga sur
ma iga bala leh ie ma ra
gungunuama.
7 Ira matanabar di ga nes
kike ma di ga tur leh ra
ngurungur. Di ga tangtange
be, "Ikin ra turadi te hana
ura nian tikai ma ikinong ra
ut na sana."
8 Ne Sakias ga tur gom
tange tano Watong horek:
"Nugu Watong, nes baak!
Aiou ni paleng ira nugu min-
sik ma ni ter tike katano tana
ta ira maris. Ma ing be iou
te hakale tikenong ma iou
kuman leh ta tike linge, io,
ni balu pukus habaling ma
ra aihet tana."
9 Ma ne Jisas ga tange tana,
"Katiak no haralon te hana
tupas ikin ra hala kinong
ikin ra turadi bileng a bulu-
menamur tane Abraham.
10 Io, Nong a Turadi ie te
hanawat ura silsilihe ma ura
haalon dong ing di rara."

*No nianga harharuat ta
ira tultule.*
(Matiu 25:14-30)

11 Ira matanabar di ga
hadade ie ma ne Jisas ga
tange tike nianga harharuat
ta di kinong iga hutate

19:7 Luk 15:2 **19:8** KBk 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Apostolo 16:31; Luk 13:16
19:10 Luk 15:4; Jon 3:17; 1 Timoti 1:15

Ierusalem ma ira matanabar
ga lik be no kingdom tane
God gate ura hinanawat kaie
iat mon.
12 Io iga tange, “Iga mon
tike turadi a natine tike
king. Ma iga ura hinana
tike taman tapa be da ter no
kinkinis na king tana ma ina
tapukus baling namur.
13 Io, iga tato ra sangahul
ta ira nuno tultule ma iga
ter tike arip na barbarat ta
di tiketike. Ma iga tange
ta di, ‘Mu na papalim ma
kakarek ra barbarat tuk be
ni tapukus baling.’
14 “Io, ira matanabar ta
ikino katano di ga malen-
takuane ie. Di ga tule ari tu-
radi ma ra hininaawas tano
katano be na hana ukaia ura
hininaawas be di malok be
ikino turadi na kure di.
15 Iesene di ga ter no kink-
inis na harkurai tana ma iga
tapukus baling ukaia tano
nuno katano. Io, iga hartule
ta ira nuno tultule be di
na hanawat ura hininaawas
palai ta ira nudi pinapalim
ma kike ra barbarat.
16 Io, no luaina ga hanawat
gom tange tana, ‘Nugu
tamat, ira num barbarat
te kawas baling ma ra
sangahul na arip.’
17 “No nuno tamat ga
tange tana, ‘Tahut na pina-
palim! A bilai na tultule
ugo. U te tutuno ta tike
not no pinapalim, io kaie, ni
tabar ugo ma ra sangahul na
taman ura num kurkure.’
18 “No iruo ga hanawat
gom tange tana, ‘Nugu
tamat, ira num barbarat te
kawas baling ma ra liman
na arip.’
19 “No nuno tamat ga
tange tana, ‘Nu kure ra li-
man na taman.’
20 “Ma tike mes na tultule
ga hanawat tupas ie gom
tange, ‘Nugu tamat, ira num
barbarat karek. Iou ga sie
naramon tike subana katano
mol.
21 Iou ga burte ugo kinong
iou ga nunure be a ngangar-
wana ugo. U la kilkil ing
pau gale so. Ma u la kapkap
ra puspusno ta ira mangason
gar na mes.’
22 “Ma no nuno tamat ga
tange tana, ‘A sana tultule
ugo! Iou ni kure ugo ma ira
num nianga iat. U te tange
be u ga nunure be iou tike
ngangarwana turadi. Ma u
te tange bileng be iou la
kapkap ra puspusno ta ira
mangason gar na mes ma be
iou la kilkil ing iou pai gale
so.
23 Ura biha pau gale ter
ira nugu barbarat tano benk,
be inage gil leh ta tinahuat
tana? Ma be iou gor tapukus
iou gor me kap habaling
ira nugu barbarat ma ira
tinahuat bileng tana.’
24 “Io, iga tange ta dong ing
di ga tur hutate tana, ‘Mu
na kap leh ikin ra barbarat
tana ma mu na ter ie ta
ikino tultule i hatur kawase
ra sangahul na arip.’
25 “Di ga tange tana, ‘Nu-
mem tamat, ite mon ra san-
gahul!’

19:17 Luk 16:10 **19:26** Matiu 13:12; Luk 8:18

26 “Io, iga tange ta di, ‘Nesi
nong i mur no nugu sinisip,
iou ni manga haidane ie. Ma
nesi nong paile mur no nugu
sinisip, no nuno da hansik
na haridan da kap ise ie
tana.
27 Sene be mu na lamus di
ukira ing di bala mamahien
tagu, ma mu na ubu bing di
ra matmataan tagu kinong
pa di gale sip be ni kure di.’ ”

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no King nong Israel ga kiskis kawase ie.

(Matiu 21:1-9; Mak 11:1-10; Jon 12:12-15)

28 Ma ing be Jisas gate
tange kakarek iga hanana
baak utuma Ierusalem.
29 Ma iga hanawat hutate
tane Betapage ma Betani
kaia ra uladih di ga kilam be
Olip. Ma iga tule airuo ta ira
nuno bulu na harausur ma
kin ra nianga:
30 “Mur na hana ter tano
taman menalalie ta mur ma
be mur na lala kaia mur na
nes leh tike sigar donki di te
kubus kawase ter ie. Pata
baak tikenong paile kisi ie.
Mur na lapus ie, io, mur na
sel hawat ie ukira ho iou.
31 Be tari di na tiri mur be,
‘Mur gil hobi urah?’, mur na
hinawase di be, ‘No Watong
i sip ie.’ ”
32 Ing be igate tule leise
dur, dur ga hana leh ma
dur ga nes leh ie hoke igate
hinawase ter dur.
33 Dur ga palpales ise ter
no sigar donki. Ma dong
ing a nudi ikino donki, di ga
tiri be, “Mur palpales ise no
donki urah?”
34 Ma dur ga babalu, “No
Watong i sip ie.”
35 Io, dur ga sel hawat no
sigar donki ukaia hone Jisas,
dur gom pulus no tihine no
donki ma ari ta ira nudur
mol. Ma dur ga hakisi Jisas
tana.
36 Iga hanana tano donki
ma ira matanabar di ga kap
leise ari ta ira nudi sigasige,
di gom palase mur no ngas
me.
37 Iga hanawat hutate tano
katano be no ngas i hanasur
metuma ra uladih Olip. Ma
kike ra matanabar na bulu
na harausur di ga tur leh
ura pirpirlet God ma ra gun-
gunuama kinong di gate nes
haleng na dades na gingi-
laan na kinarup.
38 Di ga kakongane nalu
horek:
“No haridan na kis tano king
nong i hanawat ura
gilgil haruatne ira sin-
isip tano Watong!
A malum tuma ra mawe ma
a minamar tuma nalu
sakit!”
39 Ma ari ta ira Parisi
nalamin tano tamat na
matanabar di ga tange tane
Jisas, “Tena harausur, tigel
ira num bulu na harausur!”
40 Ma iga tange ta di, “Aiou
tange ta mu, ing be di na
kis matien, ira hot di na
kakongane huat!”

Jisas ga suah utane Ierusalem.

41 Ing be Jisas ga hanawat
hutate tane Ierusalem ma
iga nes no taman ga suah ie.

19:38 Sam 118:26; Luk 2:14

42 Ma iga tange,
“Ierusalem, ing be mu iat,
mu gorte nunure kilam be
aso na hatawat ra malum
ukira ho mu, igor manga
tahut. Iesene kakarek um i
sie ta ira matmataan ta mu.
43 Namur, dong ing di ura
hinarubu ma mu, di na
manga balo bat mu ma di na
tur luhutane mu.
44 Di na manga hagae
mu tikai ma ira nati mu
naramon tano numu taman.
Di na dure harbasiane no
numu taman. Pa di nale
waak ter tike hot menalu
tike hot. Urah, kinong pa
mu gale nes kilam no pana
bung tano hinanawat tane
God tupas mu.”

Jisas ga hana utuma tano hala na lotu tamat.
(Matiu 21:12-16; Mak 11:15-18; Jon 2:13-16)

45 Io, Jisas ga lala tano hala
na lotu tamat ma iga bat
hasur dong ing di ga susuhur
kaia.
46 Ma iga tange ta di, “No
nianga tane God di ga pakat
ie i tange horek: *‘No nugu
hala na lotu na tike hala na
sinsaring.’* Sene be mu te gil
balik ie hoke tike munmun
ta dong ra holmatau.”

47 Ma ira kaba bungbung
iga hausur ira matanabar
naramon tano hala na lotu
tamat. Iesene ira tamat ta
ira pris ma ira tena harausur
ta ira harkurai tane Moses
ma ira lilie ta ira matanabar
di ga walwalar ura ububu
bing ie.
48 Ma sene pa di gale tale
ura gilgil tike linge tana ki-
nong ira matanabar di ga
manga sip be di na hadade
bakut ira nuno nianga.

20

Ira tamat tano lotu di ga tiri Jisas be i kap no nuno dades meha.
(Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33)

1 Tike bung be Jisas ga
hausur ira matanabar ma
iga harpir utano tahut na
hininaawas tuma naramon
tano tamat na hala na lotu,
io, ira tamat ta ira pris,
ma ari tena harausur ta ira
harkurai tane Moses, ma ari
tamat ta ira huntunana di ga
hana huat ter tana.
2 Io, di ga tiri Jisas, “Nu
hinawase mem be u te kap
ra tamat na dades na harku-
rai meha kaie uge gil kike ra
linge, ma nesi i bul hatamat
ugo kaie uge gil hobi?”
3 Jisas ga balu di, “Iou ni
tiri bileng mu tike tiniri ma
mu na balu iou.
4 Mu lik be Jon ga kap no
nuno pinapalim na baptais
metuma ra mawe be mekaia
ta ira turadi mon?”
5 Di ga wowor nalamin ta
di iat horek: “Be dait na
tange be Jon ga kap no nuno
pinapalim metuma ra mawe,
Jisas na tange ta dait be,
‘Mu gorte nurnur mon ta ira
nianga tane Jon.’
6 Ma pa dait nale tange
bileng be Jon ga kap no nuno
dades ta ira turadi mon ki-
nong ira matanabar di lik

19:44 Luk 21:6 **19:47** Luk 21:37

hadades be Jon ga tike tange-
tus.”
7 Io, di ga babalu be pa
di gale nunure be no nuno
dades ga hanawat meha.
8 Io, Jisas ga tange um
ta di, “Aiou bileng, iou pa
nile hinawase mu be iou kap
no nugu tamat na dades na
harkurai meha, kaie iou ge
gil hobi.”

No nianga harharuat uta ira ut na balaura lalong.
(Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12)

9 Io, Jisas ga tange kin
ra nianga harharuat ta ira
matanabar. Iga tange horek:
“Tike turadi ga so tike lalong
na puspusna wain. Ma iga
waak ter no lalong ta dong
be di na balaure ie. Ma iga
hana leh tike katano tapa
igom kiskis kaia a lawas na
pana.
10 Be iga mader ira pus-
pusna wain iga tule nuno
tike tultule utusu ho ira ut na
balaura lalong be di na tabar
ie ma ta puspusna wain.
Sene be di ga hadakdak ie
ma di ga tule pukus bia leise
ie.
11 Namur iga tule habaling
tike mes na tultule ma di ga
hadakdak bileng ie ma di ga
gil hamalahuan ie. Io, di ga
tule pukus bia leise ie.
12 Iga tule habaling iat
bileng tike mes ma di ga
manga gil hangungutaan ie,
di gom ise hasur ie.
13 “Io, aie nong a nuno no
lalong ga tange, ‘Ai! Iou ni
biha um? Iou ni tule leise no
natigu nong iou manga sip
ter ie. Di na ru dak ie.’
14 “Sene be ira ut na bal-
aura lalong di ga nes ie
di ga tange harbasiane ta
di, ‘Ikino turadi te hanawat
nong na rumahal. Kaia, dait
go ubu bing ie waing dait
nage tinane ikin ra lalong.’
15 Io, di ga ise hasur ie me-
tuma naramon tano lalong
na puspusna wain ma di ga
ubu bing ie.”

Jisas um ga tange ta di
horek: “Aiou ni hinawase
mu ta ira linge ing no turadi
a nuno no lalong na gil.
16 No turadi na hanawat
ma ina ubu bing hagae kike
ra ut na balaura lalong, io,
ina ter no lalong na pus-
pusna wain ta ira mes.”

Ma ing be ira matanabar
di ga hadade kakarek di ga
tange, “Pata tutuno iat!”
17 Iesene Jisas ga nes dit
di igom tange, “Ing be mu
lilik hobi no numu lilik i
mes harsakit tano pipilaina
ta ikin ra nianga tane God di
ga pakat ie. I tange horek:
‘No hot nong ira ut na pakila
hala di ga malok leise
kinong di ga lik be a
linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um
no dades na burwana
tano hala bakut.’
18 “Ma nesi i puko ter ta
ikino hot na tarigis hansik-
sik. Ma be no hot na puko
ter ta tikenong, na bisang
hasiksik ie.”
19 Io, kaie iat mon ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses ma ira tamat

20:9 Ais 5:1 **20:18** Ais 8:14-15

ta ira pris di ga walar be
di na palim kawase Jisas ki-
nong di ga nunure be iga
iangianga harharuat at mon
uta di. Iesene di ga burte ira
matanabar.

Di ga tiri Jisas be i takados
be di na kul takis be pata.
(Matiu 22:15-22; Mak
12:13-17)

20 Io, di ira lilie di ga nes
murmur Jisas. Ma di ga tule
ari ut na munmunhuat. Ma
di ga harakale be di ira ut
na takados waing di nage
hakuni ie ta ira nuno nianga
ma be di nage ter ise ter ie
tano lumana no tamat na ut
na gil harkurai me Rom.
21 Ma di ra ut na mun-
munhuat di ga tiri ie
be, "Tena harausur, mem
nunure be ira num harausur
ma ira num nianga i takados.
Pau lale tutur sene ma
tikenong. Ma u la hausur
tutuno iat tano lilik tane God
i sip be da mur.
22 Io, hinawase mem, i
takados be dait na kul ter no
takis ta dong ing di kure dait,
be pata?"
23-24 Iesene Jisas ga nunure
kilam no nudi nianga harab-
ota, io, igom tange ta di, "Mu
hamanis tike siliwa tagu. A
hapupuo ta nesi ikin ma a
hinsa nesi ikin?"
Di ga balu ie, "Tano king."
25 Io, iga tange ta di, "Mu
na ter tano king ira linge iat
tano king, ma mu na ter tane
God ira linge iat tane God."
26 Ma pa di gale tale be di
na hakuni ie ta ira linge ing
iga tange ra matmataan na
haruat. Sene be di ga kis
matien kinong di ga karup
tano nuno binabalu ma di ga
manga lilik utana.

Di ga tiri Jisas uta dong
ing di te mat, be di na lon
baling be pata.
(Matiu 22:23-33; Mak
12:18-27)

27-28 Ari Sadiusi ing di la
liklik be nong i mat pai
nale tut hut baling, di ga
hanawat ter tane Jisas, di
gom tiri ie be, "Tena ha-
rausur, Moses ga pakat ter
ura nudait horek, be tike
tunana pata nuno ta bulu i
mat ma i mat sukun no nuno
haine, no tesne na tole leh no
makoso. Io, dur na hatawat
ta nati dur ma dur na kilam
ter ta di no hinsana no tesne
nong te mat.
29 Io, a liman ma iruo na
hatatesne. No luaina ga tole
tike haine ma iga mat sukun
ie ma pai gale mon nati dur
baak.
30-31 No iruo ma no itul
a tesne ga tole bileng ie.
Ma ira liman ma iruo na
hatatesne bakut di ga tole
ter no haine hobi bileng, di
bakut di ga mat, ma pai gale
mon nati di.
32 Namur bileng um no
haine ga mat.
33 Io, be ira minat di na
lon huat baling tano bung
na tuntunut, ta nesi tutuno
iat um no haine? Kinong di
bakut ira liman ma iruo di
ga tole ter ie."
34 Ne Jisas ga balu di
horek: "Ira turadi ing di lon
katiak di la hartola.

20:20 Luk 11:54

35 Iesene pai nale ngan
hobi ta di ing God na kilam
leh di be di haruat ura nilala
tano pana bung namur ma
tano tuntunut hut sukun ra
minat. Pa di nale hartola.
36 Ma paile tale di be di
na mat baling kinong di na
ngan hoke ra angelo. Di
ira natine God kinong di te
taman tut sukun ra minat.
37 Iesene Moses iat i hama-
nis be ira minat di na tut
hut baling. I kis naramon
tano katano be no dahe ga
lulungo. A linge bia ing be
kakarek ra hintubu dait di
gate mat, Moses ga kilam no
Watong be aie *no God tane*
Abraham, no God tane Aisak,
ma no God tane Iakop.
38 Io, pata be a God ta di ira
minat, sene be a God ta di ira
lilona kinong tano ninanaas
tane God di bakut di lon."
39 Ma ari tena harausur
ta ira harkurai tane Moses
di ga tange tana, "Tena ha-
rausur, a bilai na binabalu."
40 Ma menamur ta kakarek
pa di gale balaraan be di na
tiri habaling ie ta tike linge.

I ngan tutuno iat hohaam be no Mesaia na bulu huat tane Dawit?
(Matiu 22:41-46; Mak 12:35-37)

41 Ne Jisas ga tange ta
di, "Hohaam tuno iat be di
tange be no Mesaia aie na
bulumenamur tane Dawit?
42-43 Io, Dawit iat ga tange
naramon tano Buk na Ninge
be,
'No Watong ga tange tano
nugu Watong:
"Nu kap no tamat na kink-
inis kira tano kata na
lumagu,
tuk iou ni bul hanapu
ira num hiruo napu,
hoke tike linge na bul
kakim!" '
44 Io, i nanaas be Dawit
gabe kilam no Mesaia be 'No
nugu Watong.' Kaie i palai
be ikino Mesaia a bulumena-
mur ie tane Dawit ma aie no
Watong bileng."
45 Ira matanabar di ga
hadade Jisas ma iga tange ta
ira nuno bulu na harausur
horek:
46 "Mu harbalaurai ta ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses. Di sip be ira
kinasi di na manga taheuheu
sur, ma di sip bileng be da
haatne leh di ta ira katano
ing di la hananawat hulun-
gan kaia. Di sip bileng be di
na kis ta ira kinkinis gar na
tamat naramon ta ira nudi
hala na lotu ma ta ira burana
rau ta ira gil nian.
47 Di la karkarit leh ira
linge bakut ta ira makoso,
ma di la harababo ma ira
nudi lawas na sinsaring.
God na manga hapadano
di."

21

No tamat na hartabar tano maris na makoso.
(Mak 12:41-44)

1 Jisas ga nanaas hut gom
nes leh ira watong di ga bul-
bul ira nudi hartabar na bar-
barat tano bunbulaan tano
hala na lotu tamat.
2 Ma iga nes tike maris
na makoso na haine ga bul
halala airuo not no peni.

20:42-43 Sam 110:1 **21:3** 2 Korin 8:12

3 Ma ne Jisas ga tange, “Mu
nes baak! Ikin ra maris na
makoso te bul ra tamat ta di
bakut.
4 Di bakut, di ter metuma
ta ira nudi bunbulaan ing i
manga haleng kaia, iesene
ikin ra maris te ter hakud-
ulena bakut leise ing na lon
me.”

*Ira hakilang ing na hama-
nis no hauhawatne ta ikin ra
nilon.*
*(Matiu 24:1-35; Mak 13:1-
37)*

5-6 Io, ari ta ira nuno bulu
na harausur di ga iangianga
utano hala na lotu tamat. Di
ga tangtange be no minamar
tana ga bilai kinong a bilai
ira nuno hot ma ira hartabar
di ga hamar no hala na lotu
tamat me. Iesene Jisas ga
tange, “Uta kike ra linge mu
nesnes, no pana bung na
hanawat ma pata tike hot
be na kis harpatep ter ma
tikenong. Ira numu ebar, di
na dure hasur bakut.”
7 Io, di ga tiri ie, “Tena ha-
rausur, hunangesa kakarek
ra linge ing u hinawase mem
ine na hanawat? Ma a man-
gana hakilang so mem na
nes ing na hamanis be kike
ra linge di te hutate be di na
hanawat?”
8 Ma iga tange, “Mu na
harbalaurai ta nong i nahula
habota lamus leh mu. A
haleng di na harabota huat
ma di na tange be, ‘Aiou
iat mon no Mesaia!’ Ma
di na tange be, ‘No pana
bung te hanawat!’ Waak mu
murmur di.
9 Ma be ing mu hadade ira
tamat na mangana hinarubu
waak mu ra bunurut. Kike
ra linge na hanawat, sene
be no hauhawatne pai nale
hanawat haiah.”

10 Io, iga tange ta di, “A
haleng na huntunana bakut
tano ula hanuo di na tut na
hinarubu baling ta di.
11 Ma ina mon ra tamat
na kunakuner. Ma ra sam
taburungan ma ra tamat na
minaset na hana tupas tari
haleng taman. Ma ari tamat
na hakilang na hanasur me-
tuma ra mawe ma ina habu-
rut ira matanabar.
12 Iesene menalalie ta kike
ra linge bakut di na palim
kawase mu ma di na hara-
gawai ta mu. Di na ter leise
mu ura tuntunur ra harku-
rai naramon ta ira hala na
lotu gar na Iudeia. Di na
hiis halala mu ra hala na
harpadano. Ma di na lamus
mu ter ra matmataan ta ira
ut na harkurai ma ira king
ura utagu.
13 Ma be di na gil hobi, a
bilai na pana ie be mu na
iangianga palai ta di utano
tahut na hininaawas.
14 Iesene mu na huna bul
ira numu lilik be pa mu nale
ngaangel be mu na tur bat
ira nudi hartutung hohaam.
15 Ma i tahut be pa mu nale
ngaangel kinong iou ni tabar
mu ma ra bilai na nianga ma
ra lilik na minanes. Io kaie,
dong ing di na tung mu di na
pet puo ura hargor ma mu.
Ma pa di nale tale be di na
ianga bat mu.

21:5-6 Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12 **21:15** Apostolo 6:10 **21:16** Matiu 10:21-22

16 Ma ira tama mu ma ira
etna mu di na ter leise mu
ta ira luma dong ing di ura
haragawai ta mu. Ma ira tasi
mu, ira hinsaa mu, ma ira
numu harwis di na gil hobi
bileng. Ma ari ta mu, da ubu
bing.
17 Ira turadi bakut di
na malentakuane mu ura
utagu.
18 Iesene pata. Pa di nale
tale ura detdet mon tike
pana hi mu. Pa di nale tale
be di na hangungut mu ta
dahine.
19 Ma ing be mu na tur
dades mu na hatur kawase
no nilon.
20 “Ing mu na nes ira umri
di tur luhutane Ierusalem
mu na nunure be ite hutate
be di na hamau ikino taman.
21 Ma ta ikino pana bung
na tahut be dong ing di kis
ter kaia Iudeia, di na hilo
utuma ta ira uladih. Ma
dong ing di kis ter naramon
tano taman di na sur leh.
Ma dong ing di kiskis ta ira
katano me nataman ta ikino
taman, waak di hana lala
tana.
22 I tahut be di na gil hobi
kinong ikino pana bung na
harpadano na hatutuno ira
nianga tane God di ga pakat.
23 Maris ta dong ing di
tienen ter ma dong ing
di harasus ta ikino pana
bung kinong a but na tirih
na hanawat ter ta ikin ra
hanuo. Ma ne God na manga
ngalngaluan ter ta kakarek
ra matanabar.
24 Ma da gaso bing di ma
da hiis kawase di, da lamus
di ta ira mes na huntu-
nana bakut tano ula hanuo.
Ma ira huntunana ing pa
dile Iudeia di na papasuane
Ierusalem tuk ter tano pana
bung be God te kubus ter ie
ta di.
25 “Ma ina mon hakilang
tano kasasa, no teka, ma ira
tiding. Ma kira napu tano
ula hanuo ira huntunana di
na sugurukrukua ma di na
manga lilik utano tes kinong
na manga guus.
26 Ma ira turadi di na langa
mat ma no bunurut kinong
di na manga ngaangel ta ira
linge na hana tupas di. Urah,
kinong ira dades na linge
tuma ra mawe na gunagune.
27 Ma ta ikino pana bung
ira turadi di na *nes Nong a
Turadi ie na hanana huat ta
ira bahuto ma ra dades ma ra
tamat na minamar.*
28 Ma tano haburuana ta
kakarek ra linge mu na tur
dades ma mu na nanaas
utuma nalu kinong no numu
haralon te hutate ura hi-
nanawat.”
29 Ma iga tange ikin ra
nianga harharuat ta di. Iga
tange horek: “Mu na nes no
ina bolbol ma ari mes na
mangana ina dahe.
30 Tano pana bung be di
te samar ma di te kuburuan
ira papane, mu na nunure
be ite hutate no pana bung
na haret.
31 Hoke iat mon, be mu na
nes kike ra linge te hanana
huat, mu na nunure be no
kingdom tane God te hutate.

21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 **21:24** Sam 79:1; Ninanaas 11:2 **21:25** Ais 13:10; Ese 32:7; Jol 2:31; Ninanaas 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Matiu 26:64; Ninanaas 1:7

32 Mu na hadado baak!
Ikin ra huntunana, tari
ta di pai nale mat baak
ma kakarek ra linge na
hanawat.
33 No ula mawe ma no ula
hanuo na buner leh ma sene
be ira nugu nianga pai nale
panim.
34 “Mu na harbalaurai, mu
nahula manga balaan ura
nian, ura minamo, ma ura
nginarau uta ira mangana
linge ta ikin ra nilon. Ing be
mu na gilgil hobi ikino bung
na hakuni hakarup mu,
35 kinong ina hanawat ter
ta di bakut ing di la kis ter
tano ula hanuo.
36 Mu na harbalaurai ma
mu na sasaring hait mu nage
petlaar be mu na hilo pas
ira linge na hana tupas mu.
Ma mu na harbalaurai ma
mu na sasaring hait bileng
mu nage tur ra matmataan
ta Nong a Turadi ie.”
37 Io, ta ira bungbung
bakut Jisas git harausur um
kaia ra hala na lotu tamat.
Ma ira kaba matarahien
bakut igit hanana ura nino-
hon leh kaia ra uladih di ga
kilam ie be no uladih Olip.
38 Ma ira malane bakut ira
matanabar di git hananawat
ukaia ra hala na lotu tamat
ura hadade ie.

22

Iudas ga haut ura terter leise Jisas.

(Matiu 26:2-5; Mak 14:1-2,10-11)

1 No pana bung tano nian
na Beret Pai Lale Laalet
nong di ga kilam ie be no
Nian na Sinakit ga hanawat
hutate.
2 Ma ira tamat ta ira pris
ma ira tena harausur ta ira
harkurai tane Moses di ga
silsilihe tike bilai na ngas be
di na ubu bing Jisas hohaam
kinong di git burburte ira
matanabar.
3 Ma ne Satan ga sasoh
tane Iudas nong di ga kilam
bileng ie be Iskariot. Ma
aie tikenong ta di ira san-
gahul ma iruo na bulu na
harausur.
4 Ma ne Iudas ga hana tu-
pas di ra tamat ta ira pris ma
ira lilie tano matana ubane
tano tamat na hala na lotu.
Ma di ga wowor tikai be
Iudas na ter leise Jisas ho-
haam.
5 Di ga laro pane ie ma di
ga haut ura tamtabar ie ma
ra barbarat.
6 Io, Iudas ga haut bileng
ma iga silsilihe tike bilai na
ngas ura terter leise Jisas ta
di ing be pata ta haleng na
matanabar kaia.

Di ga tagure no Nian na Sinakit.

(Matiu 26:17-19; Mak 14:12-16)

7 Io, no bung tano nian
na Beret Pai Lale Laalet ga
hanawat. Ma ta ikino bung
ira Iudeia di git ububu bing
bileng ira not no sipsip di
nage en ura liklik kawase no
bung na Sinakit.
8 Io, Jisas ga ura tultule
leise Pita ma ne Jon, igom
tange ta dur horek: “Mur
hana, mur nage tagure no

22:3 Jon 13:2,27 **22:7** KBk 12:1-27

Nian na Sinakit ura adait,
dait nage ian."
9 Ma dur ga tiri ie, "U sip
be mir na tagure ie ha?"
10 Ma iga tange ta dur, "Ing
be mur te lala tano taman,
io, tike tunana i kapkap
hanane tike poona taho na
harsomane mur kaia. Mur
na mur ie ma mur na lala
tikai ma ie tano hala nong no
tunana na hana lala kaia.
11 Ma mur na tange tano
tunana nong a nuno tus no
hala horek: 'No tena ha-
rausur i ura nunure be i ham
no katano tano hala nong
aie ma mem ira nuno bulu
na harausur, mem na en no
Nian na Sinakit kaia?'
12 Io, na tange hamanis
tike katano ta mur, tuma
nalu tano hala nong di te
tagure ter. Mur na tagure no
nian kaia."
13 Io, dur ga hana leh dur
gom hana lala tano tamat na
taman. Dur ga nes bakut leh
ira linge hoke Jisas ga tange
ta dur. Io, dur ga tagure no
adi Nian na Sinakit.

Jisas ga hamanis tano beret ma no wain ura halilik di tano nuno minat nong na hatutuno no sigar kunubus metuma hone God.
(Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

14 Be no pana bung ura
nian ga te hanawat, Jisas ma
ira nuno sangahul ma iruo
na apostolo, di ga kis tikai ter
tano teol na nian.
15 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Aiou te manga sip be ni
en ikin ra Nian na Sinakit
tikai ma mu menalalie be ni
kilingane ra ngunungut.
16 Io, iou hinawase mu, iou
pa nile en habaling ikin ra
nian tuk ter be no pipilaina
ta ikin ra nian na hanawat
puasa tano kingdom tane
God."
17-18 Io, Jisas ga kap leh no
gingop na wain, igom tanga
tahut tane God tana, ma iga
tange, "Mu kap leh ikin mu
nage palau harbasiane mu
ma ie kinong iou tange ta
mu, iou pa nile mame habal-
ing ta wain tuk tano pana
bung be no kingdom tane
God na hanawat."
19 Ma ne Jisas ga kap leh
tike katano beret, iga tanga
tahut tane God tana ma igom
pidik ie. Io, iga palau ira
nuno bulu na harausur ma
ie ma iga tange ta di, "Ikin
no tamaigu nong iou ter leise
uta mu. Mu na en ie ura
liklik kawase iou."
20 Hobi iat mon namur
tano nian iga tatik leh no
gingop na wain igom tange,
"Ikin ra gingop na wain i
haruat ma no degu iou ni
ter leise bia ie uta mu ura
hatutuno no sigar kunubus
metuma hone God.
21 "Iesene mu nes baak, no
lumana ikinong na ter leise
ter iou, i rek tano ula teol na
nian tikai ma iou.
22 Ma Nong a Turadi ie
na hana ter tano nuno mi-
nat hoke no kunubus tane
God. Iesene, maris ta ikino
tunana nong na tur talur ie
ma ina ter leise ie."
23 Ma ira nuno bulu na ha-
rausur di ga hartiritiri baling

22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22

nalamin ta di be nesi ta di na
gil hobi.

*No tamat na haruat ma
no hansiksik.
(Matiu 20:25-28; Mak
10:42-45)*

24 Io, tike hargor ga
hanawat nalamin ta di ra
bulu na harausur be nesi ta
di i tamat.
25 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "Ira lilie ta dong ing pa
dile Iudeia di la hatamat ha-
baling di ma di la hanapu ira
mes. Ma di la kilkilam habal-
ing di be a ut na harharahut
ta ira matanabar.
26 Iesene waak mu lilik
hobi. Na tahut be no tamat
sakit ta mu na haruat ma
no hansiksik, ma be nong i
kure mu na haruat ma tike
tultule.
27 Ma nesi ta dur i tamat,
nong i kis ter tano teol na
nian be nong a tultule? Tu-
tuno sakit, nong i kis ter
tano hator. Iesene iou balik
iou paile ngan hobi. Iou
karek nalamin ta mu hoke
tike tultule ta mu.
28 Ma nesi dong ing di te
tur tikai ma iou ing be ira
tirih ga hana tupas iou? Mu
iat.
29 Hoke no Tamagu te
ter tike kingdom tagu, iou
bileng iou ni ter tike king-
dom ta mu.
30 Io, mu na ian ma mu na
mamo tikai ma iou tano teol
na nian tano nugu kingdom.
Ma mu na kis ta ira kinkinis
na tamat ura kurkure ira
sangahul ma iruo na huntu-
nana gar na Israel.

*Jisas ga hinawas palai be
Pita na harus ise ie.
(Matiu 26:33-35; Mak
14:29-31; Jon 13:37-38)*

31 "Saimon, Saimon, God
te bala ter ne Satan be na
walar mu ura palpaleng har-
basiane ira tahut ma ira
sana hoke tikenong na ise
haut ira pat na wit ura kap-
kap leise ira palna sukun ira
patna.
32 Iesene iou te sasaring
utam be no num nurnur pai
nale puko. Ma ing be nu
lilik pukus nu hadades ira
tasim."
33 Iesene Pita ga tange,
"Watong, iou taguro ter be ni
hana tikai ma ugo kaia tano
kunubus ma no minat!"
34 Jisas ga tange, "Pita,
iou tange tam, no kareka
pai nale ianga baak ma u
te haitul a harus be paule
nunure iou."

*No burwana be ira nuno
bulu na harausur di na kap
ra tirih.*

35 Ma ne Jisas ga tiri di,
"Mu lik leh ikino pana be
iou ga tule mu tano numu
hinana ma pata ta raat, be ta
barbarat, be ta pala lamas ta
ira kaki mu ura harkios. Mu
ga supi ta linge?"

Di ga babalu, "Pata."

36 Io, Jisas ga tange ta di,
"Ma kakarek be a mon bar-
barat ta mu, mu na kap. Ma
mu na kap ira numu raat.
Ma ing be pata numu ta
sele na hinarubu, io, mu na

22:24 Luk 9:46 **22:25** Matiu 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** Matiu 23:11; Mak 9:35 **22:27** Jon 13:12-15 **22:30** Matiu 19:28 **22:32** Jon 17:15 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Ais 53:12

suhurane ta kinasi mu, mu
nage kul leh numu tikenong.
37 Iou tange hobi ta mu
kinong ira nianga tane God
di ga pakat utagu i tange
horek: *'Di ga was pakur ie
ma ira holmatau.'* Ikin ra
nianga na hanawat tutuno
kinong ira linge di ga pakat
utagu di ura gilgil tus um."

38 Ma ira bulu na ha-
rausur di ga tange, "Watong,
nes, airuo sele na hinarubu
karek."

Ma ne Jisas ga tange, "Ite
haruat mon ira numu ni-
anga."

Jisas ga sasaring tuma ra uladih Olip.
(Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Io, Jisas ga hanasur tano
taman ma iga hana utuma
tano uladih Olip hoke igit
gilgil hobi. Ma ira nuno bulu
na harausur di ga mur ie.
40 Ma iga me tange ta di,
"Mu na sasaring waing pa
mu nale puko be ta harwalar
na tupas mu."
41 Io, iga hana talur di u
tapa dahine haruat ma tike
turadi i tale be na gulumane
tike hot. Iga saga bukunkek
ma igom sasaring horek:
42 "Mama, ing be u sip, nu
kap leise ikin ra tirih mekira
ho iou nong i ura hinana tu-
pas iou. Ma sene be waak u
gil haruat tano nugu sinisip.
Nu gil iat haruat tano num
sinisip."
43 Ma tike angelo metuma
ra mawe ga harapuasa ter
tana ma iga habalaraan ie.
44 A tamat na tirih ga ubal
ie, io, iga manga sasaring
dades ma iga mangason. Ma
ira nuno tuo na mangason
ga puko sur ukaia ra pu
haruat ra de. *
45 Ma be iga tut leh mekaia
tano katano iga sasaring
iga hana tupas habaling ira
nuno bulu na harausur. Iga
nes leh duhat ma kanaia
duhat ga kumkubabo kinong
ira nuduhat tapunuk ga
manga hasumsumela duhat.
46 Ma iga tange ta duhat,
"Mohot kubabo urah? I
tahut be mohot na taman tut
ma mohot na sasaring waing
mohot pai nale puko be ta
harwalar na tupas mohot."

Iudas ga ter leise Jisas ta ira lilie.
(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

47 Io, be Jisas pai gale hap-
atam baak ira nuno nianga
ma a tamat na matanabar
gate hana tupas ie. Ne Iudas,
tikenong ta di ira sangahul
ma iruo ga lilie hanana ta di.
Ma iga hana tupas Jisas ura
haatne ie ma ra harmum.
48 Iesene Jisas ga tange
tana, "Iudas, u ura terter
leise Nong a Turadi ie ma ra
harmum mon? Maris!"
49 Io, ma ing be dong ing
di ga tiktikai hanana ma ie
di ga nes be a mangana
linge so ga ura hinanawat,
di ga tange, "Watong, u sip

* **22:44** Ira iruo buturkus 43 ma 44 dur panim ta ari tuarena pakpakat.

be mem na harkato ma ra
sele?”
50 Ma tikenong ta di ga
kato kutus leise no talingana
tano palpal na kata tano tul-
tule tano tamat ta ira pris.
51 Iesene Jisas ga tange,
“Waak um hokike!” Io, iga
sigire no talingana no turadi
ma iga halangalanga ie.
52 Ma kaia nalamin ta ira
matanabar ira tamat na pris,
ira lilie tano matana ubane
tano hala na lotu tamat,
ma ira tamat ta ira huntu-
nana. Di gate hanawat
ura palpalim kawase Jisas
ma ne Jisas ga tange ta di,
“Hoke balik be iou tike hol-
matau kaie mu ge kap hawat
ira sele ma ira kapsil ura
hanawan iou?
53 Ira kaba bungbung iou
git tutur nalamin ta mu
kaia ra hala na lotu ma pa
mu gale walar ura palpalim
kawase iou. Sene be kakarek
um no numu pana bung.
Karek no kadado te harku-
rai.”

Pita ga harus leise Jisas.
(Matiu 26:69-75; Mak 14:66-72; Jon 16:18,25-27)

54 Io, di ga palim kawase
Jisas di gom lamus leh ie
utuma naramon tano hala
tano tamat ta ira pris. Ma ne
Pita ga murmur hanana tapa
dahine.
55 Di ga halo tike eh
nalamin tano hare tano hala.
Ma ne Pita ga ret eh tikai ma
di.
56 Ma tike tultule na haine
ga nes leh Pita tano lulungo
na eh. Iga nes dit ie gom
tange, “Ikin ra turadi bileng
ga tiktikai ma ie.”
57 Ma sene Pita ga harus
ise ie horek: “Hainigu, iou
paile nunure ie.”
58 Namur dahine tike mes
ga nes ie, igom tange, “Augo
bileng tikenong ta di.”
Pita ga tange, “Tasigu, iou
pata!”
59 Ma namur dahine bal-
ing tike mes na turadi ga
tange hadades be, “Tutuno
sakit ikin ra turadi ga tik-
tikai ma ie kinong aie merasi
Galili.”
60 Iesene Pita ga tange,
“Tasigu, iou paile palai ta
kike u tangtange!” Kaie iat
mon baak iga iangianga, iga
hadade no ingana no kareka.
61 No Watong ga talingane
Pita gom nes dit ie. Io, Pita
ga lik leh ikin ra nianga no
Watong ga tange ter tana
horek: “No kareka pai nale
ianga baak ma u te harus
leise ter iou aitul a pana.”
62 Io, iga hanasur ma ra
tamat na tapunuk gom suah.

No kaunsil ta ira tamat tano lotu di ga kure Jisas.
(Matiu 26:63-68; Mak 14:61-65; Jon 18:19-23)

63 Ira turadi ing di ga
nesnes mur Jisas di ga
hasakit saasa tana ma di ga
ububu ie.
64 Di ga kubus pulo ira iruo
matana di gom tange, “Nu
kilam tus be nesi ikinong te
tut ugo!”
65 Ma di ga tange hagae
ie ma ra haleng na mes na
mangana nianga bileng.

22:54 Sam 31:11

66 Be igate malane um ira
tamat ta ira huntunana, ira
tamat ta ira pris, ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses di ga kis hu-
lungan. Ma di ga sel Jisas
ukaia ra matmataan ta di.
67 Ma di ga tange tana,
"Ing be augo no Mesaia nu
hinawase mem."
Jisas ga tange ta di, "Ing be
ni hinawase mu, pa mu nale
nurnur tagu.
68 Ma ing be ni tiri mu, pa
mu nale babalu.
69 Iesene tur leh um
kakarek, *Nong a Turadi ie
na kis tano tamat na kinkinis
kaia tano kata na lumane
God, no* Dadeswana."
70 Ma dong bakut di ga tiri
be, "Io kaie, no natine God
ugo?"
Iga babalu be, "Ing be mu
tange hobi, mu takados."
71 Io, di ga tange um, "Pa
dait le supi ter habaling um
ta tikenong be na hinawase
dait utana! Dait iat, dait te
hadade leh tano hono."

23

*Di ga tung Jisas kaia hone
Pailat.*
*(Matiu 27:11-14; Mak
15:2-5; Jon 18:29-37)*
1 Io, di bakut tano kis hu-
lungan di ga taman tut, di
gom lamus Jisas ukaia hone
Pailat.
2 Ma di ga tur leh be di na
tung ie. Di ga tange, "Mem
nes leh ikin ra tunana be
ila lamlamus harara no nu-
mem huntunana ira Iudeia.
I malok bileng be da kul
takis ter ta ira numem ut na
harkurai, ma i tange be aie
iat tike king, no Mesaia.
3 Io kaie, Pailat ga tiri
ie, "Augo no king ta di ira
Iudeia?"
Jisas ga balu ie, "A num
nianga iat!"
4 Io, Pailat ga hinawase no
tamat na matanabar ma ira
tamat ta ira pris be, "Aiou
paile nes tupas leh tike ni-
rara be da tung ikin ra turadi
me."
5 Iesene di ga manga ha-
hait ie di gom tangtange, "Ila
hatawat ra purpuruan ma
no nuno harausur ta ira tam-
taman kira Iudeia. Iga habu-
ruana me Galili ma kakarek
ite hanawat ukira bileng."

*Pailat ga tule leise Jisas
ukaia hone Herot.*
6 Ma be Pailat ga hadade
ikin iga tiri ie be aie me
Galili be pata.
7 Be iga palai be aie
mekaia tano katano Herot i
harkurai ter tana, iga tule
ie ukaia hone Herot ki-
nong Herot bileng ga kiskis
kaia Ierusalem ta ikino pana
bung.
8 Ma ing be ne Herot ga nes
Jisas, iga manga laro kinong
baak iat um iga sipsip be
na nes ie. Ma igate ser leh
ari linge utana, kaie igom
manga sip be na nes Jisas ing
na gil tike dades na gingilaan
na kinarup.
9 Iga tiri Jisas ma ra haleng
na tiniri sene be Jisas pai
gale balu ie.
10 Ira tamat ta ira pris
ma ira tena harausur ta ira

22:67 Jon 3:12 **22:69** Apostolo 7:56 **23:7** Luk 3:1

harkurai tane Moses di ga
tur ter kaia ma di ga tung-
tung ie ma ra dades na ni-
anga.
11 Herot ma ira nuno umri
di ga hasakit saasa tana. Io
kaie, di gom hasigam ie ma
tike bilai na sigasige di gom
tule pukus ie ukaia hone
Pailat.
12 Ma tur leh um ta ikino
bung Pailat ma ne Herot
dur ga harwis. Ma sene be
nalalie dur ga manga harn-
gangar.

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39—19:16)

13 Io, Pailat ga tato hu-
lungan ira tamat ta ira pris
ma ari mes na lilie ma ira
matanabar.
14 Iga tange ta di, "Mu te
lamus ikin ra turadi ukira
ho iou ma mu tung ie be i
lamus harara ira matanabar.
Iou te tiri murmur ie ra mat-
mataan ta mu ma iou paile
nes leh ta sasana haruat ta
ira numu hartutung ter tana.
15 Ma ne Herot bileng,
paile nes leh ta sasana tana
kaie ige tule pukus ie ukira
ho dait. Mu nes baak! Paile
gil tike sana linge be na mat
pane.
16 Io kaie, iou ni hapadano
ie ma ni pales ise ie."
17 *
18 Sene be no tamat na
matanabar bakut di ga
kakongane be, "Nu ubu bing
ise ie! Nu pales leise ne
Barabas uta mem!"
19 (Io, Barabas um, di
ga bul halala ie tano hala
na harpadano kinong iga
harubu bingibing ma dong
ing di ga kure ira Iudeia.)
20 Io, Pailat ga sip be na
pales ise Jisas, kaie igom
haianga habaling ira matan-
abar.
21 Sene be di ga kakongane
be, "Da tut ter ie tano ula
kabai! Da tut ter ie tano ula
kabai!"
22 Tano aitul a pana iga
tange habaling ta di, "Urah?
Ikin ra turadi te gil ra man-
gana sasana so? Iou paile
nes leh ta sasana i haruat be
na mat pane. Io kaie, iou ni
hapadano ie, iou nige pales
ise ie."
23 Iesene di ga kakongane
nalu a haleng na pana be da
tut ie ra ula kabai. Io, di ga
sunang Pailat be na haut.
24 Io kaie, Pailat gom kure
Jisas haruat di ga sip.
25 Iga hasur leise no tu-
nana nong di ga bul halala
ie tano hala na harpadano,
aie nong ira matanabar di
ga sasaring utana. Ikino
tunana nong ga harubu bin-
gibing ma dong ing di ga
kure ira Iudeia. Ma ne Pailat
ga ter leise Jisas ta ira nuno
umri be di na gil tana haruat
ma ira sinisip ta ira matan-
abar.

Di ga tut Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:33-44; Mak

* **23:17** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 17. I tange horek: Taitus ira Nian na Sinakit Pailat git halangalanga ise uta di tikenong di ga hiis kawase ie naramon tano hala na harpadano.

15:22-32; Jon 19:17-24)

26 Io, be di ga lamlamus
hanane Jisas, di ga saret leh
Saimon me Sairin nong ga
lala huat metua ra mes na
taman. Di ga hapupusak ie
ma no kabai ma di ga sunang
ie be na kapkap hanane ie
menamur tane Jisas.

27 Ma a tamat na matan-
abar sakit di ga murmur
hanane ie. Ma nalamin ta
di ari haine ing di ga susuah
hanane ie.

28-29 Jisas ga talingane di
gom tange ta di, "Mu ira
haine me Ierusalem, waak
mu suah iou. Mu na suah iat
mu ma ira nati mu kinong
tike pana bung na hanawat
be mu na tange, 'Na tahut ta
di ira hintu ma ta di ing pa
dile kakaho be harasus!'

30 Taitus ikino pana bung
di na tange ta ira uladih be,
"Mu bus mem!" '

31 Ing be ira turadi di gil
kakarek ra linge ura tuntun
no dahe paile masa, di na
manga tun hagae no dahe i
masa."

32 Ma di ga lamus leh
bileng airuo holmatau tikai
ma ne Jisas ura hiniruo.

33 Ma ing be di ga hanawat
ter tano katano di ga kilam
ie be 'No Ula Turungan', di
ga tut Jisas ter tano ula kabai
kaia tikai ma ira iruo hol-
matau, tikenong tano kata
na lumana ma tikenong tano
kesa na lumana.

34 Ma ne Jisas ga tange,
"Mama, nu lik luban leise ira
nudi sasana kinong pa dile
palai be a mangana linge
so kike di gilgil." Ma di
ga papaus ma ra satu ura
nunure leh be nesi na kap
leh garum ta ira kinasine.

35 Ma ira matanabar di ga
tur ter di ga ngokngok tana.
Ma ira lilie di ga hasakit tana
di gom tange, "Iga halon ira
mes. Ing be aie no Mesaia
iat gar tane God nong God
gate gilamis ie, io, waak ie na
halon habaling ie!"

36 Ma ira umri bileng di
ga hanawat di gom hasakit
tana. Ma di ga ter ra wain
tana ura minamo.

37 Ma di ga tange tana,
"Ing be augo no king gar
na Iudeia, nu halon habaling
ugo."

38 Ma ira nianga di ga
pakat di ga bul ie menalu
tano ula kabai. Ma iga tange
horek: "Ikin no king gar na
Iudeia."

39 Ma tikenong ta kike ra
iruo holmatau nong ga taba
ter ga ise ra sana nianga
ter tana horek: "Augo no
Mesaia, nah? Kaia, nu halon
habaling ugo! Ma nu halon
mir bileng!"

40 No mes balik ga bor
ie horek: "Hohaam, paule
burte God? No nudahat
harpadano tike mangaan
mon.

41 Iesene tike linge i
mes harsakit. No nuder
harpadano i haruat ma ira
nuder tintalen iesene ikin ra
turadi paile gil tike sasana."

42 Io, iga tange, "Jisas, nu
lik leh iou tano pana bung

23:28-29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Ninanaas 6:16 **23:34** Ais 53:12; Sam 22:18 **23:35** Sam 22:7-8 **23:36** Sam 69:21

be nu hanawat ma no num
kingdom."
43 Ne Jisas ga tange tana,
"Tutuno sakit, katiak nu kis
tikai ma iou kaia ra bilai na
katano sakit."

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41)

44-45 Ma tano sangahul
ma iruo na pana bung ra
tingana kasasa no kasasa
ga mun, ma a kadado ga
kaser no hanuo bakut tuk
ter ra itul a pana bung
ra matarahien. Ma no
tamat na mol tuma naramon
tano hala na lotu tamat ga
tamadiris hairuo.
46 Jisas ga kakongane nalu
horek: "Mama, iou ter ise no
tanuagu ta ira iruo lumam."
Ma ing be iga tange ter
horek, iga pataam no man-
sunguno.
47 Ma no tamat na umri
ta tike matana ubane ga nes
kakarek ra linge. Iga pir-
let God igom tange, "Tutuno
sakit, a ut na takados ikin ra
turadi."
48 Ma ari matanabar di
gate hanawat hulungan ura
nesnes ikin ra linge. Ma be
di gate nes ter hobi di ga tur
leh ura hinana. Ma di ga pas-
paser hanane ira bangbango
di ma ra tapunuk.
49 Iesene di bakut ing di
ga nunure ter ie di ga tur
ter tapa dahine ma di ga
nesnes kakarek ra linge. Ma
nalamin ta di, ira haine
ing di gate mur hawat Jisas
merasi Galili.

Di ga hatur no palatamai ne Jisas tano midi.
(Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Ma iga mon tike tu-
radi, no hinsana ne Iosep.
Ma aie me Arimatia, tike
taman ta di ira Iudeia. A
bilai ma a ut na takados
ie ma iga kiskis kawase no
kingdom tane God. Ma aie
tikenong ta di ira kaunsil
iesene pai gale haut ma ira
nudi lilik ma no linge di ga
gil ie.
52 Io, iga hana tupas Pailat
igom saring leh no palata-
mai ne Jisas.
53 Io, iga kap leh ie me-
tuma ra ula kabai igom
hirisane ie ura pulpulus ie
ma tike lawas na ponponi-
ana mol. Io, iga bul ha-
lala ie ta tike midi nong di
ga gil ngasiaan ter ie tano
papara hot. Ma pa di gale
hainoh baak tikenong nara-
mon tana.
54 Ma ikino bung a Bung
Liman ie, no bung be ira
Iudeia di la tangtaguro pane
no Bung na Sinangeh. Ma
no Bung na Sinangeh gate
hutate um.
55 Ma ira haine ing duhat
ga hanawat tikai ma ne Jisas
merasi Galili duhat ga mur
Iosep ma duhat ga nes no
midi. Ma duhat ga nes
bileng hohaam ing di ga
hainoh ie hobi.
56 Io, duhat ga baling u
nataman ma duhat ga tagura
waiwai ing i huhur tahut.
Iesene duhat ga sangeh tano

23:44-45 Luk 8:2-3 **23:56** KBk 20:10; Lo 5:14

Bung na Sinangeh haruat
ma no harkurai tane Moses.

24

Jisas ga tut hut sukun ra minat.
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Jon 20:1-8)

1 Ra Sade ra mala bung-
bung duhat no kaba haine
duhat ga kap hawat ira wai-
wai ing duhat gate tagure.
Ma duhat ga hana ukaia tano
midi.
2 Io, duhat ga nes be di gate
pulukane leise no hot tano
matana no midi.
3 Sene be duhat ga lala
duhat pai gale nes no palata-
mai ne Jisas.
4 Ma ing be duhat ga lilik
uta ikin ra linge, kaie iat
mon airuo tunana dur ga
tur huat ter ta duhat. Ma
ira kinasi dur ga laklakituan
hora hile.
5 Ira haine ga manga burut
kaie duhat gom tudu ma ira
matmataan ta duhat utusu
napu tano pu. Iesene ira
iruo tunana dur ga tange
ta duhat, "Ura biha mohot
silsilihe no lilona nalamin ta
ira minat?
6 I panim kira. Ite taman
tut hut sukun no minat! Na
tahut be mohot na lik leh ira
nuno nianga ing iga kis tikai
ma mohot tusu Galili. Iga
tange horek:
7 'Da ter leise Nong a Tu-
radi ie ta ira luma di ira ut
na sana. Da tut ie tano ula
kabai ma tano aitul a bung
na tut hut baling.' "
8 Io, ing duhat ga hadade
duhat ga lik leh ira nuno
nianga.
9 Ma be duhat ga tapukus
baling mekaia ra midi duhat
ga hinawase ira sangahul
ma tike na bulu na harausur
ma ira mes ta kakarek ra
linge bakut.
10 Duhat ne Maria me Mag-
adalen, Ioana, Maria no etna
ne Jemes ma ari bileng dong
ing di ga hinawase ira apos-
tolo.
11 Iesene pa di gale nurnur
ta ira haine kinong di ga
lik be a linge bia kike ra
nuduhat nianga.
12 Ma ne Pita balik ga
taman tut ma iga hilo ukaia
hono midi. Iga tudu sur
iga nes leh ira katano mol
sene kaia napu. Io, iga
hana sukun ikino katano
gom manga lilik uta ikin ra
linge. *

Jisas ga harapuasa ter ta ira iruo turadi tano ngas u Emaus.

13 Ma ta ikino bung airuo
ta di ga hanana utusu tike
taman di kilam ie be Emaus,
haruat ma ra sangahul ma
tike na kilomita metuma
Ierusalem.
14 Ma dur ga wowor tikai
hanana uta ira linge bakut
ing iga hanawat.
15 Be dur ga harianga
hanana ta dur, Jisas iat ga
hanawat tupas dur ma iga
tiktikai hanana ma dur.
16 Iesene pa dur gale pet-
laar ura nesnes kilam ie.

24:6 Luk 9:22 * **24:12** Buturkus 12 i panim ta ari tuarena pakpakat.

17 Io, iga tiri dur, “Mur woworane ra so ing mur tik-
tikai hanana?”
Io, dur ga tur matien, ma
ira iruo matmataan ta dur ga
nanaas marmaris.
18 Ma tikenong ta dur,
a hinsana Kiliopas ga tiri
ie, “Augo sene mon ta
ira wasire tuma Ierusalem
paule nunure ira linge ing
i hanawat kakarek ra bar
bung?”
19 Io, iga tiri ie, “A linge
so?”
Dur ga babalu be, “Ira
linge utane Jisas merasi
Nasaret. Ikin ra turadi a
tangetus ie. Ira nuno nianga
ma ira nuno pinapalim ga
dades ra matmataan tane
God ma ira matanabar
bileng.
20 Ira tamat ta ira pris ma
ira mes na lilie di ga ter leise
ie be na tur ra harkurai. Ma
di ga kure be na mat. Kaie
di gom tut ie tano ula kabai.
21 Ma mem ga kis na
balaraan ter be aie iat nong
na halangalanga ise Israel.
Ma a mes na linge bileng te
hanawat. Aitul a bung te
sakit ing di ga tut ter ie tano
ula kabai.
22 Ma ari ta ira numem
haine duhat manga hakarup
mem. Duhat hana ter tano
midi katiak ra mala bung-
bung.
23 Sene be duhat paile nes
no palatamaine. Ma duhat
me hinawase mem be duhat
nes tike ninanaas na tanuo
ma airuo angelo dur tange
be ite lon baling.
24 Io, ari ta ira numem
harwis di ge hana ter tano
midi ma di nes leh ira linge
hoke ira haine duhat tange.
Ma aie, pa dile nes ie.”
25 Io, Jisas ga tange ta dur,
“Hohaam be mur paile palai
ma mur haralis ura nurnur
ta ira nianga ta ira tangetus?
26 Tutuno sakit no Mesaia
ga ura kapkap iat kakarek ra
ngunngutaan nalalie be na
lala tano minamar tana.”
27 Ma ne Jisas ga hapalaine
dur uta ira linge utana ing i
kis naramon ta ira pakpakat
tane God, haburuana tane
Moses ma ira nianga ta ira
tangetus.
28 Ma ing be duhat ga
hanawat hutate tano taman
dur ga ura hinana ukaia, iga
palai be Jisas ga ura hinana
harsakit.
29 Iesene dur ga saring
hadades ie, dur gom tange,
“Nu kis tikai ma mir kinong
a matarahien tuei um.” Io,
iga lala ura kinkinis tikai ma
dur.
30 Ma be iga kis ter tano
teol na nian iga kap leh tike
katano beret, igom tanga
tahut utana, iga pidik ie,
igom palau dur ma ie.
31 Io, ira nudur lilik ga
hanawat palai ma dur ga nes
kilam ie. Ma ne Jisas ga
panim sukun dur.
32 Io, dur ga harianga ta
dur be, “Tutuno sakit i kar-
was ira tinga der be iga ha-
ianga hanane der tano ngas
ma be iga papos ira pipilaina

24:21 Luk 19:11; Apostolo 1:6 **24:24** Jon 20:3-10 **24:26** Luk 9:22 **24:27** Sam 22:1-21; Ais 53

ta ira pakpakat tane God ta
der."
33-34 Kaie iat mon dur ga
taman tut dur gom tapukus
baling utuma Ierusalem. Ma
dur ga hana tupas ira san-
gahul ma tike na bulu na ha-
rausur tikai ma ari mes. Di
ga kis hulungan ter ma di ga
tangtange be, "I tutuno! No
Watong te tut hut baling ma
ite harapuasa tane Saimon."
35 Io, kike ra iruo dur ga
hinawas ta ira linge tano
ngas ma be dur ga nes kilam
ie hohaam ing iga pidik no
katano beret.

Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur.

36 Ma ing be di ga ian-
gianga baak uta kike ra linge
Jisas iat ga tur huat nalamin
ta di gom tange ta di, "A
malum ta mu."
37 Io, di ga karup ma di ga
burut. Di ga lik be di ga nes
tike tabaran.
38 Ma iga tange ta di, "Urah
mu ngaangel? Ma mu lilik
iriruo urah?
39 Mu na nes ira lumagu
ma ira kakigu. Iou iat mon.
Mu na sigire iou ma mu nage
palai. Pata ta surno ma ta
palatamaine tike tanuo hoke
mu nes ira surugu ma no
palatamaigu."
40 Be iga tange ter hobi iga
hamanis ira lumana ma ira
kakine ta di.
41 Ma pai gale tale baak
di be di na nurnur tana ki-
nong di ga hung ma ra gun-
gunuama ma ra kinarup. Io
kaie, Jisas ga tiri di, "Taitus
da linge kanaia ura enen?"
42 Io, di ga tabar ie ma tike
subana aen i moso ter.
43 Iga kap leh ie igom en ie
ra matmataan ta di.
44 Ma iga tange ta di,
"Karek ra mangana linge iou
ga hinawase mu ine ing iou
ga kiskis tikai ma mu. Iou
ga hinawase mu be ira linge
bakut da gil tus ing di ga
pakat utagu naramon ta ira
harkurai tane Moses, ira ni-
anga ta ira tangetus, ma tano
Buk na Ninge."
45 Io, iga papos ira nudi
lilik be di nage palai ta ira
pakpakat tane God.
46 Iga tange ta di horek:
"Di ga pakat ie be no Me-
saia na kilingane ra ngun-
ngutaan ma ina tut hut
sukun ra minat tano aitul a
bung.
47 Ma da harpir ta ira
huntunana bakut tano ula
hanuo, haburuana kira
Ierusalem, be ira matanabar
di na lilik pukus ma ne God
na lik luban leise ira nudi
sana tintalen.
48 Mu te nes kakarek ra
linge ma mu na hinawas.
49 Iou ni tule hawat no
linge ta mu nong no Tam-
agu ga kukubus ura utana.
Iesene mu na kis kawase ter
ie kira ta ikin ra taman tuk
be no dades metuma nalu na
burung mu."

God ga kap haut Jisas utuma ra mawe.

24:33-34 1 Korin 15:4-5 **24:37** Matiu 14:26 **24:44** Luk 9:22 **24:48** Jon 15:27; Apostolo 1:8 **24:49** Jon 14:16; 15:26; Apostolo 1:4

50 Ma be iga lamus hasur
di utusu Betani iga tatik ira
lumana gom idane di.
51 Ma ing be iga haidane
baak di, God ga kap haut ie
utuma ra mawe.
52 Io, di ga lotu tupas
ie ma di ga tapukus ma
ra tamat na gungunuama
utuma Ierusalem.
53 Ma di ga hanana hait
ukaia tano hala na lotu
tamat ma di ga pirpirlet God.

No Tahut na Hininaawas JON ga Pakat Ie.

Jon no apostolo ga pakat ikin ra pakpakat **waing ira turadi be di na was ie di nage nurnur be Jisas aie no Mesaia (no 'Krais'), no Natine God, ma ne God na halon di (nes Jon 20:31).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Jon ga hamanis be Jisas, nong aie God tutuno, iga hanawat turadi, igom lon kira napu tano ula hanuo ura hamanis God ta dait (14:7-11). Io kaie, Jon ga kilam Jisas be no 'Nianga' kinong no nuno nilon i hinawase dait utane God (1:1-18). Jon ga manga iangianga be Jisas ga hanawat be na ter no nilon hathatikai ta di bakut ing di nurnur tana (1:12; 3:16; 3:36; 5:24; 6:40; 10:28; 11:25) ma be aie no Natine God ma pata ta tike mes na ngas tupas God, Jisas sene mon (5:19-27; 10:30; 11:27; 14:6).

Jisas nong di ga kilam ie be no Nianga iga hanawat ura hapalaine dait utane God.

1 Nalalie tano haburuana ta ira linge bakut, no Nianga gate kis. Ma no Nianga ga kis tikai ma ne God, ma aie iat mon bileng ne God.

2 Iga kis tikai ma ne God menalalie iat tano haburuana ta ira linge bakut.

3 Ma ikin ra Nianga, God ga hakisi ira linge bakut ma ie. Ma pata tike linge pai gale hanawat, be God pai gale gil ie ma ie.

4 Ma aie iat mon no burwana tano nilon tutuno. Ma ikin ra nilon, aie no lulungo nong i hapalaine ira turadi uta ira tutuno tane God.

5 No lulungo i hamadares no kadado, iesene no kadado paile burung ie.

6 Tike turadi, nong God ga tule ie, no hinsana ne Jon.

7 Iga hanawat ura hininaawas uta ikino lulungo. Iga gil hobi be ira turadi bakut ing di na hadade ie, di nage nurnur tano lulungo.

8 Pata be aie iat ikino lulungo, iesene iga hanawat mon ura hininaawas utano lulungo.

9 Ikanaia baak no lulungo tutuno nong na hanawat ukira tano ula hanuo ma ina hapalaine ira turadi bakut.

10 No Nianga ga kis kira ta ikin ra ula hanuo. Ma a tutuno be God ga hakisi no ula hanuo ma ie, iesene ira turadi balik ta ikin ra ula hanuo pa di gale nes kilam ie.

11 Iga hanawat tano nuno katano, iesene ira nuno matanabar pa di gale bala halala leh ie.

12 Sene be dong ing di ga bala halala leh ie, iga haut ise ter di be di nage natine

1:1 Jon 17:5; 1 Jon 1:1-2; Ninanaas 19:13 **1:3** 1 Korin 8:6; Kolose 1:16-17; Hibru 1:2 **1:4** Jon 5:26 **1:5** Jon 3:19 **1:6** Matiu 3:1; Luk 1:13-17,76 **1:9** Jon 8:12

God. Di iat kike ing di ga
nurnur tana.
13 Pai gale kaho di hoke
ra tinahuat ta ira turadi, be
ta ira sinisip gar na tunana
mon. Sene be pata. Di
tahuat leh tane God.

14 Ma no Nianga ga turadi
um, ma iga lon nalamin ta
mem. Ma mem ga nes no
nuno minamar, a minamar
gar na halhaaliena bulukasa
metuma tano Tamana. Ma
iga bukas ma ra harmar-
sai ma iga hapuasne bakut
bileng ira tutuno tane God.

15 Io, Jon ga hininaawas
palai utana ma ra dades
horek: "Ikin iou ga hin-
inawase mu utana. Iou
ga tangtange, 'A tutuno be
i hanawat menamur tagu
iesene i tamat iat tagu ki-
nong pa di gale kaho baak
iou, ma ikanaia iat.' "
16 Ma i bukas ter ma
ra harmarsai, kaie ige la
tamtabar haitne dait bakut
me.
17 Io, God ga ter ira harku-
rai uta dait tane Moses,
iesene iga ter no harmarsai
ma no palpalai ta ira tutuno
utana iat ukira ho dait tane
Jisas Krais.
18 Pata tikenong paile nes
baak God. Iesene God no
bulukasa ila kis pirep ter
iat no Tamana. Ma aie
iat igate hinawase hapalaine
dait utana.

Jon no ut na baptais ga harus be aie pata be no Mesaia.

(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Io, no hininaawas palai
tane Jon utane Jisas horek.
Ira tamat ta ira Iudeia kaia
Ierusalem, di ga tule ari pris
ma ari tano huno tane Lewi
ing di la harahut ta ira pina-
palim na lotu ukaia hone
Jon. Ma di ga me tiri ie be
a mangana turadi so ie.
20 Jon pai gale malok be na
balu di, iesene iga hinawase
hapalaine iat mon di, igom
tange be, "Pata be aiou no
Mesaia."
21 Di ga tiri habaling ie,
"Ma nesi tuno ugo? Ne Elaija
ugo?"

Jon ga balu di, "Pata, iou
pata be ne Elaija."

Di ga tiri habaling ie,
"Augo no tangetus?"

Iga balu habaling iat di ma
iga tange, "Pata."

22 Io, di ga tange tana,
"Kaia, nu hinawase um mem
be nesi tutuno iat ugo, waing
mem nage hinawase dong
ing di tule mem ukira. Nu
tange hohaam ura utam?"
23 Jon ga balu di ma ira
nianga tano tangetus Aisaia
horek:
"Aiou no ingana tikenong
i taato mekaia ra
katano bia,
'Gil hatakadosne no ngas
tano Watong ura nuno
hinanawat.' "
24-25 Io, ari Parisi ing di ga
tule, di ga tiri Jon horek: "Be

1:13 Jon 3:3-6; Pilipai 2:7; Jon 2:11; 1 Pita 1:23 **1:17** KBk 34:28; Rom 6:14 **1:18** KBk 33:20; Jon 6:46; 1 Timoti 6:16 **1:21** Lo 18:15,18; Matiu 11:14 **1:23** Ais 40:3

pata be no Mesaia ugo, ma
be pata be ne Elaija ugo ma
pata be no Tangetus ugo, u la
baptais ura biha?”
26 Ma ne Jon ga balu di be,
“Aiou la baptais mu ma ra
taho, iesene tikenong kanaia
nalamin ta mu, pa mu le nes
kilam ie.
27 Aie nong na hanawat
menamur tagu. Ma iou paile
haruat be ni lapus ira hino
ta ira pala lamas na kakine.”
*
28 Karek ra linge bakut ga
hanawat tano taman Betani,
tua tike palpal tano taho Ior-
idan, ing ne Jon git baptais
kaia.

Jisas aie nong na suge leise ira sasana ma ina baptais ma no Halhaaliena Tanuo.

29 Tano mes na bung um
be Jon ga nes leh Jisas ma iga
hananawat ukaia ho ie, iga
tange, “Mu nes baak! Ikin
no not no sipsip na hartabar
nong God ga tule ie ukira ura
kapkap leise ira sasana ta ira
turadi.
30 Ikinin mon no turadi
nong iou ga hininawase mu
utana. Aiou ga tange horek:
‘A tutuno be ikin ra turadi
i hanawat menamur tagu,
iesene i tamat iat tagu, ki-
nong pa di gale kaho baak
iou, ma ikanaia iat.’
31 Ma iou iat, iou pai gale
nunure be nesi ikinong na
hanawat. Ma sene be iou
hanawat iou baptais mu ma
ra taho be ni hapalaine mu
ira Israel utana.”
32 Io, Jon ga hinawas palai
ta di horek: “Aiou te nes no
Tanuo ga hanasur metuma
ra ula mawe hoke tike bun,
igom a kis tana.
33 Ma iou pai gale nes
kilam baak be aie iat mon
ikinong na hanawat. Iesene
God, nong ga tule iou ura
baptais ma ra taho, igate
tange ter tagu horek: ‘Nu
nes no Tanuo na hanasur
ma ina kis ta tike tunana.
Io, ikinong iat mon nong na
baptais ma no Halhaaliena
Tanuo.’ ”
34 Ma ne Jon ga tange, “Iou
te nes ter ie, kaie iou ge
hinawase mu be aie iat mon
no Natine God.”

Ari bulu na harausur tane Jon di ga nes kilam Jisas be aie no Mesaia.

35 Io, tano bung menamur
Jon ma airuo ta ira nuno
bulu na harausur duhat ga
tur baling ter kaia.
36 Ma be iga nes Jisas ga
hanana sakit, iga tange ta
dur, “Mur nes baak! Ikinen
no not no sipsip na hartabar
nong God ga tule ie!”
37 Be ira iruo bulu na
harausur dur ga hadade
hokike, dur ga mur leh Jisas.
38 Jisas ga talingane dur
ma kanaia dur ga murmur
hanane ie, io iga tiri dur,
“Mur sip ra so?”
Dur ga balu ie, dur gom
tange, “Rabai, u kiskis ha?”

1:27 Jon 1:15 * **1:27** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **1:29** Ais 53:6-7; 1 Pita 1:18-19 **1:30** Jon 1:15 **1:32** Matiu 3:16 **1:34** Matiu 3:17 **1:36** Jon 1:29

(Ma no pipilaina tane Rabai
be ‘tena harausur.’)
39 Io, Jisas ga tange ta
dur, “Mur hilo, mur nage
nes.” (Ma igate hutate be
na aihet na pana bung tuei
um ra matarahien.) Io, dur
ga saate leh Jisas, dur gom
a nes no katano iga kiskis
tana, duhat gom kis tano
matarahien bakut kaia.
40 Io, Andru no tesne Sai-
mon Pita, tikenong ta dur
kike ing dur ga hadade no
nianga tane Jon, kaie dur
gom mur leh Jisas.
41 A luaina linge, Andru ga
nes leh no tesne Saimon, iga
hinawase ie be, “Mir te silihe
leh no Mesaia.” (Ma be da
pukusane ie na haruat mon
be ‘Krais’.)
42 Io, iga lamus ter Saimon
tane Jisas.

Jisas ga nes ie ma iga tange
tana, “Augo ne Saimon no
natine tikenong di kilam ie
be Jon. Iesene da kilam ugo
be ne Kepas.” (Da pukusane
be ‘Pita’, ma no pipilaina be,
‘Hot’.)

Pilip ma ne Nataniel dur bileng, dur ga nes kilam Jisas be aie no Mesaia.

43 Io, tano mes na bung
menamur Jisas ga sip be na
hana utuma Galili. Be iga
nes leh Pilip iga tange tana,
“Mur iou.”
44 Ma ne Pilip nong me
Betsaida, no taman bileng
tane Andru ma ne Pita.
45 Pilip ga nes leh Nataniel,
igom a hinawase ie be,
“Mem te silihe leh no tu-
nana nong Moses ga pak-
pakat utana naramon ta ira
nianga na harkurai. Ma aie
iat bileng nong ira tangetus
di ga pakpakat utana. Aie
mon ne Jisas merasi Nasaret,
no natine Iosep.”
46 Ma ne Nataniel ga tange
balik tana, “Pata ta tahut
na linge pai nale hanawat
merasi Nasaret!”

Io, Pilip ga tange, “Hana u
ra, nuge nes.”
47 Ma be Jisas ga nes leh
Nataniel ma iga hananawat,
iga tange be, “A tutuno sakit,
ikinin tike turadi me Israel.
Paile nunure ra harabota.”
48 Nataniel ga tiri, “U
nunure habibihane iou?”

Jisas ga balu ie, ma iga
tange, “Be Pilip baak pai gale
tato ugo, iou nes ter ugo tua
ra hena no ina papus kaia.”
49 Io, Nataniel ga tange,
“Tena harausur, augo no Na-
tine God! Augo no king gar
tane Israel!”
50 Ma ne Jisas balik ga
tange tana, “U nurnur ki-
nong iou tange tam be iou
nes ter ugo ra hena no ina
papus. † Iesene nu nes
baak tari linge ing di tamat
ta ikin.”
51 Io, iga tange habaling
tana, “Hadado baak! Mu na
palai utagu. Na ngan hoke
be no mawe na tapapos ma
ira angelo tane God di na

1:40 Matiu 4:18-20 **1:42** Matiu 16:18 **1:45** Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23 **1:49** Matiu 14:33; 16:16; Mak 3:11 † **1:50** Jisas ga hapalaine ie hobi be igate huna nunure ie. **1:51** Stt 28:12

hananasur ter ta Nong a Tu-
radi ie ma di na hananahut
baling tana."

2

Jisas ga kios no taho ura wain.

1-2 Io, nong ga itul a
bung ma ie, tike lukaro
na pokomau di ga gil ie
kaia tano taman Kena tuma
Galili. No etnane Jisas bileng
ga hanawat, ma di ga pike
bileng Jisas ma ira nuno
bulu na harausur ura hinana
ukaia tano lukaro.
3 Ma be ira wain gate
pataam, no etnane Jisas ga
tange tana be, "Pata um adi
ta wain."
4 Ma ne Jisas ga tange balik
tana, "Waak u song leh iou.
No nugu pana bung paile
haruat baak."
5 No etnana ga tange um ta
ira tultule, "Mu na gil ing na
tange ta mu."
6 Io, a liman ma tike na
tamat na pala taho na hot
di ga tur ter kaia hutate.
Tiketike ta di i haruat be na
bukas ma ra liman ma tike
na sangahul tuk ra liman ma
ihet na sangahul na poona
kor na taho. Ma ira Iudeia di
git taptapir ta di haruat ma
ira nudi harkurai.
7 Ma ne Jisas ga tange ta
ira tultule, "Mu na kulpe ta
taho, mu na hahung karek ra
pala taho." Io kaie, di gom
kulpe hahung di.
8 Iga tange um ta di, "Mu
na gope leh tari, ma mu na
kap ukaia ta nong i balaure
no lukaro." Io, di ga gil hobi.
9-10 Ma nong ga balaure no
lukaro ga nam no taho ing
Jisas gate kios ter ura wain.
Ma pai gale palai be ira tul-
tule di ga kap ira wain meha,
iesene dong ing di ga gope
leh ira taho di ga nunure
ter. Io, ikinong ra turadi
nong ga balaure no lukaro
ga tato leh no tunana nong
ga ura tinolen, igom tange
tana, "A tintalen ta ira tu-
radi be, di na huna harpalau
ma ira tahut na wain. Ma
be ira wasire di te manga
mamo um, io, da kap hawat
um ing paile manga bilai,
dage palau di me. Iesene
augo, paule gil hobi. Kanaia
iat baak u bul kawase ter
ira tahut na wain tuk ter
kakarek u ura harpalau me."
11 Io, Jisas ga gil ikin ra
luaina dades na hakilang
kaia Kena ruma Galili. Kaie
igom hapuasne ira nuno mi-
namar, ma ira nuno bulu na
harausur di ga nurnur um
tana.

Jisas ga hinawas be aie iat ing na kios ise no tamat na hala na lotu.

12 Ma menamur ta ikin,
Jisas ga hanasur u Kape-
neam tikai ma no etnana,
ma ira tesne, ma ira nuno
bulu na harausur bileng. Di
ga kis ra bar bung kaia.
13 Ma igate hutate no
pana bung utano Nian na
Sinakit ta di ira Iudeia. Ma
ne Jisas ga hanahut utuma
Ierusalem.
14 Ma naramon tano tamat
na hala na lotu, iga nes tupas
ira turadi di ga suhsuhurane

2:4 Jon 7:30; 8:20 **2:12** Matiu 4:13 **2:13** KBk 12:1-27

ira bulumakau ma ira sipsip
ma ira mon. Ma tari bileng
di ga kis ter ta ira hator ura
kikios ira barbarat.
15 Io, Jisas ga kualang leh
tike dangdangat, igom bat
hasur leise ira bulumakau
ma ira sipsip bakut mekaia
tano tamat na hala na lotu.
Ma iga pulukane ira hator
ta dong ing di ga kikios ira
barbarat, kaie ira barbarat
gom tabureng harbasie.
16 Ma iga tange ta dong
ing di ga suhsuhurane ira
mon be, "Mu kap leise kike
ra linge mekira! Waak
mu pukusane no hala tane
Mama hoke tike hala na
kunkulaan!"
17 Io, ira nuno bulu na
harausur di ga lik leh ira
nianga tane God ing di
ga pakat, i tange horek:
"Mama, i manga mamahien
sakit no tingagu pane no num
hala."
18 Io, ira Iudeia di ga tiri
ie be, "A mangana dades
na hakilang so nu gil ura
hatutuno ta mem be i tale be
nu gil hobi?"
19 Jisas ga balu di, ma
iga tange, "Mu dure ikin ra
tamat na hala na lotu, ma ni
hatur habaling ie tano itul a
bung."
20 Io, ira Iudeia di ga tange
balik tana, "Di ga harbalaan
ura gilgil ikin ra hala na lotu
aihet sangahul ma liman ma
tike na tinohon. Ma augo
balik, nu hatur ie aitul a
bung mon?"
21 Iesene utano tamaine
mon, ikinong ga iangianga
harharuat ma ie uta ikino
hala na lotu.
22 Ma be iga tut hut baling
sukun ra minat, ira nuno
bulu na harausur di ga lik
leh ing igate tange. Io, di
ga nurnur ta ikin ra nianga
tane God ma ta kike ra ni-
anga bileng Jisas gate tange
ter.

Jisas ga palai ta ira kudu-
lena nilon gar na turadi.

23 Ma be Jisas ga kis ter
tuma Ierusalem tano Nian
na Sinakit, a haleng na
matanabar di ga nurnur
tana kinong di ga nes ie be
iga gil ira dades na hakilang.
24 Iesene Jisas pai gale nur-
nur ta di be di na gil ta tahut
tana kinong iga nunure ter
iat ira nudi kudulena nilon.
25 Pai gale supi ter ta nong
be na hinawase ie uta ira
nudi kudulena nilon kinong
aie iat ga nunure ter ruma
naramon ta ira turadi.

3

Nesi nong i nurnur tane
Jisas i kap no sigar kinakaho
tano Tanuo ma i hatur
kawase no nilon hathatikai.

1 Io, ma tike tamat ta
di ira Iudeia, no hinsana
ne Nikodimas, aie bileng
tikenong ta di ra Parisi.
2 Iga hanawat ter tane
Jisas ra bung, igom tange
tana, "Tena harausur, mem
nunure be augo tike tena
harausur metuma hone God,
kinong pata ta tikenong pai

2:17 Sam 69:9 **2:19** Matiu 26:61; 27:40 **2:21** 1 Korin 6:19 **2:22** Luk 24:6-8; Jon 12:16 **2:23** Jon 7:31 **3:1** Jon 7:50; 19:39

gorle petlaar kike ra hakilang u gilgil, be God paile kis tikai ter ma ie."

3 Io, Jisas ga tange tana, "Hadado baak! Be tikenong pa di gale kaho habaling ie, pai nale nes no kingdom tane God."

4 Nikodimas ga tiri ie be, "Ma da kaho bibihane tike tunana be ite nongtamat? Paile tale tutuno iat be na lala baling tano tingana no etnana, dage kaho ie."

5 Io, Jisas ga balu ie, igom tange, "Hadado baak! Be tikenong pa dile kaho ie tano taho ma tano Tanuo bileng, paile tale be na salo tano kingdom tane God.

6 Ira turadi di la kaho turadi iat. Ma no Tanuo ila kaho tanuo iat.

7 Waak u karup ing be e tange tam be da kaho habaling at mu.

8 No dadaip i pupuh murmur no nuno sinisip. Ma u hadade no ingana ma paule nunure be i hana meha, ma i hanana uha. Di bileng hobi ing no Tanuo i kaho di."

9 Ma ne Nikodimas ga tiri ie, "Na ngan hobibiha ikin?"

10 Io, Jisas ga balu ie be, "Augo tike tamat na tena harausur me Israel! Hohaam be paule palai ta kike ra linge?

11 Hadado baak! Mem la tangtange ing mem nunure ter. Ma mem la hininaawas ta ing mem gate nes. Iesene pa mu lale kapkap usurane leh ira numem hininaawas.

12 Aiou te hinawase mu uta ira linge mekira napu ma pa mu gale nurnur. Be ing iga tutuno, hohaam tuno iat be mu na nurnur, be ni hinawase mu uta ira linge metuma ra mawe?

13 Io, pata tikenong pai gale hana utuma ra mawe, iesene aie sene mon Nong a Turadi ie nong ga hanasur metuma ra mawe.

14-15 Tuma ra katano bia, Moses ga hatur haut no palimpuo na si ma no dahe. Hoke iat mon bileng Nong a Turadi ie da hatur haut bileng ie hobi, waing di bakut ing di nurnur tana, di na hatur kawase no nilon hathatikai.

16 "Io, God ga manga sip ikin ra ula hanuo horek, be iga ter leise no nuno halhaaliena Bulukasa, be nesi i nurnur tana pai nale hiruo iesene na hatur kawase no nilon hathatikai.

17 Ma ne God pai gale tule no Natine ukira ta kin ra ula hanuo be na kure dait, iesene iga tule ie be na halon dait.

18 Io, nong i nurnur tana pai nale tur ra harkurai. Ma nong paile nurnur tana, no harkurai te karet ter ie kinong pai gale nurnur tano halhaaliena Bulukasa tane God.

19 Ma no burwana God na kure hagae ikin ra ula hanuo i hokarek: no Lulungo te hanawat ukira tano

---

3:3 Matiu 18:3; 1 Pita 1:23 **3:6** Jon 1:13 **3:14-15** Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32 **3:14-15** Jon 20:31 **3:16** Jon 3:36; 10:28; Rom 5:8; 8:32; 1 Jon 4:9-10 **3:17** Luk 19:10 **3:18** Jon 5:24 **3:19** Jon 1:5,9; 8:12

ula hanuo iesene ira turadi
di manga sip no kadado, ma
no nuno madares pata, ki-
nong ira nudi tintalen i sana.
20 Ma nesi nong ila gilgil
ra sana, ina malentakuane
no madares. Io, pai nale
hanawat ter tano madares
kinong i nahula kis puasa ira
nuno tintalen.
21 Ma nesi nong ila lolon
mur ira tutuno tane God ina
hanawat ter tano madares
waing na palai be aso ing ila
gilgil ite hanawat metuma
hone God."

Jisas i tamat ta dait bakut ma aie no nilon hathatikai ta dong ing di nurnur tana.

22 Io, namur ta kike, Jisas
ma ira nuno bulu na ha-
rausur di ga hana leh utuma
ra katano Iudeia. Iga kis kaia
ari bung tikai ma di, ma iga
gilgil baptais ta ira ari turadi.
23 Ma ne Jon bileng ga
gilgil baptais kaia ra taman
Ainon hutate Salim kinong
a mon tamat na taho kaia.
Ma ira matanabar di git
hananawat be na baptais di.
24 (Ma kakarek ra linge ga
hanawat menalalie be pa di
gale bul baak Jon tano hala
na harpadano.)
25 Ma ari ta ira bulu na
harausur tane Jon no ut na
baptais di ga hargor ma tike
Iudeia. No nudi harkurai
be di na taptapir, kaie pa di
nale sana tano ninaas tane
God. Ma di ga hargor pane
ikin ra tintalen.
26 Io, di ga hana tupas ne
Jon, di gom tange tana be,
"Tena harausur, mem ura
hininawase ugo tano turadi
nong ga tur tikai ter ma
ugo tua tano mes na palpal
a taho Ioridan. Aie mon
nong u ga hinawase mem
utana. Io, kakarek kanaia i
gilgil baptais ma ra haleng di
hananawat ter tana."
27 Ma ne Jon ga tange ta
di, "Pata tikenong pai nale
gil tike pinapalim ing be God
paile ter ie tana.
28 Mu iat, mu haruat ura
hatutuno ter ing iou ga tange
horek: 'Aiou pata be no
Mesaia. Iesene God ga tule
hanalalie mon iou tana.'
29 Ma horek. No tunana
nong i ura tinolen, a nuno
iat no bulahine nong i ura
tinolen. Iesene no harwis ta
ikino tunana, i tur hinadado
ter utana. Ma ina manga
laro be na hadade no in-
gana no tunana nong na tola.
Ma no nugu gungunuama te
hanawat hobi, ma ite bukas
ter kakarek.
30 I tahut be aie iat na tam-
tamat, ma iou ni hansiksik.
31 "Nong i hanasur me-
tuma ra mawe i tamat ta
ira turadi. Ma nong mekira
napu ra pu, a gar na pu
iat ie, ma ila iangianga iat
ta ira linge mekira napu ra
pu. Iesene i tutuno, nong i
hanasur metuma ra mawe i
tamat ta ira mes bakut.
32 I hininaawas ta ing igate
nes ma ing igate hadade,
iesene pata tikenong paile
kap usurane ira nuno hini-
naawas.
33 Ma nong i kap usurane
ira nuno hininaawas, i hatu-
tuno be ira nianga tane God

3:22 Jon 4:1-2 **3:28** Jon 1:20; Matiu 11:10 **3:31** Jon 8:23 **3:32** Jon 3:11

i tutuno.
34 I tutuno hokakarek ki-
nong nong God ga tule hasur
ie i tangtange ira nianga tane
God. Ma i tange hobi kinong
God ga ter bakut iat no Hal-
haaliena Tanuo ter tana.
35 Mama i manga sip no
Natine, kaie igom bul ie
be na harkurai ta ira linge
bakut.
36 Nesi nong i nurnur tano
Natine na hatur kawase no
nilon hathatikai. Sene be
nesi na ul ba ter tana pai
nale nes ikino nilon, iesene
ina kis naramon tano ha-
rangungut tane God."

4

Jisas ga hapalaine no haine me Samaria utano lotu tutuno.

1 Io, ira Parisi di ga hadade
be Jisas gate lamlamus
haleng ma iga baptais ra
haleng na bulu na harausur
ta ing tane Jon.
2 (Iesene paile tutuno be
Jisas ga baptais tari. Iesene
ira nuno bulu na harausur
sene mon kaie, di ga gilgil
baptais.)
3 Be Jisas ga nunure ing
di ga tangtange, iga hana
sukun no katano Iudeia, ma
iga baling utuma Galili.
4 Ma no ngas nong iga
murmur ie, ga kutus no
katano Samaria.
5 Io, iga hanawat ter
tike taman, di kilam ie
be Sikaar, naramon tano
katano Samaria. Ma ikino
taman ila hutate ter tano
katano pu Iakop ga hatinane
no natine ne Iosep ma ie.
6 Ma no lulur na taho nong
Iakop ga kil ie ila kis ter
kaia. Ma be igate hutate ra
tingana kasasa, Jisas ga me
kis ter kaia tano gagene no
lulur kinong iga ubal ie no
ngas.
7 Ma tike haine me
Samaria ga hanawat ura
kulpa taho. Ma ne Jisas ga
tange tana be, "Iou sip be
nu hamamo iou ta taho."
8 (Io, dong ra nuno bulu na
harausur di gate hana leh
ukaia tano taman ura kul
nian.)
9 No haine me Samaria ga
tange balik tana, "Augo tike
Iudeia, ma iou, a Samaria
iou. Ma ura biha u saring
iou ura gena taho?" (Io, iga
tange hobi kinong ira Iudeia
pa dile harbalaan ter ma ira
Samaria.)
10 Io, Jisas ga balu ie, igom
tange, "Be u gate nunure ter
no hartabar tane God, ma
nesi bileng iou ing iou saring
ugo ura gena taho, io, u gor
saring iou ta taho, ma iou
gor ter no taho a lilona ie
tam."
11 No haine ga tange tana
be, "Awei ra tunana, pata
tike linge be nu kulupo ma
ie kinong no lulur i mangana
hanasur. Nu kap ikino lilona
taho meha?
12 U lik be u tamat tano
hintubu mem Iakop? Aie iat
nong ga ter ikin ra lulur na
taho ta mem. Ma aie bileng

3:35 Matiu 11:27; Jon 5:20 **3:36** Jon 3:16-18; 1 Jon 5:12 **4:1** Jon 3:22 **4:5** Stt 33:19; Jos 24:32 **4:9** Esr 4:1-5 **4:10** Jon 7:37-38; Ninanaas 21:6 **4:12** Jon 8:53

ga mamo kira, ira natine, ma
ira nuno huna bulumakau
ma ira sipsip bileng."
13 Ma ne Jisas ga balu ie be,
"Dong bakut ing di mamo ta
ikin ra taho, di na sip maru
baling.
14 Iesene be nesi nong
na mamo tano taho iou ni
hamamo ie ma ie, pai nale
sip maru tuno iat, kinong no
taho iou ni ter tana na ngan
hora puat naramon tana.
Ma ina pupuat hut, kaie in-
age ter no nilon hathatikai
tana."
15 No haine ga tange
tana, "Awei, iou sip be nu
hamamo iou ma ikinong ra
taho, kaie iou pa nigele sip
maru baling ma iou pa nige
la hananawat baling ukira
ura kunulupo."
16 Io, Jisas ga tange tana,
"Nu hana, ma nu lamus
leh no num tunana, ma nu
lamus ie ukira."
17 No haine ga tange tana,
"Pata nugu ta tunana."
Ma ne Jisas ga tange tana,
"U te tange ra tutuno ing
u tange be pata num ta tu-
nana.
18 Urah, a liman na tunana
u gate tole ter, ma nong um
u kiskis ma ie kakarek, pata
be num tunana tutuno ie. Io,
paule harakale ta ikin."
19 Io, no haine ga tange
tana, "Awei, iou nes be a
tangetus ugo.
20 Io, karek iou ura tirtiri
ugo tike linge. Ira hintubu
mem di ga lotu tupas God
ta ikunuma ra uladih. Sene
be mu ira Iudeia mu la tang-
tange be da lotu tupas God
tuma sene mon Ierusalem.
Ma augo, u lik hohaam?"
21 Ma ne Jisas ga tange
tana be, "Awei ra haine, nu
nurnur tagu. A pana bung
te hananawat be ira matan-
abar pa di nale lotu tupas
Mama tuma ta ikunuma ra
uladih ma pata bileng tuma
Ierusalem.
22 Mu ira Samaria pa mu
le nunure nong mu la lolotu
tupas ie. Iesene mem ira
Iudeia, mem nunure ter
nong mem la lolotu tupas
ie, kinong no haralon tane
God i hanawat mekaia ta ira
Iudeia.
23 No pana bung te
hananawat, ma kakarek
bileng ite hanawat um be
dong ing di na lotu tupas
God ma ra tutuno, di na lotu
hokarek. Di na lotu tupas
Mama ta ira tanua di ma
ra tutuno. Io, ma ikin ra
mangana lotu, Mama i sip
be da lotu tupas ie hobi.
24 God aie a tanuo, ma
dong ing di na lotu tupas ie,
di na lotu sene mon ta ira
tanua di ma ra tutuno."
25 No haine ga tange tana,
"Aiou nunure be no Mesaia,
aie nong di kilam ie be Krais,
na hanawat. Ma be na
hanawat, na hapalaine ira
linge bakut ta mem."
26 Io, Jisas ga tange balik
tana, "Aiou iat mon ie."

*Jisas ga hamanis tike ha-
pupuo utano matmatuko na
lalong be i haruat ma ira*

4:14 Jon 6:35 **4:20** Lo 12:5-14; Sam 122:1-5 **4:22** 2Kng 17:29-41; Ais 2:3; Rom 9:4-5 **4:24** 2 Korin 3:17; Rom 12:1; Pilipai 3:3 **4:26** Mak 14:61-62

haleng na matanabar ing di taguro ura haatur kawase no nilon hathatikai.

27 Kaie iat mon, ira nuno bulu na harausur di ga baling, di ga karup be Jisas dur ga wowor ma tike haine. Iesene pata tikenong ta di pai gale tiri ie be iga wowor ma ikino haine urah, ma ra so dur ga tangtange.

28-29 Io, no haine ga waak kapis ter no nuno pala taho, io, iga tapukus baling utano nuno taman, igom a tange ta ira matanabar be, "Mu hilo, mu nage nes tike tunana nong te hinawase iou ta ira linge iou gate gil. Ikinin dak no Mesaia?"

30 Io, di ga hana leh mekaia na taman, di gom hana ukaia ho ie.

31 Be ira matanabar kanaia baak na ngas, ira bulu na harausur di ga tiri ie, di ga tange tana, "Tena harausur, mem sip be nu ian."

32 Ma iga tange ta di, "Agu mon nian kanaia ing pa mu le nunure."

33 Ma ira nuno bulu na harausur di ga tangtange harbasiane ta di be, "Taitus tikenong dak te kap hawat ana ta nian?"

34 Io, Jisas ga tange ta di, "No agu nian, aie be ni gil haruatne ira sinisip tano nong ga tule iou ma ni hapatam bileng ing iga tule iou be ni gil.

35 Be mu la sooso ira numu lalong, mu la tangtange be a ihet na teka baak ura kinkilaan. Iesene iou tange ta mu, be mu na nes baak ira lalong. Ite mader bakut um ira papana ura kinkilaan.

36 Kakarek iat mon, no nong i kiikil, i hatur kawase ira puspusno ira nuno mangason ma i bulbul hulungan ira nian utano nilon hathatikai. Ma i ngan hobi waing nong i soso ma nong bileng i kikil, dur na laro tikai.

37 Io, i tale be na tutuno be tikenong na soso ma tike mes na kikil. Na tutuno horek.

38 Iou te tule mu be mu na kil ing pa mu gale so. Ira mes di ga gil no dades na pinapalim ma mu te kap leh um ira puspusno ira nudi mangason."

A haleng na Samaria di ga nurnur tane Jisas.

39 Ma a haleng ta ira Samaria mekaia ta ikino taman, di ga nurnur tane Jisas kinong no haine gate hinawas utana horek: "Ite hinawase iou ta ira linge ing iou gate gil."

40 Io, be ira Samaria di ga hana tupas Jisas, di ga saring ie be na kis kaia ho di, ma iga kis tikai ma di airuo bung.

41 Ma be di ga hadade no nuno hininaawas, a haleng baling di ga nurnur tana.

42 Ma di ga tange tano haine be, "Mem paile nurnur tana ta ira num hininaawas mon. Pata. Mem nurnur kinong mem iat, mem te hadade ie, ma ite

4:34 Jon 6:38 **4:35** Luk 10:2 **4:42** 1 Jon 4:14

palai ta mem be ikin ra tu-
radi, aie iat no Ut na Haralon
utano ula hanuo."

Jisas ga halangalanga tike
bulu i hutate be na mat.

43 Ma be Jisas gate kis kaia
airuo bung, iga hana leh
utuma Galili.
44 (Io, Jisas ga hinawas ra
tutuno be tike tangetus, pa
dale ru ie tano nuno katano
tutuno iat.)
45 Ma be iga hanawat tuma
Galili, ira matanabar mekaia
di ga laro leh tana kinong
di gate nes ira linge igate gil
tuma Ierusalem tano Nian
na Sinakit. Urah, di bileng,
di ga hana ukaia.
46 Mekaia iga hana baling
utuma Kena, tike taman ta
ikino katano Galili, ing baak
ga pukusane ira taho, igom
wain kaia. Ma tike tamat
na turadi ta ira harkurai, no
natine ga maset rasi Kape-
neam.
47 Ma be iga hadade be
Jisas gate hanawat tuma
Galili metuma Iudeia, iga
hana ukaia ho ie, iga saring
ie be na hana inage halan-
galanga no natine nong ga
hutate be na mat.
48 Ma ne Jisas balik ga
tange tana, "Ing be pa mu
nale nes ira dades na haki-
lang ma ira tamat na gingi-
laan na kinarup pa mu nale
nurnur iat."
49 Io, no tamat ta ira
harkurai ga tange tane Jisas
be, "Awei ra watong, hilo!
Der go hanasur utusu. No
natigu nahula mat."
50 Jisas ga tange tana,
"Kaie. Nu hana. No natim
te langalanga."
No tunana ga nurnur ta ira
nianga Jisas ga tange, igom
hana leh.
51 Be iga hanana baak
na ngas, iga harsomane ira
nuno tultule, di ga hinawase
ie be no natine te lan-
galanga.
52 Ma iga tiri di be a pana
bung so ing no natine ga
langalanga. Io, di ga balu
ie be, "Nabung, menamur
dahine tano tingana kasasa,
kaie no mamahien i pataam
sukun ie."
53 Ma no tamana ga
nunure kilam be ikino pana
bung tuno iat be Jisas ga
tange ter tana be no natine
te langalanga. Io, aie ma
dong di la kiskis tikai ma
ie, di ga nurnur.
54 Ma ikin no airuo na
dades na hakilang ing Jisas
ga gil ie tuma Galili be igate
hana talur ter Iudeia.

5

Jisas ga halangalanga tike
pengpeng ing iga noh ter tano
gagene no pup Betesda.

1 Namur ta ikin, Jisas ga
hanahut utuma Ierusalem
tike lukaro nudi ira Iudeia.
2 Ma kaia Ierusalem,
hutate tano matanangas lala
ta ira sipsip, tike pup na
taho kanaia, ma a liman
na palpalih ga tur luhutane
ie. Ma ira Iudeia di la
kilkilam ikinong ra katano
be Betesda.

4:44 Matiu 13:57 **4:45** Jon 2:23 **4:46** Jon 2:1-11 **4:47** Matiu 8:5-6 **4:48** Jon 2:18; 1 Korin 1:22 **4:50** Matiu 8:13 **4:54** Jon 2:11

3 Ma ra haleng na ina minaset di git nohnoh kaia. Ma
nalamin ta di ari pulo, ari
pengpeng, ma di ing i mat ira
tamtaba di.
4 *
5 Ma tike tunana nalamin
ta di igabe maset ra aitul a
sangahul ma liman ma itul
na tinohon.
6 Ma be Jisas ga nes ter
ie be iga noh ter kaia, iga
nunure be baak iat um igabe
ngan hobi, kaie igom tange
tana, "U sip be nu langalanga?"
7 Ma no ina minaset ga
balu ie, "Awei ra watong,
pata tike turadi be na bul
halala iou ta ikin ra pup
be ing no taho te lawalawe.
Be ing iou la walar be ni
hanasur, ari mes balik di la
te hanasur nalalie tagu."
8 Io, Jisas ga tange tana,
"Taman tut! Nu kap leh no
num kunuban, ma nu hana."
9 Kaie iat mon no tunana
ga langalanga. Io, iga kap
leh no kunuban tana, igom
hana leh.
Ma ikino bung be ikin ra
linge ga hanawat ter tana, a
Bung na Sinangeh ie.
10 Io kaie, ira Iudeia di ga
tange tano turadi nong gate
langalanga horek: "A Bung
na Sinangeh katiak. Paile
takados ta ira nudait harkurai be u kapkap hanane ira
num kunuban."
11 Sene iga balu di be,
"No tunana nong ga halangalanga iou iga tange
hobi tagu be ni kap leh no
kunuban tagu ma ni hana."
12 Ma di ga tiri be, "Nesi
ikinong ra turadi i tange
tam be nu kap leh no num
kunuban, ma nu hana?"
13 Iesene no tunana nong
gate langalanga pai gale hanunure be nesi ie, kinong
Jisas gate hana kumaan leh
iat mon nalamin ta ira tamat
na matanabar kaia ta ikino
katano.
14 Io, menamur baling,
Jisas ga hana tupas ie naramon tano tamat na hala na
lotu, igom tange tana, "Nes
baak! U te langalanga um.
Karek um pa nule gil habaling ta sasana, nuhula kot leh
um ta linge ing na manga
hagae ugo."
15 Ma no turadi ga hana
leh, ma iga hinawase ira
Iudeia be Jisas mon kaie iga
halangalanga ie.

Jisas git gilgil sene mon ing no nuno Mama ila gilgil.

16 Io, ira Iudeia di ga haburuana ura hatut purpuruan
ter tane Jisas kinong iga haralon ra Bung na Sinangeh.
17 Ma ne Jisas ga tange ta
di, "No Tamagu la papalim
hait, ma iou bileng, iou papapalim."

* **5:4** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus **4** i tange horek: Ma di git kiskis kawase no taho be na lawalawe, kinong ari pana tike angelo tano Watong git hanasur ter tano pup, git me hamagile no taho. Ma be nesi tike ina minaset i huna karwas lala ter tano taho be ing ite lawalawe, io, no nuno minaset na pataam. **5:8** Matiu 9:6 **5:10** Neh 13:19; Jer 17:21 **5:18** Matiu 26:4; Jon 7:1; 10:30

18 Io kaie, be Jisas ga tange
hokarek, ira Iudeia ing di ga
walwalar be di na ubu bing
ie, di ga manga mamahien
be di na ubu bing ie ki-
nong di ga lik be iga lake
ira harkurai tano Bung na
Sinangeh. Ma pata be iki-
nong sene. Iga tange bileng
be a Tamana tutuno ne God.
Ma ta ikino ngas iat mon, iga
gil habaling ie be dur haruat
ma ne God.

19 Io, Jisas ga tange balik ta
di horek: "Aiou tange ra tu-
tuno ta mu, no Natine paile
haruat be na gil tike linge
tano nuno lilik iat. Pata. I
petlaar sene mon be na gil
ing i nes no Tamana i gilgil,
kinong aso ing no Tamana i
gil, no Natine bileng na gil
hobi.

20 Io, no Tamana i manga
sip no Natine, ma i hamanis
ira linge bakut tana ing i gil.
Na hamanis bileng tari linge
tana ing i tamat ta kakarek
waing mu nage karup, mu
nage urur.

21 Hokakarek iat mon no
Tamana i hatut ira minat ma
i halon di, io, hobi iat mon
tano Natine. Nesi tikenong
no Natine i sip be na ter lon
tana, na halon ie.

22-23 Ma no Tamana paile
kure ta tikenong. Iesene
igate ter leise ira harkurai
bakut tano Natine, waing ira
turadi bakut di na ru no Na-
tine hoke di ru no Tamana.
Io, nesi tikenong paile ru no
Natine, pai nale ru bileng
no Tamana nong ga tule ie
ukira.

24 "Mu hadado baak! Be
nesi tikenong i hadade ira
nugu nianga ma i nurnur ta
nong ga tule iou ukira, io, ite
kap no nilon hathatikai. Ma
pai nale tur tano harkurai.
Iesene ite sakit no minat ma
ite hana ter um tano nilon.

25 Mu hadado baak! No
pana bung i hananawat, ma
kakarek bileng ite hanawat
um, be ira minat di na
hadade no ingana no Natine
God. Ma dong ing di hadade,
di na lon.

26 Hoke iat mon no
Tamana no burwana no
nilon, kaie igom ter no dades
tano Natine be aie bileng no
burwana tano nilon.

27 Ma no Tamana te ter
no dades tana ura harkurai,
kinong no Natine Nong a
Turadi ie.

28-29 "Waak mu karup ta
kakarek. No pana bung
i hananawat be ira minat
bakut di na hadade no in-
gana, ma di na taman tut
sukun ira midi. Dong ing di
git gilgil ra tahut, di na tut
hut tupas ra nilon. Iesene
dong ing di git gilgil ra
sasana, di na tut hut, ma di
na tur ra harkurai.

30 Aiou paile tale be ni gil
tike linge tano nugu lilik iat.
Pata. Iou gil ira harkurai
hoke iou hadade tano Tam-
agu. Ma no nugu ngas na
harkurai i takados kinong
iou pai lale gilgil utano nugu
sinisip. Iesene iou la gilgil

5:19 Jon 5:30 **5:22-23** Jon 5:27; Apostolo 10:42 **5:22-23** Pilipai 2:10-11; 1 Jon 2:23 **5:24** Jon 3:15-18 **5:28-29** Dan 12:2; Matiu 16:27; Apostolo 24:15 **5:30** Jon 5:19; 6:38

utano sinisip iat ta nong ga
tule iou ukira.

Jisas ga mon ari dades
na hininaawas tano tutuno
utana iat.

31 "Be iou hininaawas tano
tutuno utagu iat, no nugu
hininaawas paile tur dades.
32 Tike mes kanaia iat
i hininaawas tano tutuno
utagu ma iou nunure be i tur
dades no nuno hininaawas.
33 "Ma mu iat, mu ga tula
nianga ukaia hone Jon no
ut na baptais ura nunure
mekaia ho ie. Ma ne Jon ga
hinawas tano tutuno utagu.
34 Iou paile tange kakarek
kinong be iou supi ter ira
hininaawas nuno tike turadi.
Iesene iou tange hobi be mu
nage hatur kawase no nilon
tutuno.
35 Jon ga haruat ma ra
lulungo nong ga lulungo ura
harapalai. Ma a da subana
pana bung mon mu ga laro
leh utano nuno nianga na
harapalai.
36 "Iesene iou hatur
kawase ra hininaawas
tano tutuno ura utagu iat,
nong i manga tamat tano
hininaawas mekaia hone
Jon. Ma aie horek. No
Tamagu ga ter ra pinapalim
tagu be ni hapatam. Ma
kakarek iou gilgil. Ma karek
iat ira pinapalim iou gilgil i
hinawas tano tutuno utagu
be no Tamagu ga tule iou
ukira.
37 Ma no Tamagu iat nong
ga tule iou ukira, igate hi-
nawas tano tutuno utagu. Pa
mu le hadade iat baak no
ingana, ma pa mu le nes
baak ie be aie hobibiha.
38 Ma no nuno nianga
paile kis ter ta mu kinong pa
mu le nurnur tagu, ma aie
iat nong ga tule iou ukira.
39 Mu la harausur ta ira
nianga tane God ing di ga
pakat, kinong mu lik be kike
ra pakpakat na ter no nilon
hathatikai ta mu. Nes baak!
Kike iat mon ing di hinawas
tano tutuno utagu!
40 Sene be pa mu le sip be
mu na hana tupas iou kaie
mu nage kap no lon.
41 "Iou paile haut be ira
turadi mon di na let iou.
Pata ta linge.
42 Iesene ta kakarek iou
te tange hobi, iou te tange
kinong iou nunure be a man-
gana turadi so mu. Iou
nunure be no sinisip utane
God paile kis ta ira numu
nilon.
43 Iou te hanawat kinong
no Tamagu ga tule iou ukira.
Ma pa mu le bala leh iou. Be
tike mes balik na hanawat
bia mon, mu na bala leh ie.
44 Pa mu le tale be mu na
nurnur tagu kinong mu haut
iat ura letlet harbasiane mu,
ma pa mu le nuang leh no
pirpirlet metuma hone God.
45 "Waak mu lik be iou
kaie, ni kilam mu be a mon
sasana ta mu kaia ra mat-
mataan tane Mama. Pata.
Nong na tung mu, ne Moses.
Aie mon nong mu hatur ira
numu nurnur tana.
46 Ma be mu gor nurnur
tane Moses, mu gorte nur-
nur bileng tagu, kinong iga

5:36 Jon 3:2; 14:11 **5:37** Matiu 3:17; Jon 5:32; 8:18 **5:39** Luk 24:27 **5:46** Apostolo 3:22

pakpakat utagu.
47 Iesene paile tale be mu
na nurnur ta ing iou tange,
kinong pa mu le nurnur ta
ing iga pakat.”

6

Jisas ga tabar ira liman na arip.
(Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Io, menamur ta kakarek,
Jisas ga hana kutus no
taho kis Galili, nong di
kilam bileng ie be taho kis
Taiberias.
2 Ma a tamat na matan-
abar sakit di ga mur ie ki-
nong di gate nes ira nuno
dades na hakilang ing iga
gilgil ura haalon ira ina mi-
naset.
3 Io, Jisas ga hanahut
utuma ra gagena uladih,
gom kis kaia, di ma ira nuno
bulu na harausur.
4 Ma no pana bung tano
Nian na Sinakit gar na
Iudeia gate hutate.
5 Ma be Jisas ga nanaas
hut, iga nes ra tamat na
matanabar, di ga hananawat
tupas ie, igom tange tane
Pilip, “Dait na kul beret ha,
ikin ra matanabar di nage
en?”
6 Iga tiri hokike ura
walwalar Pilip kinong igate
nunure ter ing na gil hobi.
7 Pilip ga balu ie be, “Airuo
maar na barbarat pai nale
haruat be da kul beret me,
kaie di bakut tiketike di nage
en ta dahine!”
8-9 Ma tike mes na bulu
na harausur, ne Andru, no
tesne Saimon Pita, ga tange,
“Tike bulu karek i kapkap
hanane ra liman na not no
beret di gil ma ra bali, ma
airuo not no aen bileng. Ma
ina haruat hobibiha ma ikin
ra tamat na matanabar?”
10 Io, Jisas ga tange, “Mu
tange ta ira matanabar be di
na kis.” Ma ra bilai na pito ta
ikino katano ma ira matan-
abar di ga kis napu. Ma no
winawas ta ira tunana sene
mon ga haruat ma ra liman
na arip.
11 Io, Jisas ga kap leh
ira beret, igom tanga tahut
utuma hone God, iga pidik,
di gom palau ira matanabar
me, haruat at ta ira nudi
sinisip. Ma iga gil bileng
hobi ma ira aen.
12 Ma be di gate ian hahos,
Jisas ga tange ta ira nuno
bulu na harausur, “Mu na
kap hulungan ira subanaa
di. Waak di hasurum bia ira
petna.”
13 Io, di ga kap hulungan
ira sumsubana ta ira liman
na beret ing ira matanabar
di ga en subaan. Ma di ga
sang hahung ra sangahul ma
iruo na kalot me.
14 Ma be ira matanabar
di ga nes ikin ra dades na
hakilang Jisas ga gil ie, di ga
tange be, “Tutuno sakit, ikin
ra tunana, aie no tangetus
nong na hanawat ukira tano
ula hanuo.”
15 Ma ne Jisas ga nunure
kilam be di gate hutate ura
hinanawat ura hahait ie be
na king. Io, iga hana
sene leh sukun di utuma ra
uladih.

6:15 Jon 18:36

Jisas ga hana nalu tano ula tes.
(Matiu 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Ma be igate mat-
matarahien, ira nuno bulu
na harausur di ga hanasur
utusu tano taho kis.
17 Di ga kawas tike mon
kaia, di gom hanana kutus
no taho kis utuma Kape-
neam. Igate bung um ma ne
Jisas iat baak panim kaia ho
di.
18 Karek um, no dades na
dadaip gate pupuh ma no
taho gate lagures.
19 Ma be di gate haluso ra
liman ma tike be a liman ma
iruo na kilomita, di ga nes
leh Jisas ga hananawat nalu
tano ula tes ukaia tano mon.
Ma di ga manga burut.
20 Iesene Jisas ga tange ta
di, "Aiou mon, waak mu
burut."
21 Ma be igate tange ter
hobi, di ga sip be na kawas
tano mon. Ma kaie iat mon,
no mon ga sapa na waseser
ho di ga hanana ukaia.

Jisas aie no beret na nilon hathatikai.

22 Io, ma tano bung mena-
mur, no tamat na matanabar
ing di ga kis ter tano mes na
palpal tano taho kis, di ga
lik kawase be tikenong sene
no mon ga kis ter baak kaia.
Ma di ga nunure be ira nuno
bulu na harausur di ga hana
leh, ma ne Jisas pai gale tikai
ma di.
23 Ma ari mes na mon
merasi tano taman Taiberias
di ga sapa hutate tano
katano ira matanabar di ga
en ira beret namur ta ing
Jisas gate tanga tahut ter
urie.
24 Ma be ira matanabar
di ga nanaas ter be Jisas
panim, ma ira nuno bulu na
harausur bileng, di ga kawas
ta ira mon, di ga mur utuma
Kapeneam ura ninaas tana.
25 Ma be ira matanabar di
ga nes tupas Jisas tuma tike
palpal tano taho kis, di ga
tange tana, "Tena harausur,
hunangesa u hana ukira?"
26 Io, Jisas ga balu di be,
"Mu hadado baak! Mu
naanaas tagu kinong mu ga
en ira beret ma mu ga hahos
ine. Iesene pa mu le naanaas
tagu kinong be mu te nes
kilam ira dades na hakilang
iou gil.
27 Waak mu papalim utano
nian nong na sana. Iesene
i tahut be mu na papalim
utano nian nong na kis ter
iat ma ina ter no nilon
hathatikai. Nong a Turadi ie
na tabar mu ma ikin at ra
nian, kinong God no Tamana
te hamanis be i haut ter ta
ing i gilgil."
28 Io, di ga tiri Jisas, "Mem
na gil ra so, kaie mem nage
palim ira pinapalim God i sip
ie?"
29 Ma ne Jisas ga balu di
be, "No pinapalim nong God
i sip be mu na gil ie horek.
Mu na nurnur ta nong God
gate tule ie ukira."
30 Io, di ga tiri ie, "A man-
gana dades na hakilang so
nu gil, mem nage nes, kaie

6:27 Jon 6:48-58 **6:29** 1 Jon 3:23 **6:30** Matiu 16:1; Jon 2:18

mem nage nurnur tam? I
tale be nu gil tike linge hoke
ga hanawat ta ira hintubu
mem?
31 Di ga en ra mana tuma
ra katano bia. Ma no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange bileng hobi. I tange
horek: 'Iga tabar di ma ra
beret metuma ra mawe ura
enen.' "
32 Ma ne Jisas ga tange
ta di, "Mu hadado baak!
Pata be Moses kaie ga tabar
mu ma ra beret metuma ra
mawe. Iesene no Tamagu
kaie ga tabar mu ma ra beret
tutuno metuma ra mawe.
33 Urah, no beret metuma
hone God, aie nong i hana-
sur metuma ra mawe ma i
ter lon ta ira turadi."
34 Io, di ga tange tana,
"No Watong, mem sip be
nu tamtabar haitne mem ma
ikin ra beret."
35 Ma ne Jisas ga tange ta
di horek: "Aiou mon, no
beret na nilon. Nong i hana
tupas iou ma i nurnur tagu,
paile tale tutuno iat be na
taburungan be na sip maru
baling.
36 Ma hoke iou te tange ta
mu, a tutuno be mu te nes
iou, iesene pa mu le nurnur
tagu.
37-38 Ma di bakut ing no
Tamagu i ter di tagu, di na
hana tupas iou. Ma nong i
hanawat ter tagu, paile tale
tutuno iat be ni tule leise
ie, kinong iou gate hanasur
metuma ra mawe ura gilgil
haruatne no sinisip ta nong
ga tule iou ukira. Ma iou
paile mur no nugu sinisip
iat.
39 Ma no sinisip tano nong
ga tule iou ukira i horek. I
sip be iou pa nile hamalum
tikenong ta di bakut kike
ing gate ter tagu. Ma iou
ni hatut habaling di tano
hauhawatne tano ula hanuo.
40 Kaie iou ge tange horek
kinong no Tamagu i sip hobi.
I sip be dong bakut ing di nes
kilam no Natine ma di nur-
nur bileng tana, di na hatur
kawase no nilon hathatikai.
Ma iou ni hatut habaling di
tano hauhawatne tano ula
hanuo."
41 Ma ira matanabar di ga
tur leh be di na ngurungur
ter tana kinong iga tange be,
"Aiou mon, no beret nong i
hanasur metuma ra mawe."
42 Ma di ga tangtange
bileng, "Aie mon Jisas no
natine Iosep. Dait nunure
te mon no etnana ma no
tamana. Hohaam kike i
tange be iga hanasur me-
tuma ra mawe?"
43 Io, Jisas ga tange ta di,
"Waak mu ngurungur har-
basie ta mu.
44 Pata tikenong pai nale
hanawat bia ter tagu be no
Tamagu pai nale lamus ie
ter tagu. Ma nesi nong no
Tamagu i lamus ter ie tagu,
ni hatut habaling ie tano
hauhawatne tano ula hanuo.
45 Ma ira tangetus tane
God di ga pakat horek: *'Di
bakut iat, God na hausur di'*
Ma iou tange be nesi nong i
hadade no Tamagu ma i kap

6:31 KBk 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 **6:35** Jon 4:14 **6:39** Jon 10:28-29; 17:12 **6:42** Matiu 13:55 **6:44** Jon 6:65 **6:45** Ais 54:13

usurane leh mekaia ho ie, na
hana tupas iou.
46 Be ing iou tange hobi,
paile tutuno be tikenong
gate nes no Tamagu. Pata.
Ma nong iat metuma hone
God, aie sene mon te nes no
Tamana.
47 Mu hadado baak! Nesi
nong i nurnur na hatur
kawase no nilon hathatikai.
48 Aiou mon, no beret na
nilon.
49 Ira hintubu mu, di ga en
ira mana tuma ra katano bia
iesene di ga mat at.
50 Iesene no beret i hana-
sur metuma ra mawe, a
mangana beret ie, ma be
nesi nong i en ie, pai nale
mat.
51 Aiou iat, iou no beret na
nilon nong ga hanasur me-
tuma ra mawe. Dong bakut
ing di na en ikin ra beret,
di na lon hathatikai. Ma no
beret nong iou ni tabar di
me, aie no tamaigu nong iou
ni ter ise ie waing ira turadi
di nage lon."

52 Be iga tange hobi, ira
Iudeia di ga hargor harbasie
ta di, di gom tange, "Ikin
ra turadi na ter habibihane
no tamaine ta dait, kaie dait
nage en ie?"

53 Io, Jisas ga tange ta di
horek: "Mu hadado baak!
Be pa mu nale en no uret ta
Nong a Turadi ie, ma pa mu
nale mame ira dena, pata ta
nilon ta mu.
54 Iesene be nesi nong i
en no uretigu ma i mame
ira degu, na hatur kawase
no nilon hathatikai, ma iou
ni hatut habaling ie tano
hauhawatne no ula hanuo.
55 I tutuno kinong no ure-
tigu a nian tutuno ie, ma ira
degu ura minamo tutuno ie.
56 Nesi nong i en no ure-
tigu ma i mame ira degu,
na kis tikai ma iou, ma iou
bileng, ni kis tikai ma ie.
57 No Tamagu, a lilona ie,
iga tule iou ukira. Ma iou
lon bileng kinong i lon. Hoke
iat mon, nong i en iou na lon
bileng kinong iou lon.
58 Io, ma ikin ra mangana
beret ga hanasur metuma ra
mawe. Paile haruat ma ing
ira hintubu dait di ga en
ma di ga mat. Ma be nong
i en ikin ra beret na lon
hathatikai."
59 Io, Jisas ga tange
kakarek ing iga hausur
naramon tano hala na
lotu ta di ira Iudeia tuma
Kapeneam.

A haleng di ga hana sukun Jisas.

60 Ma be a haleng ta ira
nuno bulu na harausur di
ga hadade kike, di ga tange,
"Ikin ra harausur i manga
dades. Nesi iat um i tale be
na kap usurane leh karek?"

61 Ma ne Jisas ga nunure
be ira nuno bulu na ha-
rausur di ga ngurngurungur
uta ikin. Kaie, igom tange ta
di, "Ikin i hangungut mu?
62 Be mu hamaan ter hobi,
mu na lik hohaam be mu na
nes Nong a Turadi ie ing na
hanahut baling utuma ing
iga hana leh mekaia?

6:46 Jon 1:18 **6:47** Jon 3:15-16 **6:48** Jon 6:32,58 **6:57** 1 Jon 3:24

63 No Tanuo tane God i
ter no nilon. Ira dades ta
ira turadi a linge bia mon.
Ma karek iou te hinawase
mu waing mu nage hatur
kawase no nilon na tanuo.
64 Sene be ari iat ta mu,
pa dile nurnur." Jisas
ga tange hobi kinong igate
huna nunure ter at be nesi ta
di ing paile nurnur, ma nesi
nong na tur talur ie.
65 Ma iga tange baling, "Ma
kakarek iou te tange ta mu
utano gena no numu tabuna
nurnur, io, ikin no burwana
iou gom tange hanalalie ta
mu be pata ta nong pai nale
tale ura hinanawat tupas iou
ing be no Tamagu paile ter
no dades tana."
66 Ma a haleng ta ira bulu
na harausur tane Jisas di
ga hana talur ie, ma pa di
gitle hanana tikai um ma ie
kinong igate tange hobi.
67 Io kaie, Jisas gom tiri
ira nuno sangahul ma iruo
na bulu na harausur horek:
"Ma mu, pa mu le sip be mu
na hana leh bileng?"
68 Ma ne Simon Pita ga
balu ie be, "Nugu Watong,
mem na hana um uha be
mem gor hana talur ugo? U
te hinawase mem be mem
na hatur kawase hohaam no
nilon hathatikai.
69 Mem nunure ma mem
nurnur bileng be augo no
Halhaaliena metuma hone
God."
70 Io, Jisas ga tange ta di,
"Aiou iat, iou ga gilamis mu
ira sangahul ma iruo. Iesene
tikenong ta mu i manga
sana. I nanaas be i haruat
ma tike sana tanuo!"
71 (Ma iga tangtange mon
ne Iudas, no natine Simon
Iskariot. Ma a tutuno be
Iudas aie tikenong ta ira san-
gahul ma iruo, iesene aie
kaie na tur talur Jisas.)

7

Jisas ga hanahut utuma tano Lukaro na Palpalih.

1 Io menamur ta kakarek,
Jisas ga hanana hurbit tano
katano Galili. Pai gale sip be
na hanana hurbit naramon
tano katano Iudeia kinong
ira Iudeia kaia di ga silsilihe
ie ura ububu bing ie.
2-3 Ma be no Lukaro na
Palpalih gar ta ira Iudeia
gate hutate, io kaie, ira ta-
sine Jisas di gom tange tana,
"I tahut be nu hana leh
mekira ma nu hana utua
Iudeia waing ira num bulu
na harausur di nage nes ira
num pinapalim.
4 Pata tikenong pai nale sie
ing i gilgil be ing i sip be da
nunure ie. Pata. Be u la
gilgil kike ra linge, i tahut be
nu hamanis ugo ta ira turadi
bakut."
5 Ira tesne di ga tange
hokakarek kinong di bileng,
pa di gale nurnur tana.
6 Ma be Jisas ga hadade
hobi, iga tange ta di, "No
nugu pana bung paile
hanawat baak. Ma ira pana
bung bakut ila haruat ter ta
mu.
7 Pata ta burwana be ira
turadi ta ikin ra ula hanuo
di na malentakuane mu.

6:64 Jon 13:11 **6:65** Jon 6:44 **6:68** Matiu 16:16 **7:1** Jon 5:18 **7:2-3** WkP 23:34 **7:5** Apostolo 1:14

Iesene di malentakuane iou
kinong iou hinawas utano
tutuno ta di be ira nudi tin-
talen i sana.
8 Kaie. Mu na hanahut
utuma tano Lukaro. Aiou pa
nile hanahut kinong no nugu
pana bung paile hanawat at
baak."
9 Ma be igate tange hobi
ter ta di, iga kiskis um kaia
Galili.
10 Ma be ira tesne di gate
hanahut utuma tano Lukaro,
Jisas bileng um ga mur hut.
Ma pai gale hanawat palai
kaia, iga munmun hanana at
mon.
11 Io, kaia tano Lukaro, ira
Iudeia di ga naanaas hanana
tana, di gom tirtiri be, "I
ham um ikino turadi?"
12 Ma a tamat na matan-
abar kaia, di ga haramu-
rungo utana. Ari di ga tang-
tange be, "A tahut na turadi
ie." Ma ari mes di ga tang-
tange, "Pata. Aie tikenong
ing i lamlamus harara ira
turadi."
13 Iesene pata tikenong pai
gale iangianga palai utana
kinong di ga burut harbasie
ta di.

*Di ga tur harpaleng be
Jisas aie no Mesaia be pata.*

14 Ma be no Lukaro gate
hana nalamin, Jisas ga hana
lala utuma tano tamat na
hala na lotu, ma iga haburu-
ana ura harausur.
15 Ma ira Iudeia di ga
karup, di gom tiri be, "Ho-
haam tutuno be ikin ra tu-
radi i manga nunure ra
haleng ma pai gale ha-
rausur?"
16 Ma be iga hadade hobi,
Jisas ga tange horek: "Ira ha-
rausur iou hausur me, paile
nugu iat. Iesene a nuno
nong ga tule iou ukira.
17 Be nesi nong i sip be
na mur ira sinisip tane God,
aie iat na nunure leh ira
nugu harausur be mekatika
hone God be iou iangianga
bia mon tano nugu lilik.
18 Nesi nong ila iangianga
iat ma no nuno dades, ila
hatatik habaling iat ie. Ma
nesi nong ila sip be na
hatatik nong ga tule ie, a
tutuno na turadi ie, ma pata
ta harakale tano nuno nilon.
19 Mu nunure ter iat mon
be Moses te ter ira harkurai
tane God ta mu. Sene be
pata tikenong ta mu pai lale
murmur kike ra harkurai.
Ura biha tuno iat kaie mu
ge sisilih be mu na ubu bing
iou?"
20 Io, no tamat na matan-
abar di ga tange tana, "Ah,
a sana tanuo te sasoh tam!
Nesi i ura ububu bing ugo?"
21 Jisas ga tange ta di, "Iou
ga gil tike linge mon ma mu
te karup tana.
22 Iesene mu la kutkut ira
not no bulu ra Bung na
Sinangeh kinong Moses ga
ter ikino harkurai ta mu
(sene be paile Moses tutuno
ga hatahun ie, ira hintubu
mu iat menalalie tana.)
23 Ing be i tale be mu na
kut tike not no bulu tano
Bung na Sinangeh waing pa

7:15 Matiu 13:54; Luk 2:47 **7:16** Jon 12:49; 14:10 **7:18** Jon 8:50 **7:19** Apostolo 7:53; Rom 2:21-24 **7:20** Jon 8:48; 10:20 **7:22** WkP 12:3; Stt 17:9-13 **7:23** Jon 5:8-10,16

mu nale lake no harkurai
tane Moses, io, ura biha kaie
mu ge ngalngaluan ter tagu
kinong iou ga halangalanga
tikenong ta ira nuno mi-
naset bakut tano Bung na
Sinangeh?
24 Waak mu nes pukusane
ira linge hoke ira numu ni-
nanaas mon. Pata. Mu na
nes kilam tike linge hoke aie
tutuno iat hobi."
25 Io, ari matanabar me-
tuma Ierusalem di ga tang-
tange be, "Ikin iat mon ra
tunana nong di ura ububu
bing ie. Naka?
26 Iesene, nes baak!
Kanaia mon i iangianga
ra haruat. Ma pa dile
tangtange tike linge utana.
Ma ira lilie dak di nunure be
a tutuno be aie no Mesaia?
27 Iesene be, dait nunure
te mon ing ikin ra turadi aie
mekaia. Ma be no Mesaia na
hanawat, pata tikenong pai
nale nunure be i hanawat
meha."
28 Ma be Jisas ga hausur
tuma tano katano tano
tamat na hala na lotu gar ta
ira Iudeia, iga kakongane be,
"Mu lik mon be mu nunure
ter iou, ma be iou meha. Pa
e gale lik leh at iou be ni
hanawat ukira. Ma nong
ga tule iou ukira iga gil ra
tutuno. Pa mu le nunure ie.
29 Iesene iou nunure ter ie
kinong iou mekaia ho ie ma
iga tule iou ukira."
30 Ma be iga tange hobi
di ga walar be di na palim
kawase ie, iesene pata
tikenong pai gale sigire ie
kinong no nuno pana bung
pai gale hanawat baak.
31 Ma a haleng ta di ta
ikino tamat na matanabar,
di ga nurnur tana. Ma di
ga tange, "Be no Mesaia na
hanawat, i tutuno be pai
nale gil tari dades na haki-
lang be na haleng ta ikinin
ra turadi. Naka?"
32 Ma ira Parisi di ga
hadade ira matanabar di
ga haramurungo hokarek
utana. Io, di ma ira tamat na
pris, di ga tule ise ari umri
ing di la harbalaurai tano
tamat na hala na lotu be di
na palim kawase Jisas.
33 Jisas ga tange, "Iou pa
nile kis lawas tikai ma mu.
Pata. Namur dahine iou ni
hana utuma ho nong ga tule
iou ukira.
34 Mu na sisilih tagu iesene
pa mu nale nes leh iou. Ma
ing iou ni kis kaia, pa mu le
tale be mu na hana ukaia."
35 Ma ira Iudeia di ga tange
harbasiane ta di horek:
"Ikin ra turadi i ura hinana
uha kaie dait pai nagele nes
leh ie? Hohaam, na hana
talur dak ikin ra nudait
katano, inage kis tikai ma
dong ing pa dile Iudeia ma
inage hausur di?
36 Iga tange be dait na
sisilih tana iesene pa dait
nale nes leh ie, ma be ing
na kis kaia, dait bileng, dait
paile tale be dait na hana
ukaia. I pipilaina tutuno
hohaam kaie igom tange
hobi?"

7:27 Jon 7:41; 9:29 **7:28** Matiu 11:27; Jon 8:55 **7:30** Jon 7:44 **7:34** Jon 8:21; 13:36 **7:37** WkP 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14

37 Io, no bung na hapatam
no lukaro aie no tamat na
bung sakit. Ma ta ikino
bung, Jisas ga taman tut,
igom kakongane be, “Nesi
tikenong i sip maru, i tahut
be na hana tupas iou ma ina
mamo.
38 Nesi nong i nurnur tagu,
ira taho na nilon na sel leh
metuma naramon tana hoke
ira nianga tane God di ga
pakat i tange hobi.”
39 Be Jisas ga ianga hobi,
iga tange nuruan no Hal-
haaliena Tanuo be dong ing
di ga nurnur tane Jisas di
na hatur kawase ie. Taitus
ikino pana bung God pai gale
ter baak no Tanuo kinong no
minamar tane Jisas pai gale
hanawat puasa baak.
40 Ma be ari ta ira matan-
abar di ga hadade ing iga
tange hobi, io, di ga tange be,
“A tutuno, ikin ra turadi, aie
iat mon no tangetus nong di
ga kukubus ter utana.”
41 Ari mes di ga tange, “Aie
no Mesaia.”
Ma ari iat baak di ga tiri
be, “No Mesaia na hanawat
hohaam me Galili?
42 Paile tale hobi kinong
ira pakpakat tane God i
tange be no Mesaia na
hanawat tano huntunana
tane Dawit. Ma ina hanawat
metuma Betlehem, no taman
tane Dawit.”
43 Io kaie, ira matanabar di
gom tur harpaleng ura utane
Jisas.
44 Ari ta di ga ura pal-
palim kawase ie, iesene pata
tikenong pai gale sigire ie.

Ira lilie gar na Iudeia pa di gale nurnur be Jisas no Mesaia.

45 Io, ira umri ing di la
harbalaurai tano tamat na
hala na lotu di ga tapukus
baling ter ta ira tamat na
pris ma ira Parisi. Ma ira
lilie di ga tange ta di, “Urah
pa mu le lamus ie?”
46 Ma ira umri di ga balu
di be, “Pata tutuno iat be
tikenong ila iangianga ho
ikin ra turadi.”
47 Ma ira Parisi di ga tange
balik ta di, “Paile lamus hab-
ota bileng mu, naka?
48 Pa mu le lik bileng be
tari lilie ma be tari Parisi di
nurnur tana, naka?
49 Pata! Sene be ikin ra
tamat na matanabar mon di
te gil hobi. Iesene pa dile
nunure ira harkurai tane
God. Kaie God te tule bing-
bing di.”
50-51 Io, Nikodimas
tikenong ta di ira Parisi
bileng. Aie mon nong
ga hana tupas baak Jisas
nalalie. Ma iga tange ta
di, “Ma ira nudait kaba
harkurai, dait pai lale
kurkure tikenong menalalie
be dait paile hadade baak ie
ura palpalai ta ing ite gil.”
52 Io, di ga balu ie, “Augo
bileng pata be metuma
Galili, nah? Ma nu was
timaan baak ira nianga tane
God, nuge nes tupas be tike
tangetus pai nale hanawat
metuma Galili.”

7:38 Ais 58:11 **7:39** Jon 16:7; 20:22; Apostolo 2:4 **7:40** Jon 6:14 **7:41** Jon 1:46 **7:42** Sam 89:3-4; Mai 5:2 **7:46** Mak 1:22 **7:48** Jon 12:42 **7:50-51** Jon 3:1-2 **7:52** Jon 7:41-42

53 [Io, di ga hana ter ta ira
nudi hala tiketike.

8

*Di ga lamus ter tike haine
na hagaha tinolen ukatika
hone Jisas.*

1 Iesene Jisas ga hanahut
utuma tano uladih Olip.
2 Ma ra mala bungbung
iga hanawat baling utuma
naramon tano tamat na hala
na lotu, ma ira matanabar
di ga me hung luhutane ie.
Io, iga kis gom tur leh be na
hausur di.
3-4 Ma ira tena harausur ta
ira harkurai tane Moses ma
ira Parisi di ga lamus halala
tike haine di ga nes tupas
leh ie ma iga noh tikai ter
ma tike mes na tunana, paile
nuno. Ma di ga me hatur ie
ra matmataan na haruat, di
gom tange tane Jisas, "Tena
harausur, ikin ra haine di te
hana tupas hakalo ie ma i
pepet sana ma tike tunana.
5 Ma naramon ta ira nudait
harkurai Moses ga hartule
be da gulum bing ira man-
gana haine hokakarek ma
ra hot. Ma augo, nu tange
hohaam?"
6 Io, di ga tangtange hobi
ura hakuni ie waing di nage
haruat be di na kilam ie be i
gil tike sasana.

Iesene Jisas ga tudu, gom
hatahun pinapakat tano pu
ma no kaskas na lumana.
7 Ing di ga tirtiri at baak
ie, iga kis tutur gom tange ta
di, "Be ta nong ta mu pata
nuno ta sana tintalen, io, aie
na huna gulum ikin ra haine
ma tike hot."
8 Iga tudu baling gom pak-
pakat tano pu.
9 Ing di ga hadade ikin, di
ga hatahun ura hinana leh
tiketike. Ma ira nongtamat
di at mon kaie, di ga huna
lie leh ta ira mes tuk be Jisas
sene mon um ma no haine
nong ga tur ter kaia.
10 Io, Jisas ga kis tutur ma
iga tiri ie be, "Awei ra haine,
di tuei um ham? Hohaam,
pata tikenong paile tibe bing
ugo?"
11 No haine ga babalu be,
"Pata tikenong."

Jisas ga tange, "Aiou
bileng, iou pa nile tule bing
ugo. Kaie, nu hana, iesene
waak baling u gil sasana."]

*No hininaawas tane Jisas
utana iat i tutuno.*

12 Ing Jisas ga ianga bal-
ing ter ta ira matanabar
iga tange, "Aiou no lulungo
tano ula hanuo. Nesi ta
nong i mur iou pai nale
hana tano kadado iesene na
hatur kawase no lulungo na
nilon."
13 Ing iga tange ikin ira
Parisi di ga tange tana, "Kike
u te hininaawas baling iat
utam. Iesene paile tur dades
ira num hininaawas kinong
augo sene mon u iangianga."
14 Io, Jisas ga babalu be,
"Pata. Sukmaal be iou hin-
inaawas baling iat utagu,
no nugu hininaawas i tur
dades ter at. I tur dades
kinong iou nunure be iou ga

8:5 WkP 20:10; Lo 22:22-24 **8:7** Lo 17:7 **8:11** Jon 5:14 **8:12** Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46 **8:14** Jon 5:31-32; 7:28

hanawat meha ma uha ing
iou ni hana ukaia. Iesene
mu, pa mu le nunure be iou
hanawat meha ma uha ing
iou ni hana ukaia.
15 Mu la harkurai ma
ira numu lilik mon mekira
napu, iesene iou pai lale
kurkure tikenong.
16 Iesene be nige harku-
rai, ira nugu ula nianga gor
tutuno kinong pata be iou
sene. Mir tur tikai ter ma
ne Mama nong ga tule iou
ukira.
17 Ma naramon ta ira
numu harkurai iat, Moses
ga pakat be ing airuo dur
haut pane tike hininaawas,
io, ikino hininaawas i tur
dades ter.
18 Aiou nong iou hini-
naawas baling ura utagu,
ma ne Mama nong ga tule
iou ukira, aie ikino mes
nong i hininaawas bileng
ura utagu."
19 Io, di ga tiri ie be, "I ham
no Tamam?"
Jisas ga babalu be, "Pa mu
le nunure iou ma no Tam-
agu bileng. Ing be mu gor
nunure iou, mu gor nunure
bileng no Tamagu."
20 Iga tange kakarek ra ni-
anga be iga harausur nara-
mon tano tamat na hala
na lotu hutate tano bunbu-
laan ta ira hartabar. Ma
pata tikenong pai gale palim
kawase ie kinong no nuno
pana bung pai gale hanawat
baak.

Jisas ga palpales be aie metuma nalu.

21 Io, Jisas ga tange ha-
baling ta di be, "Aiou ni
hana leh ma mu na sisilih
utagu. Iesene mu na mat
tikai ma ira numu sana tin-
talen. Iesene no katano iou
ni hana ukaia, paile tale mu
be mu na hana ukaia."
22 Kaie ira Iudeia di gom
hartiritiri hokarek: "Ho-
haam, na bing habaling dak
at ie? Ikin dak no burwana
ige tange be, 'No katano iou
ni hana ukaia, paile tale mu
be mu na hana ukaia?' "
23 Ma iga tange bileng be,
"Mu mekira napu. Aiou
metuma nalu. Mu mekira
ta ikin ra ula hanuo. Iou
pata be mekira ta ikin ra ula
hanuo.
24 Kaie iou ge tange ta mu
be mu na mat tikai ma ira
numu sana tintalen. Be ing
pa mu nale nurnur be iou,
aiou iat mon ikino nong iou
tangtange be nesi iou, mu
na mat at tikai ma ira numu
sana tintalen."
25 Di ga tiri Jisas, "Nesi
ugo?"
Jisas ga babalu be, "Iki-
nong iat mon iou be tang-
tange leh um mekaia ra
hatahun.
26 Aiou mon haleng na ni-
anga ura paspase ter ta mu
ura kurkure mu. Ma iou te
hadade leh ira linge metuma
ta nong ga tule iou ukira ma
aie i tutuno. Ma kike ra
linge iou hininawase no ula
hanuo ine."
27 Iesene pa di gale nunure
kilam be iga hininawase di
utano nuno Mama.

8:15 Jon 12:47 **8:16** Jon 5:30; 8:29 **8:17** Lo 19:15 **8:18** 1 Jon 5:9 **8:20** Jon 7:30 **8:21** Jon 7:34; 13:33 **8:23** Jon 3:31 **8:28** Jon 3:14

28 Io kaie, Jisas gom tange,
"Mu na raun haut ter Nong a
Turadi ie. Ma ta ikino pana
bung mu na nunure um be
iou, aiou iat mon ikino nong
iou tangtange be nesi iou,
ma be iou pai lale gilgil
tike linge tano nugu lilik iat.
Pata. Iou la tangtange sene
iat mon ing ne Mama gate
hausur ter iou ine.
29 Nong ga tule iou, i kis
ter at tagu ma paile hana
sukun iou, kinong iou la
gilgil haitne ira linge ing i
halaro ie."
30 Ing iga tangtange
kakarek, a haleng di ga
nurnur tana.

Ira tintalen tikenong i hapuasne be aie gar tane God be aie no natine Satan.

31 Io kaie, Jisas ga tange
ta ira Iudeia be di gate nur-
nur tana horek: "Be ing mu
palim dit ma mu mur ira
nugu nianga, io, mu ira nugu
bulu na harausur tutuno.
32 Ma mu na nunure ira
tutuno tane Mama, ma kike
ra tutuno na pales ise ira
kunubus ke ho mu."
33 Di ga balu ie be, "A bu-
lumenamur tane Abraham
mem. Ma pata ta nong
pai gale hiis kawase baak
mem be mem nage papalim
menapu tana. Paile tahut
be u tange be mem na lan-
galanga sukun ira kunubus
ta mem. U tange hobi urah?"
34 Jisas ga babalu horek:
"Mu hadado baak! Nesi
tikenong ila gilgil ra sana,
ira nuno sana tintalen la hiis
kawase ter ie.
35 No tultule nong tike
hatatamana na hagut ie ura
gilgil ira dades na pinapalim
pai nale kis hatikai ma ikino
hatatamana. Iesene no na-
tine no tata ta ikino hatata-
mana na kis hatikai.
36 Kaie, be ing no Natine
kununuma na pales sare mu,
io, mu na langalanga talur
tutuno ira kunubus ta mu.
37 Aiou nunure be a bu-
lumenamur tane Abraham
mu. Iesene kanaia balik mu
walwalar be mu na ubu bing
iou kinong ira nugu nianga
paile kis naramon ta mu.
38 Iou hininawase mu ta
ira linge ing iou gate nes
tuma ra matmataan tano
Tamagu. Hoke iat mon
bileng mu, mu gilgil ira linge
ing mu gate hadade leh tano
tama mu."
39 Di ga babalu, "Mem
kilam Abraham no tama
mem kinong mem ga tahuat
tana."
Ma ne Jisas ga tange, "Be
ing a natine Abraham mu,
mu gor gil ira linge Abraham
git gilgil.
40 Ma kanaia balik, mu
walwalar at baak be mu na
ubu bing iou, aiou no tu-
radi nong te hinawase mu
uta ira tutuno tane God iou
ga hadade leh metuma hone
God. Ikin ra mangana linge
Abraham pai gale gil ie.
41 Iesene mu gilgil no pina-
palim tano tama mu iat."
Di ga tange tana be, "Paile
not na ngas mem. No Tama
mem sene at mon ne God."

8:33 Matiu 3:9 **8:34** Rom 6:16,20 **8:39** Matiu 3:9 **8:41** Ais 63:16

42 Jisas ga tange ta di, “Ing
be a Tama mu ne God, mu
gor sip iou kinong iou ga
hanawat metuma hone God
ma kakarek iou karek. Iou
pai gale hanawat tano nugu
lilik mon. Pata. Iga tule iou.
43 Ura biha be pa mu le
palai ta ing iou tangtange?
No burwana horek. Pa mu
le tale be mu na hadade no
ingana hogu.
44 Mu ira natine no tama
mu, Satan, ma mu sip be mu
na gil haruatne ira sinisip
tano tama mu. Menalalie
leh iat tano hakhakisi tano
ula hanuo a ut na harubu
bingibing bia ie. Ma paile
nunure ira tutuno tane God
kinong pata ta tutuno tana.
Ing ila harakale utane God
la iangianga haruat ma no
magirana iat kinong a ut na
harakale ie ma aie bileng no
matana ira hinarakale.
45 Iesene iou balik, iou
hininaawas uta ira tutuno
tane God. Ma ikinong no
burwana be pa mu le nurnur
ta ira nugu nianga.
46 Nesi ta mu i haruat be
na kilam iou be iou gil ra
sasana ma ina tale bileng
be na hatutuno ikino nuno
hartung? Paile tale mu! Igor
tahut be mu na nurnur ta
ira nugu nianga kinong ira
tutuno tane God kakarek iou
tangtange.
47 Nesi nong gar tane God
ie, i hadade ira nianga tane
God. Ma no burwana be pa
mu le hadade kike ra nianga
i hokarek. Paile turadi tane
God mu.”

*Jisas ga pales be iga
lon menalalie tane Abraham,
kaie i haruat ma ne God.*

48 Ira Iudeia di ga balu ie,
“Aha! I nanaas be a tutuno
iat ing mem tangtange be
augo tikenong ta ira sana
Samaria ma be a sana tanuo
te sasoh ter tam.”
49 Ma ne Jisas ga babalu
horek: “Pata tike sana tanuo
i le sasoh ter tagu. Iesene iou
hatamat no Tamagu, ma mu,
mu nes hanapu iou.
50 Aiou paile ura raraun
habaling at no hinsagu.
Iesene tikenong i ura gilgil
hobi ma aie no ut na
harkurai.
51 Mu hadado baak! Ing
be tikenong i palim dit ma i
mur ira nugu harausur, pai
nale mat.”
52 Ma be ira Iudeia di ga
hadade kaas ter ikin, di ga
tange horek: “Karek tuno
balik um mem te nunure be
tike sana tanuo i sasoh ter
tam. Abraham ga mat, ma
di bileng ira tangetus. Ma
kanaia balik u tangtange be
nesi tikenong i palim dit ma
i mur no num harausur, pai
nale mat.
53 Pata tutuno iat! Paule
tamat tano hintubu dait
Abraham! Aie ga mat ma ira
tangetus bileng. U lik be nesi
ugo kaie uge tange hobi?”
54 Jisas ga babalu be, “Be
iou ni raun habaling iat no
hinsagu, a linge bia mon ie.
No Tamagu nong mu tange
be a numu God ie, aie nong i
raun no hinsagu.

8:44 1 Jon 3:8 **8:46** 2 Korin 5:21; 1 Pita 2:22 **8:47** 1 Jon 4:6 **8:48** Mak 3:21-22 **8:51** Jon 5:24

55 Pa mu le hanunure ie
iesene iou nunure ter ie. Be
ing iou ni tange be iou paile
nunure ie, io, aiou tike ut
na harakale ho mu. Sene
iou nunure ter at ie ma iou
palim dit leh ma iou mur-
mur ira nuno nianga.
56 No tama mu Abraham
ga laro kinong iga nunure be
na nes no nugu pana bung.
Io, iga nes ie ma iga laro."
57 Ma dong ra Iudeia di ga
tange tana, "Hohaam be u
tange be u te nes Abraham?
Ma paile liman na sangahul
baak ira num tinohon!"
58 Ma ne Jisas ga babalu
be, "Mu hadado baak! Pa
di gale kaho baak Abraham,
ma iou, iou iat mon kanaia."
59 Ma be di ga hadade hobi
di ga ru hot leh ura gulgulum
ie iesene Jisas ga mun ta di
gom hana leh mekaia tano
tamat na hala na lotu.

9

Jisas ga halangalanga tike tunana di ga kaho ie ma ra pulo ie.

1 Ma be Jisas ga hanana iga
nes tike tunana di ga kaho ie
ma a pulo ie.
2 Ira nuno bulu na ha-
rausur di ga tiri ie be, "Tena
harausur, nesi ga gil sana
tintalen? Ikin ra tunana, no
tamana, be no etnana, kaie
di gom kaho ie ma ra pulo
ie?"
3 Jisas ga babalu horek:
"Pata tikenong ta duhat
tamana ga gil ra sasana.
Iesene iga ngan hobi waing
God nage hamanis ira nuno
pinapalim ma no nilon ta
ikin ra turadi.
4 Be ing at baak i kasasa
ter, dait na gil ira pinapalim
a nuno nong ga tule iou. Ma
ite hutate be na bung, ma
paile tale um be tikenong na
papalim.
5 Ing iou karek tano ula
hanuo, iou no lulungo tano
ula hanuo."
6 Be iga tange ter
hokakarek iga iaiabis tano
kabus, igom gil pukaie me.
Io, iga bul ira pukaie ta ira
iruo matana no tunana. 7 Iga
tange tano tunana, "Hana,
nuge susu tano bakbak
Silom" (no pipilaina be,
'Hartule'). Io, no tunana
ga hana igom susu. Ma iga
tapukus baling u nataman
ma ira iruo matana gate
tapapos.
8 Ira turadi ing di ga
nunure ter ie ma dong ing
di git nesnes ie be tike ut
na sinsaring marmaris uta
barbarat, di ga tangtange
hanane be, "Ikin iat mon no
turadi nong git kis ter ma
igit saasaring marmaris ura
gena barbarat. Naka?"
9 Ari di ga haut be aie
iat mon. Ma ari mes di
ga tange be, "Pata. I mat-
mataan haruat mon ma ie."
Ma aie iat ga sisingit be,
"Aiou, iou ikino turadi."
10 Io, di ga tiri ie, "Ira
matam i tapapos hobibiha?"
11 Iga babalu, "No tunana
nong di kilam ie be Jisas i
gil ari pukaie, ige bul ta ira

8:58 Jon 1:1 **9:2** Ese 18:20; Luk 13:2,4 **9:3** Jon 11:4 **9:5** Matiu 5:14; Jon 8:12 **9:6** Mak 8:23

iruo matagu. I tule iou be
ni hana utusu hono bakbak
Silom, nige susu. Io, iou
hana ma iou susu. Ing iou
gil hobi ira iruo matagu dur
tapapos."
12 Ma di ga tiri ie, "I ham
um ikinong ra turadi?"
Iga babalu be, "Iou paile
nunure."
13 Io, di ga lamus ter no
tunana nong ga pulo nalalie
ukatika hodi ra Parisi.
14 Ma no bung Jisas ga gil
ira pukaie ma iga papos ira
iruo matana no tunana, iga
tike Bung na Sinangeh.
15 Kaie ira Parisi di ga tir-
tiri bileng ie be iga ngan ho-
haam kaie igom nanaas. Iga
balu di be, "Iga bul pukaie ta
ira iruo matagu, iou ga susu,
ma kakarek um iou nanaas."
16 Ari Parisi di ga tange
be, "Ikino tunana aie paile
metuma hone God kinong
paile taram ira harkurai
tano Bung na Sinangeh."
Ma ari mes di ga tange,
"Paile tale tuno iat be tike
ut na sasana gor gil ta
mangana dades na hakilang
hokakarek." Io, di ga iruo
palpal.
17 Kaie di ga tiri habal-
ing no tunana nong ga pulo
nalalie horek: "Ikino tunana
ga papos ira iruo matam.
Kaie, augo, nu tange hohaam
utana?"
No tunana ga babalu be,
"Aie tike tangetus."
18 Iesene di ira Iudeia pa di
gale sip be di na nurnur be
iga pulo nalalie ma be igate
nanaas um, tuk ter be di ga
hartule utano tamana ma no
etnana.
19 Io, di gom tiri dur, "No
nati mur ikin? Aie nong mur
tange be iga pulo leh tano
bung, augo no etnana, u ga
kaho ie tana? Hohaam be ite
nanaas um kakarek?"
20 No tamana ma no et-
nana no tunana dur ga ba-
balu horek: "Mir nunure be
aie no nati mir. Ma mir
nunure bileng be iga pulo
leh at tano nuno bung na
kinakaho.
21 Iesene mir paile nunure
be hohaam kike ige nanaas
um. Ma mir paile nunure
bileng be nesi nong i papos
ira iruo matana. Mu tiri ie.
Pata be a bana iat baak um
ie. Paile supi ter baling um
tikenong ura nianga utana."
22 No Tamana ma no et-
nana dur ga tange hobi ki-
nong dur ga burte ira Iudeia.
Ma no burwana horek. Dong
ra Iudeia di gate bul nianga
ter be tikenong na tange ha-
puasne be i nurnur be Jisas
no Mesaia, di na hatabune ie
be pai nale lotu.
23 Kaie no etnana ma no
tamana dur ga tange be,
"Pata be a bana iat baak um
ie. Mu tiri ie."
24 Tike pana baling di
ga hartule utano tunana
nong ga pulo menalalie, di
gom tange tana, "Hasasalim
utuma hone God be nu tange
no tutuno kakarek. Mem
nunure be a ut na sana iki-
nong ra turadi."
25 Kaie iga balu di, "Be ing
aie tike sasana be pata, iou
paile nunure. No linge sene

9:17 Jon 4:19

mon iou nunure ie, kinin.
Iou ga pulo menalalie iesene
iou te nanaas um kakarek."
26 Io, di ga tiri ie, "Aso ing
iga gil tam? Iga papos ira
iruo matam hohaam?"
27 Iga balu di, "Aiou te hi-
nawase ter mu iesene pa mu
le kanan be mu na hadade
kilam. Mu sip be mu na
hadade habaling iou urah?
Iou hamaan ter be pa mu
le sip be na nuno bulu na
harausur mu bileng. Tutuno
iat, be pata?"
28 Ma di ga ris ie, di gom
tange be, "Augo iat tike bulu
na harausur ta ikinong ra tu-
radi. Ma mem, mem ira bulu
na harausur tane Moses.
29 Mem nunure be God ga
haianga ne Moses. Iesene
ikin ra turadi, mem paile
nunure be i hanawat meha."
30 No tunana ga balu di
horek: "A mangaan at! Pa
mu le nunure be i hanawat
meha iesene i papos ira iruo
matagu.
31 Dait nunure be God pai
lale tartaram ira sinsaring ta
ira ut na sana. Iesene ila
tartaram dong ing di la gilgil
horek. Di la ruru ie ma di
la gilgil haruatne ira nuno
sinisip.
32 Mekutua leh nalalie
sakit tuk katiak pata baak
tikenong te hadade be
tikenong ga papos ira iruo
matana tike turadi di ga
kaho ie ma a pulo ie.
33 Be ing ikin ra turadi
pai nagele hanawat metuma
hone God, pai gorle tale ie be
na gil tike linge."
34 Io, di ga balu ie
horek: "A ut na sasana ugo
mekatika leh tano bung di ga
kaho ugo. Nesi ugo be nu pir
mem?" Ma di gom ise hasur
ie.
35 Jisas ga ser be di gate
ise hasur ie. Ma ing iga nes
leh ie, iga tange, "Hohaam, u
nurnur ta Nong a Turadi ie?"
36 No tunana ga balu ie
be, "Aie nesi? Hinawase
iou waing iou nige nurnur
tana."
37 Jisas ga tange, "U te nes
um ie ma aie iat mon nong i
iangianga ma ugo kakarek."
38 Ma no tunana ga tange
um, "No Watong, iou nur-
nur." Ma igom lotu tupas ie.
39 Io, Jisas ga tange, "Ura
gil harkurai kaie iou gom
hanawat ukira ta ikin ra ula
hanuo, waing ira pulo di
na nanaas ma dong ing di
nanaas ter di na pulo."
40 Ma ari Parisi ing di
ga sasaate hanane ie, di
ga hadade ing iga tange
hokakarek, di gom tiri ie,
"Paule lik ter be mem bileng,
mem ira pulo. Naka?"
41 Jisas ga tange ta di, "Ing
be a pulo mu, pata ta sana
tintalen pai gorle kisi mu.
Iesene karek mu tange be
mu nanaas ter. Kaie ira
numu sana tintalen i kis ter
iat."

10

Jisas aie no bilai na ut na balaura sipsip.

9:31 Sam 34:15 **9:34** Sam 51:5 **9:40** Matiu 15:14

1 Jisas ga tange, “Mu
hadado baak! No tu-
radi nong paile lala tano
matanangas tano longlong
na sipsip, iesene i kawas
kutus mon, a isomo ma a
holmatau bileng ie.
2 No turadi nong i lala
tano matanangas iat, a ut na
harbalaurai ie ta ira sipsip.
3 No ut na balaura
matanangas la paapos ter
no matanahala tana. Ma ira
sipsip di hadade kilam no
ingana ing ila taato ira hinsa
di ira nuno sipsip, ma ina
lamus hasur di.
4 Be ila te lamus hasur leh
di, na lilie hanana um ta di.
Ma ira sipsip di na murmur
ie kinong di nunure kilam no
ingana.
5 Iesene pa di nale mur
tuno iat tike mes. Pata! Di
na hilo talur ie kinong pa
dile nunure kilam ira ingana
mes.”
6 Jisas ga tange kin ra ni-
anga harharuat ta di iesene
pa di gale palai ta ing iga
tangtange ta di.
7 Kaie Jisas gom tange ha-
baling ta di, “Mu hadado
baak! Aiou iat, iou no
matanahala ta ira sipsip.
8 Dong bakut ing di ga
hanawat menalalie tagu, a
isomo ma a holmatau bileng
di, iesene ira sipsip pa di gale
taram di.
9 Aiou iat, iou no matana-
hala. Be tikenong na lala
tagu, na lon. Na laala ma
ina sursur baling, ma ina nes
tupas ra bilai na nian.
10 No isomo i hanawat
mon ura kukuman, ura
harbing, ma ura haragawai.
Iou te hanawat be di na
hatur kawase ra nilon, ma
no nilon na bukas ta di.
11 “Aiou iat, iou no bilai na
ut na balaura sipsip, nong i
ter leise no nuno nilon uta di
ira sipsip.
12 No tultule nong di la
kuukule leh mon ie, aie pata
be no ut na harbalaurai tu-
tuno. Ma pata be a nuno tus
bileng ira sipsip. Kaie, be
ing na nes no raaia na pep
te hanawat, na hilo talur ira
sipsip. Ma no raaia na pep
nage karet ira sipsip ma ina
pasak harbasiane di.
13 I hilo kinong di ga
kukule mon ie ma paile nga-
rau pane ira sipsip.
14-15 Aiou iat, iou no bilai
na ut na balaura sipsip. Iou
nunure ter ira nugu sipsip
ma ira nugu sipsip di nunure
ter iou hoke Mama i nunure
ter iou ma iou nunure ter
Mama. Ma iou ter ise no
nugu nilon uta di ira sipsip.
16 A nugu ari mes na sip-
sip pa dile gar ta ikin ra
longlong na sipsip. Iou ni
lamus hawat bileng di. Di
na hadade kilam no ingagu
ma di bakut di na kis tike ka-
pawena longlong na sipsip.
Ma ina tikenong mon no ut
na harbalaurai tana.
17 No burwana hokarek
kaie Mama ga sip iou. I
sip iou kinong iou ter leise
no nugu nilon be ni kap

10:8 Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 **10:11** Sam 23:1; Ninanaas 7:17 **10:12** Apostolo 20:29 **10:14-15** Matiu 11:27; 1 Jon 3:16 **10:16** Ais 56:8; Ese 34:23 **10:17** Pilipai 2:8-9

habaling leh ie.
18 Pata tikenong i sasel
leise no nugu nilon mekira
ho iou. Iesene iou iat, tano
nugu lilik, iou ter ise ie. Iou
iat iou kure be ni ter leise,
ma iou kure ter bileng be ni
kap habaling leh ie. Ikin ra
hartule Mama ga ter ie tagu
be ni gil ie."
19 Ing be ira Iudeia di ga
hadade hokarek, ira nudi
lilik ga mes harbasie baling.
Ari tike palpal ma ari tano
mes.
20 Ma a haleng ta di, di ga
tangtange, "A sana tanuo te
sasoh tana ma ite ba. Mu
hadade ie urah?"
21 Ma ari mes di ga tang-
tange, "Kakarek pata be a
nianga a nuno ta tikenong a
sana tanuo i sasoh ter tana.
A sana tanuo bileng i tale be
gor hananaas ira mata di ira
pulo?"

Jisas ga hinawas palai be aie no Mesaia, no Natine God.

22-23 Io, di git gilgil tike
lukaro be di na lik leh no
pana bung be di ga gil no
tamat na hala na lotu be
na halhaalien baling. Ma
no bunguno ikino lukaro ga
puko tuma Ierusalem. A
pana bung na maduhan kike
ma ne Jisas ga hanana nara-
mon tano hala na lotu tamat
menapu tano maliah tane
Solomon.
24 Kaie, ira Iudeia di ga
me hung luhutane Jisas ma
di ga tiri ie horek: "Aise
bung at baak ma nu pidik
ter ma ugo? Nes baak,
mem be nanahe puo leh um.
Kaie! Be ugo no Mesaia, io,
nu hinawase hapalaine um
mem."
25 Io, Jisas ga balu di, "Iou
gate hinawase ter mu iesene
pa mu le kanan be mu na
nurnur. Ira pinapalim iou
gilgil tano hinsana no Tam-
agu, di hininaawas utagu.
26 Iesene pa mu nale nur-
nur, kinong pata be mu ira
nugu kaba sipsip.
27 Ira nugu sipsip di tar-
taram no ingagu ma iou
nunure ter di, ma di mur-
mur iou.
28 Ma iou ter no nilon
hathatikai ta di ma pata tu-
tuno iat pa di nale hiruo, ma
pa ta tikenong na res leh di
tano lumagu.
29 Mama, nong ga ter di
tagu, i tamat ta ira linge
bakut ma paile haruat be ta
tikenong na res leh di tano
lumane Mama.
30 Mir ma ne Mama mir
tikenong mon."
31 Io, ira Iudeia di ga ru
habaling leh ra hot be di na
gulum ie.
32 Iesene Jisas ga tange
ta di, "Iou gate hamanis ra
haleng bilai na pinapalim
ta mu metuma hone Mama.
Mu ura gulgulum iou uta
garum pinapalim?"
33 Ira Iudeia di ga tange,
"Mem paile ura gulgulum
ugo uta ira bilai na pina-
palim. Pata. Mem na gu-
lum ugo uta ira num nianga
saasa utane God kinong a

10:28 Jon 3:16; 6:39 **10:33** WkP 24:16 **10:34** Sam 82:6

turadi bia mon ugo ma u
tange be God ugo."
34 Jisas ga balu di be, "Mu
nunure ter ing di ga pakat
ie ta ira numu harkurai tane
God, ing God ga tange horek:
'A god mu.'
35 God ga kilam kike ra
turadi be a god di. Iga
kilam di hobi ing ira nuno
nianga ga hana tupas di. Ma
dait nunure be ira nianga
tane God di gate pakat i tur
hatikai ter.
36 Iesene utagu iat, Mama
ga bul hasisingen iou be
nige halhaalien igom tule
iou ukira tano ula hanuo.
Be ing God ga kilam kike
ra turadi be a god di, ura
biha tuno be mu tange be
iou tange hagae God ing iou
tange be, 'A natine God iou'?
37 Waak mu ra nurnur
tagu be iou pa nile gil ira
pinapalim ing Mama i sip be
ni gil.
38 Iesene be ing iou gilgil
kike ra pinapalim ma pa mu
le nurnur tagu, io, i tahut be
mu na nurnur ta ira pina-
palim iou gilgil waing mu
nage nunure kilam um be
Mama i kis tagu ma iou kis
tane Mama."
39 Ma di ga walar habaling
be di na palim kawase Jisas
iesene di ga ber tana.
40 Namur Jisas ga balos ha-
baling no taho Ioridan utusu
tano katano Jon no ut na
baptais ga huna baptais ira
turadi kaia nalalie, ma ne
Jisas ga me kiskis kaia.
41 Ma a haleng na matan-
abar di ga hana tupas ie
ma di ga tange, "I tutuno
be Jon pai gale gil ta dades
na hakilang iesene a tutuno
bakut ing Jon ga tange uta
ikin ra turadi."
42 Ma a haleng di ga
nurnur tane Jisas ta ikino
taman.

11

Jisas ga hatut Lasarus sukun ra minat.

1 Io, tike turadi a hinsana
ne Lasarus ga maset. Aie me
Betani no taman tane ningor
sahine, Mata ma ne Maria.
2 Ikin ra Maria nong ga bu-
range bus no Watong ma no
waiwai, igom salap hamasa
ira kakine ma no hine. Ma
ne Lasarus mon, no hainine,
nong ga noh ter ma ra mi-
naset.
3 Io, dur sahine ga tula ni-
anga ukaia hone Jisas horek:
"No Watong, nong u la sip
ter ie i maset."
4 Ma be Jisas ga ser ikin, ga
tange, "Ikin ra minaset pai
nale bing ie. Pata. Iesene
ite hanawat hokarek be ira
matanabar di na raun no
hinsane God waing no mi-
namar tano Natine God na
hanawat puasa."
5 Ma ne Jisas ga sip Mata
dur ma no sahine, ma ne
Lasarus.
6 Iesene be Jisas ga ser be
Lasarus ga maset, Jisas ga
kisi leh iat baak ra iruo bung
baling kaia tano taman ga
kiskis kaia.

10:38 Jon 14:10-11 **10:40** Jon 1:28 **11:1** Luk 10:38-39 **11:2** Jon 12:3
11:4 Jon 9:3

7 Namur um ga tange
ta ira nuno bulu na ha-
rausur, “Dait go hana baling
u Iudeia.”
8 Ma ira bulu na ha-
rausur di ga tange, “Tena ha-
rausur, naharise mon baak
ira Iudeia di ga ura gulgulum
ugo. Ma nu hana baling
ukaia urah?”
9 Jisas ga balu di horek:
“Dait nunure be a sangahul
ma iruo ira pana bung nara-
mon tike bung na kasasa. Io,
nesi tikenong i hanana ra
kasasa pai nale puko kinong
i nanaas ter ma no lulungo
ta ikin ra ula hanuo.
10 Iesene, tikenong i
hanana ra bung na puko,
kinong pata ta lulungo
tana.”
11 Be igate tange ter hobi
Jisas ga hinawase di be,
“Lasarus no nudait harwis te
kubabo. Ma iou ura hinana
ukaia waing ni ge hangun
ie.”
12 Kaie, ira nuno bulu
na harausur di gom tange,
“No Watong, be kanaia i
kumkubabo na langalanga
baling.”
13 Jisas ga haianga di tano
minat tane Lasarus iesene
ira nuno bulu na harausur
di ga lik be iga tangtange be
Lasarus ga kubabo ter mon.
14 Io, Jisas ga hinawase ha-
palaine um di be, “Lasarus
te mat.
15 Iesene iou laro uta mu
be iou pai gale kis tikai ma
ie. Ma iou pai gale hana
waing mu nage nurnur. Ma
dait um utuma ho ie.”
16 Kaie, Tomas (nong di
la kilkilam bileng ie be no
Kasang) ga tange ta ira bulu
na harausur, “Dait go hana
bileng, dait nage mat tikai
ma ie.”
17 Be Jisas ga hanawat iga
ser leh be di gate hatur
Lasarus ra midi aihet na
bung nalalie.
18 Ma Betani i tapa haruat
ma ra itul a kilomita mon
metuma Ierusalem.
19 Kaie a haleng na Iudeia
di gate hanawat ura hang-
oingoi Mata dur sahine ma
ne Maria tano minat tano
haini dur.
20 Be Mata ga ser um be
Jisas ike ga hananawat iga
hana leh ura kokot leh ie.
Iesene Maria ga kis ter at
kaia ra hala.
21 Mata ga tange um tane
Jisas, “Watong, be nuge kis
ter kira no hainigu pai gorle
mat.
22 Ma iou nunure ter be
ing nu saring God uta so
kakarek, karek iat mon God
na ter tam.”
23 Jisas ga tange tana, “No
hainim na tut hut baling.”
24 Mata ga tange tana,
“Aiou nunure ter be ina tut
hut bileng tano bung na tun-
tunut hut baling ta ira minat
tano hauhawatna pana bung
ta ikin ra ula hanuo.”
25 Jisas ga tange tana, “Iou
iat, iou no burwana no
tuntunut hut baling ma no
nilon. Nesi nong i mat,
iesene ite nurnur tagu, na
lon.
26 Ma nesi nong i lolon ma
i nurnur ter tagu pata tutuno

11:16 Mak 14:31 **11:24** Jon 6:40

iat pai nale mat hatikai. U
nurnur ta ikin?”
27 Mata ga haut gom tange
tana, “Watong, iou te nur-
nur be augo no Mesaia, no
Natine God nong di ga tang-
tange be na hanawat ukira
tano ula hanuo.”
28 Namur ta ing igate tange
ter hokarek, iga baling gom
a tato hasisingen leh Maria,
no sahine, ma iga tange
tana, “No tena harausur te
hanawat ma i tirtiri tam.”
29 Be Maria ga hadade
hokike iga tut sur haiah
igom hana utusu hone Jisas.
30 Ma ne Jisas pai gale
hanawat baak kaia tano
taman. Ma iga kis ter at tano
katano Mata ga hana tupas
ie kaia.
31 Ira Iudeia ing di ga kis
tikai ter ma ne Maria ura
hangoingoi ie kaia ra hala,
di ga nes ie ma igate tut sur
haiah, io, di ga mur ie. Di ga
lik be iga hanana ura sunuah
tusu tano midi.
32 Ma ne Maria ga hanawat
ter tano katano Jisas ga kis
ter kaia. Be iga nes ie
iga tudu napu ta ira iruo
kakine Jisas gom suah ter
tana horek: “Watong, be
nuge kis ter kira no hainigu
pai gorle mat.”
33 Be Jisas ga nes Maria
ma iga susuah tikai ma ira
Iudeia ing di ga saate hawat
ie, iga purpuruan ma iga
manga tirih no tingana.
34 Jisas ga tiri di, “Mu
hatur ie ha?”
Di ga balu ie, “Watong,
hilo, nuge nes!”
35 A lur na matane Jisas ga
sel.
36 Io, be di ga nes ikin,
ira Iudeia di ga tange har-
basie ta di be, “Nes baak!
Iga manga sip ter iat ne
Lasarus.”
37 Iesene ari di ga tange
be, “Ikin ra turadi mon
nong ga hananaas ira iruo
matana no pulo. Kaie,
i tale be gor halangalanga
mon bileng Lasarus ma ne
Lasarus pai gorle mat.”
38 No tingane Jisas baling
ga manga tirih gom hana
ukaia tano midi. A matana
hot ie ma di ga bul bat ter
no matana ma tike hot.
39 Jisas ga tange, “Mu kap
ise ter no hot!”
Mata, no hainine no mi-
nat, ga tange, “Watong, ite
mapus um kike kinong aihet
na bung menalalie ga mat.”
40 Jisas ga tange tana, “Ho-
haam, iou pai gale hinawase
ter baak ugo be nu nes no
dades tane God ing be nu
nurnur ter? Maso! Io, i
tahut be nu lik leh ie!”
41 Io, di ga kap ise ter
no hot. Jisas ga tadeng
ma iga tange, “Aiou tanga
tahut tam, Mama, kinong u
te hadade iou.
42 Iou nunure ter be u
la tartaram iou, iesene iou
tange kakarek uta di karek
ra matanabar, be di nage
nurnur be u ga tule iou.”
43 Namur ta ing igate tange
leise ter kike, Jisas ga tato
nalu horek: “Lasarus, hana-
sur!”

11:27 Jon 6:69 **11:37** Jon 9:6

44 No minat ga hanasur.
Ma di ga hiis ter ira iruo
lumana ma ira iruo kakine
ma ra lawas na katano mol,
ma no matmataan tana di
ga pulus ter ie ma tike mol
bileng. Jisas ga tange ta di,
"Mu pales ise kike ra mol na
minat inage hana."

Ira lilie ta ira Iudeia di ga harpingit ura ububu bing Jisas.

(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Io kaie, a haleng ta ira
Iudeia ing di ga hanawat
ukaia hone Maria di ga me
nes ing ne Jisas ga gil, di gom
nurnur tana.
46 Iesene ari ta di, di
ga hana leh utusu hodi ra
Parisi, di gom hinawase di
uta ing Jisas gate gil.
47 Io, ira Parisi ma ira
tamat na pris, di ga gil tike
kis hulungan di gom tange,
"Ai! Hohaam, paile tale
tuno iat be dait na gil tike
linge? Ikin ra turadi i gilgil
ra haleng dades na hakilang.
48 Be ing dait na hook ter at
mon ie hobi, ira matanabar
bakut di na nurnur tana. Ma
ira Rom di na hanawat ma
di na hagae no nudait hala
na lotu tamat ma no nudait
huntunana."
49 Io, tikenong ta di ira
Parisi a hinsana ne Kepas
nong ga lilie ta ira pris ta iki-
nong ra pana bung ga tange,
"Pa mu le nunure ta linge!
50 Pa mu le palai be utano
numu tahtahut i bilai be ta
tike turadi mon na mat uta
ira matanabar ma waak um
be no huntunana bakut na
hiruo."
51 Pai gale tange hobi tano
nuno lilik mon. Pata. Iesene,
aie no lilie ta ira pris ta
ikinong ra pana bung, kaie,
God gom kure no nuno ni-
anga be na ianga na tangetus
utane Jisas be na mat utano
huntunana Israel.
52 Ma pata be uta dong
sene mon no huntunana Is-
rael, iesene be na mat bileng
uta di ira natine God kanaia
di kis harbasie ter waing na
lamus tikane di ma di na
tikenong mon.
53 Io, tur leh um ta ikino
bung di git harpingit ura
ububu bing Jisas.
54 Kaie, Jisas pai gomle
hanana palai um kaia ta
ira Iudeia, iesene iga hana
leh balik utusu tike katano
hutate ra katano bia, ma
iga hana ter tike taman a
hinsana Epraem. Ma aie
ma dong ra nuno bulu na
harausur di ga kis kaia.

55 Io, no pana bung utano
Nian na Sinakit gate hutate
um ma a haleng matanabar
ta ira tamtaman tapa di ga
hanawat utuma Ierusalem
ura gilgil haruatne ira
harkurai tane Moses be di
nage gamgamatien ra mat-
mataan tane God menalalie
ta ikino nian.
56 Di ga naanaas hanana
tane Jisas, ma be di ga tur
hulungan ter kaia ra hala
na lotu tamat di ga hartir-
itiri ta di be, "Mu lik ho-
haam? I nanaas be pai nale
hanawat at um ukira tano

11:45 Jon 7:31 **11:46** Luk 16:31 **11:52** Jon 10:16 **11:53** Jon 5:18

nian, naka?”
57 Ma ira tamat na pris ma
ira Parisi di gate ter nianga
ter be ing nesi tikenong na
nunure leh be Jisas ikana ha
na hinawas waing di nage
palim kawase ie.

12

Maria ga hurange ter ra waiwai tane Jisas ura tang-tagure no nuno minat.

(Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Io, be a liman ma tike na
bung ter mon um ga kis ter
utano Nian na Sinakit, Jisas
ga hanawat Betani no taman
tane Lasarus nong Jisas ga
hatut leh ie sukun ra minat.
2 Ma di ga gil tike nian
utane Jisas kaia. Mata ga
harahut ura soh nian, ma ne
Lasarus tikenong ta dong ing
di ga kis tikai ter ma ne Jisas
tano nian.
3 Io, Maria ga kap leh ari
waiwai ura salsalap di kilam
ie be ‘nart’, ma iga tirih
haruat ma ra subana ta tike
kilo. Ma a tabi matana ikino
mangana waiwai. Maria ga
kap leh ie gom hurange ter
ie ta ira iruo lapara kakine
Jisas, ma iga salap dur ma
ira pana hine. Ma no hun-
huraan kala mimisien tano
waiwai ga habukas no hala
bakut.
4-5 Iesene tikenong ta di
ira nuno bulu na harausur,
Iudas Iskariot, nong ga liklik
be na ter leise ter Jisas ga
tange horek: “Ura biha pa
dile suhurane ikin ra waiwai
ura kapkap leh ta barbarat?
No matana i haruat ma ira
kunkulaan tikenong gor kap
ta ira nuno pinapalim tike
tinohon! Io, ma ira barbarat
um di gor ter ta ira maris.”
6 Iudas pai gale tange
hokakarek kinong be iga
marse ter ira maris, iesene
be iga tange hobi kinong a ut
na kukuman ie. Ma igit bal-
balaure no bunbulaan ta ira
nudi barbarat, kaie igom git
kapkap kuman leh mekaia.
7 Iesene Jisas ga tange,
“Waak mu kiskis na gil ie!
I tahut be igate waak ter
ikin ra waiwai utano bung
da hatur iou tana.
8 Ira maris di na kis tikai
ma mu hatikai, iesene iou pa
nile kis hatikai ter ma mu.”

A haleng di ga nurnur tane Jisas.

9 Io, tike tamat na matan-
abar di ga ser be Jisas kanaia
Betani, io, di ga hana ukaia.
Iesene pa di gale hanawan
sene mon Jisas. Pata. Di
ga ura nesnes bileng Lasarus
nong Jisas ga hatut habaling
ie talur ra minat.
10-11 Kaie, ira tamat na pris
di gom harpingit be di na
ubu bing bileng Lasarus ki-
nong Lasarus no burwana
kaie a haleng na Iudeia di ga
tutur talur kike ra lilie ma di
gom nurnur tane Jisas.

Jisas ga hana lala Ierusalem hoke no King nong

12:1 Jon 11:1,43 **12:2** Luk 10:40 **12:3** Luk 7:37-38 **12:8** Lo 15:11 **12:10-11** Jon 11:45

ira Israel di git kiskis kawase ie.

(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Tano bung menamur no tamat na matanabar ing di gate hanawat utano Nian na Sinakit di ga ser be Jisas ike ga hananawat ukaia Ierusalem.

13 Io, di ga kap leh ira pana bebe di gom hana ura kinakot utane Jisas, ma di ga kakongane hanane be,

"Da pirlet God!

No haridan na kis tano nong i hanawat ura gilgil haruatne ira sinisip tano Watong!

No haridan na kis tano King gar na Israel!"

14 Io, Jisas ga nes leh tike sigar donki gom kisi ie, haruat ma ira nianga tane God di ga pakat utana iga tange be:

15 "Mu ira matanabar na Ierusalem, waak mu burut.

Nes baak! No numu king tuei ke i hananawat,

ma i kiskisi hanane tike not no donki."

16 Ira nuno bulu na harausur pa di gale huna palai baak ta kakarek ra linge. Iesene namur um ing no minamar tane Jisas ga hanawat puasa, di ga lik leh be di gate pakat ter kike ra nianga utana ma be di gate gil ter bileng kike tana.

17 Ma ira matanabar ing di ga kis ter tano bung be Jisas ga tato hasur Lasarus metuma tano midi gom hatut ie sukun ra minat, di ga hininaawas hanana utane Jisas.

18 Ikin no burwana kaie a haleng na matanabar di ga hana ura ninaas tane Jisas, kinong di ga hadade be iga gil ikin ra dades na hakilang.

19 Kaie, ira Parisi di gom tangtange harbasie ta di be, "Nes ter um! Pa dait le pepetlaar iat um ta linge! Nes baak! No ula hanuo bakut te murmur ie!"

Jisas ga tange hanalalie be aie no lulungo, na mat.

20 Io, ari Grik bileng kanaia nalamin ta dong ing di ga hana utuma Ierusalem ura lotu tano bung na nian.

21 Di ga hana tupas Pilip nong me Betsaida ruma Galili, di gom tange, "Maris, mem sip be mem na nes Jisas."

22 Pilip ga hana ma iga hinawase Andru. Io, dur balik um, dur ga hana dur gom a hinawase Jisas.

23 Jisas ga balu dur iga tange, "No pana bung um te hanawat be no minamar tano Nong a Turadi ie na hanawat puasa.

24 Mu hadado baak! Be ing tike pat na dahe pai nale puko ter tano pu ma inage mat, na kis ter iat mon be tike kapawena pat na dahe. Iesene be ing na mat na huei ra haleng na puspusno.

25 Nesi tikenong i manga sip sene mon no nuno nilon,

12:13 Sam 118:25-26; Jon 1:49 **12:14** Sek 9:9 **12:16** Jon 2:22 **12:23** Jon 13:31-32; 17:1 **12:24** 1 Korin 15:36 **12:25** Matiu 16:25

na ber tano nilon tutuno. Iesene nesi tikenong paile manga sip no nuno nilon ta ikin ra ula hanuo na palim dit ter ie utano nilon hathatikai.

26 Nesi nong i sip be na papalim tagu, i tahut be na mur iou. Ma be iou ni hana uha, no nugu ut na pinapalim bileng na hana ukaia. Ma nesi nong i papalim tagu, Mama na ru ie.

27 "Karek no tingagu i manga purpuruan ma iou ni tange ra so? Hohaam, na tahut be ni tange, 'Mama, me res leh iou sukun ikin ra pana bung na ngunngutaan?' Iesene pata. Ikin iat mon no burwana iou gom hanawat. Aiou ga hanawat be ni me salo ta ikin ra ngunngutaan.

28 Mama, hatamat no hinsam!"

Io, a ingana tikenong ga ianga sur metuma ra mawe horek: "Aiou te hatamat ter ie ma iou ni hatamat habaling ie."

29 Ira matanabar ing di ga tur ter kaia di ga hadade ie ma di ga tange be iga parparara. Iesene ari di ga tange be tike angelo ga haianga ie.

30 Jisas ga tange, "Ikin paile hanawat ura utagu, iesene uta mu.

31 Karek um no pana bung ura gil harkurai tano ula hanuo. Karek um God na bat ise ter no lilie gar ta ikin ra ula hanuo.

32 Ma iou, be da tatik haut iou sukun no pu, iou ni lamus hawat ira turadi bakut ter tagu."

33 Ma iga tange hokakarek ura hamanis be a mangana minat hohaam na mat hobi.

34 Ira matanabar di ga balu ie be, "Mem gate hadade be ira harkurai tane Moses i tange be no Mesaia na kis hatikai. Io, hohaam kaie uge tange uta Nong a Turadi ie be da tatik haut ie? Ma, nesi tuno iat ikinin Nong a Turadi ie?"

35 Ma ne Jisas ga hinawase di be, "No lulungo na kis tikai ter mon ma mu ra da hansik na pana bung baak. Kaie, mu na hana, kakarek iat baak no lulungo ikanaia. No kadado nahula me burung mu. No turadi nong i hanana ra kadado paile nunure be i hanana uha.

36 I tahut be mu na nurnur tano lulungo karek at baak i kis ter ma mu waing mu na hanawat be a not no lulungo mu."

No huntunana na Iudeia di ga malok be di na nurnur tane Jisas.

Ing iga tange ter hobi Jisas ga hana leh gom a mun ta di.

37 A tutuno be iga gil karek ra haleng dades na hakilang ra matmataan ta di, iesene di ga malok balik be di na nurnur tana.

38 Iga ngan hokakarek ura hatutuno ira nianga tane Aisaia no tangetus ing iga tange horek:

12:27 Sam 6:3; 42:5; Matiu 26:38 **12:32** Jon 3:14 **12:33** Jon 19:6 **12:34** Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 **12:35** Jon 8:12 **12:36** Epesas 5:8 **12:38** Ais 53:1

"Watong, pata tikenong paile nurnur tano numem hininaawas
ma pata tikenong paile kap ra palpalai utano num dades."
39 No burwana ikin pa di gomle nurnur, kinong Aisaia ga tange bileng horek:
40 "God te hapulo ira mata di,
ma ite hadades ira tinga di,
be di nahula nes kilam ma ira mata di,
ma di nahula nunure kilam ma ira nudi lilik,
ma di nage tahurus be nige halon di."
41 Aisaia ga tange karek kinong igate nes no minamar tane Jisas, kaie igom hinawas utane Jisas.
42 Ma a tutuno be karek ra nianga tane Aisaia ga huei, iesene a haleng ta dong ira lilie ta ira Iudeia di ga nurnur balik tana. Ma pa di gale tange hapuasne ira nudi nurnur kinong di ga burte ira Parisi be di nahula hatabune di be pa di nale lotu baling.
43 Ma pa di gale ianga puasa hobi kinong di ga sip be a turadi mon na let di ma pata be God na let di.
44 Io, Jisas ga tange nalu horek: "Nesi tikenong i nurnur tagu paile nurnur sene mon tagu iesene i nurnur bileng ta nong ga tule iou.
45 Ma nesi nong i nes iou i nes bileng nong ga tule iou.
46 Iou te hanawat ukira tano ula hanuo hoke tike lulungo waing dong bakut ing di nurnur tagu, pa di nale kis ter at baak tano kadado.
47 Ma nesi tikenong i hadade ira nugu nianga iesene paile taram, iou iat, iou pa nile gil harkurai tana kinong iou pai gale hanawat be ni gil harkurai tano ula hanuo iesene ura haalon ie.
48 Tike ut na gil harkurai kanaia uta nong i malok ise iou ma paile kap usurane ira nugu nianga. Karek iat mon ira nianga iou te tangtange ing di na gil harkurai tana tano hauhawatna pana bung ta ikin ra ula hanuo.
49 Io, iou pai gale ianga tano nugu lilik iat iesene Mama nong ga tule iou ga pir ter iou tano surno no nugu hininaawas ma ira nianga iat iou ni ise.
50 Iou nunure ter be ira nuno nianga na harpir la hartabar ma no nilon hathatikai. Kaie, aso ing iou tange, iou tange iat mon hoke Mama te hinawase ter iou be ni tange."

13

Jisas ga gis ira kaki di ira nuno bulu na harausur.

1 No Nian na Sinakit gate hutate um ma ne Jisas ga nunure be no pana bung igate hanawat ura utana be na hana sukun ikin ra ula hanuo ura utuma tano Tamana. Iga sip ter ira nuno tus ing di karek ra ula hanuo metua leh tuk ter tano hauhawatne tano nuno nilon.

12:41 Ais 6:1 **12:42** Jon 9:22 **12:43** Jon 5:44 **12:45** Jon 14:9 **12:47** Jon 3:17 **13:2** Luk 22:3; Jon 13:27

2 Ma ne Jisas ma ira nuno
bulu na harausur di ga ia-
iaan tikai ra bung um ta
ikino bung. Ma ne Satan
gate halilik ter Iudas Iskariot
no natine Saimon be na ter
leise ter Jisas.
3 Iesene Jisas ga nunure
ter be no Tamana gate ter
ise ira dades bakut tana ma
be igate hanawat metuma
hone God ma hutate be na
tapukus baling utuma hone
God.
4 Kaie, igom tut sukun no
nian, ga kap leise ari ta ira
kinasine, igom taltalin ma
tike subana mol.
5 Io, iga hurange ari taho
ter tike tamat na dis, igom
tur leh ura gisgis ira kaki di
ira nuno bulu na harausur,
ma iga salsalap hamasa di
ma no subana mol iga tal-
talin ter ma ie.
6 Iga hanawat ter tane Sai-
mon Pita ma ne Pita ga tiri
ie, "Watong, hohaam u ura
gisgis ira kakigu?"
7 Jisas ga balu ie be, "Paule
nunure kilam be iou gilgil ra
so kakarek, iesene na palai
um tam namur."
8 Pita ga tange be, "Pata.
Pa nule gis tuno iat ira
kakigu!"

Jisas ga balu ie horek: "Be
ing iou pa nile gis ugo, pa
nule kis tikai iat um ma iou."
9 Saimon Pita ga tange
tana be, "Watong, waak sene
mon ira kakigu, iesene gis
bileng ira lumagu ma no
ulugu bileng!"
10 Jisas ga balu ie horek:
"Nesi ta nong te susu ter
na gis sene leh mon um ira
kakine kinong no tamaine
bakut i gamgamatien. Ma
mu gamgamatien ter iesene
pata be mu bakut."
11 Io, iga nunure ter be
nesi nong na ter ise ter ie,
kaie igom tange be pata be di
bakut di gamgamatien ter.

12 Ing igate gis hawat ter
ira kaki di iga sige leh ira
kinasine ma iga kis baling
tano nuno katano. Iga tiri di
be, "Mu palai ter ta ikin iou
te gil ter ie ta mu?
13 Ing mu la haianga iou
mu la tangtange be 'Tena
harausur' ma 'Watong'. Ma
mu tange no tutuno kinong
iou kike.
14 Ing be iou no numu
tena harausur ma no numu
Watong iou te gis ter ira kaki
mu, io, i tahut be mu bileng,
mu na gis harbasiane ira
kaki mu.
15 Io, iou te huna gil ter
hobi waing mu bileng, mu
na gil mur ing iou te gil ter
ta mu.
16 Mu hadado baak! No
subulo paile tamat tano
nuno watong. Ma nong i
tartaram paile tamat ta nong
i hartule.
17 I palai be mu te nunure
um kakarek ra linge, io kaie,
no haridan na kis ta mu ing
be mu na gil ie.
18 Iou paile iangianga uta
mu bakut. Iou nunure ter
dong ing iou te gilamis leh

13:3 Jon 3:35; 16:28 **13:10** Jon 15:3; 6:64,70-71 **13:14** Matiu 20:28; Luk 22:27 **13:15** Pilipai 2:5; Kolose 3:13; 1 Pita 2:21 **13:16** Matiu 10:24 **13:18** Sam 41:9

di. Iesene ikin na hanawat
ura hatutuno ira nianga tane
God ing di ga pakat horek:
'No tunana nong mir en
tikane ira agu beret ma ie ite
tut na hinarubu ma iou.'
19 Aiou hininawase
hanalalie mu ta kakarek,
karek at baak paile hanawat.
Iou tange hokike waing mu
na nurnur be iou, aiou
iat mon ikino nong iou
tangtange be nesi iou, ing
be ikino linge na hanawat
tutuno.
20 Mu hadado baak! Nesi
ta nong i bala leh tikenong
ing iou tule, i bala leh iou.
Ma nesi tikenong i bala leh
iou, i bala leh bileng nong ga
tule iou."

Jisas ga tange hanalalie be
tikenong nalamin ta di na ter
ise ter ie.

21 Be Jisas gate tange leise
ter kakarek iga purpuruan
no tingana ma igom tange
hapuasne horek: "Mu
hadado baak! Taitus nong
ta mu na ter leise ter iou."

22 Ira nuno bulu na ha-
rausur di ga harnasnaas bal-
ing ta di. Di ga ngangao
harbasie be nesi tuno iat ta
di ikinong iga tangtange ie.

23 Ma tikenong ta di, no
bulu na harausur nong Jisas
ga sip ter ie, ga kis hutate ter
Jisas.

24 Kaie, Saimon Pita ga teh
ikino bulu na harausur ma
iga tange tana, "Tiri ie be
nesi ikinong i tangtange ie."

25 Io, no bulu na harausur
gom ioh ter tane Jisas ma iga
tiri ie be, "Watong, nesi ie?"

26 Jisas ga balu ie horek:
"Aie nong iou ni ter ikin ra
katano beret tana namur ta
ing iou te hasuguh ter ie tano
dis." Io, be igate hasuguh
ter no katano beret iga ter ie
tane Iudas no natine Saimon
Iskariot.

27 Ing at mon Iudas ga
palim leh no katano beret,
Satan ga lala tana. Io, Jisas
ga tange tana, "No linge u
ura gilgil ie, gil haiane ie."

28 Iesene pata tikenong
kaia tano nian pai gale palai
be Jisas ga tange ter hobi
tana urah.

29 No burwana be Iudas
git balbalaure ira barbarat
kaie di gom lik be Jisas ga
tangtange tana be na kul ta
linge di ga supi ter tano Nian
na Sinakit be na tabar dak
ira maris ma ta linge.

30 Ing iat mon Iudas ga
palim leh no katano beret
iga sur leh. Ma igate bung
kike.

No sigar harkurai na har-
marsai harbasie.

31 Io kaie, be Iudas gate
hana leh Jisas ga tange
horek: "Kakarek no mina-
mar tano Nong a Turadi ie te
tur leh be na hanawat puasa.
Ma no minamar tane God
bileng, Nong a Turadi ie te
hatahun be na hapuasne ie.

32 Ma ing be na hapuasne
no minamar tane God, io,
God kaia baling at tana na

13:19 Jon 14:29; 16:4 **13:20** Matiu 10:40 **13:27** Jon 13:2 **13:31** Jon 12:23
13:32 Jon 17:5 **13:33** Jon 7:33-34

hapuasne no minamar tano
Natine.
33 Kaba natigu, iou ni kis
tikai ter mon ma mu ta da
hansik na pana bung baak.
Mu na sisilih tagu, ma hoke
iat mon iou ga hinawase
ira Iudeia, kakarek iou hi-
nawase bileng um mu be no
katano iou ni hana ukaia, pa
mu le tale be mu na hana
ukaia.
34 A sigar harkurai ikin
iou terter ie ta mu ma aie
horek. Mu na marmarse
harbasiane mu. Hoke iat
mon iou te marse mu hobi,
io, i tahut be mu na marse
harbasiane mu.
35 Be ing mu na marmarse
harbasiane mu, io, ira turadi
bakut di na nunure be mu
ira nugu bulu na harausur."

Jisas ga tange hanalalie be Pita na harus ise ie.

36 Saimon Pita ga tiri ie be,
"Watong, nu hana uha?"

Jisas ga babalu horek: "No
katano ni hana ukaia paile
tale be nu mur iou ukaia
kakarek, iesene nu mur um
namur."
37 Pita ga tiri ie, "Wa-
tong, ura biha kaie iou paile
tale be ni mur ugo kakarek?
Aiou taguro be ni mat ura
utam."
38 Kaie, Jisas ga balu ie
horek: "U te taguro tutuno
iat be nu mat ura utagu?
Hadado baak! No kareka
pai nale ianga baak ma u te
huna harus ise ter iou ta itul
a pana.

14

Jisas sene mon nong na papos no ngas tupas God.

1 "Waak be ira tinga mu i
tapunuk, iesene mu na nur-
nur tane God. Ma mu na
nurnur bileng tagu.
2 Tuma naramon tano
ngasiane Mama a haleng
katano kanaia. Be ing pai
nagele mon tari iou gorte
hinawase mu kinong iou ni
hana ukaia ura tangtagure
ta katano ura numu.
3 Ma be iou te hana ma
iou te tagure ter numu ta
katano, ni tapukus baling, ni
me kap leh mu utuma ho iou
waing mu na kis bileng tano
katano iou kis ter kaia.
4 Mu nunure ter no ngas
utuma tano katano iou ni
hana ukaia."
5 Tomas ga tange tana be,
"Watong, mem paile nunure
be nu hana uha, io kaie,
mem na nunure leh no ngas
ukaia hohaam?"
6 Jisas ga babalu horek:
"Aiou no ngas, iou no tu-
tuno, ma iou no nilon. Pata
tikenong paile hanawat ter
tane Mama be ing paile huna
hana ter tagu.
7 Be ing mu nage nunure
tutuno iou, mu gorte nunure
bileng Mama. Ma tur leh um
ta ikin ra pana bung mu na
nunure ie ma ina palai be
mu te nes ie."

Jisas ma no nuno Mama dur tikenong mon.

8 Io, Pilip ga tange tana
be, "Hamanis Mama ta mem.

13:34 Jon 15:12,17; 1 Jon 3:23; 2 Jon 5 5:1-2 **14:7** Jon 8:19 **14:3** Jon 12:26 **14:6** Jon 11:25; Rom

Ikinong mon nong mem supi
ter ie.”
9 Ma ne Jisas ga babalu
horek: “Maris, Pilip! Iou
te lon lawas tikai ma mu,
iesene paule nunure iat baak
iou? Nesi tikenong te nes iou
ite nes ne Mama. Ho bibiha
balik be u saring iou be ni
hamanis Mama ta mu?
10 U nurnur be iou kis tane
Mama, ma be Mama i kis
tagu. Naka? Ira nianga
iou tange ta pa mu le nugu
mon. Pata. Mama nong i
lolon tagu, aie nong i gilgil
no nuno pinapalim.
11 I tahut be mu na nurnur
tagu ing iou tange be iou kis
tane Mama, ma ne Mama i
kis tagu. Be pata, mu na
nurnur kinong mu te nes
ira dades na gingilaan na
kinarup.
12 Mu hadado baak! Nesi
tikenong i nurnur ter tagu
na gil ira linge iou gil. Ma
ina gil ira linge ing i tamat
ta ing iou gil kinong iou ni
hana utuma hone Mama.
13 Ma aso ing mu na sar-
ing tano hinsagu, iou ni
gil waing no Natine na ha-
puasne no minamar tano
Tamana.
14 Be ing mu na saring iou
uta so tano hinsagu, io, iou
ni gil ie.

God na tule hasur no Halhaaliena Tanuo ura harharahut.

15 “Be ing mu sip iou, io,
na palai, kinong ira nugu
harkurai mu na taram.
16 Ma iou ni saring Mama
ma ina ter tike mes na Ut na
Harharahut ta mu be na kis
hatikai ma mu.
17 Aie no Tanuo. Ila ha-
puasne ira tutuno tane God.
No ula hanuo paile haruat be
na haut leh ie kinong no ula
hanuo pai lale nesnes ie ma
pai lale nunure ie. Iesene
mu nunure ter ie kinong i
lolon ma mu, ma ina kis ta
mu.
18 Iou pa nile waak ter mu
hora tintana. Pata. Iou ni
hanawat ter ta mu.
19 Hutate um ma no ula
hanuo pai nale nes habaling
iou, iesene mu na nes iou.
Ma iou, iou ni lon, kaie mu
bileng, mu na lon.
20 Taitus ikinong ra bung
mu na nunure um be iou kis
tane Mama, mu kis tagu, ma
iou kis ta mu.
21 Nesi tikenong i hatur
kawase ter ira nugu harku-
rai ma i taram di, io, aie
nong i sip ter iou. Ma nesi
nong i sip ter iou, Mama na
sip ie, ma iou bileng, iou ni
sip ie ma ni hapuasne iou
tana.”
22 Io, Iudas (pata be Iudas
Iskariot) ga tiri ie be, “Wa-
tong, urah balik kaie uge sip
be nu hapuasne ugo ta mem
ma pata be ukatika tano ula
hanuo?”
23 Ma ne Jisas ga balu ie
horek: “Nesi nong i sip ter
iou i taram ira nugu nianga.
Ma ne Mama na sip ie ma
mir na hana tupas ie ma mir
na lon tikai ma ie.

14:9 Jon 12:45; Kolose 1:15; Hibru 1:3 **14:10** Jon 12:49 **14:11** Jon 10:38
14:12 Mak 16:19-20 **14:13** Matiu 7:7; Jon 15:16 **14:15** Jon 15:10; 1 Jon 5:3
14:16 Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 **14:17** Jon 16:13 **14:20** Jon 17:21-23

24 No turadi nong paile sip
iou paile taram ira nugu ni-
anga. Ma karek ra nianga
mu hadade pata be a nugu.
Pata. A nianga iat tane
Mama nong ga tule iou.
25 "Aiou te tange leise ter
kike ra linge ing iou kis tikai
ter baak ma mu.
26 Iesene no Ut na
Harharahut, no Halhaaliena
Tanuo, nong Mama na tule ie
tano hinsagu na me hausur
mu ta ira linge bakut. Ma
ina halilik bileng mu ta ing
iou te tange leise ter ta mu.
27 A malum kaie iou waak
kapis ter ma mu. No nugu
malum tus ikin iou ter ie ta
mu. Iou paile ter ie ta mu
hoke no ula hanuo la gilgil.
Io, waak be ira tinga mu
i tapunuk ma waak mu ra
bunurut.
28 "Mu ga hadade ing iou
ga tange horek: 'Iou ni hana
leh ma ni tapukus baling ter
ta mu.' Be mu nage sip tuno
ter iou, mu gor laro tano
nugu hinana ni gil ie utuma
hone Mama kinong Mama i
tamat tagu.
29 Ma iou te hinawase
hanalalie mu kakarek uta
ikin ra linge waing mu nage
nurnur ing na ngan tuno um
hobi.
30-31 Iou pa nile ianga
lawas um ma mu kinong no
lilie ta ikin ra ula hanuo
ikana katika tuei. Pata ta
ginginine kira tagu, iesene
iou gilgil haruatne ing Mama
te pir ter iou ine waing no
ula hanuo nage nunure be
iou sip ter Mama.
"Mu tut, dait nage hana
leh.

15

*Nesi nong i kis tane Jisas
na gil ira bilai na pinapalim.*

1 "Aiou no nunuhuan
na ina dahe tutuno ma ne
Mama no ut na harbalaurai
tano ina dahe. 2 Ira singara
dahe i kis tagu ing pa di
lale huhuei, ila katkato leise
bakut di. Iesene ira singarna
ing ila huhuei, Mama la hin-
hinare be di na nunuhuan
waing di nage manga huei.
3 Io, mu te nunuhuan um
ma i burwana ta ira nugu
nianga iou te tange ter ta
mu.
4 Mu kis ter at tagu ma mu
waak ter at iou be ni kis ter
at bileng ta mu. Pata tike
singara dahe i haruat ura
hunuei be aie sene. Pata. Na
huei sene mon ing i kis ter
iat tano ina dahe. Io, hokike
iat mon, pai nale tale mu be
mu na huei ing be pa mu
nale kis ter at tagu.
5 "Aiou no nunuhuan na
ina dahe ma mu ira sin-
garna. Be nesi ta nong i kis
ter tagu ma iou kis ter at
bileng tana, io, ikino turadi
na manga huei. Iesene be
ing iou paile harahut mu,
paile tale mu be mu na gil
tike linge.
6 Be nesi tikenong paile
kis ter iat tagu, ikino turadi
i haruat hoke tike singara
dahe di ise ma ige maranga.
Ira singara dahe hokike di la
ruru leh ma di la isise ter ra
eh ige la iaiaan.

14:24 Jon 7:16 **14:28** Jon 20:17 **14:29** Jon 13:19 **15:2** Matiu 3:10 **15:6** Matiu 7:19; 13:42

7 Be mu kis ter tagu, ma ira
nugu nianga i kis ter ta mu,
io, mu saring iou ta ing mu
sip ma mu na hatur kawase
leh.
8 Ing mu na manga huei,
ikinong na hapuasne no mi-
namar tane Mama ma ina
hamanis be mu ira nugu
bulu na harausur bileng.

9 "Hoke Mama te sip iou
hobi, kaie iat bileng, iou te
sip mu hobi. Io, i tahut be
mu na kis ter iat tano nugu
sinisip.
10 Be mu taram ira nugu
harkurai, io, mu na kis ter
iat tano nugu sinisip, hoke
iat mon iou te taram ira
harkurai tane Mama iou ge
kis ter at tano nuno sinisip.
11 Io, iou te hinawase mu
ta kike waing no nugu gun-
gunuama na kis ta ira numu
lon ma be mu nage bukas
ma ie.
12 No nugu harkurai ikin:
Mu na marse harbasiane mu
hoke iou te sip mu ma iou te
marse mu hobi.
13 Pata tike harmarsai gar
tikenong i tamat tano har-
marsai tano turadi nong i ter
ise no nuno nilon uta di ira
nuno harwis.
14 Ma mu ira nugu harwis
be ing mu gil ing iou hartule
be mu na gil.
15 Iou pa nile kilam habal-
ing um mu be a nugu tul-
tule mu kinong tike tultule
paile nunure ira hinilo tano
pinapalim tano nuno tamat.
Iesene iou te kilam balik um
mu be a nugu harwis mu ki-
nong ira linge bakut ing iou
ga hadade leh tane Mama
iou te hapalaine mu ine.
16 Mu, pa mu gale gilamis
leh iou. Pata. Iou iat, iou
ga gilamis leh mu, iou ge
tibe mu be mu na hana ma
mu na huei, ma ira numu
hunuei na kis ter iat. Io
kaie, Mama nage tabar mu
ta ira so ing mu saring tano
hinsagu.

*No ula hanuo na malen-
takuane ira tultule tane Jisas.*

17 "No nugu harkurai
ikinin: Mu na marse
harbasiane mu.
18 Be no ula hanuo i malen-
takuane mu i tahut be mu na
lik kawase ter be igate huna
malentakuane ter iou.
19 Be ing mu mekira napu,
io, no ula hanuo gor sip mu
hoke be nuno tus mu. Iesene
pa mu le mekira tano ula
hanuo kinong iou te gilamis
leh mu mekira tana. Ma
ikin no burwana kaie no
ula hanuo ige malentakuane
mu.
20 Mu na lik kawase ter ing
iou ga tange ta mu horek:
'No subulo paile tamat tano
nuno watong.' Be ing di
ga haragawai tagu, io, di na
haragawai ta mu bileng. Be
ing di ga taram ira nugu ni-
anga, io, di na taram bileng
ira numu.
21 Di na gil ter karek ta
mu kinong a nugu mu. Ma
no burwana mon, be pa dile
nunure nong ga tule iou.

15:8 Matiu 5:16 **15:10** Jon 14:15; 1 Jon 2:5 **15:12** Jon 13:34 **15:13** Jon 10:11; 1 Jon 3:16 **15:14** Matiu 12:50 **15:17** Jon 13:34 **15:19** Jon 17:14 **15:20** Jon 13:16

22 Be ing iou pa nigele
hanawat ma iou pa nige me
ianga ta di, pa di gorte ban
ter um ra kuas ta ira nudi
sana tintalen. Iesene karek
balik um pa dile tale be di
na ianga bat ira nudi sana
tintalen.
23 Nesi nong i malentak
tagu i malentakuane bileng
Mama.
24 Iou ga gil nalamin ta
di ira linge pata tikenong
bileng um ga gil. Ing be iou
pa nagele gil hobi pa di gorte
ban ter um ra kuas ta ira
nudi sana tintalen. Iesene
di te nes um karek ra linge
ma kanaia iat baak di mal-
malentakuane ter mir ma ne
Mama.
25 Ma ite ngan hobi ura
hatutuno ing di ga pakat ta
ira nudi harkurai tane God
horek: 'Pata ta burwana no
nudi malmalentakuane iou.'
26 "No ut na Harharahut
nong iou ni tule ie metuma
hone Mama na hanawat. Aie
no Tanuo nong la hapuasne
ira tutuno tane God. Ma ila
hananawat at metuma hone
Mama. Ma be na hanawat
ina me hinawas utagu.
27 Ma mu bileng, mu na
hinawas utagu kinong mu
gabe kis tikai ma iou metua
leh ra tutur leh tano nugu
pinapalim.

16

1 "Iou te hinawase mu ta
kike bakut waing pa mu nale
karup, mu nage puko.
2 Di na hatabune mu be
pa mu nale lotu ta ira nudi
hala na lotu. Io, i tutuno,
iesene i tutuno iat bileng be
no pana bung i hananawat
be tikenong na ubu bing mu
na lik be i gilgil ra pinapalim
na lotu utuma hone God.
3 Di na gil kike ra mangana
linge kinong pa dile nunure
mir ma ne Mama.
4 Iou te huna hinawase mu
ta kakarek. Ma iou gil hobi
waing mu na lik kawase ter
be iou ga huna hakatom ter
mu, ing be ikino pana bung
na hanawat um. Iou pai
gale huna hinawase mu ta
ikin metua nalalie ing iou ga
tur leh no nugu pinapalim
kinong iou ga kis ter ma mu.

No mangana pinapalim tano Halhaaliena Tanuo.

5 "Io, karek um ni hana
utuma ta nong ga tule iou,
iesene pata tikenong ta mu
paile tiri iou be iou ni hana
uha.
6 Ma mu te bukas ma ra
tapunuk kinong iou te tange
kakarek ra linge.
7 Iesene mu hadado baak!
Utano numu tahtahut, kaie
iou ni hana leh. Be ing
iou pa nile hana leh, no
ut na Harharahut pai nale
hanawat ukira ho mu.
Iesene be ing ni hana iou
ni tule ise ie ukira ho mu.
8 Ing na hanawat na ha-
palaine ira turadi tano ula
hanuo tano surno ira sana
tintalen. Ma ina hapalaine
bileng di tano surno no tak-
takados ma no surno no gil
harkurai tane God.

15:23 Luk 10:16 **15:25** Sam 35:19; 69:4 **15:26** Jon 14:26 **16:2** Matiu 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 **16:3** Jon 15:21 **16:7** Jon 14:16

9 Na me hapalaine di be di
sana kinong pa dile nurnur
tagu.
10 Ma ina hapalaine di
tano taktakados kinong iou
ni hana utuma hone Mama
ma pa mu nale nes habaling
iou.
11 Ma ina hapalaine bileng
di tano gil harkurai tane God
kinong no lilie ta ikin ra ula
hanuo God te tule bing ter
um ie.
12 "A nugu mon haleng
linge ura tangtange ta mu,
iesene paile tale mu be mu
na kap bakut leh at mon
karek.
13 Ma ing no Tanuo nong
ila hapuasne ira tutuno tane
God na hanawat, io, aie nong
na lie mu ter ta ira tutuno
bakut. Pai nale ianga tano
nuno lilik mon. Pata. Na
tange sene iat mon ira linge
ing iga hadade leh ma ina
hinawase mu ta ira linge na
hanawat namur.
14 Na hapuasne habaling
iat mon no minamar tagu
horek. Na kapkap leh ira
tutuno utagu nage hapalaine
mu ine.
15 Ira linge bakut tane
Mama a nugu. Ma iki-
nong no burwana kaie iou
ge tange be no Tanuo na
kapkap leh ira tutuno utagu,
inage hapalaine mu ine.

Ira bulu na harausur di na tapunuk iesene namur di na laro.

16 "Dahine um ma pa mu
nale nes habaling iou, sene
be namur dahine mu na nes
iou."
17 Ari ta ira nuno bulu
na harausur di ga hartiritiri
ta di be, "Aso no pipilaina
ikin ra katano i tange ie be
dahine um ma pa dait nale
nes ie sene be namur dahine
dait na nes ie? Ma hohaam
no pipilaina bileng ikin ra
katano iga tange ie? Iga
tange horek: 'Kinong aiou ni
hana utuma hone Mama.' "
18 Di ga hartiritiri iat baak
be, "Aso no pipilaina ikin ra
katano i tange be, 'Dahine
um'? Pa dait le palai ta kike
i tangtange."
19 Jisas ga nunure be di
ga ura tirtiri ie ta kike,
kaie igom tange ta di horek:
"Aiou te tange be dahine um
ma pa mu nale nes habaling
iou sene be namur dahine
mu na nes iou. Kanaia mu
hartiritiri ta mu uta ikin?
20 Mu hadado baak! Mu
na iaha ma mu na suah ma
kanaia no ula hanuo na lar-
laro. Mu na tapunuk baak
iesene namur um, mu na
laro.
21 Tike haine i tienen
ter na kilingane ra ngun-
ngutaan ing na ura kinakaho
kinong no nuno pana bung
te haruat. Ma ing ite kaho no
nuno bulu na luban leise um
no ngunngutaan ma inage
bukas balik um ma ra gun-
gunuama kinong tike bulu te
hanawat ter tano ula hanuo.
22 Io, mu bileng hobi.
A numu pana bung na
tapunuk kakarek, iesene iou
ni nes habaling mu ma mu
na laro. Ma pata tikenong
na kap leise ter no numu
gungunuama.

16:11 Jon 12:31 **16:12** 1 Korin 3:1-2 **16:16** Jon 14:19

23 Taitus ikino pana bung
pa mu nale saring habaling
um iou uta so. Mu hadado
baak! Mama na tabar mu
ta ira so ing mu saring tano
hinsagu.
24 Mekutua leh tuk katiak
pa mu le sasaring uta tike
linge tano hinsagu. I tahut
be mu na saasaring, kaie mu
nage hatur kawase leh ma
no numu gungunuama nage
bukas ta mu.
25 "Aiou iangianga ma ra
nianga harharuat, iesene
tike pana bung kanaia katika
i hananawat be pa nile ianga
baling um hokike. Pata. Iou
ni hinawase hapalaine mon
um mu tane Mama.
26 Taitus ikino pana bung
mu na sasaring tano hin-
sagu. Iou pa nile supi be ni
saring Mama uta mu. Pata.
27 Mama iat i sip ter mu
kinong mu te sip iou ma mu
te nurnur be iou ga hanasur
metuma hone Mama.
28 Iou ga hanasur me-
tuma hone Mama, iou gom
hanawat ter tano ula hanuo.
Io, kakarek iou ni hana
sukun no ula hanuo ura
utuma hone Mama."
29 Kaie, ira nuno bulu
na harausur di gom tange,
"Karek um u te iangianga
palai kinong paule iangianga
ma ra nianga harharuat.
30 Ma karek mem te nes
um be u la nunure bakut
ter ira linge ma pata paule
supi be nu nahe ta nong be
na tiri ugo tike tiniri. Ma
ikin no burwana kaie mem
ge nurnur be u ga hanasur
metuma hone God."
31 Jisas ga balu di horek:
"Mu te nurnur tuno um
tagu?
32 Mu hadado baak!
Tike pana bung kanaia i
hananawat, ma ite manga
hutate um be mu na hilo
harbasie ter ta ira ngasia mu
tiketike. Mu na hilo talur
sene ter um iou. Iesene iou
pa nile kis sene ter kinong
Mama la kis tikai ter ma iou.
33 Aiou te hinawase mu
ta kakarek waing mu nage
hatur kawase ra malum ki-
nong mu kis tagu. Kira tano
ula hanuo mu na mon ra
ngununguut. Iesene waak mu
burut. Mu taman tut ma
ra balaraan! Iou te pari no
dades tano ula hanuo."

17

Jisas ga sasaring be no nuno Mama na hapuasne no minamar tane.

1 Be Jisas ga tange leise
ter kakarek iga nanaas
utuma ra mawe igom
sasaring horek: "Mama,
no pana bung te hanawat.
Hapuasne no minamar tano
Natim waing no Natim nage
hapuasne no num minamar.
2 Nu gil at mon hoke u
ga ter ra dades tana be na
harkurai menalu ta ira tu-
radi bakut waing na ter no
nilon hathatikai ta di bakut
ing u te ter di tana.
3 Ma ikin no nilon
hathatikai, be di na nunure
ugo, augo no kapawena God
tutuno, ma be di na nunure

16:23 Matiu 7:7 **16:27** Jon 14:21,23 **16:32** Matiu 26:31,56 **16:33** Jon 14:27; Rom 5:1; 1 Jon 5:4 **17:3** 1 Jon 5:20

bileng Jisas Krais nong u te
tule ie ukira.
4 Iou te hapuasne no
num minamar kira tano ula
hanuo ing iou hapatam ira
pinapalim u ga ter be ni me
gil.
5 Io, Mama, karek augo iat
nu hapuasne no nugu mi-
namar, ikino minamar iou
ga hatur kawase ter ie tikai
ma augo nalalie ing iga pata
baak ta ula hanuo.

Jisas ga sasaring uta ira nuno bulu na harausur.

6 "Aiou te hapuasne ter
ugo ta di ing u ga ter ise di
tagu, kaie pa dile tano ula
hanuo. A num di ma u ga
ter di tagu ma di te taram ira
num nianga.
7 Karek di te nunure um be
ira linge bakut u te ter tagu i
hanawat metuma ho ugo.
8 Di te nunure um kinong
ira nianga u ga ter tagu iou
ga ter ta di ma di ga kap
usurane leh. Di gabe nunure
tuno ter at be iou ga hanasur
metuma ho ugo ma di gom
nurnur be u ga tule iou.
9 Ma iou, iou sasaring uta
di. Iou paile sasaring utano
ula hanuo. Iesene iou sasar-
ing uta di ing u te ter tagu
kinong a num di.
10 Ira mes na linge bakut
tikai ma di a num, ma ira
num, a nugu. Ma di te ha-
puasne ira nugu minamar.
11 Aiou te ura hinana talur
um ikin ra ula hanuo utuma
ho ugo. Iesene di iat baak
karek ra ula hanuo. Hal-
haaliena Mama, hiis bat di
ma no dades tano hinsam,
no hinsam nong u ga ter ie
tagu, waing di nage tikenong
mon hoke der mon tikenong.
12 Be iou ga kis tikai ter ma
di iou ga hiis bat di ma no
dades ta ikino hinsang u ga
ter ie tagu. Iou ga balaure
ter di ma pata ta nong ta di te
panim leh, iesene nong sene
iat mon nong ga murmur
hanane no ngas na hiniruo,
aie kaie ite panim leh waing
ira num nianga di ga pakat
na hanawat tutuno.
13 "Dahine um ma ni
hanahut ukaia ho ugo,
iesene iou tange karek ra
linge ing iou baak karek tano
ula hanuo. Ma iou tangtange
kakarek waing di na bukas
ma no nugu gungunuama ta
ira nudi nilon hoke i bukas
ter tagu.
14 Iou te ter ira num ni-
anga ta di ma no ula hanuo
te malentakuane di kinong
pa dile mekira tano ula
hanuo, hoke iat mon bileng
iou pata be mekira tano ula
hanuo.
15 Iou paile saring ugo be
nu kap leh di sukun no ula
hanuo. Pata. Iou saring ugo
be nu hiis bat leh di talur no
Ut na Sana.
16 Pa dile mekira tano ula
hanuo hoke iat mon iou
paile mekira tana.
17 Bul hasisingen di be di
nage halhaalien. Hapalaine
ira num tutuno ta di. Ira
num nianga i tutuno.
18 Iou te tule ter di tano ula
hanuo hoke u ga tule ter iou
tano ula hanuo.

17:4 Jon 4:34 **17:5** Jon 1:1 **17:12** Jon 6:39; 13:18 **17:15** Matiu 6:13; 2 Tesalonaika 3:3 **17:18** Jon 20:21

19 Iou bul hasisingen ha-
baling iou be nige halhaalien
uta di waing di na hal-
haalien ing di na nunure ira
num tutuno.
20-21 “Iesene iou paile
sasaring uta di sene mon.
Pata. Iou sasaring bileng uta
di kike ing di na hadade no
hininaawas ta kin ra iabar
ma di na nurnur tagu, waing
di bakut di na tikenong mon.
Mama, iou sasaring be di na
kis ta der ma di na tikenong
mon, hoke augo, u kis tagu,
ma iou, iou kis tam, waing
no ula hanuo na nurnur be
u ga tule iou.
22 No minamar nong u ga
ter ie tagu iou te ter bileng ie
ta di be di na tikenong mon
hoke der tikenong mon.
23 Di na tikenong mon hobi
kinong u kis tagu ma iou ni
kis ta di. Io kaie, iou sasaring
be na ngan hobi waing di na
tike kapawena tuno waing
no ula hanuo na nunure be
u ga tule iou ma be u te sip
di hoke u te sip iou hobi.
24 “Mama, iou sip di ing u
te ter di tagu be di na kis
tikai ma iou tano katano iou
ni kis kaia. Iou sip hobi
waing di na nes no nugu
minamar, no minamar nong
u te ter ie tagu kinong u
ga sip iou menalalie tano
hakhakisi tano ula hanuo.
25 “Takadosna Mama, no
ula hanuo paile nunure ugo
iesene aiou nunure ugo ma
di ira num di nunure be u ga
tule iou.
26 Iou te hapalaine ter ugo
ta di. Ma iou ni hapalaine
habaling di utam waing no
num sinisip utagu na kis ta
di ma be iou bileng, aiou ni
kis ta di.”

18

Ira matanabar di ga hanawat ura palpalim kawase Jisas.

(Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Ing be Jisas gate sasaring
huat ter, aie ma ira nuno
bulu na harausur di ga hana
kutus no salil Kidron. Taitus
ikino mes na palpal iga mon
tike matana dahe na olip ma
ne Jisas tikai ma ira nuno
bulu na harausur di ga hana
bas kaia.
2 Ma ne Iudas nong ga ter
ise ter ie, iga nunure ter
bileng ikino katano kinong a
haleng bung Jisas git kiskis
hulungan ma ira nuno bulu
na harausur kaia.
3 Io kaie, Iudas gom
hanawat kaia ma iga lilie
hanane ari umri ing di la
balaure ter no hala na lotu
tamat ing ira tamat na pris
ma ira parasi di ga tule di.
Ma di ga hanana tikai bileng
ma ari umri me Rom. Ma di
ga hanana ma ra laam ma
ra pok dake di ga halulungo
ter ma ra linge ura hinarubu
me.
4 Ma ne Jisas ga nunure
bakut ter aso ing na hanawat
tana. Io kaie, iga tur huat
gom tiri di horek: “Mu
hanawan nesi?”
5 Di ga babalu be, “Jisas
nong me Nasaret.”

17:22 Apostolo 4:32

Io, Jisas ga tange ta di
horek: "Aiou ie." (Ma ne
Iudas nong ga ter ise Jisas ga
tur ter ma di kaia.)
6 Ing be Jisas ga tange be,
"Aiou ie," di ga hesuo baling
di gom puko ter napu tano
pu.
7 Tike pana baling Jisas ga
tiri di, "Mu hanawan nesi?"
Ma di ga babalu be, "Jisas
nong me Nasaret."
8 Io, Jisas ga tange ta di
horek: "Iou te hinawase mu
be aiou ie. Be ing mu silsil-
ihe iou, io, mu na waak leise
ter karek ra turadi."
9 Iga ngan hokakarek ura
hatutuno ira nianga tane
Jisas ing iga tange be pai gale
habonbon tikenong ta di ing
God ga ter tana.
10 Io, Saimon Pita nong ga
kapkap hanane tike lawas
na sele ga sasel leh ie ma
iga kato kutus leise no kata
na talingana no tultule tano
tamat na pris. (Ne Malkus no
hinsana ikino tultule.)
11 Kaie, Jisas ga tange
hadades tane Pita horek:
"Subale pukus no num sele!
Waak u lik be iou pa nile
salo ta ikin ra ngunngutaan
Mama te ter ie tagu!"
12-13 Io, ira umri me Rom
tikai ma no nudi tamat na
umri ma ira umri gar na
Iudeia di ga palim kawase
Jisas. Ma di ga hiis kawase
ie di gom huna lamus ter ie
tane Anas, tike tamat na pris
menalalie. Ma aie no nu-
mune Kepas nong ga tamat
ter ta ira pris ta ikinong ra
pana bung.
14 Ikino Kepas mon nong
ga pir ira Iudeia be gor tahut
be tike turadi na mat uta ira
matanabar.

No luaina pana Pita ga harus ise Jisas.
(Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Io, Saimon Pita ma tike
mes na bulu na harausur
dur ga murmur hanane
Jisas. Ma ikin ra bulu
na harausur ga saate Jisas
utuma naramon tano hare
tane Anas, no tamat ta ira
pris kinong ikino tamat git
nunure ter ie.
16 Iesene Pita pai gale
tale be na lala, kaie igom
nanahe ter tusu nataman
tano matanangas. Io, ikino
mes na bulu na harausur
nong no tamat git nunure ter
ie, ga baling iga me haianga
no haine nong ga harbalau-
rai ter kaia tano matanan-
gas, ma igom lamus halala
Pita utuma naramon.
17 No haine nong ga tur
ter kaia tano matanangas ga
tiri Pita be, "Augo dak bileng
tikenong ta ira bulu na ha-
rausur ta ikino turadi, nah?"
Pita ga babalu be, "Pata!
Iou pata!"
18 Iga maduhan no taman,
kaie ira tultule ma ira umri
gar na Iudeia di ga tur
luhutane ter tike eh di ga
halo ie ura retret ie. Ne Pita
bileng ga tur tikai ter ma di
ma iga retret eh.

Anas ga tiri murmur Jisas.
(Matiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

18:9 Jon 17:12 **18:11** Matiu 26:39 **18:14** Jon 11:49-51

19 Ma kanaia no tamat ta
ira pris ga tirtiri mur Jisas
uta ira nuno bulu na ha-
rausur ma ta ira nuno ha-
rausur.
20 Jisas ga babalu horek:
"Aiou te tur ra matmataan
na haruat ma iou te ianga
ter ra haleng na matanabar
sakit. Ira nugu harausur iou
git gilgil haitne ta ira hala na
lotu ma tuma tano hala na
lotu tamat bileng. Ma iou pai
gale tange sie ta linge.
21 Io, u tirtiri mur iou
urah? Nu tiri dong ing di ga
hadade iou be iou ga tange
hohaam ta di. Di nunure ter
ing iou ga tange."
22 Be Jisas ga tange
hokakarek tike umri kaia ga
paser no matmataan tana,
igom tange be, "Nesi i tange
tam be nu balu no tamat ta
ira pris hokike?"
23 Jisas ga balu ie be, "Be
ing iou te tange tike linge i
rara ter, io, hinawas tana.
Ma be ing iou te tange ra tu-
tuno, io, u paser iou urah?"
24 Io, Anas ga tule leise ie
utuma hone Kepas no tamat
ta ira pris ma ira kunubus
kanaia iat baak tana.

Pita ga harus leise Jisas tano airuo ma no aitul a pana.

(Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Be Saimon Pita ga tur ter
ma iga retret eh, tikenong ga
tiri ie be, "Augo dak bileng
tikenong ta ira nuno bulu na
harausur, naka?"
Pita ga harus, "Pata! Iou
pata!"
26 A nong ta ira tultule
tano tamat ta ira pris, a hin-
saana no tunana nong Pita
ga kato kutus leise no talin-
gana. Ma iga tange tane Pita
be, "Aiou nes ter ugo tikai
ma ie tuma ra matana dahe
na olip, naka?"
27 Tike pana baling Pita ga
harus ma kaie iat mon tike
kareka ga ianga.

Jisas ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pailat.

(Matiu 27:1-2,11-18,20-23; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,18-25)

28 Io, ra rurua malane ira
Iudeia di ga lamus leh Jisas
metuma tane Kepas utusu
tike katano tano but na
ngasiana no tamat me Rom.
Iesene ira Iudeia pa di gale
hana lala kaia kinong di ga
sip be di na ian tano Nian
na Sinakit ma be di na lala
kaia di na sana hoke ira nudi
harkurai i tange.
29 Kaie, Pailat gom hana-
sur ma iga tiri di, "A man-
gana sasana so mu tange be
ikin ra turadi te gil?"
30 Io, di ga babalu be,
"Mem pai gor me ter bia ie
tam. Pata. Aie tike sana
turadi."
31 Pailat ga tange be, "Mu
iat, mu lamus leh ie ma mu
na gil harkurai tana haruat
ma ira numu harkurai."
Io, ira Iudeia di ga babalu
be, "Pata, mem paile tale.
Mu ira Rom, pa mu le bala
mem be mem na ubu bing
tikenong."
32 (Iga ngan hobi ura hatu-
tuno ira nianga Jisas gate

18:27 Jon 13:38 **18:31** Jon 19:6-7 **18:32** Jon 3:14; 12:33

tange utano nuno minat be
na mat hohaam.)
33 Io, Pailat ga hana lala
baling utuma tano but na
ngasiana ga tato halala Jisas
ma iga tiri ie be, “Augo, augo
no king ta di ira Iudeia?”
34 Ma ne Jisas ga tiri balik
ie horek: “U lik leh mon uge
tange hokike, be ta mes di ga
hinawase ugo tagu?”
35 Pailat ga balu ie be, “Ai!
Pata be tike Iudeia iou! Di
ira num matanabar iat ma di
ira tamat na pris, di mon ing
di ga ter ise ugo tagu. Ma aso
kaie u ga gil ie?”
36 Jisas ga tange horek:
“No nugu kingdom paile
mekira ta ikin ra ula hanuo.
Be ing inage mekira, io, ira
nugu tultule di gorte harubu
bat iou waing pa dagele
ter ise iou ta ira luma di
ira Iudeia. Iesene pata.
No nugu kingdom aie paile
mekira.”
37 Io kaie, Pailat gom
tange, “A king tok at ugo,
nah?”
Jisas ga babalu horek: “A
num nianga iat be iou tike
king. Ma no burwana kaie
di ge kaho iou ma iou ge
hanawat ter tano ula hanuo
ikin, be ni me hinawas tano
tutuno. Ma nesi tikenong
tano tutuno ila tartaram
iou.”
38 Io, Pailat ga tiri be, “Aso
no tutuno?” Iga tiri ter hobi
ma iga hanasur baling ter
ta ira Iudeia gom a tange
be, “Aiou paile silihe tupas
leh ta burwana be nige gil
harkurai ta ikin ra turadi.
39 Iesene a numu tike tin-
talen kanaia be iou ni ha-
sur ise tikenong metuma ra
hala na harpadano ter ta mu
tano pana bung na Nian na
Sinakit. Io kaie, mu sip be
ni waak leise ter ta mu no
numu king ira Iudeia?”
40 Di ga kakongane balik
be, “Pata! Mem malok ta
ikino turadi! Nu hasur leise
ter ne Barabas!” (Ma ne
Barabas aie tike holmatau.)

19

Pailat ga kure Jisas haruat ta ira sinisip ta ira matanabar.
(Matiu 27:27-31; Mak 15:16-20)

1 Io, Pailat ga lamus Jisas
gom a hartule be da hadak-
dak ie.
2 Dong ra umri di ga
hirisane tikane ra tigatige
hoke tike balaparik, di gom
hakukuho no uluno ma ie.
Ma di ga hasigam ie ma tike
dardarana mol i haruat hoke
ira gar na watong.
3 Io, di ga hanana tultul ie,
di gom tangtange be, “Mem
urur tam no king gar ta ira
Iudeia!” Ma di ga paspaser
batbat ie.
4 Io, tike pana baling Pailat
ga hanasur igom tange ta ira
Iudeia horek: “Mu hadado!
Iou ni lamus hasur ter um
ie ta mu ura hamanis be iou
paile silihe tupas leh ta bur-
wana be nige gil harkurai
tana.”
5 Io, Jisas ga hanasur tikai
ma no balaparik na tigatige
di ga hakukuho ter no uluno
ma ie ma no dardarana mol

18:35 Jon 1:11 **19:2** Luk 23:11

di ga hasigam ie ma ie. Ne
Pailat ga tange ta di be, “Io,
i rek um no turadi.”
6 Ing at mon ira tamat na
pris ma ira nudi umri di ga
nes Jisas, di ga kakongane
be, “Tange be da tut ter ie ra
ula kabai!”
Iesene Pailat balik ga balu
di be, “Mu iat, mu lamus leh
ie ma mu na tut ter ie ra ula
kabai. Ma iou iat, iou paile
silihe tupas leh ta burwana
be nige gil harkurai tana.”
7 Ma ira Iudeia di ga
singsingit be, “Numem tike
harkurai kanaia. Ma ikino
harkurai i tange be na mat
at kinong iga kilam ie be aie
no Natine God.”
8-9 Be Pailat ga hadade
hobi iga manga burut um,
kaie igom lala tano but na
ngasiana ma iga tiri Jisas
horek: “Augo meha?”
Ma ne Jisas pai gale ba-
balu.
10 Io kaie, Pailat gom
tange, “U malok be nu ha-
ianga iou, nah? Paule
nunure be iou hatur kawase
ter ra dades ura halan-
galanga ise ugo ma ura tutut
ter bileng ugo ra ula kabai?”
11 Ne Jisas ga balu ie horek:
“Pau gorte hatur kawase
ra dades be ing pai nagele
hanawat ter tam metuma
nalu. Io kaie, nong te ter ise
ter iou tam ite gil ra sasana i
tamat tano num.”
12 Tur leh um mekaia
katika Pailat ga walwalar be
na halangalanga ise Jisas.
Iesene ira Iudeia di ga
kakongane horek: “Be ing
nu halangalanga ise ikin ra
turadi paule tike harwis tano
numu tamat na king sakit ta
mu ira Rom. Nesi tikenong
i kilam habaling at ie be aie
tike king, io, aie no ebar tano
numu kapawena tamat na
king sakit ta mu ira Rom.”
13 Ing Pailat ga hadade
hobi iga lamus hasur Jisas
ma igom kis tano nuno kink-
inis na gil harkurai tano
katano di kilam ie be, ‘No
Hare na Hot.’ (Ma no hin-
sana tano nianga gar na
Iudeia be ‘Gabata.’)
14 Ma iga hutate ra tingana
kasasa kike ta ikino bung, no
bung na tinaguro utano Nian
na Sinakit. Io, Pailat um ga
tange ta ira Iudeia horek: “I
irek um no numu king.”
15 Iesene di ga kakongane
be, “Lamus ise ie! Lamus ise
ie! Tange be da tut ter ie ra
ula kabai!”
Io, Pailat ga tiri, “Mu sip
be ni tut ter no numu king
ra ula kabai?”
Ma ira tamat na pris di
ga babalu horek: “No nu-
mem king sene at mon ikino
numu kapawena tamat na
king sakit rua Rom!”
16 Io, Pailat um ga ter ise
ter Jisas ta di waing dage tut
ter ie ra ula kabai.

Di ga tut ter Jisas tano ula kabai.
(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Io kaie, ira umri di ga kure
leh Jisas.

19:8-9 Matiu 27:12 **19:11** Jon 10:18; Apostolo 2:23; Rom 13:1 **19:12** Luk 23:2; Apostolo 17:7

17 Jisas ga pusak leh no
nuno kabai gom hana leh
tikai ma ie utuma tano
katano hono ula turungan
(di kilam ie be Golgota tano
nianga gar na Iudeia).
18 Ma di ga me tut ter
Jisas tano ula kabai kaia,
tikai ma ira iruo mes na
turadi bileng. Dur kike ta ira
iruo palpal tana, ma ne Jisas
nalamin.
19 Tano hartule tane Pailat
di gate tagure ter tike katano
nianga i tange horek: "Jisas
nong me Nasaret, no king
gar na Iudeia." Ma di ga bul
ikinong tano nuno kabai.
20 Di ga pakat ikin ra
katano nianga tano nianga
gar na Iudeia, tano nianga
gar na Rom, ma tano nianga
gar na Grik bileng. Ma a
haleng ira Iudeia di ga was ie
kinong di ga tut ter Jisas tano
ula kabai tike katano hutate
Ierusalem.
21 Ira tamat na pris ma ira
Iudeia di ga tange tane Pailat
be, "Waak u pakat ie be, 'No
king gar na Iudeia.' Iesene
nu pakat be ikin ra turadi ga
kilam habaling ie be aie no
king gar na Iudeia."
22 Ne Pailat ga balu di
horek: "Aso ing iou te pakat
i kis ter hobi."
23 Be ira umri me Rom di
gate tut ter Jisas tano ula
kabai di ga kap leh ira kina-
sine, di gom bul harbasiane
ter ra ihet na tinibe. Ma tike
tinibe ura gar tikenong ta di.
Ma di ga kap leh bileng no
kinasine nong me naramon
nong di ga gil ie ma tike
katano mol mon ma pata ta
dudungut tana.
24 Io, di ga tange har-
basiane ta di horek: "Waak
dait dirdiris ie. Iesene dait
ge papaus ma ra satu be nesi
na kap leh ie." Iga ngan
hokakarek ura hatutuno ira
nianga tane God di ga pakat
horek:
"Di ga harpalau ma ira ki-
nasigu
ma di ga papaus ma ra satu
utano nugu mol."
Io, hokakarek kaie ira umri
di ga gil hobi.
25 Ma hutate tano kabai
tane Jisas karek ra haine di
ga tur ter kaia: no etnana,
no sahine no etnana, Maria
no haine tane Kalopas, ma
ne Maria nong me Maga-
dalen.
26 Ne Jisas ga nes no et-
nana kaia. Iga nes bileng no
bulu na harausur nong iga
sip ter ie ma dur ga tur ter
kaia hutate tana, kaie igom
tange tano etnana hokarek:
"Awei ra haine, nes baak. No
natim um kin."
27 Ma iga tange tano bulu
na harausur be, "A etnam
balik um kinin ra haine."
Tur leh um ta ikino bung no
bulu na harausur ga lamus
leh um no haine be na kis
tano nuno hala gom balaure
ie.

Jisas ga mat.
(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Namur um, ura hatu-
tuno ira nianga tane God ing
di ga pakat, Jisas ga tange

19:24 Sam 22:18 **19:25** Matiu 27:55-56 **19:26** Jon 13:23 **19:28** Sam 22:15

be, “Iou te sip maru,” kinong
iga nunure be ira nuno pina-
palim bakut igate pataam.
29 Iga mon tike mangana
gingop na wain kanaia, kaie
di gom hasuguh leh tike gur-
gurun tes kaia tana. Io, di ga
suk ie tike sila hisop ma di ga
songore haut ie utuma tano
hone Jisas.
30 Io, ing Jisas gate dup
ter kike ra wain iga tange
horek: “No nugu pinapalim
te pataam.” Io, iga sian tudu
ma igom waak leise ter um
no nuno nilon.

31 Ra Bung Liman kike
no bung na tinaguro utano
bung menamur no Bung na
Sinangeh. Ma ikino Bung
na Sinangeh gor tike tamat
na bung ie. Ira Iudeia pa
di gale sip be ira palata-
mai duhat no kaba minat be
duhat na tabataba ter tuma
ta ira ula kabai tano Bung na
Sinangeh, kaie di gom saring
Pailat be da waret ira kaki
duhat ma dage kap hasur
leise ira palatamai duhat.
32 Io, ira umri di ga me
waret ira kakine no luaina
tunana nong di ga tut ter ie
ra ula kabai tikai ma ne Jisas
ma nong bileng tano mes na
tunana.
33 Be di ga hanawat ter
tane Jisas di ga nes be igate
mat, io kaie, pa di gomle
waret ira kakine.
34 Iesene tikenong ta ira
umri ga sie no binabatine
Jisas ma tike rumus, ma kaie
iat mon a de ma ra taho ga
sel sur.
35 (Io, iou no tunana nong
iou ga nes kike, iou te hi-
nawas ine ma no nugu hini-
naawas i tutuno. Iou nunure
be iou tangtange no tutuno
ma iou hininaawas utana
waing mu bileng, mu na nur-
nur.)
36 Karek ra linge ga
hanawat ura hatutuno ira
nianga tane God di ga pakat
horek: *“Pata tikenong ta ira
surno ga tawaret.”*
37 Ma iga ngan bileng hobi
ura hatutuno bileng tike mes
na katano nianga tane God
di ga pakat ie horek: *“Di na
nanaas ter ta nong di ga sie
ie.”*

*Di ga hatur no palata-
maine Jisas tano midi.*
*(Matiu 27:57-61; Mak
15:42-47; Luk 23:50-56)*
38 Io, namur ta kakarek
ra linge, Iosep me Arima-
tia ga hanawat. Ma iga
tike bulu na harausur tane
Jisas bileng. Iesene iga
kis kumaan ter hobi kinong
iga burte ira Iudeia. Iga
hanawat igom saring Pailat
utano palatamaine Jisas. Be
Pailat ga haut, Iosep ga hana
gom a kap leh no palata-
maine Jisas.
39 Ma ne Nikodimas, nong
ga huna hanawat ter baak
tane Jisas ra bung, ga saate
ie. Ma ne Nikodimas ga kap
hawat airuo mangana wai-
wai ing di ga hul hurusane
pakur ma iga tirih haruat
ma aitul a sangahul na kilo.

19:29 Sam 69:21 **19:31** Lo 21:22-23 **19:35** Jon 21:24 **19:36** KBk 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20 **19:37** Sek 12:10; Ninanaas 1:7 **19:39** Jon 3:1-2

40 Dur ga kap leh no
palatamaine Jisas ma dur ga
hirisane bat ie ma ra subana
lawas na katano mol tikai
ma ira waiwai. Ira tintalen
gar na Iudeia hokike ing di
la ura haratur.
41 Ma tano katano di ga tut
ter Jisas tano ula kabai kaia
iga mon tike matana dahe.
Ma naramon tano matana
dahe iga mon tike sigar midi
ma pa di gale hatur baak
tikenong tana.
42 Io, ikino bung no bung
menalalie tano Bung na
Sinangeh, kaie dur gom
hatur no palatamai ne Jisas
kaia kinong ikino midi ga kis
hutate ter mon.

20

Jisas ga lon baling sukun no midi.
(Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-10)

1 Ra mala bungbung ra
Sade ing baak ga kadado ter,
ne Maria nong me Maga-
dalen ga hana ukaia tano
midi ma iga nes be di gate
kap leise ter no hot tano
matanangas tano midi.
2 Io, iga hilo tupas ne Sai-
mon Pita ma no mes na bulu
na harausur nong Jisas ga
sip ter ie, igom tange be,
"Di te kap leh no Watong
metuma tano midi ma mehet
paile palai be di te bul ie ha!"
3 Io kaie, Pita ma no mes
na bulu na harausur dur ga
taman tut leh ukutua tano
midi.
4 Dur ga hililo hanana,
iesene no mes na bulu na
harausur ga hilo nalalie tane
Pita gom a huna hanawat
tua tano midi.
5 Iga heraro lala utuma ta
ira katano mol di ga noh
ter kaia, iesene pai gale lala.
6-7 Io, Saimon Pita um nong
ga murmur hanana tana ga
me hanawat gom hana lala
tano midi. Iga nes ira katano
mol di ga noh ter kaia tikai
ma no mol na haratur di ga
pulus no ulu ne Jisas ma ie.
Ikino mol ga noh sisingen ter
at ma iga tamapuli timaan
ter.
8 Io, no mes na bulu
na harausur nong ga huna
hanawat kaia tano midi ga
hana lala bileng. Iga nes ma
iga nurnur.
9 (Dur pai gale palai baak
be ira nianga tane God di
ga pakat i tange be Jisas
na tamat tut iat sukun ra
minat.)

Jisas ga harapuasa tane Maria nong me Magadalen.

10 Io, ira iruo bulu na ha-
rausur dur ga tapukus bal-
ing ter ta ira ngasia dur
tiketike.
11-12 Iesene Maria ga tur
ter at nataman tano midi ma
iga susuah. Ing iga susuah
iga heraro lala utuma tano
midi ma iga nes leh airuo
angelo. Ira kinasi dur a pon-
poniana ma dur ga kis ter
tano katano di ga hainoh ter
baak no palatamaine Jisas
kaia. Tikenong ga kis ter
utua ra nuno ulaleng ma no
nong ga kis ter utusu tano
nuno kinakadus.

20:9 Apostolo 2:24-32; 1 Korin 15:4

13 Dur ga tiri Maria be,
“Awei, u susuah urah?”

Ne Maria ga balu dur
horek: “Di te kap leh no
nugu Watong ma iou paile
nunure be di te bul ie ha.”
14 Be iga tange ter hobi iga
tahurus igom nes Jisas ma
iga tur ter kaia. Iesene pai
gale nes kilam ie be Jisas
mon.
15 Ma ne Jisas ga tange,
“Awei, u susuah urah? Nesi
ikinong u sisilih tana?”

Maria ga lik be aie no ut na
harbalaurai ta ikino matana
dahe, kaie igom tange tana
be, “Maris, be u te kap leh
ie, hinawase iou be u te bul
ie ha, iou nige kap leh ie.”

16 Jisas ga tange tana,
“Maria.”

Maria ga talingane ie
ma iga tange tana horek:
“Rabonai!” (a pipilaina be
‘tena harausur’ tano nianga
gar na Iudeia.)

17 Io, Jisas ga tange be,
“Waak be u palpalim iou
kinong iou paile tapukus
baak utuma hone Mama.
Iesene hana utusu ta ira
tasigu ma nu hinawase di
be iou hanana um utuma
tano Tamagu ma no Tama
di bileng, utuma tano nugu
God ma no nudi God bileng.”

18 Io, Maria nong me Ma-
gadalen ga hana tupas ira
bulu na harausur ma ikin ra
hininaawas: “Iou te nes no
Watong!” Ma iga hinawase
di be Jisas gate tange ter
karek ra linge tana.

Jisas ga harapuasa ta ira nuno bulu na harausur.

19 Taitus ikino Sade ra
matarahien ruruk ira bulu
na harausur di ga kis hulun-
gan ter naramon tike hala.
Ma di ga banus bat hadades
ter ira matanahala kinong
di ga burte ira Iudeia. Ne
Jisas ga hanawat iga me tur
hutate igom hamatien di ma
iga tange be, “A malum ta
mu!”
20 Iga tange ter kike ma
iga hamanis ira iruo lapara
lumana ma no binabatna ta
di. Ma be ira bulu na ha-
rausur di ga nes no Watong
di ga manga laro sakit.

21 Tike pana baling Jisas
ga tange be, “A malum ta
mu! Hoke Mama ga tule iou,
io, iou bileng, iou tultule mu
hobi.”
22 Io, namur, iga mana-
sung ter ta di ma iga tange,
“Mu hatur kawase leh no
Halhaaliena Tanuo.
23 Be ing mu lik luban
leise ira sana tintalen gar
tikenong, io, God te lik luban
leise ira nuno sana tintalen.
Ma be ing pa mu le lik luban
leise ira sana tintalen gar
tikenong, io, God pai nale
lik luban leise ira nuno sana
tintalen.”

Tomas ga nes Jisas kaie igom nurnur tana.

24 Tomas, nong di kilam
ie be no Kasang, ma aie
tikenong ta ira sangahul ma
iruo, pai gale kis tikai ter
ma ira bulu na harausur ing
Jisas ga hanawat.

20:14 Luk 24:16; Jon 21:4 **20:17** Rom 8:29; Hibru 2:11-12 **20:20** Jon 16:22; 1 Jon 1:1 **20:23** Matiu 16:19

25 Io kaie, ira mes na bulu
na harausur di ga hinawase
ie be, “Mem te nes no Wa-
tong!”
Iesene iga tange ta di
horek: “Be ing iou pa nile
nes ira matana nil ta ira
iruo lapara lumana ma be
pa nile bul no kaskas na
lumagu kaia, ma be pa nile
bul halala no lumagu tano
binabatna, pata tuno iat pa
nile nurnur.”
26 Ma ra liman ma itul
a bung namur ira bulu na
harausur di ga kis ter baling
naramon tano hala, ma ne
Tomas tikai ma di. Ma ira
matanahala di ga banus bat
hadades ter iesene Jisas ga
hanawat ma iga tur hutate ta
di igom hamatien di be, “A
malum ta mu!”
27 Io, iga tange tane Tomas
horek: “Bul no lumam kira.
Nes ira lapara lumagu. Tu-
luse no lumam ma nu bul
halala ie tano binabatigu.
Waak u lilik iriruo iesene nu
nurnur!”
28 Kaie, Tomas gom tange
tana, “Augo no nugu Watong
ma no nugu God!”
29 Io, Jisas ga tange tana be,
“U te nurnur kinong u te nes
iou. Iesene no haridan na
kis ta di ing pa dile nes iou
ma di nurnur iat.”

No burwana kaie Jon gom pakat ikin ra pakpakat.

30 Io, Jisas ga gil ra haleng
mes na dades na hakilang
ra matmataan ta ira nuno
bulu na harausur ing iou
paile pakat halala ta ikin ra
pakpakat.
31 Iesene iou te pakat
kakarek waing mu nage nur-
nur um be Jisas aie iat no
Mesaia, no Natine God, ma
be mu na nurnur tana, io
kaie, mu na hatur kawase no
nilon tutuno nong i kis tana.

21

Jisas ga harapuasa ta ari ing di ga isise ubane.

1 Namur baling Jisas ga
harapuasa ta ira nuno bulu
na harausur tano gagene no
tamat na taho kis Taiberias.
Iga ngan horek.
2 Saimon Pita, Tomas (no
Kasang), Nataniel nong me
Kena tano katano Galili, ira
iruo natine Sebedi, ma airuo
mes na bulu na harausur di
ga kis tikai ter.
3 Ne Saimon Pita ga tange
ta di be, “Aiou ura isa
ubane.” Io, di ga balu ie be,
“Dait tikai.” Io, di ga hana
leh di gom a kisi leh tike
mon, iesene ta ikino bung ra
bung pa di gale soh ta tike
aen.
4 Ra mala bungbung Jisas
ga tur ter tuma na waseser
iesene ira bulu na harausur
pa di gale nes kilam ie be
Jisas mon.
5 Io, iga kakongane utuso
ho di be, “Kaba tasigu, pata
ta aen ta mu, nah?”
Ma di ga balu ie be, “Pata.”
6 Kaie, igom tange ta di
horek: “Mu ise no ubane
utuso tano kata tano mon
ma mu na soh tari.” Ma be di
ga gil hobi pa di gale tale um
be di na saret haut no ubane
utuma naramon tano mon

20:29 1 Pita 1:8 **20:31** Jon 3:15; Rom 1:17; 1 Jon 5:13 **21:3** Luk 5:4-7

kinong iga hung no ubane
ma ra haleng aen.
7 Io, no bulu na harausur
nong Jisas ga sip ie ga tange
tane Pita be, “No Watong
ikunuma!” Ma ne Saimon
Pita gate kap leise ter no
tamat na kinasine. Ing at
mon iga hadade be no Wa-
tong ikunuma, iga sige ha-
baling leh no kinasine ma
iga karwas sur utusu na taho
kis.
8 Ma ira mes na bulu na
harausur di ga mur haut um
Pita ma no mon. Ma di ga
selsel hanane no ubane nong
ga hung ter ma ira aen ki-
nong pai gale tapa utuma na
waseser. Di ga tapa haruat
mon ma tike maar na mita.
9 Be di ga me sapa di ga nes
tike eh ma igate ian males
ter. Ma a mon aen kanaia
tana. Iga mon bileng ari
beret.
10 Io, Jisas ga tange ta di be,
“Mu kap hawat ta aen ta kike
mu te soh.”
11 Saimon Pita ga kawas
tano mon igom saret no
ubane utuma na waseser.
No ubane ga bukas ma ra
tamat na aen haruat ma tike
maar ma liman sangahul ma
itul. Iesene no ubane pai
gale tamadiris sukmaal be
iga haleng sakit ira aen tana.
12 Ma ne Jisas ga tange
ta di be, “Mu hana ura,
mu na ian.” Ma ira bulu
na harausur di ga sip ter
um be di na tiri Jisas be,
“Nesi ugo?” Iesene pata ta
tikenong pai gale walar ki-
nong di ga nunure be aie no
Watong.
13 Io, Jisas ga hana igom
kap leh ira beret ma iga ter
ta di. Iga gil bileng hobi ta
ira aen.
14 Ikinin um no itul a pana
be Jisas ga harapuasa ta ira
nuno bulu na harausur na-
mur ta ing God gate hatut
habaling ie sukun ra minat.

*Jisas ga habalaraan ha-
baling ter um Pita.*

15 Ing be di ga ian huat
ter Jisas ga tiri Saimon Pita
horek: “Saimon no natine
Jon, hohaam, no num sinisip
utagu i tamat ta ira sinisip ta
di karek?”

Iga balu ie be, “Maso, Wa-
tong, u nunure ter be iou sip
ugo.”

Io, Jisas ga tange tana be,
“Nu nes mur ira nugu not no
sipsip.”

16 Tike pana baling Jisas ga
tiri ie be, “Saimon no natine
Jon, hohaam, u sip iou?”

Ma iga balu ie be, “Maso,
Watong, u nunure ter be iou
sip ugo.”

Io, Jisas ga tange tana be,
“Nu balaure ira nugu sip-
sip.”

17 No aitul a pana Jisas ga
tiri ie be, “Saimon no natine
Jon, hohaam, u sip iou?”

Ma ne Pita ga tapunuk ki-
nong Jisas ga tiri ie a itul
a pana be, “Hohaam, u sip
iou?” Io, iga tange, “Watong,
u nunure ira linge bakut. U
nunure ter be iou sip ugo.”

21:7 Jon 13:23; Matiu 14:29 **21:11** Luk 5:6 **21:14** Jon 20:19,26 **21:16** Apostolo 20:28

Io, Jisas ga tange tana be,
“Nu nes mur ira nugu sipsip.
18 Hadado baak! Ing u
ga marawan ter, augo iat, u
git kumkubus hadikdikit no
num mol ma u git hanana
ta ira katano u ga sip be
nu hana ukaia. Ma ing
nu patuana nu tuluse ira
iruo lumam ma tike mes na
kubus kawase ugo ma ina
lamus ugo ter tano katano
paule sip be nu hana ukaia.”
19 Jisas ga tange hokarek
ura hamanis no mangana
minat tane Pita nong na
hapuasne no minamar tane
God tana. Io, Jisas ga tange
tana, “Nu murmur iou!”
20 Pita ga talingan tapukus
iga nes ikino bulu na ha-
rausur nong Jisas ga sip ie
ma iga murmur hanane dur.
(Aie nong baak ga ioh ter
tane Jisas tuma tano nian ma
igom tiri ie be, “Watong, nesi
na ter ise ugo?”)
21 Be Pita ga nes ie iga tiri
be, “Watong, hohaam tane
kinen?”
22 Ma ne Jisas ga balu ie
horek: “Be ing iou sip ie be
na lon ter tuk be ni tapukus
baling, io, pata ta ginginim
kaia. Augo iat, nu murmur
iou.”
23 Kaie, tike hininaawas
gom hana hurbit nalamin ta
ira hatatesne naramon tane
Krais be ikino bulu na ha-
rausur pai nale mat. Iesene
Jisas pai gale tange be pai
nale mat. Pata. Iga tange
mon horek: “Be ing iou sip
ie be na lon ter tuk be ni
tapukus baling, io, pata ta
ginginim kaia.”
24 Ikinin no bulu na ha-
rausur nong i hininaawas ta
kakarek ra linge ma nong
te pakat hasur di. Ma dait
nunure be no nuno hini-
naawas i tutuno.
25 Io, Jisas ga gil ra haleng
mes na linge bileng. Be ing
di gor pakat hasur di bakut
tiketike, io, utagu i nanaas
be gor pata ta mahuo tano
ula hanuo bakut uta ira pak-
pakat ing di gor pakat.

21:19 Matiu 16:24-25; 2 Pita 1:14 **21:20** Jon 13:23-25 **21:24** Jon 19:35
21:25 Jon 20:30

IRA PINAPALIM TA IRA APOSTOLO

Luk ga hatahun no pir utane Jisas tano nuno Tahut na Hininaawas (nes Luk 1:1) ma iga hapatam no pir ma ikin ra pakpakat nong i hinawas tano hinana harbasie tano tahut na hininaawas utane Krais. Luk ga ter karek ra iruo pakpakat bakut ter tane Tiopilas (nes no ula nianga tane Luk). Ira Pinapalim ta ira Kaba Apostolo i hinawase dait tano **haburuana tano lotu ma be no lotu ga hanana hakakari hohaam, mekaia Ierusalem utusu Samaria ma ukutua muk ta ira hauhawatna katano tano ula hanuo (Apostolo 1:8).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. I hinawase dait be no lotu ga tahuat hohaam menamur tano tuntunut hut tane Jisas. Ira Iudeia di ira luaina matanabar ura nurnur, io, ma no Halhaaliena Tanuo ga puko sur ter ta di (2:1-41). Iesene no tahut na hininaawas paile uta di ira Iudeia sene mon. Pata. No Tanuo ga puko sur ter ta di ira Samaria bileng ing di ga nurnur tane Krais ura hamanis be God na halon bileng di (8:14-17; 8:25). No Tanuo ga puko sur bileng ter ta di ing pa dile Iudeia ta dahine ura hamanis be ira turadi tano ula hanuo bakut di tale be di na kap ikin ra haralon ing be di na nurnur tane Krais (10:1-11:18). I hinawase bileng dait utano nilon ma ira pinapalim tane Pol nong ga harpir harbasie ma no tahut na hininaawas ter ta di ing pa dile Iudeia kinong ira Iudeia di ga malok leise no tahut na hininaawas. Io kaie, i tale dait be dait na palai ta ari linge ta kike ra lotu ing Pol ga tule ira nuno pakpakat tupas di. Ma tike mes na linge bileng. Luk ga pakat ikin ra pir ing Pol ga kis tano hala na harpadano tusu Rom ta airuo tinohon. Pol ga hutate be na tur ra harkurai ma i nanaas be Luk ga ura hamanis be Pol pai gale gil tike sasana. Ira tirih ing iga hana tupas Pol ga hanawat kinong ira Iudeia di ga lilik saasa tane Pol ma pata be tike lilie na Rom ga nes leh tike sasana tane Pol.

God ga kap haut Jisas utuma ra mawe.

1-2 Tiopilas:

Tano nugu luaina nianga iou ga pakpakat uta ira linge bakut ing Jisas ga gil ma iga harausur ine, tur leh mekutua ing iga haburuana no nuno pinapalim, tuk ter tano bung God ga kap haut ie utuma ra mawe. Menalalie mon ta ing God ga kap haut leh Jisas utuma ra mawe, no Halhaaliena Tanuo ga ter no dades tane Jisas kaie igom pir timaan ter di ing igate gilamis leh ura nuno apostolo.

3 Ma namur tano nuno harubaal na minat iga hatutuno ter ta di um kike be

1:1-2 Luk 1:3 **1:1-2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Apostolo 10:41

igate lon huat baling. Iga
hatutuno hobi ma ira nuno
haleng na mangana hara-
puasa. Iga harapuasa ta
di tuk ter be aihet na san-
gahul na bung ga sakit. Ma
naramon ta ikino pana bung
iga iangianga utano king-
dom tane God.
4 Taitus nong tike bung,
ing iga iaiaan tikai ma di,
iga pir di horek: "Waak
mu hana leh me Ierusalem,
iesene mu na kis kawase no
hartabar nong no Tamagu
gate kukubus ter utana. Ma
ikinong kaie mu ga hadade
iou ma iou ga iangianga
utana.
5 Iou te tange hobi ki-
nong Jon ga baptais ma ra
taho, iesene a bar bung ter
um kanaia ma mu na kap
no baptais tano Halhaaliena
Tanuo."
6 Io kaie, be Jisas ma ira
apostolo di ga hanawat hu-
lungan, di ga tiri ie be, "No
Watong, hohaam, kakarek
um nu hatut habaling no
kingdom tane God kira Is-
rael?"
7 Io, Jisas ga tange ta di
horek: "Paile numu linge
ura nunure ira pana bung
ing Mama gate kubus ter ki-
nong aie sene iat i harkurai.
8 Iesene mu na hatur
kawase ra dades ing no Hal-
haaliena Tanuo na burung
mu ma mu na hinawas ta
ira tutuno utagu haburuana
leh mekira Ierusalem ma ta
ira kaba katano naramon
Iudeia ma Samaria ukutua
muk ta ira hapatam tano ula
hanuo."
9 Ma namur ta ing igate
tange ter kakarek, God ga
kap haut ie utuma ra mawe
ra matmataan ta di ma iga
barahit tike bahuto, kaie pa
di gomle nes habaling um ie.
10 Ma be di ga walwalar
iat baak be di na nes Jisas
ing iga hananahut utuma ra
mawe, io, kaie iat mon airuo
turadi dur ga sige ter ra
ponponiana sigasige dur ga
me tur hutaten di.
11 Io, dur ga tange ta di
horek: "Kaba turadi me
Galili, paile tahut be mu
tur ter kaiakira ma mu be
nanaas hut ter utuma ra
mawe. Ikin iat mon ra
Jisas, nong God te kap leh
ie talur mu utuma ra mawe,
na hanawat baling hoke iat
mon mu te nes ter ie ing
i hanahut hobi utuma ra
mawe."

Matias ga kap no mahuo tane Iudas.

12 Io, di ga tapukus bal-
ing utuma Ierusalem mekaia
tano uladih di la kilkilam
ie be uladih Olip. Ma no
uladih ga tapa haruat ma
tike kilomita metuma tano
taman Ierusalem.
13 Ing di ga hanawat, di ga
hana hut utuma nalu tano
katano tano hala di ga kiskis
baak kaia. Ma di karek ing
di ga kiskis kaia: Pita, Jon,
Jemes, ma ne Andru; Pilip
ma ne Tomas, Batalomiu ma
ne Matiu; Jemes no natine
Alpias ma ne Iudas no natine

1:4 Luk 24:49; Jon 14:16-17; Apostolo 2:33 **1:5** Matiu 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Matiu 28:19; Luk 24:48 **1:11** Matiu 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 **1:13** Matiu 10:2-4

Jemes, ma ne Saimon nong
di ga kilam ie be no Selot. *
14 Ma di bakut di git
saasaring hait ma tike lilik
mon, tikai ma ari haine. Ma
ne Maria no etnane Jisas ma
ira tesne bileng kaie di tikai.

15 Ma ta kike ra bar bung
Pita ga tur nalamin ta di ira
kaba hatahinsaana naramon
tane Krais. (Ma no nudi
winawas ga nanaas haruat
ma tike maar ma iruo san-
gahul.)
16 Ma iga tange, "Kaba
tasigu ma hainigu, no nianga
tane God nong di ga pakat
ie pai gale tale be na piel.
Ite hanawat tutuno hoke no
Halhaaliena Tanuo ga huna
hinawase Dawit menalalie
be na hanawat tutuno. Kaie
Dawit gom hinawas utane
Iudas, nong ga lie dong ing
di ga palim kawase Jisas.
17 Ma iga tikenong ta dait
ma iga mon tike katano tano
nudait pinapalim."

18 (Ma ikin ra turadi gate
kul tike katano pu ma ira
kunkulaan ing iga kap tano
nuno sana tintalen. Ma
iga puko pampabo kaia, no
tingana gom tabawes ma
ira poona balana bakut ga
taluar sur.
19 Ira matanabar me
Ierusalem di ga ser ikin,
io kaie, di gom kilam ikino
katano pu ma ra nudi nianga
be 'Akeldama', no pipilaina
be 'Pu na De.')

20 Ma ne Pita ga tange bal-
ing be, "Iga ngan hokike ki-
nong ira nianga di ga pakat
tano Buk na Ninge i tange
horek:
'Na maau no ngasiana;
ma pata ta nong na kis tana.'
I tange bileng be,
'Tike mes na banot leh no
nuno mauho.'
21-22 Io, kaie, kakarek dait
supi ter be da gilamis leh
tikenong ura hininaawas
tikai ma dait tano tuntunut
hut baling tano Watong
Jisas. Ma ina tahut be aie
tikenong iat ta dong ing di
ga sasate dait ta ira pana
bung bakut ing no Watong
Jisas ga hanana tikai ma
dait, haburuana ta ing Jon
ga harpir tano nuno baptais
tuk ter tano bung God ga kap
haut Jisas sukun dait utuma
ra mawe."
23 Io, di ga kilam ra iruo
turadi, ne Matias ma ne
Iosep nong di ga kilam ie
be Barsabas (ma tike mes na
hinsana bileng ne Iastus).
24-25 Namur di ga sasaring
horek: "No Watong, augo
iat u nunure ira tinga di ira
turadi bakut. Io kaie, tibe
hamanis ta mem be nesi ta
dur karek u te gilamis leh
ie ura banbanot leh ikin ra
mauho tano pinapalim na
apostolo nong Iudas ga hana
sukun ie ura hinana ter tano
nuno sana katano tus."
26 Io, di ga papaus ma ra
mangana hot hoke ra satu,
ma no hot ga tibe hamanis

* **1:13** Di ga kilam ie hobi kinong i nanaas be aie tikenong ta dong ing di git sipsip be Israel na tur sene sukun Rom waing Rom pai nale kure di. **1:16** Sam 41:9 **1:18** Matiu 27:3-8 **1:20** Sam 69:25; 109:8 **1:21-22** Matiu 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27

be Matias. Io, di ga was tikane um ie ma ira sangahul ma tike na apostolo.

2

No Halhaaliena Tanuo ga hanasur tano bung na Pentikos.

1 Be no bung na Pentikos ga hanawat ira ut na tinaram tano lotu kaia di ga kis tikai ter tike katano.
2 Kaie iat mon tike tinaram hoke tike dades na punpuh na dadeh ga wawaang sur metuma ra mawe ma igom burung no tingana hala bakut ing di ga kis ter kaia.
3 Io, di ga nes ra linge hoke ira kalamena eh, ma kike ra linge ga hana harbasie ter ta di gom kis ta di ira turadi tiketike.
4 Di bakut di ga hung ma no Halhaaliena Tanuo ma di ga haburuana nianga ma ra mes na nianga hoke iat no Tanuo ga ter ra dades ta di be di na ianga me.

5 Taitus ikino pana bung a haleng na Iudeia ing di git lolotu tupas God di gate hanawat mekutua ta ira katano bakut tano ula hanuo ma di ga kiskis kaia Ierusalem.
6 Be ira matanabar di ga hadade ikin ra wawaang di ga hanawat hulungan. Ma di ga ngangao kinong tiketike ta di ga hadade no nuno nianga tus ing ikino iabar di ga iangianga me.
7 Ma di ga karup, di gom ngalabo kaie di gom tange be, "Karek ra turadi di iangianga, di bakut mon me Galili, naka?
8 I ngan hohaam tutuno iat be dait tiketike dait hadade di ma di iangianga ma ira nudait nianga tus at?
9-11 Dait me Partia, Midia, ma ne Ilam; ma dait me Mesopotemia, Iudeia, ma Kapadosia, Pontas, Esia, Pirigia, Pampilia, Isip ma ira kaba katano Libia hutate Sairin; ma a wasire bileng merasi Rom, ira Iudeia ma dong ing di gate lala tano lotu gar na Iudeia; ma ari ta dait me Krit ma Arebia. Ma dait hadade kilam ira nudait nianga tus ing dait hadade di ma di iangianga uta ira dades na pinapalim tane God!"
12 A kinarup ma ra ngangao ga kis ta di kaie di gom hartiritiri hanana be, "Aso no pipilaina ikin ra linge?"
13 Iesene ari balik ta ira matanabar di ga hasakit ta di ma di ga tange be, "Di te mame ra haleng na dades na taho kike."

Pita ga harpir be ira matanabar di na lilik pukus waing God na halon di.

14 Io kaie, Pita ga taman tut tikai ma ira sangahul ma tike na apostolo igom ianga tamat ura haianga ira matanabar horek: "Mu ira Iudeia ma mu bileng ing mu la kiskis kira Ierusalem, aiou ni pales ter ikin ra linge

2:1 WkP 23:15-21; Lo 16:9-11 **2:3** Matiu 3:11 **2:4** Apostolo 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

ta mu ma mu na hadade timaan ira nugu nianga.
15 Karek ra turadi pa dile mamo hoke mu lik. Pata. A liman ma ihet na pana bung mon baak ra malane kakarek!
16 Iesene ikin nong no tangetus Ioel ga hinawas utana ing God ga tange be,
17 'Tano hapatam ta ira pana bung iou ni gil horek.
Iou ni burange bus ira kaba matanabar bakut ma no Tanuagu.
Ma ira numu bulu na tunana ma ira not no hinasik di na ianga na tangetus,
ira numu kaba marawan di na nes ra ninanaas na tanuo,
ma ira numu kaba patuana di na bariane ra barbarien.
18 Ma iou ni burange bus bileng ira nugu tultule, haine, ma ira tunana,
ma no Tanuagu ta ikino pana bung,
ma di na ianga na tangetus.
19 Aiou ni hamanis ra linge na ngalabo tuma ra ula mawe,
ma ra kaba hakilang kira napu ra ula hanuo horek:
na mon de, a eh, ma ra tamat na mis bileng.
20 No kasasa na kadado ma no teka na daraan hoke ra de
nalalie be no tamat na bung sakit tano Watong na hanawat ma ra but na minamar tana.
21 Ma di bakut ing di na tato iou no Watong be ni halon di, iou ni gil haruatne.'
22 "Mu ra kaba matanabar na Israel, mu hadade timaan karek ra nianga. Ikin ra Jisas metuma Nasaret, God ga hatutuno ter ie ta mu be aie nesi. Ma iga hatutuno hobi ta ira gingilaan na kinarup ma ira dades na hakilang ing iga gil naramon tano nilon tane Jisas nalamin ta mu. Ma mu palai ter ta kakarek.
23 Iesene di ga ter leise Jisas ta mu kinong God gate pingit ter hobi ma igate nunure ter be na ngan hokike. Ma mu tikai ma ira sana turadi mu ga ubu bing ie ing mu ga tut ter ie ra ula kabai
24 Iesene God ga hatut habaling ie sukun ra minat. Io kaie, iga halangalanga leise ie tano ngunngutaan na minat kinong iga pata tutuno iat ta dades tano minat be na palim kawase ter ie.
25 Ma ne Dawit ga hamanis be ikin i tutuno ing iga hinawas utana horek:
'Iou ga nes haitne no Watong tikai ma iou.
Ma pata ta purpuruan na haruat be na rupuk iou kinong no Watong i tur hutate ter iou.
26 Io kaie, iou laro ma iou ianga ma ra gungunuama.
Ma no palatamaigu iat bileng na kis na

2:17 Jol 2:28-32 **2:25** Sam 16:8-11

balaraan ter tano
nuno kinkinis namur,
27 kinong pa nule waak leise
ter iou tano katano na
minat.
Pa nule bala leh no num Hal-
haaliena be na mapus.
28 U te hapalaine iou ta ira
ngas na nilon,
ma nu manga halaro iou
kinong nu kis tikai ma
iou.’
29 “Kaba tasigu, i tale iou
be ni hinawase mu utano
hintubu dait Dawit kinong
dait palai utana. Iga mat, di
gom hatur ie, ma no nuno
midi ikanaia tuk katiak.
30 Iesene iga tike tangetus
ma iga nunure ter be God
gate kukubus ter ma ie ma
ra sinsalim horek. God ga
kukubus ter tane Dawit no
king be na bul tike bulume-
namur tana tano nuno tamat
na kinkinis na gil harkurai.
31 Io kaie, Dawit ga palai
be aso na hanawat na-
mur igom hinawas tano tun-
tunut hut baling tano Mesaia
horek. Iga tange be God pai
nale waak leise ter ie tano
katano na minat ma be no
palatamaine bileng pai nale
mapus.
32 Ikin ra Jisas iat mon
nong God ga hatut habaling
ie ma mem bakut mem ga
nes ikin ra linge kaie mem ge
hinawas utana be i tutuno.
33 Ma ne God te hatamat
ter ie tano tamat na kinkinis
tano kata na lumane God ma
ite ter no Halhaaliena Tanuo
tana haruat ma no nuno
kunubus. Io kaie, Jisas te
burange bus di ma kakarek
mu nesnes ma mu hadade.
34-35 Ma i palai be pata
be Dawit nong ga hanahut
utuma ra mawe iesene aie
iat ga tange be,
‘No Watong ga tange tano
nugu Watong:
“Kis kira tano tamat na
kinkinis tano kata na
lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira
num hiruo menapu ta
ira lapara kakim!” ’
36 “Io kaie, i bilai be mu ira
kaba Israel, mu na palai iat
be God te hakisi ikin iat ra
Jisas nong mu ga tut ter ie
tano ula kabai be na Watong
ma na Mesaia bileng.”
37 Be ira matanabar di ga
hadade hobi, iga kata tus ira
tinga di kaie di gom tange
tane Pita ma ira mes na
apostolo horek: “Kaba tasi
mem, aso ing mem na gil?”
38-39 Pita ga balu di horek:
“Mu bakut tiketike mu na
lilik pukus ma mu na kap
baptais tano hinsane Jisas
Krais be God nage lik luban
leise ira numu sana tintalen.
Ma mu na hatur kawase leh
no hartabar na Halhaaliena
Tanuo kinong God ga gil no
kunubus uta mu ma ira nati
mu ma uta di bileng ing
di tapa. Ikin ra kunubus i
gawane di bakut ing God na
tato hawat di ura nuno.”
40 Ma iga tibe hakatom
di ma ra haleng mes na
nianga ma iga walar be
na halemlem di igom tange
horek: “Mu na bala leh God

2:29 1Kng 2:10 **2:30** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 **2:31** Sam 16:10 **2:33** Apostolo 5:32; 7:55-56 **2:34-35** Sam 110:1 **2:36** Apostolo 5:30-31 **2:38-39** Ais 57:19

be na halon mu sukun no
harpadano nong na hana tu-
pas kakarek ra sana matan-
abar."
41 Io, dong ing di ga kap
usurane ira nuno nianga di
ga kap baptais ma ta ikino
bung aitul na arip dong ing
di ga lala harahut ikino ton
tane Krais.

Ira ut na nurnur di ga tikenong mon.

42 Di ga balaan be di na
taram ira harausur ta ira
apostolo ma be di na kis hu-
lungan ura ter harharahut
harbasie, di ga balaan bileng
utano tintalen na pidik beret
ma ura sinsaring.
43 Ma ira apostolo di ga
gil ra haleng na gingilaan
na kinarup ma ra dades na
hakilang ma ira matanabar
bakut di ga kis ma ra tamat
na urur tane God.
44 Di bakut ing di gate nur-
nur, di ga kiskis tikai, ma di
ga terter harbasiane ira nudi
minsik.
45 Ma di ga suhsuhurane
ira nudi inton ma ira nudi
minsik ma di ga terter ira
barbarat ta dong ing di ga
mon sunupi.
46 Taitus ira kaba bung-
bung di ga hananawat hu-
lungan tano tamat na hala
na lotu, ma di ga tike lilik
mon. Ma di ga pidik beret
tikai naramon ta ira ngasia
di ma di ga iaiaan tikai ma
ra gungunuama ma ra bala
malum.
47 Ma di ga pirpirlet God
ma di ga langlagirane ira
sinisip ta ira mes na matan-
abar bakut ukaia ho di. Ma
ira kaba bungbung di ing
no Watong ga halon di, iga
lamlamus halala ter di ta ira
kaba ut na nurnur.

3

Pita ga halangalanga no pengpeng tano hinsane Jisas.

1 Tike bung Pita ma ne Jon
dur ga hana utuma ra tamat
na hala na lotu ra itul ra
matarahien ma a nudi pana
bung na sinsaring ikinong.
2 Ma di ga kap hawat tike
turadi di ga kaho ie ma
a pengpeng ie ukaia tano
matanangas huat di git kilk-
ilam ie be Melmel. Ira
kaba bungbung di git bul-
bul ie kaia be na sasaring
marmaris uta barbarat ta
ira matanabar di git hanana
utuma tano tamat na hala na
lotu.
3 Ma be iga nes Pita ma ne
Jon ma dur ga hanana lala,
iga saring dur uta barbarat.
4 Io, Pita ma ne Jon dur
ga nes dit ie ma ne Pita ga
tange, "Nes mir!"
5 Io, iga tadangane dur ki-
nong iga lik be dur na tabar
ie ta linge.
6 Iesene Pita ga tange
tana, "Pata ta barbarat tagu,
iesene no linge iou hatur
kawase ie, ikin iou ni tabar
ugo ma ie. Tano hinsane
Jisas Krais me Nasaret iou
tange tam, Hana!"

2:41 Apostolo 2:47; 4:4 **2:42** Apostolo 20:7 **2:44** Apostolo 4:32-35 **2:47** Apostolo 6:7; 11:21 **3:4** Apostolo 14:9 **3:6** Apostolo 4:10; 16:18

7 Io, Pita ga palim no kata
na lumana ma iga harahut
ie ura tuntunur. Kaie iat
mon ira kakine no turadi ma
ira harpasum na kakine ga
tahut.
8 Io, iga karwas tutur gom
haburuana hinana sene. Io,
iga saate halala dur utuma
tano tamat na hala na lotu,
ma kanaia ga karkarwas
hanana ma iga pirpirlet God.
9 Ira matanabar di ga nes
ie ma iga hanana ma iga
pirpirlet hanane God.
10 Ma ing di ga nes kilam
ie be aie mon no pengpeng
nong git kiskis tano melmel
na matanangas huat tano
tamat na hala na lotu, io,
di ga manga karup ma di
gom panganga ter mon um
ta ikin ra linge gate hanawat
ter tana.

Pita ga harpir be Jisas ga halangalanga no pengpeng.

11 Be no turadi ga palim
dit ter iat baak Pita ma ne
Jon, ira matanabar bakut di
ga karup ma di ga karos
duhat ukaia tano maliah di
ga kilam ie be no maliah
tane Solomon.
12 Ing Pita ga nes hobi
iga tange ta ira matanabar
horek: "Kaba turadi me Is-
rael, hohaam be mu karup
ta ikin ra linge ma mu ge
ngokngok ta mir hokike?
Hohaam, mu lik be a mon
dades ta mir be mir bilai
harsakit kaie mir petlaar ura
hathatut ikin ra turadi ige
hana? Pata!
13 No God tane Abraham,
Aisak ma ne Iakop, no God
ta ira kaba hintubu dait,
ite hamar no nuno tultule
Jisas. Ma ne Pailat ga lik be
na halangalanga leise um ie
iesene mu ga ter ise ie be
da ubu bing ie ma mu ga
harus ise ie ra matmataan
tane Pailat.
14 Mu ga harus leise
no Takadoswana, no Hal-
haaliena, ma mu ga sasaring
be Pailat na hasur ise tike ut
na harubu bingibing ter ta
mu.
15 Mu ga ubu bing no Bur-
wana no Nilon iesene God ga
hatut habaling ie sukun ra
minat. Mem ga nes ikin kaie
mem ge hinawas be a linge
tutuno ie.
16 Tano nurnur tane Jisas
ikin ra turadi ite kap ra
dades, ikin iat mon ra tu-
radi nong mu nesnes ie ma
mu nunure ter ie. Tai-
tus no dades tano hinsane
Jisas ma no nurnur nong i
tahuat tana, ikinong te ha-
langalanga timaan bakut ie
hokike mu nes ter ie hobi.
17 "Io, kaba tasigu, iou
nunure ter be ing mu ga
gil hokike tane Jisas pa mu
gale palai be mu ga gilgil ra
so, ma ira numu lilie bileng
hobi.
18 Iesene God ga tange
hanalalie ta ira inga di ira
tangetus be no nuno Me-
saia na kilingane ra ngun-
ngutaan. Ma ne God te hatu-
tuno um ikin hokike.
19-20 Io, mu lilik pukus ma
mu tahurus ter tane God
waing God na suge leise ira
numu sana tintalen. Io,

3:13 KBk 3:6,15; Luk 23:13-25; Apostolo 2:23 **3:17** Luk 23:34; 1 Timoti 1:13
3:19-20 Apostolo 2:38

mu gil hobi waing ira pana
bung na harasinangeh nage
hanawat metuma hono Wa-
tong ma be na tule bileng
Jisas, aie no nuno Mesaia
nong God gate gilamis ter ie
uta mu.
21 Na kis ter iat baak
tuma ra mawe tuk tano pana
bung be God na hasigarna
hadades habaling ira linge
bakut hoke God ga tange
ter hobi nalalie sakit ta ira
inga di ira nuno halhaaliena
tangetus.
22 Ma ne Moses ga hinawas
uta ikin ing iga tange horek:
*'No Watong no numu God
na hatut numu tike tangetus
horek iou mekaia nalamin
tano numu huntunana. Mu
na taram bakut ira nuno ni-
anga ing na tange ta mu.*
23 *Be nesi tikenong pai
nale taram ie, io, da hasisin-
gen leise ie sukun ira nuno
matanabar ma da ubu bing
ie.'*
24 "Hokakarek ira kaba
tangetus bakut, Samuel no
luaina ma dong ing di ga
mur ie, di bakut ing di ga
ianga, di ga hininaawas ta
ira linge ing na hanawat ta
kakarek ra pana bung.
25 Io, God ga ter ira nuno
nianga ta ira nuno tangetus,
ma mu te tinane leh kike ra
nudi nianga ma no kunubus
bileng nong God ga gil ie
tikai ma ira hintubu mu ing
be iga tange tane Abraham
horek: *'Iou ni haidane no
num bulumenamur io, tana
iat ira huntunana bakut tano
ula hanuo no haridan na kis
ta di.'*
26 Io, ing God ga hatut no
nuno tultule iga huna tule
baak ie ukira ho mu be na
haidane mu horek. Na hu-
rusane mu tiketike sukun ira
numu sana tintalen."

4

*Pita ma ne Jon dur ga tur
ra matmataan ta ira kaunsil.*

1 39 Be Pita ma ne Jon dur
ga iangianga ta ira matan-
abar, ira pris ma no lilie ta
ira umri tano tamat na hala
na lotu ma ira Sadiusi di ga
hanawat ukaia ho dur.
2 Di ga ngalngaluan kinong
urah ira iruo apostolo dur
ga hausur ira turadi bakut
utano tuntunut hut baling
tane Jisas sukun ra minat, be
ite hatutuno ter be ira minat
bileng di na tut hut baling.
3 Io, di ga palim kawase
dur, di gom banus bat dur
tano hala na harpadano tuk
ter tano mes na bung kinong
igate matarahien bungbung
tuei um.
4 Sene be a haleng ta ira
turadi ing di ga hadade no
hininaawas di ga nurnur,
kaie no winawas ta di ga
nanaas haruat ma ra liman
na arip.
5 Tano bung namur ira
lilie gar na Iudeia, ira tamat
ta ira huntunana, ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses di ga hanawat
hulungan kaia Ierusalem.
6 Di ga hanawat hulungan
ma ne Anas, no tamat ta ira
pris, tikai ma ne Kepas, Jon,
Aleksanda, ma ira hinsaana
no tamat ta ira pris.

3:22 Lo 18:15,18-19 **3:25** Stt 22:18 **3:26** Apostolo 13:46 **4:4** Apostolo 2:41

7 Ma di ga hartule utane
Pita ma ne Jon. Io, di ga me
hatur dur nalamin ta di ma
di ga tiri dur horek: “Ma ra
mangana dades so be tano
hinsa nesi kaie mur gil ikin
ra linge ma ie?”

8 Ma ne Pita ga bukas ter
ma no Halhaaliena Tanuo
kaie igom tange ta di horek:
“Mu ira lilie ma mu ira
tamat ta ira huntunana, mu
hadade!

9-10 Be ing mu tirtiri mur
mir utano harharahut nong
i hanawat ter ta tike peng-
peng ma be ite langalanga
hohaam, io, i tahut be mu
bakut ma ira kaba matan-
abar na Israel mu na nunure
kin. Ikin ra turadi i tur
ter ra matmataan ta mu
ite langalanga ma no dades
tano hinsane Jisas Krais me
Nasaret nong mu ga tut ter
ie tano kabai. Iesene God ga
hatut habaling ie sukun ra
minat.

11 Ikin ra Jisas, aie nong ira
nianga tane God di ga pakat
i tange utana horek:

‘No hot nong mu ira ut
na pakila hala mu ga
malok leise ie,
aie balik um no dades na
burwana tano hala
bakut.’

12 No haralon i tahuat sene
mon tana kinong pata bileng
um ta tikenong tano ula
hanuo bakut be God te ter ie
ta dait be aie nong na halon
dait.”

13 Ing di ga nes be Pita
ma ne Jon pa dur gale ianga
ma ra bunurut ma ing di ga
palai be pa dur gale hana
ra harausur ma be a turadi
bia mon dur, di ga karup ma
di ga nes kilam be dur git
sasate Jisas.

14 Iesene di ga lilik puo
ter be di na tange hohaam
kinong no turadi nong gate
langalanga, di ga nes ie be
iga tur tikai ter ma dur.

15 Io kaie, di gom tule ha-
sur duhat mekaia tano nudi
kis hulungai ira kaunsil ma
di gom iangianga tikai.

16 Di ga tiri be, “Dait na bi-
hane kakarek ra iruo turadi?
Ira matanabar bakut kira
Ierusalem di nunure ter be
dur te gil tike dades na gingi-
laan na kinarup ma paile
tale dait be dait na huus ikin
ra linge.

17 Iesene dait na tibe
hakatom dur be dur pai nale
haianga habaling tikenong
ma ikin ra hinsang waing
ikin ra linge pai nagele hana
hakakari.”

18 Io, di ga tato halala ha-
baling dur ma di ga tigel
dur be waak baling um dur
ra hininaawas be harausur
tano hinsane Jisas.

19 Iesene Pita ma ne Jon
dur ga balu di horek: “Mu
kure baak be i takados tano
ninanaas tane God be mir na
taram mu ma waak God.

20 Mir tange hobi kinong
paile tale mir be mir na
sangeh ura hininaawas uta
ira linge mir gate nes ma mir
ga hadade.”

21-22 Namur, be di ga mang
habaling ter dur, di ga waak
leise ter um dur. Di ga nes be

4:9-10 Apostolo 3:6,13-16 **4:11** Sam 118:22 **4:12** Matiu 1:21 **4:18** Apostolo 5:28 **4:19** Apostolo 5:29

na dades ura hapadano dur,
urah, ira matanabar bakut
di ga pirpirlet God utano
linge ga hanawat kinong no
turadi nong ga langalanga
tano dades na gingilaan na
kinarup gate sakit ra ihet na
sangahul ira nuno tinohon.

Ira ut na nurnur di ga saring no Watong be na habalaraan di.

23 Ing di gate waak leise ter
um Pita ma ne Jon, dur ga
hana baling ter ta ira hintura
dur, dur gom hinawase di ta
ira nianga ing ira tamat ta
ira pris ma ira tamat ta ira
huntunana di ga tange ter ta
dur.
24 Be ira hintura dur di
ga hadade hobi di ga sasar-
ing tikai ma tike lilik sene
mon utuma hone God horek:
"Tamat na Watong, u ga hak-
isi no mawe, no ula hanuo
ma no tes ma ira kaba linge
bakut naramon ta duhat.
25 Tano num Halhaaliena
Tanuo u ga tange mekaia
tano hono no hintubu mem
Dawit no num tultule horek:
'Hohaam be ira huntunana
ing pa dile Iudeia di
tut na kamohor?
Hohaam be ira matanabar di
te harpingit?
Pa dile haruat ma tike linge.
26 Ira kaba king tano ula
hanuo di tagure iat di,
ma ira kaba lilie di hanawat
hulungan
ura gilgil hagae no Watong
ma no nuno Mesaia
bileng.'
27 Ma a tutuno be ne Herot
ma ne Pontias Pailat dur ga
hanawat hulungan kira ta
ikin ra taman tikai ma dong
ing pa dile Iudeia ma ira
matanabar na Iudeia bileng.
Ma di ga harpingit tikai ura
gilgil hagae no num hal-
haaliena tultule Jisas nong u
ga bul ie be no num Mesaia.
28 Di ga hanawat hulungan
ura gilgil aso ing no num
dades ma no num lilik gate
kure hanalalie ter be na
ngan hobi.
29 Ma kakarek, Watong,
hadade um ira nudi kaba
harmang ma nu ter ra dades
ta mem ira num tultule
waing mem na haruat ura
hininaawas ta ira num
nianga ma ra balaraan.
30 Hapuasne no num dades
ura halangalanga ira ina mi-
naset. Ma nu gil ra dades
na hakilang ma ra gingi-
laan na kinarup tano hin-
sana no num halhaaliena
tultule Jisas."
31 Io, be di ga sasaring
ter, no hala di ga kis hulun-
gan ter tana ga gunagune.
Ma di bakut di ga hung ma
no Halhaaliena Tanuo ma di
ga hininaawas ta ira nianga
tane God ma ra balaraan.

A bilai na kinkinis ta ira ut na nurnur.

32 Io, di bakut ira ut na
nurnur, iga tikenong sene
mon ira nudi lilik ma ira
nudi sinisip. Ma pata
tikenong ta di ga tange be
ira nuno minsik a nuno sene
iat. Iesene di ga hartabar

4:24 KBk 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 **4:25** Sam 2:1-2 **4:27** Matiu 27:1-2; Luk 23:7-11; Apostolo 3:13 **4:28** Apostolo 2:23 **4:29** Epesas 6:19 **4:32** Apostolo 2:44

harbasie ma ira nudi linge
bakut.
33 Ma ira apostolo di ga
manga dades ma no nudi
hininaawas. Di ga hini-
naawas be a tutuno no tun-
tunut hut tano Watong Jisas.
Ma a tamat na harmarsai ga
hana tupas di bakut.
34-35 Pata tikenong ta di pai
gale supi ter ta tike linge ki-
nong ari ta di ing a nudi mon
pu ma ra hala, di ga suh-
suhurane kike ma ira kunku-
laan di ga terter ta ira apos-
tolo. Ma di ira apostolo di ga
palau harbasiane ira matan-
abar tiketike me, haruat ta
ira sunupi gar tikenong.
36 Ma iga mon tike turadi,
no hinsana ne Iosep, aie tano
huntunana tane Lewi merasi
Saipras. Ma ira apostolo
di ga kilam ie be ne Ban-
abas, a pipilaina be no Ut na
Harharagat.
37 Iga suhurane nuno tike
katano pu ma iga ter ira
barbarat ta ira apostolo.

5

Ananias ma ne Sapira dur ga harakale ra matmataan tane God.

1 Iesene tike turadi a hin-
sana ne Ananias, tikai ma
no nuno haine Sapira, dur
ga suhurane bileng a nudur
tike katano pu.
2 Ma tano nudur laalena
lilik tikai, Ananias ga palim
dit ter iat ari barbarat ura
nuno iat ma iga kap ing iga
kis ter ma iga ter ta ira
apostolo.
3 Sene be Pita ga tange
tana, "Ananias, hohaam be
u bala leh Satan be na kure
ugo ura haabota no Hal-
haaliena Tanuo ing u palim
dit leh ari tano kunkulaan
tano pu ura num iat?
4 Iga num iat no katano
pu ing pau gale suhurane
baak ie. Ma be namur ta ing
u gate suhurane ter ie, ira
barbarat a num iat bileng.
Aso i gil ugo be nu lik leh
ura gilgil ikin ra mangana
tintalen? Paule harakale
ra matmataan ta ira turadi.
Pata. U te harakale ra mat-
mataan tane God."
5 Ing at mon Ananias ga
hadade ter kike, iga puko
ma iga mat. Ma a tamat na
bunurut sakit ga kap dong
ing di ga ser ikin.
6 Ma ira marawan di ga
hanawat ma di ga me pulus
no palatamaine ma di ga kap
leh ie di gom bus ie.
7 Namur dahine no nuno
haine ga me hana lala ma
pai gale nunure be aso gate
hanawat ter.
8 Io, Pita ga tiri ie be, "Hi-
nawase iou, kakarek bakut
ira barbarat ing mur ma no
num tunana, mur kap tano
pu?"

Ma no haine ga haut ma
iga tange, "Kike iat mon ira
barbarat bakut."
9 Pita ga tange tana, "Ho-
bibiha be mur ianga tikai
ura walwalar no Tanuo tano
Watong? Nanaas baak! Ira
turadi ing di bus no num
tunana, di tuei rusu ra

4:34-35 Apostolo 2:45 **5:2** Apostolo 4:34-35 **5:3** Jon 13:2

matanangas ma di na kap
leh bileng ugo.”
10 Kaie iat mon no haine
ga puko ter ta ira kakine Pita
ma iga mat. Io, ira marawan
di ga lala ma be di ga nes
ie be igate mat, di ga kap
leh bileng ie ma di ga bus ie
hutate no nuno tunana.
11 Ma a tamat na bunurut
sakit ga kap di ra matanabar
na lotu ma di bakut ing di ga
ser kakarek ra linge.

Ira apostolo di ga halan-
galanga ira ina minaset.

12 Ira apostolo di ga gil ra
haleng na dades na hakilang
ma ra gingilaan na kinarup
nalamin ta ira matanabar.
Ma ira ut na nurnur bakut di
git hananawat hulungan ma
tike lilik tuma ra maliah tane
Solomon.
13 Ma pata tikenong ta
ira tabuna nurnur pai gale
balaraan be na lala tikai ma
di. Iesene ira matanabar
balik di ga manga ru di.
14 Sene be a haleng sakit
balik ira tunana ma ira
haine di ga nurnur tano Wa-
tong di gom lala harahut
ikino kaba ut na nurnur.
15 Io kaie, ira matanabar di
ga kap hawat ira ina minaset
utuma ta ira gagena ngas di
gom hainoh di ta ira hator
ta di ma ira kunuban ta di
waing no kasasa na ise ter
no tanua ne Pita ta di ing Pita
ga hanana sakit.
16 Ma a tamat na matan-
abar mekaia ta ira taman
hutate Ierusalem di ga
hanawat hulungan ma di
ga kap hawat ira nudi ina
minaset ma di ing a sana
tanuo ga sasoh ta di, ma di
bakut di ga langalanga.

Ira apostolo pa di gale
sangeh ura hinarpir nalamin
ta ira hinaragawai.

17 Io, no tamat ta ira pris
ma ira turana, a Sadiusi
di, di ga hung ma ra bala
ngungut ter ta ira apostolo
uta ira nudi bilai na pina-
palim.
18 Di ga palim kawase ira
apostolo ma di ga halala di
tuma ra hala na harpadano.
19 Iesene ra bung um tike
angelo tano Watong ga pa-
pos no matanahala tano hala
na harpadano ma iga lamus
hasur ira apostolo mekaia.
20 Ma iga tange ta di horek:
“Mu hana, mu nage tur tuma
tano tamat na hala na lotu
ma mu na hinawase ira
matanabar ta ira linge bakut
uta ikin ra sigar nilon.”
21 Be no laar ga dares
ie di ga hana lala tano
tamat na hala na lotu ma di
ga hatahun ura hausur ira
matanabar. Di ga gil haru-
atne ira nianga tano angelo
tano Watong.

Ma ing no tamat ta ira pris
ga hanawat tikai ma ira tu-
rana, di ga tato hulungan ira
kaunsil, di ira tamat ta ira
huntunana gar na Iudeia. Io,
di ga tula isa nianga utusu
tano hala na harpadano be
da lamus ira apostolo ukaia
ho di.
22-23 Iesene ira umri
pa di gale nes leh tike
apostolo tuma tano hala

5:12 Apostolo 2:43; 14:3 **5:19** Apostolo 12:7-10

na harpadano ing di ga
hanawat kaia. Io, di ga
tapukus ma di ga hinawas,
“Ing mem hanawat tuma
ra hala na harpadano,
mem nes ie be i tabanus
dikdikit ter ma ira ut na
harbalaurai kaia kanaia iat
di tur ter ta ira matanahala.
Iesene ing mem papos, mem
paile nes leh tikenong tuma
naramon.”
24 Be ira tamat na pris
ma no lilie ta ira umri
tano tamat na hala na lotu
di ga hadade hobi, di ga
ngangao be aso balik um
na hanawat namur kakarek
ikin ite hanawat.
25 Io, tike turadi ga
hanawat ma iga tange, “Mu
hadado baak! Ira turadi ing
mu bul di tuma ra hala na
harpadano di um ruma ra
tamat na hala na lotu kanaia
di hausur ira matanabar.”
26 Ing di ga hadade hobi
no lilie ma ira nuno umri
di ga hana leh utuma ta ira
apostolo ma di gom lamus
leh di. Pa di gale haragawai
ta ira apostolo kinong urah
di ga burte ira matanabar be
di nahula gulum di.
27 Di ga lamus halala ira
apostolo ma di ga hatur di
ra matmataan ta ira kaunsil
be no tamat ta ira pris na tiri
murmur di.
28 Io, iga tange ta di, “Mem
ter ra dades na hartigel ta
mu be waak mu hausur ta
ikin ra hinsang. Iesene
mu te hinawas hurbit ta ira
matahu katano bakut kira
Ierusalem ma ira numu ha-
rausur ma mu sip be da tung
mem utano minat ta ikin ra
turadi.”
29 Io, Pita ma ira mes na
apostolo di ga babalu horek:
“Mem na taram iat God, ma
pata be ra turadi.
30 No God ta ira hintubu
dait ga hatut Jisas sukun ra
minat, nong mu ga ubu bing
ie ing mu ga hataba ie tuma
ra kabai.
31 Aie iat nong God ga
hatamat ie, igom hakisi ie
tano tamat na kinkinis tano
kata na lumana be na Lilie
ma ina ut na Haralon. Ma
iga gil hobi tana be inage
papos no ngas na lilik pukus
ta dait ira Iudeia ma be in-
age lik luban leise ira nudait
sana tintalen.
32 Mem hininaawas be a
tutuno kakarek ra linge. Ma
no Halhaaliena Tanuo i hin-
inaawas bileng hobi. Ma aie
nong God te ter ie ta di be di
taram ie.”
33 Ma be di ga hadade
kakarek iga mis ira tinga di
ma di ga sip be di na ubu
bing ira apostolo.
34 Sene be iga mon
tike Parisi, a hinsana ne
Gamaliel, tike tena harausur
ta ira harkurai tane Moses,
ma ira matanabar di ga
manga urur tana. Iga taman
tut tuma ta ira matmataan
ta ira kaunsil igom tange
hadades be da lamus hasur
baak ira apostolo utusu
nataman.
35 Io, iga tange ta ira kaun-
sil horek: “Bar tunana me
Israel, mu na harbalaurai
timaan ta ira linge mu ura
gilgil ta kakarek ra turadi.

5:28 Matiu 27:25 **5:29** Apostolo 4:19 **5:31** Apostolo 2:33-34; Epesas 1:20; Hibru 2:10; 12:2 **5:36** Apostolo 21:38

36 Mu lik leh Tiudas. A bar
tinohon nalalie iga hanawat
ma iga hininaawas hanana
be aie tike lilie. Aihet na
maar dak ira turadi di ga
murmur ie. Iesene di ga ubu
bing ie ma dong ing di ga
murmur ie di ga hilo har-
basie ma no nuno pinapalim
ga linge bia.
37 Io, namur tana, Iu-
das me Galili ga tur huat
tano pana bung ing di ga
waswas ira matanabar. Ma
iga halewen leh tike kaba
matanabar ura murmur ie
be di nage kap leise di me
Rom ing di kure dait. Aie
bileng ga hiruo ma dong ing
di ga murmur ie di ga hilo
harbasie bileng.
38 Io kaie, uta ikin ra pur-
puruan kakarek, iou pir mu
be waak mu gil ta linge ta
di. Mu waak leise ter di. Be
ikin ra mangana lilik be ikin
ra pinapalim i tahuat ta ira
turadi mon, io, na pataam.
39 Iesene be ing i hanawat
metuma tane God, pa mu le
tale be mu na tigel di. Iesene
na hanawat palai ta mu be
mu haarubu ma ne God.”
40 Io, di ga mur ira nianga
tane Gamaliel. Di ga tato
halala ira apostolo, di gom
tange be da hadakdak di. Io,
di ga ter ra dades na nianga
be pa di nale iangianga bal-
ing tano hinsane Jisas ma
di ga bala leise di be di na
langalanga.
41 Ira apostolo di ga hana
talur ira kaunsil tikai ma
ra gungunuama kinong urah
be God gate nes kilam di be
di haruat ura kahkahe ira
hirhir ura utane Jisas.
42 Ma ta ira kaba bung-
bung tuma ra tamat na hala
na lotu ma tuma ra nudi
hala, pa di gale mut ura
hausur ma ura harpir tano
tahut na hininaawas be Jisas
aie no Mesaia.

6

Di ga gilamis a liman ma iruo ura harharahut.

1 Taitus ikino pana bung
no winawas ta ira ut na
tinaram tano lotu ga tamta-
mat hanana. Ma ari ta di, di
ira Iudeia tano nianga Grik.
Di ga ngurungur ter ta ira
gunan kis me Iudeia kinong
di ga palpalau sakit ira nudi
makoso ma ira pinalau ta di
ta ira kaba bungbung.
2 Io, ira sangahul ma iruo
na apostolo di ga tato hulun-
gan ira kaba ut na tinaram
tano lotu bakut ma di ga
tange, “Paile tahut be mem
na waak leise no hinarpir
ma no tahut na hininaawas
tane God be mem na nanget
mon ma ira pinalau ta mu.
3 Kaba tasi mem, mu gil-
amis ta liman ma iruo na
tunana nalamin ta mu ing
mu nunure be di hung ma
no Halhaaliena Tanuo ma ra
minanes. Ma mem na bul
di ura harbalaurai ta ikin ra
linge.
4 Iesene mem iat, mem na
harbalaan ura sinsaring ma
ura hininaawas tano nianga
tane God.”

5:40 Apostolo 4:18 **5:41** Matiu 5:10-12; 1 Pita 4:13 **6:1** Apostolo 4:35

5 Io, ira kaba ut na tinaram
tano lotu bakut di ga laro ma
di ga haut ta ikin ra nianga.
Io, di ga kilam ne Stiwen,
tike tunana nong ga hung
ma no nurnur ma no Hal-
haaliena Tanuo. Di ga kilam
bileng ne Pilip, Porokoras,
Naikena, Timon, Parmenas,
ma ne Nikolas me Entiok,
nong gate lala tano lotu gar
na Iudeia.
6 Io, di ga hapuasne
kakarek ra liman ma iruo na
tunana ta ira apostolo. Ma
ira apostolo di ga sasaring,
di gom bul ira luma di ta
kike ra liman ma iruo.
7 Io, no nianga um tane
God ga hanana harbasie.
Ma no winawas ta ira ut
na tinaram tano lotu tuma
Ierusalem ga manga tamta-
mat ma a haleng ira pris
tano lotu gar na Iudeia di
ga kap usurane no tahut na
hininaawas.

Ari di ga tung Stiwen ra matmataan ta ira kaunsil.

8 Ma ne Stiwen, aie tike
tunana nong ga hung ma
no harmarsai tane God ma
ra dades bileng. Ma iga
gil ira dades na hakilang
ma ra gingilaan na kinarup
nalamin ta ira matanabar.
9 Iesene ari turadi di ga
sungute ie. Ma di merasi tike
hala na lotu gar na Iudeia.
Ma di ga kilkilam ie be no
hala na lotu ta dong ing di
te halangalanga ise di ta ira
kinkinis na tultule. Ma a
Iudeia di me Sairin ma Alek-
sandaria, ma ta ira katano
Silisia ma Esia bileng. Ma di
ga tur leh ura hargor ma ne
Stiwen.
10 Iesene pa di gale tale be
di na balu ira nuno nianga
na minanes ma no Tanuo
nong ga iangianga ma ie.
11 Io, di ga hagut kumaan
ari turadi be di na tange
horek: “Mem ga hadade iga
tange hagae Moses ma ne
God.”
12 Io, ikin ra mangana ni-
anga ga hatut ira tinga di
ra matanabar ma ira tamat
ta ira huntunana ma ira
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses. Di ga palim
kawase ne Stiwen ma di ga
sel ter ie ukaia ta ira kaunsil.
13 Io, di ga lamus halala
ari tunana ura hinarakale
ter tana. Karek ra tunana,
di ga tange, “Mem la hadade
ikin ra turadi ma hatikai ila
tangtange hagae ikin ra hal-
haaliena hala na lotu tamat
ma ira harkurai tane Moses
bileng.
14 Ma ira nuno nianga
karek ing mem ga hadade.
Iga tange be Jisas nong me
Nasaret na dure hasur ikin
ra hala na lotu tamat ma ina
kios ira tintalen ing Moses
gate hausur dait ine nalalie.”
15 Io, ira kaunsil bakut
kaia, di ga nes dit ne Stiwen
ma di ga nes no matmataan
tana ga ngan hoke ra mat-
mataan gar tike angelo.

7

Stiwen ga bor ira Iudeia kinong di ga ngan hoke ira hintubu dong ing di ga ul ba tane God.

6:7 Apostolo 2:41; 16:5 **6:10** Luk 21:15

1 Io, no tamat ta ira pris
ga tiri Stiwen, “A tutuno
kakarek di tangtange utam?”
2 Stiwen ga babalu horek:
“Kaba tasigu ma mu ira
nongtamat, mu hadade iou!
Menalalie ta ing no hintubu
dait, Abraham, ga hana ura
kinkinis tuma Haran, no God
na minamar ga hanawat ter
tana tua Mesopotemia ma
iga tange tana horek:
3 *‘Nu hana talur ira hin-
saam ma no num taman ma
nu hana utusu tano katano
nong iou ni hamanis ie tam.’*
4 “Io, iga hana sukun no
katano gar na Kaldia ma
iga hana ura kinkinis tuma
Haran. Ma namur ta ing
no tamane Abraham gate
mat, God ga hamaren ie
mekaia Haran ukira ta ikin
ra katano mu kis ter um
tana.
5 God pai gale ter tike
katano kaiakira tana be na
nuno tus. Pata bileng be tike
katano dahine tus. Iesene
God ga hasasalim be na *ter
ikin ra katano tana be na
tinane leh ie, aie tikai ma
ira nuno bulumenamur,* suk-
maal be iga pata ta natine
Abraham ta ikinong ra pana
bung.
6 God ga tange tana horek:
*‘Ira num bulumenamur di na
kis na wasire tike katano
paile nudi. Ma di na tultule
kaia ma da haragawai ta di
aihet na maar na tinohon.*
7 Iesene iou ni hapadano
no huntunana so nong di na
tultule tana ma namur di na
sur sukun ikino katano ma
di na lotu tupas iou kira ta
ikin ra katano.’
8 Io, God ga ter no kunubus
ter tane Abraham tikai ma
no tintalen na kut palata-
mainari nong i hakilang di
naramon ta ikino kunubus.
Namur iga mon tike natine
Abraham, ne Aisak, ma ne
Abraham ga kut no palata-
maine a liman ma itul na
bung namur ta ing di ga
kaho ie. Io, Aisak ga
hatawat Iakop, ma ne Iakop
ga hatawat ira sangahul ma
iruo na luaina hintubu dait.
9-10 “Io, di ira luaina hin-
tubu dait *di ga suhurane no
tasi di Iosep kinong di ga
bala ngungut ter tana. Di ga
suhurane ie be na tultule tua
Isip sene be God ga harahut ie
ma iga halangalanga ie ta ira
nuno kaba ngunngutaan. Ma
ne God ga haidane Iosep, kaie
Parao, no king gar na Isip,
igom laro tana ma iga nes
kilam ie be a minaneswana
ie. Io, no king ga bul Iosep
be na lilie ta ira matanabar
na Isip ma ina harbalaurai
naramon tano ngasiana no
king bileng.*
11 “Io, *di ga sam taburun-
gan tua Isip ma kira bileng
Kanan* kaie a tamat na tirih
ga hana tupas ira hintubu
dait ma pa di gale haruat be
di na silihe leh ta nian.
12 *Be Iakop ga ser be iga
mon nian tua Isip* iga tule
ira natine, ira hintubu dait
ukutua. Ma ikinong no nudi

7:2 Stt 11:31; 12:1 **7:4** Stt 11:31—12:5 **7:5** Stt 12:7; 15:18; 17:8 **7:6** Stt 15:13-14; KBk 12:40 **7:7** KBk 3:12 **7:8** Stt 17:9-14; 21:4 **7:9-10** Stt 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 **7:9-10** Stt 41:37-44 **7:11** Stt 41:54; 42:1-2

luaina hinana ukaia.
13 Tano nudi iruo na hinana u Isip Iosep ga hapalaine ira tesne be aie nesi,
ma no king ga palai um tano
huno tane Iosep.
14 Io, Iosep ga tula isa
nianga utano tamana Iakop
ma no nuno huno bakut be
di na hanawat. A liman ma
iruo na sangahul ma liman
bakut di.
15 Io, Iakop ga hana utua
Isip ma aie ma ira hintubu
dait di gom mat kaia.
16 Di ga kap pukus habal-
ing ira suru di u Sekem ma
di ga hatur di tuma tano
matana hot na midi nong
Abraham gate kul leh ie
ma ra ari barbarat mekatika
tano huno tane Hemor tuma
Sekem.
17 "Be no pana bung
ga hutate be God na gil
hatutuno no nuno sinsalim
iga gil ter ie tane Abraham,
no winawas ta ira nudait
matanabar tua Isip gate
puar ter.
18 Io, *tike mes na king nong*
pai gale nunure ta dahine
tane Iosep ga harkurai um
tua Isip.
19 Iga manga hakale ira
nudait matanabar ma iga
haragawai ta ira hintubu
dait ing iga sunang di be di
na waak leise ira nudi not
no sigar bulu waing di nage
mat.
20 Di ga kaho Moses
ta ikino pana ma iga
tike melmel na bulu tano
ninanaas tane God. Ma di ga
balaure ie tuma tano ngasia
duhat tamana haruat ma
aitul a teka.
21 Ma be di ga bul hasur
leise ie, no not no hinasik
tane Parao ga halon hatamat
ie hoke tike natine tus.
22 Di ga hausur ie ta ira
minanes bakut gar na Isip
ma iga tike tamat na turadi
ta ira nuno nianga ma ira
nuno tintalen.
23 "Be ing Moses ga aihet
na sangahul na tinohon iga
lik be na kol ira nuno matan-
abar na Israel.
24 Iga nes tike Isip ga
ububu tike Israel. Io, iga
hana igom tur harahut no
Israel ma iga ubu bing no
Isip ura balbalu ing iga gil
ter tano Israel.
25 Moses ga lik be ira nuno
matanabar di na nes kilam
be God ga tutur ma ie ura
halangalanga di sukun ira
Isip, ma iesene be pata balik.
26 Tano mes na bung
Moses ga hana tupas airuo
turadi na Israel dur ga
haarubu. Ma iga walar dur
be dur nage haramaraam
baling ing iga tange be, 'Ai!
A hatatesne mon mur! Paile
tahut be mur harubu baling
ta mur.'
27 "Sene be nong ga ububu
kinong tikenong ga sun leise
ter Moses ma iga tange be,
'Pata tikenong ga bul ugo be
nu kure mir!
28 *Ai! U ura ububu bing dak*
bileng iou hoke u ubu bing no
Isip nabung?'

7:13 Stt 45:1-4,16 **7:14** Stt 45:9-11; 46:27 **7:15** Stt 46:1-7; 49:33 **7:16** Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 **7:17** KBk 1:7 **7:19** KBk 1:11-22 **7:20** KBk 2:2 **7:21** KBk 2:3-10 **7:24** KBk 2:11-15

29 Be Moses ga hadade
hokakarek iga hilo utua Mid-
ian igom kis kaia hoke tike
wasire. Ma iga mon ra iruo
natine kaia.
30 "Namur, be aihet na san-
gahul na tinohon gate sakit,
tike angelo ga harapuasa ter
tane Moses ta ira kalamena
eh metuma tike not no ina
dahe nong ga iaiaan tuma
ra katano bia, hutate tano
uladih Sinai.
31 Moses ga ngalabo ta ikin
ra linge iga nes ie. Ma be
iga hana hutate be inage nes
timaan ie, iga hadade no
ingana no Watong ga tange
horek:
32 *'Aiou no God ta ira
hintubu mu, no God tane
Abraham, Aisak, ma ne
Iakop.'* Moses ga dader
ma ra bunurut ma pai gale
walar be na nanaas.
33 "Io, no Watong ga tange
tana, *'Kap leise ira pala
lamas ta ira kakim kinong
urah be no katano u tur ter
tana, a halhaaliena pu ie.*
34 *Tutuno sakit, iou te
nes ira hinaragawai ira
nugu matanabar tua Isip
di kahkahe. Iou te hadade
ira nudi sunuah ma iou te
hanasur ura halangalanga
sukun di mekaia. Hana u ra,
iou ni tule pukus ugo u Isip.'*
35 "Ikin ra Moses iat mon
nong ira matanabar na Is-
rael di ga suro leise ie
ma karek ra nianga: *'Pata
tikenong ga bul ugo be nuge
harkurai.'* Iesene aie
iat mon nong God ga tule
ie be na harkurai ma ura
halangalanga ise di mekaia.
Ma no angelo nong ga hara-
puasa ter tana tuma tano not
no ina dahe ga harahut ie.
36 Moses ga lie hasur ira
matanabar sukun Isip ma
iga gil ra dades na hakilang
ma ra gingilaan na kinarup
tua Isip, tua tano Tes Dard-
araan, ma tuma tano katano
bia i haruat ma ra aihet na
sangahul na tinohon.
37 "Ma ikinong mon ra
Moses nong ga tange ta ira
matanabar na Israel be, *'God
na tule tike tangetus ho iou
ma ina tike turadi mekaia
tano numu huntunana tus.'*
38 Moses aie nong ga kis
tikai ma ira matanabar na
Israel ing di ga kis hulungan
ter tuma ra katano bia. Iga
kis kaia tikai ma ira hintubu
dait, dur ma no angelo nong
ga ianga tana tuma tano
uladih Sinai. Ma iga kap ira
lilona nianga tane God ura
terter ta dait.
39 Iesene ira hintubu dait
di ga malok be di na taram
ie. Di ga suro leise balik ie
ma di ga sip be di na tapukus
baling u Isip.
40 Io, di ga tange tane
Aron horek: *'Pakile numem
ta tador be na lie mem, ki-
nong ikinong ra Moses nong
ga lie hasur mem me Isip,
mem paile nunure be aso ite
hanawat ter tana!'*
41 Ikinong no pana bung di
ga gil tike palimpuo haruat
ma ira not no bulumakau, di
gom tun hartabar tupas ie
ma di ga gil tike lukaro na

7:29 KBk 2:21-22; 18:3-4 **7:30** KBk 3:1-4 **7:36** KBk 7:3; 14:21; Nam 14:33
7:38 KBk 19:3 **7:40** KBk 32:1 **7:41** KBk 32:2-6

pirpirlet utano linge di ga gil
ie ma ra luma di.
42 Iesene God ga tur talur
di ma iga waak leise ter di
be di na lotu tupas ira tiding
ruma ra mawe hoke di ga
pakat tano buk ta ira tange-
tus horek:
'Matanabar na Israel! Pata
be ukira ho iou
ing mu git tuntun hartabar
ma ira kiripe ing mu
git ububu bing tuma
ra katano bia
ta ira ihet na sangahul na
tinohon.
43 Mu ga kapkap hanane no
hala di ga gil ie ma ira
mol tano tador Molok
tikai ma no tiding tano
numu tador Repan,
dur ira iruo palimpuo mu ga
gil ura lolotu tupas.
Io kaie, iou ni tule ise mu
utua ta ira katano
menamur tane Ba-
bilon.'
44 "Io, tuma ra katano bia
ira hintubu dait di ga mon
no hala di ga gil ie ma ra mol.
Ma ikino hala ga hamanis
be God ga kis tikai ter ma
di. Di ga gil ie hoke God
ga tibe hamanis be da gil ie
hobi, haruat ma no malalar
ta nong Moses ga nes ie.
45 Io, namur, ira hintubu
dait di ga hatur kawase leh
no hala na mol metuma ta
ira tama di. Ma di ga kap
tikane ie ma dong ing di tikai
ma ne Iosua di ga umri laar
leh no katano mekatika ta
ira huntunana ing God ga
bat leise ter di sukun ira
hintubu dait. Ma no hala na
mol ga kis kaia tuk ter tano
pana bung tane Dawit.
46 Ma ne Dawit ga kilin-
gane no harmarsai tane God
ter tana ma iga saring God
be na bala leh ie be inage
gil tike hala utane God waing
inage kiskis kaia, ikino God
nong no huntunana tane
Iakop ga lolotu tupas ie.
47 Iesene Solomon nong ga
gil no hala ura ngasiane God.
48 "Ma iesene God nong i
lie harsakit pai lale kiskis ta
ira hala ing a turadi mon i
gil. I hokakarek no tangetus
i tange:
49 'No mawe, no nugu tamat
na kinkinis na harku-
rai,
ma no ula hanuo no pina-
paas na kakigu.
No Watong i tange,
Paile tale tutuno
iat mu be mu na
gil tike hala ura
nugu.
Ma pata numu ta katano i
haruat ma iou be ni
manaawa kaia.
50 Iou tange hobi kinong iou
ga gil kike ra linge
bakut ma ra lumagu.'
51 "Mu ira ul pat! A
kadado i pulus bat ira tinga
mu! Ma ira talinga mu i ta-
banot ta ira nianga tane God!
Hatikai mu la suksukuane
no Halhaaliena Tanuo! Mu
ngan iat mon hoke ira hin-
tubu mu!
52-53 Iga mon tike tangetus
be ira hintubu mu pa di
gale haragawai tana? Pata!
Di ga ubu bing bileng dong

7:42 Am 5:25-27 **7:45** Jos 3:14-17 **7:46** 2Sml 7:1-16 **7:47** 1Kng 6:1-38
7:51 Ais 63:10 **7:52-53** Matiu 23:31

ing di git hininaawas nalalie utano hinanawat tano Takadoswana. Ma kakarek mu te harus leise ma mu te ubu bing ie, mu ing pa mu gale taram ira harkurai tane God mu ga kap ing ira angelo di ga ter hasur.”

Ira Iudeia di ga gulum bing Stiwen ma ra hot.

54 Be ira kaunsil di ga hadade hokakarek, iga mis ira tinga di ma di ga ngangar ter tana.
55 Ma iesene be Stiwen ga hung ter ma no Halhaaliena Tanuo ma iga nanaas utuma ra mawe igom nes no minamar tane God. Ma iga nes bileng Jisas ma iga tur ter tano kata na lumane God.
56 Ma ne Stiwen ga tange, “Mu nes! Aiou nes no mawe i tapapos ma Nong a Turadi ie i ruma i tur ter tano kata na lumane God.”
57 Io, di ga kup nalu ma di ga pom bat ira talinga di ma di bakut di gom hilor ie ma tike kapawena lilik mon.
58 Di ga rahi hasur ise ie tano taman ma di ga tur leh ura gulgulum ie ma ra hot. Ma dong ing di ga hadade no nuno nianga di ga bul ira tamat na kinasi di tano harbalaurai tike marawan a hinsana ne Sol.
59 Ing di ga gulgulum ie, Stiwen ga tato utuma nalu horek: “Watong Jisas, kap leh no tanuagu!”
60 Iga saga bukunkek ma iga suah ma ra tamat na ingana, “Watong, waak u lik kawase ikin ra nudi sana tintalen ura hapadano di urie!” Iga tange ter hokakarek ma igom hana sukun ikin ra nilon.

8

1 Io, ma ne Sol ga manga haut um be di na gulum bing Stiwen hobi.

A tamat na hinaragawai ga hana tupas ira matanabar na lotu.

Taitus ikino pana bung iat di ga tur leh ura hinaragawai saasa ta ira matanabar na lotu tuma Ierusalem. Di ga hilo harbasie ter tano katano Iudeia ma no katano Samaria. Iesene ira apostolo pata.
2 Ma ari turadi ing di ga urur tane God di ga bus Stiwen ma di ga manga suah ie.
3 Iesene Sol ga tur leh ura hagae ira matanabar na lotu. Iga sur lala ta ira hala ma igit rahrahi hasur ira tunana ma ira haine igom git halala di ra hala na harpadano.

Pilip ga harpir ma iga halangalanga ira ina minaset tusu Samaria.

4 Dong ing di ga hilo harbasie di ga harpir hanana ma no tahut na hininaawas ta ira nudi hinana.
5 Pilip ga hana utusu tike taman rusu Samaria ma iga harpir utano Mesaia ter ta di kaia.
6 Be ira haleng na matanabar di ga hadade Pilip ma di ga nes ira dades na hakilang

7:55 Sam 110:1 **7:56** Kolose 3:1 **7:60** Luk 23:34 **8:3** Apostolo 9:1,13; 22:4; 26:9-11

iga gil, di tiketike di ga so
talinga di timaan ura hadade
ira linge iga tangtange.
7 Kinong urah, ira sana
tanuo di ga kup sur sukun
ira haleng matanabar. Ma
a haleng pengpeng ma di
bileng ing ari katano ta ira
tamai di ga mat di ga lan-
galanga.
8 Io, a tamat na gun-
gunuama ga hanawat ta
ikino taman.

*Saimon no ut na ser ma-
girmagir ga walar be na kul
no Halhaaliena Tanuo.*

9 Ma ta ikino taman iga
mon tike turadi, a hinsana
ne Saimon, ma a ut na
ser magirmagir ie. Igit
hangalabo ira matanabar
me Samaria. Igit sasa butbut
be aie a tamat na turadi ie.
10 Ma di bakut, ira watong
ma ira maris, di git taltalin-
gane ie ma di git tangtange
be, "Ikin ra tunana aie no
dades metuma hone God. Di
kilam ie be no Tamat na
Dades."
11 Di git murmur ie kinong
mekutua leh igit be hangal-
abo di ma ira nuno gingi-
laan.
12 Iesene ing di ga nur-
nur be Pilip ga harpir ma
no tahut na hininaawas tane
Jisas ma tano kingdom tane
God, io, ira turadi di ga kap
baptais, ira tunana ma ira
haine bileng.
13 Saimon bileng ga nur-
nur ma iga kap baptais.
Ma igit murmur Pilip ta ira
katano bakut ma igit ngal-
ngalabo ta ira dades na hak-
ilang ma ta ira gingilaan na
kinarup ing igit nesnes.
14 Be ira apostolo tuma
Ierusalem di ga hadade be
ira matanabar me Samaria
di ga kap usurane no nianga
tane God, di ga tule Pita ma
ne Jon utusu ho di.
15-16 Ing dur ga hanawat
dur ga sasaring uta di be di
na hatur kawase leh no Hal-
haaliena Tanuo kinong no
Halhaaliena Tanuo pai gale
hanasur ter baak ta tikenong
ta di. Di ga kap baptais
mon tano hinsana no Wa-
tong Jisas.
17 Io, Pita ma ne Jon dur
ga bul ira luma dur ta di ma
di ga hatur kawase leh no
Halhaaliena Tanuo.
18-19 Be Saimon ga nes be
no Tanuo gate hanawat ter
ta di ing ira iruo apostolo
dur ga bul ira luma dur ta
di, iga walar be na ter ta bar-
barat ta dur ma iga tange be,
"Mur ter ikin ra dades tagu
waing di bakut ing iou ni bul
ira lumagu ta di, di na hatur
kawase leh no Halhaaliena
Tanuo."
20 Sene be Pita ga balu ie
horek: "I tahut be nu hiruo
tikai ma ira num barbarat
kinong u lik be u tale be nu
kul no hartabar tane God ma
ra barbarat.
21 Pata tutuno iat ta da
ginginim kira ta ikin ra pina-
palim kinong God i nes be no
tingam paile takados.
22 Io, nu lilik pukus ta ikin
ra sana linge ma nu sasaring

8:17 Apostolo 19:6

tupas no Watong. I tale dak
be na lik luban leise ikin ra
num mangana lilik.
23 Aiou tange hobi kinong
iou nes be u manga bala
ngungut, ma ra sana tintalen
i hiis kawase ter ugo."
24 Io, Saimon ga babalu
be, "Mur sasaring tupas no
Watong utagu waing pata
ta linge ta kike u tange na
hanawat ter tagu."
25 Io, ing dur gate manga
hininaawas ter tano tutuno
ma dur gate ianga ter utano
nianga tano Watong, dur ga
tapukus utuma Ierusalem.
Tano nudur hinana tapukus
dur ga harpir hanana ma no
tahut na hininaawas ta ira
haleng taman kaia Samaria.

Pilip ga hinawase no lilie me Itiopia utano tahut na hininaawas.

26 Io, tike angelo tano Wa-
tong ga tange tane Pilip,
"Hana utusu tano ngas rusu
tano katano bia, nong i
hanasur metuma Ierusalem
u Gasa."
27 Io, Pilip ga tur leh no
nuno hinana. Ma, iga harso-
mane tike turadi me Itiopia,
a lilie ie, ma igit balbalaure
ira barbarat tane Kandesi
no kwin nudi ira Itiopia.
Ikin ra tunana igate tur leh
Ierusalem ma iga hanana
ura lolotu tupas God kaia.
28 Ma kakarek iga tapta-
pukus baling um tano nuno
karis utusu ra nuno taman
ma iga waswas hanane no
buk nong Aisaia no tangetus
ga pakat ie.
29 Ma no Halhaaliena
Tanuo ga tange tane Pilip,
"Hana utuma tano karis ma
nu hana hutate ie."
30 Io, Pilip ga hilo ukaia ma
iga hadade ie iga waswas no
buk tane Aisaia no tangetus.
Ma ne Pilip ga tiri ie, "U palai
ta kike u waswas?"
31 No turadi ga tange be,
"Paile tale iou be ni palai ine.
Ing be tikenong na pales ter
tagu, io, ni palai um kaie."
Io, iga tingile leh Pilip be na
kawas ma ina kis tikai ma ie.
32 Ma no subana nianga
tane God di ga pakat ie nong
no turadi ga waswas hanane
i horek:
"Iga ngan hoke tike sipsip di
lie leh tana ura ububu
bing ie.
Ma hoke tike not no sipsip
nong i tur kunkun ter
ing di kutkut leise ira
hine,
io, aie bileng, pai gale tange
ta nianga.
33 Di ga hamarisne ie ma ing
di ga gil tana pai gale
takados.
I tale be tikenong na pirwase
tike linge uta ira nuno
bulumenamur?
Pata, paile tale kinong urah
no nuno nilon kira ra
ula hanuo iga taku-
mut."
34 Io, no lilie ga tiri Pilip,
"Hinawase iou, ikin ra
tangetus i iangianga uta
nesi? I iangianga baling
utana be uta tike mes?"
35 Io, Pilip ga hatahun ura
nianga, haburuana leh ta
ikino subana nianga tane
God di ga pakat ie igom

8:32 Ais 53:7-8

hinawase ie tano tahut na
hininaawas utane Jisas.
36 Be dur ga hanana tano
ngas dur ga hanawat tike
katano taho ma no lilie ga
tange, “Nes baak! A taho
ikin. Aso i tur bat ter iou
kaie iou pa nigele kap bap-
tais?”
37 [Pilip ga tange, “I tale
be nu kap baptais ing be
u nurnur tutuno.” Ma no
lilie ga babalu, “Iou nurnur
be Jisas Krais aie no Natine
God.”]
38 Ma no lilie ga kure no
karis be na tur kis. Io, dur
bakut, Pilip ma no lilie, dur
ga hanasur utusu tano taho
ma ne Pilip ga baptais ie.
39 Be dur ga hanahut me-
tuma na taho, kaie iat mon
no Tanuo tano Watong ga
kap leh Pilip ma no lilie pai
gale nes habaling ie. Iesene
iga tur habaling leh no nuno
hinana ma ra gungunuama.
40 Iesene Pilip balik ga
hanawat puasa tusu Asdot
ma iga hanana hurbit igom
harpir ma no tahut na hin-
inaawas ta ira tamtaman
bakut tuk igom hanawat
tuma Kaisaria.

9

Tuma na ngas Jisas ga harapuasa tane Sol.

1-2 Taitus ikino pana bung
Sol kanaia iat baak ga ma-
mamang be na ubu bing ira
ut na tinaram tano Watong.
Iga hana utuma hono tamat
ta ira pris ma iga saring ie
be na pakat ta hininaawas
utusu ta ira hala na lotu nudi
ira Iudeia tusu Damaskas.
Ma kike ra paas na hinawas
palai utane Sol waing be na
nes tikenong aie tano Ngas,
a tunana be haine, na tale ie
be na hiis kawase di ma ina
lamus di utuma Ierusalem.
3 Be Sol ga hananawat
hutate tano taman
Damaskas, kaie iat mon tike
lulungo metuma ra mawe ga
murarang sare ie.
4 Iga puko ter napu ma iga
hadade a ingana tikenong ga
tange tana, “Sol! Sol! Ura
biha be u haragawai tagu?”
5 Sol ga tiri, “Nesi ugo,
Watong?”
Iga balu ie, “Aiou Jisas
nong u haragawai tagu.
6 Iesene nu taman tut ma
nu hana utuma tano taman
ma da hinawase ugo kaia ta
ira linge ing iat nu gil.”
7 Ira turadi ing di ga sasate
hanane ie di ga tur ma pata
ta nianga. Di ga hadade no
nianga iesene pa di gale nes
tari.
8 Sol ga taman tut
mekatika tano pu ma iga
hapilakas mata iesene pai
gale tale be na nes tike linge.
Io kaie, di gom palim leh no
lumana ma di ga lie tana
utusu Damaskas.
9 Iga pulo ra itul a bung
ma pai gale ian ma pai gale
mame ta linge.
10 Ma iga mon tike ut
na tinaram tano lotu tusu
Damaskas a hinsana Ana-
nias. Iga nes tike ninanaas
na tanuo ing no Watong ga
tange tana, “Ananias!”

8:36 Apostolo 10:47 **8:40** Apostolo 21:8 **9:1-2** Apostolo 8:3

Io, iga balu ie, “Aiou
karek, Watong.”
11 Io, no Watong ga tange
tana, “Hana utuma tano hala
tane Iudas, ruma tano ngas
di kilam be Ngas Takados.
Nu tiri u tike turadi me Tasas
a hinsana ne Sol. Kanaia i
sasaring.
12 Ma ite nes tike ninanaas
na tanuo. Ma ta ikino nuno
ninanaas i nes be tike tu-
radi a hinsana ne Ananias i
hanawat ma i bul ira lumana
tana be na nanaas baling.”
13 Ananias ga balu ie, “Wa-
tong, iou te hadade ra haleng
na hininaawas uta ikinong
ra turadi ma uta ira hi-
naragawai ite gil ter ta ira
num matanabar tus tuma
Ierusalem.
14 Ma ite hanawat ukira
Damaskas tikai ma ira dades
metuma ta ira tamat na pris
gar na Iudeia be na me palim
kawase dong ing di lolotu
tupas ugo.”
15 Iesene no Watong ga
tange tana, “Hana, kinong
iou te gilamis ie ura nugu
tultule be na hinawas utagu
ta di ing pa dile Iudeia ma
ta ira nudi king ma ta ira
matanabar na Iudeia bileng.
16 Ma iou ni hamanis tana
be a mangana tamat na
ngunngutaan hohaam ing na
kahe iat ura utagu.”
17 Io, Ananias ga hana ma
iga lala tano hala nong Sol
ga kiskis tana. Iga bul ira
lumana tana ma iga tange,
“Tasigu Sol, no Watong ite
tule iou. Ma aie iat mon
ne Jisas nong ga harapuasa
ter tam tusu na ngas ing u
ga hanana ukira. Ma ite
tule iou waing nuge nanaas
baling ma nuge bukas ma no
Halhaaliena Tanuo.”
18 Kaie iat mon, ma a linge
hoke ra halagi na aen ga
puko leh mekatika ta ira
matane Sol gom tale be na
nanaas baling. Io, iga taman
tut ma iga kap baptais.
19 Ma namur be igate
ian ter, no nuno dades ga
hanawat baling.

Sol ga harpir tuma Damaskas ma Ierusalem.

Ne Sol ga kis ma ira ut
na tinaram tano lotu tuma
Damaskas ra bar bung.
20 Kaie iat mon iga tur leh
ura harpir naramon ta ira
hala na lotu ta di ira Iudeia
be Jisas aie no Natine God.
21 Ma di bakut ing di ga
hadade ie, di ga karup ma
di ga tange, “Ai! Dait
nunure be tuma Ierusalem
ikin iat mon no turadi nong
ga hagae dong ing di lolotu
tupas ikin ra turadi Jisas!
Ma i palai bileng be ite
hanawat at ukira ura pal-
palim kawase kike ra turadi
be na lamus di utusu ta
ira tamat na pris! Ite biha
kakarek?”
22 Iesene no hinarpir tane
Sol ga hananawat dades. Ma
ira Iudeia tuma Damaskas
pa di gale haruat be di na
balu Sol be iga hatutuno ter
ta di be Jisas aie no Mesaia.
23 Namur, be a haleng
bung gate sakit, ira Iudeia di

9:15 Apostolo 25:13; 27:24; Rom 1:5 **9:16** 2 Korin 11:23-28 **9:21** Apostolo 8:3 **9:22** Apostolo 18:28

ga hanawat hulungan ma di
ga harpingit ura ububu bing
Sol.
24 Ma sene be Sol ga ser leh
ikin ra nudi harpingit. Ra
bung ma ra kasasa di ga tur
na ninanaas ta ira matanan-
gas huat tano taman ura
ububu bing ie.
25 Iesene tike bung ra bung
ira bulu na harausur tane
Sol di ga lamus leh ie ma
di ga haruh ie ma tike kalot
utusu napu metuma tike
matana kalangar tano balo
tano taman.
26 Ing be Sol ga hanawat
Ierusalem iga walar be na
kis tikai ma ira ut na tinaram
tano lotu. Ma iesene be pa di
gale nurnur be iga tike ut na
tinaram tutuno tano lotu, ma
di bakut di ga burte ie.
27 Iesene Banabas ga
hanawat igom lamus leh ie
utuma ta ira apostolo. Iga
hapalaine ta di ing Sol ga
nes no Watong tuma na ngas
ma be no Watong ga ianga
tana. Iga hinawase bileng
di be tuma Damaskas Sol ga
harpir ma no hinsa ne Jisas
ma pata bunurut.
28 Io, Sol ga kis tikai ma di
ma iga hanana hurbit tuma
Ierusalem ma iga harpir ma
no hinsana no Watong ma ra
balaraan.
29 Iga ianga ma iga hargor
ma ira Iudeia ing di tano
nianga Grik, iesene di ga
walwalar be di na ubu bing
ie.
30 Be ira hatatesne nara-
mon tane Krais di ga nunure
leh hokakarek, di ga lamus
hasur Sol utusu Kaisaria di
gom tule ise ie u Tasas.
31 Io, no lotu naramon
ta ira katano Galili, Iudeia,
ma Samaria ga lagirane ra
kinkinis na malum ma iga
kap ra dades metuma nalu.
Ma tano harharagat tano
Halhaaliena Tanuo ma tano
kinkinis na urur tano Wa-
tong, no winawas ta ira
matanabar naramon tano
lotu ga tamat hanana.

*Pita ga halangalanga
no pengpeng ma iga halon
Dokas sukun ra minat.*

32 Io, ma ne Pita, ing iga
hanana hurbit, iga hana ura
kokol ira matanabar tus tane
God tusu Lida.
33 Kaia iga hana tupas tike
turadi a hinsana ne Enias.
Iga pengpeng ma pai gale
haruat ura hinana talur no
nuno kunuban a liman ma
itul na tinohon.
34 Pita ga tange tana,
“Enias, Jisas Krais i halan-
galanga ugo. Taman tut ma
nu puli no num kunuban.”
Ma kaie iat mon iga taman
tut.
35 Ma ira matanabar me
Lida ma Saron di ga nes ie
ma di ga tahurus ter tano
Watong.
36 Io, ma tusu Iopa iga mon
tike haine, a ut na tinaram
tano lotu ie, no hinsana
Tabita (ma tano nianga Grik
di pukusane ie be Dokas).
Hatikai igit gilgil ra tahut ma
igit harahut ira maris.
37 Taitus ikino pana bung
iga maset igom mat. Io, di ga
gis no palatamaine ma di ga

9:25 2 Korin 11:32-33 **9:26** Galesia 1:17-19 **9:27** 1 Korin 9:1

hainoh ie tike katano tuma
nalu tike hala.
38 Ma ne Lida pai gale
manga tapa me Iopa. Kaie,
ing ira ut na tinaram tano
lotu tusu Iopa di ga hadade
be Pita ruma Lida, di ga tule
iruo turadi utuma tana ma
dur ga hapar ie ma dur ga
tange be, "Nu habir ukira ho
mem!"
39 Io, Pita ga hana tikai ma
dur. Ing duhat ga hanawat
di ga lamus halala ie utuma
tano katano nalu tano hala.
Ma ira makoso bakut di
ga tur luhutane ie ma ra
sunuah. Ma di ga hamanis
ira sigasige ma ira mol ing
Dokas ga gil ing iga lon ter
baak.
40 Pita ga tule hasur di
bakut utusu nataman. Io, iga
saga bukunkek igom sasar-
ing. Iga talingane no palata-
maine no haine ma iga
tange, "Tabita, taman tut!"
Tabita ga hapilakas mata,
ma be iga nes Pita, iga kis
tutur.
41 Pita ga palim leh no
lumana ma iga harahut ie
ura tuntunur. Io, iga tato
ira matanabar tus tane God
tikai ma ira makoso gom
hamanis ie ta di be a lilona
ie.
42 Ma ira matanabar ta ira
matahu katano Iopa, di ga
ser ikin ra linge ma a haleng
di ga nurnur tano Watong.
43 Io, Pita ga kis baak tusu
Iopa tikai ma tike ut na
pinapalim ma ra pala bu-
lumakau, a hinsana ne Sai-
mon.

10

*Konilias ga hartule utane
Pita.*

1 Io, ma iga mon tike turadi
tuma Kaisaria a hinsana ne
Konilias, tike tamat na umri
ie naramon tike tamat na
matana ubane di kilam be
no matana ubane me Itali.
2 Aie ma no nuno hatata-
mana bakut a ut na lotu
duhat tamana ma duhat git
urur tane God. Igit harahut
bileng ira maris ma igit
sasaring hait tupas God.
3 Tike bung ra itul a pana
bung ra matarahien iga nes
tike ninanaas na tanuo. Iga
nes tus tike angelo tane God
ga hanawat ter tana ma iga
tange, "Konilias."
4 Konilias ga mata rau-
rawaan ter tano angelo ma
ra bunurut ma iga tiri, "Aso,
Watong?"
No angelo ga balu ie
horek: "Ira num sinsaring
ma ira num harharahut
tupas ira maris ite hana
tupas God hoke tike bilai na
hartabar nong i halilik ie ura
utam.
5 Ma kakarek nu tule num
ta turadi u Iopa ura lamla-
mus tike tunana a hinsana
ne Saimon nong di kilam ie
be Pita.
6 Aie tike wasire tuma tano
hala tano turadi ila papalim
ma ira pala bulumakau, a
hinsana ne Saimon. Ma no
ngasiana i tur hutate tano
tes."
7 Ma be no angelo nong
ga ianga tana ga hana leh,
Konilias ga tato nuno iruo
tultule ma tike umri, a ut na
lotu ie ma aie tikenong ta ira
umri ing duhat git harahut
Konilias ta ira nuno sunupi.

8 Iga hinawase duhat ta ira
linge bakut ing iga hanawat
ter tana ma iga tule duhat u
Iopa.

Pita ga nes tike ninanaas
na tanuo.

9 Tano mes na bung ing
duhat ga hanana hutate no
taman, Pita ga hana utuma
tano katano na sinangeh
tano ula hala ra matarahien
ura sinsaring.
10 Iga taburungan ma iga
sip ta linge be na en. Ma
be di ga tangtagure ira nian
Pita ga nes tike ninanaas na
tanuo.
11 Iga nes no mawe ga
tapapos ma tike linge hoke
ra tamat na mol di ga haruh
hasur ie ta ira ihet na
ngusno.
12 Ma kaia tana iga mon ira
mangana wawaguei bakut
ing aihet ira kaki di. Iga mon
bileng ing di la kaskase tano
pu ma ira mon bileng tano
hurmahuo.
13 Io, tike ingana turadi ga
tange, "Taman tut, Pita. Nu
ubu bing kakarek nuge en."
14 Iesene Pita ga tange,
"Pata tutuno iat, Watong!
Aiou pai nale en ta linge
ing ira numem harkurai i
hatabune mem ine."
15 Ma no ingana no turadi
ga tange tano airuo na pana
be, "Waak u hatabune ira
linge ing God te hagamgama-
tien ter."
16 Iga ngan hokakarek
aitul a pana ma kaie iat mon
di ga saret haut pukus no
mol utuma ra mawe.
17 Be Pita ga kis ter ma
iga liilik utano pipilaina ikin
ra ninanaas na tanuo, ira
turadi ing ne Konilias ga tule
duhat, duhat ga nunure leh
no hala tane Saimon, duhat
ga me hanawat tuma tano
matanangas huat.
18 Duhat ga tato ma duhat
ga tiri be Saimon nong di
ga kilam ie be Pita ga kiskis
kaia be pata.
19 Be Pita ga kis ter iat baak
ma iga liilik utano pipilaina
no nuno ninanaas, no Tanuo
ga tange tana be, "Saimon,
aitul a turadi kanaia duhat
silsilihe ugo.
20 Kaia, taguro ma nu
hanasur. Ma waak u mal-
malok be nu hana tikai ma
duhat kinong iou iat iou te
tule duhat ukira."
21 Io, Pita ga hanasur ma
iga tange ta duhat, "Aiou
no turadi nong mohot sisilih
tana. Mohot hana ukira
urah?"
22 Duhat ga balu ie, "No
tamat na umri Konilias i
tule mehet. Aie tike taka-
doswana turadi ma ila urur
tane God. Ma no huntu-
nana na Iudeia bakut di ru
ie. Tike halhaaliena angelo i
tange tana be na bala leh ugo
utuma tano nuno hala waing
na hadade ira nianga ing nu
tange."
23 Io, Pita ga bala halala
leh duhat be duhat na nuno
wasire tuma tano hala.

No Halhaaliena Tanuo ga
hanasur ter bileng ta di ing
pa dile Iudeia.

10:14 WkP 11:1-47; Ese 4:14 **10:15** Mak 7:15,19

Tano mes na bung Pita ga taguro ma iga tikai leh ma duhat. Ma ari tesne tane Krais merasi Iopa di ga saate bileng duhat.

24 Ma tano bung menamur Pita ga hanawat tuma Kaisaria. Ma ne Konilias ga kiskis kawase di ma iga tato hulungan ira hinsaana ma ira nuno harwis ing iga manga lasen ta di.

25 Be Pita ga hanana lala tano hala, Konilias ga hana tultul ie igom ise ter ie ta ira kakine Pita ma ra but na urur.

26 Sene be Pita ga tange, "Tut nalu! Iou iat bileng, iou tike turadi mon hoke ugo." Ma be iga tangtange hobi iga hatut habaling ie.

27 Ma be Pita ga iangianga iat baak ma ne Konilias, iga hana lala igom nes leh ira haleng na turadi di ga kis hulungan ter.

28 Io, iga tange ta di, "Mu nunure ter be ira numem harkurai ira Iudeia di hartigel be tike Iudeia pai nale kis tikai ma tikenong paile Iudeia ie ma pai nale kol bileng ie. Iesene God te hamanis tagu be waak iou liklik halala leh be God te hatabune tike turadi mekira ho mem ira Iudeia.

29 Io kaie, ing mu hartule utagu iou hanawat ma iou paile malok. Io, iou ura tirtiri be ura biha kaie mu ge hartule utagu?"

30 Ma ne Konilias ga balu ie horek: "Aihet na bung nalalie iou ga sasaring tuma tano nugu hala ra itul a pana bung ra matarahien. Ma kaie iat mon tike turadi ga tur menalalie tagu. Iga sige ter ra hilahile na sigasige.

31 Iga tange, 'Konilias, God te hadade no num sinsaring ma ite lik leh ira num harharahut tupas ira maris.

32 Io, hartule u Iopa ura utane Saimon nong di kilam ie be Pita. Kanaia i kiskis tusu tano hala tane Saimon no ut na pinapalim ma ra pala bulumakau nong ila kiskis hutate tano tes.'

33 Io, kaie iat mon iou ge hartule utam ma u te gil ra bilai na tintalen be u hanawat. Ma kakarek mem bakut karek tano matmataan tane God ura hadade ira nianga bakut ing no Watong te pir ter ugo be nu hinawase mem ine."

34 Io, Pita ga hatahun ura nianga. "Kakarek um iou te nes kilam no tutuno be God pai lale harahut sene mon tike palpal ma waak no mes.

35 Iesene ila balbala leh ira turadi ta ira huntunana bakut ing di ru ie ma ing di gil ra takados na tintalen.

36 Mu nunure no hininaawas nong God ga tule ie utuma ta ira matanabar na Israel. Iga iangianga utano tahut na hininaawas tane Jisas Krais no Watong ta ira matanabar bakut nong i hatawat ra malum nalamin ta dait ma ne God.

37 Mu nunure no linge nong ga hanawat ta ira matahu taman tuma Iudeia,

10:26 Apostolo 14:13-15; Ninanaas 19:10 **10:34** Lo 10:17; Rom 2:11 **10:37** Matiu 4:12-17

tur leh me Galili menamur
tano pana bung be Jon ga
harpir be ira matanabar di
na kap baptais.
38 Ma mu palai tane Jisas
me Nasaret nong God ga tibe
ie ing iga tabar ie ma no Hal-
haaliena Tanuo tikai bileng
ma ra dades. I palai bileng
ta mu be iga hanana hurbit
ma iga gilgil ra tahut ma
iga halangalanga di bakut
ing Satan ga papasuane di,
kinong be God ga kis tikai
ma ie.
39 "Mem ira apostolo mem
ga nes kike ra linge iga gil
tua Ierusalem ma ta ira mes
na katano gar na Iudeia.
Kaie mem ge hinawas be a
tutuno kakarek. Ma di ga
ubu bing ie ing di ga hataba
ie tuma tike kabai.
40 Iesene God ga hatut ie
sukun ra minat tano itul a
bung gom hapuasne ie.
41 Iesene ira matanabar
bakut pa di gale nes ie. Pata.
Di sene mon kike ing God
gabe gilamis di be di na hi-
nawas ta ira tutuno utana.
Ma mem, mem ing mem ga
ian ma mem ga mamo tikai
ma ie namur be igate tut hut
sukun ra minat.
42 Ma iga ter ra dades na
nianga ta mem be mem na
harpir ter ta ira matanabar
ma be mem na manga hi-
nawas be aie nong God ga
bul ie be na gil harkurai ta
dong ing di lon baak ma ta
dong ing di te mat.
43 Ira tangetus bakut di
hinawas tana be metuma
naramon tano hinsana, God
na lik luban leise ira sana
tintalen ta di bakut ing di
nurnur tana."
44 Be Pita ga tangtange iat
baak kakarek ra nianga, no
Halhaaliena Tanuo ga hana-
sur ter ta di bakut ing di
ga hadade no nuno hini-
naawas.
45 Ma ira ut na nurnur, di
ira Iudeia ing di ga hanawat
me Iopa tikai ma ne Pita, di
ga manga karup be God ga
tule hasur no hartabar na
Halhaaliena Tanuo ter ta di
bileng ing pa dile Iudeia.
46-47 Iga palai be God ga
gil hobi kinong ira Iudeia di
ga hadade di ira mes ing di
ga iangianga ma ira mes na
nianga ma ing di ga pirpirlet
God. Io, Pita ga tange, "Paile
tale tutuno iat tikenong be
na tigel kakarek ra turadi be
pa di nale kap baptais ma
ra taho kinong di te hatur
kawase leh bileng no Hal-
haaliena Tanuo hoke dait."
48 Io, iga tange ta di, "Mu
na kap baptais iat tano hin-
sane Jisas Krais." Io, di ga
saring Pita be na kis tikai
baak ma di ta bar bung.

11

Ira Iudeia di ga nes kilam be no nilon tutuno ta di bileng ie ing pa dile Iudeia.

1 Ira apostolo ma ira mes
na hatahinsaana naramon
tane Krais ta ira matahu
katano tuma Iudeia, di ga ser

10:38 Matiu 3:16; Luk 4:17-20 **10:41** Apostolo 1:8; Luk 24:42-43 **10:42** Apostolo 17:31; 1 Pita 4:5 **10:43** Ais 53:5-6; Jer 31:34 **10:44** Apostolo 11:15; 15:8 **10:46-47** Apostolo 2:4; 19:6 **10:48** Apostolo 2:38

be di ing pa dile Iudeia di
gate kap usurane bileng no
nianga tane God.
2-3 Io kaie, be Pita ga hana
utuma Ierusalem, ira matan-
abar na lotu ing di ga tur
dades baak ta ira harkurai
gar na Iudeia di ga pukusane
ie ma karek ra nianga: "U ga
hana utusu tano hala ta di
ing pa dile kis ta ira nudait
harkurai ira Iudeia ma u ga
ian tikai ma di."
4 Io, Pita ga tur leh ura
palpales no kudulena hara-
matur ta ira linge ing di ga
harmuri hobi.
5 Iga tange horek: "Ing
iou ga saasaring tuma tano
taman Iopa iou ga nes tike
ninanaas na tanuo. Iou ga
nes tike linge hoke tike tamat
na mol di ga haruh hasur ie
metuma ra mawe ta ira ihet
na ngusno ma iga hanasur
ter tagu.
6 Iou ga nanaas utuma
naramon tana ma iou ga
nes ira wawaguei tano ula
hanuo, ira lasenwana ing ai-
het ira kaki di ma di ing a
raaia di. Iga mon bileng ing
di la kaskase tano pu ma ira
mon bileng tano hurmahuo.
7 Io, iou ga hadade tike
ingana turadi ga tange tagu,
'Taman tut, Pita. Nu ubu
bing kakarek nuge en.'
8 "Ma iesene iou ga babalu
be, 'Pata tutuno iat, Watong!
Aiou pai nale bul halala tike
nian tano hogu ing ira nu-
mem harkurai i hatabune
mem ine.'
9 "Ma no ingana no turadi
ga tange tano airuo na pana
be, 'Waak u hatabune ira
linge ing God te hagamgama-
tien ter.'
10 Ma iga ngan hokakarek
ra itul a pana. Io, di ga
saret haut habaling no linge
utuma ra mawe.
11 "Taitus ikinong ra pana
iat mon aitul a turadi di
ga tule duhat me Kaisaria,
duhat ga hanawat ter tano
hala iou ga kiskis tana.
12 Ma no Tanuo ga tange
tagu be iou pa nile malok ura
hinana ma duhat. Karek ra
liman ma tike na tasigu tane
Krais di ga hana tikai ma iou
u Kaisaria, mem ga hana lala
tano ngasiane Konilias.
13 Iga hinawase mem ta
ing iga nes tike angelo ga
harapuasa ter tana tuma
tano ngasiana ma no angelo
gom tange tana, 'Hartule u
Iopa utano turadi a hinsana
ne Saimon nong di kilam ie
be Pita.
14 Ma ina hinawase mu ta
nianga waing augo ma di
bakut tano num hala, mu
nage hatur kawase no nilon
tutuno.'
15 "Ma be iou ga hatahun
ura nianga, no Halhaaliena
Tanuo ga hanasur ter ta di
hoke iga hanasur ter ta dait
tano luaina pana.
16 Io, iou ga lik leh ing
no Watong ga tange, 'Jon ga
baptais ma ra taho, ma sene
be mu na kap no baptais
tano Halhaaliena Tanuo.'

11:2-3 Apostolo 10:28; Galesia 2:12 **11:5** Apostolo 10:9-48 **11:14** Apostolo 16:31 **11:15** Apostolo 2:4 **11:16** Apostolo 1:5

17 Io, be ing God ga tabar
bileng di ma ikin ra hartabar
iga tabar dait ma ie ing dait
gate nurnur tano Watong
Jisas Krais, io, a mangana
turadi so iou be iou gor tur
bat God?”
18 Io, ing di ga hadade
hokakarek, di ga marur um
ma di gom pirlet God. Di
ga tangtange, “Io, a tutuno
tok iat um be God te ter
bileng ta di ing pa dile Iudeia
no ngas na lilik pukus be di
nage hatur kawase no nilon
tutuno.”

A haleng di ga nurnur tano Watong tusu Entiok.

19 Io, ira matanabar na
lotu di ga hilo harbasie ing
no hinaragawai ga hana tu-
pas di tano pana bung be
di ga gulum bing Stiwen.
Di ga hilo muk u Ponisia,
Saipras, ma Entiok. Ma di ga
hininaawas ma no tahut na
hininaawas ter ta ira Iudeia
sene mon.
20 Ma sene be ari ta di,
a turadi di me Saipras ma
Sairin, di ga hana u Entiok
ma di ga hininawase bileng
ira Grik tano tahut na hini-
naawas tano Watong Jisas.
21 No dades tano Watong
ga kis tikai ma di ma ra
tamat na matanabar di ga
nurnur ma di ga tahurus
tupas no Watong.
22 Ira matanabar na lotu
tuma Ierusalem ga ser no
hininaawas ma di ga tule
Banabas u Entiok.
23 Ing iga hanawat ma iga
nes tus no harmarsai tane
God, iga manga laro ma iga
haragat di bakut be di na
patep dikdikit ter iat tano
Watong.
24 Aie kaie Banabas ga tike
bilai na turadi ma iga bukas
ma no Halhaaliena Tanuo
ma ra nurnur. Ma di ga
lamus ra haleng na matan-
abar ter tano Watong.
25 Namur, Banabas ga
hana u Tasas ura silsilihe
Sol.
26 Ma be iga nes leh ie
iga lamus ie u Entiok. Ma
i haruat ma tike kudulena
tinohon dur ga kis tikai ma
no lotu ma dur ga hausur ira
haleng na matanabar. Di ga
huna kilam ira ut na tinaram
tano lotu be a Kristian di
tuma Entiok.
27 Taitus ikinong ra pana
bung ari tangetus di ga hana-
sur me Ierusalem u Entiok.
28 Ma tikenong ta di, a
hinsana ne Agabas, ga tut
ma iga ianga na tangetus ma
no dades tano Tanuo, igom
hapuasne be tike but na sam
taburungan na hanawat ter
ta ira katano ing Rom ga
kure. (Ikin ga hanawat ing
ne Kolodias ga harkurai ter.)
29 Ma tiketike ta ira ut na
tinaram tano lotu di ga lik be
na tule ta barbarat hoke ga
haruat hobi ura harahut ira
hinsaa di tane Krais ing di
ga kiskis tuma tano katano
Iudeia.
30 Io, di ga gil hokakarek
ma di ga tule no nudi

11:18 Apostolo 13:48; 14:27 **11:19** Apostolo 8:1-4 **11:22** Apostolo 4:36
11:25 Apostolo 9:30 **11:28** Apostolo 21:10 **11:30** Apostolo 12:25

harharahut tikai ma ne Banabas ma ne Sol utuma ta ira tena harbalaurai tano lotu.

12

No angelo ga halangalanga ise Pita metuma tano hala na harpadano.

1 Taitus ikin ra pana bung Herot, no king, ga palim kawase ari turadi tano lotu ura hinaragawai ta di.

2 Iga hartule, di gom kut bing Jemes no tasine Jon ma ra sele.

3 Ma be iga nes be ira Iudeia di ga laro ta ikin, io, iga hartule be da palim kawase bileng Pita. (Iga gil ikin tano bung na Nian na Beret pai lale Laalet.)

4 Be di gate palim kawase Pita, Herot ga tange be da bul ie tuma ra hala na harpadano. Iga hartule bileng be aihet na ton umri di na mano bat ie. Ma tiketike ta kakarek ga mon ra ihet na umri tana. Ma ne Herot ga pingit be na lamus hasur ter ie ra matmataan na haruat ura gil harkurai tana namur be no Nian na Sinakit na pataam.

5 Io, di ga mano bat ter um Pita tuma ra hala na harpadano. Iesene ira matanabar na lotu kanaia di ga manga saasaring tupas God ura utana.

6 Io, ra bung um, tano bung menalalie ta nong Herot gor hatur ie ra harkurai, Pita ga noh ter nalamin ra iruo umri ma di ga hiis ter ie ma a iruo dades na hinhiran sakit. Ma a mon umri bileng di ga tur bat ter no matanahala tano hala na harpadano.

7 Ma kaie iat mon tike angelo tano Watong ga harapuasa ma tike lulungo ga murarang tuma tano katano Pita ga kis ter kaia. No angelo ga paser hangun Pita tano binabatna ma iga tange, “Taman tut haiah!” Ma kaie iat mon ira dades na hinhiran sakit ga puko leh mekatika ta ira lumane Pita.

8 Io, no angelo ga tange tana, “Sigasige ma nu paas leh ira num iruo pala lamas.” Pita ga gil hobi. Io, no angelo ga tange tana, “Kaluane leh no kinasim tamat ma nu mur iou.”

9 Pita ga mur hasur ie sukun no hala na harpadano. Pai gale nunure be aso ing no angelo ga gilgil be iga tutuno. Pata. Iga lik be iga nesnes tike ninanaas na tanuo mon.

10 Dur ga sakit no luaina ma no iruo tuntunur bat ta ira umri, dur gom a hanawat ter tano dades na binanus sakit tano matanangas huat nong di la hananasur tana utusu tano taman. Ma no binanus ga tamapapos bia mon uta dur ma dur gom hanasur. Dur ga mur leh tike ngas ma kaie iat mon no angelo ga hana sukun Pita.

11 Io, Pita ga minanes tano linge ga hanawat ter tana ma iga tange, “Karek um iou te nunure tus be ikin ra linge i tutuno! No Watong i tule no nuno angelo ura halangalanga ise iou sukun no

12:10 Apostolo 5:19

dades tane Herot ma ta ira
linge bakut ira matanabar
na Iudeia di liklik be na ngan
hobi."
12 Be igate madares pane
um ikin ra linge, iga hana
utuma tano hala tane Maria,
no etnane Jon nong di ga
kilam bileng ie be Mak. Ma
iga mon haleng na matan-
abar di ga kis haruat ter kaia
ma di ga saasaring.
13 Pita ga pipidil tano
matanahala mekaia nata-
man ma tike hinasik na
tultule, a hinsana ne Roda,
ga hana leh ura pinapos.
14 Ing iga hadade kilam no
ingane Pita, a but na gun-
gunuama ga kap ie kaie pai
gomle papos. Iesene iga hilo
tapukus ma iga tange, "Pita
rusu ra matanahala!"
15 Di ga tange tana, "U te
ba kike!" Be iga sisingit
iat baak be a tutuno, di ga
balu ie, "No nuno angelo
ikinong."
16 Ma sene be Pita kanaia
ga pipidil iat baak. Ma ing
um di ga papos no matana-
hala ma di ga nes ie, di ga
manga karup.
17 Iesene Pita ga teh pam
ta di be di na kis kunkun,
igom hamatur di ta ing no
Watong ga halangalanga ise
ie hobi metuma tano hala na
harpadano. Io, iga tange ta
di be, "Mu hinawase Jemes
ma ira tasigu tane Krais ta
ikin." Ma be iga tange ter
hobi iga hana leh mekaia ter
tike mes na katano.
18 Ra malane tano mes na
bung, a but na ngangao sakit
ga hana tupas ira umri. Di
ga hartiritiri be, "Pita ikana
ha?"
19 Io, Herot ga hartule be
da sisilih timaan tutuno iat
tane Pita, iesene pa di gale
nes leh ie. Io, iga tiri mur-
mur ira umri ing di ga mano
bat ter Pita, igom ter ra
dades na nianga be da ubu
bing di.

Herot ga mat kinong iga karit leh no pirpirlet utane God.

Io, Herot ga hana sukun
um Iudeia gom a kis baak
tusu Kaisaria.
20 Ma ne Herot ga manga
ngalngaluan ter ta ira
matanabar me Tair ma
ne Saidon. Io kaie, di ga
hana tikai leh di gom huna
halewen leh Balastas be na
tur tikai ma di. Ma aie nong
ga harbalaurai ter tano hala
tane Herot, no king. Io, di
ga hana ter tane Herot ma
di gom saring ie be a malum
na kis nalamin ta di ma aie.
Di ga sasaring hobi kinong
no nudi katano git kapkap
nian mekaia tano katano
tano king.
21 Tano bunguno no bung
di gate kubus ter ie, Herot
ga hamar leh ie ma ira bilai
na sigasige ma iga kis tano
nuno tamat na kinkinis na
gil harkurai gom ianga ta ira
matanabar.
22 Di ga kakongane be,
"Ikin a ingana tike god, paile
gar tike turadi mon."
23 Kaie iat mon tike angelo
tano Watong ga ubu ie ki-
nong urah be pai gale ter ira

12:18 Apostolo 5:22-24 **12:23** Dan 5:20

nudi pirpirlet utuma hone
God. Ma ira not no sisi ga
en ie igom mat.
24 Iesene no hinana tano
nianga tane God ga puar ma
iga hana harbasie.
25 Ma be Banabas ma
ne Sol dur ga hapatam no
nudur pinapalim dur ga
tapukus me Ierusalem. Ma
dur ga lamus Jon nong di ga
kilam bileng ie be Mak tikai
ma dur.

13

Di ga idane ma iga tule ise Banabas ma ne Sol tano nudur pinapalim.

1 Ma nalamin ta ira matan-
abar na lotu Entiok iga
mon ra tangetus ma ra
tena harausur kaia. Ira
hinsa di karek. Banabas,
Simion nong di ga kilam
ie be no Bungbungana, Lu-
sias merasi Sairin, Manaian
nong ga tamat tikai ma ne
Herot no tamat na ut na
harkurai, ma ne Sol.
2 Ing di ga lolotu tupas no
Watong ma di ga hahal, no
Halhaaliena Tanuo ga tange
ta di, "Mu hasisingen ise
ter Banabas ma ne Sol ura
nugu waing dur na gil no
pinapalim nong iou gate tato
leh dur utana."
3 Io namur, be di gate ha-
hal ma di gate sasaring ter,
di ga bul ira luma di ta dur
ma di gom tule leise dur be
dur na hana.

Pol ma ne Banabas dur ga hana u Saipras.

4 Ma be no Halhaaliena
Tanuo gate tule leise dur,
dur ga hanasur u Selusia
ma mekaia dur ga kawas
tike mon, dur gom hana u
Saipras.
5 Be dur ga hanawat tusu
Salamis dur ga harpir utano
nianga tane God tuma ta ira
hala na lotu nudi ira Iudeia.
Ma ne Jon Mak ga kis ter ma
dur ura harahut dur.
6-7 Io, dur ga hana hurbit
tano mugurlamin Saipras,
tuk be dur gom a hanawat
ter tusu Pepos. Dur ga
hana tupas tike Iudeia kaia,
a tangetus harakale ma a ut
na ser magirmagir ie, a hin-
sana ne Bar-Jisas, a tultule ie
tano tamat na lilie mekaia,
ne Sergius Paulus. A ut na
minanes ikino lilie ma iga
hartule utane Banabas ma
ne Sol kinong iga sip be na
hadade no nianga tane God.
8 Iesene Elimas ga sungute
dur. Aie ikino ut na ser
magirmagir ma no pipilaina
ikino hinsana be a ut na
ser magirmagir bileng. Iga
walar be na pukusane no
lilik tano tamat na lilie be
pai nagele nurnur.
9-10 Io, Sol, nong di ga
kilam bileng ie be Pol, ga
hung ter ma no Halhaaliena
Tanuo ma iga nes dit Elimas
ma igom tange, "U manga
leh Satan! U sungute ira
linge ing a takadoswana. Ma
u hung ter ma ira mangana
hinarakale ma ira sana hi-
nasakit bakut. Hatikai u la
ura kikios no tutuno tano

12:24 Ais 55:11 **12:25** Apostolo 11:29-30; 15:37 **13:2** Apostolo 9:15 **13:3** Apostolo 6:6 **13:5** Apostolo 12:12; 15:39 **13:11** Apostolo 9:8

Watong ura bit balik.
11 Karek um no Watong na
hapadano ugo. Nu pulo ma
pa nule tale be nu nes baak
no kasasa."
Io, kaie iat mon a kadado
ga burung ie ma igom
paparasum be na silihe
tikenong be na palim leh no
lumana ura lilie ie.
12 Io, ing no tamat na lilie
ga nes hobi, iga nurnur ki-
nong iga manga karup tano
harausur utano Watong.

Pol ga harpir tusu Entiok ruma tano katano Pisidia.

13 Io, Pol ma ira iruo tu-
rana duhat ga kawas tike
mon me Pepos u Perga tusu
tano katano Pampilia. Ma ne
Jon ga hana sukun dur kaia
igom tapukus u Ierusalem.
14 Io, dur ga hana me
Perga utuma Entiok ruma
tano katano Pisidia. Ma tano
Bung na Sinangeh dur ga
hana lala utuma tano hala
na lotu nudi ira Iudeia ma
dur gom a kis.
15 Namur, be di gate was
ter ari pakpakat ta ira harku-
rai tane Moses ma ari pak-
pakat ta ira tangetus, ira
tamat ta ikino lotu di ga tula
nianga ta dur ma di ga tange,
"Tasi mem, be ing numur ta
nianga na harharagat uta ira
matanabar kanaia, i tahut be
mur na ianga."
16 Pol ga tut ma iga teh
pam di ma no lumana be di
na kis matien. Io, iga ianga
um. "Matanabar na Israel,
ma mu ing pa mu le Iudeia
ing mu la lolotu tupas God,
mu hadade iou!
17 No God ta ira matanabar
na Israel ga gilamis ise ira
hintubu dait ma iga hatamat
dong ing di ga kis na wasire
tua Isip. Ma iga lie hasur di
sukun ikino katano tikai ma
ra tamat na dades.
18 Ma a tutuno be pa di
gale taram ie, iesene pai gale
tur talur di ta ira ihet na
sangahul na tinohon tuma ra
katano bia.
19 Iga pari ra liman ma
iruo na huntunana tua
Kanan igom ter leise no nudi
pu ta ira nuno matanabar
ura nudi tus um.
20 Karek ra linge ga ngan
hobi haruat ma ira ihet na
maar ma liman sangahul na
tinohon.

"Namur ta kakarek, God
ga ter ira lilie ta di tuk ter
tane Samuel no tangetus.
21 Io, ira matanabar di ga
sasaring u tike king ma ne
God gom ter Sol no natine
Kis metuma tano huno tane
Beniamin ura nudi king. Ma
ne Sol ga harkurai haruat
ma aihet sangahul na tino-
hon.
22 Io, namur, God ga kap
leise Sol ma igom bul Dawit
ura nudi king. Ma ne God
ga hinawas utane Dawit ing
iga tange horek: 'Aiou te nes
tupas leh Dawit no natine
Iesi be aie ikino mangana
turadi nong i haruat ma no
nugu sinisip. Ma ina gil

13:13 Apostolo 15:38 **13:17** KBk 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Lo 1:31
13:19 Lo 7:1; Jos 14:1 **13:20** Het 2:16; 1Sml 3:20 **13:21** 1Sml 8:5,19; 10:20-24
13:22 1Sml 13:14; 16:12; Sam 89:20

bakut ira linge ing iou sip be
na gil.'
23 "Io, mekatika ta ira bu-
lumenamur tane Dawit, ma
haruat ma no kunubus tane
God, i ter hawat no Ut na
Haralon ter ta ira Israel, ma
aie ne Jisas.
24 Nalalie ta ing Jisas ga tur
leh no nuno pinapalim Jon
ga harpir ter ta ira Israel be
di na lilik pukus ma di na
kap baptais.
25 Ing Jon ga haruatne no
nuno pinapalim iga tange,
'Mu manga rara ter ta ira
numu lilik utagu! Iou pata
be no Mesaia. Pata. Ma
namur tagu aie na hanawat
ma iou paile haruat be ni
lapus ira hino ta ira iruo pala
lamas na kakine.' *
26 "Kaba tasigu ma
hainigu, mu ira bulumena-
mur tano huntunana tane
Abraham, ma mu ing pa mu
le Iudeia ing mu lolotu tupas
God, mu hadade. God te tule
ikin ra nianga na haralon
ukira ta dait iat.
27 Ira matanabar me
Ierusalem ma ira nudi lilie
pa di gale nes kilam Jisas
be aie tuno nesi. Ma pa di
gale hadade kilam bileng
ira nianga ta ira tangetus
ing di la waswas ta ira
kaba bungbung na Bung
na Sinangeh. Iesene be
di ga kure hagae ie be
na kap harpadano, di ga
hatutuno ira nianga ta kike
ra tangetus.
28 Pa di gale nes leh tike
burwana i haruat be di na
ubu bing ie urie. Iesene ikin
pai gale tur bat di. Pata.
Di ga saring leh Pailat be da
ubu bing at ie.
29 Ing di gate gil bakut ter
ira linge ing ira tangetus di
ga pakat be da gil tana, di
ga kap hasur ie metuma tano
kabai ma di ga bul ie tike
matana hot na midi.
30 Ma sene be God ga hatut
ie sukun ra minat.
31 Ma ra haleng na bung
dong ing di git tiktikai ma ie
me Galili utuma Ierusalem,
di ga nesnes ie. Ma kakarek
um di hininaawas utana ter
ta ira nudait matanabar.
32 "Ma mir hinawase mu
tano tahut na hininaawas.
Aie ikin. God ga kukubus ter
ta ira hintubu dait.
33 Ma ite hatutuno kike ra
kunubus uta dait ira nudi
kaba bulumenamur horek.
Ite hatut Jisas sukun ra mi-
nat. Ma i ngan iat mon
haruat tano pakpakat tuma
tano airuo na Ninge. I tange
horek:
'Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no
num Mama.'
34 Ma karek ra nianga i tange
no tutuno be God ga hatut
ie sukun ra minat ma pata
pai nale mapus. Ira nianga
karek:
'Iou ni ter ira halhaaliena
haridan ta mu ing iou
ga kukubus ter tane
Dawit urie. Ma kike

13:23 2Sml 7:12-16 **13:24** Matiu 3:1-2 **13:25** Jon 1:20,27 * **13:25** Jon ga hirhir be na gil ikin ra tintalen ing tike maris gor gil ter tike watong kinong Jisas i manga tamat sakit. **13:28** Matiu 27:22-23 **13:29** Matiu 27:59-60 **13:31** Apostolo 1:3,8 **13:33** Sam 2:7 **13:34** Ais 55:3 **13:35** Sam 16:10

ra kunubus pai nale pataam.’
35 Be kaie, di hinawas bileng tike mes na katano be,
‘Pa nule bala no num Halhaaliena be na mapus.’
36 “I palai be kike ra nianga te hanawat tutuno kinong Dawit ga gil haruatne ter ing God ga pingit be na gil. Iga gil hobi tano nuno pana bung na nilon ma igom mat um. Ma di ga bus tikane ie ma ira hintubuno, ma no palatamaine ga mapus.
37 Ma sene be nong God ga hatut ie sukun ra minat pai gale mapus.
38 “Io kaie, kaba tasigu ma hainigu, iou sip be mu na nunure be ikin ra Jisas mon nong i papos no ngas be God na lik luban leise ira sana tintalen. Ma ikin nong mir pir mu utana.
39 Ma di bakut ing di nurnur tane Jisas, God na kilam di be di takados ma be di te langalanga sukun ira nudi sana tintalen ing ira harkurai tane Moses pai gale tale be na halangalanga di ine.
40 Mu harbalaurai ta ing ira tangetus di ga tange, ira nudi nianga nahula hanawat tutuno ta mu. Kike ra nianga horek:
41 ‘Mu hadado, mu ira ut na hinarus.
Mu na ngalabo ma mu na hiruo,
kinong iou ni gil tike linge tano numu pana bung na nilon,
ma sukmaal be da hinawase mu utana pa mu nale nurnur tana.’ ”
42 Io, ing Pol ma ne Banabas dur ga hananasur tano hala na lotu ta di ira Iudeia, ira matanabar di ga saring dur be dur na ianga baling uta kakarek ra linge tano Bung na Sinangeh namur.
43 Ing ira matanabar tano kis hulungai di ga hana leh, a haleng na Iudeia ma ira mes ing di gate kap usurane no lotu gar na Iudeia, di ga mur Pol ma ne Banabas. Ma dur ga haragat di be di na kis ter iat naramon tano harmarsai tane God.
44 Io, tano Bung na Sinangeh namur, a haleng sakit ira matanabar tano taman di ga hanawat hulungan ura hadade no nianga tano Watong.
45 Ing ira Iudeia di ga nes ira haleng na matanabar di ga hung ma ra bala ngungut. Di ga pukusane Pol ta ira nuno nianga ma di ga pines hagae ie.
46 Io kaie, Pol ma ne Banabas dur ga balu di ma ra balaraan horek: “God ga pingit be mu iat mu na huna hadade no nuno nianga. Sene be mu te suro leise ma pa mu le hamaan be mu haruat be mu na hatur kawase no nilon hathatikai. Io kaie, kakarek mir talingane balik um dong ing pa dile Iudeia.
47 Ma mir gil hobi kinong ira nianga ing God ga pir mir ine karek:

13:39 Rom 10:4 **13:41** Hab 1:5 **13:46** Apostolo 3:26; 18:6 **13:47** Ais 49:6

'Iou te bul ugo be tike lulungo uta di ing pa dile Iudeia,
be nu hatawat ter no haralon tane God ta ira katano bakut tano ula hanuo.' "

48 Ma ing dong ing pa dile Iudeia di ga hadade hokakarek, di ga laro ma di ga tange be ira nianga tano Watong i manga bilai. Ma di ing God gate hakilang ter di utano nilon hathatikai, di ga nurnur.

49 Io, no nianga tane God ga hanana hurbit ta ira kaba tamtaman bakut ta ikino katano.

50 Iesene ira Iudeia di ga hatut ira tinga di ira hinagalam ing di ga urur tane God. Di ga hasungsung bileng ira watong tano taman hobi. Ma di ga hatawat ter ra hinaragawai tane Pol ma ne Banabas ma di ga bat leise dur mekaia tano nudi katano.

51 Io kaie, dur gom hatidir leise ter ira pulungar ta ira lapara kaki dur ura hakilang di tano nudi sana tintalen ter ta dur ma dur gom hana u Aikoniam.

52 Ma ira ut na tinaram tano lotu kaia Entiok, di ga hung ma ra gungunuama ma di ga hung bileng ma no Halhaaliena Tanuo.

14

Pol ma ne Banabas dur ga harpir tusu Aikoniam.

1 Tuma Aikoniam Pol ma ne Banabas dur ga hana lala utuma tano hala na lotu nudi ira Iudeia hoke iat dur git gilgil. Dur ga ianga kaia tike mangaan iat, kaie a haleng na Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di gom nurnur.

2 Iesene ira Iudeia ing di ga malok be di na nurnur di ga hatut ira tinga dong ing pa dile Iudeia. Ma di ira Iudeia di ga kas ira tinga di ira mes be di na sungute ira hatahinsaana naramon tane Krais.

3 Io kaie, Pol ma ne Banabas dur gom kis lawas kaia ma dur ga iangianga ma ra balaraan utano Watong. Ma no Watong ga hatutuno no nudur nianga utano nuno harmarsai. Ma iga gil hobi horek. Iga ter ra dades ta dur kaie dur gom gil ra dades na haraminanes ma ra gingilaan na kinarup.

4 Ira matanabar tano taman di ga harpaleng, ari tano palpal ta ira Iudeia ma ari tano palpal ta ira iruo apostolo.

5 Ari Iudeia ma ari ing pa dile Iudeia tikai ma ira nudi kaba lilie di ga harpingit be di na haragawai tane ningor ma be di na gulum bing dur.

6 Iesene ing dur ga ser ikin dur ga hilo utusu Listara ma Derbe kinasi tano katano Likonia, ma utusu ta ira subana hutate ta kike ra iruo taman.

7 Ma dur ga balaan ura pirpir no tahut na hininaawas kaia.

Pol ga harpir tusu Listara

13:51 Matiu 10:14; Apostolo 18:6 **14:3** Mak 16:20; Hibru 2:4 **14:5** Apostolo 14:19

ma Derbe.

8 Tusu Listara tike turadi
ga kis ter kaia. Di ga kaho
ie ma ra pengpeng ie ma pai
gitle hanana.

9-10 Iga hadade ira nianga
tane Pol. Io, Pol ga ngok
dit tana ma iga nes be iga
nuno mon nurnur be na lan-
galanga. Io kaie, Pol gom
tato ie ma igom tange, "Tut
ma nu tur!" Kaie iat mon
no turadi ga karwas tutur
ma igom tur leh ura hinana
sene.

11 Be ira matanabar di ga
nes ing Pol ga gil, di ga
kakongane tano nianga Liko-
nia be, "Ira tador di te hana-
sur ter ta dait hoke ra turadi
tuno!"

12 Io, di ga pas Banabas be
Sius ma ne Pol be Hermis
kinong urah igit lilie ta dur
ura nianga. *

13 No hala na lotu tane Sius
ga tur ter mon tusu nataman
tano taman. Ma no pris
tane Sius ga kap hawat ira
tumatena bulumakau ma ira
balaparik na purpur utuma
tano matanangas huat ta
ikino taman. Iga gil hobi ki-
nong aie tikai ma ira matan-
abar di ga ura tuntun kike
ra hartabar ura lolotu tupas
dur.

14-15 Ma ing be ira iruo
apostolo, Pol ma ne Ban-
abas, dur ga hadade be di
ga ura gilgil hobi ta dur, dur
ga diris ira kinasi dur ura
hamanis be dur ga malok
be da gil hobi ta dur. Dur
ga hilo sur ter ta ira matan-
abar ma dur ga kakongane
be, "Ai! Waak mu ra gilgil
kike ra mangana linge! Mir
bileng mir airuo turadi mon
hoke mu ma pata be a tador
mir. Mir kapkap hawat ra
tahut na hininaawas tupas
mu. Mir tangtange ta mu be
mu na tahurus talur kakarek
ra linge bia mon, ma mu
na talingane no lilona God
nong ga gil no mawe, no
ula hanuo ma no tes, ma ira
mangana linge ruma nara-
mon ta duhat.

16 Nalalie, iga waak leise
ter ira matanabar be di na
mur ira nudi mangana tin-
talen.

17 Iesene ila hamanis ha-
palaine ira matanabar be aie
nesi. Ma i gil hobi horek. I
hamanis no nuno harmarsai
ing ila terter no bata me-
tuma ra hurmahuo ma ing i
tabar mu ma ira amu nian ta
ira nudi teka na matmatuko.
Ma be i gil hobi i hasoh mu
ma ra nian ma i habukas mu
ma ra gungunuama."

18 A tutuno be dur ga tange
kakarek ra nianga, iesene
pai gale malus ta dur ing dur
ga tigel di be pa di nale tun
hartabar ter ta dur.

19 Io, ari Iudeia di ga
hanawat me Aikoniam ma
Entiok ruma Pisidia ma di ga
halewen leh ira matanabar.
Di ga gulum Pol ma ra hot
ma di ga rahi ie utusu nata-
man tano taman kinong di
ga lik be igate mat.

14:11 Apostolo 28:6 * **14:12** Sius aie no lilie ta ira tador gar na Grik ma Hermis no ut na kap nianga ta kike ra tador. **14:14-15** Apostolo 10:26; Sam 146:6 **14:16** Apostolo 17:30 **14:17** Jer 5:24 **14:19** Apostolo 17:13; 2 Korin 11:25

20 Sene be namur be ira ut
na tinaram tano lotu di ga
tur luhutane ie, iga taman
tut gom hana tapukus utuma
tano taman. Ma tano mes na
bung dur ma ne Banabas dur
ga hana u Derbe.

Pol ma ne Banabas dur ga tapukus u Entiok rusu Siria.

21 Dur ga harpir ma no
tahut na hininaawas tua ta
ikino taman ma dur ga soh
leh nudur a haleng na ut na
tinaram tano lotu. Io, dur
ga tapukus baling u Listara,
Aikoniam, ma u Entiok ruma
Pisidia.
22 Dur ga hadades hanane
kike ra ut na tinaram tano
lotu ma dur ga haragat di
be di na patep dikdikit ter
tano nudi nurnur tane Jisas.
Dur ga tangtange, "Dait na
kilingane iat ra haleng ngun-
ngutaan kaie dait nage salo
tano kingdom tane God."
23 Pol ma ne Banabas dur
ga bul nudi ari tena har-
balaurai ta ira hala na lotu
tiketike. Ma dur ga ter di
utuma tano lumana no Wa-
tong nong di gate nurnur
tana. Dur ga gil hobi ma ra
sinsaring ma ra hinahal.
24 Namur be dur gate sakit
ter no katano Pisidia dur ga
hanawat Pampilia.
25 Ma be dur gate harpir
ter ma no nianga tusu Perga,
dur ga hanasur u Atelia.
26 Io, dur ga kawas ra
mon mekaia Atelia dur gom
tapukus u Entiok, no katano
nong di ga ter dur kaia
utuma tano harmarsai tane
God be dur na gil ikin ra
pinapalim nong dur te hap-
atam ter ie.
27 Be dur ga hanawat kaia
Entiok dur ga lamus hulun-
gan ira matanabar tano lotu
ma dur gom hinawase di
ta ira linge bakut ing God
gate gil naramon tano nudur
pinapalim. Ma dur ga hi-
nawas bileng ta ing God ga
papos no matanangas be di
ing pa dile Iudeia di nage
nurnur.
28 Io, dur ga kis baak
um kaia tikai ma ira ut na
tinaram tano lotu.

15

Ira lilie tano lotu di ga kis hulungan tuma Ierusalem ura winor uta ira harkurai tane Moses ma no ngas tano nilon tutuno.

1 Ari turadi me Iudeia di ga
hanasur utusu Entiok ma di
ga hausur ira hatahinsaana
naramon tane Krais horek:
"Be ing pa dale kut ira
palatamai mu haruat ma ira
harkurai tane Moses, paile
tale be God na halon mu."
2 Ikin ra linge ga gil Pol
ma ne Banabas kaie dur gom
harsomane di ma tike dades
na nianga na hargor uta
ikinong ra linge. Io kaie,
ira hatahinsaana naramon
tane Krais ga tibe Pol ma
ne Banabas tikai ma ari mes
mekaia Entiok be di na hana
utuma Ierusalem ura nesnes
ira apostolo ma ira tena har-
balaurai tano lotu kaia uta
ikin ra tirih.

14:22 Apostolo 15:32; 1 Tesolonaika 3:3 **14:26** Apostolo 13:1-2 **14:27** Apostolo 15:4,12 **15:1** Galesia 5:2 **15:2** Galesia 2:1

3 Io, ira matanabar na lotu
ga tule leise di tano nudi
hinana. Ma ing di ga hanana
kutus Ponisia ma Samaria,
di ga haramatur kaia be
dong ing pa dile Iudeia, di
gate tahurus tupas ne God
hohaam. Ma ikin ra hini-
naawas ga hatawat ra gun-
gunuama ta di ira hatahin-
saana naramon tane Krais.
4 Ing di ga hana huat tuma
Ierusalem ira matanabar na
lotu, ira apostolo, ma ira
tena harbalaurai tano lotu
kaia, di ga karos leh di. Ma
ne Pol ma di, di ga hinawase
um di mekaia Ierusalem ta
ira linge God gate gil nara-
mon tano nudur pinapalim.

5 Io, ari ut na nurnur ta ira
kaba Parisi di ga taman tut
ma di ga tange, “Dong ing pa
dile Iudeia, di supi ter be da
kut ira palatamai di. Ma di
supi ter bileng be da pir di be
di na mur ira harkurai tane
Moses.”

6 Io, ira apostolo ma ira
tena harbalaurai tano lotu
di ga hana huat tikai ura
woworane ikin ra tirih.
7 Menamur tano nudi
lawas na winor, Pita ga
taman tut um gom tange
horek: “Kaba tasigu, mu
nunure ter be a bar tinohon
nalalie God ga gilamis leh
iou nalamin ta mu be iou
ni hinawas ma no tahut na
hininaawas ter ta di ing
pa dile Iudeia waing di na
hadade ma di nage nurnur.

8 Ma ne God, nong i
nunure bakut ter ira tinga
dait tiketike, iga ter no Hal-
haaliena Tanuo ta di hoke
iga gil ta dait ura hamanis be
ite bala leh bileng di.

9 Pai gale nes di be a mes di
ta dait. Pata. Iga hagamga-
matien ira tinga di bileng
kinong di ga nurnur.

10 Io, urah kaie mu ge
ura walwalar God ing mu
hapupusak ira ut na tinaram
tano lotu ma tike tirihuana
kinakap nong dait ma ira
hintubu dait, dait pai gale
tale be dait na pusak ie?

11 Pata! Dait nurnur be
no Watong Jisas i tabar bia
mon dait ma no nilon tutuno
haruat iat mon hoke i gil ta
di.”

12 Io, di bakut kaia tano kis
hulungai, di ga kis kunkun
ma di ga hadade Banabas
ma ne Pol. Dur ga hara-
matur ta ira dades na hak-
ilang ma ira gingilaan na
kinarup ing God ga gil nara-
mon tano nudur pinapalim
nalamin ta di ing pa dile
Iudeia.
13 Be dur ga hapatam
nianga Jemes ga tange
horek: “Mu hadade iou,
kaba tasigu.

14 Saimon Pita te hinawas
ter ta ing God ga huna hama-
nis no nuno harmarsai. Iga
hamanis hobi be iga hatawat
leh tike matanabar ura nuno
tus metuma nalamin ta di
ing pata be a Iudeia di.

15 Ma ikin i hilo haruat ma
ira nianga ta ira tangetus ing
di pakat horek:

15:4 Apostolo 14:27 **15:7** Apostolo 10:1-43 **15:8** Apostolo 10:44; 11:15 **15:10** Matiu 11:30; Galesia 3:10 **15:11** Galesia 2:16; Epesas 2:5-8 **15:13** Galesia 2:9 **15:16** Am 9:11-12

16 ‘Menamur ta ikin iou ni tapukus
ma iou ni ru hatut no hala na lotu tane Dawit.
Iou ni ru hatutur habaling ira nuno sumsubana ing ite tarupuk sur.
Iou ni gil timaan habaling ie.
17 Io kaie, ira mes na matanabar di na sisilih tano Watong,
di ing pa dile Iudeia ing iou te kap leh di be a nugu.
18 No Watong i tange hobi, aie nong ga hapalaine kakarek nalalie sakit.’ ”
19 Io, Jemes ga tange, “Tano nugu ninanaas iat, iou lik be waak dait ra hapurpuruan di ing pa dile Iudeia ing di tahtahurus tupas God.
20 Iesene dait na pakat balik tike pakpakat ura hininawase di be pa di nale en ta nian na hartabar ing ira palimpuo di te hagae. Ma da hinawase bileng di be pa di nale gil ira sana tintalen na ninohon tikai, ma be pa di nale en tike linge ing di lut bing, ma be pa di nale en de.
21 Dait na tange hobi kinong urah di la be harpir leh ma ira harkurai tane Moses uta kike ra linge naramon ta ira kaba taman tiketike. Iga tur leh hobi menalalie sakit ma katiak di la waswas kike ra harkurai ta ira hala na lotu nudait ira Iudeia ta ira kaba Bung na Sinangeh.”

22 Io, ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu tikai ma ira matanabar na lotu bakut, di ga lik leh be di na kilam ta turadi mekaia nalamin ta di ura tultule di u Entiok tikai ma ne Pol ma ne Banabas. Io, di ga kilam airuo tunana ing dur ga lilie ter nalamin ta ira hatatesne naramon tane Krais. Ira hinsa dur ne Iudas (di ga kilam ie be Barsabas) ma ne Sailas.

23 Io, di ga tule tikane duhat ma ikin ra pakpakat:

“Mem ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu, ira hinsaa mu naramon tane Krais, mem tule ira numem gungunuama ukaia ho mu ira hatatesne naramon tane Krais ing pa mu le Iudeia mekaia Entiok, Siria, ma ne Silisia.

24 “Mem te hadade be ari turadi mekira ho mem, di ga habosbos ira numu lilik ma ira nianga di ga tange, kaie ira tinga mu gom tirih. Iesene mem pai gale pir di be di na gil hobi.

25 Io, kakarek mem te kap sene mon tike lilik be mem na gilamis leh ari turadi. Ma mem te tule dur ukatika ho mu. Io, dur tikai ma ira numem iruo bilai na harwis sakit, Banabas ma ne Pol.

26 Ma kaie Banabas ma ne Pol, pa dur gale barbarahon uta ira nudur nilon ta ira pana bung di git ura ububu bing dur. Pata. Dur git papalim iat utano hinsana no nudait Watong Jisas Krais.

27 Io kaie, mem te tule ne Iudas ma ne Sailas waing dur na ianga ura hatutuno

15:20 KBk 34:15-17; WkP 17:10-16

kakarek ra nianga ing mem
te pakat.
28 I tahut tano ninanaas
tano Halhaaliena Tanuo ma
mem bileng be mem pai nale
bul kore ta tirihena kinakap
ta mu. A bar harkurai sene
mon karek be mu na mur.
29 Waak mu ra enen ta
nian ing di te tun hartabar
me ter ta ira palimpuo.
Waak mu ra en de. Waak mu
en tike linge ing di lut bing.
Ma waak mu gil ra sana
tintalen na ninohon tikai. Be
mu na hana pas kakarek
ra linge mu na lon takados.
Kikek mon."

30 Io, ira matanabar na
lotu di ga tule leise duhat
ma duhat ga hanasur u En-
tiok. Duhat ga tato haruatne
ira matanabar tano lotu kaia
ma duhat ga ter no pakpakat
ta di.
31 Be ira matanabar na
lotu kaia di ga was ie, di
ga laro pane ira nianga na
harharagat.
32 Ma ne Iudas ma ne
Sailas airuo tangetus bileng
dur. Ma dur ga tange
ra haleng na nianga ura
harharagat ma ura hadades
di ira hinsaa dur tane Krais.
33 Be a bar bung gate sakit
dur kaia, ira hatahinsaana
naramon tane Krais ga tule
leise um dur ma ra malum
be dur na tapukus baling
utua ho dong ing di ga tule
dur.
34 *
35 Iesene Pol ma ne Ban-
abas dur ga kis ter iat kaia
Entiok. Ma dur tikai ma
ari mes, di ga hausur ma di
ga hininaawas tano nianga
tano Watong.

Pol ga tur leh no nuno airuo na hinana.

36 Io, tike bung namur
Pol ga tange tane Banabas
be, "Der go hana baling ura
kokol ira hinsaa der ta ira
taman ing der gate harpir
ter kaia ma no nianga tano
Watong. Ma der nage nes
di be kanaia di nganngan
hohaam."
37-38 Banabas ga sip be na
lamus Jon Mak tikai ma dur
ma sene be Pol ga lik be
paile tahut ura lamlamus ie
kinong iga hana talur dur
tusu Pampilia ma pai gale
hana tikai ma dur ura gilgil
haruatne no pinapalim.
39 Io, tike tamat na nianga
hargor ga hanawat nalamin
ta dur kaie dur gom hana
harbasie. Banabas ga lamus
leh Jon Mak ma dur ga
kawas ra mon u Saipras.
40 Iesene Pol ga gilamis leh
Sailas ma dur ga hana leh
namur be ira hatahinsaana
naramon tane Krais di gate
ter dur utuma hono harmar-
sai tano Watong.
41 Ma ne Pol ga hanana
kutus ira iruo katano Siria
ma ne Silisia ma iga hadades
hanane ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman.

---

* **15:28** Matiu 23:4 **15:34** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 34. I tange horek: *Iesene Sailas ga lik be na kis baak kaia.* **15:37-38** Apostolo 12:12,25 **15:37-38** Apostolo 13:13; Kolose 4:10 **16:1** Apostolo 14:6; 2 Timoti 1:5

16

1 Io, ne Pol ga hana u Derbe ma mekaia iga hana u Listara, ma tike turadi na lotu no hinsana ne Timoti ga kiskis kaia. A Iudeia no etnana ma a ut na tinaram tano lotu ie. Iesene no tamana ga tike Grik ie.

2 Ira hatahinsaana naramon tane Krais me Listara ma Aikoniam di ga tange be Timoti aie tike bilai na turadi.

3 Pol ga sip be na lamus Timoti tikai ma ie. Io, iga kut no palatamaine Timoti ma iga gil hobi kinong urah ira Iudeia ing di git kiskis ta kike ra taman di bakut di ga nunure ter be no tamana a Grik ie.

4 Be duhat ga harkol hanana ta ira taman duhat ga hininawase hanane ira ut na nurnur ta ira ula harkurai ing ira apostolo ma ira tena harbalaurai tano lotu tuma Ierusalem di ga bul be di na mur.

5 Io kaie, ira matanabar na lotu ta ira tamtaman di ga kap dades uta ira nudi nurnur ma iga tamtamat hanana ira nudi winawas ta ira kaba bungbung.

Pol ga nes tike ninanaas na tanuo be tike Masedonia ga saring ie be na hana utusu ho di.

6 Pol ma ira turana duhat ga hana hurbit tano katano Pirigia ma Galesia kinong no Halhaaliena Tanuo gate tur bat duhat be duhat pai nale harpir ma no tahut na hininaawas tano katano Esia.

7 Be duhat ga hana huat tano pangpaang tano katano Misia duhat ga walar be duhat na hana lala tano katano Bitinia, ma sene be no Tanuo tane Jisas pai gale bala duhat.

8 Io kaie, duhat ga hana sakit Misia ma duhat ga hana u Toroas.

9 Taitus ikino bung ra bung Pol ga nes tike ninanaas na tanuo ma iga nes tike tunana me Masedonia ma iga tur ter gom sarsaring marmaris ter tane Pol horek: “Hana ukira Masedonia ma nu me harahut mem.”

10 Io, ing at mon Pol gate nes ter no ninanaas na tanuo, mehet ga taguro be mehet na hana u Masedonia kinong mehet ga nunure leh be God gate tato mehet ura harpir ma no tahut na hininaawas ter ta di kaia.

Tuma Pilipai Lidia ga nurnur tano Watong.

11 Mehet ga kawas ra mon me Toroas ma mehet ga hana takados u Samotares. Ma tano mes na bung mehet ga hana u Niapolis.

12 Io, mehet ga hana mekaia utuma Pilipai, tike tamat na taman tano katano Masedonia. Ma a haleng Rom di gabe kis at kaia. Io, mehet ga kis kaia ra bar bung.

13 Io, ra Bung na Sinangeh mehet ga hanasur mekaia tano taman ma mehet ga hana utusu ra gagena taho. Mehet ga hamaan be iga

---

16:2 Pilipai 2:19-22 **16:4** Apostolo 15:23-29 **16:6** Apostolo 18:23

mon tike katano ira Iudeia
di la hananawat tikai kaia
ura sinsaring. Mehet ga kis
ma mehet gom haburuana
nianga ta ira haine ing di ga
kis hulungan ter kaia.
14 Tikenong ta dong ing di
ga hadade mehet ne Lidia,
ma aie tike haine nong git
lolotu tupas God. Aie me
Taiatira ma igit suhsuhurane
ra mol dardaraan. Ma no
Watong ga papos no tingana
be na taram kilam ira nianga
ing Pol ga tangtange.
15 Menamur be aie ma ira
turadi tano nuno hala di gate
kap baptais ter, iga saring
leh mehet be mehet na hana
utusu hono nuno hala. Iga
tange horek: "Be ing mo-
hot lik be iou tutuno tike
ut na nurnur tano Watong,
io, mohot hilo utuma tano
ngasiagu ma mohot na kis
kaia." Ma iga hagut mehet
be mehet na hana ukaia.

*Di ga bul halala Pol ma ne
Sailas ra hala na harpadano
tuma Pilipai.*

16 Tike bung be mehet ga
hanana utusu hono katano
na sinsaring, mehet ga har-
somane tike tultule na haine
ma iga mon tike sana tanuo
tana. No sana tanuo git
terter ra dades tana kaie
igom git hininaawas ta ira
linge na hanawat namur.
Igit hatawat ra haleng bar-
barat sakit ma ikinong ra
tintalen ura nudi ing di git
kure ter ie.
17 No haine ga mur
leh mehet ma ne Pol ma
iga kakongane hanane be,
"Duhat kakarek ra turadi a
tultule duhat tano God nong
i lie harsakit. Ma duhat
hininawase mu tano ngas
God na halon mu tana."
18 Iga gilgil hokakarek ra
haleng na bung tuk Pol gom
malamales um. Io kaie, iga
tahurus ter tano haine ma
iga tange tano sana tanuo,
"Tano hinsane Jisas Krais
iou tange be nu sur talur ie!"
Ma kaie iat mon no tanuo ga
hana sukun ie.
19 Be dong ing di git pal-
palim mataan no haine di
ga nunure be no nudi ngas
na hatawat barbarat gate
pataam, di ga palim kawase
Pol ma ne Sailas. Ma di
ga rahi dur utusu hono lilie
tusu tano tamat na katano
na hinanawat haruat.
20-21 Di ga lamus hawat dur
ukaia menalalie ta ira ut na
harkurai me Rom, di gom
tange, "A Iudeia karek ra
iruo tunana ma dur hatarahi
purpuruan kira ra nudait
taman. Dur harpir uta ira
tintalen ing paile haruat ma
ira nudait harkurai. Dait a
so taman dait me Rom ma
dait paile tale be dait na bala
leh kakarek ra tintalen ma
be dait na mur."
22 Ira haleng matanabar
kaia, di ga ianga puasa ter
bileng tane Pol ma ne Sailas.
Io, ira ut na harkurai di ga
hartule be da diris ise ira
nudur mol ma be da hadak-
dak dur ma ra dangdangat.
23 Ing di ga hagae ter dur
ma ra haleng na harlawaat,
di ga ise halala dur utuma ra
hala na harpadano. Ma di

16:17 Mak 1:24 **16:20-21** Mak 13:9 **16:22** 2 Korin 11:25; 1 Tesolonaika 2:2

ga tange hadades tano turadi
nong git balbalaure dong ing
di ga hiis kawase naramon
tano hala na harpadano be
na mano bat timaan dur.
24 Be igate hadade ter
kakarek ra dades na nianga,
no ut na harbalaurai tano
hala na harpadano ga ise
halala dur utuma muk nara-
mon tano katano nalamin
tano hala na harpadano ma
igom hakahe bat ira kaki
dur nalamin ta ira tirihuana
dahe.
25 Ra tingana bung Pol ma
ne Sailas dur ga saasaring
ma dur ga pirpirlet God ma
ira garana. Ma ira mes ing
di ga hiis kawase naramon
tano hala na harpadano, di
ga hadade dur.
26 Kaie iat mon tike dades
na kunakuner ga gune
no burwana no hala na
harpadano. Io, kaie at mon
ira matanahala tano hala
na harpadano ga tamapapos
ma ira dades na hinhiran
sakit ing di ga hakahe dit ter
di me ga tamalapus leh.
27 Be no turadi nong
ga balbalaure di naramon
ra hala na harpadano ga
tangahun ma iga nes ira
matanahala be di gate
tamapapos, iga lik be kike ra
turadi di gate hilo. Io kaie,
iga sasel leh no nuno sele
nong be nage gil bing ie.
28 Iesene Pol ga karo ie
horek: “Waak u gilgil ha-
gae ugo! Mem bakut mon
karek!”
29 Io, no ut na harbalaurai
tano hala na harpadano ga
tato uta lulungo ma iga hilo
raurawaan lala gom a puko
dadader ter menalalie tane
Pol ma ne Sailas.
30 Io, iga lamus hasur leh
dur utusu nataman ma iga
tiri dur, “Ningor, iou ni gil
ra so kaie iou nige hatur
kawase no nilon tutuno?”
31 Dur ga balu ie horek:
“Nu nurnur tano Watong
Jisas kaie God nage halon
ugo. Pa ta be augo sene.
Mohot tamana bakut.”
32 Io, dur ga pir ter no
nianga tano Watong tana ma
ta ira turadi naramon tano
nuno hala.
33 Taitus ikinong iat ra
pana ra bung no ut na
harbalaurai tano hala na
harpadano ga lamus leh dur
ma iga gis ira manua dur.
Ma duhat tamana bakut,
duhat ga kap baptais kaie
iat.
34 Io, iga lamus leh Pol
ma ne Sailas utuma hono
nuno hala ma iga tabar dur
ma ra nian. Aie ma no
nuno hatatamana bakut di
ga bukas ma ra gungunuama
kinong karek um di gate nur-
nur tane God.
35 Ra malane um ira ut
na harkurai di ga tule ira
nudi tultule utusu tano ut
na harbalaurai tano hala
na harpadano ma karek ra
nianga: “Halangalanga ise
kike ra iruo tunana.”
36 Io, no ut na harbalaurai
tano hala na harpadano ga
tange tane Pol, “Ira ut na
harkurai di tula nianga be
iou ni hasur ise mur ma ne
Sailas. Karek i tale be mur

16:27 Apostolo 12:18-19 **16:30** Apostolo 2:37

na hana um. Kaia, mur na
hana tatahun."

37 Ma sene be Pol ga tange
ta ira tultule be, "Pa di gale
tiri murmur mir ta dahine
be mir gil ra sasana be pata.
Mir te kap no kinilam be
airuo Rom mir iesene di ga
hadakdak bia balik mir ra
matmataan na haleng. Io, di
ga ise halala mir tano hala
na harpadano. Ma kakarek
di ura tultule hamatien leise
mir? Pata tuno! Kike ra ut
na harkurai iat me Rom di
na hanawat ukira ma di na
me hasur leise mir."

38 Io, ira tultule di ga hi-
nawase ira ut na harkurai ta
kike ra nianga ma be di ga
hadade be Pol ma ne Sailas
dur ga kap no kinilam be a
Rom dur, di ga sam kahe ira
kati di.

39 Io, di ga hanawat ma di
ga ianga marmaris ter ta dur
uta ing di ga gil ma di ga
lamus hasur dur metuma ra
hala na harpadano. Ma di ga
saring dur be dur na hana
sukun um no taman.

40 Be Pol ma ne Sailas
dur ga hana sukun no hala
na harpadano dur ga hana
utuma hono hala tane Lidia.
Ma dur ga kis tikai baak
ma ira hinsaa dur tane Krais
kaia ma dur ga haragat di.
Io, dur ga hana leh um.

17

*A tamat na purpuruan ga
hana tupas Pol ma ne Sailas
tusu Tesalonaika.*

1 Io, be dur ga hana sakit
ter Ampipolis ma ne Apolo-
nia dur ga hanawat Tesalon-
aika. Ma iga mon tike hala
na lotu nudi ira Iudeia kaia.

2-3 Haruat ma no nuno tin-
talen, Pol ga hana utuma
hono hala na lotu. Aitul a
bung na Bung na Sinangeh
iga hargor tikai ma ira
matanabar uta ira nianga
tane God ing di ga pakat. Ma
iga hapalaine kike ra nianga
ura hatutuno be no Mesaia
na kahe ra ngunngutaan ma
ina tut hut baling talur ra
minat. Io, iga tange horek:
"Ikin ra Jisas iou hininawase
mu tana, aie no Mesaia."

4 Ari ta di ta ira Iudeia di
ga nurnur ta ira nianga tane
Pol ma di ga lala harahut
dur ma ne Sailas. A haleng
hinagalam di ga gil bileng
hobi tikai ma ra haleng na
Grik ing di ga urur tane God.

5 Ma sene be ari Iudeia
di ga bala ngungut ter tane
Pol ma ne Sailas, kaie di
gom lamus haruatne leh
ari gotgotwana metuma tano
katano na hinanawat harso.
Ma di ga hasungsung leh tike
tamat na matanabar kaie di
gom hatut purpuruan tuma
tano taman. Di ga hilor no
hala tane Ieson ura silsilihe
Pol ma ne Sailas waing di na
lamus hasur ter dur ta ira
matanabar.

6 Iesene, be di ga nanaas
puo ter tane ningor, di ga
rahi leh Ieson tikai ma ari
mes na hatahinsaana nara-
mon tane Krais utuma ra
matmataan ta ira lilie tano
taman. Ma di ga kakongane
be, "Kakarek ra turadi dur

te hatarahi ra haleng pur-
puruan ta ira katano bakut,
kakarek dur te hanawat
bileng ukira hono nudait
taman.
7 Ma ne Ieson te me bala
halala leh dur tano ngasiana.
Ma kakarek ra turadi bakut
di laklake ira harkurai tano
tamat na king sakit me Rom
ma di tangtange be a mon
tike mes na king kanaia, no
hinsana ne Jisas.”
8 Ma kakarek ra nianga
ga hapurpuruan ira tinga di
ra haleng matanabar ma ira
lilie tano taman.
9 Io, di ga hagut Ieson ma
ira mes na ut na nurnur
be di na gil tike kunubus
be pata ta purpuruan baling
hokike na hanawat. Io, di ga
waak leise um di.

A haleng me Beria di ga manga sip be di na kap leh no nianga tane Pol.

10 Be igate kadado, ira
hatahinsaana naramon tane
Krais di ga tule leise ter Pol
ma ne Sailas utusu Beria. Be
dur ga hanawat kaia dur ga
hana utuma tano hala na
lotu gar na Iudeia.
11 Ira Beria di ga manga
bilai ta ira Tesalonaika ki-
nong ira nudi lilik ga manga
tapapos. Ma iga palai be
di ira mangana turadi hobi
kinong di ga manga sip be
di na kap leh no nianga. Ma
ira kaba bungbung di ga nes
murmur timaan ira nianga
tane God di ga pakat. Ma
di ga gil hobi ura nunure be
Pol ga tangtange ra tutuno
be pata.
12 Ma ra haleng ira Iudeia
di ga nurnur ma ari hina-
galam na Grik ma a haleng
tunana na Grik bileng.
13 Io, be ira Iudeia rusu
Tesalonaika di ga ser leh be
Pol ga harpir ma no nianga
tane God tua Beria, di ga
hana bileng ukaia ura ha-
sungsung ira matanabar ura
purpuruan.
14 Io, kaie iat mon ira
hatahinsaana naramon tane
Krais di ga tule Pol utusu
na tes iesene Sailas ma ne
Timoti dur ga kis ter iat tuma
Beria.
15 Ma ira tunana ing di ga
saate ne Pol, di ga tule kapis
ter ie tua Aten. Ma ne Pol
ga pir di be di na hinawase
Sailas ma ne Timoti be dur
na hanawat haiah ukaia ho
ie. Io, di gom tapukus um.

Pol ga harpir ter ta ira kaunsil tua Aten.

16 Io, be Pol ga kiskis kahe
dur tua Aten, iga manga mis-
misien no tingana be iga nes
no taman ma iga hung ma
ira palimpuo.
17 Io kaie, tuma naramon
tano hala na lotu nudi ira
Iudeia iga hargor ma ira
Iudeia ma ira Grik ing di
ga urur tane God. Ma ta
ira kaba bungbung iga gilgil
bileng hobi tuma naramon
tano tamat na katano na hi-
nanawat haruat ma dong ing
di ga hananawat ukaia.
18 Ma ari ta ira iruo ton
minaneswana turadi ing di
ga kilam di be Epikurian
ma Satoik di ga me hargor
bileng ma ie. Ma ari di ga

17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 **17:17** Apostolo 18:19

tiri be, “Ikin ra gotgotwana i
ura tangtange ra so?” Ma ari
di ga tangtange, “I nanaas
be i harpir uta ira tador
mekatika ra mes na katano.”
Di ga tange hokarek kinong
Pol ga harpir utane Jisas ma
utano tuntunut hut sukun ra
minat.
19 Io, di ga lamus halala
ie tano kis hulungai ta ira
kaunsil di kilam ie be Ar-
iopagas. Ma di ga tange
tana be, “Mem sip be mem
na palai ta ikin ra sigar ha-
rausur u iangianga utana.
20 Mem tange hobi kinong
ari linge ing mem hadade
tam, di manga mes ta mem.
Io kaie, mem sip be mem na
nunure ira pipilaina.”
21 (Io, ira turadi me Aten
ma ira mes ing di ga kiskis
kaia, pa di gitle gilgil ta
linge. Iesene di git balbal-
aan ura woworane ma ura
hadade ira mangana sigar
harausur.)
22 Io, Pol ga tur tuma nara-
mon tano kis hulungai tano
Ariopagas, igom tange, “Tu-
radi me Aten! Iou nes be ta
ira numu kaba tintalen mu
la manga urur ta ira haleng
na tador.
23 Iou tange hobi kinong
ing iou hanana kira tano
numu taman ma iou nes ira
linge mu la lolotu tupas, io,
iou nes leh bileng tike hator
na tun hartabar tupas ira
tador. Ma tike pakpakat
kanaia tana i horek: ‘Utuma
hono god nong dait paile
nunure ie.’ Io, no linge nong
mu la lolotu tupas ie ma pa
mu le nunure ie, kakarek um
iou ni hinawase mu tana.
24 “No God nong ga gil
no ula hanuo ma ira kaba
mangana linge tana, aie no
Watong tano mawe ma no
pu bileng. Ma pai lale kiskis
ta ira hala na lotu ing a
turadi mon i gil.
25 Paile supi ter tike linge
kaie a turadi nage tabar ie
me kinong aie iat nong i
tabar ira turadi bakut ma no
lon, ma no manmanasung,
ma ira kaba linge bakut.
26 Ma iga hatawat ira kaba
huntunana bakut mekatika
tike tunana be di na lon
tano kudulena ula hanuo.
Iga kubus ira pana bung ing
di ira huntunana di na lon
ine. Ma iga paang bileng ira
katano tus ing di na kis kaia.
27 God ga gil hobi waing ira
matanabar di nage silihe ie
ma di nage nes tupas leh dak
ie be di paaparasum hanana
utana. Iesene paile tapa ta
dait tiketike.
28 I tale be ni tange hobi
kinong dait lon tana, dait
hanana tana, ma a turadi
dait tana. I haruat mon
bileng ma ing ra numu ari ut
na pit nianga di tange, ‘Dait
bileng, a natine God dait.’
29 Io kaie, be ing a natine
God dait, pa dait nale lik be
God aie hoke ra palimpuo
na siliwa, gol, be a hot ing
a turadi i gil ma ra nudi
minanes.
30 Nalalie God pai gale lik
be na gil ta linge ing iga

17:24 1Kng 8:27; Apostolo 7:48 **17:25** Sam 50:12 **17:27** Sam 145:18; Jer 23:23 **17:29** Ais 40:18-20; 44:10-17; Apostolo 19:26

nes karek ra tintalen na ba.
Iesene kakarek um i tang-
tange hadades ta ira matan-
abar bakut ta ira matahu
katano be di na lilik pukus.
31 I tangtange hobi kinong
ite kubus ter tike bung be na
gil tike takados na harkurai
tano ula hanuo. Ma ina
ter ikin ra pinapalim tano
lumana no tunana nong ite
tibe ter ie be na gil ie. Ma ne
God te hatutuno ter ikin ta
ira turadi bakut horek. Iga
hatut ikino tunana sukun ra
minat."
32 Ma be di ga hadade ira
nianga utano tuntunut hut
sukun ra minat, ari di ga
pitingus. Iesene ari ta di, di
ga tange, "Mem sip be mem
na hadade habaling ira num
nianga uta ikin ra linge."
33 Io, Pol ga hana leh
mekaia nalamin ta di.
34 Iesene a bar turadi di
ga kap usurane ira nianga
tane Pol ma di ga nurnur.
Tikenong ta di ne Daionisias,
aie tikenong ta ikino Ariopa-
gas. Ma naramon bileng
ta di, iga mon tike haine a
hinsana ne Damaris ma ari
mes bileng.

18

*Be Pol ga harpir tua Ko-
rin, ira Iudeia di ga sungute
ie iesene di ga pet puo be ira
harkurai me Rom na karet ie.*

1 Namur um Pol ga hana
talur Aten ma iga hana u
Korin.
2 Ma iga harsomane tike
Iudeia a hinsana ne Akuila
kaia. A so taman ie me Pon-
tas, ma iga sigar hanawat
ter mon me Itali tikai ma
no nuno haine ne Pirisila
kinong urah ne Kolodias, no
tamat na king sakit gar na
Rom, ga tule ise ter ira
Iudeia ing di ga kiskis tusu
Rom. Ma ne Pol ga hana ura
nesnes dur.
3 Io, iga kis ma iga papalim
tikai ma dur kinong iga tike
ut na gil palpalih ma ra mol
hoke dur.
4 Ma ta ira kaba Bung na
Sinangeh igit hargor tano
hala na lotu gar na Iudeia
ma iga walwalar be na
halewen ira Iudeia ma ira
Grik be di na haut leh ing iga
tangtange.
5 Io, be Sailas ma ne Timoti
dur ga hanawat me Mase-
donia, Pol ga balaan sene
mon ura harpir. Iga manga
hininaawas ter ta ira Iudeia
be Jisas aie no Mesaia.
6 Sene be ira Iudeia di ga
sungute Pol ma di ga tange
hagae ie. Io kaie, Pol gom
paser leise ter ira kabus ta
ira nuno mol ura hamanis be
iga tibe hapenpen di. Ma iga
tange, "Be God na hapadano
mu, no burwana iat ike ho
mu! Iou iat, iou pa nile kahe
ra tirih uta mu. Tur leh um
me kakarek iou ni hana ter
ta di be pata be a Iudeia di."
7 Io, Pol ga hana talur
um no hala na lotu gar na
Iudeia ma iga hana ter tano
hala nuno tike tunana, no
hinsana ne Titius Iastus, tike
ut na lotu tupas God. Ma
no ngasiana git tur hutate

17:31 Sam 96:13 **18:2** Rom 16:3 **18:3** Apostolo 20:34 **18:5** Apostolo 17:14-15 **18:6** Apostolo 13:46,51; 20:26

ter ikino hala na lotu gar na
Iudeia.
8 Kirispus, no lilie mekaia
tano hala na lotu a nudi ira
Iudeia, ma no nuno hatata-
mana bakut di ga nurnur
tano Watong. Ma a haleng
Korin di ga hadade no hini-
naawas ma di ga nurnur ma
di ga kap baptais.

9-10 Io, tike bung ra bung
Pol ga nes tike ninanaas
na tanuo ing no Watong
ga tange tana be, "Waak
um ugo ra bunurut baling.
Nu iangianga iat. Waak u
kiskis matien kinong be iou
kis tikai ter ma ugo. Pata
tikenong na tut na hinarubu
ma ugo be na haragawai tam
kinong a nugu mon haleng
na matanabar karek ta ikin
ra taman."
11 Io, Pol ga kis kaia tike
tinohon ma subana ma iga
hausur di tano nianga tane
God.

12 Be Galio ga tamat na lilie
ter rasi Akaia, ira Iudeia di
ga tur tikai ura sungsungute
Pol ma di ga lamus halala ie
tano katano na gil harkurai.

13 Io, di ga tange, "Ikin ra
tunana i halewen ira matan-
abar ura lolotu tupas God ta
ira mangana ngas ing i lake
ira harkurai me Rom."

14 Io, be Pol ga ura nianga,
Galio ga tange ta ira Iudeia
horek: "Be mu ira Iudeia mu
nage kap hawat tike hartu-
tung uta tike nirara tutuno,
be a hansik ie be a tamat ie,
io, igor takados be iou ni kis
ma ni hadade mu.

15 Iesene ikin ra linge i
kaser ra tiniri uta ira hin-
sang, a nianga mon, ma ira
numu harkurai iat. Io kaie,
mu iat, mu na hatakadosne
ikin ra purpuruan. Iou paile
sip be iou ni gil harkurai ta
ira mangana linge ho ikin."

16 Io, iga bat leise di tano
katano na gil harkurai.

17 Io, di ga palim kawase
leh Sostenis no lilie tano
nudi hala na lotu, di gom
ubu ie menalalie tano
katano na gil harkurai.
Iesene Galio pai gale han-
uang leh kike.

*Pol ga tapukus utusu En-
tiok gom tur leh no nuno aitul
a hinana.*

18 Io, Pol ga kis ter baak
um rasi Korin. Ma namur
iga hana talur ira hinsaana
tane Krais kaia be na kawas
tike mon u Siria. Ma ne
Pirisila ma ne Akuila dur
ga saate ie. Nalalie ta ing
iga kawas leh tike mon rasi
Senkiria, iga tange be da
pung leise ter no hine uta
tike harahora iga gil ie.

19 Io, duhat ga hanawat
Epesas ma ne Pol ga hana
talur Pirisila ma ne Akuila
kaia. Ma aie iat ga lala
tano hala na lotu gar na
Iudeia ma iga wor tikai ma
ira Iudeia.
20 Ma be di ga saring ie be
na kis baak ma di, iga malok.

21 Sene be ing iga hana
talur di iga sasalim be na
tapukus baling be a sinisip
tane God hobi. Io, iga hana
leh um ra mon me Epesas.

18:9-10 Jos 1:9; Ais 41:10 **18:18** Nam 6:18; Apostolo 21:24

22 Be iga hanawat Kaisaria
iga hana ma iga nes leh baak
ira matanabar na lotu, ma
namur iga hanasur u Entiok.
23 Namur tano nuno kinki-
nis tusu Entiok Pol ga hana
leh mekaia ma iga hana
hurbit tano katano Galesia
ma Pirigia, ma iga hadades
hanane ira ut na tinaram
tano lotu.

Ira dades na harpir tane Apolos ga manga harahut ira matanabar na lotu.

24 Be Pol ga gilgil hanane
hokakarek, tike Iudeia a
hinsana ne Apolos, a so
taman ie me Aleksandaria,
ga hanawat Epesas. Aie
tike ut na minanes ma iga
manga madares pane ira ni-
anga tane God ing di ga
pakat.
25 Ma igate kap harausur
ter tano ngas tano Watong
ma igit mamahien ira nuno
nianga. Iga nunure sene
mon no pinapalim na bap-
tais tane Jon iesene ira nuno
harausur utane Jisas ga taka-
dos balik.
26 Iga hatahun nianga ma
ra balaraan tuma naramon
tano hala na lotu gar na
Iudeia. Iesene be ne Pirisila
ma ne Akuila dur ga hadade
ie, dur ga lamus ie utuma ra
nudur hala ma dur ga pales
timaan no ngas tane God ter
tana.
27 Be Apolos ga sip be na
hana u Akaia ira hatahin-
saana naramon tane Krais
di ga haragat ie ma di ga
tule tike pakpakat ukaia ta
ira ut na tinaram tano lotu
be di na bala leh ie. Be iga
hanawat iga manga harahut
di ing God gate tabar bia di
ma ra nurnur.
28 Io, no nuno harharahut
ter ta di ikin. Iga manga
banus bat ira ho di ira Iudeia
ma ra dades na nianga na
hargor ra matmataan na
haruat. Ma iga gil hobi
horek. Metuma naramon ira
nianga tane God ing di ga
pakat, Apolos ga hatutuno be
Jisas aie no Mesaia.

19

Pol ga papalim tusu Epesas, ma no dades tano lotu ga manga kuburuan.

1-2 Be Apolos kanaia ga
kiskis Korin, Pol ga mur no
ngas nalamin tano katano
gom a hanawat Epesas. Ma
iga harsomane ari ut na
tinaram tano lotu kaia igom
tiri di, “Mu ga hatur kawase
no Halhaaliena Tanuo ing
mu ga nurnur?”

Di ga balu ie be, “Pata,
mem pai gale hadade ta
dahine be a mon tike Hal-
haaliena Tanuo kanaia.”

3 Io, Pol ga tiri di be, “Ma a
baptais na so ikinong mu ga
kap ie?”

Di ga balu ie, “No baptais
tane Jon.”

4 Ma ne Pol ga tange, “No
baptais tane Jon a baptais
na lilik pukus mon ie. Iga
tange ta ira Israel be di na
nurnur ta nong na hanawat
namur tana, ma aie ikinong
ne Jisas.”

18:28 Apostolo 9:22 **19:1-2** 1 Korin 3:6 **19:1-2** Apostolo 8:16 **19:4** Matiu 3:11

5 Be di ga hadade ter
hokike di ga kap baptais
tano hinsana no Watong
Jisas.
6 Ing Pol ga bul ira lumana
ta di no Halhaaliena Tanuo
ga hanasur ter ta di ma di ga
ianga ma ra mes na nianga
ma di ga ianga na tangetus
bileng.
7 Ma a sangahul ma iruo di
kike ra tunana.
8 Ma ne Pol ga hana lala
tano hala na lotu ta di ira
Iudeia ma iga iangianga ma
ra balaraan kaia haruat ma
ra itul a teka. Iga hargor ma
di ma iga walwalar ura hatu-
tuno ter no kingdom tane
God ta di.
9 Ma sene be ari ta di, di
ga ul ba ma di ga malok be
di na nurnur. Ma di ga tange
hagae no Ngas tano Watong
ra matmataan na haruat. Io
kaie, Pol gom hana talur
di. Iga lamus leh ira ut na
tinaram tano lotu, di gom git
wowor tikai ta ira kaba bung
tano hala na harausur tane
Tiranus.
10 Di ga gilgil hobi gom
haruat ma ra iruo tinohon,
kaie a haleng matanabar
sakit ing di ga kiskis tano
katano Esia, ira Iudeia ma
di ing pata be a Iudeia di,
di ga hadade no nianga tano
Watong.
11-12 Ma ne God ga gil
ra dades na linge na ki-
narup sakit naramon tano
pinapalim tane Pol, kaie ira
katano mol at mon bileng
ing Pol ga sigire di git kap-
kap leh ura haalon ira ina
minaset. Ma ira nudi mi-
naset ga pataam, ma ira sana
tanuo di ga sur leh ta kike ra
turadi.
13 Io, ari Iudeia be di ga
hanana hurbit ura tultule
hasur leise ira sana tanuo, di
ga walar be di na kilam no
hinsana no Watong Jisas ura
hasur leise ira sana tanuo ta
ira turadi. Di ga tangtange
horek: “Tano hinsane Jisas
nong Pol la harpir utana, iou
tange tam be nu sur leh!”
14 Ma a liman ma iruo na
natine Sewa, tikenong ta ira
pris ta ira Iudeia, duhat ga
gilgil hokakarek.
15 Tike bung um no sana
tanuo ga balu duhat horek:
“Jisas iou nunure ter ie, ma
ne Pol iou palai tana, iesene
mohot, nesi mohot?”
16 Io, no turadi nong no
sana tanuo ga sasoh ter tana
ga karwas ter ta duhat ma
iga ubu hagae tutuno iat
duhat, kaie duhat gom hilo
tawaturia sur tano hala ma
ra ina manmanuo duhat.
17 Be ira Iudeia ma ira Grik
mekaia Epesas di ga ser ikin
ra linge, a but na bunurut
ga kap di ma di ga manga
urur tano hinsana no Wa-
tong Jisas.
18 Ma a haleng ta dong
ing di ga nurnur, di
ga hananawat di ga me
hapuasne ira nudi sana
tintalen ra matmataan na
haruat.
19 Io, a haleng ing di ga
ut na ser magirmagir baak,
di ga kap hawat hulungan

19:6 Apostolo 8:17; 10:44,46 **19:11-12** Apostolo 14:3 **19:11-12** Apostolo 5:15 **19:17** Apostolo 5:11

ira nudi pakpakat na gingilaan, di gom tun tike eh ra matmataan na haruat. Be di ga was haruatne ira mata di kike ra linge, iga haruat ma ra liman sangahul na arip na barbarat.

20 Io, no nianga tano Watong ga manga hana harbasie hobi ma iga tamtamat hanana ma ra dades.

21 Namur ta ing kakarek ra linge gate hanawat ter, no Tanuo ga halilik Pol be ina hana tano katano Masedonia ma no katano Akaia ma inage hanawat Ierusalem. Ma ne Pol ga tange, "Be iou ni a huat leh kaia, iou ni kol iat bileng Rom."

22 Io, iga tule ra iruo ta ira nuno ut na harharahut, ne Timoti ma ne Erastas, utusu Masedonia. Ma iga kis baak um kaia tano katano Esia.

Tike tamat na purpuruan ga hanawat Epesas.

23 Taitus ikinong ra pana bung tike tamat na purpuruan ga hanawat utano Ngas tano Watong.

24 Ma iga mon tike ut na pakila linge ma ra siliwa, a hinsana ne Demitirius. Igit kapkap ra siliwa ma igom git gilgil ira not no malalar tano hala na lotu tane Atemas no nudi haine na tador. Ma no nuno pinapalim ga hatawat ter ra haleng na barbarat uta di ira mes na ut na pakila linge.

25 Iga tato hulungan leh di tikai ma ari mes na tunana ing ira nudi pinapalim ga pepet na haruat ma no nuno, ma iga tange horek: "Kaba turadi, mu nunure ter be dait palpalim leh ra haleng barbarat ta ikin ra nudait pinapalim.

26 Ma mu te nes ma mu te hadade ing ikin ra turadi Pol i gilgil. I tangtange be ira palimpuo ing a turadi i gil pata be a god tutuno kike. Kaie, ite lamus habota leh ra haleng turadi mekira Epesas ma ta ikin ra kudulena katano Esia.

27 I nanaas ter be no nudait pinapalim na kap sana hinsang. Ma pata be ikin sene mon. Pata. I nanaas ter bileng be da takmaluk tano but na hala na lotu tane Atemas no nudait tamat na haine na god. Ma utane Atemas iat nong dait la lolotu tupas ie ta ira katano bakut ta ikin ra katano Esia ma tano kudulena ula hanuo bileng, da bul hasur no tamat na minamar tana."

28 Be di ga hadade hokakarek di ga manga ngalngaluan sakit ma di ga hatahun kunup be, "Atemas nong mekira Epesas, a tamat sakit ie."

29 Pai gale halis ma no kudulena taman gate hung ma ra haraba. Ira matanabar di ga palim kawase leh ne Gaius ma ne Aristarkus, ira iruo tunana ing dur ga saate hawat Pol merasi Masedonia, di gom harselsel lala tano but na katano na atame.

19:21 Apostolo 23:11; Rom 1:13 **19:23** 2 Korin 1:8 **19:29** Apostolo 20:4; 27:2; Kolose 4:10; Pilemon 24

30 Pol ga sip be na lala tupas ira matanabar ma sene be ira ut na tinaram tano lotu pa di gale bala ie.

31 Ari tamat na lilie bileng ta ikino katano, ira harwis tane Pol, di ga tula nianga ter tana ma di ga sarsaring ie ma ra marmaris be waak i lala ta ikino but na katano na atame.

32 Ira matanabar kaia naramon di ga ngangao harbasie. Ari di ga kupkupuane tike mangana linge ma ari di ga kupkupuane ra mes. Ma a haleng ta di, pa di gale palai be urah tuno iat kaie di ga hanawat hulungan ter kaia.

33 Ira Iudeia di ga sunang ne Aleksanda utuma nalalie ma ari matanabar di ga kakongana nianga ter tana ura pirpir ie ta ing na tange. Io, iga teh pam ira matanabar be di na kis kunkun ma inage hinawase hapalaine di ta ikin ra linge.

34 Iesene be di ga lik hapalaine leh be Aleksanda a Iudeia ie, di bakut di ga kakongane tikane be, "Atemas nong mekira Epesas, a tamat sakit ie!" Di ga gilgil hobi gom hana ra lawas na pana bung.

35 Io, tike tamat na lilie ta ikino taman ga hamarur di ma igom tange, "Turadi mekira Epesas, ira matanabar bakut tano ula hanuo di nunure ter be no taman Epesas la balaure ter no hala na lotu tano tamat na haine na god Atemas ma no malalar ta nong ga puko sur metuma ra mawe!

36 Pata tikenong i haruat ura harus ise ikin ra tutuno! Io kaie, i tahut be mu na matien ma waak mu lik be mu na habir ura gilgil ta linge.

37 Karek ra turadi pa dile kuman leh tike linge ta ira hala na lotu ma pa dile pines hagae no nudait haine na god iesene mu te lamus hawat balik di ukira.

38 Io kaie, ing be ne Demitirius ma ira turana di bala ngungut ter ta tikenong, io, a mon ut na harkurai kanaia ura gil harkurai. Ma ina haruat be di na hapuasne ira nudi hartutung kaia.

39 Ing be ta linge baak bileng kanaia mu sip be mu na tange hawat, io, da hatakadosne kike naramon tike mes na kis hulungai nong i haruat ma ira nudait harkurai.

40 Iou tange hobi kinong kakarek um i nanaas be dait te ban ter ra kuas pane ikin ra purpuruan te hanawat katiak ing be da be lik be da tung dait utana. Be ing na ngan hobi, dait paile tale be dait na hinawas be urah kaie ikin ra sana kis hulungai i hanawat kinong pata ta burwana."

41 Io, be iga tange ter hokakarek iga tule harbasiane um ira matanabar tano kis hulungai.

20

Pol ga hana tano katano Masedonia ma no katano Gris.

1 Io, be no purpuruan gate pataam, Pol ga hartule uta

ira ut na tinaram tano lotu.
Ma be igate haragat ter di,
iga lulu ter um ma di ma
igom tur leh no nuno hinana
utusu Masedonia.
2 Iga hanana ta ikino
katano ma iga haragat
hanane ira matanabar tuk
gom hanawat um Gris.
3 Ma iga kis kaia aitul
a teka. Ira Iudeia di ga
harpingit ura hagae ie tano
pana bung iga ura kap mon
u Siria, kaie igom lik balik
be na hana tapukus nalamin
tano katano Masedonia.
4 Ma di kakarek ing di
ga saate ie: Sopater no na-
tine Pirus nong me Beria, ne
Aristarkus ma ne Sekundus
me Tesalonaika, ne Gaius
me Derbe, Timoti bileng, ma
ne Tikikus ma ne Toropimus
metuma tano katano Esia.
5 Ikin ra kaba turadi di ga
lie leh, ma di ga kis kawase
mir tua Toroas.
6 Iesene mir, mir ga taman
tut leh ra mon me Pilipai na-
mur tano Nian na Beret pai
lale Laalet, ma ra liman na
bung namur mir ga hanawat
ter ta ikino mes na iabar tua
Toroas. Ma mem ga kis ra
liman ma iruo na bung kaia.

Pol ga halon Iutikus tua Toroas.

7 Tano luaina bung tano
wik mem ga hanawat tikai
ura enen no beret tano lotu.
Ma ne Pol ga ianga ta ira
turadi tuk gom tingana bung
kinong iga ura hinana tano
bung namur.
8 Mem ga kis hulungan ter
tuma nalu tano katano tike
hala. Ma iga mon haleng
lulungo kaia.
9 Tike marawan, a hin-
sana Iutikus, ga kis ter nalu
tike matana kalangar ma iga
sumsumela tutur kaia ma ne
Pol kanaia iat ga hinhinat ra
nianga. Be iga kubabo sakit
um, iga puko sur metuma
nalu sakit utusu napu ra pu
ma di ga tatik leh um ie ma
igate mat.
10 Io, Pol ga hanasur gom
noh nalu tano marawan ma
iga dit ie. Io, iga tange,
“Waak mu burut. Ite lon!”
11 Io, Pol ga hanahut baling
utuma nalu ra hala ma iga
pidik beret ma iga ian. Ma
namur be igate malane ter ie
ma kanaia ga iangianga iga
hana leh um.
12 Io, ma ira turadi di ga
lamus leh um no marawan
ma ra lilona ie ma ikin ra
linge ga manga hangoingoi
di.

Pol ga haianga ter um ira tena harbalaurai tano lotu Epesas.

13 Io, mem ga lie ukatika
hono mon ma mem ga hana
tana u Asos, be mem na kap
basie Pol kaia. Iga tange be
mem na gil hobi kinong iga
ura hinana napu ukaia.
14 Ma be iga kot leh mem
rasi Asos mem ga kap basie
leh ie ma mem gom hana u
Mitilini.
15 Tano mes na bung mem
ga taman tut mekaia ma
mem ga hanawat tike katano
hutate tane Kios. Io, tano
bung namur mem ga kutus u
Samos ma tano bung namur
mem ga hanawat Miletus.

16 Pol gate pingit ter be na
hana sakit Epesas kinong iga
malok be na madung kaia
ra katano Esia kinong be iga
harangaso be na hanawat
Ierusalem. Ma be na tale ie
iga sip be na hanawat nalalie
tano Bung na Pentikos.

17 Io, Pol ga hartule me
Miletus uta ira tena har-
balaurai tano lotu Epesas.

18 Ing di ga hanawat iga
tange ta di, "Mu nunure ter
ing iou ga lon hobi tano
kudulena pana bung iou ga
kiskis ma mu, tur leh tano
luaina bung iou ga hanawat
ta ikin ra katano Esia.

19 A tutuno be iou ga har-
somane ra dades na tirih ing
ira Iudeia di git harpingit be
di na hagae iou, iesene iou
ga papalim tano Watong ma
ra tamat na matien na bala
ma ra lur na matagu.

20 Mu nunure ter be ing
iou ga harpir ter ta mu, iou
pai gale sie tike linge ing iga
tale ura harahut mu. Iesene
iou te hausur mu ra mat-
mataan na haruat ma nara-
mon ta ira hala bileng.

21 Iou te ianga dades ta
ira Iudeia ma di ing pa dile
Iudeia be di na lilik pukus
ma di na tahurus ter tane
God ma di na nurnur tano
nudait Watong Jisas.

22 "Ma kakarek, no Hal-
haaliena Tanuo i halilik
iou be iou ni hana utuma
Ierusalem ma iou paile
nunure be aso na hanawat
ter tagu kaia.

23 Iou nunure sene ter
mon be ta ira kaba taman
bakut iou hana kaia, no Hal-
haaliena Tanuo la hakatom
iou be a hala na harpadano
ma ra hinaragawai ila kis
kawase ter iou.

24 Ma sene be, utagu iat,
iou lik be no nugu lon a linge
bia ie. Iou palim ter ikin
ra lilik waing nige manga
mangason pane ikin ra pina-
palim no Watong Jisas ga
ter ie tagu, nige hapatam
ie. Ma no pinapalim aie ura
hininaawas utano tahut na
hininaawas tano harmarsai
tane God.

25 "Nalalie iou ga harpir
hanana ta mu utano king-
dom tane God. Iesene
kakarek iou nunure ter be
pata tikenong ta mu na nes
habaling um iou.

26 Io kaie, iou hinawase
mu katiak be iou pa nile
kahe ra tirih uta mu tiketike
be ing God na hapadano
tikenong ta mu.

27 Ma iou tange hobi ki-
nong iou pai gale malok be
ni hinawase mu tano kudu-
lena sinisip tane God.

28 Mu harbalaurai iat ta
mu ma mu balaure bileng
ira matanabar bakut tane
God. Di hoke ira sipsip ing di
supi ter ra ut na harbalaurai
ma no Halhaaliena Tanuo te
bul mu be a tena harbalau-
rai tano lotu mu ura nesnes
mur di. Io kaie, mu na ut na
harbalaurai tano lotu tane
God nong ga kul leh ie ma no
minat tano Natine iat.

29 Iou nunure ter be mena-
murugu a sana turadi ing ira

20:17 Apostolo 18:21 **20:23** Apostolo 9:16; 21:11 **20:24** Apostolo 21:13; 2 Timoti 4:7 **20:28** 1 Timoti 4:16; 1 Pita 5:2-4 **20:29** Matiu 7:15; Jon 10:12

nudi tintalen i haruat ma ira
ngangarwana pep raaia di
na hanawat nalamin ta mu
ma di na hagae kakarek ra
matanabar na sipsip.
30 Ma ari turadi baling iat
mon ta mu, di na tur huat
ma di na pukusane no tu-
tuno ura lamlamus leh ari
ta kakarek ra ut na tinaram
tano lotu be di na mur di.
31 Io, mu harbalaurai
timaan! Mu na lik leh be
iou pa gitle sasangeh ura
hakatom mu ta ira kaba
bung ra bung ma ra kasasa
bileng. Ma iou git gilgil
hobi tikai ma ra but na
ngunngutaan ma ra tirih
haruat ma ra itul a tinohon.
32 "Io, ma kakarek um
iou ter mu tano harbalaurai
tane God ma tano harbalau-
rai bileng tano hininaawas
tano nuno harmarsai nong
i haruat ura hatur hadades
mu. Ma ikin ra hininaawas
i haruat bileng ura tamtabar
mu ma ira haridan God i
tagure ter uta di ing ite ha-
sisingen di ura nuno tus.
Mu na kap kike kinong mu
kanaia nalamin ta di.
33 Pai gale sana no tingagu
uta ira barbarat be ira mol
gar tikenong.
34 Mu iat, mu nunure
ter be iou ga papalim ma
kakarek ra iruo lumagu uta
ira nugu sunupi ma ira
sunupi ta ira hinturagu.
35 Taitus ira kaba linge
iou ga gil, iou ga hamanis
ta mu be dait na harahut
iat ira maris ma ira man-
gana dades na pinapalim
hokakarek. Ma iou ga hama-
nis ta mu bileng be dait
na lik leh ira nianga tano
Watong Jisas iat ing iga
tange horek: 'No haridan
na manga kis ta no nong
i hartabar ma pata be ta
no nong di tabar ie ma ta
linge.' "
36 Be igate tange ter kike
Pol ga saga bukunkek ma iga
tudu tikai ma di bakut gom
sasaring.
37 Di bakut di ga suah ie, di
gom rapa ie ma di ga mum
ie.
38 Ma no linge di ga manga
tapunuk tana, no nianga
tane Pol be pa di nale nes
habaling ie. Io, di ga saate
um ie utusu tano mon.

21

Pol ga hana utuma Ierusalem.

1 Io, ma be mem gate hana
talur ter um di, mem ga
kawas tike mon, mem gom
hana takados u Kos. Tano
mes na bung mem ga hana
u Rodes ma mekaia mem ga
hanawat Patara.
2 Io, mem ga nes leh tike
mon ma iga ura hinana u
Ponisia, io, mem ga kawas
tana ma mem ga hana leh.
3 Be ing mem gate
hanawat harapuasa tane
Saipras mem ga hana
menamur tana u Siria. Mem
ga sapa Tair be dage hasur
leise ira kinakap tano mon
kaia.
4 Ma be mem ga hana
tupas ira ut na tinaram tano

20:31 1 Tesolonaika 2:11 **20:33** 1 Korin 9:11-12 **20:34** Apostolo 18:3; 1 Tesolonaika 2:9 **21:4** Apostolo 20:23

lotu kaia mem ga kisi ra
liman ma iruo na bung tikai
ma di. Taitus ira haphapuasne tano Halhaaliena
Tanuo di ga hinawase Pol
be waak i hanana utuma
Ierusalem.
5 Ma iesene be ing no nu-
mem pana bung na kinki-
nis kaia gate haruat, mem
ga hana leh ura hinana
baling tano numem hinana.
Ma ira ut na tinaram tano
lotu bakut tikai ma ira nudi
haine ma ira nati di, di ga
hana tikai ma mem sukun
no taman utusu na waseser
ma mem bakut mem ga saga
bukunkek ma mem ga sasar-
ing kaia.
6 Io, mem ga lulu ter um,
ma mem gom kawas tano
mon. Ma di, di ga tapukus
ter um tano nudi taman.
7 Io, mem ga hana bal-
ing leh tano numem hinana
me Tair ma mem ga sapa
Tolemas. Ma kaia, mem ga
haatne leh ira hinsaa mem
tane Krais ma mem ga kis
tikai ma di tike bung.
8 Tano mes na bung mem
ga hana talur di ma mem ga
hanawat Kaisaria. Ma mem
ga kis kaia tano hala tane
Pilip no ut na harpir tano
tahut na hininaawas. Ma
aie tikenong ta ira liman ma
iruo na turadi ing di ga gil-
amis di nalalie ura harahut
tano lotu.
9 Ma iga mon ra ihet na
laala na not no hinasik tana
ing duhat git iangianga na
tangetus.
10 Be ing mem gate kisi ra
bar bung kaia, tike tange-
tus a hinsana ne Agabas ga
hanasur me Iudeia.
11 Iga hanawat ukaia ho
mem ma iga kap leh no
taltalin tane Pol. Io, iga
hiis ira iruo lumana ma ira
iruo kakine iat bileng ma ie
ma igom tange horek: “No
Halhaaliena Tanuo i tange
be hokakarek kaie ira Iudeia
metuma Ierusalem di na hiis
no turadi a nuno ikin ra
taltalin ma di na ter ie ta ira
luma di ing pa dile Iudeia.”
12 Be ing mem ga hadade
kakarek, mem ma ira turadi
kaia, mem ga suah ter tane
Pol be waak ie ra hinana
utuma Ierusalem.
13 Io, iga babalu be, “Waak
mu susuah ma waak mu hat-
apunuk iou! Iou taguro ter
be da hiis iou ma iou taguro
ter bileng ura minat kaia
Ierusalem utano hinsana no
Watong Jisas.”
14 Ma ing mem ga tingtigel
puo ie, mem ga sangeh ma
mem ga tange, “Aso ing no
Watong i sip be na hanawat,
io, i tahut be na ngan iat
hobi.”
15 Namur um, mem ga
tagure ira numem linge ma
mem ga tur leh no numem
hinana utuma Ierusalem.
16 Ma ari ut na tinaram
tano lotu me Kaisaria di ga
saate mem ma di ga lamus
mem utuma tano hala tano
turadi nong mem ga ura
kinkinis ma ie, a hinsana ne
Nason. Aie me Saipras ma
menalalie iat aie tike ut na
tinaram tano lotu.

21:8 Apostolo 6:5; 8:40 **21:10** Apostolo 11:28 **21:11** Apostolo 20:23; 21:33
21:13 Apostolo 20:24

Pol ga harsomane ra purpuruan uta ira harkurai tane Moses tuma Ierusalem.

17 Ma be ing mem ga hanawat tuma Ierusalem ira hinsaa mem tane Krais kaia di ga laro pane leh mem.

18 Ma tano mes na bung Pol tikai ma mem bakut mem ga hana ura nesnes Jemes. Ma ira tena harbalaurai tano lotu di ga kis bakut ter.

19 Be ing Pol gate lulu ter ma di, iga hamatur um di ta ira linge bakut ing God ga gil naramon tano nuno pinapalim ter ta di ing pa dile Iudeia.

20 Be ing di ga hadade hobi di ga pirlet God. Io, di ga tange tane Pol, "Tasi mem, u nunure be a haleng na arip na Iudeia di te nurnur ma di bakut di bala gaas ura murmur ira harkurai tane Moses.

21 Sene be di ga ser leh be u la hausur ira Iudeia bakut rusu ta ira katano ta di ing pa dile Iudeia be di ira Iudeia di na tahurus talur ira harkurai tane Moses. Ma di ga ser leh bileng be u la tangtange ta ira Iudeia be waak di kutkut ira palatamai di ira nudi not no bulu ma waak di ra murmur ira nudait tintalen.

22 Io, dait na gil um ra so? Di na nunure leh iat be u te hanawat.

23 Io kaie, nu gil ira linge be mem na tange tam. A mon aihet na turadi tikai ma mem ing duhat ga gil tike kunubus utuma hone God.

24 Nu lamus leh duhat ma nu lala tikai ma duhat tano gingilaan i haruat ta ira harkurai tane Moses be mohot nage langalanga sukun no tirih metuma naramon kike ra harkurai nong i kabit mohot. Ma nu kul sare duhat waing dage pung leise ira hi duhat. Io, di bakut di na nunure be pata ta tutuno ta ira nianga di te hadade utam, ma iesene be augo iat, kanaia u murmur ira harkurai tane Moses.

25 Ma mem te gil horek uta ira ut na nurnur ing pata be a Iudeia di. Mem te tula pakpakat ukaia ho di ma mem ga hinawase di be mem gate hanawat tikai ma tike lilik be pa di nale gil karek ra linge: waak di en ta nian ing di tun hartabar me ter ta ira palimpuo, waak di ra en de, waak di ra enen tike linge ing di lut bing, ma waak di ra gilgil no sana tintalen na ninohon tikai."

26 Io, tano mes na bung Pol ga lamus leh kike ra tunana ma iga lala tikai ma duhat ta ikino gingilaan be aie ma duhat, duhat nage langalanga tano ninanaas tane God. Io, iga lala utuma tano hala na lotu tamat ura hininaawas palai be hunangesa duhat na hapatam ikino gingilaan nong na halangalanga duhat tano nuduhat kunubus. Ma iga ura hininaawas be tiketike ta duhat na gil no nuno hartabar ta garim bung.

21:19 Apostolo 15:12 **21:20** Apostolo 15:1,5 **21:23** Nam 6:1-20; Apostolo 18:18 **21:25** Apostolo 15:29 **21:26** 1 Korin 9:20

Ira Iudeia di ga walar ura ububu bing Pol tuma tano hala na lotu tamat.

27-28 Ma be ing kike ra liman ma iruo na bung ura halangalanga duhat ga ura patpataam, ari Iudeia metuma tano katano Esia di ga nes Pol tuma ra hala na lotu tamat. Io, di ga kas ira tinga di ira matanabar bakut kaia, di ga palim kawase Pol, ma di ga kakongane be, "Turadi me Israel, mu harahut mem! Ikinin no turadi nong ila hausur ira matanabar bakut ta ira matahu katano be di na mikiane dait ra Iudeia ma ira nudait harkurai, ma ikin bileng ra hala na lotu tamat. Ma paile kike sene mon. Pata. Ite lamus halala bileng ari Grik utuma ta ikin ra hala na lotu tamat kaie ite hagae ikin ra halhaaliena katano."

29 (Di ga tange hobi kinong tike bung nalalie di ga nes ter Toropimus me Epesas tikai ma ne Pol tuma tano taman ma di ga lik halala leh be Pol gate lamus halala ie utuma tano hala na lotu tamat.)

30 Io, a haleng sakit ira matanabar tano taman di ga raurawaan ta ikin ma di ga hilo huat mekatika ta ira kaba katano bakut. Di ga palim kawase Pol ma di ga rahi hasur ie metuma tano hala na lotu tamat ma kaie iat mon di ga banus ira matanangas huat tano hala na lotu tamat.

31 Be ing di ga ura ububu bing ie, no nianga ga hana tupas no lilie ta ira umri me Rom be ira matanabar tano taman Ierusalem kanaia di ga gilgil tike tamat na purpuruan.

32 Ma kaie iat mon no lilie ga lamus leh ari umri tikai ma ari tamat na umri ma di ga hilo sur utusu ta ira matanabar. Be ira matanabar ing di ga hatawat no purpuruan di ga nes leh no lilie tikai ma ira nuno umri, di ga hatakumutne ra ububu Pol.

33 No lilie ga hanawat ma iga palim kawase leh Pol ma iga ter ra dades na nianga be da hiis ie ma ta iruo dades na hinhiran sakit. Io, iga tiri be nesi kaie Pol ma be iga gil ra so.

34 Ari ta ira matanabar di ga tange tike linge ma ari di ga tange ra mes. Be pai gale tale be na nunure leh no tutuno kinong ira matanabar di ga haraba, iga ter ra dades na nianga ta ira nuno umri be di na lamus leh Pol utuma tano nudi baang iat.

35 Be ing Pol ga hanawat ter ta ira pinapaas hut utuma ta ikino katano, ira umri di ga kap ie nalu kinong urah ira matanabar di ga manga ngangar sakit.

36 Ma ira matanabar ing di ga murmur hanana, di ga kakongane hanana be, "Mu ubu bing ie!"

Pol ga ianga tano tamat na matanabar utano pana bung be iga nurnur leh tane Jisas mekaia.

21:29 Apostolo 20:4 **21:36** Luk 23:18

37 Be ing ira umri di ga
ura kapkap halala Pol utuma
tano nudi baang, Pol ga tiri
no lilie be, “I tale be ni tange
tike linge tam?”

Io, iga balu ie, “Ai! U ianga
na Grik!

38 Io kaie, paile augo tok
no Isip nong ga hatawat
no hinarubu nalamin ta ira
matanabar ma ne Rom a bar
tinohon nalalie ing iga lamus
ra ihet na arip na ut na
harbing utuma tano katano
bia.”

39 Ma ne Pol ga tange be,
“Iou tike Iudeia me Tasas
ruma Silisia, a so taman iou
tike taman nong no hinsana
i lie. Maris, bala leh iou be
ni ianga baak ta ira matan-
abar.”

40 Io, no lilie ga haut, ma
ne Pol ga tur tuma ta ira
pinapaas hut ma iga teh pam
uta ira matanabar be di na
hatakumutna nianga. Ing
di ga tur matien um Pol ga
ianga ma no nianga gar na
Iudeia horek.

22

1 “Kaba tasigu ma hainigu,
ma mu ira nongtamat, mu
hadade um iou kakarek ma
iou ni balu ira numu ni-
anga.”

2-3 Ma be di ga hadade
be iga haianga di ma no
nianga gar na Iudeia di ga
manga tur matien. Io, Pol ga
ianga um: “Iou tike Iudeia.
Di ga kaho iou tusu Tasas
ruma Silisia sene be iou ga
tamat kira ta ikin ra taman
Ierusalem. Iou ga tike bulu
na harausur tane Gamaliel
ma iou ga kap ra tamat
na harausur ta ira harkurai
ta ira hintubu dait ma iou
ga gaas ura murmur God
haruat ma nesi tikenong ta
mu katiak.

4 Iou git haragawai ta ira
turadi di murmur ikin ra
harausur di kilam ie be ‘No
Ngas’ ura ububu bing di.
Iou git palpalim kawase ira
tunana tikai ma ra haine ma
iou git halala di ra hala na
harpadano.

5 Ma no tamat ta ira pris
ma ira kaunsil bakut di
haruat be di na suro haut
iou ta ikin. Ma iou ga kap
bileng ra pakpakat mekira ta
di utuma ta ira hintura di ira
Iudeia ruma Damaskas. Ma
iou ga hana ukaia ura hihis
leh kakarek ra matanabar
ukira Ierusalem be di na kap
harpadano.

6 “Igate hutate ra tingana
kasasa ing iou ga hananawat
hutate Damaskas ma kaie iat
mon tike tamat na lulungo
sakit metuma ra mawe ga
murarang sare iou.

7 Ma iou ga puko ter
napu tano pu ma iou ga
hadade tike ingana tikenong
ga tange tagu, ‘Sol! Sol! Ura
biha be u haragawai tagu?’

8 “Ma iou ga tiri, ‘Nesi ugo,
Watong?’

“Ma iga babalu be, ‘Aiou
Jisas me Nasaret nong u
haragawai tagu.’

9 Ira turadi ing di ga sasate
hanane iou di ga nes no
lulungo ma iesene be pa di
gale hadade kilam no ingana

21:38 Apostolo 5:36-37 **22:2-3** Apostolo 5:34 **22:4** Apostolo 8:3

turadi nong ga iangianga tagu.

10 “Iou ga tiri be, ‘Aso ing iou ni gil, Watong?’

“Ma no Watong ga tange, ‘Taman tut, ma nu hana u Damaskas. Ma da hinawase ugo kaia ta ira linge bakut ing God gate tibe ter tam be nu gil.’

11 Io, ira turadi ing iou ga hanana tikai ma di, di ga lamus iou u Damaskas kinong be no dades na murarang tano lulungo gate hapulo iou.

12 “Io, tike turadi a hinsana ne Ananias ga hanawat ura kokol iou. Iga tike turadi nong ga murmur timaan ira harkurai tane Moses, ma ira Iudeia bakut ing di ga kiskis kaia di ga manga ruru ie.

13 Iga tur hutate iou ma iga tange, ‘Tasigu Sol, nanaas baling!’ Ma kaie iat mon iou ga tale be ni nes ie.

14 Io, Ananias ga tange horek: ‘No God ta ira hintubu dait te gilamis ugo be nu nunure no nuno sinisip ma be nu nes no Takadoswana ma be nu hadade ira nianga mekatika ra hono.

15 Ma augo, nu hininaawas utana ter ta ira matanabar bakut ma ira linge u te nes ma u te hadade.

16 Io, aso iat baak um ing u kiskis kawase? Taman tut, ma nu kap baptais ma nu sasaring tupas ie ma inage gis leise ira num sana tintalen.’

17-18 “Io, be ing iou ga tapukus u Ierusalem ma iou ga sasaring tuma tano tamat na hala na lotu iou ga nes tike ninanaas na tanuo ma iou ga nes no Watong ga iangianga. Iga tange tagu be, ‘Habir! Hana talur Ierusalem kakarek iat kinong pa di nale taram ugo ing u hininaawas utagu kira ta di.’

19 “Ma iou ga balu ie, ‘Watong, di iat, di nunure be iou git sursur lala ta ira hala na lotu a numem ira Iudeia ura bulbul halala dong ing di nurnur tam ra hala na harpadano ma ura hadakdak di.

20 Ma ing di ga gulum bing no num turadi Stiwen nong ga hininaawas utano hinsam, iou ga tur ter kaia ma iou ga balaure ira mol ta dong ing di ga gulgulum bing ie, ma iou ga haut uta ikinong.’

21 “Io, no Watong ga tange tagu, ‘Hana, iou ni tule ugo u tapa, ter ta di ing pa dile Iudeia.’ ”

Ing be di ga ura hadakdak ie, Pol ga hapuasne be aie tike Rom.

22 Ira matanabar di ga hadade Pol tuk ter ta ing iga tange ikino subana nianga. Io, di ga kakongane nalu be, “Mu ubu bing ikinong ra mangana turadi! Paile tahut be na lon ta ikin ra ula hanuo!”

23-24 Be ing di ga kupkup ma di ga kap leise ari ta

22:17-18 Apostolo 9:29-30 **22:19** Apostolo 8:3; 26:9-11 **22:20** Apostolo 8:1 **22:21** Apostolo 9:15

ira nudi sigasige ma di ga
isisa kabus utuma ra mahuo,
no lilie ga ter ra dades na
nianga be da kap halala Pol
utuma ra baang ta di ira
umri. Iga hartule be da
hadakdak ie ma da tiri mur-
mur ie waing da nunure
leh be urah kaie ira matan-
abar di ga kupkup ter tana
hokakarek.
25 Be ing di gate sel hataka-
dosne ira iruo lumana ma di
gate kubus ie ura hadakdak
ie, Pol ga tange tano tamat
na umri nong ga tur ter
kaia be, “Hohaam, i takados
tano numu harkurai be nu
hadakdak tike Rom ma nong
baak bileng pa dile gil tike
ula harkurai utana be ite gil
ra sasana?”
26 Be ing no tamat na umri
ga hadade hokakarek, iga
hana utuma tano lilie ma iga
tiri ie, “Ai! Aso ing u ra
gilgil? Ikinen ra turadi aie
tike Rom!”
27 Io, no lilie ga hana
utuma hone Pol ma iga tiri,
“Ai! A Rom ugo be pata?”

Ma ne Pol ga balu ie, “A
tutuno.”
28 Io, no lilie ga tange,
“Iou ga kukul ma ra but na
barbarat sakit be iou ni kap
no kinilam be iou tike Rom.”

Pol ga balu ie, “Iesene iou
pata. No tamagu ga kap
no kinilam be aie tike Rom.
Kaie di ga kaho bileng iou
hobi.”
29 Io kaie, dong ing di ga
tur ter ura tirtiri mur ie, di
ga hesuo leh kaie iat. Ma no
lilie ga sam kahe no katna
ing iga nunure leh be igate
hiis ter Pol ma ra dades na
hinhiran sakit ma aie tike
Rom.

*Pol ga tur ra matmataan
ta ira kaunsil.*

30 Tano mes na bung no
lilie ga pales leise Pol kinong
iga sip be na nunure leh
no burwana tutuno be urah
kaie ira Iudeia di gom tung
Pol. Io, iga tato haruatne
ira tamat na pris ma ira
kaunsil gar na Iudeia. Io, iga
lamus Pol ma iga hatur ie ra
matmataan ta di.

23

1 Pol ga nes dit ira kaunsil
ma iga tange, “Kaba tasigu,
no nugu lilik i hatutuno be
ira nugu tintalen i tahut tano
matmataan tane God tuk ka-
tiak.”
2 Io, be ing Ananias no
tamat ta ira pris ga hadade
hobi, iga tule dong ing di ga
tur ter kaia be di na paser no
hone Pol.
3 Ma ne Pol ga tange
tana, “God na paser ugo,
a ut na harababo. Augo
hoke ra melmel na balo na
hala iesene tuma naramon i
bukas ma ra bilinge. U kis
ter kaia ura gil harkurai tagu
haruat ma ing ira harku-
rai tane Moses i tange, ma
iesene be augo iat, u te lake
ira harkurai ing u hartule be
da paser iou!”

4 Ma dong ing di ga tur
hutate ter Pol di ga tange,

22:25 Apostolo 16:37 **22:29** Apostolo 16:38 **23:2** Jon 18:22-23 **23:3** Matiu 23:27

"Nesi ugo kaie uge tange ha-
gae no tamat ta ira pris tane
God?"
5 Io, Pol ga babalu be,
"Kaba tasigu, iou paile palai
be aie no tamat ta ira pris.
Ing be iou nige palai ter be
aie nesi, iou pai gorle ianga
hobi kinong ira nianga tane
God di ga pakat i tange be,
'Waak mu tangtange hagae
no lilie ta ira numu matan-
abar.' "
6 Be Pol ga palai be ari ta
di a Sadiusi ma ari Parisi,
iga tange nalu tuma tano kis
hulungai be, "Kaba tasigu,
iou tike Parisi, a natine tike
Parisi. Iou tur ter ra harku-
rai kira kinong iou kis na
balaraan ter utano tuntunut
hut baling ta ira minat."
7 Be ing iga tange
hokakarek tike but na
hargor ga tahuat nalamin ta
ira Parisi ma ira Sadiusi. Ma
ira kaunsil di ga harpaleng.
8 (Ma no burwana horek.
Ira Sadiusi di tange be pata
ta tuntunut hut baling ta
ira minat, ma pata bileng ta
angelo be ta tanuo. Iesene
be ira Parisi di tange be kike
bakut i mon.)
9 Io, ma no purpuruan
ga hanawat tamat ma ari
tena harausur ta ira harku-
rai tane Moses ing a Parisi di,
di ga tur ma di ga ianga har-
gor ma ra dades be, "Mem
paile nes leh ta sasana ta ikin
ra turadi. Tike tanuo be tike
angelo dak ite haianga ie."
10 No hargor ga manga
tamat sakit kaie no lilie ta ira
umri gom burut be di nahula
sapek hasiksik Pol. Iga ter ra
dades na nianga ta ira umri
be di na hanasur ma di na
lamus leh Pol sukun di ma
ra dades ma di na lamus ie
utuma tano nudi baang.
11 Io, ra bung um, no Wa-
tong ga tur hutate Pol ma iga
tange be, "Nu balaraan! Nu
hinawas iat bileng utagu rasi
Rom hoke u te hinawas ter
tagu kira Ierusalem."

Ira Iudeia di ga harpingit be di na ubu bing Pol.

12 Io, ra malane tano mes
na bung ira Iudeia di ga
harpingit ma di ga kukubus
be pa di nale ian ma be pa di
nale mamo tuk be di te ubu
bing ter Pol.
13 Ma iga sakit ra ihet san-
gahul na turadi ing di ga lala
ta ikin ra kunubus.
14 Io, di ga hana utuma
ta ira tamat na pris ma
ira tamat ta ira huntunana
ma di ga tange, "Mem te
kukubus be mem pai nale
ian tuk be mem te ubu bing
ter Pol.
15 Io kaie, kakarek mu ma
ira kaunsil mu na tula ni-
anga tupas no lilie ta ira
umri be di na lamus hawat
Pol ukira ho mu. Ma mu
na ngan hoke be mu sip be
mu na silihe timaan leh ta
tutuno na nianga mekaia ho
ie ura gilgil no nuno harku-
rai. Ma mem, mem te taguro
ter be mem na ubu bing
ise ie katika na ngas ing na
hananawat ukira."
16 Ma iesene be ing no
lawane Pol ga hadade ikin

23:5 KBk 22:28 **23:6** Apostolo 26:5 **23:8** Matiu 22:23 **23:11** Apostolo 27:24; 28:16,23 **23:15** Apostolo 25:3

ra nudi harpingit iga hana
utuma tano baang ta di ira
umri ma iga hinawase Pol.
17 Io, Pol ga tato leh
tikenong ta ira tamat na
umri ma iga tange, “Lamus
kin ra marawan utuma tano
numu lilie. A nuno mon ni-
anga kanaia be na hinawase
ie.”
18 Io, no tamat na umri
ga lamus leh ie utuma tano
lilie. No tamat na umri ga
tange, “Pol nong di te hiis
kawase ie i hartule utagu
ma i saring iou be ni lamus
ikin ra marawan ukira ho
ugo kinong be a nuno mon
nianga be na hinawase ugo
ine.”
19 Io, no lilie ga palim leh
no lumana no marawan ma
iga lamus hasisingen leh ie
gom tiri ie be, “Aso ing u ura
hininawase iou ine?”
20 No marawan ga tange,
“Ira Iudeia di te haut tikai
ura sarsaring ugo be nu
lamus Pol ter ta ira kaunsil
maraan ma di na ngan hoke
be di sip ie ura tirtiri mur
ie ura ta tutuno na nianga
utana.
21 Iesene, waak u tartaram
di kinong i sakit ra ihet san-
gahul na turadi ing di na
mun kahe ter ie. Ma di te
kukubus ter be pa di nale
ian ma pa di nale mamo tuk
ter be di te ubu bing ter
ie. Di taguro ter kakarek ma
di kiskis kawase ugo be nu
haut leh no nudi sinsaring.”
22 Io, no lilie ga hakatom
no marawan be, “Waak u
tangtange ta tikenong be u te
hinawase ter iou ta ikin ra
linge.” Ma igom tule leise ie.

Di ga hamaren Pol u Kaisaria.

23 Io, iga tato leh airuo
ta ira nuno tamat na umri
ma iga tange, “Tagure karek
ra matana ubane: ta iruo
maar na ut na palim sele, ta
liman ma iruo na sangahul
na ut na kisi hos, ma ta
iruo maar na ut na palim ru-
mus. Tagure di ura hinana u
Kaisaria ra liman ma ihet na
pana bung katiak ra bung.
24 Ma tagure ta hos tane
Pol waing da lamus timaan
ter ie tano tamat na lilie ne
Pelik.”
25 Io, iga pakat tike pak-
pakat horek:

26 “Iou Kolodias Lisias,
ukatika hone Pelik no bilai
na tamat na lilie:
A harmarsai na kis tikai
ma ugo.

27 Ira Iudeia di ga palim
kawase ikin ra turadi ma
di ga ura ububu bing ie
iesene be iou ga hanawat
ma ira nugu matana
ubane ma iou ga halon ie
kinong be iou gate nunure
leh be aie tike Rom.
28 Ma iou sip be ni
nunure be di ga tung ie urah,
kaie iou ge lamus ter ie ta ira
nudi kaunsil.
29 Iou nes horek be ira
nudi nianga na hartutung i
iangianga utano nudi harku-
rai mon. Iesene pata tike
hartung i tirih haruat be na
hiruo pane ie. Ma pata tari

23:27 Apostolo 21:30-33; 22:25-27 **23:28** Apostolo 22:30

bileng i haruat be dage bul ie
ra hala na harpadano urie.
30 Io, be ing iou ser leh
nudi tike harpingit ura ha-
gae ikin ra tunana, iou tule
ie ukatika ho ugo kakarek
iat. Ma iou ter ra dades na
nianga bileng ta ira ut na
hartutung be di na ter ira
nudi nianga ter tana katika
ho ugo."

31 Io, ira matana ubane
di ga mur nianga ma di ga
lamus leh Pol tikai ma di ra
bung u Antipatiris.
32 Ma tano mes na bung
ira matana ubane menapu di
ga waak leise ter Pol ta ira
ut na kisi hos be di na hana
tikai ma ie. Ma di um, di
ga tapukus utuma tano nudi
baang.
33 Be ing ira ut na kisi hos
di ga hanawat Kaisaria, di ga
ter no pakpakat tano tamat
na lilie ma di ga ter leise Pol
ukatika ra lumana.
34-35 Io, no tamat na lilie
ga was no pakpakat ma iga
tiri Pol be aie meha. Be
ing iga nunure leh be Pol
aie me Silisia iga tange, "Iou
ni hadade ira num nianga
be dong ing di tung ugo, di
na hanawat." Io, iga ter ra
dades na nianga be da mano
bat Pol tuma ra but na hala
na harkurai tane Herot.

24

Pol ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pelik.

1 A liman na bung mena-
mur Ananias no tamat ta ira
pris ga hanasur u Kaisaria
tikai ma ari tamat ta ira
huntunana ma tike minanes
na tunana ta ira harkurai, a
hinsana ne Tertulus. Io, di
ga kap ira nudi nianga na
hartutung utane Pol ter tano
tamat na lilie.
2 Be ing di ga tato halala
Pol, Tertulus ga bul ira nuno
nianga na hartutung ter tane
Pelik horek: "Mem te lagi-
rane ra lawas na kinkinis na
malum naramon tano num
harbalaurai. Ma no num
minanes ite kap hawat ra
haleng na kikios ura habilai
no numem katano.
3 Taitus ira kaba katano
bakut mem manga tanga
tahut sakit, Watong Pelik,
uta ing u te gil.
4 Iesene iou paile sip be ni
manga hamalmalungo ugo.
Io kaie, iou saring ugo be,
maris, nu hadade karek ra
numem kumkumina nianga.
5 "Mem te nunure leh
be ikin ra tunana aie tike
gotgotwana ma ila hatawat
purpuruan nalamin ta ira
Iudeia ta ira matahu katano
tano ula hanuo. Aie tike lilie
tano ton me Nasaret.
6 Ma pata be ikinong sene
mon. Pata. Iga walar iat
bileng be na hagae no nu-
mem tamat na hala na lotu.
Io kaie, mem gom palim
kawase ie. [Mem ga ura
kurkure ie haruat ma ira
numem harkurai.
7-8 Ma iesene be Lisias no
lilie ta ira umri ga hanawat
tikai ma ra dades ma iga
saret leh ie ta mem ma iga
ter ra dades na nianga ta

23:30 Apostolo 24:5-8 **24:5** Apostolo 17:6 **24:6** Apostolo 21:28-30

ira turadi na hartutung be
di na hana tupas ugo.]* Ma
augo iat nu tiri murmur ie
waing nuge nunure leh no
tutuno ta kakarek ra hartu-
tung mem gilgil ter tana."

9 Ma ira Iudeia di ga hartu-
tung bileng hobi, be a tutuno
kakarek ra linge.

10 Be ing no tamat na lilie
ga haut utana be na ianga,
Pol ga tange, "Iou laro be iou
ni ter ira nugu nianga na tu-
tur bat iou ta kakarek ra har-
tutung kinong iou nunure be
augo tike ut na gil harkurai
ta ikin ra katano ra bar tino-
hon.
11 Paile sakit baak ra san-
gahul ma iruo na bung
ing iou ga hana utuma
Ierusalem ura lotu. Ma i
malus ter tam be nu nunure
leh be a tutuno ikin.
12 Ma ira turadi ing di
tungtung iou, pa di gale
nes iou be iou ga hargor
ma tikenong tuma ra tamat
na hala na lotu. Ma pa
di gale nes bileng iou be
iou ga hathatut purpuruan
nalamin tike iabar tuma
naramon ta ira nudi mes na
hala na lotu ma be tuma tike
mes na katano tano taman.
13 Ma pa dile haruat be
di na hatutuno ter tam ira
hartutung kakarek di gilgil
ter tagu.
14 Ma iesene iou pa nile
sie kinin. Iou la lolotu tupas
no God ta ira hintubu mem
naramon tano nugu kinkinis
na nurnur ta ikin ra Ngas
nong di tange be a harakale
ie. Iou nurnur bileng ta ira
harkurai bakut tane Moses
ma ta ira pakpakat ta ira
tangetus.
15 Ma iou kis na balaraan
ter tane God hoke bileng di
kakarek ra turadi. Ma no nu-
mem kinkinis na balaraan
ikin, be God na hatut habal-
ing ira ut na takados ma ira
ut na sana sukun ra minat.
16 Io kaie, hatikai iou wal-
walar be ni balaure timaan
ira nugu tintalen, no nugu
lilik nahula tung iou ra mat-
mataan tane God ma ira tu-
radi.
17 "Namur ta ing iou pai
gale nes Ierusalem ra bar
tinohon, iou ga hana um
ukaia ura ter harharahut ta
ira nugu matanabar ing di ga
mon sunupi. Ma iou ga hana
ura ter hartabar bileng tuma
tano tamat na hala na lotu.
18 Ma iou ga gilgil kakarek
ing di ga nes tupas iou
kaia. Ma iou gate hapatam
ira gingilaan haruat ta ira
harkurai tane Moses be nige
langalanga sukun no tirih
metuma naramon ta kike ra
harkurai nong i kabit iou.
Ma pata ta tamat na matan-
abar di ga hanawat hulun-
gan ter tagu ma iou pai gale
lala bileng tike purpuruan.
19 Ma sene no burwana ike
ta ari Iudeia metuma tano
katano Esia ing di ga kis ter
kaia. I gorte takados be
di iat di na hanawat ukira
tam ma di nage ter ira nudi
hartutung ing be nudi mon
ta linge ura paspase ter tagu.
20 Ma ing be pata, io,

* **24:7-8** Ira nianga nalamin tano hakilang [ ] paile kis ta ira haleng na tuarena pakpakat ing i bilai sakit. **24:15** Jon 5:28-29 **24:18** Apostolo 21:12-28

di kakarek di na tange ira
sasana ing di ga nes leh tagu
ing iou ga tur ter tano mat-
mataan ta ira kaunsil.
21 Di tale be di na tange
sene mon ikin ra linge iou ga
kakongane ie ing iou ga tur
ter ra nudi matmataan. Iou
ga tange be, 'Iou te tur ter
ra harkurai ra matmataan ta
mu katiak kinong iou nur-
nur tano tuntunut hut baling
ta ira minat.' "
22 Sene be Pelik ga palai
timaan dahine ter ta ira Kris-
tian. Kaie igom tange ta ira
Iudeia be di na kis kawase
tike mes na bung. Iga tange
horek: "Be ing Lisias no
lilie ta ira umri na hanawat,
io, iou ni bul no nugu ula
harkurai be u rara ter be
pata."
23 Io, iga ter ra dades na
nianga tano tamat na umri
nong ga harbalaurai ter tane
Pol be na mano bat Pol.
Iesene iga tange be waak i
manga mano bat ie. Na bala
ie be na tatahun dahine ma
ina bala leh ira nuno harwis
be di na nes mur ie ta ira
nuno sunupi.
24 Be ing a bar bung gate
sakit, Pelik ga hanawat tikai
ma no nuno haine na Iudeia,
ne Darusila. Io, iga hartule
utane Pol ma iga hadade
ie ing iga iangianga utano
mangana nurnur ta dong ing
di nurnur tane Krais Jisas.
25 Be ing Pol ga iangianga
uta ira tintalen takados ma
tano tintalen be tiketike iat
na kurkure timaan ie ma
utano tamat na gil harkurai
unamur, Pelik ga burut ma
iga tange, "Ite haruat baak! I
tale be nu hana um. Namur
be ing a nugu mon pana
bung, iou ni hartule utam."
26 Iesene iga sipsip bileng
be Pol na hamane kumaan ie
ma ta barbarat. Kaie igom
git haartule hait utana ma
igit wowor tikai ma ie.
27 Be ing airuo tinohon
gate sakit, Porkios Pestus ga
kios Pelik. Iesene Pelik ga
waak leise ter iat Pol ra hala
na harpadano kinong iga sip
be na hamane ira Iudeia.

25

Pol ga tur ra harkurai ra matmataan tane Pestus.

1 Be aitul a bung gate
sakit namur tano nuno hi-
nanawat kaia tano katano,
Pestus ga hana me Kaisaria
utuma Ierusalem.
2 Ma ira tamat na pris ma
ira lilie ta ira Iudeia di ga
ter ira nudi nianga na hartu-
tung ter tane Pol tana kaia.
3 Di ga manga saring Pes-
tus be na harahut di horek,
be na lamus Pol u Ierusalem
kinong di gate pingit ter ura
ububu bing ie na ngas.
4 Ma ne Pestus ga babalu,
"Kanaia di mano bat ter Pol
tusu Kaisaria ma iou iat iou
ni hana tapukus ukaia na-
mur dahine.
5 Io, be ing ikin ra tunana
ite gil ta nirara, mu na tule
numu ta lilie u Kaisaria tikai
ma iou ma di na tung ie
kaia."
6 Be ing Pestus gate kisi ra
liman ma itul be sangahul

24:21 Apostolo 23:6 **24:22** Apostolo 23:26 **25:2** Apostolo 24:1 **25:3** Apostolo 23:15

na bung tikai ma di, iga
hanasur um u Kaisaria. Ma
tano mes na bung iga tato
hulungan no kinkinis na gil
harkurai ma igom hartule be
Pol na me tur ra matmataan
tana.
7 Be ing Pol ga tur huat,
ira Iudeia ing di gate hana-
sur me Ierusalem di ga tur
luhutane ie ma di gom pas-
pase ter ra dades na ni-
anga na hartutung ter tana.
Iesene pa di gale haruat be
di na hatutuno kakarek ra
nudi nianga.
8 Io, Pol ga ter um no nuno
nianga na tutur bat ie ta
ira hartutung horek: "Iou
pai gale gil tike nirara ter ta
ira Iudeia, be tano tamat na
hala na lotu, ma be ukatika
bileng hono tamat na king
sakit gar na Rom."
9 Ma iesene be Pestus ga
sip be na hamane ira Iudeia,
kaie igom tiri Pol be, "U
kanan ter be nu hana u
Ierusalem ma nige tiri mur-
mur ugo ta kakarek ra har-
tutung kaia, be pata?"
10 Ma ne Pol ga balu ie,
"Iou tur ter kakarek tano
gil harkurai gar na Rom.
Io, i takados ter be iou ni
tur harkurai kira. Iou pai
gale gil ta nirara ter ta ira
Iudeia ma augo iat u nunure
timaan ter hobi.
11 Iesene be ing iou gate
gil tuno tike nirara i haruat
be ni hiruo pane ie, io, di
na ubu bing iou, pata ta
linge. Ma sene be ing pata ta
tutuno ta ira nudi hartutung
ter tagu, io, paile takados be
tikenong na ter iou ukatika
ta ira luma di. Iou hinat
haruat ma ira harkurai be
no tamat na king sakit gar na
Rom na hadade iou!"
12 Namur be Pestus gate
ianga tikai ter ma ira nuno
kaunsil, iga balu Pol horek:
"U te hinat be no tamat na
king sakit gar na Rom na
hadade ugo. Io, iou ni tule
ugo utusu hono tamat na
king sakit iat!"

Pestus ga hinawase Agripa utane Pol.

13 Io, a bar bung namur
Agripa, aie tike king, ma
ne Bernis dur hanane ga
hanawat Kaisaria ura ha-
haatne leh Pestus tano nuno
sigar kinkinis.
14 Ma dur ga ura kinkinis
baak kaia, kaie Pestus gom
huo ira linge utane Pol ter
tano king. Iga tange tana be,
"Nalalie ta ing Pelik ga hana
leh iga waak ter tike turadi
kira ra hala na harpadano.
15 Ma ing iou ga hana u
Ierusalem ira tamat na pris
ma ira tamat ta ira huntu-
nana me Iudeia di ga tung ie
ma di ga saring iou be iou ni
tule bing ie.
16 Ma sene be iou ga hi-
nawase di be pata be a nu-
mem tintalen ira Rom be
mem na ter leise bia mon
tike turadi ura hapadano ie.
Pata. Na huna tur harma-
mata baak ma dong ing di
tung ie. Ma da ter bileng ra
mahuo tana be na tur bat ie
ta ira nudi hartutung.
17 Io, ing di ga hanawat
tikai ma iou ukira, iou pai

25:7 Apostolo 24:5-6 **25:14** Apostolo 24:27

gale halis no harkurai. Pata.
Iou ga tato hulungan no
kis hulungai na gil harkurai
tano mes na bung ma iou ga
hartule be da lamus halala
no turadi.
18 Sene be ing ira ut na
hartutung ter tana di ga tut
ma di ga ianga, pa di gale
tung ie uta tike nirara ing iou
ga lik be di na tung ie urie.
19 Pata. Di ga mon balik
ari hargor ma ie pane no
nudi huna lotu iat ma uta
tike turadi nong gate mat, a
hinsana ne Jisas, nong Pol ga
tange be kanaia i lon.
20 Ma iou pai gale palai
be ni tiri murmur uta ikin
ra hargor hohaam, io kaie,
iou gom tiri ie be iga kanan
ura hinana u Ierusalem be
dage tiri ie kaia ta kakarek
ra hartutung be pata.
21 Ma iesene be Pol ga hi-
nat be da waak ter ie ma
no tamat na king sakit gar
na Rom iat na gil no ula
harkurai utana. Io, iou ga
ter ra dades na nianga be da
mano bat ie tuk ter be iou ni
tule ie utusu hono tamat na
king sakit gar na Rom."
22 Io, Agripa ga tange tane
Pestus, "Iou sip be iou iat iou
ni hadade ikin ra turadi."
Ma ne Pestus ga balu ie,
"Nu hadade ie maraan."

*Pol ga huo no pir tano
nuno nurnur ter tane Agripa.*

23 Tano mes na bung
Agripa ma ne Bernis dur ga
hanawat tikai ma ra tamat
na minamar ma dur ga lala
tuma tano hala na nianga
tikai ma ira tamat na lilie ma
ira watong ta ikino taman.
Io, Pestus ga hartule, di gom
lamus halala Pol.
24 Io, Pestus ga tange,
"Augo Agripa, no king, ma
mu bakut kakarek ing mu
kis hulungan ter, mu nes
ikin ra turadi. Ira matan-
abar na Iudeia bakut ruma
Ierusalem ma kira Kaisaria
di te kakongane ira nudi sin-
saring ter tagu utana be da
ubu bing leise ie.
25 Iou pai gale nes leh tike
linge be igate gil ie kaie in-
age hiruo pane ie. Iesene iga
hinat be no tamat na king
sakit rusu Rom be na hadade
ie, kaie iou ge kure be ni tule
ie u Rom.
26 Sene be iou paile palai
be ni tange tuno hohaam uta
ikin ra tunana ing ni pakat
leise tike paas utusu Rom
tano tamat na king sakit. Io
kaie, iou te lamus ter ie tano
num matmataan tus Agripa,
king ugo, ma ta mu ira mes
bileng, waing nige mon ta
nianga ura pakpakat namur
be dait te tiri murmur ter ie.
27 Ma iou tange hobi ki-
nong iou lik be paile takados
be da tule bia mon tikenong
metuma naramon ra hala na
harpadano ma pata pa dile
hapalaine timaan baak ira
hartutung ter tana."

26

1 Io, Agripa ga tange tane
Pol, "I tale be nu ianga um
kakarek ura utam."
Io, Pol ga teh pam ta di ma
no lumana ma iga hatahun
ira nuno nianga na tutur bat
ira nudi hartutung horek:

2 “Augo Agripa, no king,
iou tanga tahut ura tuntunur
ra num matmataan katiak
ura tangtange ira nugu ni-
anga na tutur bat ira hartu-
tung ta ira Iudeia.
3 Ma iou manga tanga
tahut kinong augo iat u palai
timaan ter ta ira numem
tintalen ira Iudeia ma ta ira
hargor i tahuat leh ta kike.
Io kaie, iou sasaring mar-
maris tam be nu bala iou be
ni ianga baak ma nu hadade
iou.
4 “Ira Iudeia bakut di
nunure ira nugu tintalen
mekatika leh ing e ga bana
bulu huat. Di palai be tano
nugu kudulena nilon iou ga
kis tuma tano nugu katano
ma tuma bileng Ierusalem.
5 Di te nunure iou ra lawas
na pana ma be ing di sip,
io, di haruat be di na suro
haut be iou ga tike Parisi, no
dadeswana iabar naramon
tano numem lotu.
6 Ma iou tur ter ra
harkurai kakarek utano
burwana no nugu kinkinis
na balaraan uta ing God
ga kukubus ter urie ta ira
hintubu mem.
7 Ikin no kunubus nong ira
numem sangahul ma iruo
na huntunana di kis na
balaraan ter be di na kap
ie be hatikai di lolotu tupas
God. Io, king, tano bur-
wana ta ikin ra kinkinis na
balaraan kaie ira Iudeia di
gom tung iou.
8 Iou manga karup be ari
ta mu, mu lik be God paile
tale ura hatut ira minat.
9 “Iou bileng iou ga lik
be i tahut be iou ni gil ra
haleng na linge ura hagae no
hinsane Jisas me Nasaret.
10 Ma hokike iat mon kaie
iou ga gil tuma Ierusalem.
Ira tamat na pris di ga ter
ra dades tagu ura kilkilat bat
a haleng na turadi tus tane
God ma ing di ga ubu bing
di iou ga haut bileng uta
ikinong.
11 Haleng na pana iou git
sursur lala ta ira hala na
lotu numem ira Iudeia ura
hapadano di ma iou git wal-
walar be iou ni sunang di
be di na tange hagae ikino
Jisas. Ma iga manga mis
no tingagu ter ta di kaie iou
gom git hanana ter bileng ta
ira taman ing i kis tapa ura
hinaragawai ta di.
12 “Ma tike bung um ta
kike ra nugu hinana iou ga
hanana u Damaskas tikai
ma ra dades ma ra hartule
mekatika ta ira tamat na
pris.
13 Io, king, hutate ra tin-
gana kasasa tuma tano ngas
iou ga nes tike lulungo me-
tuma ra mawe. No lulungo
tano kasasa pai gale haruat
ma ie ma iga murarang sare
iou tikai ma ira turadi ing di
ga sasate hanane iou.
14 Mem bakut mem ga
puko ter tano pu ma iou
ga hadade tike ingana turadi
ga tange tagu tano nianga
na Iudeia horek: ‘Sol! Sol!
Ura biha be u haragawai
tagu? Augo iat u hangungut
habaling iat ugo ing u isise
ter no kakim tano linge i

26:5 Pilipai 3:5-6 **26:6** Apostolo 23:6; 28:20 **26:9** Apostolo 8:3

kaskasum.’

15 “Io, iou ga tiri, ‘Nesi ugo,
Watong?’

“Ma no Watong ga babalu,
‘Iou Jisas nong u haragawai
tagu.

16 Kaia, taman tut um ma
nu tur. Iou te harapuasa tam
ura timtibe ugo be nu gil ira
nugu pinapalim ma be nu
tike ut na hininaawas ta ira
linge ing u te nes utagu ma ta
ira linge iou ni hamanis tam.

17-18 Iou ni halangalanga
ise ugo mekatika ta ira num
matanabar iat ma mekatika
ta ing pa dile Iudeia. Iou
tultule ugo ter ta di ura
paapos ira mata di ma ura
lamlamus ise di mekatika ra
kadado tupas no palai, ma
mekatika tano dades tane
Satan tupas God. Ma ina
ngan hokakarek ta di waing
God na lik luban leise ira
nudi sana tintalen ma ina
was halala di ter ta di ing
God gate hasisingen leh di
ura nuno kinong di ga nur-
nur tagu.’

19 “Io kaie, king Agripa, iou
pai gale ul ba tano ninanaas
na tanuo metuma ra mawe.

20 Iou ga huna harpir ter
ta di tuma Damaskas, io,
mekaia utuma ta di ruma
Ierusalem ma tano kudulena
katano Iudeia ma ter ta di
ing pa dile Iudeia bileng. Iou
ga harpir ter ta di bakut be
di na lilik pukus ma di na
tahurus tupas God ma be
di na tatalen haruat ma ra
tutuno na lilik pukus.

21 Ma ikinong no burwana
kaie ira Iudeia di gom palim
kawase iou tuma tano tamat
na hala na lotu ma di gom
walar be di na ubu bing iou.

22 Ma iesene be God te
harahut iou tuk ter katiak,
kaie iou ge tur ter kira ma
iou hininaawas utane Jisas
ter ta ira turadi bakut, ira
watong tikai ma ira turadi
bia bileng. Iou paile tang-
tange leh nugu ta nianga ing
i mes ta ing ira tangetus ma
ne Moses di ga tange be na
hanawat.

23 Ma di ga hinawas be
no Mesaia na mat ma aie
nong na huna tut hut sukun
ra minat, io kaie, aie mon
nong na harpir ter ta ira
Iudeia ma di ing pata be
a Iudeia di utano palpalai
nong na hanawat ter ta ira
matanabar.”

24 Be Pol ga tange hobi
Pestus ga ianga bat ie ta ira
nuno nianga ma iga kakon-
gane be, “Pol, u te ba kike!
Ira haleng na harausur u te
kap i hababa ugo.”

25 Ma ne Pol ga balu ie,
“Watong Pestus, iou paile
ba. Ira linge iou tangtange
i tutuno ma paile taram be a
nianga gar na ba.

26 Ma iou hamaan be
ikinin i palai kinong Agripa,
no king, i madares timaan
ter ta kakarek ra linge. Ma
i tale be ni haianga ie ma
pa nile burut kinong iou
nunure ter be ite hatarame
bakut kakarek ra linge iou
iangianga urie. Ma ite
hatarame kinong kakarek ra

26:17-18 Ais 42:16; Epesas 2:2; Kolose 1:13 **26:23** Luk 24:44-47; 1 Korin 15:20

linge pai gale hanawat ku-
maan.
27 Augo Agripa, no king, u
nurnur ta ira nianga ta ira
tangetus? Iou nunure be u
nurnur ta di."
28 Io, Agripa, no king, ga
tange tane Pol, "Ai! U lik
be u haruat be nu sunang
haiane leh iat mon iou nige
tike Kristian?"
29 Ma ne Pol ga balu ie, "Be
nu ngan haiah hobi be nu
manga halis, iou saring God
be augo ma di bakut bileng
kakarek ing di hadade iou
katiak, be mu na hanawat ho
iou, ma sene be karek sene
mon ra dades na kunubus
kaie iou malok be mu na
mon bileng."
30 Io, no king ga taman tut
tikai ma no tamat na lilie ma
ne Bernis ma di bileng ing di
ga kis tikai ter ma duhat.
31 Di ga hana talur ikino
katano ma ing di ga ian-
gianga harbasie ta di, di ga
tange, "Ikin ra turadi paile
gil ta nirara i haruat be na
hiruo pane, be da kilat bat ie
urie."
32 Ma ne Agripa ga tange
tane Pestus, "Ikin ra turadi
gor be langalanga mon be
pai nagele hinat be no tamat
na king sakit gar na Rom na
hadade ie."

27

Pol ga tur leh no nuno hinana utusu Rom.

1 Be ing di ga bul um no
ula nianga be mem na hana
u Itali, di ga ter Pol ma
ira mes metuma naramon ra
hala na harpadano ukatika
tano lumana tike tamat na
umri a hinsana ne Iulius. Ma
tike tamat na umri ie tano
matana ubane di kilam ie be,
"A Matana Ubane tano tamat
na king sakit gar na Rom."
2 Io, mem ga kawas tike
mon me Adaramitium nong
ga taguro ter ura hinana ter
ta ira taman tano katano
Esia ing ira mon git sapsapa
ine. Io, mem ga tut leh
um. Ma ne Aristarkus, tike
turadi me Tesalonaika ruma
Masedonia ga hana tikai ma
mem.
3 Io, mem ga sapa Saidon
tano mes na bung ma ne
Iulius ga marse Pol ma iga
bala ie be na hana utuma
ta ira nuno harwis waing di
nage harahut ie ta ira nuno
sunupi.
4 Io, mem ga hana bal-
ing ter u na tes mekaia ma
mem ga hana barahit tano
mugurlamin Saipras kinong
mem ga hilo harso ma ra
dades na dadeh.
5 Be ing mem gate balos ter
no kasapa hutate Silisia ma
ne Pampilia mem ga sapa
Maira ruma Lisia.
6 Io, no tamat na umri
ga nes leh tike mon me
Aleksandaria kaia nong ga
ura hinana u Itali ma iga
hakawas mem tana.
7 A haleng na bung mem
ga matmatien hanana ma
iga dades ta mem iesene
mem ga petlaar ura hi-
nanawat um haruat Nidas.
Mem ga pepet puo be mem
na hana hakakari hobi ga
burwana tano dadeh. Io

27:2 Apostolo 19:29

kaie, mem gom hana barahit
balik tano mugurlamin Krit
namur ta ing mem gate sakit
ter no ngusngus Salmone.
8 Mem ga malalet mur
no gagene tano tamapit
na paananoh ma mem ga
hanawat tike taman di
kilam ie be Barahit na
Matansinapa, hutate tano
not no taman Lasia.
9 Mem ga hasurum ra
haleng na pana bung kaia
ma no tes bileng um gom
manga lagures kinong igate
sakit no bung na hinahal gar
na Iudeia ma no labur gate
hanawat um. Io kaie, Pol
gom hakatom di hokarek:
10 “Kaba turadi, iou nes be
no nudait hinana na sana.
Be dait na hana no mon
na manga sana tikai ma ira
kinakaap ma dait bileng dait
na hiruo.”
11 Ma sene be no tamat na
umri pai gale song leh ira
nianga tane Pol. Pata. Iga
taram balik no ut na kap
mon ma no turadi nong a
nuno no mon.
12 Ma a haleng ta mem di
ga sip be mem na hana iat
mon kinong ikino matansi-
napa pai gale haruat be da
nahe leise ter ira teka na
labur kaia tana. Ma di ga sip
be mem na walar be mem
na hanawat Pinikis ma mem
nage nahe leise ter no labur
kaia. Ne Pinikis aie tike
mes na matansinapa kaia
Krit nong ila kis barahit ter
tano labur.

*Tike tamat na labur ga
raprapusane hanane no mon
na tingan tes.*

13 Be ing tike dipdip
mekatika tano matailum ga
hatahun ura pupuuh, di ga
lik be di haruat um ura gilgil
ing di ga sip. Io, di ga sel
haut no haga ma mem ga
mur gagene tano tamapit na
paananoh tane Krit.
14 Pai gale halis ma tike
dades na dadeh sakit ga
hanawat, di kilam ie be ‘No
Tunumat’, ma iga kakata sur
mekatika hono mugurlamin.
15 Iga kakata huat ter
tano mon ma mem pai gale
haruat be mem na hilo harso
ma ie. Io kaie, mem gom
waak leise ter mem ma no
mon, ma no dadeh gom
pupuh hanane mem.
16 Be ing mem ga
hana barahit tike not no
mugurlamin di kilam ie be
Kauda, mem ga malalet iat
kaie mem gom petlaar be
mem na kubus hadikdikit no
waga nong mem ga selsel
hanane ie menamur tano
mon.
17 Be ing ira tunana di
gate rahi haut ter ie di ga
sel hino menapu tano mon
at bileng waing pai nagele
galogalo. Ma di ga burut be
mem nahula kawas ta ira ula
iono tusu Libia ma no mon
nage sana. Io kaie, di gom
haruh hasur no mol tano
mon ma di ga waak leise
ter no mon be no dadeh na
pupuh hanane ie.
18 No labur ga manga
raprapusane hagae mem
kaie di gom hatahun ura
isise hasur ira kinakaap tano
mes na bung.
19 Ma tano aitul a bung di

ga tatik leh ari gintatena no
mon ing di la papalim me, di
gom ise hasur.
20 Be ing a haleng na
bung gate sakit ma no tes
ma no mawe kanaia dur
ga harpam ter ma no labur
bileng kanaia ga wawaang,
mem ga lik iat um be mem
pai nale lon.

21 Ira tunana pa di gale en
ta nian ra lawas na pana.
Io, Pol ga tur nalalie ta di
ma iga tange, “Kaba turadi,
mu gor taram iou ing iou
ga harakatom be waak dait
ra hinana leh me Krit. Be
ing mu nage taram iou pa
mu gorte hana tupas ikin ra
tirih.
22 Sene be kakarek iou sar-
ing hadades mu be mu na
balaraan ter iat kinong pata
tikenong ta mu be na mat.
Pata. No mon sene mon
nong na sana.
23-24 Nabung ra bung tike
angelo tano God nong a
nuno iou ma nong iou lolotu
tupas ie, i me tur hutate
iou ma i tange, ‘Waak ra
bunurut, Pol. Nu tur iat ra
harkurai ra matmataan tano
tamat na king sakit rusu
Rom. Ma ne God te haidane
ugo be di bakut kakarek u
hanana tikai ma di, pa di
nale hiruo.’
25 Io kaie, kaba turadi, mu
balaraan ter kinong iou nu-
ruan God be ira linge na
hanawat hoke iat mon ite
hinawase ter iou hobi.
26 Sene be, no mon
na kis masapa iat tike
mugurlamin.”

*No mon ga taparok tano
ula mamor iesene pata
tikenong ga hiruo.*

27 No dadeh ga pupuh
hanane iat baak mem tano
tes Adaria tano sangahul ma
ihet na bung ra bung. Ing
iga hutate ra tingana bung
ira ut na pinapalim tano
mon di ga hamaan be mem
ga ura hinanawat ter tike
mugurlamin.
28 Di ga walar no tes be iga
lamlamana haruat hohaam
ma di ga nes leh be no tes ga
ihet na sangahul na pakono
sur. Di ga kis dahine te mon
ma di ga walar habaling no
lamlamana tano tes ma di ga
nes leh be iga itul a sangahul
na pakono.
29 Io, di ga haruh hasur ira
ihet na haga mekatika tano
murmur tano mon kinong di
ga burut be no labur nahula
rapusane ter mem ta ira
huna hot. Io, di ga sasaring
be na malane haiah.
30 Ira ut na pinapalim tano
mon di ga walar be di na hilo
sukun no mon, kaie di gom
haruh hasur no waga utusu
napu tano tes ma di ga ngan
be di ga ura haaruh ari haga
mekatika ra lilie tano mon.
31 Io, Pol ga tange tano
tamat na umri ma ira
matana ubane be, “Be
kakarek ra turadi di na hana
leh mekira tano mon, io,
paile tale be mu na lon.”
32 Io kaie, ira matana
ubane di ga kut rupat ira
hino ing iga palim kawase
ter no waga ma di ga waak

27:23-24 Apostolo 23:11 **27:26** Apostolo 28:1

leise ie ma iga puko leh.
33 Io, ra mala bungbung
um Pol ga haragat di bakut
be di na ian. Iga tange be,
“Taitus kakarek ra sangahul
ma ihet na bung mu te kis
na bunurut be aso na hana
tupas dait. Ma mu te kis bia,
pa mu le enen ta linge.
34 Io, kakarek iou manga
saring mu be mu na en
ta nian. Mu supi ter ikin
waing mu nage lon. Pata ta
tikenong ta mu na hiruo.”
35 Be igate tange ter
kakarek iga kap leh ari beret
ma iga tanga tahut tane God
urie ra matmataan ta di
bakut. Io, iga pidik ie ma
iga hatahun ura nian.
36 Ing di ga nes ie hobi di
bakut di ga balaraan baling
ma di bileng di ga en ari
nian.
37 Ma iga airuo maar ma
liman ma iruo na sangahul
ma liman ma tike mem ing
mem ga hanana tano mon.
38 Be ing di gate ian hahos
ter di ga ise hasur ira nian
utuma tano tes ura hama-
man no mon.
39 Be ing iga malane um pa
di gale nes kilam no taman
iesene di ga nes tike matansi-
napa ma ra iono no waseser
tana. Io, di ga lik be di na
walar ura hasapa no mon
kaia.
40 Di ga kut rupat ira hino
talur ira haga ma di ga waak
ter at tuma na tes ma kaie
iat bileng di ga pales ira hino
ing iga palim kawase ter no
wasa nong ila kure ter no
mon. Io, di ga saret haut
no mol tano lilie tano mon
ter tano dadeh ma di ga hilo
tultul no waseser.
41 Iesene no mon ga kap
toke tike ula mamor ma
igom kis kora ma no lilie
pai gale haruat be na magile.
Kaie no murmur tana gom
tamaparok ta ira paananoh
ing iga rarapus ter tana.
42 Io, ira matana ubane
di ga harpingit be di na
ubu bing dong ing di ga
ura hinana lala ra hala
na harpadano waing pa di
nagele iaas utuma na was-
eser ma di nage hilo leh.
43 Iesene no tamat na umri
ga sip be Pol na lon ter iat,
kaie igom tigel di be waak di
ra gilgil ikin ra nudi harpin-
git. Io, iga ter ra dades na
nianga um be dong ing di ga
haruat ura niaas, be di na
huna karwas sur ma di nage
sapa tuma na waseser.
44 Ma iga hartule be di
bakut um ira mes, di na kap
leh ari subana dahe ta ira
sumsubana tano mon ura ni-
aas me ukaia. Io, hokakarek
kaie di bakut di gom a sapa
timaan tuma na waseser.

28

Pol ma ira turadi tano mon di ga sapa Malta.

1 Be ing mem gate sapa
tahut ter, mem ga nunure
leh be di ga kilam ikino
mugurlamin be Malta.
2 Ira turadi mekaia di ga
manga tahut ma mem. Di ga
halo tike eh ma di ga suat
leh mem bakut kinong iga

28:2 2 Korin 11:27

batbata ma iga maduhan no
taman.
3 Io, Pol ga kap hulun-
gan tike pok rangaranga ma
ing iga bul ie utuma tano
eh tike si ga hanasur ing a
mamahien ga kap ie ma iga
kakaret dit ter tano lumana.
4 Be ing ira turadi mekaia
tano mugurlamin di ga nes
no si ma iga tabataba ter
tano lumana, di ga tange
harbasiane ta di be, "I
nanaas be ikin ra tunana
aie a ut na ubu bing turadi.
I tutuno be paile hiruo na
tes, iesene no tador nong ila
harkurai ma ra takados pai
nale hook ie be na lon ter."
5 Iesene Pol ga samakane
leise ter no si ter tano eh ma
pai gale kap ta sasana tana.
6 Ira turadi di ga lik be
na sus no lumana ma be na
puko ter napu ma inage mat
kaie iat. Iesene ing di ga
nanahe ra lawas na pana ma
di ga nes be pata ta sasana ga
hanawat ter tana, di ga kios
ira nudi lilik ma di ga tange
be aie tike tador.
7 Ma hutate kaia iga mon
tike taman ma ra taman
ie tane Pubilius, no lilie ta
ikino mugurlamin. Iga suat
leh mem ukatika tano nuno
taman ma mem ga wasire
tana ra itul a bung ma iga
manga tahut ma mem.
8 Ma no tamane Pubilius
ga noh ter ma ra minaset.
Iga malahau ma iga sam
bala haan bileng. Io, Pol ga
lala utuma tana. Ma namur
be igate sasaring ter iga bul
ira lumana tana ma igom
halon ie.
9 Be ing ikin ra linge ga
hanawat, ira mes na ina mi-
naset tano mugurlamin di
ga hanawat ma ne Pol ga
halangalanga di.
10 Di ga harahut timaan
mem ma ra haleng na linge
ma be ing mem ga taguro
ura hinana leh ra mon, di ga
tabar mem ma ira linge mem
ga supi ter.

Pol ga hanawat Rom.

11 Io, be ing mem gate kisi
ra itul a teka kaia, mem ga
kawas leh tike mon nong
ga nahe leise ter no labur
kaia tano mugurlamin. Aie
tike mon me Aleksandaria
ma kaia tano lilie di ga takas
no malalar ta dur ira iruo
kasang na tador, Kastor ma
ne Poluk.
12 Mem ga sapa Sirakius
ma mem ga kisi ra itul a
bung kaia.
13 Io, mem ga hana
mekaia ma mem ga hanawat
Regium. Ma tano mes na
bung no dadaip metua ra
matailum ga hanawat, kaie
mem gom hanawat Putioli
tano bung menamur tana.
14 Ma ing mem ga nes leh
ari hatahinsaana naramon
tane Krais kaia di ga bala
leh mem be mem na kisi ta
liman ma iruo na bung ma
di. Io, hokakarek kaie mem
gom hana um utuma Rom.
15 Ira hatahinsaana nara-
mon tane Krais kaia di
ga ser be kanaia mem
ga hananawat, kaie ari di
ga me hanawat ter muk
tano taman no hinsana "No

28:5 Mak 16:18 **28:6** Apostolo 14:11

Katano na Kis Hulungan tane Apius." Ma ari di ga me hanawat tano taman no hinsana "Aitul a Hala na Wasire." Di ga hanawat ura kokot leh mem. Be ing Pol ga nes di, iga tanga tahut utuma hone God ma iga kap ra harharagat mekaia ho di.

16 Ma ing mem ga hanawat Rom di ga haut leh Pol be na kis sene iat tikai ma tike umri ura manmano bat ie.

Pol ga hinawase ira Iudeia utano burwana kaie igom kis ra hala na harpadano.

17 Io, ma be ing aitul a bung gate sakit, Pol ga tato hulungan ira lilie ta ira Iudeia. Ing di ga hanawat hulungan, Pol ga tange ta di hokarek: "Kaba tasigu, iou pai gale gil tike sana ter ta ira nudait matanabar na Israel be ukatika bileng ta ira tintalen ta ira hintubu dait, iesene di ga hiis kawase balik iou tuma Ierusalem ma di ga ter iou ukatika ta ira luma di ira Rom.

18 Di ga tiri murmur iou be aso tuno iat ing iou ga gil ma di ga sip be di na halangalanga ise iou kinong di ga nes leh be pata ta burwana be ni hiruo pane.

19 Ma sene be ing ira Iudeia di ga malok be da halangalanga ise iou, io, ikin ra linge ga sunang iou kaie iou gom hinat utano tamat na king sakit gar na Rom be na hadade iou. Ma iou ga gil hobi sene be iga pata nugu ta hartutung ter ta ira nugu matanabar na Israel.

20 Ma iou te sasaring ura nesnes mu ma ura nianga tikai ma mu kinong iou ga sip be mu na palai tano burwana kaie di te hiis iou ma ikin ra dades na hinhiran. Ikinong dait ira Israel dait nanahe tana ma ra balaraan, ikinong no burwana."

21 Ma di ga balu ie, "Mem pai gale kap ta pakpakat metua Iudeia ura utam. Ma pata tikenong ta ira tasi dait ira Iudeia ite me hinawas saasa utam.

22 Iesene mem sip be mem na hadade ira num lilik kinong mem nunure be ira matanabar ta ira kaba katano di tangtange hagae ikin ra mangana lotu u te lala tana."

23 Io, di ga kubus ter tike bung be di na kis tikai baling ma ne Pol. Ma a haleng sakit di ga hanawat ta ikino bung ukaia hono taman Pol ga kiskis tana. Ma tur leh ra malane tuk ter ra matarahien Pol ga palpales no kingdom tane God ma iga hininaawas bileng utana. Iga walar be na hatutuno ter Jisas ta di be aie tuno nesi. Ma iga gil hobi mekatika ta ira harkurai tane Moses ma mekatika ta ira pakpakat ta ira tangetus.

24 Pol ga petlaar be na hatutuno ter Jisas ta ari ta di ma ira nuno nianga iesene ari mes di ga malok be di na nurnur.

28:18 Apostolo 26:31 **28:19** Apostolo 25:11 **28:20** Apostolo 26:6-7 **28:22** Apostolo 24:14

25 Ira nudi lilik ga
harpaleng, di gom hargor.
Ma di ga tur leh um ra
hinana leh namur be Pol
gate ianga huat ter ma ikin
ra nianga. Iga tange be, “No
Halhaaliena Tanuo ga tange
no tutuno ta ira hintubu
mu ing iga tange mekatika
ra hone Aisaia no tangetus
horek:
26 ‘Hana tupas kakarek ra
matanabar ma nu
tange,
“Mu na hadade, sene pa mu
nale hadade kilam.
Mu na nesnes, sene pa mu
nale nes kilam.”
27 Na ngan hobi kinong
i dades ira tinga di
kakarek ra matan-
abar.
Di malok be di na hadado,
ma di malok be di na nes.
Di nahula nes kilam ma ira
mata di,
ma di nahula hadade kilam
ma ira talinga di,
ma di nahula nunure kilam
ta ira tinga di,
ma di nage tahurus ma nige
halon di.’
28 “Io kaie, iou sip mu be
mu na nunure be God te tule
ikin ra nuno haralon ukatika
ta di ing pata be a Iudeia di,
ma di, di na hadade kilam
ie!”
29 *
30 Ma haruat ma a iruo
kudulena tinohon Pol ga
kis kaia tano ngasiana ga
kukule leh ie. Iga susuat leh
di bakut ing di ga hananawat
ura nesnes ie.
31 Ma iga harpir utano
kingdom tane God ma iga
hausur utano Watong Jisas
Krais. Iga gilgil hobi ma ra
balamasa ma pata tikenong
ga hakahe ie.

* **28:29** Ari tuarena pakpakat di bul halala buturkus 29 i tange horek: *Be ing igate tange leise ter kakarek, ira Iudeia di ga hana ma di ga manga hargor hana nalamin ta di.*

No Pakpakat tane Pol tupas ira ROM

Tano nuno aitul a hinana Pol ga hana utusu tano katano Gris ma iga pakat ikin ra pakpakat tupas ira Kristian tusu Rom (nes Apostolo 20:2-3). No taman Rom aie no tamat na taman tano ula hanuo bakut ta ikino pana bung ma ne Pol ga sip be na hana utusu ho di ura harahut di (nes Rom 1:11-15). Iesene iga ura hinana baak utusu Ierusalem waing inage ter ira hartabar ter ta ira Kristian kaia (15:25-28). Io kaie, igom tule ikin ra pakpakat tupas ira Kristian tusu Rom be di na nunure be na hana basie kaia ho di ing na hana utusu Spen (15:23-24). Pol pai gale nes baak ira Kristian kaia Rom, kaie igom sip bileng be na hinawase timaan di tano haralon tane God. Haleng ira Kristian kaia Rom pa dile Iudeia, ma sene a mon Iudeia nalamin ta di bileng. Ma ne Pol ga sip be na hinawas palai be no kunubus tane God ter ta ira Iudeia pai gale puko. Pata. God a takadoswana ie ma ite gil haruatne no nuno kunubus. **Ma ne God te hamanis be i takados hobi ing i kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing i nurnur tane Krais (1:16-17).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Ma be God na kure be tikenong i takados, io, na halon ie. Pol ga hinawas be ira turadi bakut, ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia bileng, di ira ut na sana (1:18-3-20) ma pa dile tale tutuno iat ura murmur ira harkurai tane God waing God nage kure be di takados ra matmataan tana. Pata. Iesene be tikenong na nurnur sene mon tane Jisas Krais, io, God na marse bia ie ma ina kure be i takados kinong Krais te kap leise ira nudait sana tintalen (3:21-26). Ma be God na halon dait hobi i hamanis be i takados bileng ma ite gil haruatne no nuno kunubus ing iga tange be na ter no haralon (3:21, 26). Ma sene pata tikenong paile tale be na mur ira bilai na tintalen ta ira harkurai tane Moses ura kapkap ikin ra haralon. Pata. Na nurnur sene mon tane Krais hoke Abraham bileng ga nurnur tane God (3:27-4:25). Io kaie, be God te kure be dait takados naramon tane Krais, pai nale ngalngaluan ma dait. Pata. A malum na kis ta dait ma ne God kinong Krais te hamaram dait ira ut na sana tikai ma ne God (5:1-11). Ma a tutuno be dait bakut ga kis ra minat kinong dait bakut ira ut na sana iesene no hartabar bia tane God i manga tamat sakit ta ira nudait sana tintalen, kaie God ge ter no nilon hathatikai ta dait (5:12-21). Ma be God te halangalanga leise dait sukun no dades ta ira sana tintalen i tahut be pa dait nale tultule baling ta ira sasana iesene dait na tultule tane Krais ma ira tintalen takados (6:1-23). Ma a tutuno be ira turadi di

ura gilgil ra sasana (7:7-25) iesene dait paile kis ra hena ira harkurai baling (7:1-6). Pata. Dait langalanga um ma dait lon ma no dades tano Halhaaliena Tanuo (8:1-39). Ma urah be ira Iudeia pa dile kap no haralon? Pata be no burwana be no kunubus tane God te puko. Pata. Iesene kinong pa dile nurnur (9:1-11:36). Io, ma be God te kure be dait takados i tahut be dait na mur ira takadoswana tintalen (12:1-15:13).

1 Aiou Pol, tike ut na tinaram tano pinapalim Jisas Krais i ter ie tagu. Ma ne God gate tato leh iou be iou tike apostolo ma iga bul hasisingen iou ura harpir tano tahut na hininaawas tana.
2 Ma ikinong no tahut na hininaawas nong God ga kukubus ter utana menalalie ruma naramon ta ira halhaaliena pakpakat ta ira tangetus.
3 Ma ikin ra tahut na hininaawas i iangianga utano Natine. Ma tano ninanaas be iga hanawat turadi, a bulumenamur ie tane Dawit.
4 Iesene tano ninanaas tano nuno kinkinis tano Halhaaliena Tanuo, God ga bul um ie be aie no dades na Natine God ing God ga hatut ie sukun no minat. Ma aie um, ne Jisas Krais no nudait Watong.
5 Ma tano nugu kinkinis naramon tane Krais, God ga tabar bia iou ma no nuno harmarsai be iou nige tike apostolo. Iga tabar iou hobi waing nige lamus di ing pa dile Iudeia be di na taram ie hokakarek, be di na nurnur tana, waing da manga hatamat no hinsana.
6 Mu nalamin bileng ta di. Ma mu bileng, God te tato leh mu be mu gar tane Jisas Krais.
7 Io, ma iou pakpakat tupas mu ira matanabar rusu Rom, mu ing God i manga sip mu ma ite tato leh mu be mu ira nuno gamgamatien na matanabar tus. A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no nudait Mama ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga manga sip be na harpir tusu Rom bileng.

8 Io, ma no luaina linge be tano nudait kinkinis naramon tane Jisas Krais iou tanga tahut tupas God uta mu bakut kinong no numu nurnur di gate hininaawas utana tano ula hanuo bakut.
9 Ma metuma naramon tutuno iat tagu iou la paapalim tane God ing iou harpir ma no tahut na hininaawas utano Natine. Ma ne God aie nong i tale be na hinawas palai ta ikino linge i nunure be i tutuno, ma i horek, be iou paile sangeh ura kilkilam mu naramon ta ira nugu sinsaring ta ira pana bung bakut.
10 Iou la saasaring be iou nige petlaar be ni hana tupas mu ing be no Watong na sip hobi. Iga lawas na pana

1:1 Apostolo 9:15 **1:2** Rom 16:25-26 **1:5** Apostolo 26:16-18; Galesia 2:7-9
1:7 Nam 6:25-26 **1:10** Apostolo 19:21; Rom 15:23

bung sakit iou ga sip hobi
ma iou paile palai be na
ngan um hohaam kakarek,
iesene iou saasaring hait be
na ngan hobi.
11 Iou manga sip be ni me
nes mu waing nige tabar mu
ma ira mangana hartabar
ing i haruat ura harahut ira
tanua mu waing mu nage tur
dades.
12 Ma ing iou tangtange, i
horek. Iou sip be iou ma
mu, dait na harbalaraan har-
basie ta dait ma ta ira nudait
nurnur.
13 Bar hinsaagu tane Krais,
iou sip be mu na palai be iou
ga pingit ra haleng na pana
be ni me nes mu, iesene
a mon tur harbat tuk ter
katiak. Ma iou ga pingpin-
git hobi waing nige kap ra
puspusno me nalamin ta mu
hoke iou te kap ra puspusno
me nalamin ta di ira mes ing
pa dile Iudeia bileng.
14 No nugu binalaan iat be
ni hana tupas dong ing di
te manga lala ta ira tintalen
ma ira mangana lilik ta di
ira Grik. Ma hobi bileng ta
di ing pa dile mur kike ra
tintalen. No nugu binalaan
ie bileng be ni hana ter ta
ira ut na minanes ma di
ing pa dile kap ra tamat na
harausur.
15 Ma ikinong no burwana
be iou manga kanan be ni
harpir ma no tahut na hini-
naawas ter bileng ta mu kaia
Rom.

No tahut na hininaawas i hapuasne be ira tintalen tane God i takados ma be God na kure be tike ut na nurnur i takados bileng.

16 Iou paile hirhir utano
tahut na hininaawas kinong
no dades tane God i kis ter
tana ura haalon di bakut ing
di nurnur. Ira Iudeia di ga
lie ma namur um i halon di
ing pa dile Iudeia.
17 Ma ikinong i tutuno
kinong no tahut na hini-
naawas i hapuasne be God
i takados ma ina kure be
tikenong bileng na takados.
Ma ne God na kure be
tikenong na takados tano
tintalen na nurnur sene
mon. Hoke no nianga
tane God i tange be, *"No takadoswana turadi na lon tano nuno nurnur."* *

God i hapuasne no nuno ngalngaluan ter ta di ira ut na sana, dong ing di nunure ter ie ma di malok leise ie.

18 I palai be na ngan hobi
kinong no ngalngaluan tane
God i hanawat puasa me-
tuma ra mawe ma i kis ter
ta ira sana tintalen ma ira
tintalen na tur talur God ing
ira turadi di gil, dong ing di
ma ira nudi sasana, di sie ira
linge i tutuno tane God.

1:13 Apostolo 19:21 **1:16** Mak 8:38; 1 Korin 1:18-24; Apostolo 13:46 **1:17** Rom 3:21-22; Hab 2:4 * **1:17** I tale bileng be da pukusane ikin ra buturkus horek: *Ma ikinong i tutuno kinong no tahut na hininaawas i hapuasne be God i takados ma ina kure be tikenong bileng na takados. Kinong urah, God i gil haruatne ira nuno nianga, ma ina kure di hobi ing di nurnur. Hoke no nianga tane God i tange be, "No taktakadoswana turadi na lon tano nuno nurnur."* **1:19** Apostolo 14:15-17; 17:24-28

19 I palai be di la gilgil
hobi kinong ira linge i tale be
di na nunure utane God, di
palai ine. Kinong urah, God
te hapalaine di ine.
20 Ma di palai ine kinong
tur leh tano hakhakisi tano
ula hanuo di te manga palai
ta ira nuno tintalen ing paile
tale be tikenong na nes, be a
nuno mon dades ing pai nale
pataam, ma be God at ie. Ma
di palai utana hobi kinong di
te nes um ira linge ing ite
hakisi. Io kaie, pa dile tale
be di na ianga bat ira nudi
sana tintalen.
21 Hokakarek, a tutuno di
ga nunure God iesene pa
di gale pirlet ie be God ie
ma pa di gale tanga tahut
tana. Pata. Ira nudi lilik ga
hanawat linge bia ma di ga
ngan hora ngulo kinong ira
nudi lon i kadado.
22 A tutuno di ga tange be
di ira ut na minanes iesene
di ga hanawat hora ngulo.
23 Di ga malok be di na
lotu tupas no tamat na God
nong paile tale be na mat.
Di ga kios no nudi lotu, di
gom lotu tupas ira palimpuo
ing di ga gil hoke ra turadi i
tale be di na mat, di gom lotu
tupas ira mon bileng, ma ira
wawaguei, ma ira mangana
linge i kaskase.
24 Ikinong no burwana be
God ga waak leise um dong
be di na gilgil ira bilingana
tintalen haruat ma ira nudi
sinisip metuma naramon tu-
tuno iat ta di, kaie di gom
murmur ira hirhiruana tin-
talen ta ira palatamai di.
25 Ma ne God ga gil hobi
kinong di ga malok leise
ira tutuno ing ite hapuasne
utana ma di ga mur balik
no hinarakale ura lotu tupas
ma ura bulbul hasur di ta ira
linge God ga hakisi, ma pata
be God, aie nong da let ie
hathatikai. A tutuno sakit.
26 Io kaie, God ga waak
leise um di be di na mur-
mur ira hirhiruana sana sin-
isip. Hokakarek, ira haine
di ga malok leise no tintalen
haruat ta ing God ga hakisi
ter di hobi ma di ga mur
balik tike mes.
27 Ma i haruat bileng hobi
ta ira tunana. Di ga malok
leise no nudi kinkinis tikai
ma ira haine haruat ma ing
God ga hakisi ter di hobi,
ma iga manga mamahien ira
nudi sana sinisip harbasie ta
di. Ira tunana di ga mur
ira hirhiruana tintalen har-
basiane ta di iat ma di ga
hatur kawase no harpadano
haruat iat ma ing di ga hana
saasa ter ine.
28 Ma pa di gale lik be
a tamat na linge be di na
nunure God be nesi ie, kaie
God gom waak leise di be di
na mur sene mon ira nudi
lilik na ba ura gilgil kike ra
tintalen ing di tale be pa di
gorle gil.
29-30 Di te hung um ma ira
mangana tintalen ing paile
takados, ira sana, no tin-
talen na nes kalak linge,
ma ira bilingana tintalen.

1:20 Jop 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Epesas 4:17-18 **1:22** Jer 10:14; 1 Korin 1:20
1:23 Lo 4:15-19; Sam 106:20 **1:27** WkP 18:22; 20:13; 1 Korin 6:9

Di hung ma no tintalen na
harubu bingibing ma ra bala
ngungut bileng, no tintalen
na harhuli, no sinisip ura
hagae ira mes, ma no tin-
talen na sipsip ira kinkinis
gar na mes. Di pines hagae
ma di tange hagae ira mes.
Di malentakuane God ma di
ira dades na ul pat. Di nes
hanapu ira mes ma di ira
ut na latlaat. Di lik leh ari
mangana sigar sasana ura
gilgil. Di ul ba ta ira etna di
ma ira tama di.
31 Pa dile palai tutuno iat
ta ira bilbilai. Pa dile gil
haruatne ing di tange. Pa
dile sip iat ira hinsaa di ma
pa dile marse ira turadi.
32 A tutuno, di manga
nunure ter no takados na
harkurai tane God ing i
tange be dong ing di gil
kakarek ra linge, i takados
be di na mat. Iesene di
gilgil haitne balik kakarek
ra tintalen iat. Ma pata be
ikinong sene mon. Pata. Di
manga haut leh bileng dong
ing di la gilgil hobi.

2

*Pata tikenong pai nale
tale be na hilo pas no ula
harkurai tane God, ma no
nuno harkurai i takados.*

1 Io kaie, augo nong u kure
hagae tike mes, paile tale be
nu ianga bat ta ira num sana
tintalen kinong ira linge u te
kure hagae tikenong ine, io,
u kure hagae habaling ugo.
Kinong urah, augo nong u
harkurai hobi, u la gilgil
bileng kakarek ra mangana
tintalen iat.
2 Ma dait nunure be ing
God i kure hagae dong ing di
gil kakarek ra mangana tin-
talen, no nuno ula harkurai
i takados.
3 Augo tike turadi mon
nong u kure hagae di ma
u gil balik kakarek ra man-
gana linge iat, u lik be i
tale ugo be nu hilo pas no
harkurai tane God?
4 Hohaam, u lik hanapu
no nuno gingilaan ura gilgil
ra tamat na bilbilai utam,
ma be i manga bala malum
tupas ugo ma be i halis
ura kurkure ugo? Hohaam,
paule nes kilam ter be no
harmarsai tane God i lamus
ugo ura lilik pukus?
5 U manga ul ba ma u
malok be nu lilik pukus,
kaie uge bulbul tagure ra
ngalngaluan ing na hana tu-
pas ugo tano bung na ngal-
ngaluan tane God ing no
nuno takadoswana harkurai
na hanawat puasa.
6 Aie nong *"na balu
pukus ira turadi bakut
haruat ma ira nudi mangana
gingilaan."*
7 Ari, di la gilgil haitne ira
tahut na tintalen. Ma be ing
di gilgil hobi i palai be di
sisilih tano ngas ura kapkap
ra minamar ma ra bilai na
hinsang ma no kinkinis ing
pata ta minat tana. God na
balu pukus di ma no nilon
hathatikai.

2:1 Matiu 7:1-2; Jon 8:7 **2:4** Epesas 1:7; 2 Pita 3:15 **2:6** Sam 62:12; Snd 24:12; Matiu 16:27; 2 Korin 5:10 **2:8** 2 Tesalonaika 1:8

8 Ira mes, di nes kalak ira
linge ura hatamat iat di. Di
malok ise no tutuno ma di
mur ira tintalen ing paile
takados. God na balu pukus
um di ma ra tamat na ngal-
ngaluan.
9 A mon harangunngutaan
ma ra tamat na tirih na hana
tupas ira turadi bakut ing di
gil ira sasana. Na ngan ter
hobi ta di ing pa dile Iudeia
ma sene be tutuno sakit ta di
ira Iudeia.
10 Iesene a mon minamar
ma ra tamat na kinkinis ma
ra malum na hana tupas ira
turadi bakut ing di gil ra
tahut. Na ngan hobi ter ta di
ing pa dile Iudeia ma sene be
tutuno sakit ta ira Iudeia.
11 Ma ina ngan um hobi
kinong God pai lale tutur
sene ma tikenong ma ina
hagae bia tike mes.
12 Hokakarek, di bakut ing
pa dile hatur kawase ira
harkurai tane Moses ma di
gil ra sasana, io, di na hiruo.
Ing be pa dile hatur kawase
kike ra harkurai, di na hiruo
iat bileng. Ma di bakut um
ing di te hatur kawase ira
harkurai tane Moses ma di
gil ra sasana, io, kike ra
harkurai na kure hagae di.
13 Ikin i tutuno kinong di
um ing di hadade te mon
ira harkurai tane Moses, God
pai nale kure be di takados
ra matmataan tana. Pata.
Dong ing di mur ira harku-
rai, di kaie ing God na kure
be di takados.
14 Ikin i tutuno kinong di
ing pa dile Iudeia pa dile
hatur kawase ira harkurai
tane Moses iesene ing di gil
haruatne kike ra harkurai
ma ira gingilaan i hanawat
metuma naramon ta ira nudi
nilon, io, di bul hawat ira
nudi harkurai tus. Ma pata
ta linge be pa dile hatur
kawase ira harkurai tane
Moses.
15 Di hamanis be a tutuno
be ira hartule ing ira harku-
rai tane Moses i tange be da
gil, kike ra hartule i kis ter
naramon ta di hoke be di te
pakat ter naramon ta ira kati
di. I ngan hobi ing ira nudi
lilik i hinawas palai ta ira
mangana tintalen so di gil.
Ari pana ira nudi lilik i tange
hapalaine be di sana, ma ari
pana be di gil ra bilai.
16 Ma ina ngan hobi horek
ta ikinong ra bung ing God
na kure ira lilik kumaan
gar na turadi haruat ma
no tahut na hininaawas iou
harpir ma ie. Ma ite ter
um ikin ra pinapalim na gil
harkurai ter tano lumane
Jisas Krais.

*Ira Iudeia di sasa but-
but bia di hatur kawase ira
harkurai tane Moses, iesene
di lake um kike ra harkurai.*

17 Ma augo bileng, hohaam
tam? U tange be a Iudeia
ugo. U te so ter no num
nurnur ta ira harkurai tane
Moses ma u la sasa butbut
ma no num harnunurai ma
ne God.
18 Ira harkurai tane Moses
te hausur ugo, kaie uge palai
ter ta ing God i sip be nu gil
ma ina tale ugo be nu nes
kilam ira linge ing i manga
bilai.

2:14 Apostolo 10:35

19 U nunure tutuno iat be
u sel timaan ira pulo ma be
a lulungo ugo ter ta dong ing
di kis ra kadado.
20 U manga palai bileng be
a ut na haratakados ugo ter
ta di ing pa dile nunure no
bilai ma no sasana, ma be
a tena harausur ugo ter ta
di ing paile matuko ira nudi
lilik. Ma u lilik hobi kinong
u hatur kawase ira harkurai
tane Moses, ma kakarek ra
harkurai ing i hapuasne no
tutuno ma ira minanes.
21 Ma augo um, u hausur
ira mes. Ura biha paule
hausur habaling ugo? U la
harpir be tikenong pai nale
kukuman, iesene hohaam,
augo, paule kukuman?
22 U la tangtange be
tikenong pai nale noh
tikai ma tikenong pata be
no nuno, iesene hohaam,
augo, paule gil hobi? U la
manga malmalentakuane
ira palimpuo, iesene ho-
haam, augo, paule kuman
ira palimpuo ta ira nudi hala
na lotu?
23 U la sasa butbut be u
hatur kawase ira harkurai
tane Moses. Iesene hohaam,
augo, paule kap ter ra hirhir
tane God ing u lake kike ra
harkurai?
24 I palai be ikin i tutuno
kinong i ngan hoke no ni-
anga tane God di ga pakat
ie i tange be, *"Di ing pa dile
Iudeia di tange hagae God, i
burwana ta mu ira Iudeia."*

*No turadi nong gar tane
God tutuno, aie nong no
Tanuo i gil ie.*
25 Io, i tutuno be no tin-
talen na kut palatamainari
na harahut ugo ing be u
taram ira harkurai tane
Moses. Iesene be nu lake
kike ra harkurai i hoke be pa
di gale kut no palatamaim.
26 Ing be di ing pa di gale
kut ira palatamai di, di mur
ira hartule ta kike ra harku-
rai, a tutuno sakit be God na
nes kilam di hoke be di te kut
ira palatamai di.
27 Ma augo, u te hatur
kawase leh ira harkurai di
ga pakat hasur ma no tin-
talen na kut palatamainari.
Iesene, ing be tikenong pa
di gale kut no palatamaine
tutuno, ing be i mur kike ra
harkurai, io, na kure hagae
balik ugo be a ut na laka
harkurai ugo.
28 Io kaie, no turadi paile
Iudeia tutuno tano winawas
na huntunana mon. Ma be
di kut no palatamaine tu-
tuno no turadi, ikinong paile
hakilang um be gar tane God
ie.
29 Pata. No turadi nong
i Iudeia tutuno, aie nong a
Iudeia ie metuma naramon
tuno tana. Ma no tintalen
na kut palatamainari nong
i hakilang be tikenong gar
tane God ie, io, ikino haki-
lang i hanawat tutuno me-
tuma tano katna. No Hal-
haaliena Tanuo i gil ie, ma
paile hanawat ta ira harku-
rai tane Moses di ga pakat
hasur. Ma ikinong ra man-
gana turadi pai nale kap no
nuno pirpirlet mekaia ta ira

2:20 2 Timoti 3:5 **2:21** Matiu 23:3-4 **2:24** Ais 52:5 **2:26** Galesia 5:6
2:29 Lo 30:6; Kolose 2:11

matanabar. Pata. Na kap ie
metuma hone God.

3

Dait gil ra sasana iesene God i gil ra tutuno ma ira nuno kunubus pai nale kikios. Io kaie, no nuno harkurai i takados.

1 Ing be ikinong i tutuno, aso nong i hatahutne
tikenong be a Iudeia ie? Ma
no tintalen na kut palata-
mainari na harahut ie ho-
haam?
2 Ai! A tamat na
harharahut ite tupas ugo be
a Iudeia ugo. Ma no luaina
linge i horek, be God ga ter
ira nuno nianga ter ta di
ira Iudeia be di nage mur
haruatne.
3 Na ngan hohaam ing be
ari ta di pai gale nurnur?
Hohaam, ira nudi tabuna
nurnur i tale be na gil pales
ira kunubus tane God kaie
God pai nagele gil haruatne
ing iga tange?
4 Pata tutuno iat! Iesene
a linge bia ing be i hanawat
palai be ira turadi bakut di
ira ut na harakale. Dait
manga nes kilam ter be God
la gilgil haruatne ing i tange.
I hoke no nianga tane God di
ga pakat ie i tange be,
"Na hanawat puasa be u
takados ta ira num ni-
anga,
ma be nu tur ra hartung nu
hamanis be ikino har-
tutung paile kata ter
ugo."
5 Iesene be ira nudait sana
tintalen i manga hamanis
hapalaine be God i taka-
dos, io, dait na tange ho-
haam? Hohaam, i nanaas
be God paile takados ing i
ngalngaluan ma dait ma i
hapadano dait? (Maris! Ing
iou ianga hobi iou mur no
mangana hargor gar na tu-
radi mon.)
6 Pata tutuno iat! Ing be
God pai gorle takados, na
tale hohaam be na kure no
ula hanuo?
7 Ma sene be tikenong na
tange dak be, "Di hapupuo
ira takados na tintalen tane
God ma ira nugu tintalen ing
i tamapas leh tano tutuno.
Ura biha God i nes kilam
baak iou be iou tike ut na
sana ma i kure hagae iou
ing be ira nugu sana tintalen
i manga hamanis hapalaine
be God i kis tano tutuno,
kaie i hatamat no minamar
tana?"
8 I ngan ter um hohaam
be pa dale tange be, "Kaia,
dait na gil ira sasana, kaie
no tahut nage hanawat"? A
tutuno, ari di te tange hagae
iou ing di tange be iou ianga
hobi. Di te sip leh iat ikinong
ra harpadano ing na hana
tupas di.

Pata tikenong tutuno iat paile takados ra matmataan tane God.

9 Io, da tange um hohaam?
Hohaam, dait ira Iudeia, dait
te kap ra kinkinis i tahut ta
di ing pa dile Iudeia? Paile
ngan hobi tutuno iat. Kinong
iou te hamanis ter be ira
Iudeia ma di ira mes bileng,

3:4 Sam 51:4 **3:9** Rom 1:18—2:24; 3:23

di bakut, di kis ra hena no
dades ta ira sana tintalen.
10 I hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be,
"Pata tikenong paile taka-
dos. Pata tutuno iat
tikenong.
11 Pata tikenong paile palai
ta ira tutuno tane God,
ma pata tikenong i sisilih
utane God.
12 Di bakut di te siel wiis leh,
Di bakut, di te linge bia ter
tane God.
Pata tikenong paile gil no
tahut.
Pata tutuno iat tikenong.
13 Ira nudi nianga i mapus
hoke tike midi di kitet
ter ie.
Ira karame di i harhuli.
Ira palabulu di i male
haruat ma no talbore
i harkaret.
14 Ira ho di i hung ma ra
harangungut ma ra ni-
anga na harhuli.
15 Di habir mon ura harubu
bingibing.
16 Ma ta ira nudi hinana di
hatawat sene mon no
haragawai ma ra tirih.
17 Pa dile nunure ura bulbul
no malum.
18 No bunurut ma no urur
tupas God i panim ta
di."
19 Ma dait nunure ter be
aso ira harkurai tane God
i tange, i tange hobi ter
ta dong ing di kis ra hena
kike ra harkurai. Urah,
waing pata tikenong pai nale
tale be na ianga bat ira
nuno sasana, ma be in-
age hanawat palai tano mat-
mataan tane God be no ula
hanuo bakut ite lake ira
harkurai.
20 Ma i palai um be ikin i
tutuno kinong God pai nale
kure be tikenong i taka-
dos ra matmataan tana be i
gilgil haruatne ira harkurai
mon. Pata. Kinong ira nuno
harkurai iat i hapalaine be
dait gil ra sasana.

God i kure be tikenong i takados kinong i nurnur, ma pata be ta ira nuno gingilaan haruat ta ira harkurai tane Moses.

21 Iesene ma kakarek um
God te hamanis be a taka-
doswana ie ma be ina kure
bileng be tikenong i takados.
Ma paile tahuat tano tintalen
na mur harkurai tane Moses.
Ma kike ra harkurai ma ira
nianga ta ira tangetus i hi-
nawas palai bileng uta ikin
ra linge.
22 Tano nudi nurnur tane
Jisas Krais, God i kure be di
takados. Ma i kure hobi ta di
bakut ing di nurnur kinong
di bakut di haruat sene mon.
23 Ma di haruat kinong di
bakut di te gil ra sasana ma
di te puko talur leh no kink-
inis haruat ma ira minamar
tane God.
24 Iesene di bakut, God
i kure be di takados tano
nuno harmarsai. A hartabar
bia mon ikino linge i gil ter
ta di. Ma iga tale be na gil
hobi kinong Jisas Krais ga
kul halangalanga di.

3:10 Sam 14:1-3; 53:1-3 **3:13** Sam 5:9; 140:3 **3:14** Sam 10:7 **3:15** Ais 59:7-8 **3:18** Sam 36:1 **3:20** Sam 143:2; Rom 7:7; Galesia 2:16 **3:22** Galesia 2:16 **3:24** Rom 5:1

25 Ma ne God ga ter
hawat ie hoke tike hartabar
ura hangoingoi no nuno
ngalngaluan. Ma ikin ra
hartabar i papalim hobi ta
dong ing di nurnur tano
dena. Nalalie God ga hook
baak ira sana tintalen di ga
gil, kaie igom ter hawat ikin
ra mangana hartabar ura
hamanis be i takados.
26 Iga gil hobi ura hamanis
ta ikin ra pana bung kakarek
be a takadoswana ie waing
inage tale ie be aie iat na
takados ma be aie baling iat
bileng nong na kure be di
takados ing di nurnur tane
Jisas Krais.

27 Io kaie, i tale be da
latlaat? Pata. Ma aso
no burwana? Hohaam, ira
nudait gingilaan i haruat ta
ira harkurai? Pata. Iesene
kinong dait nurnur.

28 Ma i tale be da tange
hobi kinong dait nes kilam
be God i kure be tikenong i
takados kinong i nurnur, ma
pata be i mur ira harkurai
tane Moses.
29-30 Be pai gorle ngan hobi
igor nanaas be God aie a
God gar na Iudeia sene mon.
Ikinong i tutuno? Hohaam,
paile God ie gar ta di ira
mes bileng? Maso! A
God gar nudi ira mes bileng
kinong tike kapawena God
sene mon kanaia. Ma aie
nong na kure be dong ing di
ga kut ira palatamai di, be
di takados kinong di nurnur.
Ma aie bileng nong na kure
be di ing pa di gale kut ira
palatamai di, be di takados
bileng ta ikino mangana ka-
pawena nurnur sene mon.

31 Io kaie, ing be dait mur
no tintalen na nurnur, i
nanaas ter be dait te lilik
be ira harkurai tane Moses
a linge bia? Pata tutuno
iat! Dait bul haut kike ra
harkurai.

4

*Ma hobi bileng tane Abra-
ham, God ga kure be i taka-
dos ra matmataan tana ki-
nong iga nurnur.*

1 Io, ma dait na tange um
hohaam utane Abraham no
hintubu dait ing a turadi
ie hoke dait? Iga namiane
tutuno hohaam uta kakarek
ra linge?

2 Ing be i tutuno be God ga
kure be Abraham i takados
kinong i bilai ira nuno gingi-
laan, io, a mon burwana be
Abraham na latlaat. Iesene
God pai gale nes ie hobi.

3 Kinong urah, ira nianga
tane God di ga pakat i tange
horek: *"Abraham ga nurnur
tane God ma ne God ga was
leh no nuno nurnur be Abra-
ham i takados ra matmataan
tana."*

4 Io, ma be tikenong i
papalim, pa dale was leh
no nuno kunkulaan be a
hartabar bia ie. Pata. Di
nes kilam ie be a puspusno
haruat ma ira nuno pina-
palim.

5 Iesene hohaam tano
turadi nong paile papalim
haruat ma ira harkurai ma
sene i nurnur tane God nong

3:29-30 Rom 10:12 **3:29-30** Lo 6:4; Galesia 3:20 **3:31** Matiu 5:17 **4:3** Stt 15:6; Galesia 3:6

ila kurkure be ira ut na
sana di takados? Io, God
na was leh no nuno nurnur
be ikino turadi i takados ra
matmataan tana.
6 Ma ne Dawit ga tange
bileng ikin ra linge ing
iga iangianga utano hari-
dan i hana tupas no turadi
nong paile mur ira gingilaan
haruat ma ira harkurai tane
Moses iesene God i was leh
ie be i takados. Iga tange
horek:
7 "No haridan na kis ta di
ing ira nudi tintalen
na laka harkurai God
te lik luban leise,
ma ira nudi sasana ite kaser
bat.
8 No haridan na kis tano
turadi nong ira nuno
sasana no Watong pai
nale was leh ukaia
tana be na tur ra
harkurai."
9 Hohaam um, dong ing di
ga kut ira palatamai di, di
sene mon di te hatur kawase
ikin ra haridan, ma pata be
di ing pa di gale kut ira
palatamai di? Ma dait te
tange be God ga was leh
no nurnur tane Abraham be
Abraham i takados ra mat-
mataan tana.
10 Hunangesa God ga was
halala leh ie hobi? Menalalie
be menamur tano bung di ga
kut no palatamaine? Pata be
namur. Iesene, menalalie.
11 Iga kap ikino hakilang
na kut palatamainari hoke
tike binaro di bare bat be
God te kure be i takados
tano nuno nurnur tano pana
bung iat baak ing pa di gale
kut no palatamaine. Io kaie,
no hintubu di aie ta di ing
pa di gale kut ira palatamai
di ma sene di nurnur ma
ne God i was leh di be di
takados ra matmataan tana.
12 Ma no hintubu di bileng
aie ta dong ing di ga kut
ira palatamai di iesene pata
be ta ikin sene mon. Pata.
No hintubu di aie ta dong
ing di la murmur bileng ira
pares na kakine no tintalen
na nurnur tane Abraham,
ikino nurnur nong Abraham
ga hatur kawase ie ing pa
di gale kut baak no palata-
maine.
13 Io, ma pata be tano
gingilaan na mur harkurai
be God ga kukubus ter tane
Abraham ma ira nuno bu-
lumenamur be Abraham na
rumahal leh tano ula hanuo.
Pata. Iga kukubus ter hobi
kinong God ga kilam Abra-
ham be i takados ra mat-
mataan tana kinong iga nur-
nur.
14 Ma hobi bileng, ing
be dong ing di lon mur
ira harkurai di gor rumahal
hobi, io, igor hamanis be no
tintalen na nurnur a linge
bia ma no kunubus i pata
puspusno.
15 Kinong urah, ira harku-
rai tane Moses i hatawat
no ngalngaluan tane God.
Iesene ing be pata ta harku-
rai kanaia, pata bileng ta
tintalen na laka harkurai.
16 Io kaie, dait kap no
kunubus ta ira nudait nur-
nur waing no kunubus nage
hartabar be mekaia tano

4:7 Sam 32:1-2 **4:11** Stt 17:10-11 **4:13** Stt 17:4-6; 22:17-18; Galesia 3:29
4:14 Galesia 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 **4:16** Galesia 3:7

harmarsai. I hanawat tano
harmarsai waing inage hana
tupas tutuno iat ira bulume-
namur bakut tane Abraham
ma pata tike linge pai nale
tale be na tur bat ie. Pai
nale hana tupas sene mon
dong ing di hatur kawase ira
harkurai tane Moses, iesene
na hana tupas bileng dong
ing di mur no mangana nur-
nur tane Abraham. Aie no
hintubu dait bakut.
17 I hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange
be, *"Iou gate bul ugo be
no hintubu di ira haleng na
huntunana."* God nong
Abraham ga nurnur tana ga
nes kilam ie be no hintubu
dait ie. Aie no God nong i ter
nilon ta ira minat ma i tange
ta ira linge ing kanaia baak
be na hanawat um.
18 Iga nanaas ter tane
Abraham be no kunubus
tane God pai nale hanawat
tutuno, kaie pata ta bur-
wana be tikenong na so no
nuno lilik ma ina nanahe
tana. Iesene Abraham ba-
lik ga so no nuno lilik hobi
ma igom nurnur. Io kaie,
Abraham gom no hintubu
di ira haleng na huntunana
hoke God gate tange tana
be, *"Ira num bulumenamur
bileng hobi."*
19 Abraham ga nes kilam
be no palatamaine ite manga
malur um kinong igate
haruat um ma tike maar ira
nuno tinohon. Iga nes kilam
Sara hobi bileng be ira nuno
pana bung na kinakaho gate
pataam um. Iesene no nuno
nurnur pai gale puko ta
dahine.
20-21 Abraham ga nes kilam
habaling dur hobi iesene ing
be iga lilik tano kunubus
pai gale hana sukun no
nuno nurnur, kaie pai gomle
iruo ira nuno lilik utano
kunubus. Pata. God ga
hadades no nuno nurnur ing
Abraham ga pirlet ie ma
igom kanam bakut leh be
God na petlaar be na gil
haruat ta ing igate kukubus
ter hobi.
22 Ma ikinong no burwana
be *"God ga was leh no nur-
nur tane Abraham be Abra-
ham i takados ra matmataan
tana."*
23 Ma ikin ra nianga, *"God
ga was leh ie hobi,"* pa
di gale pakat ie utana sene
mon. Pata.
24 Di ga pakat ie uta dait
bileng ing God na was leh
dait be dait takados ra mat-
mataan tana. God na gil
hobi ta dait ing dait nurnur
tana, aie nong iga hatut Jisas
no nudait Watong sukun ra
minat.
25 Aie nong God ga ter
ise ie be na mat uta ira
nudait sasana ma aie bileng
nong God ga hatut pukus ie
utano nuno gingilaan na bul
harkurai be dait takados ra
matmataan tana.

5

*A malum i kis ta dait ma
ne God kinong no Natine te
hamaram dait tikai ma ne
God ing dait baak ira ut na
sana.*

4:17 Stt 17:5 **4:18** Stt 15:5 **4:19** Stt 17:17 **4:22** Stt 15:6 **4:25** Ais 53:4-5

1 Io kaie, a malum i kis
um ta dait ma ne God tano
nudait kinkinis naramon
tano nudait Watong Jisas
Krais kinong tano nudait
nurnur God te kure be dait
takados ra matmataan tana.
2 Ma metuma naramon
tane Krais dait te lala ta
ikin ra kinkinis God te tabar
bia dait ma ie ma no nuno
harmarsai. Ma ne Krais te
gil hobi kinong dait te nur-
nur tana. Dait la tur ter
hobi ta ikin ra kinkinis na
harmarsai ma dait laro ma
ra gungunuama kinong dait
kis nanahe ma ra nurnur
be dait na hatur kawase ira
haridan i hanawat metuma
ra minamar tane God.
3 Ma pata be ikinin sene
mon. Pata. Dait laro ma
ra gungunuama bileng ta ira
nudait ngunngutaan kinong
dait nunure ter be no ngun-
ngutaan i hatawat no tin-
talen na tur dades ra hena
ira tirih.
4 Ma be dait tur dades hobi
ta ira tirih, i hanawat palai
be kike ra tirih te walar sot
dait ma sene dait paile ngan
hoke ira mangana turadi di
puko. Ma be dait kakarek ra
mangana turadi, io, i tale be
dait na nanahe ma ra nur-
nur be dait na hatur kawase
ira haridan.
5 Ma be dait nanahe ma ra
nurnur hobi, io, pa dait nale
kis ta ira hirhir kinong God
te burange habukas ira tinga
dait ma no nuno harmarsai
ing iga tabar dait ma no
Halhaaliena Tanuo.
6 Hokakarek, tano pana
bung i haruat tutuno iat tano
sinisip tane God ing dait pai
gale petlaar ura gilgil um ta
linge, Krais ga mat uta dait,
dait ing dait ga tur talur God.
7 A dades na ling be
tikenong na mat uta tike ut
na takados. Iesene i tutuno
bileng be tikenong na iangor
dak be na mat uta tike bilai
na turadi hobi.
8 Iesene God i hamanis ha-
palaine be aie iat i sip dait
hokakarek, be ing baak dait
ga ut na sana ter Krais ga
mat uta dait.
9 A tutuno be tano de ne
Krais, God te kure be dait
takados ra matmataan tana.
Ma be ikinong i tutuno, io,
i manga tutuno be Krais na
halon dait sukun no ngal-
ngaluan tane God!
10 Hokakarek, dait gate
manga malentakuane baak
ne God, iesene tano minat
tano Natine, God ga hama-
ram dait tikai ma ie. Ma be
ikinong i tutuno, io, i manga
tutuno be tano nilon tano
Natine, God na halon dait
kinong dait te haramaraam
ter ma ie hobi!
11 Ma pata be ikinin sene
mon. Pata. Dait laro ma
ra gungunuama bileng tane
God kinong no nudait Wa-
tong Jisas Krais te hamaram
ter dait tikai ma ne God.

Hoke ira turadi di ga mat mekaia tano sana tintalen tane Adam, di na lon mekaia tano takadoswana tintalen tane Krais.

12 Io kaie, tike linge i ngan
ho ikin. Tike turadi mon ga
halemlem halala no sana tin-
talen ukira tano ula hanuo

5:3 Jemes 1:2-3; 1 Pita 1:5-7 **5:8** Jon 3:16; 1 Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5
5:12 Stt 3:6; Rom 6:23

ma iga mat kinong iga gil no
sasana. Ma ta ikinong mon
ra mangana ngas no minat
ga hana ter ta ira turadi
bakut kinong di bakut di ga
gil no sasana.
13 (Io, a tutuno be no
sana tintalen ga kis kira
tano ula hanuo menalalie be
ira harkurai tane Moses ga
hanawat. Iesene paile tale
be da kilam tikenong be i gil
sasana ing be pa di gale bul
harkurai baak.
14 Iesene no minat ga
kure ira turadi mekaia hone
Adam tuk ter tane Moses, di
iat bileng ing pa di gale gil
ra sasana haruat ma no tin-
talen na laka harkurai tane
Adam. Ma ne Adam tike
tutuno na malalar ta nong i
ura hinanawat namur.
15 Iesene no hartabar bia
tane God paile papalim
haruat ma no tintalen na
laka harkurai. A tutuno
be di ira haleng di ga mat
kinong ikino kapawena
turadi sene mon iga lake
no harkurai. Iesene no
harmarsai tane God ma no
hartabar nong no kapawena
turadi Jisas Krais ga tabar
bia di ma ie ma no nuno
harmarsai, ikinong ga
manga burung di ira haleng!
16 Hokakarek, ikin ra
hartabar i mes tano pus-
pusno nong i hanawat
leh tano sana tintalen ta
ikino kapawena turadi.
Ma i horek, be no dades
na harkurai tane God ga
tahuat leh tano kapawena
sana tintalen ma iga kure
hagae ira turadi. Iesene
no hartabar balik ga tahuat
leh mekaia ta ira haleng na
sana tintalen, kaie, God na
kure be tikenong i takados
ra matmataan tana.
17 No minat ga tur leh be
na kure ira turadi kinong
ikino kapawena turadi sene
mon ga lake no harkurai.
Ma no burwana no minat
ike ta ikino kapawena turadi
sene mon. Iesene hohaam
ta dong ing di te kap leh
no harmarsai tane God nong
i manga burung di ma ie?
Di iat ing di te kap leh
no hartabar tane God, ikino
nuno tintalen ing i kure be
tikenong i takados ra mat-
mataan tana. Ing be i tu-
tuno be no minat i kure ira
turadi hobi, io, i manga tu-
tuno sakit be God na manga
hatatik dong ing di kap no
nilon. Ma no gingilaan ta
ikino kapawena turadi mon
Jisas Krais no burwana be
God na gil hobi.)
18 Io kaie, hoke no ka-
pawena laka harkurai sene
mon ga huei ma ne God
gom kure hagae um ira tu-
radi bakut, io, hobi bileng
no kapawena takadoswana
gingilaan sene mon ga huei
ma ne God gom kure um be
ira turadi bakut di takados
ra matmataan tana, kaie di
nage lon.
19 Hokakarek, hoke God
ga kure be di ira haleng a
ut na sana di kinong ikino
kapawena turadi sene mon
pai gale taram nianga, io,
hobi bileng, God na kure be
di ira haleng di na takados

5:13 Rom 4:15 **5:18** 1 Korin 15:22 **5:19** Ais 53:11

ra matmataan tana kinong
ikino kapawena turadi sene
mon ga taram nianga.
20 Io, ma ira harkurai
tane Moses ga tur huat um
waing inage palai be ira
sana tintalen i manga tamat.
Iesene be ira sana tintalen ga
manga tamat hanana hobi,
io, no harmarsai ga manga
tamat sakit balik um.
21 Ma iga ngan hobi waing
no harmarsai nage papalim
hoke no sana tintalen ga pa-
palim hobi. Ira minat di ga
kis ra hena no dades tano
sana tintalen. Hobi bileng,
di ing God na kure be di
takados ra matmataan tana,
di na kis ra hena no dades
tano harmarsai, ikino har-
marsai nong na hatawat no
nilon hathatikai ter ta dong
ing di kap Jisas Krais no
nudait Watong.

6

Dait ga mat sukun ira dades tano sana tintalen ma dait lon um ma no sigar mangana nilon tane Krais.

1 Io kaie, dait na tange
hohaam um? Hohaam, i
tahut be dait na gilgil ira
sasana waing no harmarsai
nage manga tamat um?
2 Pata tutuno iat! Dait ga
mat sukun ira dades tano
sana tintalen. Hohaam um
be dait na lon baling ra
hena?
3 Na manga tahut be mu
na palai be dait bakut ing
dait te kap baptais naramon
tane Jisas Krais, ikin i hama-
nis be dait ga mat tikai ma
ie.
4 Hokakarek, i hoke be di
ga bus dait tikai ma ie ter
tano minat ing dait ga kap
baptais. Ma i ngan hobi
waing dait nage lon haruat
ma ne Krais. No dades nong
i manga bilai mekaia tane
Mama ga hatut ie sukun ra
minat. Hobi bileng ta dait,
na tale dait be dait nage
lon ma tike sigar mangana
nilon.
5 Ma dait nunure be na
ngan hobi kinong be ing dait
te harpatep tikai ma ie tano
minat, io, tutuno sakit dait
na harpatep tikai bileng ma
ie tano nuno tuntunut hut
baling.
6 Ma ikin i palai kinong
dait nunure be no nudait
tuarena nilon ga mat tikai
ma ie tano ula kabai waing
no palpal ta dait nong i kis ra
hena no sana tintalen nage
pata nuno ta dades. Ma i
ngan hobi ta dait waing dait
pai nale tultule baling tano
sana.
7 Ma i tale be dait na
tatalen hobi kinong nesi
tikenong te mat ite lan-
galanga sukun um no dades
tano sana tintalen.
8-9 Iesene be ing i tutuno
hobi be dait te mat tikai ma
ne Krais, dait nurnur be dait
na lon tikai ma ie kinong
dait nunure be pai nale mat
baling. Urah, kinong God
gate hatut pukus ie sukun ra
minat. Maso. Pai nale kis

5:21 Rom 6:23 **6:3** Galesia 3:27 **6:4** Kolose 2:12 **6:6** Galesia 5:24

baling ra hena tano dades
tano minat.
10 No minat paile tale be
na kure ie kinong ite mat
tike pana mon. Ma i haruat.
Pai nale mat baling. Iesene
no mangana nilon i lon
kakarek, i lon utane God.
11 Hobi bileng, i tahut be
mu na nes kilam mu be
mu ga mat sukun ira dades
tano sana tintalen ma be mu
lon tano numu kinkinis tane
Jisas Krais ura utane God.
12 Io kaie, waak mu haut
leh no sana tintalen be na
kure ira palatamai mu, a
mangana palatamainari ing
na mat mon. Ing be mu
na haut leh ie hobi, mu na
taram ira nuno sana sinisip.
13 Waak mu terter habal-
ing ira sumsubana ta ira
palatamai mu ter tano sana
tintalen be no sasana na
papalim me ura gilgil ira
tintalen ing paile takados.
Iesene i tahut be mu na ter
mu ter tane God balik, mu
ing mu te lon um sukun ra
minat. Ma mu na ter ira
katano ta ira palatamai mu
ter tana be na papalim me
ura gilgil ira tintalen taka-
dos.
14 Ma i tale be mu na lon
hobi kinong no sana tintalen
pai nale gau leh mu ma no
nuno dades. Kinong urah,
pa mu le kis ra hena ira
harkurai, iesene mu kis ra
hena tano hartabar na har-
marsai.

*Nalalie dait ga tultule
ter tano sana tintalen iesene
kakarek um dait ira tultule
gar ta ira tintalen takados.*

15 Io kaie, da tange ho-
haam um? Hohaam, i tahut
be dait na gil ira sasana
kinong dait paile kis ter ra
hena ira harkurai ma sene
ra hena ra harmarsai? Pata
tutuno iat!
16 Na manga tahut be mu
na nunure be ing mu ter
leise mu ta tikenong ura
tartaram ie hoke ira nuno
tultule, io, a tutuno be mu
te tultule um ta ikino tu-
radi nong mu tartaram ie.
Ma i ngan hobi be ing mu
ira tultule tano sana tintalen
nong i halemlem mu ter tano
minat. Ma i ngan hobi
bileng be ing mu ira tultule
tano tintalen na taram ni-
anga nong i halemlem mu
ter tane God nong na kure be
mu takados ra matmataan
tana.
17 Ma be dait nes be i ngan
hohaam ta mu, dait tanga
tahut tane God. A tutuno
be nalalie mu git tultule ter
tano sana tintalen. Iesene
mu ga taram no harausur
ma ira numu kudulena nilon
bakut iat, ikino harausur
nong God ga bul hawat ie be
mu na kis ra hena.
18 God te halangalanga
leise mu sukun no dades
tano sana tintalen ma mu
te tultule um ta ira tintalen
takados.
19 Ing iou tange hobi iou
hamanis tike hapupuo ta
ira nudait mangana kinkinis
kira napu kinong i malus be
mu na mur ira sasana. A tu-
tuno be nalalie mu git terter

6:11 2 Korin 5:15; Galesia 2:19 **6:12** Stt 4:7 **6:13** Rom 12:1 **6:14** 1 Jon 3:6 **6:16** Jon 8:34; 2 Pita 2:19

ira katano ta ira palatamai
mu ura tultule um gar ta
ira bilingana tintalen ma ira
sana tintalen ing i tamta-
mat hanana. Hobi bileng,
kakarek i tahut be mu na
ter kike ra katano ura tul-
tule um gar ta ira tintalen
takados, kaie mu nage hal-
haalien sukun ira sasana.
20 Kaia, mu na gil hobi
kinong i palai be tano pana
bung be mu ga tultule tano
sana tintalen, pata ta linge
pai gale halewen mu be mu
na mur ira takados na tin-
talen.
21 A mangana puspusno so
um ing mu te kap leh ta kike
ra mangana gingilaan mu ga
kahe hirhir pane? Pata um
tari kinong kike ra linge i bul
ter mu tano minat.
22 Iesene kakarek um God
te halangalanga sukun mu
tano dades tano sana tin-
talen ma mu te tultule um
gar tane God. Io kaie,
ira puspusno um mu kap,
i lamus ter mu tano kink-
inis i halhaalien sukun ira
sasana, kaie mu kap no lon
hathatikai.
23 Kinong urah, no kunku-
laan tano sana tintalen,
aie no minat. Iesene no
hartabar tane God nong i
tabar bia dait ma ie, aie
no nilon hathatikai ing i kis
tane Jisas Krais no nudait
Watong.

7

Dait te mat tikai ma ne Krais, kaie dait langalanga sukun ra hena ira harkurai tane Moses.

1 Bar hinsaagu tane Krais,
mu na palai tutuno iat ta
ing iou ura tangtange kinong
mu bakut mu nunure ter
ira harkurai, be ira harku-
rai i kaser sene mon baak
tikenong be i lon ter.
2 Hokakarek, no harkurai
i kure ter be tike tinolen na
haine i kukubus tikai ter ma
no nuno tunana ing baak no
tunana i lon ter. Iesene be
no nuno tunana i mat, no
haine te langalanga sukun
no harkurai na tinolen hobi.
3 Io kaie, ing be no haine i
tole tike mes na tunana ing
baak no nuno luaina tunana
i lon ter, io, da tange be no
haine te gil sasana ma tike
mes na tunana paile nuno ie.
Iesene be no nuno tunana ite
mat, no haine te langalanga
sukun ikino harkurai, ma pa
dale tange be ite gil sasana
ma tike mes paile nuno ie. A
linge bia be ite tole tike mes
na tunana.
4 Ma hobi bileng ta mu bar
hinsaagu. Tano ninaas ta
ira harkurai tane Moses, mu
te mat sukun um ra hena
kakarek ra harkurai kinong
mu naramon tano palata-
maine Krais. Io kaie, mu ira
turadi gar ta tike mes. Mu
kukubus ter ta ikino nong
God ga hatut haut ie sukun
ra minat ma mu kukubus
ter hobi waing mu nage huei
hawat no puspusno utane
God.
5 Hokakarek, ing no sana
palpal naramon ta dait ga
kure dait be dait na mur-
mur ie, ira sana sinisip ing
ira harkurai tane Moses ga

6:23 Rom 5:12,15 **7:4** Rom 6:2,11

hatatik, di ga papalim naramon ta ira palatamai dait, io kaie, dait gom huei ra puspusno haruat tano minat.

6 Iesene kakarek um dait te langalanga sukun ra hena ira harkurai tane Moses kinong dait te mat talur kike ing iga hiis kawase dait. Io kaie, no nudait gingilaan na tultule i kis naramon tike sigar mangana ngas nong i kis ra hena no Halhaaliena Tanuo. Pa dait le kis na tultule baling um naramon tano tuarena ngas na tartaram ira kaba not no harkurai bakut.

No harakides tano sana tintalen naramon ta dait.

7 Io kaie, dait na tange hohaam um? Ira harkurai tane Moses i sana? Pata tutuno iat! Aiou pai gorle nunure balik no sasana ing be ira harkurai pai gorle hamanis ter tagu. Kinong urah, iou paile tale be iou ni nes kilam no tintalen na nes kalak ira linge gar na mes ing be no harkurai pai gorle tange be, *"Waak u nes kalak ira linge gar na mes."*

8 Iesene, no sana tintalen ga nes kilam no harkurai be no harkurai te papos no ngas tano sasana be na papalim. Io kaie, no sana tintalen ga hatawat ira humangana nesnes kalak ira linge gar na mes naramon tagu. Ma i ngan hobi kinong no sana tintalen paile tale be na papalim ing be pata ta harkurai.

9 Tike pana bung baak iga nanaas be iou ga lon ter ing iou pai gale nunure ter ira harkurai tane Moses. Iesene be ira harkurai ga hanawat palai tagu, no sana tintalen ga tur huat ma no dades ma iou ga mat um.

10 Ma kike ra harkurai ing God ga sip be na ter no nilon, io, iga ter no minat balik tagu.

11 Kinong urah, no sana tintalen ga nes kilam ira harkurai be ira harkurai te papos no ngas tano sasana, kaie igom hakale iou, ma mekaia tano dades ta ira harkurai iga ubu bing iou.

12 Io kaie um, ira harkurai i halhaalien tano sasana. Ma ira bar notnot na hartule bileng i halhaalien hobi ma i takados ma i bilai.

13 Hohaam, kike ing i bilai ga hatawat no minat ter tagu? Pata tutuno iat! Iesene no sana tintalen balik nong ga hatawat ie ter tagu hobi. Ma no sana tintalen ga papapalim ma kike ra bilai na harkurai ura hatawat no minat ter tagu waing inage manga palai be ikino mangana tintalen i sana iat. Ma iga ngan hobi waing nige hapupuo ira harkurai ma no sana tintalen ma be nige nes kilam be ikino mangana tintalen i manga sana tutuno iat.

14 Ma dait nunure be ira harkurai tane Moses i hanawat metuma hone God iesene iou tike turadi mekira napu mon. I hoke be di te

7:6 Rom 8:2; 6:4 **7:7** KBk 20:17; Lo 5:21 **7:11** Stt 3:13 **7:12** 1 Timoti 1:8

suhurane leise iou hoke tike
maris na tultule be ni kis ra
kunubus tano sana tintalen.
15 Hokakarek, iou paile
palai tano burwana be iou
gil ira linge ing iou la gilgil.
Ma iou paile palai kinong
ira linge iou sip be ni gil,
iou pai lale gilgil haruatne,
iesene ira linge balik ing iou
malentakuane, iou gil.
16 Ma be iou gil ikino linge
iat ing iou paile sip be ni
gil, io, iou suro haut be ira
harkurai i tahut.
17 Io kaie, pata be iou tuno
ing iou gil kakarek ra tin-
talen. Pata. No sana tintalen
nong ila kis ter naramon
tagu, aie iat nong i gil hobi.
18 Ikin i tutuno kinong iou
nunure be pata ta tahut paile
lon ter tagu. Paile lon ter
tano sana palpal tagu. Ma
ikin i palai kinong iou sip be
ni gil no tahut ma sene iou
paile petlaar be ni gil hobi.
19 Ikino linge ing iou gil, a
mes na linge ie tano tahut
na linge ing iou sip be ni gil.
Iesene iou la gilgil ikino sana
iat ing iou paile sip be ni gil.
20 Io kaie um, ing be iou
gil no linge ing iou paile sip
be ni gil, i hamanis be pata
be iou tutuno um ikinong i
gilgil no linge. Pata. No
sana tintalen nong ila kis ter
naramon tagu, aie ikinong i
gilgil no linge.
21 Io kaie, iou nes leh ikin
ra tutuno be tano pana bung
be iou sip be ni gil no tahut,
no sana tintalen i kis tikai
ma iou.
22 I hokakarek. Tuma
naramon tutuno iat tagu iou
manga laro be ni gil haru-
atne ira harkurai tane God.
23 Iesene iou te silihe
leh tike mes na harkurai
nong i gilgil pinapalim
tuma naramon ta ira katano
tano palatamaigu, nong
ila haruburubu ma no
mangana harkurai iou mur
ma no nugu lilik. Ma i hiis
kawase iou ra hena no dades
ta ira sana tintalen ing i
harkurai ter ta ira katano
tano tamaigu.
24 Maris! No nugu nilon te
manga harubaal um! Nesi
um na halangalanga leise
iou sukun ra hena ikin ra
palatamaigu nong i kis ter
tano minat?
25 Iou tanga tahut tupas
God be no harharahut i
hanawat mekaia hone Jisas
Krais no nudait Watong!

Io kaie, i ngan um horek
tagu, be iou, iou tutuno iat,
iou tike tultule ma no nugu
lilik ter ra hena ta ira harku-
rai tane God. Iesene tano
sana palpal naramon tagu
iou tike tultule ra hena no
dades ta ira sana tintalen i
harkurai ter tagu.

8

No Halhaaliena Tanuo i halemlem dait sukun no sana palpal naramon ta dait ma i ter no nilon ter ta dait.

1 Io kaie um, God pai nale
kure hagae dong ing di nara-
mon tane Jisas Krais.
2 Kinong urah, no Hal-
haaliena Tanuo nong i ter ra
nilon ter tagu naramon tane

7:15 Galesia 5:17 **7:23** Galesia 5:17; 1 Pita 2:11 **7:25** 1 Korin 15:57

Jisas Krais i kure ter iou,
ige halangalanga iou hobi
sukun no nugu kinkinis ra
hena no dades ta ira sana
tintalen ing i harkurai ter
tagu ma i halangalanga iou
sukun bileng no nugu kinki-
nis tano minat.
3 Hokakarek, God ga tule
no Natine tus ukira be ina
nanaas haruat hoke ira sana
turadi be na gil ra pinapalim
tupas ira sana tintalen. Ing
be ga gil hobi iga gil harkurai
ura hagae ira sana tintalen
ing i kis ta ira sana turadi.
Ikino linge ing ira harkurai
tane Moses pai gale petlaar
be na gil kinong ira sana
palpal ta ira turadi i kap leise
no dades ta kike ra harkurai.
4 Ma ne God ga gil hobi
waing dait ing dait paile lon
mur ira sinisip ta ira nudait
sana palpal ma sene dait
lon mur ira sinisip tano Hal-
haaliena Tanuo, io, dait nage
gil haruatne ira hartule ta
ira harkurai tane Moses.
5 Dong ing di gil haruatne
ira sinisip tano nudait sana
palpal, no sana palpal i lie
ira nudi lilik. Iesene dong
ing di gil haruatne ira sinisip
tano Halhaaliena Tanuo, no
Tanuo i lie ira nudi lilik.
6 Ing be no sana palpal
i lie no lilik ta tikenong,
ina halemlem ter ie tano
minat. Iesene be no Hal-
haaliena Tanuo i lie no lilik
ta tikenong, ina halemlem ie
ter tano nilon ma no malum.
7 Ma i ngan hobi kinong
urah, no turadi nong i sana,
no nuno mangana lilik i
manga malentakuane God.
Tike mangana turadi hobi
paile hanapu ie ta ira harku-
rai tane God. A tutuno, pai
nale petlaar iat be na gil
hobi.
8 Di ing no sana palpal i lie
di, pa dile petlaar be di na
halaro God.
9 Iesene paile ngan hobi
balik ta mu. No sana palpal
paile lie mu. Pata. No
Halhaaliena Tanuo i lie mu
kinong no Tanuo tane God i
kis ter naramon ta mu. (Io,
ma be nesi ta tikenong paile
hatur kawase no Tanuo tane
Krais, paile gar tane Krais
ie.)
10 Ma be Krais i kis ter
naramon tam hobi, no tan-
uam i lon ter kinong God te
kure be u takados ra mat-
mataan tana. Ma a tutuno be
u te gil ira sana tintalen ma
no palatamaim i kis ter tano
minat, iesene u lon ter iat.
11 Ma be no Tanuo ta ikino
nong ga hatut pukus Jisas
sukun ra minat i kis ter nara-
mon ta mu, io, aie nong ga
hatut Krais talur no minat
ma ina ter lon bileng ta ira
palatamai mu ing na mat.
Ma ina gil hobi ma no Tan-
uana nong i kis ter naramon
ta mu.
12 Io kaie, bar hinsaagu
tane Krais, no nudait bi-
nalaan iat be dait na haut leh
no Tanuo be na lie dait, ma
pata be dait na lon haruat
ma ira nudait sana palpal.
13-14 Kinong urah, ing be
mu lon haruat ma no numu
sana palpal, a tutuno sakit,
mu na mat. Iesene be ing mu

8:4 Galesia 5:16,25 **8:9** 1 Korin 3:16; 12:3 **8:10** Galesia 2:20 **8:13-14** Galesia 6:8; Kolose 3:5

la gilgil bing ira gingilaan
ta ira sana palatamai mu
ma no harharahut tano Hal-
haaliena Tanuo, io, mu na
lon kinong di ing no Tanuo
tane God i lie di, a natine
God di.
15 A tutuno ikinong ki-
nong pa mu gale kap tike
mangana tanuo nong te hiis
kawase habaling mu ma ra
bunurut. Pata. Mu te kap
no Tanuo nong i halon hap-
atangen dait ura natine. Ma
no Tanuo i harharuatne dait
be dait nage sasaring ma ra
balaraan be, "Mama, nugu
Mama!"
16 Ma no Halhaaliena
Tanuo iat i hinawas tutuno
ter ta ira tanua dait be dait
ira natine God.
17 Ma be dait ira natine, io
tutuno bileng be dait ira ma-
hal na turadi ing na rumahal
namur. Dait ira mahal na tu-
radi gar tane God ma dait na
rumahal tikai ma ne Krais
kinong dait la kapkap tikai
ma ie ira nuno harangungut
waing dait nage lala tikai
bileng ma ie tano minamar
tana.

No Halhaaliena Tanuo i harharuatne dait be dait na nanahe ma ra nurnur uta ira haridan namur.

18 Iou nes kilam be ira
nudait harangungut utano
pana bung kakarek i manga
hansik sakit ing be da ha-
pupuo ie ma no minamar ing
na hanawat puasa ta dait.
19 Ma ikin i palai kinong no
hakhakisi bakut i kis kawase
ma ra tamat na namnamas
utano pana bung be God na
hapuasne ira natine.
20-21 Ma no hakhakisi
bakut i nanahe hobi kinong
God te kure ter be no
hakhakisi pai nale kap
no kinkinis nong i haruat
ma no mangana kinkinis
God ga kukubus ter utana.
Paile ngan hobi kinong no
hakhakisi iat ga sip be na
ngan hobi. Pata. I ngan hobi
kinong ikino nong ga kure
ter be na ngan iat hobi iga
sip be na ngan hobi. Iesene
iga gil hobi tano hakhakisi
tano ula hanuo bileng be
na nanahe ma ra nurnur
be na langalanga sukun ira
nuno kunubus ing a mon
marmarato ine, ma be na
manga langalanga timaan
tikai ma ira natine God.
22 Io, ma dait nunure um
be ira hakhakisi bakut di te
kilkilingane ra but na tirih
tuk ter katiak hoke tike hin-
tienen a bulu i papaas ie.
23 Ma pata be ira hakhakisi
sene mon. Dait ing dait te
kap no Halhaaliena Tanuo
hoke no luaina hartabar
nong i hatutuno be dait na
kap ira mes na haridan na-
mur, dait ngan hobi bileng.
Dait kilingane ra but na tirih
naramon ta ira tinga dait ing
dait kiskis kawase no pana
bung be God na halon hap-
atangen tutuno dait ura na-
tine ma be na halangalanga
ira palatamai dait hobi.
24 Ma dait kilingane ra
tirih hobi kinong be God ga
halon dait iga ter no man-

8:15 2 Timoti 1:7; Mak 14:36 **8:15** Galesia 4:5-7; Ninanaas 21:7 **8:16** 2 Korin 1:22 **8:20-21** Stt 3:17-19 **8:23** 2 Korin 5:2-4

gana haralon ter ta dait be
dait na nanahe ma ra nur-
nur ta ira linge dait na kap
namur. Iesene be ing dait
nanahe ma ra nurnur ta ira
linge dait nes kakarek, io,
dait paile nanahe tutuno ma
ra nurnur. Kinong urah,
pata tikenong paile nanahe
ma ra nurnur uta ira linge
ite hatur kawase um.
25 Iesene dait nanahe ma
ra nurnur uta ira linge dait
paile hatur kawase baak,
kaie dait nanahe ma ra bala
malum.
26 Hobi bileng, no Hal-
haaliena Tanuo i harahut
dait uta ikino linge nong dait
paile petlaar ura utana. Dait
paile nunure be aso ing dait
na sasaring utana iesene no
Tanuo i sasaring uta dait.
Ing i sasaring i kilingane ra
but na tirih ma i hapuasne
hobi ing paile tale be da
hapupuo ma ra nianga.
27 Ma ne God nong ila si-
isilih ta ira linge naramon ta
ira kati dait i nunure ter no
lilik tano Tanuo kinong no
Tanuo la saasaring haruat
ma no sinisip iat tane God
uta dait ira matanabar tus
tane God.
28 Ma dait nunure be God
la paapalim ta ira linge
bakut ura hatawat no bilai
uta dong ing di sip God, di iat
ing ite tato leh di haruat ma
no nuno lilik ite kubus ter.
29 Ma ikin i palai kinong
di ing God ga huna bul no
nuno lilik uta di ura nunure
di, io, di iat bileng God ga
kukubus ter menalalie be di
na kikios ing nage haruat
hoke no Natine. Ma iga
kukubus ter hobi waing no
Natine nage kap no luaina
kinkinis ta di ira haleng na
tesne.
30 Ma di ing God ga
kukubus ter menalalie hobi
ta di, io, iga tato leh bileng
di. Ma di ing iga tato leh di,
iga kure bileng be di takados
ra matmataan tana. Ma di
ing iga kure uta di hobi, iga
hamar um di ma no tamat
na minamar.

God i manga tur ma dait,
ma no nuno harmarsai paile
tale be na hana talur dait.

31 Io, dait na tange um
hohaam uta kike? Ing be
God i tur uta dait, io, nesi
um i tale be na tur ura hagae
dait?
32 Nes! Pai gale hook ter
no Natine tus. Pata. Iga ter
leise ie be na mat uta dait
bakut. Aie nong i ter no Na-
tine ter ta dait hobi, hohaam,
pai nale tabar bia dait ma ira
linge bakut bileng? A tutuno
sakit be ina gil hobi!
33 Nesi um i tale be na tung
di ing God te gilamis di? Pata
tikenong. God aie nong i
kure be tikenong i takados ra
matmataan tana.
34 Nesi um i tale be na kure
hagae dait? Pata tikenong.
Jisas Krais aie nong ga mat.
Iesene no tamat na linge ba-
lik be God ga hatut pukus
ie. Ma aie nong i kis tano
tamat na kinkinis tano kata
na lumane God ma ila ian-
gianga uta dait kaia.

8:27 Sam 139:1 **8:28** Epesas 1:11 **8:29** Kolose 1:18; Hibru 1:6 **8:31** Sam 118:6 **8:33** Ais 50:8-9

35 Ma nesi um i tale be
na harbasiane dait sukun no
harmarsai tane Krais? I tale
be no purpuruan na gil hobi,
be a harangunngutaan be a
hinaragawai be a tamat na
sam taburungan? Ing be
pata sigasige be ira hiniruo
i hutate ta dait be da kut
bing dait, i tale be kakarek
ra linge na harbasiane dait
hobi?
36 I hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be,
"I hutate be mem na hiruo
ura minat pane haitne
ugo God.
Di nes kilam mem be mem
hoke ra sipsip mon ing
di ura kutkut bing."
37 Iesene pai nale ngan hobi.
Ing kike ra linge so be dait
kilingane, dait manga lie
sakit balik kinong dait kis ter
ta ikino nong ga ter no nuno
harmarsai ter ta dait.
38 Ma i tale be ni tange hobi
kinong iou nunure tutuno
iat be pata tike linge pai
nale tale be na harbasiane
dait sukun no nuno harmar-
sai. Ikin ra nilon ma no mi-
nat bileng dur pai nale tale.
Hobi bileng ta ira angelo be
ira dades na sana tanuo, ma
ta ira linge kakarek ma ing
bileng namur ma ta ira mes
na dades na lilie bileng.
39 Pata tikenong tuma nalu
be rusu napu ma be ta man-
gana linge so mekaia tano
hakhakisi bakut pai nale tale
be na harbasiane dait sukun
no harmarsai tane God nong
i tabar dait ma ie tano nudait
kinkinis naramon tane Jisas
Krais no nudait Watong.

9

No hargigilamis tane God i tahuat leh mekaia tano nuno sinisip iat waing inage hamanis no nuno tamat na harmarsai.

1 Iou tange ra tutuno hoke
i haruat be tikenong nara-
mon tane Krais na tange
hobi. Iou paile harakale. Ma
no tingagu nong i kis ra hena
tano Halhaaliena Tanuo i
suro haut be ikin ra nianga
i tutuno.
2 Ma i horek, be iou kilin-
gane ra tamat na tapunuk
naramon tutuno iat tagu ma
ikino but na tirih pai nale
pataam.
3-4 Hokakarek, iou gor
kanan be ni tur ra hena
tano tamat na harpadano
tane God ma be God gor
kutus leise iou sukun Krais
ing be ikin gor harahut
ira hinsaagu, di ira Israel
no nugu huntunana tus.
Di iat ing God ga halon
hapatangen di waing be di
na natine. Di iat ing God ga
kukubus be ina hatutuno ira
nuno nianga ter ta di. Nudi
ira minamar tane God ma
di iat di ga hatur kawase ira
harkurai. Nudi no tintalen
na lotu tupas God ma di ing
God ga hinawase di uta ira
linge ina gil uta di.
5 Di ira bulumenamur ta
ira tamat me Israel. Ma
be Krais ga hanawat, iga
hanawat mekaia tano nudi
huntunana, Krais iat nong
i nalu ta ira linge bakut
ma aie God nong da let
hathatikane ie. A tutuno
sakit.

8:36 Sam 44:22 **9:3-4** KBk 32:32 **9:3-4** KBk 9:4

6 Ing iou te tange hobi,
iou paile tange be ira nianga
tane God te puko. Pata. Ki-
nong urah, pata be di bakut
ira bulumenamur tane Israel
ing di ira Israel tutuno.
7 Ma pa dile bulumenamur
tutuno bakut dong ing di
ira bulumenamur tane Abra-
ham. Pata. No nianga tane
God di ga pakat ie i tange
balik be, *"Dong ing di mekaia
tane Aisak sene mon, da nes
kilam di be ira num bulume-
namur di."*
8 Ma ira linge iou te tang-
tange i horek. Dong ing di
kaho di tano dades bia mon
ta ira turadi, pata be a natine
God di. Pata. Di sene mon
ing di hanawat mekaia tano
kunubus, da nes kilam di
be di ira bulumenamur tane
Abraham.
9 Ma ikin i palai kinong
God ga kukubus horek:
*"Tano pana bung iou te
kukubus ter tam, iou ni
tapukus ma ne Sara na kap
tike bulu na tunana."*
10 Ma pata be ikinong sene
mon. Rebeka ga kaho airuo
kasang mekaia tike tunana
sene mon, ma aie ne Aisak
no hintubu di ira Israel tu-
tuno.
11-12 Pa di gale kaho baak
dur, ma pa dur gale gil baak
ta linge i tahut be i sana.
Iesene God ga tange tane
Rebeka be, *"No luaina bulu
na kap ra kinkinis na tultule
balik ra hena tano bulu nong
di kaho ie namur."* God
gate bul ter no nuno lilik
be na gilamis tikenong hobi,
kaie igom tange hobi waing
no nuno lilik na hanawat
tutuno. Iesene pai gale sip
be no nuno lilik na hanawat
tutuno ta ira nudur gingi-
laan. Pata. God ga sip be
no nuno lilik na hanawat
tutuno mekaia ho ie iat nong
i tato hobi.
13 Ikin ra linge i hanawat
hobi hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be,
"Iakop nong iou te sip ie
iesene Esau nong iou
te malok leise ie."
14 Io, dait na tange um
hohaam ta ikin ra linge? I
nanaas be God paile taka-
dos? Pata tutuno iat!
15 Ikinong i palai kinong
God i tange ter tane Moses
be,
"Iou ni marse nong iou sip
be ni marse ie.
Ma iou ni ter no tingagu ta
di ing iou sip be ni ter
no tingagu ter ta di."
16 Io kaie, no gingilaan na
gigilamis tane God paile tur
leh tano baso ta ira turadi
ma paile tahuat leh ta ing
di sip bileng. Pata. Mekaia
hone God nong i ter ra har-
marsai.
17 Ma hobi bileng, da was
ta ira Halhaaliena Pakpakat
be no nianga tane God ga
hana tupas no king ta ira
Isip horek be, *"Aiou te ter
ikin ra tamat na kinkinis na
lilie tam kinong iou sip be ni
papalim tam ura hamanis no
nugu dades ma be no hinsagu
na tamat hanana tano ula
hanuo bakut."*

9:7 Stt 21:12 **9:8** Galesia 4:23 **9:9** Stt 18:14 **9:11-12** Stt 25:23 **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** KBk 33:19 **9:16** Epesas 2:8 **9:17** KBk 9:16

18 Io kaie, God i marse nong
i sip be na marse ma i
hadades ira tinga di ing i sip
be na hadades di hobi.

19 Io, be ing i ngan hobi
i tale be tikenong na tange
tagu be, “Urah kaie God i
kilam baak be a mon sasana
ta dait? Tutuno sakit, be
God i sip be na gil tike linge,
pata tikenong paile tale be
na samakane leise.”

20 Iesene nesi um ugo ra
turadi mon nu balu pukus
God? Tike gingop nong di gil
ie ma ra pu pai nale tiri nong
ga gil ie be, “Ura biha u te gil
iou horek?”

21 Hohaam, paile takados
be no ut na pakila gin-
gop be na papalim ma tike
hunghung na pukaie sene
mon ma ina gil tike gingop
uta ira bilai na pinapalim
ma tike mes na gingop ba-
lik uta ira mes na mangana
pinapalim bia mon?

22 I tale hohaam be
tikenong na ngurungur?
God ga sip be na hamanis
no nuno ngalngaluan ma
be na hapuasne no nuno
dades. Io kaie, iga manga
bala malum tupas dong ing
di kis na tinaguro ter ura
hiniruo saasa.

23 Ma ne God ga gil hobi
waing inage hamanis ha-
palaine no nuno tamat na
minamar ter ta dong ing di
taguro ter ura kapkap no
nuno harmarsai, di iat ing
God ga huna tagure di be di
na kap no nuno bilbilai.

24 Ma nesi um di ing God
ga marse di hobi? Dait iat
ing iga tato leh dait. Ma pai
gale tato leh dait mekaia ta
ira Iudeia sene mon, iesene
mekaia ta di ira mes bileng.

25 I hoke di ga pakat ie
tano pakpakat tane Hoseia
ing God ga tange be,

“Iou ni kilam di ing pata be a
nugu matanabar di be
a nugu matanabar um
di.
Ma iou ni kilam nong iou pai
gale sip ie be aie nong
iou sip um ie.

26 Ma ta ira katano ing iou ga
tange ta di be, ‘Paile
nugu matanabar mu’,
io, da kilam di be a natine no
lilona God di.”

27 Ma ne Aisaia ga ianga na
tangetus gom kakongane uta
ira Israel be,

“A tutuno be no winawas
ta ira Israel i haruat
ma ira iono rusu na
waseser,
iesene a bar nong sene mon
um ing God na halon
leh di.

28 Kinong urah, no Watong
na habir ura terter
no nuno kudulena
harpadano ter tano
ula hanuo.”

29 I hoke Aisaia gate huna
tange hanalalie ter be,

“Ing be no Watong no Tamat
na Umri pai gorle
hook ter tari ta ira
nudait bulumenamur,
io, i gorte hanawat hobi ta
dait hoke iga hanawat
ta di ira Sodom,

9:20 Ais 29:16; 45:9 **9:21** Jer 18:6 **9:25** Hos 2:23 **9:26** Hos 1:10 **9:27** Ais 10:22-23 **9:29** Ais 1:9

ma dait gor ngan bileng hoke
ira Gomora."

God pai gale kure be Israel i takados kinong di ga murmur ira harkurai tane Moses ma ira nudi gingilaan sene mon, ma pa di gale nurnur.

30 Kaie, dait na tange um hohaam? Dait nes be di ing pa dile Iudeia pa di gale walar ura murmur no ngas ta ing God nage kure be di takados ra matmataan tana. Iesene God te kure be tari ta di, di takados kinong di te nurnur.
31 Ma ira Israel balik, di ga murmur ira harkurai ing i hamanis be i hohaam be God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana. Iesene pa di gale tale be di na mur haruat kike ra harkurai.
32 Urah? Kinong pa di gale mur kike ra harkurai ma ra nurnur iesene di ga lon hoke be ira nudi gingilaan na haruat mon. Di ga tuke di tano hot na tukatuke.
33 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"Nes baak! Iou te bul ter
tike bilai na hot kaia
Saion.
Ma ikin ra hot ing i noh ter,
ira turadi di tuke di
tana.
Di kap tuhar di tana.
Iesene nesi tikenong i nur-
nur tana pai nale kis
ra hirhir."

10

1 Bar hinsaagu tane Krais, iou manga sip be God na halon ira Israel ma iou saasaring hobi.
2 Ma iou gil hobi kinong i tale iou be ni hinawas palai ma ra tutuno be di manga gaas ura murmur God. Iesene no nudi bala gaas paile tut huat ta ira minanes.
3 Hokakarek, di ga walar be di na gil no nudi ngas iat be God na kure be di takados ra matmataan tana. Ma di ga walar hobi kinong pa di gale nunure be i hohaam be God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana. Io kaie, pa di gale hanapu di tano ngas ing God i mur ura kurkure be tikenong i takados.
4 Ma hokakarek, Krais aie no haphapatam ta ira harkurai tane Moses. Io kaie, i tale be God na kure be di bakut ing di nurnur, di takados ra matmataan tana.

Iga manga tale be Israel na nurnur tano hininaawas tane God iesene pa di gale bala leh ie, ma di ing pa dile Israel balik di ga nurnur tana.

5 Ing hobi bileng, Moses ga pakpakat uta ikino linge be i hohaam be God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing be i taram ira harkurai tane Moses. Iga pakat be, *"No turadi nong i gil haruatne kakarek ra harkurai na lon ta kakarek ra harkurai."*
6 Iesene be God i kure be tikenong i takados ra matmataan tana kinong ite nurnur um, io, ikinong i haruat tano nianga tane God di ga pakat ie ing i tange

9:32 Ais 8:14 **9:33** Ais 28:16; 1 Pita 2:6 **10:5** WkP 18:5 **10:6** Lo 30:12-14

be, *"Waak u lilik tano tingam be, 'Nesi na hanahut utuma ra mawe?' "* Ing be u lilik hobi i hoke be u te tange be dait supi ter be tikenong na lamus hasur Krais metuma nalu.

7 *"Ma waak u lilik tano tingam bileng be, 'Nesi na hanasur utusu napu?' "* Ing be u lilik hobi i hoke be u te tange be dait supi ter be tikenong na lamus haut Krais metusu ra minat.

8 Iesene be God na kure be tikenong i takados tano nuno nurnur, io, ikinong i haruat ma no nianga tane God ing i tange be, *"No hininaawas tane God ike hutate ugo. I kis ter kaia tano hoom ma ike naramon tano katim."* Ma ikin iat no hininaawas ing mem la harpir ma ie, ikino hininaawas ing i tange be dait na nurnur.

9 Ma i tutuno be no hininaawas ike hutate ugo kinong be ing nu ianga palai ma no hoom be Jisas aie no Watong ma be nu nurnur ma no katim be God ga hatut haut ie sukun ra minat, io, God na halon ugo.

10 Hokakarek, no katim, aie nong u nurnur ma ie, kaie God ge kure be nu takados ra matmataan tana. Ma no hoom, aie nong u ianga palai ma ie, kaie God ge halon ugo.

11 Ma i palai be ikin i tutuno kinong di ga pakat be, *"Nesi tikenong i nurnur tana pai nale kis ra hirhir."*

12 Ma i ngan hobi ta di bakut kinong pata ta mesmes ta di ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia. Ikino Watong iat aie no Watong ta ira turadi bakut nong na manga haidane burung di bakut ing di tato tana be na halon di.

13 I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be, *"Di bakut ing di na tato iou, no Watong, be ni halon di, iou ni gil haruatne."*

14 Io kaie, di tale hohaam be di na tato ie be na halon di ing pa dile nurnur tana? Ma di na nurnur tana hohaam be ing pa dile hadade ie? Ma di na hadade ie hohaam ing be pata tari ura harpir?

15 Ma di na harpir hohaam ing be pa dile tule di? I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange be, *"I manga maririsuan no hinanawat ta dong ing di kap hawat ra tahut na hininaawas ta ira bilai na linge!"*

16 Iesene pata be di bakut ira Israel di ga bala leh no tahut na hininaawas. Ma ikin i palai kinong Aisaia ga tange be, *"No Watong, nesi um te nurnur tano numem hininaawas?"*

17 Io kaie um, no nurnur i tahuat leh ing di hadade no hininaawas, ma di hadade no hininaawas ing di hadade no harpir tane Krais.

18 Iesene i tale be ni tiri be, a tutuno, i nanaas be pa di gale hadade, naka? Pata. A tutuno sakit di ga hadade ie.

10:11 Ais 28:16 **10:12** Apostolo 15:9 **10:13** Jol 2:32 **10:15** Ais 52:7 **10:16** Ais 53:1 **10:18** Sam 19:4

I hoke no nianga tane God di
ga pakat ie i tange be,

"Ira inga di te hana harbasie
tano ula hanuo bakut.

Ira nudi nianga te hana
harsakit ter ta ira
ngusno ta ira tamta-
man."

19 Iesene iou tange be a tu-
tuno sakit Israel ga palai.
Hoke Moses ga huo ira ni-
anga God ga tange horek:

"Iou ni papalim ma di ing
pata be tike huntu-
nana tutuno ma iou ni
hasungsung mu hobi
be mu na lilik saasa ta
di ma mu na kalak no
nudi mangana kinki-
nis.

Iou ni hangalngaluan mu ing
iou gil ira nugu gingi-
laan tupas no huntu-
nana ing pata ta pal-
palai ta di."

20 Io, ne Aisaia ga bala mase
be iga hinawas ta ira nianga
God ga tange horek:

"Di ing pa di gale sisilih
utagu, di ga nes leh
iou.

Ma iou ga hamanis ha-
palaine iou ta di ing pa
di gale tiri utagu."

21 Iesene uta ira Israel balik,

"Taitus ira bungbung bakut
iou la sasangaho ter ta
mu ira ul ba,

mu ira matanabar na tabuna
taram nianga."

11

A bar nong baak ira Israel di nurnur kinong God te gilamis di tano nuno harmarsai.

1 Io kaie um, iou tiri be, hohaam, i nanaas be God ga malok ise ira nuno matanabar? Pata tutuno iat! Iou iat, iou tike Israel. Iou tike bulumenamur tane Abraham ma iou tano huntunana tane Beniamin.

2-3 God pai gale malok leise ira nuno matanabar ing igate huna bul no nuno lilik uta di ura nunure um di. Hohaam, pa mu le nunure ikino katano utane Elaija naramon ta ira Halhaaliena Pakpakat? Iga bala ngungut ter ta ira Israel, kaie igom tange tane God be, *"No Watong, di te ubu bing ira num tangetus ma di te dure hasur bileng ira num hator na hartabar. Iou sene um tikenong karek ma di sisilih tagu kakarek be di na ubu bing iou bileng."*

4 Io, ma no Watong ga balu ie hohaam? Iga tange be, *"Aiou te bul leise ter ura nugu a liman ma iruo na arip na turadi ing pa dile saga bukunkek ter tane Baal no sana tanuo."*

5 I hobi bileng katiak. A bar nong i kis sene mon baak haruat ma ing God te gilamis di ma no nuno harmarsai.

6 Ma be ite gilamis di hobi tano nuno harmarsai nong ite tabar bia di ma ie, io, i palai be no nuno hargigilamis paile tahuat leh ta ira nudi gingilaan. Ma sene ing

---

10:19 Lo 32:21 **10:20** Ais 65:1 **10:21** Ais 65:2 **11:1** 1Sml 12:22; Sam 94:14; Pilipai 3:5 **11:2-3** 2Kng 19:10,14 **11:4** 1Kng 19:18 **11:6** Galesia 3:18

be igorte gilamis di ta ira
nudi gingilaan, io, no nuno
harmarsai pai gorle ngan be
a hartabar bia ie.
7 Io kaie, i palai be ikino
mangana kinkinis ing Israel
ga manga sisilih pane ie,
pa di gale hatur kawase ie.
Iesene di ing God ga gilamis
di, di ga kap leh ie. Ma
di ira mes na Israel, God ga
hadades ira tinga di kaie pai
gomle tale be di na kap leh
ie.
8 I hoke be no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be,
"God ga hababa ira nudi
lilik.
Iga harawarawa ira mata di
be pa di nale nesnes
kilam.
Ma hobi bileng ta ira talinga
di be pa di nale
hadade kilam.
Ma ite gil hobi ta di tuk ter
ta ikin iat ra bung."
9 Ma ne Dawit i tange be,
"Ira linge gor halaro di hoke
ira nian tano ula ha-
tor i halaro tikenong,
io, iou sasaring be nu
papalim ma kike ra
linge ura hakuni balik
di ma ura lulut leh di.
Iou sasaring be kike ra
linge na gungunuama
na hapuko di ma be
nu papalim ma kike
ra linge ura balbalu
pukus di.
10 Iou sasaring be ira mata di
na kadado waing pa di
nagele nanaas palai.
Ma iou sasaring bileng
be di na rurungo
hathatikai."

Di ing pa dile Israel di te kap no mahuo ta ira Israel tano haralon tane God.

11 Io kaie um, iou tiri
be, hohaam, ira Israel di ga
manga puko saasa? Pata
tutuno iat! Di ga gil sasana,
ma ikinong no burwana be
no haralon balik gom hana
ter ta di ing pa dile Israel.
Ma ite hana ter hobi waing
ira Israel di nage nes kalak
no kinkinis ta di ira mes.
12 Iesene ing be no nudi
sasana i hatawat ra tamat na
haridan ter tano ula hanuo
ma be no nudi punuko i
hatawat ra tamat na haridan
ter ta di ing pa dile Israel,
io, a tamat na haridan sakit
bileng na hanawat ing di ira
Israel di na lala bakut ter
tano nudi bilai na kinkinis
tus.
13-14 Ing iou iangianga
bileng hobi iou iangianga
ta mu iat, mu ing pa mu le
Israel. I palai be iou tike
apostolo ta mu ing pa mu
le Israel. Ma ikinong no
burwana be iou hatamat
no nugu pinapalim kinong
iou sip be nige silihe tike
mangana ngas be nige
hamangaah di ura nesnes
kalak no numu mangana
kinkinis hobi, kaie nige
halon tari ta di.
15 Ma ing God ga malok ise
di, ikin i hatawat no hara-
maraam ma ne God tikai ma
ira haleng ta di tano ula
hanuo. Be ikin i tutuno hobi,

11:8 Lo 29:4; Ais 29:10 **11:9** Sam 69:22-23 **11:11** Apostolo 13:46

io, a mangana linge so na
hanawat ing God na bala leh
di? Na ngan hoke be ira
minat di na kap no nilon!

16 Io, ma be ing nu ter
no luaina subana beret tane
God, io, a nuno bileng no
kudulena hunghung bakut.
Hobi bileng, be ing nu ter
no bolno tike dahe tane God,
a nuno bileng ira singarna
bakut.

17 Ma ite ngan ta mu hoke
di la gilgil ira ina olip. Di te
waret leise ari singarna ma
di te hapatep mu ter balik
tano ina olip tuno tikai ma
di ira mes na singarna ing di
tur baak tana. A tutuno be
mu tano mangana ina olip
pa di gale so ie, iesene di
te hapatep ter iat mu hobi.
Ma kakarek um mu lon ter
tano tirine no ina dahe ing
i hanawat mekaia tano bilai
na bolno.

18 Io kaie, waak u nes
hanapu di ira singarna ing
di te waret leise. Be u
lilik hobi, nu lilik timaan
kakarek, pata be augo u
hakasong no bolno, iesene
no bolno i hakasong ugo.

19 Ing be ite ngan hobi
ta mu, tikenong ta mu na
tange be, “Di te waret leise
kike ra singarna waing dage
hapatep leh iou.”

20 Ikinong i tutuno. Iesene
di te waret ise di kinong pa
di gale nurnur. Hobi bileng,
no numu nurnur aie nong i
hatur mu. Io kaie, waak mu
hatamat habaling mu, iesene
mu na burburut.

21 Kinong urah, ing be God
pai gale hook ira singarna
no olip tutuno, pai nale hook
bileng mu ira mes.

22 Io kaie um, mu na lilik
timaan be God i gil ra but na
tahtahut ma i ter ra dades
na harpadano bileng. Iga
manga hapadano dong ing
di ga puko iesene ite gil ra
but na tahtahut ter ta mu.
Iesene na ngan sene mon
hobi ta mu ing be mu la
kiskis ter naramon ta ikino
nuno harmarsai. Ma ing be
pa mu nale gilgil hobi, mu
bileng, nahula waret leise
mu.

23 Ma di bileng, ing be pa
di lale murmur no tintalen
na tabuna nurnur, io, God
na hapatep habaling di ki-
nong i tale iat be na hapatep
habaling leh di.

24 Ma i palai be ikinong
i tutuno kinong di te waret
ise ugo tano num ina olip
tus nong pa di gale so ie.
Ma di ga hapatep ugo ukaia
ter tano ina olip ing di ga
so ie nong paile num tus ie.
Ma i dades be tikenong na
gil hobi. Io kaie, na manga
malus be da hapatep habal-
ing leh ira singarna tutuno
ukaia tano nudi ina dahe
tus!

*God na halon no huntu-
nana tane Israel.*

25 Bar hinsaagu tane Krais,
iou malok be mu na lik hata-
mat mu, kaie iou sip be ni
hapalaine mu uta ikin ra
linge nong ga susuhai ter
nalalie ma ne God te ha-
puasne um, ma i horek, be ta
ri haleng sakit ta ira Israel,

11:17 Epesas 2:11-19 **11:22** Jon 15:2,4

God te hadades ira tinga di
kaie pa di gomle nurnur, ma
sene pata be di bakut. Ma
ina ngan hobi ter ta di tuk
ter be no kudulena winawas
bakut ta di ing pa dile Israel
na lala um.
26 Io kaie, hokakarek God
na halon no huntunana tane
Israel. I hoke be no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange be,

"No Ut na Haralon na
hanawat metuma
Saion,

ma ina kap leise no tin-
talen na tutur talur
God sukun no huntu-
nana tane Iakop.

27 Ma no nugu kunubus tikai
ma di i horek:

ta ikino pana bung iou ni
kap leise ira nudi sana
tintalen."

28 Ing be da nes no hinana
tano tahut na hininaawas,
da nes kilam be di ira Is-
rael di te kap no kinkinis
na malentak talur God ura
hatahutne mu. Iesene be
da nes no hargigilamis tane
God, da nes kilam be God
i manga sip di kinong di te
tahuat leh ta kike ra tamat
na hintubu di.
29 Ma ikin i palai kinong God
pai nale kap pukus ira nuno
hartabar, ma di ing i tato
leh di, pai nale harus leise
habaling di.
30 Hokakarek, mu bileng,
tike pana bung, mu ga
tabuna taram nianga tane
God. Iesene kakarek um
mu te hatur kawase no har-
marsai kinong di ga tabuna
taram nianga.
31 Hobi bileng ta di, kakarek
di te hanawat tabuna taram
nianga waing di bileng di
nage hatur kawase no har-
marsai, ikinong ra harmar-
sai ing na hana ter ta
di kakarek kinong God te
marse mu.
32 Hokakarek, God te hiis ter
ira turadi bakut uta ira nudi
tintalen na tabuna taram ni-
anga, waing inage marse um
di bakut.

No lilik ma no tintalen tane God i manga tamat sakit.

33 Ai! I tamat sakit ira bilai
na linge tane God!

I manga kikil no nuno mi-
nanes ma i manga
melem sakit ura gilgil
no nuno pinapalim!

Pata tikenong i tale be na
palai be God i bul no
nuno lilik hobi urah!

Paile tale be tikenong na sil-
ihe ira nuno ngas!

34 Nesi um tikenong te
nunure ter no lilik
tano Watong?

Ma i tale be tikenong na
ter ra nianga na
harharahut tana?
Pata.

35 Nesi um te bul ter ra ngasa
tane God be God nage
balu pukus ie?

36 Pata tikenong paile gil
hobi tana kinong ira
linge bakut ga tahuat
leh tana ma aie nong
i hatur hadades ira

11:26 Ais 59:20-21 **11:27** Jer 31:33-34 **11:33** Ais 55:8-9 **11:34** Ais 40:13; 1 Korin 2:16 **11:35** Jop 41:11 **11:36** 1 Korin 8:6

linge bakut ma aie
no haphapatam ta ira
linge bakut.
Da pirlet ie hathatikai.
Amen.

12

I tahut be dait na mur ira bilai na tintalen kinong God te marse dait.

1 Io kaie um, bar hinsaagu
tane Krais, iou ura haragat
mu ing dait te nes no har-
marsai tane God hobi. Iou
haragat mu be mu na ter
habaling mu ter tana hoke
tike hartabar ura nuno tus, a
lilona ie tutuno, a gamgama-
tienwana ie, ma a mangana
hartabar i halaro ne God.
Io, mu na lotu tupas ie hobi
kinong mu te palai ta ira
linge ing God te gil tupas mu.
2 Waak mu haut leh ha-
baling ikin ra mangana ula
hanuo be na gil mu be mu na
lon haruat ta ira nuno gingi-
laan. Iesene mu na hasi-
garna ira numu mangana
lilik, waing ira numu nilon
nage kikios hanana. Ing be
mu na gil hobi mu na walar
ma mu na nes kilam ira
gingilaan ing i haruat tano
sinisip tane God ma i horek:
ira bilai na gingilaan, ira
tintalen i takados harsakit,
ma ira tintalen i halaro ie.
3 Hokakarek, haruat ma
no nugu pinapalim ing God
ga tabar iou ma ie mekaia
tano nuno harmarsai, iou
tange ta mu tiketike be waak
mu lik hatamat mu. Mu na
lilik uta mu haruat ta ing i
takados ta mu. Mu na nes
kilam habaling mu ma ra
palpalai na lilik. Mu na nes
no numu nurnur nong God
te tabar mu bakut tiketike
ma ie hoke tike punpuo ura
hapupuo habaling mu tana.
4 Ma hokakarek, dait nes
be a haleng na katano ta ira
palatamai dait. Ma kike ra
katano bakut paile gil tike
kapawena pinapalim sene
mon.
5 Ma i hobi bileng ta dait
naramon tane Krais. Dait ira
haleng dait naramon tano
kapawena palatamaine. Ma
dait bakut ira katano, dait
harpatep harbasie ta dait.
6 Ma dait bakut, i mes
harbasie ira nudait hartabar
haruat ta ing God te palau
dait ma no nuno harmarsai.
Io kaie, ing be tikenong te
kap no hartabar na nianga
na tangetus, i tahut be na
papalim ma ie haruat tutuno
iat ma no nuno nurnur.
7 Ing be a nuno no
hartabar na harharahut,
i tahut be na ter ra
harharahut. Ing be a
nuno no hartabar na tena
harausur, i tahut be na
hausur.
8 Ing be a nuno no
hartabar na harbalaraan,
i tahut be na habalaraan
ira turadi. Ing be a nuno
no hartabar ura banbanot
sunupi, i tahut be na manga
langalanga ura hartabar.
Ing be a nuno no hartabar
ura lilie ira turadi, i tahut
be na ter ra tamat na baso
ura lilie di hobi. Ing be

12:1 Rom 6:11,13; 1 Pita 2:5 **12:3** 1 Korin 12:11; Epesas 4:7 **12:4** 1 Korin 12:12,27 **12:6** 1 Korin 12:4-11; 1 Pita 4:10-11

a nuno no hartabar na ter
harmarsai, i tahut be na gil
hobi ma ra gungunuama.
9 I tahut be ira numu har-
marsai tupas ira mes, na
tutuno na harmarsai. Mu
na manga malentakuane ira
sana ma mu na palim dit ira
tahut.
10 Mu na sip harbasiane
mu hoke be mu tike hatata-
mana mon. I tahut be
tikenong na lik hatamat no
mes be i tamat tana.
11 Waak mu bul hanapu
no mamahien ura gilgil ira
tahut. Mu na haut leh no
Halhaaliena Tanuo be na ha-
iaan mu. Mu na papalim
tupas no Watong ma mu na
taram timaan ie.
12 Mu te nanahe ma ra
nurnur ta ira haridan ing
na hana tupas mu, kaie i
tahut be mu na laro. Mu na
tur dades ra hena ira tirih.
Waak be mu liklik luban ura
sinsaring hait.
13 Mu na banot ira sunupi
ta ira matanabar tus tane
God. Mu na dades ura bal-
bala leh ira wasire ta ira
numu hala.
14 Mu na saring God be na
haidane dong ing di hara-
gawai ta mu. A tutuno, mu
na sasaring be na haidane di
ma pata be na hagae di.
15 Ing be tikenong i laro,
mu na laro tikai ma ie. Ing
be tikenong i suah ma ra
tapunuk, mu na suah tikai
ma ie hobi bileng.
16 Mu na mur tike lilik
mon uta ira turadi nalamin
ta mu. Waak mu nes hanapu
ira mes, iesene mu na kanan
ura tiktikai ma ira maris.
Waak mu lik hatamat habal-
ing mu.
17 Ing be tikenong te gil
ta sasana tam, waak u balu
pukus ie ma ra sana. Mu
na harbalaurai timaan be
mu nage gil ira linge ing ira
turadi bakut di na nes kilam
be i takados.
18 Mu na manga walwalar
timaan be mu na lon ma
ra malum tikai ma ira tu-
radi bakut, ing be i tale
mu, haruat ma no mangana
kinkinis mu te hatur kawase
ie.
19 Bar harwis, waak mu
balu pukus ira turadi uta
ira nudi sasana ter ta mu.
Iesene mu na ter mahuo
tane God be no nuno ngal-
ngaluan na papalim tana.
Mu na gil hobi haruat ma ing
di ga pakat be no Watong ga
tange horek: *"Aiou nong iou
ni balu pukus ira matanabar
uta ira nudi sasana. Iou ni
hapadano di haruat ma ira
nudi gingilaan."*
20 Ma di ga pakat bileng ie
be,
"Ing be no turadi nong i ma-
lentakuane ugo i tabu-
rungan, io, tabar ie.
Ing be i sip maru, io,
hamamo ie.
Ma be nu gil hobi, na
malahuan baling iat
tano nuno tintalen."
21 Waak u bala leh no sasana
be na hagae ugo. Iesene mu
na paas hasur no sasana ma
ira numu bilai na tintalen.

12:10 1 Pita 1:22 **12:12** 1 Tesolonaika 5:16-18 **12:13** Hibru 13:2 **12:14** Matiu 5:44; 1 Korin 4:12 **12:16** Snd 3:7 **12:17** 1 Tesolonaika 5:15 **12:19** Lo 32:35; Matiu 5:39 **12:20** Snd 25:21-22; Matiu 5:44

13

Dait na hanapu dait ra hena ira ut na gil harkurai.

1 I tahut be ira turadi bakut tiketike na hanapu di ra hena ta ira tamat na lilie ing di gil harkurai, kinong paile tale be tikenong na kap ra kinkinis na gil harkurai ing be God paile bul ie hobi. Di ira ut na gil harkurai ing di tur ter, God te bul um di hobi.

2 Io kaie, be ing tikenong i ul ba ta ira ut na gil harkurai, i hoke tikenong i ul ba ta ira harkurai God te bul ter. Ma dong ing di ul ba hobi, di na halemlem ter iat no harpadano ter ta di.

3 Hokakarek, ira tamat na lilie pa di nale haburut dong ing di gil ra tahut, iesene di na haburut dong ing di na gil no sasana. Hohaam, u sip be nu langalanga ter ura bunurut ta ira lilie? Kaia, nu gil um ira tahut ma no lilie nage let ugo.

4 Hokakarek, no lilie a tultule gar tane God ie ura gilgil ra tahut tam. Iesene be nu gil ra sasana, io, nu burut, kinong a tutuno sakit i palim ter no tamat na dades ura harpadano. A tultule gar tane God ie ma i papalim utane God ura hapadano di ira ut na sana.

5 Io kaie, a num binalaan be nu hanapu ugo ra hena ta ira ut na bul harkurai, di nahula hapadano ugo. Ma sene pata be ikinong sene mon. I tahut be nu hanapu ugo bileng ta di kinong u nunure ter be i takados.

6 Ma no burwana be mu kul takis i horek, be di ira ut na gil harkurai di ira ut na pinapalim tane God ma di manga nanget ura balbalaure ma ura kurkure mu.

7 Mu na balu pukus ira numu ngasa bakut. Di ing i tale be nu kul takis ta di, nu ter ira num takis ta di. Di ing i tale be nu burut ta di, nu burte di. Di ing i tale be nu urur ta di, nu ru di.

Dait na ter ra harmarsai kinong no bung na haralon i hutate.

8 Waak mu ina ngasa ter ta tikenong iesene no mangana ngasa sene mon nong na kis ter aie nong ura terter harmarsai harbasie ta mu. Kinong urah, aie nong i marse no mes na turadi ite gil haruatne ira harkurai tane Moses.

9 A mon hartule ta ira harkurai tane Moses horek: *"Waak u noh tikai ma tikenong paile num ie. Waak u harubu bingibing bia. Waak u kukuman. Waak u nes kalak ira linge gar na mes."* Ma be ari mangana hartule so baak kanaia, no harkurai nong i kaser di i horek, be *"Nu marse tikenong hoke u marse habaling iat ugo."*

10 No tintalen na harmarsai paile tale be na gil ta sasana ter ta tikenong. Ma ikinong no burwana be no

13:1 Taitus 3:1; Snd 8:15 **13:3** 1 Pita 2:13-14 **13:6** Matiu 22:21 **13:8** Matiu 22:39-40; Jemes 2:8 **13:9** KBk 20:13-15,17; Lo 5:17-19,21 **13:10** 1 Korin 13:4-7

tintalen na ter harmarsai ila
gilgil haruatne ira harkurai
tane Moses.
11 I tahut be mu na gil
hobi kinong mu palai ter
tano mangana pana bung
kakarek. No pana bung te
sakit um be nu tangahun,
kinong katiak no bung na
haralon ite hutate ta ing dait
ga nurnur.
12 No kadado te hutate be
na panim leh ma i hutate
um be na madares. Io kaie,
i tahut be dait na kap leise
ira tintalen na kadado ma be
dait na sige leh ira linge na
hinarubu gar na madares.
13 Dait na tatalen takados
hoke di kis ta ira madares.
Waak dait manga mamo ma
mur ra tintalen na ul ba.
Waak dait noh tikai ma di
ing paile nudait ma pa dait
nale gil ira tintalen na hi-
lawa. Waak dait gil ra tin-
talen na tur harpaleng ma
pa dait nale mur no tintalen
na nes kalak linge gar na
mes.
14 Iesene i tahut be mu
na sigasige ma no Watong
Jisas Krais ma waak mu lilik
be mu na banot hohaam
ira sinisip tano sana palpal
naramon ta mu.

14

Nu gil ira num gingilaan haruat ma ing u nurnur be i tahut be nu gil, ma waak u hapuko no hinsaam tane Krais ta ira num gingilaan hobi.

1 Io, ma i tahut be mu
na bala leh no turadi nong
paile manga kap no lilik na
balaraan ma i lilik iriruo
baak uta ira linge i tale be
tikenong na gil. Mu na bala
leh ie hobi ma pa mu nale
lilik na mikmikiane ie uta ira
nuno mangana kilkilinganai
tus.
2 Tikenong i nurnur be i
tale be na en ira humangana
nian bakut. Tike mes balik
ing paile matuko no nuno
nurnur i lik be i tale be na
en ira pana luluho sene mon
ma pata be na en uret bileng.
3 No turadi nong ila enen
ira linge bakut, waak be na
nes hanapu nong pai lale
enen kakarek hobi. Ma no
turadi nong pai lale enen
kakarek ra linge hobi, pai
nale kure no mes be ite lake
harkurai, kinong God te bala
leh ie.
4 Nesi um ugo ing i tale ugo
be nu kure hagae no tultule
gar tike mes? No nuno tamat
iat nong na kure be i tur
timaan ter be ite puko. Ma
ina tur timaan ter iat kinong
no Watong i petlaar be na gil
ie nage tur ter hobi.

5 Ma tike turadi um i lik be
ari bung i manga halhaalien
ta ira mes na bung. Tike mes
balik i lik be ira kaba bung-
bung bakut i haruat sene
mon. Io, i tahut um be
tiketike ta dur na nurnur
timaan ter iat be, “I takados
tagu be ni gil hokakarek.”
6 Aie nong i nes kilam

13:11 Epesas 5:14; 1 Tesolonaika 5:6-7 **13:12** 1 Jon 2:8 **13:13** Luk 21:34; Epesas 5:18 **13:14** Epesas 5:11 **14:1** Rom 15:7 **14:2** Stt 9:3-4 **14:3** Kolose 2:16 **14:4** Matiu 7:1; Jemes 4:11-12 **14:5** Galesia 4:10-11

be tike bung i halhaalien ta
tike mes, i lilik hobi utano
Watong. Ma aie nong ila
enen ira humangana nian
bakut i gilgil hobi utano Wa-
tong. Ma ikin i palai kinong
i tanga tahut tane God ta
ing ila enen. Ma aie nong i
hatabune ira uret, i gil hobi
utano Watong bileng ma i
tanga tahut bileng tana.
7 I palai be ikinong i tutuno
kinong pata tikenong ta dait
be i lon utana sene iat, ma
pata tikenong ta dait na mat
utana sene iat bileng.
8 Ing be dait lon, dait na
lon utano Watong. Ma be
dait na mat bileng, dait na
mat utano Watong. Io kaie
um, be dait lon be dait na
mat, dait tano Watong dait.
9 Ma ne Krais ga mat gom
lon baling uta ikin ra bur-
wana iat waing inage Wa-
tong uta ira minat ma dong
ing di lon ter bileng.
10 Iesene augo um, ura
biha be u kure hagae no hin-
saam tane Krais be ite lake
ira harkurai? Ma urah be
augo balik, nu nes hanapu
no hinsaam? Waak u gil
hobi kinong dait bakut dait
na tur ra harkurai ra mat-
mataan tane God.
11 Ikin i palai kinong no
nianga tane God di ga pakat
ie i tange be,

"No Watong i tange horek:
Ing be i tutuno be iou
lon ter,
io, i tutuno bileng be
ira turadi bakut na
saga bukunkek ra
matmataan tagu,
ma di bakut di na hinawas
palai be iou God."

12 Io kaie um, dait bakut
dait na tur ra matmataan
tane God ma dait na walar
ura binabalu uta ira nudait
mangana gingilaan.
13 Io kaie, waak dait
kure hagae harbasiane dait.
Iesene na tahut be mu na
bul timaan ira numu lilik be
pa mu nale bul ta linge na
tukatuke be ira hinsaa mu
tane Krais na tuke di ine.
14 Tano nugu tuntunur
naramon tane Krais iou
palai timaan ma iou manga
nurnur be ira humangana
nian bakut i tahut ra
matmataan tane God be
tikenong na en. Iesene
be tikenong i nurnur be
paile takados be na en tike
mangana nian, io, a tutuno
be paile takados ta ikino
turadi be na en ie.
15 Hokakarek, be ing ira
am mangana nian i gil
no hinsaam be na puko
saasa, io, paule murmur
ira tintalen na harmarsai
um. Waak u en ira linge ing
na hagae no hinsaam nong
Krais ga mat utana bileng.
16 Io kaie, waak mu gil
ira linge ing mu nes be i
tahut ing be ira mes na tange
hagae mu ine.
17 Kinong urah, no surno
tano kingdom tane God pata
be no tintalen na nian ma
ra minamo. Iesene no
surno um, ira tintalen taka-
dos ma ra malum ma ra

14:8 Galesia 2:20 **14:10** 2 Korin 5:10 **14:11** Ais 45:23; Pilipai 2:10-11
14:14 Apostolo 10:15; Taitus 1:15 **14:15** 1 Korin 8:11-13

gungunuama ing i tahuat leh
tano Halhaaliena Tanuo.
18 Ma kakarek ra tintalen
no surno kinong ing be
tikenong i tultule tupas Krais
ma i taram ie bileng hobi, i
halaro God ma i gil ira man-
gana gingilaan ing ira turadi
di nes kilam be i takados ra
nudi matmataan.
19 Io kaie um, na tahut be
dait na ter ira nudait baso
bakut ura gilgil ira linge
ing na hatawat ra malum
nalamin ta dait ma ina hatur
hadades timaan dait har-
basie.
20 Waak u hagae no pina-
palim tane God uta ira am
nian. A tutuno, ira kaba nian
bakut i tahut be da en, iesene
i rara be tikenong na en ta
linge so ing na hapuko no
hinsaana tane Krais.
21 Ing be nu hapuko no
hinsaam ta ing nu en uret
be nu mama wain be nu
gil ta mangana mes na linge
bileng, io, i manga tahut be
pa nule gil hobi.
22 Iesene um, ta ira so
u nurnur be i bilai tam ta
kakarek ra linge, i tahut be
nu waak te mon nalamin ta
mur ma ne God. No haridan
na kis tano turadi nong paile
kilingane be ite gil sasana ta
kike ra linge ite nurnur be i
bilai be na gil.
23 Iesene be tikenong i lilik
iriruo ta tike linge i en, io,
God na kure be ite gil sasana
ing i en ie, kinong urah,
no nuno gingilaan pai gale
tur leh mekaia tano nuno
nurnur. Hobi, ira linge paile
tur leh tano nurnur um, a
sana tintalen ie.

15

1 Ma dait ing ite palai ira
nudait lilik hobi, i tahut be
dait na bala malum ma di
ing paile manga matuko ira
nudi lilik. Dait na hook ter
ira nudi tintalen ing i hatirih
ira nudait nilon. Waak dait
halaro habaling iat dait.
2 I tahut be dait bakut
tiketike dait na gil ira man-
gana gingilaan ing ira mes
di na laro urie. Ma dait na
gil hobi ura hatahutne di,
waing dait nage hadades ira
nudi nilon.
3 Hokakarek, Krais iat
bileng pai gale halaro
habaling iat ie, iesene iga gil
haruat ta ing di ga pakat be,
*“God, ira nianga saasa ing di
te tange ter tam ite puko ter
tagu.”*
4 Ma i tale be ni tange hobi
kinong ira pakpakat bakut
ing di ga pakat nalalie di
ga pakat ura hausur dait,
waing dait nage tur dades ra
hena ira tirih ma dait nage
kap ra harbalaraan mekaia
ta ira Halhaaliena Pakpakat,
kaie dait nage nanahe ma ra
nurnur ta ira haridan ing na
hanawat ta dait.
5 Ma iou sasaring be God
nong i habalaraan dait ma
i gil dait be dait na haruat
ura tuntunur dades ra hena
ira tirih, be na gil mu be
mu nage mur tike kapawena
mangana lilik sene mon har-
basie ta mu ing mu murmur
hanane Krais.

14:19 Rom 12:18; 15:2 **14:20** 1 Korin 8:13 **15:2** 1 Korin 10:24,33 **15:3** Sam 69:9 **15:4** 2 Timoti 3:16

6 Iou sasaring be God na
gil hobi be mu nage hatamat
God ma tike lilik ma tike
kapawena inga mu mon, aie
no Tamane Jisas Krais no
nudait Watong.

7 Io kaie um, mu na
bala leh harbasiane mu hoke
Krais gate bala leh mu waing
mu nage ter pirpirlet utuma
hone God.

8-9 Hokakarek, iou tange ta
mu be Krais ga hanawat tul-
tule ura harahut ira Iudeia
waing inage hamanis be God
i gil haruatne ira nuno ni-
anga. Iga hanawat ura hatu-
tuno ira kunubus ing God
gate gil ter ma ira hintubu di
ma waing dong ing pa dile
Iudeia bileng, di nage hata-
mat God utano nuno har-
marsai. I hoke ira nianga
tane God di ga pakat i tange
be,

"Io kaie, ing iou kis nalamin
ta di ing pa dile Iudeia
iou ni pirlet ugo.
Iou ni inginge ura letlet no
hinsam."

10 Ma no nianga di ga pakat
ie i tange bileng be,

"Mu ing pa mu le Iudeia, mu
na laro tikai ma ira
nuno matanabar tus."

11 Di ga pakat bileng be,

"Mu bakut ing pa mu le
Iudeia, i tahut be mu
na pirlet no Watong.
Mu ira huntunana bakut, mu
na inge na pirpirlet
tupas ie."

12 Ma ne Aisaia bileng i tange
be,

"No but na bulumenamur
tane Iesi na hanawat.
Na tut huat inage harkurai ta
ira huntunana bakut.
Aie no burwana be di ing
pa dile Iudeia, di nage
nanahe ma ra nurnur
ta ira haridan ing na
hana ter ta di."

13 Iou sasaring tupas God
nong i gil mu be mu nage
haruat ura nanahe ma ra
nurnur ta ira haridan. Iou
saring ie be na habukas mu
ma ra gungunuama ma ra
malum bileng waing mu ing
mu hatur kawase no dades
tano Halhaaliena Tanuo, mu
nage manga hung ma ra
nanahe ma ra nurnur ta kike
ra haridan ing na hana ter ta
mu.

Pol ga latlaat utano nuno pinapalim kaia nalamin ta di ing pa di gale hadade baak no tahut na hininaawas.

14 Bar hinsaagu tane Krais,
iou manga nurnur tutuno iat
be mu hung ma ira bilbilai
ma ira minanes, ma be mu
tale be mu na pir harbasiane
mu.

15-16 Iesene iou te pak-
pakat ma ra tamat na
harabalaraan dahine uta ari
linge ukaia ho mu, hoke
be ni halilik mu. Ma iou
te pakat hobi kinong God
te tabar iou ma no nuno
harmarsai be nige tike ut
na pinapalim tane Jisas
Krais nalamin ta di ing pa
dile Iudeia. Ma ing iou
la paapalim hobi iou gil
no halhaaliena pinapalim
na harpir tano tahut na

15:7 Rom 14:1 **15:8-9** Matiu 15:24 **15:8-9** Apostolo 3:25; Sam 18:49 **15:10** Lo 32:43 **15:11** Sam 117:1 **15:12** Ais 11:10; Ninanaas 5:5 **15:15-16** Rom 1:5; 11:13

hininaawas tane God waing
God nage bala leh di ing
pa dile Iudeia hoke tike
hartabar tupas ie ing no
Halhaaliena Tanuo te bul
hasisingen talur ira sasana
ura utane God iat.

17 Io kaie, iou te nes be no
nugu kinkinis naramon tane
Jisas Krais, aie no burwana
be nige latlaat uta ira nugu
pinapalim utane God.

18-19 Hokakarek, iou paile
iangor be ni ianga uta ira
linge, iesene tikenong sene
mon. Iou ni ianga uta ira
linge Krais te gil tano nugu
pinapalim nalamin ta di ing
pa dile Iudeia ing di ga
hadade ira nugu nianga ma
di ga nes ira nugu gingi-
laan, a dades na gingilaan,
ira gingilaan na kinarup, ma
ira hakilang iou ga gil ma
no dades tano Halhaaliena
Tanuo. Iou ni ianga sene
mon uta ikino linge Krais te
gil ing ite lie hawat di be di
na mur God hobi. Io kaie,
tur leh mekaia Ierusalem
iou gom hana wiis ter tano
katano Ilirikam ma iou te
hapatam no nugu pinapalim
ta kakarek ra ari katano ura
harpir ma no tahut na hini-
naawas utane Krais.

20 Hobi, iou la sipsip be
ni harpir ma no tahut na
hininaawas kaia ta di ing
pa dile nunure baak Krais,
waing iou pa nigele pasum
ira nugu pinapalim ma ira
pinapalim na lotu ing ira
mes di gate huna hatahun
ter.

21 Iesene iou sip be ni gil
haruat ma no nianga tane
God di ga pakat ie be,
"Di ing pa di gale hinawase
di utana, di na nanaas,
ma di ing pa di gale hadade,
di na palai."

Pol ga pingit be na hana ukaia Rom.

22 Io, ma kakarek ra linge
kaie ila hakahe iou be pa
gitle taltale be ni hanawat
ter ta mu.

23-24 Iesene kakarek um
pata ta mahuo ura nugu
pinapalim ta kakarek ra
katano, ma a haleng na tino-
hon iou git manga sipsip be
ni me nes mu, io kaie iou te
bul no nugu lilik be ni gil
haruatne ura hinana ukaia
Spen. Iou sip be ni me tur
basie kaia ho mu ma mu
nage harahut iou tano nugu
hinana ing be iou te kis ter
baak dahine ma mu, ma kaia
nalamin ta mu, mu te halaro
iou.

25 Io, kakarek um iou
ura hinana balik utuma
Ierusalem ura harahut ira
matanabar tus tane God
kaia.

26 Hokakarek, di ira Mase-
donia ma ira Akaia di ga laro
ura bulbul hulungan no nudi
hartabar na barbarat ura
harahut di ira matanabar tus
tane God ing di maris kaia.

27 A tutuno, di ga laro
ura gilgil hobi iesene di ina
ngasa ter ta di ira Iudeia
bileng. Kinong urah, ing be
mekaia ta ira Iudeia di te
kap no pinalau ta di ta ira

15:20 2 Korin 10:15-16 **15:21** Ais 52:15 **15:22** Rom 1:13 **15:25** 1 Korin 16:1-4 **15:26** 1 Korin 16:1; 2 Korin 8:1; 9:2,12; Apostolo 24:17 **15:27** 1 Korin 9:11

haridan haruat ta ira tanua
di, io, a nudi ngasa balik ura
balbalu pukus di ira Iudeia
ma ira haridan haruat ta ira
linge mekira tano ula hanuo.
28 Ma be iou te hapatam
um ikin ra pinapalim ma
be iou te hatutuno ikin ra
hunuei idi ter ta ira Iudeia,
io, iou ni hana basie ukaia
ho mu, ma namur um utusu
Spen.
29 Ma iou nunure ing be ni
hanawat ukaia ho mu, iou
ni hanawat ma ra tamat na
haridan tane Krais.
30 Bar hinsaagu tane Krais,
dait kis ra hena tano nudait
Watong Jisas Krais, ma no
Halhaaliena Tanuo te tabar
dait ma no tintalen na ter
harmarsai, io kaie iou hara-
gat mu be mu na tur tikai ma
iou ta ira nugu tirih ma ira
numu sinsaring tupas God
utagu.
31 I tahut be mu na sasar-
ing be God na halangalanga
iou sukun di tuma Iudeia ing
pa dile nurnur. Mu na sasar-
ing bileng be ira matanabar
tus tane God tuma Ierusalem
di na laro ura balbala leh no
nugu harharahut kaia.
32 Iou sip be mu na sasar-
ing be na ngan hobi waing
ing be no Watong i sip
hobi, iou nige petlaar be ni
hana tupas mu ma ra gun-
gunuama ma be nige sangeh
tikai ma mu ma nige kap
ra sigar na dades mekaia ho
mu tano nugu nilon.
33 Io, ma iou sasaring um
be God nong la terter ra
malum na kis tikai ma mu
bakut. Amen.

16

*Pol ga haatne leh ira tu-
radi tusu Rom.*

1 Io, utane Pibi no haini
dait naramon tane Krais,
tike ut na harharahut ie ta di
ira matanabar na lotu kaia
Senkiria, iou hinawase mu
be a bilai na haine ie.
2 Iou saring mu be mu na
bala leh ie kinong aie bileng
tano Watong ie. Mu na bala
leh ie tano ngas i takados be
ira gamgamatien na matan-
abar tus tane God di na mur
hobi ing di bala leh tikenong.
Iou saring mu be mu na
taho ie ta ira nuno man-
gana sunupi mekaia ho mu
kinong ite manga harahut
ra haleng na matanabar, ma
iou bileng tikenong ta di.
3-4 Mu na haatne leh
Pirisila ma ne Akuila,
dur ing dur papalim
tikai ma iou ura utane
Jisas Krais. Dur ga ter
leise ira nudur nilon
ura harahut iou iesene
be dur ga palai ter be
dur gor mat dak. Iou
kilingane ra tahut uta
dur, ma pata be iou
sene mon, di bileng ira
matanabar na lotu ta ira
tamtaman gar ta di ing
pa dile Iudeia.
5 Mu na haatne bileng ira
matanabar na lotu ing di
la hananawat hulungan
kaia tano nudur hala.
Mu na haatne leh bileng
no nugu bilai na harwis
Epainetus nong ga huna

15:29 Rom 1:11 **15:30** 2 Korin 1:11; Kolose 4:3; 2 Tesalonaika 3:1 **16:3-4** Apostolo 18:2

lilik pukus ter tane Krais
kaia ta di tano katano
Esia.
6 Mu na haatne leh Maria
nong ga manga papalim
dades uta mu.
7 Mu na haatne leh bileng
Andaronikus ma ne Iu-
nias ira iruo hinsaagu,
dur ing dur ga kis tikai
ma iou tano hala na
harpadano. Ma ta dong
ing di tule di ura hinana
ma no tahut na hini-
naawas, ira matanabar
di manga ru dur. Ma
dur ga kis naramon tane
Krais nalalie tagu.
8 Mu na haatne leh Ampil-
iatus no nugu bilai na
harwis tano nudait kink-
inis naramon tano Wa-
tong.
9 Mu na haatne leh
bileng Urbanus nong la
paapalim tikai ma dait
utane Krais, ma mu na
gil hobi bileng ter tano
nugu bilai na harwis
Sitakis.
10 Mu na haatne leh Ape-
les, aie nong ira ngun-
ngutaan te kabit ie ma
ite hamanis hapalaine
be i mur timaan Krais.
Mu na haatne leh dong ing
di tano hatatamana tane
Aristobulus.
11 Mu na haatne leh Hero-
dion no hinsaagu.
Mu na haatne leh di tano
hatatamana tane Nar-
sisus ing di kis tano Wa-
tong.
12 Mu na haatne leh Tirip-
ina ma ne Tiriposa, kike
ira iruo haine ing dur
papalim dades tano Wa-
tong.
Mu na haatne leh bileng
no nugu bilai na har-
wis Persis, aie tike mes
na haine bileng nong
te manga papalim dades
tano Watong.
13 Mu na haatne leh Rupus
nong no Watong te gil-
amis ie. Mu na gil hobi
bileng tano etnana nong
iga ngan be a etnagu
bileng ie.
14 Mu na haatne leh
Asinkiritus ma ne
Pelegon ma ne Hermes
ma ne Patrobas ma ne
Hermas ma ira hinsaa
dait bileng naramon
tane Krais.
15 Mu na haatne leh bileng
Pilologus ma ne Iulia
ma ne Nereus ma no
hainine ma ne Olimpas
ma ira matanabar bakut
tane God ing di kis tikai
ma di.
16 Mu na haatne har-
basiane mu ma mu na
gagawane harbasiane
mu ma ra tahut na
tintalen.
Ma ira matanabar na lotu
bakut tane Krais ta ira
tamtaman, di haatne um
mu.

A nianga na harakatom be dait na harbalaurai timaan ta dong ing di ura lamlamus habota dait.

17 Bar hinsaagu tane Krais,
iou haragat mu be mu na
harbalaurai timaan ta dong
ing di la gilgil ra harpaleng
ma ing di bul tukatuke ta
ira numu nilon, ira mangana

16:13 Mak 15:21 **16:16** 1 Korin 16:20; 1 Pita 5:14 **16:17** Matiu 7:15; Taitus 3:10

tintalen ing i mes harsakit
tano harausur mu te kap
usurane leh. Mu na hana
pas di.
18 Hokakarek, ira man-
gana turadi hobi pa dile
tultule tano nudait Watong
Krais ma pa dile taram ie.
Iesene di taram ira sinisip
tus ta ira tinga di. Di manga
melem ura so nianga ma di
let habota mon ira turadi.
Ma ing di gil hobi di hakale
lamus ira lilik ta di ira malus
na turadi.
19 Ma iou tange hobi ki-
nong ira turadi bakut di te
ser leh no numu tintalen
na taram nianga. Io kaie,
iou laro pane mu. Iesene
iou sip be mu na minanes
uta ira linge i tahut ma mu
na gamgamatien talur ira
sasana.
20 Ma i hutate be God nong
la terter ra malum na paas
bisang Satan ra hena ira kaki
mu.

A harmarsai mekaia tano
nudait Watong Jisas na kis
tikai ma mu.

21 Timoti nong i papalim
tikai ma iou i haatne leh mu,
ma hobi bileng ira hinsaagu,
ne Lusias ma ne Ieson ma ne
Sosipater.

22 Iou Tertius * iou te pakat
hasur ikin ra pakpakat, ma
tano nugu kinkinis naramon
tano Watong iou haatne leh
mu bileng.

23 Gaius i haatne leh mu
bileng. Aie nong te bala leh
iou tano nuno hala ma ite
bala leh bileng ira matan-
abar na lotu be di na kis hu-
lungan kira tano ngasiana.

Erastus nong i harbalaurai
ta ira barbarat ta ikin ra
tamana i haatne leh mu, ma
hobi bileng Kuartus no tasi
dait tane Krais.
24 †

*Pol ga pirlet God kinong
igate hapuasne um ira linge
ing igabo mun menalalie
waing ira huntunana di nage
nurnur.*

25-26 Io, ma iou pirlet ie
nong i tale be na hatur
hadades mu haruat tano
nugu tahut na hininaawas,
no harpir utane Jisas Krais.
Ikino harpir aie no hini-
naawas God te hapuasne
um. Karek ra linge na
susuhai igabo kis mun ter
ta ira haleng na tinohon
sakit ing ite pataam, iesene
kakarek um God te hamanis
hapalaine ie. Ma ne God
nong pai nale mat ite ha-
palaine dait uta ikin haruat
ma no nuno sinisip ing
igate kubus ter ma hoke
ira tangetus di gate pakat
ter. Ma ne God te gil hobi
waing ira huntunana tano
ula hanuo bakut di nage
taram ie hokakarek, be di na
nurnur.
27 Io, ma tano nugu kinki-
nis tane Jisas Krais iou pirlet

16:18 Pilipai 3:19; 2 Pita 2:3 **16:19** Rom 1:8; 1 Korin 14:20 **16:20** Stt 3:15 **16:21** Apostolo 16:1-2; 19:22; 20:4 * **16:22** Tertius ga pakat hasur kakarek ra nianga Pol ga tange. **16:23** Apostolo 19:9; 1 Korin 1:14 † **16:24** Ari tuarena pakpakat di halala buturkus 24 i tange be, *"No harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais na kis tikai ma mu. Amen."* **16:25-26** Epesas 1:9; 3:5,9; Kolose 1:26; Rom 1:5

God hobi, aie sene mon nong
i minanes. A pirpirlet tupas
ie ta ira bung namur ma pai
nale pataam. Amen.

No Luaina Pakpakat tane Pol tupas ira KORIN

Pol ga so no lotu tusu Korin tano nuno airuo na hinana ma no tahut na hininaawas (nes Apostolo 18:1-18). No taman Korin a tamat na taman ie tano pana bung Pol ga hana ukaia ma a haleng na turadi kaia di ga mur ira bilingana tintalen ma di ga manga lotu tupas ira palim puo tikai ma ira sana gingilaan na hilawa. Io, tano nuno aitul a hinana Pol ga kiskis tusu Epesas (Apostolo 19:22) gom ser leh ari purpuruan tano lotu tusu Korin (1 Korin 1:11). Pol ga hadade uta di ira sigar Kristian rusu Korin be iga manga dades be ari na hilo sukun ira nudi sana tintalen menalalie. A tutuno be no Halhaaliena Tanuo ga manga tabar timaan ira Kristian kaia Korin ma ira haleng na bilai na hartabar iesene pa di gale lon timaan ma kike ra hartabar. Di ga lik be di manga minanes (1:18-2:16) ma di ga manga hatamat di (4:6-21). Tike tunana ga noh tikai ma no haine tano Tamana (5:1-8) ma di ga lamus harbasiane di be di na tur ra harkurai (6:1-11). Ma a mon harpaleng nalamin tano lotu bileng (1:10-17; 3:1-23). Ma ari mes na turadi di ga hanawat merasi Korin, di gom a tiri Pol uta ari linge di ira Kristian kaia Korin pa di gale manga palai ine (7:1; 8:1; 12:1; 16:1). Io kaie, Pol ga pakat ikin ra pakpakat be na hakatom di ta ira nudi sana tintalen ma ura balbalu timaan ira nudi tiniri. Iga hinawase di utano tintalen na tinolen (7:1-40) ma be tikenong pai nale hapuko no hinsaana naramon tane Krais ma ira tintalen i lik be i tahut be na gil ma sene no hinsaana i lik be i sana (8:1-11:1). Iga hinawase di be di na lotu hohaam ma ira nudi hartabar tano Halhaaliena Tanuo (11:2-14:40) ma be no tuntunut hut sukun ra minat tike tamat na surno tano tahut na hininaawas (15:1-58).

1-2 Aiou Pol nong God ga tato leh haruat ma no nuno sinisip be iou tike apostolo tane Krais Jisas. Ma mir ma no tasi dait Sostenes, mir tule kin ra nianga tupas mu ira matanabar na lotu tane God ing mu kis kaia Korin, mu ing God te bul hasisingen mu be mu nage halhaalien naramon tane Krais Jisas, mu ing ite tato leh mu be mu ira nuno matanabar tus tikai ma di bakut ta ira tamtaman ing di lotu tupas no nudait Watong Jisas Krais, aie no nudi Watong ma no nudait bileng.

3 A harmarsai ma ra malum tupas mu mekaia hone God no nudait Mama ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira Korin kinong God gate manga haidane di ma ira kaba hartabar.

4 Iou la tangtanga tahut
hait tane God uta mu kinong
ite tabar bia mu naramon
tane Krais Jisas ma no nuno
harmarsai.
5 Iou tanga tahut tana ki-
nong ite manga haidane mu
ma ira kaba hartabar bakut,
ta ira kaba mangana nianga
ma ta ira kaba mangana mi-
nanes bakut.
6 Hokakarek God ga hatu-
tuno no hininaawas utane
Krais nalamin ta mu.
7 Io kaie, pata tike
hartabar be i panim kaia
nalamin ta mu ing mu kiskis
kawase ma ra tamat na
namnamas tano harapuasa
tano nudait Watong Jisas
Krais.
8 Ma ina hatur hadades
bileng mu tuk ter tano
haphapatam be pa dale nes
leh ta sasana ta mu ta ikino
bung tano nudait Watong
Jisas Krais.
9 Ma ne God na gil haru-
atne ira linge ga kukubus be
na gil. Aie nong ga tato leh
mu be mu na kap ra kinki-
nis tikai ma no Natine Jisas
Krais no nudait Watong.

Pol ga tigel be pai nale mon harpaleng nalamin ta di naramon tano lotu.

10 Bar hinsaagu tane Krais,
iou saring mu tano hinsane
Jisas Krais no nudait Wa-
tong be mu bakut, mu na
haut tikai harbasie ta mu ma
ina pata ta harpaleng kaia
bileng ta mu. Ma iou saring
mu be mu na tur tikai ma
tike kapawena lilik mon.
11 Bar hinsaagu tane Krais,
ari mekaia tano iabar tane
Kloi di te hinawase iou be a
mon hargor kaia nalamin ta
mu.
12 Ma i hokarek, be mu
tiketike mu la tangtange
ari linge i mes harbasie.
Tikenong la tangtange be,
“Aiou la murmur Pol.” Tike
mes i tange be, “Aiou la mur-
mur Apolos.” Ma tike mes
bileng i tange be, “Aiou la
murmur Pita.” Ma tike mes
balik be, “Aiou la murmur
Krais.”
13 Mu lik be Krais ta di
sene mon tari? Di ga tut Pol
tano ula kabai uta mu? Ma
di ga baptais mu naramon
tano hinsane Pol?
14 Iou tanga tahut tane God
be iou pai gale baptais tari
ta mu iesene Kirispus ma ne
Gaius sene mon.
15 Io kaie, paile tale
tikenong be na tange be ite
kap baptais naramon tano
hinsagu.
16 Io, ma iou lik leh bileng
no hatatamana tane Sepanas
ing iou ga baptais di. Ma
mekaia um iou paile lik leh
um tikenong be iou ga bap-
tais.
17 Kinong urah, Krais pai
gale tule iou be ni baptais.
Pata. Iga tule iou be ni
harpir utano tahut na hin-
inaawas. Ma sene pata be
ni harpir ma ra minminanes
ma ra keskes na nianga gar
na turadi mon, be no kabai
tane Krais nahula ngan be a
linge bia mon ie.

1:8 1 Tesolonaika 3:13; 5:23 **1:9** 1 Jon 1:3; 1 Tesolonaika 5:24 **1:10** Pilipai 2:2 **1:12** 1 Korin 3:4; Apostolo 18:24-28 **1:14** Apostolo 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1 Korin 16:15

No ula hanuo i nes hanapu no kabai tane Krais iesene aie balik nong i hamanis no minanes ma no dades tane God.

18 Iou tange hobi kinong dong ing di hanana tano ngas na hiniruo, di nes no nianga utano kabai be a ba na lilik mon ie. Iesene dait ing dait kis ter tano nuno haralon, dait nes kilam no nianga tano kabai be aie no dades tane God.

19 I hokarek di ga pakat ing God ga tange,

"Iou ni gil hagae ira minminanes ta ira ut na minanes,
ma iou ni waak leise ira minminanes ta ira ut na minminanes."

20 Ma ham um ira minanes na lilik ta ira ut na minminanes? A ham um ira minanes ta ira tena harausur ta ira harkurai? Ma ham bileng no keskes ta di ira ut na so nianga? Tutuno sakit God te hamanis be ira minminanes tano ula hanuo a ba na lilik mon.

21 Tano nuno minminanes, God pai gale haut leh ira ut na minminanes tano ula hanuo be di na nunure ie. Di ga nes kilam no tahut na hininaawas be a ba na lilik ie. Io kaie, God ga sip be na papalim ma ikino hininaawas ura haalon dong ing di nurnur.

22 Ira Iudeia di la sipsip be di na nes ira dades na hakilang ura hamanis be tike linge i tutuno. Ma ira Grik di la sisilih ta ira minminanes.

23 Iesene mem ing mem harpir utano Mesaia nong di ga tut ter ie tano ula kabai. Taitus ira Iudeia a linge na tukatuke ta di kinong di malok tana. Taitus ira Grik di lik be a ba na lilik mon ikin ra linge.

24 Iesene di ing God te tato leh di, di ira Iudeia ma di ira Grik bileng, di nes kilam Krais be aie nong i hamanis no dades tane God ma no minanes tane God.

25 Kinong urah, no pinapalim tane God ing di nes be i hamanis ra ba na lilik, i hamanis balik ra minminanes i tamat ta ira minminanes ta ira turadi. Ma no nuno pinapalim ing di nes be i tabales, i hamanis balik ra baso i tamat ta ira baso ta ira turadi.

26 Kaba hinsaagu tane Krais, mu na lilik be a mangana turadi so mu ta ikino pana bung ing God ga tato leh mu. Paile haleng ta mu ing ira turadi di ga nes kilam be a lilie be a ut na minminanes be a ut na baso mu.

27 Iesene ura hahirhir ira ut na minminanes, God ga gilamis leh ira linge ing no ula hanuo i nes be i hamanis ra ba na lilik. Ma ura hahirhir ira ut na baso, God ga gilamis leh bileng ira linge ing no ula hanuo i nes be pata dades tana.

28 Iga gilamis ira linge ing no ula hanuo i nes hanapu ma i mikiane be a linge bia, ura gilgil hagae ira linge di

1:18 Rom 1:16 **1:19** Ais 29:14 **1:20** Ais 19:12; 33:18; 44:25; Jop 12:17 **1:21** Matiu 11:25 **1:23** Rom 9:32; 1 Korin 2:14 **1:24** Kolose 2:3 **1:25** 2 Korin 13:4 **1:26** Matiu 11:25; Jemes 2:5

lik be i tamat.
29 God ga gilamis kakarek
ra linge hobi waing pata
tikenong pai nagele sasa but-
but ra matmataan tana.
30 Iesene tano gingilaan
tane God iat mu kis naramon
tane Krais ma aie nong God
te bul ie be no nudait min-
minanes. Ma aie no nudait
minminanes hokakarek ki-
nong naramon tane Krais
God te harkurai be dait taka-
dos ma ite bul hasisingen
dait be dait nage halhaalien
ma ite kul halangalanga leh
dait bileng.
31 Io kaie, hoke di ga pakat
tano nianga tane God, "Nesi
nong i ura latlaat, i tahut be
na let no Watong."

2

1 Bar hinsaagu tane Krais,
ing iou ga hana tupas mu
ma iou ga harpir utano
hininaawas tane God, iou
pai gale hanawat hoke tike
keskes na ut na nianga na
minminanes.
2 Iou ga harpir hobi kinong
ing iou ga kis nalamin ta
mu iou ga bul no nugu lilik
be pa nile lilik ta tike mes
na linge, iesene Jisas Krais
ma no nuno minat tano ula
kabai sene mon.
3 Pata ta baso tagu ing iou
ga kis nalamin ta mu. Iou
ga hanawat ma ra tamat na
urur ma ra dinader.
4 Ing iou ga harpir ma iou
hinawas palai ta ira pipi-
laina ta ira nugu nianga, io,
iou pai gale halewen mu ma
ra nianga na minminanes.
Pata. No nugu hininaawas
ga hamanis no dades tano
Halhaaliena Tanuo.
5 Ma iou ga harpir hobi
waing ira numu nurnur pai
nale suator ta ira minmi-
nanes gar na turadi mon
iesene na suator tano dades
tane God.

No Halhaaliena Tanuo nong i ter ra minanes ta ira turadi uta ira linge tane God.

6 Iesene mem iangianga
balik ma ra mangana mi-
nanes nalamin ta di ing i
matuko ira tanua di tupas
God. Ma sene mem paile ian-
gianga ta ira minminanes u
katiak. Ma pata bileng ta ira
minanes ta ira lilie kakarek
ing di ura patpataam.
7 Iesene mem la harpir ma
ra minanes tane God nong
ga susuhai nalalie ta ira tu-
radi ma sene ite hanawat
puasa kakarek. Ma ne God
ga kukubus ter menalalie
tano hathatahun ta ira linge
bakut be ikino minanes na
manga hatahutne dait.
8 Pata ta tikenong ta di ira
lilie tano ula hanuo kakarek
pai gale nunure ikino mi-
nanes. Pata. Ing be di gor
nunure ter, pa di gorle tut
no tamat na Watong ter tano
ula kabai.
9 I hokakarek no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange,

"Ira linge tane God ing pata
tikenong paile nes ma
paile hadade ma paile
nunure,

1:29 Epesas 2:9 **1:30** Jer 23:5-6 **1:31** Jer 9:24 **2:3** Apostolo 18:9; 2 Korin 10:1 **2:4** 1 Tesolonaika 1:5 **2:9** Ais 64:4

io, kakarek ra linge iat God
te tagure uta dong ing
di sip ie."
10 Ma pa di gale nunure ki-
nong God te hapuasne ter ie
ta dait ma no Tanuana.

No Tanuo tane God i sisilih ta ira linge bakut. Tutuno sakit, i sisilih bileng ta ira linge tuma naramon tutuno iat tane God.

11 Ma ikin i palai kinong no tanuana tikenong, aie sene mon i tale be na manga nunure timaan ikino turadi. Ira mes na turadi pa dile tale. Hobi bileng, pata ta tike turadi i manga nunure timaan God, iesene no Tanuo tane God sene mon.

12 Pa dait le kap no mangana lilik tano ula hanuo. Pata. Dait te kap no Tanuo metuma hone God waing dait nage nunure ter be aso ing God te tabar bia dait me.

13 Ma kakarek ra linge ing mem la iangianga urie. Mem paile ianga ma ra mangana nianga ing mem te harausur ine ta ira minanes gar na turadi. Pata. Mem ianga ma ra mangana nianga ing no Tanuo ite hausur mem ine. Mem palpales ira pipilaina ta ira linge tano Tanuo. Ma mem gil hobi ma ra mangana nianga ing mem te kap mekaia hono Tanuo.

14 Nesi nong paile hatur kawase no Halhaaliena Tanuo paile bala leh ira linge ing i hanawat mekaia hono Tanuo tane God. Kinong urah, i lik be di a linge na ba. Ma paile tale be na palai ine kinong tikenong na nunure kilam kakarek ra linge ma no harharahut tano Tanuo.

15 Iesene nesi nong i hatur kawase no Halhaaliena Tanuo i tale be na nunure kilam ira linge bakut. Tike mes na turadi balik paile tale be na kure no tintalen ta ikino turadi be i tahut be i sana.

16 I horek no nianga tane God di ga pakat ie i tange,
"Nesi gate tale be na nunure
no lilik tano Watong?
Ma nesi i tale be na hausur
ie?"
Iesene dait, dait hatur kawase no mangana lilik tane Krais.

3

Waak dait tur harpaleng kinong dait bakut gar tane Krais.

1 Ma pai gale tale iou be ni haianga mu hoke ira turadi ing di hatur kawase no Halhaaliena Tanuo. Pata. Iou ga nes be i tahut be ni haianga mu hoke ira turadi ing di mur ira tintalen mekira napu. Mu ga ngan hoke ira bana ta ira numu kinkinis naramon tane Krais.

2-3 Iou ga tabar mu ma ra tirina sus, pata be a dades na nian, kinong pa mu le taguro pane. Tutuno sakit, pa mu le taguro kakarek kinong mu murmur baak ira tintalen mekira napu. Ing mu harngangar harbasie ma mu nes kalak ira kinkinis gar na mes, i hamanis be mu

2:16 Ais 40:13 **3:2-3** Hibru 5:12-13; 1 Pita 2:2 **3:2-3** 1 Korin 1:10-11

baak mekira napu ma mu
lolon hoke ira turadi ta ikin
ra ula hanuo mon.
4 Kinong ing tikenong i
tange be, “Iou mur Pol” ma
tike mes balik be, “Iou mur
Apolos,” io, i hamanis be mu
ira turadi tano ula hanuo
mon.
5 Nesi um ikino Apolos?
Ma nesi bileng ikino Pol?
Airuo tultule mon dur ing
mu ga nurnur ta ira nudur
nianga. Mir bakut tiketike
mir gil haruatne hoke no
Watong te ter ta mir be mir
na gil.
6 Iou ga soso ma ne Apolos
ga kapkapal. Iesene God ga
hakuburuan.
7 Io kaie, nong i soso ma
nong i kapkapal, dur bakut
a linge bia mon dur. Iesene
nong i tamat, aie God nong i
hakuburuan.
8 Nong i soso ma nong i
kapkapal dur haruat mon.
God na ter ra kunkulaan ta
dur tiketike, haruat ma ira
nudur pinapalim.
9 Mir papalim tikai, mir ira
iruo turadi tane God. Mu no
lalong tane God. Mu no hala
ing God ga gil ie.
10 Iou ga hatur ira kasong
hoke tike keskes na ut na gil
hala, haruat ma ing God ga
ter tagu be ni gil hobi. Tike
mes i pasum ira pinapalim
ta kike ra kasong. Iesene
i tahut be ira turadi bakut,
tiketike, di na balaure be
di na pasum habibihane ira
pinapalim ta kike ra kasong.
11 Kinong urah, paile tale
tikenong be na hatur leh tike
mes na kasong ta kike ite kis
ter. Ma kike ra kasong, ne
Jisas Krais iat mon.
12 Ari di na pasum ira
pinapalim ma ra gol be
ra siliwa be ira bilai na
maririsuan na hot. Ari mes
di na pasum ira pinapalim
ma ra dahe mon be a tingari
be a pagala bia.
13 Ira mangana pinapalim
so tiketike te gil na hanawat
palai kinong ikino tamat na
bung na hanawat ma ina
hapalaine. A mon eh na
hapalaine ira mangana pina-
palim. Ma no eh iat na tun
walar kike ra pinapalim ura
hamanis be i tahut be i sana.
14 Ing be ira pinapalim a
nuno ta tikenong pai nale do,
ina kap ra bilai na kunku-
laan.
15 Ing be no eh i tun ha-
gae ira pinapalim a nuno
ta tikenong, pai nale hatur
kawase ta linge. Aie balik na
lala tano haralon, iesene na
ngan hoke be di res leh ie
sukun ra kalamena eh.
16 Hohaam, pa mu le
nunure be mu no hal-
haaliena hala tane God ma
be no Tanuo tane God la kis
ter ta mu?
17 Ing be nesi tikenong i
hagae no halhaaliena hala
tane God, God bileng na ha-
gae ie, kinong no nuno hala,
a nuno tus ie ma i tur sisin-
gen talur ira sasana. Ma mu
iat, mu ikino hala.

3:4 1 Korin 1:12 **3:5** Apostolo 18:4,11 **3:8** Matiu 13:3-9; Epesas 2:20-22 **3:11** Ais 28:16; 1 Pita 2:4-6 **3:13** 1 Korin 4:5 **3:16** 1 Korin 6:19; 2 Korin 6:16

18 Waak mu lamus hab-
ota ira numu lilik. Ing be
tikenong ta mu i lik be a ut
na minanes ie hoke no ula
hanuo i nes kilam tikenong
be a minaneswana ie, io, i
tahut be na ba mon waing
inage minanes tutuno.
19 Kinong urah, aso ing no
ula hanuo i nes kilam be
a linge na minanes, a ba
na linge mon ie tano ninaas
tane God. Hoke no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange, *"God i hakuni ira ut na
minanes ta ira nudi keskes na
lilik iat."*
20 Ma ira nianga tane God i
tange bileng be, *"No Watong
i nunure ter ira lilik ta ira
ut na minanes be a linge bia
mon ie."*
21 Io kaie, waak be
tikenong na sa butbut uta
ira linge a turadi mon i tale
be na gil kinong a numu ira
linge bakut.
22 Pol, Apolos, Pita, ikin
ra ula hanuo, a nilon, a mi-
nat, ira linge kakarek ma ing
bileng namur, kike ra linge
bakut a numu.
23 A gar tane Krais mu, ma
ne Krais a gar tane God ie.

4

*Pol ga hakatom ira Korin
be di na ru ira apostolo.*

1 Io kaie, i tahut be ira
turadi na nes kilam mehet
be mehet mon aitul a tultule
tane Krais ma be mehet ira
itul a turadi ing God te bul
ter no nuno pinapalim ta
mehet be mehet na balaure
timaan ira nuno linge ing iga
susuhai nalalie ma kakarek
ite hanawat puasa.
2 Ma kike ra mangana tul-
tule hobi, tike linge i tamat,
be di na gil haruatne hono
sinisip tano nudi tamat i nu-
ruan di hobi.
3 A linge bia mon tagu
be mu na nes murmur ira
nugu tintalen be i tahut be i
sana. Ma pata be tike tamat
na linge tagu be ira turadi
mon di na nes murmur iou
haruat ma ira nudi mangana
harkurai. Ma iou iat iou
paile kure habaling iou be
iou bilai be iou sana.
4 Iou paile lik leh be iou te
gil tike sasana, ma sene ikino
mangana lilik paile hatu-
tuno be iou takados harsakit.
Pata. No Watong iat nong i
nes murmur iou be iou tahut
be iou sana.
5 Io kaie, waak mu
kurkure ta tikenong kinong
no pana bung na harku-
rai paile hanawat baak.
Waak mu harkurai hobi
menalalie tano hinanawat
tano Watong. Aie nong
na hamadares ing i kis
kumaan tano kadado ma
ina hapuasne ira lilik ma ira
sinisip ing i kis naramon ta
ira turadi. Ma ta ikino pana
bung um ira matanabar
tiketike di na hatur kawase
ira nudi pirpirlet metuma
hone God iat.
6 Bar hinsaagu tane Krais,
iou tange kakarek ra linge
bakut uta mir ma ne Apo-
los ura harahut mu waing
mu na kap harausur ta
mir waing mu nahula lake

3:19 Jop 5:13 **3:20** Sam 94:11 **4:2** Luk 12:42 **4:5** 1 Korin 3:8 **4:6** Rom 12:3

ira nianga tane God di ga
pakat. Iou sip be mu na lon
hobi waing pa mu nale let
tikenong ma mu na hanapu
no mes.
7 Nesi te hatamat mu? Ho-
haam, God paile tabar mu
ma ira linge kike mu hatur
kawase? Ma ing be God ga
ter kike ra linge ta mu, ura
biha mu sa butbut hoke be
mu iat mu ga hatawat kike
ra linge?

8 Karek um mu te hatur
kawase ira linge haruat ma
ira numu sinisip! Ma mu
te tinane um ra tamat na
bunbulaan! Mu te watong
um, ma mem, pata. * I
gorte tahut be mu te watong
tutuno, mem bileng, mem
nage watong tikai ma mu.
9 I gorte tahut hobi kinong
i nanaas ter be God te bul
mem ra apostolo hoke ira
hiruo ing ira umri di hama-
nis hanane. Mem hoke di ra
hiruo ing di te kure be di na
mat ma di murmur hanane
ira umri ukaia tano nudi
minat. I hoke be ira turadi
tano ula hanuo bakut ma ira
angelo bileng, di itame mem
hobi.
10 Taitus ira numu ninaas,
mem ira ba ura utane Krais
iesene mu ira ut na minanes
naramon tane Krais! Mu
lik be a malmalungana mem
ma a ut na baso mu! Di ru
mu ma sene di nes hanapu
mem.
11 Mem la tamtaburun-
gan ma mem la marmaruk.
A pulutuana mem. Di la
manga hagae mem ma pata
ta ngasia mem. Ila ngan ter
hobi menalalie tuk kakarek.
12 Mem la paapalim dades
ma ira iruo luma mem iat.
Ing di tange hagae mem,
mem la haidane di. Ing
di haragawai ta mem, mem
paile suar ngangar.
13 Ing di tange ra sana
nianga uta mem, mem balu
ma ra tahut na nianga. Mem
hoke ira sana kurkuruan
tano ula hanuo bakut ma
ira bilingana puputo tuk ter
kakarek.
14 Ma iou paile pakat
kakarek ra nianga ura
hahirhir mu. Pata. Iesene
ura hakatom mu hoke ira
natigu ing iou manga sip mu.
15 I tutuno be a haleng
sakit ira numu ut na har-
balaurai tano numu kinkinis
tane Krais. Iesene pata ta
haleng na tama mu. Kinong
urah, tano numu kinkinis
naramon tane Krais iou ga
ngan hoke no tama mu ing
iou ga ter no tahut na hini-
naawas ter ta mu.
16 Io kaie, iou haragat mu
be mu na mur ira nugu tin-
talen.
17 No burwana ikinong iou
ge tule ne Timoti ukaia ho
mu. Aie no natigu naramon
tane Krais ma iou manga sip
ie ma a tutuno na turadi
ie tano Watong. Na halilik
leh mu tano nugu mangana
nilon naramon tane Krais,
ikino mangana nilon nong i
haruat ma ira harausur iou

4:7 Rom 12:6 * **4:8** Pol ga hasakit mon kinong ira Korin di ga lik be di manga bilai ma di ga nes hanapu Pol. **4:11** 2 Korin 11:23-27 **4:12** Apostolo 18:3; 2 Tesalonaika 3:8; Matiu 5:44 **4:15** Galesia 4:19 **4:16** Pilipai 3:17 **4:17** Apostolo 19:22

la terter ta ira matanabar na
lotu ta ira matahu katano.
18 Io, ma tari ta mu, mu
te hatamat habaling mu ki-
nong mu lik be pa nile
hanawat ukaia ho mu.
19 Iesene iou ni hanawat
haiah ukira ho mu ing be no
Watong i sip hobi. Ma iou
ni nunure leh ira dades ta
kakarek ra ut na latlaat, ma
pata be ira nudi nianga sene
mon.
20 Kinong urah, no king-
dom tane God paile nianga
mon. A dades iat.
21 Mu sip hohaam? Iou
ni hanawat ukaia ho mu ma
tike dangdangat be ma ra
harmarsai tikai ma ra tin-
talen na matien na turadi?

5

I tahut be ira matanabar na lotu di na tule ise ira sana turadi me nalamin ta di.

1 Di hinawas hanana uta
mu be a mon tintalen na hi-
lawa kanaia nalamin ta mu.
Ma i manga sana. Ira tabuna
nurnur pa di lale gilgil hobi.
Di tange be tike tunana ila
nohnoh tikai ma no haine
tano tamana.
2 Ma mu ira ut na latlaat! I
gorte tahut be mu gor manga
tapunuk. I tahut be mu gor
tule leise no turadi nong ga
gil hobi me nalamin ta mu.
3 A tutuno be no palata-
maigu paile kis tikai ter ma
mu kakarek. Iesene no tan-
uagu i kis tikai ter ma mu.
Ma hoke be iou kis tutuno
tikai ter ma mu, iou te kure
tano hinsane Jisas no nudait
Watong be no turadi nong i
gil hobi i gil ra sasana.
4-5 Ing no tanuagu i kis
tikai ter ma mu ma no dades
tano Watong Jisas i kis tikai
ter ma dait, io, tano nugu
lilik iou te kure be mu na
ter leise ikin ra turadi tano
lumane Satan kaie ira tin-
talen tano palatamaine in-
age panim leh. Ma mu na gil
hobi tana waing no tanuana
nage lala tano haralon tano
bung tano Watong.
6 Ma paile tahut be mu na
latlaat. Hohaam, pa mu le
nunure be a pet na is na
halalet tike kudulena beret?
7 Mu na kap leise ira tu-
arena is na sana tintalen
waing mu nage bilai hoke
tike sigar beret ing pata ta
is tana. Tutuno sakit, mu iat
hoke ira sigar beret. Ma mu
na gil hobi kinong di te ubu
bing Krais hoke no nudait
not no sipsip na hartabar
utano Nian na Sinakit.
8 Io kaie, i tahut be dait
na murmur ira mangana tin-
talen i haruat ma ikino Nian.
Waak dait mur ie ma ira
matahu sana tintalen hoke
be a tuarena is. Pata. Dait
na mur ie ma ra tutuno ma
ra gamgamatien na tintalen
hoke ra beret ing pata ta is
tana.
9 Ma iou ga pakpakat ukaia
ho mu be pa mu nale manga
lon tikai ma ira turadi ing di
mur ra tintalen na hilawa.
10 Tutuno sakit, iou paile
iangianga uta ira matanabar
ta ikin ra ula hanuo ing di
ira hilawa, be ira ut na nes

4:20 1 Korin 2:4 **5:1** WkP 18:7-8; Lo 22:30 **5:3** Kolose 2:5 **5:4-5** 1 Timoti 1:20 **5:6** Galesia 5:9 **5:7** Ais 53:7; 1 Pita 1:19 **5:8** Lo 16:3

kalak linge, be ira ut na hararuo, be ira ut na lotu tupas ira palimpuo. Ing be no pipilaina tano nugu nianga gorte ngan hobi, igor tahut be mu gor hana sukun no ula hanuo.

11 Iesene pata. No pipilaina tutuno tano nugu pakpakat be waak mu manga lon tikai ma tikenong ing i tange be a hinsaa mu ie tane Krais ma sene be a hilawa ie, be a ut na nes kalak linge ie, be a ut na lotu tupas ira palimpuo, be a ut na tanga hagae ri ie, be a ut na minamo ie, be a ut na hararuo ie. Waak mu ian bileng tikai ma tike turadi hobi.

12-13 Paile takados be ni kure ira turadi ing pa dile gar ta ira matanabar tane Krais. God na kure di. Iesene i tahut be mu na kure ira turadi ing di nalamin ta mu ira matanabar tane Krais. I hoke no nianga tane God di ga pakat ie i tange, *"Mu na tule leise no sana turadi me nalamin ta mu."*

6

Waak be tikenong gar tane God i ter no hinsaana tane Krais ter ta ira tabuna nurnur be di na kure hatakadosne no nudur hargor.

1 Ing be tikenong i hargor ma no hinsaana tane Krais, hohaam, na hana tupas ira ut na gil harkurai ing pa dile nunure God ura hatakadosne no linge? Waak tutuno iat be na gil hobi! Na hana tupas ira matanabar tus tane God be di na kure.

2 Hohaam, pa mu le nunure be ira matanabar tus tane God di na kure no ula hanuo? Ma be i tutuno be mu na kure no ula hanuo, hohaam, paile tale mu be mu na kure ira not no linge?

3 Pa mu le nunure be dait na kure ira angelo? Be i tutuno hobi, dait na manga tale be dait na kure ira linge ta ikin ra nilon.

4 Ing be a mon mangana purpuruan hobi nalamin ta mu, waak mu hana tupas di ing pa dile kis tikai ma mu ura kurkure hatakadosne ira linge.

5 Iou tange hobi ura hahirhir mu. Hohaam, i tutuno be pata ta ut na minanes ta mu nong na tale be na kure hatakadosne ira purpuruan nalamin ta mu ira hatatesne tane Krais?

6 Iesene ari di la terter ira tasi di naramon tane Krais ter ra harkurai. Ma di bala leh ira tabuna nurnur ura kurkure hatakadosne ira linge.

7 Ma be mu la hanana tupas ira ut na gil harkurai ura hatakadosne ira hargor nalamin ta mu, i hamanis be mu te manga puko um. Iesene i tahut be mu na bala leh balik tikenong be na gil ra sasana ta mu. Ma i tahut bileng be mu na haut leh tikenong be na karit leh ira numu linge.

8 Iesene mu iat, mu la karkarit ma mu la gilgil sasana. Ma mu la gilgil kike

5:11 2 Tesalonaika 3:6; Taitus 3:10 **5:12-13** Lo 13:5; 17:7 **6:2** Ninanaas 3:21

ta ira tasi mu naramon tane
Krais.
9-10 Hohaam, pa mu le
nunure be ira ut na sasana
pa di nale hatur kawase no
kingdom tane God? Waak
mu lamus hakale ira numu
lilik. Ira mangana turadi
ing pa di nale hatur kawase
no kingdom tane God, di
hokarek: ira hilawa, ira ut
na lotu tupas ira palimpuo,
dong ing di noh tikai ma
tikenong gar na mes, di ira
tunana ing di noh tikai bal-
ing ma tike tunana ma ira
haine ing di gil bileng hobi,
ira isomo, ira ut na nes kalak
linge, ira ut na minamo, ira
ut na tanga hagae ri, ma ira
ut na hararuo.
11 Ma ari ta mu hobi
nalalie. Iesene no Tanuo
tano nudait God iga kapal
leise ira numu sasana ma
iga bul hasisingen mu ura
nuno tus ma iga kure be mu
takados ra matmataan tana.
Ma iga gil hobi ter ta mu
tano hinsane Jisas Krais no
Watong.

*Waak dait mur ira tin-
talen na hilawa kinong ira
palatamai dait a katano tano
palatamaine Krais.*

12 Ma tikenong na tange
be, "Aso ing iou sip be ni gil,
i takados be ni gil." Maso.
Iesene ira linge bakut paile
tale be na hatahutne ugo. I
tale be ni tange bileng, "Aso
ing iou sip be ni gil, i takados
be ni gil." Iesene iou malok
be ni kis ra hena ra harkurai
ta tike linge.
13 Tike mes balik na tange
be, "Ira tinga dait ura nian,
ma ira nian uta ira tinga
dait." Maso. Ma ne God na
hapatam dur bakut. Iesene
be paile tutuno be ira palata-
mai dait ura tintalen na hi-
lawa. Pata. Ira palatamai
dait ura tano Watong, ma no
Watong i manga ngarau uta
ira palatamai dait.
14 God ga hatut no Watong
sukun ra minat ma no nuno
dades. Ma ina hatut bileng
dait hobi ma ikino dades.
15 Hohaam, pa mu le
nunure be ira palatamai mu
a katano tano palatamaine
no Watong? Ing be i tutuno
hobi, mu lik be i takados
be ni kap ira katano tano
palatamaine Krais, ma ni pa-
sum ma no palatamaine no
hilawa? Pata tutuno iat!
16 Hohaam, pa mu le palai
be ing tikenong i pasum no
palatamaine ma tike hilawa,
i hoke be dur tike kapawena
mon ta ira palatamai dur?
Ikin i palai kinong i hoke
no nianga tane God di ga
pakat ie i tange, "Dur na
tike kapawena mon ta ira
palatamai dur."
17 Iesene be nesi tikenong
i pasum habaling ie tano
Watong, dur tikenong mon
tano Tanuo.
18 Mu na hilo sukun ira tin-
talen na hilawa. Ira mes na
sana tintalen ing tike turadi
na gil paile kis tano palata-

6:9-10 Galesia 5:19-21; Epesas 5:5; Ninanaas 22:15 **6:11** Taitus 3:3-7 **6:12** 1 Korin 10:23 **6:13** 1 Tesolonaika 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1 Korin 15:20; 2 Korin 4:14 **6:15** Epesas 5:30 **6:16** Matiu 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11

maine no turadi. Iesene
nong i mur ra tintalen na hi-
lawa i hagae no palatamaine
iat ma ikino sana tintalen.
19 Hohaam, pa mu le
nunure be ira palatamai
mu a hala tano Halhaaliena
Tanuo, ma i kis naramon
ta mu, ma mu te kap ie
metuma hone God? Ma pa
mu le nunure bileng be paile
numu iat mu?
20 Pata. God ga kul ha-
langalanga leh mu ma ra
kunkulaan. Io kaie, i tahut
be mu na let God ma ira
palatamai mu.

7

*Ira harakatom tano tin-
talen na tinolen.*

1 Io, ni ter um ra binabalu
uta ira linge mu ga pakpakat
urie. Mu tange be paile
tahut be tikenong na sigire
tike haine.
2 Iesene ari ta mu di mur-
mur ira tintalen na hilawa,
io kaie, i tahut be tike tunana
na kis tikai ma no nuno
haine iat, ma tike haine ma
no nuno tunana iat.
3 No tunana na ter no
palatamaine tano nuno
haine, haruat ma no sinisip
tano nuno haine, ma no
haine bileng hobi tano nuno
tunana.
4 No haine paile kure no
palatamaine iat. Pata. No
nuno tunana i kure ie. Ma
no tunana paile kure no
palatamaine iat. Pata. No
nuno haine i kure ie.
5 Waak be tikenong na
mus bat no palatamaine
tano laalena kinong tano
laalena iat ie. Ing be mur
haut tikai i tale be mur na
kis harbasie ta dahine ura
sinsaring. Iesene i tahut be
mur na hanawat tikai bal-
ing, kinong ing be mur paile
balaure timaan ira numur
sinisip, i tale be Satan na
walar mur hobi.
6 Iou paile ter ra dades na
nianga ta mur be mur na kis
harbasie. Pata. Iou bala ter
mon mur be mur na gil hobi.
7 Ma iou sip um be ira tu-
radi bakut di gor haruat ho
iou. Iesene a mon hartabar
metuma hone God tupas ira
turadi tiketike. Tikenong i
hatur kawase tike hartabar
ura tinolen ma tikenong tike
mes na mangana hartabar
be na kis na laala.
8 Ma ta ira laala ma ira
makoso iou ura tangtange
horek, be i tahut be di na kis
na laala ter mon ho iou.
9 Iesene di ing pa dile tale
be di na kure hadades ira
nudi sinisip, i bilai be di na
tola. Kinong urah, i bilai be
na tola ma pai nale manga
mamahien no nuno sinisip
utano ninohon tikai.
10 Ma iou ura terter kin
ra harkurai tupas ira tinolen.
Ma sene, pata be iou mon, no
Watong iat. Ma i horek. No
haine pai nale hana sukun
no nuno tunana.
11 Iesene be ing i gil hobi,
na kis na laala hatikai ter
iat. Ma be i malok be na kis
na laala, na tapukus ter tano
nuno tunana. Ma no tunana
pai nale hilo talur no nuno
haine.
12 Ma ta mu ira mes bileng
iou ura tangtange ikin ta

6:20 1 Korin 7:23; 1 Pita 1:18-19 **7:9** 1 Timoti 5:14 **7:10** Matiu 5:32; 19:9

mu. Ikin, a nugu nianga
iat ie, paile tano Watong ie.
Ma i horek. Ing be tike
tasi dait tane Krais te tole
tike haine nong paile nurnur
tane Krais ma ikino haine i
kanan ter be dur na kis tikai,
io, waak i ise no nuno haine.
13 Ma ing be tike haini
dait tane Krais te tole tike
tunana nong paile nurnur
tane Krais ma ikino tunana
i kanan ter be dur na kis
tikai, io, waak i ise no nuno
tunana.
14 Kinong urah, no tunana
nong paile nurnur ite kap
ra gamgamatien na kinkinis
naramon tano kinkinis na
tinolen ma no nuno haine.
Ma hobi bileng tano haine
nong paile nurnur. Ite kap
ra gamgamatien na kinkinis
naramon tano kinkinis na
tinolen ma no nuno tunana.
Ma be paile tutuno hobi, God
pai gorle tale be na bala leh
ira nati mu. Iesene pata. Di
gamgamatien hobi bileng.
15 Iesene be nong paile
nurnur tane Krais i hana
talur no laalena, io, i tale be
da bala leise ie. Ma be i ngan
hobi, io, pata tike harkurai i
hagut no tasi dait be no haini
dait tane Krais be na kis ter
tano nuno tinolen. Iesene
God te tato leh dait be dait
na kis ma ra malum.
16 Hokakarek, augo ra
haine, u nunure hohaam be
paile tale ugo be nu halon
no num tunana? Ma ugo
ra tunana bileng, u nunure
hohaam be paile tale ugo be
nu halon no num haine?
17 Iou haut leh mu be mu
na gil hobi iesene i tahut
be tiketike ta mu na kis ter
tano mangana kinkinis na
nilon nong no Watong te bul
ter tana. Tano pana bung
be God ga tato leh mu, mu
bakut tiketike, mu ga kis ter
ta ira numu mangana kinki-
nis hobi. Io, waak mu walar
um be mu na kios ira numu
mangana kinkinis kakarek.
Ma iou ter ikin ra harkurai
ta ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman bakut.
18 Ing be God ga tato leh
tike tunana nong di gate kut
ter no palatamaine, io, waak
i walar be na ngan hoke
tikenong pa dile kut baak ie.
Ma ing be God ga tato leh
tike tunana nong pa dile kut
baak ie, waak i haut leh be
da kut ie.
19 No tintalen na kutkut
ira palatamainari, a linge bia
mon. Ma be pa dile kut
bileng tikenong, a linge bia
bileng ikinong. Iesene no
tamat na linge, be dait na
mur ira kaba harkurai tane
God.
20 Mu bakut tiketike, mu ga
kis ter ta ira numu mangana
kinkinis na nilon tano pana
bung be God ga tato leh mu.
Io, waak mu walar um be
mu na kios ira numu man-
gana kinkinis kakarek.
21 Be ugo tike tultule tano
pana bung be God ga tato leh
ugo, waak u ngaangel utana.
(Ma sene ing be i tale ugo
be nu langalanga sukun no
num kinkinis na tultule, io, i
tahut be nu gil hobi.)
22 Ma iou tange hobi ki-

7:15 Rom 14:19 **7:16** 1 Pita 3:1 **7:19** Rom 2:25; Galesia 5:6; 6:15 **7:22** Pilemon 16; 1 Pita 2:16

nong be tikenong, a tultule
ie tano pana bung be no Wa-
tong ga tato leh ie, io, nara-
mon tano Watong i ngan
hoke tikenong i langalanga
sukun ra kinkinis na tultule.
Hobi bileng ta nong pai gale
tultule tano pana bung be
God ga tato leh ie. Karek i
ngan hoke tike tultule tane
Krais.
23 God ga kul halangalanga
leh mu ma tike but na
kunkulaan. Io kaie, waak
mu tultule gar na turadi.
24 Bar hinsaagu tane Krais,
mu bakut tiketike, mu ga kis
ter ta ira numu mangana
kinkinis na nilon tano pana
bung be God ga tato leh mu.
Io, waak mu walar um be
mu na kios ira numu man-
gana kinkinis kakarek. Mu
na kis ter hobi tikai ma ne
God.

25 Ma iou ura nianga
kakarek uta di ira laala ing
pa dile tola baak. Iou paile
hatur kawase tike harkurai
mekaia hono Watong uta
ikin. Iesene ni bul no nugu
lilik mon. Ma no Watong
te marse iou be iou tike
mangana turadi nong i tale
mu be mu na so ira numu
nurnur tana.
26 Iou palai tano purpu-
ruan i hanawat ter nalamin
ta mu. Io kaie, iou lik be i
tahut be mu na kis ter iat
haruat ta ira numu mangana
kinkinis tiketike.
27 Hohaam, di te ter bat
tike haine ura num? Waak u
walar be nu kutus no numur
kunubus. U nunure ter be pa
dile ter bat ter tikenong ura
num? Waak u sisilih be nu
tola.
28 Iesene, be nu tola, paule
gil tike sasana. Ma be tike
laala na haine na tola, paile
gil tike sasana bileng. Iesene
be tikenong na tola, na kap
ra tirih ta ikin ra lon. Ma
iou te ianga hobi kinong iou
ura tutur bat ira tirih ta ira
numu lon.
29 Bar hinsaagu tane Krais,
iou sip be mu na palai ta tike
linge horek, be no pana bung
ite kumkum. Ma haburuana
leh kakarek, ing di te tola, di
na lon hoke be pa di gale tola
baak.
30 Dong ing di susuah, di
na ngan hoke be pa dile
tapunuk. Dong ing di laro,
di na ngan hoke be pa dile
laro. Dong ing di te kukul,
di na ngan hoke be pa dile
tinane kike ra linge.
31 Ma dong ing di la paa-
palim ma ira linge ta ikin
ra ula hanuo, di na ngan
hoke be pa dile manga mur
kakarek ra linge. Kinong
urah, no mangaan tano ula
hanuo i ura panpanim leh.

32 Iesene iou sip be pa mu
nale ngaangel. Nong paile
tola i ngaangel uta ira linge
tano Watong waing inage
halaro no Watong.
33 Ma sene nong i tola
ter i ngaangel uta ira linge
tano ula hanuo, waing inage
halaro no nuno haine.
34 Io kaie, ira nuno sinisip
i harpaleng. Ma ira bulahine
ing pa dile tola baak, ma
ira mes na laala na haine
bileng, di ngaangel uta ira

7:31 1 Jon 2:17

linge tano Watong, waing
di nage gamgamatien tano
palatamai di ma ira tanua
di bileng. Iesene no haine
nong i tola ter i ngaangel
uta ira linge tano ula hanuo,
waing inage halaro no nuno
tunana.
35 Ma iou tange kakarek ra
linge ura hatahutne mu. Iou
paile sip be ni tigel mu. Pata.
Iou ura hatawat ira tintalen
i haruat ta ira numu matahu
mangana kinkinis. Ma iou
sip be mu na mur timaan
no Watong ma pa mu nale
tamapas leh ta dahine.

36 Ma iou ura nianga uta
tike tunana ing be di te ter
bat tike haine ura nuno. Ing
be no tunana i lik be i hagae
no haine kinong paile sip be
na tole ie, ma be i mamahien
no nuno lilik ura kinkinis
tikai ma ie, ma be i lik be
i tahut be dur na tola, io, i
tahut be na gil hoke i sip.
Paile gil ra sasana. Dur na
hartola.
37 Iesene no tunana nong
ite lik hadades tano nuno
lilik be pai nale tola, ma pata
tike mes ite hagut ie hobi,
ma sene ite kure no nuno
sinisip iat ma ite bul hawat
no nuno lilik iat be pai nale
tola, io, ikin ra tunana i gil ra
tahut bileng.
38 Io kaie, nong i tole no
haine i gil ra tahut, ma sene
nong paile tole ie i gil no
linge i manga tahut.

39 Tike haine paile tale be
na hana sukun no nuno tu-
nana be no tunana i lon ter
baak. Iesene be no nuno
tunana ite mat, no haine
i langalanga ter be na tole
nesi tikenong ing i sip, ma
sene ikino tunana tano Wa-
tong ie.
40 Iesene tano nugu lilik,
iou lik be na manga laro ing
be na kis na laala ter. Ma
iou lik bileng be iou hatur
kawase ter no Tanuo tane
God.

8

Tikenong pai nale en ta nian ing be ikino tintalen na hapuko no hinsaana tane Krais.

1 Ma iou ura nianga uta
ira nian na hartabar tupas
ira palimpuo. I tutuno be
dait bakut, dait te kap min-
minanes hoke mu la tang-
tange. No tintalen na ut
na minanes i gil tikenong
be na lik hanapu ira mes.
Iesene no tintalen na ut na
harmarsai i gil tikenong be
na harahut ira mes.
2 Ing be tikenong i lik be
i nunure ari linge, paile kap
ra minminanes tutuno.
3 Iesene nesi tikenong i sip
God, God i nunure ie.
4 Hokakarek, iou ni ianga
tano tintalen na enen ira
nian di te hartabar ter ta
ira palimpuo. Dait nunure
be ira palimpuo a hapupuo
mon ma pata tike linge tuno
tana. Dait nunure be tike
God sene mon kanaia.
5 I tutuno be ari linge di
kilam be a god tuma ra
mawe ma kira napu bileng.
Ma tutuno be di hapupuo ra

7:39 Rom 7:2-3 **8:1** Apostolo 15:29 **8:2** Galesia 6:3 **8:4** Galesia 4:8; Lo 4:39; 6:4 **8:6** Epesas 4:5,6

haleng na mangana god hobi
ma ira watong bileng.
6 Iesene ta dait, tike God
sene mon, ma aie no Mama
nong no burwana ta ira linge
bakut. Ma dait lon ura
utana. Ma ta dait, tike Wa-
tong sene mon, ma aie ne
Jisas Krais nong ga hakisi ira
linge bakut, dait ge lon tana.
7 Iesene, ira turadi bakut
balik pa dile nunure ikin.
Ari di git manga murmur
no tintalen na lotu tupas ira
palimpuo, ma be di en ira
mangana nian hobi kakarek,
di en ie hoke a hartabar ie
ter ta ira palimpuo. Ira nudi
lilik paile palai be aso no
tahut ma no sana, kaie di ge
habilinge ira nudi nilon ing
di ian.
8 Iesene ira nian paile tale
be na lamus ter dait tupas
God. Ing be pa dait nale
ian hobi, ikin pai nale hagae
dait. Ma be dait ian, ikin pai
nale hatahutne dait.
9 I tutuno be mu lan-
galanga um ura nian haruat
ma ira numu sinisip. Iesene
mu na harbalaurai be no
numu mangana tintalen
hobi pai nale ngan hoke ra
linge be di ing paile palai ira
nudi lilik be aso no tahut ma
no sasana, be di na tuke di
ine.
10 Iou tange hobi kinong be
tikenong no nuno lilik paile
palai hobi, be i nes ugo be u
te kap ikin ra minanes ma u
kis tuma naramon tano hala
na lotu ta ira palimpuo ma u
ian kaia, io, be i nes ugo be
u gil hobi, no num tintalen
hobi na habalaraan ie be ina
ian ta kike ra nian di te
hartabar ter ta ira palimpuo.
11 Hokakarek, nong paile
palai no nuno lilik na mur
no num minanes, kaie ina
hiruo saasa. Ma aie no hin-
saam nong Krais ga mat ura
utana.
12 Ma ing mu gil ra sasana
ter ta ira hinsaa mu tane
Krais hobi, ma mu hagae ira
nudi lilik ing paile palai tano
tahut ma no sasana, io, mu
gil ra sasana ter tane Krais.
13 Io kaie, ing be ira nian
i burwana be no hinsaagu
tane Krais na puko, io, pa
nile en ta uret baling, nahula
hapuko no hinsaagu.

9

I gorte takados be Pol na kap ta harharahut tano nuno pinapalim tano tahut na hininaawas, ma sene pai gale gil hobi waing nahula tur bat tikenong ura nurnur tane Krais.

1 Hohaam, iou paile lan-
galanga um be ni mur ira
nugu sinisip? Ma iou paile
tike apostolo? Ma iou pai
gale nes Jisas no nudait Wa-
tong? Hohaam, pata be mu
no puspusno ira nugu pina-
palim tupas no Watong?
2 Ing be ari mes di lik
be iou paile apostolo, iesene
tutuno sakit, mu nes kilam
iou be iou tike apostolo. Ki-
nong urah, no numu kinki-
nis naramon tano Watong i

8:9 Rom 14:13-15; Galesia 5:13 **8:11** Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Apostolo 22:17-18; 26:16; 1 Korin 15:8-9 **9:2** 2 Korin 3:2-3 **9:3-4** Luk 10:8

hinawas tutuno be iou tike
apostolo.

3-4 Uta dong ing di bul
hanapu iou, ira nugu nianga
ura tutur bat iou i horek:
hohaam, ing mem papalim
nalamin ta mu, paile takados
be mem na kap nian ma ra
minamo kaia ho mu?
5 Di ira mes na apostolo
ma ira tesne no Watong ma
ne Pita bileng, di la tik-
tikai hanana ma ira nudi
haine ing di nurnur. Ho-
haam, paile takados be mem
bileng, mem na gil hobi?
6 Ma hohaam, i tahut be
mir sene mon ma ne Barn-
abas, mir na papalim uta ira
numir nilon iat?

7 Nesi na papalim hoke
tike umri ma aie iat na kul
habaling ira linge i supi ter?
Nesi i so tike lalong ma pai
nale en ta nian tana? Ma
nesi i balaure tike huna me
ma pai nale mame ta tirina
sus mekaia?
8 Hohaam, iou tange hobi
kinong ira mangana nilon
ta ira turadi mon i ngan
hokike? Pata. Ira harku-
rai tane Moses i tange hobi
bileng.
9 Naramon ta ira harkurai
di ga pakat be, *"Waak mu
palakus no bulumakau ing i
papaas papok ira pat na wit."*
Mu lik be God i manga lilik
uta ira bulumakau mon?
10 A tutuno sakit, i tange
ikin uta dait. Maso, di ga
pakat ie uta dait. Nong i tatol
ma i bul tanakurua, i nurnur
be ana kike ra nian, kaie i
tahut be na papalim hobi.
11 Mem ga papalim
nalamin ta mu hoke ira ut
na gil lalong waing mu nage
kubur timaan ta ira linge gar
tane God. Io kaie, mu lik be
i sana be mu na tabar mem
ma ari linge tano ula hanuo?
12 Ing be i takados be
ira mes na kap ikin ra
harharahut mekaia ho mu,
tutuno sakit, i takados be
mem bileng, mem na kap
bileng hobi.

Iga takados be mem na gil
hobi iesene mem pai gale
gil. Pata. Mem ga kanan
be mem na harsomane ira
haleng na tirih waing mem
nahula halis dahine no hi-
nana tano tahut na hini-
naawas tane Krais.
13 Mu manga palai be dong
ing di papalim naramon tike
hala na lotu, di la kapkap ira
adi nian mekaia. Maso. Di
la paapalim kaia ra hator na
hartabar ma di la kapkap ira
pinalau ta di kaia.
14 Ma hoke iat mon bileng,
no Watong te tange uta dong
ing di la harpir ma no tahut
na hininaawas, be di na kap
no nudi kunkulaan metuma
naramon ta ikino pinapalim.
15 I gorte takados be mu
na gil hobi tagu iesene iou
pai gale saring mu be mu
na gil. Ma iou paile pakat
kakarek tupas mu kinong be
iou sip be mu na gil hobi
tagu. Pata. Ing be mu ura
harahut iou hobi, na bilai be
ni mat baak waing pa mu

9:9 Lo 25:4; 1 Timoti 5:18 **9:10** 2 Timoti 2:6 **9:11** Rom 15:27 **9:12** Apostolo 20:34; 2 Korin 11:9 **9:13** Lo 18:1-3 **9:14** Matiu 10:10; Luk 10:7; Galesia 6:6

nale tale, kinong iou malok
be tikenong na tur bat iou
tano nugu latlaat tano ngas
iou mur ie tano nugu pina-
palim na harpir.
16 Paile takados be ni lat-
laat ing be ni harpir mon
ma no tahut na hininaawas
kinong no Watong i sunang
iou be ni harpir hobi. Maris
tagu! Na manga sana tagu
be iou pa nile harpir ma no
tahut na hininaawas.
17 Ing be iou harpir kinong
iou iat iou sip be ni gil hobi,
io, i tale be ni kap ra kunku-
laan. Iesene, be God te hagut
iou be ni papalim hobi, io, i
nanaas be iou gil haruatne
mon no nuno hartule tupas
iou.
18 Io, aso um ira nugu
kunkulaan? I horek, be ni
harpir bia mon ma no tahut
na hininaawas, ma pata ta
kunkulaan. Hokakarek, iou
paile saring mu be mu na
harahut iou hoke i takados
be mu na gil tagu tano nugu
pinapalim tano tahut na hin-
inaawas. Ma ikinong iat
mon no nugu kunkulaan.

19 I tutuno be iou paile
kis ra hena ra harkurai a
nuno ta tikenong. Iesene
iou ga kanan be ni tultule ta
ira turadi bakut waing nige
petlaar be ni lamus ta haleng
ukaia hone Krais.
20 Ing iou ga kis nalamin ta
ira Iudeia iou git lolon hoke
ira Iudeia, be nige lamus
di. Iou paile kis ra hena ira
harkurai tane Moses, iesene
ing iou ga kis nalamin ta
dong ing di la kis ter ra
hena kike ra harkurai, io,
iou git lolon hoke tikenong
i kis ra hena ira harkurai
tane Moses be nige lamus di
bileng.
21 Ing iou ga kis nalamin ta
di ing pa dile hatur kawase
ira harkurai tane Moses, iou
git lolon hoke tikenong paile
hatur kawase kike ra harku-
rai, be nige lamus di. Iesene
paile tutuno be iou paile
hatur kawase ira harkurai
tane God. Pata. Iou kis ra
hena ra harkurai tane Krais.
22 Ing iou ga kis nalamin
ta di ing paile manga palai
ira nudi lilik tano tahut ma
no sana, io, iou git lolon
hoke tikenong ta di be nige
lamus di bileng. Ing iou
kis nalamin ta ira mangana
turadi so, iou la lolon haruat
ma di. Iou la murmur ira hu-
mangana ngas bakut hobi,
be nige petlaar be ni halon
tari.
23 Io, ma iou la gilgil um
kakarek bakut hobi utano
hinana tano tahut na hini-
naawas, waing nige kap no
pinalau ta ira haridan ta
ikino tahut na hininaawas.

24 Hohaam, pa mu le palai
uta ira ut na hinilo ing di la
hililo harkiaskias? Di bakut
di la hililo, ma tikenong sene
mon na kap no bilai na linge
di tabar nong i lie ma ie. Io,
i tahut be mu na hilo timaan
um waing mu nage lie.
25 Ma di bakut ing di lala
ta ira mangana pinaus hobi,
pa dile mur ira nudi sinisip
ma sene di la walwalar ma

9:16 Jer 20:9 **9:20** Apostolo 21:20-26 **9:22** 2 Korin 11:29 **9:25** Pilipai 3:14; 2 Timoti 4:7-8; 2:4-5

ra but na baso be di nage
manga tahut ta kakarek ra
pinaus. Ma di gil um hobi
ura kapkap no linge di tabar
nong i lie ma ie, a balaparik
nong na mahiawa ma ina
pataam. Iesene dait gil hobi
ura kapkap no linge nong na
kis hathatikai.
26 Io kaie, iou paile hilo
hurhurbit. Pata. Iou la
hililo takados. Ma iou pai
lale harubu hoke tikenong i
tubul mahuo bia.
27 Pata. Iou kure hadades
no palatamaigu be na mur
timaan ira nugu sinisip, be
di nahula kap leise iou ma
pa nigele lie um tano harki-
askias. Maso. Di nahula kap
leise iou namur ta ing iou te
pir ter ira mes.

10

Ira linge ga hana tupas ira hintubu di ira Israel hoke ra hapupuo ta dait ura hakatom dait.

1 Bar hinsaagu tane Krais,
iou sip be mu na palai be
ira hintubu dait, di bakut
di ga hanana menapu tano
bahuto ma di bakut di ga
hana kutus nalamin tano Tes
Dardaraan.
2 Di bakut di ga kap bap-
tais mekaia hono bahuto ma
tano tes, i hinawas palai
be di ira matanabar tane
Moses.
3 Di bakut di ga en tike
kapawena nian mon, a man-
gana nian mekaia hone God.
4 Ma di bakut di ga mame
tike kapawena minamo
mon, a mangana minamo
mekaia hone God. Ikin i
palai kinong di git mamo
tano hot kis, a mangana hot
mekaia hone God. Ma ikino
hot kis, ne Krais mon ie.
5 Iesene God pai gale laro
balik uta ari haleng sakit ta
di. Ma ikin i palai kinong
ira nudi turungan ga noh
hurhurbit tano katano bia.
6 Ma kakarek ra linge ga
hana tupas di hoke ra ha-
pupuo ta dait ura hakatom
dait be dait nahula sip ira
sana linge hoke di ga gil.
7 Ma waak mu lotu tupas
ira palimpuo hoke ari ta di,
di ga gil. Hoke di ga pakat
tano nianga tane God, “Ira
matanabar di ga kis napu
ura nian ma ura minamo,
ma di ga taman tut um ura
gilgil ra sana pinaus ma ira
haine.”
8 Waak dait mur ra tin-
talen na hilawa hoke ari ta
di, di ga gil. Io, ma tike bung
mon, airuo sangahul ma itul
na arip ta di ga mat.
9 Waak dait walwalar no
Watong hoke ari ta di, di ga
gil, ma ira si gom karet bing
di.
10 Ma waak dait ngurun-
gur hoke ari ta di, di ga gil,
ma no angelo na haragawai
gom haliare di.
11 Karek ra linge ga hana
tupas di hoke ra hapupuo na
harakatom ta dait. Ma di
ga pakat kakarek ura pirpir

9:27 Rom 8:13; 13:14 **10:1** KBk 13:21-22; 14:22-29 **10:3** KBk 16:35 **10:4** KBk 17:6; Nam 20:11 **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** 1 Korin 10:11; Nam 11:4,34 **10:7** KBk 32:6 **10:8** Nam 25:1-9 **10:9** Nam 21:5-6 **10:10** Nam 16:41-49

dait, dait ing no haphapatam
ta ira pana bung ite hana
tupas um dait.
12 Io kaie, ing u lik be u tur
dades ter, nu harbalaurai
timaan be nuhula puko.
13 Ira mangana harwalar
ing i hana tupas mu, i haruat
mon ma ing i hana tupas
ira turadi bakut. God na gil
haruatne ira nuno nianga,
kaie i tale be dait na so
ira nudait nurnur tana. Pai
nale bala ter tike harwalar
be na tupas mu ing pa mu le
petlaar be mu na tur dades
ine. Pata. Ma ing be tike har-
walar na hanawat ter ta mu,
God na tagure no ngas be mu
nage hana pas ie waing mu
nage tale be mu na tur dades
ra hena no harwalar.

Paile tale be tikenong na lala tano nian tano Watong, ma nong gar na tador bileng.

14 Io kaie, ira bilai na har-
wis, i tahut be mu na hilo pas
no tintalen na lotu tupas ira
palimpuo.
15 Iou iangianga tupas mu
ing i bilai ter ira numu min-
minanes, be mu na nunure
kilam ira nugu nianga be i
tahut be paile tahut.
16 A tutuno sakit, ing dait
mamo ta ikino gingop nong
dait tanga tahut tupas God
utana, io, i ngan hoke be dait
lala tano gingilaan tano de
ne Krais. A tutuno bileng,
ing dait pidik no beret ma
dait en ie, dait lala tano
gingilaan tano palatamaine
Krais.
17 Tike kapawena beret
mon, kaie dait ira haleng
dait tike kapawena palata-
mai dait mon kinong dait
bakut dait ian tikai ta iki-
nong tike kapawena beret.
18 Mu na lik leh ira matan-
abar na Israel. A tutuno
sakit, dong ing di en ira uret
ing di hartabar me, io, di lala
tano gingilaan ta ikino hator
na hartabar.
19 Ing be iou tange
hobi mu lik be iou tange
be a hartabar tupas tike
palimpuo a tamat na linge
ie, ma be tike palimpuo iat a
dades na linge bileng ie?
20 Pata, a linge bia mon.
Iesene iou tange be di ing pa
dile nurnur, di tamtabar ira
tador, ma pata be God. Ma
iou paile sip be mu na lala
ta ira gingilaan ta ira tador.
21 Paile tale be mu na
mamo tano gingop tano Wa-
tong ma tano gingop gar na
tador bileng. Ma paile tale
be mu na ian tano teol na
nian tano Watong ma tano
teol gar na tador bileng.
22 Ing be dait gil hobi dait
na hatatik no ngalngaluan
tano Watong kinong i sip be
dait na lotu tupas sene mon
ie. Hohaam, dait manga
dades tana, kaie dait ge gil
hobi?

Dait langalanga ter ura murmur ira nudait sinisip, iesene waak dait hatirih no lilik a nuno tike mes.

10:16 Matiu 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** WkP 7:6 **10:19** 1 Korin 8:4 **10:20** Lo 32:17; Ninanaas 9:20 **10:21** 2 Korin 6:15-16 **10:22** Lo 32:21 **10:23** 1 Korin 6:12

23 Di tange be, "Aso ing
dait sip be dait na gil, i taka-
dos be dait na gil." Maso.
Iesene ira linge bakut paile
tale be na hatahutne mu. Di
tange be aso ing di sip be di
na gil, i takados be di na gil.
Iesene ira linge bakut paile
tale be na harahut.
24 Waak tikenong i gilgil
ira linge ing na harahut ie.
Na gilgil ira linge ing na
harahut ira mes.
25-26 I tahut be mu na en
ta so ing di suhurane tano
katano di la suhsuhurane ira
uret kaia. Waak mu hatirih
ira numu lilik be i takados
be mu na en be pata, kinong
*"tano Watong no ula hanuo
ma ira linge bakut ila kis ter
tana."*
27 Ing be tikenong paile
nurnur i pike mu ura nian
kaia ra nuno hala, ma mu sip
be mu na hana, io, i tahut be
mu na en ta so ing i palau
mu me. Waak be mu hatirih
no numu lilik be mu na ian
be pata.
28 Iesene be tikenong i
tange ta mu be, "Di te
hartabar tupas ira palimpuo
ma kakarek ra uret," io,
waak mu ra enen. I tahut be
mu na lilik uta nong i tange
hobi ta mu. Ma waak mu
en bileng kinong paile tahut
be mu na hatirih no lilik ta
tikenong.
29 Iou paile ianga uta ira
numu lilik. Pata. Iou ianga
utano lilik gar ta no mes. Io
kaie, ura biha no lilik ta tike
mes na kure iou ta ira linge
i tale be ni gil ma ing paile
tahut be ni gil?
30 Ing be iou tanga tahut
tupas God uta ira linge iou
en, ura biha di tange hagae
iou uta kike ra linge iou te
tanga tahut urie?
31 Io kaie, ing be mu na ian
be mu na mamo, ma ta so ing
mu na gil, i tahut be mu na
gil ie ura hatamat God.
32 Waak mu ra hatirih ira
nilon ta di ira Iudeia ma di
ing pa dile Iudeia, ma ira
matanabar na lotu tane God
bileng.
33 I tahut be mu na lon
hoke iou lon hobi. Iou mur
no mangana nilon be ira
matanabar bakut di na kalak
ira nugu tintalen bakut. Iou
paile lilik uta ira linge na
hatahutne iou iat, iesene be
ing na hatahutne ira matan-
abar bakut, waing di nage
hatur kawase no haralon.

11

1 Mu na mur ira nugu tin-
talen hoke iou la murmur
Krais.

*Ira takadoswana tintalen
ta ira tunana ma ira haine
ing di sasaring ma di ianga
na tangetus.*

2 Io, ma iou pirlet mu ki-
nong mu la liklik kawase iou
ta ira linge bakut ma mu
palim dit ira harausur ing
iou ga ter hakari ukaia ho
mu.
3 Ma iou sip be mu na
madares be Krais no ulu di
ira tunana, i pipilaina be no
nudi lilie. Ma no tunana no

10:24 Rom 15:1-2 **10:25-26** Sam 24:1 **10:28** 1 Korin 8:7 **10:30** 1 Timoti 4:4 **10:31** Kolose 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1 Korin 9:20-22 **11:1** 1 Korin 4:16 **11:3** Stt 3:16; Epesas 5:23

uluno no haine, i pipilaina
bileng be no nuno lilie. Ma
hobi bileng God no ulune
Krais.
4 Be ta tike tunana i sasar-
ing be i ianga na tangetus ma
i pulus ter no uluno, i bul
hanapu no nuno lilie.
5 Ma be tike haine i sasar-
ing be i ianga na tangetus
ma paile pulus no uluno, i
bul hanapu no nuno lilie. I
haruat ma tike haine di te
gar leise ira hine.
6 Ma ing be tike haine pai
nale pulus no uluno hobi, i
tahut be da gar leise ira hine.
Ing be a linge na hirhir be da
kut hakumkum ira hine be
da gar leise, io, na tahut be
no haine na pulus no uluno.
7 Waak tike tunana i pulus
no uluno kinong aie no ha-
pupuo tane God ma i hama-
nis no minamar tane God.
Iesene tike haine i hamanis
no minamar gar na tunana.
8 Ikin i palai kinong no
tunana pai gale tahuat leh
tano haine. Pata. No haine
ga tahuat tano tunana.
9 Hobi bileng, God pai gale
gil no tunana utano haine.
Pata. Iga gil no haine utano
tunana.
10 Io kaie, i tahut be tike
haine na mon tike hakilang
tano uluno ura hamanis be i
kis ter ra harkurai. Ma ira
angelo tike burwana bileng
be tike haine na mon tike
hakilang hobi.
11 A tutuno, iesene tano
nudi kinkinis tano Watong,
no haine paile tale be na
tange be paile supi ter no
tunana ma no tunana bileng
paile tale be na tange be
paile supi ter no haine.
12 Kinong urah, hoke no
haine ga tahuat leh tano tu-
nana, ma ira tunana, a haine
i kaho di bileng. Iesene
ira linge bakut di tahuat leh
tane God.
13 Mu iat mu na lilik ta
ikin be i takados ing be tike
haine na sasaring tupas God
ma paile pulus no uluno.
14 Ira nudait ninanaas ta
ira turadi i hamanis be a
linge na hirhir be i lawas no
hine tike tunana.
15 Iesene i hamanis bileng
be ing i lawas no hine tike
haine, no minamar tana iki-
nong, kinong God te ter no
lawas na hine tana hoke tike
kaskaser.
16 Ing be nesi tikenong i
ngurungur uta ikin, pata nu-
mem ta tike mes na man-
gana tintalen. Ma di ira
matanabar na lotu tane God
ta ira tamtaman pa dile mur
bileng tike mes na tintalen.

Ing dait ura enen no nian tano Watong, i tahut be dait na lilik timaan uta ira nudait tintalen ing dait gil harbasiane ta dait be dait nahula kap ra harpadano.

17 Io, ma ta kakarek ra
linge iou ura hausur mu ine,
pa nile let mu kinong ta ira
numu kis hulungai pa mu le
gil ira bilai. Pata. Mu gil ira
tintalen na haragawai.
18 Ma no luaina linge iou
ura tangtange ie, aie horek,
be iou te ser leh be ing
mu la hananawat hulungan

11:7 Stt 1:26-27 **11:8** Stt 2:18-23 **11:18** 1 Korin 1:10-12

ura lotu, a mon harpaleng
la kis ter nalamin ta mu.
Ma a haleng na linge iou te
hadade iou lik be i tutuno.
19 (Tutuno sakit, a mon
tuntunur na harpaleng na
hanawat nalamin ta mu ura
hamanis be nesi ta mu ing
God i nes kilam be i tahut.)
20 Ma ing mu hanawat hu-
lungan ta ira numu kis hu-
lungai, pata be no nian tano
Watong ikinong ing mu ian
tana.
21 Kinong urah, ing mu
iaiaan, tiketike iat i dades be
na huna en ira ana nian ma
pai nale kis kawase ira mes.
Tikenong kanaia i taburun-
gan ter baak ma tike mes te
talau um ma no minamo.
22 Hohaam, pata ta ngasia
mu be mu na ian ma mu
na mamo kaia? Mu sip be
mu na lik hanapu no kis
hulungai ta ira matanabar
na lotu tane God? Ma mu
sip be mu na hahirhir di ira
maris? Iou ni tange hohaam
ta mu? I takados be ni let
mu uta ikin ra tintalen? Pata
tutuno iat, pa nile let mu.

23-24 Iou tange be pa nile
let mu hobi kinong no ha-
rausur iou ga ter ta mu iou
ga kap leh tano Watong ma
i horek, be tano bung iat di
ga harus ise no Watong Jisas,
ga tatik leh no beret, igom
tanga tahut urie, iga pidik
ie, ma iga tange be, "Ikin no
tamaigu uta mu. Mu na gil
hobi ura liklik kawase iou."
25 Hoke iat mon bileng,
menamur tano nian, iga
tatik leh no gingop na wain
ma iga tange be, "Ikin ra gin-
gop na wain i haruat mano
degu nong na hatutuno no
sigar kunubus metuma hone
God. Ma ing mu na mame
ie, mu na gil hobi ura liklik
kawase iou."
26 Hokakarek, ta ira pana
bakut ing mu na en ikin ra
beret ma mu na mame ira
wain ta ikin ra gingop, mu
na hininaawas utano minat
tano Watong tuk ter be na
hanawat.
27 Io kaie, nesi tikenong
i en no beret tano Watong
ma i mame ira nuno wain
tano gingop ma paile mur ira
tintalen i takados ta kakarek
ra nian ma ra minamo, io,
i hoke be ite gil hagae no
tamaine ma no dena no Wa-
tong.
28 Iesene i tahut be tiketike
na lilik ta ira nuno tin-
talen hobi be i bilai be pata,
menalalie ing be na en no
beret ma ina mamo tano
gingop na wain.
29 Kinong urah, nesi
tikenong i ian ma i mamo
ma paile lilik be a mangana
linge so no palatamaine
Krais, na kap ra harpadano
ing i ian ma i mamo hobi.
30 Ma ikinong no burwana
be a haleng nalamin ta mu
di maset ma pata um a nudi
ta dades, ma ari bileng di te
mat.
31 Iesene be dait gor
huna lilik ta ira nudait
tintalen, dait pai gorle kap
ra harpadano.
32 Ing no Watong i
hapadano dait ira nuno

11:25 KBk 24:6-8; Hibru 8:8-13 **11:27** Hibru 10:29 **11:32** Hibru 12:5-6

harpadano i hausur dait
waing God pai nale kure
hagae dait tikai ma no ula
hanuo.
33 Io kaie, bar hinsaagu
tane Krais, ing mu hanawat
hulungan ura nian hobi, i
tahut be mu na kis kawase
harbasiane mu.
34 Ing be tikenong i tabu-
rungan, i tahut be na ian
kaia ra ngasiana waing mu
nahula kap ra harpadano
ing mu hanawat hulungan.
Io, ma ing ni hanawat um,
iou ni hatakadosne kike ra
mes na linge nalamin ta mu.

12

*No kapawena Hal-
haaliena Tanuo i ter ira
matahu hartabar.*

1 Io, bar hinsaagu tane
Krais, iou sip be mu na palai
uta ira hartabar mekaia
hono Halhaaliena Tanuo.
2 Mu nunure be tano pana
bung pa mu gale nurnur
baak, di git lamlamus harara
mu ta ira humangana
ngas ura lolotu tupas ira
palimpuo ing pa dile tale be
di na ianga.
3 Io kaie, iou hapalaine ta
mu be no Halhaaliena Tanuo
pai nale gil tikenong be na
manga tange hagae Jisas. Ma
tikenong paile tale be na
tange, “Jisas, aie no Wa-
tong,” ing be no Halhaaliena
Tanuo paile lie ie be na tange
hobi.
4 Ma ari humangana
hartabar kanaia iesene
tike kapawena Halhaaliena
Tanuo mon.
5 Ari matahu pinapalim na
harharahut iesene tike ka-
pawena Watong mon.
6 Ari matahu dades ura
gilgil ira linge, iesene tike
kapawena God mon nong
ila gilgil bakut kike ra linge
nalamin ta ira turadi bakut.
7 Ma ne God la hamanis
ta di tiketike be no Hal-
haaliena Tanuo i gil ira nuno
gingilaan nalamin ta di ura
harahut di bakut.
8 No Tanuo i tabar
tikenong ma ra hininaawas
na minanes. Ma ikino Tanuo
iat bileng i tabar tike mes ma
ra hininaawas na harapalai.
9 Ma ikino Tanuo iat bileng
i ter no nurnur ta tike mes.
Ma ikino kapawena Tanuo i
tabar tike mes ma ira man-
gana hartabar ura halan-
galanga ira minaset.
10 Na tabar tike mes ma ira
dades ura gilgil ira tamat na
gingilaan na kinarup. Taitus
tike mes na ter ra nianga gar
na tangetus. Ma ta tike mes
na ter ra hartabar na nesnes
kilam nianga ing na nunure
be ikino nianga i hanawat
mekaia hono Halhaaliena
Tanuo be pata. Ma ta tike
mes na ter ra hartabar na
nianga ma ira mes na man-
gana nianga. Ma ta tike mes
na ter ra hartabar na pina-
pales uta kike ra mangana
nianga.
11 Iesene tike kapawena
Halhaaliena Tanuo mon i
gilgil kakarek ra linge bakut.
Ma ila palpalau harbasiane
tiketike hoke i sip be na
palau di hobi.

12:2 Hab 2:18-19 **12:3** 1 Jon 4:2-3 **12:4** Rom 12:6 **12:11** 1 Korin 7:7

Dait ira katkatano tano palatamaine Krais.

12 No palatamaine no tu-
radi tike kapawena linge
mon, iesene a haleng na
katkatano balik tana. I tu-
tuno be i haleng ira nuno
katano iesene kike ra sum-
subana di gil tike palata-
maine mon. Ma i hobi bileng
tane Krais.
13 Ma hokakarek dait ga
kap ra baptais tano Tanuo
waing dait nage kis nara-
mon ta tike palatamaine ta
tikenong mon. Pata ta linge
be dait a Iudeia be a Grik be
a tultule be dait paile tultule.
God ga hamamo dait ma
tike kapawena Tanuo mon
be dait na mamo tana.
14 Pata be tike katano sene
mon tano palatamaine no tu-
radi. A haleng na katkatano
di kis tana.
15 Ing be no kakine na
tange be, "Iou pata be
a lumana, kaie iou paile
katano tano palatamaine,"
io, ikinong paile tike bur-
wana be da nes ie be aie
pata be tike katano tano
palatamaine.
16 Ma ing be no talingana
na tange be, "Iou pata be
no matana, kaie iou paile
katano tano palatamaine,"
io, ikinong pata be tike bur-
wana be da nes ie be aie
paile tike katano tano palata-
maine bileng.
17 Ing be no kudulena
palatamaine no turadi gor
tike matana sene mon, igor
la hadado hohaam? Ma
be no kudulena palatamaine
gor talingana sene mon, igor
la huhurane ira linge ho-
haam?
18 Iesene God te bul timaan
balik ira katkatano bakut
tano palatamainari hoke i
sip be na gil hobi tana.
19 Ing be kike ra katkatano
di gor tike kudulena katano
mon, paile tale be di na gil
no palatamaine.
20 Iesene i tutuno balik be
haleng sakit ira katkatano
ma sene tike kapawena
palatamaine mon.
21 Ma paile tale be no
matana na tange tano
lumana be, "Iou paile supi
ter ugo," ma be no uluno
na tange bileng tano kakine
hobi.
22 Iesene kike ra katkatano
tano palatamaine ing di lik
be paile dades, no palata-
mainari i manga supi ter
balik.
23 Ma ira katkatano ing
dait nes be paile manga bilai,
kakarek balik dait manga ru.
Ma ira hirhiruana katano,
dait halaulawa bat.
24 Iesene ira katano i bilai
be da nes, dait paile manga
nagarane. Ma ne God te
bul tikane ira katkatano tano
palatamainari ma ite ter ra
tamat na kinkinis na urur ta
ira katano ing dait lik be dait
pai nale manga ru.
25 Ma ite gil hobi waing
nahula mon kinkinis na
harpaleng nalamin tano
palatamainari ma sene be
ira katkatano di na ter
tike kapawena mangana
harharahut harbasie ta di
bakut.

12:12 1 Korin 10:17 **12:13** Galesia 3:28

26 Ma be tike katano
i kap ra ngunngutaan,
di ira katkatano bakut
di kap bileng ikinong ra
ngunngutaan. Ma be di
hatamat tike katano, ira
katkatano bakut di laro tikai
ma ie.
27 Ma mu um, mu no
palatamaine Krais. Ma
mu bakut tiketike mu ira
katkatano harbasie tana.
28 Ma tuma naramon ta ira
matanabar na lotu God te
bul timaan ter ira katkatano.
Io, no luaina, no kinkinis
na apostolo, no airuo, no
kinkinis na ut na tangetus,
ma no aitul tana, no kink-
inis na tena harausur. Ma
namur ta kakarek ite tibe
be ari di na gil ra tamat na
gingilaan na kinarup ma be
tari di na kap ira mangana
hartabar ura halangalanga
ira minaset. I tibe bileng be
ari ura harharahut, ma ari
ura hatakadosne ira pina-
palim ta ira matanabar ma
ra bilai na minminanes, ma
ari ura nianga ta ira mes na
mangana nianga.
29 Hohaam, di bakut di ira
apostolo? Di bakut di ira
tangetus? Di bakut di ira
tena harausur? Di bakut di
gil ira tamat na gingilaan na
kinarup?
30 Di bakut di hatur
kawase ira mangana
hartabar ura halangalanga
ira minaset? Di bakut
di ianga ma ira mes na
mangana nianga? Di bakut
di pales kike ra mangana
nianga? Pata!
31 Iesene i tahut be mu na
manga sip be mu na kap
ira hartabar ing di manga
tamat.
Ma iou ni hamanis um ta
mu tike ngas nong i bilai
sakit.

13

Ira hartabar na tanuo ing dait hatur kawase, a linge bia bakut ing be dait paile harmarsai.

1 Ing be iou iangianga ma
ira mes na mangana nianga
ta ira turadi ma ta ira angelo
bileng, ma sene be iou paile
harmarsai, io, iou haruat ma
tike lalit i haraba bia, be ho
tike hik i taram bia.
2 Ing be iou hatur kawase
no hartabar na nianga gar
na tangetus ma iou tale be
ni palai ta ira linge bakut i
susuhai ma i manga tamat
no nugu minanes, ma iou
hatur kawase a mangana
nurnur i tale be na hakari
ira uladih, iesene be iou
paile harmarsai, a linge bia
mon iou.
3 Ing be iou ter bakut leise
ira nugu bunbulaan ter ta
ira maris, ma be iou bala
leh ira turadi be di na tun
no palatamaigu, iesene be
iou paile harmarsai, pai nale
hatahutne iou ta dahine.
4 No tintalen na harmar-
sai, a bala malum ma i gil
ira tahut. Paile nes kalak
ira kinkinis gar na mes, paile
sa butbut, ma paile hatamat
habaling ie.
5 Paile mur ra pusukana
tintalen, paile lilik uta ira
linge ing na hatahutne sene

12:27 Rom 12:5 **12:28** Epesas 4:11-12 **12:31** 1 Korin 14:1 **13:2** Matiu 17:20

mon ie, paile ngalngaluan haiah, ma paile lik kawase ira sasana di gil ter tana.

6 No tintalen na harmarsai paile laro ta ira sasana iesene i laro pane ira tutuno.

7 Pai nale basomah. Ila nurnur hathatikai, ila dades ter no nuno lilik uta ira linge na hanawat baak, ma ila tur dades hathatikai ra hena ira tirih.

8 No tintalen na harmarsai pai nale puko. Iesene be a mon hartabar na nianga na tangetus, na panim leh. Be a hartabar na nianga ta ira mes na mangana nianga, na pataam. Ma be a hartabar na hininaawas harapalai, na panim leh bileng.

9 Ikin i palai kinong dait nunure ari katano mon ta ira linge bakut ma dait ianga na tangetus uta ari linge sene mon bileng.

10 Iesene be no haphapatam na hanawat, kakarek ra linge ing di papalim ma ra katano mon, di na panim leh.

11 Ing iou ga bulu siksik iou ga iangianga hoke ira not no bulu, ma iou ga lilik hoke ra not no bulu ma iou ga minanes pane ira linge hoke ra not no bulu. Ing be iou te turadi um iou bul leise ira tintalen na bana u namurugu.

12 Karek dait nanaas hoke tike tirtirewa i nanaas boboh. Iesene namur dait na harnasnaas. Ma kakarek iou nunure a dahine mon. Ma namur iou ni nunure ira linge bakut hoke God la nunure timaan ter iou.

13 Io, ma kakarek ra itul a linge duhat la kis ter: a nurnur, a dades na lilik uta ira linge be na hanawat baak, ma a harmarsai. Iesene no harmarsai i tamat sakit ta duhat bakut.

14

Ing be tikenong i ianga na tangetus nalamin ta ira matanabar na lotu, ma ira turadi pa dile tale be di na hadade kilam ira nuno nianga, io, paile harahut di.

1 Mu na murmur no tintalen na harmarsai. Ma i tahut bileng be mu na sip ira hartabar mekaia hono Halhaaliena Tanuo. Iesene i tahut be mu na manga sip no hartabar na nianga na tangetus.

2 Iou tange hobi kinong be ta nong i ianga ma no hartabar na mes na mangana nianga, paile iangianga ter ta ira turadi. Pata. I iangianga tupas God. Pata tikenong paile hadade kilam. Iesene ma no dades tano Halhaaliena Tanuo i tange ira linge i susuhai.

3 Iesene nong i ianga na tangetus i iangianga ter ta ira turadi ura hadades di ma ura haragat di ma ura habalaraan di.

4 Nong i ianga ma no hartabar na mes na mangana nianga i hadades habaling ie. Iesene nong i ianga na tangetus i hadades di ira matanabar na lotu.

13:6 Rom 12:9 **13:7** 1 Pita 4:8 **13:13** 1 Tesolonaika 1:3 **14:1** 1 Korin 12:31; 14:39

5 Iou sip be igor tale mu be
mu bakut mu na iangianga
ma no hartabar na mes na
mangana nianga. Iesene iou
manga sip be igor tale be mu
na ianga na tangetus. Nong
i ianga na tangetus i tamat
ta dur ma nong i ianga ma
ra mes na mangana nianga.
Iesene be nong i ianga ma ra
mes na mangana nianga na
pales no nuno nianga waing
inage hadades ira matan-
abar na lotu, io, dur haruat
ma nong i ianga na tangetus.

6 Io, bar hinsaagu tane
Krais, be ni hana tupas mu
ma ni me ianga ma ra mes
na mangana nianga iou gil
ra tahut hohaam ta mu ing
be iou paile hapuasne ira
linge i susuhai be iou paile
ter ra hininaawas harapalai
be iou paile ianga na tange-
tus ma be iou paile ter ra
harausur?
7 Ma hobi bileng ta ira
linge ing pata ta nilon ta di
ma a mon inga di hoke ra
tulaal be a harp. I tale ho-
haam be tikenong na hadade
kilam ira inga dur ing be dur
paile mur timaan no kaun-
gana tike ninge?
8 Ma ing be no hik paile
tato timaan, nesi um na
hanawat ura hinarubu?
9 Hobi bileng ta mu. Ing
be pa mu le ianga ma ra
mangana nianga i tale be da
hadade kilam, i tale hohaam
be tikenong na palai be aso
ing mu tangtange? Na hoke
be mu haianga mahuo.
10 I nanaas be a haleng
sakit ira matahu nianga tano
ula hanuo. Ma di bakut, di
la hapuasne ira lilik ta ira
turadi.
11 Iesene be iou paile
hadade kilam no nianga
tikenong i tangtange ie, iou
ni nunure kilam be a mes ie,
ma ina nunure kilam iou be
a mes iou.
12 Ma hobi bileng nalamin
ta mu. Mu manga sip be
mu na hatur kawase ira
hartabar tano Halhaaliena
Tanuo. Io kaie, i tahut
be mu na walar be mu
na hatur kawase ira man-
gana hartabar ing na manga
hadades ira matanabar na
lotu.

13 Ma ikinong no burwana
be ing nesi tikenong i ian-
gianga ma ra mes na nianga
i tahut be na sasaring utano
hartabar be inage tale ie be
na pales bileng no nuno ni-
anga.
14 Iou tange hobi kinong
be ing iou sasaring ma ra
mes na nianga, no tanuagu
i sasaring ma sene no nugu
lilik paile gil tike linge.
15 Io, ni biha um? Iou
ni sasaring ma no tanuagu
iesene i tahut be ni palai
ma no nugu lilik bileng uta
ira linge iou sasaring urie.
Iou ni inge ma no tanuagu
iesene i tahut be ni palai ma
no nugu lilik bileng uta ira
linge iou inge urie.
16 Ma sene be u tanga
tahut utuma hone God ma
no tanuam sene mon, i tale
hohaam balik be tikenong ta
di ing pa dile palai na tanga
‘Amen’ tano num sinsaring?
Pai nale tale ie kinong paile

nunure be aso ing u tang-
tange.
17 A tutuno be no num
sinsaring i tahut iesene paile
hadades no mes na turadi.
18 Iou tanga tahut tupas
God be ta dait bakut iou no
turadi nong e la manga ian-
gianga ma ra mes na man-
gana nianga.
19 Iesene nalamin ta ira
matanabar na lotu iou sip
be ni tange ra liman na
katano nianga ing i tale be
da hadade kilam, ma waak
um be iou tange ra sangahul
na arip na katano nianga ma
ra mes na mangana nianga.
20 Bar hinsaagu tane Krais,
waak mu liilik hoke ira not
no bulu. Taitus ira sana
tintalen i tahut be mu na
tatalen hoke ra bana iesene
ta ira numu lilik mu na ngan
hoke ira tamat na turadi.
21 Ira harkurai tane God
ing di ga pakat i tange be no
Watong i tange horek:

"Iou ni haianga ikin ra
matanabar ma ra ni-
anga gar na mes na
turadi.
Iou ni haianga di ma ira ho
di ira turadi me tapa.
A linge bia be ni haianga di
hobi, pa di nale taram
iou."

22 Hokakarek, no hartabar
na nianga ta ira mes na man-
gana nianga a hakilang ie
ter ta di ing pa dile nurnur,
ma pata be a hakilang ie
tupas dong ing di nurnur ter.
Iesene no hartabar na ni-
anga na tangetus a hakilang
ie ter ta dong ing di nurnur,
ma pata be a hakilang ie
tupas di ing pa dile nurnur.
23 Io kaie, be ira matanabar
na lotu bakut di hanawat hu-
lungan ma ira turadi bakut
di ianga ma ra mes na man-
gana nianga ma be ari ing pa
dile manga palai ta ira numu
gingilaan be ari tabuna nur-
nur di na lala, tutuno sakit
di na tange be mu iangianga
hoke ra ba.
24 Iesene be tike tabuna nur-
nur, be tikenong nong paile
manga palai ta ira numu
mangana gingilaan i lala ma
ira turadi bakut di iangianga
na tangetus, io, na hadade
di bakut ma ina palai be a
ut na sana ie ma di bakut
di na nunure kilam ie be a
mangana turadi so ie.
25 Ma ira linge i manga
susuhai tuma naramon tano
tingana na hanawat palai. Io
kaie, na tudu napu ma ina
lotu tupas God ma ina tange
be, "Tutuno sakit, God i kis
nalamin ta mu!"

Ing ira matanabar na lotu di hanawat hulungan, waak di ianga harburungburung. Di na mur tike bilai na harmur na nianga.

26 Io, ma dait na biha um ta
kakarek iou te tange? Ing be
mu na hanawat hulungan,
i tahut be tikenong na ter
tike ninge, tike mes na ter
ra harausur, tike mes na ter
ra nianga ura hapuasne ira
linge i susuhai, tike mes na
ianga ma ra mes na man-
gana nianga, ma tike mes
na pales no nianga. Taitus

14:20 Epesas 4:14 **14:21** Ais 28:11-12 **14:23** Apostolo 2:13 **14:24** Jon 16:8 **14:26** 1 Korin 12:8-10

ira linge bakut ing mu na
gil, i tahut be mu na gil ura
hadades ira matanabar na
lotu.
27 Ing be mu ura nianga
ma ra mes na mangana ni-
anga, i tale be airuo be aitul
duhat na ianga. Iesene pai
nale lake be aitul. Ma duhat
na ianga tiketike, tikenong
na lie ma tike mes na mur.
Ma tike tamat na linge, be
duhat sip be duhat na ianga,
i tahut be tikenong na pales
ira nuduhat nianga.
28 Ma be pata tari ura
palpales ira nianga, i tahut
be nong i ura nianga na
kis matien nalamin ta ira
matanabar na lotu ma ina
haianga God tuma naramon
tano tingana iat.
29 Ma i tahut be airuo
be aitul duhat na ianga na
tangetus, ma ira mes di na
nes kilam ira nuduhat ni-
anga be i tutuno be pata.
30 Ma be God i ter ra ni-
anga puasa ta tikenong ing
i kis ter, io, no turadi nong
i huna ianga na hapatam no
nuno nianga.
31 I tahut be mu na gil
hobi kinong i tale mu bakut
be mu na ianga na tangetus,
tikenong na lie ma tikenong
na mur leh ie. Ma mu
na ianga na tangetus hobi
waing ira turadi bakut di
na kap ra harausur ma ra
nianga na harharagat.
32 Ma dong ing di ianga
na tangetus di haruat be
di na kure timaan no nudi
hartabar na nianga na
tangetus.
33 Ma i tale be di na gil
hobi kinong God paile tike
mangana god nong i ter ra
haraba bia. Pata. I ter ra
malum. Ma ila gilgil hobi
nalamin ta ira nuno matan-
abar na lotu ta ira tamtaman
bakut.
34 Be ira matanabar na
lotu di hanawat hulungan i
tahut be ira haine di na kis
matien kinong paile takados
be di na ianga. Iesene i tahut
be di na bul hanapu habal-
ing di hoke no harkurai tane
Moses i tange.
35 Be di sip be di na palai
uta tike linge, i tahut be di na
tiri ira nudi tunana kaia ta
ira ngasia di, kinong a linge
na hirhir be tike haine na
ianga kaia nalamin tano kis
hulungai ta ira matanabar
na lotu.
36 Hohaam, no nianga tane
God ga hanawat mekaia ho
mu? Be mu lik be ikino
nianga ga hana tupas mu
sene mon?
37 Ing be nesi tikenong i
lik be aie tike ut na tangetus
be aie tike turadi tano Hal-
haaliena Tanuo, i tahut be
na nes kilam be kakarek ra
linge iou pakpakat tupas mu,
a harkurai tano Watong ie.
38 Iesene ing be tikenong
paile nes kilam ikin hobi, pa
dale lik leh ie.
39 Io kaie, bar hinsaagu
tane Krais, i tahut be mu na
manga sip be mu na ianga
na tangetus, ma waak mu
tigel tikenong be na ianga
ma ra mes na mangana ni-
anga.

14:29 1 Tesolonaika 5:21 **14:34** 1 Korin 11:3; 1 Timoti 2:12 **14:37** 1 Jon 4:6

40 Iesene i tahut be mu na
mur tike takadoswana ngas
ma ra bilai na harmur ta ira
linge bakut mu gil.

15

No minat ma no tuntunut hut tane Krais no surno tano tahut na hininaawas.

1 Io, bar hinsaagu tane
Krais iou sip be ni halilik mu
tano tahut na hininaawas
iou ga harpir ter ta mu ma
ie. Ma ikino tahut na hini-
naawas iat nong mu ga kap
usurane ma mu te tur ter
tana.
2 Ma ta ikin ra tahut na
hininaawas God i halon mu
ing be mu palim dit ira ni-
anga iou ga pir ter ta mu. Ing
be pata, mu te nurnur bia.
3-5 Hokakarek, ikino nong
di ga ter ie tagu, iou ter
bileng ie ta mu. Ma ikinong i
manga tamat sakit, be Krais
ga mat uta ira nudait sana
tintalen hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange
hobi, ma be di ga halala
ie tano midi, ma be God
ga hatut habaling ie tano
aitul a bung hoke no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange hobi bileng, ma be iga
harapuasa ter tane Pita ma
namur ta ira sangahul ma
iruo na apostolo.
6 Namur ta kikek iga hara-
puasa ter ta ira hinsaa dait
tane Krais, ira nudi winawas
i lake ra liman na maar. A
haleng sakit ta di, di lon
baak katiak ma sene be ari
di te mat.
7 Io, namur bileng iga
harapuasa ter tane Jemes,
ma namur um ta di bakut ira
apostolo.
8 Ma namur ta di bakut iga
harapuasa ter tagu, iou hoke
tike hana bulu di ga kaho
kaboh.
9 Ma i tale be ni tange
hobi kinong iou no hansik-
sik ta ira kaba apostolo ma
paile haruat tutuno iat be da
kilam iou be tike apostolo
kinong iou ga haragawai ta
ira matanabar na lotu tane
God.
10 Ma sene God ga tabar
bia mon iou ma no nuno
harmarsai, kaie a mangana
turadi iat mon iou hobi. Ma
no nuno harmarsai pai gale
tupas bia iou. Pata. Iou
ga manga papalim dades ta
di bakut, iesene pata be iou,
no harmarsai nong God ga
tabar bia mon iou ma ie ga
papalim hobi.
11 Io kaie, be iou be di,
mem bakut mem la harpir
ma ikin ra hininaawas iat.
Ma ikino nong mu ga nurnur
tana.

No tuntunut hut tane Krais i hamanis be ira minat bileng, di na tut hut baling.

12 Iesene ing be mem la
harpir be God ga hatut ha-
baling Krais sukun ra minat,
i tale hohaam be ari ta mu di
na tange be pata ta tuntunut
hut baling?
13 Be ing i tutuno be pata
ta tuntunut hut baling sukun
ra minat, io, Krais bileng um
pai gale tut hut baling.

15:3-5 Ais 53:5-12 **15:3-5** Luk 24:34; Matiu 28:16-17 **15:7** Luk 24:50 **15:8** Apostolo 9:3-6 **15:9** Epesas 3:8; 1 Timoti 1:15 **15:10** 2 Korin 11:23

14 Ma ing be God pai gale
hatut habaling Krais, ira nu-
mem harpir um a linge bia
mon ma ira numu nurnur ite
linge bia bileng.
15 Ma be i tutuno hobi be
pata ta tuntunut hut baling
ta ira minat, tike linge i
tamat bileng ta ikinong, ma
i horek, be ite tur palai be
mem te harakale utane God
kinong mem te hinawas be
God ga hatut Krais sukun ra
minat. Iesene ing be pai nale
hatut habaling ira minat, io,
a tutuno be pai gale hatut
Krais.
16 Ikin i palai kinong be
ing ira minat pai nale tut hut
baling, io, Krais bileng pai
gale tut hut baling.
17 Ma ing be God pai
gale hatut habaling Krais, ira
numu nurnur a linge bia.
Ma mu kis ter iat baak ta ira
numu sana tintalen.
18 Ma be i tutuno hobi,
dong ing di te mat nara-
mon tano nudi kinkinis tane
Krais, di te hiruo um.
19 Ing be dait te nanahe ma
ra nurnur tane Krais uta ikin
ra nilon kira napu sene mon,
io, a maris dait ta ira turadi
bakut.
20 Iesene i tutuno iat be
God ga hatut habaling Krais
sukun ra minat ma be Krais
no luaina nong i hatutuno be
di ira mes na minat di na tut
hut baling.
21 Ma i palai hobi ki-
nong no tintalen na minat
ga hanawat, i burwana tike
turadi mon, kaie no tun-
tunut hut sukun ra minat i
hanawat bileng tike turadi
mon.
22 Hokakarek, ira turadi
bakut tano nudi kinkinis
tane Adam, di mat. Hobi
bileng di bakut tano nudi
kinkinis tane Krais, di na lon
huat baling.
23 Iesene tiketike na lon
huat baling haruat tano
nuno pana bung iat. Krais
no luaina ta di bakut. Na-
mur, be Krais na hanawat,
di ira nuno, di na lon huat.
24 Namur um no haphapatam na hanawat ma ta
ikino pana bung Krais na ter
ira linge tano nuno kingdom
ter tane God no Tamana. Ma
ne Krais na gil hobi ing ite
paas hasur di bakut ing di te
kap ra kinkinis na harkurai,
di ira ut na harbalaurai, ma
di ira mes na dades na lilie
bileng.
25 Na ngan hobi kinong a
tutuno sakit Krais na kap no
nuno kinkinis na harkurai
tuk ter be na bul hanapu
ira nuno ebar menapu ta ira
lapara kakine.
26 Ma no haphapatam ta
ira nuno ebar ing di na hiruo
hobi, no tintalen na minat.
27 Ma i palai be na ngan
hobi kinong hoke no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange be, *"Ite bul hasur ira
linge bakut menapu ta ira
lapara kakine."* Ma be
i tange be ira linge bakut
ite bul menapu ta ira lapara
kakine, i palai be no pipi-
laina paile kaser bileng God,
aie iat nong ga bul ira linge

15:21 Rom 5:12 **15:23** 1 Tesolonaika 4:16; Ninanaas 20:5 **15:25** Matiu 22:44 **15:26** Ninanaas 20:14 **15:27** Sam 8:6

bakut menapu tane Krais.
28 Ma be God te gil kakarek
ra linge bakut, namur um
no Natine na kis ra hena
ikino nong ga bul ira linge
bakut menapu tana. Ma ina
ngan hobi waing God nage
harkurai ta ira linge bakut.

29 Ma be i tutuno be pata
ta tuntunut hut baling, dong
ing di kap ira baptais uta di
ira minat, di na biha um?
Ing be God pai nale hatut
habaling iat um ira minat,
ura biha ira matanabar di na
kap baptais uta di ira minat?
30 Ma mem bileng, ura
biha be mem na kanan be
mem na harsomane haitne
ira harubaal?
31 Bar hinsaagu tane Krais,
i hutate be ni hiruo ta ira
kaba bungbung bakut. Iou
sasalim be i tutuno. Be ing i
tutuno be iou latlaat uta mu
naramon tane Krais Jisas no
nudait Watong, iou sasalim
be i tutuno bileng be i hutate
be ni hiruo hobi.
32 Ing be iou mur ra man-
gana lilik ta ira turadi mon
mekira tano ula hanuo ma
iou ga harubu ma dong ing
di hoke ira dades na raaia
kira Epesas, i hatahutne iou
hohaam? Ing be God pai
nale hatut ira minat, *"i tahut
be dait na ian ma dait na
mamo kinong maraan dait
na mat."*
33 Waak be tikenong na
lamus harara mu. Hoke di
tange, "Ing be mu na harwis
ma ira ut na sana, di na
hagae ira numu tahut na
tintalen."

34 Mu na kap habaling ra
palai na lilik hoke i takados
be mu na gil hobi. Waak um
mu gilgil ira sana. Iou tange
hobi kinong ari ta mu pa
dile nunure tutuno iat God.
Ma iou tange hobi bileng ura
hahirhir mu.

*Ira palatamai dait na tut
hut baling hohaam?*
35 Iesene tikenong na tiri
be, "I tale hohaam be ira
minat di na tut hut baling?
A mangana tamai di hohaam
ing di na tut hut baling me?"
36 U ianga hoke ra ba! Be
u bus tike pat na dahe tano
pu ma be paile mat baak pai
nale kubur hut.
37 Ma be u la bubus, u
bus no pat na dahe mon,
hoke tike pat na wit be tike
mes na linge. Paule bus no
mangana tamaine nong na
tahuat namur.
38 Iesene God i ter tana
no mangana tamaine i sip
be na ter ie tana. Ma i ter
tike mangana tamaine ta ira
mangana patna tiketike.
39 Ira tamainari bakut
paile tike mangaan mon.
Tike mangana tamai di ira
turadi, a mes na mangana
tamai di ira wawaguei, a
mes iat ira mon ma a mes
iat ira aen.
40 Ira linge tuma ra mawe
a mon tamai di ma ing
mekira ra pu a mon tamai
di bileng. Iesene tike man-
gana minamar ta ira tamai
di ira linge tuma ra mawe
ma tike mes na mangana
minamar ta ira tamai di ira
linge mekira ra pu.

15:30 Rom 8:36 **15:32** Ais 22:13 **15:36** Jon 12:24

41 Tike mangana minamar
tano kasasa, tike mes tano
teka, ma a mes ta ira tiding.
Ma ira minamar ta ira tiding
i mes harbasie tiketike.
42 Na ngan hobi bileng
tano tuntunut hut baling ta
ira minat. No tamaine nong
di bus ie na marato. Iesene
be na tut hut baling, paile
tale be na marato.
43 Ing di bus ie a linge na
mikmikiane. Ma ing i tut
hut, a mon minamar tana.
Ing di bus ie a tabaleswana
ie. Ma ing i tut hut, a mon
dades tana.
44 Ing di bus ie a mangana
tamainari mekira napu. Ma
ing i tut hut, a mangana
tamainari tano Halhaaliena
Tanuo. Ma ing be a mon
mangana tamainari mekira
napu, io, a mon mangana
tamainari bileng tano Hal-
haaliena Tanuo.
45 Hokakarek, di ga pakat
tano nianga tane God be,
"No luaina *turadi Adam, God*
ga hakisi be a lilona ie mekira
napu." No mes na Adam,
no haphapatam, nong i ter
ra nilon ma no Tanuo.
46 Nong tano Tanuo paile
huna hanawat, iesene be
nong mekira napu, ma na-
mur um, nong tano Tanuo.
47 No luaina turadi di ga gil
ie ma ra kabus, kaie a gar
na pu ie. No iruo na turadi
metuma tano mawe ie.
48 Di ing tano pu, di haruat
ma ikinong tano pu. Ma di
ing tano mawe, di haruat ma
ikinong metuma tano mawe.
49 Dait te tatalen hoke iki-
nong tano pu, kaie i tahut be
dait na tatalen bileng hoke
ikinong metuma tano mawe.
50 Ma no ngas utano linge
iou tangtange ta mu, aie
horek, be ikin ra mangana
tamai dait a uret ma ra de
i kis tana paile tale be na
salo tano kingdom tane God.
Hobi bileng, nong na marato
pai nale salo tano katano be
pata ta marato na linge kaia.
51-52 Mu hadado baak!
Iou hinawase mu ta tike
linge nong ga susuhai
menalalie ma ite hanawat
palai kakarek, be dait bakut
pa dait nale mat iesene tano
haphapatam ta ira pana
bung ing no tahur na ianga
dait na kikios haiah sakit
hoke tikenong i hapula mata.
No tahur na ianga hobi ma
ne God na hatut ira minat
ma paile tale be di na marato
um. Ma dait, dait na kikios.
53 Na ngan hobi kinong
God te kure be nong ila mar-
marato na kikios ma pai nale
tale um be na marato, ma
nong i tale be na mat na
kikios ma pai nale tale um be
na mat.
54 Ma tano pana bung be
nong i marmarato na kikios
ter ta nong paile tale be
na marato ma no minat na
kikios ter ta nong paile tale
be na mat, io, no nianga
tane God di ga pakat ie na
hanawat tutuno horek be,
"God ga hagae hababane no
tintalen na minat ing iga
paas hasur ie."

15:43 Pilipai 3:20-21 **15:45** Stt 2:7 **15:51-52** 1 Tesolonaika 4:15-17 **15:51-52** Matiu 24:31 **15:53** 2 Korin 5:4 **15:54** Ais 25:8 **15:55** Hos 13:14

55 "Awei ra minat, i ham
um no num baso ura
papaas hasur ira num
ebar?
Ma i ham um no num dades
ura harding?"
56 No harding tano minat,
ira sana tintalen. Ma be di
bul ra harkurai, io, kike ra
harkurai i ter ra dades ta ira
sana tintalen.
57 Iesene dait na tanga tahut
tupas God. Tano nudait Wa-
tong Jisas Krais, God te ter
ra baso ta dait be na tale
dait ura papaas hasur ikin ra
nudait ebar.
58 Io kaie, bar bilai na hin-
saagu tane Krais, i tahut be
mu na tur dades ma waak ta
tike linge i hamagile mu. Mu
na ter hakudulena haitne
mu tano pinapalim tano Wa-
tong kinong mu nunure be
pa mu le papalim bia tupas
no Watong.

16

Di na bul hulungan ira nudi barbarat hohaam, uta di ira matanabar na lotu ruma Ierusalem.

1 Io, ma iou ura nianga
utano numu bulbul hulun-
gan ira barbarat uta ira
matanabar tus tane God. Mu
na gil hoke iou ga tange ta
ira matanabar na lotu rusu
Galesia be di na gil.
2 Ira Sade tiketike mu
na bulbul leise ta barbarat
haruat ma ira numu kalka-
lat, mu nahula supi be mu
na bul hulungan tano pana
bung be ni hanawat.
3 Ma be iou te hana tupas
mu iou ni pakat ta hini-
naawas palai ma iou ni ter ta
ira turadi ing mu na gilamis.
Ma iou ni tule di tikai ma
ira pakpakat be di na kap
no numu hartabar utuma
Ierusalem.
4 Ma ing be i takados ter
mon be iou ni hana bileng,
io, di na tikai ma iou.

Pol ga hinawas palai utano nuno sinisip be na hana tupas ira Korin, ma uta ira hinana tane Timoti ma ne Apolos bileng.

5 Ma be iou te hana sakit
no katano Masedonia iou ni
hana tupas mu. Ma iou
tange hobi kinong a tutuno
be iou ni hana utusu Mase-
donia.
6 Ma iou lik be i tale
dak be ni kis halis dahine
kaia ho mu, be iou ni kis
hasakitne leise no tinohon
na labur kaia. Io kaie, mu
nage harahut iou tano nugu
hinana be ing iou hanana
uha.
7 Iou paile kanan be ni nes
mu kakarek ma ni kis basie
te mon ma ni hana harsakit.
Pata. Iou manga sip be ni kis
lawas baak ma mu ing be no
Watong na bala ter iou.
8-9 Iesene iou ni kiskis kira
Epesas tuk ter tano bung
na Pentikos kinong a mon
mahuo i taguro pane iou
utano pinapalim a mon pus-
pusno tana, ma a haleng kira
di ura tutur bat iou.
10 Ma be Timoti na hana
tupas mu, iou sip be mu na
bala leh ie be pai nale burte

15:56 Rom 7:13 **16:1** Rom 15:25-26; 2 Korin 8:1-9 **16:5** Apostolo 19:21
16:6 Rom 15:24 **16:8-9** Apostolo 19:8-10; 2 Korin 2:12 **16:10** 1 Korin 4:17

tike linge ing i kis nalamin ta
mu. Kinong urah, aie bileng
ila puspusak no pinapalim
tano Watong ho iou.
11 Io kaie, waak ta
tikenong i nes hanapu ie.
Mu na tur tule ie ma ra
malum waing inage baling
ukira ho iou. Ma iou
tange hobi kinong iou kiskis
kawase ie tikai ma ira tasi
dait.
12 Io, ma iou ura nianga
utano tasi dait Apolos. Iou
ga manga haragat ie be na
tikai ma ira tasi dait tupas
mu. Iga malok tutuno iat be
na hana kakarek iesene na
hana namur ing be a mon
mahuo utana.

Pol ga haragat ira Korin be di na tur dades ma di na bul hanapu di ta ira bilai na ut na pinapalim.

13 I tahut be mu na har-
balaurai ma mu na tur dades
ta ira linge mu nurnur ine.
Mu na balaraan ma mu na
baso.
14 Ma mu na gil ira linge
bakut ma ra harmarsai.
15-16 Mu nunure ter be no
hatatamana tane Sepanas, di
ira luaina ta dong ing di ga
lilik pukus tusu Akaia. Ma
di te ter habaling di ura
harahut ira matanabar tus
tane God. Ma iou haragat
mu, bar hinsaagu tane Krais,
be mu na bul hanapu mu ta
ira mangana turadi hobi ma
ta ira turadi bakut ing di tur
tikai ta ikin ra pinapalim ma
di lala tana ma ra baso.
17 Iou laro utano hi-
nanawat tane Sepanas
ma ne Portunatus ma ne
Akaikus. Paile tale be mu
bakut mu na hanawat ukira
ho iou iesene i nanaas be
duhat kakarek duhat te kap
no numu mahuo ura nesnes
iou.
18 Duhat te hanunuhuan
no nugu nilon ma ira numu
bileng. Io kaie, i tahut be mu
na nes kilam ira mangana
turadi hobi be i takados be
da urur ta di.

Pol ga haatne ira Korin.

19 Ira matanabar na lotu
ta ira tamtaman kira Esia, di
haatne leh mu. Akuila ma ne
Pirisila, dur tange ra bilai na
haratne ta mu naramon tano
nudait kinkinis tano Watong.
Ma hobi bileng ira matan-
abar na lotu ing di la kiskis
hulungan tano ngasia dur.
20 Ma ira hinsaa dait tane
Krais kira, di haatne leh
bileng mu. Mu na haatne
harbasiane mu ma mu na
gagawane harbasiane mu
ma ra tahut na tintalen.
21 Aiou Pol, iou pakat ikin
ra haratne ma no lumagu iat.
22 Nesi tikenong paile sip
no Watong, God na hagae
tutuno iat ie. Watong, nu
hilo!
23 No harmarsai tano Wa-
tong Jisas na kis tikai ma mu.
24 Iou ter no nugu harmar-
sai ta mu bakut naramon
tane Krais Jisas. Tutuno
sakit.

16:11 1 Timoti 4:12 **16:12** 1 Korin 3:6 **16:15-16** 1 Korin 1:16 **16:19** Apostolo 18:2,18,26 **16:22** Galesia 1:8-9

No Airuo na Pakpakat tane Pol tupas ira KORIN

Taitus ikin ra pakpakat dait nes no tingane Pol be iga manga marse ma iga manga ngaangel uta ira Kristian tusu Korin. Ari turadi di ga sip be di na kap ra kinkinis na lilie tano lotu kaia Korin ma di ga bul hanapu Pol. Di ga tange be Pol paile tike apostolo tutuno kaie paile hatur kawase no dades be na kure timaan no lotu kaia Korin. Io, ma ari Kristian di ga mur ikino mangana lilik, di gom bul hatamat di ma di ga nes hanapu Pol. Io, Pol ga kiskis tusu Esia ma iga manga tapunuk ma iga manga sip be di na lilik pukus, kaie igom tule Taitus utusu Korin ma tike pakpakat ura hakatom di ta ira nudi sana tintalen. Iesene Pol ga manga lilik baak uta ira Korin gom mur no hinana tane Taitus kinong iga ura harsomane Taitus ing iga tapukus be na nunure be ira Korin di gate lilik pukus be pata. Pol pai gale nes leh ie tusu Toroas kaie igom hana utusu Masedonia (nes 2 Korin 2:12-13). Ma ne Pol ga manga iangianga utano nuno pinapalim na harpir ma be no tahut na hininaawas i manga bilai ta ira harkurai tane Moses (2:14-6:21) kinong pai gale sip be di na hilo sukun no nuno nianga di gate kap usurane ie. Iga hasakit ta dong ing di ga bul hatamat di igom hamanis be aie iat ite kap ira harubaal, iesene kike ra harubaal ing i hamanis be aie tike bilai na turadi tane Krais (4:1-18; 6:1-10). Io, Pol ga manga sip be di na lilik pukus (5:20-7:4) ma ing Pol ga harsomane Taitus tusu Masedonia (7:5-6) ma ne Taitus ga hinawase Pol tano bilai na lilik pukus ta ira Korin, ikinong iga manga halaro Pol (7:6-16). Io, iga hinawase di be di na tagure timaan no nudi hartabar uta ira Kristian tusu Ierusalem (8:1-9:15) ma iga ter ra dades na harakatom ta dong ing di ga bul hanapu Pol be di na lilik pukus bileng, be Pol nahula manga hapadano di ing na hana tupas di tusu Korin (10:1-13:10).

1 Aiou Pol tike apostolo
tane Krais Jisas haruat ma
no sinisip tane God, ma
ne Timoti no tasi dait tane
Krais, mir tule karek ra ni-
anga tupas mu ira matan-
abar na lotu tane God kaia
Korin ma mu bakut ira
matanabar tane God ta ira
balbalin taman Akaia.
2 A harmarsai ma ra
malum tupas mu mekaia
hono Tama dait ma no
Watong Jisas Krais.

God la habalaraan dait nalamin ta ira nudait kaba harubaal.

3 A pirpirlet utuma tupas
God. Aie no God ma a
Tamana no nudait Watong

1:3 Rom 15:5

Jisas Krais. Aie no Tama dait
nong ila terter ra harmarsai
ma aie no God nong ila terter
ira harabalaraan bakut.
4 Aie nong la habalaraan
dait nalamin ta ira dades na
harubaal bakut ing i ubal
dait, waing dait nage tale
be dait na habalaraan di
ira mes ing di kis nalamin
ta ira mangana harubaal so
ing i ubal di. Ma dait na
habalaraan di ma no hara-
balaraan nong God ga tabar
dait me.
5 Hoke be ira ngunngutaan
tane Krais i sel burung ira
nudait nilon, hobi bileng ira
harabalaraan mekaia hone
Krais i sel burung dait.
6 Ing be a mon harubaal
i ubal mem,* i ngan hobi
ura habalaraan mu ma ura
haalon mu. Ing be di
habalaraan mem, i ngan
hobi ura habalaraan mu.
Ma ikino harabalaraan nong
God i ter ie ta mu ing mu
tur dades ra hena kike ra
ngunngutaan i haruat ma
ing mem kilingane bileng.
7 Mem nurnur be ira linge
na hanawat timaan ter ta
mu. Ma mem tur dades ta
ikino mangana lilik kinong
mem nunure be mu te kap
ira pinalau ta mu ta ira nu-
mem harabalaraan hoke mu
te kilingane harahut bileng
mem ta ira numem ngun-
ngutaan.
8 Bar hinsaagu tane Krais,
mem sip be mu na palai
tano harubaal ing mem ga
kilingane tusu Esia. No but
na tirih nong ga hanawat ter
ta mem, mem pai gale tale be
mem na pusak, kaie mem ga
lik be, “Maris, paile haruat
be dait na lon um.”
9 Mem ga kilingane ikin ra
harubaal hoke be tike ut na
gil harkurai te bul um no ula
harkurai be mem na mat.
Iesene i ngan hobi be mem
pai nagele tur tano numem
dades iat iesene mem na tur
tano dades tane God nong i
hatut ira minat.
10 Aie nong ga halan-
galanga ise mem sukun tike
tamat na sana hiniruo hobi,
ma ina halangalanga leise
mem bileng. Ma mem te
so no numem lilik tana be
i tutuno be na halangalanga
ise habaling mem namur.
11 Ma ne God na gil hobi
ing mu na papalim tikai ma
mem ura harahut mem ma
ira numu sinsaring. Ma be
mu na saasaring hobi, God
na balu ira sinsaring ta ira
haleng ma ina harahut mem
ma no nuno harmarsai. Io
kaie, a haleng di na tanga
tahut tupas ie uta mem.

Pol ga hinawas palai tano burwana ing pai gale hana tupas di.

12 Io, ma no numem ni-
anga na latlaat i horek, be
naramon tutuno iat tagu
iou kilingane be mem paile
harababo ta dahine ma mem
te mur ira mangana tintalen

* **1:5** Sam 34:19 **1:6** Ing Pol i tange *‘mem’* ta ikin ra pakpakat i nanaas be i iangianga uta di ira ut na pinapalim tano lotu ing di tikai ma ie, dong ing di taram timaan no nuno harausur. **1:8** Apostolo 19:23; 1 Korin 15:32 **1:10** 2 Timoti 4:18

metuma hone God i takados harsakit ing mem te lon nalamin tano ula hanuo. Ma tutuno sakit mem ga gil hobi ing mem ga lon nalamin ta mu. Mem pai gale lon hobi haruat ma ira gumut na lilik mekira tano ula hanuo mon. Pata. Mem ga lon hobi haruat ma no harmarsai tane God.

13-14 Hokakarek, mem pakpakat tupas mu ira linge sene mon ing i tale be mu na was ma mu na palai ine. Hoke mu ga palai dahine uta mem, io, iou manga sip be mu na palai harsakit be mem no numu burwana ura latlaat hoke mem bileng, mem nage latlaat uta mu ta ikino bung tano Watong Jisas.

15 Iou ga manga palai be mu lilik hobi uta mem, kaie iou gom bul no nugu lilik be ni huna kol mu waing mu nage kap ra harharahut airuo pana.

16 Horek, iou ga lik be ni kol mu nalamin tano nugu hinana utuma Masedonia ma tano nugu taptapukus baling me Masedonia. Ma iou ga lik be mu nage harahut iou tano nugu hinana utusu Iudeia.

17 Ma be iou ga lik um be ni hana hobi, mu lik be iou tike ut na lilik iriruo? Pata. Hohaam, mu lik be ing iou bul no nugu lilik, iou lilik utagu sene mon hoke ra turadi mekira ra ula hanuo, kaie iou nige tange pakur be "I tutuno" ma "Paile tutuno" bileng?

18 Mu nunure tutuno iat be God la gilgil haruatne ing ila tangtange, kaie i tahut be mu na nunure be mem ngan hobi bileng ing mem ga ter no numem hininaawas tupas mu, be mem pai gale tange be "I tutuno," ma "Paile tutuno."

19 Ikin i palai kinong dait paile nes naramon tane Krais Jisas no Natine God nong mehet ma ne Timoti ma ne Sailas mehet ga harpir nalamin ta mu, be naramon tana ira linge i tutuno ma paile tutuno bileng. Pata. Ira linge i tutuno sene mon tana.

20 Ikin i palai kinong ira kunubus tane God bakut di hanawat tutuno naramon tane Krais. Io kaie, tano nudait kinkinis naramon tane Krais dait hatutuno ira nudait sinsaring ing dait tange "Amen" tupas God. Ma ikin ra tintalen i hatatik no hinsane God.

21 Ma nong i hatutuno mem tikai ma mu tano nudait kinkinis naramon tane Krais, aie ne God. Ma aie nong ga gilamis hasisingen dait.

22 Aie bileng nong ga bare bat dait be ura nuno ma iga bul no Halhaaliena Tanuo naramon tutuno iat ta ira kati dait hoke tike kunubus ura hatutuno be na ter ira mes na haridan ta dait namur.

23 Iou kilam God be aie na suro haut be iou pai gale

1:13-14 2 Korin 5:12; Pilipai 2:16 **1:16** 1 Korin 16:5-6 **1:19** Apostolo 18:5 **1:20** Ninanaas 3:14 **1:22** Epesas 1:13-14; 2 Korin 5:5

sip be ni hapadano mu, ma
ikinong no burwana be iou
pai gale hana tupas mu kaia
Korin.
24 Ing iou tange hobi paile
nanaas be mem ura kurkure
ira numu mangana lilik ta
ira linge mu nurnur ine.
Pata, kinong mu tur dades
ta ira linge mu nurnur ine.
Iesene mem papalim tikai
ma mu be mu na kap ra
gungunuama.

2

1 Hokakarek, iou ga bul no
nugu lilik be pa nile baling
ukaia ho mu ma ni me gil
hatapunuk mu.
2 Ma iou ga lilik hobi ki-
nong ing be iou gor gil hat-
apunuk mu, nesi um gor kis
ter ura halaro iou? Pata tari.
Mu sene mon ing iou gorte
gil hatapunuk mu.
3 Ma iou ga pakat no man-
gana nianga hobi ing iou ga
tule ukaia ho mu kinong be
ni hana tupas mu, iou paile
sip be ira turadi ing i tale be
di na me halaro iou, di na me
gil hatapunuk balik iou. Ma
iou manga palai ta ira numu
tintalen be mu na laro bileng
ing be iou laro.
4 Hokakarek, iou ga pak-
pakat tupas mu nalamin ta
ira but na harubaal ma ira
tamat na tirih naramon tano
tingagu. Ma iou ga pakat
ie ma ra haleng na lur na
matagu. Iou pai gale pak-
pakat hobi be nige gil hata-
punuk mu iesene be ni ha-
palaine mu be iou manga sip
hababane mu.

*Di na lik luban leise
ira sasana ta nong di ga
hapadano ie waing Satan
nahula hakale lamus hagae
di.*

5 Be tikenong ite gil hawat
ra tapunuk, paile manga tu-
tuno be ite gil hatapunuk
iou. Pata. Ite gil hat-
apunuk mu, iesene paile
manga tamat mon. Paile
tutuno be ni tange be ite
manga gil hatapunuk mu.
6 I haruat mon ikin ra
harpadano ing ira haleng ta
mu, mu te hapupusak ter ie
tana.
7 Iesene kakarek balik i
tahut be mu na lik luban
leise ira nuno sasana ma
mu na habalaraan ie, kinong
no tamat na tapunuk nahula
hagae ie.
8 Io kaie, iou haragat mu
be mu na hamanis habaling
be i tutuno be mu sip ie.
9 Ma no burwana be iou
ga pakpakat ukaia ho mu, be
nige nes be ing mu na tur
dades tano harwalar ma be
mu nage taram nianga ta ira
kaba linge bakut.
10 Ma be mu lik luban leise
ira sasana ta tikenong, iou
bileng, iou lik luban leise
bileng ira nuno sasana. Ma
a mangana sasana hobibiha
iou te lik luban leise, iou
te lik luban leise ie ra mat-
mataan tane Krais uta mu.
Iesene i tale sene mon be ni
gil hobi ing be i tutuno be a
mon sasana kanaia ura liklik
luban leise.

1:24 1 Pita 5:3 **2:1** 1 Korin 4:21 **2:4** Apostolo 20:31 **2:11** Luk 22:31

11 Ma iou te gil hobi be
Satan nahula lamus hakale
hagae dait. Dait palai um ta
ira nuno keskes na lilik ing
ila gilgil.

*Pol pai gale tale be na
papalim tano tahut na hin-
inaawas kinong i ngaangel
utane Taitus.*

12 Io, ma be iou ga hana
utusu Toroas ura harpir tano
tahut na hininaawas tane
Krais, iou ga nes be no Wa-
tong gate ter mahuo tagu be
ni papalim kaia.

13 Iesene iou ga manga
ngaangel kinong iou pai gale
tale be ni silihe no tasigu
Taitus kaia, kaie iou gom
hana talur di kaia, iou gom
hana um utusu Masedonia.

*Pol ga papalim hohaam
ura hininaawas utano sigar
kunubus tane Krais.*

14 Iesene mem tanga tahut
tane God nong ila lamlamus
mem ura hamanis be Krais
te lie tano nuno hinarubu
hoke tike tamat na umri
na lamus haselsel hanane
ira nuno hiruo hobi. Ma
hoke no dadaip na puh har-
basiane tike hunhuraan kala
mimisien, io, God te tule har-
basiane mem be ira turadi
ta ira katano bakut di nage
nunure ie.

15 Hokakarek, mem hoke
no bilai na hunhuraan
mekaia hone Krais tupas
God ing i hanana harbasie
nalamin ta di ing God i
halon di ma ing di kanaia
di hiriruo.

16 Tano ninanaas ta ari,
mem hoke a hunhuraan na
minat. Ma ta di ira mes,
mem a hunhuraan na nilon.
Ma i manga dades sakit be
nesi tikenong na pusak tike
mangana pinapalim hobi.

17 Iesene mem paile ngan
hoke di ira haleng ing di
kios hagae no nianga tane
God ma di papalim ma ie
ura kapkap barbarat. Pata.
Tano numem kinkinis nara-
mon tane Krais ma ra mat-
mataan tane God ma hoke
ira turadi God te tule, mem
la tangtange ira linge ing
mem nunure ter be i tutuno.

3

1 Ing iou tange hobi i
nanaas be tike pana baling
mem tange be mem ira bilai?
Hohaam, mem supi ter be
mem na kap ta pakpakat na
hininaawas palai mekaia ho
mu tupas ira mes be di na
palai be a bilai na turadi
mem? Be mem supi ter
be ari mes di na ter tike
mangana pakpakat hobi ter
ta mu waing mu nage nes
be a tahut na turadi mem?
Pata.

2 Mu iat, mu ira numem
pakpakat ing mem te kap.
Ma di te pakat ter ta ira tinga
mem. Ma ira matanabar
bakut di te was ma di palai
ine.

3 Mu la hamanis be mu iat
tike pakpakat mekaia hone
Krais, ma a puspusno ira
numem pinapalim. Pa di
gale pakat ma ra linge na

2:12 Apostolo 14:27; 1 Korin 16:9 **2:13** Apostolo 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2 Korin 3:5-6 **3:1** 2 Korin 5:12; Apostolo 18:27 **3:2** 1 Korin 9:2 **3:3** KBk 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27

pakpakat mekira napu hoke
ra kong. Pata. Di ga pakat
ma no Tanuana no lilona
God. Pa di gale pakat ta ira
pala hot na pakpakat, iesene
di ga pakat ta ira tinga na
turadi.
4 Mem tange hobi ki-
nong tano numem kinkinis
naramon tane Krais ma ra
matmataan tane God mem
manga palai be kakarek ra
linge i tutuno.
5 Iesene pata tike bur-
wana tuma naramon ta
ira numem nilon i lamus
ira numem lilik be mem
na lik be mem haruat ura
gilgil ikin ra pinapalim.
Iesene mem petlaar ira linge
naramon tano harharahut
mekaia hone God.
6 Aie nong ga harahut
mem be mem nage petlaar
be mem ira tultule tano sigar
kunubus. Ikin ra kunubus,
pa di gale gil ie ma ra man-
gana harkurai di ga pakat.
Pata. Di ga gil ie ma no
Halhaaliena Tanuo, kinong
ira harkurai di ga pakat ila
terter turadi ter tano minat
iesene no Tanuo ila terter ra
nilon.

No minamar tano sigar kunubus i manga tamat tano minamar nong ga kis ta ira harkurai tane Moses.

7-8 Ing God ga ter ira
harkurai, iga kut ira pak-
pakat ter ta ira pala hot.
Ma iga ter kike ra harkurai
tikai ma no minamar tana.
A tutuno be no murarang
ta ikino minamar tano mat-
mataan tane Moses ga ura
patpataam, iesene ira Israel
pa di gale tale be di na nes
dit ie. Ma be kike ra harku-
rai na terter turadi ter tano
minat i hanawat tikai ma ra
minamar, io, i tutuno be no
pinapalim tano Halhaaliena
Tanuo ite hanawat ma ra
tamat na minamar.
9 Ing be a mon minamar
i kis ta ira harkurai tane
Moses ing iga papalim ura
terter turadi ter tano minat,
io, a tamat na minamar i
kis tano tahut na hininaawas
nong i papalim ura terter no
takadoswana kinkinis ta ira
turadi.
10 A mon minamar ga kis
ta kike ra harkurai iesene
no minamar tano kunubus
kakarek i tamat sakit ta iki-
nong menalalie. Io kaie, be
da hapupuo dur kakarek, i
hoke be pata um ta minamar
ta ikinong menalalie.
11 A tutuno. Ma be kike
ra harkurai ing di ura pan-
panim leh ga hanawat ma ra
minamar, a tamat na mina-
mar i kis ta ikino nong na kis
hatikai.
12 Io kaie, mem manga
balaraan kinong mem te
hatur kawase ikino bilai
na kunubus nong pai nale
pataam.
13 Ma mem paile haruat
ma ne Moses nong git pulpu-
lus bat no matmataan tana
be ira Israel di nahula nes
be no murarang i ura pat-
pataam.
14 Iesene ira nudi lilik ga
tabanus. Ma i tabanus
hobi kinong ikino mangana
kaskaser iat ila pulus ter ira

3:6 Jer 31:31; 1 Korin 11:25; Jon 6:63 **3:7-8** KBk 34:29 **3:9** Lo 27:26; Rom 1:17 **3:13** KBk 34:33

nudi lilik tuk ter katiak ing di
was ira nianga tano tuarena
kunubus. I kis ter hobi ki-
nong no Watong i kap leise
ie ta di sene mon ing di kis
naramon tane Krais.
15 Ma tuk ter katiak ing di
was ira harkurai tane Moses,
a kaskaser i pulus ter ira
nudi lilik.
16 Iesene ing iat be tike
turadi i tahurus tupas no
Watong, no Watong i kap
leise no kaskaser.
17 Ma no Watong, aie no
Halhaaliena Tanuo. Ma ing
no Tanuana no Watong i kis
ter kaia, ira turadi di lan-
galanga sukun ira harkurai
tane Moses.
18 Ma dait bakut ing pata ta
kaskaser ta ira matmataan
ta dait, i hoke be dait nanaas
ta tike tirtirewa ma dait nes
no minamar tano Watong.
Ma dait la kikios haruat ma
ikino hapupuo dait nes ie
horek: ira minamar ta dait
ila tatahuat hanana. Ma ira
minamar ta dait i hanawat
mekaia hono Watong, nong
aie no Tanuo.

4

Dait hoke ira gingop ing i malus be na taparok, waing na palai be no dades i hanawat metuma hone God sene mon.

1 Ma tano harmarsai tane
God, ite ter ikin ra pina-
palim ta mem be mem na gil
ie. Io kaie, mem paile mal-
malungo talur no pinapalim.
2 Pata. Iesene mem te
hana talur ira tintalen ing di
gil sie ma ra hirhir. Mem
paile lamus hakale tikenong.
Hobi bileng, mem paile kios
hagae ira nianga tane God.
Pata. Iesene mem hamanis
ira tutuno. Ma ta ikin ra
tintalen mem hamanis mem
ta ira lilik ta ira turadi be
di nage nes kilam mem be
mem bilai. Ma mem gil hobi
ra matmataan tane God.
3 Ma be i tutuno be a
mangana kaskaser i pulus
ter no numem tahut na hin-
inaawas, i susuhai hobi ta
dong ing di hiriruo.
4 No tamat na tador ta ikin
ra ula hanuo ite hakadado
ira lilik ta di ing pa dile nur-
nur, waing pa di nale petlaar
ura nesnes no madares tano
tahut na hininaawas tano
minamar tane Krais, aie no
hapupuo tane God.
5 Ma iou tange hobi kinong
mem paile harpir baling uta
mem iat. Pata. Mem harpir
utane Jisas Krais be aie no
Watong ma be mem, mem
ira numu tultule ura utane
Jisas.
6 God nong ga tange
be, “I tahut be a lulungo
na murarang mekaia tano
kadado,” aie iat mon ikino
nong ga murarang ter ta ira
tinga dait waing dait nage
palai, dait nage nunure no
minamar tane God nong
i murarang ra matmataan
tane Krais.
7 Iesene dait ing dait hatur
kawase ikin hoke tike bilai
na bunbulaan, dait haruat
hoke ira gingop di gil ma ra
pu ma i malus be na taparok

3:16 KBk 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2 Korin 2:17; 1 Tesolonaika 2:5 **4:4** Epesas 2:2; Kolose 1:15; Hibru 1:3 **4:6** Stt 1:3; Ais 9:2; 2 Korin 3:18 **4:7** 2 Korin 5:1

waing nage hanawat palai
be ikin ra tamat na dades
dait hatur kawase i hanawat
metuma hone God ma pata
be mekira ho dait.
8 Ira humangana harubaal
i manga ubal mem ma sene
paile hapatam mem. Mem la
ngaangel ma sene mem paile
malaho.
9 Haleng na pana di hara-
gawai ta mem iesene mem
pai lale tur sene ter. Di la
manga hagae mem ma sene
pa dile haliare mem.
10 Ing di la gilgil hobi ta
mem i hoke be mem la kilk-
ilingane no harubu bingib-
ing nong di ga gil hobi tane
Jisas naramon ta ira palata-
mai mem. Ma i ngan hobi
ta mem waing no nilon tane
Jisas nage hanawat palai
bileng ta ira palatamai mem.
11 Hokakarek, di la hagae
mem hutate ra minat, mem
ing mem lon baak. Ma ne
Jisas no burwana be di la
gilgil hobi ter ta mem. Ma
i ngan hobi ta mem waing
no nilon tane Jisas nage
hanawat palai bileng ta ikin
ra palatamai mem nong na
mat.
12 Io kaie, mem ge la ura
minat, iesene mu la hatur
kawase no nilon.
13-14 Iesene mem ngan
hoke no nianga tane God
di ga pakat ie i tange be,
*"Aiou ga nurnur, kaie iou
gom ianga."* Ma ta
ikin ra mangana nurnur
bileng, mem nurnur, kaie
mem ge ianga kinong mem
nunure be aie nong ga hatut
no Watong Jisas sukun ra
minat, aie bileng na hatut
mem tikai ma ne Jisas ma
ina bul hawat mem tikai ma
mu ra matmataan tana.
15 Ma kakarek ra linge
bakut uta mu. Ma ing
no harmarsai tane God i
hanana harbasie tupas ra
haleng, a haleng ta di, di na
tanga tahut utuma nalu, kaie
di na hatamat God hobi.
16 Io kaie, mem paile mal-
malungo talur no pinapalim.
A tutuno be ira tamai mem
ite tutuarena hanana, iesene
naramon tutuno iat ta mem
i singsigarna hanana ta ira
kaba bungbung.
17 Hokakarek, ira numem
mamana harubaal ing i ubal
mem ra kumkumina pana
bung mon, i hatawat ter ta
mem ira tirtirihuana mina-
mar ing i kis hathatikai. Ma
kakarek ra minamar paile
tale be da hapupuo um ma
kakarek ra not no harubaal.
18 Ma i ngan tutuno hobi
ing dait paile nes ira linge
ing i kis palai, ma sene dait
nes dit ira linge pa dile nes.
Kinong urah, ira linge ing i
kis palai pai nale kis lawas,
iesene ira linge pa dile nes
na kis hathatikai.

5

*Ing dait lon kira napu dait
sip ira palatamai dait ing dait
na sige tano tuntunut hut.*

4:8 2 Korin 1:8; 7:5 **4:10** 1 Korin 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13-14** Sam 116:10 **4:13-14** 1 Korin 6:14 **4:16** Epesas 3:16 **4:17** Rom 8:17-18 **4:18** Kolose 1:16 **5:1** 2 Korin 4:7

1 Io, ma ira palatamai
dait mekira napu hoke ra
palpalih dait lolon naramon
tana. Ma be di dure ie, dait
na kap ira hala mekaia hone
God, ira mangana hala ing
na kis hathatikai tuma ra
mawe ma a mangana hala
ing pa dile gil ma ira luma
dait ira turadi.
2 Ma tutuno sakit, ing dait
lolon baak ta kakarek ra pal-
palih, dait kis na marmaris
kinong dait sip be dait na
kakaser ma ira nudait hala
metuma ra mawe.
3 Ma dait sip be dait na
sigasige hobi kinong be ing
dait na bul ie, dait pai nagele
tawaturia.
4 Hokakarek, ing dait lolon
baak ta kakarek ra palpalih
dait kis na marmaris ma ra
tamat na tirih kinong dait
paile sip be da kap leise ira
kinasi dait. Pata. Dait sip be
dait na sigasige waing ikin ra
palatamai dait nong na mat
na kikios ma inage lon.
5 Ma ne God mon nong
ga tagure dait uta ikin ra
linge ma aie nong ite ter
no Halhaaliena Tanuo ter ta
dait hoke tike kunubus ura
hatutuno be na ter ira mes
na haridan ta dait namur.
6 Io kaie, dait na balaraan
hatikai. Ma dait nunure be
ing dait lon baak ta kakarek
ra palatamai dait hoke ira
ngasia dait, io, dait kis tapa
ter baak tano Watong.
7 (Iou tange hobi kinong
dait lon ma ra nurnur, ma
pata be ta ira linge dait la
nesnes.)
8 Dait nunure hobi, kaie
iou tange be dait balaraan
ter ma dait sip balik be dait
na hana talur kakarek ra
palatamai dait ma dait nage
hanawat ter tano nudait
taman tikai ma no Watong.
9 Io kaie, no nudait tamat
na sinisip i horek, be dait
na halaro no Watong. Pata
ta linge be dait kis kira ta
ira palatamai dait be dait kis
tapa tuma nalu.
10 Dait na lilik hobi kinong
tutuno sakit dait bakut dait
na tur ter tano kinkinis na
harkurai tane Krais, waing
tiketike ta dait na kap ra
binabalu haruat ma ira nuno
gingilaan ing iga gilgil ing
iga lon baak tano palata-
maine. A tutuno, ina kap ra
binabalu ta ira nuno gingi-
laan, be ira nuno gingilaan
i tahut be i sana.

No tahut na hininaawas i tange be dait nage haramaraam ma ne God naramon tane Krais.

11 Mem nunure ma mem
kilingane no bunurut tupas
no Watong, kaie mem walar
be mem na sel leh ira turadi.
I palai ter tane God be a
mangana turadi so mem ma
iou manga sip be i palai ter
hobi bileng ta ira numu lilik.
12 Mem paile walar be
mem na tange habaling ta
mu be a bilai mem. Pata.
Taitus kakarek ra nianga
mem ter mahuo ta mu be mu
nage laro uta mem waing
mu nage tale be mu na balu
timaan dong ing di laro pane

5:2 Rom 8:23 **5:6** Hibru 11:13-16 **5:8** Pilipai 1:23 **5:9** Kolose 1:10; 1 Tesolonaika 4:1 **5:10** Ecc 12:14

ira linge di nes mon ma pata
be ira tintalen ruma nara-
mon tikenong.
13 Ing be mem ira ba, mem
ba ura utane God. Ing be i
palai ira numem lilik, mem
palai uta mu.
14 No harmarsai tane Krais
ila sunsunang mem be mem
na ngan hobi. Ma i tale be
na sunang mem hobi kinong
mem nunure tutuno iat be
tikenong ga mat gom kap no
mahuo ta di bakut, kaie di
bakut di gom mat.
15 No nuno minat ga kap
no mahuo ta di bakut waing
dong ing di lon baak pa di
nale lon uta di iat, iesene di
nage lon uta nong ga mat ma
iga tut hut baling ura kapkap
leh no nudi mahuo.
16 Io kaie, kakarek um pa
dait nale nes kilam ira turadi
ma ra mangana lilik mekira
napu. A tutuno, nalalie
dait ga nes kilam Krais hobi,
iesene kakarek um dait paile
tale be dait na gil habaling
hobi.
17 Io kaie bileng, be ing
tikenong i kis naramon tane
Krais, aie tike sigar turadi.
Ira tuarena linge ite panim
leh. Nes baak, ira sigar linge
ite hanawat um!
18 Karek ra linge bakut
metuma hone God nong ga
hamaram dait tikai ma ie
naramon tane Krais ma iga
ter ta mem no pinapalim na
haramaraam.
19 Ma no pinapalim na
haramaraam i hokarek, be
God ga hamaram no ula
hanuo tikai ma ie naramon
tane Krais. Hokakarek, pai
gale was leh ira nudi sasana
ter ta di. Ma ite ter leise
ter no harpir utano harama-
raam ter ta mem.
20 Io kaie, mem ira tur-
turkiles utane Krais ing ite
tule mem, ma i hoke be tano
numem hininaawas God iat
i sarsaring mu ta ira ho
mem. Tano mahuo tane
Krais, mem manga saring
mu be mu na haramaraam
ma ne God.
21 Ma ne Krais nong pai
gale nunure ira sana tin-
talen, God ga gil ie be
aie kike ra sasana uta dait
waing dait nage kap no taka-
doswana kinkinis tane God
naramon tane Krais.

6

*Taitus ira mangana kink-
inis so Pol i hatur kawase
tano nuno pinapalim na
apostolo, iga hapuasne be a
bilai na turadi ie.*

1 Ma ing mem papalim
tikai ma ne God, mem hara-
gat bileng mu ing mu gate
hatur kawase no harmarsai
tane God, be pa mu nale ha-
surum bia ikino harmarsai
ma pata ta puspusno.
2 Hokakarek, God i tange
be,
"Be no pana bung ga
hanawat be ni bala leh
ugo,
iou ga taram ugo.
Ma be no bung ga hanawat
be ni halon ugo,
iou ga harahut ugo."

5:15 Rom 14:7-8 **5:17** Rom 8:1; Galesia 6:15 **5:18** Rom 5:10 **5:19** Rom 3:23-25 **5:21** Hibru 4:15 **6:2** Ais 49:8

Mu nes baak! Ikin um no
pana bung be God na bala
leh mu. Karek um no bung
be na halon mu.
3 Mem malok be mem na
gil tike linge be tikenong
na tuke ie tana, tikenong
nahula nes habulbul no nu-
mem pinapalim.
4 Pata. Hoke ira tultule
tane God, mem hapuasne
mem ta ira numem gingilaan
bakut be a bilai mem. Ma
mem hapuasne mem hobi
ing mem tur dades ra hena
ira tirih, ing ira harubaal i
ubal mem, ma nalamin ta ira
ngunngutaan ma ira purpu-
ruan.
5 Hobi bileng, di te lawat
mem, di te hiis kawase mem
ra hala na harpadano, ma a
haleng di ga tur talur mem.
Mem ga papalim dades, ari
bung mem pai gale kubabo,
ma mem ga taburungan.
6 Ma mem hapuasne mem
hobi bileng ta ira gamgama-
tien na tintalen, ta ira palai
na lilik, tano tintalen na
tabuna ngalngaluan malus,
ta ira tahut na gingilaan
tupas ira mes, tano Hal-
haaliena Tanuo, ma ta ira
tintalen na harmarsai tu-
tuno.
7 Ma hobi bileng ta ira
numem hininaawas uta ira
linge i tutuno ma ta ira nu-
mem pinapalim ma no dades
tane God. No rumus na tin-
talen takados ta ira kata na
luma mem ma ira behbehbat
na takadoswana gingilaan ta
ira kesa na luma mem.
8 Di te hatamat mem ma di
te nes hanapu bileng mem.
Di te pirlet mem ma di
te tange hagae bileng mem.
Mem tutuno harsakit iesene
be di tange “Ut na harababo”
ta mem.
9 Di nunure timaan mem
iesene di nes mem hoke ira
mes. Mem la ura minat ter
iesene, mu nes baak, mem
lon ter mon. Di ga hapadano
mem iesene pa di gale ubu
bing mem.
10 Mem la taptapunuk ma
sene mem laro hait bileng.
Mem tatalen hoke ra maris
iesene mem hawatong ra
haleng. I hoke be mem paile
tinane ta tike linge iesene
mem hatur kawase ira linge
bakut.
11 Mu ira Korin, mem paile
hirhir. Pata. Mem te manga
ianga palai ta mu. Mem te gil
hapuasne ira linge bakut ta
ira numem kudulena nilon
ter ta mu.
12 Paile tutuno be mem te
kap leise mu ta ira kati mem.
Iesene pa mu le hamanis be
mu sip mem.
13 Iou haianga mu hoke ra
natigu be dait na hardain
timaan. Hoke iou te gil
ta mu, mu bileng, mu na
hapuasne ira linge bakut ta
ira numu kudulena nilon ter
tagu.

*Waak be ira ut na nurnur
di na manga patep ta di ira
tabuna nurnur.*

14 Waak be mu manga har-
wis ma di ing pa dile nurnur.
Hohaam, i tale be no tintalen
takados ma no tintalen na ul
ba dur na kis tikai? Ma no

6:5 2 Korin 11:23-27 **6:6** 1 Timoti 4:12 **6:9** 2 Korin 4:10 **6:13** 1 Korin 4:14 **6:14** Epesas 5:11

madares ma no kadado, dur
na tur tikai ho bibiha?
15 Ma i tale be Krais ma
ne Satan, dur na tike bala?
Ma ira ut na nurnur ma di
ira tabuna nurnur, hohaam,
tikenong mon ira pinalau ta
di?
16 Ma ira palimpuo ma no
hala tane God, di na haut
tikai hohaam? Ma dait iat,
dait no hala tano lilona God.
Hoke God ga tange,
"Iou ni kis tikai ma di ma ni
lon nalamin ta di.
Ma ina ngan be iou no nudi
God ma di ira nugu
matanabar."
17 Io kaie, no Watong i tange
be,
"Mu na sur sukun di ma mu
na kis sisingen ta di.
Waak mu hutate ira linge iou
te hatabune mu ine,
ma iou ni bala leh mu.
18 Ma ina ngan be iou no
Tama mu
ma mu ira natigu tunana ma
haine."
No Watong, no Dadeswana i
tange hobi.

7

1 Ira bilai na harwis, dait
hatur kawase kakarek ra
kunubus, kaie i tahut be dait
na hagamgamatien habaling
dait ta ira linge i habilin-
gane ira palatamai dait ma
ira tanua dait. Dait na
manga ru God kaie i tahut be
dait na halhaalien harsakit
sukun ira sana.

Pol ga manga laro ing Taitus i hinawase ie uta ira Korin.

2 Mem sip be mem tike
palpal na kati mu. Mem pai
gale harongane ta tikenong.
Mem pai gale hagae ta
tikenong. Mem pai gale
hararuo tikenong.
3 Iou paile tange kakarek
ra nianga be ura tangtange
hagae mu. Pata. Iou te tange
ter be mu tur ter ta ira kati
mem. Mem taguro be mem
na lon be mem na mat tikai
ma mu.
4 Iou te manga so no nugu
lilik ter ta mu. Ing iou
iangianga uta mu iou la
manga pirpirlet mu. Iou te
kilingane ra tamat na hara-
balaraan. Ma nalamin ta
ira harubaal no nugu gun-
gunuama i tabureng hoke
tike pup na taho.
5 Kinong urah, ing mem
ga hanawat ukira Masedo-
nia mem paile kap sinangeh
ta ira haleng na humangana
harubaal i kabit mem. A
mon hargor tikai ma ira mes
ma a mon bunurut ta ira
tinga mem.
6 Iesene God nong la ha-
balaraan dong ing i tirih
ira tinga di, iga habalaraan
mem ma no hinanawat tane
Taitus.
7 Ma pata be tano nuno
hinanawat sene mon, iesene
be uta ira harbalaraan
bileng Taitus ga kap mekaia
ho mu. Iga hinawase mem
be mu manga sip be mu na
nes iou, be i tamat no numu
tapunuk, ma be i mamahien
ira numu lilik utagu. Io
kaie, no nugu gungunuama

6:16 1 Korin 3:16; WkP 26:12 **6:17** Ais 52:11; Ninanaas 18:4 **6:18** 2Sml 7:14; Jer 31:9 **7:5** 2 Korin 2:13 **7:8** 2 Korin 2:4

i manga tamat hanana.

8 Tutuno be no nugu pak-
pakat ga hatapunuk mu,
iesene iou paile marmaris
be iou ga pakat ie. A tu-
tuno, nalalie iou ga mar-
maris be iou ga pakat ie
iesene kakarek iou nes be pa
mu le kilingane halawaasne
ira tapunuk utano nugu pak-
pakat.
9 Ma kakarek um iou laro.
Ma iou paile laro be iou ga
hatapunuk mu iesene be no
numu tapunuk ga lamus mu
ter tano lilik pukus. Ma
no numu tapunuk hobi ga
haruat ma no sinisip tane
God, kaie pa mem gomle
hagae mu ta dahine.
10 A mangana tapunuk
haruat tano sinisip tane God
i hatawat no lilik pukus nong
i harlamus tupas no haralon.
Ma tikenong pai nale mar-
maris be i ngan hobi tana.
Iesene no tapunuk mekira
ra ula hanuo i hatawat ra
minat.
11 Mu nes baak, be aso
ing ikin ra tapunuk nong i
haruat ma no sinisip tane
God te hatawat naramon ta
ira numu nilon. Karek pa
mu le lik be a linge na hi-
nasakit ikino sana tintalen,
iesene be a dades na linge
ie. Mu manga mamahien
ura hamanis be pa mu le
tur tano sasana, mu ngal-
ngaluan utano sasana, ma
mu burut um. Karek mu
manga sip be mu na nes iou
ma i mamahien ira tinga mu
utagu. Mu ga tur na pinarie
ter, mu gom hapadano nong
ga gil no sasana. Taitus ira
numu tintalen mu te hama-
nis be pa mu le gil tike
sasana ta ikin ra linge.
12 A tutuno be iou ga pak-
pakat tupas mu. Iesene iou
pai gale pakat ie uta nong i
gil no sasana, ma pata bileng
be utano turadi nong ikino
mes i harara. Pata. Iou ga
pakat ie be mu nage palai
ra matmataan tane God be i
manga mamahien ira numu
lilik ura tuntunur tikai ma
mem.
13 Ma ikinong no burwana
be mem te balaraan ma ra
gungunuama um.

A tutuno be mem te
balaraan iesene iga manga
tamat sakit ira numem gun-
gunuama ing mem ga nes no
tamat na gungunuama tane
Taitus kinong mu bakut, mu
ga hasigarna no nuno nilon.
14 Ing mir ga wor ma ie,
iou ga pirlet mu, ma pa mu
le hahirhir iou. Ma hoke
mem ga tangtange ira tutuno
tupas mu, hobi bileng, ing
mem ga pirlet mu ra mat-
mataan tane Taitus, kakarek
ra nianga ite hanawat tu-
tuno bileng.
15 No sinisip tane Taitus
ter ta mu i tamat sakit ing i
lik leh ira numu tinaram ma
be mu ga bala leh ie ma ra
bunurut ma ra dinader.
16 Iou laro um be i tale be
ni so no nugu lilik ter ta mu
uta ira linge bakut.

8

Pol ga haragat ira Korin

7:10 Matiu 27:3-5; Hibru 12:16-17

be di na tagure ter no nudi hartabar na barbarat tupas di ira Iudeia.

1 Io, bar hinsaagu tane Krais, mem ura hapalaine mu utano harmarsai nong God te tabar ira matanabar na lotu ta ira tamtaman kira Masedonia ma ie.

2 A tutuno be a tamat na harubaal ga manga kabit di iesene di ga hung ma ra gungunuama kaie di gom manga lasen sakit ura hartabar, ma a linge bia be a maris di.

3 Iou hinawas palai be di ga hartabar haruat ta ing i tale be di na gil hobi, ma sene be di ga hartabar tamat balik ta ing di ga haruat be di gor ter.

4 Tano nudi sinisip iat di ga manga saring mem be mem na bala leh di be di bileng di nage lala ta ikin ra pinapalim na harharahut tupas ira matanabar tus tane God tusu Iudeia. Di ga nes kilam be a linge ura halaro di be di na lala ta ikin ra pinapalim.

5 Ma pa di gale gil hoke mem ga lik ter hobi. Pata. Di ga huna ter balik ira nudi nilon ter tano Watong ma namur um ta mem kinong God ga sip be di na gil hobi.

6 Io kaie, mem ga halilik Taitus be na tur tikai ma mu ura hadukduk ikin ra gingilaan na harmarsai, kinong aie nong ga haburuana leh ie menalalie.

7 A tutuno mu manga hung ma ira linge bakut. Mu hatur kawase ra tamat na nurnur, ra gingilaan na hininaawas, ma ira minminanes. I manga mamahien ira tinga mu ura harharahut ma i tamat ira numu sinisip tupas mem. Hoke mu tatalen ter hobi, i tahut be mu na manga lasen bileng ta ikin ra pinapalim na harmarsai.

8 Iou paile ter ra dades na harkurai ta mu ing iou tange hobi. Pata. Iou sip be ni hapupuo no numu harmarsai ma di ira mes ing di manga mamahien ter hobi, waing nige nunure be no numu harmarsai i tutuno be pata.

9 Mu nunure ter no harmarsai tano nudait Watong Jisas Krais. Iga hatur kawase ra kinkinis na watong iesene iga kap leh no kinkinis na maris uta mu waing mu nage kap leh no kinkinis na watong metuma naramon tano nuno kinkinis na maris.

10-11 I nanaas ter tano nugu lilik be i tahut ta mu be kakarek um mu na hapatam ikin ra pinapalim nong mu gate haburuana ter tano tinohon ite pataam. A tutuno be mu ira luaina ura haburuana ikin ra hartabar, iesene mu ira luaina bileng ura sipsip be mu na gil hobi. Iga manga mamahien ira numu sinisip be mu na gil ie. Ma hobi bileng, i tahut be mu na hapatam ie haruat ma ing i tale be mu na gil.

12 Hokakarek, be ing tikenong i kanan ter ura

8:1 Rom 15:26; 2 Korin 9:1-2 **8:7** 1 Korin 16:1-2 **8:9** Matiu 8:20; Pilipai 2:6-7 **8:12** Mak 12:43-44

hartabar, God na bala leh
no nuno hartabar haruat ta
ing i tale be no turadi na
ter. God pai nale lilik uta ira
linge no turadi paile tale be
na ter.
13 Iou paile sip be ni gil
hamaman ira nilon ta di ira
mes, ma mu na kap leh ira
tirih. Pata. Iou sip be mu
bakut, ira numu mangana
kinkinis na haruat.
14-15 Taitus ikin ra pana
bung ira numu tamat na
bunbulaan na banot ira nudi
sunupi waing ira nudi bun-
bulaan balik, be ing na
hanawat tamat, na banot ira
numu sunupi. Ing dait na
ngan hobi, na haruat ira
nudait kinkinis, hoke no ni-
anga tane God di ga pakat ie
i tange,

"Tikenong ga kap ra haleng,
no nuno kinakap pai
gale sakit no nuno
sunupi,
ma aie nong ga kap ra
dahine, pai gale mon
sunupi."

Pol ga tule Taitus ma duhat utusu Korin be duhat na harahut tano bilai na harbalaurai tano nudi hartabar.

16 Ma iou tanga tahut
tupas God nong ite
hamamahien no tingane
Taitus uta mu hoke i
mamahien no tingagu bileng
hobi.
17 A tutuno be Taitus ga
haut leh no numem sin-
saring tupas ie, iesene i
mamahien no tingana bileng
uta mu, kaie ige sip be na
hana tupas mu. Na hana ter
ta mu kinong aie iat i sip
hobi.
18 Ma mem ura tultule
tikane ie ma ikino tasi dait
nong tano nuno pinapalim
tano tahut na hininaawas
ite kap ra tamat na hinsang
nalamin ta ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman bakut.
19 Ma pata be ikinong sene
mon. Ira matanabar na
lotu ta ari tamtaman di ga
tibe ie be na hana tikai
ma mem ing mem kapkap
hanane ikin ra hartabar na
harmarsai. Mem balbalaure
ikin ra hartabar waing da let
no Watong iat, ma be mem
nage hamanis no mamahien
ta ira tinga mem ura terter
ra harharahut.
20 Mem balaure timaan ie
be nahula tale tikenong be
na tange hagae mem tano
numem mangana harbalau-
rai ta ikin ra tamat na
hartabar.
21 Mem sip be mem na
gil tike mangana ngas ing
i takados. Ma pata be i
takados tano ninanaas tano
Watong sene mon. Mem sip
be na takados bileng ra mat-
mataan ta ira matanabar.
22 Ma mem tule no tasi
dait tikai ma dur. Mem gate
walar haitne ie ta ira man-
gana linge ma mem te nes
kilam no mamahien tano
nuno nilon ura harharahut.
Iesene kakarek um i manga
mamahien no tingana ura
harharahut kinong ite so no
nuno lilik ter ta mu.
23 Taitus um, aie no nugu
harwis nong i tur tikai ma
iou tano pinapalim ing mir
gil nalamin ta mu. Kike ira

8:14-15 KBk 16:18

iruo tasi dait um, dur airuo
tultule ta ira matanabar na
lotu ta ari taman. Ma no
nudur pinapalim i hatawat
ra latlaat tupas Krais.
24 Io kaie, i tahut be mu
na hamanis no tutuno tano
numu harmarsai ukaia ter ta
duhat. Ma mu na hamanis
ta duhat bileng no burwana
mem ge pirlet mu. I tahut
be mu na ngan hobi waing
ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman di nage palai
timaan ta mu.

9

*Pol ga haragat ira Korin
be di na manga lasen ura
terter no tamat na hartabar.*

1-2 Ma iou paile supi ter
be ni pakpakat ter ta mu
uta ikin ra pinapalim na
harharahut tupas ira matan-
abar tus tane God tusu
Iudeia, kinong iou nunure
no mamahien ta ira tinga
mu ura terter ra harharahut.
Taitus ira nugu nianga ma
ira Masedonia iou la letlet
mu ta ikin ra linge. Tur leh
iat tano tinohon te sakit, iou
git hininawase di be mu tusu
Akaia, mu taguro ter ura
hartabar. Ma no mamahien
tano numu lon hobi ite hara-
gat ra haleng ta di be di na
papalim bileng.
3 Iesene iou ura tultule
kakarek ra itul a tasi dait
ura hamanis be no numem
tintalen ura letlet mu uta
ikin ra linge, paile nianga bia
mon ie. Ma iou tule duhat
bileng be mu nage taguro ter
hoke iou ga tange.
4 Hokakarek, be ing
tari me Masedonia di na
hanawat tikai ma iou ma be
di na nes be pa mu le taguro,
mem na hirhir be mem te so
no numem lilik ter ta mu.
Iesene tutuno sakit, mu na
manga hirhir balik um!
5 Io kaie, iou lik be mu
supi ter be iou ni tule ira
itul a tasi dait be duhat na
huna kol hanalalie mu ma
be duhat na huna tagure
hanalalie no numu tamat
na hartabar nong mu gate
huna kukubus ter utana. Io
kaie, na taguro ter no numu
tamat na hartabar ma pa mu
nagele supi be mu na ter ie
ma ra bala ngungut.
6 Ma i tahut be mu na
lilik ta ikin be nesi tikenong
i soso ra dahine, na kil ra
dahine. Ma nesi tikenong
i soso ra haleng, na kil ra
haleng.
7 Tiketike iat na ter ing ite
lik metuma naramon tano
nuno nilon be na ter. Waak
be na ter ma ra bala ngungut
ma be tari na sunang ie,
kinong God i sip nong i
hartabar ma ra larolaro.
8-9 Ma ne God i tale be
na manga tabar mu ma
no nuno tamat na harmar-
sai ta ira haleng na man-
gana linge waing mu nage
manga haruat ta ira kaba
linge bakut ta ira kaba bung-
bung. Ma ina tabar mu hobi
waing mu nage manga huei
ta ira kaba bilai na gingilaan
bakut hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange be,
“Ikin ra turadi ila terter ra
haleng na hartabar

8:24 2 Korin 7:13-14 **9:1-2** 2 Korin 8:1-7 **9:6** Snd 11:24-25 **9:8-9** Sam 112:9

ter ta ira maris hoke
tikenong i manga
soso.
No nuno takados na
kinkinis na hanana
hathatikai."
10 Ma nong ila terter ira pat
na dahe ter ta ira ut na sinso
ma ira nian ura enen, aie
bileng na ter ma ina hapuar
ira numu pat na dahe ura
sinso ma ina hatamat ira
puspusno ira numu taktaka-
doswana lon.
11 Ma ina hawatong mu ta ira
kaba linge waing mu nage
manga tamtabar haitne ira
mes. Ma ira turadi di na
tanga tahut tupas God ta
ira numu hartabar di kap
mekira ho mem.
12 Hokakarek, a tutuno
be ikin ra pinapalim na
harharahut ing mu gil i
banot ira sunupi ta ira
matanabar tus tane God.
Iesene pata be ikinong sene
mon. Hoke tike pup na
taho i tabureng ter ta ira
haleng, kaie di tangtanga
tahut tupas God.
13 Ikin ra pinapalim na
harharahut nong mu gil ie,
na hamanis hapalaine be
a mangana turadi so mu,
kaie ira haleng di nage pirlet
God. Di na pirlet God kinong
mu taram ira linge i haruat
ma no tahut na hininaawas
tane Krais, ikino tahut na
hininaawas nong mu la
tangtange be mu murmur ie.
Ma di na pirlet God bileng
kinong mu manga lasen ura
terter ra tamat na hartabar
ter ta di ma ta ira mes bileng.
14 Di na sangahe leh mu ter
ta ira kati di ma di na sasar-
ing uta mu kinong God te
tabar mu ma ra harmarsai i
manga sakit.
15 Da tanga tahut tupas God
tano nuno hartabar nong i
manga bilai ta ing paile tale
be dait na ianga utana.

10

Pol ga balu dong ing di ga bul hanapu ie.

1-2 Iou Pol, ing di tange be a
matien na turadi iou ing iou
kis tikai ma mu ma sene di
tange bileng be a ut na pas-
pasai iou ing iou kis tapa, iou
ura sarsaring mu tike linge.
Hoke tike matien na turadi
i hanapu habaling ie hoke
Krais ga tatalen hobi, iou
ura sarsaring mu be pa mu
nale sunang iou be ni tatalen
hoke tike ut na paspasai ing
iou ni hanawat. A tutuno iou
nunure ter be i manga tale
iou be ni paspasai nalamin
ta mu ma i nanaas be iou
ni manga balaraan hobi uta
di ari ing di lik be mem
la tatalen ter hoke no ula
hanuo i lon hobi. Iesene iou
saring mu be pa mu nale
sunang iou be ni me gil hobi.
3 A tutuno mem la lon ter
ta ikin ra ula hanuo iesene
mem pai lale harubu hoke
no ula hanuo ila gilgil hobi.
4 Ira linge na hinarubu
ing mem la harubu me,
paile haruat ma ira linge di
la harubu mekira tano ula
hanuo. Ira numem linge
na hinarubu a mon dades

9:10 Ais 55:10 **9:11** 2 Korin 1:11; 4:15 **10:1-2** 1 Korin 2:3 **10:1-2** 1 Korin 4:21 **10:4** Epesas 6:13-17

ine metuma hone God ura durdure hagae no balo di balo bat mem ma ie.
5 Mem la durdure hagae ira mangana lilik na latlaat ing i ura tutur bat ira turadi be di nahula nunure God. Mem la hihis kawase ira numem lilik bakut, waing kike ra lilik nage taram Krais.
6 Ma mem taguro ter ura hapadano ira tintalen na takmaluk bakut. Iesene mem na kis kawase mu tuk ter be mu na hamanis be mu taram ta ira linge bakut.
7 Mu nes bia mon iou. Pa mu le nes kilam tutuno iou. Ing be tikenong i nunure ter be aie tane Krais, i tahut be na manga lilik baling be mem bileng mem gar tane Krais ho ie.
8 Hobi bileng, be ing iou manga latlaat dahine tano tamat na kinkinis God ga ter ie ta mem ura hadades timaan mu, ma pata be mem na hagae mu, io, iou pa nile hirhir ta ikin.
9 Waak mu lik be iou ura haburut mu ma ira nugu pakpakat tupas mu.
10 (Iou tange hobi kinong di tange be, "Ira nuno pakpakat i tirih ma i dades iesene be dait nes ie, a maluruana ie, ma ira nuno nianga a linge bia mon.")
11 I tahut be tike mangana turadi hobi na lilik timaan be aso ing mem tange ta ira numem pakpakat ing mem kis tapa ta mu, io, mem na gil hobi bileng be mem kis tikai ma mu.
12 Mem paile iangor be mem na hapupuo mem ma tari ing di tange be di bilai. Paile tale be mem na tange be mem haruat ma di. Ing di hapupuo di ma di baling ma di nes kilam habaling di ma ira nudi nilon iat, pata ta minanes ta di.
13 Iesene uta mem, ira numem latlaat paile lake no pangpaang tano pinapalim nong God te kubus ter ta mem. Pata. Mem na latlaat sene mon uta ira linge ruma nalamin tano numem pangpaang. Ma mu bileng ruma naramon ta ikino pangpaang.
14 Hokakarek, mem paile lake ira numem pangpaang tano pinapalim. Ing be mem pai gorle hana tupas mu nalalie, mem gor lake um ira numem pangpaang kakarek. Iesene pata, kinong mem ira luaina ura hinana ma no tahut na hininaawas tane Krais tuk kira ho mu.
15 Ma mem paile let habaling mem uta ira pinapalim gar na mes, kaie mem paile lake ira numem punpuo. Mem kis nanahe ma ra nurnur be mu na patpatuan timaan ta ira linge mu nurnur ine, kaie ira numem pinapalim nalamin ta mu nage tamat hanana.
16 Ma mem kis nanahe ma ra nurnur be na ngan hobi waing mem nage petlaar ura harpir ma no tahut na hininaawas ta ira katano rua menamur ta mu. Mem sip be mem na gil hobi kinong mem paile sip be mem na

10:8 2 Korin 13:10 **10:13** Rom 12:3

let habaling mem uta ira
pinapalim ing ira mes di gil
naramon ta ira nudi katano.
17 Iesene, *"nesi nong i ura*
latlaat, i tahut be na let no
Watong."
18 Dait na gil hobi ki-
nong no Watong pai nale nes
kilam tikenong be i bilai ing
be ikino turadi mon na tange
habaling utana be i bilai.
Pata. Iesene ikino turadi
nong no Watong i tange be
i bilai, io, ikino turadi i bilai.

11

Pol ga hakatom ira
matanabar uta kike ira ut na
harakale ing pa dile apostolo
tutuno.
1-2 Iou sip be mu na hook
mon iou ing iou tatalen
dahine hoke ra ba. Tu-
tuno, iou sip be mu na gil
hobi, kinong hoke God i
ngalngaluan bat mu be pa
mu nale gar ta tike mes ma
sene be mu ira nuno sene
iat mon, iou ngalngaluan bat
bileng mu hobi. Iou te ter
bat mu ura nuno tike tunana
mon, ma aie ne Krais iat,
waing nige ter leise mu tana
hoke tike gamgamatien na
laala na haine.
3 Iesene iou burut be mu
na tamapas leh talur no
numu tintalen na murmur
Krais ma ra tutuno ma ra
gamgamatien na tinga mu.
Iou burut be ira numu lilik
na tamapas leh hobi hoke ne
Iwa nong no si ga habota
ie ma no nuno keskes na
minanes.
4 Iou tange hobi kinong
be ta tikenong i gate hana
tupas mu ma iga pir mu ma
tike Jisas nong i mes tano
Jisas ing mem ga pir mu
utana, iou nunure be mu
ga manga kanan mon ura
balbala leh tike mangana tu-
radi hobi. Hokakarek bileng,
mu la kapkap tike mangana
kinkinis i mes tano kinkinis
mu te hatur kawase ie tano
Halhaaliena Tanuo. Hobi
bileng mu la larlaro be mu
na kap tike mes na hini-
naawas tano tahut na hini-
naawas mu te kap usurane
ie.
5 Iesene tano nugu lilik,
no nugu kinkinis na apostolo
paile kis napu ta dahine ta
dong ing di kilam be ira kaba
tamat na apostolo.
6 I tutuno dak be iou paile
manga keskes ura nianga,
iesene iou hatur kawase ra
minminanes. Ma ta ira man-
gana linge iou ga gil i manga
hamanis hapalaine mu be i
tutuno hobi.
7 Iou pai gale saring mu
be mu na kul iou ma ta tike
linge ing iou ga harpir ma
no tahut na hininaawas tane
God ter ta mu. Pata. Iou
ga bul hanapu habaling iou
be mu nage kap ra tamat na
kinkinis. Hohaam, iou ga gil
sasana ing be iou ga gil hobi?
8 Ing iou ga papalim
nalamin ta mu, ira matan-
abar na lotu ta ari mes na
taman ga kul iou. I hoke be
iou ga kukuman mekaia ho
di ura hatahutne mu.

10:17 1 Korin 1:31 **10:18** 1 Korin 4:4 **11:1-2** Epesas 5:26-27 **11:3** Stt 3:4,13 **11:4** Galesia 1:8-9 **11:5** 1 Korin 15:10; 2 Korin 12:11 **11:6** 1 Korin 2:1,13 **11:7** 1 Korin 9:18 **11:8** Pilipai 4:15-16; 2 Korin 12:13

9 Ma ing iou ga kis nalamin
ta mu ma iou ga supi tike
linge iou pai gale hatirih ta
tikenong ta mu kinong ira
tasigu ing di ga hanawat
mekira Masedonia di ga
banot ira nugu sunupi. Hobi,
iou pai gale hapupusak mu
ma ra tirih nalalie ma pa nile
gil hobi namur bileng.
10 Ing be i tutuno be ira
tutuno tane Krais i kis ter
tagu, io, i tutuno bileng be
pata tikenong na tale be na
tigel iou tano nugu latlaat ta
ikino nugu tintalen hobi kira
tano katano Akaia.
11 Hohaam, iou tange hobi
kinong iou paile sip mu?
Pata. God i nunure ter be iou
sip mu.

12 Ari di latlaat be di
haruat ma mem. Ma di sip
be mu na nes kilam di be
di haruat hobi. Iesene be
no ngas iou la murmur ie
kakarek, iou ni gilgil iat hobi
waing pa nile ter ra mahuo
ta di be mu nage nes kilam
di be mem haruat.
13 Kike ra mangana turadi
pa dile apostolo tutuno. Di
harakale ma ira nudi pina-
palim ma di harababo mon
be di ira apostolo tane Krais.
14 Ma waak dait karup be
di ngan hobi. Satan iat
bileng ila harababo be aie
tike angelo tano madares.
15 Io kaie, paile tike tamat
na linge na kinarup be ira
nuno tultule di harababo be
di ira tultule tano tintalen
takados. Namur um di na
kap ira puspusno haruat ma
ira nudi gingilaan.

Pol ga latlaat uta ira nuno tirih.

16 Iou tange habaling be
waak tikenong i lik be iou
tike ba. Iesene be ing mu lik
be iou tike ba, i tahut be mu
na bala leh iou hoke be mu
na bala leh tike ba, kaie nige
latlaat dahine.
17 Ing iou latlaat hobi uta
ira linge iou nunure ter be
i tutuno, iou paile iangianga
haruat ma ing no Watong te
tule iou be ni ianga hobi,
iesene iou iangianga hoke
tike ba.
18 Haleng di latlaat haruat
mano tintalen na latlaat tano
ula hanuo, kaie iou bileng
iou ni latlaat.
19 Kinong urah, mu laro be
mu na bala leh ira ba be di
na haianga mu kinong mu
lik be mu manga minanes.
20 I tale be ni tange hobi ki-
nong mu la balbala leh nesi
tikenong ing i kure hadades
mu ma be i en hapabono mu
ma be i harauro mu ma be i
hatamat habaling ie ma be i
paser ira punare mu.
21 Maris, iou hirhir ing iou
hinawas palai be ira numem
dades pai gale haruat be
mem na gil hobi ta mu! *

Ing be nesi tikenong i ian-
gor be na latlaat uta tike
linge, iou bileng iou iangor
be ni latlaat hobi. Ai! Iou
iangianga hoke tike ba be ni
tange hobi.

11:21 Pilipai 3:5 * **11:21** Pol ga hasakit mon, kinong i nanaas be ira Korin di ga sip be ira nudi tena harausur na gil ra sasana ta di. Pol ga tange be pai gale kanan be na hagae di.

22 A Hibru di? Iou bileng
hobi. Di tano huntunana
Israel? Iou bileng. Be a
tubune Abraham di? Iou
bileng.

23 Hohaam, di ira tultule
tane Krais? Maris, iou
nunure be no linge iou ura
tangtange ie na taram hoke
ra nianga a nuno tike tamat
na ba, iesene i tutuno be
tano nugu kinkinis na tultule
iou lie ta di bakut. Iou lie ta
di ta ira dades na pinapalim.
Ira pana ing iou ga kis ta ira
hala na harpadano i haleng
ta di. Haleng sakit ira pana
di ga ubu iou ma haleng na
pana iou git hutate be ni
mat.

24 A liman na pana ira
Iudeia di ga dangat iou. Ma
ira pana tiketike ing di ga
dangat iou, iga aitul a san-
gahul ma liman ma ihet na
pana.

25 Aitul a pana di ga lawat
iou ma ra kalawa. Tike pana
di ga gulum iou. Aitul a pana
iou ga hiruo ma ra mon tusu
na tes. Tike kudulena bung
na kasasa ma ra bung bileng
iou rusu ra tingana kasapa.

26 Iou te murmur haitne
ira lawas na ngas. Igit hutate
be ni hiruo ta ira taho ma ta
ira luma di ira holmatau ma
di bileng tano nugu huntu-
nana Israel ma di bileng ing
pa dile Israel. Igit hutate be
ni hiruo kaia ta ira tamat
na taman ma kaia bileng
ra katano bia. Iou ga ura
hiniruo tusu na tes ma ta ira
luma dong ing di harakale
be a tasigu di naramon tane
Krais.

27 Iou te manga papalim
ma iou te kilingane ira dades
na tirih. Haleng na pana
iou git matawas, iou pa gitle
kumkubabo. Iou hanunure
ter no kinkinis na taburun-
gan ma no minaruk bileng.
Haleng na pana iou git lon
ma pata nian. Iou te kilin-
gane ra maduhan ma pata
bileng ta harkios.

28 Ari mes na linge bileng
i tale be ni hinawase mu
ine, iesene tike linge ta ira
kaba bungbung, iou la kilk-
ilingane ra tirih uta di bakut
ira matanabar na lotu ta
ira tamtaman ing iou manga
lilik uta di.

29 Ing be tikenong paile
manga dades tano nuno
nilon, i hoke be iou kap
tike mangana kinkinis hobi
bileng. Ing be di lamus
harara tikenong tano sasana,
i manga hatirih no nugu
nilon.

30 Mu te sunang iou be
ni latlaat, kaie iou ni latlaat
utano nugu kinkinis nong
pata nugu ta dades tana.

31 God no Tamana no Wa-
tong Jisas, nong no hari-
dan na kis hathatikai tane,
i nunure ter be iou paile
harakale.

32 Tusu Damaskas no ut
na harbalaurai nong i napu
tano king Aretas ga har-
tule be di na balaure bat
ira matanangas huat tano
taman ura palpalim kawase
iou.

11:23 Apostolo 16:23 **11:24** Lo 25:3 **11:25** Apostolo 16:22; 14:19 **11:26** Apostolo 9:23; 14:5 **11:32** Apostolo 9:23-25

33 Iesene di ga haruh hasur
iou ma tike kalot metuma ra
matana kalangar tano tamat
na balo tano taman. Io kaie,
iou gom hilo pas ie.

12

Ing di nes hasur dait kaia,
dait kap ra dades metuma
hono Watong.

1 Mu te hasungsung be
ni latlaat hobi. Ma iou ni
ianga baak ta ira ninanaas
na tanuo metuma hono Wa-
tong ma ira linge ite ha-
puasne, iesene be ira nianga
na latlaat ta kakarek ra ni-
nanaas pai nale harahut.
2 Iou nunure tike turadi
gar tane Krais nong God ga
kap haut leh ie utuma tano
aitul a ula mawe tano san-
gahul ma ihet na tinohon
ite pataam. Be no turadi
ga hanahut ma no palata-
maine be no tanuana ga
hana sukun no palatamaine,
iou paile nunure, iesene God
i nunure ter.
3-4 A tutuno, iou nunure
be God ga kap haut leh ikin
ra turadi utuma tano bilai
na katano sakit. Iesene iou
paile nunure be iga hana
ma no palatamaine be no
tanuana ga hana sukun no
palatamaine. God i nunure
ter. Ma no turadi ga hadade
ira linge ing paile tale be
tikenong na ianga urie. A
mon hartigel be pai nale hi-
nawas uta kakarek ra linge.
5 Iou ni latlaat uta tike
mangana turadi ho ikin ma
sene pa nile latlaat iat utagu.
Iesene i tutuno be ni latlaat
balik be pata nugu ta dades.
6 Iesene ing be iou nige
ura latlaat, iou pai gorle
ngan hora ba, kinong iou gor
tange ra tutuno. Iesene iou
malok be ni latlaat, tikenong
nahula manga lik hatamat
iou ma pai nale nes kilam
iou haruat ma ira linge iou
gil be iou tange.
7 Iesene God ga ter tagu
tike linge ura hagae iou,
hoke be aie tike tukulo
i dingding no palatamaigu.
Ma aie no tultule tane Sa-
tan nong God ga bala ter ie
tagu be na ter no harngun-
ngutaan. Ma ne God ga ter ie
tagu ura hananget iou be pa
nigele lik hatamat habaling
iou uta kakarek ra tamat na
linge sakit God ga hapuasne
ter tagu.
8 Aitul a pana iou ga saring
no Watong be na kap leise
ikin ra linge sukun iou.
9 Ma sene iga tange tagu
be, “No nugu harmarsai i
haruat ura utam. Tikenong
i dades harsakit ing be pata
a nuno ta dades.” Io kaie,
iou manga laro be ni latlaat
balik be pata nugu ta dades,
waing no dades tane Krais
nage kis tagu.
10 Ma ikinong no burwana
be iou laro be pata nugu ta
dades, ma iou laro bileng ing
di tange hagae iou ma be
ira kaba tirih i kabit iou, ma
ta ira kaba purpuruan ma
ta ira kaba hinaragawai di
gil tagu. Ma iou laro be ni
kilingane kakarek ra ngun-

12:7 Jop 2:6 **12:9** Pilipai 4:11-13

ngutaan ura utane Krais. Kinong urah, ta ira pana bung be pata nugu ta dades, iou kap ra dades.

Pol ga manga ngaangel uta di ira Korin.

11 Iou te tatalen hoke tike ba, ma sene mu ga sunang iou be ni gil hobi. Iesene igor tahut be mu gor pirlet iou kinong no nugu kinkinis na apostolo paile kis napu ta dahine ta dong ing di kilam be ira kaba tamat na apostolo. Ma a linge bia be iou tike turadi bia mon.

12 Ing iou ga tur dades ra hena ira tamat na tirih iou ga gil ira tamat na gingilaan na kinarup ma ira dades na hakilang. Ma kakarek ra linge ing i hatutuno be tikenong aie tike apostolo.

13 Iou ga bul hanapu mu hohaam ta ira mes na matanabar na lotu ta ira tamtaman? Pata, iesene i tutuno balik be iou pai gale hapupusak mu ma ra tirih. Maris, mu na lik luban leise ikin ra sasana iou ga gil ta mu! *

14 Karek um iou taguro ura kokol mu tano aitul a pana ma iou pa nile hapupusak mu ma ra tirih kinong iou paile ura hanawan mu uta ira numu linge. Pata. Iou ura hanawan tus mu. Ikin gor palai ta mu kinong ira not no bulu pa di lale tamtabar ira tama di. Ira tama di la tamtabar ira nati di.

15 Hobi, iou manga laro be ni ter ise bakut ira nugu linge ma no nugu kudulena nilon bileng uta mu. Ing iou manga sip mu hobi, hohaam, na hapuko balik ira numu sinisip ter tagu?

16 Ma ari ta mu, mu tange be, "A tutuno, pai gale hapupusak dait ma ra tirih iesene a keskes na turadi ie ma iga hakuni dait ma ira kaba hinarakale."

17 Hohaam, ira turadi ing iou ga tule ter ta mu, di ga ngan hoke ira gotgotwana turadi ma di ga hasurum ira numu linge? Pata.

18 Iou ga halilik Taitus be na hana ukaia ho mu ma iou ga tule no tasi dait tikai ma ie. Hohaam, Taitus ga ngan hoke tike gotgotwana nalamin ta mu? Pata. Mu nunure ter be mir ga tur tikai mon tano numir kudulena lilik ma ira numir tintalen tike mangaan mon.

19 Ing mu waswas kakarek ra nianga mu lik dak be mem tur ra harkurai ra matmataan ta mu ura tutur bat ira sana nianga tupas mem. Iesene be pata. Ing mem ianga hobi, mem tur ra matmataan tane God ma tano numem kinkinis naramon tane Krais. Bar bilai na harwis, ira linge bakut ing mem gil, mem gil ura hadades mu.

20 Iou burut be ni me nes mu be pa mu nale haruat ma ing iou sip be ni nes mu

---

12:11 2 Korin 11:5 **12:12** Rom 15:19 **12:13** 2 Korin 11:9 * **12:13** Pol ga hasakit mon kinong i nanaas be ira Korin di ga sip be ira nudi tena harausur na hatirih ira nudi nilon. Iesene Pol pai gale gil tike sasana hobi ta di. **12:18** 2 Korin 8:6,16-18

hobi. Ma iou burut bileng
be mu na nes iou be iou
paile haruat ma ing mu sip
ter hobi. Iou burut be a
mon harngangar nalamin ta
mu, ma a mon bala ngungut,
ira harpaleng, no tintalen na
pinpines hagae tikenong, ma
pata ta bilai na tinaram. Iou
burut be ari di nes kalak ira
tamat na mahuo na lilie ma
ari di malamala tamat.
21 Iou burut be no nugu
God na bul hanapu iou ra
matmataan ta mu ing iou
ni hana tupas habaling mu.
Iou burut be ni me nes ra
haleng ta mu ing mu ga gil ra
sana tintalen nalalie ma pa
mu le lilik pukus ta ira bilin-
gana tintalen, no tintalen na
ninohon tikai ma tikenong
gar na mes, ma ira tintalen
na hilawa. Iou burut be ni
me nes mu hobi ma iou ni
tapunuk ma ni suah pane
mu.

13

Pol ga ianga na harakatom be na manga hapadano dong ing di kis baak tano sasana.

1 Karek um no aitul a pana
ni me kol mu. Iou ni gil
hobi haruat ma ing ira ni-
anga tane God di ga pakat i
tange be, *"Da kap airuo be
aitul a hininaawas palai ura
hatutuno no linge."*
2 Tano nugu airuo na
harkol iou gate ter ra
harakatom tupas mu. Ma
kakarek iou kis tapa ta mu
iou ura hakatom habaling
mu horek: ing ni tapukus
ukaia ho mu pa ni me hook
dong ing di ga gil ra sana
tintalen nalalie, ma pa nile
hook bileng di ira mes.
3 Ma iou ni ngan hobi ki-
nong mu sip be ni hatutuno
be Krais mon nong i haianga
mu mekira naramon tagu.
Paile tabales ing i papalim
kaia nalamin ta mu. Pata. I
dades nalamin ta mu.
4 A tutuno, di ga tut ie tano
ula kabai ing pata a nuno
ta dades. Iesene i lon tano
dades tane God. Hobi bileng,
naramon tane Krais pata nu-
mem ta dades. Iesene mem
lon tikai ma ie kinong mem
hatur kawase no dades tane
God. Ma mem na hatur
kawase ikino dades ing mem
na me papalim ta mu.

5 I tahut be mu na nes mur
habaling mu ura nunure be
mu kis ter ta ira linge dait
nurnur ine. Kaia, mu walar
mu. Hohaam, pa mu le nes
kilam be Krais Jisas i kis
naramon ta mu? Iesene be
mu puko balik tano numu
walawalar i hamanis be
Krais paile kis naramon ta
mu.
6 Ma iou nurnur ter be mu
na nes kilam be mem, mem
paile puko tano walwalar.
7 Mem sasaring tupas God
be pa mu nale gil ta sasana.
Mem paile sasaring hobi ura
hamanis be mem te tur
dades tano walawalar. Pata.
Mem sasaring hobi waing
mu nage gil ing i takados, ma
a linge bia be i nanaas ter be
mem te puko.

12:21 2 Korin 13:2 **13:1** Matiu 18:16; 1 Timoti 5:19 **13:4** Pilipai 2:7-8
13:5 1 Korin 11:28

8 Iesene mem paile tale
be mem na gil ta linge ura
suksukuane no tutuno. Pata.
Mem tur utano tutuno.
9 Mem laro ing mu dades
iesene pata numem ta dades.
Ma mem sasaring utuma
nalu be mu na hanawat
takados baling.
10 Ma ikin no burwana
be iou pakpakat kakarek ra
linge ing iou kis tapa baak ta
mu, kinong ing iou ni hana
tupas mu iou malok be ni ter
ra dades na harpadano ter
ta mu haruat ma no nugu
kinkinis na gil harkurai. No
Watong ga ter ikino kinkinis
na harkurai tagu be nige
hadades mu, ma pata be ura
gilgil hagae mu.
11 Bar hinsaagu tane Krais,
iou ura hapatam um no
nugu pakpakat. I tahut be
mu na gil hatakadosne ha-
baling mu ma mu na bala leh
ira nugu nianga na harhara-
gat. Mu na tur tikai mon ma
tike kudulena lilik ma mu na
kis ma ra malum. Ma no God
nong ila terter ra harmarsai
ma ra malum na kis tikai ma
mu.
12 Mu na haatne har-
basiane leh mu ma mu na
gagawane harbasiane mu
ma ra tahut na tintalen.
13 Ma ira matanabar tus
tane God bakut di haatne leh
mu bileng.
14 Iou sasaring be no Wa-
tong Jisas Krais na marse mu
bakut, ma be God na sip mu
bakut, ma be mu na tiktikai
ma no Halhaaliena Tanuo.

13:10 2 Korin 10:8

No Pakpakat tane Pol tupas ira GALESIA

Pol gate so ira lotu tano katano Galesia (ari di lik be tano nuno luaina hinana ma ari di lik be tano nuno airuo na hinana). Ma kike ra matanabar na Galesia pa dile Iudeia. Pa di gale murmur ira harkurai tane Moses. Pata. Di ga nurnur sene mon tane Jisas ma ne God ga halon di. Iesene namur dahine, be Pol gate hana leh, ari tena harausur harabota di ga hana tupas ira Galesia ma di ga hinawase di be paile tale be tikenong na kap no nilon hathatikai ing be i nurnur tane Jisas sene mon. I supi ter bileng be na mur ira harkurai tane Moses, ma tike tamat na harkurai no tintalen na kut palatamaina turadi ura hamanis be aie tikenong ta ira matanabar tane God. Ma be Pol ga ser leh ikin ra harausur iga manga ngalngaluan ma iga karup bileng be ira Galesia di na kanan ura hadade ikin ra harausur ing i mes harsakit tano tahut na hininaawas tutuno ing di ga kap usurane ie mekatika hone Pol (nes Galesia 1:6-9). Pol ga ura hamanis ta di be ikino tahut na hininaawas sene mon i tale be na halon di. Pol ga hamanis be no nuno hinarpir i tutuno kinong God iat ga tibe ie be aie tike apostolo ma iga ter ikino hininaawas tana (1:11-2:10). Ma no surno tano tahut na hininaawas, ma no surno ta ikin ra pakpakat bileng i horek, be **God na kure be tikenong i takados ra matmataan tana ing be i nurnur sene mon tane Krais, ma pata be i murmur ira bilai na tintalen ta ira harkurai tane Moses (2:16-21).** Pol ga hamanis be pata tikenong paile tale be na mur ira harkurai tane Moses, kaie God i sip be dait na nurnur sene mon hoke Abraham ga nurnur waing God na kure be dait takados ma be dait na langalanga sukun kike ra dades na harkurai (3:1-4:31). Ma sene paile tahut be dait ing dait paile kis ra hena ira harkurai be dait na gil ira sasana (5:1-15). Pata. Tano nudait nurnur dait langalanga um ura murmur ira tahut na tintalen hoke no Halhaaliena Tanuo na lamus dait be dait na lon hobi (5:16-26).

1 Aiou Pol tike apostolo. Ma ari turadi mon pa dile tibe iou be iou tike apostolo, ma tike turadi paile tule iou bileng hobi. Iesene iou te kap no kinkinis na apostolo mekatika hone Jisas Krais ma ne God no Tama dait nong ga hatut ie sukun ra minat.

2 Io, iou tikai ma ira hinsaagu tane Krais ing di kis tikai ma iou, mem pakat ikin ukaia ho mu ira matanabar na lotu ta ira tamtaman tusu tano katano Galesia.

3 Iou sasaring be God no
Tama dait ma no Watong
Jisas Krais na ter ra harmar-
sai ma ra malum ta mu.
4 Io, Krais ga ter leise
no nuno nilon ura kapkap
leise ira nudait sasana be
na halon dait sukun ira
sana tintalen ta ikin ra pana
bung, haruat tano sinisip
tane Mama no nudait God.
5 Io, tutuno sakit, dait na
pirlet God hathatikai.

Tike tahut na hininaawas sene mon kanaia.

6 Maris! No tingagu i
manga karup be habir at
mon ma mu hanana talur
ikino nong ga tato mu. Ma
iga tato mu hohaam? Iga
tabar bia mon mu ma ne
Krais. Ai! Habir mon ma
mu sisiel ta tike mes na hini-
naawas di tange be no tahut
na hininaawas.
7 Iesene pata be tike mes
na hininaawas aie no tahut
na hininaawas tutuno. Ma
iou tange mon hobi kinong
ari di gilgil hangangao mu
ma di sip be di na puku-
sane hagae no tahut na hin-
inaawas utane Krais.
8 Ing be mem iat be tike
angelo iat metuma ra mawe
nage harpir ta mu ma tike
mes na hininaawas ta nong
mem ga harpir ma ie, io,
iou saring God be na hagae
tutuno iat balik ie.
9 Hoke mem ga tange
nalalie, kakarek iou tange
habaling horek: ing be nesi
tikenong i harpir ta mu ma
tike mes na hininaawas ta
nong mu ga bala leh, io,
iou saring God be na hagae
tutuno iat ie.
10 Mu lik hohaam? Ing be
iou tange hobi i nanaas be
iou sip be ira turadi di na
haut leh iou? Pata tutuno
iat! Sene be iou sip be God
na haut leh iou. Hohaam, i
nanaas be iou ura halaro ira
turadi? Pata. Ing be iou gor
walwalar baak ura halaro
ira turadi, io, pai gorle tale
be iou tike tultule tane Krais.

God iat ga tibe Pol be na apostolo, ma pata be tike turadi ga tibe ie.

11 Ira hinsaagu tane Krais,
iou sip be mu na palai be no
tahut na hininaawas nong
iou ga pirpir mu ma ie paile
hanawat mekaia tike turadi.
12 Pata ta turadi ga hi-
nawase iou be iga hausur
iou utana. Iesene Jisas Krais
ga hapuasne ie tagu.

13 Io, mu gate hadade ter
utano nugu mangana nilon
nalalie ing iou ga kis ter ta
ira mangana nurnur ta mem
ira Iudeia. Iou git manga
haragawai ta ira matanabar
tano lotu tane God ma iou git
walwalar be ni hagae ie.

14 Iou ga manga ineine ta
di ra haleng ta ira nugu har-
wis ura murmur timaan ira
tintalen ta mem ira Iudeia.
Ma iou ga taram ira ha-
rausur ta ira hintubugu ma
ira but na gungunuama ma
ra tamat na baso.

1:4 Galesia 2:20 **1:7** Apostolo 15:1,24 **1:8** 1 Korin 16:22 **1:10** 1 Tesolonaika 2:4 **1:11** Matiu 16:17 **1:13** Apostolo 8:3 **1:14** Apostolo 22:3 **1:15-16** Ais 49:1; Galesia 2:7

15-16 Iesene God ga gilamis
leh iou tano nuno harmar-
sai nalalie tano pana bung
di ga kaho iou ma iga tato
iou ura nuno. Ma iga sip
be na hapuasne no Natine
tuma naramon tagu waing
nige harpir nalamin ta di ing
pa dile Iudeia. Ma ing be
God ga gil hobi iou pai gale
kap ta harpir ta tike turadi
uta ikin ra hininaawas.
17 Ma iou pai gale hana
bileng utuma Ierusalem ta
dong ing di ga kap no kinki-
nis na apostolo nalalie tagu.
Iesene iou ga haiah utusu
Arebia ma iou ga tapukus
baling utuma Damaskas.

18 Io, aitul a tinohon ga
sakit ma iou ga hana utuma
Ierusalem ura numir har-
nunurai ma ne Pita. Ma iou
ga kis tikai ma ie ra sangahul
ma liman na bung.
19 Sene be iou pai gale nes
tikenong ta di ira mes na
apostolo, Jemes sene mon,
no tasine no Watong.
20 Io, iou sasalim ra mat-
mataan tane God uta ira
linge iou pakpakat ukaia ho
mu be pata be a harakale.
21 Io, namur iou ga hana
utusu ta ira iruo katano Siria
ma ne Silisia.
22 Ma ira lotu tane Krais
tusu tano katano Iudeia pa
di gale nunure iou. Pata.
Pa di gale tale be di na nes
kilam bileng no matmataan
tagu.
23 Iesene di git seser mon
ikin ra hininaawas nong ga
tange horek: "Aie nong
ga haragawai baak ta dait,
kakarek i harpir utano tahut
na hininaawas nong dait
nurnur tana. Ma nalalie iga
walar be na hagae ikin ra
hininaawas."
24 Ma di ga pirpirlet um
God ura utagu.

2

Ira mes na apostolo di ga bala leh Pol be aie tike apostolo ma pa di gale pukusane tike linge tano nuno hininaawas.

1 Ma a sangahul ma
ihet na tinohon namur iou
ga tapukus baling utuma
Ierusalem, mir ma ne
Barnabas. Ma iou ga lamus
bileng Taitus.
2 Ma iou ga hana kinong
God ga harapuasa tagu be
ni hana. Ma iou ma ira
lilie ing di ga lik hatamat di,
mem sene mon mem ga kis
hulungan ma iou ga hinawas
palai ta di utano tahut na
hininaawas nong iou harpir
ma ie nalamin ta di ing pa
dile Iudeia. Ma iou ga lilik
barbarahon kinong iou pai
gale sip be no nugu pina-
palim menalalie ma ta ikino
pana bung bileng na linge
bia.
3 Ma a tutuno be Taitus
nong mir ga tikai huat, pata
be a Iudeia ie, iesene pa di
gale haragut be da kut no
palatamaine.
4 Ma ikin ra linge ga
hanawat kinong ari turadi
ing di ga harababo be di gar
tane Krais, di ga lala mur

1:18 Apostolo 9:26 **1:21** Apostolo 9:30 **2:1** Apostolo 15:2 **2:4** Galesia 1:7; 5:1,13

mem ura nesnes timaan leh
mem be mem gar tane Krais
Jisas, mem langalanga sukun
hohaam kike ra mangana
harkurai. Io, di ga sip be
di na hapupusak mem ma ta
tirih ta kike ra harkurai tane
Moses.
5 Iesene mem pai gale
haut leh ta dahine ta ira
nudi lilik waing no tutuno
tano tahut na hininaawas
pai nale panim sukun mu.
6 Ma hohaam ta kike ra
lilie ing di ga lik hatamat
di? (Io, be a mangana kink-
inis so di ga kap ter nalalie,
pai gale habulbul iou. God
pai nale hatamat tikenong
ing be ira turadi mon di lik
hatamat ie. Pata.) Io, kike
ra lilie ing di ga lik hatamat
di, di ga haut leh no nugu
hininaawas. Pa di gale sip
be di na pukusane no nugu
nianga ta dahine.
7 Pata. Iesene di ga nes
kilam be God ga ter no
pinapalim tagu ura harpir
ma no tahut na hininaawas
nalamin ta di ing pa dile
Iudeia hoke iga ter no pina-
palim tane Pita ura harpir
nalamin ta ira Iudeia.
8 Ma ikin ga palai kinong
God nong ga papalim nara-
mon tano gingilaan na apos-
tolo tane Pita nalamin ta
ira Iudeia ga papalim bileng
naramon tano nugu gingi-
laan na apostolo nalamin ta
di ing pa dile Iudeia.
9 Ma ne Jemes, Pita, ma ne
Jon duhat ing di ga lik hata-
mat duhat be duhat palim
ter no lotu, io, duhat ga nes
kilam be God gate haidane
iou ma ikin ra pinapalim. Io
kaie, duhat ga lulu ma mir
ma ne Barnabas ura hama-
nis be mem na papalim tikai.
Io, duhat ga haut be mir na
hana ter ta di ing pa dile
Iudeia, ma be duhat na hana
ter ta ira Iudeia.
10 Duhat ga saring mir be
mir na gil tike linge sene
mon. Duhat ga saring mir
be mir na lilik ura harahut
ira maris. Ma ikinong iat
no linge nong gate hanawat
tamat tagu, kaie iou gom
gilgil.

Pol ga sungute Pita ing Pita ga gil sasana.

11 Iesene ing be Pita ga
hanawat utusu Entiok iou
ga tur mamate ie ma iou
ga sungute ie ura tutur bat
ikino linge iga gil kinong iga
gil tike sasana.
12 Io, iga gil horek: nalalie
ta ing ari turadi metuma
hone Jemes ga hanawat, Pita
git iaiaan tikai ma di ing
pa dile Iudeia. Iesene ing
be di ga hanawat, Pita ga
tur haburuana be na hana
sisingen leh ta di ing pa dile
Iudeia kinong iga burte di
metuma hone Jemes ing di
tur dades tano gingilaan na
kut palatamainari.
13 Ma ira mes na Iudeia
tane Krais di ga harababo
tikai ma ne Pita ing di ga
hana leh bileng sukun di ing
pa dile Iudeia. Ma ikino
sasana ga sel harara Barn-
abas iat bileng, kaie igom gil
hobi.

2:7 Apostolo 22:21 **2:10** Apostolo 11:29-30 **2:12** Apostolo 11:3

14 Iesene ing be iou ga
nes be pa di gale murmur
hatakadosne no tutuno tano
tahut na hininaawas, io, iou
ga tange tane Pita ra mat-
mataan ta ira haruat be,
“Augo tike Iudeia ma sene
paule lon haruat ma ira
Iudeia. Pata. U lon haruat
ma di ing pa dile Iudeia.
Io kaie, paile takados be u
hagut di ing pa dile Iudeia
be di na lon haruat ma ira
Iudeia.

Ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di bakut, God na kure be di takados ing be di nurnur tane Krais.

15 “Dait ira Iudeia, dait ira
bulumenamur ta ira Iudeia.
Pa dait le gar tike mes
na huntunana ing dait ira
Iudeia dait la kilkilam di be
ira ut na sana.
16 Iesene dait iat ira Iudeia,
dait nunure be God pai nale
kure be tikenong i takados
ra matmataan tana ing be
i murmur ira harkurai tane
Moses. Pata. Na harkurai
utana be i takados ing be
i nurnur tane Krais Jisas.
Io kaie, dait iat, dait te
nurnur ter tane Krais Jisas
waing God nage kure be dait
takados ra matmataan tana.
Ma ina kure ter hobi ki-
nong ite nes no nudait nur-
nur ma pata be ite nes ira
nudait gingilaan haruat ma
ira harkurai tane Moses. Io
kaie, dait te nurnur ter um
tane Krais Jisas kinong dait
nunure be God pai nale kure
tikenong be i takados ing be
i murmur ira harkurai tane
Moses.

17 Io, dait sip um be God na
kure be dait takados kinong
dait naramon tane Krais.
Be dait naramon tane Krais
hobi, iesene i hanawat palai
be dait sana bileng hoke di
kike ing pa dile Iudeia, da
tange hohaam? Da tange be
Krais i lamus dait ura gilgil
ira sana tintalen? Pata! Pata
tutuno iat!

18 Ing be iou te ter tihigu
tano mangana lilik be ira
harkurai tane Moses di nage
tale ura kurkure be iou taka-
dos, ma namur iou mur ha-
baling di, io, iou hatutuno be
iou tike ut na laka harkurai.

19 Ira harkurai tane Moses
ga kure iou be ni mat.
Io kaie, iou gom mat tano
dades ta kike ra harkurai
waing nige lon ura utane
God. Iou te mat tikai ma ne
Krais tano ula kabai.

20 Ma pata be iou um nong
i lon. Pata. Krais i lon tagu.
Ma no mangana nilon tano
palatamaigu kakarek iou lon
ma ra nurnur tano Natine
God nong ga sip iou ma
igom ter leise no nuno nilon
utagu.

21 Ing be God gor tale be na
kure be tikenong i takados
ing be i murmur ira harku-
rai tane Moses, i nanaas ter
be Krais ga mat bia mon.
Iesene kakarek ra nugu ni-
anga paile ngan hobi, kaie
iou paile harus ise no har-
marsai tane God. Pata. Iou
tange be dait supi ter be na
tabar bia mon dait ma no
nuno harmarsai.”

2:16 Apostolo 15:10-11; Rom 3:20-28; Galesia 3:11 **2:20** Galesia 1:4

3

God pai nale kure be dait takados ing be dait mur ira nuno harkurai, iesene ing be dait nurnur tane Krais.

1 Ai! I hoke be tikenong te gil pinegil ta mu ira Galesia kaie mu ge manga ba! No hininaawas utano minat tane Jisas Krais tano ula kabai ga hanawat palai ra matmataan ta mu.

2 Iou sip be ni nunure leh tike linge sene mon ta mu ma i horek. Hohaam, mu ga hatur kawase no Halhaaliena Tanuo kinong mu ga murmur ira harkurai tane Moses be kinong mu ga nurnur ta ing mu ga hadade?

3 Iou manga karup be mu manga ba hobi! No Tanuo ga hatahun ira numu sigar nilon. Hohaam balik be mu walwalar ura hatahutne hababane ira numu nilon ma ira numu baso iat?

4 Hohaam, ira haridan ing di ga hana tupas mu, di ga hana tupas bia mon mu? Pata. Iou lik be pa mu le lik be a linge bia mon di.

5 Hohaam, God la tamtabar mu ma no dades tano Tanuo ma ila gilgil ira dades na gingilaan na kinarup nalamin ta mu kinong mu murmur ira harkurai tane Moses? Pata. Sene be kinong mu ga hadade no tahut na hininaawas ma mu nurnur tana.

6 Hoke bileng Abraham. Ira pakpakat tane God i tange be *"Abraham ga nurnur tane God ma ne God ga was leh no nuno nurnur be Abraham i takados ra matmataan tana."*

7 Io kaie, i tahut be mu na palai be dong ing di hatur kawase ra nurnur, a bulumenamur tutuno tane Abraham di.

8 Ira nianga tane God di ga pakat ga huna tange be God na harkurai uta di ing pa dile Iudeia be di takados ra matmataan tana kinong di na nurnur. Io kaie, kike ra pakpakat ga huna harpir utano tahut na hininaawas ter tane Abraham horek: *"Metuma naramon tano num huntunana iou ni haidane ira huntunana bakut tano ula hanuo."*

9 Io kaie, i palai um, be dong ing di nurnur, God na haidane di tikai ma ne Abraham no ut na nurnur.

10 Di bakut ing di la noh mur ter ira harkurai tane Moses be God na kure be di takados, io, di kis ter ra hena no tamat na harpadano tane God, kinong ira nuno nianga di ga pakat ie i tange horek: *"Di bakut ing pa di la murmur ira harkurai bakut ta ikin ra pakpakat, io, di na kis ter ra hena no tamat na harpadano tane God."*

11 Ma i manga palai um be God pai nale kure be tikenong i takados be ing i murmur ira harkurai tane Moses. Ma ikin i palai kinong ira nianga tane God di ga pakat i tange bileng horek: *"Nesi tikenong ing i*

3:6 Stt 12:3; Rom 4:3,16 **3:10** Lo 27:26 **3:11** Galesia 2:16

nurnur, kaie God i kure be i takados ra matmataan tana, io, ikinong sene mon na lon."

12 Io, no tintalen na mur harkurai dur paile haruat ta dahine ma no tintalen na nurnur. Pata. Kinong urah, *"Nesi tikenong i sip be na lon tano tintalen na mur harkurai, io, i supi ter be na gil hatikane kike ra harkurai tane Moses."*

13 Iesene ma ra but na kunkulaan Krais ga kul halangalanga dait sukun no tamat na harpadano nong ira harkurai ga ter ta dait. Ma iga tale be na halangalanga dait hobi kinong iga pusak no nudait harpadano, hoke ira nianga tane God di ga pakat i tange horek: *"Be tikenong di hataba ie ra ula dahe, i kis ter ra hena no tamat na harpadano tane God."*

14 Ma ne Krais Jisas ga gil hobi be inage tabar di ing pa dile Iudeia ma no haridan God ga ter tane Abraham, be dait bakut ing dait nurnur dait na hatur kawase no Halhaaliena Tanuo nong God ga kukubus ter ta dait.

Ira harkurai tane Moses pa dile tale ura kapkap leise no kunubus God ga huna gil ie ma ne Abraham.

15 Ira hinsaagu tane Krais, iou ni tange tike nianga harharuat nong ila ngangan hobi ta ira kaba bungbung. Ing be airuo dur haut tike linge ma dur gil tike kunubus, pata tikenong i tale be na pales ie.

16 Hobi bileng ta ira kunubus tane God. God ga kukubus ter tane Abraham ma tano nuno bulumenamur. Io, ira nianga tane God di ga pakat paile tange be God ga kukubus ter *"ta ira nuno bulumenamur,"* be haleng. Pata. I tange be God ga kukubus ter *"tano nuno bulumenamur,"* be tikenong mon, ma aie Krais.

17 No pipilaina tutuno tano nugu nianga i horek. God ga gil no luaina kunubus tikai ma ne Abraham. Ma aihet na maar ma aitul a sangahul na tinohon menamur, God ga ter ira harkurai tane Moses. Io kaie, kike ra harkurai paile tale be na kap leise ikino kunubus God ga huna gil. Pata. No luaina kunubus i tur dades ter.

18 Io, ma da tange hohaam utano haridan God ga tange be na tabar ira nuno matanabar me? Ing be ikino haridan i hanawat metuma naramon ta ira harkurai tane Moses, io, i palai be paile tale ura hinanawat metuma naramon ta ikino luaina kunubus. Iesene paile tutuno. God te tabar bia mon Abraham ma ikino haridan metuma naramon ta ikino kunubus.

19 Io kaie, urah ira harkurai tane Moses di ga hanawat? No luaina kunubus gate kis ter iesene God ga ter bileng kike ra harkurai ura hamanis be

3:13 Rom 8:3; Lo 21:23 **3:16** Stt 12:9 **3:17** KBk 12:40 **3:18** Rom 4:14 **3:19** Rom 5:20; Apostolo 7:38

a mangana tintalen so i
sana. Ing be pata ta harkurai
pa dait nale nunure be a
mangana tintalen so i lake
harkurai, kaie i sana. Ma
kike ra harkurai di ga dades
tuk ter tano hinanawat tano
bulumenamur tane Abra-
ham, ikino bulumenamur
nong God ga gil no kunubus
ma ie. Ma ira angelo di ga ter
leise kike ra harkurai tane
God ter ta tikenong nalamin,
ma aie balik ga ter ta ira
matanabar.
20 Ma tike turadi nalamin
paile tur ura harahut sene
tike palpal. Iesene God aie
tikenong sene mon.

God ga ter ira harku-
rai ura lamlamus dait ukaia
hone Krais.
21 Io, ing be da tange
hobi, hohaam, i nanaas be
ira harkurai tane Moses di
harus ise ira linge God te
kukubus ter ta dait? Pata
tutuno iat! Io, ing be God ga
ter ira harkurai ing i tale ura
haralon, tutuno sakit, God
gor kure be di takados ing di
mur kike ra harkurai.
22 Iesene ira nianga tane
God di ga pakat i tange be ira
sana tintalen te hiis kawase
no ula hanuo bakut ma i kis
ter hobi. Urah? Waing God
na tabar dong ing di nurnur
ma ira linge igate kukubus
ter ta di. Ma ina tabar di
hobi kinong di nurnur iat
tane Jisas Krais.
23 Nalalie ta ing ikin
ra tintalen ura nurnur ga
hanawat, ira harkurai tane
Moses di ga hiis kawase
dait. Ma kike ra harkurai
ga hiis kawase dait tuk ter
tano pana bung be ikin
ra tintalen na nurnur ga
hanawat puasa.
24 Io kaie, ira harkurai di
ga kure kawase dait ura lam-
lamus dait tupas Krais waing
God nage kure be dait taka-
dos ing be dait nurnur tane
Krais.
25 Ma no pana bung ura
nurnur te hanawat um, kaie
ira harkurai pa di nale kure
kawase habaling dait.

Pa dait le tultule baling.
Dait ira natine God.
26-27 Io, mu bakut ing mu
nurnur, mu ira natine God
kinong mu bakut ing di gate
baptais mu tane Krais mu te
hanawat tikenong ma ie, i
hoke be mu te sigasige ma ne
Krais.
28 Ira Iudeia ma di ing pa
dile Iudeia, di haruat mon.
Ira tultule ma di ing pa
dile tultule, di haruat bileng
mon. Ma i ngan hobi bileng
ta ira tunana ma ira haine.
Urah, kinong mu bakut mu
tikenong mon naramon tane
Krais Jisas.
29 Ma ing be mu gar tane
Krais, io, mu ira bulumena-
mur tane Abraham ma mu
na hatur kawase ira linge
haruat ma no kunubus tane
God.

4

1 Ma iou ni ianga bileng
uta tike bulu nong na hatur
kawase ira linge bakut tano
Tamana namur. A tutuno

3:21 Rom 8:2-4 **3:23** Galesia 4:3 **3:24** Rom 10:4 **3:26-27** Jon 1:12
3:26-27 Rom 6:3 **3:28** Rom 10:12 **3:29** Rom 4:13

ing a bulu baak ie ira linge
bakut a nuno, iesene paile
mes ta tike tultule.
2 Ing be a bulu baak ie ari
turadi di la balbalaure ie ma
di la kurkure ie tuk ter tano
pana bung be no Tamana
gate kukubus ter be pa di
nale gil habaling hobi.
3 Ma hoke bileng dait. Be
dait ga not no bulu ta ira
nudait lilik utane God, ira
not no linge dait ga nunure
uta ikin ra ula hanuo ma dait
ga mur, di ga hiis kawase
dait.
4-5 Iesene be no pana bung
ga hanawat haruat ma no
lilik tane God, io, iga tule no
Natine, tike haine ga kaho ie.
Ma iga tamat menapu ta ira
harkurai tane Moses be na
kul halangalanga dong ing
di ga kis menapu ta kike ra
harkurai. Ma iga gil hobi be
Mama na halon hapatangen
dait be a natine.
6 Io, i tutuno be mu ira
natine God. Io kaie, God te
tule no Tanuana no Natine
utuma ra tinga dait ma i
tato huat be, "Mama, nugu
Mama!"
7 Io kaie, pa mu le ira tul-
tule baling um. Pata. Mu ira
natine. Ma ne God na tabar
mu ma ira linge i haruat be
ira natine na hatur kawase
kinong mu ira natine iat.

8 Nalalie ing be mu pai
gale nunure God, ira man-
gana tanuo ing pa dile God
tutuno di ga hiis kawase mu.
9 Iesene kakarek mu
nunure God, be i tahut dak
be ni tange be God i nunure
mu. Io kaie, ura biha be
mu ura taptapukus baling
ter ta kike ra malmalungana
tanuo? Mu sip be di na hiis
kawase habaling mu?
10 Maris, i nanaas be di
te hiis kawase habaling mu
kinong i palai be mu la mur-
mur timaan di ira harkurai
ta ira mangana tamat na
bung, ira sigar teka, ira tino-
hon na nian, ma ira mes na
mangana tinohon bileng.
11 Iou burburut uta mu
kinong i nanaas dak be iou
te hasurum ira nugu dades
uta mu.

No tingane Pol ga manga ngaangel uta di ira Galesia.

12 Ira hinsaagu tane Krais,
iou manga saring mu be
mu na langalanga sukun ira
harkurai ho iou kinong iou
ga ngan hoke mu nalalie. Ma
pa mu gale gil tike sasana
tagu.
13 Ma mu palai ter be iou
ga huna harpir ma no tahut
na hininaawas ta mu kinong
iou ga maset.
14 Ma a tutuno be no
nugu minaset ga hatirih mu,
iesene pa mu gale malen-
takuane iou ma pa mu gale
harus ise iou. Pata. Mu ga
bala leh iou hoke be iou tike
angelo tane God, be hoke be
iou Jisas Krais iat.
15 Mu ga manga laro! Ira
numu gungunuama kanaia
ha? Iou tange ra tutuno be
mu gor luar leise ira kaluara
mata mu ma mu nage ter
tagu ing be mu gor tale.

4:3 Kolose 2:20 **4:4-5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:6** Rom 8:15-17 **4:10** Rom 14:5; Kolose 2:16

16 Hohaam, i nanaas be iou
te hanawat hoke no numu
ebar kinong iou ga hinawase
mu uta ira tutuno God te
hapuasne?
17 Di ira mes di walar ura
lamlamus mu ter ta di ma ra
tamat na baso. Iesene ing be
di gilgil hobi, a sana tintalen
di gil. Di sip be di na tur bat
mu ura murmur mem waing
mu na baso mur di.
18 Ma i tahut be ari na
lamus mu ma ra baso ing
be di sip be di na harahut
tutuno mu. Ma ing be iou
paile kis tikai ma mu ma ari
di sip be di na harahut mu
hobi, io, i tahut bileng.
19 Ira natigu, tike pana bal-
ing iou hoke tike haine i ura
kinakaho. Iou kap ra tamat
na ngunngutaan uta mu tuk
ter be no tintalen tane Krais
na tahuat naramon ta mu.
20 Iou manga sip be iou
gor tale be ni kis tikai ma
mu kakarek ma iou pa nigele
supi ura nianga dades ta mu
hobi. Iesene iou ngangao
kinong iou ni gil bihane ie
inage tahut?

Ira natine Sara ma ira natine Hagar.

21 Mu ing mu sip be mu
na kis menapu no dades ta
ira harkurai tane Moses, iou
ura tirtiri mu tike linge. Mu
palai uta ira linge ira harku-
rai tane Moses di tange, be
pata? Iou lik be pata.
22 Iou tange hobi kinong
ira pakpakat di hinawas be
airuo ira natine Abraham.
Tikenong tano haine na tul-
tule ma tikenong tano haine
nong i langalanga sukun ira
tirih gar na tultule.
23 Di ga kaho no natine
no haine na tultule hoke
ira haine di la kakaho hobi.
Iesene di ga kaho no natine
no haine nong i langalanga
kinong God ga kukubus ter
hobi.
24 Io, i tale be da kap tike
mangana pipilaina metuma
naramon ta ikin. Karek
ira iruo haine dur haruat
ma airuo kunubus. Tike
kunubus metuma ra uladih
Sinai ma ira natine ira tul-
tule. Ma ikin ra kunubus aie
ne Hagar.
25 Io, ikin ra Hagar nong i
haruat ma no kunubus me-
tuma tano uladih Sinai tusu
Arebia, aie bileng i haruat
ma no taman Ierusalem ka-
tiak. Urah, kinong Ierusalem
ma ira natine di ira tultule
bileng.
26 Iesene no Ierusalem
tuma nalu i langalanga
sukun ira tirih gar na tultule.
Ma aie no etna dait.
27 Ma no nianga tane God
ing di ga pakat ie i hatutuno
ikin be i tange horek tane
Sara,
"Augo ra hintu, nu laro!
Paule kilingane ra ngun-
ngutaan na kinakaho
iesene i tahut be nu
kakongane ma ra gun-
gunuama.
Urah, i tutuno be no num
tunana te hana talur
ugo,
iesene ira natim di na haleng
balik tano haine nong

4:22 Stt 16:15; 21:2 **4:23** Rom 9:7-9 **4:26** Hibru 12:22; Ninanaas 21:2,10
4:27 Ais 54:1

no nuno tunana i kis
ter baak ma ie."
28 Io, mu ira hinsaagu tane
Krais, mu hoke ne Aisak. Mu
ira natine God kinong God ga
kukubus ter hobi.
29 Taitus ikino pana bung
no bulu nong Hagar ga kaho
ie hoke ira haine di la
kakaho hobi, io, ikino bulu
ga haragawai ta nong Sara
ga kaho ie ma ra harharahut
tano Halhaaliena Tanuo. Ma
i ngan bileng hobi katiak.
30 Iesene ira nianga tane
God di ga pakat i hamanis be
pai nale ngan hobi hatikai. I
tange horek: *"Nu tule leise
no haine na tultule tikai ma
no natine. Urah, kinong no
natine tano haine na tultule
pai nale kap ta linge tano
nudur Mama. Pata. No
natine sene no haine nong
i langalanga sukun ira tirih
gar na tultule na kap."*
31 Io kaie, ira hinsaagu
tane Krais i palai be dait
paile natine no haine na tul-
tule. Pata. Dait ira natine
no haine nong i langalanga
sukun ira tirih gar na tultule.

5

*Dait langalanga sukun ira
harkurai tane Moses.*
1 Krais ga halangalanga
dait sukun ira harkurai tane
Moses waing dait na lan-
galanga talur ra dades ta
kike ra harkurai. Io kaie, mu
na tur dades kaia ma waak
mu bala leh kike ra harkurai
be na hiis kawase habaling
mu.
2 Mu na hadado baak!
Iou Pol, iou hinawase mu
be ing mu na bala ter tari
ura kutkut ira palatamai mu
haruat ma ira harkurai tane
Moses, io, Krais pai nale tale
be na kure be mu takados ra
matmataan tana.
3 Iou hakatom habaling
mu tiketike ing mu bala ter
di be di na kut ira palatamai
mu. Ing be mu na gil hobi
mu na manga supi bileng
be mu na mur ira harkurai
bakut tane Moses.
4 Mu ing mu walwalar be
mu na mur ira harkurai tane
Moses waing God na kure be
mu takados ra matmataan
tana, io, mu te kutus leh mu
talur Krais. Mu te puko talur
leh ira mangana matanabar
ing God i tabar bia mon di
ma no nuno harmarsai.
5 Iesene mem kis nanahe
ma ra nurnur utano haridan
God na tabar mem ma ie. Ma
ina gil hobi kinong ite kure
be mem takados ra mat-
mataan tana. Ma tano Hal-
haaliena Tanuo mem kiskis
kawase kike ra haridan ma
ra nurnur.
6 I tale be ni tange hobi
kinong ing be dait kis ter
tane Krais, io, a linge bia
mon be da kut ira palatamai
dait be pa da kut. Tike
linge sene mon i tamat. Ma
i horek: dait nurnur tane
Krais ma ikin i palai kinong
dait harmarsai harbasie ta
dait.
7 Ira numu nilon ga
hanana timaan. Nesi ga
habatbat mu kaie pa mu
gom taram ira tutuno ing
God te hapuasne ta dait?
8 Ikinong ra mangana

4:28 Rom 9:7 **4:29** Stt 21:9-10; Jon 8:35 **5:6** 1 Korin 7:19; Galesia 6:15

harlewen pai gale hanawat
metuma ho nong ga tato mu.
9 I tutuno hoke da tange,
"A da pet na is mon i
haruat ura halalet no kudu-
lena katano beret."
10 Iesene iou nurnur ter ta
mu kinong dait kis ter tane
Krais. Iou nurnur be pa mu
nale kap tike mes na lilik
ma be God na hapadano nesi
ta tikenong i hangangao mu
hobi.
11 Ma hohaam utagu, bar
hinsaagu tane Krais? Be i
tutuno be iou harpir baak be
da kut ira palatamai di tari,
io, ura biha di haragawai
baak tagu? Ing be gor tu-
tuno hobi, no nugu hinarpir
utano kabai tane Krais pai
nale taram saasa ta ira nudi
hinadado.
12 Ma hohaam ta dong
ing di harpir be da kut ira
palatamai di tari ma di ha-
gae ira numu nurnur hobi?
Ing be di lik be no tintalen na
kut palatamai di i harahut
di, io, waak di kut leise mon
ta dahine ta di. Pata. Na
tahut be di na manga kut
hagae habaling iat di!

13 Io, mu ira hinsaagu tane
Krais, God ga tato mu waing
mu nage langalanga sukun
ira harkurai tane Moses.
Iesene waak mu lik be mu
langalanga sukun kike ra
harkurai kaie i tale mu be
mu na gil haruatne ira sana
palpal naramon ta mu. Pata.
Iesene na tahut be mu na
tultule ma ra tintalen na har-
marsai harbasie ta mu.

14 Ma i tale be ni tange
hobi kinong dait na gil haru-
atne ira harkurai tane Moses
bakut ing be dait na taram
ikin ra harkurai. Ma ikin ra
harkurai i tange horek: *"Nu
marse tikenong hoke u marse
habaling iat ugo."*
15 Iesene ing be mu harn-
gangar ma harubu harbasie
ta mu, mu na harbalaurai
timaan, mu nahula haliare
habaling mu.

*Ira tintalen tano sana pal-
pal i mes harbasie ta ira
puspusno tano Halhaaliena
Tanuo.*

16 Io, no surno ta ira
nugu nianga horek: mu na
hanana ma no Halhaaliena
Tanuo ma pa mu na gil haru-
atne ira sinisip tano sana
palpal naramon ta mu.
17 Na ngan hobi kinong
ira sinisip tano sana palpal
i mes harbasie ta ira sinisip
tano Halhaaliena Tanuo. Ma
no Tanuo na sip ira linge i
mes harbasie ta ing no sana
palpal i sip. Dur la harubu
harbasie ta dur kaie pa mu
le tale be mu na gil haruat
ma ira numu bilai na sinisip.
18 Iesene be ing no Tanuo
i lie ta mu, no dades ta ira
harkurai tane Moses pai nale
kure mu.
19-21 Io, ira tintalen tano
sana palpal di palai ma di
horek: a tintalen na nino-
hon tikai ma tikenong gar na
mes, ira bilingana tintalen,
ira tintalen na hilawa, a tin-
talen na lotu tupas ira god

5:9 1 Korin 5:6 **5:10** Galesia 1:7; 2 Korin 11:15 **5:13** 1 Pita 2:16 **5:14** Rom 13:9 **5:17** Rom 7:15-23 **5:19-21** 1 Korin 6:9-10

harabota, a tintalen na gil
pinegil, a tintalen na mal-
malentak, ira hargor, a bala
ngungut uta ira bilai na linge
tike mes i hatur kawase, ira
ngalngaluan, a tintalen na
gumut, a tintalen na hargor,
a tintalen na kis harpaleng,
a tintalen na nes kalak linge
gar na mes, a tintalen na
minamo ma ra ul ba, ma
ari mes na mangana tintalen
bileng hobi. Iou hakatom
mu hoke iou ga gil nalalie, be
nesi tikenong la gilgil hobi,
pai nale salo tano kingdom
tane God.

22-23 Iesene ira puspusno
no Halhaaliena Tanuo i
horek: a sinisip ukaia ta
ira mes, a gungunuama,
a malum, a bala mat, a
harmarsai, ira bilai na tin-
talen, a tutuno na tintalen, a
tintalen na matien na turadi,
ma a tintalen na harbalaurai
tano nuno sipsip. Pata ta tike
harkurai na tur bat kike ra
tintalen hobi.
24 Dong ing di gar tane
Krais Jisas, no sana palpal
naramon ta di tikai ma ira
nuno namnamas, di te tut ter
ie ra ula kabai.
25 No Tanuo ga halon dait,
kaie i tahut be dait na mur-
mur no Tanuo.
26 Waak dait hatamat
habaling dait. Waak dait
hangalngaluan harbasiane
dait. Ma waak dait bala
ngungut harbasie ta dait uta
ira bilai na linge tikenong i
hatur kawase.

6

*Dait na harahut har-
basiane dait ma ira nudait
tirih.*

1 Ira hinsaagu tane Krais,
ing be mu nunure leh be
tikenong te gil tike sasana,
io, mu ing mu manga mur-
mur no Tanuo, i tahut be
mu na harahut ie be na bilai
baling. Iesene mu na gil hobi
hoke ira matien na turadi.
Ma mu na balaure habaling
mu, mu nahula puko ta ira
harwalar.
2 Ma mu na pusak har-
basiane ira numu mangana
tirih hobi. Ing be mu na gil
hobi, mu na gil haruatne no
harkurai tane Krais.
3 Io, ing be tikenong i lik be
aie iat um, ma sene be pata
mon, i hakale habaling iat ie.
4 Ma tiketike na nes mur
ira nuno tintalen iat be i bilai
be i sana. Ing be na gil
hobi na tale be ina laro ta
ira nuno bilai na tintalen.
Waak be i manga lilik ta
ira mangana gingilaan ta ira
mes.
5 Urah, kinong tiketike na
pusak ira tirih iat ta ira nuno
tintalen.

*Dait na gil ira bilai na
tintalen ura kapkap ira bilai
na kunkulaan.*

6 Nesi tikenong da hausur
ie uta ira nianga tane God,
na tahut be na ter ira bilai
na harharahut ta ikino nong
i hausur ie.
7 Waak mu hakale habal-
ing mu. Paile tale be da

5:24 Rom 6:6; Kolose 3:5 **5:26** Pilipai 2:3 **6:1** Matiu 18:15 **6:2** Rom 15:1
6:5 Rom 14:12 **6:6** 1 Korin 9:11,14 **6:7** Rom 8:13

hasakit tane God. Urah, ki-
nong aso ing tikenong i so, i
kil habaling iat.
8 Nesi tikenong i saaso
tano nuno nilon haruat ma
ira sinisip tano sana palpal
naramon tana, io, na kil
habaling ira linge na minat
mekaia hono sana palpal.
Iesene nesi tikenong i saaso
tano nuno nilon haruat ma
ira sinisip tano Halhaaliena
Tanuo, io, na kil habaling
ira linge na nilon hathatikai
mekaia hono Tanuo.
9 Io, waak dait mal-
malungo ura gilgil ira tahut
kinong ing be pa dait nale
malmalungo sukun kike ra
tahut na tintalen, a pana
bung kanaia ing dait na
kil ira puspusno no nudait
mangason.
10 Io kaie, kakarek iat baak
ing i tale dait ura gilgil ira
bilai, i tahut be dait na gilgil
hobi ta ira turadi bakut.
Sene be na manga tahut
sakit be dait na gil ira bilai
naramon ta ira kaba ut na
nurnur.

No kabai tane Krais aie sene mon no tamat na linge.

11 Io, mu na nes ira tamat
na pakpakat iou pakpakat
kakarek ma no lumagu iat.
12 Di ira tena mur harku-
rai tane Moses, di ura sun-
sunang mu be mu na mur
no tintalen na kut palata-
mai mu, waing ira Iudeia
di nage pirlet di utano nudi
pinapalim nalamin ta mu,
be kike ra Iudeia di nahula
haragawai ta di pane no
nudi nurnur tane Krais sene
mon.
13 Di iat ing di murmur
no harkurai ura kut palata-
mainari, pa di lale murmur
ari mes na harkurai tane
Moses. Iesene di sip be mu
na haut leh tari be da kut ira
palatamai mu waing di nage
latlaat uta ira palatamai mu.
14 Tutuno sakit, iou paile
sip be ni latlaat hobi. Iesene
iou sip be ni let sene mon
no kabai tano nudait Watong
Jisas Krais. Kaia ra ula kabai
iou ga mat talur ira tintalen
tano ula hanuo ma kike ra
tintalen di ga mat talur iou.
15 Ma be da kut ira palata-
mai dait be pa dile kut, a
linge bia mon. Iesene no
linge tamat be dait a sigar na
hakhakisi tane God.
16 Ma dong ing di na
hanana haruat ta ikinong ra
nugu nianga, io, iou saring
God be na ter ra malum ma
ra harmarsai ta di ma tano
Israel tane God.
17 Io, waak um tikenong
be na hapurpuruan habaling
iou kinong ira hora manuo
tano palatamaigu di hama-
nis be iou gar tane Jisas.
18 Ira hinsaagu tane Krais,
iou sasaring be no harmar-
sai tano nudait Watong Jisas
Krais na kis tikai ma ira
tanua mu. Amen.

6:15 Galesia 5:6; 2 Korin 5:17 **6:17** 2 Korin 4:10

No Pakpakat tane Pol tupas ira EPESAS

Ikin ra pakpakat tane Pol i hinawas palai ta ira humangana haridan naramon tane Krais tupas dait (nes Epesas 1:3-14). Naramon tane Krais, God te gilamis dait (1:4), ite halon hapatangen dait (1:5), ite kul halangalanga dait (1:7), ite lik luban leise ira nudait sana tintalen (1:7), ma ite bare bat dait ma no Halhaaliena Tanuo (1:13) ura hamanis be dait na rumahal ta ira bilai na haridan (1:11; 1:14). Ma ne God ga halon dait hobi be a pirpirlet na hana tupas ie (1:6, 12, 14). Io kaie, Pol ga sasaring be dait ra Kristian dait na nunure timaan ikin ra mangana haralon tane God (1:15-23). Menalalie dait ga kis ra hena ira nudait sana tintalen ma sene God ga marse dait (2:1-7) ma nesi tikenong i nurnur tane Krais, God na tabar bia mon ie ma no nilon tutuno, ma pata tikenong paile tale be na gil tike linge be na kap ikino haralon tane God (2:8-10). Menalalie, dait ing dait paile Iudeia, dait ga tapa tane God, ma sene naramon tane Krais ite hiis pakur ira Iudeia ma dait ing dait paile Iudeia ma dait tike sigar kapawena turadi kakarek (2:11-3:13). Ikinong a tamat na linge sakit ma iga kis mun ta ira haleng na tinohon (3:3-6) ma ne Pol ga sasaring be dait nage tale ura nunure kilam ikin ra bilai na harmarsai tane Krais (3:14-21). Ma be God te halon dait hobi i tahut be dait na tatalen haruat tano nudait sigar nilon (4:1-6:20). Dait na nes kilam be dait tike kapawena palatamai ne Krais (4:1-16) ma dait na sige no nudait sigar nilon (4:17-32). Dait na lon tano madares (5:1-21) ma dait na gil ira bilbilai ta ira laale dait, ira nati dait, ira makai ta dait, ira nudait mama, ma ta ira nudait watong ma ira tultule (5:22-6:9). Ma ura hapatam no nuno nianga, Pol ga tange hadades be dait na sige ira bilai na linge na hinarubu metuma hone God hoke tike umri be dait nage harubu timaan ma ira mangana sana tanuo ma dait nage tur dades sukun ira sasana (6:10-20). I nanaas be no surno ta ikin ra pakpakat i horek, be **dait ira Kristian dait na lon haruat ma no bilai na haralon God te tabar dait ma ie naramon tane Krais.**

1 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God. Ma iou pakat kakarek tupas mu ira matanabar tus tane God kaia Epesas, mu ira ut na nurnur tano numu kinkinis tane Krais Jisas.

2 A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no nudait Mama ma no nudait Watong Jisas Krais.

1:1 Apostolo 18:19-21; 19:1

Tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God te tabar dait ma ra haleng na mangana bilai na haridan.

3 A pirpirlet utuma tupas God. Aie no God ma no Mama tano nudait Watong Jisas Krais nong gate haidane dait tuma ra mawe ma ira linge bakut i haruat ura harahut ira tanua dait tano nudait kinkinis naramon tane Krais Jisas.

4 Ma hobi bileng, iga gilamis dait tano nudait kinkinis naramon tane Krais menalalie iat tano hakhakisi tano ula hanuo waing pa dale tale be da kilam tike sasana ta dait ma sene dait na halhaalien sukun ira sasana ra matmataan tana.

5-6 God ga manga sip dait, kaie igom kukubus ter menalalie be na halon hapatangen dait ura natine tano nudait kinkinis naramon tane Krais. Kinong urah, iga sip ma iga laro bileng be na gil hobi waing dait nage pirlet no nuno maririsuan na harmarsai nong ga tabar bia mon dait ma ie tano nudait kinkinis naramon ta ikino turadi nong God la manga sip ter ie.

7-8 Dait kis naramon tane Krais, kaie igom kul halangalanga dait ma no dena ing God ga lik luban leise ira nudait sana tintalen. Ma ing iga gil hobi ter ta dait iga gil haruat ma no nuno harmarsai nong i tamat sakit, ikino harmarsai nong God ga manga tabar dait ma ie ma ra tamat na minminanes tikai ma ra nesnes kilam ta ira linge bakut.

9 Ira linge God ga laro be na gil, iga bul no nuno lilik be na gil tus naramon tano nilon tane Krais. Hokakarek, iga hapalaine dait ta ira linge ing i sip be na gil ing iga susuhai menalalie.

10 Ma ina papalim haruat ma ikino lilik tano pana bung tus ta kakarek ra linge be ira linge bakut tuma ra mawe ma mekira tano ula hanuo bileng di nage hanawat hulungan menapu tane Krais.

11 God la gilgil ira linge bakut haruat ma no nuno lilik i hanawat metuma naramon tano nuno sinisip. Hokakarek, tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God ga gilamis leh dait ura nuno matanabar tus kinong iga kukubus ter iat menalalie hobi haruat ma no nuno lilik.

12 Ma iga gil hobi waing dait ing dait te nanahe ter ma ra nurnur ta ira linge naramon tane Krais, dait ra burwana be a pirpirlet na tupas no minamar tane God.

13 Ma mu kis naramon tane Krais bileng kinong mu te hadade no hininaawas utano tutuno, no tahut na hininaawas nong i kap hawat no numu haralon. Ma ing mu ga nurnur, God ga bare bat mu ma no Halhaaliena Tanuo ura nuno tus, ikino Tanuo ing God ga kukubus ter ta dait utana.

1:3 Epesas 2:6 **1:4** Jon 15:16 **1:5-6** Jon 1:12 **1:7-8** Epesas 2:7; Kolose 1:14 **1:9** Rom 16:25 **1:10** Kolose 1:16,20 **1:11** Rom 8:28-29 **1:14** 2 Korin 1:22

14 Iga tabar dait ma no
Halhaaliena Tanuo ura
terter bat no pinalau ta
dait ing dait na kap namur.
Hokakarek, no Tanuo i suro
haut be God na tinane
tutuno dait ira nuno tus
iat, dait ing God gate kul
halangalanga dait.

Pol ga sasaring be dait nage nunure timaan God ma ira nuno bilai na haridan tupas dait.

15-16 Ma ikinong no bur-
wana be iou la saasaring uta
mu. Iou ga ser leh ira numu
nurnur tano Watong Jisas
ma ira numu harmarsai uta
ira matanabar tus tane God.
Kaie, tuk ter kakarek iou
paile sangeh ura tangtanga
tahut tupas God uta mu ing
iou la kilkilam mu naramon
ta ira nugu sinsaring.
17 Iou la sarsaring haitne
no God tano nudait Watong
Jisas Krais, aie no nudait
tamat na Mama, be na
tabar mu ma ra minminanes
ma ina hapuasne ira tutuno
utana ter ta mu, waing mu
nage manga nunure timaan
ie kakarek ta ing mu ga
nunure ie nalalie.
18-20 Iou sasaring bileng be
na hamadares ira tinga mu,
mu nage nunure ira linge
ing i tahuat tano nuno tinato
tupas mu ing mu nanahe ma
ra nurnur urie, ma be mu
nage nunure no tamat na
maririsuan na pinalau ta mu
ing mu ira nuno matanabar
tus, mu na hatur kawase
ie metuma ho ie, ma be
mu nage kilingane bileng no
nuno tamat na baso sakit
nong ila paapalim nalamin
ta dait ira ut na nurnur ma
ie. Ikino baso i haruat ma no
nuno tamat na dades nong
God ga papalim ma ie ing iga
hatut habaling Krais sukun
ra minat ma iga ter ra kinki-
nis tana tano kata na lumana
tuma ra mawe.
21 Ma no nuno kinkinis
hobi i manga tamat sakit ta
dong ing di te kap ra kinkinis
na harkurai ma di ira ut na
harbalaurai ma di ira mes na
dades na lilie bileng. Ma no
hinsana i manga tamat sakit
bileng ta ira hinsang bakut
kakarek ma ta ikino mes na
pana bung nong na hanawat
namur.
22-23 Ma ne God ga bul
hanapu ira linge bakut
menapu ta ira lapara kakine
Krais. Aie no tamat na lilie
ta ira linge bakut ma ne
God ga ter ie hobi ter ta
ira matanabar na lotu, di
no palatamaine ing Krais i
hakudulena di, aie nong la
hakudulena tutuno ira linge
bakut.

2

Dait gate mat ter ing dait ga gil ira sana tintalen iesene God ga halon dait ma iga hatut dait tikai ma ne Krais.

1 Ma mu, mu gate mat ter
ing mu ga gil ira nirara ma
ira sana tintalen.
2 Menalalie mu ga lolon
mur kike ra sana tintalen

1:17 Kolose 1:9 **1:18-20** Sam 110:1; 2 Korin 13:4; Kolose 2:12; 1:16; 2:10 **1:22-23** Sam 8:6 **1:22-23** Epesas 4:10,15; Rom 12:5; Kolose 1:18 **2:1** Kolose 1:21; 2:13 **2:2** Kolose 3:7; Taitus 3:3

ing mu git murmur ira tintalen ta ikin ra ula hanuo ma mu git tartaram nong la kurkure ter ma ila balbalaure no mahuo tuma nalu. Ma aie nong la balaure ter no mangana lilik nong i kis ter kakarek naramon ta ira ut na takmaluk.

3 Ma dait bakut, dait ga lon nalamin ta di ira ut na sasana nalalie. Dait git gilgil haruatne ira namnamas tano sana palpal naramon ta dait. Dait git murmur kike ra sana sinisip ma ra lilik. Hoke di ira mes, dait pai gale tale be dait na papas tano ngalngaluan tane God.

4 Iesene no harmarsai tane God i manga tamat sakit tupas dait ma ne God ga manga sip dait.

5 Dait gate mat ta ira nudait sasana, ma sene balik God ga halon dait tikai ma ne Krais. Kinong urah, iga marse dait igom sip dait. God ga halon mu ma no nuno harmarsai nong ga tabar bia mon mu ma ie.

6 Ma tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God ga hatut habaling mu tikai ma ne Krais ma iga ter ra kinkinis ter ta mu tikai ma ie tuma ra mawe.

7 Iga gil hobi waing ira tahtahut ing iga gil ter ta dait tano nudait kinkinis naramon tane Krais nage hamanis ta ira bungbung namur be no nuno harmarsai i manga tamat sakit.

8 Ma ikin i palai kinong tano numu nurnur God te halon mu ma no nuno harmarsai nong ga tabar bia mon mu ma ie. Paile burwana iat ta mu. A hartabar tane God ie.

9 Ma paile burwana ta ira numu gingilaan waing tikenong pai nale tale be na sa butbut.

10 Hokakarek, dait ira gingilaan tane God. Ma tano nudait kinkinis naramon tane Krais, God ga hakisi dait be dait na gil ira tahut na gingilaan, kike ra gingilaan ing God ga huna tagure be dait na lon haruat me.

Ira Iudeia ma di ing pa dile Iudeia, di tike kapawena huntunana mon naramon tane Krais.

11 Hokakarek, mu ing pa mu le Iudeia, mu hadade. Ira Iudeia ing di kut ira palatamai di, di kilam mu be "a tabuna kut palatamainari mu." (Ikino tintalen ira turadi mon di gil ma ira luma di.) Io, mu um, i tahut be mu na lik leh no mangana kinkinis mu ga kis hobi menalalie.

12 Mu na lik leh be ta ikino pana bung nalalie, mu ga kis sisingen talur Krais. Pa di gale sip ura waswas halala mu tano huntunana Israel. Pata ta pinalau ta mu ta ira kunubus God ga kubus ter. Pata tike linge be mu nage nanahe ma ra nurnur urie kira tano ula hanuo ma pa mu gale nunure ta dahine tane God ing mu ga lon kira napu.

2:3 Kolose 3:6 **2:4** Rom 6:13 **2:6** Kolose 2:12 **2:9** 1 Korin 1:29-31; 2 Timoti 1:9 **2:10** Taitus 2:14 **2:12** Kolose 1:21; Rom 9:4 **2:13** Kolose 1:20

13 Iesene kakarek tano
numu kinkinis naramon
tane Krais, mu ing ira numu
mangana nilon ga tapa
nalalie, God te kap hutate
um mu ma no de ne Krais.
14-15 I ngan hobi kinong
Krais iat no nudait malum.
Aie iat nong ga gil pakur ira
iruo huntunana, ira Iudeia
ma ing padile Iudeia, be
na kapawena mon. Iga
waak leise ira harkurai tane
Moses, kike ira tirihuana
hartule ing iga hatawat ra
bala ngungut nalamin ta
dur. Ing ga gil hobi iga
dure hasur no balo nong
ga harbasiane kike ra iruo
huntunana. Ma iga gil
hobi waing metuma nara-
mon tana iat nage hatawat
tike sigar huntunana ta kike
ra iruo. Ma be iga gil hobi,
iga hatawat ra malum.
16 Iga bul dur tano ka-
pawena palatamaine mon,
ma tano ula kabai iga sip be
na hamaram dur bakut hobi
tikai ma ne God. Ma ta ikino
nuno minat iga hapatam no
nudur bala ngungut bileng.
17 Iga hanawat ma iga
harpir ma no tahut na hini-
naawas nong i ter ra malum.
Iga harpir hobi ter ta mu ing
mu ga tapa tane God ma ta
dong ing di ga hutate tana.
18 Krais ga tale be na gil
hobi kinong aie nong ga pa-
pos no ngas be dait bakut ira
iruo huntunana, dait nage
hana tupas no nudait Mama
kinong dait kis naramon
tano kapawena Tanuo mon.
19 Io kaie, pa mu le mes na
turadi baling um kakarek.
Pata. Mu hatahinsaana ma
ira matanabar tus tane God
ma mu tano nuno hatata-
mana.
20 Mu hoke tike hala God i
hatur nalu ta ira kasong. Ma
ira kasong, di ira apostolo
ma ira tangetus. Ma ne Krais
Jisas iat, aie no tamat na
kasong nong i sukal hatatik
no hala bakut.
21 Ma no hala bakut i
harpasum timaan naramon
tane Krais, kaie i tahuat hoke
tike halhaaliena hala utano
Watong.
22 Ma tano nudait kinki-
nis naramon tane Krais, God
la bulbul pakur dait ing ila
paapalim ma dait ura gilgil
tike hala nong aie iat na kis
naramon tana. Ma ina kis
tana hohaam? No Tanuana
iat na kis naramon tana.

3

Pol ga papalim nalamin ta di ing pa dile Iudeia, be di bileng tikai ma ira Iudeia, di nage hatur kawase ira haridan God ga kukubus ter urie.

1 Io kaie um, iou ura sin-
saring uta mu, iou Pol nong
di te hiis kawase iou utano
nugu pinapalim tane Krais
Jisas ma uta mu ing pa mu
le Iudeia.
2 Ai, a tutuno sakit mu te
hadade be God te ter ikin ra
pinapalim tagu be ni tabar
mu ma no nuno harmarsai,
naka?

2:14-15 1 Korin 12:13 **2:14-15** Kolose 2:14 **2:16** Sek 9:10; Kolose 1:20,22 **2:17** Ais 57:19 **2:19** Epesas 3:6 **2:20** 1 Korin 3:11 **2:21** 1 Korin 3:16 **2:22** 1 Pita 2:5 **3:1** Pilipai 1:7,13 **3:2** Kolose 1:25

3 Hokakarek, God ga ha-
puasne ter tagu no linge
nong ga susuhai nalalie be
ni palai utana, hoke iou te
pakat ira da nianga kira
ukatika ho mu.
4 Ma ing mu na was ing iou
te pakat, na tale be mu na
nes kilam be iou palai tano
linge nong ga susuhai nalalie
ma ite hanawat puasa um
naramon tane Krais.
5 God pai gale hapalaine
ira turadi menalalie uta ikin
ra linge iesene kakarek um
no Halhaaliena Tanuo te ha-
puasne ie ter ta ira nuno
halhaaliena apostolo ma ira
tangetus.
6 Ma no linge nong ga
susuhai ma ite hanawat
puasa um, aie horek. Di
ing pa dile Iudeia, di na
hatur kawase no pinalau
ta di haruat ma ira Iudeia
bileng ing be di taram no
tahut na hininaawas. Ma di
ira katano bileng tikai ma
ira Iudeia tano kapawena
palatamaine. Hobi bileng, di
tikai ma ira Iudeia, di bakut
di na kap ira haridan God
ga kukubus ter ta di urie
naramon tane Krais Jisas.
7 Ma ne God ga tabar
bia mon iou ma no nuno
harmarsai nong ga papalim
naramon tagu ma ie, haruat
ma no nuno dades, be iou
tike tultule ta ikin ra tahut
na hininaawas.
8-9 Iou no hansiksik sakit
ta ira matanabar bakut tane
God iesene God ga tabar bia
mon iou ma ikin ra bilai
na pinapalim be ni harpir
nalamin ta di ing pa dile
Iudeia uta ira bilai na linge
tane Krais ing i kalkalala
be da hapupuo, ma be ni
hapalaine bileng ira turadi
bakut be God i gilgil hohaam
ta ira linge i sip be na gil ing
iga kis mun ta ira tintinohon
menalalie kaia ho ie nong ga
hakisi ira linge bakut.
10 Ma ne God ga ter ikin
ra pinapalim tagu be ira
lilie ma ira mangana ut na
harkurai tuma ra mawe di
na nes ira matanabar na
lotu, di nage palai kakarek ta
ira humangana minminanes
tane God.
11 Menalalie ta ira linge
bakut God ga bul no nuno
lilik be di na palai hobi tano
nuno minminanes ma ite gil
haruatne um ikino nuno lilik
tane Krais Jisas no nudait
Watong.
12 Ma no nudait nurnur
tane Krais te papos no
ngas tupas God, ma tano
nudait kinkinis naramon
tane Krais dait la hanana ra
matmataan tane God ma ra
gaas ma ra balaraan.
13 Io kaie, iou saring mu
be ira numu lilik pai nale
malmalungo uta ira man-
gana ngunngutaan i kabit
iou uta mu kinong kakarek
ra ngunngutaan di te ter no
maririsuan na kinkinis ter ta
mu.

A sinsaring be God na hadades dait ma be dait nage nunure kilam no bilai na harmarsai tane Krais.

3:3 Epesas 1:9-10; Kolose 1:26 **3:6** Epesas 2:13,16-19 **3:7** Kolose 1:25 **3:8-9** 1 Korin 15:9-10 **3:12** Jon 14:6; Rom 5:2

14-15 Io, ma kike ra linge
iou te tange no burwana ing
iou saga bukunkek ra mat-
mataan tane Mama, nong
ga hatawat ira huntunana
bakut tuma ra mawe ma kira
napu ra pu.
16-18 Iou saring God be
tano nuno tamat na mina-
mar sakit na hadades ruma
naramon tutuno iat ta mu
ma no baso tano Tanuana,
waing tano numu nurnur
Krais nage lon ta ira kati
mu, waing ira numu har-
marsai nage tur dades ter
hoke tike dahe i hasur bolno.
Io kaie, iou sasaring be mu
tikai ma ira matanabar tane
God bakut, mu nage tale be
mu na nunure kilam no tap-
tapagas ma no laulawas ma
no nalnalu ma no napnapu
tano harmarsai tane Krais
be i huat ha.
19 Hokakarek iou sasaring
be mu nage kilingane no
harmarsai tane Krais nong
i tur lake ira mangana har-
marsai bakut ing ira matan-
abar di na tale be di na
nunure kilam. Ma iou sasar-
ing hobi waing mu nage
hung haruat ma ira bilai na
linge ing God la hung ter me.

20-21 Ma ne God nong i
tale be na manga gil lake ta
ing dait saring ma dait lik,
haruat ma no nuno dades
nong ila paapalim naramon
ta dait, io, a pirpirlet tupas ie
mekaia ta ira matanabar na
lotu ma mekaia hone Krais
Jisas ta ira bungbung bakut
namur ma pai nale pataam.
Amen.

4

Dait ira katkatano tano palatamai ne Krais ma sene dait kapawena mon.

1 Io kaie, iou nong di te
hiis kawase iou utano nugu
pinapalim tano Watong, iou
haragat mu be mu na mur
no mangana nilon i haruat
ma no tinato nong God ga
tato mu ma ie.
2 I tahut be mu na lon hoke
ira matien na turadi ma be
mu na manga bul hanapu
habaling mu. Mu na bala
malum ma mu na hatahutne
ira mes ma ra harmarsai ing
di gil harara ta mu.
3 Mu na manga walar be
mu na palim hadades no
numu tintalen na tuntunur
tikai ing mu hatur kawase
ie mekaia tano Halhaaliena
Tanuo. Ma mu na tur tikai
hobi hohaam? Mu na kis
ma ra malum ta mu har-
basie, ikino malum nong i
hiis pakur mu be mu na
kapawena mon.
4 Tikenong mon no palata-
maine ma tike Tanuo mon.
Hobi bileng, ing God ga tato
mu, iga tato mu be mu na
nanahe ma ra nurnur pane
tike kapawena linge mon.
5 Tike Watong, tike man-
gana tintalen na nurnur, ma
tike tintalen na baptais mon.
6 Tike God mon ma aie
sene mon no Mama ta dait
bakut. Aie i tamat ta dait
bakut, i papalim nalamin ta
dait bakut, ma ikanaia nara-
mon ta dait bakut.
7 Iesene Krais ga tabar bia
dait bakut tiketike ma ira

4:1 Kolose 1:10 **4:2** Kolose 3:12-13 **4:3** Kolose 3:14-15 **4:6** 1 Korin 12:6
4:7 Rom 12:3,6

hartabar haruat ma ira mangana hartabar ing iat iga hartabar me.
8 Ikinong i haruat ma no nianga tane God di ga pakat ie i tange be,
"Ing iga hanahut utuma nalu,
iga lamus ira haleng na hiruo ing di ga kis ter ta ira nudi kunubus,
ma iga ter ra hartabar ter ta ira turadi."
9 Ma be no pakpakat i tange be "Iga hanahut," io, i pipilaina horek be iga hanasur bileng ukira napu tano ula hanuo.
10 Ma aie nong ga hanasur, aie iat mon ikinong ga hanahut utuma nalu igom manga sakit no ula mawe. Ma iga gil hobi be na kis ta ira humangana linge bakut.
11-13 Ma aie iat nong ga ter ira apostolo, ira tangetus, ira ut na harpir, ira ut na harbalaurai ma ira tena harausur ura tangtagure ira matanabar tus tane God be di nage gil ira pinapalim na harharahut waing dait no palatamai ne Krais, dait nage tahuat dades, tuk ter be dait bakut dait na tikenong mon ta ira linge dait nurnur ine ma tano nudait minminanes utano Nati ne God, ma be dait nage tur dades timaan bileng ma be ira nudait tintalen na haruat ta ira bilai na tintalen sakit tane Krais.
14 Io kaie, dait paile bana baling be ira paananoh na ise hurbitane dait. Hobi bileng, ira ut na hasakit pa di nale tale be di na lamus hurbitane dait ma ira nudi harausur hoke ira dadaip i pupuh hurbitane ira linge. Pa di nale petlaar ura lamlamus hakale dait ma ira nudi keskes na hartuam ter ta ira sasana.
15 Iesene pa dait nale gil hobi. Dait na ter ra harmarsai ta ira turadi ma dait na tange ira tutuno ter ta di. Ma ing dait na tatalen hobi dait na tur dades haruat ma no ulu dait, aie ne Krais.
16 Ra hena ira nuno harharahut ira singarna bakut tano palatamaine, di harpasum tikai. Ma ira lalos na harpasum di palim dit tikane hobi no palatamaine be pai nale talapus. Ma be ira katkatano bakut tano palatamaine di gil ira nudi pinapalim tus tiketike, io, no kudulena palatamaine na tahuat dades tano tintalen na harmarsai.

Waak dait mur ira nudait tuarena sana tintalen, iesene dait na sige no sigar nilon.

17 Hoke iou te tange ter, metuma naramon tano nugu kinkinis tano Watong iou manga hakatom mu be pa mu nale lolon haruat baling ma ira tabuna nurnur ing a tatahunwana ira nudi lilik.
18 A kadadowana ira nudi lilik ma di kis sisingen talur no nilon tane God kinong pata ta palai ta di. Ma pa dile palai kinong i dades ira tinga di.

4:8 Sam 68:18 **4:9** Jon 3:13 **4:11-13** 1 Korin 12:28 **4:11-13** Kolose 1:28 **4:15** Kolose 1:18; 2:19 **4:17** 1 Pita 1:14; Rom 1:21

19 Pa dile tale be di na
nes kilam ira tahut ma ira
sasana, kaie di te ter habal-
ing di ter ta ira tintalen na
hilawa ura gilgil haitne ira
mangana bilingana tintalen,
ma di sunang terter ter um
ura gilgil haitne.
20 Iesene mu balik, ing mu
ga harausur utane Krais, pa
mu gale harausur ta ira tin-
talen hobi.
21 A tutuno sakit mu ga
hadade utane Krais ma mu
te kap ra harausur utana
haruat ma ira tutuno tane
God i kis tane Jisas, naka?
22 Mu ga kap ra harausur
uta ira numu mangana
nilon ing mu git lolon hobi
menalalie. Mu ga harausur
be mu na kap leise no
tuarena nilon nong i ura
marmarsang ta ira nuno
sana sinisip ing ila lamlamus
habota ie.
23-24 Ma mu ga harausur
bileng be ira numu lilik na
sigarna, ma be mu na sige
no sigar nilon nong God ga
hakisi be na tatalen hoke
aie iat ta ira takadoswana
ma ira halhaaliena tintalen
haruat ma ira tutuno tane
God.
25 Io kaie, mu na kap
leise no tintalen na harakale
ma *mu bakut tiketike mu
na tange ra tutuno har-
basie ta mu* ira hatahin-
saana naramon tane Krais,
kinong dait bakut dait ira
katkatano tano kapawena
palatamaine.
26 *Ing be mu ngalngaluan,
waak mu gil ta nirara.* Waak
um be no kasasa i suguh ma
ira numu ngalngaluan baak
kanaia.
27 Ma waak mu ter mahuo
ter tane Satan be na gil tike
linge.
28 Ma nong git kukuman,
waak be i kukuman baling.
Iesene i tahut be na papalim
ma ira lumana tus ura gilgil
ira pinapalim a mon pus-
pusno, waing nage tale be
na tabar di ing a nudi mon
sunupi.
29 Waak be tike katano
sana nianga na puko sur ta
ira ho mu. Iesene i tahut be
mu na tange sene mon ira
mangana nianga ing i haruat
be na harahut ira mes ta
ira nudi sunupi, waing mu
nage hatahutne dong ing di
hadade.
30 Ma waak mu hatapunuk
no Halhaaliena Tanuo tane
God, no Tanuo nong ga
bare bat mu ura utane God,
a hakilang ie tuk ter ta
ikino bung be God na halan-
galanga leise mu.
31 Mu na kap leise ira
bala ngungut bakut ma ira
mangana ngalngaluan ma
ira dades na harngangar.
Waak mu mur no tintalen
na kamohor malus. Waak
mu tange hagae tikenong ma
mu na kap leise ira man-
gana sinisip ura hangungut
ira mes.
32 Ma mu na gil ra tahut

4:22 Rom 8:13; Kolose 3:9 **4:23-24** Rom 12:2 **4:23-24** Stt 1:26; Kolose 3:10 **4:25** Kolose 3:8-9; Sek 8:16 **4:26** Sam 4:4; Jemes 1:19-20 **4:29** Kolose 4:6 **4:30** Ais 63:10; 1 Tesolonaika 5:19; Epesas 1:13-14 **4:31** Kolose 3:8 **4:32** Matiu 6:14; 18:22-35; Kolose 3:12-13

tikai ma ra harmarsai harbasie ta mu. Mu na lik luban leise ira numu sasana harbasie ta mu hoke ta ira pinapalim tane Krais, God ga lik luban leise ira numu.

5

Dait na lon hoke ira not no madares.

1 Io kaie, mu na tatalen hoke God kinong mu ira natine ing i manga sip mu.

2 Mu na lon ma ra tintalen na harmarsai hoke iat mon Krais ga marse dait ma iga ter leise no nuno nilon uta dait hoke tike hartabar ing i huhur kala mimisien tupas God.

3 Mu na harbalaurai timaan be pata ta tikenong pai nale tale be na tange be mu hutate tano tintalen na hilawa be ira bilingana tintalen hobi, ma be pa mu le nes kalak bileng ira linge gar na mes. Waak be mu mur kakarek ra mangana tintalen kinong ira halhaaliena turadi tus tane God pa dile tatalen hobi.

4 Ma waak mu pipines. Waak mu tange ira nianga na ba mon hobi, be ira bilingana hinasakit ta kike ra linge. Paile haruat be mu ira mangana turadi hokike mu na ianga hobi. Iesene i tahut balik be mu na tanga tahut tupas God.

5 Mu nage palai um be pata tikenong i mur ra tintalen na hilawa be ira mangana bilingana tintalen pai nale lala tano kingdom tane Krais ma ne God. Hobi bileng ta tikenong ila nesnes kalak ira linge gar na mes (tike mangana turadi hobi i haruat ma tikenong i lotu tupas ira palimpuo). Aie bileng pai nale lala.

6 Waak mu bala leh tikenong be na hakale lamus mu ma ira pabono nianga. Karek ra mangana tintalen no burwana be no ngalngaluan tane God na puko burung di ira ut na harpiam.

7 Io kaie, waak mu harwis ma di.

8 Mu git kiskis tano kadado iesene kakarek um tano numu kinkinis naramon tano Watong, mu kis tano madares. I tahut be mu na lon hoke ira not no madares.

9 (Ma no puspusno ta dong ing di kis tano madares aie horek, be ira tahut na tintalen bakut, ma ira tintalen takados, ma ira tintalen haruat ta ira tutuno God te hapuasne.)

10 Ma i tahut be mu na silihe be a mangana tintalen hohaam ing God i laro urie.

11 Mu na tapa talur ira tintalen na kadado ing pata ta puspusno. Iesene mu na bul hamadares balik kakarek ra tintalen.

12 Kinong urah, i hahirhir dait be dait ianga mon uta kakarek ra linge ing ira ut na takmaluk di gil sie.

13 Ma be no lulungo i murarang ter ta tike linge, i

5:1 Matiu 5:48 **5:2** Hibru 10:10; KBk 29:18 **5:5** 1 Korin 6:9-10; Kolose 3:5 **5:6** Kolose 2:4,8; Rom 1:18 **5:8** Epesas 2:13; Kolose 1:13; 1 Pita 2:9; Jon 12:36 **5:13** Jon 3:20-21

hanawat palai be a mangana
linge so ie.
14 Hokakarek, be no
madares i hapalaine tike
linge, ikino linge na ngan
hoke no lulungo. Ma ikinong
no burwana kaie di gom
tange be,

"Augo nong u kumkubabo,
nu tangahun,
ma nu tut hut sukun ra mi-
nat,
ma ne Krais na murarang
sare ugo."

15 Io kaie, mu na harbalau-
rai timaan be mu na lon
hohaam. Waak mu lon hoke
di ing pa dile palai ta ira bilai
na tintalen. Pata. Mu na lon
hoke dong ing di minanes ta
ira tahut.
16 I tahut be mu na gil ira
bilai ta ira pana bung be i
tale mu be mu na gil hobi,
kinong kakarek ra bung di
sana.
17 Hokakarek, waak mu
tatalen hoke ra ngulo. I
tahut be mu na palai be aso
ing no Watong i sip be mu na
gil.
18 Waak be mu meet ma ra
dades na taho. Ikin ra tin-
talen i hatawat ra haleng na
sasana. Iesene i tahut be mu
na hung ma no Halhaaliena
Tanuo.
19 Mu na ianga harbasie
ma ira nianga ta ira man-
gana halhaaliena ninge. Mu
na inge tupas no Watong ma
mu na pit garaan ie metuma
naramon ta ira tinga mu.
20 Ma tano hinsana no
nudait Watong Jisas Krais,
mu na tanga tahut hait tupas
God no nudait Mama uta ira
linge bakut.
21 Ma i tahut be mu na
hanapu harbasiane habaling
mu kinong mu manga ru
Krais.

*No tunana na manga
marse no nuno haine, ma no
haine na manga urur tano
nuno tunana.*

22 Mu ira haine, mu na
hanapu habaling mu ra hena
ira numu tunana, ma be mu
gil hobi, mu te gil bileng tano
Watong.
23 I tahut be mu na gil hobi
kinong no tunana i tamat ta
dur ma no nuno haine hoke
Krais bileng i tamat ta ira
matanabar na lotu ma aie
iat nong ga halon di, di no
palatamaine.
24 Ma hoke ira matanabar
na lotu di hanapu habaling
di tane Krais, na tahut be ira
haine di na hanapu habaling
di ra hena ira nudi tunana
uta ira linge bakut.
25-26 Mu ira tunana, mu
na manga marse ira numu
haine hoke Krais ga manga
marse ira matanabar na lotu
ma iga ter habaling iat ie uta
di be na hagamgamatien di
ing i kapal di ma ra taho
ma no nianga waing di nage
halhaalien.
27 Ma ne Krais ga gil hobi
be di na manga melmel na
turadi ma pata ta rungrugut
be ta mangana bilinge be ta

5:14 Ais 26:19; Rom 13:11 **5:15** Kolose 4:5 **5:18** Luk 21:34 **5:19** Kolose 3:16 **5:20** Kolose 3:17 **5:21** 1 Pita 5:5 **5:22** Kolose 3:18; 1 Pita 3:1 **5:23** 1 Korin 11:3; Epesas 1:22 **5:25-26** Kolose 3:19; 1 Pita 3:7 **5:25-26** Taitus 3:5 **5:27** 2 Korin 11:2; Kolose 1:22

tike mes na sasana ta di, ma
ina lamus leh di ukaia ho
ie. I sip be di na manga
gamgamatien ma di na bilai
harsakit ta ira nudi nilon.
28 Hobi bileng, i tahut
be ira tunana di na manga
marse ira nudi haine hoke
di marse habaling iat ira
palatamai di. Ma nesi nong
i marse no nuno haine, i
marse habaling iat ie.
29 Ma i palai be ikinong i
tutuno kinong pata tikenong
pai lale malmalentakuane
habaling no palatamaine,
iesene ila balbalaure timaan
ie ma ila tamtabar timaan
ie ma ra nian. Ma ne Krais
la gilgil bileng hobi ta ira
matanabar na lotu.
30 Kinong urah, dait ira
katano tano palatamaine.
31 *"Hokakarek, no tunana
nage hana sukun no nuno
mama ma no nuno makai,
ma dur na kis tikai ma no
nuno haine. Ma dur na
tikenong mon."*
32 A tamat na linge ikin
nong ga susuhai ma ite
hanawat puasa um. Ma sene
iou, ing iou tange hobi, iou
iangianga utane Krais ma ira
matanabar na lotu.
33 Iesene ikin ra nianga
i tutuno bileng uta mu. I
manga tahut be ira tunana
tiketike na manga marse no
nuno haine hoke i marse
habaling iat ie, ma be no
haine na manga urur tano
nuno tunana.

6

*Ira bulu ma ira hinasik, di
na taram ira nudi mama ma
ira makai ta di.*
1 Mu ira bulu ma ira hi-
nasik, mu na taram ta ira
numu mama ma ira makai ta
mu. Ikin ra tintalen i haruat
ma no numu kinkinis tano
Watong ma i takados bileng.
2 *"Ru no num mama ma no
num makai."* Ikino hartule
ta ira harkurai tane Moses,
aie no luaina hartule ing God
ga bul tike kunubus ter tana
be nu kap ta bilai ing be nu
mur ikino hartule.
3 Ma ikino hartule i tange
be nu urur hobi *"waing nage
tahut utam ma ina lawas no
num nilon kira na pu."*
4 Mu ira nudi mama ira
bulu ma ira hinasik, waak
mu hangalngaluan ira nati
mu. Iesene ing mu halon di i
tahut be mu na pir di ma mu
na hausur timaan di hoke no
Watong i sip be mu na gil
hobi.

*Ira tultule di na taram
ira nudi tamat ma ra but na
urur, ma ira tamat, di na
balaure ira nudi tultule ma ra
tahut na tintalen.*
5 Ma mu ira maris na tul-
tule, mu na taram ta ira
numu tamat mekira napu
ma ra but na urur sakit ma
ra tutuno tuma naramon ta
ira tinga mu hoke mu gor
taram tane Krais.
6 Waak mu taram ta di
tano pana bung sene mon di
ngok ter ta mu be di nage
laro. Pata. Mu na taram
ta di hoke mu ira tultule
tane Krais. Ma ing mu gil
hobi metuma naramon ta ira

5:31 Matiu 19:5 **5:32** Ninanaas 19:7 **6:1** Kolose 3:20 **6:2** KBk 20:12
6:4 Kolose 3:21; Sam 78:4; Snd 22:6 **6:5** Kolose 3:22-23; Taitus 2:9-10; 1 Pita 2:18

tinga mu, mu na gil haru-
atne no sinisip tane God.
7 Ma ina tahut be na
mamahien ira numu lilik uta
ira numu pinapalim na tul-
tule, hoke be mu papalim
tupas no Watong, ma pata be
ira turadi mon.
8 I tahut be mu na papalim
hobi kinong mu nunure ter
be no Watong na kul ira
turadi tiketike, be a tultule
ie be paile tultule, haruat ma
ira bilai na tintalen ing i gil.
9 Ma mu ira tamat, mu
na gil bileng hobi ta ira
numu tultule. Waak mu
mang di. Mu nunure be
no nudi Tamat, aie nong a
numu Tamat bileng ie, ma
ila kis ter tuma ra mawe ma
ila kurkure ira matanabar
bakut ma tike takadoswana
harkurai sene mon. Pai nale
hatahutne tikenong ma ina
hagae bia tike mes.

*Dait na sige bakut ira
linge na hinarubu metuma
hone God.*

10 Io, ma ura hapatam ira
nugu nianga, iou tange be
mu na kap dades metuma
naramon tano numu kinki-
nis tano Watong ma mekaia
hono nuno but na baso.
11 Mu na sige bakut ira
linge na hinarubu metuma
hone God waing mu nage
petlaar ura tutur bat ira har-
tuam tane Satan.
12 Mu na sige kakarek ra
mangana linge na hinarubu
hobi kinong dait pai lale
harubu ma ira turadi mon.
Pata. Dait la harubu ma
ira lilie ma ira ut na harku-
rai ma ira ut na dades ta
ikinin ra kadado na ula
hanuo. Dait la harubu hobi
ma ira sana tanuo metuma
ra mawe.
13 Io kaie, mu na sige
bakut ira linge na hinarubu
metuma hone God ma be
no sana bung i hana tupas
mu, mu nage petlaar be mu
na harubu timaan. Ma ing
be mu te manga taguro um
hobi, mu na tur dikdikit ter.
14-15 Mu na tur dikdikit
horek. Mu na taltalin ma no
tutuno. Mu na sige ira tin-
talen takados hoke tike umri
na sige tike dades na sigasige
ura balbalaure no bangban-
gono. Ma mu na sige ira
pala lamas na tinaguro ta
ira kaki mu, a mangana
tinaguro i hanawat mekaia
tano tahut na hininaawas
utano malum.
16 Ma pata be kike ra linge
sene mon. Mu na kap bileng
ira behbehbat na nurnur ing
na tale be mu na papalim me
ura bingbing ira lulungo na
rumus tano laplapot tano Ut
na Sana.
17 Mu na kuhe no numu
haralon ma mu na palim leh
ira nianga tane God hoke
ira sele na hinarubu tano
Halhaaliena Tanuo.
18 Ma mu na sasaring hait
ma ira mangana sinsaring
ma no harharahut tano Hal-
haaliena Tanuo. Mu na lik
leh kakarek ra linge be mu
na tur na tinaguro ma pa
mu nale sangeh, ma sene

6:8 2 Korin 5:10; Kolose 3:24-25 **6:9** Kolose 4:1; Rom 2:11 **6:11** Rom 13:12; 2 Korin 10:4 **6:12** 1 Pita 5:8-9 **6:14-15** Ais 11:5; 59:17; 1 Tesolonaika 5:8 **6:14-15** Rom 10:15 **6:17** Hibru 4:12 **6:18** Luk 18:1; Kolose 4:2; 1 Tesolonaika 5:17

mu na saasaring uta di ira
matanabar bakut tane God.
19 Ma mu na sasaring
bileng utagu be tano pana
bung iou ura nianga, God
na ter ra nianga tagu be ni
ianga ma ra balaraan ura ha-
palaine ira turadi ta ira linge
ing iga susuhai nalalie ma
kakarek ite hanawat puasa
tano tahut na hininaawas.
20 Ma iou kis kira ta ira
kunubus kinong iou tike tur-
turkiles ta ikino tahut na
hininaawas. Mu na sasaring
be ni ianga ma ra balaraan
utano tahut na hininaawas
hoke i tahut be ni ianga hobi.
21 Io, ma ne Tikikus no
bilai na tasi dait nong i
papalim timaan tano nuno
pinapalim na tultule tupas
no Watong, aie um na hi-
nawase mu ta ira linge bakut
waing mu nage palai be no
nugu kinkinis i ngan ter ho-
haam.
22 No burwana ikin iou
nige tule ie ukaia ho mu be
mu nage nunure be iou lon
hohaam ma be inage hara-
gat mu.
23 Iou sasaring be God
no nudait Mama tikai ma
no Watong Jisas Krais na
ter ra malum tupas mu ira
hatahinsaana naramon tane
Krais. Ma iou sasaring be
na hadades ira numu nur-
nur ma ira numu harmarsai
harbasie.
24 A harmarsai metuma
nalu tupas di bakut ing di sip
no nudait Watong Jisas Krais
ma ra mangana sinisip ing
pai nale pataam.

6:19 Kolose 4:3-4; 2 Tesalonaika 3:1 **6:20** 2 Korin 5:20; Pilemon 9 **6:21** Apostolo 20:4; Kolose 4:7-8; 2 Timoti 4:12

No Pakpakat tane Pol tupas ira PILIPAI

Be Pol ga hana utusu Masedonia ura harpir ma no tahut na hininaawas, ga hana tano taman Pilipai (nes Apostolo 16:9-40) gom so no lotu kaia, igom hana leh baling. Ari tinohon namur di ga palim kawase Pol tusu tike mes na taman, di gom bul ie naramon tano hala na harpadano. Ira haleng na ut na minanes di lik be rusu Rom (Apostolo 28:14-31). Kaia naramon tano hala na harpadano Pol ga pakat ikin ra pakpakat ura tangtanga tahut ta di ira Pilipai kinong di gate tule ra hartabar ter tana ura harahut ie (Pilipai 1:5; 4:10-19). Iga hinawase bileng di be i ngan hohaam ma ie kaia ra hala na harpadano. Ma ari turadi di ga ura hatirih no nilon tane Pol iesene Pol pai gale manga lilik ta di. Pata. Iga laro mon be no tahut na hininaawas ga hanana harbasie (1:12-26). Ma no tintalen na gungunuama tike tamat na linge ta ikin ra pakpakat (1:4; 1:18; 2:2; 2:17-18; 2:28-29; 3:1; 4:1; 4:4). Io, Pol ga haragat ira Kristian tusu Pilipai be di na tur dades tikai ma ra balaraan tano tahut na hininaawas ma be pa di nale burte dong ing di ga ura hagae di (1:27-30). Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat bakut. Iga saring bileng ira Pilipai be di na matien na turadi hoke Krais nong God ie, iesene ga hanawat turadi ma hoke tike tultule uta dait (2:1-11). Iga hinawase bileng di be na tule ira iruo bilai na turadi, Timoti ma ne Epaparoditus tupas di (2:19-30). Ma iga hakatom di ta ira tena harausur harabota ing di ga tange be tikenong i tale be na mur ira bilai na gingilaan na turadi mon be na takados ra matmataan tane God. Iesene Pol ga tange be dait na nurnur mon tane Krais waing dait nage takados (3:1-21).

1 Iou Pol, mir ma ne Timoti, mir ira iruo ut na tinaram tano pinapalim tane Krais Jisas. Ma mir tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar tus tane God ing mu kis naramon tane Krais Jisas kaia Pilipai. Ma mir tule karek ra nianga bileng tupas ira iruo mangana tamat tano lotu, mu ira tena harbalaurai ma mu ira ut na harharahut.
2 A harmarsai ma ra malum ta mu metuma hone God no Tama dait ma mekaia hone Jisas Krais no Watong.

Pol ga sasaring ta ira Pilipai kinong di tur tikai ma ie ma be di na tahuat hanana ta ira bilbilai.

3 Aiou tanga tahut tupas God uta ira pana bung bakut ing mu ga lik leh iou mu gom ter ra harharahut tupas iou.

1:1 Apostolo 16:12-40

4 Taitus ira bung iou
la saasaring ta mu, iou
la saasaring ma ra gun-
gunuama kinong mu te tur
tikai ma iou tur leh mekaia
tano luaina bung tuk ter
katiak ta ikin ra pinapalim
tano tahut na hininaawas.
5-6 Ma iou la saasaring ma
ra gungunuama hobi bileng
kinong iou nunure tutuno
iat be aie nong ga habu-
ruana no bilai na gingilaan
naramon ta mu na papalim
hanana hobi tuk ter be na
hapatam ie naramon ta mu
tano bung tane Krais Jisas.

7 Hokakarek, i tahut tagu
be ni kilingane ikin ra man-
gana kilkilinganai hobi uta
mu kinong mu kis ter nara-
mon tano katigu. God te
tabar bia mon mu ma ra
harharahut be mu nage tale
ura tutur tikai ma iou ta ira
kaba linge so i hana tupas
iou. Be iou kis ter kira
ra hala na harpadano, be
iou tur bat ira hartutung ter
tano tahut na hininaawas,
be iou hatutuno ikino hini-
naawas, io, mu kakaap tikai
ma iou. Ma ikinong no bur-
wana be iou ge manga sip
mu hobi.
8 I tale be God na suro haut
ta ing no tingagu i manga
mur mu haruat ma no har-
marsai tane Jisas Krais tupas
mu.

9 Ma iou sasaring be no
numu harmarsai na tamta-
mat hanana ma be no numu
minanes ura nunure kilam
ira tahut ma ira sana na kure
timaan ikino harmarsai.

10 Iou sasaring be mu nage
ngan hobi mu nage nes
kilam ira linge i manga bilai
sakit ma mu nahula puko
ta ira linge i sana, ma be
mu na tahut harsakit ura
tangtagure mu utano bung
tane Krais.
11 Ma iou sasaring bileng
be ira numu nilon na hung
ma ra puspusno no tintalen
takados ing i hanawat me-
tuma naramon tano numu
kinkinis tikai ma ne Jisas
Krais, ma be ta ira hunuei ta
mu da pirlet ma da hatamat
God.

No nilon tane Pol pai gale tamat tano nuno lilik, iesene be no tahut na hininaawas na hanana kakari.

12 Ira bar hinsaagu tane
Krais, iou sip be mu na palai
be ira linge ing ite hanawat
tagu ite harahut balik no
tahut na hininaawas ura hi-
nana harbasie.
13 Io kaie, ira umri tano
tamat na lilie sakit kira, ma
ira mes na turadi bileng, di
nunure be iou karek ra hala
na harpadano kinong iou la
murmur Krais.
14 Ma no nugu kinkinis
kira ra hala na harpadano,
ite haragat haleng sakit ta
ira hinsaa dait tano nudi
kinkinis naramon tano Wa-
tong. Io, kakarek, di te
manga balaraan ura harpir
mano nianga tane God, ma
pata ta bunurut i kis ta di.
15 I tutuno be ari di harpir
tane Krais kinong di lilik
saasa tano nugu kinkinis na
lilie ma di la bala ngungut

1:5-6 1 Korin 1:8 **1:10** 1 Tesolonaika 5:23 **1:13** Apostolo 28:30

ter tagu. Iesene ta ira mes,
di harpir metuma naramon
ta ira bilai na tinga di.
16 Ma di kakarek ra turadi,
di gilgil hobi ma ra harmar-
sai kinong di nunure be God
te tibe iou be ni tutur bat
ira hartutung tano tahut na
hininaawas.
17 Ma sene di ira mes
ing di harpir tane Krais, di
harababo mon. Di nes kalak
ira mahuo na kinkinis na
tamat. Di lik be i tale di be di
na hatut purpuruan ter tagu
ing iou kis ter ta ikin ra hala
na harpadano.
18 Iesene pata ta linge. Be
di na harpir ma ra harababo
na lilik be tutuno na lilik,
ikin paile tamat na linge.
Iesene no linge i tamat,
horek, be da mur ira ngas
bakut ura hinarpir utane
Krais. Io kaie, iou laro um.

19 Io, ma iou ni laro
hanana kinong iou nunure
be ira linge ite hanawat ter
tagu na gil iou be ni lan-
galanga um ta ira numu sin-
saring ma tano harharahut
mekaia tano Tanuo tane
Jisas Krais.
20 Ma iou ni langalanga
um hobi haruat ma no nugu
tamat na sinisip be nihula
gil tike linge ing na hahirhir
iou. Ma iou manga lik be i
tutuno, be pa nile gil hobi.
Iesene iou sip be ni hung ma
ra balaraan waing kakarek
no nugu kudulena nilon na
hatamat Krais hoke iou la
gilgil hait hobi. Ing be ni lon
be ni mat, iou sip mon be ni
hatamat Krais.
21 Ma hokakarek, tano
nugu lilik, be ni lon, Krais no
surno tano nugu nilon. Ma
be ni mat, ikinong na manga
bilai tagu.
22 Ma be ing iou lolon baak
ta ikin ra palatamaigu iou
nunure be na mon puspusno
tano nugu pinapalim. Iou
paile nunure be ni gilamis
garum ta dur, kaie paile tale
be ni hinawas palai ta ikin.
23 No nugu sinisip i har-
basie ta dur. Iou sip be
ni hana talur ikin ra nilon
utuma hone Krais kinong
ikino nong i manga tahut
sakit.
24 Iesene i manga tahut uta
mu be ni kis ter baak ta ikin
ra lon.
25 Ma kinong iou manga
palai be no nugu nilon na
harahut mu hobi, iou ge
nunure be ni lon ter baak ma
ni kis tikai ma mu be mu na
tahuat hanana ta ira numu
nurnur ma be mu na kap ra
gungunuama ta ira linge mu
nurnur ine.
26 Iou ni lon baak waing
mu na manga pirlet Krais
Jisas tano nugu hinanawat
baling tupas mu.

*Dait na tur dades tikai
tano tahut na hininaawas ma
ra balaraan.*
27 Ma no tamat na linge
aie horek, be mu na
tatalen hoke no tahut na
hininaawas tane Krais i
tange hobi. Mu na tatalen
hobi waing nige hadade ta
linge uta mu. Be i tale iou
be ni hanawat tupas mu

1:19 2 Korin 1:11 **1:21** Galesia 2:20 **1:23** 2 Korin 5:8 **1:27** Epesas 4:1; 1 Tesolonaika 2:12

be pata, io, iou sip be ni
hadade be mu tur dades ma
tike kapawena lilik ma be
mu walwalar ma ra baso
hoke tike kapawena turadi
uta ira linge dait nurnur ine
metuma naramon tano tahut
na hininaawas.
28 Ma iou sip be ni hadade
bileng be pata a numu ta
da bunurut uta dong ing di
sungute mu. Karek ra linge i
hamanis hapalaine uta di be
God na haliare di ma sene be
na halon mu.
29 Karek ra linge na kabit
mu hobi kinong God te tabar
mu ma ra bilai na kinkinis
ura utane Krais ma horek, be
mu na nurnur tana, sene be
pata be ikinong sene mon.
Pata. Mu na kilingane bileng
um ra ngunngutaan utana.
30 Ma i palai be mu te
kap ra ngunngutaan hobi
kinong mu te lala bileng
tano hinarubu tikai ma ira
harubaal nong mu ga nes
be ga kabit iou nalalie. Ma
hoke mu te hadade, ikinong
ra hinarubu iat iou tur ter
naramon baak tana kakarek.

2

Dait na hasiksik dait hoke Krais ga gil hobi.

1 Io, ma no numu kinkinis
naramon tane Krais ila ha-
balaraan mu. No nuno har-
marsai i hangoingoi mu. Mu
la tiktikai ma no Halhaaliena
Tanuo. Mu gil ra tahut ma
mu harmarsai harbasie.
2 Karek ra linge i tu-
tuno. Io kaie, i tahut be na
tikenong mon ira numu lilik
ma ina tike mangana har-
marsai mon mu na hamanis
ta mu harbasie. I tahut
bileng be na tike tinga mu
harbasie ma be na tike ka-
pawena sinisip uta ira tin-
talen mu sip be mu na mur.
Ing be mu na gil hobi, iou ni
manga laro sakit.
3 Waak mu gil ta linge
ura hatahutne habaling mu
sene, ma ira mes um pata.
Waak mu hatamat bia habal-
ing mu. Iesene i tahut be mu
bakut tiketike, mu na matien
na turadi, mu nage lik be ira
mes di tamat iat ta mu.
4 Mu bakut tiketike, pa
mu nale nagarane ira numu
linge sene mon, iesene ira
linge gar na mes bileng.
5 I tahut be ira numu man-
gana lilik na haruat ma no
lilik tane Krais Jisas, ma i
horek.
6 Nesi tutuno iat Krais
Jisas? I palai be God iat ie.
A tutuno, iesene ing Krais
ga nes kilam be i haruat ma
ne God, pai gale lik be na
papalim ma no nuno kinki-
nis na tamat ura hatahutne
habaling ie.
7 Pata. Iga waak leise no
nuno tamat na kinkinis ma
iga kap no tintalen hoke tike
tultule, di gom kaho ie hoke
ra turadi.
8 Be di ga nes kilam ie
be a turadi ie, iga hasiksik
habaling ie ma iga taram
God tuk ter tano nuno minat,
a mangana minat tuma tike
ula kabai iat.
9 Io kaie, God ga manga

1:29 Apostolo 16:19-40 **2:3** Galesia 5:26 **2:4** 1 Korin 10:24 **2:6** Jon 1:1-2; 17:5 **2:7** 2 Korin 8:9; Jon 1:14 **2:8** Hibru 5:8; 12:2 **2:9** Apostolo 2:33; Epesas 1:20-21; Hibru 1:3-4

hatamat ie ma iga ter no
hinsang tana nong i lie ta ira
hinsang bakut.
10-11 Iga gil hobi be di
bakut tuma ra mawe, ma
kira na pu, ma menapu
bileng tano pu, di na saga
bukunkek ura urur tano hin-
sane Jisas ma be ira karame
di bakut na hinawas palai
be Jisas Krais a Watong ie.
Ma ing di na gil hobi di na
hatamat God no Tama dait.

Dait na bilai harsakit.

12 Io kaie, ira nugu bilai na
harwis, hoke mu git murmur
no tintalen na taram nianga
ing iou ga kis tikai ter ma
mu, iou manga sip be mu na
taram nianga hobi kakarek
ing iou kis ter tapa ta mu.
Iou sip be mu na walwalar
ma ra baso ma ra tamat na
urur ma ra dinader be mu
na lon haruat ma no haralon
mu te hatur kawase.
13 Mu na lon hobi kinong
nong i papalim ma ra baso
naramon ta mu, aie ne God.
I papalim naramon ta mu
be mu na kanan ma mu na
petlaar ura gilgil haruat no
nuno bilai na sinisip.
14-15 I tahut be ta ira linge
mu gil, waak mu ngurungur
be hargor waing mu nage
bilai harsakit ma tikenong
pai nale tale be na kilam
ter tike sasana ta mu. I
tahut be mu ira natine God
ing pata ta sasana ta mu
ing mu lon ter nalamin ta
dong ing di halilie ira tutuno
ma i pusuko ira nudi tin-
talen talur ira takadoswana.
Mu na lulungo nalamin ta
di hoke ira tiding tuma ra
mawe.
16 I tale be mu na tatalen
hobi ing mu na tur dades
tano nianga na nilon. Mu na
gilgil hobi waing nige latlaat
tano bung tane Krais be iou
pai gale hilo harkiaskias bia
ma iou pai gale papalim bia.
17 Iesene be ing a dades
na linge sakit i hana tupas
iou, io, iou ni laro mon. Ira
numu nurnur i haruat ma
ra hartabar na tuntuan mu
gil tupas God. Ma ing be
di burange ter ira degu hoke
tike hartabar na wain tuma
nalu tano numu hartabar, io,
iou ni laro tikai ma mu.
18 Io, mu bileng, i tahut be
mu na laro ma mu na laro
tikai ma iou.

Timoti ma Epaparoditus,
airuo bilai na tultule dur.

19 Ing be no Watong i sip
hobi, iou sip be ni tule ha-
iane Timoti ukaia ho mu,
waing iou bileng nige kilin-
gane ra gungunuama be ni
hadade ira hininaawas uta
mu.
20 Iou ni tule ie kinong
pata bileng um ta tikenong
hutate tagu ing i tike ira
numir lilik uta mu. Ma aie
sene mon bileng ing mu la
kis ter tano katna.
21 Ira mes bakut di mamai
mur ira nudi sinisip iat, ma
pata be uta ira linge tane
Jisas Krais.
22 Ma mu nunure ter be
Timoti te hamanis ta mu be
a bilai na turadi ie. Ite pa-
palim tikai ma iou hoke tike

2:10-11 Rom 14:11 **2:10-11** Rom 10:9 **2:14-15** Dan 12:3; Pilipai 1:10; 1 Tesolonaika 2:19 **2:18** Pilipai 3:1; 4:4 **2:21** 2 Timoti 4:10

bulu ma no Tamana ing mir
ga papalim hoke ira tultule
tano tahut na hininaawas.
23 Io kaie, iou sip be ni tule
ie ukaia ho mu ing iat mon
be iou palai be a mangana
linge so na hana tupas no
nugu nilon.
24 Naramon tano nugu
nurnur tano Watong iou
nunure ter be pai nale halis
ma iou bileng, ni hanawat.
25 Iesene iou lik be i manga
tahut be ni tule Epaparo-
ditus no tasigu tane Krais
ukaia ho mu. Aie nong ite
papalim tikai ma iou. Ma
ite pusak bileng ira tirih tikai
ma iou naramon ta ikin ra
hinarubu. Ma aie bileng no
numu tultule nong mu ga
tule ie ura harahut iou.
26 I tahut be ni tule ie ki-
nong i manga marmaris ma i
sip be na nes mu. Ma i tahut
bileng be ni tule ie kinong
iga manga tirih no nuno lilik
uta mu ing iga ser leh be mu
ga hadade be iga maset.
27 A tutuno sakit be iga
maset ma iga ura minat.
Iesene God ga marse ie. Ma
pata be aie sene. Iga marse
bileng iou, be nihula kilin-
gane tike tamat na tapunuk
sakit.
28 Io kaie, i manga
mamahien no tingagu be ni
tule ie waing mu nage laro
baling be mu na nes ie, ma
be no nugu tapunuk nage
napu hanana.
29-30 I tahut be mu na bala
leh ie ma ra gungunuama
hoke tike tasi mu naramon
tano Watong. Mu na ru
ira mangana turadi ho ie
kinong iga hutate be na mat
utano pinapalim tane Krais.
A tutuno, pai gale manga
lilik utano nuno nilon be na
hiruo. Pata. Ing pa mu gale
petlaar be mu na harahut
iou, iga sip mon be na kap
no numu mahuo ura tahtaho
iou.

3

Dait pai nale nurnur ta ira gingilaan ta ira turadi mon be dait nage takados. Dait na nurnur tane Krais.

1 Io, ma tike linge bileng
bar hinsaagu tane Krais. I
tahut be mu na laro tano
numu kinkinis tano Watong.
Paile tirih tagu be ni pakat
habaling kakarek ra linge
tupas mu. Pata. Karek ra
linge na hakatom bileng mu.
2 Mu na balaure bat mu
ta ira ut na gil sana ing di
haruat hoke ra bilingana pep
ma di la kutkut hagae ira
palatamai na turadi.
3 Iou tange hobi kinong
dait iat, dait ira matanabar
tutuno tane God hoke no
tintalen na kunkutaan ta
ira palatamainari git haki-
lang uta di nalalie. Dait
ira nuno matanabar ing dait
lotu tupas God naramon
tano nudait kinkinis tano
Tanuana. Dait iat ing dait let
Krais Jisas ma dait paile nur-
nur be a mon harharahut ta
ira tintalen ma ira mangana
kinkinis na nilon ta ira tu-
radi mon.

2:25 Pilipai 4:18 **3:3** Rom 2:29 **3:4** 2 Korin 11:18

4 A tutuno be pata ta
harharahut i tahuat leh ta
ira tintalen ma ira mangana
kinkinis ta ira turadi, iesene
iou balik, iou gor tale be
ni lik be ira gingilaan ma
ira mangana kinkinis ta ira
turadi mon i tale be na
ter ra harharahut. Ing be
nesi tikenong i lik be i tale
be na so no nuno lilik ta
ira nuno gingilaan ma tano
nuno mangana kinkinis ura
hatahutne habaling ie, io,
igor manga tale tutuno iat
iou be ni lik be ira nugu
gingilaan ma no nugu man-
gana kinkinis na nilon na
hatahutne iou.
5 Kinong urah, di ga kut no
palatamaigu tano liman ma
itul na bung. Ma iou tike
turadi na Israel tano huno
tane Beniamin. Iou ga mur
ira tintalen ta ira Israel sene
mon. A Parisi iou, kaie iou
gom manga mur timaan ira
harkurai tane Moses.
6 Iga manga mamahien no
nugu sinisip ura murmur
timaan God, kaie iou gom
haragawai ta ira matanabar
na lotu tane Krais. Tano
ninanaas uta ira harkurai
tane Moses iou ga taka-
dos harsakit, pai gale tale
tikenong be na kilam ter tike
nirara tagu.

7 Kike ra mangana linge
ing iou ga lik nalalie be na
hatahutne iou, io kakarek
balik, iou nes kilam be a
linge na haragawai kinong i
ura tutur bat iou be pa nile
kap Krais.

8-9 Ma pata be kike ra
linge sene mon. Iou nes
kilam be ira gingilaan bakut
a linge na haragawai kinong
i ura tutur bat iou be nihula
nunure Krais Jisas no nugu
Watong. Io, ma ura nunure
Krais, ikinong no linge nong
i manga tahut sakit. Ma
iou te waak leise ira linge
bakut ura utane Krais. Iou
nes kilam kike ra linge be
a mapus na kurkuruan ki-
nong iou sip be ni kap Krais
ma be ni hatur kawase tike
mangana kinkinis naramon
tana. Hokakarek, iou iat
pata nugu ta takadoswana
kinkinis ing ira harkurai
tane Moses i tale be na ter
tagu ing iou mur kike ra
harkurai. Iesene iou taka-
dos kinong iou nurnur tane
Krais. Ikin ra takadoswana
kinkinis i hanawat metuma
hone God ing tikenong i nur-
nur.
10 Iou sip be ni nunure
Krais ma be ni kilingane no
dades tano nuno tuntunut
hut sukun ra minat. Iou sip
bileng be ni tur tikai ma ie
ta ira nuno ngunngutaan ma
be ni haruat ma ie tano nuno
minat.
11 Iou ura kapkap ikin ra
kinkinis naramon tane Krais
kinong iou manga sip be ni
tut hut sukun ra minat.

Dait na hilo tus ukaia tano bilai na haphapatam.

12 Iou paile tange be iou te
pet haruatne be iou te bilai
harsakit. Pata. Iesene iou
basbaso ura kapkap ikin ra

3:5 Luk 1:59; 2 Korin 11:22; Apostolo 23:6 **3:6** Apostolo 8:3 **3:7** Matiu 13:44,46 **3:8-9** Rom 3:21-22 **3:10** Rom 6:3-5; 8:17 **3:12** 1 Timoti 6:12,19

kinkinis nong Krais ga kap
iou be ni hatur kawase ie.
13 Ira bar hinsaagu tane
Krais, ing iou nes habaling
iou, iou paile lik be iou te
hatur kawase baak ikin ra
kinkinis. Iesene tike linge
iou gil ma i horek: iou paile
lik leh ira linge iou te sakit.
Pata. Iou manga baso be
ni tupas no linge menalalie
tagu.
14 Hokakarek, iou paile
sangeh iesene iou manga
baso tuk ter tano haphap-
atam tano hilo harkiaskias
waing nige kap no bilai na
hartabar. Tano nugu kinki-
nis naramon tane Krais Jisas,
God ga tato iou hobi be
ni kap ikino hartabar tuma
nalu.
15 Io kaie, dait bakut ing
dait te dades ta ira linge tane
Krais, dait na kap ikin ra
mangana lilik. Ma be i mes
ira numu lilik uta tike linge,
io, God na hamadares ie ta
mu.
16 Ma tike tamat na linge
aie horek, be dait na lon
mur ikino ngas nong dait
murmur ie tuk ter kakarek.

No nudait huntunana i kis tuma ra mawe, dait nage lon haruat hobi.

17 Bar hinsaagu tane Krais,
mu na tur tikai ura murmur
ira nugu mangana tintalen.
Mu na nes timaan leh ta
dong ing di lon haruat ma
no mangana nilon mem ga
hamanis ter ta mu.
18 Kinong urah, a haleng,
ira nudi tintalen i hamanis
be di malentakuane no kabai
tane Krais. Hoke iou ga
hinawas nalalie ma kakarek
baling, iou hinawase mu ma
ra lur na matagu.
19 Ma no haphapatam ta
di, no hiniruo. No sinisip
ta ira palatamai di no nudi
watong. Di bul haut ira
tintalen ing gor tahut be di
na hirhir tana. Ma di la lilik
sene mon ta ira linge mekira
ra ula hanuo.
20 Iesene dait iat, a huntu-
nana tutuno i kis tuma ra
mawe. Ma dait nanahe
ma ra tamat na namnamas
utano nudait ut na Haralon,
no Watong Jisas Krais, be na
hanasur mekaia.
21 Aie nong na kios ira
maluruana palatamai dait
ing i tale be na mat, waing
na haruat ma no mangana
palatamaine nong i hung ma
ra bilai na minamar tana.
Ma ina gil hobi ma ikino
dades nong ila paapalim ma
ie ura bulbul ira linge bakut
ra hena no nuno harkurai.

4

Ira harharagat tano gungunuama, ira nudait sinsaring, ma uta ira bilai na lilik.

1 Io kaie, bar bilai na hin-
saagu tane Krais, mu na tur
dades hobi hokakarek nara-
mon tano Watong. Iou tange
hobi ta mu ing iou manga
sip mu. Ma iou manga mar-
maris be ni nes mu. Mu ira
bilai na harwis, mu halaro
iou ma ira numu nilon i
hatatik iou.

3:14 1 Korin 9:24 **3:15** 1 Korin 2:6 **3:17** 1 Korin 4:16 **3:19** Rom 16:18
3:20 Epesas 2:6,19 **3:21** 1 Korin 15:28,43-53 **4:1** 1 Tesolonaika 2:19-20

2 Ma iou manga saring Sintike ma ne Euodia be dur
na tike tinga dur, haruat ma
no nudur kinkinis naramon
tano Watong.
3 Tutuno sakit. Ma iou sip
be ni saring ugo bileng tike
linge kinong ugo tike tutuno
na turadi ma u ga tutur tikai
ma iou. Iou saring ugo be
nu harahut dur kakarek ra
iruo haine kinong dur ga
papalim dades tikai ma iou
utano tahut na hininaawas,
hoke bileng Klemen ma di
bakut bileng ira mes ing di
ga papalim tikai ma iou. Ira
hinsa di bakut di te pakat ha-
lala tano pakpakat na nilon.
4 I tahut be mu na laro hait
tano numu kinkinis nara-
mon tano Watong. Ma iou
te tange leise ter ma iou ni
tange habaling, be mu na
laro.
5 Mu na hamanis ta di
ra matanabar bakut, be a
matmatien na turadi mu. No
Watong te hutate um.
6 Waak mu ngaangel uta
tike linge. Iesene ta ira kaba
linge bakut mu na sasaring
ma ra sinsaring na tang-
tanga tahut. Mu na ter
ira numu kaba sunupi ukaia
tane God hobi.
7 Io, ma no malum tane
God ing i manga nalu sakit
ta ira nudait minminanes
na nes mur timaan um ira
numu lilik ma ira numu kud-
ulena nilon bakut bileng.
8 Bar hinsaagu tane Krais,
tike mes na linge bileng.
Mu na lilik uta ira linge i
bilai ma i tale be da let.
Hokakarek, mu na lilik uta
ira linge i tutuno, ira linge
da ru, ira linge i takados,
ira linge i gamgamatien, ira
linge i manga tahut, ma ira
linge a mon minamar tana.
9 Mu na gilgil haitne
kakarek ra linge ing mu
ga harausur ma mu ga kap
usurane leh mekira ho iou.
Mu na gilgil kakarek ra linge
ing mu ga hadade ma mu
ga nes leh tano nugu nilon.
Io, ma ne God nong i ter no
malum na kis tikai ma mu.

Pol ga tanga tahut ta ira Pilipai uta ira nudi hartabar tupas ie.

10 Tano nugu kinkinis
naramon tano Watong iou
manga laro kinong mu te
lilik baling utagu. Iou
nunure be mu ga lilik hait
utagu iesene pata ta mahuo
ura numu be mu na hamanis
ie tagu.
11 Iou paile tange hobi ki-
nong iou mon sunupi. Pata.
Iou te harausur be pa nile
ngaangel uta tike linge so ing
i hana tupas iou.
12 Iou te nunure no sunupi
ma iou te nunure bileng
ing i haleng ira nugu linge.
Iou te lala tano tintalen na
kinkinis matien ing iou pa
nige ngaangel uta tike linge i
hana tupas iou. Pata ta linge
be iou taburungan be iou
hahos. Pata ta linge bileng
be paile haruat ira linge iou
tinane be i manga haruat.

4:3 Luk 10:20 **4:5** Hibru 10:25; Jemes 5:8-9 **4:6** Matiu 6:25-34; Kolose 4:2
4:7 Ais 26:3; Jon 14:27; Kolose 3:15 **4:9** Rom 16:20

13 I haruat ira nugu dades
ta kakarek ra mangana kink-
inis bakut kinong iou kis ta
nong i ter dades tagu.

14 I tutuno, iesene i tahut
be mu te lala tikai ma iou ta
ira nugu tirih.

15 Mu bileng ira matan-
abar na Pilipai, mu palai
ta ira numu harharahut ta
ira luaina bung ing mu ga
lala leh tano tahut na hini-
naawas. Mu nunure be pata
tike lotu bileng ga harahut
iou ing iou ga hana sukun no
katano Masedonia. Pata. Mu
sene mon.

16 Be iou ga kis tusu
Tesalonaika ma iou ga mon
sunupi, mu ga tule ra
harharahut tupas iou. Ma
pata be tike pana sene mon.

17 Iou paile tange hobi ki-
nong be iou sisilih ta ira
numu hartabar. Pata. Iou
sisilih ta ira puspusno ing
mu na kap halala leh ta ira
numu nilon.

18 Iou ura hapalaine mu
be iou te kap ira linge
bakut ing mu ga tabar iou
me. Ma i manga haruat
sakit. Epaparoditus ite kap
hawat ira numu hartabar
tupas iou ma kakarek ra
linge i manga banot ira nugu
sunupi. Karek ra numu
hartabar i hoke ra hartabar
kala mimisien tupas God, a
mangana hartabar ing God
na bala leh ma ra gun-
gunuama.

19 Io, ma no nugu God na
banot ira numu kaba sunupi
haruat ma ira nuno haleng
na tahut na linge. Ma ina gil
hobi ter ta mu naramon tano
numu kinkinis tane Krais
Jisas.

20 Da hatamat hatikane
God no Tama dait. Tutuno
sakit.

21 Mu na haatne ira matan-
abar tane God ing di kis tane
Krais Jisas. Ira hinsaa dait
naramon tane Krais ing di
tikai ma iou, di haatne leh
mu bileng.

22 Ira matanabar tane God
bakut kira di haatne leh mu.
Ma tutuno sakit, hobi bileng
ta dong ing di papalim tano
tamat na lilie sakit kira.

23 No harmarsai tano
nudait Watong Jisas Krais na
kis tikai ma mu. Amen.

4:13 2 Korin 12:10 **4:15** 2 Korin 11:9

No Pakpakat tane Pol tupas ira KOLOSE

I nanaas be Pol ga kis ra hala na harpadano tusu Rom ing iga pakat ikin ra pakpakat tupas di ira Kolose tano katano Esia (nes Apostolo 28:16-21). Iga pakat ira iruo pakpakat tupas Pilemon ma ira Epesas ta ikino pana bung bileng. Pol pai gale so no lotu tusu Kolose. I nanaas be Epaparas ga hadade no tahut na hininaawas tane Pol tusu Epesas, igom hana utusu Kolose ma iga harpir kaia (Kolose 1:7-8 ma Apostolo 19:10). Pol ga pakat ikin ra pakpakat ura hakatom di ira Kolose ta ira tena harausur harabota. Di ga harakale uta ari haleng na mangana linge. Di ga bul hatamat ari mangana bung (Kolose 2:16) ma ira angelo (2:18). Di ga sip be ira turadi na kis ra hena ira harkurai (2:21) ma no tintalen na kut palatamaina turadi (2:11). Di ga hatamat ira nudi mangana lilik be aie no mangana minanes i lamus dait tano nilon (2:4; 2:8; 2:18). Iesene Pol ga manga bul hatamat Krais be aie sene mon i haruat be na halon ira turadi. Krais no malalar tane God (1:15). Krais ga hakisi ira linge bakut (1:16). Krais i balaure ira linge bakut (1:17). Krais no luaina ura tuntunut hut sukun ra minat (1:18). Krais i haruat harsakit ma ne God (1:19; 2:9). Krais na kap pukus ira linge bakut ukaia hone God (1:20-22). Io kaie, **Krais i tamat ta ira linge bakut ma i manga haruat ura haalon dait,** ma ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1-2 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God, ma ne Timoti no tasi dait naramon tane Krais, mir tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar tus tane God kaia Kolose, mu ira ut na nurnur tano numu kinkinis tane Krais.

A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no nudait Mama.

Pol ga tanga tahut uta ira nurnur ma ira harmarsai ta ira Kolose, ma iga sasaring be di na nunure timaan God.

3 Mir la tangtanga tahut tane God no Mama tano nudait Watong Jisas Krais ing mir la saasaring uta mu.

4-6 Mir tanga tahut hobi tana kinong mir te hadade uta ira numu nurnur tane Krais Jisas ma uta ira numu harmarsai tupas di bakut ira matanabar tane God. Ma mu la harmarsai ma nurnur hobi kinong mu kis na nanahe ta ira haridan i kis taguro ter uta mu tuma ra mawe. Ma mu gate hadade ter kike ra haridan ing no nianga tutuno ga hana tupas mu, aie no tahut na hininaawas. Ikin ra tahut na hininaawas ila huhuei

1:3 Epesas 1:15,16

ma ila hanana hakakari tano
ula hanuo bakut, hoke igate
tatalen hobi kaia nalamin ta
mu tur leh tano luaina bung
mu ga hadade ie ma mu
ga palai ta ira tutuno tano
harmarsai tane God.
7 Ma no numem bilai na
harwis Epaparas nong i tur
tikai ma mem tano pina-
palim ma a bilai na ut na
pinapalim ie tane Krais uta
mu, aie nong ga hausur mu
uta ikin.
8 Aie nong ga hinawase
mir utano numu tintalen
na harmarsai nong no Hal-
haaliena Tanuo te tabar mu
ma ie.
9 Karek ra linge no bur-
wana be mir paile sangeh
ma ra sinsaring uta mu tur
leh tano bung mir ga ser
leh no hininaawas uta mu.
Mir la sarsaring God be na
tabar mu ma ra tamat na
minanes ta ira linge i haruat
ma ira numu nilon na tanuo
be mu nage hung ma ra min-
minanes utano nuno sinisip.
10-12 Ma mir sasaring
bileng hobi be mu nage lon
hoke i sip be mu na lon hobi
ma be ta ira linge bakut
ing mu la gilgil mu nage
halaro ie horek: na mon
puspusno ta ira numu bilai
na gingilaan bakut, mu na
tatahuat hanana ta ira numu
minanes utana, mu na kap
ira dades bakut haruat ma
no nuno tamat na baso sakit
be mu nage tur dades ma
mu na bala malum ta ira
tirih, ma be mu na tanga
tahut tano nudait Mama ma
ra gungunuama nong ite
harahut mu be mu nage
petlaar be mu na kap no
pinalau ta mu tikai ma ira
matanabar tus tane God ing
di kis ter tano madares.
13 Ma aie nong ga halon
dait sukun no nudait kinki-
nis ra hena no harkurai tano
kadado ma iga hamaren dait
ter ra hena no bilai na
harkurai tano Natine nong i
manga sip ie.
14 Ma no Natine iat nong
ga kul halangalanga dait ing
iga lik luban leise ira nudait
sana tintalen.

Krais i tamat ta ira linge bakut ma ite hamaram tikane dait ma ne God.

15 Ma aie no malalar tane
God nong pa di lale nesnes
ie. Aie hoke no luaina bulu
kinong no nuno kinkinis i
tamat sakit ta ira linge bakut
ing God ga hakisi.
16 Ma no nuno kinkinis i
manga tamat hobi kinong
God ga hakisi ira linge bakut
ma no lumane Krais, ira
linge tuma ra mawe ma kira
tano pu, ira linge da nes ma
ing pa di lale nesnes, ma ira
mangana tanuo hokakarek:
ira lilie ma dong ing di
manga dades ma dong ing
di la harkurai. Di bakut
kakarek, God ga hakisi di
ma no lumane Krais ma ura
hatamat Krais.
17 Krais iat ga kis
menalalie ta ira linge
bakut ma di bakut di kis
timaan ter ra hena no nuno
harbalaurai.

1:7 Kolose 4:12; Pilemon 23 **1:9** Epesas 1:16,17 **1:10-12** Epesas 1:11,18
1:13 Luk 22:53; Epesas 2:2 **1:14** Epesas 1:7 **1:15** 2 Korin 4:4; Jon 1:18
1:17 Jon 1:1; 8:58

18 Aie no ulno tano lotu,
ma di ra matanabar na lotu,
di no palatamaine. Aie no
burwana ta ira nudi nilon
kinong aie no luaina ura tun-
tunut hut sukun ra minat,
ma iga huna tut hut hobi
waing inage tamat sakit ta
ira linge bakut.
19 Krais i ngan hobi kinong
God ga laro be Krais na hung
ma ira bilai na linge bakut
ing God la hung ter me.
20 Ma tano pinapalim tano
Natine, God ga sip be na
kap pukus ira linge bakut
baling ukaia ho ie. Iga bul
ra malum ma no de ne Krais
tuma ra ula kabai, kaie igom
kap pukus habaling ira linge
bakut, ira linge kira tano pu
ma tuma bileng ra mawe.

21 Nalalie mu ga kis sisin-
gen talur God. Mu ga malen-
takuane ie ma mu git gilgil
ira sana tintalen.
22 Iesene kakarek God te
hamaram leh mu ukaia ho
ie ma no minat tano palata-
maine Krais waing inage
hatur mu ra matmataan
tana ma mu na gamgama-
tien ma pata um ta bilinge be
ta sasana ta mu.
23 Ma i tale be mu na
tur ter hobi ing be mu na
manga tur dikdikit ter tano
numu nurnur tano tahut na
hininaawas ma ing be pa
mu nale kari talur no numu
nanahe ma ra nurnur uta
ira linge mu ga hadade tano
tahut na hininaawas. Ma
ikin ra tahut na hininaawas
iat nong di ga harpir ma ie
tupas ira matanabar kira ra
ula hanuo. Ma iou Pol, iou
tike tultule ta ikino tahut na
hininaawas.

*Pol ga manga papalim
dades uta di ira matanabar
na lotu.*
24 Ma iou laro kakarek uta
ira ngunngutaan i ubal iou
uta mu. Ma iou puspusak
kakarek ra ngunngutaan
tano palatamaigu ura hap-
atam ira ngunngutaan tane
Krais ing i kis ter baak.
Ma iou la puspusak hobi
utano palatamaine, mu ira
matanabar na lotu.
25 Iou te kap no pinapalim
na harharahut uta mu ira
matanabar na lotu kinong
God ga ter no nuno pina-
palim tagu be ni gil ie haruat
ma no nuno lilik ma be ni gil
hobi ura hatahutne mu. Iga
ter ie tagu be ni hadukduk
timaan no nugu pinapalim
na harpir ma no nuno ni-
anga.
26 Ma ikin ra nianga nong
ga susuhai ta ira turadi
ta ira tintinohon menalalie
ma sene ite hapuasne um
ta ira nuno matanabar tus
kakarek.
27 God ga sip be na ha-
palaine di be ikino linge
nong ga susuhai na manga
haidane timaan di ing pa
dile Iudeia. Ma no surno ta
ikino linge nong ga susuhai,
aie horek, be Krais i kis ter
ta mu, kaie mu nage nanahe
ma ra nurnur be mu na
lala tano tamat na minamar
tana.

1:18 Epesas 1:22-23; Apostolo 26:23; Ninanaas 1:5 **1:19** Kolose 2:9 **1:20** Epesas 1:10; 2:16 **1:21** Rom 5:10; Epesas 2:12 **1:22** Epesas 2:14-16; 5:27 **1:25** Epesas 3:2,7-8 **1:26** Rom 16:25-26; Epesas 3:5,9

28 Ma mem la harpir utane
Krais ta ira mangana tu-
radi bakut. Mem hausur di
ma mem hakatom di ma ra
tamat na minminanes sakit
waing di bakut di nage bi-
lai harsakit tano nudi kink-
inis naramon tane Krais ing
mem lamus ter di ra mat-
mataan tane God.
29 Ma ikinong no burwana
be iou papalim dades. Iou
manga baso haruat ma no
nuno tamat na dades ing ila
manga harahut iou ma ie be
ni gil hobi.

2

1 Ma iou sip be mu na palai
be iou manga papalim dades
uta mu ma uta di bileng rusu
Laudisia ma uta di bakut
bileng ing pa dile nes baak
iou.
2 Iou papalim dades hobi
be ni haragat ira tinga di
ma be di na tikenong mon
tano nudi harmarsai har-
basie waing di nage hung ma
ira tamat na minminanes
bakut, kaie di nage nunure
ikino tutuno nong God ga sie,
ma aie ne Krais iat.
3 Ma ira mangana minmi-
nanes ma ira minanes bakut
i kis mun ter tane Krais hoke
tike bilai na bunbulaan.
4 Iou tange kakarek ra
linge ta mu be pata ta
tikenong nahula hakalak mu
ma no nuno keskes na ni-
anga ma ina lamus hakale
leh mu.
5 A tutuno be no palata-
maigu paile kis tikai ter ma
mu kakarek. Iesene no tan-
uagu i kis tikai ter ma mu
ma iou laro ing iou nunure
kilam be i takados ira numu
tintalen ma be ira numu
nurnur i tur dades ter tane
Krais.

Tano nudait kinkinis ta Krais, dait langalanga sukun ira harkurai gar na turadi mon.

6 Io kaie, hoke mu te hatur
kawase Krais Jisas be aie no
Watong, i tahut be mu na
lolon haruat ma no numu
kinkinis tana.
7 Mu na tur dikdikit ter
tano numu kinkinis tane
Krais ma mu na hadades ira
numu nilon naramon tana.
Mu na tur dades ter ta ira
linge mu te nurnur ine hoke
di ga hausur ter mu hobi.
Ma mu na manga hung sakit
ma no tintalen na tanga
tahut tupas God.
8 Mu na harbalaurai
timaan ta tikenong nahula
hakale lamus mu ter tano
nuno pabono lilik, nage
hiis kawase mu. Kike ra
mangana lilik i tahuat ta ira
harausur ta ira turadi mon.
I tahuat ta ira minminanes
mon mekira napu ma pata
be tane Krais.
9 Mu na harbalaurai
timaan hokike kinong ira
bilai na linge bakut ing God
la hung ter me i kis ter
tane Krais nong ga hanawat
turadi.
10 Ma ne God te hakudu-
lena mu tano numu kinkinis
tane Krais, aie nong i tamat
sakit ta ira tanuo ing di la

1:29 Epesas 3:7,20; Pilipai 4:13 **2:3** 1 Korin 1:24,30 **2:4** Rom 16:18 **2:5** 1 Korin 5:3 **2:7** Epesas 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Epesas 1:21-22 **2:11** Rom 2:29

harkurai ter, ma ira mes na
lilie bileng.
11 Tano numu kinkinis
tane Krais i ngan hoke be
Krais ga mur no tintalen na
kutkut leise tike katano ta ira
palatamai mu. Iesene pata
be hoke ira turadi mon di la
gilgil ma ira luma di. Pata.
Krais iat ga kap leise no sana
katano ta ira numu nilon.
12 Ma ne God ga bus mu
tikai ma ie ing di ga baptais
mu. Ma tano numu nurnur
tano dades tane God nong ga
hatut Krais sukun ra minat,
God ga hatut pakur mu ma
ie.
13-14 Nalalie mu gate mat
ter ing mu ga gil ira sana
tintalen ma ing ikino sana
katano ga kis ter baak ta ira
numu nilon. Iesene God ga
halon pakur mu ma ne Krais.
Iga lik luban leise ira nudait
sana tintalen horek, ing iga
suge leise no pakpakat nong
i tahuat leh ta ira harkurai,
ikino pakpakat nong i tange
hamanis be a mon nirara
kanaia ta dait ing i haruat
be dait na hiruo urie kinong
dait paile mur kike ra harku-
rai, ma ira harkurai iat di ga
ura hagae dait. Iga kap leise
no dades ta ikin ra pakpakat
ing iga tut ter no pakpakat
ter tano ula kabai.
15 Ing God gate kap leise
ira baso ta ira tanuo ing
di la harkurai ter ma ira
mes na lilie bileng, iga bul
hamanis ra matmataan na
haruat be pata um a nudi ta
dades igom paas hasur di ma
no pinapalim tano ula kabai
ma hoke tike tamat na umri
ga lamus haselsel hanane di
hoke ira nuno hiruo.
16 Waak mu haut leh
tikenong be na kure mu uta
so ing i bilai be mu na en
be mu na mame. Ma hobi
bileng ta ira tamat na bung
na lotu, be a sigar teka, be
no Bung na Sinangeh.
17 Di bakut kike ra tintalen
di haruat ma ra hapupuo
mon uta ira linge ing iga ura
hinanawat. Iesene ira linge
tutuno urie, dait nes leh tane
Krais.
18 Ma dong ing di
harababo be di manga sip
be a matien na turadi di, ma
di lotu tupas ira angelo, ma
di manga hininaawas uta ira
nudi mangana ninanaas na
tanuo, io, waak mu bala leh
di be di na kure mu uta so
i bilai ing mu sip be mu na
gil. Ira nudi sana lilik mon i
hatamat habaling di ma pata
ta burwana be di na gil hobi.
19 Ira mangana turadi hobi
di te tamakutus leh talur
Krais, aie no ulno ta dait
no palatamaine. Aie nong
ila balaure timaan ter no
kudulena palatamaine be no
tamaine na kap ra dades ma
ina harpasum timaan ma no
harharahut ta ira lalos na
harpasum, ma be ina tahuat
hoke God i sip be na tahuat
hobi.
20-21 Mu te mat tikai ma
ne Krais ma mu langalanga
sukun no mangana minmi-
nanes mekira napu. Io kaie,

2:12 Rom 6:4 **2:13-14** Epesas 2:1,4-5 **2:13-14** Epesas 2:14-16; 1 Pita 2:24 **2:16** Rom 14:1-12 **2:17** Hibru 8:5 **2:19** Epesas 2:21; 4:16 **2:20-21** Galesia 4:3,9; 1 Timoti 4:3

ura biha mu lolon hoke be
tano ula hanuo baak mu?
Ura biha mu la bulbul habal-
ing mu ra hena ira harkurai?
Kike ra harkurai i tange be,
"Waak mu palim! Waak mu
namiane! Waak mu sigire!"
22 Di bakut kakarek ra
linge, di na panim leh ing
dait papalim me be dait en
be dait gil so bileng me.
Waak mu mur kakarek ra
mangana harkurai kinong i
tahuat ta ira hartule ma ira
harausur ta ira turadi mon.
23 A tutuno, ari di lik be
a mon minminanes ta di ing
be di mur kakarek ra harku-
rai ing i tange be i tahut
be tikenong na mamahien
no tingana ura pakila lotu,
be na bul hanapu habal-
ing ie, be na kure hadades
no palatamaine. Iesene be
pata. Karek ra tintalen paile
harahut ta dahine ura tutur
bat ira sana sinisip.

3

*Dait na kap leise ira tu-
arena sana tintalen ma dait
na sige ira tahut na sigar
tintalen.*

1 Io kaie, i tahut be ira kati
mu na mur ira linge metuma
nalu kaia hone Krais ing i kis
ter kaia tano tamat na kinki-
nis tano kata na lumane God,
kinong God te hatut pakur
mu ma ne Krais.
2 Mu na hatur ira numu
lilik ta ira linge metuma
nalu, ma pata be ta ira linge
mekira tano ula hanuo.
3 Kinong urah, mu gate
mat, ma ira numu mangana
nilon kakarek i kis mun tikai
ma ne Krais ra matmataan
tane God.
4 Ma be Krais nong no bur-
wana tano numu nilon na
hanawat puasa, io, ta ikino
pana bung mu bileng, mu na
hanawat puasa tikai ma ie
ma ra tamat na minamar.
5 Io kaie, i tahut be mu
na bing leise ira numu man-
gana tintalen gar ta ikin ra
ula hanuo. Mu na bing leise
ira tintalen na hilawa ma
ira bilingana tintalen hobi
ma kike ra mangana nam-
namas bileng. Hobi bileng,
mu na bing leise ira sana
sinisip ma no tintalen na nes
kalak linge gar na mes. Ma
ikino tintalen i haruat ma
no tintalen na lotu tupas ira
palimpuo.
6 Karek ra mangana tin-
talen no burwana be no
ngalngaluan tane God na
puko burung di ira mangana
turadi hobi.
7 Mu bileng, mu git tatalen
hobi ta ira numu ngas na
nilon ing mu ga lon hobi
nalalie.
8 Iesene be kakarek i tahut
be mu na kap leise karek
ra tintalen bakut sukun mu.
Mu na kap leise ira man-
gana ngalngaluan ma no
sinisip ura hangungut ira
mes. Waak mu tange hagae
tikenong, ma mu na bul leise
ira nianga na harhuli sukun
ira ho mu.
9-10 Waak mu hakale har-

2:22 Matiu 15:9 **3:1** Mak 12:36; 16:19; Epesas 1:20 **3:2** Matiu 6:33 **3:5** Rom 6:6,11; Epesas 4:19; 5:3-6 **3:8** Epesas 4:25-29; 5:4 **3:9-10** Epesas 4:22,25 **3:9-10** Epesas 4:24

basiane mu kinong mu te
kap leise ira numu tuarena
nilon tikai ma kike ra tu-
arena tintalen, ma mu te
sige no sigar nilon nong God
ila hasigarna ie hoke tike
malalar tane God iat nong
ga hakisi ikino nilon. Ma ila
hasigarna ie hobi waing mu
nage nunure timaan ie.
11 Ma ta ikin ra sigar nilon,
ira Iudeia ma di ing pa dile
Iudeia, di haruat mon. Dong
ing di ga kut leise ira palata-
mai di, ma di ing pa di gale
kut leise, di haruat bileng.
Ma i ngan hobi bileng ta
ira tultule ma di ing pa dile
tultule. Ma be da nes hasur
ugo be augo me tapa ma a
mes ugo, be da tange be a ba
hurungo ugo, pata ta linge.
No tamat na linge, Krais sene
mon, ma be i kis ta dait
bakut.
12 Mu ira turadi ing God
gate gilamis mu, ma mu ira
halhaaliena turadi ing God
i sip mu. Io kaie, i tahut
be mu na sige no tintalen
na bala marmaris uta ira
tirih i ubal ira mes, ma no
tintalen na gilgil ra tahut ta
ira mes bileng. Mu na bul
hanapu habaling mu ma mu
na lon hoke ira matien na
turadi. Ma mu na tabuna
ngalngaluan malus.
13 Mu na bala malum ma
ira mes ing di gil hagae mu.
Mu na lik luban leise har-
basiane ta mu ira linge mu
kilingane be di hagae mu
me. Hoke no Watong ga lik
luban leise ira numu sasana,
mu bileng mu na gil hobi.
14 Ma no tintalen na har-
marsai um, mu na sige ie
me nalu ta kakarek ra tin-
talen bakut. No tintalen na
harmarsai, aie nong i hiis
tikane di bakut be di na ka-
pawena tutuno iat tano nudi
tuntunur tikai.
15 I tahut be no malum
tane Krais na kure ira numu
nilon. Hokakarek, God ga
tato mu tano numu kinkinis
na tuntunur tikai be mu na
kis ma ra malum harbasie ta
mu. Ma mu na tangtanga
tahut tupas ie.
16 I bilai be no hininaawas
utane Krais na manga kis
dades ta ira tinga mu. Hobi
kaie, mu nage hausur ma mu
na pir harbasiane mu ma ira
minminanes bakut ma ira
mangana halhaaliena ninge
bileng. Ma ing be mu na
inge hobi, mu na kilam tahut
tupas God metuma naramon
ta ira tinga mu.
17 Ma ra so ing mu tange
ma ra so ing mu gil, mu
na tatalen hoke i takados be
nong i mur no Watong Jisas
na tatalen hobi. Ma ing mu
lolon hobi, i tahut be tano
numu kinkinis tane Krais,
mu na tanga tahut tupas God
no nudait Mama.

Ira hatatamana di na tatalen hohaam.

18 Mu ira haine, mu na
hanapu habaling mu ra hena
ira numu tunana kinong
ikin tike takados na tintalen
haruat ma no numu kinkinis
naramon tano Watong.

3:11 Galesia 3:28 **3:12** 1 Pita 2:9 **3:13** Epesas 4:2,32 **3:14** Rom 13:8-10 **3:15** Pilipai 4:7; 1 Korin 12:27; Epesas 4:4 **3:16** Epesas 5:19 **3:17** 1 Korin 10:31; Epesas 5:20 **3:18** Epesas 5:22

19 Mu ira tunana, mu
na manga marse ira numu
haine ma waak mu bala
ngungut ter ta di.
20 Mu ira bulu ma ira
hinasik, mu na taram ira
numu mama ma ira numu
makai ta ira mangana linge
bakut kinong ikin ra tintalen
i halaro no Watong.
21 Mu ira mama ta ira bulu
ma ira hinasik, waak mu la
tangtange hagae ira nati mu,
di nahula malamales ta mu.

Ira tultule ma ira nudi tamat di na tatalen hohaam.

22 Mu ira maris na tultule,
mu na taram ta ira numu
tamat mekira napu ta ira
linge bakut. Waak mu taram
ta di tano pana bung sene
mon di ngok ter ta mu be
di nage laro. Pata. Mu na
taram ta di ma ra tutuno na
tinga mu tano numu tamat
na urur tupas no Watong.
23 Ma ta so ing mu gil, mu
na gil ie ma no numu dades
bakut hoke be mu gilgil ie
tupas no Watong, ma pata be
tupas ira turadi mon.
24 Ma i tahut be mu na gil
hobi kinong mu nunure be
mu na hatur kawase ikino
numu pinalau metuma hono
Watong hoke ra puspusno
no numu mangason. Io, ne
Krais um no Watong nong
mu papalim utana.
25 Nesi tikenong ing i gil
ra sasana na kap ra kunku-
laan haruat ma no nuno
sasana. God na ter ra taka-
dos na kunkulaan. Pai nale
hatahutne tikenong ma ina
hagae bia tike mes.

4

1 Ma mu ira tamat, mu na
ter ta ira numu tultule ing
i takados ma i tahut. Mu
nunure ter be numu bileng
tike Tamat i ruma ra mawe.

Pol ga hapalaine di be di na sasaring hohaam ma be di na wowor tikai hohaam ma ira tabuna nurnur.

2 Io, ma mu na nanget ma
ra sinsaring. Ma be mu na
sasaring, i tahut be ira numu
lilik na taguro timaan ma
mu na tangtanga tahut tupas
God.
3 Mu na sasaring uta mem
bileng, be God na papos no
matanangas ta ira numem
harpir waing mem nage hin-
inaawas utano linge nong
ga susuhai naramon tane
Krais. No burwana uta
ikino tahut na hininaawas
kakarek, iou te kis tano hala
na harpadano.
4 Mu na sasaring be iou
ni petlaar be ni hapalaine
timaan ie hoke i tahut be ni
gil hobi.
5 Mu na minanes pane ira
numu tintalen tupas di ing
pa dile nurnur. Mu na gil ira
bilai hokakarek ta ira pana
bung be i tale mu be mu na
gil hobi.
6 I tahut be ira numu
winor tikai ma di na hung
ma ra nianga ing i bilai
ma i namnamien waing mu

3:19 Epesas 5:25 **3:20** Epesas 6:1 **3:21** Epesas 6:4 **3:22** Epesas 6:5-8 **3:25** Rom 2:11 **4:1** Epesas 6:9 **4:2** Epesas 6:18; Pilipai 4:6 **4:3** Rom 15:30; Epesas 6:19 **4:5** Epesas 5:15-16 **4:6** Epesas 4:29; 1 Pita 3:15

nage palai be mu na balu di
tiketike hohaam.

Pol ma ira nuno harwis, di
ga haatne leh ira turadi ura
hapatam ikin ra pakpakat.

7 Io, ma no bilai na tasi dait
Tikikus na hinawase mu ta
ira linge bakut ura utagu. I
tur tikai ma iou tano pina-
palim tano Watong ma a bi-
lai na ut na pinapalim ie.
8 No burwana tutuno be
iou ura tultule ie ukaia ho
mu, be inage hinawase ha-
palaine mu be no numem
nilon i ngan hohaam ma be
inage haragat ira tinga mu.
9 Dur na tikai huat ma ne
Onesimus no bilai na tasi
dait. A tutuno na turadi ie
ma aie iat tikenong ta mu
mekaia. Dur na hinawase
mu ta ira mangana linge
bakut i hanawat ta mem
kira.
10 Aristarkus nong i kis
tikai ma iou kira ra hala
na harpadano, i haatne leh
mu. Hobi bileng ne Mak,
no tasine Banabas. (Mu te
hadade ra hininaawas utana
ma ing be ina hanawat ukira
ho mu, mu na bala leh ie.)
11 Jisas nong di kilam
bileng ie be Iustus i haatne
bileng mu. Duhat sene
mon kike ing a Iudeia duhat
nalamin ta dong ing di tur
tikai ma iou tano pinapalim
utano kingdom tane God.
Ma duhat te manga ha-
balaraan um iou.
12 Epaparas nong aie
bileng tikenong ta mu ma
a tultule ie tane Krais Jisas,
i haatne bileng mu. Ila
saasaring hait uta mu ma
ra tamat na dades be mu na
tur dades ma mu na manga
palai ta ira sinisip tane God.
13 I papalim dades uta mu
ma uta di bileng kaia Lau-
disia ma Hirapolis. Ma i
tale be ni tange hobi ta mu
kinong iou nunure ter be i
tutuno.
14 Luk no ut na harulai, no
numem bilai na harwis, dur
ma ne Demas, dur haatne
bileng mu.
15 Mu na ter no nugu
haratne ta ira hinsaa dait
naramon tane Krais kaia
Laudisia. Ma tupas bileng
ne Nimpa ma ira matanabar
ing di kis hulungan ura lotu
kaia ra nuno hala.
16 Ing be di te was ter ikin
ra pakpakat ra matmataan
ta mu, i tahut be mu na
nes be da was bileng ie ta
ira matanabar na lotu kaia
Laudisia. Ma mu na lik
leh bileng be mu na was no
pakpakat mekaia Laudisia.
17 Mu na tange tane Arki-
pus be, “Nu harbalaurai
timaan be nuge gil haruatne
no pinapalim u ga hatur
kawase ie tano num kinkinis
naramon tano Watong.”
18 Iou Pol, iou pakat ikin
ra harharatne ma no lumagu
iat. I tahut be mu na
lik leh iou kira ra hala na
harpadano. A harmarsai tu-
pas mu.

4:7 Epesas 6:21 **4:8** Epesas 6:22 **4:9** Pilemon 10-12 **4:10** Apostolo 12:12; 15:37-39; 13:13 **4:12** Kolose 1:7; 2 Timoti 4:10-11; Pilemon 23-24 **4:17** Pilemon 2 **4:18** 1 Korin 16:21

No Luaina
Pakpakat tane Pol tupas ira
TESALONAIKA

Pol ga so no lotu tusu Tesalonaika tano katano Masedonia. Pol ga manga sip ira Tesalonaika ma iga mur ira tahut na tintalen sene mon ing iga lon nalamin ta di (nes 1 Tes. 2:1-12). Iesene a tamat na hinaragawai ga hana tupas no lotu kaia ma ira Kristian di ga hagut Pol be na hilo leh, i nahula hiruo (Apostolo 17:1-10). Io, Pol ga hana utua Beria ma namur utua Aten. Ma iga tule Timoti mekaia Aten utusu Tesalonaika (1 Tes. 3:1-5) kinong iga manga ngaangel uta ira Kristian rusu Tesalonaika nalamin ta ira harubaal (2:13-3:10). Namur um Pol ga hana utua Korin ma be Timoti ga tapukus igom hinawase Pol tano nurnur ma no harmarsai ta ira Tesalonaika (3:6), io, Pol ga tule ikin ra pakpakat tupas di ura haragat di ma ura hausur di ta ira bilai na tintalen (4:1-12; 5:12-22). Pol ga hausur bileng di tano taptapukus tane Krais ma no tuntunut hut sukun ra minat ta ira Kristian kinong Pol ga hana sukun haiane di ma pa di gale palai harsakit ta kakarek ra linge (1:9; 4:13-5:11). Karek ira linge tano haphapatam ta ira pana bung a tamat na linge ta ira iruo pakpakat tane Pol tupas ira Tesalonaika (nes bileng 2 Tes. 2:1-12).

1 Aiou Pol tikai ma ne Sailas ma ne Timoti, mehet tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar na lotu kaia Tesalonaika, ing mu gar tane God no Tama dait ma tano Watong Jisas Krais.

A harmarsai ma ra malum na kis ta mu.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira nudi nurnur ira Tesalonaika.

2-3 Mehet la tangtanga tahut tane God uta mu bakut ing mehet kilkilam mu naramon ta ira numehet sinsaring, kinong mehet la liklik leh ira numu gingilaan ra matmataan tano nudait God, no Tama dait. Mehet lik leh ira numu pinapalim ing i tahuat ta ira numu nurnur. Ma mehet lik leh ira numu dades na pinapalim ing i hanawat metuma naramon ta ira numu harmarsai. Mehet lik leh bileng ira numu nanahe ma ra nurnur tano nudait Watong Jisas Krais, kaie mu ge la tutur dades ta ira numu ngunngutaan.

4 Io, mu ira hatahinsaana naramon tane Krais ing God i manga sip mu, mehet tanga tahut tupas God hobi kinong mehet nunure be ite gilamis mu.

5 Ma mehet nunure hobi kinong ira numehet hinarpir ma no tahut na hininaawas pai gale hana tupas mu ma ra nianga mon. Pata. Iga hana tupas mu tikai ma ra

---

1:1 Apostolo 17:1-9 **1:2-3** 1 Korin 13:13; Kolose 1:4-6 **1:5** 1 Korin 2:4-5

dades ma tikai ma no Halhaaliena Tanuo. Ma mu ga nes be mehet ga manga nurnur be ira numehet harpir i tutuno. Mu nurnur be ikin i tutuno kinong mu nunure mehet, be a mangana turadi hohaam mehet ing mehet ga lon nalamin ta mu. Iga palai ta mu be mehet ga lon uta mu.

6 Ma mu ga mur timaan ira numehet nilon ma no Watong bileng horek: nalamin ta ira but na ngunngutaan mu ga bala leh no hininaawas ma ra gungunuama, ikino gungunuama nong no Halhaaliena Tanuo ga ter ie ta mu.

7 Io kaie, mu ga hanawat hoke tike bilai na hapupuo nong ira ut na nurnur rusu Masedonia ma Akaia di nage mur.

8-10 Ma mehet palai ta ikin kinong no hininaawas utano Watong paile hanana mekaia ho mu utusu Masedonia ma Akaia sene mon. Pata. No hininaawas uta ira numu nurnur tane God te hana ta ira katano bakut. Io kaie, mehet paile supi ter be mehet na tange habaling tike linge kinong di iat ta kike ra katano di la hininaawas utano pana bung be mehet ga hana ukaia ho mu ma mu ga bala leh mehet. Di hininaawas be mu ga tahurus sukun ira palimpuo hohaam, mu gom hana tupas God ura tartaram no God tutuno, no lilona, ma ura kiskis kawase no Natine metuma ra mawe nong iga hatut ie sukun ra minat. Ma no Natine, ne Jisas, nong na halangalanga dait sukun ra ngalngaluan nong God na ter ie namur.

2

Pol ga halilik ira Tesalonaika utano nuno mangana nilon nalamin ta di.

1 Io, ira hinsaa mehet tane Krais, mu nunure be no numehet hinana ukaia ho mu pai gale linge bia. A mon puspusno.

2 Mu nunure be di gate huna hangungut mehet tusu Pilipai, ma pa di gale hirhir ta dahine ura gilgil hobi. Ma ing mehet ga hana tupas mu God ga habalaraan mehet ura tangtange no nuno tahut na hininaawas ta mu. Ma iga habalaraan mehet hobi nalamin ta dong ing di ga manga sungute mehet.

3 Ma mehet ga balaraan hobi ing mehet ga haragat mu ura nurnur kinong ira numehet harharagat pai gale tahuat metuma naramon ta ira sana lilik. Mehet pai gale sip ura lamlamus hakale mu ta ira linge paile tutuno ma ta ira sana tintalen. Pata. Ma ing mehet ga harpir mehet pai gale walar ura hinasakit ta mu be mu na nurnur.

4 Iesene mehet harpir ma no tahut na hininaawas haruat tano sinisip tane God. Ma i tale be mehet na harpir hobi kinong God te nes kilam mehet be mehet haruat ura hinarpir ma no tahut na hininaawas, kaie igom ter ie

1:6 Apostolo 17:5-9 **2:2** Apostolo 16:19-24; 17:1-9 **2:4** Galesia 1:10

ta mehet. Ma ing be mehet
harpir, mehet paile walar
ura halaro ira turadi. Pata.
Mehet walar ura halaro God
nong ila nesnes naramon ta
ira tinga mehet.
5 Io, mu nunure be mehet
pai gale pirlet mu uta tike
linge ma mehet pai gale
hanawat ho ira ut na siliha
barbarat ing di sie ira nudi
sana sinisip. God i tale be
na suro haut kakarek uta
mehet.
6 Ma mehet pai gale sip
bileng be mu be ari mes
na turadi na pirlet mehet.
Iesene igor tale mehet be
mehet na tange hadades ta
mu be mu na taram. Ma
igor tale be mehet na gil hobi
kinong mehet ira apostolo
tane Krais.
7 Iesene mehet ga matien
na turadi nalamin ta mu,
hoke tike makai ila balbal-
aure timaan ira natine.
8 Io, mehet ga so ira kati
mehet ta mu hobi, kaie
mehet ga laro ura tamtabar
mu ma no tahut na hini-
naawas. Iesene pata be iki-
nong sene mon. Pata. Mehet
ga laro bileng ura tamtabar
mu ma ira numehet nilon
kinong mehet ga manga sip
mu.
9 Ira hinsaa mehet, mehet
nunure be mu lik leh ira
numehet gingilaan nalamin
ta mu be mehet ga pirpir
mu ma no tahut na hini-
naawas tane God. Ira kaba
bungbung, ra kasasa be ra
bung, mehet git manga pa-
palim uta ira amehet nian
ma pane bileng ira numehet
mes na sunupi. Ma mehet git
kilkilingane ra ngunungut
ta kike ra pinapalim waing
mehet pai nale kap ter ra
tirih ta tikenong.
10 I tale mu be mu na suro
haut ira numehet mangana
nilon nalamin ta mu ira ut
na nurnur. Ma ne God
bileng i tale be na suro haut
hobi. Mehet git murmur
ira gamgamatien na tintalen,
mehet git gilgil ira takados,
ma pai gale tale tikenong ura
kilkilam mehet be mehet ga
gil tike sasana.
11-12 Ma mu nunure be
mehet ga harahut mu hoke
ira tama nari ila harahut
ira nati di. Mehet git ha-
balaraan ma haragat mu be
mu na lon haruat tano sin-
isip tane God nong ila taato
mu utuma tano nuno king-
dom ma tano minamar tana.

Pol ga tanga tahut tupas God uta ira Tesalonaika kinong di ga bala leh no nianga tane God.

13 Ma mehet la tangtanga
tahut bileng tane God kinong
be mu ga hatur kawase ira
nianga tane God ing mu ga
hadade leh ta mehet, mu ga
bala leh ie. Pa mu gale lik
be a nianga gar na turadi
mon. Pata. Mu ga bala leh ie
hoke ra nianga tane God. Ma
tutuno sakit, a nianga tane
God ikinong, nong i papalim
naramon ta mu ira ut na
nurnur.
14 Ira hinsaa mehet, i palai
be no nianga tane God i pa-
palim hobi naramon ta mu

2:9 Apostolo 20:34 **2:11-12** Apostolo 20:31 **2:13** 2 Tesalonaika 2:13 **2:14** Apostolo 17:5

kinong ira mangana ngun-
ngutaan ga hana tupas mu i
haruat ma ing iga hana tu-
pas ira matanabar tane Krais
Jisas ing di lotu tupas God ta
ira nudi hala na lotu tuma
Iudeia. Ira turadi tano numu
katano di ga haragawai ta
mu hoke ira Iudeia di ga
haragawai ta ira matanabar
na lotu tuma Iudeia.
15-16 Ma kike ra Iudeia
di ga ubu bing no Watong
Jisas ma ira tangetus, ma
di ga tula isisai bileng ta
mehet. Di walwalar ura
tutur bat mehet be mehet
pai nale tange no tahut na
hininaawas ta di ing pa dile
Iudeia ma di nahula kap no
nilon. Ma ing di walar ura
tutur bat mehet hobi pa dile
halaro God. Pata. Di ma-
lentakuane ira turadi bakut.
Ma ing be di gil hobi di te
gil haruatne ira humangana
sana tintalen ing di la hung
ter me. Iesene no ngal-
ngaluan tane God te manga
hana tupas um di.

Be Pol ga manga ngaangel uta ira nurnur ta ira Tesalonaika iga tule Timoti ukaia ho di.

17 Io, ma bar hinsaa mehet,
ing di ga sunang mehet ura
hinana sukun mu mehet ga
manga supi mu ing be mehet
te hana talur mu a bar bung
mon nalalie. Tutuno, mehet
ga hana sukun mu, iesene
ira numehet lilik i kis ter ta
mu. Io, mehet ga manga
walar iat be mehet na nes
habaling mu.

18 Mehet ga sip be mehet
na tapukus baling ukatika
ho mu. Ma iou, Pol, iou ga
walar ari pana be ni tapukus
ukaia. Iesene Satan ga tur
bat mehet.
19 Io, mehet ga ura tap-
tapukus ukaia kinong be
Jisas no nudait Watong na
hanawat ma dait na tur ra
matmataan tana, io, mu iat,
mu no burwana be mehet
na balaraan, be mehet na
kap ra gungunuama, ma be
mehet na latlaat.
20 Tutuno sakit, mu no
minamar ta mehet ma no
numehet gungunuama.

3

1 Io kaie, be mehet ga
manga ngaangel uta mu ma
sene pai gale tale be mehet
na nes mu, io, mir ga lik be
i tahut be mir na kis baling
baak kaia Aten.
2-3 Ma mir ga tule Timoti,
no tasi dait nong i papalim
tikai ma mir utano tahut na
hininaawas tane Krais. Ma
mir ga tule ie be na ha-
balaraan mu ma be na hara-
gat mu ta ira numu nurnur,
be tikenong ta mu nahula
manga ngaangel uta kakarek
ra harangunngutaan. Mu
iat, mu palai be karek ra
harubaal tupas dait mekaia
hono sinisip tane God.
4 Ma mu palai ta ikin ki-
nong be mehet ga kis tikai
ter ma mu, mehet git huna
hininawase mu be dait na
hana ter ta kike ra ha-
rangunngutaan. Karek mu

2:15-16 Apostolo 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 **2:19** Pilipai 2:15-16; 4:1; 2 Tesalonaika 1:4 **3:1** Apostolo 17:15 **3:2-3** Apostolo 16:1-3 **3:2-3** 2 Timoti 3:12

te nunure be ite hanawat
um.
5 Io kaie, be iou ga manga
ngaangel uta mu ma sene
pai gale tale be ni nes mu,
io, iou ga tule Timoti ukaia
ho mu be nige palai uta ira
numu nurnur. Ma iou ga
tule ie kinong iou ga burut
be no ut na harwalar gorte
walar dak mu ma ira nume-
het pinapalim nage linge bia.

Pol ga balaraan ing iga hadade be ira Tesalonaika di ga tur dades ta ira nudi nurnur.

6 Io, kakarek mon Timoti
te tapukus ukira ho mir. Ma
ite kap hawat ra bilai na hin-
inaawas uta ira numu nur-
nur ma ira numu harmar-
sai. Ma i hinawase bileng
mir be mu la liklik leh ira
bilai na linge uta mehet, ma
be mu manga sip be mu
na nes mehet hoke mehet
bileng ukatika ho mu.
7 Io kaie, bar hinsaa
mehet tane Krais, ing be
mir ga hadade uta ira numu
nurnur, ikino nianga ga
habalaraan mir uta mu
nalamin ta ira numehet
humangana tirih ma ra
harangunngutaan.
8 Io kaie, kakarek mehet
lon timaan kinong mu tur
dades tano Watong.
9 Io, be mehet tanga tahut
tane God uta mu, pai nale
haruat tutuno iat tano gun-
gunuama mehet kilingane
uta mu ra matmataan tane
God.
10 Ira kaba bungbung, ra
kasasa ma ra bung, mehet
la saasaring tutuno be mehet
na nes habaling mu, ma be
mehet nage harahut mu ta
ira numu not no sunupi ta
ira numu nurnur.

Pol ga sasaring be God na hadades ira Tesalonaika ta ira bilai na tintalen.

11 Io, ma mehet sasaring
be God no Tama dait ma ne
Jisas no nudait Watong na
tagure ter no numehet ngas
ukaia ho mu.
12 Ma mehet sasaring
be no Watong na manga
hatawat ira numu harmar-
sai harbasie ta mu ira ut na
nurnur ma ta ira mes bileng.
Mehet sasaring be ira numu
harmarsai na manga tamat
hoke ira numehet ukaia ho
mu.
13 Ma mehet sasaring hobi
waing God na hatumarang
mu be tikenong pai nale tale
be na kilam mu be mu te gil
ra sasana ma sene be mu na
gamgamatien ra matmataan
tane God no Tama dait tano
pana bung be Jisas no nudait
Watong na hanawat tikai ma
ira nuno kaba halhaaliena.

4

Da lon ura halaro God.

1 Bar hinsaa mehet tane
Krais, ura hapatam ira ni-
anga mehet ura tangtange
horek ta mu: mehet ga
hausur mu be mu na lon
hohaam ura halaro God. Ma
tutuno, mu la lolon hobi. Ma
sene mehet saring mu ma
mehet haragat mu tano hin-
sane Jisas no nudait Watong

3:6 Apostolo 18:5 **3:7** 2 Tesalonaika 1:4 **3:11** 2 Tesalonaika 2:16

be mu na tahuat harsakit ta
ira numu bilai na nilon.
2 Ma ina tahut be mu na
lon hobi kinong mu palai ter
ta ira dades na nianga mehet
ga ter ta mu tano ra hinsana
no Watong Jisas.
3 God i sip be mu na hal-
haalien talur ira sasana ter
ta ira gamgamatien. Io, i sip
be mu na tur pas no sana
tintalen na ninohon tikai.
4 I sip be tiketike na
palai hohaam ura balbal-
aure timaan no palatamaine
iat haruat ta ira gamgama-
tien na tintalen ma ira tin-
talen i takados ta ira ninaas
ta ira turadi.
5 Ma i sip bileng be pa
mu nale mur ira sana nam-
namas hoke di ira tabuna
nurnur ing pa dile nunure
God di la gilgil.
6 Ma waak tikenong i noh
tikai ma tike haine gar na
mes ma ina gil ra sasana
tano tesne hobi. Waak i
hakale leh no tesne hobi
kinong no Watong nong na
balu pukus ma ra harpadano
ta kakarek ra mangana
linge, kaie hobi mehet gom
huna hakatom hadades mu.
7 Na tahut be mu na lon
hobi kinong God paile tato
dait ura gilgil ira bilingana
tintalen, iesene be dait na
halhaalien talur ira sasana
ter ta ira gamgamatien.
8 Io kaie, nesi tikenong i
malok ise ikin ra nianga,
paile malok ise tike turadi.
Pata. I malok leise God nong
i ter no nuno Halhaaliena
Tanuo ta mu.
9 Ma mehet paile supi ter
be mehet na pakpakat ter
ta mu be mu na harmarsai
harbasie ter nalamin ta mu
ira hatahinsaana tane Krais
kinong God i hausur mu iat
be mu na harmarsai har-
basie ta mu.
10 Tutuno sakit mu la gilgil
hobi harbasie ta mu ira
hatahinsaana kaia Masedo-
nia. Iesene bar hinsaa
mehet, mehet haragat mu be
mu na tahuat hakakari ta ira
numu harmarsai.
11 Ma mehet haragat
bileng mu be mu na lon
haruat ta ira dades na
nianga mehet ga ter ta mu
horek: mu na bul hadades
ira numu lilik be pa mu nale
hamalamales tikenong ma
be pa mu nale hanuang leh
ira pinapalim gar na mes.
Na tahut be mu na papalim
tus leh ma ra luma mu.
12 Mu na gilgil hobi waing
di ing pa dile nurnur di na ru
mu ma be mu pai nagele lon
mur tikenong be na banot
ira numu sunupi.

*No watong na tapukus ho-
haam.*

13 Io, bar hinsaa mehet
tane Krais, mehet sip be
mu na palai uta dong ing
di te mat, kaie mu nahula
tapunuk hoke di ira mes ing
pa dile kis kawase no nilon
namur ma ra nurnur.
14 Dait nurnur be Jisas ga
mat ma iga tut hut baling.
Io kaie, God na lamus tikane

4:3 1 Tesolonaika 5:23; 1 Pita 1:16 **4:4** 1 Korin 6:13 **4:7** 1 Pita 1:15-16 **4:8** Luk 10:16; 2 Korin 1:22 **4:9** Jon 13:34 **4:11** Epesas 4:28 **4:14** Rom 14:9; 1 Korin 15:3-4,12 **4:15** 1 Korin 15:51-52

ma ne Jisas dong ing di te
mat ma ra nurnur tana.
15 Karek mehet hausur mu
ine, a harausur tano Watong,
ma i horek: dait ing dait
lon baak ing no Watong na
hanawat, io, pa dait nale lie
ta dong ing di te mat.
16 Io, da hadade ra tamat
na kunup ma no ingana
no tamat ta ira angelo ma
no tinaram tano tahur tane
God, ma no Watong iat na
hanasur metuma ra mawe.
Dong ing di te mat ma ra
nurnur tane Krais di na
huna tut hut.
17 Io, dait um ing dait
lon baak, God na kap haut
dait tikai ma di naramon
ra bahuto ura harsomane
no Watong tuma ra mahuo.
Kaie, dait nage kis hatikai
ma no Watong.
18 Io kaie, mu na ha-
balaraan harbasiane mu ma
kakarek ra nianga.

5

Da taguro timaan utano hinanawat tano Watong.

1-2 Io, bar hinsaa mehet
tane Krais, pa mu le supi ter
be mehet na pakat ta nianga
ukaia ho mu utano pana
bung ing kakarek ra linge
na hanawat kinong mu iat
mu nunure timaan ter be no
pana bung tano Watong na
hanawat hoke no hinanawat
ta tike ut na kukuman ra
bung.
3 Ira matanabar di na
tange be, "Dait pai nale
burte ta tike linge. A malum
i kis ter ta dait." Io, ta
ikino pana bung iat a but na
haragawai na hana tupas di
hoke ira harpaas na bulu ing
be tike haine i ura kinakaho.
Ma pata ta nong pai nale
hilo.
4 Ma mu ira hinsaa mehet,
ikin ra bung pai nale
hakarup mu hoke tike ut na
kukuman kinong pa mu le
nati na kadado.
5 Pata. Mu bakut, mu lon
tano palai ra kasasa. Pa dait
le lon tano kadado ra bung.
6 Io kaie, waak dait kubabo
hoke di tari. Na tahut be
dait na matawas ma dait na
taguro ma ra palai na lilik
hoke di ing pa dile mamo.
7 Dong ing di kubabo, di la
kumkubabo ra bung. Ma ira
ut na minamo, di la maamo
ra bung.
8-10 Iesene dait, dait ira
turadi gar na madares. Io
kaie, waak dait haruat hoke
ira ut na minamo. Dait na
taguro timaan. Hoke ira
umri, dait na sige no nudait
nurnur ma no nudait har-
marsai harbasie hoke tike
sigasige na pala riam. Ma
hoke ira umri bileng, dait
na kuhe no nudait nurnur
kawase no haralon kinong
God paile bul no nuno lilik
be no nuno ngalngaluan na
hana tupas dait. Pata. I sip
be na halon dait tano nudait
Watong Jisas Krais nong ga
mat uta dait. Ma iga mat uta
dait waing dait na lon tikai
ma ie. Pata ta linge be dait
lon ter be dait te mat. Dait

5:1-2 Matiu 24:42-43; 2 Pita 3:10; Ninanaas 3:3 **5:3** Matiu 24:39; Luk 21:34-35 **5:5** Rom 13:12 **5:8-10** Ais 59:17; Epesas 6:14,17 **5:8-10** Rom 14:8-9; 1 Tesolonaika 4:14

na lon tikai ma ie.
11 Io kaie, mu na ha-
balaraan ma haragat har-
basiane mu hoke mu la
gilgil.

*Da mur ira bilai na tin-
talen.*
12 Io, bar hinsaa mehet
tane Krais, mehet saring mu
be mu na urur ta dong ing
di manga papalim nalamin
ta mu. Di balaure mu ta
ira numu nilon tano Watong.
Ma di pir mu bileng.
13 Na tahut be mu na
manga lik hatamat di ma
be mu na marse di uta ira
pinapalim di gil. Mu na
harabalaan harbasie.
14 Bar hinsaa mehet,
mehet haragat mu be mu na
hakatom ira malmalungana,
ma mu na habalaraan di ira
ut na nginarau, ma mu na
harahut di ing pa dile tur
dades, ma be pa mu nale
manga haiah ura hapadano
tikenong.
15 Mu na harbalaurai
timaan be waak mu balu ra
sasana ma ra sasana baling.
Iesene mu na walar hatikane
ura gilgil ra tahut harbasie
ta mu ma di ira mes bileng.
16 I tahut be mu na laro
hathatikai.
17 Mu na sasaring hait.
18 Mu na tanga tahut
utuma hone God ta ira linge
bakut. Urah, kinong God i
sip be mu ing mu kis ter tane
Krais, mu na lon hobi.
19 Waak mu tur bat no
pinapalim tano Halhaaliena
Tanuo.
20 Waak mu malok leise ira
nianga gar na tangetus.
21 Iesene, i tahut be mu na
walar kilam ira linge bakut.
Mu na palim kawase ira bi-
lai.
22 Mu na tur talur ira man-
gana sasana bakut.
23 Mehet sasaring be God
iat nong i ter ra malum ta
dait, na bul hasisingen ira
numu nilon bakut be na hal-
haalien talur ira sasana ter
ta ira gamgamatien. Ma
mehet sasaring bileng be ina
balaure ira tanua mu, ira
tinga mu, ma ira palatamai
mu waing pata tikenong na
tale ura kilkilam mu be a
mon sasana ta mu tano pana
bung be no nudait Watong
Jisas Krais na hanawat.
24 God nong i tato mu na
gil kakarek kinong ila gilgil
haruatne ira nuno nianga.
25 Bar hinsaa mehet, na
tahut be mu na sasaring uta
mehet.
26 Mu na haatne leh ira
hinsaa dait tane Krais ma
mu na gagawane leh di ma
ra tahut na tintalen.
27 Iou tange hadades ta mu
tano hinsana ra Watong be
mu na was ikin ra pakpakat
ter ta ira hinsaa dait bakut.
28 No harmarsai tano
nudait Watong Jisas Krais na
kis ta mu.

5:14 2 Tesalonaika 3:6,11 **5:15** Rom 12:17; 1 Pita 3:9 **5:16** Pilipai 4:4 **5:18** Epesas 5:20 **5:19** Epesas 4:30 **5:21** 1 Jon 4:1 **5:23** 2 Tesalonaika 3:3 **5:25** Kolose 4:3; 2 Tesalonaika 3:1

No Airuo na Pakpakat tane Pol tupas ira TESALONAIKA

Pol ga pakat ikin ra pakpakat namur dahine tano nuno luaina pakpakat tupas di ira Tesalonaika (nes no ula nianga tane 1 Tesalonaika). Pa di gale manga palai baak tano taptapukus tano Watong. Ari di ga lik be Krais gate tapukus ter. Iesene Pol ga hinawase di be no turadi nong na manga ul ba tane God na huna hanawat ma ira sana tintalen na manga tamat sakit (2 Tes. 2:1-12). (Ira haleng na ut na minanes di lik be ikin ra ul ba aie no raaia tane Ninanaas 13:1-10 ma no ut na sana tane Matiu 24:15). Pol ga habalaraan bileng di nalamin ta ira nudi harubaal (2 Tes 1:4-10) ma iga haragat di be di na mur ira takadoswana tintalen (2:13-3:15).

1 Aiou Pol tikai ma ne Sailas ma ne Timoti, mehet tule karek ra nianga tupas mu ira matanabar na lotu kaia Tesalonaika, ing mu gar tane God no nudait Mama ma tano Watong Jisas Krais.

2 A harmarsai ma ra malum na kis ta mu metuma hone God no nudait Mama ma no Watong Jisas Krais.

No harkurai tane God i takados ma ina balu pukus ira turadi haruat ma ira nudi mangana nilon.

3 Bar hinsaa mehet tane Krais, na takados be mehet na tanga tahut hathatikai tane God uta mu. Ma ina takados kinong ira numu nurnur i tatahuat naba ma ira numu harmarsai harbasie i tamtamat hanana.

4 Io kaie mehet letlet mu nalamin ta ira matanabar na lotu tane God ta ira tamtaman. Mehet let mu kinong mu tur dades ma mu nurnur hanana nalamin ta ira hinaragawai ma ira ngunngutaan mu kilingane.

5 Ma kike i hamanis hapalaine be no harkurai tane God i takados. Io kaie, God na nes kilam mu be mu haruat ura sinalo tano nuno kingdom nong mu kilingane ra ngunngutaan utana.

6 Io, God i takados ma ina gil horek: ina balu pukus ira hinaragawai ta dong ing di haragawai ta mu.

7 Ma ina hasangeh mu talur ira numu ngunngutaan. Ma ina hasangeh mehet bileng. Ma ina gil hobi tano pana bung be no Watong Jisas na harapuasa metuma ra mawe nalamin tano lulungo na eh tikai ma ira nuno dades na angelo.

8 Ma di ing pa dile nunure God ma di ing pa dile taram no tahut na hininaawas tano nudait Watong Jisas, Jisas na hapadano di ma no nudi kunkulaan.

9 Ma no nudi kunkulaan i horek: God na hagae

1:2 Rom 1:7 **1:4** 2 Korin 7:4; 1 Tesolonaika 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1 Tesolonaika 3:13 **1:8** Ais 66:15 **1:9** Ais 2:10 **1:10** Kolose 3:4

hatikane di. Di na kis sisingen ra matmataan tano Watong ma tano minamar tano nuno dades.
10 Ma ina ngan hobi ta di ta ikino pana bung be no Watong na hanawat ma ina kap ra tamat na hinsang nalamin ta ira nuno halhaaliena ma ina hatur kawase ra urur mekaia nalamin ta ira ut na nurnur. Ma mu bileng, mu na tikai ma di kinong mu ga nurnur ta ira numehet nianga mehet ga hininawase mu urie be i tutuno.
11 Io kaie, mehet la saasaring hait uta mu. Mehet sasaring be God na nes kilam mu be mu haruat tano mangana nilon God ga tato mu utana. Mehet sasaring bileng be na harahut mu ma no nuno dades be mu nage gil ira bilai bakut ing i hanawat metuma naramon ta ira numu nurnur ma ing i haruat ma ira numu sinisip.
12 Mehet sasaring hobi waing dage pirlet no hinsana no nudait Watong Jisas uta ira numu nilon, ma waing dage pirlet mu utano nuno nilon. Ma mehet sasaring be kakarek ra pirpirlet na hanawat haruat tano harmarsai tano nudait God ma no Watong Jisas Krais.

2

No tamat na ul pat tane God na hanawat nalalie tano hinanawat tano Watong.

1-2 Karek iou ura nianga utano hinanawat tano nudait Watong Jisas Krais ma utano nudait hinanawat hulungan ukaia ho ie. Io, mehet saring mu ira hinsaa mehet tane Krais be waak mu burut be ngaangel haiah ta ing mu te hadade utano pana bung tano Watong be ite hanawat um. Pata, paile hanawat baak. Ing be mehet ga ianga na tangetus mu lik be mehet ga tange be no pana bung tano Watong te hanawat um? Pata. Mu te kap dak ikino pipilaina metuma naramon tano numehet harpir be tike pakpakat mekaia ho mehet tupas mu? Pata, paile tutuno.
3 Mu na balaure timaan mu, tikenong nahula lamus hakale mu ma tike linge paile tutuno. Na tahut be mu na palai be ikino pana bung tano Watong pai nale hanawat baak tuk ter tano pana bung be a haleng di na mikiane God ma nong i ul pat tane God na harapuasa. Ma ikinong, aie no turadi nong na manga hiruo saasa.
4 Ikino turadi na sungute ira mangana linge ira turadi di lik be a god ma ira linge di lotu tupas. Ma ina hatamat habaling ie ta kike ra linge bakut. Io kaie, ina lala tano tamat na hala na lotu tane God ma ina tange be aie iat i God.
5 Pa mu le lik leh ing iou ga tange ta mu? Ing iou ga kis tikai ma mu iou git hininawase mu ta kakarek ra linge bakut.

1:11 Kolose 1:9; 1 Tesolonaika 1:2-3 **2:3** 1 Timoti 4:1; 1 Jon 2:18; 4:3 **2:4** Dan 11:36; Ese 28:2

6 Ma mu palai tano nong
i tur bat ter no hinanawat
kakarek ta ikino ut na ul
pat tane God. Ma i tur
bat ie waing ikino turadi na
harapuasa tano pana bung
iat nong God gate kubus ter
ie.
7-8 Ma no tintalen ura ul
ba tane God ite papalim ka-
tiak ma sene paile manga
hanawat palai baak. Ma
ikino nong i tutur bat ikino
ut na ul pat tane God
kakarek na gilgil hobi tuk
ter be God na hakari leise
ie, kaie um no ut na ul pat
na harapuasa. Ma sene tano
pana bung be no Watong
Jisas na hanawat, ina puh
bing no ul pat tane God ma
no dadaip na hono. Maso, no
nuno tamat na hinanawat
na haliare ie.
9 Ma ikino ul pat tane God
na hanawat ma no tamat
na dades tane Satan ma ina
gil ira tamat na gingilaan
na kinarup ma ira mangana
linge ura hangalabo ira tu-
radi. Ma di na lik be kakarek
ra mangana gingilaan me-
tuma nalu.
10 Ma ira nuno sana gingi-
laan na hakale lamus dong
ing di hanana ura hiniruo.
Ma di na hiruo kinong pa di
nale kanan be di na sip ira
tutuno God ga hapuasne. Io
kaie, God pai nale halon di.
11 Ma ne God na nes be
di na gilgil hobi, kaie ina
hanguanguo ira nudi lilik be
di nage nurnur ta ira hi-
narakale.
12 Ma ne God na gil hobi
waing inage kure hagae di
ing pa dile nurnur ta ira
tutuno i hapuasne ma sene
di manga sip be di na gil ira
sasana.

Pol ga tanga tahut ukaia hone God ta ira haridan tupas ira Tesalonaika.

13 Io, i bilai be mehet na
tanga tahut hait tupas God
uta mu ira hinsaa mehet
tane Krais, mu ing no Wa-
tong i sip mu. Ma mehet
na tanga tahut kinong God
gate gilamis mu nalalie tano
hatahun ta ira linge waing
mu nage hatur kawase no
haralon. No Tanuo ga bul
hasisingen mu be mu ira hal-
haaliena gar tane God, ma
mu te nurnur ta ira tutuno
tane God, kaie mu te hatur
kawase ikino haralon.
14 Ma ne God ga sip be na
gil hobi ta mu, kaie igom tato
mu naramon ta ira numehet
harpir ma no tahut na hin-
inaawas waing nage hamar
dait tikai ma no nudait Wa-
tong Jisas Krais.
15 Io kaie, bar hinsaa
mehet, i tahut be mu na tur
dades ma mu na murmur
kike ra tutuno ing mehet ga
hausur mu hobi ta ira nume-
het harpir ma no numehet
pakpakat tupas mu.

Da gil ma da tange ira bilai.

16 Mehet sasaring tupas
God no nudait Mama ma
no nudait Watong Jisas Krais
nong ga sip dait. Ma me-
tuma naramon tano nuno
harmarsai iga ter bileng ta
dait no harbalaraan nong

2:7-8 Ais 11:4; Ninanaas 19:15 **2:9** Ninanaas 13:11-13 **2:13** 2 Tesalonaika 1:3; Epesas 1:4

pai nale pataam. Iga ter no
nuno harmarsai ta dait, kaie
dait nanahe ma ra nurnur
uta ira bilai na linge ing na
tabar dait me.
17 Io, mehet sasaring um
be ina haragat mu ma ina
hadades ira numu nilon ura
gilgil ira tahut na pinapalim
ma ura tangtange ira bilai na
nianga.

3

*Pol ga haragat di ura sin-
saring uta duhat.*

1 Bar hinsaa mehet tane
Krais, ura hapatam ira ni-
anga mehet ura tangtange
horek ta mu: mu na sasaring
uta mehet be no hininaawas
tano Watong nage hana hoke
iga hana nalamin ta mu.
Io, mu na sasaring be inage
hana harbasie haiah ma be
ira turadi di na ru ie.
2 Ma mu na sasaring
bileng be God nage halan-
galanga sukun mehet ta ira
mangana sana turadi kinong
ira turadi bakut, pata nudi ta
nurnur.
3 Ma sene be no Watong
na gil haruatne ira nuno ni-
anga, kaie inage hadades mu
ma ina balaure bat mu tano
Ut na Sana.
4 Mu kis ter tano Watong
kaie mehet balaraan ter ta
mu be mu la gilgil haru-
atne ira numehet dades na
nianga ma be mu na gilgil
haitne hobi ta ira kaba bung-
bung.
5 Ma mehet sasaring be
no Watong na hapalaine ira
numu lilik be mu na nes
kilam be God i manga sip
mu hobi. Ma mehet sasaring
bileng be na harahut mu
ura tuntunur dades haruat
ma no tuntunur dades tane
Krais.

*Pol ga hakatom ari be pa
di nale lon haruat ma ira
malmalungana turadi.*

6 Bar hinsaa mehet tane
Krais, mehet ter ra dades na
nianga ta mu tano hinsana
no nudait Watong Jisas Krais
horek: mu na hana talur ira
malmalungana hinsaa dait.
Pa dile mur ira numehet
kaba harausur ing mehet ga
ter ta di.
7 Io, ma mu iat mu nunure
be i takados be mu na lon
hoke mehet ga lon nalamin
ta mu hobi. Mehet pai gale
malmalungo kaia nalamin ta
mu.
8 Mehet pai gale en bia
mon ra nian ta tikenong.
Pata. Mehet ga kul iat ira
amehet nian. Ira kaba bung-
bung, ra kasasa be ra bung,
mehet git manga papalim
uta ira numehet sunupi ma
mehet git kilingane ra ngu-
nungut ta kike ra pinapalim
waing mehet pai nale kap ter
ra tirih ta tikenong.
9 Ma mu lik be mehet ga
lon hobi kinong paile taka-
dos ta mehet be mehet kap
ta nian mekaia ho mu? Pata.
Igor takados ta mehet be
mehet na gil hobi iesene
mehet pai gale gil kinong
mehet ga sip be mehet na
hamanis ra bilai na hapupuo

3:4 2 Korin 7:16; Galesia 5:10 **3:6** Rom 16:17 **3:7** Pilipai 3:17 **3:8** 1 Tesolonaika 2:9 **3:9** 1 Korin 9:4; 1 Tesolonaika 1:6

naramon ta ira numehet
nilon be mu na mur ie.
10 Io, ma ing be mehet ga
kis tikai ter ma mu, mehet
git tangtange hadades ta mu
horek: “Ing be tikenong pai
nale papalim, waak i ia-
iaan.”
11 Ma mehet tange hobi
kinong mehet te hadade be
a mon malmalungana turadi
nalamin ta mu ing pa di
lale paapalim, iesene di la
hamalamales ira mes ta ira
nudi pinapalim.
12 Io, ta kakarek ra man-
gana turadi mehet tange
hadades ma mehet haragat
di tano hinsana no Watong
Jisas Krais be di na kis
timaan ma di na papalim ura
adi iat.
13 Iesene mu ira hinsaa
mehet, waak mu mal-
malungo ura gilgil ira tahut
ter ta ira mes.
14 Ma ing be tikenong pai
nale taram kakarek ra nu-
mehet nianga ta ikin ra pak-
pakat, io, mu na nes kilam
timaan ie. Pa mu nale
manga lon tikai ma ie waing
inage kilingane ra hirhir.
15 Ma sene waak mu
sungute ie hoke tikenong be
mu malentakuane ie. Pata.
Mu na hakatom ie kinong a
hinsaa mu ie naramon tane
Krais.

*Pol ga hatahun ura pak-
pakat ma no lumana iat ma
iga haatne leh ira turadi.*

16 Io, ma mehet sasaring
be no Watong iat, aie no
burwana tano malum, be na
ter ie ta mu ta ira kaba
bungbung ma ta ira numu
kaba ngas bileng. Ma mehet
sasaring be no Watong na kis
tikai ma mu bakut.
17 Io, kakarek um, iou Pol,
iou pakat ma no lumagu
tus iat ikin ra hauhawatna
katano ta ikin ra pakpakat
tupas mu be ni haatne mu.
Ma iou hakilang ira nugu
kaba pakpakat bakut hobi.
Ma ira nugu mangana pak-
pakat i nanaas hokakarek.
18 No harmarsai tano
nudait Watong Jisas Krais na
kis ta mu bakut.

3:11 1 Timoti 5:13 **3:12** 1 Tesolonaika 4:11 **3:13** Galesia 6:9 **3:15** 1 Tesolonaika 5:14

No Luaina
Pakpakat tane Pol tupas
TIMOTI

I palai be Pol ga kis ra hala na harpadano tusu Rom (nes Apostolo 28). Pa dale nunure timaan iesene i nanaas be namur di ga halangalanga leise Pol ma ne Pol ga hatahun no nuno aihet na hinana ura hinarpir ma no tahut na hininaawas. Dait nunure be Pol ga ura hinana tano katano Spen (nes Rom 15:24, 28). Kaie igom hana dak utusu Spen ma iga tapukus utusu tano mugurlamin Krit ing iga waak kapis Taitus kaia ura balbalaure no lotu (Taitus 1:5). Io, i nanaas be namur Pol ga hana utusu Miletus (2 Tim. 4:20) ma Epesas (1 Tim. 1:3) tano katano Esia. Iga waak ter Timoti kaia Epesas be na balaure no lotu, igom hana leh utusu Masedonia (1 Tim. 1:3), ma mekaia Masedonia Pol ga pakat no nuno luaina pakpakat tupas Timoti tusu Epesas ma no nuno pakpakat tupas Taitus tua Krit, ma namur um iga hana u Nikopolis rusu tike tes (Taitus 3:12). Io, iga hana leh baling, igom hana utusu Rom. Tusu Rom di ga hiis kawase habaling Pol ma metuma naramon tano hala na harpadano Pol ga pakat no nuno airuo na pakpakat tupas Timoti (2 Tim. 1:16; 2:9). Namur dahine i nanaas be di ga ubu bing Pol (2 Tim. 4:6-8) ra tinohon 67 dak.

Io, ma ing Timoti a marawan mon ie ga tiktikai ma ne Pol tano nuno airuo na hinana utusu Masedonia ma Gris (Apostolo 16:1-4; 17:14-15; 18:5) ma tano nuno aitul a hinana utusu Epesas (Apostolo 19:22) ma Masedonia ma Gris baling (Apostolo 20:1-6). Timoti ga kis tikai ma ne Pol tusu Rom bileng tano luaina pana di ga bul Pol tano hala na harpadano (Pilipai 1:1; Kolose 1:1; Pilemon 1). A bilai na ut na pinapalim ie tano tahut na hininaawas ma ne Pol ga pakat ikin ra pakpakat tupas ie ura habalaraan Timoti utano nuno harbalaurai tano lotu rusu Epesas. Pol ga hakatom Timoti uta ira tena harausur harabota (1 Tim. 1:3-7; 4:1-8; 6:3-5; 6:20-21). Iga hausur ie be na balaure no lotu hohaam ma be ira matanabar na lotu di na tatalen hohaam (2:1-15; 5:1-16; 6:6-10; 6:17-19) ma be a mangana lilie so na kure ma ina harahut no lotu (3:1-13; 5:17-25). Pol ga manga haragat Timoti be na tur dades tano nuno pinapalim na harbalaurai (1:18-19; 4:6; 4:10-16; 6:11-14). Ikin ra pakpakat a bilai na harausur ie uta dait katiak, be no lotu na ngan hohaam ma be ira lilie tano lotu di na harbalaurai hohaam.

Pol ga haatne leh Timoti, no natine tutuno tane Krais.

1 Aiou Pol tike apostolo tane Krais Jisas haruat ma

no hartule tane God no
nudait ut na haralon ma ne
Krais Jisas, aie no burwana
ta kike dait kis nanahe ma ra
nurnur ine.
2 Ma iou pakat karek ra ni-
anga ukaia ho ugo Timoti, no
natigu tutuno naramon tano
nudait nurnur tane Krais.

Io, a harmarsai ma ra
malum metuma hone God
no Tama dait ma ne Krais
Jisas no nudait Watong
ukatika ho ugo.

Tigel ira tena harausur harabota.

3 Iou sip be nu kis baak
kaia Epesas hoke iou ga
haragat ugo be iou ga ura
hinana u Masedonia. Ari
turadi kaia di hausur ma ra
mes na mangana harausur
harabota. Ma iou sip be nu
kis kaia be nuge tigel di.
4 Ma nu tange hadades
bileng hobi ta di be waak di
nangnanget ma ira pirwase
harabota ma ira winawas na
harmur ta ira hintubu di.
Kike ra mangana linge hobi i
hatawat ira hargor harabota
mon. Ma paile harahut dait
ura gilgil haruatne no sinisip
tane God ing dait gil ma ra
nurnur.
5 Iou tange kin ra dades na
nianga hobi waing dait nage
harmarsai harbasie. Ma
ikin ra tintalen na harmar-
sai ila hananawat metuma
naramon ta ira gamgama-
tien na tinga dait ma tano
nurnur tutuno. Ma ikin ra
harmarsai i tatahuat bileng
ing be dait mur ing dait
nunure ter be i tahut.
6 Ma i tahut be ni tange
hobi kinong ari di te tama-
pas leh talur kakarek ra tin-
talen ma di te tahurus ter ta
ira winor bia.
7 Di sip be di na tena
harausur ta ira harkurai
tane Moses. Iesene pa dile
nunure be aso ing di tang-
tange. Ma ira linge di tange
be di nunure tutuno, pata,
pa dile palai urie.
8 Io, dait nunure be ira
harkurai tane Moses di bi-
lai ing be dait papalim me
haruat ma no nudi mangana
pinapalim.
9 Iesene dait nunure bileng
be ira harkurai paile kis uta
di ira ut na takados. Pata. I
kis uta ira holmatau, ira ul
ba, ira ut na sana, ma uta
dong ing di tur talur God.
I kis bileng uta dong ing di
mur ira bilingana tintalen
kira napu, ma uta dong ing
di ubu bing ira tama di ma
ira etna di, ma uta ira ut na
harubu bingibing bia.
10 Ma i kis uta dong ing
di hilawa, ma uta ira tunana
ing di noh tikai baling ma ira
tunana, ma hobi bileng ira
haine. Ma i kis bileng uta
ira ut na harakale, dong ing
di kuman turadi, dong ing
di hinawas harakale ta ira
pana bung na harkurai, ma
uta dong ing di na gil ra mes
na mangana linge so i mes
tano harausur i tutuno.
11 Ikino harausur i haruat
tano tahut na hininaawas
nong i hanawat metuma
hone God nong no haridan
i kis tana. Ma i hininaawas

1:2 Apostolo 16:1-3; Taitus 1:4 **1:4** 1 Timoti 4:7; Taitus 1:14 **1:8** Rom 7:12,16

utano minamar tana. Ma ikino tahut na hininaawas iat nong God ga ter ie tagu be ni harpir ma ie.

Pol ga tanga tahut tane Krais utano nuno tamat na harmarsai.

12-13 Iou tanga tahut tane Krais Jisas no nudait Watong nong ga ter ikin ra baso tagu be ni papalim ma ie. Iou tanga tahut tana kinong iga nes kilam iou be a turadi iou nong gor gil haruatne ira nuno sinisip. Io kaie, iga ter ikin ra pinapalim na tultule tagu sukmaal be nalalie iou ga tange hagae ie ma iou ga tike dades na ut na hinaragawai. Iesene iou pai gale palai ta ing iou ga gilgil kinong iou pai gale nurnur baak. Io kaie, God ga marse iou.

14 Ma no harmarsai metuma hono nudait Watong ukira ho iou ga manga tamat sakit. Ma iga hana tupas iou tikai ma no tintalen na nurnur ma no tintalen na harmarsai harbasie kinong iou tane Krais.

15 Io, iou ni tange tike nianga nong i tutuno sakit. Ma i tale be da manga so no nudait nurnur tana. Ma i horek: Krais Jisas ga hanawat ukira ra ula hanuo ura haalon ira ut na sana! Ma iou ing iou manga sana ta di bakut.

16 Ma ikinong iat no burwana be iga marse iou. Ma iga halon iou waing Krais Jisas na tale be na hamanis be na manga kis kawase ira tena sana ura lilik pukus. Ma iou ga sana ta di bakut, kaie iou tike hapupuo ta dong ing di na nurnur tana ura hatur kawase no nilon hathatikai.

17 Da pirlet hatikane no kapawena God nong pai nale mat ma pa di lale nesnes ie. No nuno tamat na kinkinis na harkurai i tur hatikai. Da hatamat hatikane no hinsana.

Da harubu tano bilai na hinarubu.

18 Timoti, no natigu, ikin ra dades na nianga iou ter tam be nu ter ta ira mes. Ma be iou gil hobi iou gil haruatne ira nianga ira tangetus di ga huna tange utano num pinapalim be nu gil baak ie. Nu mur ira nudi nianga be nuge harubu tano tahut na hinarubu.

19 Ma be nu harubu hobi nu nurnur hatikai ta ira tutuno God te hapuasne, ma nu murmur ira tintalen ing u nunure ter be i tahut. Ma ari di ga malok be di na gil hobi, kaie ira nudi nurnur ta kakarek ra tutuno i sana hoke tike mon i taparok ra ula mat.

20 Ma ne Haimenias ma ne Aleksanda dur te gil bileng hobi. Io, iou te ter leise dur tano lumane Satan be dur na harausur be dur pai nale tange hagae God.

2

Dait na sasaring uta ira turadi bakut kinong God i sip

1:12-13 Apostolo 9:15; Galesia 1:15-16; 1 Korin 15:9-10 **1:12-13** Apostolo 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10 **1:20** 2 Timoti 4:14-15; 1 Korin 5:5

be na halon di bakut.

1 Io, no luaina linge tano
nugu nianga i horek. Iou
haragat dait be dait na sasar-
ing tupas God uta ira turadi
bakut, ma be dait na tanga
tahut tana uta di.
2 I tahut be dait na sasar-
ing uta ira king, ma di ira
mes ing di kap ra kinkinis na
harkurai. Dait na sasaring
hokakarek waing dait nage
kap ra kinkinis na malum
ma pa dale haragawai ta dait
ing dait lon mur God ta ira
takados na tintalen.
3-4 Io, ing be dait na sasar-
ing hobi na tahut, ma ina
halaro ne God no nudait ut
na haralon, nong i sip be na
halon ira turadi bakut, ma
be di bakut di na nunure ira
tutuno ite hapuasne.
5-6 Ma i tale be ni tange
hobi kinong tike kapawena
God mon, ma tikenong sene
mon nong i lamus ira tu-
radi ukaia hone God. Ma
aie ne Krais Jisas, a turadi
ie, nong ga ter habaling
ie ura kulkul halangalanga
ira turadi bakut. Ma tano
pana bung haruat tano sin-
isip tane God, Krais ga gil
hobi, kaie igom suro haut be
God i sip be na halon ira
turadi bakut.
7 Ikinong no burwana be
God ga tibe iou be ni apos-
tolo ma ni ut na harpir ta di
ing pa dile Iudeia. Ma iou ga
hana be ni hausur di be di
na nurnur ta ira tutuno God
te hapuasne. Iou tange ra
tutuno! Iou paile harakale!
8 Io, uta ira sinsaring um,
iou sip be ira tunana ta ira
katano bakut di na sasaring.
Ma be di na tatik ira gamga-
matien na luma di, na tahut
be di na gil hobi ma pata ta
ngalngaluan be ta hargor.

I tahut be ira haine di na lon haruat ma no mangana kinkinis God te ter ie ta di.

9 Ma hobi bileng ira haine.
Iou sip be ira haine di na
sigasige hoke ira mes na tu-
radi bia. Waak di manga
hamar ira hi di. Ma waak di
hamar habaling di ma ra gol
be ma ra tulur a kalagi, be
ira sigasige i tabi matana.
10 Iesene iou sip be di na
hamar habaling di ma ira
bilai na tintalen haruat ma
ira mangana haine ing di
tange be di lotu tupas God.
11 Ma be ira haine di na
kap ra harausur, io, i tahut
be di na kis matien ma di na
hanapu habaling di.
12 Iou paile haut be tike
haine na hausur be na kure
tike tunana. Na kis matien
mon.
13 Urah, kinong God ga
huna hakisi Adam, ma na-
mur, ne Iwa.
14 Ma pata be Adam nong
Satan ga habota ie. Pata.
Satan ga hakale no haine,
kaie no haine gom lake no
harkurai tane God.
15 Ma sene God na halon
ira haine ing be di gil horek:

2:5-6 Rom 3:29-30; Galesia 1:4 **2:7** Apostolo 9:15; Galesia 2:7-8; 2 Timoti 1:11 **2:9** 1 Pita 3:3-5 **2:10** 1 Timoti 5:10 **2:12** 1 Korin 14:34 **2:13** Stt 2:7,21-22; 1 Korin 11:8-9 **2:14** 2 Korin 11:3; Galesia 3:1-6

di na kakaho, ma di na nur-
nur hatikai tikai ma ra har-
marsai harbasie, a gamga-
matien na tinga di, ma ra
tintalen takados.

3

A mangana turadi so ira tena harbalaurai ta ira lotu?

1 Io, iou ni tange habaling
tike nianga nong i tutuno
sakit. Ma i tale be da manga
so no nudait nurnur tana.
Ma i horek: ing be nesi
tikenong i sip be na kap no
kinkinis na tena harbalaurai
ta ira lotu, io, i sip ra bilai na
pinapalim.
2 Na tahut be tike tena
harbalaurai ta ira lotu na
tike mangana turadi horek:
pata tikenong na tale be na
kilam ie be ite gil ira sasana,
tikenong mon no nuno
haine, na palai no nuno lilik,
na balaure timaan ira nuno
namnamas, ira mes di na
ru ie, a ut na balbala leh
ira turadi, na petlaar ura
hausur ira turadi,
3 pai nale ut na minamo,
pai nale ut na ngalngaluan
ma sene be na matien na
turadi, pai nale ut na harn-
gangar ma pai nale kalak ira
barbarat.
4 Na balaure timaan no
nuno hatatamana. Na bal-
aure ira natine be di na
taram timaan ie, ma be na
gil hobi, na gil tike ngas be
i tale be da ru ie.
5 Ing be tikenong paile
nunure ura balbalaure no
nuno hatatamana, na bal-
aure bibihane ira matan-
abar na lotu tane God?
6 Ma paile bilai be i sigar
lilik pukus mon, nahula
hatamat habaling ie ma no
harkurai nong ga karet Sa-
tan na karet bileng ie.
7 Ma tike mangana turadi
ie be di ing pa dile mekaia
tano lotu, di na ru ie ma di
nahula kilam ie be ite gil ra
sasana ma ina taba tano kun
tane Satan.

A mangana turadi so ira mangana lilie ing da kilam di be a ut na harharahut na lotu?

8 Ma hobi bileng ta ira
ut na harharahut na lotu.
A mangana turadi di i tale
be da urur ta di. Pa dile
mangana turadi be airuo ra
karame di. Pa di nale ut na
minamo. Pa di nale ut na
kalak barbarat.
9 Di na tur dades ta kike
God te hapuasne be dait nur-
nur. Ma be di tur dades hobi
di na murmur ira tintalen
ing di nunure ter be i tahut.
10 Da huna walar di ma
be pata ta linge i tur bat di,
da haut be di na papalim na
harharahut.
11 Ma hobi bileng ta ira
haine ing di harahut. A
mangana turadi di i tale be
da urur ta di. Pa di nale
pinpines hagae ta tikenong,
na palai ira nudi lilik, di na
tutuno ta ira linge bakut.
12 Ma ira ut na harharahut,
na tikenong mon ira nudi
haine. Di na balaure timaan
ira nati di tikai ma di bakut
ta ira nudi hala.
13 Na tahut be di na gil
timaan hobi no pinapalim
na harharahut kinong da

3:1 Apostolo 20:28 **3:2** Taitus 1:6-9 **3:7** 2 Korin 8:21 **3:11** Taitus 2:3

ru di, ma kike ra mangana
pinapalim na hadades ira
nudi nurnur tane Krais Jisas.

No burwana ta ikin ra pakpakat be dait ira matanabar na lotu, dait na mur God hohaam.

14 A tutuno iou pakat
karek ra linge ukaia ho ugo
iesene iou sip be pa nile halis
ura hinana ukaia.
15 Iesene be ing tike linge
i tur bat iou kaie pa nige
hanawat haiah, io, iou pakat
kakarek ra linge be nuge
palai ta ira mangana tintalen
i bilai be no hatatamana
tane God na mur. Ma ikino
hatatamana aie ira matanabar na lotu tano lilona God.
Ma di haruat ma ra kasong
nong i hadades ira tutuno
God i hapuasne.
16 Ma i manga palai be
kakarek ra tutuno i manga
tamat sakit. Karek ra tutuno
ga susuhai nalalie ma sene
ite hanawat puasa. Ma i
lamus dait be dait na murmur God. No surno ta
kakarek ra tutuno i horek:

Be iga hanawat puasa, a turadi ie,
ma no Tanuo ga hamanis be a takadoswana ie.
Ira angelo di ga nes ie,
ma ta ira huntunana di ga harpir utana.
No ula hanuo di ga nurnur tana,
ma utuma tano minamar nalu God ga kap haut ie.

4

Ira sana tanuo ma ira ut na harababo di na lamus harara tari ta ira harausur harabota.

1 No Tanuo i hinawas palai
be tano haphapatam ta ira
pana bung ari di na tur talur
kike ra tutuno dait nurnur
ine. Di na mur ira tanuo
harakale ma ira harausur ta
ira sana tanuo.
2 Karek ra harausur na
hanawat mekaia ta ira ut
na harababo. I hoke be di
ga tun ira nudi lilik ma ra
mamahien, kaie pa dile palai
be aso i sana ma aso i bilai.
3 Di hausur ira matanabar
be pa di nale hartola ma be
pa di nale en ari mangana
nian. Iesene God ga hakisi
kakarek ra nian waing dait
ira ut na nurnur ing dait
nunure ira tutuno God te
hapuasne, dait nage huna
tanga tahut urie ma namur
um dait nage en.
4 I tale be ni tange hobi kinong ira linge God ga hakisi
i bilai. Dait pai nale malok
leise tike linge. I tale be
dait na bala leh ira linge
bakut ing be dait tanga tahut
utuma nalu urie.
5 Ma i tale be da gil hobi
kinong no nianga tane God
ma no tintalen na sinsaring
dur hinawas palai be karek
ra linge di gar tane God, kaie
di ge gamgamatien.

I tahut be Timoti na balaure timaan habaling ie ma ina lie timaan ira matanabar na lotu.

3:16 Jon 1:14; 2 Pita 3:3; 1 Jon 2:18 **4:3** Stt 9:3; Rom 14:6; 1 Korin 10:30-31

6 Ing be nu tulus hamanis kakarek ra linge ta ira hinsaam tane Krais, io, ugo tike tahut na tultule tane Krais Jisas. U te nurnur ta ira tutuno God te hapuasne ma u te murmur ira bilai na harausur. Io kaie, nu haut leh kakarek ra tutuno ma kakarek ra harausur be inage hapatpatuan ugo.

7 Waak u hutate ta ira sana pirwase ing pai nale hatahutne ugo. Iesene hadades ugo ta ira linge tane God waing karek ra linge na harahut ugo ura murmur timaan God.

8 Be tikenong i hamaman no palatamaine ura hinilo timaan, ina harahut ie ta dahine mon. Iesene be dait murmur God, ikin ra tintalen na harahut dait ta ira linge bakut kinong ina harahut dait tano nilon katiak ma tano nilon bileng nong na hanawat namur.

9 Ma kakarek iou tange i tutuno sakit. Ma i tale be da manga so no nudait nurnur tana.

10 Io kaie, dait manga baso kinong dait kis nanahe ma ra nurnur tano nudait lilona God. Aie no ut na Haralon ta ira turadi bakut, iesene tutuno sakit be na halon ira ut na nurnur.

11 Nu hausur ira matanabar ta karek ra linge ma nu tange hadades ta di be di na taram.

12 Pa nule haut leh tikenong be na nes habulbul ugo kinong a marawan mon ugo. Iesene nu hamanis habaling ugo ta ira ut na nurnur hoke tike bilai na turadi ing di na sip ura murmur. Nu hamanis habaling ugo hobi ma ira num nianga ma ira num tintalen. Ma hobi bileng ma no num harmarsai, no num nurnur, ma ira num gamgamatien na tintalen.

13 Nu balaan ura waswas ira pakpakat tane God ra matmataan gar na haruat. Nu balaan bileng ura harpir ma ura hausur ira matanabar tuk ter be ni hanawat.

14 Waak u lik habulbul no hartabar nong ga hanawat ter tam mekaia ra nianga ta ira tangetus tano pana bung ing ira tena harbalaurai tano lotu di ga bul ira luma di tam. Kaia, nu papalim ma ie.

15 Nu ter no num kudulena nilon bakut ta kakarek ra linge waing ira matanabar bakut di na nes be u tatahuat timaan.

16 Nu balaure timaan habaling ugo. Ma nu balaure timaan bileng no num harausur. Nu gil haitne kakarek ra linge. Ing be nu gil hobi nu halon habaling ugo ma di bileng ing di hadade ugo.

5

Timoti na pir ira matanabar na lotu hoke be di ira hinsaana.

1 Waak u ngaluane tike nongtamat ta tike sasana. Iesene pir mon ie hoke be a tamam ie, ma ira marawan hoke be a tasim di.

4:7 1 Timoti 1:4 **4:10** 1 Timoti 2:3-4 **4:12** Taitus 2:15 **4:14** 2 Timoti 1:6

2 Nu pir ira hatong hoke no
etnam. Ma ira poona haine
ma ira bulahine nu pir di ma
ra gamgamatien na tintalen
hoke ira hainim.

Ira makoso tutuno sene mon no lotu na balaure.

3 Nu ru ira makoso na
haine ing di makoso tutuno.
4 Iesene be tike makoso
a mon natine be a mon
tubuno, io, i tahut be kike ra
tubuno ma ira natine di na
huna gil baak ira nudi bilai
na tintalen nalamin ta ira
nudi hatatamana iat. I tahut
be di na balu ra harharahut
ta ira tama di ma ira etna
di hobi. Ma di na gil hobi
kinong ikin ra mangana tin-
talen na halaro God.
5 No makoso tutuno nong
aie sene, pata tikenong
ura balbalaure ie, io, ikino
makoso te kis nanahe ma
ra nurnur tane God ma
i sasaring hatikai ta ira
kaba bungbung, ra kasasa
ma ra bung bileng be God
na harahut ie ta ira nuno
sunupi.
6 Ma sene be tike makoso
i sip be na halaro mon no
palatamaine, io, a tutuno be
i lon ter baak iesene ite mat.
7 Io, nu tange hadades ter
karek ra linge bileng ta ira
matanabar na lotu be di
na taram, kaie tikenong pai
nale tale be na kilam di be a
mon sasana ta di.
8 Ma sene be tikenong pai
nale balaure no nuno hatata-
mana iat ma ira hinsaana
bileng, io, ite hana talur ira
tutuno tane God nong dait
nurnur ine. Ma i manga
sana ta di ing pa dile nurnur.
9-10 I tahut be da bul halala
tike makoso ta di ira kaba
makoso tutuno ing be a man-
gana makoso horek: be a li-
man ma tike na sangahul na
tinohon ira nuno ma be ite
sakit bileng, be tike mon no
nuno tunana, be ira matan-
abar di nunure be ite gil ira
bilai na harharahut, be igate
halon bulu, be ite bala leh
ira wasire, be ite gis kaki di
ira matanabar tane God, be
ite harahut dong ing di mon
tirih, ma be ite gil bakut ira
haleng na mangana bilai na
harharahut.
11 Iesene waak u bul halala
ira makoso ing paile tamat
ira nudi tinohon baak. Urah,
kinong ing be di na kilin-
gane ira mangana sinisip ta
ira palatamai idi, pa di nale
manga lilik utane Krais, ma
di na sip be di na tola baling.
12 Ma be di gil hobi di tur
ra harkurai kinong di te ku-
tus ira nudi luaina kukubus
tane Krais.
13 Ma pata be ikinong sene
mon. Ing di harkol harbasie
ta ira hala, di hasurum bia
ira nudi pana bung. Ma no
linge i sana ta ikinong be di
harpines ma di gogooto ura
tangtange ira sana nianga
uta ira linge gar na mes.
14 Io kaie, ta ira makoso
ing paile tamat ira nudi tino-
hon, io, iou sip be di na
tola baling, be di na hapuar
bulu, be di na gil timaan
hala, ma be pa di nale ter
mahuo ta ira nudait ebar ura
tangtange hagae dait.
15 Io, iou tange hobi ki-

5:13 2 Tesalonaika 3:11 **5:14** 1 Korin 7:9

nong ari te tamapas leh ter
tane Satan.
16 Be tike ut na nurnur
na haine i balaura makoso,
io, i tahut be na gilgil hobi
ta di. Paile tahut be no
lotu na pusak no tirih na
harbalaurai ta tike mangana
makoso hobi. No lotu na
harahut dong ing di makoso
tutuno.

Da kul ma da kure ma da tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu hohaam.

17 Ira tena harbalaurai
tano lotu ing di manga
harahut timaan no lotu ma
no nudi kinkinis na lilie, io,
da hatamat no nudi kunku-
laan. Ma ikin i manga tu-
tuno ta dong ing di manga
nanget ura harpir ma ura
hausur ira matanabar.
18 Ma ikin i palai kinong
ira pakpakat tane God i
tange be, *"Waak u hiis no
hono no bulumakau ing be
i papasuane leise ira pala
wit."* Ma tike nianga i tange,
"I takados be da kul ing i
papalim."
19 Iesene be airuo be aitul
duhat na kilam tike tena
harbalaurai tano lotu be ite
gil ta sasana, ma duhat na
haut tikai, io, nu haut leh
no nuduhat nianga. Ma ing
be tikenong mon i kilam tike
tena harbalaurai tano lotu
be ite gil ta sasana, waak u
haut leh no nuno nianga.
20 Ma di ira tena harbalau-
rai um ing di gil ra sasana,
nu bor di ra matmataan ta
di bakut waing di ira mes
bileng di nage burut.
21 Ra matmataan tane God
ma ne Krais Jisas tikai ma
ira angelo ing igate gilamis
di, iou ter ikin ra tamat na
dades na nianga tam horek:
nu palim hadikdikit karek ra
nianga ma nu mur tike ngas
sene mon ta ira mangana
turadi bakut. Waak u kure
hagae tari ma nu tur ma tari.
22 Waak u raurawaan ura
bul lumam ta tike turadi
be na hanawat tike lilie.
Nuhula ter burwana maraas
leh ta ira nuno sasana. Ma
sene be augo, nu gamgama-
tien.
23 Pa nule mama taho sene
mon iesene nu kap ta da
wain ura harahut no tingam
ma ira num minaset.
24 Ira sana tintalen tari i
manga kis palai. Ma tano
pana bung be dong ing di te
gil kike ra sasana di na tur
ra harkurai, io, ira nudi sana
tintalen te huna harapuasa
kaia ra harkurai. Ma sene
ira sasana ta ira mes balik na
hanawat palai namur.
25 Io, i hobi bileng ta ira
bilai na tintalen. Ira bilai na
tintalen i kis palai. Ma ira
bilai na tintalen ing pa dile
kis palai paile tale be kike ra
bilai na tintalen na susuhai.

6

Ira ut na nurnur ing di ira maris na tultule, di na manga papalim timaan ta ira nudi tamat.

1 I tahut be di ra maris
na tultule di na manga ru
timaan ira nudi tamat waing
tari pai nale tange hagae no

5:18 1 Korin 9:9; Matiu 10:10 **5:19** 2 Korin 13:1 **5:20** Epesas 5:11 **6:1** Epesas 6:5 **6:2** Pilemon 16

hinsane God ma no nudait
harausur.
2 Ma hobi bileng ta ira
maris na tultule ing ira nudi
tamat di te ut na nurnur.
Waak kike ra tultule na lik
be, “No nugu tamat, a tasigu
tane Krais mon,” kaie na
lik hamaman ie. Iesene na
tahut be na lik horek: “No
nugu tamat, a ut na nurnur
bileng ie nong iou ni ter no
nugu harmarsai tana.” Io
kaie, ina manga papalim ba-
lik tana.

*Ira tena harausur harab-
ota di na hatawat ra haleng
na mangana sasana ma di na
manga hangungut habaling
di.*

Nu hausur ma nu pir ira
matanabar ta kakarek ra
linge.
3-5 Ing be tikenong na
hausur ma tike mes na man-
gana harausur nong paile
haruat ma ira bilai na tu-
tuno na nianga tano nudait
Watong Jisas Krais, ma be
paile haruat bileng ma ira
harausur ta ira tintalen ura
murmur timaan God, io,
ikino turadi i hatamat habal-
ing ie ma paile nunure ta
linge. Iesene i sip be na har-
gor uta ira nianga bia mon.
Ma ikin pai nale harahut.
Na haragawai mon. Ma
ikin ra mangana hargor na
hatawat ra lilik saasa, ra
bala ngungut, ra tanga hagae
tikenong, ra sana lilik na
hartutung, ma ra hargor hait
nalamin ta ira turadi ing di
harus ise ter ira tutuno tane
God ma i ba ira nudi lilik.
Karek ra mangana turadi di
lik be no tintalen na mur-
mur God na harahut di ura
kapkap barbarat.
6 Iesene i tutuno balik be
no tintalen na murmur God
na harahut dait ing be dait
bala malum ura kapkap ta
haleng linge tano ula hanuo.
7 Io, ing di ga kaho dait,
dait pai gale kap ta linge
ukira tano ula hanuo. Ma
be dait na hana talur ikin ra
ula hanuo pa dait nale kap
bileng tike linge.
8 Iesene be a mon nian ma
a mon sigasige ta dait, dait
na lik be i haruat.
9 Ma sene be dong ing di
sip be di na watong tano
barbarat, di na puko ter ta
ira harwalar. Di na taba ta
ira mangana sinisip ta ira ul
ba ing na hagae di. Ma kike
ra sinisip na manga hagae
tutuno iat di.
10 Iou tange hobi kinong
no sinisip uta barbarat, aie
tike burwana ta haleng na
mangana sasana. Ma ari di
te so no nudi sinisip ter kaia,
kaie di te hana tapa leh ta ira
tutuno dait nurnur ine ma
di te hangungut habaling di
ma ra tamat na harangun-
ngutaan.

*I tahut be Timoti na mur
ira bilai na tintalen ma ina
balaure timaan no dades na
nianga tano lotu.*

11 Ma sene be augo, augo
tike turadi tane God. Nu
hilo sukun kike ra linge. Ma

6:3-5 Galesia 1:6-9 **6:3-5** 2 Timoti 3:8; 4:4; Taitus 1:14 **6:6** 1 Timoti 4:8; Pilipai 4:11-12; Hibru 13:5 **6:7** Jop 1:21 **6:10** Epesas 5:5 **6:11** 2 Timoti 2:22

nu manga mur no taktakadoswana tintalen, no tintalen ura murmur timaan God, no tintalen na nurnur, no tintalen na harmarsai harbasie, no tintalen na tuntunur dades ta ira harwalar, ma no tintalen na matmatien.

12 Nu harubu tano tahut na hinarubu haruat ma ira tutuno dait nurnur ine. Nu sangahe leh ikino nilon hathatikai nong God gate tato ugo be nu hatur kawase ie. Ma iga tato leh ugo tano pana bung u ga tange no num bilai na hininaawas palai tano num nurnur ra matmataan ta ira haleng.

13-14 Iou sunang ugo ra matmataan tane God nong i ter lon ta ira linge bakut, ma ra matmataan tane Krais Jisas nong ga ter no bilai na hininaawas palai ter tane Pontias Pailat, be nu balaure no nianga u te hatur kawase ie. Nu balaure ie be tikenong pai nale habilinge ie ma be tikenong pai nale tange hagae ie. Ma nu gil hobi tuk ter be no nudait Watong Jisas Krais na hanawat puasa.

15 Ma ina hanawat tano pana bung iat be God i sip be na hanawat tana. Aie no kapawena Ut na Harkurai nong no haridan i kis tana. Aie no Tamat na King ta ira king bakut ma aie no Tamat na Watong ta ira watong bakut.

16 Aie sene mon nong pai nale mat. Ma i kis tano tamat na lulungo nong paile tale be tikenong na hana hutate tana. Pata tikenong pai lale nesnes baak ie ma paile tale be na nes bileng ie. Aie, da ru ie, ma ina kis na harkurai hathatikai.

Ira watong di na harahut ira matanabar, kaie di nage tagure ira nudi tamat na bunbulaan tuma nalu.

17 Nu ianga dades ta dong ing di te hatur kawase ra kinkinis na watong ta ikin ra ula hanuo be pa di nale sabutbut ma be pa di nale so no nudi nurnur ta ira barbarat be na hatahutne di. Paile tale be tikenong na so no nuno nurnur ta ira barbarat kinong pai nale kis lawas. Iesene i tahut be di na kis kawase ira tahut na linge metuma hone God ma ra nurnur. Aie nong i manga tabar timaan dait ma ira bilai na linge ura halaro dait.

18 Nu haragat di be di na gil ira bilai na tintalen ma be di na watong ta ira nudi pinapalim na harharahut ma di na taguro ura hartabar harbasie.

19 Ing be di gil hobi di na tagure nudi ta tamat na bunbulaan unamur. Ma kakarek ra mangana bunbulaan na tur dades. Na tahut be di na gil hobi waing di nage hatur kawase no nilon nong a nilon tutuno ie.

I tahut be Timoti na tur talur ira sana nianga harabota.

6:12 1 Korin 9:25-26; 2 Timoti 4:7 **6:13-14** Jon 18:36-37 **6:15** Ninanaas 17:14 **6:17** Luk 12:20 **6:19** Matiu 6:20

20 Timoti, ing God ga ter
tam be nu manga palim
holane, nu balaure timaan.
Nu tur talur ira nianga bia
ta ikin ra ula hanuo. Ma
ira nianga di ise ura sung-
sungute no harausur tutuno,
nu tur talur bileng ie. Karek
ra mangana nianga di tange
be a nianga ta ira ut na mi-
nanes, sene be paile tutuno.
21 Ari di te tange be di
hatur kawase karek ra man-
gana nianga, kaie di te tama-
pas leh ta ira tutuno dait
nurnur ine.
A harmarsai na kis ta mu.

6:21 1 Timoti 1:6; 2 Timoti 2:18

No Airuo na Pakpakat tane Pol tupas TIMOTI

Pol ga kis baling ra hala na harpadano tusu Rom (nes no ula nianga ta 1 Timoti). Pol ga nunure be ite hutate be da ubu bing ie (2 Tim. 4:6-8) ma iga manga lilik ta tike linge sene mon, be Timoti ma ira Kristian **di na balaure timaan no tahut na hininaawas, be di ira sana tena harausur harabota di nahula kios ise ie** (1:12-14; 2:2; 2:14-3:17). Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat. Iga haragat bileng Timoti be na taguro ura harpir ma no tahut na hininaawas (4:2) ma be na taguro be na tur dades ta ira harubaal (1:8; 2:5; 4:5). A bilai na harausur ikin ta ira lilie tano lotu katiak be di na harpir timaan ma balaure timaan no tahut na hininaawas tutuno.

1 Aiou Pol, tike apostolo tane Krais Jisas haruat tano sinisip tane God. Ma iou tike apostolo hobi kinong God ga ter no kunubus utano nilon i kis tane Krais Jisas.

2 Ma iou pakat karek ra nianga tupas ugo Timoti, no natigu nong iou manga sip ter ie. A harmarsai ma ra malum ukaia ho ugo metuma hone God no Tama dait ma ne Krais Jisas no nudait Watong.

Pol ga habalaraan Timoti be na balaure timaan no tahut na hininaawas ma be na taguro ura puspusak ra hinarngungut utana bileng.

3 Iou tanga tahut tane God nong iou papalim tana. Ma ing be iou papalim tana hobi, iou la murmur ira linge iou nunure ter be i tahut, hoke ira hintubugu di ga gil bileng. Io, iou tanga tahut tana ing iou la liklik leh ugo ta ira nugu sinsaring, ra malane ma ra bung bileng.

4 Ma iou sasaring hobi kinong iou lik leh ira lur na matam, kaie iou ge manga sip be ni nes ugo be ni kap ra but na gungunuama.

5 Io, iou tanga tahut um tane God kinong iou la liklik leh no num nurnur tutuno nong ga huna kis tane Lois, no tubum, ma tane Iunis, no etnam. Ma iou manga palai be i kis bileng tam.

6 Io kaie, iou halilik ugo be nu puh halulungo no hartabar ing God ga ter ie tam ing iou ga bul ira lumagu tam.

7 Iou sip be nu gil hobi kinong God paile tabar der ma ra bunurut. Pata. Ite tabar der ma ra dades, ma ra harmarsai harbasie, ma ra tintalen be tikenong na balaure timaan ira nuno sinisip.

8-9 Io kaie, waak u hirhir ura hininaawas utano nudait Watong, ma waak u hirhir utagu ing di te hiis kawase iou ura utane Krais.

1:2 Apostolo 16:11; 1 Timoti 1:2 **1:3** Apostolo 23:1 **1:5** Apostolo 16:1 **1:6** 1 Timoti 4:14 **1:7** Rom 8:15 **1:8-9** Epesas 2:8-9; Taitus 3:5

Iesene nu taguro be nu
pusak kin ra hinarngungut
tikai ma iou utano tahut na
hininaawas. Ma ina tale
be nu gil hobi ma ra dades
tane God nong ga halon
dait ma iga tato dait be dait
nage gamgamatien. Ma pai
gale tato dait haruat ma
ira nudait tintalen iesene
haruat ma no nuno sinisip
ma no nuno harmarsai. Ma
ne God ga tabar bia mon dait
ma ikin ra harmarsai tane
Krais nalalie tano hatahun
ta ira linge bakut.
10 Ma sene kakarek um,
God te hapuasne ikin ra har-
marsai tano hinanawat tane
Jisas Krais, no nudait ut na
Haralon nong ga hapatam
no dades tano minat. Ma
naramon tano tahut na hin-
inaawas Krais te hapuasne
bileng be dait na lon ma pa
dait nale mat.
11 Ma iou, i gate tibe iou
be iou tike ut na hinarpir,
ma a apostolo, ma a tena
harausur ta ikin ra tahut na
hininaawas.
12 Io kaie, ikinong no bur-
wana be iou kap kakarek
ra hinarngungut. Iesene
iou paile hirhir kinong iou
nunure nong iou nurnur
tana. Ma iou manga palai
be na petlaar ura balbal-
aure timaan ikino linge nong
iga ter ie tagu be ni manga
holane ie. Ma ina balaure
hobi tuk ter ta ikino bung
namur.
13 Nu palim dit kike ra bilai
na tutuno na nianga ing iou
ga hausur ugo ine. Waak
u kios ie ta dahine. Ma nu
kis ter tano nurnur ma tano
tintalen na harmarsai har-
basie ing dait hatur kawase
naramon tane Krais.
14 Nu balaure timaan no
bilai na linge nong God ga
ter ie tam be nu manga
holane ie. Ma nu balaure
ie hobi ma no dades tano
Halhaaliena Tanuo nong ila
kis ter ta dait.
15 Io, u palai be di bakut
kaia tano katano Esia, di ga
hana talur iou. Ma nalamin
ta di ne Pigelus ma ne Her-
mogenes.
16 Iou sasaring be no Wa-
tong na marse no hatata-
mana tane Onesiporus ki-
nong iga halaro haitne iou
ma pai gale hirhir uta ira
nugu dades na kunubus di
ga hiis iou me.
17 Iesene be ing iga
hanawat ukira Rom iga
manga sisilih utagu tuk ter
be iga nes tupas iou.
18 Iou sasaring be no Wa-
tong na marse ie ta ikino
bung namur! U manga palai
ta ira mangana harharahut
iga ter tagu kaia Epesas.

2

1 Ma augo, natigu, nu
dades ma no harmarsai
nong dait hatur kawase
naramon tane Krais Jisas.
2 Ma kike ra nianga u
ga hadade leh tagu ra mat-
mataan ta ira haleng, io, nu
ter kike ra nianga ta ari tu-
radi be di na manga holane
ie. Ma sene nu ter ie ta ira
mangana turadi horek: na
tale ugo be nu so no num

1:10 Hibru 2:14 **1:11** 1 Timoti 2:7 **1:14** 1 Timoti 6:20

nurnur ta di ma ina tale di
be di na hausur bileng tari
mes.
3 Nu taguro be augo bileng
nu pusak ra hinarngungut
hoke tikenong i harubu ura
utane Krais Jisas.
4 Pata tike umri pai nale
manga harnanget ma ira
mangana binalaan ta di ira
mes ing pa dile harubu.
Pata. I sip mon be na halaro
no nuno tamat na umri.
5 Ma be tikenong i lala tano
hinilo harkiaskias, ma ing
be paile taram ira harkurai
tana, pa dale tange be i lie.
6 Ma i takados be no ut
na gil lalong nong i papalim
dades na huna hatur kawase
ira puspusno.
7 Nu lilik timaan ta
kakarek iou tangtange
kinong no Watong na
hapalaine ugo ta kakarek
bakut.
8 Nu lik kawase no bu-
lumenamur tane Dawit, ne
Jisas Krais, nong God ga
hatut habaling ie sukun ra
minat. Ikinong no tahut na
hininaawas nong iou harpir
ma ie.
9 Ma ikinong no burwana
be iou kap ra hinarngungut.
Ma pata be ikin ra tirih
sene mon. Di te kubus
kawase bileng iou ra hala
na harpadano hoke tike hol-
matau. Iesene ira nianga
tane God, pa dile kubus
kawase.
10 Io kaie, iou tur dades
ta ira tirih bakut uta di ing
God gate gilamis di, waing
di bileng di nage hatur
kawase no haralon nong i
kis tane Krais Jisas ma be di
na kap bileng no minamar
hathatikai.
11 Io, iou ni tange tike ni-
anga nong i tutuno sakit. Ma
i horek:
Be dait te mat tikai ma ie,
dait na lon tikai bileng ma ie.
12 Be dait tur dades ta ira
tirih,
dait na harkurai tikai bileng
ma ie.
Be dait na harus ise ie,
aie bileng na harus ise dait.
13 Be dait paile tutuno,
aie i tutuno hathatikai,
kinong paile tale be na gil
ing i mes tano magi-
rana.

*Tike bilai na ut na pina-
palim tane God na papalim
hohaam?*

14 Nu halilik haitne
kakarek ra linge ta di. Ma
nu manga hakatom di ra
matmataan tane God be pa
di nale hargor panaa nianga
mon. Ikino mangana hargor
pai nale harahut iesene na
hagae mon dong ing di
hadade ie.
15 Nu manga papalim
timaan be God na tange be
a bilai na ut na pinapalim
ugo, tike mangana ut na
pinapalim nong pai nale
haruat be na hirhir tano
nuno pinapalim ma ina ter
ra takados na harausur tano
tutuno na nianga tane God
ta ira matanabar.

2:3 2 Timoti 1:8 **2:5** 2 Timoti 4:8 **2:6** 1 Korin 9:7 **2:8** 1 Korin 15:4; Rom 1:3 **2:9** Epesas 3:1,13; Pilipai 1:12-14 **2:11** 2 Korin 4:11 **2:12** Matiu 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Taitus 1:2 **2:14** 1 Timoti 6:4; Taitus 3:9 **2:15** 1 Timoti 4:6

16 Nu tur talur ira nianga
bia ta ikin ra ula hanuo ki-
nong na manga hatapa balik
ira matanabar sukun God.
17 Ma ira nudi nianga na
ngangaah hoke ra manuo.
Ma nalamin ta di ne
Himeneus ma ne Piletus.
18 Dur te tamapas leh
sukun ira tutuno God te ha-
puasne. Dur tange be no
tuntunut hut sukun ra mi-
nat ite hanawat. Kaie, dur
haliare ira nurnur ta ari ta
di.
19 Iesene no dades na
kasong balik nong God te
bul ie pai nale mangmagile.
Ma a pakpakat tana horek:
"No Watong i nunure di ira
nuno." Ma no mes i tange,
"Ma nong i tange be tano
Watong ie, i tahut be ina tur
talur ira sana tintalen."
20 Io, naramon tike tamat
na hala a haleng na man-
gana dis. Tari di gil ma
ra gol be siliwa. Ma ari
mes di gil ma ra dahe be a
pu mon. Ari uta ira bilai
na pinapalim ma ari uta ira
bilingana pinapalim.
21 Io kaie, ing be tikenong
na hagamgamatien habaling
ie talur kike ra bilinge, na
haruat ma tike gamgamatien
na linge nong i tale be no
Watong tano hala na pa-
palim ma ie. Ma ina pa-
palim ma ie ta ira bilai na
mangana pinapalim kinong
no linge i taguro ter uta ira
bilai na pinapalim bakut.
22 Nu hilo sukun ira sana
sinisip ta ira marawan. Ma
nu mur ra tintalen takados,
nurnur, harmarsai, ma ra
malum tikai ma dong ing di
hana tupas no Watong ma
ira gamgamatien na tinga di.
23 Nu tur talur ira man-
gana hargor ing i haruat
ma ra ba na lilik, kinong u
nunure be kike ra mangana
hargor di la hatawat ra harn-
gangar.
24 Ma i tahut be no tul-
tule tano Watong pai nale
harngangar ma sene na gil
ira bilai ta ira turadi bakut.
Ma i tahut be na tale ura
hausur ira turadi ma ina
bala malum ing be tikenong
na gil ra sana tana.
25 Ma ta dong ing di
sungute ie, na tahut be na
hausur di hoke tike matien
na turadi, ma ne God dak
na haut leh di be di na lilik
pukus, kaie di nage nunure
ira tutuno tane God.
26 Ma ira nudi lilik na palai
um ma di na tale ura hinilo
talur no kun tane Satan nong
gate palim kawase di ura
gilgil haruatne ing i sip.

3

Ira ut na sana di na hatawat ra purpuruan tano haphapatam ta ira pana bung. Da tur talur di.

1 Na tahut be nu palai be
ari dades na purpuruan na
hanawat tano haphapatam
ta ira pana bung.
2 Ira matanabar di na sip
habaling iat di ma di na sip
barbarat. Di na hatamat

2:16 1 Timoti 4:7 **2:17** 1 Timoti 1:20 **2:19** Jon 10:14; 1 Korin 8:3; Ais 52:11
2:22 1 Timoti 6:11 **2:23** 1 Timoti 4:7 **3:1** 1 Timoti 4:1

habaling di ma di na sabut-
but. Di na tange hagae ira
turadi ma pa di nale taram
ira tama di ma ira etna di.
Pa di nale tanga tahut ta
ira harharahut ma di na tur
talur ira sinisip tane God.

3 Pa di nale harmarsai har-
basie ma ing be di ngal-
ngaluan pa di nale har-
balaan baling. Di na pines
hagae ira turadi ma pai nale
tale di be di na tur bat ira
nudi sana sinisip. Di na
manga hagae ira turadi ma
di na malentakuane ira bilai.

4 Di na gil ira sana hi-
nasakit ta ira nudi harwis.
Di ira ut na pet bia ma di
ngan na tahut. Di na sip be
di na mur no ngas ura kap-
kap gungunuama ma sene
pa di nale sip God.

5 Di harababo be di mur
God iesene di malok leise
no nuno dades be na lala ta
ira nudi nilon. Nu tur talur
kakarek ra mangana turadi.

6 Ari ta di, di la silsilihe
ra ngas be di na lala ta ira
hala ta ira matanabar. Ma
di la lamlamus hakale ira
mangana haine ing pa dile
palai ta ira tutuno God te ha-
puasne. Karek ra mangana
haine, ira nudi sana tintalen
i kubus kawase di ma ira
nudi mangana sana sinisip i
sunang di be di na mur.

7 Di ira haine di la sipsip be
di na harausur ta ira tutuno
tane God ma sene paile tale
di be di na nes kilam kike ra
tutuno.

8 Ma kike ra turadi di
sungute kike ra tutuno hoke
Ianes ma ne Iamberes dur
ga sungute Moses. Ma kike
ra mangana turadi, i sana
harsakit ira nudi lilik ma
paile tutuno ira nudi nur-
nur.

9 Iesene pai nale tahuat
timaan ira nudi pinapalim
kinong ira turadi bakut di na
nes kilam ira nudi pinapalim
be a ba na pinapalim mon
hoke di ga nes kilam ira
pinapalim tane Ianes ma ne
Iamberes.

Pol ga tange hadades tane Timoti be na palim dit no tutuno na nianga tane God ma ina papalim timaan ma ie.

10 Ma sene augo, u nunure
timaan ira nugu harausur,
ira nugu tintalen, no bur-
wana ta ira nugu lilik, no
nugu nurnur, no nugu tin-
talen na tabuna ngalngaluan
malus, ma no nugu harmar-
sai. U nunure ter be iou ga
tur dades ta ira tirih.

11 Ma u palai ta ira hi-
naragawai ma ta ira hinarn-
gungut ing iga hana tupas
iou. Ma u nunure ter be
di ga manga haragawai tagu
tusu Entiok ma Aikoniam
ma Listara. Iesene no Wa-
tong ga halon leh iou sukun
kike ra hinaragawai bakut!

12 Ma i tutuno be di bakut
ing di sip be di na mur
timaan God naramon tano
nudi kinkinis tane Krais, da
haragawai ta di.

13 Iesene ira ut na sana ma
ira ut na harababo, ira nudi
sana na manga sasana sakit

3:5 Matiu 7:15,21; Taitus 1:16 **3:8** KBk 7:11 **3:11** Apostolo 13:14-52; 14:5,8-20 **3:12** Matiu 16:24; Jon 15:20; Apostolo 14:22

namur. Di na hakale lamus
tari turadi ma ari mes di na
gil hobi bileng ta di.
14 Ma sene augo, nu gilgil
iat ira linge ing u gate ha-
rausur ine ma ing u nunure
be i tutuno. Ma nu gilgil hobi
kinong u palai be nesi dong
ing di ga hausur ugo hobi.
15 Ma u palai bileng be tur
leh ing u ga not no bulu leh,
u ga nunure ira Halhaaliena
Pakpakat ing di petlaar be
di na haminanes ugo tano
haralon nong dait na hatur
kawase ing dait nurnur tane
Krais Jisas.
16 God no burwana ta ira
nuno Pakpakat bakut. Ma
i tale be da papalim ma
kike ra Pakpakat bakut ura
hausur ira matanabar ma
ura pirpir tikenong ing i gil
ra sasana. Ma kike bakut di
haruat bileng be da hataka-
dosne tikenong me, be da
hausur ira turadi me uta ira
tintalen takados.
17 Ma ira Pakpakat tane
God di bilai hobi waing tike
turadi tane God na manga
taguro timaan ura gilgil ira
tahut na pinapalim bakut.

4

1-2 Ra matmataan tane God
ma tane Krais Jisas nong na
kure dong ing di lon ter baak
ma dong ing di gate mat, iou
ter ikin ra tamat na dades na
nianga tam. Krais Jisas no
Tamat na Lilie na hanawat
ura harkurai, io kaie, iou ter
ikin ra dades na nianga tam
ma i horek: nu harpir ma
no nianga tane God. Ma nu
taguro timaan be nu harpir
hobi ta ira pana bung bakut,
be di sip be di na hadade
be pata. Nu hausur di ma
ra bala malum. Ma ing nu
harausur hobi nu lamus ira
nudi lilik ta ira tutuno tane
God, nu pir di ta ira nudi
sasana, ma nu haragat di.
3 Urah, kinong tike pana
bung na hanawat be ira
matanabar pa di nale sip be
di na hadade ira harausur
tutuno. Pata. Di na sip be di
na murmur ira nudi sinisip
iat. Io kaie, di na lamus hu-
lungan ira tena harausur ing
na hausur di ta ira mangana
linge kike ra matanabar di
manga sip be di na hadade.
4 Di na malok be di na
hadade ira tutuno tane God
ma di na tamapas ter ta ira
pirwase harabota.
5 Iesene augo, nu bal-
aure timaan ugo ta ira linge
bakut. Nu pusak ira hinarn-
gungut, nu harpir ma no
tahut na hininaawas, ma nu
gil haruatne ira pinapalim
ing tike tultule tane God na
gil.
6 Iou tange hobi kinong
ite hutate be ni hana talur
ikin ra ula hanuo. I manga
hutate um hoke be di te
burange ter ira degu. Ma
ira degu na ngan hoke ra
hartabar na wain tupas God.
7 Iou te harubu tano tahut
na hinarubu haruat ma ira
tutuno dait nurnur ine. Iou
te hapatam no harkiaskias.
Iou te gil haruat ira tutuno
dait nurnur ine.

3:16 Rom 15:4 **4:3** 1 Timoti 4:1 **4:6** Pilipai 2:17 **4:7** 1 Timoti 6:12 **4:8** 1 Korin 9:24-25

8 Io, no balaparik uta dong
ing di lie ta ira harkiaskias
i taguro ter utagu. Ma no
Watong, no takadoswana ut
na harkurai, na tabar iou
ma ie tano tamat na bung
namur kinong i takados no
nugu nilon. Ma pata be iou
sene mon. Na tabar bileng
dong ing di manga sip no
nuno hinanawat.

Pol ga hapalaine Timoti uta ira nuno sunupi ma uta ira linge gate hana tupas ie.

9-10 Nu manga walar ma
ra baso be nu hanawat ha-
iah ukira ho iou kinong De-
mas ga sip ira linge tano
ula hanuo katiak ma iga
hana sukun iou utusu Tesa-
lonaika. Keresen te hana u
Galesia ma ne Taitus te hana
u Dalmesia.
11 Luk sene mon um karek
ho iou. Nu lamus bileng Mak
ing nu hanawat kinong i tale
be na harahut iou tano nugu
pinapalim.
12 Iou te tule Tikikus u
Epesas.
13 Ing nu hanawat ukira
nu kap bileng no nugu
sigasige nong iou ga waak
kapis ie tusu Toroas hone
Karpus. Nu kap bileng ira
pakpakat. Ma nu balaure
timaan be pa nule luban ira
pakpakat ing a tabi matana.
14 Aleksanda no ut na
pinapalim na gil linge ma
ra baras ga manga hagae
iou. No Watong na balu
ter tana haruat ma ira nuno
gingilaan.
15 Ma augo bileng, nu bal-
aure ugo iat tana kinong iga
manga sungute no nudait
harausur.
16 No luaina pana be iou
ga tur ra harkurai ura tutur
bat ira hartutung tupas iou,
io, pata tikenong pai gale tur
harahut iou. Di bakut di ga
hana sukun iou. Iou saring
no Watong be na lik luban
leise ing di gil hobi.
17 Iesene no Watong ga tur
tikai ma iou gom hadades
iou, kaie iou gom petlaar be
ni harpir ma no tahut na
hininaawas bakut ter tano
hinadado ta di ing pa dile
Iudeia. Ma no Watong ga
halon iou sukun ra harkurai
na hiniruo.
18 No Watong na halan-
galanga iou sukun ira sasana
bakut ma ina lamus timaan
iou utuma ra mawe tano
nuno kingdom. Da pirlet ie
hathatikai. Tutuno Sakit.
19 Nu haatne leh Pirisila
ma ne Akuila ma no hatata-
mana tane Onesiporus.
20 Erastas i kis ter Ko-
rin ma iou ga hana talur
Toropimus kaia Miletus ki-
nong iga maset.
21 Nu manga walar ma ra
baso be nu hanawat kira
nalalie tano pana bung na
haret. Ubulus, Puden, Linus,
Kolodia, ma di bakut bileng
ira hatahinsaana naramon
tane Krais di haatne leh ugo.
22 No Watong na kis tikai
ma no tanuam ma no nuno
harmarsai na kis ta mu
bakut.

4:9-10 2 Korin 8:23; Apostolo 15:37-39; Kolose 4:14 **4:13** Apostolo 20:6 **4:14** 1 Timoti 1:20; Sam 62:12; Rom 2:6 **4:19** Apostolo 18:2; 2 Timoti 1:16-17 **4:20** Apostolo 19:22; 20:4; Rom 16:23

No Pakpakat tane Pol tupas TAITUS

Pol ga waak ter Taitus tano mugurlamin Krit be na balaure no lotu kaia (nes no ula nianga tane 1 Timoti). Di ira matanabar mekaia Krit di ga manga sana, kaie Pol ga manga iangianga ta ira bilai na tintalen ing i tahut be ira matanabar na lotu ma ira lilie tano lotu di na mur (Taitus 2:2-13; 3:1-3). Be da was Taitus 1:6-9 ma 1 Timoti 3:1-12 da nunure be a mangana turadi hohaam i tale be na balaure ira matanabar na lotu. Pol ga hakatom Taitus be na tibe hapenpen di ira sana tena harausur harabota (1:5; 1:10-16; 2:1; 2:7-8; 2:15; 3:9-11). I tahut be ira lilie tano lotu katiak bileng na nunure timaan 1 Timoti, 2 Timoti, ma Taitus be di na tale ura balbalaure timaan ira matanabar na lotu.

1 Aiou Pol tike tultule tane God ma a apostolo tane Jisas Krais, iou pakat karek ra nianga. Ma ne God ga tibe iou hobi be ni harahut ira nurnur ta ira matanabar ing God gate gilamis leh di ma be di na minanes pane ira tutuno ing God te hapuasne. Ma kakarek ra tutuno ing na lamus di ura murmur God.

2 Ma no burwana be dait nurnur ma dait minanes pane ira tutuno tane God kinong dait kis kawase no nilon hathatikai. God ga kukubus ter menalalie sakit be na ter ikin ra nilon ta dait. Ma ne God paile harakale.

3 Iesene tano pana bung haruat ma no nuno sinisip, God ga hapuasne no nuno nianga uta ikin ra nilon. Ma iga ter no pinapalim na harpir tagu be ni harpir ma ikin ra nianga. God no nudait ut na Haralon, aie nong ga tange hadades tagu be iou ni harpir hobi.

4 Io, iou pakat karek ra nianga ukaia ho ugo, Taitus, no natigu tutuno tano nurnur der bakut der te hatur kawase ie.

A harmarsai ma ra malum tupas ugo metuma hone God no Tama dait ma ne Jisas Krais no nudait ut na Haralon.

Taitus na tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu kinong a haleng ira sana tena harausur.

5 Ma iou ga waak kapis ugo kaia Krit waing nu hatakadosne ira linge pai gale takados baak, ma be nu tibe ira tena harbalaurai ta ira lotu ta ira tamtaman hoke iou ga tange ter tam be nu gil hobi.

6 Na tahut be tike tena harbalaurai ta ira lotu na tike mangana turadi horek: na manga bilai ira nuno tintalen be pata tikenong na tale be na kilam ie be ite gil ira sasana, tikenong mon no nuno haine, ira natine a ut na nurnur di ma ira matanabar pa di nale tale be

1:2 Kolose 1:27 **1:4** 2 Korin 8:23; Galesia 2:3; 2 Timoti 4:10; Rom 1:7 **1:6** 1 Timoti 3:2-7; 2 Timoti 2:24-26

di na tange be ira natine, a
ut na ul ba di.
7 Ira tena harbalaurai ta
ira lotu di balaure ira pina-
palim tane God. Io kaie,
i tahut be ira tintalen ta
tike tena harbalaurai ta ira
lotu na manga bilai hobi
be tikenong pai nale tale
be na kilam ie be ite gil
tike sasana. Pai nale tahut
be tike tena harbalaurai na
tike mangana turadi nong na
hatamat habaling ie, be na
tena ngangahien haiah, be
na tike ut na minamo, be na
ut na ngalngaluan, be na ut
na kalak barbarat.
8 Iesene na tahut be na
tike ut na balbala leh ira
turadi, be na sip ira bilai, be
na balaure timaan ira nuno
namnamas be na takados
ma ina gamgamatien, ma be
na kure hadades ira nuno
sinisip.
9 Ma ina tahut be tike tena
harbalaurai ta ira lotu na
palim dit kike ra nianga i
tale be da so ira nudait nur-
nur ine. Ma kike ra nianga
ing i haruat ma no nudait
harausur. Ma ina palim dit
kike ra nianga waing inage
tale be na haragat ira matan-
abar ma ra bilai na tutuno
na nianga ma be na tale ura
pirpir dong ing di sungute
kike ra nianga.

10 Na tahut be ira tena
harbalaurai ta ira lotu di
ira mangana turadi hobi ki-
nong a haleng ira ul ba ing
di ianga bia ma di hakale
lamus ira matanabar. Ma
tutuno sakit ira Iudeia kaia
nalamin ta di, di manga gil
hobi.
11 Mu na tigel di be pa di
nale ianga kinong di hagae
ira hatatamana ma ira nudi
harausur ing paile bilai be di
na harausur ine. Iesene di
gil hobi uta barbarat ma a
sana tintalen ikinong.
12 Ma tikenong nalamin ta
di iat, a tangetus ie, iga tange
be, “Ira so taman na Krit, a
ut na harakale di. Di haruat
ma ra sana raaia. A mal-
malungana ma a kas nian
di.”
13 Ikin ra hininaawas i tu-
tuno. Io kaie, nu pir hadades
di ta ira nudi sasana waing
di nage nurnur ta ira tutuno
na harausur.
14 Ma nu pir bileng di hobi
be pa di nale taram ira pir-
wase harabota ta ira Iudeia
ma be pa di nale mur ira
harkurai ta ira turadi ing
di tamapas talur ira tutuno
tane God.
15 Dong ing di gamgama-
tien, di nes kilam ira linge be
i gamgamatien. Iesene di ira
bilingana tabuna nurnur, pa
di nale nes kilam tike linge
be i gamgamatien. Io, paile
palai ira nudi lilik, ma paile
tale di ura nesnes kilam no
tahut ma no sasana.
16 Di tange be di nunure
God ma sene ira nudi gingi-
laan i harus leise di. Di ira ut
na takmaluk ma a mangana
turadi ing da mikmikiane di.
Ma pa dile haruat be di na
gil tike bilai na pinapalim.

2

Ira mangana turadi di na

1:10 1 Timoti 4:7 **1:11** 1 Pita 5:2; 2 Timoti 3:5-6 **1:13** 2 Timoti 4:2 **1:14** 1 Timoti 4:7 **1:16** 1 Jon 1:6; 2:4

mur ira bilai na tintalen i haruat tano harausur tutuno.
1 Ma sene augo, nu tange
ira linge i haruat ma ira bilai
na tutuno na harausur.
2 Na tahut be ira nong-
tamat di na mur ira palai
na lilik, be di ira mangana
turadi i tale be da urur ta
di, ma be di na balaure
timaan ira nudi sinisip. Ma
ina tahut be di na nurnur
hatikai ta ira tutuno na ha-
rausur, be ira nudi harmar-
sai harbasie na tutuno, ma
be di na manga tur dades ta
ira tirih.
3 Ma hobi iat mon bileng
uta ira hatong. Na tahut be
ira nudi tintalen na hamanis
be di urur tane God. Pa
di nale pines hagae tikenong
ma pa di nale mame haitne
ra wain. Iesene di na hausur
ira mes ta ira bilai na tin-
talen.
4 Di na gil hobi be di na
tale ura haragat ira bulahine
be di na manga sip tutuno
ira laale di ma ira nati di.
5 Ma di na haragat kike
ra bulahine bileng be di na
balaure timaan ira nudi sin-
isip be na gamgamatien ira
nudi tintalen, be di na tahut
na ut na pinapalim kaia ra
nudi hala, be di na marse ira
turadi ma be di na hanapu di
ta ira laale di. Na tahut be di
na gil hobi be tikenong pai
nale tange hagae ira nianga
tane God.
6 Ma hobi iat mon bileng
uta ira marawan. Nu hara-
gat di be di na balaure
timaan ira nudi sinisip uta
ira linge bakut.
7 Ma augo, nu hamanis ira
num bilai na tintalen ta di be
di na sip ura murmur. Ma
ing be nu hausur ira turadi
nu mur tike mangana ngas
be na tale di be di na urur
tam ma be di na nes kilam
ugo be augo bileng, u nurnur
ta ira num nianga.
8 Ma nu hausur di ma ira
bilai na tutuno na nianga be
tikenong pai nale tale be na
tange be a mon nirara ta
ikinong ra harausur. Ma nu
harausur hobi be di ira num
ebar di na hirhir kinong pai
nale tale di ura tangtange
hagae dait.
9-10 Ma ira maris na tultule,
nu haragat bileng di be di na
taram ira nudi tamat uta ira
linge bakut. Ma nu haragat
di be di na halaro ira nudi
tamat ma be pa di nale balu
nianga ma be pa di nale ku-
man tike hana linge. Iesene i
bilai be di na hamanis habal-
ing di be a mangana tutuno
na turadi di. Di na gil hobi
waing no harausur utane
God no nudait ut na Haralon
na manga maririsuan sakit.
11 Iou tange hobi kinong
no harmarsai tane God te
hanawat puasa. Ma metuma
naramon ta ikino harmarsai
no nuno pinapalim na har-
alon ite hana tupas ira turadi
bakut.
12 Ma no nuno harmarsai i
hausur dait be dait na hana
talur ira tintalen pata be
tane God ma ira mangana
sinisip ta ikin ra ula hanuo.
Ma ina hausur bileng dait be
dait na balaure timaan ira

2:3 1 Timoti 3:11 **2:5** Epesas 5:22 **2:7** 1 Timoti 4:12 **2:8** 1 Pita 2:15
2:9-10 1 Timoti 6:1 **2:12** 1 Jon 2:16

nudait sinisip, be dait na lon
takados, ma be dait na mur
ira tintalen tane God katiak
ta ikin ra pana bung.
13 Ma dait na gilgil hobi ing
dait kiskis kawase no hara-
puasa tane Krais Jisas, aie no
nudait tamat na God ma no
nudait ut na Haralon. Ma no
nuno harapuasa na hanawat
ma ra tamat na minamar ma
ina manga bilai sakit. Ikino
nong dait kiskis kawase ie
ma ra nurnur.
14 Ma ne Krais Jisas
aie nong ga ter habaling
iat ie uta dait be na kul
halangalanga dait sukun
ira tintalen i sungute ira
sinisip tane God, ma be
na hagamgamatien dait ura
nuno iat. Ma a mangana
turadi so dait? Dait manga
sip be dait na gil ira bilai na
tintalen.
15 Karek ra linge mon ing
nu hausur ira turadi urie.
Nu haragat di ma nu pir di
uta ira nudi sasana. Ma
nu gil hobi hoke tikenong te
kap ra tamat na kinkinis na
lilie. Waak tikenong i nes
habulbul ugo.

3

*I tahut be da gil ra bilai
kinong nalalie dait ira ut na
sana iesene God te halon dait.*
1-2 Nu halilik ira turadi be
di na lon horek: di na taram
ma di na hanapu di ta ira
lilie ma ira ut na gil harku-
rai, di na taguro ura gilgil
ira bilai na tintalen, pa di
nale tange hagae tikenong,
pa di nale harngangar, di na
harwis timaan ma ira turadi,
ma di na matien na turadi ta
ira matanabar bakut.
3 I tahut be dait na lon hobi
kinong dait baak bileng dait
ga tatalen hora ngulo ma
dait ga ut na harpiam. Dait
bileng, di ga lamus hakale
dait ma dait ga tultule ta
ira nudait sana sinisip ma
ira gungunuama bia. Ma
dait ga hasurum ira nudait
nilon ta ira sana tintalen
horek: dait git sipsip ura
hagae ira mes, dait git liilik
saasa ta ira linge gar na
mes ma dait git malmalen-
takuane harbasiane dait.
4-5 Iesene be iga harapuasa
ter be God no nudait ut na
Haralon ga ura gilgil ra tahut
ta dait ma iga manga sip
dait, io, iga halon dait. Ma
pai gale halon dait kinong
dait ga gil ira takados na
tintalen. Pata. Iga halon
dait kinong iga marse dait.
Ma iga halon dait ma no
Halhaaliena Tanuo nong ga
kapal dait kaie igom kaho
hasigarna dait ma igom ter
ra sigar nilon ta dait.
6 Ma ikinong, no Hal-
haaliena Tanuo nong God ga
manga burange bus dait ma
ie naramon tane Jisas Krais
no nudait ut na Haralon.
7 Ma iga gil hobi waing dait
nage hatur kawase no nilon
hathatikai nong dait nanahe
ma ra nurnur utana. Ma
dait na hatur kawase ikino
nilon kinong tuma naramon

2:14 Galesia 1:4; KBk 19:5; Lo 4:20; 7:6; Ese 37:23; 1 Pita 2:9 **2:15** 1 Timoti 4:12 **3:1-2** Rom 13:1-7; 1 Pita 2:13-14 **3:3** 1 Korin 6:11; Epesas 2:2; 5:8 **3:4-5** 2 Timoti 1:9; Epesas 5:26 **3:6** Apostolo 2:17-18

tano nuno harmarsai nong
ga tabar bia dait ma ie, ite
kure be dait takados ra mat-
mataan tana.
8 Ma kakarek ra nianga i
tutuno sakit.
Io, iou sip be nu tange
hadades kakarek ra linge be
dong ing di te nurnur tane
God di na manga nanget ura
gilgil ira bilai na tintalen.
Karek ra linge di tahut ma
di na hatahutne ira turadi
bakut.
9 Iesene nu tur talur ira
ba na hargor. Ma waak u
manga ianga uta ira haleng
na hintubu nari menalalie
sakit. Ma nu hana sukun ira
mangana harngangar uta ira
harkurai tane Moses. Urah,
kinong kakarek ra mangana
tintalen pai nale harahut ira
turadi. Pata. Pa di nale
hatahutne tike linge.
10-11 Ing be tikenong na
lala ma ina paleng ira
matanabar, io, nu hakatom
ie airuo pana. Ma ing be
pai nale taram, nu tur talur
ie kinong u nunure be tike
mangana turadi hobi ite
tamapas leh ta ira bilbilai
ma ila gilgil ira sasana. Ikino
turadi i nunure be i gil ra
sasana ma sene i gilgil iat.

Pol ga hapatam no nuno pakpakat ma ari sinsaring tupas Taitus.

12 Iou ni tule Artemas be
Tikikus tupas ugo, ma ing
nesi tikenong ta dur na hana
tupas ugo, nu walar ma ra
baso be nu hanawat ukira
ho iou tusu Nikopolis kinong
iou te bul no nugu lilik be
iou ni me kis kaia tano pana
bung na haret.
13 Ma be Apolos ma ne
Senas no ut na minanes ta
ira harkurai na hana tupas
ugo, nu manga walar be nu
harahut dur ta ira linge dur
na supi tano nudur hinana.
14 Na tahut be ira nuder
matanabar di na harausur
ura gilgil ira bilai na pina-
palim na harmarsai ura ban-
banot ira tamat na sunupi
gar na mes. Paile tahut be
ira nudi nilon na pata ta
puspusno.
15 Di bakut karek ho iou
di haatne ugo. Ma dong
ing di marse mem haruat ta
ira tutuno dait nurnur ine,
io, nu hinawase di be mem
haatne di.
No harmarsai tane God na
kis ta mu bakut.

3:9 2 Timoti 2:14,16 **3:10-11** Matiu 18:15-17 **3:12** Epesas 6:21-22; Kolose 4:7-8 **3:13** Apostolo 18:24; 1 Korin 3:5-6; 16:12 **3:14** Epesas 4:28

No Pakpakat tane Paul tupas PILEMON

I nanaas be Pol ga kis tano hala na harpadano tusu Rom ing iga pakat ikin ra pakpakat tupas Pilemon, aie tike tunana kaia tano taman Kolose. (I nanaas be Pol ga pakat no pakpakat tupas ira Kolose ta ikino pana bung iat bileng.) Ma tike tultule tane Pilemon, no hinsana ne Onesimus. Ma i nanaas be Onesimus gate kuman leh ari linge tano nuno watong Pilemon, igom hilo leh tapa sakit utusu Rom. Ma tusu Rom, Onesimus ga hadade no tahut na hininaawas Pol ga harpir ma ie, igom nurnur tane Krais ma igom ter ra harharahut tane Pol kaia ra nuno kunubus. Io, ira harkurai ta ira Rom ga tange be ing tike tultule na hilo sukun no nuno watong i tale be da ubu bing ie. Iesene Pol ga tule pukus Onesimus ma ikin ra pakpakat tupas Pilemon, igom saring Pilemon be na lik luban leise no nirara tane Onesimus ma ina bala leh ie hoke tike tesne naramon tane Krais. Ma i nanaas be Pilemon pai gale tale be na malok leise ira nianga tane Pol, kinong urah Pilemon ga mon tike tamat na ngasa mekaia hone Pol kinong Pol gate hinawase Pilemon utane Krais, kaie Pilemon gate kap no nilon (nes Pilemon 19).

1 Aiou Pol nong di te hiis kawase iou ura utane Krais Jisas. Ma mir ma ne Timoti no tasi dait naramon tane Krais, mir tule ikin ra nianga tupas ugo Pilemon, augo no numir bilai na harwis nong u papalim tikai ma mir.

2 Ma ukaia ta ira matanabar na lotu bileng ing di la kiskis hulungan kaia tano num hala. Ma ukaia bileng hono haini dait Apia. Ma tupas bileng Arkipus nong i pusak ira tirih tikai ma mir naramon ta ikin ra hinarubu.

3 A harmarsai ma ra malum tupas mu metuma hone God no Tama dait ma no Watong Jisas Krais.

Pol ga sasaring be Pilemon na ter ra harharahut kaie na kilingane ira haridan tane Krais.

4-5 Tasigu Pilemon, ing iou la saasaring iou la liklik leh ugo ma iou la tangtanga tahut tupas God ura utam kinong iou te ser leh ra hininaawas utano num harmarsai ter ta ira matanabar bakut tane God ma no hininaawas utano num nurnur tano Watong Jisas.

6 Iou nunure be augo tike turadi ing u la terter ra harharahut ing i lake ira sunupi tike turadi. Ma iou sasaring be no num tintalen na harharahut hobi na lamus ugo be nu nunure ma nu kilingane timaan ira haridan bakut ing u hatur kawase naramon tano num kinkinis tane Krais.

1:2 Kolose 4:17; 2 Timoti 2:3 **1:7** 2 Korin 7:4

7 Tasigu, no num harmarsai ite manga halaro ma i habalaraan iou kinong u te hanunuhuan ira kudulena nilon ta ira matanabar tus tane God.

Pol ga saring Pilemon be na bala leh Onesimus hoke tike tesne naramon tane Krais.

8 Tano nugu kinkinis tane Krais iou balaraan ter ma i tale iou be ni hagut ugo ura gilgil ira linge i tahut be nu gil.

9 Iesene iou ni saring mon ugo tike linge utano num harmarsai. A tutuno be iou Pol iat, tike turturkiles tane Krais Jisas, ma kakarek iou tikenong di te hiis kawase iou ura utana, iesene iou saring mon ugo.

10 Iou saring ugo ura utane Onesimus, no natigu naramon tane Krais, aie nong ite kap ra kinkinis horek be a natigu ie ing iou kis kira tano hala na harpadano.

11 Nalalie pai gale gil ta tahut na pinapalim ukaia ho ugo. Iesene kakarek i papalim timaan kira ho iou ma ina tahut bileng kaia ho ugo.

12 Iou tule ie ukatika ho ugo. I hoke be iou ter no katigu iat tupas ugo.

13 Iou te sip be ni palim kawase mon ie ura kapkap no num mahuo ura harahut iou ing iou kis kira tano hala na harpadano utano tahut na hininaawas.

14 Iesene iou paile sip be ni sunang ugo ura harahut iou. Pata. Iou sip be nu ter ra harahut ing u kanan ter be nu gil hobi. Io kaie, pa nile gil ta tike linge ing paule haut ine.

15 I tutuno be iga hana sukun baak ugo. Iesene ikin ra linge i hanawat dak waing nuge hatur kawase hatikane um ie.

16 Pa nule hatur kawase habaling ie hoke tike tultule mon. Pata. Nu hatur kawase ie hoke be a bilai na tasim ie naramon tane Krais, ma ikinong i manga tahut ta tike tultule mon. Iou sip ie hoke no tasigu, iesene tutuno sakit augo bileng, nu manga sip ie hobi, kinong a num tultule ie ma a tasim bileng ie naramon tano Watong.

17 Ma ing be u nes kilam iou be der la harwis tutuno, io, iou saring ugo be nu bala leh ie hoke u gor bala leh iou.

18 Ing be iga gil tike nirara tam, be nuno ta ngasa mekatika ho ugo, io, iou ni balu pukus ter tam.

19 Iou Pol, iou pakat ikin ra nianga ma ra lumagu iat, be iou ni balu ter tam. Iesene pa nile manga ianga be paule balu baak no num ngasa mekira ho iou, ma ikinong, no num kudulena nilon iat.

20 A tutuno sakit tasigu. Iou sip be nu harahut iou hobi ta dahine naramon tano nugu kinkinis tano Watong. Nu hanunuhuan no nugu nilon naramon tane Krais.

21 Iou pakpakat tupas ugo

1:10 Kolose 4:9; 1 Korin 4:15 **1:16** 1 Timoti 6:2

kinong iou nunure ter be nu
taram iou ma be ira num
gingilaan na manga tamat
um ta ing iou saring.
22 Ma tike linge bileng. Nu
tagure tike hala na wasire
ura utagu kinong iou lik be
God na balu ira numu sin-
saring ma ina halangalanga
ise iou tupas mu.
23 Epaparas nong i kis
tikai ma iou kira ra hala na
harpadano utane Krais Jisas
i haatne ugu.
24 Dong ing di tur tikai
ma iou tano pinapalim, Mak,
Aristarkus, Demas, ma ne
Luk, di haatne bileng ugu.
25 No harmarsai tano Wa-
tong Jisas Krais na kis tikai
ma mu.

1:22 Pilipai 1:25; 2:24 **1:23** Kolose 1:7 **1:24** Kolose 4:10-12,14; 1 Timoti 4:10-11

No Pakpakat tupas ira Hibru

Pa dait le nunure be nesi tuno ga pakat ikin ra pakpakat. Ari di lik be Pol, ari mes be Banabas be Apolos be tike mes na turadi. Iesene i manga palai be ikin ra pakpakat ga hana tupas di ira Iudeia (ing di kilam bileng di be ira 'Hibru') ing di gate nurnur tane Krais. Ari tabuna nurnur di ga haragawai ta ira Kristian na Hibru, kaie ari ta kike di ga ura taptapukus ter ta ira harkurai tane Moses ma ta ira nudi tintalen na lotu ta ira Iudeia. Io, ikin ra pakpakat i manga hakatom di be waak di tapukus sukun Krais hobi, God nahula kure di hoke iga kure ira hintubu di ira Israel menalalie sakit. Ikin ra pakpakat i hininaawas be Krais iat i tale be na halon di kinong a Natine God ie, kaie i manga tamat ta ira tangetus ma ira angelo ma ne Moses bileng (nes Hibru 1:1-3:6). Ma no nuno minat ura lamlamus turadi tupas God i manga bilai ta ira tintalen na lotu ta di ira pris gar na Iudeia. Kinong urah, Krais te gil tike sigar kunubus nong ite kios ise no tuarena kunubus (8:6-13) ing a mon hartabar na wawaguei ine. Kike ra hartabar na wawaguei tupas God pai gale tale be na suge leise ira sana tintalen ta ira turadi. Iesene no minat tane Krais i tale. Ma ne Krais la kis ter hathatikai hoke no bilai na pris (7:1-10:18). Io kaie, i tahut be dait ira Kristian dait na hana tupas God ma ra balaraan naramon tane Krais (10:19-22) ma dait na tur dades ta ira nudait nurnur (10:22-39) hoke di ira ut na nurnur menalalie (11:1-40). A liman na dades na harakatom be tikenong pai nale hilo sukun Krais (2:1-4; 3:7-4:13; 5:11-6:20; 10:26-31; 12:18-29). Kinong urah, **Krais sene mon i tale be na halon dait,** ma ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

Jisas i tamat ta di ira angelo kinong a Natine God ie.

1 Nalalie God ga ianga ta ira hintubu dait metuma naramon ta ira nianga ta ira tangetus. Ma iga gil hobi a haleng na pana ma naramon ta haleng na mangana ngas.

2 Iesene kakarek um ra hauhawatna pana bung ma metuma naramon tano Natine ite ianga ta dait. Ma no Natine aie nong God ga tibe ter ie be na tinane ira linge bakut. Ma kaia tano lumana no Natine, God ga hakisi no mawe ma no ula hanuo bakut.

3 Ma i hamanis no minamar tane God. Ma i haruat tutuno iat tane God. Ila puspusak ma ila balbalaure no mawe ma no ula hanuo bakut ma no dades tano nuno nianga. Ma ing be igate gil no pinapalim na hagamgamatien ri sukun ira

1:2 Jon 1:3 **1:3** Apostolo 2:33-34; Kolose 1:20; Hibru 8:1

sana tintalen, iga kap no
tamat na kinkinis. Ma ikino
kinkinis i kis ter tano kata na
lumana Nong i Manga Tamat
Sakit tuma nalu.
4 Iga kap no tamat na kink-
inis hokakarek ta ira angelo.
Ma i takados be na kap ie
hobi kinong no hinsang no
Natine ga hatur kawase, i
tamat ta ira kaba angelo.
5 Ma ikin i palai kinong
God pai gale tange ta tike
angelo be,
"Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no
num Mama."
Pata. Pai gale tange hobi
ta ira angelo mon. Ma iga
tange habaling be,
"Iou no nuno Mama um.
Ma aie no Natigu balik um."
6 Ma tano pana bung be God
i kap hawat no Natine ukira
tano ula hanuo, ikino Natine
nong i kap no luaina kinki-
nis, God i tange habaling be,
"Na tahut be ira angelo tane
God bakut di na lotu
tupas no Natigu."
7 Ma kaia uta di ira angelo
God ga tange horek:
"God i gil ira nuno angelo
hoke ra dadaip.
Ma i gil ira nuno tultule hoke
ra kalamena eh."
8 Ma sene tano Natine balik i
tange be,
"No num kinkinis na harku-
rai na hana hathatikai
ma pai nale pataam.
Ma nu kure ira num matan-
abar ma ra taktaka-
dos.
9 U sip ira takados na tin-
talen ma u malen-
takuane ira sasana.
Io kaie, God, no num God,
te bul ra wel tuma
nalu tam ura gilgil-
amis ugo.
Hokakarek nu kap ra
tamat na kinkinis
ma a tamat na gun-
gunuama ta di ira
num harwis."
10 Ma ne God ga tange habal-
ing be,
"Augo no Watong. Mekaia
tano haburuana u ga
hakisi no ula hanuo.
Ma u ga gil no mawe ma ira
lumam tus.
11 No mawe ma no ula hanuo
dur na buner iesene u
kis ter iat.
Dur na tutuarena hoke ra
mol.
12 Nu puli dur hoke ra
sigasige.
Ma nu kios dur hoke ira tu-
radi di la harkios ma
ira nudi mol.
Ma sene be augo, pau lale
kikios.
Ma no num nilon pai nale
pataam."
13 Ma ne God pai gale tange
ta tike angelo be,
"Nu kap no tamat na kink-
inis kira tano kata na
lumagu,
tuk iou ni bul hanapu ira
num hiruo, hoke tike
linge na bul kakim."
14 Io, aso tuno di ira angelo?
Di ira tanuo na tultule. Ma
ne God la tultule ise di uta
dong ing di na kap no har-
alon.

1:4 Pilipai 2:9 **1:5** Apostolo 13:33; 2Sml 7:14; 1Sto 17:13 **1:6** Rom 8:29
1:7 Sam 104:4 **1:8** Sam 45:6-7 **1:10** Sam 102:25-27 **1:13** Sam 110:1
1:14 Sam 34:7; 91:11

2

Dait nahula tatahun ta ikin ra tamat na haralon tane God.

1 Io kaie, na tahut be dait na manga lilik timaan ta ira nianga dait te hadade. Dait nahula sel leh talur ie.

2 Dait nunure be no hini-naawas mekaia ta ira angelo ga tur dades ma pai gale tale be da kap leise ie. Ma ira pana bakut be tikenong ga lake ie ma iga takmaluk tana, iga kap ra harpadano haruat tano nuno sana tin-talen.

3 Ing be ikinin i tutuno, na ngan hohaam be dait lilik tatahun ta ikin ra tamat na haralon tane God? Tutuno sakit, pa dait nale tale be dait na hilo sukun no harpadano nong na hana tupas dait. No Watong ga huna hinawas palai ta ikin ra haralon. Na-mur dong ing di ga hadade ie, di ga suro haut ie ter ta dait.

4 Ma ne God ga suro haut leh bileng ie ing be iga gil horek: iga hamanis ira kaba hakilang ing iga hangalabo ira matanabar. Ma iga gil ira matahu dades na gingilaan na kinarup. Ma iga palau ira turadi ma ira hartabar tano Halhaaliena Tanuo haruat ma no nuno sinisip.

Jisas ga hanawat hoke tike turadi be inage tale ura haalon ira turadi.

5 Io, ma ne God pai gale bul no nuno lilik be ira angelo di na kure no ula hanuo nong na hanawat namur. Pata. Ma ikino sigar ula hanuo nong dait lilik utana kakarek.

6 Ma naramon tano nianga tane God di ga pakat ie be tikenong ga tange horek:

"Aso tuno ira turadi kaie u lilik uta mem? A linge bia mon mem.

Ura biha u balaure mem ira turadi?

7 U te bul hasur mem ira turadi menapu ta ira angelo be mem na kis baak hobi ta da not no pana bung.

U te hakukuho mem ma ira minamar ma ra tamat na urur.

8 Ma u te bul ira linge bakut napu ta mem."

Ira nianga tane God ing di ga pakat i tange be God ga bul ira linge bakut napu ta ira turadi. Kaie i palai be i kaser ira linge bakut. Pata tike linge pai nale kis pas leh ta ira harkurai ta ira turadi. Iesene ta ikin ra pana bung dait paile nes kilam be ira linge bakut i kis napu ta ira turadi.

9 Iesene dait nes kilam tikenong, ma aie ne Jisas. A dahine mon God ga bul hanapu ie ta ira angelo waing inage mat uta ira turadi bakut. Ma iga mat hobi kinong God ga marse bia mon ira turadi. Iesene kakarek um, dait nes be God te bul haut ie ma ite hatamat ie kinong iga kilingane ra ngununguit tano minat.

2:2 Galesia 3:19 **2:3** Hibru 10:29; 12:25 **2:4** Mak 16:20; 1 Korin 12:4,11 **2:6** Sam 8:4-6 **2:9** Pilipai 2:8-9

10 Io, ma ne God aie nong
ga hakisi ira linge bakut
ma iga gil di ura nuno
iat. Ma iga sip be na
lamus ira haleng na natine
utuma nalu be na hatamat
di. Kaie i takados be God
ga bala ter Jisas be na kilin-
gane ikino mangana ngun-
ngutaan waing Jisas nage
tale tutuno iat be na pit no
ngas be di nage kap no har-
alon.
11 Io, ma ne Jisas nong i
bul hasisingen di be di na
halhaalien sukun ira sasana
tupas God, ma dong ing di
halhaalien hobi, di mon tike
huno ma ne Jisas. Io kaie,
Jisas paile hirhir be na kilam
di be a hinsaana.
12 I palai hobi kinong i tange
tane God be,

"Iou ni hinawase ira hin-
saagu utam.
Ma ing be mem kis hulungan
iou ni pirlet ugo ma ra
ninge."

13 Ma i tange habaling be,

"Aiou ni so no nugu nurnur
tane God."

Ma i tange bileng be,

"Nes baak! Mem karek ma
ira not no bulu ing
God te ter di tagu."

14 Ma kakarek ra matan-
abar i kilam di be a not no
bulu di, di ira turadi mon.
A mon palatamai di ma a
mon de di. Io kaie, Jisas ga
hanawat hoke di be na mat.
Ma iga mat waing inage kap
leise no dades tane Satan
nong ga tale ura lamlamus
ira turadi ter tano minat.
15 Ira turadi di git burbu-
rut be di na mat. Ma ikin
ra bunurut ga hiis kawase
di ira kaba bungbung bakut.
Iesene Jisas ga mat be na
halangalanga leise di.
16 Tutuno sakit, Jisas pai
lale harahut ira angelo. Pata.
Ila terter ra harharahut ta
ira natine Abraham.
17 Io kaie, tike ngas mon
i tale be Jisas na mur ura
gilgil haruatne no nuno sin-
isip. Jisas ga sip be na kap
no kinkinis na tike tamat na
pris. Iga sip be na hanawat
hoke tike mangana tamat na
lamlamus turadi tupas God
nong i tale be na marse
ira turadi ma nong i tale
be na manga gil timaan ira
nuno mangana pinapalim
tupas God. Iga sip be na
hanawat hobi be inage ter
tike hartabar uta ira nudi
sana tintalen ura hamane no
ngalngaluan tane God. Iga
sip be na gil hobi, kaie no
ngas nong iga mur ie, aie
horek: iga hanawat hoke
tike turadi mon, haruat tu-
tuno iat ma ira hinsaana.
18 Ma i tale be na harahut
di ing ira harwalar i hana
tupas di, kinong urah me-
tuma naramon ta ira nuno
ngunngutaan ira harwalar
ga hana tupas bileng ie hobi.

3

Jisas i tamat ta dur ma ne Moses kinong a Nati ne God ie.

1 Mu ira halhaaliena hin-
saagu ing God te tato leh

2:11 Matiu 25:40 **2:12** Sam 22:22 **2:13** Ais 8:17,18 **2:14** 1 Jon 3:8; Ninanaas 12:10 **3:1** Hibru 4:14; 7:26; Nam 12:7

bileng mu, kakarek ira linge
iou te tange i tutuno. Io
kaie, na tahut be mu na lilik
utane Jisas be nesi ie. Aie
nong God ga tule ie ukira
ma ra hininaawas hoke tike
apostolo. Ma aie no tamat
na pris. Ma dait nurnur tana
uta kakarek ra linge.
2 God ga tibe ter ie be na
gil hobi. Ma ne Jisas ga
gil haruatne tutuno iat no
sinisip tane God, hoke Moses
bileng ga gil ing iga balaure
no huntunana gar tane God.
3 Ma ing be tikenong i
hatawat tike huntunana, no
urur da ter tana i tamat tano
urur da ter ta ikino huntu-
nana iat. Hokakarek bileng
no urur da ter tane Jisas i
tamat tano urur da ter tane
Moses.
4 Tutuno be ira huntunana
bakut, tiketike na turadi la
hatawat di. Iesene God, aie
nong ite hatawat ira linge
bakut.
5 Moses tike tultule nara-
mon tano huntunana gar
tane God. Ma iga papalim
timaan haruat tutuno iat
tano sinisip tane God. Iga
hinawase ira turadi ta ing
God na tange namur.
6 Krais bileng hobi. Iga pa-
palim timaan bileng haruat
tutuno iat tano sinisip tane
God. Iesene Krais no Natine
God naramon tano huntu-
nana gar tane God. Ma i bal-
aure ikino huntunana. Ma
dait ira hinsaana tano nuno
huntunana ing be dait na tur
dades ta ira nudait nurnur
ma ing be dait na manga
kis nanahe ma ra tamat na
nurnur kike ra linge dait sa
butbut urie ing God na tabar
dait namur.

*Dait nahula ul ba hoke
ira Iudeia di ga ul ba tuma
ra katano bia. Dait na nur-
nur, kaie dait nage salo tano
sinangeh tane God.*

7 Io kaie, na tahut be mu
na taram ing no Halhaaliena
Tanuo i tange, ma i horek:
"Be mu hadade no ingane
God katiak,
8 waak mu hadades ira tinga
mu hoke ira hintubu
mu di ga hadades ira
tinga di ta kike ra
pana bung di ga ul ba
tagu.
Taitus kike ra pana bung di
ga walar iou tuma ra
katano bia.
9 Di ga manga walar iou kaia.
Ma di ga nes ira nugu gingi-
laan tupas di ta ira
ihet na sangahul na
tinohon.
10 Io kaie, iou ga ngalngaluan
ter ta kike ra matan-
abar.
Ma iou ga tange be, 'Ira tinga
di la hanana talur iou.
Ma pa dile palai tano man-
gana ngas iou sip be di
na mur.'
11 Iou ga ngalngaluan hobi
iou gom hasasalim be,
'Pa di nale salo tano nugu
sinangeh.' "
12 Bar hinsaagu tane Krais,
mu na harbalaurai timaan
be tikenong nalamin ta mu
nahula kap ra sana mangana
lilik be pai nale nurnur. Ing
be tikenong na ngan hobi na

3:5 Nam 12:7 **3:7** Sam 95:7-11 **3:8** KBk 17:7; Nam 20:2-5 **3:11** Nam 14:21-23

tamapas leh sukun no lilona
God.
13 No nianga tane God di
ga pakat ie ga tange be a
mahuo kanaia ta ikino pana
bung be di na taram. Ma iga
kilam ikino pana bung be,
"Katiak." Ma ikino *"Katiak"*
i kaser ikin ra pana bung
bileng. Io kaie, na tahut be
mu na haragat harbasiane
mu ta ira kaba bungbung, be
ira sana tintalen nahula hab-
ota lamus tikenong nalamin
ta mu ma ina ut na ul ba.
14 Mu na haragat har-
basiane mu hobi kinong dait
tikai ma ne Krais. Tano pana
bung be dait ga sigar nurnur
tane Krais, dait ga tur dades
ta ira nudait nurnur. Ma
ina hanawat palai be dait
tiktikai hanana ma ne Krais
ing dait tur dades hobi tuk
ter be dait na mat.
15 Ing dait tur dades ter
hobi i haruat ma ira nianga
tane God ing i tange horek:

"Be mu hadade no ingane
God katiak,
waak mu hadades ira tinga
mu hoke ira hintubu
mu di ga hadades ira
tinga di ta kike ra
pana bung di ga ul ba
tagu."

16 Io, ma nesi dong ing di ga
hadade ma di ga ul ba tane
God? Tutuno sakit, be di iat
ing Moses ga lamus hasur di
metua Isip.
17 Ma ne God ga ngalngaluan
ter ta nesi ta ira ihet na san-
gahul na tinohon? Tutuno
sakit, di mon ing di ga gil ira
sasana ma di ga mat kaia ra
katano bia.
18 Ma ne God ga hasasalim
uta nesi, be pa di nale salo
tano nuno sinangeh? Iga
hasasalim hobi uta di iat ing
di ga takmaluk tana.
19 Io kaie, dait palai be pai
gale tale di be di na salo
kinong pa di gale nurnur.

4

1 Io kaie, na tahut be
dait na manga harbalaurai
timaan. God te kukubus ter
be na ter ikin ra sinangeh ta
dait. Ma no kunubus i kis ter
iat hobi. Kaie, na tahut be
dait na manga harbalaurai
timaan be God nahula nes
tupas tikenong nalamin ta
mu be paile tale ura sinalo
tano nuno sinangeh.
2 Dait na harbalaurai
timaan hobi kinong di ga
harpir nalamin ta dait ma no
tahut na hininaawas hoke di
ga gil bileng ta di ira hintubu
dait. Iesene ikino nianga pai
gale harahut di kinong di ga
hadade mon ma pa di gale
nurnur ine.
3 Ma sene dait ing dait
te nurnur, dait te salo ta
ikino sinangeh hoke God
gate tange ter horek:
"Aiou ga ngalngaluan hobi
iou gom hasasalim be,
'Pa di nale salo tano nugu
sinangeh.' "
Iga tange hobi iesene ira
nuno pinapalim gate pataam
um mekaia tano hakhakisi
tano ula hanuo.
4 Io, ma naramon ta tike
katano tano nianga tane God

3:15 Hibru 3:7-8 **3:16** Nam 14:1-35 **3:17** 1 Korin 10:10 **4:3** Sam 95:11; Hibru 3:11 **4:4** Stt 2:2

di ga pakat ie, i tange be,
"Tano liman ma iruo na bung
God ga sangeh sukun ira
nuno pinapalim."
5 Ma hobi bileng tike mes
na katano. I tange be,
"Pa di nale salo tano nugu
sinangeh."
6 Dong ing di ga huna hadade
ikino tahut na hininaawas,
pa di gale salo tano sinangeh
kinong di ga takmaluk tane
God. Iesene i palai be ari
mes di na salo tana.
7 Ikin i hanawat palai hobi
kinong God ga kubus ha-
baling tike pana bung ura
sinalo. Ma iga kilam ie
be *"Katiak"* tuma naramon
ta ira pakpakat tane Dawit.
Ma iga kilam ie hobi namur
sakit ta ikino pana bung ing
iga haianga ira hintubu dait.
Ma hoke iat mon dait te
huna was ter, Dawit ga tange
horek:

"Be mu hadade no ingane
God katiak,
waak mu hadades ira tinga
mu."

8 Be ing Iosua gor ter ra
sinangeh ta kike ra hintubu
dait, God pai gorle kilam
habaling tike mes na pana
bung namur ura sinalo tano
sinangeh.
9 Io kaie, a mon sinangeh
kanaia uta ira matanabar
tane God hoke no sinangeh
tane God tano liman ma iruo
na bung.
10 Io, ma nesi tikenong i salo
tano sinangeh tane God, na
sangeh bileng ta ira nuno
pinapalim iat hoke God ga
sangeh ta ira nuno pina-
palim.
11 Io kaie, na tahut be dait
na walar ma ra baso be dait
na salo ta ikino sinangeh,
be tikenong nahula mur no
nudi tintalen na takmaluk
ma inage puko.
12 Ma ina tahut be dait na
walar hobi kinong no nianga
tane God i lilona ma i pa-
palim. Ma i hoke tike sele.
Tike sele na hinarubu nong
i iaiaan ta ira iruo palpal
bakut i tale be na manga
mamaang bas tikenong ma
ina kutus ira harpasum na
sur ma ina paleng ira sur
bileng. Iesene no nianga
tane God i manga iaiaan ta
ikino mangana sele hobi ma
i tale be na manga mamaang
bas sakit utuma naramon
tano burwana no nilon ta
tikenong ma kaia tano tan-
uana bileng. Ma i petlaar
be na kure ira mangana lilik
ma ira mangana sinisip ta
ira tinga dait.
13 Pata tike linge ta ira
linge God te hakisi i tale
be na mun ra matmataan
tane God. Ira linge bakut
di tamapales ma di kis palai
ra matmataan tana. Ma aie
nong dait na hana tupas ie,
ma ina kure dait.

Jisas, aie no tamat na pris.

14 Io, ma a nudait mon tike
tamat na pris. Ite hana lala
hut utuma ra mawe. Ma
aie ne Jisas, no Natine God.
Io kaie, na tahut be dait na

4:5 Sam 95:11 **4:7** Sam 95:7-8 **4:8** Lo 31:7; Jos 22:4 **4:10** Hibru 4:4
4:12 Epesas 6:17; Ninanaas 1:16; 19:13-15 **4:14** Hibru 3:1; 10:23

tur dades ta ira linge dait te
hinawas be dait nurnur ter
ine.
15 Dait na tur dades hobi
kinong no nudait tamat na
pris i tale tutuno iat be
na kilingane ira nudait tirih
ing ila hamalusne dait ura
punuko. Ma i tale be na
kilingane ira nudait tirih
hobi kinong ira mangana
harwalar ga hana tupas ie i
haruat ma ira kaba harwalar
ila hanana tupas dait. Iesene
aie iat pai gale puko ta tike
sana tintalen.
16 Io kaie, na tahut be dait
na hana tupas God ma ra
balaraan. Ma aie nong ila
terter ra harmarsai ta dait.
Dait na hana tupas ie hobi
waing inage marse dait ma
inage harahut bia mon dait
tano pana bung be dait supi
ter ikino harharahut.

5

1 Ma ira tamat na pris
um, God i gilamis di tiketike
mekaia nalamin ta ira turadi
mon. Ma i tibe di be di
na hana tupas ie uta ira
matanabar horek: di na tun
hartabar tupas ie ura kap-
kap leise ira sana tintalen ta
ira matanabar.
2 Ma tike tamat na pris
hobi i tale be na harahut ira
matanabar ing pa dile palai
tano tahut ma no sasana ma
di tamapas leh. Ma i tale
be na harahut di hoke tike
matien na turadi kinong aie
bileng, i malus tana be na
puko ta ira sasana.
3 Io kaie, pai nale tun
ira hartabar tupas God ura
kapkap leise ira sana ta
ira matanabar sene mon.
Pata. I supi ter be na tun
ira hartabar uta ira nuno
sasana bileng.
4 Ma paile tale be tikenong
na bul bia leh mon ie ta ikin
ra tamat na pinapalim na
pris. Pata. Na kap ikin ra
mangana pinapalim ing God
na tato ie hoke iga tato ne
Aron bileng hobi.
5 Ma ne Krais bileng pai
gale bul no nuno lilik iat
be na kap ikin ra tamat na
pinapalim na pris. Pata. God
ga tange horek tana,
“Augo no Natigu.
Katiak iou te hanawat be no
num Mama.”
6 Ma i tange hobi bileng tike
mes na katano horek:
“No num pinapalim na pris
na tur hatikai,
haruat tano pinapalim na
pris ing Melkisedek ga
gilgil.”
7 Ma ing Jisas ga lon ter
kira tano ula hanuo iga gil
ra sinsaring ma ra tamat na
sunuah tupas God nong ga
tale be na harahut ie be pai
nale hana ter tano minat.
Iga bul hanapu ie tano sin-
isip tane God, kaie God gom
taram ie.
8 A tutuno be a Natine God
ie, iesene iga harausur ba-
lik ura tartaram God nara-
mon ta ira nuno kaba ngun-
ngutaan.
9 Kaie, be God gate tagure tu-
tuno iat Jisas ura lamlamus

4:16 Hibru 10:19 **5:3** WkP 9:7; 16:6 **5:4** KBk 28:1 **5:6** Sam 110:4; Hibru 6:20; 7:1 **5:7** Matiu 26:36-46; Pilipai 2:6-8

turadi tupas ie, Jisas gom
kap no kinkinis na haralon
hathatikai ter ta dong ing di
taram ie.
10 Ma i tale be na halon
ira turadi hobi kinong God
ga tibe ie be na hanawat
tike tamat na pris, haruat
ma no pinapalim na pris ing
Melkisedek ga gil.

Dait nahula tamapas leh sukun God.

11 Aiou sip be ni tange
ta haleng na linge baak ta
kakarek. Iesene i dades tagu
ura hapalaine ta mu kinong
ira numu lilik paile tapapos
ura hinadado.
12 Baak sakit um mu ga
nurnur, kaie inage haruat
ta mu be mu na hausur ira
mes. Iesene mu supi ter iat
baak tari turadi ura hausur
mu ta ira nianga tane God
mu ga huna harausur ine.
Pa mu le haruat ura kapkap
ira dades na nian. Pata. Mu
susus iat baak.
13 Ma ing be tikenong i
susus baak, a not no bulu
ie, kaie paile namiane no
takados na harausur.
14 Iesene ira dades na nian
i haruat ta dong ing di te
patpatuan kinong di te ha-
rausur ra lawas na pana
bung ura nesnes kilam ira
tahut ma ira sasana.

6

1 Io kaie um, i tahut be
dait na hana hakakari ter
ta ira tamat na harausur i
haruat ta ira patpatuan na
turadi. Dait na waak ter um
ira linge dait ga huna ha-
rausur ine. Kike ra mangana
linge no burwana no ha-
rausur mon ing tikenong na
huna kap. Iesene waak dait
taptapukus baling tano bur-
wana no nudait harausur.
Hokakarek, pa dait nale ian-
gianga baling be i tahut be
tikenong na lilik pukus ta ira
tintalen i lamus ie ter tano
minat. Ma waak dait ianga
baling tano nudait nurnur
tupas God.
2 Pa dait nale harausur
baling ta ira baptais ma
ira mangana salsalap ura
gamgamatien. Ma pa dait
nale ianga baling bileng tano
tintalen na bul lumanari ter
ta ira turadi. Ma hobi bileng,
pa dait nale ianga baling
tano tuntunut hut sukun ra
minat ma no pana bung na
gil harkurai nong pai nale
pataam. Karek ira luaina
linge.
3 Iesene i tahut be dait na
hana hakakari. Ma dait na
gil hobi ing be God na bala
leise dait.
4 Na tahut be dait na hana
ter ta ira mes na linge ki-
nong paile tale be da lamus
pukus di ura lilik pukus ing
di te tamapas leh sukun
God. Ma iou ianga ta ira
mangana turadi horek: tike
pana menalalie di gate palai
ter. Ma di gate nam ter no
hartabar metuma ra mawe.
Di gate kakaap tano Hal-
haaliena Tanuo.
5 Ma di gate nam ter ira bil-
bilai tano nianga tane God.
Ma di gate kilingane a mon
bilai na dades ta ikino pana
bung ing na hanawat na-
mur.

5:12 1 Korin 3:1-3

6 Di ga ngan hobi iesene di
ga tamapas leh sukun God!
Paile tale be da lamus pukus
habaling di kinong i hoke be
di tut habaling no Nati ne
God ter tano ula kabai ma di
gil hahirhir ie ra palai.
7 Aiou ni tange tike nianga
harharuat ura hapalaine mu
be paile tale be da lamus
pukus ira matanabar hobi be
di na lilik pukus. Ma i horek.
No pu nong a haleng na bata
i pukaan ie ma i hakubur ra
nian ing na harahut di ira ut
na pinapalim tano pu, God la
haidane ikino pu.
8 Iesene no pu nong i
hatawat ira sana pito mon
paile harahut ta tike linge.
Pata. I manga hutate be God
na hapadano ie ma namur
na tun hagae um ie.
9 Iou tange hobi ta mu ira
nugu bilai na harwis iesene
iou lik be iou nunure timaan
mu be mu la gilgil ira bilai na
linge balik, kike ra mangana
linge i haruat ta ira matan-
abar ing God te halon di.
10 God pai lale gilgil ira tin-
talen ing paile takados. Pata.
Na lik kawase ira numu
tahut na pinapalim. Ing mu
ga harahut ira nuno matan-
abar tus ma ing mu terter
kakarek, kakarek i hamanis
be mu sip God. Io, na lik
kawase bileng um kakarek
ra pinapalim.
11 Mu la manga basbaso
ura pinapalim hobi. Iou
sip be mu na baso hobi tuk
ter tano haphapatam ta ira
numu nilon waing mu nage
hatur kawase tutuno iat ira
linge mu kiskis kawase ma
ra nurnur metuma nalu.
12 Ma iou paile sip be mu
na malmalungo. Pata. Na
tahut be mu na mur ira nudi
mangana nilon ing di ga nur-
nur ma di ga kis matien, ma
kakarek ra mangana turadi
di hatur kawase ira linge
God te kukubus ter ta di urie.

No kunubus tane God na tur dades hatikai.

13 Ma ing God ga kukubus
ter tane Abraham, iga
hasasalim ura hadades
no nuno kunubus. Iga
hasasalim baling tano hin-
sana iat kinong pata ta
tikenong i tamat tana.
14 Iga tange be, *"Tutuno
sakit iou ni haidane ugo ma
ni hatawat haleng na bulu-
menamur tam."*
15 Io, ma ne Abraham ga
manga kis matien pane ira
linge God ga kukubus ter
tana urie, kaie igom hatur
kawase.
16 Ing tikenong na
hasasalim na kilam no
hinsana tikenong i tamat
tana. Ma ikin ra sinsalim
hobi na hatutuno no nuno
nianga, kaie ira hargor na
pataam.
17 Hobi bileng, God ga sip
be na hapalaine timaan di
ing iga kukubus ter ta di be
di na nunure be no nuno
lilik pai nale kikios. Io
kaie, iga hadades no nuno
kunubus ma tike sinsalim.
18 Ma kakarek um ra
airuo linge paile tale be dur

6:6 Matiu 12:31; Hibru 10:26-27; 1 Jon 5:16 **6:8** Stt 3:17-18 **6:10** Hibru 10:32-34 **6:14** Stt 22:16-17 **6:18** Nam 23:19

na kikios. Ma be God i
kukubus be i hasasalim pai
nale harakale. God ga gil
hokakarek ter ta dait ing dait
ga hilo tupas ie ura nilon.
Ma iga gil hobi waing dait
nage manga balaraan ura
nanahe ter um ma ra nurnur
uta ira linge God te tagure
ter uta dait.
19 Ing dait nanahe ma ra
nurnur hobi i haruat ma tike
haga na waga i palim dit ira
nudait nilon. Io kaie, pa
dait nale magile. Dait na
tur dades. Ma no nudait
nanahe ma ra nurnur i lala
tano tamat na hala na lotu
tuma ra mawe ter tano hal-
haaliena katano menamur
tano mol ila balo bat ter ie.
20 Ma ne Jisas ite huna
lala kaia uta dait ing iga
kap ra kinkinis na tamat na
pris hathatikai, haruat ma
no pinapalim na pris ing
Melkisedek ga gil.

7

Melkisedek ga tamat ta ira pris ing di tano huntu-nana tane Lewi ma i lon hathatikai.

1 Io, ma ikin ra
Melkisedek, aie no king tusu
Salem. Ma a pris tane God
nong i manga tamat sakit.
Io, Abraham ga taptapukus
baling mekaia tano romo
ing iga paas hasur ira ihet
na king kaia. Melkisedek ga
harsomane ie igom haidane
ie.
2 Ma ne Abraham ga tabar
ne Melkisedek ma tikenong
ta ira sangsangahul na min-
sik bakut ing igate kap leh.
Io, ma no luaina pipilaina
tano hinsa ne Melkisedek
aie horek: “No Takados na
king.” Ma iesene be iga
king me Salem, kaie no pipi-
laina tano hinsana aie horek
bileng: “No King na Malum.”
*
3 Pa di gale tange ta linge
utano nuno mama ma no
nuno makai, ma hobi bileng
ira hintubuno. Pata bileng
ta hininaawas tano hatahun
be no hapatam tano nuno
nilon. Kaie i ngan hoke no
Nati ne God hobi. Ite kap
no kinkinis ura lamlamus
turadi tupas God hathatikai.
4 Mu na nes baak! A
tamat na turadi sakit ie.
No hintubu dait balik um
Abraham ga ter tikenong ta
ira sangsangahul na minsik
tana ing iga kap leh kaia
tano romo.
5 Io, ira harkurai tane
Moses i harkurai ter ta ira
bulumenamur tane Lewi ing
di kap ra kinkinis na pris,
be di na kap tikenong ta
ira sangsangahul na minsik
mekaia ho ira matanabar.
Ma kike ra matanabar um
ira hinsaa di. Ma tutuno be
kike ra hinsaa di, di ira bulu-
menamur bileng tane Abra-
ham, iesene di kap tikenong
ta ira nudi sangsangahul na
minsik.
6 Melkisedek paile bu-
lumenamur tane Lewi ie,
iesene iga kap leh tikenong
ta ira sangsangahul na
minsik tane Abraham ma
iga haidane Abraham. Ma

6:19 WkP 16:2-3 **7:1** Stt 14:17-20 * **7:2** No pipilaina tano nianga ‘Salem’ be ‘a malum’ **7:5** Nam 18:21

ne Abraham um ikino turadi
nong ga hatur kawase ira
kunubus tane God.
7 Ma i manga palai be nong
i gil no haridan i tamat ta
dur ma nong i haidane ie.
8 Io, kike ira pris, di git
kapkap leh tikenong ta ira
sangsangahul na minsik ta
ira matanabar. Ma di ira
pris, di git matmat. Ma ne
Melkisedek ga kap leh bileng
tikenong ta ira sangsangahul
ta ira minsik. Iesene i lon
hathatikai hoke no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange.
9 I ngan hoke be Lewi
ga ter tikenong ta ira
sangsangahul na minsik ter
tane Melkisedek ta ikino
bung ing Abraham ga tabar
Melkisedek hobi. Iesene ira
bulumenamur um tane Lewi
ing di la kapkap leh tikenong
ta ira sangsangahul mekaia
ho ira matanabar.
10 Ma i tale be da tange
be Lewi ga tabar Melkisedek
hobi kinong ing Melkisedek
ga harsomane Abraham pa
di gale kaho baak Lewi.
Pata. I hoke be Lewi
ikanaia baak naramon tano
hintubuno ne Abraham.

Jisas i kap no kinkinis na pris haruat ma ne Melkisedek.

11 No pinapalim na pris
nong di tano huntunana
tane Lewi di ga gil, ikino
pinapalim aie no surno ta
ira harkurai tane Moses ing
God ga ter ta ira matanabar
Israel. Ma hohaam um
ta di ira pris ing di tano
huntunana tane Lewi?
Ing be di gor petlaar ura
hatahutne hababane ira
matanabar, dait pai gorle
supi ter habaling tike mes
na mangana pris, tikenong
haruat ma ne Melkisedek.
Iesene dait supi ter ie kinong
di mekaia hone Aron pai
gale haruat um.
12 Ma be da kios ise ira
turadi ing di tale be di na
kap no kinkinis na pris, da
supi bileng be da kios ise ira
harkurai.
13 No nianga tane God di
ga pakat ie i iangianga utano
nudait Watong ing i tange
kakarek ra linge. Iesene
aie metuma naramon tike
mes na huntunana. Ma pata
tikenong tano nuno huntu-
nana pai gale kap ikino kink-
inis na pris.
14 I manga palai um be a
bulumenamur tane Iuda ie.
Ma ing Moses ga iangianga
uta di ira pris, pai gale tange
tike linge utano huntunana
tane Iuda.
15 Io, ma kakarek ra nugu
nianga i hanawat palai tu-
tuno kinong tike mes na
pris te hanawat um. Ma
aie nong dur haruat ma ne
Melkisedek.
16 Ma pai gale kap ikin
ra kinkinis na pris kinong
a bulumenamur ie ta tike
mangana huntunana. Pata.
Iga kap ikin ra kinkinis ki-
nong i lon hathatikai.
17 Ma ikin i palai kinong no
nianga tane God di ga pakat
ie i tange be,
“No num pinapalim na pris

7:14 Ais 11:1; Matiu 2:6; Ninanaas 5:5

na tur hatikai,

haruat tano pinapalim na pris ing Melkisedek ga gilgil.”

18 Ma di ga waak leise ira luaina harkurai kinong kike ra harkurai pai gale dades ma pai gale petlaar be na harahut.
19 Ikin i palai kinong kike ra harkurai paile petlaar ura hatahutne hababane ira matanabar. Ma pai gale tale be tikenong na nanahe ma ra nurnur pane kike ra harkurai. Io kaie, God ga ter tike mes na kunubus ta dait nong i tale be dait na nanahe ma ra nurnur pane ie. I bilai ta kike ra harkurai kinong i lamus dait hutate God.
20 Ma ikin ra kunubus i bilai bileng ta kike ra harkurai kinong God ga hadades no nuno nianga ma no nuno sinsalim. God pai gale sasalim ing ira mes di ga kap ira nudi kinkinis na pris.
21 Iesene Jisas ga kap no nuno kinkinis na pris ing God ga hasasalim horek:

“No Watong te hasasalim,

ma pai nale kios no nuno lilik.

Augo tike pris hathatikai.”
22 Io kaie, Jisas aie nong i hatutuno ikin ra kunubus nong i bilai ta ira harkurai tane Moses.

23 Io, ma a haleng di ira pris kinong di git matmat, kaie pai gale tale di be di na tur hatikai hoke ira pris.

24 Iesene Jisas i tur hathatikai hoke tike pris kinong i lon hatikai.

25 Io kaie, i petlaar hatikane be na halon tutuno iat di ira turadi ing di hana tupas God naramon tano nuno pinapalim. Ma i tale be na halon di hobi kinong i lon hathatikai waing inage saring God uta di.

26 Io kaie, Jisas, aie tike tamat na pris nong i banot tutuno ira nudait sunupi. A halhaaliena ie ma pata nuno ta nirara be ta bilinge. God te bul hasisingen ie sukun ira ut na sana. Ma ite bul haut ie tuma ra mawe.
27 Paile haruat ma ira mes na pris. Paile supi ter be na tun ira hartabar tupas God ta ira kaba bungbung uta ira nuno sasana baling iat, ma namur um uta ira sasana nudi ira matanabar. Pata. Iga ter ra hartabar tupas God tike pana mon ing iga ter habaling ie. Ma ikino hartabar i tur hathatikai.
28 Ma ira harkurai tane Moses um i tibe ira turadi ing pa dile manga haruat ta ikin ra pinapalim, be di na kap no kinkinis na tamat na pris. Iesene God ga tibe no Natine ma ra sinsalim be na kap ikino kinkinis. Ma ikin ra sinsalim ga hanawat menamur ta ira harkurai tane Moses, igom tibe no Natine nong God ga tagure timaan ie be na haruat hatikai uta ikino pinapalim.

7:19 Hibru 9:9 **7:21** Hibru 5:6 **7:22** Hibru 8:6; 12:24 **7:25** Rom 8:34
7:27 Hibru 5:3

8

Jisas aie no pris naramon tano sigar kunubus nong i bilai tano luaina kunubus.

1 No tamat na linge ta kakarek ra nianga iou tangtange aie horek: a nudait tike mangana pris nong igabe kap no tamat na kinkinis. Ma ikino kinkinis i kis ter tano kata na lumana Nong i Manga Tamat Sakit nong ila kis ter tano nuno kinkinis na harkurai tuma ra mawe.

2 Io, ma ila gilgil no nuno pinapalim na pris kaia tano katano ura lotu tuma ra mawe. Ma ikinong no hala na lotu tutuno ing God la kis ter kaia. No Watong iat ga hatur ikino hala, pata be ira turadi.

3 Io, ma ira harkurai tane Moses ga tibe di bakut ira tamat na pris be di na ter hartabar tupas ie. Io kaie, no nudait pris, aie bileng i manga supi ter be na ter ta mangana hartabar tupas God.

4 Ing be i gorte kis kira ra ula hanuo paile tale be na kap no kinkinis na pris, kinong ari iat kanaia ing di la hartabar tupas God haruat ma ira harkurai tane Moses.

5 Di gil ira nudi pinapalim naramon tike katano ura lotu nong a hapupuo mon ie utano katano tutuno ura lotu tuma ra mawe. Iga ngan bileng hobi tano pana bung tane Moses. Ing Moses ga ura gilgil no hala na lotu di ga ura gilgil ie ma ra mol, God ga tange tana be, *"Nu harbalaurai timaan be nu gil ira linge haruat tutuno iat ing iou ga hamanis tam tuma ra uladih."*

6 Iesene no pinapalim na pris nong Jisas te hatur kawase ie kakarek i bilai ta ira nudi ing di ga papalim menalalie, hoke bileng no kunubus Jisas ga gil nalamin tane God ma ira nuno matanabar ura lamlamus di tupas ie i bilai tano kunubus nong menalalie. Ma no kunubus tane Jisas i bilai tano luaina kunubus kinong ira linge God ga tange be na gil naramon ta ikino kunubus tane Jisas i bilai ta ira linge ing ira harkurai tane Moses ga tange be na gil tano luaina kunubus.

7 Be ing no luaina kunubus gor papalim timaan, God pai gorle lik be na kios ise ie ma no sigarna.

8 Iesene i palai be pai gale papalim timaan kinong God ga nes be ira matanabar di sana baak, kaie igom tange horek:

"Nes baak! Iou no Watong, iou tange be a pana bung i ura hinanawat ing iou ni gil ra sigar kunubus ma dur ira iruo huntunana Israel ma ne Iuda.

9 Ikin ra sigar kunubus pai nale haruat ma no kunubus iou ga gil ie tikai ma ira hintubu di tano pana bung iou ga lamus di,

8:5 Kolose 2:17; Hibru 9:23; KBk 25:40 **8:6** Hibru 7:22 **8:8** Jer 31:31-34

iou gom lie sur ta di metua
Isip.
Iou no Watong, iou tange
be pa nile gil no sigar
kunubus haruat ma
no luaina kinong pa
di gale taram no nugu
luaina kunubus.
Io kaie, iou gom hana talur
di.
10 Iou no Watong, iou
tange be no mangana
kunubus iou ni gil
ie ma no huntunana
Israel ta tike pana
bung namur, aie
horek:
Iou ni bul ira nugu harkurai
ta ira nudi lilik.
Ma kike ra harkurai iou ni
pakat kawase ta ira
tinga di.
Taitus ikino pana bung
namur iou um no
nudi God, ma a nugu
matanabar um di.
11 Tikenong pai nale hausur
no tahunana be no
hinsaana horek be,
'Na tahut be nu nunure no
Watong.'
Pata. Kinong urah, di bakut
di na nunure iou,
mekaia leh ta ira maris tu-
tuno iat tuk ter ta ira
tamat na watong.
12 Di na nunure iou kinong
iou ni suge leise ira
nudi sasana ma ra
harmarsai.
Maso! Pa nile lik leh um ira
nudi nirara."
13 Io, ing God ga kilam
no kunubus tane Jisas be no
sigarna, i palai be iga nes
kilam no luaina kunubus be
a tuarena ie, kaie da waak
leise ie. Ma be tike linge
i tuarena ma da waak leise
ie, i palai be hutate ma ina
panim leh.

9

*Di ga lotu hohaam nara-
mon tano mangana hala na
lotu kira tano ula hanuo.*

1 Io, tano luaina kunubus
a mon harkurai ura kurkure
be ira matanabar di na lotu
tupas God hohaam. Ma tike
katano bileng kira tano ula
hanuo be da lotu tupas ie
kaia.
2 Di ga hatur tike hala
na lotu di ga gil ie ma ra
mol. Tano luaina katano ta
ikino hala, tike kinkinis na
lulungo tikai ma no hator na
bul beret ma ira beret i hal-
haalien ura hartabar tupas
God. Ma di ga kilam ikinong
ra katano be no Halhaaliena
Katano.
3 Ma namur tano airuo na
balo na mol tike katano. Ma
di ga kilam ie be no Hal-
haaliena Katano Sakit.
4 Ma naramon tana no
hator di ga gil ie ma ra
gol nong di la tuntun ira
kabus i huhur kala mimisien
tana. Ma kaia bileng no
linge na bulbul no kunubus
tane God nong di ga gil ie
ma ra gol. Ma ari linge
tuma naramon tano linge na
bulbul no kunubus tane God.
Tikenong, no gingop di ga
gil ie ma ra gol, ma a mana
kanaia naramon tano gin-
gop. Ma no buko tane Aron
nong ga kuburuan ga kis
kaia naramon bileng tikai

9:1 KBk 26:1-30; 25:23-40 **9:3** KBk 26:31-33 **9:4** KBk 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5

ma ira iruo pala hot God
gate pakat ira harkurai tano
kunubus kaia.
5 Ma metuma nalu tano
binanus tano linge na bulbul
no kunubus tane God, airuo
tamat na mangana angelo
ing dur la kiskis tikai ma
ne God hathatikai. Ma dur
ga tur burung ikino binanus
ing God la kapkap leise ira
sana tintalen kaia ma no
nuno harmarsai. Io, ma sene
be paile tale be ni manga
ianga uta kakarek ra man-
gana linge kakarek.
6 Di ga bul timaan kike
ra linge hobi naramon. Ma
ira pris di git laala ta ikino
luaina katano ura gilgil ira
nudi pinapalim.
7 Iesene no tamat na
pris sene mon na lala tano
katano nong i kis menamur
ta ikino luaina katano. Ma
iga tale be na lala kaia tike
bung mon tike kudulena
tinohon. Ma pai gitle laala
ing be paile kap ta de. Ma
igit hartabar tupas God ma
kike ra de uta ira nuno
sasana iat ma uta di ira
matanabar bileng ing di ga
gil ira sasana ing pa di gale
palai urie.
8 Metuma naramon ta
kakarek ra linge no Hal-
haaliena Tanuo i hamanis
be no ngas ura hinana lala
tano Halhaaliena Katano
Sakit paile tapapos baak ing
be ikino luaina katano tano
hala na lotu i kis ter baak.
9 Ma kike ra linge a ha-
pupuo uta ikin ra pana bung
katiak. Kike ra linge i hama-
nis be kike ra hartabar di ga
tun tupas God pai gale tale
be na hatahutne hababane
tuma naramon ta ira matan-
abar ing di ga kap hawat
kike ra hartabar. Pata. Di ga
kilingane be a mon sasana
baak naramon ta di.
10 Dong ing di ga kap
hawat kike ra hartabar di
ga murmur ira mangana
harkurai uta ira nian ma ira
minamo mon ma ira human-
gana salsalap ura gamgama-
tien. Kike ra harkurai i
haruat ta ira palatamai dait
mon. Ma iga tur dades ter
tuk tano pana bung mon be
ira linge i hanawat sigarna.

No de ne Krais i haruat ura hatutuno no sigar kunubus.

11 Io, ma sene be ing Krais
ga hanawat ma iga kap no
nuno kinkinis na pris, iga
hatawat ira bilai na linge ing
di kis ter kakarek. Iga hana
lala tano mangana hala na
lotu nong i bilai ma i tamat
ta nong menalalie. Ma ikin
ra hala na lotu, ira turadi pa
di gale gil ie. Io kaie, i palai
be paile tike linge ie mekira
ta ikin ra ula hanuo.
12 Krais pai gale kap hawat
ra de na me be a de na
bulumakau ura hinana lala
tano Halhaaliena Katano
Sakit. Pata. Iga kap hawat
no dena iat ura hinana
lala kaia kinong igate kul
halangalanga leise dait. Iga
lala tike pana sene mon. Ma
ikino hinana lala i haruat.
Pai nale lala baling um.

9:5 KBk 25:18-22 **9:6** Nam 18:2-6 **9:7** WkP 16:2-34 **9:9** Hibru 10:1-2
9:13 WkP 16:15-16; Hibru 10:4; Nam 19:9,17-19

13 Di git sapsapur ira tu-
radi ma ira de na me ma
ira de na tumatena bu-
lumakau. Ma di git tun-
tun tike mangana pes na
bulumakau ma di git hul
hurusane ira tahuna eh tana
tikai ma ra taho ma di
git sapsapur ira matanabar
bileng me. Di git sapsapur
dong ing di ga gil ra sasana
kaie di ga kis sisingen tane
God naramon ta ira nudi
bilinge. Ing di ga sapsapur
di hobi di ga hagamgama-
tien di tupas God. Iesene
pa di gale hagamgamatien di
utuma naramon tutuno iat.
14 Ikin i tutuno, kaie i tu-
tuno sakit be no de ne Krais
na hagamgamatien tutuno
iat dait. Io kaie, dait kilin-
gane be kike ra sana tintalen
ing di lamus ter dait tano
minat, di te panim leh. Krais
ga tale be na hagamgama-
tien tutuno iat dait kinong
iga ter no nuno nilon tu-
pas God hoke tike hartabar
ma pata ta sasana tana.
Ma iga papalim hobi ma
no dades tano Halhaaliena
Tanuo. Iga hagamgamatien
dait hobi waing dait nage
taram tano lilona God.
15 Krais iat ikinong ga gil
no sigar kunubus nalamin
tane God ma ira nuno
matanabar waing di ing God
gate tato di, di na hatur
kawase ira haridan ing God
ga tange be na ter ta di.
Ma kike ra haridan na kis
hathatikai. Ma ne Krais i
tale be na gil ikin ra sigar
kunubus kinong no nuno
minat a kunkulaan ie ura
halangalanga leise di sukun
ira nudi sasana di ga gil ra
hena no luaina kunubus.
16 Ing be tike kunubus ura
rumahal i kis ter, paile tale
be tikenong na rumahal ta
ira minsik haruat ma ie ing
be pai nale huna hinawas
palai be no turadi nong ga gil
ikino kunubus ite mat.
17 Paile tale be na rumahal
nalalie tano turadi paile mat
baak kinong tike kunubus
ura rumahal pai nale tutuno
tuk ter be no turadi ite mat.
Pai nale tutuno ing no turadi
nong ga gil ie i lon ter baak.
18 No luaina kunubus a
mangana kunubus bileng ie
hobi, kaie pa di gale hatu-
tuno bia mon ie. Pata. Di ga
hatutuno ie ma ra de bileng
horek.
19 Moses ga hinawase ira
matanabar uta ira harkurai
igom kap ra dena ira
tumatena bulumakau ma
ira me ma iga hul hurusane
tikane ma ra taho. Io, iga
kubus ra dardarana hina
sipsip tike mangana sila
dahe di kilam ie be hisop,
igom hasuguh ie ta ira de ma
iga sapur ira pakpakat ta ira
harkurai ma ira matanabar
bileng.
20 Ma ne Moses ga tange
ta di ira matanabar be,
*"Kakarek ra de i hatutuno no
kunubus nong God te tange
be mu na taram ie."*
21 Hoke iat mon bileng
Moses ga sapur no hala na
lotu di ga gil ie ma ra mol.
Ma iga sapur bileng ira linge
di ga papalim me kaia ura

9:14 1 Pita 1:18-19 **9:19** KBk 24:6-8 **9:21** WkP 8:15,19

lotu.
22 Ma no surno ta kakarek
ra nianga, aie horek: ira
harkurai tane Moses i tange
be da hagamgamatien ra
haleng na linge ma ra de, i
hoke be hutate be ira linge
bakut. Io, ma ing be pata
ta minat, pata ta liklik luban
leise ira sana tintalen.
23 Io kaie, di ga supi be
di na hagamgamatien hobi
kike ra linge. Iesene kike ra
linge a hapupuo mon tano
katano tutuno ura lotu tuma
ra mawe. Ma ira dena kike
ra wawaguei di ga kut bing
paile haruat ura hagamga-
matien ikino katano tuma
ra mawe. Pata. Ikino
katano i supi ter tike man-
gana hartabar nong i bilai ta
kike ra hartabar di ga kut
bing.
24 Ma ikin i palai kinong
Krais ga lala tuma ra mawe
iat. Pai gale lala tike katano
ura lotu ing ira turadi di ga
gil. Pata. Ikino katano a ha-
pupuo mon tano katano tu-
tuno ura lotu tuma ra mawe.
Io, iga lala tuma iat ra mawe
be na tur ra matmataan tane
God kakarek uta dait.
25 Ma pai gale lala bileng
tuma ra mawe be na ter
no nuno nilon hoke tike
hartabar tupas God ra
haleng na pana. Krais
pai gale gil haruat ma no
tamat na pris ta di ira
Iudeia. Pata. Ikino tamat
na pris git laala utuma
naramon tano Halhaaliena
Katano Sakit, tike bung mon
ta ira tintinohon. Iesene
ikinong git laala ma ra dena
wawaguei, pata be a dena
iat.
26 Ing be Krais gor gil hobi
gor supi be na mat ra haleng
na pana mekutua leh tano
hakhakisi tano ula hanuo.
Iesene pai gale gil hobi. Pata.
Igate hanawat kakarek um
tano haphapatam ta ira pana
bung be na ter no nuno
nilon hoke tike hartabar tu-
pas God ura kapkap leise ira
sana tintalen. Iga hanawat
tike pana mon. Ma i haruat.
Paile supi be na hanawat
hobi baling.
27 Io, ma ne God te tibe ter
ta ira turadi be di bakut di na
mat tike pana mon. Namur
um, di na tur ra harkurai.
28 Krais bileng ga ngan
hobi. Iga mat tike pana
mon hoke tike hartabar tu-
pas God ura puspusak ra
harpadano ta ira sana tin-
talen ta di ra haleng. Iesene
tano nuno airuo na hi-
nanawat pai nale pusak um
ira harpadano hobi. Pata.
Na hanawat be na halon
dong ing di la kiskis kawase
ie.

10

No kapawena hartabar tane Krais i tur dades hathatikai.

1 Ira harkurai tane Moses
a hapupuo mon ta ira bilai
na linge ing na hanawat.
Pata be kike ra linge tu-
tuno. Ma haruat ta ira
harkurai tane Moses di la
tuntun haitne ta ira tintino-
hon ira hartabar tupas God.
Io kaie, kike ra mangana

9:22 WkP 17:11 **9:23** Hibru 8:5; 10:1 **9:26** Hibru 10:10

hartabar hobi ta ira harkurai tane Moses paile tale be
na gil hatahutne hababane
ira matanabar ing di hana
hutate God ura lolotu tupas
ie.
2 Ing be kike ra hartabar
gor tale ura hagamgamatien
hababane kike ra matanabar
sukun ira nudi sasana, pa
di gorle kilingane be a mon
nirara baak kanaia ho di
ma di nage hatakumutne ura
hartabar.
3 Iesene kike ra hartabar
i halilik di ta ira tintinohon
tiketike be ira nudi sasana
baak kanaia.
4 I halilik di hobi ki-
nong ira dena tumatena bu-
lumakau ma ira dena me
paile haruat ura kapkap
leise ira sasana.
5 Io kaie, ing Krais ga
hanawat ukira ra ula hanuo,
iga tange tane God be,

"Pau gale sip be da tun ira
hartabar tupas ugo.
Iesene u gate tagure no
palatamaigu.
6 Ira hartabar be da tun ira
kudulena wawaguei
bakut, ma ira mes na
mangana hartabar di
ga tun uta ira sana
tintalen, pau gale laro
urie.
7 Io, ma iou ga tange
be, 'Nugu God, aiou
karek, ura gilgil haru-
atne no num sinisip.
Di ga pakat hokakarek utagu
kaia ta ira num pak-
pakat.' "

8 Io, iga huna tange be,
*"Pau gale sip be da tun ira
hartabar tupas ugo. Ma pau
gale sip ira hartabar be da
tun ira kudulena wawaguei
bakut be ira mes na man-
gana hartabar di ga tun uta
ira sana tintalen. Ma pau
gale laro bileng uta kakarek
ra hartabar."* A tutuno be
di ga tun kike ra hartabar
haruat ma ira harkurai tane
Moses, iesene Krais ga tange
iat hobi.
9 Io, namur um iga tange be,
*"Nugu God, iou um karek,
ura gilgil haruatne no num
sinisip."* Io kaie i palai be
God ga kap leise ira luaina
hartabar be na bul kios di
ma no hartabar tane Krais.
10 Jisas Krais ga gil haruatne
no sinisip tane God, kaie dait
bakut dait ge gamgamatien
sukun ira nudait sasana tano
hartabar Krais ga gil ie ma
no palatamaine iat. Iga ter
no palatamaine tike pana
mon ma i haruat. Pai nale
ter habaling um ie.

11 Ira pris ta di ira Iudeia,
di la tur ter tano nudi
pinapalim na lotu ta ira
kaba bungbung. Di la tun-
tun haitne kike ra mangana
hartabar iat tupas God. Ma
kike ra hartabar pai nale tale
tutuno iat be na kap leise ira
sasana.
12 Iesene Krais balik ga
ter tike kapawena hartabar
mon uta ira sasana. Ma no
nuno hartabar i tur dades
hathatikai. Iga gil hobi igom
a kis tano tamat na kinkinis
ra kata na lumane God.
13 Ma ila kiskis nanahe
kaia tuk ter be *God na bul*

10:4 Hibru 9:13 **10:5** Sam 40:6-8 **10:10** Hibru 9:12 **10:11** KBk 29:38
10:13 Sam 110:1

ira nuno hiruo napu hoke tike linge na bul kakine.

14 Ma ila kiskis kaia kinong iga gil hatahutne hababane di ma no nuno kapawena hartabar mon. Iga gil hobi ta di ing i bul hasisingen di be di na halhaalien sukun ira nudi sasana. Ma di na bilai harsakit hobi hathatikai.

15 Io, ma no Halhaaliena Tanuo bileng i suro haut ikin ter ta dait. I huna tange be,

16 "Aiou no Watong, iou tange be no mangana kunubus iou ni gil ie ma di ta tike pana bung namur, aie horek:
Iou ni bul ira nugu harkurai ta ira tinga di.
Ma kike ra harkurai iou ni pakat kawase ta ira nudi lilik."

17 Namur um i tange be,
"Aiou pa nile lik leh ira nudi sana tintalen ma ira nudi ul ba tagu."

18 Io kaie, pa dale supi habaling tike hartabar ura kapkap leise ira sana tintalen kinong God te lik luban leise kakarek ra sasana.

Dait na tur dades ta ira nudait nurnur nalamin ta ira ngunngutaan.

19 Io kaie, bar hinsaagu tane Krais, dait balaraan ura hinana lala tano Halhaaliena Katano Sakit tano de ne Jisas tano nuno minat.

20 No nuno minat ga papos tike sigar ngas ura nilala ta ikino Halhaaliena Katano Sakit. I hoke be dait te lala harsakit tano balo na mol naramon tano katano na lotu. Ma sene ikino balo na mol, aie no palatamaine Jisas no lilona ngas.

21 Ma tike mes na linge bileng. A nudait tike tamat na pris nong i papalim utano huntunana tane God.

22 Karek ra linge te hanawat um, kaie i tahut be dait na hana hutate God ma ra tutuno na tinga dait. Waak dait burut. Dait na hana hutate tana ma ra nurnur. Pa dait nale kilingane be ira nudait sasana baak kanaia kinong ite sapur ira tinga dait ura gisgis ise kike ra sasana. Dait na hana hutate tana hoke ira gamgamatien na matanabar di te susu tano madareswana taho.

23 Na tahut be dait na tur dades ta ira linge dait te hinawas be dait nurnur ter ine. Waak dait tur galogalo ta ira linge dait nanahe ma ra nurnur urie, kinong God na gil haruatne ira nuno nianga ga kukubus ter ta dait.

24 Na tahut be dait na lilik timaan be dait na haragat harbasiane dait hohaam ura hamanis ira nudait harmarsai ma ura gilgil ira bilai na harharahut.

25 Waak dait hatakumutne no nudait tintalen ura kinkinis hulungan. Ari di malmalungo ura kis hulungan iesene waak dait gil hobi. Dait na haragat harbasiane dait. Ma dait na manga baso ura gilgil hobi kinong dait nes kilam be no pana

---

10:16 Jer 31:33; Hibru 8:10 **10:17** Jer 31:34 **10:19** Hibru 4:16 **10:20** Matiu 27:51 **10:22** WkP 8:30; Ese 36:25; Epesas 5:26 **10:25** Hibru 3:13

bung tano Watong ite ura
hinanawat um.
26 I tahut be dait na lon
hobi kinong pata baling um
tike mangana hartabar ura
kapkap leise ira sasana ing
be dait te palai um ta
ira tutuno God te hapuasne
ta dait, ma sene dait bul
ira nudait sinisip ura gilgil
haitne ira sasana.
27 Dait na kis kawase ie ma
ra ramramin ta ikinong ra
harkurai nong na hanawat.
Taitus ikino harkurai, no but
na eh na tun hagae ira ebar
tane God.
28 Be airuo be aitul a tu-
radi duhat ga tung tikenong
be i piam ira harkurai tane
Moses, di ga ubu bing ie, ma
pa di gale marse ie.
29 Ing be iga ngan hobi
ta di ing di ga kis tano
hena harkurai tane Moses, a
tamat na harpadano sakit na
karet tikenong bileng nong
i malentakuane no Nati ne
God ma i tange hagae no
Halhaaliena Tanuo nong i
ter harmarsai, ma i lik be
a bilingana linge mon no
de utano kunubus nong ga
bul hasisingen ie be inage
halhaalien sukun ira nuno
sasana.
30 I palai be na ngan hobi
kinong dait nunure ter God
nong ga tange be, *"Aiou nong
ni balu ira matanabar uta
ira nudi sasana. Iou ni ha-
padano di haruat ma ira nudi
gingilaan."* Ma iga tange
habaling be, *"Aiou no Wa-
tong, iou ni kure ira nugu
matanabar."*
31 Ing be tikenong na kis
hobi tano lumana no lilona
God, na ramramin sakit ki-
nong na hiruo saasa.
32 I tahut be mu na lik leh
ira pana bung menalalie be
God gate hapalaine ter mu.
Taitus ikino pana bung mu
ga tur dades naramon ta ira
tamat na ngunngutaan ing
iga manga ubal mu.
33 Ari pana di ga tange ha-
gae mu ma di ga haragawai
ta mu ra matmataan gar na
haruat. Ma ari mes na pana
mu ga tur tikai ma dong ing
di ga haragawai ta di hobi.
34 Mu ga marse di, mu
gom harahut dong ing di
ga halala di tano hala na
harpadano. Ma ing ari di
ga res leh ira numu linge,
mu ga waak ter di ma ra
gungunuama kinong mu ga
nunure be mu tinane ira
linge i bilai ta kike ra linge di
ga res leh ma ina kis hatikai.
35 Io kaie, waak mu
hamalim leise no numu tun-
tunur na balaraan kinong
God na hawatong mu ing mu
tur na balaraan hobi.
36 Na tahut be mu na tur
dades be mu na tale ura
murmur no sinisip tane God,
kaie mu nage hatur kawase
ing iga kukubus ter ta mu
urie.
37 A tutuno. Dahine um,
"Ma nong i ura hinanawat,
na hanawat. Pai nale
halis.
38 Iesene no nugu ut na taka-
dos na lon tano nuno
nurnur.

10:26 Hibru 6:4-8 **10:27** Ais 26:11 **10:28** Lo 17:6; 19:15 **10:29** KBk 24:8
10:30 Lo 32:25-36 **10:34** Matiu 6:20; 19:29 **10:37** Hab 2:3-4

Ma ing be na hesuo pas iou, iou pa nile laro utana."
39 Iesene dait paile hokike ra mangana matanabar ing di hesuo pas God ma di hiruo saasa. Pata. Dait ira mangana matanabar ing dait nurnur, kaie dait na lon.

11

Di ira ut na nurnur di ga lon hohaam.

1 A mangana linge so no nurnur? Aie horek. Ing tikenong i nurnur, i nunure tutuno ter be na hatur kawase ira linge i nanahe urie. Ma ikino turadi i manga palai ter bileng be kakarek ra linge i tutuno ma sene be paile nes baak.

2 Ira turadi menalalie di ga nurnur hobi, kaie God gom hinawas palai be a bilai di.

3 Dait nurnur, kaie dait ge palai be God ga hakisi ira humangana linge bakut ma no nuno nianga. Io kaie, i palai be God ga papalim ma ikinong paile tale be dait na nes ura hakhakisi ira linge dait la nesnes.

4 Io, ma ne Abel ga nurnur, kaie igom tabar God ma no hartabar i bilai ta nong tane Kain. Ma ne God ga hinawas palai be i bilai ira nuno hartabar, kaie Abel ga hatur kawase ra hininaawas be a takadoswana turadi ie, kinong ga nurnur. A tutuno be Abel gate mat, iesene no nuno nurnur kanaia i hausur baak dait.

5 Io, ma ne Enok ga nurnur, kaie God gom kap haut leh ie sukun ikin ra nilon ma pai gale mat. Pai gale tale be tikenong na nes leh ie kinong God gate kap haut leh ie. Menalalie ta ing God ga kap haut leh ie, iga hinawas palai be a bilai na turadi ie nong ga halaro God. Io kaie, God gom kap haut leh um ie.

6 Io, ma ing be tikenong paile nurnur, paile tale be na halaro God, kinong ira turadi di supi ter ra nurnur. Io kaie, nesi tikenong i ura hinana tupas God i tahut be na nurnur be no nudait God kanaia, ma be ila halaro di ma ra kunkulaan ing di sisilih utana.

7 Io, ma ne God ga hakatom Noa uta ira linge pa di gale nes baak. Noa ga nurnur, kaie igom ru God ma iga gil tike mon ura haalon no nuno hatatamana. No nuno pinapalim ma ra nurnur ga hapuasne be ira matanabar tano ula hanuo di te sana um. Ma ne God ga haut be Noa i takados kinong igate nurnur.

8 Io, ma ne God ga tato Abraham be na hana ukaia tike katano nong God na tabar ie me namur. Abraham ga nurnur, kaie igom taram. A tutuno be pai gale nunure be i hanana uha, iesene iga hana iat mon.

9 Iga nurnur, kaie igom kiskis kaia tano katano be God ga kukubus be na ter ie tana. Iga kiskis kaia hoke

---

11:1 2 Korin 5:7 **11:3** Stt 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 **11:4** Stt 4:3-10 **11:5** Stt 5:21-24 **11:7** Stt 6:13-22; 7:1 **11:8** Stt 12:1-5 **11:9** Stt 35:12

tike wasire ila kiskis tano
katano paile nuno ie. Iga kis
ta ira mangana palpalih. A
tutuno be God ga kukubus
ter tane Aisak ma ne Iakop
bileng be na tabar dur ma
ikino katano iat, iesene dur
ga lon bileng hobi ta kike ra
palpalih.
10 Abraham ga lon hobi
kinong iga kis kawase no
taman nong na tur lawas ma
pai nale panim leh. Ma ikino
taman nong God ga bul no
nuno lilik utana be na gil ie
hohaam ma iga gil iat bileng
ie hobi.
11 Abraham ga nurnur,
kaie God gom bala ter ie be
na hatawat tike bulu, ma a
linge bia be igate nongtamat
um ma ne Sara bileng gate
hintu. God ga bala ter ie
hobi kinong Abraham ga so
no nuno lilik tana be na gil
haruat ta ing iga kukubus ter
tana hobi.
12 Io kaie, a haleng sakit ira
bulumenamur di ga tahuat
ta ikinong ra tunana, ma
ikino tunana, no nuno dades
ura gilgil hobi igate pataam
um hoke ira minat. Ma kike
ra nuno bulumenamur di
haleng sakit hoke ira tiding
tuma ra mawe. Ma paile tale
be tikenong na was petlaar
di hoke tikenong paile tale
bileng be na was ira iono
tano waseser.
13 Kike ra turadi bakut di
ga nurnur tuk ter be di ga
mat. Pa di gale hatur kawase
ira linge God ga kukubus ter
ta di urie. Pata. Di ga
nes kilam be kike ra linge
i manga tapa baak. Ma di
ga laro pane kike ra linge be
na hanawat um namur. Di
ga hinawas palai be a wasire
mon di ta ikin ra ula hanuo
ma paile nudi taman tutuno
ie.
14 Be tari matanabar di
tange ta linge hobi, i hama-
nis be di sisilih ta tike katano
ura nudi iat.
15 Pa di gale lilik uta ikino
katano di ga tut leh mekaia.
Ing be di gor lilik hobi di gor
tale be di na tapukus baling.
16 Iesene be pata. Di ga sip
be di na hana ter tike katano
nong i bilai ta ikinong di ga
tut leh mekaia. Di ga sip no
katano tuma ra mawe. Io
kaie, God pai gale hirhir be
di na tange be aie no nudi
God, kinong ite tagure ter
tike taman ura nudi.
17-18 Abraham ga nurnur,
kaie igom ter Aisak hoke tike
hartabar di la tuntun tupas
God ta ikino bung God ga
walar ie hobi. Abraham, aie
nong God ga gil no nuno
kunubus ter tana. Iesene aie
iat nong ga ura kutkut bing
no nuno bulukasa hoke tike
hartabar tupas God. Iesene
God gate tange tana be,
*"Ira num bulumenamur di na
tahuat tane Aisak iat."*
19 Abraham ga lik be God
i tale be na hatut ira minat.
Ma ing Abraham ga hatur
kawase habaling Aisak, i
hoke be iga kap leh ie sukun
ra minat.

11:11 Stt 18:11-14; 21:2; Rom 4:19 **11:12** Stt 15:5; 22:17 **11:13** Stt 23:4; 1Sto 29:15; Sam 39:12; 1 Pita 2:11 **11:17-18** Stt 21:12; 22:1-14 **11:19** Rom 4:17 **11:20** Stt 27:27-29,39-40

20 Io, ma ne Aisak ga
nurnur, kaie igom haidane
Iakop ma ne Esau uta ira
linge ing na hanawat namur.

21 Io, ma ne Iakop ga ura
minat. Iga nurnur, kaie
igom haidane dur ira iruo
bulu tane Iosep. Iga suator
tano nuno buko igom lotu
tupas God.

22 Io, ma hutate be Iosep
na mat. Iga nurnur, kaie
igom tange ta di ra Israel be
i tutuno be di na hana sukun
Isip. Ma iga hinawase di be
di na gil hohaam ta ira surno
ing na mat.

23 Io, ma no makai tane
Moses ma no nuno mama,
dur ga nurnur, kaie dur gom
sie ie aitul a teka namur ta
ing di ga kaho ie. Dur ga nes
kilam ie be a melmel na bulu
ie ma paile haruat ma ira
mes. Ma pa dur gale burte
bileng no harkurai tano king
kaia Isip, kaie dur gom sie ie.

24 Io, ma ne Moses ga nur-
nur, kaie ing iga tamat um
iga malok be da tange be
a natine ie no hinasik tano
tamat na lilie kaia Isip.

25 Iga sip be na kilingane
ra ngunngutaan tikai ma
ira matanabar tane God ma
pata be na bala leh ira sana
tintalen be na halaro ie ra
kumkum na pana bung mon.

26 Moses ga kilingane ra
dades na kinkinis ura utano
Mesaia ma iga lik be ikino
mangana kinkinis i manga
bilai ta ira kinkinis na wa-
tong kaia Isip. Ma iga lilik
hobi kinong iga sip be na kap
no nuno kunkulaan nong na
hanawat namur.

27 Iga nurnur, kaie igom
hana sukun Isip. Pai gale
burte no ngalngaluan tano
king mekaia. Pata. Iga tur
dades kinong i ngan hoke be
igate nes God nong pa di lale
nesnes ie.

28 Iga nurnur, kaie igom
taram God horek: iga gil no
Nian na Sinakit ma iga tange
ta ira matanabar be di na
sapur ira matanahala ma ra
de. Ma iga gil hobi waing no
angelo nong ga ura bingbing
ira luaina not no bulu pai
nale hagae ira Israel.

29 Io, ma ira matanabar
na Israel di ga nurnur, kaie
di gom balos no Tes Dar-
daraan, hoke be tike mas-
masana katano ie. Be ira
Isip di ga walar hobi, di ga
kango.

30 Ira matanabar di ga
nurnur, kaie ira balo tano
taman Ieriko ga tamadure
saasa namur be di gate hana
luhutane ie ra liman ma iruo
na bung.

31 Rahap no ut na hilawa
ga nurnur, kaie pa di gomle
ubu bing ie tikai ma di ing
di piam God, kinong iga
bala halala ira ut na mun-
munhuat.

32 Iou ni tange habaling
um ra so? No pana bung
paile lawas be ni hinawase

11:21 Stt 47:31—48:20 **11:22** Stt 50:24-25; KBk 13:19 **11:23** KBk 1:22; 2:2 **11:28** KBk 12:21-30 **11:29** KBk 14:21-31 **11:30** Jos 6:12-21 **11:31** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jemes 2:25 **11:32** Het 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sml 16:1—1Kng 2:11

mu utane Gidion, Barak,
Samison, Iepita, Dawit,
Samuel, ma ira tangetus
bileng.
33 Kike ra turadi di ga
nurnur, kaie di gom umri
laar leh ira matanabar ta ira
mes na katano. Di ga gil
ira tintalen takados. Di ga
hatur kawase ira linge ta ari
kunubus God ga gil ter ta di.
Pa di gale hiruo ta ira ho di
ira laion.
34 Pa di gale hiruo tano
dades na eh. Pa di gale hiruo
ta ira sele na hinarubu. Pa
di gale dades ma sene di ga
kap ra dades. Di ga harubu
dades, di gom paas hasur ira
haleng na umri ta ira mes na
tamtaman.
35 Airuo haine dur ga
hatur kawase habaling ira
nudur bulu sukun ra mi-
nat. Ari mes na turadi di ga
malok be da halangalanga
ise di, kaie di gom mat ta
ira hinaragawai ing iga hana
tupas di. Di ga sip hobi
waing di nage tut hut sukun
ra minat. Di ga nurnur be
ikinong i bilai tano nilon
kira napu.
36 Ari di ga hasakit ta di ma
di ga dangat bileng di. Ari
mes di ga kubus kawase di
ma ra dades na kunubus ma
di ga halala di tano hala na
harpadano.
37 Di ga gulum ari ma ra
hot ma tari di ga kato ku-
tus di. Ma ari mes di ga
kato bing di ma ra sele na
hinarubu. Di ga maris. Di
ga sige mon ira pala sip-
sip ma ira pala me. Di
ga hangungut di ma di ga
haragawai ta di.
38 Ira matanabar tano ula
hanuo pa dile haruat ma
kakarek ra turadi. Pata.
Karek ra turadi di manga
bilai sakit ta ira matanabar
tano ula hanuo. Di ga hana
hurbit ta ira katano bia ma
ira uladih. Di ga lon ta ira
matana hot ma ta ira lulur.
39-40 Di ga nurnur, kaie
God gom hinawas palai uta
di bakut be a bilai di. Iesene
pata ta tikenong ta di ga
hatur kawase ing God ga
kukubus ter ta di urie, ki-
nong God gate tagure ter
tike ngas uta dait nong i
bilai ta nong menalalie. God
pai gale sip be na hatahutne
hababane di sene mon talur
dait, kaie igom tagure ikino
ngas waing inage hatahutne
hababane di ma dait bileng.

12

*God la hapadano ira na-
tine bakut ura hausur di.*

1 Io, ma i hoke be dait hilo
ra harkiaskias ta ira nudait
nilon. Ma di kike ra matan-
abar ing iou te hinawas ter
ta di, di kis luhutane dait ma
di la itame dait. Io kaie, na
tahut be dait na kap leise ira
mangana linge ila palpalim
kawase dait be dait na hilo
timaan. Ma dait na kutus
ise ira sana tintalen ing ila
hiis kawase ter dait. Dait
na hilo harkiaskias ma ra
baso ta ikino harkiaskias ta

11:33 Dan 6:1-2 **11:34** Dan 3:23-27 **11:35** 1Kng 17:17-24; 2Kng 4:25-37
11:36 1Kng 22:26-27; 2Sto 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6 **11:37** 2Sto 24:21
12:1 1 Korin 9:24-25

ira nudait nilon. Waak dait
malmalungo ta dahine.
2 Ma be dait hilo harki-
askias hobi, i tahut be dait
na nes dit Jisas nong ga
lilie hanana ta dait tano tin-
talen na nurnur, aie nong
i hatutuno ira nudait nur-
nur bileng. Pai gale hana
talur no nuno hiniruo tano
ula kabai. Iga nunure be a
linge na hirhir be tikenong
na hiruo hobi, ma sene pai
gale manga lilik utana ki-
nong iga sip be na kap no
gungunuama nong i taguro
ter ura nuno. Io, iga hiruo
hobi igom a kis tano palpal
na kata tano tamat na kinki-
nis na harkurai tane God.

3 Mu na lilik timaan ta
ira tirih tane Jisas ing ira ut
na sana di ga manga ma-
lentakuane ie. Mu na lilik
timaan tana be mu nahula
malmalungo talur no numu
hinilo na harkiaskias.
4 I tutuno be ira ut na sana
di te manga walar ura lam-
lamus mu tano sana ngas,
ma i hoke be mu harubu ma
di ura tutur bat di. Iesene
pata tari nalamin ta mu te
hiruo baak naramon ta ikino
hinarubu.
5 Ma i nanaas be mu te lik
luban leise ikino nianga tane
God ing iga ura haragat mu
ma ie kinong a natine mu.
Ma iga tange horek:

"Natigu, nu lilik timaan ing
no Watong i hapadano
ugo ura hausur ugo,

ma waak u malamales talur
ie ing i pir ugo ta ira
num sasana.

6 Kinong urah, no Watong la
hapadano di ing i sip
di,
ma ila paspaser di bakut
ing i halon hapatan-
gen di."

7 I tahut be mu na tur
dades ta ira tirih kinong God
i hapadano mu hoke ira na-
tine ura hausur mu. Mu na
tur dades hobi kinong mu
ngan hoke ira not no bulu
kira napu. Di bakut di la
kapkap ra harpadano ta ira
nudi mama.
8 God la hapadano ira na-
tine bakut, ma ing be paile
hapadano ugo, i hamanis be
a not na ngas ugo, ma pata
be a natine tutuno ugo.
9 Io, ma dait na lilik uta ira
nudait mama kira napu. Di
ga hapadano dait ura hausur
dait, kaie dait gom ru di. Ing
be dait ga ru di hobi i manga
tahut be dait na kis ra hena
no harpadano tano Mama ta
ira tanua dait, kaie dait nage
lon.
10 Ma ira nudait mama
kira napu di ga hapadano
dait ra bar tinohon mon. Ma
di ga hapadano dait hoke di
ga lik be i takados. Iesene
God i hapadano dait ura
harahut dait waing dait nage
halhaalien sukun ira sasana
hoke God la halhaalien ter.
11 Ma ing tikenong i kap
ra harpadano, ta ikino
pana bung iat pai nale
laro. Pata. Na kilingane ra
ngunngutaan. Iesene namur
um, dong ing di ga kap
ra harpadano ura hausur
di, di na hatur kawase

12:5 Jop 5:17; Snd 3:11-12; Ninanaas 3:19 **12:7** Lo 8:5 **12:11** Jemes 3:17-18

no puspusno ta ikinong ra
harpadano ma aie horek: ira
nudi nilon na takados, kaie
di na kap ra malum.
12 Io kaie, na tahut be mu
na hadades ira iruo mal-
malungana luma mu ma ira
buku na kaki mu.
13 Mu na mur no taka-
dos na ngas, be no kakine
no pengpeng nahula tamala-
pus, iesene be na langalanga
baling.

A harakatom be dait nahula harus ise ira nianga tane God.

14 Mu na walar ma ra
baso be mu na lon ma ra
malum tikai ma ira turadi
bakut. Ma mu na walar
ma ra baso bileng be mu na
halhaalien sukun ira sasana.
Ing be tikenong paile hal-
haalien hobi, pai nale nes no
Watong.
15 Mu na harbalaurai be
tikenong nahula basomah
ura kapkap no hartabar
tane God nong i tabar bia
mon dait ma ie. Ma mu
na harbalaurai bileng be
tikenong pai nale tahuat
nalamin ta mu hoke tike
ina pangopango ma ina
hatawat ra purpuruan ma
ina habilinge ira nilon ta di
ra haleng.
16 Ma mu na harbalau-
rai be ta tikenong nahula
noh ma tike mes paile nuno.
Mu na harbalaurai bileng be
tikenong nahula malok leise
God hoke Esau. Esau no
luaina bulu nong gor ruma-
hal ta ira haleng na minsik,
iesene iga suhurane no nuno
kinkinis na rumahal ura tike
kapawena nian mon.
17 Ma mu nunure be na-
mur um Esau ga sip be no
nuno mama na haidane ie.
Iesene no nuno mama ga
malok ise ie, kinong Esau pai
gale tale ura nesnes tupas
tike ngas be na hatakadosne
ing igate gil ter. Iga manga
sisilih be na kap no hari-
dan igom manga suah utana,
iesene pai gale petlaar.
18 Io, ma pa mu le hanawat
ter tano uladih Sinai hoke ira
matanabar Israel di ga hana
ukaia. Di ga tale be di na
sigire ikino uladih. Ma ta
ikino uladih, tike tamat na
eh ga iaiaan. Iga manga boh,
ga kadado ma iga marahiluo.
19 Iga husuanga no
tinaram tano tahur ma di ga
hadade a ingana tikenong.
Ing ira matanabar di ga
hadade no ingana di ga
sasaring marmaris be waak
um i haianga habaling di.
20 Di ga sasaring hobi ki-
nong pai gale tale di be di
na kis ra hena no harkurai
nong ga tange horek: *"Ing be nesi ta turadi be a wawaguei bileng i hana ukaia tano uladih da gulum bing ie ma ra hot."*
21 No uladih ga nanaas
saasa sakit kaie Moses gom
tange be, *"Aiou manga dader ma ra bunurut."*
22 Io, ma pa mu le hanawat
ukaia ta ikino uladih. Pata.
Mu te hanawat ter tano

12:12 Ais 35:3 **12:13** Snd 4:26 **12:16** Stt 25:29-34 **12:17** Stt 27:30-40 **12:18** KBk 19:16-20; Lo 4:11-12 **12:19** KBk 20:18-21; Lo 5:22-27 **12:20** KBk 19:12-13 **12:21** Lo 9:19

uladih Saion, no taman tano
lilona God. Aie ne Ierusalem
tuma ra mawe. Mu te
hanawat ter tano kis hulun-
gan ta ira haleng na angelo
sakit ing paile tale be da was
di. Ma di kis hulungan ma ra
gungunuama.
23 Mu te hanawat ter tano
kis hulungan ta di ira luaina
natine God. Di ing God te
pakat kawase ira hinsa di
tuma ra mawe. Mu te hana
tupas God no ut na harkurai
ta ira turadi bakut. Mu te
hanawat ter ta ira tanua di
ira ut na takados ing God te
hatahutne hababane di.
24 Mu te hana tupas Jisas
nong ite gil no sigar kunubus
nalamin tane God ma ira
matanabar. Mu te hanawat
ter tano de ne Jisas nong ga
sapur mu ma ie ura gilgil
ikino kunubus. Ma no dena
i hapuasne ta dait ira linge
i bilai ta ira linge no de ne
Abel ga iangianga urie.

25 Mu na harbalaurai
timaan. Waak mu harus
ise nong i iangianga ta mu.
Dong ing di ga malok be di
na hadade ikino nong ga
hakatom di kira napu, pa di
gale petlaar ura hinilo sukun
no nuno harpadano. Io
kaie, tutuno sakit, paile tale
dait be dait na hilo sukun
no nuno harpadano ing be
dait tamapas sukun ie nong
i hakatom dait metuma ra
mawe.
26 Taitus ikino pana bung
no ingana ga gune no ula
hanuo, iesene kakarek ite
kukubus be, *"Tike pana bal-
ing iou ni gune no ula hanuo.
Iesene pata be no ula hanuo
sene mon. Iou ni gune bileng
no mawe."*
27 Ing i tange be na gil hobi
"tike pana baling," i hamanis
be na kap leise kike ra linge
ing iga hakisi. Na kap leise
di kinong i tale di be di na
gunagune. Na kap leise kike
ra linge waing ira linge paile
tale be na gunagune, di na
kis ter iat.
28 Io kaie, na tahut be dait
na tanga tahut tana kinong
dait lala tano nuno kingdom
nong paile tale be na guna-
gune. Dait na tanga tahut
tana hobi, kaie inage tale
dait be dait na lotu tupas ie.
Ma ina tahut be dait na lotu
tupas ie hoke i sip be dait
na lotu tupas ie hobi. Ma i
horek: dait na lotu tupas ie
ma ra urur ma ra pirharlet.
29 Na tahut be dait na gil
hobi kinong no nudait God
aie hoke tike eh nong ila
tuntun hagae ira linge.

13

*Dait na lon hohaam har-
basie ta dait.*

1 I tahut be ira numu har-
marsai harbasie ta mu ira
hatahinsaana naramon tane
Krais na tur ter iat hobi.
2 Waak mu luban ura bal-
bala leh ira wasire ta ira
ngasia mu. Ari di ga bala
leh ari wasire ma pa di gale
nunure be di ga balbala leh
ira angelo.
3 Na tahut be mu na lik
leh dong ing di kis ra hala

12:24 Hibru 8:6; Stt 4:10 **12:25** Hibru 2:1-3; 10:26-29 **12:26** Hag 2:6 **12:29** Lo 4:24; 9:3 **13:2** Rom 12:13; Stt 18:1-8; 19:1-3

na harpadano, hoke be mu
bileng mu kis tikai ter ma
di. Ma ina tahut be mu na
lik leh dong ing di haragawai
ta di kinong a turadi mon
mu hoke di ma i tale be da
haragawai bileng ta mu.
4 Na tahut be ira turadi
bakut di na ru no tintalen
na tinolen. Tikenong na
noh tikai ma no laalena iat.
Waak i noh tikai ma tike mes
kinong God na kure hagae
dong ing di noh tikai ma
tikenong paile nuno.
5 Mu na langalanga sukun
ikinong ra tintalen ura sip
barbarat. Na tahut be mu
na lik be ira linge mu hatur
kawase i haruat mon. Ura
biha, kinong God ga tange
horek: *"Aiou pa nile hana
sukun ugo ma iou pa nile
waak kapis ugo."*
6 Io kaie, dait na balaraan
ura tangtange be,
"No Watong, aie no nugu ut
na harharahut,
kaie iou pa nile burut.
Paile tale tutuno iat be
tikenong na gil tike
linge tagu."

*Dait na hana tupas God
naramon tano hartabar tane
Jisas sene mon.*

7 Na tahut be mu na lik
leh ira numu lilie menalalie
ing di ga hinawase mu tano
nianga tane God. Mu na lilik
timaan uta ira nudi man-
gana nilon tuk ter be di ga
mat. Ma mu na mur ira nudi
mangana nurnur.
8 Ira tintalen tane Jisas
Krais pai lale kikios. Pata.
Nalalie ma katiak ma namur
bileng i haruat sene iat mon.
9 Waak mu bala leh tari be
di na lamus hasisingen mu
ma ira nudi matahu nianga
ing i mes ta ira nianga tane
God. Na harahut mu be
God na hadades mu tuma
naramon ta ira numu nilon
ma no nuno harmarsai nong
na tabar bia mon mu ma ie.
Iesene be ing mu mur ira
harkurai uta ira mangana
nian pai nale harahut mu.
Pata. Kike ra harkurai pai
gale harahut dong ing di git
murmur di.
10 A nudait mon tike ha-
tor na ter hartabar tupas
God. Ma dong ing di papalim
naramon tano hala na lotu ta
ira Israel, pa dile tale be di
na ian kaia ra nudait hator
na ter hartabar.
11 No tamat na pris ta
di ira Israel, ila kapkap ira
dena ira wawaguei utuma
naramon tano Halhaaliena
Katano Sakit. Ma kike ra de,
a hartabar ura kapkap leise
ira sana tintalen. Iesene
di la tuntun kike ra palata-
maine ira wawaguei kaia
tike katano i kis sisingen ta
ira matanabar.
12 Io kaie, Jisas bileng
hobi. Iga mat sisingen nata-
man tano taman ura bul-
bul hasisingen ira matan-
abar sukun ira nudi sasana
ma no dena iat.
13-14 Io kaie, dait na hana
tupas ie sukun kike ra
matanabar na Israel tikai
ma ira nudi harkurai. Di
ga nes hamalentak Jisas

13:4 Epesas 5:5 **13:5** Lo 31:6,8; Jos 1:5 **13:6** Sam 118:6 **13:7** 1 Korin 4:16
13:9 Rom 14:17 **13:11** WkP 16:27 **13:12** Jon 19:17 **13:13-14** Hibru 12:2
13:13-14 Hibru 11:10,16; 12:22

kinong iga mat hobi. Ma
ing dait hana tupas ie di
na nes hamalentak bileng
dait hobi. Iesene na tahut
be dait na hana tupas iat ie
kinong pata ta tike taman
kira napu uta dait nong na
tur hatikai. Pata. Dait sip be
dait na lala tano taman nong
na hanawat namur ma dait
kis kawase ikino taman.
15 Io kaie, naramon tane
Jisas i tahut be dait na pirlet
hatikane God hoke no nudait
hartabar tupas ie. Dait na
pirlet ie horek: dait na hi-
nawas palai be dait ira nuno.
16 Ma waak dait luban ura
gilgil ira bilai na harharahut
ta ira mes kinong kakarek
ra mangana hartabar tupas
God i halaro ie.
17 Na tahut be mu na
taram ira numu lilie ma be
mu na bul hanapu mu ta
di. Urah, kinong di balaure
timaan mu. Ma di balaure
mu hobi kinong namur di na
hinawas palai ra matmataan
tane God uta ira nudi pina-
palim nalamin ta mu. Io,
mu na taram di waing ira
nudi pinapalim nalamin ta
mu na halaro di, ma pata be
na hatirih ira nudi nilon. Ing
be di na kap ra tirih hobi, pai
nale harahut mu.

Ira sinsaring tupas God uta ira nuno harharahut i hapatam no pakpakat.

18 Na tahut be mu na sasar-
ing uta mem kinong mem
paile kilingane be mem ira
sana mangana turadi. Pata.
Mem la sipsip be na takados
harsakit ira numem nilon.
19 Ma iou haragat mu be
mu na manga sasaring be
God na tule pukus haiane
iou tupas mu.

20 Iou sasaring tupas God
nong ila terter ra malum.
Aie nong ga hatut habal-
ing Jisas no nudait Watong
sukun ra minat. Ma ne Jisas
aie nong i balaure dait hoke
tikenong i balaure ira sipsip.
Jisas nong ga mat hoke tike
hartabar tupas God. Ma
no nuno minat ga gil no
kunubus nong i tur hatikai.
Io kaie, God ga tale be na
hatut ie hobi.
21 Ma iou sasaring be ikino
nudait God na hatatol mu
ma ira bilai na linge mu
supi ter ura gilgil haruatne
no nuno sinisip. Iou sasar-
ing be ina papalim nara-
mon ta dait tiketike, nara-
mon iat tano pinapalim tane
Jisas Krais, be dait nage tale
ura halaro ie. Ma ne Jisas
Krais aie nong dait na let ie
hathatikai. Amen.

22 Bar hinsaagu tane Krais,
iou haragat mu be mu na
hadade kakarek ra nianga
ma ra tintalen na kinkinis
matien. I tale be ikin ra
kumkum na pakpakat mon
tupas mu na habalaraan mu.

23 Iou hinawase hapalaine
mu be di te halangalanga ise
Timoti, no tasi dait, sukun ra
hala na harpadano. Ma ing
be na hana tupas haiane iou,

13:15 Sam 50:14,23 **13:16** Pilipai 4:18 **13:17** 1 Tesolonaika 5:12 **13:18** Apostolo 24:16; 2 Korin 1:12 **13:20** Jer 32:40; Ese 37:26; 1 Pita 2:25

ni tikai ma ie ma ni me nes
mu.
24 Na tahut be mu na
haatne leh ira numu lilie ma
ira matanabar bakut tane
God. Di me Itali di haatne
leh mu.
25 Iou sasaring be no har-
marsai tane God na kis ta mu
bakut.

No Pakpakat tane Jemes

I nanaas be Jemes no tasine Jisas ga pakat ikin ra pakpakat. Aie no lilie tano lotu rusu Ierusalem bileng (nes Apostolo 15:13). Iga pakat ie tupas ari Iudeia ing di gate nurnur tane Krais (Jemes 1:1; 2:1). No surno ta ikin ra pakpakat horek, be **tikenong paile tale be na tange sene mon be i nurnur tane Krais. Pata. Ira nuno bilai na gingilaan na hamanis no nurnur tutuno. Ma be pata ta bilai na gingilaan tano nuno nilon, io, no nuno nurnur a linge bia ie (2:26).** Ma ira harwalar ma ira harubaal ila walwalar ira nudait nurnur ura hamanis be i tutuno bileng (1:2-18). Waak dait hadade mon no tahut na hininaawas, iesene dait na gil haruatne ie (1:19-27). Jemes i manga iangianga ta ira gingilaan ta ira Kristian. Dait na balaure timaan ira karame dait (3:1-12), dait na kap no mangana minanes metuma nalu (3:13-18), ma dait na bul hanapu dait ma ra bilai na tintalen (4:1-17), dait nahula tur ra harkurai (5:1-11). Io, ma ari harausur tane Jemes i manga hutate dahine ta ira harausur tane Jisas ra Matiu 5-7.

1 Aiou Jemes, tike ut na tinaram tano pinapalim tane God ma no Watong Jisas Krais. Ma iou pakat karek ra nianga tupas mu ira sangahul ma iruo na huntunana tane Israel ing mu la kis harbasie ter tano ula hanuo.

Aiou haatne mu ma karek ra nianga.

Da tur dades ta ira tirih i walar ira nudait nurnur.

2-3 Bar hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na manga laro be ira mangana harwalar i hana tupas mu, kinong mu nunure be kakarek ra tirih i walwalar ira numu nurnur na hamanis be ira numu nurnur pai nale puko, kaie mu nage tale ura tuntunur dades.

4 Ma ina tahut be mu na balaraan ura tuntunur dades hanana. Io kaie, ira numu nilon na tahuat timaan harsakit. Mu na tur dades hobi waing mu nage dades ma mu nage takados harsakit, ma be pa mu nale supi ta linge ura murmur timaan God.

Da saring God be na hapalaine dait be dait na lon hohaam nalamin ta ira harwalar.

5 Ing be ta tikenong ta mu i supi ter ra minminanes ura nilon mur no sinisip tane God, na sasaring tupas ie. Ma ne God na ter ie tana kinong i manga taguro ter ura hartabar hobi ma pai nale ngangare ie tano nuno sinsaring.

6 Iesene be na sasaring, na bilai be na nurnur ma pai nale iruo ira nuno lilik.

1:1 Matiu 13:55; Galesia 1:19; Apostolo 15:23; 1 Pita 1:1 **1:2-3** Rom 5:3-5 **1:2-3** 1 Pita 1:7 **1:5** Snd 2:3-6

No turadi nong i iruo ira nuno lilik i haruat ma ira paananoh tano tes ing a dadaip i puh ige lagures.

7-8 Ikino turadi hobi pai nale lik be na hatur kawase tike linge metuma hono Watong, kinong i harkatageh no nuno lilik. Na sip be na mur kinin ma ina mur tike mes balik.

9 Be tike hinsaa dait tane Krais i hatur kawase ra kinkinis na maris, i tahut be na tangarot kinong a tabi hinsana ra matmataan tane God.

10 Ma hobi bileng tikenong i hatur kawase ra kinkinis na watong. I tahut be na tangarot be God na bul hasur no hinsana kinong na panim sukun no nuno kinkinis na watong hoke ira puspus na pito.

11 No kasasa ila hananahut ma ra tamat na mamahien ma ila rangrang bing ira pito. Ira puspusno ila pukpuko leh ma ila hagae no nuno marmaririsuan. Io, hoke iat mon bileng tano turadi nong i hatur kawase ra kinkinis na watong. Ing be i gilgil baak ira nuno binalaan, na panim sukun no nuno kinkinis na watong.

Ira nudait sana sinisip i walar dait ura gilgil ra sasana.

12 No haridan na kis tano turadi nong i tur dades ta ira harwalar kinong God na tabar ie ma no nilon be i hanawat palai be ikino turadi paile puko ta ira harwalar. Ma ne God ga kukubus ter ta dong ing di sip ie be na tabar di ma ikino nilon.

13 Ma be kakarek ra harwalar i hana tupas tikenong, waak i tange be, "God i walwalaam iou." Pata. Paile tale be tike linge na walar God be nage gil ra sana. Ma aie iat pai nale walar ta tikenong.

14 Iesene ira harwalar na hana tupas tikenong horek: no nuno sana sinisip na lamus ie ma ina hakalak ie ura gilgil ra sasana.

15 Ma be no sana sinisip te tienen ter hoke ra haine, na kaho hapuasne ra sasana. Ma be no sasana te tamat haruat na kaho hapuasne no minat.

16 Bar hinsaagu tane Krais, iou marse mu. Waak mu bala leh ikin ra mangana linge nahula hakale mu.

17 Ira bilai ma ira gamgamatien na hartabar bakut di la hananasur metuma hone God nong ga hakisi ira lulungo tuma ra mawe. Ma ne God pai lale kikios hoke ra ududuh ing be a kasasa i halaawas ie be na hakumkum ie.

18 Iga sip be na hatawat dait ma no hininaawas utano tutuno. Ma iga hatawat dait hobi waing dait na hanawat nuno matanabar iat. I nanaas be dait haruat ma ira luaina hartabar tupas ie ta ira nuno hakhakisi bakut.

Waak dait hadade kapis mon no tahut na hininaawas. Dait na gil haruatne ie.

1:10 Ais 40:6-7 **1:18** Jon 1:13 **1:19-20** Ecc 7:9

19-20 Bar hinsaagu tane Krais, iou marse mu. Mu na lilik timaan ta ikin iou ura tangtange ie. I tahut be mu bakut, mu na manga taguro ura hinadado. Iesene waak mu haiah ura nianga ma ura ngalngaluan kinong ira ngalngaluan ta ira turadi pai lale hatawat ira takadoswana tintalen God i sip be dait na gil.

21 Io kaie, mu na kap leise ira bilingana tintalen bakut tikai ma ira mangana sana gingilaan ta ira numu nilon. Mu na bul hanapu mu ma mu na kap usurane no nianga di ga so ie ta mu. Ikino nianga i tale be na halon mu.

22 Waak mu hadade mon no nianga. Ing be mu hadade kapis mon ie, mu hakale habaling mu be a mangana turadi so mu. Iesene i tahut be mu na gil haruatne no nianga.

23 Ing be ta tikenong na hadade mon no nianga ma sene pai nale gil haruatne ie, aie hoke tike turadi nong i nes no matmataan tana ta tike linge na tirtirewa.

24 Io, ma be ite nes habaling ter ie, na hana leh. Ma kaie iat mon na lik luban be ila matmataan ter hohaam.

25 Iesene no nianga tane God, aie hoke tike linge na tirtirewa bileng. Ma be tikenong i nanaas tana, i nes no harkurai nong i takados harsakit. Ma ikino harkurai nong ila halangalanga ise dait. Ma be i nes haitne ie, God na haidane ikino turadi ta ira linge i gil. Iesene waak i hadade mon no nianga ma ina lik luban ise ie. Pata. God na haidane ikino turadi nong i gil haruatne no nianga tane God.

26 Be tikenong i lik be i murmur God iesene paile balaure timaan no karamena, io, tutuno sakit, paile mur iat God. Pata. I hakale habaling ie.

27 Be dait na mur God no nudait Mama, i sip be dait na mur ie horek. I sip be dait na kol ira tintana ma ira makoso ta ira nudi tirih. Ma i sip be dait na hana talur ira tintalen tano ula hanuo be kike ra tintalen pai nale habilinge dait. Ma ing be dait mur God hobi, God na nes kilam ikin ra tintalen be i gamgamatien harsakit ma pata ta bilinge tana.

2

Waak di ru tikenong kinong a watong mon ie. Waak di mikiane tikenong kinong a maris mon ie.

1 Bar hinsaagu, mu nurnur tano nudait dades na Watong Jisas Krais ing i tamat no minamar tana. Io kaie, waak mu nes kilam ira mangana kinkinis ta ira turadi kaie mu nage mikiane tikenong ma mu nage ru no mes.

2 Be tikenong i lala tano numu kis hulungai ma ite sigasige ter ma ra kinasine ing a tabi matana ma i palai be a watong ie, mu na gil

---

1:21 Kolose 3:8; 1 Pita 2:1 **1:22** Matiu 7:26; Rom 2:13 **1:25** Rom 8:2; Jemes 2:12 **1:26** Sam 141:3 **2:1** Apostolo 10:34; Jemes 2:9

hohaam? Ma be tike maris
balik na lala tano numu kis
hulungai ma ite sigasige ter
ma ra put na kinasine, mu
na gil hohaam bileng?
3 Na ngan hohaam be mu
na manga lik no turadi nong
i sigasige ter ma ira bilai
na kinasine ma mu na tange
tana be, "Nu kis kira tano
bilai na kinkinis." Ma ina
ngan hohaam bileng ing be
mu na tange tano maris be,
"Tur katika," be, "Kis mon
napu tano bilingana katano
iou la bulbul ira kakigu
kaia."
4 Io, ing mu gil hobi,
tutuno sakit mu te harpaleng
nalamin ta mu. Mu te
harkurai hobi kinong i
hanawat metuma naramon
ta ira numu sana lilik ma ta
ira numu sana sinisip.
5 Bar hinsaagu tane Krais
ing iou la sipsip mu, mu
hadade timaan. Tutuno
sakit be God ga gilamis
ira maris mekira tano ula
hanuo be di na watong ta ira
nudi nurnur. Iga gilamis di
be di na lala tano nuno king-
dom, haruat ma no nuno
kunubus ter ta dong ing di
sip God.
6 Iesene mu, mu te malen-
tak ta ira maris. Ma garim
ta dong ing di la hangungut
mu? Ma nesi ta dong ing di
la sarsaret mu be mu na tur
ra harkurai? Tutuno sakit, di
mon ira watong.
7 Ma di iat di la tangtange
hagae bileng no bilai na hin-
sana ikino nong i tinane ter
mu.
8 Iesene be mu tartaram
no surno ta ira harkurai God
te bul ter ta di ing i kure
ma i balaure di, mu te lon
takados. Ma ikino harkurai
i tange horek: *"Nu marse
tikenong hoke u marse habal-
ing iat ugo."*
9 Iesene be mu nes kilam
ira mangana kinkinis ta ira
turadi kaie mu nage mikiane
tikenong ma mu nage ru no
mes, mu te gil ra sasana. Ira
harkurai tane God di kure
ugo be a ut na laka harkurai.
10 Ma i tale be iou tange
hobi kinong be nesi tikenong
ila tartaram ira harkurai
bakut ma sene be i puko
ta tikenong, i nanaas be ite
puko ta di bakut ira kaba
harkurai.
11 Ma ikin i palai kinong
nong ga tange be, *"Waak u
noh tikai ma tikenong pata
be a num ie,"* ga tange bileng
be, *"Waak u harubu bingib-
ing bia."* Io, ing be paule
puko tano tintalen na nino-
hon tikai ma tikenong pata
be no num iesene be u te
ubu bing bia mon tikenong,
hohaam? Augo um tike ut na
laka harkurai.
12 Ma no harkurai nong i
halangalanga ise mu na kure
mu. Io kaie, i tahut be
mu na balaure timaan ira
numu nianga ma ira numu
gingilaan.
13 Mu na balaure timaan
hobi kinong tano pana bung
be God na gil no harkurai,
pai nale marse nong pai gale

2:5 1 Korin 1:26-28 **2:8** Matiu 19:19; Galesia 5:14 **2:9** Lo 1:17 **2:10** Matiu 5:19 **2:11** KBk 20:13-14; Rom 13:9 **2:12** Galesia 6:2; Jemes 1:25; 1 Pita 2:16 **2:13** Matiu 5:7; 18:32-35

marse ira mes. Iesene ing
be tikenong na ter ra har-
marsai, no harkurai pai nale
karet ie.

*Ira nudait nurnur a mi-
namatwana ing be paile kis
tikai ma ira bilai na tintalen.*

14 Bar hinsaagu tane Krais,
na harahut tuno hohaam be
tikenong i tange be i nurnur
tane Krais ma pata ta bilai
na tintalen i hamanis? Pai
nale harahut ie. Ma i tale
be ikino mangana nurnur na
halon ie? Pata.
15 Ma hohaam be tike
tasim be tike hainim nara-
mon tane Krais na hanawat
ma paile haruat ira nuno
sigasige ma i supi nian
bileng?
16 Ma mu lik hohaam be
tikenong ta mu na tange
mon tana be, "Kom kaia,
nu hana tatahun. Ma iou
sip be nu silihe ra sigasige
ma be nu ian timaan." Ing
be na tange hobi iesene pai
nale banot kakarek ra nuno
mangana sunupi, mu lik be
kakarek ra nianga mon na
harahut ie? Pata.
17 Ma hobi bileng be
tikenong na tange be i
nurnur tane Krais ma sene
no nuno nurnur paile kis
tikai ma ira bilai na tintalen.
Ikino mangana nurnur
a minamatwana mon ie
kinong aie sene mon kanaia.
18 Io, ma tikenong na tange
be, "Tike turadi ila mon nur-
nur. Tike mes balik ila mon
ira bilai na tintalen." Iesene
be ni tange, Kaia, nu walar
ura hamanis tagu no num
nurnur ing be pata ta bi-
lai na tintalen tana. Paule
tale. Iesene ira nugu bilai
na tintalen iat na hamanis
hapalaine tam no nugu nur-
nur.
19 U nurnur be tike ka-
pawena God mon. U lik be
ikinong i manga tahut? Pata.
Ira sana tanuo di nurnur ter
hobi bileng. Iesene di la
daader ma ra bunurut.
20 A ba ugo! Iou ni hama-
nis tam be a linge bia mon
no num nurnur ing be paile
kis tikai ma ra bilai na tin-
talen bileng. Io, nu hadado
baak.
21 Hohaam tano hintubu
dait Abraham? God ga kure
be i takados ra matmataan
tana urah? Kinong Abraham
ga bul Aisak no natine tano
hator na tun hartabar hoke
tike hartabar tupas God. Io
kaie, God ga nes no nuno
bilai na tintalen igom kure
be i takados.
22 Io, iou sip be nu palai
tano nuno mangana nurnur.
No nuno nurnur ga hana
tikai ma ira nuno bilai na
tintalen. Io kaie, no nuno
nurnur ga hanawat tutuno
kinong iga tikai ma ira bilai
na tintalen.
23 Ma no nianga tane God
di ga pakat ie ga tutuno um
ing iga tange horek: *"Abra-
ham ga nurnur tane God ma
ne God ga was leh no nuno
nurnur be Abraham i takados
ra matmataan tana."* Ma di
ga kilam ie be no harwis
tane God.
24 Io, i palai um, be God
na nes ira bilai na tintalen

2:15 1 Jon 3:17 **2:18** Galesia 5:6 **2:21** Stt 22:9-12 **2:22** Hibru 11:17-18
2:23 Stt 15:6; 2Sto 20:7; Ais 41:8

ta tikenong, kaie nage kure
be ikino turadi i takados ra
matmataan tana. Ma ing
be tikenong na nurnur sene
mon, God pai nale kure be
ikino turadi i takados.
25 Ma hobi bileng tane Ra-
hap no hilawa. God ga nes
ie ing be iga bala leh ira
munmunhuat na umri ta ira
Israel ma iga tule leise di ter
tike mes na ngas. Io, God ga
nes ira nuno bilai na tintalen
kaie igom kure be i takados.
26 Io kaie, i horek ta ira
palatamai dait. A minamat-
wana ing be paile kis tikai
ma ira tanua dait. Ma i
haruat bileng ira nudait nur-
nur. A minamatwana ing be
paile kis tikai ma ira bilai na
tintalen.

3

*Dait na balaure timaan
ira karame dait.*

1 Bar hinsaagu tane Krais,
i tutuno be ira matanabar
na tur ra harkurai tane God.
Iesene dait nunure be no
nuno harkurai na manga
dades ta dait ira tena ha-
rausur. Io kaie, waak be
ta haleng ta mu na tena
harausur.
2 Iou tange hobi kinong
dait bakut dait la pukpuko ta
haleng na mangana tintalen.
Ma ing be tikenong pai nale
puko ta ira nuno nianga, aie
tike ut na takados harsakit.
Ma ina tale be na balaure
timaan bileng no nuno kud-
ulena nilon bakut.
3 Dait la bulbul ira pala
riam ta ira ho di ira hos be
di na taram dait. Kaie dait
ge tale be dait na gau leh no
palatamaine bakut.
4 Ma i ngan hobi ta
ira tamat na mon bileng.
Di manga tamat ma di
la hanana ma ira but na
dadaip. Iesene tano murmur
tano mon tike not no wasa
ila kis ter ing i tale be
tikenong na gau leh ie
haruat ma no nuno sinisip.
5 Ma hobi bileng ta ira
karame dait. A not no
katano mon ta ira palatamai
dait iesene i tale be na latlaat
ta ira tamat na linge ing no
turadi i gil. Nes baak! Tike
not no kalamena eh i tale be
na tun tike but na pito.
6 Ma ira karame dait i
haruat ma ra eh bileng. Ma
i hoke be ira sasana tano
ula hanuo bakut i papalim
ma ira karame dait. Aie no
katano ta ira palatamai dait
ila halemlem ter ira sasana
tano palatamai dait. Ma ila
tuntun hagae no kudulena
turadi bakut hoke tike eh.
Ma i hoke be ikino eh i
hanawat merasi ra ula eh iat
tane Satan.
7-8 Ma ira karame dait ila
haragawai hobi kinong pata
tikenong i tale be na halasen
ie. Ira turadi di tale be
di na halasen ira raaia ma
ira mangana mon. Ma di
tale be di na halasen ira aen
ma ira humangana linge di
la kaskase. Ma sene pata
tikenong paile tale be na ha-
lasen timaan no karamena.
Ila tur taguro ter ura gilgil
ira sasana. Ma i haruat ma
ra si i taguro ter ura gilgilale
tikenong ma no malmalena.

2:25 Jos 2:1-21; Hibru 11:31 **3:6** Matiu 12:36-37; 15:11,18-19 **3:7-8** Rom 3:13

9 Ma ikin ra karame dait,
dait la pirpirlet no Watong
no nudait Mama ma ie, ma
dait la tangtange hagae ira
turadi bileng ma ie. Ma kike
ra turadi ing God ga hakisi di
haruat tano nuno tintalen.
10 Metuma naramon tano
kapawena hono tike turadi
na haidane tikenong ma ina
tange hagae tikenong. Bar
hinsaagu tane Krais, kike
paile tale be na ngan hobi!
11 A malmalena taho ma
ra ududuh na taho pai lale
selsel huat tike puat sene
mon.
12 Bar hinsaagu, tike ina
papus bileng pai lale huhuei
ta puspusna olip. Ma no
hililorna gerep pai lale
huhuei ta puspusna papus.
Ma no tes pai lale terter no
ududuh na taho.

Nesi a ut na minanes tutuno?

13 Hohaam, ari nalamin ta
mu di ira ut na minminanes?
Ma di palai bileng tano tahut
ma no sasana? Ing be hobi
i tahut be di na hamanis ira
nudi minminanes horek: na
bilai ira nudi nilon ma di na
gil ira bilai na tintalen hoke
tike matien na turadi nong a
minaneswana tuno ie.
14 Iesene ing be mu lilik
saasa ter ta ira mes ma mu
nes kalak ira nudi mahuo na
lilie, waak mu lik hatamat
habaling mu. Ing mu na
gil hobi mu harakale mon.
Ma ira numu nianga pai nale
haut leh ira linge God i kilam
be i tutuno.
15 Ing be mu gil hobi, kike
ra numu mangana minanes
pai lale hananawat metuma
nalu. Pata. I hanawat
mekira napu tano ula hanuo.
Paile hanawat metuma ra
Halhaaliena Tanuo. Pata. I
hanawat mekaia ta ira sana
tanuo.
16 Tano katano be ira tu-
radi di lilik saasa ter ta ira
mes ma di nes kalak ira nudi
mahuo na lilie, a mon kink-
inis harbasie ta di ma ira
humangana sana tintalen.
17 Iesene no luaina linge
tano minanes metuma nalu
be i gamgamatien. Ma a
malum i kis tana bileng ma
ila murmur ra matmatien
na tintalen. Ila be taguro
ter ura hahaut leh no tu-
tuno. I hung ma ra har-
marsai ma i manga huei ma
ra bilai na pinapalim. Pai
nale harababo ma pai nale
kis harpaleng.
18 No turadi nong i lon
ma ra malum ma ila terter
ra malum nalamin ta ira
matanabar na hatawat ira
tintalen takados kaia ta di
ira turadi.

4

Dait na hanapu habaling dait tane God.

1 Meha um kakarek ra
mangana hinarubu ma ra
harngangar nalamin ta mu?
I hanawat me naramon ta
ira numu sinisip na larolaro
bia mon. Ma kakarek ra
mangana sinisip ing ila
haarubu ma ira bilbilai
naramon ta ira numu nilon.
2 Mu la sipsip tari linge ma
sene pa mu le hatur kawase
di. Io kaie, mu la hagae ira
mes na turadi. Mu la nesnes

3:18 Matiu 5:9; Hibru 12:11 **4:1** Rom 7:23

kalak ira linge gar na mes
iesene paile tale be mu na
kap. Io kaie, mu la harngan-
gar ma mu la haarubu. Pa
mu le hatur kawase kinong
pa mu le saring God urie.
3 Ma ing mu la saasaring,
pa mu lale hatur kawase
kinong mu sasaring uta
ira linge ing na hatawat
ira numu gungunuama bia
mon. Io kaie, God pai nale
bala ter ira linge mu saring
kinong i rara ira numu lilik.
4 Pa mu le tutuno tane
God. Mu hoke ra hilawa
na haine i noh tikai ma tike
mes na tunana. Hohaam, pa
mu le nunure ing be augo
tike harwis tano ula hanuo,
u la malmalentakuane God?
Tutuno sakit, nesi tikenong i
sip be na harwis ma no ula
hanuo, a ebar tane God um
ie.
5 Waak be mu lik be ira
nianga tane God di ga pakat
i ianga bia mon. Pata. I
tange be God ga hakisi dait
ma a mon tanua dait. Kaie
i manga sip be dait na mur
sene mon ie.
6 Ma no harmarsai tane
God tupas dait i manga
tamat ta ira nudait sana sin-
isip. I hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange,
*"God la sungsungute dong
ing di hatamat habaling di.
Ma ila terter no nuno har-
marsai ta dong ing di hanapu
habaling di."*

7 Io kaie, i tahut be mu na
hanapu ter mu tane God. Mu
na sungute Satan ma ina hilo
talur mu.
8 Mu na hana hutate tane
God ma ne God na hana
hutate ta mu. Mu ira ut
na sana, i tahut be mu na
kap leise ira sasana ta ira
numu nilon hoke tikenong
i taptapir ise ira bilinge
tano lumana. Ma mu ing
i harkatageh ira numu lilik
ma ira numu sinisip, mu
na hagamgamatien ira tinga
mu.
9 Ma i tahut be mu na gil
hobi ma ra tapunuk ma ra
tamat na sunuah. Waak mu
riiris ma ra gungunuama.
Na takados be mu na suah
ma a maguruh na puko bu-
rung mu.
10 Mu na hasiksik mu ra
matmataan tano Watong ma
no Watong na hatamat mu.

11 Bar hinsaagu tane Krais,
waak mu tange hagae har-
basiane mu. Nesi tikenong
i tange hagae no hinsaana
tane Krais be i kure hagae
ie, i hoke be i tange hagae
ma i kure hagae no harkurai
tane God. Ma ing be u kure
hagae no harkurai tane God i
nanaas ter be augo nong pau
lale tartaram ikino harkurai.
U te bul hatamat ugo hoke
tikenong i tale be na kure
ikino harkurai ma ina bul no
nuno lilik be no harkurai i
tahut be i sana.
12 God sene mon nong ga
ter ra harkurai. Aie sene
mon nong na kure ira tu-
radi. Ma aie sene mon i
petlaar ura haralon ma ura
halhaliarai. Iesene nesi ba-
lik ugo nong u kure hagae

4:4 Rom 8:7; 1 Jon 2:15 **4:6** Snd 3:34; 1 Pita 5:5 **4:7** Epesas 6:12 **4:8** Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 **4:10** Jop 5:11; 1 Pita 5:6 **4:12** Rom 2:1; 14:4

tike mes na turadi?
13 Ari ta mu, mu la ping-
pingit be, “Katiak be maraan
dait na hana ukaia ta ikin ra
taman be ta kin ra mes. Dait
na papalim kaia tike tinohon
ura pakila barbarat.” Io
kaie, i tahut be mu ing mu
tange hobi, mu na hadade
timaan!
14 Mu tange hobi iesene pa
mu le nunure be ira numu
nilon na gil hohaam maraan.
Mu haruat ma ra buah. Na
kis dahine te mon ma ina
panim leh baling.
15 Waak mu tange hobi. I
tahut be mu na tange horek:
“Ing be no Watong i sip hobi,
dait na lon ma dait na gil kin
be ikin.”
16 Iesene mu balik, mu
la hatamat habaling mu ma
mu la latlaat ta ira linge mu
na gil. Ira tintalen na latlaat
hobi i sana.
17 Io kaie, nesi ta tikenong i
nunure ter ira bilai ma paile
gil, ite gil ra sasana.

5

*God na hapadano ira wa-
tong ing di hagae ira maris.*

1 Mu ira watong, mu
hadade timaan! Na tahut
be mu na manga suah utano
tamat na tirih, dahine um
ma ina hana tupas mu.
2 Ira numu tamat na bun-
bulaan na marato ma ira
ipas di na en hagae ira kinasi
mu.
3 Ira numu mangin na
pilpilkuto. Ma kike ra man-
gin i pilpilkuto na hinawas
palai be mu te gil ra sasana.
Ma ikino hininaawas na ha-
gae mu hoke ra eh i tun
hadodo tike linge. A tutuno
be no haphapatam ta ira
pana bung ite hanawat um,
iesene mu te bul hasisingen
balik ira numu but na bun-
bulaan!
4 Pa mu le ter ira nudi
kunkulaan ing di papalim
ta ira numu lalong. Ma
di kilam mu be mu te gil
kakarek ra sasana. Ma
dong ing di kap hulungan
ira numu matukena nian,
di sasaring marmaris tupas
God. Ma no Watong, no
Tamat na Umri, ite hadade di
ma ina taram.
5 Ira numu nilon kira ra
ula hanuo ite hung ma ira
bilai na linge sakit. Ma mu te
banot ira numu nilon ma ira
linge mu ga sip ura halaro
habaling mu. Hoke tikenong
na tabar hatamat tike bu-
lumakau utano bung da bing
ie, mu te tabar hatamat ha-
baling mu utano tamat na
bung na hiniruo.
6 Mu te kure hagae ira
takados na turadi. Mu te
kure bing di. Ma pa dile
ngangare mu.

*Dait na bala patpat ma
dait na tur dades ta ira tirih.*

7 Bar hinsaagu tane Krais,
be kakarek ra tirih na hana
tupas mu, na tahut be mu na
bala patpat tuk ter tano bung
na hinanawat tano Watong.
Mu na lilik uta ira ut na
sinso. Tike ut na sinso i
manga supi ter ira matukena
nian tano nuno lalong. Kaie

4:13 Luk 12:18-20 **4:14** Snd 27:1; Sam 39:5,11 **4:17** Luk 12:47 **5:2** Matiu 6:19 **5:4** Lo 24:14-15 **5:5** Luk 16:25 **5:7** Lo 11:14; Jer 5:24

i kis kawase be na matuko.
Na bala patpat ter tuk be
no pana bung no bata ite
pataam.
8 Na tahut be mu bileng,
mu na bala patpat ter ma
mu na balaraan, kinong ite
hutate um be no Watong na
hanawat.
9 Bar hinsaagu, waak mu
ngut harbasiane mu, mu
nahula tur ra harkurai. Nes
baak! No Ut na Bul Harkurai
ite manga hutate um, hoke
be i tur ter ra matanahala
ma i ura nilala.
10 Bar hinsaagu, mu na lik
leh ira tangetus ing di git
harpir kinong no Watong ga
tule di. Di ga bala patpat ma
di ga tur dades ta ira tirih.
Na tahut be mu na mur ira
nudi mangana tintalen hobi.
11 Tutuno sakit, dong ing di
ga tur dades, da nes kilam
di be no haridan i kis ta di.
Mu te hadade no hininaawas
utane Iop be iga tur dades
ta ira tirih. Ma mu palai
tano haphapatam tano pir
be no Watong ga harahut ie
hohaam. Mu palai be no
Watong i hung ma ra har-
marsai.
12 Bar hinsaagu, tike linge
i manga tamat sakit ma i
horek: waak u hasasalim
ura hatutuno ira num ni-
anga. Waak u hasasalim
utuma nalu be ukira na
pu be ta tike mes na linge
bileng. Sene be i tale be nu
haut mon be nu harus. Ira
harkurai tane God nahula
karet ugo.

*Dait na sasaring uta di ira
ina minaset ma dait na lamus
pukus ira ut na sana.*

13 Ing be tikenong nalamin
ta mu i kilingane ra tirih, i
tahut be na sasaring. Ing be
tikenong i laro, i bilai be na
inge na pirpirlet tupas God.
14 Ma ing be tikenong i
manga maset, i tahut be na
tato uta ira tena harbalau-
rai tano lotu waing di nage
sasaring utana. Ma ing di
saasaring di na salap ie ma
ra wel ma no dades tano
hinsana no Watong.
15 Di na sasaring ma ra
nurnur. Ma kakarek ra man-
gana sinsaring na halon no
ina minaset. No Watong na
halangalanga ie, kaie nage
tut sukun no nuno hator.
Ma ing be a nuno ta sana
tintalen bileng kanaia, God
na lik luban leise.
16 Hobi kaie, i tahut be
mu na hapuasne harbasiane
ira numu sana tintalen. Ma
ina tahut be mu na sasaring
harbasie uta mu be mu na
langalanga sukun ira numu
minaset. No pinapalim tano
sinsaring ta tike ut na taka-
dos i manga dades.
17 Elaija a turadi mon ie
hoke dait. Iga sasaring ma ra
tutuno be pai nale bata. Ma
pata ta bata ra itul a tinohon
ma subana.
18 Tike pana baling iga
sasaring ma no bata ga puko
sur metuma ra mawe. Ma
ira nian ga kubur baling
tano pu.

5:8 Rom 13:11-12; 1 Pita 4:7 **5:11** KBk 34:6; Jop 1:21-22; 2:10; Sam 103:8
5:12 Matiu 5:34-37 **5:14** Mak 6:13 **5:15** Mak 16:18 **5:17** 1Kng 17:1; 18:1
5:18 1Kng 18:42-45 **5:19-20** Galesia 6:1 **5:19-20** Snd 10:12; 1 Pita 4:8

19-20 Bar hinsaagu tane Krais, ing be tikenong nalamin ta mu i tamapas sukun no takados na ngas tano nuno nilon, ma tikenong i lamus pukus ie, na tahut be na lilik ta ikin: nesi tikenong i lamus pukus tike ut na sasana sukun no nuno sana ngas i halon ie sukun ra minat. Ma ina tagure no ngas hobi be God nage tale ura sungsuge leise kike ra haleng na sana tintalen.

No Luaina
Pakpakat tane PITA

Pita ga pakat ikin ra pakpakat metusu 'Babilon' (nes 1 Pita 5:13). Ari di lik be Pita ga kis tusu Babilon tutuno tano katano Mesopotemia. Ari di lik be Pita ga kilam 'Babilon' hoke tike nianga harharuat ta tike sana taman ma iga kis tutuno tusu Rom be Ierusalem. Iga tule no pakpakat tupas dong ing di ga lon harbasie ta ari katano (1:1) ing iga dades ira lon ta ira Kristian kaia. Pita ga sip be na haragat ira Kristian ing ira ut na sana di ga manga haragawai ta di (1:6; 2:18-26; 3:13-17; 4:6-19). Pita ga tange be kakarek ra harubaal ila umubal dait ura walwalar ira nudait nurnur be na hamanis be ira nudait nurnur i tutuno (1:6-7). Pita ila harharagat dait be dait na mur ira bilai na tintalen tane Jisas nong ga kap ra ngunngutaan bileng hobi (2:21-24; 3:18) ma nong na tapukus baling uta dait (1:3-5; 1:13; 4:7). Dait ira matanabar tus tane God (2:9-10) kaie **i tahut be dait na lon hobi ma ira bilai na tintalen nalamin ta kakarek ra harubaal ma dait na tur dades tano nudait nurnur.** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1-2 Aiou Pita tike apostolo tane Jisas Krais, iou pakat ikin ra nianga ukaia ho mu ing mu lon harbasie hoke ra wasire kaia ta ira katano bakut Pontas, Galesia, Kapadosia, Esia ma ne Bitinia. Iou pakat ikin ra nianga tupas mu ing God no nudait Mama gate gilamis mu haruat ma no nuno lilik menalalie. God ga huna bul no nuno lilik menalalie ura nunure mu. Iga gilamis mu ma no pinapalim tano Tanuo ing no Tanuo ga bul hasisingen mu be mu nage halhaalien. Ma iga gilamis mu waing mu na taram Jisas Krais ma be Jisas na sapur hagamgamatien mu ma no dena.

Iou sasaring be mu na hung tutuno iat ma ra harmarsai tikai ma ra malum.

Da pirlet God kinong dait na tinane ra haralon nong pai nale panim leh.

3 A pirpirlet utuma tupas God. Aie no God ma no Mama tano nudait Watong Jisas Krais. Iga manga marse dait kaie igom ter ra sigar nilon ta dait be dait nage kis nanahe ma ra nurnur uta ira bilai na linge na tabar dait me. Ma kakarek ra linge na kis hatikai. Ma iga tale be na ter ra sigar nilon ta dait kinong Jisas Krais ga taman tut hut sukun ra minat.

4-5 God ga marse dait hobi be dait nage tinane kakarek ra bilai na linge ura nudait iat. Karek ra linge pai nale panim leh ma pai nale

---

1:1-2 Rom 8:29; 2 Tesalonaika 2:13 **1:4-5** Kolose 1:12 **1:4-5** Jon 10:28; 17:11

marato ma pai nale mar-
marukuan. Ma ne God te
hakabet timaan kakarek ra
linge tuma ra mawe uta
mu ing God i balaure bat
mu be pa mu nale hiruo.
Tano numu nurnur, kaie ige
balaure bat mu hokakarek
waing mu nage kap no har-
alon. Ma ikin ra haralon
i taguro ter be na hanawat
palai tano haphapatam ta ira
pana bung.

6 Io kaie, mu manga laro
sukmaal be kakarek ma na-
mur ta dahine i nanaas be
ari humangana harwalar i
umubal mu.
7 Karek ra harwalar i hana
tupas mu ura hamanis be
ira numu nurnur i tutuno.
Ma di la walwalar gol bileng
hobi. Di la bul ie naramon
tano eh ura hamanis no bil-
bilai tana. Ma sene i tale
be gol na panim leh ma no
matana no nurnur tutuno
i lie tano matana no gol.
Hokakarek, ira walwalar na
hana tupas mu be ira numu
nurnur nage tur dades. Io
kaie, ing Jisas Krais na hara-
puasa ina pirlet mu ma ina
hamar mu ma ina hatamat
mu.
8 Pa mu le nes ie iesene
mu sip ie. Ma kakarek bileng
pa mu le nes ie ma sene mu
nurnur tana. Io kaie, mu
manga hung ma ra bilai na
gungunuama sakit ing paile
tale be da hapupuo.

9 Ma mu laro hobi kinong
mu hatur kawase no har-
alon, aie no puspusno no
numu nurnur.

10 Ma ira tangetus ing di git
iangianga utano harmarsai
ing na hana tupas mu, di git
manga walwalar ura sisilih
uta ikin ra haralon iat.
11 No Tanuo tane Krais
naramon ta di git tangtange
hamanis ira linge utane
Krais, igom huna hinawas be
Krais na kap no harangun-
ngutaan ma be na kap ira
nuno minamar namur. Di
git walwalar be di na nunure
ikin ra pana bung ma be
kakarek ra linge na hanawat
hohaam.
12 God ga hapuasne ta di
be pa di gale iangianga na
tangetus uta di iat. Pata. Di
ga tangtange kike uta mu.
Ma dong ing di ga pir mu
ma no tahut na hininaawas
naramon tano dades tano
Halhaaliena Tanuo God ga
tule ie metuma ra mawe, di
ga hinawase mu uta kakarek
ra linge iat. Ma kakarek ra
linge ira linge ing ira angelo
di sip be di na nunure.

Dait na halhaalien sukun ira sana ma dait na manga ru God.

13 Io kaie, mu na kure ira
numu lilik be mu na taguro
ura nilon timaan. Na tahut
be na palai ira numu lilik.
Waak mu nanahe uta ira
linge bia. Mu na nanahe
sene mon ma ra nurnur tano
harmarsai nong Jisas Krais
na kap hawat ter ta mu ing
na hanawat puasa.
14 Nalalie mu ira tabuna
palpalai mu gom git murmur
ira numu sana sinisip. Ma

1:6 1 Pita 5:10; Jemes 1:2 **1:7** Snd 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jemes 1:3 **1:8** Jon 20:29; 2 Korin 5:7 **1:10** Matiu 13:16-17 **1:11** Sam 22; Ais 53; Luk 24:26-27 **1:14** Rom 12:2; Epesas 2:3; 4:17-18

sene kakarek mu ira bulu
na ut na taram nianga, kaie
waak mu bala leh kike ra
tuarena sinisip be na kure
mu hobi.
15 God nong ga tato mu i
halhaalien. Io, i tahut be
ta ira numu tintalen, mu
iat bileng, mu na halhaalien
sukun ira sasana haruat ma
ie.
16 Kinong urah, no nianga
tane God di ga pakat ie i
tange horek: *"I tahut be
mu na halhaalien sukun ira
sasana kinong a halhaaliena
iou."*
17-18 Ma be mu sasaring
tupas God, mu kilam ie be
Mama. Aie nong i kure ira
matanabar. Ma no nuno
harkurai i takados. Pai
nale kure hagae tikenong ma
harahut bia tike mes. Pata.
Na kure ira turadi haruat ma
ira nudi tintalen. Io kaie, i
tahut be mu na lon ma ra but
na urur tupas ie ing mu kis
na wasire baak ta ikin ra ula
hanuo kinong mu nunure no
kunkulaan ing God ga ter
ura kulkul halangalanga mu
sukun ira numu mangana
nilon menalalie. Ikino nilon
ing mu ga kap harausur leh
ta ira hintubu mu ma pai
gale tale be na harahut mu
ta dahine. Ma ne God pai
gale kul halangalanga mu
ma ra linge hoke ra gol ma ra
siliwa ing i tale be na panim
leh. Pata.
19 No kunkulaan ga tabi
matana. Aie no de ne
Krais. Aie hoke tike not
no sipsip na hartabar, pata
ta da sasana tana, i melmel
harsakit.
20 Menalalie tano hakhak-
isi tano ula hanuo God ga bul
no nuno lilik be na gilamis
ie. Iesene ta kakarek ra
hauhawatna pana bung ite
hanawat puasa uta mu.
21 Ma mu, mu ira ut na
nurnur tane God kinong mu
hana tupas ie naramon tane
Krais. Ma ne God, aie nong
ga hatut haut Krais sukun ra
minat ma iga ter ra minamar
tana. Io kaie, ira numu
nurnur i kis tane God ma
ira bilai na linge mu nanahe
ma ra nurnur i hanawat me-
tuma hone God.

*Dait na ter ra harmar-
sai harbasie haruat ma ira
nudait sigar nilon.*

22 Io, mu te taram ira tu-
tuno God te hapuasne, kaie
mu te hagamgamatien ira
numu lon ura terter ra har-
marsai tutuno ta ira hinsaa
mu naramon tane Krais. Mu
te gil um hobi, kaie i tahut
be mu na ter tutuno iat ra
harmarsai harbasie ta mu
metuma naramon ta ira kati
mu.
23 Kinong urah, mu te kap
ra sigar nilon. Pa mu le kap
no sigar nilon tano pat na
dahe ing na marato. Pata.
Mu te kap ie ta nong pai nale
marato. Ma aie no nianga
tane God, a lilona ie ma pai
nale panim leh.
24 Ma i palai be ikin i tu-
tuno kinong,
"Ira turadi di haruat ma ra
pito,

1:16 WkP 11:44-45; Matiu 5:48 **1:17-18** Rom 2:11; Ninanaas 2:23 **1:19** Apostolo 20:28; Hibru 9:12-14 **1:20** Epesas 1:4 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2 **1:22** Jon 13:34; Rom 12:10 **1:24** Ais 40:6-8

ma ira minamar tano turadi
i haruat ma no pus-
pusno no pito.
No pito na mahiawa,
ma no puspusno na puko
leh.
25 Iesene no nianga tano Wa-
tong na kis hatikai.”
Ma ikin ra nianga, aie nong
di ga harpir ter ta mu ma ie.

2

1 Io kaie, i tahut be mu
na kap leise ira mangana
tintalen na harangungut
tikai ma ira hinarakale
bakut. Kap leise bileng no
harababo, ira lilik saasa, ma
ira humangana nianga na
haragawai.
2 Hoke ira sigar bulu di
manga sip ira tirina sus, i
tahut be mu bileng mu na sip
no nianga tane God waing
mu nage tur dades naramon
ta ira numu nilon God te
halon mu me.
3 Ma i tahut be mu na gil
hobi kinong mu te nam um
be no Watong i tahut.
4 Ma be mu hana tupas no
Watong, mu hana tupas ie
hoke be aie tike lilona hot.
Ira turadi di ga malok ise ie
iesene God ga nes kilam ie be
a tabi matana igom gilamis
ie.
5 Ma be mu hana tupas
ie hobi, mu hoke ira lilona
hot bileng. Ma ne God
ila paapalim ma mu ura
gilgil tike hala ma ira tanua
mu waing mu nage papalim
hoke ira halhaaliena pris.
Mu la terter ra hartabar tu-
pas ie metuma naramon ta
ira tanua mu. Ma ne God i
bala leh kakarek ra hartabar
kinong mu naramon tane
Jisas Krais.
6 Ma i palai be ikin i tutuno
kinong no nianga tane God
di ga pakat ie i tange horek,
“Nes baak! Iou te gilamis
leh tike hot ing a tabi
matana.
Ma iou hainoh ie kaia Saion
ma aie no dades na
burwana tano hala.
Nesi tikenong i nurnur tana
pai nale kis ra hirhir.”
7 Ikin ra hot na manga
harahut mu ing mu nurnur.
Iesene uta di ing pa dile
nurnur, i tange horek,
“No hot nong ira ut na pakila
hala di ga malok leise
ie kinong di ga lik be a
linge bia ie,
i nanaas ter be aie balik um
no bilai na burwana
tano hala bakut.”
8 Ma i tange bileng be,
“Ikin ra hot i noh ter, ira
turadi di tuke di tana.
Di kap tuhar di tana.”
Di tuke di kinong di tak-
maluk tano nianga tane God.
Ma ne God ga tibe ter be na
ngan hobi ta di.
9 Iesene mu tike huntunana
nong God te gilamis. Mu
ira pris no nudait Lilie. Mu
ira halhaaliena matanabar
ing God te bul hasisingen
ura nuno iat waing mu nage
hinawas palai ta ira bilai
na gingilaan tano nong ga
tato mu sukun ra kadado

2:1 Epesas 4:22; Jemes 1:21 **2:3** Sam 34:8 **2:5** Epesas 2:21-22; Ninanaas 1:6 **2:6** Ais 28:16; Epesas 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Ais 8:14-15 **2:9** Lo 7:6; 14:2; Ais 9:2; Taitus 2:14; Apostolo 26:18; Epesas 5:8

ukaia ter tano nuno bilai na
madares sakit.
10 Nalalie pa mu gale matan-
abar tane God. Iesene
kakarek mu ira nuno matan-
abar um. Nalalie pa mu
gale kis ra harmarsai. Iesene
kakarek um mu te kis tano
nuno harmarsai.

Dait na hasiksik dait ma dait na gil ira bilai na tintalen nalamin ta ira matanabar.

11 Io, iou haragat mu, ira
nugu bilai na harwis ing mu
kis na wasire kira, be mu
na tur sisingen talur ira sana
sinisip ing di la harubu ma
mu naramon ta ira numu
nilon.
12 Ma i tutuno be ira
tabuna nurnur di la tung-
tung mu be mu gil ira sana
tintalen. Iesene i tahut be
mu na gil ira bilai na tin-
talen nalamin ta di waing
di nage nes ira numu bilai
na tintalen ma di nage pir-
let God tano nuno bung na
hinanawat.
13 I tahut be mu na hasik-
sik mu ta ira lilie bakut kira
napu kinong no Watong i
sip be mu na lon hobi. Mu
na hasiksik mu tano tamat
na lilie na gil harkurai kira
napu nong i tamat ta ira mes
na lilie.
14 Ma ta di ira mes na lilie
ing di hansik dahine tano
tamat ing i ter harkurai ta
di ura hapadano ing di gil ra
sasana ma ura pirpirlet dong
ing di gil ra tahut, io, mu na
hasiksik habaling mu ta di
bileng.
15 Mu na gil hobi kinong
God i sip be mu na gil ra bilai
na tintalen, kaie mu nage
tur bat ira nianga bia ta ira
sakbatbat.
16 I tahut be mu na lon
hoke ira turadi ing di lan-
galanga sukun ira harkurai.
Iesene waak mu tange be mu
langalanga hobi, kaie a linge
bia mon be mu gil ra sasana.
Pata. Mu na lon hoke ira
tultule ra hena no harkurai
tane God.
17 Mu na ru ira turadi
bakut. Mu na ter ra har-
marsai ta ira hinsaa mu tane
Krais. Mu na manga burte
God. Ma mu na ru nong
i kap no kinkinis na tamat
na lilie na gil harkurai kira
napu.

18 Io, mu ira tultule i tahut
be mu na hasiksik mu ta ira
numu watong ma ra tamat
na urur. Waak be mu gil
hobi ta di sene mon ing di ter
ra harmarsai ma di tahut ma
mu. Mu na gil bileng hobi ta
dong ing di hagae mu.

19 Ing be tikenong paile gil
tike nirara ma sene i kanan
be na pusak ra harangungut
kinong i palai be no sinisip
tane God hobi, io, ikino man-
gana tintalen i halaro God.
20 Be ing di dangat
tikenong kinong ite gil ra
sasana, mu lik be da pirlet
ie? Pata. Iesene be ing
di hangungut tikenong ura
nuno bilai na tintalen ma
i kanan be na pusak ikino
tirih, io, ikino tintalen i
halaro God.

2:10 Hos 2:23 **2:11** Galesia 5:17,24 **2:12** Matiu 5:16 **2:13** Taitus 3:1
2:15 1 Pita 3:16 **2:17** Rom 12:10 **2:18** Epesas 6:5 **2:20** 1 Pita 3:14,17
2:21 Matiu 16:24; Jon 13:15

21 God ga tato mu be mu
na lon hobi. Kinong urah?
Krais ga kilingane ra ha-
rangungut uta mu ma iga
hamanis no nuno nilon hoke
tike hapupuo ta mu waing
mu nage paas mur ira tanu-
ana kakine.
22 *Pai gale gil tike nirara*
ma pa di gale hadade tike
harakale tano hono.
23 Be di ga tangtange hagae
ie, aie balik pai gale tange
hagae di. Be iga pusak ra
harangungut pai gale mang
di be na hagae di. Pata. Iga
bul ter ira linge bakut tano
lumane God nong ila gilgil
ira takadoswana harkurai.
24 Aie iat ga pusak ira
nudait sana tintalen ma no
palatamaine utuma tano ula
kabai waing dait nage hana
talur ira sasana ma dait na
lon ma ra tintalen takados.
Ma dait langalanga ta ira
nuno unien.
25 Mu git hanana rara hoke
ra sipsip. Iesene kakarek mu
te galis tupas nong i nes mur
ira tanua mu hoke tike ut na
balaura sipsip.

3

Ira haine di na hasiksik
di ta ira nudi tunana ma ira
tunana di na lon timaan ma
ra urur ta ira nudi haine.
1 Ma hobi bileng mu ira
haine. I tahut be mu na
hasiksik mu ta ira numu tu-
nana. Ma ing be ari ta di,
pa dile nurnur tano nianga
tane God, no numu tintalen
hobi na lamus di be di na
nurnur. Ing be mu gil hobi
pa mu nale supi be mu na
tange tike linge ta di.
2 Pata. Di na nes ira numu
gamgamatien na nilon ma
ira numu urur ta di.
3 Ma waak mu hamar ira
palatamai mu mon hoke mu
gil ta ira hi mu ma ira mi-
namar na gol ma ira bilai na
mol.
4 Iesene i tahut be mu na
hamar mu utuma naramon
ta ira tinga mu iat. Mu
na hanapu mu ma mu na
matien na haine, kaie mu na
melmel tutuno ma kakarek
ra mangana melmel na tin-
talen pai nale panim leh. Ira
tintalen hobi God i nes kilam
be a tabi matana.
5 Ira bilai na haine
menalalie ing di ga nurnur
tane God, di git hamar bileng
di hobi. Di ga hasiksik di ta
ira nudi tunana.
6 Sara bileng hobi. Iga
taram Abraham igom kilam
ie be no nuno watong. Ma
mu ira not no hinasik tane
Sara ing be mu gil ira tahut
ma be pa mu nale burte tike
linge.
7 Ma hobi bileng mu ira
tunana. I tahut be mu na lon
timaan tikai ma ira numu
haine ma ra palai na lilik be
ira nudi baso paile haruat
ma mu kinong a haine di.
Mu na urur ta di kinong
God te marse di hoke mu
ma di na tinane bileng no
nilon haruat ma mu. Mu na
gil hobi waing pata ta linge
pai nale tur bat ira numu

2:22 Ais 53:9 **2:23** Ais 53:7; 1 Pita 3:9 **2:24** Rom 6:11; Ais 53:5-6 **2:25** Ese 34:5-6; Matiu 9:36; Jon 10:14; Hibru 13:20-21 **3:1** Epesas 5:22 **3:3** 1 Timoti 2:9 **3:6** Stt 18:12 **3:7** Epesas 5:25

sinsaring.

Dait na kanan be dait na kilingane ira harangungut ta ira nudait bilai na tintalen hoke Krais ga gil hobi.

8 Io, ura hapatam ira nugu nianga, iou tange be mu bakut mu na lon ma tike mangana lilik sene mon. Ma be tikenong na kilingane tike linge i bilai, be mu ira mes, mu na kilingane harahut ie. Mu na marse harbasiane mu hoke ira hatahinsaana gar tane Krais. Mu na gil ra tahut na harharahut ma mu na matien na turadi harbasie ta mu.

9 Waak mu balbalu ra sana ma ra sana baling. Ma waak mu tange hagae dong ing di tange hagae mu. Iesene i tahut be mu na balu pukus di ma ra haridan kinong ing God ga tato mu iga kukubus ter ta mu be ina ter ra haridan ta mu.

10 Mu na gil hobi kinong no nianga tane God di ga pakat ie i tange horek,

"Nesi tikenong i sip be na laro ma no nuno nilon,
ma i sip be na nes ira tahut na bung,
io, i tahut be na banus bat no hono ura nianga ma ira sana
ma ura tangtange ira harakale.
11 I tahut be na tahurus talur ira sana ma ina gil sene mon ira bilai.
Na walar be na lon ma ra malum ma ina manga baso be na kis ter hobi.
12 Kinong urah, no Watong ila nesnes mur ira ut na takados
ma ila hadado ter ta ira nudi sinsaring.
Iesene no Watong ila tur talur ter dong ing di gil ra sasana."

13 Io, ma nesi um na hagae mu ing be mu walar ma ra baso ura gilgil ra tahut?

14 Iesene be mu kilingane balik ra harangungut ta ira numu tintalen takados, io, no haridan na kis ta mu. Waak mu burte dong ing di ura haburut mu. Ma waak mu ngaangel.

15 Iesene mu na bul hatamat Krais tuma naramon ta ira kati mu be aie no numu Watong. Mu na kis na tinaguro ta ira bungbung bakut ura binabalu ta dong ing di saring mu ura hininaawas palai tano numu nanahe ma ra nurnur tupas God.

16 Iesene mu na babalu ma ra urur hoke ira matien na turadi. Mu na gil ira linge sene mon mu nunure be i bilai. Mu na lon hobi waing di na hirhir ing di tange hagae mu ta ira numu bilai na tintalen mu gil ura murmur Krais.

17 I tahut be mu na gil hokakarek kinong ing be God i sip be mu na kilingane ra harangungut i tahut be mu na kilingane ira harangungut ta ira numu bilai na tintalen. Ma sene paile

3:10 Sam 34:12-16 **3:14** Ais 8:12-13; Matiu 5:10; 1 Pita 2:20; 4:14 **3:16** 1 Pita 2:12

tahut be mu na kilingane
ra harangungut uta ira sana
mu te gil.
18 Kinong urah, Krais no ut
na takados ga mat uta di ing
pa dile takados. Iga mat tike
kapawena pana mon uta ira
sana tintalen ura lamlamus
mu tupas God. Ing di ga ubu
bing ie, a turadi ie. Ing iga
lon baling, a tanuo ie.
19 Ma hobi kaie iga hana
ma iga harpir ter ta ira
tanuo ing di kis naramon
tano katano ura harpadano.
20 Ma kike ra tanuo, di ing
pa di gale taram God ing God
ga nanahe ta di ma ra bala
malum ta kike ra bung ing
Noa ga gilgil no nuno tamat
na mon. A bar nong mon ira
turadi di ga lon tano mon. A
liman ma itul mon di. Ma di
ga kap no haralon kaia tano
taho.
21 Ma ikino taho a ha-
pupuo ie tano tintalen na
baptais nong i halon mu
kakarek. Paile gis ise ira
bilinge ta ira palatamai mu.
Pata. Aie no numu hini-
naawas palai tupas God me-
tuma naramon ta ira numu
palai na lilik ing pata ta
harakale ine. Ma no tun-
tunut hut tane Jisas Krais
nong i hadades no tintalen
na baptais ura haalon mu.
22 Ma ne Krais aie nong te
hanahut utuma ra mawe ma
i kis ter tano tamat na kink-
inis tano kata na lumane
God. Ma ira angelo ma ira
mangana ut na harkurai ma
ira lilie di kis ra hena no
nuno dades.

4

*Dait pai nale mur
ira nudait sana tintalen
menalalie.*

1 Krais ga kilingane ra
harangungut tano palata-
maine. Io kaie, i bilai be
mu bileng mu na tagure mu
ma ikino mangana lilik tane
Krais, kinong aie nong te
kilingane ra harangungut
tano palatamaine ite hana
talur no sinisip ura gilgil no
sana tintalen.
2 Tike turadi hobi pai nale
mur ira sinisip ta ira turadi
mon ing i lolon baak kira
napu. Pata. Na lon mur ira
sinisip tane God.
3 I tahut be mu na lon
hobi kinong ite lawas um
ira numu pana bung ing mu
ga murmur ira sinisip ta ira
tabuna nurnur. Paile tahut
be mu na gil habaling hobi.
Mu git murmur ira tintalen
na hilawa ma ira mangana
sana sinisip. Mu git manga
maamo, mu git murmur ira
sana kis hulungai ura mi-
namo ma mu git harharet
hanana hobi. Ma mu git
gilgil no bilingana lotu tupas
ira palimpuo.
4 Ma kakarek um ira
tabuna nurnur di te karup
be pa mu le tur tikai ma di
ta kakarek ra nudi raaia na
tintalen. Io kaie, di tange
hagae mu.
5 Iesene di na tur ra harku-
rai ra matmataan tano ut na
gil harkurai nong na kure
ira lilona ma ira minat. Ma
ina hagut di be di na walar

3:20 Stt 6—7 **4:1** Rom 6:2,7 **4:3** Epesas 2:2-3 **4:5** Apostolo 10:42

ura binabalu uta ira nudi
mangana gingilaan.
6 Io, ma no burwana be
dong ing di te mat di gate
hadade no harpir tano tahut
na hininaawas i hokakarek.
I tutuno be di ga mat haruat
ma no harkurai kinong di
lon kira tano palatamai di.
Iesene di ga hadade no
tahut na hininaawas waing
di nage lon ta ira tanua di
hoke God i lon.

Dait na lon takados ma dait na papalim timaan ma ira hartabar metuma hone God.

7 Io, no haphapatam ta ira
linge bakut ite hutate um,
kaie i tahut be na palai ira
numu lilik ma be mu na
balaure timaan mu waing
mu nage sasaring.
8 Mu na manga harmarsai
harbasie ma ra tutuno
kinong ing be u marse
tikenong pa nule manga lilik
ta ira sasana i gil.
9 Mu na bala halala ira
mes ta ira numu hala, mu
nage balaure di, ma pa mu
nale ngurungur be mu gil
hobi.
10 Mu na papalim ma
ira numu hartabar ing mu
tiketike mu te kap, ura
harahut harbasiane mu. Ma
mu na papalim timaan ma
kakarek ra hartabar na har-
marsai ing God i ter.
11 Ing be tikenong i hatur
kawase ra hartabar ura ni-
anga, i tahut be na ianga
hoke be God iat i ian-
gianga. Ing be tikenong i
hatur kawase ra hartabar
ura harharahut, i tahut be
na harahut ma ira nuno
baso ing God i tabar ie
me. Mu na papalim hobi
waing dage pirlet God ta ira
linge bakut metuma nara-
mon tano nudait kinkinis
tane Jisas Krais. Aie nong
i hatur kawase no minamar
ma no dades hathatikai. A
tutuno.

Waak dait hirhir ing be dait kap ra ngunngutaan kinong a Kristian dait.

12 Io, ira nugu bilai na
harwis, waak mu karup ta
ira dades na harangungut i
walar mu. Pata be tike sigar
na mangana linge ite hana
tupas mu.
13 Iesene i tahut be mu
na laro be mu te lala ta
ira harangungut tane Krais
waing mu nage manga laro
ing no nuno minamar na
harapuasa.
14 Ing be di tange hagae
mu kinong mu tano hinsane
Krais, io, no haridan na kis
ta mu, kinong no Tanuo tane
God ma no nuno minamar i
kis burung mu.
15 Ing be di hangungut mu,
pai nale tahut be no bur-
wana be mu te harubu bin-
gibing ma be mu te kuku-
man. Ma pai nale tahut
bileng be mu te lake ira
harkurai ma be mu hamala-
males ira nilon ta ira mes.
16 Iesene ing be di
hangungut mu kinong a
Kristian mu, waak mu
hirhir. Pata. Mu na pirlet

4:7 Rom 13:11-12 **4:8** 1 Pita 1:22 **4:9** Hibru 13:2 **4:10** Rom 12:6-8 **4:13** Apostolo 5:41; Jemes 1:2; 1 Pita 1:6-7 **4:14** 1 Pita 2:20

God be mu te kap no hinsane
Krais.
17 Kinong urah, no pana
bung te hanawat um be no
huntunana tane God na tur
ra harkurai. Ma ing be i
huna hana tupas dait hobi,
mu lik be na ngan hohaam ta
di ing pa dile taram no tahut
na hininaawas tane God?
18 Hoke no nianga tane
God di ga pakat ie i tange,
"Ing be i dades ta ira ut na
takados be di na kap
no haralon,
na ngan hohaam ta ira ut na
sana ing di tur talur
God?"
19 Io kaie, dong ing di kap ra
harangungut haruat ma ira
sinisip tane God, i tahut be
di na gilgil iat ira bilai na tin-
talen ma be di na ter habal-
ing di tano lumana nong ga
hakisi di ma ila balbalaure
timaan di.

5

Dait na matien na turadi nalamin ta ira harubaal.

1-2 Mu ira tena harbalaurai
ta ira lotu, iou bileng tike
tamat hoke mu. Iou ga nes
ira harangungut tane Krais
ma iou nong iou hininaawas
ine. Iou nong ni hatur
kawase bileng no minamar
ing na harapuasa. Io kaie,
iou saring mu be mu na
balaure ira matanabar tane
God nalamin ta mu hoke ira
ut na balaura sipsip di la
balbalaure ira nudi sipsip. I
tahut be mu na kanan ura
balbalaure di hoke God i sip
be mu na gil hobi. Waak mu
balaure di hoke be tikenong
mon i hagut mu. Waak
mu gil ikin ra pinapalim uta
barbarat mon. Iesene mu na
gil ie kinong mu manga sip
be mu na papalim hobi.
3 Waak mu lik hatamat
mu ura kurkure hadades ira
matanabar ing God te ter ta
mu be mu na balaure di.
Iesene be ira numu tintalen
na haruat ma ra tahut na
hapupuo be di na mur, hoke
ira sipsip di la gilgil hobi.
4 Ma be no Tamat na Ut
na Balaura Sipsip na hara-
puasa, mu na hatur kawase
no minamar, hoke ra bilai na
balaparik ing pai nale panim
leh ira minamar tana.
5 Ma hobi bileng ta mu ira
marawan. Mu na hasiksik
ter mu ta ira numu tena
harbalaurai ta ira lotu. Ma
mu bakut, mu na matien
na turadi harbasie ta mu
kinong no nianga tane God
di ga pakat ie i tange be,
"God i malok leise di ira ut
na latlaat,
ma i ter no nuno harmarsai
ta ira matien na tu-
radi."
6 Io, mu na hasiksik ter
um mu ra hena no dades
na lumane God waing inage
hatamat mu tano pana bung
haruat ma no nuno sinisip.
7 Mu na ter leise ira numu
nginarau na bunurut tana
kinong i manga lilik uta mu
ma i balaure mu.
8 Na palai ira numu lilik
ma mu na balaure timaan
mu! No numu ebar Satan

4:18 Snd 11:31 **5:1-2** Jon 21:15-17; Apostolo 20:28 **5:3** 2 Korin 1:24; Pilipai 3:17; Taitus 2:7 **5:5** Epesas 5:21; Jemes 4:6 **5:6** Matiu 23:12; Luk 14:11; Jemes 4:10 **5:7** Matiu 6:25-30 **5:8** 1 Tesolonaika 5:6

i wawar hanana hoke tike
laion i sisilih ta tikenong be
na kanam kudule.
9 Iesene mu na tur dades
ta ira numu nurnur ma
mu na tur bat ie kinong
mu nunure be ira hinsaa
mu tano hinsane Krais kira
ra ula hanuo di puspusak
kakarek ra mangana ha-
rangungut bileng.
10 Iesene no harangungut
pai nale ubal halawaas baak
mu, ma namur God no bur-
wana ta ira harmarsai bakut
nong ga tato mu be mu na
lala tano nuno minamar
hathatikai naramon tane
Krais, io, na hanunuhuan
mu ma ina hadades mu be
mu na manga dikdikit.
11 Aie nong i hatur kawase
ira dades hathatikai. A tu-
tuno.

Pita ga haragat di ma iga haatne di.

12 Iou pakat ikin ra da
pakpakat ma no harharahut
tane Sailas no tasi dait. A
tutuno na turadi ie. Iou
ura haragat mu ma iou ura
hininaawas palai be ikin no
tutuno na harmarsai tane
God. Mu na tur dades tana.
13 Ira matanabar na lotu
kira Babilon ing God te gil-
amis di tikai ma mu, di
haatne mu. Hobi bileng no
nugu bulu Mak.
14 Mu na haatne har-
basiane mu ma ra tamat na
harmarsai.
A malum ta mu bakut ing
mu kis ter tane Krais.

5:9 Epesas 6:11-13; Jemes 4:7 **5:12** Apostolo 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 **5:13** 2 Timoti 4:11

No Airuo na Pakpakat tane PITA

Ira haleng na tena harausur harabota di ga ura hagae no lotu ma ira nudi sana tintalen ma ira nudi hinarakale. Pita ga hakatom ira Kristian be di na harbalaurai timaan be kike ra sana turadi nahula lamus harara di (nes 2 Pita 2:1-22). Pita ga haragat di be di na mur ira bilai na tintalen sene mon (1:3-11). Iga nunure be na hutate be na mat (1:12-15) ma iga ura halilik leh di be no tahut na hininaawas di gate kap ter ie i tutuno ma be Krais na tapukus baling. No inga ne God ruma ra uladih (Mak 9:2-8) ma ira nianga ta ira tangetus i hatutuno be Krais na tapukus (2 Pita 1:16-21). Kaie, pata ta linge be ari di tange be Krais pai nale tapukus (3:3-6). **Dait na kis kawase no nuno hinanawat (3:8-15) ma ra gamgamatien na tintalen ma dait na harbalaurai timaan ta ira tena harausur harabota (3:14-18).** Ikinong no surno ta ikin ra pakpakat.

1 Aiou Saimon Pita tike apostolo ma tike ut na tinaram tano pinapalim Jisas Krais i ter tagu, iou pakat ikin ra nianga tupas mu ing no numu nurnur i haruat ma no numem. Ma i haruat hobi kinong no nudait ut na Haralon Jisas Krais, no nudait God, i takados.

2 Io, iou sasaring be a tamat na harmarsai ma ra malum na kis um ta mu kinong mu nunure ter God ma ne Jisas no nudait Watong.

Dait na manga ngaangel ura hatawat ira bilai na tintalen.

3 Ma i tale be ni sasaring hobi kinong ite tabar dait ma ira kaba haridan dait supi ter ura nilon ma ura murmur timaan ie. Ite tabar dait hobi ma ikino mangana dades ing aie sene mon i hatur kawase ie. Kinong urah, dait nunure ter ie nong ga tato dait. Ma i manga tamat ma i bilai harsakit, kaie igom tato dait.

4 Ma a mangana God ie hobi, kaie igom tabar dait ma ra tamat ma ra bilai na haridan ing igate kukubus ter ta dait waing mu nage kis tikai ma ne God ma mu na kap ira nuno mangana tintalen ma mu na hilo sukun ira tintalen tano ula hanuo i mapus, a mangana tintalen i hanawat metuma naramon ta ira sana sinisip ta ira turadi.

5 Io kaie, i tahut be mu na manga ngaangel be mu nage bul tikane ira bilai na tintalen ma no numu nurnur. Ma waak be mu gil ira bilai na tintalen sene mon. Mu na nunure bileng ira linge tutuno.

6 Ma paile tahut sene mon be mu na nunure ira linge tutuno. Mu na balaure

1:6 Galesia 5:22-23

timaan bileng ira numu sinisip. Ma tano numu harbalaurai ta ira numu sinisip, i tahut be mu na bul tikane ie ma no tintalen na tuntunur dades ta ira harwalar. Ma tano numu tuntunur dades, mu na halala leh bileng no mangana tintalen ura murmur timaan God.

7 Ma tano numu tintalen na murmur God, mu na kap halala leh bileng no tintalen na hatatesne tutuno ura terter harbasiane ira bilbilai ta mu. Ma tano tintalen na hatatesne tutuno, i tahut be mu na bul tikane ie ma no harmarsai.

8 Ing be kakarek ra mangana tintalen i tatahuat hanana ta ira numu lon, i hamanis be mu nunure no nudait Watong Jisas Krais, ma ira numu lon na huei ma ina hanawat timaan kinong mu nunure ie.

9 Iesene ing be kakarek ra mangana tintalen paile kis tano nilon ta tikenong, aie hoke tike pulo ma paile nanaas timaan. Ite lik luban leise be Krais gate gis ise ira nuno sana tintalen menalalie.

10-11 Io kaie, ira hinsaagu tane Krais, i tahut be mu na manga ngaangel be mu na hapuasne habaling ta mu be i tutuno be God gate tato ma gilamis leh mu. Ing be mu na mur kakarek ra tintalen pa mu nale hiruo ma ne God na manga laro leh ta mu ura sinalo tano kingdom nong pai nale pataam, ikino kinkinis tano nudait Watong Jisas Krais, no nudait ut na Haralon.

No minamar tana tuma ra uladih ma ira nianga na tangetus i hatutuno be Jisas na tapukus.

12 Io kaie, iou sip be ni halilik haitne mu ta kakarek ra linge. I tutuno be mu nunure ter kakarek ma mu te tur timaan naramon tano hininaawas tutuno nong mu hatur kawase ie. Iesene iou ni halilik iat mu.

13-14 Ing iou kis ter iat baak ma no palatamaigu iou lik be i takados be ni hatatik ira numu lilik ura liklik leh kakarek ra linge kinong iou nunure be ite hutate um be iou ni waak leise no palatamaigu tano minat hoke no nudait Watong Jisas Krais te hapalaine ter tagu hobi.

15 Ma iou ni manga ter ira nugu dades ura nesnes be namur tano nugu hinana talur mu, mu na tale be mu na lik haitne leh kakarek ra linge.

16 Ing mem ga hinawase mu tano dades na hinanawat baling tano nudait Watong Jisas Krais, mem pai gale mur ira pir ing ira turadi mon di ga huo ma ira nudi keskes na lilik. Pata. Mem ga nes no minamar tana ma ira mata mem.

17 Maso! God no nuno Mama ga hatamat ie ma iga bul haut no hinsana ta ikino pana bung God no Tamat na Dadeswana ga ianga sur gom tange, “No Natigu ikin

---

1:13-14 2 Korin 5:1; Jon 21:18-19 **1:16** Matiu 17:1-5 **1:17** Matiu 17:5

nong iou manga sip ie, ma
iou laro sakit utana."
18 Mehet iat mehet ga
hadade no ingana metuma
ra mawe ing mehet ga kis
tikai ma ie tuma tano hal-
haaliena uladih.
19 Ma i tale be dait na
manga so no nudait nurnur
bileng ta ira nianga ta ira
tangetus. I tahut be mu
na taram timaan ira nudi
nianga. Ira nudi nianga
i haruat ma tike lulungo i
murarang tano kadado na
katano. Mu na taram ira
nianga hobi tuk ter be no
laar i dares ie ma be no
tiding na laar i pupuruk huat
naramon ta ira numu lon.
20 Iou manga sip be mu
na palai ta ira humangana
nianga na tangetus ing i kis
ta ira nianga tane God di ga
pakat ie. Kike ra tangetus
pa di gale pales ira pipilaina
metuma naramon ta ira nudi
lilik iat.
21 Pata. Tike nianga na
tangetus pai gale hanawat
bia leh mon ta ira lilik gar
na turadi. Iesene ira turadi
di ga iangianga leh metuma
hone God ing no Halhaaliena
Tanuo iat git gaugau leh ira
nudi lilik.

2

Ira sana tena harausur harabota, di na manga hiruo.

1 Iesene a mon bileng ira
tangetus harakale nalamin
ta ira matanabar menalalie
hoke ira tena harausur
harabota di na hanawat
nalamin ta mu. Di na bul
halala kumaan ira harausur
harakale na haragawai. Ma
pa di nale gil ikinong sene
mon. Di na harus ise bileng
no Tamat na Watong nong ga
kul halangalanga di. Kaie, di
pit leh no ngas be di na hiruo
tana.
2 Ma ra haleng di na mur
ira nudi tintalen na hilawa
ma ira nudi mes na sana
tintalen bileng. Ma ira tena
harausur harabota, di no
burwana be ari di na tange
hagae no Ngas tutuno.
3 Di kalak barbarat, kaie
di nage gil hagae mu ma ira
nudi humangana pir harab-
ota. No nudi harpadano i
taguro ter ma Nong na hagae
di paile kubabo.
4 God pai gale hook leh
ira angelo ing di ga gil ra
sasana. Pata. Iga tule
leise di ukaia ra katano na
harpadano, igom bul di ta
ira lulur na kadado tuk ter
be di na tur ra harkurai.
5 Ma pai gale hook bileng
ira matanabar menalalie
sakit. Iesene iga halon Noa
nong ga harpir ta ira tintalen
takados. Iga halon ie tikai
ma ira liman ma iruo na mes
ta ikino pana bung ing iga
hatawat no tahit ter ta ira
matanabar tano ula hanuo
ing di ga tur talur ie.
6 Ma iga kure hagae ira
iruo tamat na taman, Sodom
ma Gomora. Iga tun hadodo
leise dur, kaie igom hakatom
ira matanabar hobi ing di
tur talur ie.
7 Ma iga halangalanga
leise ne Lot, no ut na

1:21 2 Timoti 3:16; 1 Pita 1:11-12 **2:1** Matiu 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6 **2:5** Stt 6—8; 2 Pita 3:6 **2:6** Stt 19:24; Jut 7 **2:7** Stt 19:1-16

takados, ing ira ut na
takmaluk di ga hatirih no
nuno nilon ma ira nudi
bilingana tintalen.
8 Ikino ut na takados ga
lon nalamin ta di, ma ira
kaba bungbung bakut iga
nes ma iga hadade ira nudi
takmaluk na tintalen, kaie
igom manga tirih no tin-
gana.
9 Ing be God ga gil
hokakarek i nunure bileng
ura halangalanga leise dong
ing di murmur ie sukun
ira harwalar. Ma i nunure
bileng ura balbalaure bat ter
ira ut na sasana naramon ta
ira harpadano tuk ter tano
bung na harkurai.
10 Ma tutuno sakit be ina
gil hobi ta ira ut na ul ba ing
di manga hilo mur ira nudi
bilingana sana sinisip ta ira
palatamai di.

Karek ra tena harausur
harabota di manga sa but-
but. Pa dile ramramin be di
na tange hagae ira mangana
tanuo.
11 Iesene ira angelo iat ing
di manga tamat ta di, pa
dile tung kike ra mes ma ra
dades na sana nianga kaia ra
matmataan tano Watong.
12 Iesene kakarek ra man-
gana turadi di haruat ma ira
wawaguei ing pata nudi ta
lilik. Di hoke ra ba na raaia
ing di lon mon waing dait
nage hakuni leh ura ububu
bing. Di ter ra nianga na
haragawai uta ira linge ing
pa dile nunure ter. Hoke ira
raaia di la hiriruo, di bileng
di na hiruo.
13 Di te ubal ira turadi, kaie
di na kap no nudi kunkulaan
na harubaal. Di kap ra gun-
gunuama hokakarek, be di
na ter bakut ira nudi kud-
ulena nilon ter ta ira nudi
haleng na mangana sana
sinisip ing be i kasasa baak.
Di ira bilingana turadi ma
di gil hamalahuan mu ing di
ian tikai ma mu ma ing di
laro ma ira nudi tintalen na
hakale lamus ri.
14 Di manga nes kalak
haitne ira haine gar na mes
be di na noh tikai me, ma pa
di lale sasangeh tano gilgil
no sasana. Di hakale hagae
leh ira galogalo na turadi.
Di manga keskes tano kalak
barbarat ma no nudi ngas i
hana ter kaia tano hiniruo.
15 Di te tamapas sukun
no takados na ngas ma di
te hana rara tapa. Di te
mur no ngas tane Balaam no
natine Beor nong ga kalak
no kunkulaan tano sana tin-
talen.
16 Iesene tike donki ga bor
ie ta ira nuno sana tintalen.
No ba na donki ga ianga
ma ra ingana turadi ma iga
tur bat no ba na lilik tano
tangetus.

17 Kakarek ra turadi di
hoke tike matana taho, pata
ta taho tana. Di haruat ma ra
bahuto bileng ing a dadaip
na puh ise. God te tagure
ter no nudi kinkinis kaia ra
tamat na kadado sakit.
18 Hoke iou te tange ter
hobi, di sa butbut bia. Ma
di bul hawat ira sinisip na

2:10 Jut 7-8,16 **2:11** Jut 9 **2:12** Jut 10 **2:15** Nam 22:7; Jut 11; Ninanaas 2:14 **2:16** Nam 22:28-35 **2:17** Jut 12-13

hilawa ma ira mes na sana
sinisip. Di gil hobi ura haab-
ota lamus ira turadi ing di
te haburuana leh mon ura
hinilo sukun dong ing di
mur no ngas na sasana.
19 Di kukubus ter ta ira
matanabar be di ira matan-
abar di na tale ura lan-
galanga sukun ra harkurai.
Iesene di ira tena harausur
harabota iat di kis ra hena
ira mapus na tintalen. I
palai be i tutuno ikinong
kinong ing tikenong i kis ra
hena no dades ta tike linge,
ina tartaram um ie.
20 I nanaas be di ga nunure
ter no nudait Watong Jisas
Krais, no nudait ut na Har-
alon, kaie di ga haruat ura
hinilo sukun ira bilingana
tintalen tano ula hanuo.
Iesene ing be di ga ngan
hobi, ma namur um kike ra
tintalen i hiis kawase habal-
ing di ma di kis ra hena
no nuno dades, io, i manga
sana sakit ta di. Nalalie, ing
pa di gale nunure baak ie,
di gor hiruo. Namur um,
ing di te nunure ter ie ma
sene ira sasana i hiis kawase
habaling di, io, di na hiruo
saasa.
21 Ing be pa di gorle
nunure no ngas na tintalen
takados, pa di gorle manga
hiruo. Iesene di na manga
hiruo saasa kinong di ga
nunure ter ie ma di ga
tamapas leh sukun no hal-
haaliena hartule ing di ga ter
ta di.
22 Ikin ra nianga
harharuat i tutuno uta di.
I tange horek, be "No pep
i tapukus baling tupas no
marmariana." Ma i tange
bileng be, "No bore nong
ite susu ter tano taho,
na tapukus inage paipai
baling."

3

*Tutuno sakit no Watong
na tapukus hoke iga kukubus
ter.*

1 Ira nugu bilai na har-
wis, ikin no nugu airuo na
pakpakat ukaia ho mu. Ma
iou te pakat dur bakut be ni
halilik mu, inage hatatik leh
ira numu lilik be mu na lilik
ta ira bilbilai.
2 Iou sip be mu na lik leh
ira nianga ta ira halhaaliena
tangetus menalalie ma no
hartule tano nudait Watong,
no ut na Haralon, ikino har-
tule nong ira apostolo di ga
hinawase mu ine.
3 Ma no tamat na linge
iou sip be mu na palai tana
ma aie horek. Tano haipha-
patam ta ira pana bung ira
ut na hasakit di na hanawat
ma di na mur ira nudi sana
sinisip.
4 Di na tange be, "Iga
kukubus be na hanawat,
naka? Ma i ham um? Ira
nudait mama di te mat ma
sene ira linge bakut i ngan
ter iat mon hoke no hatahun
tano ula hanuo tuk ter ka-
tiak."
5 Iesene ing di tange hobi
di malentakuane be di na lik
leh ing God ga gil. Menalalie
sakit iga hakisi no mawe ma
no ula hanuo ma no nuno

2:20 Matiu 12:45 **2:21** Luk 12:47-48 **2:22** Snd 26:11 **3:2** Jut 17 **3:3** 1 Timoti 4:1; Jut 18 **3:4** Matiu 24:48 **3:5** Stt 1:6-9

nianga. Iga kap no taho ma
iga hakisi no ula hanuo ma
ie.
6 Ma iga papalim ma no
taho bileng ing iga ter no
tahit ura haliare no ula
hanuo ta ikino pana bung.
7 Ma ite bul hasisingen no
mawe ma no ula hanuo ma
ikino nuno nianga iat mon ta
ikin ra pana bung be dur na
kis taguro ter utano bung na
harkurai ing ira turadi ing di
tur talur God di na hiruo.
8 Ira nugu bilai na harwis,
waak mu lik luban ikin ra
linge, be tano ninaas tano
Watong tike bung i haruat
ma tike arip na tinohon ma
be tike arip na tinohon i
haruat ma tike bung mon.
9 Ari di lik be no Watong la
halis ura hatutuno ira nuno
kunubus. Iesene be pata.
Ila bala malum ter uta mu
kinong paile sip be tikenong
na hiruo. I sip be ira turadi
bakut di na lilik pukus.
10 Iesene no bung tano Wa-
tong na hanawat um hoke
tike ut na kukuman. No
mawe na buner leh ma ra
tamat na wawaang. A dades
na mamahien na haliare ira
tiding tuma nalu. Ma no
ula hanuo ma ira linge bakut
tana na pataam harsakit.
11 Ing be God na haliare
kakarek ra linge bakut hobi,
mu na tatalen um hohaam
ira turadi? I tahut be mu na
gamgamatien talur ira sana
ma mu na lon mur God.
12 I tahut be mu na lon
hobi ing mu kis kawase no
bung tane God ma mu ha-
iane no nuno hinanawat.
Ing ikino bung na hanawat,
a mon eh na hagae no mawe
ma a tamat na mamahien na
rang hapolo ira tiding.
13 Iesene dait kis kawase
ira linge iga kukubus ter urie
ma horek, a sigar mawe ma
a sigar ula hanuo, ma a tin-
talen takados na kis um kaia.
14 Io kaie, ira nugu bilai
na harwis, i tahut be mu na
manga ngaangel be God pai
nale nes leh ta sasana be
bilinge ta mu, iesene be mu
na kis ma ra malum tikai ma
ie.
15 Mu na nes kilam no bala
malum tano Watong aie no
ngas na haralon. No nudait
bilai na harwis Pol ga tange
bileng hobi ing iga pakpakat
ukaia ho mu haruat ma no
nuno minminanes nong God
ga tabar ie me.
16 Iga tange bileng hobi ta
ira nuno pakpakat bakut ing
iga iangianga uta kakarek ra
linge. Ma ari linge ta ira
nuno pakpakat i dades be da
palai ine. Ma ira galogalo
na turadi ing pata ta minmi-
nanes ta di, di halilie hagae
ira nuno nianga hoke di la
gilgil bileng ta ira mes na
nianga tane God di ga pakat.
Ma be di gil hobi di tagure
no nudi ngas ter tano nudi
hiniruo.
17 Io kaie, ira nugu bilai na
harwis, i tahut be mu na har-
balaurai timaan kinong mu
te huna nunure ter kakarek

3:6 Stt 7:11; 2 Pita 2:5 **3:8** Sam 90:4 **3:9** Hab 2:3; 1 Timoti 2:4 **3:10** Luk 12:39; 1 Tesolonaika 5:2; Matiu 24:29,35 **3:13** Ais 65:17; 66:22; Ninanaas 21:1,27 **3:15** Rom 2:4 **3:17** Mak 13:33; 1 Korin 10:12

ra linge. Mu na harbalaurai
timaan be ira ut na ul ba di
nahula lamus harara mu ma
mu na puko talur no numu
tuntunur dades.
18 Iesene i tahut be mu
na tahuat tano harmarsai
tano nudait Watong Jisas
Krais, no nudait ut na Har-
alon, ma be mu na hana
hakakari tano numu minmi-
nanes utana. Da pirlet ie
kakarek ma hathatikai. Tu-
tuno sakit.

No Luaina Pakpakat tane JON

Jon no apostolo ga pakat ikin ra pakpakat ma ra haleng na nianga naramon tana i manga haruat ma ira nianga da nes tano Tahut na Hininaawas nong Jon ga pakat ie. Ira haleng na ut na minanes di lik be Jon ga kis tusu Esia ing iga pakat ikin ra pakpakat ma iga pakpakat tupas ira lotu rusu Esia. Jon ga ura hakatom di ira ut na nurnur ta ira tena harausur harabota (nes 1 Jon 2:26) ing di git tangtange be ira linge da nes tano ula hanuo ma ira palatamai dait i sana ma ira tanua dait i tahut. Io kaie, di git tangtange be pata ta linge be dait gil ira sasana ta ira sana palatamai dait, ma ing no turadi Jisas ga mat, paile Krais no Natine God nong ga mat. Iesene Jon ga manga harus leise no nudi mangana lilik hobi. Iga tange be ing dait gil ra sasana dait lake ira harkurai tane God (3:4), ma be di ira natine God pa di lale gilgil ra sasana (2:28-3:12). Jon ga manga sip be dait na tiktikai ma ne Jisas ma no nuno Mama naramon ta ira tintalen na madares. Ikin no surno ta ikin ra pakpakat, be **ira ut na nurnur di na murmur ira tintalen na madares (1:5-7).** Paile tale tikenong be na tange be ite nurnur tane Krais ma sene ila murmur ira sana tintalen na kadado. Iesene nesi tikenong i tartaram ira harkurai tane God i kis ter tane God (3:24) ma no surno ta ira harkurai tane God horek, be dait na harmarsai harbasie ma dait na nurnur tane Jisas Krais no Natine God (3:23). Jon ga sip be dait nage palai be no turadi Jisas (1:1; 4:2-3), aie no Mesaia (nong di kilam ie be 'Krais'; 2:22; 5:1), no Natine God (2:23; 3:23; 4:9-10; 4:14-15; 5:5-13; 5:20), ma be aie iat ga mat uta dait be na halon dait (5:4-8). Jon ga sip be dait nage manga palai be dait te hatur kawase ikin ra nilon hathatikai ing be dait te nurnur tano Natine God (5:13).

No Nianga na Nilon.

1 Mem hinawase mu uta nong ga kis ter menalalie tano hathatahun, nong mem ga hadade ma mem ga nes ie ma ira mata mem. Io, mem ga nesnes ie ma mem ga sigire ie ma ira luma mem. Ma ikin iat mon mem hinawase mu utana, no Nianga na Nilon.

2 Ma no nilon ga harapuasa ma mem hinawase mu uta ikin ra nilon hathatikai. Mem ga nes ie ma mem hatutuno ie ta mu. Ikino nong ga kis tikai ma ne Mama ma iga harapuasa ter ta mem.

3 Ma mem hinawase bileng mu uta nong mem gate nes ma mem gate hadade waing mu bileng mu nage tiktikai ma mem. Ma mem tiktikai

1:1 Jon 1:1 **1:2** Jon 1:14

iat ma ne Mama ma no Natine, Jisas Krais.
4 Ma mem pakat ter kakarek ra linge ta mu waing ira nudait gungunuama na duk.

I tahut be dait na hanana tano madares.
5 Io, ikin no hininaawas mem ga hadade leh ie tane Jisas Krais ma mem hinawase mu urie horek: God aie no lulungo ma pata tutuno ta kadado tana.
6 Ing be dait tange be dait tiktikai ma ie iesene dait hanana ra kadado, io, dait harakale ma ira nudait tintalen paile haruat ma ira tutuno God te hapuasne.
7 Iesene be dait hanana tano madares hoke aie iat i kis tano madares, io, dait tiktikai harbasie ta dait ma no de ne Jisas no Natine i hagamgamatien dait ta ira sana tintalen bakut.
8 Ing be dait tange be pata nudait ta sana tintalen dait hasakit baling ta dait ma dait lik be ikino hinarakale i tutuno iesene ira tutuno tane God paile kis ta dait.
9 Iesene be dait na hinawas palai ta ira nudait sana tintalen, io, God na gil haruat ta ira nuno kunubus ma ina gil ra takados horek: na lik luban leise ira nudait sasana ma ina hagamgamatien dait sukun ira tintalen bakut paile takados.
10 God i tange be dait te gil ra sasana. Ing be dait tange be dait paile gil ta sasana, io, dait kilam God be a ut na harakale ma no nuno nianga paile kis ta dait.

2

1 Iou pakat kakarek ra linge ter ta mu ira natigu tane Krais waing pa mu nale gil ra sasana. Iesene be tikenong na gil ta sasana, a nudait tikenong kanaia nong i iangianga uta dait ra matmataan tane God. Ma aie ne Jisas Krais no takadoswana.
2 Ma aie iat no hartabar uta ira nudait sana tintalen nong ga hamane no ngalngaluan tane God. Ma pata be uta ira nudait sasana sene. Uta ira sasana bileng tano ula hanuo bakut.

Dait na nunure hohaam be dait nunure God.
3 Dait nunure be dait nunure ter God horek, ing be dait taram ira nuno harkurai.
4 Nesi tikenong i tange be i nunure ter ie ma sene paile taram ira nuno harkurai, io, a ut na harakale ie ma ira tutuno tane God paile kis tana.
5 Iesene tutuno sakit, be tikenong i taram ira nuno nianga, i hamanis be no nuno sinisip utuma hone God te duk. Ma dait nunure hohaam be dait kis ter tana? I horek:
6 Nesi tikenong i tange be ila kis ter tane God, io, i tahut be na hanana hoke Jisas ga hana hobi.
7 Ira bilai na hinsaagu tane Krais, iou paile pakpakat tike sigar harkurai ukaia

1:4 Jon 16:24 **1:5** 1 Timoti 6:16; Jemes 1:17 **1:6** 1 Jon 2:4 **1:8** Sam 32:5; Snd 28:13 **2:1** Hibru 9:24 **2:2** Jon 1:29; Kolose 1:20; 1 Jon 4:10 **2:5** Jon 14:21,23 **2:7** Jon 13:34; 2 Jon 5-6

ho mu, iesene no tuarena
mon nong mu ga hatur
kawase tur leh menalalie
tano hathatahun. Ikin ra
tuarena harkurai, aie no hin-
inaawas mu ga hadade ie.
8 Iesene i tutuno bileng
be iou pakpakat tike sigar
harkurai ukaia ho mu. Ma
da palai be i tutuno be ikin
ra harkurai i sigarna kinong
da nes ie tano nilon tane
Jisas ma ira numu. Ma i
palai hobi kinong no kadado
i ura patpataam ma no lu-
lungo tutuno ite murarang
um.

9 Nesi tikenong i tange be i
kis ter ra madares iesene be
i malentakuane no hinsaana
tane Krais, io, i kis ter baak
ra kadado.
10 Nesi nong i marse no
hinsaana tane Krais ila kis
ter tano madares ma pata ta
sasana tana be na hapuko ie.
11 Iesene nesi tikenong i
malentakuane no hinsaana,
io, i kis ter tano kadado
ma ila hanana hurbit tano
kadado. Ma pai nale nunure
be i hanana uha kinong no
kadado te hapulo ira iruo
matana.

12 Iou pakpakat tupas mu
ira natigu tane Krais kinong
God te lik luban leise ira
numu sana tintalen utano
hinsane Krais.
13 Iou pakpakat tupas mu
ira nongtamat tano lotu ki-
nong mu nunure ter ie
nong te kis ter menalalie
tano hathatahun. Iou pak-
pakat tupas mu ira marawan
tano lotu kinong mu te bul
hanapu no Ut na Sana.
14 Iou pakpakat tupas
mu ira natigu kinong mu
nunure ter Mama. Iou
pakpakat tupas mu ira
nongtamat kinong mu
nunure ter ie nong te kis ter
menalalie tano hathatahun.
Iou pakpakat tupas mu ira
marawan kinong mu dades
ma no nianga tane God ila
kis ter ta mu ma mu te bul
hanapu no Ut na Sana.

*Waak dait sipsip ira tin-
talen ma ira linge tano ula
hanuo.*
15 Waak mu sipsip ira tin-
talen ma ira linge tano ula
hanuo. Ing be nesi tikenong
i sipsip ira tintalen tano ula
hanuo, io, paile sip Mama.
16 Iou tange hobi kinong
ira linge bakut tano ula
hanuo, ira sana harsipsip,
ira sana nes kalak, ma
ira tintalen na sa butbut,
paile hanawat metuma hone
Mama. Pata. I hanawat
mekira ra ula hanuo.
17 Ma no ula hanuo i
patpataam hanana, ma di
bileng ing di sip no ula
hanuo. Iesene nesi tikenong
i gil haruatne ing God i sip
be na gil hobi, io, na lon
hathatikai.

*Ira ebar tane Krais di
harus leise no Natine iesene
dait la kis ter tano Natine ma
dait nunure ira tutuno God te
hapuasne.*
18 Ira natigu tane Krais,
kakarek no patpataam tano

2:8 Rom 13:12; Jon 1:9 **2:9** 1 Jon 4:20 **2:10** Rom 14:13 **2:11** Jon 12:35
2:15 Rom 8:7 **2:16** Rom 13:14 **2:17** Matiu 7:21 **2:18** Matiu 24:5,24; 2
Jon 7

ula hanuo. Ma hoke mu
ga hadade be no ebar
tane Krais na hanawat, ma
kakarek iat a haleng na ebar
tane Krais di te hanawat ter.
Io kakarek dait te nunure be
no haphapatam kinong di te
hanawat um.
19 Di ga hana sukun dait
iesene paile nudait tutuno
di. Ing be a nudait tutuno di,
pa di gorle hana sukun dait.
Iesene no nudi hinana leh i
hamanis be di bakut, paile
nudait di.
20 Iesene no Halhaaliena te
tabar mu ma ikino nong i
hapalaine mu kaie mu bakut
mu ge nunure ira tutuno
God te hapuasne.
21 Iou pakpakat tupas mu
urah? Kinong mu nunure
kike ra tutuno pata be ki-
nong pa mu le nunure ie?
Iou pakpakat ukaia ho mu
kinong mu nunure ter ira tu-
tuno ma mu nunure be pata
ta hinarakale na hanawat
metuma naramon ta ira tu-
tuno.
22 Nesi no ut na harakale?
Aie nong i harus leise Jisas
be aie no Mesaia. Tike man-
gana turadi hobi, aie no ebar
tane Krais kinong i harus
leise Mama ma no Natine.
23 Nesi nong i harus
leise no Natine paile hatur
kawase Mama. Ma nesi
nong i haut be Jisas no
Natine God, io, i hatur
kawase bileng Mama.
24 Ma mu, i tahut be mu
na bala leh ikino hininaawas
nong mu gate hadade leh
tano hatahun be na be kis
ter ta mu. Ing be ikino hini-
naawas nong mu ga hadade
leh tano hatahun ila kis ter
ta mu, io, mu bileng mu na
kis ter tane Mama ma tano
Natine.
25 Ma no kunubus nong aie
iat ga ter ta dait i horek: no
nilon hathatikai.
26 Iou pakpakat kakarek ra
linge uta dong ing di wal-
walar ura lamlamus harara
mu.
27 Ma mu, pa mu le supi
ter be ta tikenong na hausur
mu ta tike linge kinong Krais
ga tabar mu ma ikino nong i
hapalaine mu ma ikinong ila
kis ter ta mu ma ila hausur
mu uta ira linge bakut ma
i tutuno bileng ma paile
harakale. Io kaie, i tahut be
mu na kis ter tane Krais hoke
ikino nong i hapalaine mu
ite hausur mu hobi.

Ira natine God pa di lale gilgil sasana.

28 Io, ira natigu tane
Krais, i tahut be mu na kis
ter tane Krais waing dait
nage balaraan ter be ing
na harapuasa, dait nahula
malahuan ta ikino tamat na
bung be na hanawat.
29 Ma mu nunure be Krais i
takados. Io kaie, mu nunure
bileng be nesi tikenong ila
gilgil ra tintalen takados, aie
tike natine God.

3

1 Nes baak! A tamat no
harmarsai tikai ma ra sinisip
nong Mama te ter ta dait! Io
kaie, di ge kilam dait be ira

2:19 Apostolo 20:30 **2:20** 1 Korin 2:15 **2:22** 1 Jon 4:3; 2 Jon 7 **2:23** Jon 5:23; 1 Jon 4:15; 5:1 **2:27** Jon 16:13 **2:29** 1 Jon 3:10 **3:1** Jon 1:12-13; 16:3

natine God dait. Ma ikinin i
tutuno. No ula hanuo paile
nunure kilam dait, kinong
urah, pai gale nunure kilam
God bileng.
2 Ira bilai na hinsaagu
tane Krais, a natine God
dait kakarek. Ma sene
paile hanawat palai baak
be a mangana turadi ho-
haam dait namur. Iesene
dait nunure be dait na ngan
hoke ne Krais ing Krais na
hanawat puasa kinong na
hanawat palai ta dait be a
mangana turadi hohaam tu-
tuno ie.
3 Ma nesi tikenong ila
kiskis nanahe ma ra nur-
nur be na ngan baak hoke
ne Krais, io, ikino turadi
ila hagamgamatien no nuno
nilon hoke Krais bileng i
gamgamatien.
4 Nesi tikenong i gil sasana
i hamanis be a ul pat ie tane
God kinong i lake ira nuno
harkurai. Tutuno sakit, ira
sana tintalen i haruat hoke
tikenong i lake ira harkurai
tane God kaie i ul pat tane
God.
5 Ma mu nunure be Krais
ga hanawat ura kapkap leise
ira sana tintalen. Ma pata ta
sasana i kis tana.
6 Pata tikenong ila kis
ter tana ila gilgil sasana.
Ma pata tikenong ila gilgil
sasana i nunure ter ie.
7 Ira natigu tane Krais,
mu na harbalaurai timaan,
tikenong nahula lamus
harara mu. Nesi nong
ila gilgil no takados a
takadoswana ie hoke Krais
a takadoswana ie.
8 Nesi tikenong ila gilgil
sasana, a gar tane Satan
ie, kinong Satan ga gil
leh ra sasana tur leh tano
hathatahun. No burwana
ikin be no Natine God gom
hanawat be na haliare ira
pinapalim tane Satan.
9 Pata tike natine God la
gilgil sasana kinong ite kap
ira mangana tintalen tane
God utuma naramon tana.
Ma paile tale be ina gil
sasana, urah, a natine God
ie.
10 Kaie na palai horek be
garim ira natine God ma
garum ira natine Satan: ing
be tikenong pai lale gilgil no
takados paile gar tane God
ie, ma nong bileng pai lale
marmarse no hinsaana tane
Krais.

Dait na marse harbasiane dait.

11 Io, ikin no hininaawas
mu gate hadade leh metuma
ra hatahun, be dait na marse
harbasiane dait.
12 Waak mu ngan hoke ne
Kain. Aie tano Ut na Sana.
Ma aie nong ga ubu bing
no tesne. Ma iga ubu bing
ie urah? Kinong ira nuno
tintalen ga sana ma ing tano
tesne ga takados.
13 Io kaie, ira hinsaagu
tane Krais, waak mu karup
be no ula hanuo i malen-
takuane mu.
14 Urah? Kinong dait
nunure be dait te hana
sukun ra minat ma dait te
lala tano nilon. Ma dait

3:2 2 Korin 3:18 **3:5** Jon 1:29; 1 Pita 2:22-24; 1 Jon 2:2 **3:8** Jon 8:44 **3:9** 1 Jon 5:18 **3:11** Jon 13:34 **3:12** Stt 4:8 **3:13** Jon 5:18-19 **3:14** Jon 5:24

nunure hobi kinong dait
marse harbasiane ira hin-
saa dait tane Krais. Nesi
tikenong paile hatur kawase
ra harmarsai, ila kis ter ra
minat.
15 Nesi tikenong i malen-
takuane no hinsaana tane
Krais, a ut na harubu bingib-
ing ie. Ma mu palai be no
nilon hathatikai paile kis ter
ta tike ut na harubu bingib-
ing.
16 Dait nunure no pipilaina
tano tintalen na harmarsai
horek: Jisas ga ter leise no
nuno nilon, iga mat uta dait.
Io kaie, i takados be dait, dait
na taguro ura minat uta ira
hinsaa dait tane Krais.
17 Iesene nesi tikenong a
nuno ta linge ma i nes ra
sunupi tano hinsaana tane
Krais sene be paile marse ie,
io, tutuno sakit no mangana
harmarsai tane God pai lale
kis ter tana.
18 Ira natigu tane Krais,
waak dait tange mon be dait
marse ira mes. Iesene i
tahut be dait na hamanis
ira nudait harmarsai ma ira
nudait tintalen tupas di, kike
ra mangana tintalen ing i
haruat ma ra tutuno God te
hapuasne ta dait.
19-20 Ing be dait harmar-
sai hobi dait na nunure be
dait kis naramon ta ira tu-
tuno tane God. Ma ing dait
tur ra matmataan tane God
i tale be tiketike na kilin-
gane be a mon sasana tana.
Iesene dait ing dait harmar-
sai, dait na kis na balaraan
um. Urah, kinong God i
tamat ta ira harkurai ta ira
tinga dait ma i nunure be
nesi tuno dait.
21-22 Ira bilai na hinsaagu
tane Krais, ing be dait paile
kilingane be a mon sasana
ta dait, io, dait na kis na
balaraan ra matmataan tane
God. Ma ne God na tabar
dait ma ing dait saring leh
kinong dait taram ira nuno
harkurai ma dait gil ira linge
ing i halaro ie.
23 Ma ikin no nuno
harkurai, be dait na nurnur
tano hinsana no Natine
Jisas Krais ma be dait na
marmarse harbasiane dait
haruat tano nuno harkurai
ga ter ta dait.
24 Ma nesi tikenong i taram
ira nuno harkurai ila kis ter
tane God ma ne God bileng
ila kis ter tana. Ma dait
nunure hohaam be ila kis ter
ta dait? No Tanuo nong God
te ter ie ta dait i hapalaine
dait hobi.

4

Dait na walar dong ing di tange be no tanuo tane God i hinawase di tari linge.

1 Ira bilai na hinsaagu tane
Krais, a haleng ira tangetus
harabota di te hana harbasie
tano ula hanuo. Io kaie,
waak mu nurnur ta ira tu-
radi bakut ing di tange be no
Tanuo tane God i hinawase
di tari linge. Iesene mu na
walar di ura nunure be God
i ter ra nianga ta di be pata.

3:15 Ninanaas 21:8 **3:16** Jon 13:1; Galesia 1:4 **3:17** Lo 15:7 **3:18** Jemes 2:15-16 **3:21-22** Hibru 4:16 **3:23** Jon 6:29; 13:34 **3:24** 1 Jon 4:13 **4:1** Matiu 7:15; 1 Jon 2:18; 2 Jon 7; 1 Tesolonaika 5:21 **4:2** 1 Korin 12:3

2 Ma i tale mu be mu na
nes kilam baak no Tanuo
tane God naramon ta tike
turadi ta ira nuno nianga.
Nesi tikenong i nurnur be
Jisas Krais ga hanawat ukira
ma ing be iga hanawat a
turadi ie, ma i hinawas palai
hobi, io, mu na nunure be
no Tanuo metuma hone God
i kis tana.
3 Iesene nesi tikenong i
harus leise Jisas hobi, io,
no Tanuo metuma hone God
paile kis tana. Pata. I
hatur kawase mon no tanuo
tano ebar tane Krais. Mu
ga hadade be ira ebar tane
Krais na hanawat. Ma
tutuno, kakarek um di te
hanawat ter kira ra ula
hanuo.
4 Ira natigu tane Krais, mu
gar tane God, ma mu te
bul hanapu kike ra mangana
turadi tikai ma ira nudi ha-
rausur kinong ikino nong i
kis ta mu i tamat tane Satan
nong i kis tano ula hanuo.
5 Di tano ula hanuo, io
kaie, di ianga mekira ra ula
hanuo ma no ula hanuo i
taram di.
6 Dait gar tane God, ma
nesi tikenong i nunure ter
God na taram dait. Iesene
nesi tikenong paile gar tane
God pai nale taram dait.
Horek ing dait na nes kilam
ira turadi ing no Tanuo ta ira
tutuno tane God i kis ta di,
ma dong ing di hatur kawase
ra tanuo na harakale.

*Dait na marse harbasiane
dait kinong God ga huna
marse dait.*

7 Ira bilai na hinsaagu
tane Krais, i tahut be dait
na marse harbasiane dait
kinong no tintalen ura ter
harmarsai, aie metuma hone
God. Ma nesi tikenong i ter
harmarsai, a natine God ie
ma i nunure ter God.
8 Nesi tikenong paile ter
ra harmarsai, paile nunure
God kinong ira tintalen
bakut tane God, a tintalen
na harmarsai.
9 Ma ne God ga hamanis
no nuno harmarsai uta dait
horek: iga tule leise no nuno
halhaaliena bulukasa ukira
tano ula hanuo ura haalon
dait.
10 Ma a mangana linge so
ikin ra tintalen na harmar-
sai? No surno paile horek,
be dait te sip God. Pata.
Iesene no surno be God ga
sip dait gom marse dait, ma
iga tule leise no Natine, a
hartabar ie uta ira nudait
sana tintalen ura hamane no
ngalngaluan tane God.
11 Ira hinsaagu tane Krais,
ing be God ga marse dait
hobi, io, i takados be dait,
dait na marse harbasiane
dait.
12 Pata ta tikenong pai gale
nes God. Pata. Sene be ing
dait marse harbasiane dait,
io, God ila kis ter ta dait ma
no mangana harmarsai tane
God te duk naramon ta dait.
13 Dait nunure be dait la
kis ter tana ma ila kis ter ta
dait horek, kinong ite ter no
Tanuana ta dait.
14 Ma ne Mama ga tule no
Natine ukira be aie no ut
na Haralon tano ula hanuo.

4:3 1 Jon 2:18 **4:4** Matiu 12:29; 1 Jon 5:4-5 **4:5** Jon 8:47; 15:19 **4:9** Jon 3:16 **4:10** Rom 5:8-10; 1 Jon 2:2 **4:12** Jon 1:18 **4:13** 2 Korin 1:22; 1 Jon 3:24

Mem gate nes ikin ma mem
hatutuno ie ma ira numem
hininaawas ta mu.
15 Nesi tikenong i haut be
Jisas aie no Natine God, io,
God ila kis ter tana ma ila kis
ter tane God.
16 Ma dait te kilingane ma
dait nuruan no harmarsai
tane God tupas dait.

Ira tintalen bakut tane
God, a tintalen na harmar-
sai. Ma nesi tikenong ila kis
ter ta ikino mangana nilon
ila kis ter tane God ma ne
God la kis ter tana.
17 Io, dait na kis na
balaraan tano bung na
harkurai kinong dait hoke
ne Krais kira ra ula hanuo.
Ma ing be dait na kis na
balaraan hobi i hamanis be i
manga marse hababane dait
ma dait manga sip hababane
ie.
18 Ing dait sip ie hobi, ma
aie bileng i sip dait, paile tale
be dait na burut. Pata. Ing
dait sip tutuno iat ie ma i sip
tuno dait, ikino tintalen ila
kapkap leise no bunurut. Io
kaie, ing be tikenong i burut,
ikin ra tintalen na sinisip
paile duk ter tana kinong no
bunurut i kis tikai ma ra
harpadano.
19 Io, dait sip um ie kinong
iga huna sip dait. Ma dait
marse ira mes kinong iga
huna marse dait.
20 Ma ing be tikenong na
tange be, "Iou sip God," sene
be i malentakuane no hin-
saana tane Krais, io, a ut na
harakale ie. Ma i nanaas
be a tutuno ikin kinong nesi
tikenong paile marse ira mes
na matanabar tane God ing
ite nes ter di, io, paile tale be
na sip God nong paile nes ie
tike pana.
21 Ma dait hatur kawase
ikin ra harkurai mekaia ho
ie, be nesi tikenong i sip God
na marse bileng no hinsaana
tane Krais.

5

1 Nesi tikenong i nurnur
be Jisas aie no Mesaia, io, a
natine God ie. Ma i nanaas
be nesi i sip no mama nuno
tikenong na marse bileng no
natine.
2 Dait nunure horek be
dait marse ira natine God:
dait sip God ma dait gil haru-
atne ira nuno harkurai.
3-4 Ma ing be dait taram
ira nuno harkurai i hamanis
be dait sip ie. Ma ira nuno
harkurai pa dile tirih kinong
ira natine God di haruat ura
papaas hasur ira sana tin-
talen tano ula hanuo. Ma
dait paas hasur ira sasana
tano ula hanuo horek: dait
nurnur ta ira tutuno God te
hapuasne.

*Jisas aie no Natine God
ma no nilon mekaia ho ie
sene mon.*

5 Ma nesi nong i bul
hanapu ira sana tintalen
tano ula hanuo? Nong sene
mon nong i nurnur be Jisas
aie no Natine God.
6 Jisas Krais aie iat nong
ga kap baptais ma iga mat
ing iga hanawat ukira. Ing
be iga hanawat ukira pai
gale kap baptais sene mon.
Pata. Iga kap baptais ma

4:21 Mak 12:29-31 **5:1** 1 Jon 4:15 **5:3-4** Jon 14:15,23-24 **5:6** Jon 1:29-34

iga mat bileng. Ma no Hal-
haaliena Tanuo iat nong i
hatutuno ikin ma no nuno
hininaawas. Ma i hatutuno
ie hobi kinong ila tangtange
ra tutuno.
7-8 Io, aitul ing duhat hatu-
tuno be Jisas aie no Natine
God. Ma duhat horek: no
Tanuo, no nuno baptais, ma
no nuno minat. Ma duhat
bakut duhat haut tikai.
9 Ma i nanaas be da haut
leh no hininaawas ta tike
turadi ing be i hatutuno tike
linge. Iesene ing be God i
hatutuno ikin ma no nuno
hininaawas, io, no nuno
hininaawas i manga tutuno
tano hininaawas gar na tu-
radi kinong no nuno hini-
naawas, no hininaawas tane
God utano Natine.
10 Nesi tikenong i nur-
nur tano Natine God i kap
usurane ikin ra hininaawas.
Nesi tikenong paile nurnur
tane God i kilam God be
a ut na harakale ie ki-
nong paile nurnur tano hin-
inaawas tane God ing God
i hatutuno ira linge utano
Natine.
11 Ma no hininaawas nong
God te hatutuno ter ie ta
dait, aie horek: God te tabar
dait ma no nilon hathatikai
ma ikin ra nilon mekaia
hono Natine.
12 Nesi tikenong i hatur
kawase no Natine i hatur
kawase bileng no nilon. Ma
nesi tikenong paile hatur
kawase no Natine God paile
hatur kawase no nilon.

*I tale be dait na nunure
be dait hatur kawase ter no
nilon hathatikai.*
13 Iou pakat kakarek ra
linge ukaia ho mu ing mu
nurnur tano hinsana no
Natine God waing mu na
nunure be mu hatur kawase
ter no nilon hathatikai.
14 Ma dait balaraan ter
ra matmataan tane God ki-
nong dait nunure ter be God
i hadade dait ing be dait
sasaring haruat tano nuno
sinisip.
15 Ma ing be dait nunure
hobi be i hadade ira nudait
sinsaring bakut, io, dait
nunure bileng be dait hatur
kawase ira binabalu ta ira
nudait sinsaring tupas ie.
16 Be tikenong i nes no
hinsaana tane Krais i gil tike
sasana ing paile haruat be
na lamus ter ie tano mi-
nat, io, ina sasaring ma ne
God na ter no nilon tana.
Iou iangianga uta ira sana
tintalen ing paile haruat be
na lamus ter tikenong tano
minat. Iesene a mangana
sasana kanaia i haruat be
na lamus ter tikenong tano
minat. Iou paile tange be ina
sasaring uta ikinong.
17 Ira tintalen bakut paile
takados, a sana tintalen.
Iesene ari mangana sasana
paile haruat be na lamus ter
tikenong tano minat.
18 Dait nunure ter be nesi
a natine God ie, pai lale
gilgil ra sana tintalen. Iesene
no Natine God ila balbal-
aure timaan ie ma no Ut
na Sasana paile tale be na
hagae ie.

5:7-8 Jon 15:26 **5:9** Jon 5:32-37 **5:10** Galesia 4:6 **5:12** Jon 3:36 **5:13** Jon 20:31 **5:14** Jon 14:13; 1 Jon 3:21-22 **5:16** Matiu 12:31 **5:18** 1 Jon 3:9

19 Ma dait nunure ter be
dait gar tane God sene be
no ula hanuo bakut i kis
ter tano harkurai tano Ut na
Sasana.
20 Ma dait nunure ter
bileng be no Natine God te
hanawat ukira ma ite ha-
palaine dait waing dait nage
nunure ie, aie no God tu-
tuno. Ma dait kis ter tana
nong i tutuno. Ma ikinong,
aie no Natine Jisas Krais. Aie
no God tutuno ma aie no
nilon hathatikai.
21 Ira natigu tane Krais,
mu na kis pas ira god harab-
ota.

No Airuo na Pakpakat tane JON

Jon no patuana apostolo ga pakat ikin ra pakpakat. Taitus ikino pana bung ira ut na harpir di git hanana harbasie ura hinarpir ma no tahut na hininaawas. Ma ne Jon ga sip be ira Kristian di na harmarsai harbasie ma di na bala leh kike ra ut na harpir. Iesene iga hakatom bileng di ta ira tena harausur harabota ing pa di gale lik be no turadi Jisas aie no Mesaia tutuno ma no Natine God. Jon pai gale sip be ira Kristian di na bala leh di ta ira nudi hala, di nahula harahut ira nudi harausur harabota.

Dait na marse harbasiane dait haruat ma ira tutuno God te hapuasne.

1 Iou no patuana tena harbalaurai tano lotu, iou pakat ikin ra nianga ukaia tano numu lotu nong God te gilamis ie hoke tike bilai na haine, ma ukaia ho mu ira matanabar na lotu hoke ira natine. Ma iou, iou marse mu haruat ma ira tutuno God te hapuasne ta dait. Ma pata be iou sene mon. Pata. Di bakut ing di nunure ira tutuno tane God ma di te kap usurane kike ra tutuno, io, di marse bileng mu.

2 Urah? Kinong ira tutuno ila kis ter ta dait ma pai nale panim leh.

3 Io, a harmarsai ma ra malum na kis tikai ma dait metuma hone Mama God ma ne Jisas Krais no Natine Mama kinong dait kis tikai ma ira tutuno ma dait marse harbasiane dait.

4 Iou ga manga laro ing be iou ga nunure leh be ari ta mu, mu la lolon mur ira tutuno hoke no nudait Mama ga kure ter ta dait.

5 Ma kakarek iou saring no numu lotu be dait na marse harbasiane dait. Ma be iou pakat ikin ra harkurai ukaia ho mu, paile sigarna ta mu. Pata. Aie mon ikinong dait ga hatur kawase menalalie ra hatahun.

6 Ma a mangana linge so no tintalen na harmarsai? Aie horek: dait na mur ira harkurai tane God. Ma ikino harkurai nong mu ga hadade menalalie ra hatahun aie horek, be dait na hanana ma ra harmarsai harbasie ta dait.

Mu na harbalaurai ta ira tena harausur harakale.

7 Iou saring mu hobi kinong a haleng di te hana tano ula hanuo ma di lamus habota ira matanabar. Di kike ing di harus be Jisas Krais i hanawat ukira hoke tike turadi. Ma ing be tikenong na harus leise Krais hobi aie no ebar tane Krais ma aie nong ila haabota lamus ira matanabar.

8 Mu na harbalaurai be ira linge dait te papalim urie nahula panim leh iesene be mu na hatur kawase ira puspusno bakut ira numu mangason.

1:4 2 Jon 3 **1:5** 1 Jon 2:7 **1:7** 1 Jon 4:1-3

9 Nesi tikenong pai lale kis
ter tano harausur tane Krais
ma ite hana longai sukun ie,
io, paile hatur kawase God.
Ma sene be nesi tikenong
ila kis ter ta ikino harausur
i hatur kawase Mama dur
bakut ma no Natine.
10 Ma ing be tikenong na
hanawat tupas mu ma paile
hanawat ma ikino harausur,
io, waak mu balbala leh ie ta
ira numu hala ma waak mu
balbalaan ma ie.
11 Ma waak mu gil hobi
kinong nong i harbalaan ma
ie i harahut ie ta ira nuno
sana pinapalim.
12 Iou sip be ni hinawase
mu uta haleng na linge
iesene iou malok be ni
pakat tike lawas na pak-
pakat ukaia ho mu. Ma
iou lik be na tale iou be
ni hana tupas mu iou nige
tur mate mu ma dait nage
wowor tikai waing no nudait
gungunuama na duk.
13 Io, ira matanabar ta
ikino lotu ing God te gilamis
di ma di harbalaan ma mu,
di tula harmarsai ukaia ho
mu.

No Aitul na Pakpakat tane JON

Jon no patuana apostolo ga pakat ikin ra pakpakat ma iga laro ma ne Gaius kinong igate bala leh ma igate harahut ira ut na harpir ing di ga hana tupas ie (nes no ula nianga ta 2 Jon). Ma sene be Jon ga tibe hapenpen no sana turadi ne Dioterpes nong pai gale bala leh kike ra ut na harpir gom tigel ira mes be pa di nale ter ra harharahut bileng, ma iga tule leise di metuma naramon tano lotu ing di ga harahut kike ra ut na harpir.

Jon ga sasaring utane Gaius nong ga lolon murmur ira tutuno God te hapuasne.

1 Aiou no patuana tena harbalaurai tano lotu, iou pakat ikin ra nianga ukaia ho ugo Gaius, no tahut na tasigu tane Krais. Iou ter no nugu harmarsai tam haruat ta ira tutuno God te hapuasne ta dait.

2 Tahut na tasigu, iou sasaring be no palatamaim i langalanga timaan ma be ira mes na linge tano num nilon i tahut bakut bileng, haruat ma no kinkinis tano tanuam nong i lon timaan ter.

3 Ma iou sasaring hobi kinong iou ga manga laro ing ari hinsaa dait tane Krais di ga hanawat ma di ga hininaawas be u la murmur ira tutuno tane God. Ma no nudi hininaawas ga haruat ma ing iou te nunure ter be u la lolon mur ira tutuno.

4 Ma pata tike linge pai nale manga halaro iou hoke ira nugu hinadado uta ira natigu naramon tane Krais be di la lolon murmur ira tutuno tane God.

I tahut be da harahut ira ut na harpir.

5 Tahut na tasigu, u murmur ira sinisip tane God ing u gil ra mangana harharahut ta ira hinsaa dait tane Krais ma tutuno sakit be a wasire tutuno di tam.

6 Di te hininawase ira matanabar na lotu uta ira num harmarsai ter ta di. Na tahut be nu harahut ira nudi sunupi tano nudi hinana ma be ira num mangana harharahut na haruat ma no sinisip tane God be nu gil hobi ta di.

7 Ma ina tahut be nu gil hobi kinong di ga hana hoke ra tultule be di na papalim utane Jisas ma pa di gale hatur kawase ra harharahut mekaia ta di ira tabuna nurnur.

8 Io kaie, i takados be dait, dait na harahut ira mangana turadi hobi waing dait na papalim tikai ma di uta ira tutuno tane God.

Waak dait walar mur ira sasana hoke Dioterpes, iesene ira bilai.

9 Io, iou ga pakpakat ukaia tano lotu ma sene be Dioterpes nong i manga sip be aie

---

1:1 Apostolo 19:29; Rom 16:23 **1:3** 2 Jon 4 **1:6** Taitus 3:13 **1:7** 1 Korin 9:12

iat na lie ta mu paile taram mem.

10 Io kaie, ing ni hanawat iou ni hinawas palai uta ira nuno tintalen. I tangtange hagae mem ma ra sana ni-anga na hinarakale. Ma ing i tange hagae mem hobi, iki-nong ra tintalen paile manga halaro ie. Pata. I sip be na gil ira mes na sasana bileng ura nuno gungunuama. Pai nale bala leh bileng kike ra mangana tultule tane Krais be di hanawat. Ma dong ing di sip be di na harahut kike ra tultule hobi, io, ila tingtigel di ma ila tultule leise di metuma naramon ra hala na lotu.

11 Tahut na tasigu, waak u walar mur ira sasana iesene nu walar mur ira tahut. Nesi tikenong ila gilgil ira bilai, a gar tane God ie. Ma nesi tikenong ila gilgil ra sasana, dur paile harnunurai ma ne God.

12 Di bakut di tange be a bilai na turadi Demitirius. Ma ira nuno tintalen i haruat ma ira tutuno kaie i hamanis bileng be a bilai na turadi ie. Ma mem bileng, mem suro haut hobi ma u nunure be no numem hininaawas i tutuno.

13 Iou ga ura hininawase ugo uta haleng na linge iesene iou malok be ni pakat tike lawas na pak-pakat ukaia ho ugo.

14 Iesene iou lik be na tale iou be ni hana tupas ugo namur dahine, nige tur mate ugo ma der nage wor.

15 A malum tam. Ira hin-saa dait kira di tula harmar-sai ukaia ho ugo. Iou saring ugo be nu tange hamanis ira numem harmarsai ta di kaia.

1:11 1 Jon 3:6-10 **1:13** 2 Jon 12

No Pakpakat tane JUT

I nanaas be Jut aie no tasine Jisas (nes Matiu 13:55 ma Mak 6:3) ma no tasine Jemes bileng (Jut 1; ma nes no ula nianga tano pakpakat tane Jemes). Ma ira haleng na nianga tane Jut i manga haruat ma ari nianga tane 2 Pita 2:1-22. Taitus ikino pana bung ira turadi ing di ga manga sana tutuno iat, di gate lala ta ira lotu, di gom kios no tahut na hininaawas ma di ga tange be i bilai be ira Kristian di na gil ra sasana (Jut 4). Iesene Jut ga halilik leh ira Kristian be paile tale be no tahut na hininaawas na kikios (Jut 3) ma iga hininaawas ma ari pir ta ira pakpakat menalalie ura hamanis be God i nunure ura hapadano ira ut na sana hobi (Jut 5-16).

1 Aiou Jut no ut na tinaram tano pinapalim Jisas Krais i ter ie tagu, ma iou no tasine Jemes. Ma iou pakat kakarek ra nianga tupas mu ing God te tato mu, mu ing mu kis tano harmarsai tane God no nudait Mama ma no nuno harbalaurai ura utane Jisas Krais.

2 Io, a tamat na malum ma a harmarsai tupas mu.

Harbalaurai timaan uta ira tena harausur harabota ing a tamat na harpadano na hana tupas di.

3 Ira nugu bilai na harwis, iou manga sip be ni pakpakat tupas mu utano haralon nong dait bakut dait te hatur kawase ie. Iesene iou kilingane be i tahut be ni pakpakat ukaia ho mu ura haragat mu be mu na tur dades tano hininaawas nong mu gate nurnur tana. Iou manga saring mu be mu na harubu timaan uta ikino hininaawas nong pai nale kikios nong di ga ter ie ta ira matanabar tus tane God.

4 Ma i tahut be mu na gil hobi kinong ari turadi di te kumaan huat nalamin ta mu. Dong ing di la tutur talur God. Ma di kios no harmarsai tane God nong a hartabar bia mon ie, di ge tange be ikino harmarsai i halangalanga di be di na mur no tintalen na hilawa ma ira mes na sana tintalen bileng. Di harus leise Jisas Krais, aie no nudait kapawena Watong nong ila kure ter dait. Ma menalalie sakit a pakpakat ga huna hinawas be a harpadano na hana tupas um di. Ma i horek.

5 I tutuno be mu palai ter ta kakarek ra linge bakut iesene iou sip be ni halilik mu ter ta ing no Watong ga gil. Iga halon hasur ira nuno matanabar metua Isip iesene namur um iga haliare di ing pa di gale nurnur.

6 Ma ira angelo di ga hatur kawase ari mangana kinkinis be di na balaure ari linge. Iesene ari angelo di ga

1:1 Matiu 13:55 **1:4** Galesia 2:4; 2 Pita 2:1 **1:5** KBk 12:51; Nam 14:29-30 **1:6** 2 Pita 2:4

hana talur ira nudi kinkinis
ing gor tahut be di na kis
ter iat kaia. Kike ra angelo
God te hiis kawase di kaia
ra kadado. Ma paile tale di
be di na hana talur kike ra
kunubus. Pata. Ira kunubus
na palim dit hatikane di
utano harkurai tano tamat
na bung namur.

7 Hoke iat mon Sodom ma
ne Gomora ma ira taman di
ga kis luhutane dur. Ira
tintalen ta ira matanabar
kaia i haruat ma ira tintalen
ta kike ra angelo. Di ga
manga mur no tintalen na
hilawa ma sene pata be ikino
tintalen sene mon. Di ga
manga kalak be di na mur
ra mes na mangana nino-
hon harsakit ta ing God i
kilam be i takados. No nudi
harpadano be di na kis tano
ula eh nong pai nale pataam.
Ma a harakatom ie ta ira
matanabar.

8 Iesene kakarek ra tu-
radi nalamin ta mu, di sana
bileng hobi. Ira nudi bar-
barien i lamus di ura gilgil
ira bilingana tintalen ma ira
palatamai di. I lamus di
bileng be di na malok ura
kinkinis ra hena ra harkurai
tane God ma be di na tange
hagae ira angelo tuma nalu.

9 Iesene Maikel, tike lilie ta
ira angelo, aie iat pai gale gil
hobi. Ing ga hargor ma ne
Satan pane no palatamaine
Moses ma iga ura tangtange
be i gil sasana, ga lalaren
dahine be na bul hanapu
ie ma ra dades na nianga.
Iga tange mon be, “No Wa-
tong na pir ugo utano num
sasana.”

10 Iesene kakarek ra tu-
radi nalamin ta mu, di ianga
saasa di ge bul hanapu ira
linge ing pa dile palai ine.
Di haruat ma ira raaia ing
pata nudi ta lilik. Di mur
iat mon ira mangana sinisip
ta ira palatamai dong ing di
nunure ter. Ma kakarek ra
sinisip na haliare um di.

11 Maris ta di, na kabit
di! Di te mur no ngas nong
Kain ga hana tana. Di te
manga sip be di na tamapas
leh tano takados na ngas uta
barbarat hoke Balaam ga gil.
Di ul ba tane God haruat ma
ne Kora ma tutuno sakit di
na hiruo ho ie.

12 Karek ra turadi nalamin
ta mu, di hoke ra ula mamor
be na hagae mu. Di ian tikai
ma mu ta ira numu gil nian
ing mu gil ura hamanis ira
numu harmarsai harbasie.
Iesene pa dile hirhir be di na
ian tikai ma mu hobi. Pa dile
tahut na ut na harbalaurai.
Di lik habaling iat di, ma ira
mes, pata. Di hoke ra bahuto
na bata a dadaip na kap leise
ma pai nale bata um. Di
hoke ra dahe ing paile huei
tano pana bung na hunuei
ta kike ra dahe. Di hoke ra
dahe ing ite tamaragat ma
ite manga maranga.

13 Hoke ira paananoh ila
gugune hanane ira kalahidil,
kakarek ra turadi di ha-
puasne ira nudi bilingana
tintalen hobi. Di hoke ra tid-

1:7 Stt 19:1-25; 2 Pita 2:6,10 **1:9** Dan 10:13,21; 12:1; 2 Pita 2:11; Ninanaas 12:7; Sek 3:2 **1:10** 2 Pita 2:12 **1:11** Stt 4:7-8; 1 Jon 3:12; 2 Pita 2:15; Nam 16:1-35 **1:12** 2 Pita 2:13,17

ing ing i kari talur ira nudi
kinkinis tuma ra mahuo. Ma
sene God te tagure ter no
nudi kinkinis kaia ra tamat
na kadado sakit.
14-15 Enok no liman ma
iruo ta ira nudi harmur
metua hone Adam ga ianga
na tangetus uta kakarek ra
turadi bileng gom tange,
"Nes baak! No Watong na
hanawat tikai ma ra haleng
na arip ta ira nuno hal-
haaliena waing nage bul no
nuno harkurai ta ira matan-
abar bakut. Na hanawat be
no nuno harkurai na karet
dong ing di ga tur talur ie
hoke ra ul ba ma ira nudi
sana tintalen. Di ira sana
ul ba di na tur ra harkurai
bileng ta ira nudi dades na
nianga ing di ga tange hagae
God me."
16 Karek ra turadi nalamin
ta mu, di ira ut na ngurun-
gur ma ira ut na hartutung.
Di mur ira nudi sana sinisip
ma di ira ut na sa butbut. Di
hamane ari matanabar be di
na ter ra harharahut ta di.

17 Iesene ira nugu bilai na
harwis, i tahut be mu na
lik leh ira nianga ing ira
apostolo tano nudait Watong
Jisas Krais di ga huna hi-
nawase mu ine.
18 Di ga tange ta mu be,
"Tano haphapatam ta ira
pana bung a mon ut na
hasakit di na hanawat ma di
na mur ira nudi sinisip ing
i lamus hasisingen di talur
God."
19 Di ira ut na harpaleng
ma di mur ira mangana lilik
mekira napu. Pa dile hatur
kawase no Halhaaliena
Tanuo.

Dait na hatur hadades dait tano tahut na hini-naawas ma dait na lamus pukus ira ut na sana ma ra harmarsai.

20 Iesene ira nugu bilai na
harwis, i tahut be mu na
hatur hadades mu tano bi-
lai na gamgamatien na hin-
inaawas mu nurnur tana.
Mu na bala leh no Hal-
haaliena Tanuo be na kure
ira numu sinsaring.
21 God i manga sip mu. Ma
i tahut be mu na kis ter iat
tano nuno sinisip ing baak
mu kiskis kawase no nudait
Watong Jisas Krais be na ter
no nilon hathatikai ta mu
metuma naramon tano nuno
harmarsai.
22 Ma di ing i iriruo ira
nudi lilik, i tahut be mu na
marse di.
23 Ma ari mes, mu na top
sangahe leh di sukun no ula
eh, mu nage halon di. Ma ari
mes, mu na marse di iesene
mu na harbalaurai timaan
ma ra bunurut ta di. I tutuno
be ira nudi sana tintalen i
harara di bakut ing di kis
hutate ta di hoke tike bilin-
gana turadi na habilinge no
nuno sigasige. I tutuno be
mu mikmikiane ira nudi tin-
talen iesene mu na marse di.

Dait na pirlet God tano nuno tamat na kinkinis ma ta ira nuno tamat na haridan.

24 Iou pirlet ie nong i pet-
laar be na balaure timaan
mu be mu nahula puko. Ma
aie bileng nong na hatur
mu ra matmataan tana ing
a mon minamar kaia. Ma

1:14-15 Stt 5:18,21-24 **1:18** 2 Pita 3:3 **1:20** Kolose 2:7 **1:23** Sek 3:2; Ninanaas 3:4

ing na hatur mu hobi paile
tale be tikenong na kilam ter
tike sasana ta mu ma mu na
tur ter kaia ma ra tamat na
gungunuama.
25 Io, iou pirlet ie, no ka-
pawena God no nudait ut na
Haralon be a nuno no mina-
mar, no tamat na kinkinis,
no dades, ma no kinkinis
na harkurai. Iou pirlet ie
be ila kis ter hobi menalalie
ta ira linge bakut ma i kis
ter hobi kakarek ma ina kis
ter hobi hathatikai. Iou pir-
let ie hobi naramon tano
pinapalim tane Jisas Krais
no nudait Watong. Tutuno
sakit.

1:25 Rom 16:27; 2 Pita 3:18

No NINANAAS tane Jon

Pa dale nunure no pana bung tutuno ing Jon ga pakat kawase ira linge Krais ga hapuasne tana, iesene ira haleng na ut na minanes di lik be Jon ga pakat ie hutate tano tinohon 95. Taitus ikino pana bung ne Domitian ga harkurai tusu Rom gom tange be aie no Watong, tike god, ma a haleng na matanabar ta ira katano ing Rom ga kure, di ga lotu tupas ie. Iesene ira Kristian balik pa di gale lotu tupas no tamat na gil harkurai me Rom kinong di ga nurnur be tike Watong sene mon, Jisas Krais no Natine God. Io kaie, ira Rom di ga haburuana be di na haragawai ta ira Kristian ma ira tamat na tirih ga ubal ari Kristian (nes Ninanaas 2:10; 2:13; 3:10; 6:9). No apostolo Jon um di gate bul ie ra hala na harpadano tano mugurlamin Patmos.

No surno ta ikin ra pakpakat i horek. **I tahut be dait na tur dades ta ira nudait nurnur ma dait na paas hasur ira walwalaam kinong tano haphapatam no ula hanuo Jisas Krais no Watong na lie harsakit ma ina paas hasur Satan ma ira nuno tultule.** No pakpakat i hung ma ira dades na harpadano tane God ing na kabit ira ut na sana. Iesene Krais i haragat ira Kristian be di na tur dades tano nudi nurnur ma ira bilai na tintalen tuk ter tano haphapatam waing God na haidane di. Ma ikin ra pakpakat i mes ta ira haleng na mes na pakpakat tane God. I hung ma ra haleng na malalar (ma a haleng na malalar i manga hutate ta ari malalar tano pakpakat tane Daniel). Kike ra malalar a mangana nianga harharuat ma a mon pipilaina ta di. Ari pipilaina i dades ma sene no surno i palai, ma horek, be God na lie harsakit. Io kaie, i tahut be ira Kristian na tur dades ta ira nudi nurnur.

Tano luaina katano Jon ga nes Jisas Krais nong na hapuasne kakarek ra linge tana. Tano Ninanaas 2-3 Krais i hakatom ira liman ma iruo na lotu tusu Esia be di na tur dades nalamin ta ira walwalaam. Ninanaas 4-5 i hamanis be God i manga bilai ma i manga tamat sakit, ma hobi bileng tane Jisas no Natine, aie no Not no Sipsip nong i papok ira liman ma iruo na bulbulut ing i hamanis ira dades na harpadano. No liman ma iruo na bulbulut (6:1-8:1) i hamanis ira liman ma iruo na tahur ing a mon dades na harpadano sakit ine (8:2-11:19). Ma namur ta kike, a mon liman ma iruo na gingop ing i hung ma no ngalngaluan tane God (15:1-16:21). Satan, no raaia, no tangetus harabota, ma no ut na hilawa duhat pai nale haruat ura hinilo pas no ngalngaluan tane God (12:1-14:20; 17:1-19:5). Krais na tapukus ma ina kure ira ut

na sana bakut (19:11-20:15) iesene ira Kristian di na lala tano bilai na sigar mawe ma no sigar ula hanuo ma di na lon hathatikai (21:1-22:17).

Jon ga hinawas palai ta ira linge Jisas ga hapuasne ter tana.

1 Ikin ra pakpakat i iangianga uta ira linge ing Jisas Krais ga hapuasne. Ma ne God ga ter tane Jisas be na hapuasne ta ira nuno tultule kakarek ra linge ing pai nale halis ma ina hanawat. Ma ne Krais ga tule no nuno angelo ukira ho iou Jon, no nuno tultule, be na hapalaine kakarek ra linge tagu.

2 Ma iou te hinawas uta ira linge bakut iou ga nes, ma no nugu hininaawas i tutuno. Ma iou te hinawas uta ira nianga tane God ma tano tutuno Jisas Krais ga hapuasne.

3 Taitus tikenong na was kakarek ra nianga na tangetus, no haridan na kis tana. Ma no haridan na kis ta di bileng ing di na hadade ma di na kap usurane kakarek ra linge iou te pakat ter, kinong no pana bung te hutate um be kakarek ra linge na hanawat.

Jon ga hatne leh ira matanabar na lotu ma iga pirlet Jisas no tamat na lilie sakit nong i ura hinanawat.

4 Ma iou Jon, iou pakat ikin ra nianga ta mu ira matanabar na lotu ta ira liman ma iruo na taman rusu Esia. A harmarsai ma ra malum ukatika ho mu. Na hanawat metuma hone God nong i lon kakarek ma iga lon nalalie ma ina lon bileng namur. Ma ina hanawat bileng metuma ho ira liman ma iruo na Tanuo ing di tur ter menalalie tano tamat na kinkinis na harkurai tane God.

5-6 Ma ina hanawat metuma hone Jisas Krais bileng, nong ila hininaawas uta ira tutuno ma no nuno hininaawas i tutuno. Ma aie no luaina ura tuntunut hut sukun ra minat. Ma aie i tamat sakit ta ira king tano ula hanuo.

Io, ila sipsip dait ma iga halangalanga leise dait sukun ira nudait sana tintalen ma no dena. Ite was halala dait tano nuno kingdom, be dait nage gil ra pinapalim na pris tupas no nuno Mama, no nuno God. Io kaie, da pirlet ie ma da suro haut be na kure ira linge hathatikai! Tutuno sakit.

7 Nes baak! Ikike i ura hinanawat tikai ma ira bahuto. Ma ira matanabar bakut di na nes ie, di iat bileng ing di ga gaso ie. Ma ira huntunana bakut tano ula hanuo di na tapunuk pane ie. Tutuno sakit, na ngan hobi.

8 Ma ne God no Watong, no Dadeswana, nong i lon kakarek ma iga lon nalalie

1:1 Ninanaas 22:6 **1:3** Ninanaas 22:7,10 **1:4** KBk 3:14-15; Ninanaas 3:1; 4:5 **1:5-6** Kolose 1:18; Sam 89:27 **1:5-6** 1 Pita 2:9; Ninanaas 5:10; 20:6 **1:7** Dan 7:13; Sek 12:10; Matiu 24:30; Jon 19:34-37; 1 Tesolonaika 4:17 **1:8** Ninanaas 21:6; 22:13

ma ina lon bileng namur i
tange horek: "Aiou no Lu-
aina ma no Haphapatam."

Jon ga nes tike ninanaas
utane Jisas Krais.

9 Iou Jon no tasi mu. Iou
tikenong gar tane Krais tikai
ma mu, io kaie, iou bileng
iou tur dades ta ira tirih
ing i hana tupas dait ing
dait te salo ter tano nuno
kingdom. Ma di ga bul
halala iou naramon tano
hala na harpadano kaia tano
mugurlamin Patmos kinong
iou gate harpir ma no nianga
tane God ma iou gate hini-
naawas ta ira tutuno utano
nilon tane Jisas.
10 Ma tano bung tano Wa-
tong iou ga kis tano dades
tano Halhaaliena Tanuo. Ma
iou ga hadade ukaia namu-
rugu a ingana tikenong ga
taram hoke tike tahur.
11 Ma iga tange horek: "Nu
pakat kawase ira linge ing
nu nes ma nu tule ie tu-
pas ira matanabar na lotu
ta kakarek ra liman ma iruo
na taman. Nu tule ie tu-
pas di rusu Epesas, Semerna,
Pergamam, Taiatira, Sardis,
Piladelpia, ma ne Laudisia."
12 Io, ma iou ga tahurus
ura nesnes nong ga haianga
iou. Ma ing be iou ga taha-
rus iou ga nes ra liman ma
iruo na kinkinis na lulungo
di ga gil ma ra gol.
13 Ma nalamin ta ira kink-
inis na lulungo iou ga nes
tikenong hoke Nong a Turadi
ie. Ma iga sige ter tike lawas
na sigasige. Ma tike taltalin
di ga gil ie ma ra gol ga hatal-
talin ter no bangbangono.
14 No uluno ma ira hine
ga manga ponpon hoke ra
hina sipsip ma ra buah. Ma
ira iruo matana dur ga ngan
hoke ra kalamena lulungo
na eh.
15 Ira iruo kakine dur ga
murarang hoke ra baras i
kalkalangaruan tano dades
na eh. Ma no ingana ga ngan
hoke ra haleng na rararos na
taho.
16 Iga palim ter ra liman
ma iruo na tiding tano kata
na lumana. Ma tike ninian
na sele i iaiaan ta ira iruo
palpal bakut tana ga hana-
sur tano hono. Ma no
matmataan tana ga manga
murarang hoke ra tingana
kasasa.
17 Ma be iou ga nes ie, iou
ga puko ter ra parpares na
kakine hoke tikenong i mat.
Io, iga palim iou ma no kata
na lumana igom tange tagu,
"Waak u burut kinong iou no
Luaina ma no Hapatamne.
18 Iou no Lilona. Iou
ga mat iesene kakarek iou
lon hathatikai. Iou hatur
kawase no dades ura paapos
no matanangas ta ira mi-
nat ma no taman na minat
bileng.
19 Io kaie, nu pakat
kakarek ra linge u te nes
ma ira linge i hananawat
kakarek ma ira linge be
na hanawat baak namur ta
kakarek.
20 Ma iou ni hapuasne no

1:13 Dan 7:13; 10:5 **1:14** Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; Ninanaas 2:18; 19:12; 14:2 **1:16** Hibru 4:12; Ninanaas 2:12; 19:15 **1:17** Ais 44:6; 48:12; Ninanaas 2:8; 22:13

pipilaina ta ira liman ma
iruo na tiding ing u te nes
tano kata na lumagu ma ira
liman ma iruo na kinkinis
na lulungo bileng. Ira li-
man ma iruo na tiding di
ira angelo ta ira matanabar
na lotu ta ira liman ma iruo
na taman. Ma ira liman ma
iruo na kinkinis na lulungo
di ira matanabar na lotu ta
ira liman ma iruo na taman.

2

No pakpakat tupas di kaia Epesas.

1 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta
ira matanabar na lotu rusu
Epesas. Iou ing iou palim ter
ira liman ma iruo na tiding
tano kata na lumagu. Ma
iou hanana nalamin ta ira
liman ma iruo na kinkinis na
lulungo di ga gil ma ra gol.
Ma iou tange horek:
2 Iou palai ter ta ira numu
tintalen ma ira numu dades
na pinapalim bileng. Ma iou
palai ter be mu te tur dades
ta ira tirih. Iou nunure be
mu tur talur ira ut na sana
ma mu gate walar dong ing
di ga tange be a apostolo di,
iesene be pata. Ma mu ga
nes kilam di be di harakale
mon.
3 Mu te tur dades ta ira
tirih ma mu te kilingane ra
ngunungut utagu. Ma pa
mu le malmalungo ura gilgil
hobi.
4 "Iesene iou tung mu ma
tike linge ma aie horek: mu
te hana talur no numu lu-
aina sinisip tupas iou.
5 Mu na lik leh no bilai
na tintalen mu te puko talur
ie. Mu na lilik pukus ma mu
na gil haruatne hoke nalalie.
Ma ing be pa mu nale lilik
pukus, iou ni hana tupas mu
ma ni hakari leise no numu
kinkinis na lulungo mekaia
ra nuno katano.
6 Iesene tike linge i bilai
ta mu ma i horek: mu ma-
lentakuane ira tintalen ta ira
Nikoletian hoke iou bileng,
iou malentakuane.
7 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek, na
tahut be na taram ira nianga
no Halhaaliena Tanuo i tang-
tange ta ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman. Nesi
tikenong i harubu timaan
ma i paas hasur ira wal-
walaam, iou ni bala ter ie be
na en ta puspusno tano dahe
na nilon nong i tur tuma
ra bilai na lalong sakit tane
God.

No pakpakat tupas di kaia Semerna.

8 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta
ira matanabar na lotu rusu
Semerna. Iou no Luaina ma
no Hapatamne. Iou ga mat
ma iou ga lon baling. Ma iou
tange horek.
9 Iou palai ter ta ira tirih
i kabit mu. Ma iou palai
be a maris mu ta ira linge
kira napu. Iesene mu te kap
ira tamat na haridan me-
tuma nalu. Ma iou nunure
be dong ing di tange be a
Iudeia di, di tange hagae mu.
Iesene pa dile Iudeia tutuno.

2:1 Ninanaas 1:16 **2:2** 1 Jon 4:1 **2:5** Ninanaas 3:3 **2:7** Stt 2:9; Ninanaas 22:2,19 **2:9** 2 Korin 11:14-15; Ninanaas 3:9

Pata. Di la lolotu tupas Satan
mon ma ira nudi tintalen na
Iudeia.
10 Waak mu burut ta ira
harangungut i ura hinana
tupas mu. Nes baak! I
hutate be Satan na halala
tari ta mu tano hala na
harpadano ura walwalar
mu. Ma mu na kilingane ra
ngunngutaan ra sangahul na
bung. Iou sip be mu na tur
dades ta ira numu nurnur
tuk be mu na mat ta ira tirih.
Ma nesi nong na gil hobi, iou
ni tabar ie ma no balaparik
na lilie ura nilon.
11 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek,
ina tahut be na taram ira ni-
anga no Halhaaliena Tanuo
i tangtange ta ira matan-
abar na lotu ta ira tamta-
man. Nesi tikenong i harubu
timaan ma i paas hasur ira
walwalaam, pai nale hiruo
tano airuo na minat.

No pakpakat tupas di kaia Pergamam.

12 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta
ira matanabar na lotu rusu
Pergamam. Iou ing iou
palim no ninian na sele nong
i iaiaan ta ira iruo palpal
bakut. Ma iou tange horek:
13 iou palai be mu la kis
ter ha. Mu kis ter tano
taman ne Satan la kure ter
ie. Iesene mu balik, mu
la palpalim dit no hinsagu
ma pa mu le hana talur ira
numu nurnur tagu. Ma mu
ga ngan hobi bileng tano
pana bung di ga ubu bing
Antipas mekaia nalamin ta
mu ta ikino taman ing Sa-
tan la kiskis kaia. Ma ne
Antipas nong ga hininaawas
ta ira tutuno utagu ma pai
gale hana sukun ikino nuno
pinapalim.
14 Iesene iou ni tung mu ta
ari linge. A mon matanabar
nalamin ta mu ing di mur-
mur ira harausur tane Bal-
aam nong ga hausur Balak
tano ngas ura lamlamus
harara ira Israel horek: iga
hausur di ura enen ira nian
di ga tun hartabar tupas ira
palimpuo me. Ma iga hausur
bileng di tano sana ninohon
tikai ma ra haine.
15 Hobi iat mon bileng ari
mes nalamin ta mu ing di la
murmur ira harausur ta ira
Nikoletian.
16 Io kaie, mu na lilik
pukus. Ma ing be pata, iou
ni hanawat haiah ma iou
ni harubu ma di ra man-
gana turadi hobi ma no sele
mekira ra hogu.
17 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek, na
tahut be na taram ira nianga
no Halhaaliena Tanuo i tang-
tange ta ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman. Nesi
tikenong i harubu timaan
ma i paas hasur ira wal-
walaam, iou ni tabar ie ma
tari mana ing i susuhai. Ma
iou ni ter tike ponponiana
hot tana. Ma tike sigar hin-
sang di gate pakat ter ie tano
hot. Ma aie sene iat mon
nong na hatur kawase ie na
nunure ter ie.

2:10 2 Timoti 4:8; Jemes 1:12 **2:11** Ninanaas 20:14; 21:8 **2:14** Nam 22—24; 25:1-2; 31:16; 2 Pita 2:15 **2:16** Ninanaas 3:11 **2:17** KBk 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2

No pakpakat tupas di kaia Taiatira.

18 “Nu pakat kakarek ra nianga tupas no angelo ta ira matanabar na lotu rusu Taiatira. Iou no Natine God. Ma ira iruo matagu dur ngan hoke ra kalamena lulungo na eh. Ma ira iruo kakigu dur murarang hoke ra baras i kalkalangaruan tano dades na eh. Ma iou tange horek:

19 Iou palai ter ta ira numu tintalen ma ira numu harmarsai. Ma iou palai ta ira numu nurnur tagu ma ira numu tinaram tupas iou. Ma iou nunure be mu tur dades ta ira tirih ma be kakarek mu gilgil ira linge i manga bilai ta ing nalalie.

20 Iesene iou ni tung mu ma tike linge ma aie horek: mu la balbala leh ikino haine ne Iesebel nong i tange be a tangetus ie. Ma be i hausur ira nugu tultule i lamus harara di be di na mur no sana tintalen na ninohon tikai ma ra haine ma be di na en ira nian di ga tun hartabar tupas ira palimpuo me.

21 Iou te ter ra pana bung tana i haruat be na lilik pukus. Ma sene paile taram.

22 Io kaie, ni ise ter ie tano nuno hator ma ina kilingane ra tamat na ngunungut kaia tikai ma dong ing di te noh ter ma ira laalena mes. Ma ni gil hobi ing be pa di nale lilik pukus.

23 Iou ni ubu bing dong ing di mur ie. Io kaie, ira matanabar na lotu ta ira tamtaman di na nunure be iou iat nong iou nunure ter ira numu lilik ma ira tinga mu tiketike. Ma iou ni balu pukus mu tiketike haruat ma ira numu gingilaan.

24 Ma sene mu ira mes na matanabar rusu Taiatira, pa mu le mur ikin ra sana harausur. Pa mu le harausur ta kike ra linge tane Satan di tange be i mun ma i manga kikil sur. Ma iou pa nile hapupusak mu ma tike mes na tirih. Pata.

25 Iou sip sene mon be mu na palim dit ira tutuno ing mu hatur kawase tuk ter be ni hanawat.

26-27 Nesi tikenong i harubu timaan ma i paas hasur ira walwalaam ma i gil haruatne hoke ra nugu sinisip tuk ter tano hapatamne, io, iou ni tabar ie ma tike kinkinis na harkurai hoke iou gate hatur kawase metuma hone Mama. Na balaure ma ina kure hadades ira huntunana bakut tano ula hanuo. Ma ina parok gisiane di hoke ra mangana gingop ing di gil ma ra pu.

28 Ma iou ni ter bileng no tiding na malane tana.

29 Nesi tikenong i tale be na hadade kilam kakarek, na tahut be na taram ira nianga no Halhaaliena Tanuo i tangtange ta ira matanabar na lotu ta ira tamtaman.

3

No pakpakat tupas di kaia

2:18 Ninanaas 1:14-15 **2:20** 1Kng 16:31; 2Kng 9:22 **2:23** Sam 7:9; Jer 17:10; Ninanaas 20:12-13 **2:25** Ninanaas 3:11 **2:26-27** Sam 2:8-9 **2:28** Ninanaas 22:16

Sardis.

1 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta
ira matanabar na lotu rusu
Sardis. Iou ing iou palim ter
ira liman ma iruo na tanuo
tane God ma ira liman ma
iruo na tiding. Ma iou tange
horek: Iou palai ter ta ira
numu tintalen. Ari di lik be
mu lon ter iesene be mu te
mat.
2 Mu na tangahun! Mu na
hadades ira numu bilai na
tintalen ing i ura patpataam!
Iou tange hobi kinong iou te
nes kilam ira numu gingi-
laan be paile tahuat haruat
baak ma no sinisip tano
nugu God.
3 Io kaie, mu na lik leh
ing mu gate hadade ma mu
gate hatur kawase. Mu na
lilik pukus ma mu na taram
ine. Iesene be pa mu nale
tangahun iou ni hana tupas
mu hoke tike ut na isomo.
Ma pa mu nale nunure no
pana bung be ni hana tupas
mu.
4 "Iesene a bar nong
nalamin ta mu rusu Sardis
ing pa dile habilinge ira
kinasi di. Io, di na hana tikai
ma iou. Ma di na sigasige
ma ra ponponiana sigasige
kinong ira nudi tintalen i
gamgamatien.
5 Nesi tikenong i harubu
timaan ma i paas hasur ira
walwalaam, io, aie bileng na
sige ira ponponiana sigasige
ho di. Ma pa nile suge leise
no hinsana tano pakpakat
na nilon. Pata. Iou ni
hinawas palai ra matmataan
tano nugu Mama ma ira
nuno angelo be a nugu ie.
6 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek, na
tahut be ina taram ira ni-
anga no Halhaaliena Tanuo
i tangtange ta ira matanabar
na lotu ta ira tamtaman.

No pakpakat tupas di kaia Piladelpia.

7 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta
ira matanabar na lotu rusu
Piladelpia. Iou no hal-
haaliena ma iou ing iou
gil haruatne hoke iou tang-
tange. Ma iou hatur kawase
no dades tane Dawit ura
pinapos ma ura binanus. Ma
ing be iou papos, paile tale
tikenong be na banus. Ma
ing be iou banus, paile tale
tikenong be na papos.
8 Iou palai ter ta ira numu
tintalen. Ma iou nunure be
mu dades dahine te baak.
Mu te murmur ira nugu ni-
anga ma pa mu le harus
leise no hinsagu. Io kaie,
iou te papos tike matanan-
gas ra matmataan ta mu. Ma
pai nale tale be tikenong na
banus.
9 Nes baak! Ninanaas gil
hohaam ta dong ing di mur-
mur Satan? Di tange be
di ira Iudeia iesene pa dile
Iudeia tutuno. Pata. Di
harakale mon. Io, iou ni gil
horek. Iou ni hagut di be di
na tudu ra parpares na kaki

3:1 Ninanaas 1:4,16 **3:3** Matiu 24:43-44; Ninanaas 2:5; 16:15; 1 Tesolonaika 5:2 **3:4** Jut 23 **3:5** KBk 32:32-33; Matiu 10:32; Luk 10:2; 12:8 **3:7** Ais 22:22 **3:8** 1 Korin 16:9 **3:9** Ninanaas 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14

mu. Ma di na nunure be iou
sip mu.
10 Iou te tange ta mu be mu
na tur dades ta ira tirih. Ma
mu te taram ikin ra nianga.
Io kaie, iou ni balaure bat
mu sukun no pana bung na
harwalar nong na hana tu-
pas no ula hanuo bakut. Ma
ikino pana bung na hanawat
ura walwalar dong ing di lon
tano ula hanuo.
11 "Hutate um ma ni
hanawat. Mu na palim dit
ira tutuno ing mu hatur
kawase waing tikenong
nahula kap leh ira numu
balaparik na lilie.
12 Nesi tikenong i harubu
timaan ma i paas hasur ira
walwalaam, io, iou ni hatur
ie hora kasong tano tamat na
hala na lotu tano nugu God.
Ma pai nale hanaleh mekaia.
Ma iou ni pakat no hin-
sana no nugu God tana, ma
no hinsana bileng no tamat
na taman tano nugu God.
Ma aie no sigar Ierusalem
nong na hanasur metuma ra
mawe hono nugu God. Ma
iou ni pakat bileng no sigar
hinsagu tana.
13 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek, na
tahut be ina taram ira ni-
anga no Halhaaliena Tanuo
i tangtange ta ira matanabar
na lotu ta ira tamtaman.

No pakpakat tupas di kaia Laudisia.

14 "Nu pakat kakarek ra
nianga tupas no angelo ta ira
matanabar na lotu rusu Lau-
disia. Iou ing iou gil haru-
atne hoke iou tangtange. Iou
no Ut na Hininaawas ta ira
tutuno. Ma ing be iou hin-
inaawas iou paile harakale.
Pata. I tale be tiketike
na nurnur tano nugu hini-
naawas. Ma iou no surno
ira linge bakut ing God gate
hakisi.
15 Ma iou palai ter ta
ira numu tintalen. Pa mu
le maduhan ma pa mu le
mamahien. Iou sip be mu
gor maduhan be mamahien.
16 Io kaie, iou ni iabisane
leise mu mekaia ra hogu ki-
nong pa mu le mamahien be
maduhan balik.
17 Tiketike ta mu i tange
be, 'A watong iou. Iou te
hatur kawase ra haleng na
barbarat. Iou paile supi tike
linge.' Iesene pa mu le nes
kilam habaling mu be a mala
haine mu. Pa mu le palai be
a maris mu ma a pulo mu.
Ma pa mu le nunure be a
tabuna lawalawa mu.
18 Iou haragat mu be mu
na kul ra bilai na gol mekira
ho iou, a mangana gol ing
iou te hapolo ie tano eh
ura kapkap leise ira bilinge.
Mu na kukul hobi waing mu
nage watong tutuno. Ma
iou haragat bileng mu be
mu na kul ra ponponiana
sigasige mekira ho iou ura
numu sigasige. Io kaie, pa
mu nale hirhir ma ira numu
tabuna lawalawa. Ma ina
tahut bileng be mu na kul ira
bilai na waiwai ura bulbul ta

3:10 Luk 21:19; 2 Timoti 2:12 **3:12** Ais 62:2; 65:15; Ninanaas 14:1; 21:2 **3:15** Rom 12:11 **3:17** 1 Korin 4:8; Luk 12:21 **3:18** Ais 55:1; Ninanaas 4:4

ira mata mu, mu nage nes
timaan ira linge.
19 "Iou la timtibe hapen-
pen ma iou la hapadano di
bakut ing iou sip di. Io kaie,
na tahut be na mamahien
ira tinga mu be mu na lilik
pukus.
20 Nes baak! Iou tur kira ra
matanahala ma iou piipidil.
Be nesi ta tikenong i hadade
no ingagu ma i papos no
matanahala, io, iou ni lala
ma ni ian tikai ma ie.
21 "Iou ga harubu timaan
ma iou ga paas hasur ira
walwalaam. Io kaie, iou ga
kis tikai ma no nugu Mama
tano nuno tamat na kinki-
nis na harkurai. Ma nesi
tikenong i harubu timaan
bileng ma i paas hasur ira
walwalaam, io, ni haut leh ie
be na kis tikai ma iou tano
nugu tamat na kinkinis na
harkurai.
22 Nesi tikenong i tale be
na hadade kilam kakarek, na
tahut be na taram ira nianga
no Halhaaliena Tanuo i tang-
tange ta ira matanabar na
lotu ta ira tamtaman."

4

God i kis ter tano nuno tamat na kinkinis na harkurai tuma ra mawe ma di bakut kaia di manga pirlet ie.

1 Io, ma namur ta kike iou
ga nanaas, ma iou ga nes
tike matanahala ga tapapos
ter tuma ra mawe. Ma no
luaina ingana tikenong iou
ga hadade, ga ngan hoke tike
tahur ma iga tange horek:
"Nu hanahut ukira. Ma
ni hamanis tam be aso na
hanawat namur ta kike."
2 Io, kaie iat mon no dades
tano Halhaaliena Tanuo ga
pulus iou ma menalalie tagu
iou ga nes tike tamat na
kinkinis na harkurai kaia ra
mawe.
3 Ma nong ga kis ter tana
ga tatalen hoke ira bilai na
mangana hot ing di hilahile.
Ma tike tukularam ga tur
luhutane no tamat na kink-
inis na harkurai ma iga hi-
lahile hoke tike bilai na hot
sakit.
4 Ma airuo sangahul ma
ihet na mes na kinkinis
na gil harkurai di ga tur
luhutane ter no tamat na
kinkinis na harkurai. Ma
airuo sangahul ma ihet na
nongtamat di ga kisi ter
ira kinkinis na gil harkurai.
Ma a ponponiana ira nudi
sigasige. Ma ira balaparik na
lilie di ga gil ma ra gol ga kis
ter ta ira ulu di.
5 Ma iga hile tikai ma ra
parparara mekaia ra tamat
na kinkinis na harkurai. Ma
a liman ma iruo na lulungo
di ga kis ter menalalie tano
tamat na kinkinis na harku-
rai. Ma di ra liman ma iruo
na tanuo tane God.
6 Ma menalalie bileng tano
tamat na kinkinis na harku-
rai tike katano hoke ra tes.
Ma iga nanaas be di ga gil ie
ma ra galas. Ma iga manga
palai harsakit.

Ma hutate luhutane no
tamat na kinkinis na harku-

3:19 1 Korin 11:32; Hibru 12:6; Ninanaas 2:5 **3:20** Jon 14:23 **4:1** Ninanaas 1:1,10 **4:2** Ais 6:1 **4:3** Ese 1:28 **4:4** Ninanaas 3:18 **4:5** Ese 1:13; Sek 4:2; Ninanaas 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 **4:6** Ese 1:5-10,22; 10:14

rai, aihet na lilona linge. Ma
ira mata di ga banot bakut
ter ira tamai di.
7 Io, ma no luaina lilona
linge ga nanaas hoke tike
laion ma no airuo hoke tike
bulumakau. No matmataan
tano aitul ga tatalen hoke
tike turadi. Ma no aihet ga
nanaas hoke tike maalaba i
paapar hanana.
8 Ma tiketike ta di ira ihet
na lilona linge a liman ma
tike na babana tikenong. Ma
ira mata di tiketike ga banot
ira tamai di ma menapu
bileng ta ira babaa di. Ma
hathatikai pa di na sangeh
ura tangtange be,

"I halhaalien, i halhaalien, i halhaalien,
God, no Watong, no Dadeswana.
Aie nong ga lon nalalie, ma i lon kakarek, ma ina lon bileng namur."

9 Io, ma ira lilona linge di
la pirpirlet ma di la hatamat
nong i kis ter tano tamat na
kinkinis na harkurai. Ma di
la tangtanga tahut bileng ta
nong ila lolon hathatikai.
10 Ma ing be di gilgil hobi
ira iruo sangahul ma iruo
na nongtamat di la pukpuko
ter menalalie ta nong i kis
ter tano tamat na kinkinis
na harkurai. Ma di la
lotu tupas ie nong ila lolon
hathatikai. Ma di la isise
ter ira nudi balaparik na lilie
napu menalalie tano tamat
na kinkinis na harkurai ma
di la tangtange horek:
11 "God no numem Watong,
i takados be da hatamat ugo,
ma be da ru ugo.
Ma i takados be u hatur kawase no dades.
Urah, kinong u ga hakisi ira linge bakut.
U ga hakisi di haruat ma no num sinisip,
ma di lon hoke u sip hobi."

5

Di pirlet no Not no Sipsip kinong i takados be aie sene mon na papok ira bulbulut ma ina papos no pakpakat.

1 Io, ma iou ga nes nong ga
kis ter tano tamat na kinki-
nis na harkurai ga palim ter
tike pakpakat ma no kata na
lumana. Ma a mon pakpakat
tana ta ira iruo palpal bakut.
Ma di ga bulut bat ie ma ra
liman ma iruo na bulbulut.
2 Ma iou ga nes tike dades
na angelo ga kakongane ma
ra tamat na ingana horek: "I
takados ta nesi be na papok
ira bulbulut ma ina papos no
pakpakat?"
3 Iesene paile tale ta
tikenong tuma ra mawe ma
kira napu ma menapu tano
pu bileng be na papos no
pakpakat nage nes ruma
naramon tana.
4 Io, iou ga manga suah
kinong di ga sisilih puo ta
tikenong i takados tana be
na papos no pakpakat nage
nes ruma naramon tana.
5 Ma tikenong ta ira nong-
tamat ga tange tagu, "Waak
u susuah. Nes baak! No

4:8 Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12 **4:10** Ninanaas 7:10,15; 19:4 **5:1** Ais 29:11; Ese 2:9-10 **5:5** Stt 49:9; Ais 11:1,10; Ninanaas 22:16

Laion mekaia tano huntunana Iuda aie no but na bulumenamur tane Dawit. Ma
ite harubu timaan ma ite
paas hasur ira walwalaam,
kaie i tale ie be na papok ira
liman ma iruo na bulbulut
ma ina papos no pakpakat."
6 Ma iou ga nes um tike
Not no Sipsip ga tur ter
nalamin tano tamat na kinkinis na harkurai. Ma ira
ihet na lilona linge ma ira
nongtamat bileng di ga tur
luhutane ter ie. Ma iga
nanaas be di gate ubu bing
ie. Ma a liman ma iruo
na lakono ma a liman ma
iruo na matana. Di mon ira
liman ma iruo na tanuo tane
God ing ila tultule di tano
kudulena ula hanuo.
7 Ma no Not no Sipsip ga
kap leh no pakpakat tano
kata na lumana nong ga kis
ter tano tamat na kinkinis na
harkurai.
8 Ma ing be igate gil ter
hobi, ira ihet na lilona linge
tikai ma ira iruo sangahul
ma ihet na nongtamat di
ga puko ter napu menalalie
tano Not no Sipsip. Ma di
bakut tiketike di ga palim ter
tike bilai na mangana harp.
Ma a mon gingop di ga gil
ma ra gol ta di tiketike. Ma
di ga hung ter ma ira kabus
i huhur kala mimisien. Ma
kike ra mangana kabus ira
sinsaring ta ira gamgamatien na matanabar tus tane
God.
9 Ma di ga inge tike sigar
ninge. Ma aie horek:
"I takados tam be nu kap leh
no pakpakat ma nu
papok ira nuno bulbulut,
kinong di ga tut bing ugo,
ma u ga kul leh no matanabar ura gar tane God
ma no dem.
Ma di mekaia ta ira huntunana bakut, ma ira
humangana nianga,
ira katano tano ula
hanuo bakut, ma
ira mangana palatamainari.
10 Ma u te was halala di
tano num kingdom, be
di nage gil ra pinapalim na pris tupas no
nudait God.
Ma di na balaure ma di na
kure no ula hanuo."
11 Io, ma iou ga nanaas ma
iou ga hadade ira inga di ira
haleng na angelo. Ma no
winawas ta di ga haleng na
arip sakit. Ma ira angelo di
ga tur luhutane no tamat na
kinkinis na harkurai ma ira
ihet na lilona linge ma ira
nongtamat bileng.
12 Ma di ga inge ma ra tamat
na inga di hokarek:
"I takados be da ru no Not no
Sipsip nong di ga tut
bing ie!
Ma i takados be da hatamat
ie ma be da pirlet ie!
Ma i takados bileng be
i hatur kawase no
dades ma no kinkinis
na watong, ma no
minanes, ma no
baso!"
13 Io, ma iou ga hadade no
ninge ta di ra linge bakut
ing God gate hakisi. Di

5:6 Sek 4:10; Jon 1:36; Ninanaas 13:8 **5:8** Ninanaas 8:3-4; Sam 141:2 **5:9** Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 **5:10** KBk 19:6; Ais 61:6; Ninanaas 1:6; 20:6 **5:11** Dan 7:10; Hibru 12:22

metuma ra mawe, mekaia
ra pu, menapu tano pu, ma
tano tingana tes. Ma di
bakut di ga inge horek:
"Hathatikai da pirlet ma
da ru ma da hatamat
nong i kis tano tamat
na kinkinis na harku-
rai, dur ma no Not no
Sipsip!
Ma i takados be dur na
harkurai hathatikai."
14 Ma ira ihet na lilona
linge duhat ga tange, "Tu-
tuno sakit." Ma ira nongta-
mat di ga puko ter napu, di
gom lotu tupas dur.

6

No Not no Sipsip ga papok leise ira bulbulut.

1 Ma iou ga nes no Not
no Sipsip ga papok leise
no luaina ta ira liman ma
iruo na bulbulut, ma iou ga
hadade tikenong ta ira ihet
na lilona linge ma no ingana
ga haruat ma ra parparara
gom tange, "Nu hilo!"
2 Iou ga nanaas ma tike
ponponiana hos. Nong ga
kisi ter ie ga palim ter tike
bunara ma di ga tabar ie ma
tike balaparik na lilie. Ma
iga hana hoke ra umri ila ura
hamhamau taman.
3 Io, no Not no Sipsip
ga papok leise no airuo na
bulbulut ma iou ga hadade
no airuo na lilona linge ga
tange, "Nu hilo!"
4 Tike mes na hos bileng
ga hanawat, a dardarana ie.
God ga ter ra harkurai ta
nong ga kisi ter ie be na
kap leise no malum tano ula
hanuo waing ira matanabar
di nage ubu bing harbasiane
di. Ma di ga ter tike tamat na
sele na hinarubu tana.
5 Ma no Not no Sipsip ga
papok leise no aitul na bul-
bulut. Io, iou ga hadade no
aitul a lilona linge ga tange,
"Nu hilo!" Io, iou ga nanaas
ma tike bungbungana hos ga
hanawat ma nong ga kisi ter
ie ga palim ter no linge ura
walar tirtirih.
6 Io, iou ga hadade hoke
ra kaungana tikenong ga
hanawat me nalamin ta ira
ihet na lilona linge gom
tange be, "A sam taburun-
gan i ura hinanawat. Tike da
petna wit mon na haruat ma
ira kunkulaan na pinapalim
ura tike kudulena bung. Ma
aitul a da petna bali na
haruat ma ira kunkulaan
na pinapalim ura tike bung
bileng. * Iesene pa dale
hagae ira ina olip ma ira
hililorna wain."
7 Ma no Not no Sipsip
ga papok leise no aihet na
bulbulut ma iou ga hadade
no aihet na lilona linge ga
tange, "Nu hilo!"
8 Io, iou ga nanaas ma tike
kamkabusuan na hos. A hin-
sana nong ga kisi ter ie, Ngas
na Minat. Ma no Taman ta
ira Minat ga murmur hutate
menamur tana. God ga haut
leh dur ura kurkure tike
palpal ta ira matanabar me-
tuma naramon ta ira aihet
na palpal tano ula hanuo
bakut, be dur na ubu bing

6:1 Ninanaas 4:6; 5:1 **6:2** Sek 1:8; 6:1-6 * **6:6** No matana ira bali i napu ta ira wit. **6:8** Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21

di ma ra sele na hinarubu,
ma be dur na hatawat ra
taburungan ma ra minaset
kaie di nage mat, ma be dur
na tule ter ira sana raaia ura
karkaret bing di.
9 Ma no Not no Sipsip ga
papok leise no liman na bul-
bulut. Io, iou ga nanaas ma
iou ga nes ira tanua di ira
matanabar ing di ga hiruo
uta ira nianga tane God ma
uta ira nudi hininaawas tano
tutuno. Ma di ga kis ter
menapu tano hator na tun
hartabar tupas God.
10 Di ga kakongane ma ra
tamat na inga di be, “Dades
na Watong, augo no Hal-
haaliena ma u tutuno. Ira
matanabar tano ula hanuo
di ga ubu bing mem. Hu-
nangesa um nu kure ma nu
hapadano di?”
11 Di ga tabar di tiketike
ma ra ponponiana sigasige
ma di ga tange ta di be di na
sangeh te baak kinong God
te kubus ter be ari baak ta
ira hinsaa di ma ira haut di,
di na hiruo bileng. Ma di na
sangeh tuk ter be kike bakut
di na hiruo.
12 Ma iou ga nes no Not
no Sipsip ga papok leise no
liman ma tike na bulbulut.
Io, tike tamat na kunakuner
ga hanawat ma no matana
kasasa ga kadado hoke ra
marut na mol bungbung. Ma
no teka bakut ga daraan
hoke ra de.
13 Ma ira tiding ga puko
sur ukira napu hoke ra
masiana papus ila pukpuko
ing be a dadaip i tong di.
14 Ma no mawe ga buner
leh hoke ra pakpakat di la
pulpuli. Ma ira uladih bakut
ma ira mugurlamin di ga
hakari di talur ira nudi kink-
inis.
15 Ma ira tamat na lilie, ira
ut na gil harkurai, ira umri,
ira watong, ira ut na baso,
ira tultule, ma ing pata be a
tultule di, di ga mun ta ira
matana hot ma menapu ta
ira hot tuma ta ira uladih.
16 Di ga tato ira uladih ma
ira hot, “Mu na puko burung
mem ma mu na sie mem ra
matmataan ta nong ila kis
ter tano tamat na kinkinis na
harkurai ma sukun no ngal-
ngaluan tano Not no Sipsip.
17 Mem sip hobi kinong
no nudur tamat na bung
na ngalngaluan te hanawat
um. Ma pata tikenong na
haruat tutuno iat ura tun-
tunur dades tana!”

7

*No angelo ga bul no haki-
lang tane God ta ira 144,000
ura hamanis be a nuno tus di.*

1 Ma namur ta kike ra
linge, iou ga nanaas ma ai-
het na angelo duhat ga tur
ter ta ira ihet na busunpit
tano ula hanuo. Duhat ga
palim kawase ter ira ihet na
matana dadaip waing pata
ta dadaip pai nale puh no ula
hanuo be no tes ma ira ina
dahe.

6:11 Ninanaas 7:9,13; 19:14 **6:12** Matiu 24:29; Apostolo 2:20; Ninanaas 8:12; 11:13; 16:18 **6:13** Ais 34:4 **6:14** Ninanaas 16:20 **6:15** Ais 2:10,19,21 **6:16** Luk 23:30 **6:17** Jol 2:11; Mal 3:2 **7:1** Jer 49:36; Dan 7:2

2 Iou ga nanaas ma tike
angelo ga hanawat metua
ra kasasa ila hananawat
mekaia. Ma iga kap hawat
tike hakilang tano lilona
God. Iga tato ma ra tamat
na ingana tupas ira ihet na
angelo ing God ga ter ra
dades ta duhat ura hagae no
ula hanuo ma no tes bileng.
3 No angelo ga tange,
"Waak mohot hagae no ula
hanuo ma no tes ma ira ina
dahe, tuk ter be mem na
huna bul ra hakilang tano
nudait God ta ira punare di
ira nuno tultule."
4 Ma di ga hinawase iou
tano winawas uta di ira
matanabar ing di ga bul no
hakilang tane God ta ira
punare di be 144,000. Ma di
mekaia nalamin ta ira san-
gahul ma iruo na huntunana
tane Israel.
5-8 Di ga bul no hakilang
ta ira sangahul ma iruo na
arip na matanabar tiketike
huntunana: Iuda, Ruben,
Gat, Aser, Napitali, Manase,
Simion, Lewi, Isakar, Sebu-
lon, Iosep, ma ne Beniamin.

Ira angelo ma dong ing di te hiruo tano tamat na tirih, di manga pirlet God ma no Not no Sipsip.

9 Namur ta ikin iou ga
nanaas, ma tike tamat na
matanabar! Pata ta tikenong
pai gorle petlaar ura waswas
di bakut. Di mekaia ta ira
humangana palatamainari,
ma matahu katano ma
matahu huntunana ma
matahu nianga. Ma di ga
tur ter menalalie tano tamat
na kinkinis na harkurai tane
God ma kaia ra matmataan
tano Not no Sipsip. Ma di
ga sige ter ra ponponiana
sigasige ma di ga palim ter
ra pana bebe.
10 Ma di ga kakongane ma
ra tamat na inga di hokarek:
"A haralon ila hananawat
mekaia hono nudait God
nong ila kis ter tano nuno
tamat na kinkinis na harku-
rai, ma mekaia bileng hono
Not no Sipsip!"
11 Io, ira angelo bakut di
ga tur luhutane ter no tamat
na kinkinis na harkurai ma
ira nongtamat ma ira ihet
na lilona linge bileng. Ma
ira angelo di ga puko napu,
di gom tudu menalalie tano
tamat na kinkinis na harku-
rai ma di gom lotu tupas
God, di gom tange horek:
12 "Mem haut ta ira numu
nianga!
Da pirlet no nudait God!
A minamar i kis tana ma a ut
na minanes ie!
Da tanga tahut tana ma da ru
ie!
Ira dades ma ira baso a
nuno no nudait God
hathatikai!
Amen!"
13 Io, tikenong ta ira
nongtamat ga tiri iou, "Nesi
kakarek ra matanabar di
sige ter ra ponponiana
sigasige? Ma di hanawat
meha?"
14 Iou ga balu ie, "Nugu
watong, iou paile nunure.
Augo, u nunure ter."
Io, iga tange tagu, "Karek
ra matanabar ing di

7:3 Ese 9:4,6; Ninanaas 9:4 **7:4** Ninanaas 14:1,3 **7:10** Ninanaas 4:10 **7:12** Ninanaas 5:12 **7:14** Dan 12:1; Matiu 24:21

hanawat mekaia nalamin
tano tamat na tirih. Ma di
gate gis haponpon ira nudi
sigasige ma ra dena no Not
no Sipsip.
15 Di ga gil hokike kaie di
ge tur menalalie tano tamat
na kinkinis na harkurai tane
God ma di la tartaram tana
ra bung ma ra kasasa bileng
naramon tano nuno hala na
lotu. Ma nong la kis ter
tano tamat na kinkinis na
harkurai na kis tikai ma di
ma ina balaure bat di.
16-17 Pa di nale taburungan
ma pa di nale sip maru bal-
ing. No matana kasasa be ta
mangana mamahien bileng
pai nale rang um di kinong
no Not no Sipsip nong ila
kis ter nalamin tano tamat
na kinkinis na harkurai na
balaure di ma ina lamus
di ukaia ta ira puat ing ila
terter ra nilon. Ma ne God
na ros leise ira lur na mata
di.”

8

No Not no Sipsip ga papok leise no liman ma iruo na bulbulut.

1 Ma be no Not no Sip-
sip ga papok leise no liman
ma iruo na bulbulut pa di
gale hadade ra ingana ta tike
linge tike subana hawa.
2 Io, iou ga nes um ira
liman ma iruo na angelo ing
di la tur ter ra matmataan
tane God. Ma di ga ter ra
liman ma iruo na tahur ta di.
3 Ma tike mes na angelo
ga hanawat. Iga palim
tike linge na gol di la tun-
tun ira kabus i huhur kala
mimisien. Io, iga hanawat
gom tur hutate no hator na
tun hartabar nong di ga gil
ie ma ra gol. Ma di ga ter
ra haleng ta kike ra man-
gana kabus tana be na hul
hurusane pakur ma ira sin-
saring ta ira matanabar tane
God tuma nalu tano hator
na tun hartabar nong i tur
ter menalalie tano tamat na
kinkinis na harkurai.
4 Ma ira mis ta ira kabus
tikai ma ira sinsaring nudi
ira matanabar tane God ga
hanahut mekaia ra lumana
no angelo utuma ra mat-
mataan tane God.
5 Ma no angelo ga kap leh
ira lakit mekaia ra hator na
tun hartabar gom habukas
no linge di la tuntun ira
kabus i huhur kala mimisien
tana. Ma iga ise ter tano ula
hanuo, igom parparara ma
iga hile ma iga kunakuner.

Ira angelo di ga puh ira liman ma iruo na tahur.

6 Io, ira liman ma iruo
na angelo di ga taguro ura
pupuh ira liman ma iruo na
tahur.
7 No luaina angelo ga puh
no nuno tahur. Io, a eh ma
ra tuo na ais tikai ma ra
de ga tabureng sur ter tano
ula hanuo. Io, tike palpal
tano ula hanuo ga lulungo,
ma airuo, pata. Ma hobi
bileng ta ira ina dahe tano
ula hanuo. Tike katano ga
ian ma airuo, pata. Ma ira

7:16-17 Ais 49:10 **7:16-17** Sam 23:2; Ais 25:8; Ninanaas 21:4 **8:3** Ninanaas 5:8; KBk 30:1-3 **8:5** WkP 16:12; KBk 19:16-19; Ninanaas 11:19; 16:18 **8:7** KBk 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30

bilai na pito bakut ga ian
bileng.
8 Ma no airuo na angelo ga
puh no nuno tahur. Ma tike
linge nong hoke ra tamat na
uladih ga lulungo ter ma di
ga tapikane ie utuso tano tes.
Ma tike katano tano tes ga
kikios hoke ra de. Ma airuo
katano, pata.
9 Ma tike palpal ta ira
lilona linge na tes ga mat.
Ma airuo palpal, pata. Ma
tike katano ta ira waga ma
ira mangana mon bileng ga
sana. Ma airuo, pata.
10 Ma no aitul na angelo
ga puh no nuno tahur. Ma
tike tamat na tiding nong
i lulungo ter hoke ra pok
dake ga puko leh metuma
ra mawe ter tike katano ta
ira taho ma ira puat. Ma
pai gale hana ter ta ira iruo
katano.
11 Ma no hinsana no tid-
ing be, Malmalena. Ma tike
katano ta ira taho ga male,
ma airuo katano, pata. Ma
a haleng na matanabar di ga
mat kinong di ga mame kike
ra malmalena taho.
12 Ma no aihet na angelo
ga puh no nuno tahur. Ma
iga ngan hoke ira mes na
tahur. Tike katano tano
matana kasasa ga kadado,
ma hobi bileng ta tike katano
tano teka ma tike palpal ta
ira tiding. Io kaie, ira nudi
murarang ga boh. Pata ta
murarang ta tike pana bung
ra kasasa, ma ra bung bileng
hobi.
13 Io, iou ga nanaas ma
iou ga hadade ra ingana
tike maalaba ga papar tuma
ra mahuo. Ma iga kakon-
gane ma ra tamat na ingana
horek: “Maris, maris, maris
ta di bakut ing di kis ter tano
ula hanuo kinong i manga
hutate um be ira itul a mes
na angelo duhat na puh ira
nuduhat tahur!”

9

1 Ma no liman na angelo ga
puh no nuno tahur. Ma iou
ga nes tike tiding nong gate
puko ter tano ula hanuo. Ma
di ga ter ra dades tana ura
paapos no lulur nong pata ta
hapatam tana.
2 Io, iga papos no
matanangas tano lulur ma
ra mis ga buangal huat
hoke ra mis ta tike tamat
na eh sakit. Ma ira mis
merasi tano lulur ga pulus
no murarang tano kasasa
ma iga hakadado no mahuo.
3 Ma ira ko di ga hanasur
tano mis ter tano ula hanuo.
Ma di ga ter ra dades ta di
haruat ma ira dades ta ira
ikaala.
4 Ma di ga tange ter ta di be
waak di hagae tike mangana
pito ma ira ina dahe. Iga
tale di ura hagae sene mon
ira matanabar ing be pata
ta hakilang tane God ta ira
punare di.
5 Pa di gale haut leh ira
ko be di na karet bing ira
turadi. Pata. Iga tale di be di

8:11 Jer 9:15 **8:12** Ese 32:7; Ninanaas 6:12-13 **8:13** Ninanaas 9:12; 11:14
9:1 Ninanaas 20:1 **9:2** Stt 19:28; Jol 2:2,10; KBk 10:12-15 **9:4** Ninanaas 7:3

na manga hangungut hababane mon ira matanabar ta
ira liman na teka. Ma ing be
di ga hangungut ira matan-
abar, ikino ngunngutaan i
haruat ma ira ngunngutaan
ta ira harding na ikaala.
6 Ma ta kike ra teka, ira
matanabar di na sisilih ta
ngas be di na mat ma sene
pa di nale nes leh ie. Di na
sip be di na mat iesene no
minat na pas di.

7 Ira ko di ga nanaas hoke
ra hos i taguro ura hinana
lala tike hinarubu. Taitus
ira ulu di a mangana linge
hoke ra balaparik na gol. Ma
ira matmataan ta di hoke ra
matmataan ta ira turadi.
8 Ira pana hi di ga lawas
sur hoke ra hina haine. Ma
ira ngisa di hoke ra ngisana
laion.
9 Ma ira bangbango di ga
kakaser ter ma ra pala riam
hoke ra behbehbat. Ma no
ingana ira babaa di ga taram
hoke ra haleng na hos di la
selsel haiane ira karis ura
hinarubu.
10 Ma a mon kuru di ma ra
harding ine hoke ra harding
na ikaala. Ma ira dades ura
hangungut ira matanabar ta
ira liman na teka i kis nara-
mon ta ira kuru di.
11 Nudi tike tamat na lilie
nong i kure di. Aie no an-
gelo mekaia ra lulur. Ma
no hinsana tano nianga gar
na Israel be Abadon (ma
tano nudait nianga, no Ut na
Haragawai).

12 No luaina tirih nong di
ga tanga "Maris" utana ite
pataam. Iesene airuo tirih
baak kanaia na hanawat.

13 Ma no liman ma tike
na angelo ga puh no nuno
tahur. Ma iou ga hadade a
ingana tikenong ga hanawat
me nalamin ta ira ihet na
ngusno tano hator na tun
hartabar nong ila kis ter ra
matmataan tane God.
14 Ma no ingana ga tange
tano liman ma tike na angelo
be, "Nu pales ira ihet na an-
gelo ing di ga kubus kawase
duhat kaia tano tamat na
taho Iuperetis."
15 Ma kike ra ihet na an-
gelo di gate tagure ter duhat
uta ikin ra pana bung iat, ma
ikin iat ra bung ma ikin iat ra
teka ma ikin iat ra tinohon.
Io, no angelo ga pales leise
duhat ura ububu bing tike
palpal ta ira matanabar tano
ula hanuo, ma iruo palpal,
pata.
16 Ma iou ga hadade no
winawas uta ira umri ing di
ga hanana ma ira hos, be
airuo maar na milion di.

17 Ira hos ma ing di ga
kisi ter di, iou ga nes di
tano nugu ninanaas, ma di
ga tatalen horek: ira behbe-
hbat ta ira bangbango di ga
nanaas hoke ra eh, ma no
mawe, ma hoke ra ulu di ira
laion. Ma a mon eh, a mis,
ma a solam ga hanasur ta ira
ho di.
18 Ma tike palpal ta ira
matanabar tano ula hanuo
ga hiruo na minat ta kike ra
itul a tirih, ma iruo palpal,
pata. Di ga mat tano eh, no

9:6 Jop 3:21; Jer 8:3 **9:7** Jol 2:4 **9:8** Jol 1:6 **9:9** Jol 2:5 **9:15** Ninanaas 8:7-12

mis, ma tano solam ing iga
hanasur ta ira ho di ira hos.
19 Ma ira dades ta ira hos
kanaia ta ira ho di ma ta ira
kuru di kinong ira kuru di i
haruat ma ira si. A mon ulu
dong ing di la hangungut ira
matanabar me.
20 Ma di ing pa dile hiruo
ta kike ra itul a tirih, pa
di gale lilik pukus talur ira
nudi palimpuo. Pa di gale
sangeh ura lolotu tupas ira
sana tanuo ma ira palimpuo
di ga gil ma ra gol, siliwa,
baras, hot, be dahe. Kike
ra palimpuo pa dile tale ura
ninanaas be hinadado be hi-
nana, iesene ira matanabar
pa di gale sangeh ura lolotu
tupas di.
21 Ma pa di gale lilik pukus
bileng ta ira nudi tintalen
ura ubu bing bia turadi, ma
ira nudi hargilale, ma ira
nudi sana tintalen na nino-
hon tikai ma ra haine, ma ira
nudi kukuman.

10

*Tike angelo ga ter no not
no pakpakat tane Jon be na
en ie.*

1 Io, ma iou ga nes um
tike mes na dades na an-
gelo ga hananasur metuma
ra mawe. Iga sige ter
tike bahuto ma tike tuku-
laram ga kis tuma nalu tano
uluno. No matmataan tana
ga haruat ma ra kasasa ma
ira iruo kakine ga ngan hoke
ra lamlamut na eh.
2 Iga palim tike not no pak-
pakat nong ga kis tamapapos
ter. Iga paas ter no tes ma
no kata na kakine ma iga
papaas na waseser ma no
kesa na kakine.
3 Ma iga kakongane nalu
ma ra tamat na ingana
haruat ma no but na ingana
no laion. Ma ing be igate
kakongane hobi, ira liman
ma iruo na parparara di ga
ianga.
4 Ma ing be ira liman ma
iruo na parparara di gate
ianga iou ga ura pakpakat.
Iesene be a ingana tikenong
metuma ra mawe ga tange
hadades be, “Pulus bat ira
nianga ta ira liman ma iruo
na parparara! Waak u pak-
pakat!”
5 Ma no angelo nong iou ga
nes ie ga tur ter tano tes ma
na waseser ga tatik haut ter
no kata na lumana utuma ra
mawe.
6 Ma iga sasalim ma no
hinsane God nong i lon
hathatikai ma nong ga hakisi
no mawe ma no pu ma no tes
ma ira kaba linge naramon
ta duhat. Ma no angelo
ga tange, “God pai nale ha-
lawaasne ira pana bung be
na gil haruatne tano nuno
lilik.
7 Ma ing be no liman ma
iruo na angelo na puh no
nuno tahur, io, God na gil
haruatne ta ira nuno harpin-
git ga mun ter, hoke iga
hinawase ira nuno tultule na
tangetus ine.”
8 Ma no ingana nong
gate haianga iou metuma
ra mawe ga tange habaling
tagu be, “Nu hana, ma nu

9:20 Ninanaas 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23 **10:4** Dan 12:4,9
10:5 Lo 32:40; Dan 12:7 **10:7** Am 3:7

kap no pakpakat nong i
tamapapos ter tano lumana
no angelo nong i tur ter tano
tes ma na waseser."
9 Io, iou ga hana ter ukaia
tano angelo, iou gom sar-
ing ie be na ter no not
no pakpakat tagu. Ma
iga tange tagu horek: "Nu
kap leh ie ma nu en ie.
No tingam na kahonhon
iesene be ina namnamien
tano hoom haruat ma ra tiri
na imara."
10 Io, iou ga kap leh no not
no pakpakat mekaia hono
lumana no angelo ma iou
ga en ie. Iga namnamien
haruat ma ra tiri na imara
tano hogu. Iesene be iou
gate kanam ie, no tingagu ga
kahonhon.
11 Ma di ga tange tagu be,
"Nu ianga na tangetus baling
iat uta ira haleng na matan-
abar ma ta ira huntunana.
Ma nu ianga na tangetus
bileng uta ira matanabar ta
ira humangana nianga ma
uta ira tamat na lilie."

11

Ira iruo ut na harpir dur hanawat ma ra dades metuma nalu ura nianga na tangetus ma ura haragawai.

1 Io, ma di ga ter tike
pana parange tagu hoke tike
linge ura hapupuo, io, ma
no Watong ga tange tagu be,
"Nu hana ma nu hapupuo
no tamat na hala na lotu
tane God ma no hator na tun
hartabar. Ma nu was bileng
dong ing di lotu kaia.
2 Iesene waak u hapupuo
no hare me nataman tano
tamat na hala na lotu ki-
nong di gate bala ter ie ta
ira tabuna nurnur ma di na
papasuane no halhaaliena
taman ra ihet sangahul ma
iruo na teka.
3 Ma iou ni tule ira nugu
iruo ut na harpir. Ma dur na
sige ira sigasige na tapunuk
ma dur na ianga na tangetus
ra 1,260 na bung."
4 Ma dur kike ra iruo,
airuo ina olip ma airuo kink-
inis na lulungo dur. Ma
dur la tur ter ra matmataan
tane God, no Watong tano
ula hanuo.
5 Ma ing be nesi tikenong
na walar ura hagae dur, io,
a eh na hanawat ta ira ho
dur ma ina hagae kike ing di
ura hagae dur. Io kaie, ing
be tikenong i sip be na hagae
dur, na hiruo iat hobi.
6 Ma kike ra iruo dur hatur
kawase ra dades ura ban-
banus bat no mawe be pai
nale bata ta ira pana bung
dur iangianga na tangetus.
Ma dur hatur kawase bileng
ra dades ura pukpukusane
ira taho nage ngan hoke ra
de ma ura laulawat no ula
hanuo ta ira kaba mangana
tirih haruat ma ira nudur
sinisip.
7 Ma be dur te hapatam ira
nudur hininaawas no raaia
na hanahut merasi ra lulur
ma ina harubu ma dur. No

10:9 Ese 2:8; 3:1-3 **11:1** Ese 40:3; Sek 2:1-2 **11:2** Luk 21:24; Ninanaas 13:5 **11:4** Sek 4:3,11-14 **11:5** 2Sml 22:9; Sam 97:3 **11:6** 1Kng 17:1; KBk 7:17-20; 1Sml 4:8 **11:7** Dan 7:21; Ninanaas 12:17; 13:7; 17:8 **11:8** Luk 13:34

nuno baso na lake dur ma
ina ubu bing dur.
8 Ma ira tamai dur na
noh ter ra tingana ngas tano
tamat na taman ing di ga
tut hataba no nudur Watong
tano ula kabai kaia. Ma
ing be di tange ra nianga
harharuat uta ikino taman,
di kilam ie be Sodom be Isip.
9 Ma ira matanabar
mekaia ta ira matahu katano
ma matahu huntunana, ma
ira humangana nianga ma
matahu palatamainari, di na
ngokngok ta ira tamai dur ra
itul a bung ma subana. Ma
pa di nale sip ura busbus
dur.
10 Ma ira matanabar tano
ula hanuo di na laro uta ira
nudur minat. Di na manga
laro ma di na hartabar har-
basie ta di kinong kike ra
iruo tangetus dur ga manga
hangungut di.
11 Ma tano nugu ninanaas
iou ga nes be menamur ta
ira itul a bung ma subana,
a dadaip na nilon metuma
hone God ga lala ta dur. Ma
dur ga taman tut baling ma
dong ing di ga nes dur di ga
manga ramramin.
12 Io, ira iruo tangetus dur
ga hadade a tamat na ingana
tikenong metuma ra mawe.
Ma iga tange ta dur be, "Mur
hanahut ukira!" Io, dur ga
hana utuma ra mawe nara-
mon tike bahuto ma dong
ing di ga malentakuane dur,
di ga ngokngok ta dur.
13 Ma kaie iat mon tike
tamat na kunakuner ga ha-
gae tike subana ta ira san-
gahul na katano tano taman.
Ma a liman ma iruo na arip
na matanabar di ga hiruo na
minat tano kunakuner. Ma
ira mes di ga manga ram-
ramin saasa, di gom pirlet no
God nong ila kiskis tuma ra
mawe.
14 Io, no airuo na tirih
nong di ga tanga "Maris"
utana te pataam. Iesene no
aitul a tirih, dahine um ma
ina hanawat.

*No angelo ga puh no li-
man ma iruo na tahur.*

15 Io, ma no liman ma iruo
na angelo ga puh no nuno
tahur. Ma tuma ra mawe
ira tamat na inganari di ga
kakongane horek: "Karek
um no Watong tikai ma
no nuno Mesaia te hatahun
no nuno harbalaurai ma
no nuno harkurai tano ula
hanuo. Ma ina harkurai
hathatikai!"
16 Ma ira iruo sangahul ma
ihet na nongtamat ing di la
kis ter ta ira nudi tamat na
kinkinis ra matmataan tane
God, di ga puko ter napu ma
di ga santudu ma di ga lotu
tupas God.
17 Ma di ga tange,
"No numem Dades na
Watong God, nong
u ga lon nalalie ma
kakarek bileng,
mem tanga tahut tam ki-
nong u te tur leh ura
harbalaurai ma ura
harkurai ma no num
tamat na dades.
18 Ira tabuna nurnur ta ira
huntunana bakut tano

11:11 Ese 37:5,10 **11:12** 2Kng 2:11 **11:13** Ninanaas 6:12; 16:18 **11:14** Ninanaas 9:12 **11:15** KBk 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14 **11:18** Sam 110:5; Rom 2:5; Ninanaas 20:11-13; Sam 115:13

ula hanuo, di ga bala
ngalngaluan,
iesene no pana bung tano
num ngalngaluan ite
hanawat um.
No pana bung be nu kure ira
minat ite hanawat.
No pana bung te hanawat
bileng um be nu ter
ra bilai na kunkulaan
ta ira num tultule ira
tangetus,
ma ta ira num gamgama-
tien na matanabar tus,
dong ing di urur tano
hinsam,
di ira watong ma di ira
maris.
Iesene no pana bung te
hanawat ura haliare
dong ing di la hagae
no ula hanuo."
19 Io, ma di ga papos no
tamat na hala na lotu tane
God tuma ra mawe. Ma
naramon tano nuno hala na
lotu tamat, no linge na bul-
bul no kunubus tane God ga
kis puasa. Iga hilhile ma
iga manga parparara. Iga
kunakuner ma ira but na tuo
na ais ga puko.

12

*No tamat na si i ura hi-
naragawai tano haine ma no
nuno not no bulu.*

1 Io, ma tike tamat na
hakilang ga harapuasa tuma
ra mawe, ma i horek: tike
haine ga sige ter no kasasa,
ma no teka ga kis ter
menapu ta ira iruo kakine.
Ma tike balaparik na lilie, a
sangahul ma iruo na tiding
tana, ga kis ter tano uluno.
2 Iga tienen ter ma iga
hutate be na kakaho. Ma
a bulu ga papaas ie kaie
igom manga kup ma ra ngu-
nungut.
3 Io, tike mes na hakilang
ga harapuasa tuma ra mawe,
ma i horek: kaia tike tamat
na dardarana si. Ma a liman
ma iruo na uluno ma a san-
gahul na lakono. Ma a liman
ma iruo na balaparik na lilie
ta ira uluno.
4 No kuruno ga kurahe
hasur tikenong ta ira itul a
palpal ta ira tiding metuma
ra mawe ukira napu tano ula
hanuo. Ma no tamat na si
ga noh ter menalalie tano
haine i ura kinakaho be na
en no natine ing iat mon be
na kaho ise ie.
5 Io, no haine ga kaho
tike bulu na tunana nong
na balaure ma ina kure
hadades ira huntunana tano
ula hanuo bakut. Ma di
ga saret leh no not no bulu
utuma hone God tano nuno
tamat na kinkinis na harku-
rai.
6 Ma no haine ga hilo ukaia
tano katano bia, tano katano
God gate tagure ie utana. Ma
iga hana ukaia waing God na
balaure ie ra 1,260 na bung.
7 Ma tike romo ga hanawat
tuma ra mawe. Maikel ma
ira nuno angelo di ga harubu
ma no tamat na si ma ira
nuno angelo.
8 Ma sene no tamat na si
pai gale dades haruat, kaie

11:19 Hibru 9:4; Ninanaas 8:5; 15:5; 16:21 **12:2** Mai 4:10 **12:3** Dan 7:7
12:4 Dan 8:10 **12:5** Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Ninanaas 19:15 **12:7** Jut 9
12:9 Stt 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Ninanaas 20:2

pata ta mahuo utana ma ira
nuno angelo tuma ra mawe.
9 Ma di ga ise hasur no
tamat na si. Ma aie iat mon
ikino si menalalie sakit. Di
kilam ie be no Ut na Hartu-
tung, be Satan, nong ila lam-
lamus harara no ula hanuo
bakut. Io, di ga ise hasur ie
ukira tano ula hanuo, tikai
ma ira nuno angelo.
10 Ma iou ga hadade ra
tamat na ingana tikenong
tuma ra mawe i tange be,
"No ut na hartutung nong ila
tungtung ira hinsaa
dait tane Krais ra mat-
mataan tane God ta
ira pana bung bakut,
di te ise hasur um ie metuma
ra mawe.
Io kaie, kakarek um i palai
be no haralon tane
God te hanawat.
Karek um ite hamanis no
nuno dades be a
Tamat na Lilie ie.
Karek um no nuno Mesaia
te hamanis no nuno
kingdom.
11 Ira hinsaa dait di ga bul
hanapu no dades tano
ut na hartutung ma ra
dena no Not no Sipsip
ma ta ira tutuno di ga
hininaawas ine.
Pa di gale manga lilik uta ira
nudi nilon. Pata. Di ga
sip be di na mat.
12 Io kaie, i tahut be mu
bakut ing mu kis tuma
ra mawe, mu na laro!
Iesene be na sana ta di tano
ula hanuo ma no tes,
kinong no ut na hartu-
tung te hanasur tupas
mu!
I manga ngalngaluan ter
kinong i nunure be
ira nuno pana bung i
kumkum."
13 Io, ma ing be no tamat
na si ga nes be di gate ise
hasur ie ukira napu tano
ula hanuo, iga tur leh ura
paspasak no haine nong gate
kaho ter no bulu.
14 Ma di ga ter ra iruo
babana maalaba tano haine
waing na papar ma dur
ukaia tano katano bia, ta
ikino katano God gate tagure
ie utana. Ma iga nanaas be
God na balaure bat ie ta ira
itul ma subana tinohon. Ma
no tamat na si pai nale tale
be na hagae ie kaia.
15 Io, no tamat na si ga
mariane ra tamat na taho be
na saliarane leise no haine.
16 Iesene no pu ga harahut
no haine. Iga tamapapos ura
kankanam no tamat na taho
mekaia tano hono no tamat
na si.
17 Io, no tamat na si ga
manga ngalngaluan ter tano
haine ma iga hanaleh ura
hinarubu ma ira nuno mes
na natine. Dong ing di la
tartaram ira harkurai tane
God. Ma di la murmur no
tutuno Jisas ga hapuasne.
18 Ma no tamat na si um i
kanaia na waseser.

13

Ira iruo raaia dur hanawat.

1 Io, ma iou ga nes tike
raaia ga hananawat merasi
na tes. A sangahul na
lakono ma a liman ma iruo

12:10 Jop 1:11; Sek 3:1 **12:12** Ais 44:23; 49:13 **12:14** Dan 7:25; 12:7 **12:17** Ninanaas 11:7 **13:1** Ninanaas 12:3; 17:3,7-12

na uluno. Ma a sangahul
na balaparik na lilie ta ira
lakono. Ma di ga pakat ra
hinsang ura tangtange hagae
God ta ira uluno.
2 Ma no raaia nong iou ga
nes ie ga tatalen hoke tike
toktok na mangana laion.
Ma ira kakine hoke ra kaki
na bear. Ma no hono hoke ra
hono laion. Ma no tamat na
si ga ter no nuno dades ma
no nuno tamat na kinkinis
na harkurai ta ikino raaia.
3 Ma iou ga nes tikenong
ta ira uluno ma iga nanaas
be di gate kato ie ma igate
mat. Iesene no unien nong
tike uluno ga mat ma ie,
igate moh. Io kaie, no kudu-
lena hanuo ga karup mur no
raaia.
4 Ma di ga lotu tupas no
tamat na si kinong igate ter
ra kinkinis na harkurai ter
tano raaia. Ma di ga lotu
tupas bileng no raaia, di
gom tange be, "Pata ta nong
paile haruat ma no raaia!
Ma paile tale ta nong be na
harubu ma ie!"
5 Io, God ga bala ter tano
raaia be na ianga na sa but-
but ma be na tange hagae
ie. Ma iga bala ter bileng
ie be na harkurai ra ihet na
sangahul ma iruo na teka.
6 Ma no raaia ga tur leh
ura tangtange hagae God
ma no hinsana bileng. Ma
iga tange hagae bileng no
katano God la kis ter kaia ma
di bakut bileng ing di la kis
ter tuma ra mawe.
7 Ma ne God ga bala ter
tana be na harubu ma ira
gamgamatien na matanabar
tus tane God ma be na bul
hanapu di. Ma iga bala
ter bileng ie be na harku-
rai ta ira huntunana ma
ira katano bakut tano ula
hanuo, ira humangana ni-
anga, ma ira matahu man-
gana palatamainari.
8 Ma hutate be ira matan-
abar bakut tano ula hanuo
di na lotu tupas no raaia.
Iesene dong ing di gate pakat
ira hinsa di menalalie tano
hakhakisi tano ula hanuo, pa
di nale lotu tupas ie. Ma
tano pakpakat na nilon tano
Not no Sipsip nong di ga ubu
bing ie, io, ta ikino pakpakat
di ga pakat ira hinsa di kaia.
9 Nesi tikenong i haruat
ura hadade kilam ikin, na
taram ie.
10 Ma ing be God te tibe ter
be da bul tikenong tano hala
na harpadano, io, i tutuno
sakit be na hana ukaia. Ma
nesi tikenong ing God te haut
be da kato bing ie, io, i tu-
tuno sakit be da gil iat hobi.
Io kaie, i palai be na tahut be
ira gamgamatien na matan-
abar tus tane God di na tur
dades ta ira hinaragawai ma
di na nurnur.
11 Ma namur iou ga
nes tike mes na raaia ga
hananawat mekatika ra pu.
Iga mon airuo lakono hoke
ra not no sipsip ma sene be
iga iangianga hoke tike si.
12 Ma iga papalim ma no
tamat na dades tano luaina
raaia, kaia ra matmataan

13:2 Dan 7:4-6 **13:3** Ninanaas 17:8 **13:5** Dan 7:8,25; 11:36; Ninanaas 11:2 **13:7** Ninanaas 11:7 **13:8** Sam 69:28; Ninanaas 17:8; 20:12,15; 21:27 **13:10** Jer 15:2; 43:11; Ninanaas 14:12

tana. Ma iga hapar ira
matanabar tano ula hanuo
be di na lotu tupas no luaina
raaia nong ga langalanga
sukun no unien iga mat ma
ie.
13 Ma igit gilgil ira tamat
na hakilang na kinarup. Ma
tike hakilang ga gil, be a
eh na hanasur metuma ra
mawe ukira na pu ra mat-
mataan na haruat.
14 Ma ne God ga bala ter
tana be na gilgil kike ra
hakilang na kinarup kaia
ra matmataan tano luaina
raaia. Io kaie, no airuo na
raaia ga petlaar ura haabota
lamus ira matanabar tano
ula hanuo. Io, iga lamus
hakale di hokarek: iga tange
be di na gil tike palimpuo
tano raaia nong di ga kato
bing ie ma igom lon baling.
15 Ma ne God ga bala ter
bileng no airuo na raaia be
na ter ra dadaip na nilon
tano palimpuo tano luaina
raaia waing no palimpuo
nage ianga ma inage hartule
be da ubu bing di bakut ing
pa dile lotu tupas ie.
16 Ma iga hartule bileng
be da bul tike hakilang ta
ira kata na luma di be ira
punare di ira matanabar
bakut. Ma di ga gil hobi
ta ira tamat ma ira turadi
bia, ira watong ma ira maris,
ira tultule ma di ing pa dile
tultule.
17 Ma iga kure be tikenong
pai nale petlaar ura kunku-
laan ma ura susuhur ing be
pata ta hakilang tana. Ma
a mangana hakilang horek,
be da bul no hinsana be no
winawas utano hinsana.
18 Io kaie, i tahut be dait
na lilik timaan uta ikin. Nesi
tikenong a ut na minanes ie,
na tale be na silihe tupas no
pipilaina tano winawas tano
raaia, kinong no winawas i
haruat ma no winawas gar
na turadi. Ma no nuno
winawas aie horek: 666.

14

144,000 na matanabar tano Not no Sipsip.

1 Io, ma iou ga nanaas, ma
iou ga nes no Not no Sipsip
ga tur ter tano uladih Saion.
Ma 144,000 na matanabar ga
tur tikai ter ma ie. Ma di
gate pakat ter no hinsana ma
no hinsana no nuno Mama
ta ira punare di.
2 Ma iou ga hadade a in-
gana tikenong metuma ra
mawe ma iga taram hoke
ra maririsuan na tinaram
mekaia ho dong ing di la
tingting ira bilai na man-
gana harp. Ma iga taram
hoke ra rararos ta ira taho
ma ira parparara.
3 Ma di ga inge tike sigar
ninge menalalie tano tamat
na kinkinis na harkurai ma
menalalie bileng ta ira ihet
na lilona linge ma ira nong-
tamat. Ma pai gale tale ta
tikenong be na dikil ikino
ninge. Pata. Di sene iat mon
kike ra 144,000 ing God gate
kul halangalanga leh di tano
ula hanuo.

13:13 Matiu 24:24; 1Kng 18:24-39; Ninanaas 19:20 **13:16** Ninanaas 14:9-11; 16:2; 20:4 **14:2** Ninanaas 1:15; 19:6 **14:3** Ais 42:10; Ninanaas 5:9; 7:4

4 Ma di kike ing pa di gale
noh tikai baak ma ira haine,
kaie pa di gomle habilinge
ira nudi nilon. Di kike ing
di murmur no Not no Sip-
sip ta ira katano ila hanana
ukaia. God te kul halan-
galanga leh di me nalamin
ta ira matanabar. Ma di ira
luaina hartabar tupas God
ma no Not no Sipsip.
5 Pa dile nunure ra
harakale. Paile tale be
tikenong na kilam ter tike
sasana ta di.

Ira itul a angelo di harpir.

6 Io, ma iou ga nes tike
mes na angelo ma iga papar
tuma nalu ra mahuo. Ma
iga hatur kawase no tahut
na hininaawas nong pai nale
pataam ura hininawase ira
matanabar tano ula hanuo,
di ira matahu palatamainari,
ira mangana huntunana, ira
humangana nianga, ma ira
matahu katano.
7 Ma no angelo ga kakon-
gane nalu horek: "Mu na
urur tane God ma mu na
pirlet ie kinong no pana
bung tano nuno harkurai ite
hanawat um. Mu na lotu
tupas ie nong ga hakisi no
mawe ma no pu, no tes ma
ira puat na taho."

8 Io, ma no airuo na an-
gelo ga mur no luaina igom
tange, "Di te manga hagae
Babilon no tamat. Aie iat
nong ga hapar ira huntu-
nana bakut be di na mame
ira nuno dades na taho ing
na gil ira turadi be di na gil
ira tintalen na hilawa."
9-10 Io, ma no aitul na
angelo ga mur dur gom
kakongane nalu be, "Ing be
tikenong na lotu tupas no
raaia ma no nuno palimpuo,
ma be na kap no haki-
lang tano punarena be no
lumana, io, aie bileng na
mame no wain na ngal-
ngaluan tane God. Ma ne
God paile hurange pakur no
nuno wain na ngalngaluan
ma ra taho. Pata. No
nuno wain i manga dades
ter iat. Ma no turadi nong
no ngalngaluan tane God na
hana tupas ie, na kilingane
ra tamat na ngunungut tano
eh ma ra solam kaia ra mat-
mataan tano Not no Sipsip
tikai ma ira halhaaliena an-
gelo.
11 Ma no mis tano eh
nong i hangungut di ila tum-
tubuala hathatikai. Ma dong
ing di ga lotu tupas no
raaia ma no nuno palimpuo,
ma dong ing di ga kap
no hakilang tano hinsana,
pata tutuno iat nudi ta da
sinangeh."
12 Io kaie, tike linge i
palai uta ira gamgamatien
na matanabar tus tane God,
di iat ing di la murmur ira
nuno harkurai ma di la nur-
nur tane Jisas, ma i horek:
na tahut be di na tur dades
ta ira hinaragawai.
13 Io, ma iou ga hadade a
ingana tikenong metuma ra
mawe ga tange, "Nu pakat

14:8 Ais 21:9; Jer 51:7,8; Ninanaas 17:2; 18:2,3 **14:9-10** Ninanaas 13:12-17 **14:9-10** Stt 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; Ninanaas 16:19; 20:10; 21:8 **14:11** Ais 34:10 **14:12** Ninanaas 13:10

horek: ‘Tur leh kakarek, ma
hatikai, no haridan na kis
ta di ing di mat utano Wa-
tong!’ ” Ma no Halhaaliena
Tanuo ga tange, “Maso! A
tutuno be di na sangeh ta
ira nudi dades na pinapalim
kinong ira nudi tintalen na
hana tikai ma di.”

*No pana bung na mat-
matuko tano ula hanuo ite
hanawat um.*

14 Io, ma iou ga nanaas ma
tike ponponiana bahuto. Ma
nong ga kis ter tana ga ngan
hoke Nong a Turadi ie. Ma
tike balaparik na lilie di ga
gil ie ma ra gol tano uluno.
Ma iga palim ter tike ninian
na sele.
15 Ma tike mes na angelo
ga hanawat metuma nara-
mon tano tamat na hala
na lotu. Ma iga kakon-
gane nalu ter ta nong ga kis
ter tano bahuto horek: “No
pana bung ura katkato leh
ira matukena ite hanawat
um kinong no ula hanuo ite
matuko. Io kaie, nu kato
leh ira matukena ma no num
sele.”
16 Io, nong ga kis ter tano
bahuto ga kakato sur tano
ula hanuo ma no nuno sele,
igom kap leh ira matukena
mekaia.
17 Io, ma tike mes na
angelo bileng ga hanawat
me naramon tano tamat na
hala na lotu tuma ra mawe.
Ma aie bileng ga palim tike
ninian na sele.
18 Ma tike mes na angelo
balik nong ila balaure ter
no eh, ga hanawat mekaia
tano hator na tun hartabar.
Ma iga kakongane nalu ter
ta nong ga palim ter no
ninian na sele, igom tange
horek: “Nu palim no num
sele ma nu kato leh ira pus-
pusno tano hililorna no ula
hanuo kinong ira puspusno
ite mader.”
19 Io kaie, no angelo ga
kakato sur tano ula hanuo
ma no nuno sele, igom
kato leh ira puspusno tano
hililorna. Ma iga ise halala
di ter tano katano be God
na papasuane di ma no nuno
ngalngaluan.
20 Ma ne God ga papa-
suane ira puspusno no ula
hanuo kaia nataman tano
tamat na taman. Ma no de
ga sel leh mekaia hone God
ga papasuane ira puspusno
kaia. Iga hung hut haruat
ma ira ho di ira hos. Ma iga
sel hakakari aitul a maar na
kilomita.

15

*Ira liman ma iruo na an-
gelo di hatur kawase ira li-
man ma iruo na tirih.*

1 Io, iou ga nes tike mes
na hakilang tuma ra mawe
ma iga manga tamat sakit. A
liman ma iruo na angelo ma
di ga hatur kawase ra liman
ma iruo na tirih. Ma kike ira
hapatamne kinong naramon
ta di no ngalngaluan tane
God na pataam.
2 Ma iou ga nes no tes
ma iga nanaas hoke be di
ga gil ie ma ra galas. Ma
iga nanaas bileng be a mon
eh tana. Ma iou ga nes

14:14 Dan 7:13 **14:18** Jol 3:13 **14:20** Ais 63:3; Ninanaas 19:15

bileng no matanabar di ga
tur hutate ter no tes. Ma
dong ing di gate paas ha-
sur no raaia ma no nuno
palimpuo ma no winawas
tano hinsana. Ma di ga
palim ter ira bilai na man-
gana harp mekaia hone God.
3 Ma di ga inge tike ninge.
Aie tano Not no Sipsip ma
tane Moses no tultule tane
God. Ma i horek:
God, no Watong, no Dadeswana,
ira num pinapalim i manga tamat sakit.
Ma augo no king ta ira huntunana bakut tano ula hanuo,
ma ira num tintalen i takados ma i haruat ma ira linge u te bul be a tutuno.
4 No Watong, i tutuno sakit be ira matanabar bakut di na ru ugo ma di na hatamat no hinsam,
kinong augo sene mon u halhaalien.
Io, ira huntunana tano ula hanuo bakut di na hanawat ma di na lotu tupas ugo,
kinong ira num takados na tintalen ite hanawat puasa.
5 Ma namur ta kike ra
linge iou ga nanaas utuma
ra mawe, ma iou ga nes no
tamat na hala na lotu. Ma
aie no hala na lotu di ga gil
ie ma ra mol ing ira bura na
harkurai tane God i kis ter
kaia. Ma iga tamapapos ter.
6 Ma ira liman ma iruo
na angelo ing di ga hatur
kawase ira liman ma iruo na
tirih, di ga hanasur mekaia
naramon tano tamat na hala
na lotu. Ira nudi sigasige
ga gamgamatien ma iga mu-
rarang. Ma ira taltalin di ga
gil ma ra gol, di ga hataltalin
ter ta ira bangbango di.
7 Ma tikenong ta ira ihet na
lilona linge ga ter a liman ma
iruo na gingop ta ira liman
ma iruo na angelo. Ma ira
gingop ga hung ter ma no
ngalngaluan tane God nong
i kis hathatikai ma pai nale
pataam.
8 Ma no tamat na hala
na lotu ga hung ma ra mis
mekaia tano minamar tane
God ma mekaia tano nuno
dades. Ma pata tikenong
pai gale tale be na lala tano
tamat na hala na lotu tuk
ter be ira liman ma iruo
na angelo di te hapatam ira
nudi liman ma iruo na tirih.

16

Ira angelo di burange ira liman ma iruo na gingop na ngalngaluan tane God.

1 Io, ma iou ga hadade
a tamat na ingana tikenong
metuma ra tamat na hala na
lotu ga tange ta ira liman
ma iruo na angelo be, “Mu
na hana, mu na burange bus
no ula hanuo ma ira liman
ma iruo na gingop na ngal-
ngaluan tane God.”
2 Io, ma no luaina angelo
ga hana gom burange no
nuno gingop ter tano pu. Ma
ira pala gah na manuo ga
banga huat ta ira matanabar

15:3 KBk 15:1; Sam 139:14; 145:17 **15:4** Jer 10:6-7; Sam 86:9 **15:5** KBk 38:21 **15:8** 1Kng 8:10-11; 2Sto 5:13-14; Ais 6:4 **16:2** KBk 9:10; Ninanaas 13:12-17

ing no hakilang tano raaia
ga kis ta di ma di git lolotu
tupas no nuno palimpuo.
3 Io, ma no airuo na angelo
ga burange no nuno gingop
ter tano tes. Ma no tes
ga pukusane hoke ra de na
minat. Ma ira lilona linge
bakut tano tes di ga mat.
4 Io, ma no aitul na angelo
ga burange no nuno gingop
ter ta ira taho ma ira puat.
Ma di ga ngan hoke ra de.
5-6 Ma iou ga hadade no
angelo nong ga kure ira taho
ga tange,
"Augo no Halhaaliena nong
ga lon nalalie ma u lon
bileng kakarek.
Ma ing u harkurai hobi no
num harkurai i taka-
dos.
Kinong urah, di ga ubu bing
ira num gamgamatien
na matanabar tus ma
ira num tangetus, ma
ira de di ga tabureng.
Io kaie, u te ter ira de ta di
be di na mame.
Ma ikin ra harkurai i taka-
dos harsakit, haruat
ma ira linge di ga gil."
7 Ma iou ga hadade a ingana
tikenong metuma ra hator
na tun hartabar ga tange,
"Maso! God, no Watong, no
Dadeswana,
ira num harkurai i takados
ma i haruat ma ira
linge u te bul be a
tutuno."
8 Io, ma no aihet na angelo
ga burange no nuno gingop
ter tano kasasa. Ma ne God
ga bala ter no kasasa be na
rang ira turadi ma no nuno
tamat na mamahien.
9 Ma no but na mamahien
ga manga rang di ma di
ga tange hagae no hinsane
God nong ga kure kakarek ra
tirih ter ta di. Ma pa di gale
lilik pukus be di na pirlet ie.
10 Io, ma no liman na an-
gelo ga burange no nuno gin-
gop ter tano kinkinis na gil
harkurai tano raaia. Ma no
kadado ga pulus ira katano
no raaia ga kure ter. Ira
matanabar di ga karet ira
karame di ma no ngununguut.
11 Ma di ga tange hagae
God kununuma ra mawe ki-
nong di ga kilingane ra ngu-
nungut ma di ga ina man-
manuo. Iesene pa di gale
lilik pukus leise ira nudi tin-
talen.
12 Io, ma no liman ma
tike na angelo ga burange
no nuno gingop ter tano
tamat na taho Iuperetis. Ma
no taho ga masa ura tang-
tagure no ngas uta di ira
king metua ra kasasa ila
hananawat mekaia.
13 Io, ma iou ga nes aitul a
sana tanuo, duhat ga nanaas
ter hoke ra rokrok. Duhat ga
hanasur tano hono no tamat
na si ma tano hono no raaia
ma tano hono no tangetus
harabota.
14 Ma kike ra itul a sana
tanuo duhat ga gilgil ra
hakilang na kinarup. Ma
duhat ga hana tupas ira
tamat na lilie tano ula hanuo
bakut ura kapkap hulun-
gan di ura hinarubu tano

16:3 KBk 7:17-21 **16:7** Sam 19:9; Ninanaas 15:3 **16:9** Ninanaas 9:20-21
16:10 KBk 10:22; Ais 8:21-22 **16:12** Ais 11:15 **16:14** Ninanaas 19:19

tamat na bung tane God no
Dadeswana.
15 "Hadado baak! Iou ni
hanawat hoke tike ut na
isomo! No haridan na kis
ta ikino nong i matawas
ter ma i tagure ter ira
nuno sigasige hutate tana,
be nahula tabuna lawalawa
ma ina hirhir ra matmataan
na haruat."
16 Io, ma duhat ga lamus
hulungan ira king ter tike
katano nong di kilam ie ta
ira nianga na Iudeia be, "Ar-
magedon."
17 Io, ma no liman ma
iruo na angelo ga burange
ter no nuno gingop tuma ra
mahuo. Ma tike tamat na
ingana tikenong ga hanawat
metuma ra tamat na hala na
lotu. Iga ianga metuma ra
tamat na kinkinis na harku-
rai, iga tange, "Ite pataam
um!"
18 Iga hile ma iga
parparara. Ma a mon tamat
na kunakuner. Pata tike
kunakuner baak hobi tur leh
tano pana bung be God ga
hakisi ira turadi kira ra ula
hanuo. Ikin ra kunakuner
ga manga tamat sakit.
19 Ma no tamat na taman
ga tapaleng haitul. Ma
ira mes na taman tano ula
hanuo di ga tamadure saasa.
Ma ne God ga lik leh Babilon
no Tamat ma iga hamamo ie
ma no dades na taho tano
nuno but na ngalngaluan.
20 Ira mugurlamin di ga
panim leh ma pa di gale nes
habaling ira uladih.
21 Ma ira but na tuo na ais
haruat ma ra hot ga puko
metuma ra mawe ter ta ira
turadi. Ira tirtirih ta di
tiketike ga haruat ma liman
sangahul na kilogram. Ma
ira turadi di ga tange hagae
God kinong iga ter kakarek
ra sana tirih gom manga
ubal di.

17

No ut na hilawa ga kisi no raaia.

1 Io, ma tikenong ta ira
liman ma iruo na angelo ing
di ga palim ter ira liman ma
iruo na gingop ga hanawat
gom tange tagu, "Hilo, iou
nige hamanis no harpadano
tam nong na hana tupas no
tamat na hilawa na haine
nong i kisi ter ira taho.
2 Ma ira king tano ula
hanuo di ga hilawa ma
ie. Ira matanabar tano ula
hanuo di ga manga mur
no nuno tintalen na hi-
lawa hoke tikenong i manga
mamo. Ma di ga sana hoke
ra haleng na dades na taho
na hababa hagae tikenong."
3 Io, ma no dades tano
Halhaaliena Tanuo ga pulus
iou ma no angelo ga kap leh
iou utuma ra katano bia. Ma
iou ga nes tike haine ga kis
ter kaia. Iga kisi ter tike
dardarana raaia. Ma di gate
pakat ter ra hinsang tano
raaia. Ma kike ra hinsang, a
hinsang ura tangtange hagae
God. No raaia, a liman ma

16:15 Matiu 24:43-44; Ninanaas 3:3 **16:16** Sek 12:11 **16:18** Ninanaas 4:5; 8:5 **16:19** Ninanaas 14:10 **16:20** Ninanaas 6:14 **16:21** KBk 9:23-24; Ninanaas 11:19 **17:1** Jer 51:12-13 **17:2** Ais 23:17; Jer 51:7; Ninanaas 14:8 **17:3** Ninanaas 13:1

iruo na uluno ma a sangahul
na lakono.
4 No haine ga sige ter ra
mangana dardarana sigasige
ing a tabi matana. Ma di ga
hamar ter ie ma ra gol ma
ira maririsuan na hot ma ira
tulur a kalagi. Ma iga palim
ter tike gingop di ga gil ie ma
ra gol. Ma no gingop ga hung
ter ma ira nuno bilingana
tintalen na hilawa ma ira
linge da mikmikiane.
5 Ma di ga pakat ter ra hin-
sang tano punarena ma no
pipilaina ga susuhai. Ma no
hinsang horek: "No Tamat
na Babilon, no etna di ira
hilawa ma no burwana ta
ira bilingana linge tano ula
hanuo."
6 Ma iou ga nes kilam no
haine be igate manga mame
ra haleng de di ira gamga-
matien na matanabar tus
tane God ma di bileng ing
di ga hininaawas utane Jisas.
Ma kike ra de ga hababa
ie gom kure ira nuno sana
sinisip hoke be iga mame ra
haleng na dades na taho.

Ma ing iou ga nes ie iou ga
karup ma iou ga manga lilik.
7 Ma no angelo ga tiri iou
be, "U karup urah? Nes no
haine ma nes no raaia nong
no haine i kisi ter ie. U te nes
be a liman ma iruo na uluno
ma a sangahul na lakono. I
tutuno be no pipilaina ta dur
i mun ter. Iesene iou ni pales
ter ie tam.
8 No raaia nong u te nes ie
ga lon nalalie. Karek um,
pata. Namur na hanahut
merasi napu tano lulur pata
haphapatam, ma ina hana
ter tano hiniruo. Ma ari ing
di kis ter tano ula hanuo
di na karup. Di ing pa di
gale pakat ira hinsa di tano
pakpakat na nilon menalalie
tano hakhakisi tano ula
hanuo. Di na karup ing di
nes no raaia kinong iga lon
nalalie, pata um kakarek,
ma ina hanawat namur.
9 "Nesi i sip be na palai
ta ikin, i tahut be na lilik
timaan ma ra minminanes.
Ira liman ma iruo na uluno,
di ira liman ma iruo na
uladih ing no haine i kisi ter.
10 Ma di ira liman ma iruo
na king bileng. A liman
di te panim leh. Tikenong
um kanaia, ma no mes paile
hanawat baak. Iesene ing be
na hanawat ina lon ter mon
ta dahine.
11 No raaia nong ga lon
nalalie ma kakarek um pata,
aie no liman ma itul na
king. Ma no nuno kinkinis
i haruat ma di ira liman ma
iruo ma ina hana iat tano
hiniruo.
12 "Ma ira sangahul na
lakono u te nes, di ira san-
gahul na king. Pa dile hatur
kawase baak ta kingdom.
Namur di na kis na harkurai
tikai ma no raaia. Iesene
no nudi kingdom na pataam
haiah baling mon.
13 Ma di bakut, na
tikenong mon no nudi lilik.
Ma di na ter ira nudi dades
ma ira nudi kinkinis na
harkurai ter tano raaia.
14 Ma di na tut na hi-
narubu ma no Not no Sipsip.

17:4 Jer 51:7; Ninanaas 18:16 **17:6** Ninanaas 18:24; 19:2 **17:7** Ninanaas 13:1 **17:8** Dan 12:1; Ninanaas 11:7; 13:7 **17:12** Dan 7:7,24

Iesene no Not no Sipsip na
paas hasur di kinong aie no
Tamat na Watong ta ira wa-
tong bakut ma aie no Tamat
na King ta ira king bakut.
Ma ina tikai ma ira turadi
ing iga tato di ma iga gilamis
di. Ma dong ing di manga
mur timaan ie."
15 Io, ma no angelo ga
tange tagu, "No pipilaina
ta ira taho ing u ga nes
no hilawa ga kisi ter di i
horek: ira taho di ira huntu-
nana bakut tano ula hanuo,
ira mangana matanabar, ira
mangana palatamainari, ma
ira turadi ta ira humangana
nianga.
16 No raaia tikai ma kike
ra sangahul na lakono ing u
te nes, di na malentakuane
no hilawa na haine. Di na
hagae tutuno iat ie ma di na
waak ter ie kaia ma pata um
a nuno ta sigasige. Di na en
ira uret ma di na tun hadodo
ie ra eh.
17 Di na gil hobi kinong
God na lamus ira nudi lilik
be di na gil haruatne no
nuno sinisip. Ma ina lamus
di be di na gil horek: di na
tur tikai, ma di na ter ira
nudi dades tano raaia be na
harkurai. Ma di na gil hobi
tuk ter be ira nianga tane
God na hanawat tutuno.
18 Ma no haine nong u
te nes ie, aie no tamat na
taman nong i kure ira tamat
na lilie tano ula hanuo."

18

Babilon ga hiruo saasa.

1 Io, ma namur ta ikin
iou ga nes tike mes na an-
gelo ga hananasur metuma
ra mawe. Iga kap ra tamat
na kinkinis na harkurai. Ma
no murarang tano minamar
tana ga rang no ula hanuo.
2 Ma iga kakongane tuma
nalu sakit horek:
"Ite puko. Ite puko, no
Tamat na Babilon.
Ira sana tanuo ma ira tador
di kis um kaia.
Ma ira mangana bilingana
mon ing di mik-
mikiane, di lon bileng
kaia.
3 Ite puko hobi kinong ira
huntunana bakut tano
ula hanuo di te mame
ira nuno dades na
taho ing igit lamlamus
ira turadi ura hilawa.
Ira king tano ula hanuo di ga
noh tikai ma ie.
Ira ut na susuhur di ga
kap ira nudi kinki-
nis na watong ta ira
nuno haleng na nam-
namas."
4 Io, ma iou ga hadade a
ingana tike mes metuma ra
mawe ga tange, "Mu hana
sukun ie, nugu matanabar!
Mu hilo!
Mu nahula lala ta ira nuno
sana tintalen.
Ma mu nahula lala bileng
ta ira nuno ngun-
ngutaan.
5 Ira nuno sana tintalen te
hung hut um utuma
muk ra mawe.
Ma ne God te lik leh ira nuno
sasana.

17:16 Ninanaas 18:8 **18:2** Ninanaas 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39 **18:4** Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2 Korin 6:17 **18:5** Stt 18:20-21; Jer 51:9 **18:6** Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2 Tesalonaika 1:6

6 Mu na gil tana hoke iga gil
hobi ta mu.
Iga hagae mu. Io kaie, mu na
manga hagae balik ie.
Iga hamame mu ma ra
dades na taho na
ngunngutaan.
Io kaie, mu na hamame ie
ma ra dades na taho
ura tamat na ngun-
ngutaan.
7 Iga hamar habaling ie ma
iga tabar habaling ie
ma ra bilai na linge
sakit.
Io kaie, mu na balu pukus
ie haruat ma no nuno
tintalen.
Iesene mu na tabar ie ma ra
ngunngutaan ma mu
na gil hasusuah ie.
I tange habaling iat tana be,
'Iou no kwin.
Iou paile makoso.
Ma iou pa nile tapunuk.'
8 Io kaie, kakarek ra man-
gana tirih na hana tu-
pas haiane ie.
Na maset, na tapunuk, ma
ina sam ra tamat na
taburungan.
Ma ina do tano eh, ki-
nong God no Watong
nong i kure ie hobi, a
dadeswana ie.
9 "Ira tamat na lilie tano
ula hanuo di git hilhilawa
ma ie. Ma di git tiktikai ma
ie ura kapkap ira bilai na
linge sakit. Ma ing di na nes
no mis tano eh nong i tun
hadodo ie, di na suah ma di
na tapunuk utana.
10 Di na ramramin tano
nuno ngunngutaan. Io kaie,
di na tur ter tapa tana, di na
suah, ma di na tange horek:
'Maris, maris tam, Babilon.
Augo no tamat ma no dades
na taman!
U te hiruo haiah iat mon!'
11 "Ira ut na susuhur di na
suah ma di na tapunuk pane
ie kinong pata ta tikenong
ura kulkul habaling ira nudi
minsik.
12 Pata ta tikenong ura
kulkul ira nudi gol, ira nudi
siliwa, ira nudi maririsuan
na hot, ma ira nudi tulur a
kalagi. Ma tikenong pai nale
kul bileng ira nudi matahu
bilai na sigasige ing a tabi
matana, ira mangana bilai
na dahe, ma ira bilai na
linge di gil ma ra ngisana
wawaguei, be a dahe ing a
tabi matana, be a baras, be a
pala riam, be a bilai na hot.
13 Ma pata ta tikenong
bileng ura kulkul ira hu-
mangana linge i huhur kala
mimisien, ira dades na taho,
ira tirina olip, ira pat na wit,
ira bulumakau, ira sipsip, ira
hos, ira karis, ma ira turadi
bileng ura tultule.
14 "Ma di na tange tana,
'Ira bilai na linge u ga sip
be nu hatur kawase, di te
panim leh. Ira num barbarat
ma ira minamar ta di te
panim leh bileng. Pa nule
nes tupas habaling iat di.'
15 Ma ira ut na susuhur ing
di ga kap ira nudi kinkinis
na watong tana, di na tur ter
tapa. Di na ramramin tano

18:7 Ais 47:7-9 **18:8** Ninanaas 17:16 **18:9** Ese 26:17; 27:30-35 **18:11** Ese 27:36 **18:12** Ese 27:12,13,22 **18:15** Ese 27:31,36 **18:16** Ninanaas 17:4

nuno ngunngutaan. Di na
suah ma di na tapunuk.
16 Ma di na kakongane be,
'Maris, maris tam, augo no
tamat na taman!
U ga sige ira humangana
sigasige ing a tabi
matana.
U ga hasigam habaling ugo
ma ra gol ma ira
maririsuan na hot ma
ira tulur a kalagi.
17 No num tamat na kinkinis
na watong hokakarek
ite pataam haiah!'
Ira matahu kaan tes di na tur
tapa.
18 Ma ing di nes no mis tano
eh nong i tun hadodo ie, di
na tange, 'Pata um ta tike
mes na taman ga haruat ma
ikin ra tamat na taman.'
19 Di na ise bus ira ulu di
ma ra kabus ura hamanis no
nudi tapunuk. Di na suah
ma di na kakongane be,
'Maris, maris tano tamat na
taman!
Di bakut ing di git hanana
hurbit ta ira nudi mon
rasi na tes, di ga kap
ira nudi kinkinis na
watong mekaia ho ie.
Ite hiruo haiah!
20 Mu tuma ra mawe, mu na
laro uta kike i hana
tupas ie.
Mu ira gamgamatien na
matanabar tus tane
God ma mu ira
apostolo ma mu ira
tangetus, mu na laro.
God te kure hagae ie haruat
ma ira nuno sana
gingilaan ga gil ta
mu.' "
21 Io, ma tike dades na
angelo ga tatik leh tike tamat
na hot sakit, igom ise ie
utusu na tes. Ma iga tange,
"Da manga ise hagae hasur
no tamat na taman Ba-
bilon hokakarek.
Ma pa dale nes tupas habal-
ing ie.
22 Di git hadade ira
maririsuan na ninge
ta ira ut na ninge ma
ira ut na ting harp ma
ira ut na puh tulaal
ma ira ut na puh
tahur.
Iesene pa dale hadade ha-
baling di hobi kaia ho
ugo.
Ira humangana ut na pina-
palim, pa dale nes ha-
baling di kaia ho ugo.
Ma pa dale hadade habaling
dong ing di la ringrigis
ira pat na wit kaia ho
ugo.
23 Ira lulungo pai nale mu-
rarang kaia ho ugo.
Ira ingana ira sigar tinolen,
pa dale hadade habal-
ing di kaia ho ugo.
Ira num ut na susuhur di
ga tamat ta ira turadi
tano ula hanuo bakut.
U ga hasakit ta ira huntu-
nana hoke tike ut na
ser magirmagir, kaie u
gom hakale lamus di."
24 God ga hapadano Ba-
bilon kinong di ga nes leh
ira de di ira tangetus ma ira
gamgamatien na matanabar
tus tane God kaia ta ikino
taman. Maso! Di ga nes leh

18:17 Ais 23:14; Ese 27:27-29 **18:18** Ese 27:32 **18:20** Ais 44:23; Lo 32:43; Jer 51:48 **18:21** Jer 51:63-64; Ese 26:21 **18:22** Ais 24:8; Ese 26:13 **18:23** Jer 7:34; 16:9; 25:10 **18:24** Jer 51:49; Ninanaas 17:6

ira de di bakut kaia ing di ga
ubu bing di tano ula hanuo.

19

A haleng di pirlet no Watong kinong ite kure hagae Babilon.

1-2 Io, ma namur ta ikin iou
ga hadade a tinaram haruat
ma ra haraba gar na matan-
abar tuma ra mawe. Ma di
ga kakongane be,
"Da pirlet no Watong!
I palai be no nudait God a ut
na haralon ie.
Ma no minamar tana ma
no nuno dades i palai
bileng kinong ing
na kure tikenong,
no nuno harkurai i
takados ma i haruat
ma ira linge ite bul be
a tutuno.
Da pirlet ie hobi kinong ite
kure hagae no tamat
na ut na hilawa nong
ga lamus harara no
ula hanuo ma no nuno
tintalen na hilawa.
No ut na hilawa ga ubu bing
ira tultule tane God,
kaie God te ubu bing
ie."
3 Ma di kakongane baling
horek:
"Da pirlet no Watong!
No mis tano eh nong i tun
hadodo no hilawa na
hananahut hathatikai
ma pai nale pataam."
4 Io, ira iruo sangahul ma
ihet na nongtamat ma ira
ihet na lilona linge, di ga
puko sur di gom lotu tupas
God nong ga kis ter tano
tamat na kinkinis na harku-
rai. Ma di ga tange be,
"Maso! Da pirlet no Wa-
tong!"
5 Io, ma a ingana tikenong
ga hanawat mekaia hono
tamat na kinkinis na harku-
rai, igom tange,
"Mu ira tultule tane God ing
mu ru ie, mu na pirlet
ie!
Mu bakut mu na gil hobi, mu
ira maris ma mu ira
watong!"

Haleng di pirlet no Watong ma ra gungunuama kinong no bung na pokomau tano Not no Sipsip i ura hinanawat.

6 Io, ma iou ga hadade
a tinaram hoke ra haraba
ta ira tamat na matanabar.
Iga taram hoke ra tamat na
rararos na taho ma ra but
na parparara. Ma di ga
kakongane be,
"Da pirlet no Watong,
kinong God no
nudait Watong, no
Dadeswana, i har-
balaurai ma i harku-
rai.
7 I tahut be dait na laro ma
be dait na hatamat
no hinsana kinong
no bung na pokomau
tano Not no Sipsip ite
hanawat um.
No nuno haine ite tagure ha-
baling ie ura tinolen.
8 Ma di te ter ra bilai na
sigasige tano haine.
Ikino sigasige i gamgamatien
ma i murarang."
(Ma a hapupuo ie ta ira
takadoswana tintalen ta ira

19:1-2 Lo 32:43; Ninanaas 6:10 **19:6** Ninanaas 14:2 **19:7** Ais 61:10; Ninanaas 21:2

gamgamatien na matanabar
tus tane God.)
9 Io, ma no angelo ga tange
tagu be, “Nu pakat horek:
‘No haridan na kis ta di ing
di pike di ura hinanawat
tano nian na pokomau tano
Not no Sipsip.’ ” Ma iga
tange bileng be, “Karek a
nianga tutuno tane God.”
10 Io, ma iou ga puko sur
utusu ra parpares na kakine
be ni lotu tupas ie. Iesene iga
tange tagu, “Waak um u gil
hobi! Der bakut mon airuo
tultule tane God tikai ma ira
hinsaam ing di la murmur
no tutuno Jisas ga hapuasne
ie. Hobi kaie, nu lotu tupas
God! Kinong urah, no tutuno
nong Jisas ga hapuasne ie
i hadades ira tangetus ura
nianga.”

Jisas ga tapukus ma iga paas hasur dong ing di ura hinarubu ma ie.

11 Io, ma iou ga nes no
mawe ga tapapos ter. Ma
kaia tike ponponiana hos.
Ma nong ga kisi ter ie di
ga kilam ie be “Nong i Gil
Haruatne no nuno Nianga,”
ma “Nong i Tutuno.” Ing na
harubu ma tikenong be na
kure tikenong, pai nale gil ta
sasana. No nuno hinarubu
ma no nuno harkurai i taka-
dos.
12 Ira iruo matana dur ga
haruat ma ra kalamena eh.
Ma a haleng na balaparik
na lilie tano uluno. Ma tike
hinsang di gate pakat ter
tana. Ma pata tikenong ga
nunure no hinsana. Aie sene
iat mon.
13 Iga sige ter tike sigasige
i hung ma ra de. Ma no
hinsana be, no Nianga tane
God.
14 Ira umri metuma ra
mawe di ga murmur ie ma di
ga kisi ira ponponiana hos.
Ma di ga sige ter ira bilai
na sigasige. Ma ira nudi
sigasige a ponponiana ma i
gamgamatien.
15 Ma tike ninian na sele
ga hanasur tano hono. Ma
ikin ra sele ura hagae ira
huntunana bakut tano ula
hanuo. Ma nong ga kisi
ter no hos na balaure ma
ina kure hadades di. Na
papasuane di ma no but na
ngalngaluan tane God, no
Dadeswana, hoke tikenong
na papasuane ira gerep ura
gil wain.
16 Ma di gate pakat no
hinsana tano nuno sigasige
ma tano pawana. Ma i
horek: “No Tamat na king ta
ira king bakut ma no Tamat
na Watong ta ira watong
bakut.”
17 Io, ma iou ga nes tike an-
gelo ga tur ter tano matana
kasasa. Ma iga kakongane
nalu ter ta ira mon bakut ing
di ga papar tuma ra mahuo.
Ma iga tange horek: “Mu
hilo! Mu na kis hulungan
tano tamat na gil nian tane
God.
18 Mu hilo waing mu nage
en ira ureti di ira king ma

19:9 Matiu 22:2-3 **19:10** Apostolo 10:25,26; Ninanaas 22:8-9 **19:11** Ninanaas 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 **19:12** Dan 10:6; Ninanaas 1:14; 2:17 **19:13** Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 **19:15** Sam 2:9; Ninanaas 1:16; 14:20 **19:16** Ninanaas 17:14 **19:17** Ese 39:17-20

ira but na umri ma ira ut na baso. Ma mu na en bileng ira hos ma dong ing di kisi ter di. Ma mu na en ira ureti di ira turadi bakut, di ira tultule ma di ing pa dile tultule bileng, ira watong ma ira maris."

19 Io, ma iou ga nes no raaia ma ira king tano ula hanuo tikai ma ira nudi umri. Di gate hanawat hulungan ura tut na hinarubu ma nong ga kisi ter no hos tikai ma ira nuno umri.

20 Ma nong ga kisi ter no hos ga palim kawase no raaia tikai ma no tangetus harabota nong git gilgil ira hakilang na kinarup utano raaia. No tangetus harabota git paapalim hobi kaie igit hakale ira matanabar ing di ga hatur kawase no hakilang tano raaia ma di ga lotu tupas no nuno palimpuo. Ma nong ga kisi ter no hos ga ise halilon hasur dur ter tano lulur na eh, a solam ma ra lulungo kanaia tana.

21 Ma nong ga kisi ter no hos ga ubu bing ira mes na turadi ma no nuno sele na hinarubu nong ga hanasur mekaia tano hono. Ma ira mon di ga ian hahos ta ira ureti di ira turadi.

20

No angelo ga banus bat Satan tike arip na tinohon, ma ira matanabar tane Krais di tut hut baling sukun ra minat.

1 Io, ma iou ga nes tike angelo ga hanana sur metuma ra mawe. Ma iga hatur kawase no dades ura paapos no matanangas tano lulur pata ta haphapatam tana. Ma iga palim ter tike dades na hinhiran sakit.

2 Io, iga palim kawase no tamat na si. Aie ikino si menalalie sakit. Da kilam ie be no Ut na Hartutung, be Satan. Ma no angelo ga hiis kawase ie tuk ter be tike arip na tinohon na sakit.

3 Io, no angelo ga ise ie tano lulur ma iga banus bat ie be nahula hakale habaling ira huntunana bakut tano ula hanuo. Ma ne Satan na kis ter kaia tuk ter be no arip na tinohon na pataam. Namur um, tikenong na halangalanga ise ie. Ma ne Satan na langalanga ra kumkumina pana bung mon.

4 Io, ma iou ga nes ari di ga kis ter ta ira kinkinis na gil harkurai. Ma ne God gate ter ra kinkinis na harkurai ta di. Ma iou ga nes bileng ira tanua dong ing di gate kut do di. Ma di ga kut do di kinong di ga harpir ma no nianga tane God ma di ga hininaawas ta ira tutuno utano nilon tane Jisas. Pa di gale lotu tupas no raaia be no nuno palimpuo. Ma pa di gale hatur kawase no hakilang tano raaia ta ira punare di be ira luma di. Ma di ga lon baling ma di ga harkurai tikai ma ne Krais tike arip na tinohon.

19:20 Ninanaas 13:12-17; 20:10 **20:1** Ninanaas 9:1 **20:2** Stt 3:1; Ninanaas 12:9 **20:4** Dan 7:9,22,27; 1 Korin 6:2; Ninanaas 13:17

5 (Io, ma ira mes na minat
pa di gale lon baling tuk
ter no arip na tinohon ga
pataam.) Ma ikin no luaina
tuntunut hut sukun ra mi-
nat.
6 Dong ing di na tut hut
tano luaina tuntunut hut
sukun ra minat, no haridan
na kis ta di ma di na gamga-
matien. No airuo na minat
pai nale tale be na kure
kawase di. Pata. Di na ngan
hoke ira pris tupas God ma
ne Krais. Ma di na harkurai
tikai ma ie ta tike arip na
tinohon.

Di halangalanga leise Satan ma di kure hagae habaling ie.

7 Ma ing be no arip na tino-
hon gate sakit, di ga halan-
galanga leise Satan mekaia
ra katano na harpadano.
8 Io, ma ina hana ukaia
ta ira ihet na busunpit tano
ula hanuo ura hakale lamus
ira huntunana. Da kilam
di be Gok ma ne Magok.
Ma iga lamus hulungan di
ura hinarubu. Ma ira nudi
winawas i manga haleng
sakit haruat ma ira iono tusu
na waseser.
9 Di ga hanana ma ira
katano ga hung ma di. Ma
di ga tur luhutane no taman
nong God i sip ie, ing
ira nuno gamgamatien na
matanabar tus di la kiskis
kaia. Iesene a eh ga hana-
sur metuma ra mawe igom
hagae di.
10 Ma di ga ise Satan tano
lulur na eh, a solam ma ra
lulungo kanaia tana. Aie
nong ga hakale lamus ira
matanabar. Ma no raaia
ma no tangetus harabota
dur kanaia kaia tuei. Ma
duhat na kilingane ra ngu-
nungut hathatikai ma pai
nale pataam.

Ira minat di tur ter ra harkurai.

11 Io, ma iou ga nes tike
mangana tamat na ponponi-
ana kinkinis na gil harku-
rai. Ma tikenong ga kis ter
tana. No ula hanuo ma no
mawe dur ga hilo leh ra
matmataan tana ma dur ga
buner harsakit.
12 Iou ga nes ira minat, di
ira maris ma di ira watong.
Di ga tur ter menalalie tano
kinkinis na gil harkurai ma
di ga papos ira pakpakat.
Ma di ga papos tike mes
na pakpakat bileng, aie no
pakpakat na nilon. Ma nong
i kis ter tano kinkinis na gil
harkurai ga kure di haruat
ma ira nudi gingilaan ing
di gate pakat ter tano pak-
pakat.
13 Io, ma no tes ga ter
pukus ira minat ing di ga kis
ter tana. Ma no minat ma
no taman na minat dur ga
gil bileng hobi. Ma nong ga
kis ter tano kinkinis na gil
harkurai ga kure di tiketike
haruat ma ira nudi gingi-
laan.

20:6 Ninanaas 1:6 **20:8** Ese 38:2,9,15-16 **20:9** 2Kng 1:10 **20:10** Sam 11:6; Ninanaas 19:20; 21:8 **20:12** Dan 7:9-10; Matiu 25:31-46; Apostolo 17:31; 2 Korin 5:10; Ninanaas 13:8 **20:13** Rom 2:6; 1 Pita 1:17; Ninanaas 2:23; 22:12

14 Ma iga ise no Ngas na
Minat ma no Taman ta ira
Minat ter tano lulur na eh.
Ma no lulur na eh, aie no
airuo na minat.
15 Ma ing be pa di gale nes
no hinsana tikenong tano
pakpakat na nilon, di ga ise
hasur ie tano lulur na eh.

21

A sigar mawe ma a sigar ula hanuo dur hanawat.

1 Io, ma iou ga nes tike
sigar mawe ma tike sigar
ula hanuo kinong no lu-
aina mawe ma no luaina ula
hanuo dur gate buner leh.
Ma pata baling um ta tes.
2 Iou ga nes no Hal-
haaliena Taman. Aie no
Sigar Ierusalem. Ma iga
hananasur mekaia hone God
metuma ra mawe. Ma iga
taguro ter hoke tike haine
i ura tinolen. Ma di gate
hamar timaan ie be no nuno
tunana nage nes ie hoke tike
melmel na haine.
3 Io, ma iou ga hadade ra
tamat na ingana tikenong ga
hanawat metuma ra tamat
na kinkinis na harkurai. Ma
iga tange be, "Nes baak!
No kinkinis tane God ikana
nalamin ta di ira turadi. Ma
ne God na kis tikai ma di. Ma
a nuno matanabar um di ma
ne God iat na kis tikai ma di
ma a nudi God um ie.
4 Na ros ira lur na mata
di. Ma pata baling um ta
minat be ta tapunuk. Ma
pata bileng ta sunuah be
ta ngunngutaan kinong ira
linge menalalie ite pataam."
5 Io, ma nong ga kis ter
tano tamat na kinkinis na
harkurai ga tange be, "Iou
gilgil hasigarna ira linge
bakut!" Ma iga tange be,
"Pakat kawase kakarek ki-
nong karek ra nianga i tu-
tuno ma i tale be tikenong na
so no nuno nurnur ine."
6 Ma iga tange tagu,
"Ite pataam um! Iou
no Hathatahun ma no
Haphapatam. Iou no Luaina
ma no Hauhawatne. Nesi
nong i sip maru, iou ni
hamamo bia mon ie ma ra
taho tano puat na nilon. Ma
pai nale kul.
7 Nesi tikenong i harubu
timaan ma i paas hasur ira
walwalaam, iou ni tabar ie
ma kakarek ra linge bakut.
Iou um no nuno God ma a
natigu um ie.
8 Iesene ari, a nudi katano
no lulur na eh, a solam ma
ra lulungo kanaia tana. Ma
di ira mangana turadi horek:
ira ut na bunurut, ira tabuna
nurnur, ira ut na sana, ira ut
na harubu bingibing bia, ira
ut na ser magirmagir, ira ut
na lotu tupas ira palimpuo,
ira ut na harakale, ma dong
ing di noh tikai ma tikenong
paile nuno ie. Di na hana ter
tano lulur na eh. Ma aie no
iruo na minat."

A mangana taman so no sigar Ierusalem.

21:1 Ais 65:17; 2 Pita 3:13 **21:2** Ais 52:1; 61:10; Hibru 11:16; 12:22; Ninanaas 3:12 **21:3** WkP 26:11,12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2 Korin 6:16 **21:4** Ais 35:10; 65:19; Ninanaas 7:17 **21:5** 2 Korin 5:17 **21:6** Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Ninanaas 1:8,17; 22:17 **21:7** 2Sml 7:14; Sam 89:26-27 **21:8** Matiu 25:41; Hibru 10:38-39; Ninanaas 20:15; 22:15

9 Io, ma tikenong ta ira
liman ma iruo na angelo
ing di ga palim ter ira li-
man ma iruo na gingop ga
hanawat ukira ho iou. Ma
kike ra gingop di ga hung
ter ma ira liman ma iruo na
hauhawatna tirih. Ma iga
tange tagu be, “Hilo! Iou
ni hamanis no haine tam
nong i ura totole no Not no
Sipsip.”
10 Io, no dades tano Hal-
haaliena Tanuo ga pulus iou
ma no angelo ga kap haut
iou utuma tike tamat na
uladih sakit. Iga hamanis
no Halhaaliena Taman tagu.
Ma aie ne Ierusalem. Ma
no taman ga hananasur me-
tuma ra mawe hone God.
11 No taman ga murarang
ma no minamar tane God.
Ma iga murarang hoke tike
maririsuan na hot nong a
tabi matana. Ma iga palai
hoke ra galas.
12 Ma a mon tamat na
kengkeng na balo luhutane
ie. A sangahul ma iruo na
matanahala tano balo. Ma
a sangahul ma iruo na an-
gelo di ga kis ter ta kike ra
matanahala. Io, ma ta kike
ra matanahala di ga pakat
ter ira sangahul ma iruo na
hinsa di ira sangahul ma
iruo na huntunana gar na
Israel.
13 Ma aititul a matanahala
tike palpal ta ira ihet na balo.
14 Ma a sangahul ma
iruo na bura hot ura hatur
hadades no balo tano taman.
Ma di gate pakat ter ira
sangahul ma iruo na hinsa
di ira apostolo tano Not no
Sipsip ter ta kike ra burana
hot.
15 No angelo nong ga
wowor ma iou ga palim ter
tike linge hoke tike pana
parange. Di ga gil ie ma
ra gol. Ma iga palim ter ie
ura hapupuo no taman ma
no balo ma ira matanahala
tana.
16 Ira ihet na balo tano
taman di lawas haruat. Io,
iga hapupuo ira ihet na balo
ma di tiketike di haruat
ma 2,200 kilomita. Ma no
kengkeng utuma nalu tano
balo ga haruat bileng ma
2,200 kilomita.
17 Ma no tamtapagas tano
balo ga haruat ma 144 na
laha. Ma ing be no angelo ga
hapupuo no balo, ira laha ga
haruat mon ma ira laha ira
turadi di la hapupuo.
18 Di gate gil no balo ma
tike mangana maririsuan na
hot nong a tabi matana. Ma
no taman di ga gil ie ma ra
gamgamatien na gol. Ma no
taman ga palai hoke ra galas.
19 Di ga hamar ira bu-
rana hot ing di ga hatur
hadades no balo. Di ga
hamar kike ra burwana hot
ma ira maririsuan na hot.
No luaina burwana hot i
nanaas hoke ra puspus na
marite. No airuo i ngan hoke
no mawe. No aitul i manga
gilotgilot. No aihet i haruat
ma ira pana pos.
20 No liman i dardaraan
ma i ponpon. No liman ma
tike i nanaas hoke ra puspus

21:10 Ese 40:2 **21:11** Ais 60:1-2,19 **21:12** Ese 48:30-35 **21:15** Ese 40:3; Ninanaas 11:1 **21:18** Ais 54:11-12

na bolbol. No liman ma iruo
i nanaas hoke ira puspus na
hahoor. No liman ma itul i
ngan hoke ra puspusno no
tamat na kadolkadol. No
liman ma ihet i nanaas hoke
ra ionga. No sangahul i pon-
poniana. No sangahul ma
tike i haruat ma ira puspus
na kanawa. No sangahul ma
iruo i ngan hoke ra gamara i
lamar.
21 Di gate gil ira sangahul
ma iruo na matanahala ma
ira sangahul ma iruo na tu-
lur a kalagi. Di gate gil
no ngas tano taman ma ra
gamgamatien na gol. Ma iga
palai hoke ra galas.

22 Io, ma iou pai gale nes
ta tamat na hala na lotu
naramon tano taman kinong
no Dades na Watong God ma
no Not no Sipsip, dur haruat
ma tike tamat na hala na
lotu ta ikino taman.
23 No taman pai gale supi
ter ra madares tano kasasa
be no teka. Pata. No mina-
mar tane God i hamadares
ter ie ma no Not no Sipsip aie
i haruat ma no lulungo tano
taman.
24 Ira huntunana bakut
tano ula hanuo di na lon
kaia ra madares tano taman.
Ma ira king tano ula hanuo
di na lala kaia tikai ma ira
minamar ta di.
25 Ma pai nale tabanus ira
matanahala kinong pata ta
kadado kaia.
26 Ira huntunana bakut
tano ula hanuo di na lala
kaia tikai ma ira minamar ta
di ma ira nudi kinkinis na
watong.
27 Pata ta bilingana linge
na lala kaia. Ira ut na
harakale ma dong ing di
gilgil ira sana tintalen ing da
mikmikiane, pa di nale lala
bileng kaia. Di sene mon ing
di gate pakat ter ira hinsa di
tano pakpakat na nilon tano
Not no Sipsip, di na lala kaia.

22

1 Io, ma no angelo ga
hamanis no taho na nilon
tagu. Ma no taho ga
manga madares hoke ra
galas. Iga puat huat menapu
tano tamat na kinkinis na
harkurai tane God ma no
Not no Sipsip.
2 Ma iga sel nalamin tano
ngas tano taman. Ma no
dahe na nilon ga tur ter
kaia ta ira iruo gagene no
taho. A sangahul ma iruo
na pana ga huei tike tinohon,
tike pana tike teka. Ma ira
pana no dahe ura haalon ira
huntunana.
3 Ma pata ta nong God gate
kure hagae na kis naramon
tano taman. No tamat na
kinkinis na harkurai tane
God ma no Not no Sipsip
na kis kaia naramon tano
taman. Ma ira tultule tane
God di na lotu tupas ie kaia.
4 Di na nes no matmataan
tana ma no hinsana na kis ta
ira punare di.
5 Pata baling ta kadado
kaia. Pa di nale supi ta
madares ta tike lulungo. Ma
pa di nale supi bileng no

21:23 Ais 60:19-20; Ninanaas 22:5 **21:24** Ais 60:3,5 **21:25** Ais 60:11 **21:27** Ais 52:1; Ese 44:9; 1 Korin 6:9-10 **22:1** Ese 47:1 **22:2** Stt 2:9; Ese 47:12; Jol 3:18; Sek 14:8 **22:4** Matiu 5:8; Ninanaas 3:12 **22:5** Dan 7:18,27; Ninanaas 5:10; 20:6; 21:23,25

madares tano kasasa kinong
God no Watong na mu-
rarang ta di. Ma di na
kap ra kinkinis na gil harku-
rai hathatikai ma pai nale
pataam.
6 Io, ma no angelo ga tange
tagu, “Kike ra nianga i tu-
tuno ma i tale be ira turadi
di na so ira nudi nurnur ine.
No Watong, aie no God ta
di ira tangetus. Ila kurkure
di be di na ianga. Ma ite
tule no nuno angelo ter ta ira
nuno tultule. Ma no angelo
na hamanis ta di ira linge i
ura hinanawat haiah.”

Jisas na tapukus baling.

7 Ma ne Jisas ga tange be,
“Hadado baak! Hutate um
ma ni hanawat! No haridan
na kis ta ikino nong i taram
ira nianga na tangetus ta
ikin ra pakpakat.”
8 Iou mon, Jon, iou ga nes
ma iou ga hadade kike ra
linge. Ma be iou gate hadade
ma iou gate nes, iou ga puko
utusu ra parpares na kakine
no angelo ura lotu tupas ie.
Aie nong ga hamanis kike ra
linge tagu.
9 Iesene iga tange tagu,
“Waak um u gil hobi! Der
bakut mon airuo tultule tane
God tikai ma ira tangetus,
ira tasim. Ma dait bakut
tikai ma di bileng ing di la
tartaram ira nianga ta ikin
ra pakpakat. Hobi kaie, nu
lotu tupas God!”
10 Io, ma iga tange tagu,
“Waak u banus bat ira ni-
anga na tangetus ta ikin ra
pakpakat kinong no pana
bung ite hutate be kike ra
linge na hanawat.
11 Nesi tikenong ila gilgil
ra sasana, da waak ter iat
ie na gilgil ra sasana hobi.
Ma hobi bileng ta nong ila
gilgil ira bilingana tintalen.
Da waak ter iat ie hobi be na
gilgil ira bilingana tintalen.
Ma nesi tikenong ila gilgil
ira takados na tintalen, na
tahut be na gilgil iat hobi.
Ma nesi tikenong ila gilgil
ira gamgamatien na tintalen,
na tahut be na gilgil iat ira
gamgamatien na tintalen.”
12 Jisas i tange be, “Hadado
baak! Hutate um ma ni
hanawat! Ing be ni hanawat
iou ni palim ira numu
kunkulaan. Ma iou ni kul
mu tiketike haruat ma ira
numu pinapalim.
13 Iou no Hatahun ma no
Hapatam. Iou no Luaina
ma no Hauhawatne. Iou no
Haburuana ma no Haduk-
duk.
14 “No haridan na kis ta di
ing di gis ira nudi sigasige.
Di na gis ira nudi sigasige
waing di nage ian tano dahe
na nilon ma di nage lala
harsakit ta ira matanangas
tano taman. Ma ing be di gis
ira nudi sigasige, na takados
be di na ian ma di na lala
hobi.
15 Io, ma di ira ut na
sana rusu me nataman tano
tamat na taman. Ma ira
ut na ser magirmagir di kis
kaia bileng tikai ma ira ut
na harubu bingibing bia. Ma

22:6 Ninanaas 1:1 **22:7** Ninanaas 1:3 **22:8** Ninanaas 19:10 **22:11** Dan 12:10 **22:12** Ais 40:10; Jer 17:10; Ninanaas 2:23 **22:13** Ais 44:6; Ninanaas 1:8,17; 21:6 **22:14** Stt 2:9; 3:22

dong ing di noh tikai ma
tikenong paile nuno ie, di kis
tusu nataman bileng. Ma
hobi bileng dong ing di lotu
tupas ira palimpuo ma di ira
sana ut na hinarakale.
16 "Iou mon, Jisas, iou te
tule no nugu angelo ukaia
ho mu be na hinawas palai
ta kike ra linge uta mu ira
matanabar na lotu ta ira
tamtaman. Iou no bulume-
namur tano huntunana tane
Dawit. Iou no tiding na
malane nong i manga mu-
rarang."
17 No Halhaaliena Tanuo
i tange, "Hilo!" Ma no
haine nong ga ura totole
no Not no Sipsip i tange,
"Hilo!" Ma nesi tikenong i
hadade kakarek ra nianga,
na tahut be na tange, "Hilo!"
Nesi tikenong i sip maru, i
tahut be na hilo. Ma nesi
tikenong i sip be na kulupo
bia mon tano taho na nilon
ma pai nale kul, i tahut be
na kulupo hobi.
18 Iou hakatom mu bakut
ing mu hadade ira nianga
na tangetus ta kakarek ra
pakpakat. Iou hakatom mu
horek: Ing be ta tikenong
na pasum ta nianga ter ta
kakarek ra pakpakat, God na
pasum ter tana ira tirih i kis
ta ikin ra pakpakat.
19 Ma ing be tikenong na
kap leise ari nianga ta ikin ra
pakpakat na tangetus, God
na gil bileng hobi tana. Na
kap ise no pinalau tana tano
dahe na nilon i kis ta ikin
ra pakpakat. Ma ina kap ise
no pinalau tana bileng tano
halhaaliena taman nong i kis
ta ikin ra pakpakat.
20 Nong i hininaawas ta
kakarek ra linge i tange be,
"Maso! Hutate um ma ni
hanawat."
Maso. Watong Jisas, nu
hilo.
21 Iou sasaring be no har-
marsai tano Watong Jisas na
kis tikai ma ira matanabar
tane God. Amen.

22:16 Nam 24:17; Ais 11:1,10; Rom 1:3; Ninanaas 2:28; 5:5 **22:17** Ais 55:1; Ninanaas 21:6 **22:18** Lo 4:2; 12:32 **22:20** Ninanaas 2:16